Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Corporation of the Presiding Bishop, The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints

http://archive.org/details/udgornseionneuse03unse

Franklin D. Richards,
Great Salt Lake City.

UDGORN SEION,

NEU

SEREN Y SAINT;

YN CYNNWYS

EGWYDDORION "GORUCHWYLIAETH CYFLAWNDER YR AMSEROEDD,"

MEWN

TRAETHODAU, LLYTHYRON, HANESION, PRYDYDDIAETH, &c.

"Nyni a iachasom Babilon, ond nid aeth hi yn iach; gadewch hi, ac awn bawb i'w wlad: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a ddyrchafwyd hyd yr wybrau."—Jer. li, 9.

"Dring rhagot, yr efengyles Seion, i fynydd uchel."—Esa. xl, 9.

CYFROL I.

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD, CYHOEDDWYD, AC AR WERTH GAN J. DAVIS, NANTYGWENITH, GEORGETOWN.

1849.

RHAGYMADRODD.

ANWYL DDARLLENWYR,—Daeth yr adeg i ni chwythu yn ein HUDGORN, fod y flwyddyn y dechreuasom udganu yn awr ar derfynu, a bod deuddeg UDGORN yn aros i gael eu gwneyd yn un. Diolchwn i bawb am eu caredigrwydd yn gwrandaw ar ein llais. Gallwn dystio ein bod wedi gwneyd ein goreu i udganu, a bod rhai wedi myned allan o Babilon eisoes; erbyn y cawn UDGORN sy'n fwy y flwyddyn nesaf, hyderwn y ffoant wrth y cannoedd. Mae y prydyddion ac ereill yn haeddu eu canmawl am eu hamynedd digyffelyb yn aros eu tro. Darfu i ni udganu yr oll a allem, os na ddarfu i ni udganu gormod. Myn rhai ddweyd ein bod wedi rhegu unwaith; ond fe ŵyr ein darllenwyr mai un o'r sectariaid wrth drin yr "olew" fu yn gwneyd hyny, ac nid nyni. Y Cholera hefyd fu yn lladd pobl eleni, cofier, ac nid y Saint â'u holew; ac yn Mabilon y dygwyddodd hyn. Bellach, y mae pawb yn ein hadwaen ni, er nad ydym ein hunain wedi adwaen nemawr fwy nag o'r blaen; er hyny, ychydig sydd yn gwybod am ein traul a'n trafferth, pan y maent yn gwrandaw arnom yn udganu, yr hyn a wnawn yn blithdraphlith â gwaith arall. Yn awr, gwnawn ganu yn iach i 1849, y flwyddyn hynotaf i ni erioed, gan obeithio y cawn ni a'n darllenwyr nerth ac iechyd i dreulio yr un ddyfodol yn hapus. Taled Duw i'r dosparthwyr oll; Efe sydd yn gwybod am eu ffyddlondeb a'u trafferth; a dywedwn ninnau Amen.

Yr eiddoch yn ostyngedig a diolchgar,

JOHN DAVIS.

Merthyr, Rhag. 20, 1849.

CYNNWYSIAD.

TUD.

A all y digred, &c.? 235
Athrawiaeth Bedyddiadau 29
Athrawiaeth iachus 225
Amodau y nefoedd 41
Aur yn California 22
At y Parch. T. Price, Aberdare .. 89
Arwyddion y dyddiau diweddaf 145
A oes pwys yn y peth ddysgir? .. 168
Amcaniad i'n rhesymu 178
Araeth Capt. Dan Jones mewn gwyl de 186, 206
Agoriad Ebenezer, yn St. Servan, Ffrainc 210
Anghyfnewidioldeb Duw 228
Amrywiaethau 24, 43, 44, 64, 84, 104, 124, 144, 164, 184, 203, 221, 240
Barn ddidwyllgaredd 119
Caethiwed Cyhoeddwr 151
Canu 176
Cyflawnder yr Ysgrifenyddion a'r Phariseaid 103
Cyfeillachiadau crefyddol yr oes 150
Cymmanfa Gyffredinol Cymru .. 160
Cyfarchiad olaf y Saint ymfudol i California 55
Caru tywyllwch yn fwy na'r goleuni 30
Capel y Saint, Llanelli 42
Cyfarchiad ymadawol i'r Saint .. 6
Cynghorion i Ymfudwyr 232
Cofnodion Cynnadleddol—41, 61, 82, 101, 121, 143, 163, 180, 203, 222, 240
Datguddiad yn angenrheidiol er adnabod Duw 214
Dadleuon 165
Dingelwch pliwygiad sectyddol .. 154
Datguddiadau a Gweledigaethau 125
Dwyfoldeb Llyfr Mormon yn cael ei wirio yn mhellach 50
Daeargrynfeydd arswydus 62
Diarebion 38
Englynion i "Udgorn Seion" .. 118
Epistol y Deuddeg at y Llywydd O. Pratt, a'r Eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig 169
Efengyl yr Iesu 200
Ffarwel Plant Seion 239
Gwr cloff y deml 45
"Gwyrth y Pastwn"—Gwir neu gau? 77
Gwobr y dosparthwr ffyddlawn 79
Gwyrth ar y glowr bach 120
Gwyrthiau heb ddarfod 139
Gwyrthiau sectariaid a gwyrthiau Saint 147
Gweddio 195
Gwlawio cig a gwaed 198
Gair at bregethwyr y Saint 202
Gweledigaeth hynod, a gweinyddiad ordinhad gan ysbrydion .. 210
Gwyl yn Ninas y Llyn Halen 206
Hiraeth am Seion 157
Hanesion am iachâd 155
Hanes Cymmanfa Morganwg 13
Ioan Fedyddiwr 201
Llythyr o'r Council Bluffs at y Llywydd Wm. Phillips 218
Llythyr oddiwrth y Cenadwr Cymreig yn Ffrainc at J. Davis 171
Llythyr Capt. Jones at J. Davis 181
Llythyr oddiwrth Capt. Jones at y Llywydd Phillips 180, 122
Llythyr at y brawd J. Davis 93
Llythyr yr Apostol Wilford Woodruff at yr Apostol O. Pratt 65
"Llef o'r Ddinas santaidd" 46
Llythyr at y Llywydd W. Phillips 48
Mr. J. Pugh a T. Price, Aberdare 99
Mesmeryddiaeth 105
Myfyrdodau 114
Minnau 'nawr a ganaf 136
Meddyginiaeth effeithiol Jehofa .. 201
Nodau pregethwr 81
Newyddion Americanaidd 219
Olive oil a castor oil yn dda at y Cholera 160
Phosphorus yn dynoethi celwydd 32
Proffwydoliaeth Cynnfo am adferiad gwir grefydd yn ein plith 37
Pregethwr llwyddiannus 152
Rhesymau pabam yr wyf dros egwyddorion y Saint 27
Seion y dyddiau diweddaf 43
Son am ryfeloedd 93
Tystiolaeth Athraw Duwinyddol am Saint 157
Tystiolaeth Phillip Seix, Blaenau Gwent 31
Un ddall yn cael ei golwg 234
Ysbryd yn sylweddol, a Duw yn ansylweddol 205
Y crach-fardd hunanol 212
Yr "Udgorn" yn galw i Seion .. 215
Y sêr saethedig 191
Y ffordd lydan a'r ffordd gul 185
Ymogelwch rhag y gau-seintiau 174
Yr ymfudiad Cymreig nesaf 182
Y Doniau Ysbrydol yn Mrawdlys y Gelyn 67, 85, 108, 128
Y Dybaco 132
Yr Olew mewn dadl 137
Y Bedyddwyr ar ddyfod yn Saint 140
Y Dinystrydd ar y dyfroedd 141
Y Cholera 123, 143
Y Babell a'r Gno 115
Y Gwron a'r Coryn 98
Y Parch. D. Davies, Panteg, a Mormoniaeth 71
Y Milflwyddiant 76
Ymfudiad diweddar y Saint i California 55
Ymdaith y Saint 62
Y Pren a'i Ffrwyth 29
Ychwaneg i brofi dwyfoldeb Llyfr Mormon 34
Y Rhag-ddganiad 5

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. I.] IONAWR, 1849. [CYF. I.

Y RHAG-UDGANIAD.

ANWYL DDARLLENWYR,—Fel udganwyr, newydd ein galw i swydd, ar ddechreu blwyddyn, ac heb dreio ein chwyth erioed o'r blaen mewn UDGORN, a hwnw yn newydd, fe ganiatewch i ni yn awr i dreio ein llaw, fel y galloch farnu pa fath sain a allwn roddi. Efallai yr ystyria y doethion ein bod yn ynfydu wrth wneuthur hyny; ond sicr ydym, os gallwn wneyd rhyw leisiau, y medrwn ddweyd gyda Phaul, na fydd "un o honynt yn aflafar." Er fod yr *Amserau* yn enbyd yn ein herbyn, a'r *Ser* iufewn awyrgylch Gomer yn darogan pethau rhyfedd am danom—prif *Ddiwygwyr* yr oes am ganu ein marwnad, a'r *Belyddwyr* mewn petrusder ynghylch ein claddu mewn dwfr—Parchedigion daear yn dweyd ein bod yn drewi yn eu ffroenau, a'r doctoriaid yn barod i'n hagor i chwilio am olew—plantos yr heolydd bron treulio eu tafodau wrth waeddi "Hen Seintiau" ar ein hol, a chythreuliaid, dyhirod, a duwiolion yn cytuno i'n herlid a'n camgyhuddo—er y cyfan, yr ydym yn penderfynu mynu gwybod pa rym sydd yn ein llais, a pha effaith a gawn ar y byd. Ni ddysgwyliwn i'n HUDGORN allu adgyfodi y meirw, canys nid yr un "diweddaf" ydyw; ond efallai y geill fod yn foddion i ddihuno llawer sydd yn feirw mewn camweddau a phechodau, a'u dwyn i fywyd newydd. Os gallwn wneyd hyna, a'u cadw yn effro ar ol hyny, bydd ein bwriad wedi ei gyflawni, a'n gwasanaeth yn werthfawr yn ngolwg Duw. Na ddysgwylier hefyd, mewn swydd fel hon, i ni aros i ymresymu â phob un a'n cyfarfydd ar y ffordd;

eithr os dygir egwyddorion o'n blaen, gwnawn udganu ein meddwl am danynt—os chwedlau fyddant, awn heibio yn ddisylw, gan adael ein cydgreaduriaid i ymborthi arnynt, hyd nes y deuant i wybod gwerth rhywbeth gwell.

Er nad yw ein HUDGORN ond bychan, etto y mae yn waith tra chyfrifol i ymwneyd ag ef; canys os rhoddwn "sain anhynod, pwy a ymbarotöa i ryfel" yn erbyn y gelyn, pan y gwna ymosodiad disymmwth; ac os na udganwn yn eglur, a defnyddio y gwahanol leisiau yn eu pryd, byddwn yn agored i gamarwain. Am hyny, dymunwn gynnorthwy gweddiau y Saint, o herwydd gwyddom na ddichon dim fod yn fwy o help na hyny. Ond, er ein cysur ni, a'n gwrandawwyr, addawa brawd anwyl ag sydd ar fin morio tua Seion, pan y caiff afael ar y newyddion gwell sydd yno, i'n cynnysgaethu â phethau ardderchog i udganu yn yr UDGORN, y rhai ond odid a seiniant trwyddo yn fwy soniarus o lawer na dim o'n heiddo ein hunain. Fel hyn byddwn megys bodau adeiniog, yn medru cipio efallai yn fisol o Seion, bethau i'w hudganu yn fisol hefyd yn Nghymru. Bellach, yr ydym yn hyderus y boddlonawn y gonest, ac y rhybyddiwn bawb yn deg; am hyny dystäwn y tro cyntaf hwn, gan obeithio cael dyfod i'ch clyw etto.

CYFARCHIAD YMADAWOL I'R SAINT.

FRODYR A CHWIORYDD ANWYLAIDD,—Wele y cyfnod pwysicaf a mwyaf galarus a gorfoleddus a ddygwyddodd arnom er dechreuad ein cydnabyddiaeth, wrth y drws, sef fy ymadawiad o'ch plith i wlad bell; a chymhella yr ystyriaeth hyn fi i'ch cyfarch un waith etto, a'r waith olaf hon, ac i ddwyn eich sylw at y pethau canlynol; canys diau y gwyddoch chwi drwy Ysbryd y gwirionedd, a thrwy lawer o esiamplau a ffeithiau, mai gwir awydd fy nghalon oedd eich llesoli a'ch dedwyddoli chwi, yn dymmorol ac yn ysbrydol, yn yr oll a wnaethym. Gŵyr y Nefoedd, a gŵyr fy nghydwybod innau hyny, a dyna ddigon o dystion, nad pwy a'i gwrthwyneba. I'r dyben hyn ni pheidiais ac ni ddiffygiais yn llafurio, na nos na dydd, er ys pedair blynedd; ac hyd yn hyn pleser fy nghalon yw eich gwasanaethu, a'm gorfoledd i yn yr Arglwydd yw ddarfod iddo gyflwyno i mi gyfran o oruchwyliaeth

adferiadol cyflawnder yr amseroedd tuag atoch chwi, a'm dysgu yn yr egwyddorion hyny a'ch dedwyddolant chwi, ac a'ch arweiniant, ond eu gwneyd, i gyflawn feddiant o ddedwyddwch pur. Mawr a rhyfedd yr ystyriaf fi y fraint o gael bod yn offeiryn dros Dduw i bregethu gair y bywyd—efengyl gallu Duw, ac o gael yr hawl i weinyddu ordinhadau dwyfol, o gymmeradwyaeth y Nefoedd, i'm cydgenedl anwyl; a mawr yw eich braint, ie, annhraethadwy yw eich rhodd chwithau, Saint anwyl, eich bod wedi cael eich dwyn o dywyllwch gau draddodiadol i oleuni efengyl Mab Duw—ac i gael gafael ar grefydd a grym ynddi, a dod yn etifeddion sylweddol, a chael ernes yr etifeddiaeth oddifry. Wrth hyn glynwch am eich bywyd—y pethau hyn gwnewch yn wastadol; ac felly sicr ydwyf na fydd fy llafur innau yn ofer yn yr Arglwydd. Nid yn unig yr wyf wedi eich gwasanaethu trwy lafur o lawer dydd, trwy rwystrau a gorthrymderau, er gwaethaf holl erlid croesfyd cras, a phob gwg a gwawd, yn ystod yr amser a aeth heibio, eithr y mae fy awydd a'm dymuniad yn cynnyddu fwyfwy i'ch lles di yn yr amser dyfodol; ac, nad pa mor groes i'm teimladau yw eich gadael megys ŵyn diniwed yn mhlith bleiddiaid danneddog—nad pa mor gostus yw hyny i mi, sicr wyf yn mlaen llaw, a sicr fyddwch chwithau i'ch boddlonrwydd hollol, mai buddiol i chwi yw fy myned i ymaith am ennyd, canys yr wyf yn myned i barotoi lle i chwi, fel lle yr wyf fi y galloch chwithau hefyd, yr holl gywir galon ag sydd yn caru ymddangosiad ein Harglwydd Iesu Grist, fod gyda mi am fil o flwyddi dedwydd yn yr "orphwysfa ag sydd etto yn ol i bobl Dduw." Onid âf, ni fyrheir dyddiau eich gorthrymder; os mi a âf, ni foddlonir fy enaid nes gweled fy holl frodyr a chwiorydd alltudiedig a gwasgaredig drwy y rhan hon o Babilon, yn llawenhau yn iachawdwriaeth Duw yn Seion.

Clywsoch a darllenasoch lawer am waredigaeth Duw i'w blant yn Seion, a diau fod eich calonau yn hiraethu mwyfwy am ei mwynhau, yn gyferbyniol i fel ag y mae arwyddion yr amserau, helyntion gwladwriaethol, rhyfeloedd, terfysgoedd cenedloedd, dymchweliad teyrnasoedd, gwrthryfel ac erlid, a châs y Babiloniaid, yn diddyfnu eich serchiadau oddiwrth ei theganau darfodedig; a diau yr hiraetha llawer yn fwy o herwydd gormes ac anghyfiawnder, newyn a thlodi, yn y blynyddoedd dyfodol, am waredigaeth Seion. Eithr pan y caniatâ Duw i ddorau y fall i ymagoryd, a i byrth uffern arllwys i maes eu byddinoedd cadarnaf i dywallt eu "phiolau" dinystriol, megys pläau, heintiau, a ffrewyllau, i a

waghau y teyrnasoedd o'r anwir rai hyny ag a wrthodant efengyl ei Fab, a gasânt ac a erlidiant ei blant; yna y gwelir doethineb a chariad tragywyddol eich Tad tuag at ei blant ffyddlawn—pryd hyny y deallir ac yr addefir gan bawb yr angheurheidrwydd am Seion yn wared-fan i'r Saint; y pryd hyny y gwelwn ei chaseion hi, ac y dechreuant yfed gwaddod y cwpan erchyll a lanwasant iddynt eu hunain; dyna yr amser y gwelir gwahaniaeth rhwng y rhai a wasanaethant Dduw, ac a ufyddhant i arweiniad eu bugeiliaid, a'u caseion—rhwng y rhai a ymdrechant adeiladu Seion, ac adeiladwyr Babilon; ïe, y pryd hyny, plant Seion gan ganu a ganant yn uchelfeydd dinasoedd y Duw byw, mewn preswylfeydd heddychol. Henffych i'r dydd! Am hyny, pan y mae y pethau hyn yn eich gormesu, na lwfrhewch, ac na laesed eich dwylaw, canys arddangosant fod amser eich ymwared chwi yn agosâu, ïe, wrth y drws.

Diau y gollynga y fall genfaint o'i choegwyr eiddigus i'ch erlid, eich camgyhuddo, a'ch gwawdio, wedi fy ymadawiad ymaith; eithr cofiwch mai anghenrhaid yw cael profiad o'ch ffydd chwi, a rheidiol yw i'r trueiniaid hyn ag a ragbarotowyd er's talm i gael cyfle i gyflawni mesur eu hanwiredd, i lanw eu cwpan erchyll, cyn y byddant yn llestri cymhwys i ddigofaint arddangos cyfiawn farn Duw ar gaseion y gwirionedd: yr ystyriaethau hyn a'ch galluogant i ddyoddef pob dim yn amyneddgar, ac i edrych yn mlaen at daledigaeth y gwobrwy. Dichon hefyd mai o'ch plith chwi eich hunain y cyfyd rhai hunanol, eiddigeddus, wedi colli yr Ysbryd, pa rai a geisiant arwain eneidiau anwadal ar eu hol; eithr yn enwedig gwyliwch rhag, a gwrthwynebwch y rhai a wrthwynebant yr awdurdod a osodwyd yn ol ewyllys Duw i'ch tywys a'ch porthi, yn ol fel y gwelwch yn hanes y Gymmanfa ddiweddaf. Nid yw hyd y nod cydwybodolrwydd yn ddigonol sail i wrthwynebu yr offeiriadaeth; canys y mae aml un mor gydwybodol yn addoli delwau, ag y mae ereill yn eu haddoliadau hwythau. Nid cydwybodolrwydd yw eich arweinydd yn unig; er fod eisieu i bob un feddu cydwybod ddirwystr tuag at Dduw a dynion, etto dylid dwyn y gydwybod at y safon, ac nid gwneyd y gydwybod yn safon. Hyd oni ddelwyf yn ol, glynwch wrth ddarllen, chwiliwch yr Ysgrythyrau, trysorwch Lyfr Mormon yn eich cof, argraffer yr "Athrawiaethau a'r Cyfammodau" ar lechau eich calonau; ymagweddwch yn ddifrycheulyd yn ol yr oll a gyhoeddais yn eich plith. Nid wyf heddyw yn teimlo un tueddiad i alw yn ol ddim,

un egwyddor ag a gyhoeddais, na dim un ddysgeidiaeth a roddais i chwi; eithr yn hytrach eich annog i'w chwilio yn fanwl, fel am drysorau cuddiedig; ac hyderaf, pan yn mhell oddiwrthych, i glywed fod yr oll, o dan fendith Nêr, yn fuddiol i'ch gwneyd chwi yn ddoeth i iachawdwriaeth. Nid wyf wrth hyn yn honi perffeithrwydd i ddim o'm hysgrifeniadau, na'm pethau santeiddiaf; ond o'r ochr arall, y mae fy ffaeleddau a'm gwendidau, wrth yr hyn a ddymunwn fod, yn ffurfio testun gweddi barhaus am nerth oddifry. Ni fynwn i chwi feddwl fy mod yn awgrymu fod y naill na'r llall, na'r oll, o'r llyfrau cyfeiriedig, yn rheol ddigonol er ymarweddiad y Saint, nac er gwaith y weinidogaeth; eithr yn hytrach y mae y "llythyren yn lladd, ond yr Ysbryd sy'n bywhau:" yr Ysbryd yw yr OFFEIRIADAETH, yr hon sydd yn meddu yr hawl a'r ddoethineb i derfynu pob dadl, trwy yr hon y mae Duw yn gweithio. Gwyliwch rhag y rhai a wrthodant frawdlysoedd yr offeiriadaeth, dan honi fod y llyfr hwn, neu yr ysgrifeniadau ereill, o'u plaid hwy fel arall; nid o Dduw y mae'r ysbryd yna, onide afreidiol yw'r offeiriadaeth. Anmhosibl, yr ystyriaf, i gyhoeddi unrhyw reolau digonol a chyfiawn at bob peth a ddygwydda yn yr eglwys, o herwydd amrywiaeth yr amgylchiadau; eithr nid anmhosibl yw i Dduw gynnysgaethu yr offeiriadaeth â doethineb gogyfer â phob amgylchiad, er rhoddi barn gyfiawn: am hyny ufyddhewch i'ch bugeiliaid, megys i'r Arglwydd—gweddiwch drostynt yn barhaus—gwnewch a alloch i ddiwallu eu hanghenrheidiau corfforol, fel y gallont ymroi fwy i'ch gwasanaethu mewn pethau ysbrydol. Na thwylled y gelyn chwi i gredu y gadawai y Duw doeth a sefydlodd ei deyrnas y waith olaf hon ar y ddaear, i'r holl offeiriadaeth sydd yn ei deyrnas, nac ychwaith yn Nghymru, i fyned ar gyfeiliorn oll, fel na bo a'ch arweinia chwi yn ffyrdd yr Arglwydd; ac na choeliwch y rhai a ddywedant y dymchwelir offeiriadaeth neu deyrnas Dduw, etto oddiar y ddaear canys ni wneir hyny yn dragywydd; eithr "y freniniaeth, a mawredd y freniniaeth o dan yr holl nefoedd, a roddir i bobl saint y Goruchaf" yn ei iawn bryd. Llama y bryniau fel wyn defaid, a neidia gwyllt fryniau Gwalia fel hyrddod, ac wedi hyny ni syflir yr offeiriadaeth o'i lle. Gwir fod yr offeiriadaeth wedi cael ei chipio o'r ddaear i'r nef am yspaid, droion cyn hyn; etto nid oedd y rhai a'i meddent yma, ac a'i hiawn-ddefnyddiasant yn eu hoes, yn colli eu hawl iddi yn y manau lle y maent, ac ni wnant hyny yn dragywyddol; eiddynt.

hwy eu hadferyd hi yn ol, a'i hamddiffyn nes y cyflawna fwriadau Duw yn y cyfryw oes neu wlad. Y rhai diweddaraf a feddai yr offeiriadaeth ar y ddaear ar ol yr apostolion, a adferasant yr offeiriadaeth i Joseph Smith, ac ni buasai yn drefnus i neb arall i wneyd hyny; a chan iddo yntau gyflwyno yr offeiriadaeth i ereill cyn ei fyned ymaith, pa rai sydd yn ffyddlawn yn eu lle, yna y mae ei offeiriadaeth ef, drwyddynt hwy, yn parhau, ac a barha yn mhob man, a than bob amgylchiad, lle ag y deilliodd o'r ffynnonell drwy ei ffrydiau cysefin. Ei ffynnonell wreiddiol yw "urdd Mab Duw," er cyn seiliad y byd; ei tharddiad sydd wedi bod drwy ei holl weision ef, yn yr holl oruchwyliaethau er boreuddydd amser, ac a gyfranwyd yn yr amseroedd diweddaf hyn i'n hanwyl frawd crybwylledig, ganddo ef i Brigham Young a'r apostolion ffyddlawn ereill ag sydd yn aros hyd heddyw yn eu galwedigaeth, a thrwyddynt ac oddiwrthynt hwythau (diolch i'w Hawdwr dwyfol) ymwelodd â'n hoff genedl, a thywynodd gwawrddydd y Jubili fawr ar ororau ein gwlad;—adlewyrcha ei goleuni drwy bob sir, y mae ei baneri efengylaidd yn chwifio braidd yn mhob hinsawdd a bro; ac y mae braidd bedair mil o blant Gomer yn gorfoleddu o'i herwydd eisoes! a bwriada ddwyn yn ei chôl oddeutu tri chant o'u brodyr a'u chwiorydd unwaed, yn "offrwm i'r Arglwydd," yn flaenffrwyth y cynauaf toreithiog o'r rhai etto a ddaw i fynydd tŷ Dduw Jacob, yn waredwyr ar fynydd Seion, ac i harddu lle ei gyssegr,—pa rai a fyddant ar y cefnfor yn hwylio tuag yno, ond odid, pan y darllenwch chwi y llinellau cyfarchiadol hyn. A sicr y'm na ddiwreiddir yr offeiriadaeth oddiar y ddaear, nes y llanwa y byd o oleuni gwybodaeth o Dduw, megys ag y töa y dyfroedd y môr—nad erlidir hi o Gymru hyd nes y bo wedi dwyn yr holl rai gonest eu calon i ddiogelwch, a'u cyrchu o wlad y cystudd mawr i fwynhau iachawdwriaeth ein Duw yn Seion: am hyny, er eich lles chwi a gogoniant y Duw hwnw a'i danfonodd i'ch plith, erfyniaf arnoch fel pe bai Duw yn erfyn arnoch drwof fi—fel pe bai yr olaf ddymuniad o'm heiddo atoch—anrhydeddwch, ufyddhewch i, a gweddiwch dros yr offeiriadaeth yn mhob peth a ddywedant wrthych. Os felly, sicrhaf mai eiddo chwi fydd y trigfanau tragywyddol, y coronau anniflanedig, a'r oesoedd diderfyn i'w gwisgo mewn gogoniant. Heb i chwi wneuthur hyn, nid oes genyf addewid i chwi er daioni. Gan hyderu y gwnewch hyn, ymddiriedaf chwi i'w gofal, o dan nodded Ysbryd yr Hwn a'ch dygodd chwi o dywyllwch i oleuni drwyddynt hwy. Gofaled

pob un am lanw ei gylch ei hun, ac nid yr eiddo arall, onide y mae efe yn myned i ddystryw. Pob un fel eu gosodwyd a roddant gyfrif am y cylch eu gosodwyd ynddo, ac a wobrwylr yn ol yr hyn a erys o ffrwyth ei lafur pan gesglir y cynauaf i'r ysgubor. Weithian, frodyr a chwiorydd anwyl, nid ymhelaethaf ond hyn, sef y gorchymyn mwyaf o'r oll, y diweddaf a'r taeraf ag y galwaf eich sylw ato, yr hyn nid yw newydd ychwaith, ond ar garu o honoch bawb eich gilydd, fel yr aroso cariad Crist ynoch. Gochelwch bob achlysur i anghydfod; tynwch ymaith bob gwreiddiau chwerwedd o'ch mynwesau eich hunain, ac ond odid y diwreiddiwch y cyfryw yn hollol o'ch plith, fel na chlywer sôn am anghariad yn eich plith, canys y mae y byd a'r diafol yn eich erbyn chwi; ac am hyny, bydded i'r byd a'r diafol wybod mai dysgyblion i'r Iesu addfwyn ydych, trwy eich bod yn caru eich gilydd. Cofiwch mai eich braint fydd cael cyd-deyrnasu gyda eich gilydd am fil o flwyddi yn Seion; dysgwch gydgaru eich gilydd yma erbyn hyny, ynte. Byddwch dirion, caredig, boneddigaidd, a gostyngedig i'ch gilydd, megys y gweddai i blant yr un Tad dwyfol, megys ag y cymhella yr un Ysbryd tragywyddol. O, mor hyfryd yw trigo o frodyr a chwiorydd ynghyd! O, mor hyfryd yw caru, a chael ein caru, gan ein gilydd! Fy ngorfoledd a llawenydd fy nghalon i yw, na wn am un o'r Saint, gwrryw na benyw, yn Nghymru, na'r byd, ag sydd ganddynt un digofaint ataf; ond, o'r ochr arall, cydnabyddaf yn ddiolchgar fy mod wedi cael, ac yn parhau i gael lliaws o ffeithiau, drwy eich ymddygiadau brawdol a charuaidd, i brofi yn ddiamheuol fy mod yn cael cymmaint, os nad mwy, o le yn eich serchiadau ag a deilyngais. Nerthed y Duw mawr fi i sicrhau parhad o hyn i mi, a digon yw. Mwy dymunol yw y teimladau hyn i lanw'm mynwes wrth adael gororau m gwlad, lle y triga'm caredigion, nag a fyddai yr awelon hyfrytaf a fedd y nefoedd i lanw hwyliau'm llestr hebddo. Na fydded un o'r Saint am awr hebddo, yw 'm taer weddi drosoch.

Frodyr, cofiwch pa enw a broffeswch, mai "Cyfiawn" yw enw eich Arglwydd; am hyny gwnewch gyfiawnder â phawb. Ystyriwch, cyn y gallwch sefyll yn y farn yn ngwyneb gwrthodwyr eich cenadwri, y dylech fod wedi rhoddi iddynt, nid yn unig *dystiolaeth* bwysig a sobr, eithr hefyd ESIAMPLAU da, YMAGWEDDAU cymmeradwy a theilwng o'r fath drysor ag sydd genych, rhag troi y cloff o'r ffordd. Pregethed eich RHODIAD i bawb mai

dyeithriaid a phererinion ydych yma, ac ymbarotowch yn mhob peth erbyn y trefna eich Duw i chwi waredigaeth, yr hyn a wna yn ddiau yn ol eich ffyddlondeb.

Bellach, am y tro hwn, terfynaf, gyda phob diolchgarwch calon i chwi am eich caredigrwydd digyffelyb a'ch ffyddlondeb, gan hyderu y caf gyfle etto o Seion i'ch cyfarch, a galw eich sylw at lawer o bethau a ddymunwn, eithr ni chaniatâ amgylchiadau yn awr.

Frodyr anwyl yn yr Offeiriadaeth—ffarwel i chwi. Cofiwch fy nghynghorion i chwi yn y Gymmanfa, a phob amser. Mewn cariad, amynedd, a thiriondeb, porthwch y praidd anwyl a ymddiriedais i'ch gofal, megys yr eiddof fy hun; cynghorwch, pregethwch, hyfforddwch, a gwnewch bob peth a alloch, fel y rhoddoch eich cyfrif i fyny yn llawen dros eich praidd.

Chwi, Dadau—ffarwel i chwi. Carwch eich gwragedd, a chedwch allor i Dduw yn eich teuluoedd; safwch yn eich lle eich hun, a gofalwch dros y teuluoedd a roddes Duw i chwi. Parotowch hwynt yma i deilyngu dedwyddwch a digonedd gyda chwi yn Seion, o dan arweiniad yr urdd batriarchaidd.

Chwi, Famau serchus—ffarwel i chwi. Ufyddhewch i'ch gwyr, megys i'r Arglwydd; byddwch amyneddgar, byddwch dirion a duwiol, ac hyfforddwch eich plant yn ffordd y gwirionedd. Y Duw mawr a'ch cadwo rhag y temtasiynau sydd yn y byd, ac a'ch dygo chwi a'ch eiddo oll i Seion.

Chwi, Ieuenctid gobeithiol—ffarwel i chwi. Gwnewch y ddysgeidiaeth a gawsoch ac a gewch gan weision Duw, a mawr fydd eich defnyddioldeb a'ch gogoniant yn nheyrnas Dduw. Amser cynauaf yw hwn; gochelwch wasanaethu y cnawd a'i wyniau, na gwagedd ieuenctid, yn lle gwasanaethu Arglwydd y cynauaf hwn. Mawr yw eich braint yn moreu eich oes i gael dod i winllan yr Iesu; aroswch ynddi hyd byth, er gwaethaf pob rhwystrau a'ch cyfarfyddant.

Chwithau, Blant bychain—ffarwel i chwi. Dysgwyliaf i chwi ufyddhau i'ch rhieni, a gweddio llawer am i Ysbryd y gwirionedd eich tywys i ddefnyddioldeb.

Y ffarwel olaf, Saint anwyl, atoch oll, yw'm dymuniad am i chwi weddio droswyf, a thros y rhai a elo gyda mi i Seion, a thros eich gilydd oll. Gwell cyfoeth yw gweddiau ffyddiog y Saint yn fy ngolwg na mwngloddiau y byd, canys y mae Duw yn eich gwrando chwi; am hyny gweddiwch.

Gras ein Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas ddaionus ei lân Ysbryd, a fyddo ac a aroso gyda chwi oll hyd byth. Amen.

Eich gwas yn efengyl Crist, a theyrnas yr amynedd,
D. JONES.

CYMMANFA MORGANWG.

CYNNALIWYD y Gymmanfa uchod ar y dydd olaf o'r hen flwyddyn, a'r cyntaf o'r flwyddyn newydd, fel yr hysbyswyd yn flaenorol. Gan fod y Saint wedi cynnyddu mor fawr, ystyriwyd yn anghenrheidiol i gymmeryd neuadd helaeth mewn man arall o Merthyr, heblaw Neuadd y Cymreigyddion, fel y gallai y rhai a fethent fyned i'r lle olaf, o ddiffyg lle, gael myned i'r neuadd arall, yr hon sydd yn Georgetown, lle y bawyd yn pregethu ar amser gwahanol gyfarfodydd Neuadd y Cymreigyddion. Ni fydd i ni ond rhoddi hanes am yr hyn a aeth yn mlaen yn y prif gyfarfodydd, y rhai a gynnaliwyd yn y lle a enwyd olaf.

Y DYDD CYNTAF.

Ar foreu dydd Sul, am 11 o'r gloch, agorwyd cyfarfod cyntaf y Gymmanfa, trwy ganu a gweddio, gan y brawd W. Howells o Aberdâr. Yna cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan W. Howells, fod Capt. D. Jones i lywyddu y Gymmanfa, yr hyn a gymmeradwywyd yn unfrydol. Ar hyny cyfododd y Llywydd i ddangos dyben eu hymgynnulliad, gan hysbysu fod yn ddrwg ganddo nad oedd y brodyr Orson Pratt ac Orson Spencer wedi dyfod, fel ag yr oeddynt wedi addaw wrtho ef; a dywedai mai rhaid mai rhyw rwystrau oedd wedi eu cyfarfod, onide y buasent yn sicr o fod yn bresennol. Annogai bawb i ymgysuro, gan ddweyd nad oedd neb wedi ei siomi yn fwy nag ef; ac os nad oedd y brodyr dysgwyliedig wedi dyfod yno, fod un arall yn bresennol ag oedd lawer mwy nâ'r ddau hyny, sef Duw trwy ei Ysbryd. Yna, wedi pennodi tri o ysgrifenwyr, galwodd y Llywydd am brawf o ffyddlondeb y gwahanol lywyddion, gan ddechreu ar lywyddion y cynnadleddau. Gofynodd os oedd gan rywun rywbeth i ddweyd yn eu herbyn—fod cyfle i wneuthur hyny ar y pryd hwnw; ond gan na ddygodd neb gyhuddiad yn eu herbyn, ystyriwyd hwynt yn deilwng i gael parhau yn eu swyddi. Yna y Llywydd a aeth yn y blaen i wneyd y cyfnewidiadau anghenrheidiol yn y cangenau, megys dewis llywyddion a rheoleiddio-

eangenau newyddion, y rhai a wahaniaethir yn y daflen â'r nôd hwn (*). Galwyd y llywyddion oll i gynnrychioli eu cangenau, yr hyn a wnaed fel y canlyn:—

Cangenau.	Llywyddion.	Hen.	Off.	Ath.	Dia.	Bed	Cyfan.
1. Merthyr - -	Thomas Rees - -	20	18	25	8	106	823
2 Penydaren -	*David John - -	1	4	7	3	14	83
3 Dowlais - -	Alfred Clark - -	8	8	8	3	42	269
4 Rymni - - -	William Davies -	4	4	4	1	11	63
5 Cwmbach -	John Price - - -	4	4	4	2	6	68
6 Aberdâr - -	Joseph Davies -	4	5	7	2	89	150
7 Hirwaen - -	Daniel Evans - -	2	2	1	1	24	59
8 Llanfabon -	R. Humphreys -	1	1	3	[illegible]	14	32
9 Caerdyf - -	*James Ellis - -	3	7	4	1	48	123
10 Twynyrodyn	William Thomas	1	1	1	0	18	38
11 Llwyni - - -	Samuel Davies -	2	3	2	2	2	26
12 Cwmbychan	Thomas Pugh - -	2	3	0	0	2	13
13 Bryn - - -	Etto - - - - - -	1	1	1	0	0	15
14 Peel - - - -	John Bowen - -	2	2	1	1	4	14
15 Treboth -	Joseph Mathews -	2	4	2	0	10	48
16 Cyfyng - - -	David Williams	2	3	2	1	12	34
17 Cwmamman	John Griffiths - -	3	4	0	0	18	31
18 Pontyates -	*Eph. Rowland -	3	7	4	2	40	123
19 Llanelli - -	William Hughes	8	11	10	4	36	180
20 Caerfyrddin	Benjamin Jones	6	7	3	2	11	62
21 Llanybydder	*John Evans - -	2	5	1	1	9	55
22 Swyddffynon	Benjamin Evans	3	0	0	0	0	10
23 Pontypridd -	John Phillips - -	3	3	2	1	29	52
24 *Pontfaen -	Evan Jenkins - -	0	1	0	0	4	10
25 *Trecastell -	Jon. Thomas - -	1	0	0	0	10	11
26 Brechfa - -	David Jeremy - -	2	4	3	2	12	69
27 *Castellnedd	John Williams -	1	0	0	0	0	8
28 *Wig - - - -	T. Llewellyn - -	1	3	1	1	16	27
Cyfanrif y Gynnadledd -		92	115	96	40	587	2436

Yna galwodd y Llywydd am gynnrychioliad y Cynnadleddau ereill, y rhai oeddynt fel y canlyn:—

Cynnadleddau.	Llywyddion.	Hen.	Off.	Ath.	Dia.	Bed.	Cyfan.
Sir Fynwy - - -	Wm. Phillips -	31	31	25	15	240	644
Henfforld - - -	W. Henshaw - -	10	13	10	5	84	253
Sir Benfro - - -	John Morris - -	4	7	2	2	10	62
Y Gogledd - - -	Abel Evans - -	19	24	14	5	75	208
Morganwg - - -	D. Jones - - - -	92	115	96	40	587	2436
Cyfanswm o'r cyfan - - -		156	190	147	67	996	3603

Ceir allan fod y cynnydd oddiar Ionawr 1, 1848, hyd Ionawr 1, 1849, yn 1670, heblaw y Saint sydd yn Sir Faesyfed, y rhai ydynt heb eu cynnrychioli.

Yna, wedi i'r Llywydd roddi amryw o gynghorion gwerthfawr, terfynwyd trwy weddi gan Abel Evans.

Am ddau, agorwyd y cyfarfod gan y brawd T. Jeremy o Lanybydder, trwy ganu a gweddio. Ar ol canu hymn ellwalth, cyfododd y Llywydd i aneich y Saint, a dangosodd iddynt, yn el ddull medrus arferol, amryw o bethau tra dyddorawl. Dangosodd iddynt wrthuni y dyb sydd yn ein gwlad, o fod Duw yn gofalu am y bodau wybrenol, ac yn esgeuluso cyrff dynion ar y ddaear; ac hefyd, gosododd allan yr afresymoldeb o fod ein Tad nefol yn darparu gwaredigaethau tymmorol i Noah, Lot, ac ereill mewn cyssylltiad â hwynt, ac yn peidio darparu dim gogyfer â'i blant yn yr oes hon, pan y mae profion ysgrythyrol ar gael o fod elsieu mwy o waredigaethau tymmorol yn yr oes hon nag erioed, gan y bydd y pläau a'r dinystriau gymmaint yn fwy yn y dyddiau diweddaf nâ'r dyddiau gynt. Dangosodd yn eglur mai trwy wrandaw ar Dduw y mae i'r Saint ddysgwyl gwaredigaethau tymmorol, yn gystal ag ysbrydol; ac mai trwy fyned i'r lle y mae yn ddadguddio, y mae i'r Saint sicrhau y wlad addawedig. Ymddangosai pawb wrth eu bodd tra y darluniai y Llywydd yr ardderchogrwydd perthynol i Seion, ond y cythreuliaid yn unig, y rhai ar y pryd, er tynu sylw y Saint oddiwrth y fath ddysgeidiaeth werthfawr, a feddiannusant ddwy neu dair o'r Saint, nes trwy hyny gynhyrfu yr holl gyfarfod, a rhwystro y Llywydd i fyned yn y blaen. Yr oedd dau o'r personau hyn wedi eu meddiannu gan ysbrydion drwg droion o'r blaen, o herwydd cuddio troseddau, ac felly y tro hwn hefyd. Yr oedd yr ysbrydion yn llefaru trwyddynt, a hyny mewn llais goruwch-naturiol, gan gablu ac enllibo y Llywydd a swyddogion ereill, a'n herio i'w bwrw hwy allan o'r llochesau hyny. Dywedent yn hyf nas gellid eu bwrw allan—fod hawl ganddynt yn y ddwy hyny o herwydd eu troseddau; ac nid oeddym ni gymmaint am eu hammau, wedi i ni glywed y cyfan. Wedi gweddio llawer am eu ceryddu, ond i gyd yn ofer, hysbyswyd i'r Llywydd pwy oedd y personau a feddiennid; a phan ddeallodd ef eu bod wedi troseddu ar ol eu rhyddhau gynnifer o weithiau o'r blaen, penderfynodd eu tori allan o'r eglwys, fel yr unig ffordd i dawelu yr ysbrydion. I'r perwyl hyny galwyd yr henuriaid ynghyd, ac mor fuan ag y codwyd dwylaw i esgymuno y naill a'r llall, daeth pob un o'r ddwy i'w pwyll arferol, ac a ddechreuasant dacluso eu gwallt a'u dillad, fel pe na buasai dim wedi dygwydd. Rhoddodd yr ysbrydion amryw o brofion eu bod-

yn hysbys o feddyliau rhai o'r swyddogion oedd yn bresennol, ac hefyd o fod enwau gan y cythreuliaid ar y naill y llall, trwy eu bod yn galw ar eu gilydd. Collwyd yr addysgiadau buddiol yn nghylch Seion, o achos yr annhrefn dan sylw; a therfynwyd y cyfarfod trwy ganu a gweddio gan y brawd Carwel.

Am chwech, yn yr hwyr, agorwyd y cyfarfod cyhoeddus, trwy ganu a gweddio, gan y brawd Alfred Clark. Yna wedi canu anthem gan y cantorion, cyfododd y Llywydd i anerch y lliaws ag oedd wedi ymgynnull ynghyd. Arweiniodd eu sylw at yr hyn a gymmerodd le yn y cyfarfod blaenorol, sef y prawf a ddangoswyd fod galluoedd goruwch-naturiol yn meddiannu dynion, y rhai ni allent weithredu a llefaru fel y gwnaethant o honynt eu hunain. Dangosodd fod cynhyrfiadau o'r fath yn profi yn amlwg allu y gelyn, mewn gwrthwynebiad i allu Duw, a'r ddau mewn gweithrediad eglur. Crybwyllai am y llonyddwch y mae enwadau ereill yn gael yn eu cyfarfodydd, ac nad yw y diafol yn gwrthwynebu neb yno, ond eu bod yn gwbl rydd o ymosodiadau y gelyn, yn y dull a grybwyllwyd. Profai fod ymosodiadau y gelyn yn nghyfarfodydd y Saint, yn dangos fod gallu Duw yn bresennol, ac mai dyben y gallu arall oedd ei wrthwynebu; canys y mae yn "myned oddiamgylch gan geisio y neb a allo ei lyncu;" a dyledswydd y Saint yw ei wrthwynebu â'u holl egni.

Yna y brawd Howells, o Aberdâr, a gyfododd i anerch y dosparth Seisnig o'r gynnulleidfa. Mynegodd am yr elyniaeth ag oedd y diafol a'i offerynau yn ddangos yn ei gymmydogaeth ef at y Saint, a'r llawenydd a'r gorfoledd a feddent hwythau yn ngwyneb y cyfan. Dangosodd hefyd y rhesymoldeb a'r ysgrythyroldeb o fod i'r Saint a allent hyny, roddi y ddegfan ran o'u heiddo at adeiladu teml i'w Duw.

Wedi hyny, cyfododd y Llywydd i fanylu ychydig, yn yr un iaith, ar ol y brawd Howells. Dangosodd nad oedd mwy o dwyll mewn adeiladu teml i Dduw, nag sydd mewn adeiladu capeli i Dduw. Profodd mai goruchwyliaeth i ymgasglu i fynydd Seion, ac i adeiladu teml yno i Dduw, yw yr oruchwyliaeth hon; a darluniodd afresymoldeb gelynion y Saint, y rhai ydynt am eu diwreiddio a'u gyru o'r wlad, ac ar yr un pryd am eu rhwystro i ymfudo tua Seion.

Y brawd Thomas Pugh o'r Llwyni, ar ol hyny, a ddangosodd yr egwyddorion cyntaf i'r gwrandawwyr siriol, ac a'u hannogodd i ufyddhau iddynt ar frys.

Ar ddiwedd y cyfarfod, cyfododd y Llywydd drachefn, a gwasgodd yr holl bethau fuwyd yn drin at sylw difrifol y gwrandawwyr, gan eu galw yn daer i ufyddhau i'r gwirionedd, yr hwn a amlygid mor amlwg yn ffyddlondeb y Saint, a'u penderfyniad i ymlynu wrth y gwaith yn ngwyneb pob peth. Yna terfynwyd y cyfarfod trwy weddio gan y brawd W. Phillips.

YR AIL DDYDD.

Dydd Llun, dechreuwyd y cyfarfod, am hanner awr wedi deg, gan y brawd Abel Evans, trwy weddi a mawl. Wedi hyny cododd y Llywydd i anerch ei frodyr a'i gyfeillion â Blwyddyn Newydd Dda, a llawer o lwyddiant. Yna aeth yn mlaen i ddangos y cyfrifoldeb mawr ag sydd yn perthyn i bob swyddog, a'r anghenrheidrwydd sydd ar bob un i ymfoddloni i bob peth a wneir ar ei gyfer. Dangosodd mai pa uchelaf y swydd a dderbynio dyn, mai mwyaf i gyd fydd y cwymp po byddai i syrthio ymaith, ac mai mwyaf anhawdd iddynt i ymadnewyddu drachefn. Dywedodd wed'yn na wyddai ef fod neb yn bresennol ag y teimlai efe unrhyw anghariad tuag atynt, ac nad oedd yntau yn credu fod neb o honynt hwythau yn meddu casineb tuag ato ef, pan yn y gymmanfa ddiweddaf a gai yn eu plith am dymmor, a phan ar ymadael â gwlad ei enedigaeth. Yna dangosodd y gwaith mawr ag oedd wedi bod dan ei ofal oddiar pan y daeth i lywyddu y Cymry, a'r modd ag oedd y fath ormodedd o lafur yn effeithio ar ei gyfansoddiad; ac nad oedd yn ewyllysio rhoddi y cyfryw bwys ar gefn neb dyn arall o'i frodyr, tra y mae y gwaith hefyd yn cynnyddu yn barhaus. Cyfeiriodd wed'yn at y doethineb o fod i bawb dan y gwahanol lywyddion i wrandaw arnynt, a chymmeryd eu dysgu ganddynt, yn lle bod yn awyddus i'w gwrthwynebu â rhyw ddadleuon diles; ac hefyd i beidio ystyried llyfrau llywodraethol y Saint yn uwch nâ'r offeiriadaeth a berthyn i'r swyddogion, o herwydd fod yr olaf yn cymdeithasu â'r hyn sydd yn dyfod oddi uchod. Hefyd, dangosodd y gofalwch a ddylai fod gan y llywyddion er pwyso yn gywir, ac i weinyddu cyfiawnder, gan ystyried fod yn rhaid iddynt hwy eu hunain gael eu pwyso hefyd. Mynegodd hefyd am y cyfiawnder ag y mae pawb yn gael, trwy y gallant apelio at swyddogion uwch. Yna, eglurodd pa fodd y dylai pawb ymddwyn yn y lleoedd hyny lle yr ymdrecha rhywrai wrthwynebu y llywyddion,—na ddylai neb gydsynio â'r cyfryw, o herwydd eu bod trwy wneuthur hyny cyn waethed â hwythau. Hefyd, dangosodd ddyledswydd y llywyddion i beidio gwrandaw

ar y cyhuddliad cyntaf a ddaw atynt, cyn cymmeryd amser a phwyll i edrych mewn i'r ochr arall; canys pa beth yw un blaid fwy nâ'r llall i'r llywydd. Dywedodd y dylai'r Saint a'r llywyddion i ddilyn esiampl Iesu Grist, trwy fod yn barod i ddyoddef pob cam, yn hytrach nâ pheri rhwystrau ar ffordd teyrnas Dduw; ac am iddynt beidio gofalu cymmaint am eu cymmeriadau eu hunain. Dangosodd ffordd dra rhagorol i osod attalfa ar ymrafaelion mewn eglwysi, trwy fod i'r llywyddion ddysgu yr athrawon ac ereill, i ystyried pob un yn droseddwr ag a ddwg gyhuddiad am ei frawd at rywun arall, cyn siarad â'r brawd ei hun yn gyntaf. Y fath undeb, tangnefedd, a chariad, a ddygai hyny oddiamgylch. Dywedodd mai ysbryd cyhuddo felly, yw y trap sydd gan ddiafol mewn eglwysi, ac y dylai pawb ymgadw yn mhell oddiwrtho. Yna aeth y Llywydd yn mlaen i alw swyddogion i'r gwahanol ganghenau canlynol:—

Merthyr—Dau henuriad, dau offeiriad, a dau athraw. Pendaren—Dau offeiriad. Dowlais—Un offeiriad. Aberdar—Un henuriad, tri offeiriad, ac un athraw. Hirwaen—Dau offeiriad, ac un athraw. Pontypridd—Un henuriad, tri offeiriad, tri athraw, a dau ddiacon. Llwyni—Un offeiriad. Llanfabon—Un henuriad, dau offeiriad. Cwmamman—Dau henuriad, pedwar offeiriad, tri athraw, ac un diacon. Cwmbychan—Un henuriad. Caerdyf—Tri henuriad, pedwar offeiriad, ac un diacon. Peel—Un henuriad. Abertawy—Un offeiriad, ac un diacon. Llanelli—Dau henuriad, ac un offeiriad. Caerfyrddin—Un henuriad, ac un athraw. Llanybydder—Dau offeiriad, a dau athraw. Brechfa—Dau offeiriad, dau athraw, ac un diacon. Twynyrodyn—Un offeiriad, un athraw, ac un diacon. Trecastell—Dau offeiriad. Wig—Un henuriad, a dau offeiriad. Sir Benfro—Dau henuriad, tri offeiriad, ac un athraw.

Yna penderfynwyd rheoleiddio Stepper's Side, yn sir Benfro, a Gog, ger Caerdyf, yn ganghenau, a bod Thomas Hughes i lywyddu ar y blaenaf, ac Abraham Rees ar yr olaf.

Wedi darfod y pethau blaenorol, y Llywydd a ddygodd gerbron y Gymmanfa y penderfyniadau a basiwyd mewn Cynghor y dydd Sadwrn cyn hyny, o berthynas gwneuthur gwahanol siroedd Cymru yn Gynnadleddau, a llywydd a dau gynghorwr ar bob un, fel y buasai'r gwaith oedd ar gefn un hyd y pryd hwnw, yn cael ei ranu rhwng cynnifer o hyny allan. Y penderfyniadau ydynt fel y canlyn:—

"1. Fod Sir Gaerfyrddin i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, a Howell Williams yn Llywydd, a William Hughes a David Jeremy yn Gynghorwyr.

"2. Fod Sir Benfro i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, a John Morris yn Llywydd, a John Evans a Daniel Williams yn Gynghorwyr.

"3. Fod Sir Feirionydd i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, ac Eleazer Edwards yn Llywydd, a David Alun yn benodol i lafurio gyda Eleazer Edwards, a'i fod ef hefyd, ynghyd â David Roberts, yn Gynghorwyr.

"4. Fod Sir Fflint (yn cynnwys Cefnmawr, Llangollen, Rhos llanerchrugog, Fflint, Bagillt, a Threffynnon) i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, a John Davies yn Llywydd, a John Jones yn Llywydd ar Gangen Bagillt, ac efe, ynghyd â Richard Griffiths, Rhos, yn Gynghorwyr.

"5. Fod Sir Ddinbych (yn cynnwys Newmarket, &c.) i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, a John Parry, Ieu., yn Llywydd, a David Williams a Joseph Evans yn Gynghorwyr.

"6. Fod Sir Fôn i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, ac Abel Evans i'w harolygu, a dewis swyddogion i lafurio ynddi.

"7. Fod Sir Faesyfed i'w gwneyd yn Gynnadledd, a John Carver yn Llywydd.

"8. Fod Sir Fynwy i barhau yn Gynnadledd, a Thomas Giles, Ieu., yn Llywydd, a John Jones, Abersychan, a David Jones, Penycae, yn Gynghorwyr.

"9. Fod Sir Forganwg i gael ei gwneyd yn Gynnadledd, a William Phillips yn Llywydd, a Thomas Pugh a David John yn Gynghorwyr."

Wedi i'r penderfyniadau hyn dderbyn cymmeradwyaeth unfrydol y Gymmanfa, dangosodd y brawd Jones i lywyddion y Cynnadleddau, fod pob un o honynt yn gydradd, a'u cynghorwyr yn nesaf atynt mewn awdurdod, ac fod hawl gan bob llywydd i roddi y bleidlais derfynol yn mhlith ei gynghorwyr. Annogodd hwynt oll i undeb a chydweithrediad, a bod yn ddiwyd bob un yn ei gylch ei hun. Yna terfynwyd y cyfarfod trwy weddi, gan y brawd Henshaw.

Am hanner awr wedi dau, agorwyd y cyfarfod yn Saesneg, gan y brawd Morris, o sir Benfro. Yna cododd y Llywydd i derfynu y materion a ddechreuwyd yn y boreu, gan ddangos yr angenrheidrwydd sydd o fod yr holl Saint yn cydweithredu yn mhob peth, yn eu cangenau, ac yn eu cynnadleddau. Sicrhäai, pan ar ei ymadawiad, os byddai i'r Saint ymddwyn felly, y parhaent oll mewn undeb ffydd, ac y byddent megys meini bywiol, yn barod i gael eu gosod i mewn yn yr adeilad gan y Pensaer dwyfol, heb un peth tebyg i swn morthwyl yn blino clustiau neb. Mewn per-

thynas i'r gwahanol Gynnadleddau, dangosai yn mhellach fod un bwlch yn bod ag oedd eisieu ei gau,—sef cael rhywbeth i fod yn ben ar y gwahanol Gynnadleddau, i'w tywys mewn undeb, heb yr hyn ni fuasai y trefniadau blaenorol ond gwneuthur pethau yn waeth. Gan hyny, cynnygodd y Llywydd a ganlyn, yr hyn a eiliwyd, ac a gymmeradwywyd yn unfrydol,—sef,

"Fod William Phillips, Abel Evans, a John Davis, i gyfansoddi Prif Gynghor Cymru; ac fod Abel Evans i lywyddu dros Gynnadleddau y Gogledd, a John Davis i argraffu y cyfan a berthyn i'r Saint. Hefyd, fod holl arian casgliadau Cynnadledd Morganwg, a'r Cynnadleddau ereill, tuag at draul y Cynghor, i'w talu i William Phillips, yr hwn sydd i gadw cyfrif o honynt, ac i roi y bedwaredd ran i John Davis am fod yn Ysgrifenydd, a'r bedwaredd ran arall i Abel Evans, os bydd ei hanghen arno."

Wrth ymdrin â'r penderfyniadau uchod, dangosodd y Llywydd ddyledswydd y Saint i gynnorthwyo y Prif Gynghor â'u gweddiau, fel y byddo iddynt gael nerth i gyflawni eu gwaith. Dangosodd nad oedd neb i apelio at y Cynghor hwn, oddieithr eu bod wedi methu cael eu boddloni yn nghynghor eu Cynnadledd; ac nad oedd i neb apelio at gynghor y Gynnadledd, cyn apelio at gynghor eu Cangen. Pob mater a fethir benderfynu yn y Prif Gynghor, a drosglwyddir i'r cynghor dan lywyddiaeth O. Pratt, yn Llynlleifiad. Wedi hyny, cyflwynodd y brawd Jones ei lywyddiaeth i ddwylaw William Phillips a'i ddau gynghorwr, Abel Evans a John Davis, gan erfyn ar i Dduw eu bendithio â'i Ysbryd.

Wedi hyny, dangosodd y Llywydd y ddyledswydd sydd ar bawb o'r Saint ag a allant wneyd hyny, i ymdrechu talu y degwm at adeiladu y deml yn Seion; ac hefyd rhybyddiodd y Saint sydd yn ymfudo i wneyd brys i ddanfon y bunt sydd yn angenrheidiol er sicrhau lle yn y llong. Yna, trwy weddi, terfynodd y Llywydd gyfarfod ag y bydd cof am dano gan bawb fu yn bresennol.

Yn yr hwyr, am chwech, dechreuwyd y cyfarfod cyhoeddus gan y brawd Benjamin Jones o Gaerfyrddin, trwy weddi, a thrwy ganiadau melysber gan y cantorion. Yna Capt. Jones, sef y Llywydd yn y cyfarfodydd blaenorol, a gododd i gyfarch y cyfarfod, ar archiad y Llywydd newydd, sef y brawd Phillips, a dangosodd ei fod ef mor barod i ufyddhau i'r llywyddiaeth benodedig, â phe buasai heb fod erioed yn llywyddu ei hunan; a thrwy hyny gadawodd esiampl i'w dilyn gan yr holl swyddogion trwy Gymru. Wedi dweyd ychydig eiriau, eisteddodd i roddi lle i ereill.

Yna galwyd ar frawd Seisnig o'r enw Pickett, i anerch y cyfar-

fod, yr hyn a wnaeth yn fyr a chynnwysfawr, trwy ddarlunio goruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd.

Dilynwyd ef gan y brawd Eleazer Edwards, trwy dystiolaethu yn gadarn am y gwirionedd, gan ddangos ei awydd i weithio er achub ei gydgenedl. Annogodd ei gyd-swyddogion i ddyfod allan i'r maes helaeth sydd yn y Gogledd. Yr oedd ei araeth yn felys, difyrus, argyhoeddiadol, a dysgedig; ac ymddangosai yr holl gynnulleidfa yn llawen wrth glywed ei helynt pregethwrol.

Yna cododd Capt. Jones drachefn, a chyfeiriodd at yr amser y bu yn llafurio ar y cyntaf yn Nghymru, a'r ymdrech a wnaeth i ddwyn ei gydgenedl at y gwirionedd, gan lonhau yn y rhifedi ag oedd wedi gael oddirhwng creigiau a mynyddoedd Cymru i fyned tua Seion gydag ef.

Gyda'i fod ef yn diweddu, tarawodd y cantoriou i ganu anthem o fawl; ac wedi gorphen, galwyd y brawd Abel Evans i sefyll i fyny. Darfu iddo ef gymmeradwyo ffyddlondeb Eleazer Edwards, gan annog pawb i osod eu crymanau mewn gwaith i fedi, yn lle eu cadw ar eu hysgwyddau, gan edrych ar ereill yn gweithio. Dywedodd y brawd Evans na ddylai neb gael ei dderbyn yn y Deheudir, pan y byddo wedi ei ddanfon i'r Gogledd, hyd nes y byddo wedi cael gollyngdod oddiyno, gan y byddai hyny yn hwyluso gweithwyr dioglyd.

Wedi canu eilwaith, cododd y brawd Howells o Aberdâr, i gynnyg y penderfyniadau canlynol:—

"1. Fod y Saint Cymreig yn dymuno dwyn eu tystiolaeth ddiffuant i gyflawniad ffyddlawn o oruchwyliaeth eu hanwyl frawd, Capt. D. Jones, mewn llafur dydd a nos, yn eu plith; a'u bod yn analluog i osod allan mewn geiriau y parch sydd ganddynt tuag ato, a'i wasanaeth anmhrisiadwy yn nheyrnas ein Harglwydd Iesu Grist yn Nghymru.

"2. Fod y Saint Cymreig hefyd, fel arwydd o gariad a pharch, yn dymuno anrhegu y Llywydd Brigham Young â phâr o ddillad, a'i anwyl wraig â gwisg o wlanen Gymreig.

"3. Yn gymmaint â darfod i'r parchus frawd, Capt. D. Jones, wario ei amser a'i lafur caled yn Nghymru, heb fod yn faich ar neb o'i frodyr, fod y Saint yn dymuno ei anrhegu yntau hefyd â phâr o ddillad, a'i anwyl gymhares â gwisg o wlanen Gymreig.

"4. Fod holl lywyddion y Cangenau yn Nghymru, i osod y penderfyniadau blaenorol o flaen y Saint, fel y gallo y brodyr gyfranu eu hychydig at y parau dillad, a'r chwiorydd at y gwisgoedd gwlanen,—y cyfraniadau i fod yn y Cynghor yn Merthyr, ar yr 16eg o Ionawr, 1849."

Wedi pasio hyn, cododd y brawd Phillips i ddangos y ddyled-

swydd oedd ar y Saint i gydnabod y Llywydd Young a'i wraig, a'r Capt. Jones a'i wraig; a diolchodd i Dduw am y fraint, neu y rodd, ag oedd yntau wedi gael, gan ddymuno rhan yn ngweddiau yr holl Saint drosto ef a'i gynghorwyr.

Yna cododd y brawd Jones hefyd i gydnabod y Saint am y dangosiad hwn o garedigrwydd tuag ato am ei lafur yn eu plith; a dywedai y byddai iddo gadw yr unrhyw erbyn y deuai y Saint oll tua thref, ac y byddai iddo ei dangos yn gyhoeddus, gan hysbysu am ba beth oedd wedi ei derbyn. Annogai y Saint oll i ymdrechu talu eu dyledion i'w gelynion, byw yn sobr ac yn gyfiawn, gan mai trwy hyny y byddent yn parotoi eu hunain i fyned i wlad lle mae cyfiawnder yn cartrefu. Dangosodd hefyd fod amryw o'i gydgenedl, ar ol iddynt ddyfod yn Saint, wedi talu dyledion i'r byd ag nad oedd yn debyg y buasent byth yn wneuthur, pe heb ufyddhau i'r gwirionedd; ac annogodd y cyfryw, ynghyd â phawb ereill, i fyned rhag eu blaen, gan ymddwyn yn dirion, yn onest, ac yn gariadlawn, tuag at eu gilydd, ac at bawb. Wedi hyn rhoddodd amryw o gynghorion gwerthfawr i'r Saint ieuainc sydd heb ymbriodi; a'r ddyledswydd sydd arnynt i ystyried y gwahaniaeth sydd rhwng y wisg briodas yn neithior yr Oen, a'r gwisgoedd hyny a geir yn mhlith y Babiloniaid. Dangosodd nad yw yn beth arferol gan ddoethion daear i ymbriodi, tra byddo y cynauaf heb ddarfod, ac na ddylai y rhai hyny fod yn meddu mwy o ddoethineb nâ'r rhai sydd yn llafurio yn nghynauaf Duw. Nid oedd yn rhoi y pethau hyn fel gorchymynion, ond fel cynghorion, ac fod pob un at ei ryddid yn mhob peth. Yna eisteddodd i lawr, wedi rhoddi boddlonrwydd cyffredinol, ac wedi treulio llawer o'i nerth yn ngwaith ei Arglwydd.

Wedi canu yr hymn ddiweddaf, terfynwyd y Gymmanfa hon trwy weddi, gan y brawd William Phillips. Y Duw grasol a fendithio y cyfan i fod er gogoniant i'w enw.

AUR YN CALIFORNIA.

MAE y newyddiadur a elwir "Bell's Life," am Rag. 31, 1848, yn cadarnhau y newyddion cyntaf a dderbyniwyd ynghylch darganfyddiad o lewndid anarferol o fwn aur yn California, ac yn symud i ffwrdd yr holl ammheuaeth a achlysurwyd gan newyddion anwireddus wedi hyny, dyben y rhai oedd cadw y bobl rhag myned i'w gyrchu, trwy ddweyd mai nid aur oedd, ond rhyw fetel diwerth

arall. Dyſynir a ganlyn o lythyr a dderbyniwyd o Gaerefrog Newydd:—

"Nid chwedl yw am yr aur yn California. Mae Midas yn ſyw. Nis geill yr usyn mwyaf yn yr Unol Dalaethau, ond iddo adael ei ysgall ar ol, gwrddid â dim ond aur. Y mae llawer o hono wedi cyrhaedd Washington, wedi ei ddanfon i'r bathdy, ac wedi ei gael allan yn neillduol o bur—yn rhy bur, yn wir, i'n ſafon. Mae y cyflawnder a gasglwyd yn llawer mwy nag a feddyliwyd. Ond gwnaed amryw gynnygiadau yn bwrpasol i gamarwain y cyhoedd, er gosod attalfa ar yr ymchwiliad, tra yr oedd ereill yn cyfrif y gellid cael tua deng mil o filiynau o bwysi o hono cyn y buasai yn darfod. Yr wyf fi mewn diffyg beth i feddwl am dano. Ond golygwch fod pob troedfedd o dir yn Lloegr yn cynnwys aur—y gellid ei godi allan yn delpynau mawrion o bob craig—pa beth a feddyliech am dano? Yn awr, mor bell ag yr ydym ni wedi cael ar ddeall, y mae tiriogaeth fwy na Lloegr wedi ei chael allan yn y cyflwr hwn. Ai ni chyfnewidiai yn drwyadl agwedd pethau gyda chwi? Ai ni wna hyny gyda ni? Mae rhai o'n cynnilwyr politicaidd eisoes yn dechreu anturio ar y casgliadau. * * * Mae eich darllenwyr hyddysg, yn ddiammau, yn cofio darllen pan ddarfu y Rhufeiniaid gymmeryd Jerusalem, iddynt gael cymmaint o aur, fel y darfu i'w bris yn Syria ostwng i'r hanner. Yr wyf newydd weled llythyr a ddaeth yn dra diweddar o San Francisco. Mae yn cadarnhau yn hollol bob hanesion blaenorol o'r wlad euraidd hon. Cyrhaeddodd mwynwr cyffredin yma heddyw, trwy y gwddf dir, a'i bocedi yn llawn o aur. Ei ddyben yma yw prynu tawdd lestri ac offerynau er toddi y mwn yn farau, gyda y rhai y mae yn meddwl dychwelyd yn ddioed."

Dyna fel y llefarir am yr aur yn California. Heblaw hyna, mae y newyddiadur dan sylw yn tystio fod y papyrau Americanaidd yn bresennol yn llawn o ddesgrifiadau cyffelyb. Yr hanes mwyaf manwl a chywir a gymmerir o lythyron y Milwriad Mason, y swyddog awdurdodol yn Monterey; ond ni chaniatâ ein tudalenau, er y carem yn fawr wneyd hyny, i ni ddyfynu yr hanes helaeth a dyddorol a rydd efe. Terfyna ei ddesgrifiad trwy gymmeradwyo sefydliad bathdy mewn man cyfleus gogyfer a'r Bay of San Francisco; a dywed, "Os na wneir hyn, aiff yr aur, hyd at werth llawer o filiynau o ddollars, drosodd yn flynyddol i wledydd ereill, i gyfoethogi ei marsiandwyr hwy."

Yn mhlith y gwahanol fathau o fwnau a ddanfonwyd i'w profi i Philadelphia, yr oedd rhai gronynau o fetel a dybid yn platina, y trymaf o'r holl feteloedd; ac hefyd ddernyn golygus o cinnabar, neu fwn arian byw, tra phwysig. Danfonir hwynt, gydag aur California, i'r bathdy i'w treio. Meddylia rhai y gall y mwngloddiau arian byw yn California, droi allan mor werthfawr ag

hyd y nod y lleoedd sy'n cynnwys aur, gan fod yr arian byw mor ddefnyddiol i weithio y mwngloddiau aur. Rhwng pob peth, fe welir fod y wlad y mae'r Saint yn ymfudo iddi yn le ardderchog, ac mai nid rhyfedd fod eu gelynion yn grwgnach o'r herwydd.

AMRYWIAETHAU.

Adnabod Hetiau.—Nis gall y dyn nad yw yn adnabod ei het, ond a gymmero un arall yn ei lle mewn camsyniad, fod byth yn adnabod ei hun. Nid yw fod dyn yn gweled ei hun mewn drych yn nghopa rhyw het, yn un prawf mai efe bïa hono. Os na ŵyr y cyfryw pa nod i osod ar ei het, troed hi y tufewn allan.

Canu *v.* Pregethu.—Ar y laf o Hydref diweddaf, yn y Wern, gerllaw Ebenezer, Llangunnog, yr oedd dau Saint o'r enwau David Lewis ac Isaac Jones, o Gaerfyrddin, yn pregethu allan, ynghylch pedwar o'r gloch, ac o fewn ychydig droedfeddi i'r ffordd. Yr un prydnawn Sul, yr oedd Mr. John Williams, mab Mr. Williams, Ebenezer, yn pregethu mewn fferm gyfagos, a elwir Castellygarthen; ac wedi gorphen, cychwynodd torf oddiyno yn mlaen tuag Ebenescr, dan *ganu hymnau*, hyd nes y daethant at gyfarfod y Saint, pryd y collasant y dôn trwy eiddigeddu yn ormodol ar y Saint, un o'r cyfryw oedd ar hanner ei bregeth ar yr amser. Dywedai y rhai oedd yn gwrandaw yn nghyfarfod y Saint fod ystumiau y crefyddwyr hyny wrth basio yn atgas iawn; ac i amryw o honynt hebrwng eu brodyr heibio i'r Saint, yn unig er mwynhau yr aflonyddwch a chynnyddu y sarhad, gan ddychwelyd yn ol i wrandaw o hirbell. Mae yn deilwng o sylw hefyd ddarfod i'r Saint unwaith gael caniatâd i bregethu wrth dalcen efail gof yno, yr hwn ôf a boenwyd gan y Bedyddwyr hyd nes y cydsyniodd i wahardd y lle; wedi hyny symudodd y Saint le eu cyfarfod oddeutu tair llath o dalcen yr efail, lle mae y tir yn feddiant cyffredin. Wedi i'r Bedyddwyr fethu yn hyny, penderfynasant i dreio eu rhwystro trwy ddyfod yno i *ganu hymnau*!

Gemau.—Bod mewn dyled yw y tlodi gwaethaf.—Wyneb yn wyneb, a'r gwir a ddaw allan.—Yr hyn a ennilli trwy gelwydd, a fydd yn sicr o losgi dy fysedd.—Mae diolchgarwch yn cadw hen gyfeillion, ac yn gwneyd cyfeillion newydd.—Ni fydd i weithredoedd da fyth eich achub, ond nis gellwch gael eich achub hebddynt.

GWYRTHIAU.

Os yw'r gwyrthiau wedi peidio,
Ofer mwy i neb obeithio;
Can's os cododd Crist rai meirw,
Ni ddaw'r lleill byth làn o'u lludw.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, CAERFYRDDIN.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 2.] CHWEFROR, 1849. [CYF. I.

"ATHRAWIAETH BEDYDDIADAU."

MEDDYLIA llawer, oblegid i Paul ddweyd "un bedydd," nad yw yn iawn i fedyddio neb fwy nag unwaith. Ond camsyniad mawr yw hyna, ag sydd yn cyfodi oddiar draddodiad ein tadau, y rhai ni wyddent y gwahaniaeth sydd rhwng yr "un bedydd" ag amryw weinyddiadau o'r cyfryw. Nid yw gweinyddiad yr ordinhad ar ddau berson yn gwneyd dau fedydd; ac, wrth gwrs, nid yw bedyddio dyn ddwywaith yn cyfansoddi dau fedydd, mwy nâ phan yn bedyddio dau berson. Bedyddiad yw un gweinyddiad o'r ordinhad, a "bedyddiadau" yw amrywiol weinyddiadau. "Athrawiaeth *bedyddiadau*," ynte, sydd dan ein sylw; ac y mae arnom eisieu ei phrofi yn rhesymol ac yn ysgrythyrol. Yr ydym ni mor barod â neb i addef mai "un bedydd" a ddylai fod; ac yr ydym hefyd yr un mor barod i haeru fod mwy nag un yn cael eu harddel yn Nghymru yn y dyddiau hyn, a chan y rhai hyny sydd yn crochfloeddio "un bedydd." A feiddiwn ni ddweyd mai "*un* bedydd" yw bedydd yr arwydd, bedydd y siampl, bedydd y daen, bedydd y droch, bedydd y baban, bedydd y crediniol, a'r bedydd er maddeuant pechodau? Na, gwyddom er ys blynyddau bellach, nas gall llawer fod yn un.

Yn awr, gan mai "un bedydd" a ddylai fod, cawn chwilio allan pa fath un yw hwnw, fel y gallom farnu os ydyw yn fedydd a ellir weinyddu fwy nag unwaith ar yr un person. Dichon y bydd dywediad Pedr ar ddydd y Pentecost, yn ddigon i egluro dyben y bedydd. Dywedai efe, "Edifarhewch, a bedyddier pob un o

honoch yn enw Iesu Grist, er *maddeuant pechodau*" (Act. ii, 38). Mae yn rhaid mai y bedydd yna a feddyliai Paul am dano, pan y dywedai "un bedydd," ac nid un arall. Nid bedydd ydoedd i arwyddo maddeuant, ond i gael maddeuant trwyddo; a'r sawl a ufyddhäai i fedydd felly, a dderbyniai faddeuant pechodau gan Dduw, trwy ymateb cydwybod dda yn y bedydd. Trwy ufyddhau i fedydd er maddeuant pechodau, neu gymmeryd ei "eni o ddwfr ac o'r Ysbryd," yn unig y gall dyn fyned i mewn i deyrnas Dduw. Pan yn nheyrnas Dduw, nid oes achos i neb gael ei fedyddio, neu ei eni drachefn, am bob trosedd a wna: gwna y tro iddo ofyn maddeuant y Brenin a'i gyd-ddeiliaid, canys y mae Mab y Brenin yn eiriol dros bob un yn y deyrnas. Ond pan na wnelo y deiliad felly, a thrwy hyny droseddu yn ormodol, mae yn cael ei fwrw allan i deyrnas y tywyllwch, sef i'r un sefyllfa ag oedd ynddi ar y cyntaf. Yn awr, golygwch fod chwant ar y cyfryw i ymddarostwng eilwaith, a dymuniad ynddo i fyned mewn drachefn i deyrnas Dduw;—pa fodd y gallai efe fyned? Ai megys lleidr, trwy ddringo lleoedd anghyfreithlawn, neu ynte trwy y drws, megys o'r blaen? Os mai trwy y drws yr elai, fel pob dyn gonest, a fuasai hyny yn gwneyd yr un drws hwnw yn ddau ddrws? Ac os nad bedydd er maddeuant pechodau, neu "eni o ddwfr," yw y drws, pa beth all efe fod? Nid oes achos trafferthu i ateb: canys nid yw gweinyddiad ddwy waith neu dair o fedydd, ar yr un person, ddim yn gwneyd ychwaneg nag "un bedydd,"—mwy nag ydyw credu yr un peth ddwy waith neu dair drosodd, gan yr un person, ddim yn gwneyd ychwaneg nag "un ffydd." Mae yn amlwg, ynte, y rhaid i ddyn gredu o'r newydd, cymmeryd ei fedyddio o'r newydd, cyn y gall fyned i mewn o'r newydd i deyrnas Dduw; ac os amcana ffordd arall, lleidr ac yspeiliwr yw, yr ail dro, megys y tro cyntaf.

Wedi dangos rhesymoldeb "athrawiaeth bedyddiadau," cawn edrych yn mhellach i'r hyn a ddengys yr ysgrythyrau yn ei chylch. Dywed Paul wrth yr Hebreaid, er y dylent fod yn athrawon o ran amser, fod eisieu dysgu iddynt pa beth yw "egwyddorion dechreuad ymadroddion Duw," ac mai gwrthddrychau i fyw ar laeth oeddynt, yn lle bwyd cryf a allent gael, pe buasent

gynnefin ag ef. Yna, ymresyma Paul fel hyn—"Am hyny, gan roddi heibio yr ymadrodd sydd yn *dechreu* rhai yn Nghrist, awn rhagor at berffeithrwydd; heb osod i lawr DRACHEFN sail i *edifeirwch* oddiwrth weithredoedd meirwon, ac i *ffydd* tuag at Dduw; i athrawiaeth BEDYDDIADAU, ac arddodiad dwylaw" (Heb. vi, 1, 2). "A hyn a wnawn," meddai efe, "os caniatâ Duw; canys," medd efe etto, gan ddangos y perygl, "annhosibl yw i'r rhai a oleuwyd unwaith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a wnaethpwyd yn gyfranogion o'r Ysbryd Glân, ac a brofasant ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw, ac a syrthiant ymaith, ymadnewyddu drachefn i edifeirwch" (adn. 3—6). Os ydyw dyn yn agored i gael sail *drachefn* i edifeirwch a ffydd, paham lai i fedydd ac arddodiad dwylaw? Fe welir nad yw yn bosibl i rai sydd wedi derbyn bwyd cryf, ac yn syrthio wedi hyny, i ymadnewyddu drachefn; a'i bod yn bosibl i rai sy'n arfer llaeth, i osod sail drachefn i edifeirwch, ffydd, bedydd, ac arddodiad dwylaw—ond mai gwell o lawer yw treio peidio, trwy fyned "rhagor at berffeithrwydd," "gan fod yn *hyderus* yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Iesu Grist." Pob un o'r Saint nad ydynt yn caru athrawiaeth "bedyddiadau," aed rhagddo fel y cynghora Paul, rhag iddo gael ei droi allan o'r deyrnas, ac iddo sefyll y perygl o fethu ymadnewyddu er dyfod i mewn drachefn. Ac os oes rhai o'r byd am wrthwynebu yr athrawiaeth hon, bydded iddynt wneyd hyny ar dir rheswm ac ysgrythyr, fel y gwypom ni pa le i edrych am y frwydr, er mwyn bod gerllaw.

RHESYMAU PAHAM YR WYF YN SEFYLL DROS EGWYDDORION Y SAINT.

1. Y PETH cryfaf mewn cyfraith yw tyst: felly yr efengyl, yr hon yw "perffaith gyfraith rhyddid." Rhaid iddi hithau gael tyst dros bob achos. Ond y gofyniad yw, pwy sydd yn dystion? 1. Yr wyf fi yn dyst trwy weled, clywed, a theimlo; am hyny, yr hyn wyf yn wybod ydwyf yn dystiolaethu; sef fod Duw wedi dadguddio ei ewyllys yn yr oes hon, a chodi proffwyd i sefydlu ei eglwys (Saint y Dyddiau Diweddaf) ar y ddaear, a bod y gweision

o anfoniad ac mewn awdurdod. 2. Mae y Beibl yn dyst, yr hwn mae y bobl yn dweyd eu bod yn ei gredu; mae hwn yn son fod Duw am adferyd pob peth yn y dyddiau diweddaf, yr hyn ni all fod heb adferu yr eglwys fel ag yr oedd yn y dechreuad. 3. Mae yr Ysbryd Glân yn dyst; ond ni ellir cael hwn heb ufyddhau yn gyntaf. "Ni all y byd ei dderbyn," medd Crist; a dywedodd Pedr, "Nyni ydym ei dystion ef o'r pethau hyn, a'r Ysbryd Glân hefyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai sy'n ufyddhau iddo ef."

2. Nid oes yr un genadwri neu gommisiwn, ond a bregethir gan y Saint; canys mae y commisiwn i'w ddarllen fel y canlyn:—"Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i bob creadur." Nid oes yma neb yn cael ei anfon ond apostolion; a chan fod sectau yr oes yn gwadu bodoliaeth apostolion, nid oes ganddynt hwy oll neb i gychwyn i bregethu, yn ol y genadwri hon; am hyny dylent beidio pregethu, neu addef apostolion a phrophwydi yn yr eglwys, gan gofio hefyd "nad yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megys Aaron." Galwyd Aaron trwy brophwyd, sef Moses; felly hefyd y galwyd Timotheus "trwy brophwydoliaeth ac arddodiad dwylaw yr henuriaeth;" a chan nad oes ganddynt ysbryd y brophwydoliaeth, pa fodd y dichon fod ganddynt gymmaint ag un pregethwr rhyngddynt, llawer llai eu holl athrawon yn weision i Grist? Hefyd, mae yn rhaid i'r gweision anfonedig bregethu i freninoedd ac archesgobion, offeiriaid a phregethwyr, yr un modd â'r annuwiolion; canys dywedodd Crist am bregethu i "bob creadur;" ac os oedd eisieu pregethu i'r offeiriaid Iuddewig, mae eisieu pregethu i bregethwyr ein gwlad ninnau.

3. Pe buasai Joseph Smith yn gau-brophwyd, a'r Saint oll yn dwyllwyr, nid yw hyny yn profi fod cymmaint ag un o'r enwadau crefyddol ereill yn eglwys i Dduw: am hyny, nid ymdrechu dangos fod y Saint yn gau a ddylent, ond dangos eu bod hwy yn wir eglwysi; ac yr wyf yn tybied fod hyny yn ddigon o waith iddynt am un flwyddyn, o leiaf.

Yma gosodaf gynllun o'r eglwys wreiddiol, i edrych a oes rhyw sect yn ein gwlad yn ateb i'r portread. 1. Rhaid cael ysbryd y brophwydoliaeth, cyn y dichon neb fod yn dyst. 2. Rhaid cael tystion etholedig i sefyll dros y gwirionedd a ddysgir yn yr eglwys. 3. Rhaid cael yr eglwys yn un gymdeithas, ac ni all fod yn fwy nag un mewn modd yn y byd. 4. Rhaid i'r tystion fod yn alluog i derfynu pob dadl, trwy dystio, Fel hyn y dywed yr

Arglwydd; am hyny, mae y gweision hyn yn gwybod pwy yw deiliaid bedydd, pa fath yw y dull, beth yw y dyben, &c.; ac nid yn unig yn y pwnc o fedydd, ond pob pwnc arall a fyddo anghenrheidiol i'r eglwys ei wybod. Pwy na ddymunai fod yn aelod yn y fath eglwys â hon?

R. Evans.

Y PREN A'I FFRWYTH.

Pob pren adwaenir wrth ei ffrwyth,
Medd Iesu Grist, y Barnwr doeth;
A phob rhyw ffrwyth sy'n codi'r llèn,
Er gweled da neu ddrwg y pren.

A dyma'r ffrwythau yn eu rhyw
O hyd a geir yn Eglwys Dduw:—
Ffydd a gwybodaeth, dawn iachâu,
Ac amryw ieithoedd i ryw rai.

Prophwydo a dadguddio'n gu,
Mae'r gwir Ddyddanydd hwn i ni;
A phethau fu, y sydd, a ddaw,
Mae yn egluro ar bob llaw.

A nerthol ddoniau mae yn roi,
Nes peri i gythreuliaid ffoi;
A dyma'r ffrwythau brawf y pren—
Hyn ydyw sel y nefoedd wen.

Os nad yw'r ffrwythau hyn i'w cael,
Nid yw addewid Paul ond gwael;
Addawodd ef y cai pob rhai,
Yn ddiwahaniaeth, eu mwynhau.

Wrth eglwys Corinth* d'wedai ef,
Fod iddynt gael o ddoniau'r nef;
A'r un addewid roir o hyd
"I bawb" a alwo Duw o'r "byd."

Prophwydodd Jöel gynt yn blain,
Y caffai eglwys Dduw y rhai'n:
"Fy meibion i, a'm merched oll,"
Medd Duw, "brophwydant yn ddigoll;

* 1 Cor. xii—xiv.

"Gwyr ieuainc welant bethau syn,
'Nol derbyn yr efengyl hyn;
Breuddwydio wna'r henafgwyr gwyw,
'Nol gwir arweiniad Ysbryd Duw."

Fel hyn y parant yn y bla'n,
Trwy dderbyn dawn yr Ysbryd Glân;
A'm gwir dystiolaeth i bob dyn,
Yw fod y pren a'i ffrwyth yr un. A. E.

CARU Y TYWYLLWCH YN FWY NA'R GOLEUNI.

A GANLYN sydd lythyr a ddanfonwyd at ein brawd Capt. Jones, dyddiedig Rhagfyr 25, 1848, gan ddyn ag sydd yn byw oddeutu deg milltir i Ferthyr. Yr ydym yn cuddio ei enw, rhag ofn i ni ei dramgwyddo wrth ei amlygu. Ymddengys fod y dyn wedi bod yn ymresymu â Chapt. Jones ynghylch athrawiaeth y Saint; a'r effaith a gafod hyny arno a welir yn y llythyr canlynol:—

"Yr ydwyf yn methu a gadael yr eglwys yr wyf wedi bod yn aelod o honi gymmaint o flynyddoedd, ac ymadael â'm cysur teuluaidd, i wneyd proffes o grefydd Saint y Dyddiau Diweddaf, —er ei bod wedi gwneyd llawer o derfysg meddwl i fi, mwy na mai neb yn ei feddwl ond fy hunan, fe ddichon. Yr wyf yn penderfynu glynu yn fy mhroffes, ac i droi y glust fyddar at eich rhesymau swyngar; ac yn dymuno ar i chwi beidio siarad rhagor â mi, gan fy mod yn cael fy nhueddu gymmaint i wneyd prawf o honoch."

Mae y llythyr uchod yn dwyn ar ein cof yr ymresymu a fu rhwng Paul ac Agrippa, a'r ofn oedd ar yr olaf i gael ei ennill yn Gristion trwy resymau cedyrn yr apostol. Mae yn ddrwg genym am ddynion o'r fath. Er cael eu hargyhoeddi o'r gwirionedd, y mae yn well ganddynt wneyd aberth o'u hunain, nag o'u cysur teuluaidd a'u proffes. Mae yn drueni na chai rhai pobl ddilyn Crist, heb gyfodi ei groes; a myned ar ei ol i ogoniant, heb eu casáu na'u dirmygu gan y byd. Hwyrach y gall awdwr y llythyr deithio tua'r bywyd ar hyd y ffordd lydan, trwy droi y "glust fyddar" at y rhai sydd yn dangos y ffordd gul. Os gall wneyd hyny, fe ddangosa fwy o ddoethineb nag a ddangosodd Mab Duw erioed. Yr oedd ffordd hwnw yn arw iawn, a dim ond "ffol bethau y byd" a ryfygent ei theithio. Aberthid gormod o gysuron teuluaidd a phroffesyddol gan y doethion, pe dilynent "fab y saer," sef y "dyn glwth ac yfwr gwin" hwnw a fu yn bwrw allan gyth-

reuliaid trwy Beelzebub. Mae dewis ffordd Crist a'i apostolion yn yr oes hon, yn hytrach na ffordd Calvin, Wesley, &c., yn profi y dewiswyr yn "ysgubion y byd, ac yn sorod pob dim," ac "allan o'u pwyll" fel Crist: ond y mae dewis crefyddau croes i eiddo yr apostolion, a chroes i'w gilydd, yn profi y dewiswyr yn ddynion call, cyfrifol, a pharchus, ac yn rai a ddywedir yn dda am danynt gan y byd. Nid rhyfedd, ynte, wrth ystyried y cwbl, fod y dyn dan sylw yn penderfynu troi y glust fyddar at yr hen Seintiau, a'u rhesymau swyngar, ac i lynu wrth broffes a wna y byd, cnawd, a diafol yn gyfeillion iddo!

TYSTIOLAETH PHILLIP SEIX, BLAENAU, GWENT.

Mr. Gol.,—Dymunaf gael lle yn yr Udgorn, er hysbysu y cyhoedd mewn perthynas i'r celwyddau a daenwyd am danaf fi, William Phillips, a Chapt. Jones, wedi i mi gael fy ngosod yn y gwallgofdy. Yr wyf yn awr wedi dyfod allan o'r lle hwnw, ac yn cael fy ystyried yn fy iawn bwyll, ac yn alluog ddigon i ddweyd yr hyn wyf yn wybod. Nid wyf yn bresennol yn aelod gyda y Saint, er yn dymuno cael ymuno â hwynt etto yn fuan; ond, ar yr un pryd, dymunwn glirio cymmeriadau William Phillips a Chapt. Jones yn ngwyneb y celwyddau cywilyddus a ddywedwyd am danynt; canys nid wyf yn ystyried y byddai yn gyfiawnder ynof i beidio gwneyd gonestrwydd â phawb. Dywedwyd i Gapt. Jones gymmeryd llawer o arian oddiwrthyf, ynghyd â'm horiawr, yr hyn oll sydd yn anwiredd noeth. Hefyd, dywedwyd iddo fyned â'm côt fawr oddiwrthyf; ond y gwir yw, ni fu côt felly genyf er pan ddaethum at y Saint, ac felly nid oedd yn bosibl y gallai Capt. Jones fod wedi cael cyfle i'w chymmeryd. Y mae yr holl bethau ereill a daenwyd am gymmeryd pethau oddiwrthyf, yr un mor gelwyddog. Mewn perthynas i'r hyn a ddygwyddodd i mi yr amser hwnw, sef y driniaeth a dderbyniais oddiwrth ysbrydion drwg, yr wyf yn tystio i mi dderbyn llawer o ryddhad oddiwrthynt, pan oedd yr henuriaid yn eu ceryddu oddiwrthyf; a phan oeddwn yn cael fy mlino ganddynt drachefn, yr achos oedd, o herwydd nad oeddwn yn gwneyd fel y cawswn fy nysgu gan y swyddogion, a thrwy hyny yr oeddwn yn rhoddi lle i ddiafol. Yr oedd fy mod yn "newyddian yn y ffydd," efallai, yn rhwystr i mi weithredu megys y dylaswn. Gallaf ddweyd i mi dderbyn llawer o les oddiwrth weddiau y Saint droswyf; ac y mae

yn llawen genyf yn awr fy mod yn fy iawn bwyll. Yr wyf yn gwybod mai dynion da yw y Saint, ac fod eu crefydd o Dduw, ac hefyd iddynt hwy wneuthur eu goreu droswyf. Yr hyn oedd allan o le, nid yn y Saint, na'u crefydd, yr oedd, ond ynof fi. Mae y pethau uchod yn wirionedd, ac yn deilwng o gael eu gwneyd yn hysbys. Yr eiddoch, &c.,

Chwef. 6, 1849. PHILLIP SEIX.

[Dyma y dyn y bu y Parch. W. R. Davies, Dowlais, yn bragawthan cymmaint yn ei gylch yn "Seren Gomer," a misolion ereill, gan awgrymu ei fod wedi cael ei yspeilio o'i arian. Barned pob un drosto ei hun, pa un ai y Parchedig sobr, duwiol, ac anerlidgar hwn, neu y dyn ei hunan, a ddylai wybod oreu pa un a gafodd ei yspeilio ai peidio? Mae y ddiareb a grybwyllai Mr. Davies (sef, "Oni chospi di leidr, efe a'th gospa di"), pan yn sylwi ar ei ffrynd Capt. Jones yn bwgwth cospi ei gamgyhuddwyr, yn awr yn teilygu y ddiareb "Lleidr a waedda lleidr gyntaf," yn gymhares. Rhybyddiwn Mr. Davies cyn tewi, fod "cythraul Nantyglo" yn awr yn chwilio am orphwysfa mewn lleoedd sychion; ac os yw efe am ei gadw rhagddo, cadwed ei dufewn, fel arferol, yn ddigon *gwlyb*.—GOL.]

PHOSPHORUS YN DYNOETHI CELWYDD.

DENGYS y llythyr canlynol atom dwyll yr ystoriau hyny sydd yn dweyd mai phosphorus yw Ysbryd Glân y Saint, ac hefyd dengys mai elw bydol parchedigion yw y ffynnonell lle tarddant:—

"Victoria, Ionawr 27, 1849.

"Anwyl Frawd,—Y mae yn beth dyledus i chwi a'r cyhoedd gael gwybod ychydig am yr achos a'm cymhellodd i ymuno â'r Saint ar y cyntaf. Pan oeddwn wedi clywed cymmaint o ddywedyd yn eu herbyn gan y rhai hyny a ystyriwn yn weision i'r Duw Goruchaf, y rhai yn wir a gredaswn bob gair, yr oeddwn yn defnyddio eu dywediadau, hyd ag y gallwn, i wrthwynebu y rhai hyny a alwent hwy a minnau yn Sataniaid a chythreuliaid, &c. Ond er ys amser yn ol, fe benderfynodd ein gweinidog, sef Mr. Rees, Victoria, i fyned allan yn enw Duw byddinoedd Israel, yn erbyn y Philistiaid Mormonaidd, a'u gorchfygu, meddai efe; eithr er ei fawr siomedigaeth, fe fu yn foddion i argyhoeddi rhai o'i aelodau ei hun, y rhai erbyn hyn sydd yn dwyn tystiolaeth gadarn o ddwyfoldeb y grefydd a broffesant yn awr, rhagor yr hyn a gawsant dan ei weinidogaeth ef, er ei cheisio am flynyddau fel fy hunan. Yn awr, pan welodd Mr. Rees fod gobaith ei elw ef yn

pallu wrth hyny, fe ddywedodd un noswaith, pan yn tori un o'i aelodau allan am ymuno â'r Saint, ei bod wrth hyny wedi pechu yn erbyn yr Ysbryd Glân, a'i fod ef yn ei diaelodi ar gyhoedd y gynnulleidfa er esiampl i ereill; a dywedodd hefyd y gallai efe ddangos twyll y dynion hyny â gwerth tair ceiniog o phosphorus! Wedi hyny, daeth Mr. Rees ag ef i mi mewn costrel i'r dyben hwnw, gan fy rhybyddio o'i blegid, ac i mi ofalu cadw dwfr yn y gostrel yn wastad; a phan elwn mewn i dŷ un o'r Saint, am i mi ei rwbio yn fy mhen cyn hyny, gan wneuthur fy ngwyrthiau yn ddirgelaidd, a pheidio dangos yr hyn oedd genyf i neb. Hefyd, dywedodd fod dyn yn yr America wedi gwneuthur ei hun felly yn debyg i angel yn ngolwg dynion, ac iddo eu perswadio i adeiladu tŷ iddo, trwy ddweyd mai angel Duw oedd, ac y buasent hwy yn cael eu bendithio yn fawr am hyny. Ond pan aethym i dreio cynnwysiad y botel, fe losgodd fy mysedd! ac erbyn hyny, fe ddechreuais arafu, a dywedyd nad allai y fath beth â hwnw fod yn cael ei arfer gan y Saint ar eu penau, o herwydd ei fod yn llosgi mor enbyd; a gwelais mai "chwedlau gwneuthur" a draethwyd wrthyf gan fy mugail. Y gorchymyn nesaf a gefais, oedd i mi ochelyd rhag y twyllwyr, rhag iddynt fy nhwyllo innau; ond er hyny, fe benderfynais i brofi y twyll, gan fod y Saint yn addaw dawn yr Ysbryd Glân i bwy bynag a ufyddhäai. Felly, cefais fy medyddio er maddeuant pechodau; ac erbyn hyn yr wyf yn gwybod mai Mr. Rees a'i botel yw y twyllwyr, a bod yr arwyddion yn canlyn y Saint fel y dywedant. Y mae cymmaint o wahaniaeth rhwng fy nghrefydd yn awr a'r hyn a broffeswn o'r blaen, ag sydd rhwng sŵn a sylwedd—ïe, rhwng dymuniad o beth a mwynhad o hono; ac yr wyf wedi derbyn mwy o wybodaeth yn awr, nag a gefais yn ystod y naw mlynedd y bum gyda'r Bedyddwyr. Am hyny, dymunwn ar fy hen frodyr anwyl i beidio credu yr hen chwedlau a'r celwyddau a gyhoeddir o bryd i bryd yn y cyhoeddiadau, a chan y parchedigion hyny sydd yn darnguddio y gwirionedd oddiwrth eu gwrandawwyr. Bydded iddynt wneyd prawf o'r Saint drostynt eu hunain; ac os gwnant, a hyny yn onest, yr wyf yn gwybod y derbyniant ddawn yr Ysbryd Glân, ac y cânt wybod am y ddysgeidiaeth.

"Yr eiddoch, anwyl frawd, yn y gwirionedd,

"John Davies.

"O.Y.—Drwg genyf eich hysbysu hefyd fod cynnwysiad y botel wedi cymmeryd tân, a llosgi dwylaw un yn dost iawn."

YCHWANEG I BROFI DWYFOLDEB LLYFR MORMON.

[Allan o'r "Edinburgh Evening Courant," am Hydref 16, 1848.]

"DARGANFYDDIADAU YN AMERICA:

"MAE y papyrau a dderbyniwyd o'r Unol Daleithiau trwy y cludiad diweddaf, yn cynnwys amryw o bethau dyddorol a chywrain ag sydd yn deilwng o sylw neillduol. Yn mhlith y cyfryw gwnawn nodi, yn gyntaf, yr hanes manwl a rhyfedd a roddir, o fod yn Durango, prif-ddinas y dalaeth o'r un enw, yn Mexico (oddeutu lat. 24 deg. 30 min., and long. 103 deg. 55 min. W.), ogofeydd wedi eu darganfod a'u chwilio yn dufewnol, yn cynnwys cannoedd o filoedd o gyrff perarogledig (*mummies*), tebyg i'r rhai hyny yn yr Aifft gynt. Mae hyn yn bwynt a ffaith neillduol yn hanes dyn, a bydd ymchwiliad pellach i'r hen weddillion hyn yn cael ei ddysgwyl yn awyddus genym ni a'r cyhoedd ymofyngar. Yn y cyfamser, mae y darganfyddiad yn arddangos yn eglur fod y gweddillion o darddiad Aifftaidd neu Phœniciaidd, neu, yn fwy priodol, o'r ddau. Mae llawer o resymau, oddiwrth ddarganfyddiadau diweddar, dros gredu fod cyfandir yr America wedi bod yn adnabyddus i genedloedd cyntefig yr hen fyd; a gellir meddwl yn union i genedl, fel yr Aifftiaid, a amfordwyent Affrica, fel ag yn ddiau y gwnelai yr Aifftiaid, groesi y Mor Werydd, a thirio yn America. Modd bynag, os darfu iddynt unwaith fyned tua'r deau, ac o olwg tir, o fewn terfynau y tymmoreiddwynt, nis gallent lai na chael eu gyrn o'i flaen i'r byd gorllewinol. Y mae yn eithaf sicr fod dynion cochion y Windward Islands, Grenada, a St. Vincent (yn awr, feddyliwn, ddim yn bodoli), oddiwrth eu dull, eu harferion, a'u crefydd, wedi deilliaw o'r genedl Phœniciaidd a Charthagenaidd; ond oddiwrth y darganfyddiad dan sylw, a'r rhai hyny a wnaed ryw amser yn ol yn America Canolbarthol, gan Stephens, ymddengys fod yr holl gyfran orllewinol o gyfandir America wedi cael ei darganfod a'i phoblogi unwaith gan genedloedd o Asia Ddwyreiniol. Byddai ein terfynau yn rhy fach er dyfynu cyfeiriadau i gadarnhau y ffaith hon. Gwnawn sylwi yma yn unig, y bydd i bwy bynag a edrycho ar y darluniau medrus a rydd Stephens yn ei lyfr ar America Canolbarthol, weled eu bod wedi eu britho ag arwydd-luniau Aifftaidd a llythyrenau Hamyarctaidd, yr un fath â'r rhai hyny a ddarganfyddwyd yn ddiweddar yn Arabia Ddehenol, ac y cenfydd ar unwaith fod y lluniau a'r dulliau yn perthyn i genedloedd Asiaidd tra gwareidd-

iedig, yn mha ran o'r byd yr oedd llawer o amherodraethau gwrteithiedig i'w cael mewn amseroedd boreuol iawn, fel hefyd yn yr Aifft, yr henaf a'r mwyaf pwerus o'r cyfan, a'r hon, er yn allu Affricanaidd, a siarad yn gywir, oedd â'i llywodraeth er hyny yn estynedig yn Affrica ac yn Asia; ac uwchlaw'r cwbl, yr oedd, yn y gyfran Affricanaidd, yn cael ei chynnwys yn yr hyn a elwid yn Wlad Cush neu Ethiopia, yn ei ystyr boreuol a mwyaf eang, yn cynnwys Arabia ac Affrica, o'r Môr Coch hyd lànau y Nilus trwy ei holl redfa.

"Fel cadarnhad i'r hyn ag ydym wedi ddweyd mewn perthynas i fod America, yn ei rhanau gorllewinol, wedi ei darganfod a'i phoblogi o'r byd dwyreiniol, gallwn ddweyd i ni gael yn ddiweddar y pleser o siarad â boneddig tra dysgedig, wedi byw yn hir yn Sandwich Islands (Hinololu), yr hwn a ddywedai nad yw yn beth anarferol i longau o Japan gael eu gyru gan y gwyntoedd gorllewinol ar, neu eu tywys gan longau morfila tuag at, yr ynysoedd hyn, a thirio arnynt; a'i fod ef ei hun wedi bod yn foddion i amgeleddu a danfon yn ol rai o'u morwyr i'w gwlad eu hunain trwy y sefydliad Rwssiaidd yn Kamskatscka. Mae ffyniant gwyntoedd cryf de-orllewinol o holl ororau Asia Ddwyreiniol, tuhwnt i'r tropic gogleddol, yr un mor sicr o yru llongau, pan wedi eu chwythu allan o'r goror, o'u blaen i oror America, ag y cariai y tymmoreiddwynt ar y Mor Werydd longau o Affrica i America. Ond yr hyn sydd fwyaf ei bwys, ac i'r pwynt, fe ddywedodd wrthym fod brodorion y Sandwich Islands yn ddyddiol yn yr arferiad o adrodd, mewn caneuon, y traddodiadau am orchestion eu hynafiaid, ac yn olrhain y rhai hyn yn ol trwy gyfnod o 180 o deyrnasiadau neu freninoedd (wrth roi 12 mlynedd i bob teyrnasiad, gwnai hyn 2160 o flynyddoedd); desgrifiant hwy fel yn dylifo yn lluoedd, mewn llyngesau, o bwyntiau deheuol Asia Ddwyreiniol, gan grybwyll yn neillduol oror Malay, ac oddiyno yn mlaen heibio i bwyntiau deheuol Japan, gan roddi enwau y penarthoedd fel yr enwir hwynt gan y mordwywyr Dutchaidd boreuaf, nes cyrhaedd goror America ar diriogaeth Oregon neu Columbia; oddiyno, gan fyned lawr ar hyd goror gorllewinol America i'r rhaniad tropicawl o hono, dychwelent adref trwy yr ynysoedd yn y Mor Tawel Gogleddol, gan roddi i rai o honynt yr enwau a elwir arnynt yn y dyddiau hyn. Oddiwrth hyn fe welwn pa fodd y gallai America gael ei phoblogi o Asia, ac hefyd pa fodd y gallai arferion Asiaidd, a phobl fel Asiäaid, fod ynddi.

Yn awr, trwy fod y genedl Seisnigaidd wedi ymsefydlu a chael awdurdod yn y rhanau mwyaf canolbarthol o'r cyfandir Americanaidd, gallwn ddysgwyl yn fuan am wybodaeth o ddarganfyddiadau pwysfawr ereill, y rhai a fyddant yn foddion i gyssylltu trigolion yr Hen Fyd wrth eiddo y Newydd."

[Mae drychfeddyliau y dysgedig o'r diwedd wedi dyfod i ganolbwynt. Y mae darganfyddiad diweddar Stephens yn America Canolbarthol o arwydd-luniau Aifftaidd, rhifedi mawr o ba rai a roddodd yn ei ddarluniau, ac wedi eu cyhoeddi yn ei lyfr medrus ynghylch y parth hwnw, ynghyd â'r darganfyddiad diweddarach o lawer o filoedd o gyrff perarogledig yn ogofeydd Mexico, tebyg i eiddo yr Aifft gyntefig, yn dystiolaethau mor gadarnhaol o fod America gynt wedi cael ei phoblogi gan genedloedd mwyaf gwareiddiedig Asia, nes mae y dysgedig o'r diwedd yn cael eu hargyhoeddi o'r ffaith. Mae yr annysgedig, pa fodd bynag, wedi cael y blaen ar y dysgedig y tro hwn, canys y maent hwy wedi ei gael allan er ys pedair ar bymtheg o flynyddoedd yn ol, trwy gyfrwng Llyfr Mormon. Dywed Moroni, yr hwn oedd yn byw oddeutu pedair canrif ar ddeg yn ol, wrth ddiweddu hanes ei genedl, fel hyn (tud. 580):—"Yn awr, wele, ysgrifenasom y cof-lyfr hwn, yn ol ein gwybodaeth, yn yr arwyddion a elwir yn ein plith ni yn rai *Aifftaidd diwygiedig*, wedi eu trosglwyddo i wared a'u cyfnewid genym ni, yn ol ein dull o lefaru." Mae Joseph Smith wedi rhoddi i ni hanes America gyntefig, wedi ei gyfieithu o *arwydd-luniau Aiphtaidd*, yn dangos fod America wedi ei phoblogi gan drefedigaethau allan o un o'r cenedloedd goleuaf yn Asia, ïe, o Jerusalem, cenedl o Israeliaid, y rhai oeddynt ddigon cydnabyddus â'r arwydd-luniau Aifftaidd, perarogli cyrff, &c.; oblegid yr oedd eu cyndeidiau wedi bod yn trigo yn yr Aifft dros 400 o flynyddoedd, ac mewn cyfnod hefyd, pan oedd y gelfyddyd o berarogli yn adnabyddus—canys peraroglwyd cyrff Jacob a'i fab Joseph. Nid rhyfedd, ynte, iddynt ddwyn y celfyddydau Aifftaidd hyn i America. Ond bydd i'r benafiaethwyr dysgedig fyfyrio ar ei darganfyddiadau newyddion, ac i dreio cael rhyw wybodaeth am ddechreuad cenedloedd cyntefig y cyfandir dan sylw, tra bydd yr annysgedig yn chwerthin am eu ffolineb yn peidio credu yr hanes syml ac uniongyrchol a gynnwysir yn Llyfr Mormon, ac a gyhoeddwyd flynyddoedd yn ol. Gadawer llonydd iddynt; nis gallant wneyd unrhyw ddarganfyddiadau ond a fyddant yn cadarnhau dwyfoldeb y llyfr gwerthfawr a rhagorol hwnw.—GOL.]

PROPHWYDOLIAETH CYMRO AM ADFERIAD GWIR GREFYDD YN EIN PLITH.

Yr ydym wedi dyfod yn feddiannol ar y ddalen olaf o hen lyfryn Cymreig, yr hwn a gynnwysai wyth tudalen, o waith rhyw Jonathan Hughes. Mae rhywun wedi ysgrifenu "Trefriw, 1805," ar waelod y ddalen; ond meddyliwn ni, oddiwrth yr argraff sydd arno, a'r darlun afluniaidd o ddyn sydd o dan y gair "Terfyn" ar ei ddiwedd, ei fod lawer yn henach. Ond nad beth am hyny, gosodwn gymmaint o hono ag sydd genym o flaen ein darllenwyr, hyd nes y gallwn gael gafael arno i gyd, gan ddechreu gyda y ddalen, ar hanner y weledigaeth. Oni bai fod y dernyn hwn genym yn argraffedig, ac yn dwyn profion o henafiaeth, ni anturiem ei gyhoeddi, rhag i'r cyhoedd feddwl am dano fel y meddyliant am Lyfr Mormon; canys mae y naill, fel y llall, yn cyd-dystiolaethu am adferiad gwir grefydd ar y ddaear. Wele yn canlyn gopi cywir o hono, ac wedi ei lythyrenu mor debyg i'r gwreiddiol ag y gallem wneyd :—

"oll a'r gefn tonnau'r Môr, a phob pen Saer Llong oedd yn myned yn ei Lestr ei hun. A phan aethant a'r gefn y môroedd, ystormydd dychrynedig a gyffrôdd y Dyfroedd, ac a gasglodd yr holl Lestri at eu gilydd, ar gwynt a yrrodd y naill i guro y llall nes yr aethant yn ddarnau; ie hefyd eu bywyd eu hunain; a phan welais i y terfysg hwn, mi ofnais innau, am fy mywyd mi ffois, ni cheisiais achub gymaint ac un o honynt, ond yn hyttrach mi gofiais y gair a glywswn, Pob un sai ar ei waelod ei hun; ag yn ebrwydd yr oeddwn wedi dyfod i dîr yn ddiangol; A'r Angel ydoedd weithian yn ymddangos i mi, yna fe droes attaf ac a draethodd yn eglur gan fynegi, beth oedd ystyr y weledigaeth hon; A dymma swm ei Dehongliad. Y Môr a welaist yw llygredigaeth y byd hwn; A'r Llongau ysgafn a gweigion iw'r Crefyddau sydd wedi ei Haddurno mewn trefn drwsiadus o ddoethineb ddynol. A'r Seiri yw'r Pregethwyr sy'n ol y cnawd, heb ddeall lleferydd yr Ysbryd glân : ond Duw sydd amyneddgar, hwyrfrydig i lid ac aml ei drugaredd, yn goddef iddynt, o herwydd na ddaeth yr amser etto i ben, eithr mae amser yn agoshau, y pryd yr anfoniff yr Arglwydd weinidogion yr Efengyl, y rhai a bregethant ddirgelwch Teyrnas Nefoedd, ac a eglurhânt i ddynion wirioneddau Duw drwy fywiol ffydd ysprydol; A phan glywir sŵn lleferydd y rhain, y cyfyd cyffro drwy'r holl Deyrnas, ymddadleuon am ysgrythyrau rhwng gwag opiniwnau dynion, a dymma derfysg ystormus a welaist ti ar y môr, y llongau yn curo yn eu gilydd; ond pan Bregethir yr Efengyl yn ei grym a'i Disgleirdeb ysprydol, bydd raid i Broffeswyr gwastad sy'n rhodio yn eu

goleuni eu hunain ddifiannu, o herwydd nid allant wrthwynebu Tystiolaeth y gwir Gristnogion. Hyn oll a draethais allan drwy ddirgelwch gwybodaeth ysprydol.

"JOHNATHAN HUGHES."

Fe wel ein darllenwyr fod y brophwydoliaeth uchod yn cael ei chyflawni yn hollol yn ein plith yn y dyddiau hyn. Onid oes crefydd wedi ei hadferu yn awr, ag y gŵyr holl grefyddwyr y wlad am dani, ei bod yr un fath yn gymhwys, mewn proffes o leiaf, â chrefydd yr apostolion? Onid am gredu fod pob peth a osododd Duw yn yr eglwys ar y cyntaf, i fod ynddi yn awr, y mae'r Saint yn cael eu condemnio? Ai nid am ddweyd fod Duw yn caru ei blant yn awr fel cynt, trwy gyfranu yr un bendithion iddynt, y mae'r byd yn ein casâu? Pe buasai gwir grefydd yn cael ei hadferyd, tybied y dywedid yn dda am dani gan y byd? Ai tybied na fuasai gan y diafol ddoethion crefyddol a gwynebhir, i haeru fod gwir grefydd yn y wlad eisoes ganddynt hwy, ac annog y bobl i gredu mai twyllwyr fyddai y lleill? Os myn neb atebion i'r gofyniadau hyn, darllened gyhoeddiadau ei wlad, yfed o ddysgeidiaeth y pwlpudau, a sylwed ar gariad y byd tuag at y parchedigion. Os na foddlonir ef, aed at "ysgubion y byd," ac ymofyned â hwynt; canys yr ysgubion oedd ddoethaf gynt, ac efallai mai hwy sydd ddoethaf etto.

GOLEUNI.

GOLEUNI sydd ddilyniad olynol o ddernynau tra bychain o sylwedd, yn dylifo oddiwrth gorff goleu, megys yr haul, tân, canwyll, &c. Mae y dernynau hyn yn dylifo yn mhob cyfeiriad, heb rwystro y naill y llall; ac hefyd mewn llinellau uniawn, os nid plygedig, wrth fyned trwy wahanol gyfrynau; o herwydd y mae goleuni, gan ei fod yn gyfansoddedig o sylwedd, yn ddarostyngedig i dyniad, yr hyn a achosa i'r dernynau hyn wyraw oddiwrth eu huniawn redfa: gelwir hyn yn wrth-doriad, ac iddo y priodolir yr ymddangosiad gwyrgam a thoredig o wrthddrychau, pan eu soddir mewn dwfr. Pren, er enghraifft, ag un hanner iddo mewn dwfr, a ymddengys yn doredig; ac hefyd, y mae gan wrth-doriad y gallu o godi y bodau wybrenol uwchlaw yr awyrgylch, pan y byddont mewn gwirionedd islaw iddo, ac o beri iddynt ymddangos yn uwch yn y ffurfafen nag y maent yn wirioneddol. Mae dernynau goleuni mor fychain, fel y mae rhifedi mawr o honynt yn

gynnwysedig mewn ychydig o le. Cyfrifa Dr. Nieuwentyl (yn ei 'Religious Philosopher') fod, mewn eiliad o amser, y nifer anferth o 418,660,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000,000 o ddernynau o oleuni yn dylifo oddiwrth ganwyll gynneuedig. Y mae y dernynau hyn mor fân, fel nas gellir eu gwahanu gan ein chwyddwydrau goreu; a phe na fyddent felly, yn lle bod yn ddefnyddiol i ni, amddifadent ni yn fuan o'n golygon, gan y grym a gyfodai oddiwrth eu cyflymdra rhyfeddol, yr hwn a adnabyddir i fod yn fwy nâ 11,500,000 o filltiroedd mewn mynyd.

Pan fyddo y dernynau bychain hyn yn dylifo oddiwrth yr haul, neu oddiwrth ganwyll, ac yn disgyn ar gyrff, a thrwy hyny yn cael eu hadlewyrchu i'n llygaid, y maent yn cyffroi ynom y meddylddrych am y peth hwnw, trwy ffurfio ei lun ar y rhwydlen.

Bod pelydrau goleuni yn dylifo yn mhob cyfeiriad oddiwrth wahanol gyrff, heb rwystro y naill y llall, sydd amlwg oddiwrth y prawf canlynol:—Gwnewch dwll bychan mewn llafn teneu o fetel, a gosodwch y llafn yn unionsyth ar fwrdd, a gwynebwch ef â rhes o ganwyllau cynneuedig yn sefyll yn agos i'w gilydd; yna llêwch lèn o bapyr, neu bapyr-fwrdd, ychydig bellder oddiwrth ochr arall y llafn, ac fe ffurfia pelydrau yr holl ganwyllau wrth ddylifo trwy y twll, gynnifer o frychau o oleuni ar y papyr, ag a fyddo o ganwyllau o flaen y llafn; pob brychyn mor eglur a mawr â phe byddai ond un ganwyll yn tafiu un brychyn, yr hyn a ddengys nad yw y pelydrau ddim yn rhwystro eu gilydd yn eu symudiadau, er eu bod yn croesi trwy yr un twll.

Y mae goleuni a gwres, mor bell ag y mae'r olaf yn ymddibynu ar belydrau yr haul, yn lleihau mewn cyfartalwch i bellderau y planedau oddiwrth yr haul, ac yn ganlynol mewn cyfartalwch i bellder unrhyw wrthddrych oddiwrth dân neu ganwyll. Er enghraifft, gadewch A, B, C, D, i fod yn bedwar gwrthddrych, wedi eu gosod yn agos i dân neu ganwyll; gadewch A i fod yn ddwy droedfedd oddiwrth y cyfryw; B, bedair troedfedd; C, chwech troedfedd; a D, wyth troedfedd; yna ysgwar eu peilderau gwahanol yw, A 4, B 16, C 36, a D 64; yn ol hyny, y mae A yn meddu pedwar cymmaint o oleuni neu wres â B, naw cymmaint â C, a deg a chwech cymmaint â D; ac, yn y gwrthwyneb, nid oes gan D ond y ddeg-chwechfed ran o'r goleuni neu y gwres a fedda A, &c. Wrth y rheol hon y terfynir y mesur cyfartal o oleuni neu wres a dderbynia y ddaear, y lleuad, neu y planedau, oddiwrth yr haul.

DIAREBION.

Y DYN sydd yn berchen ar lawer o gyfoeth, ac yn gwrthod ei fwynhau, sydd yn debyg i asyn yn cario aur ar ei gefn, ond yn bwyta ysgall.

Trwy wadu bai, yr ydys yn ei gyflawni ddwywaith.

Y cyfaill cywir, yn yr ing ei gwelir.

Nis dichon y dyn da fyth fod yn druenus, nâ'r dyn drwg yn ddedwydd.

Y dyn cybyddlyd sydd fel ci yn yr olwyn,—rhostio bwyd i ereill y mae.

Trwy wneyd cam bychan ag arall, yr ydym gwneyd cam mawr â ni ein hunain.

Nid oes gan gelwydd goesau, ond y mae gan athrod adenydd.

Y dyn sydd yn tori ei air, sydd yn cymhell ereill i fod yn anffyddlawn iddo ef.

Ateb arafaidd a droa ymaith lid; ond geiriau sarug a gyffroant ddigofaint.

Yspardyn yn y pen, sydd werth dau yn y sawdl.

Y dyn doeth a ddechreua yn y diwedd; eithr y ffol a ddiwedda yn y dechreu.

Dyn ieuanc esgeulus, a wna hen wr anghenus.

Os na fydd i ti agor y drws i ddiafol, efe a â ymaith.

Yr hwn sydd yn byw iddo ei hunan yn unig, sydd yn annheilwng i fyw.

Yr hwn sydd yn medru goddef y drwg, a mwynhau y da, sydd yn wir ddoeth.

Yr hwn sydd yn amddifad o gywilydd, sydd yn amddifad o gydwybod.

Yr hwn sydd yn peidio rhwystro drygioni, pan allo, sydd yn gyfranog o'r drwg.

Yr hwn sydd yn methu gwybod ei fod yn wan, y mae yn wan mewn gwybodaeth.

Yr hwn sydd yn gwneuthur eilun o'i hunan-les, a wna ferthyr o'i uniondeb.

Mae mwy yn canmawl onestrwydd, nag sydd yn ei arferyd.

Yr hwn sydd yn gwneuthur ei hunan yn asyn, nid oes lle iddo achwyn os bydd i ddynion ei farchogaeth.

Mae yr anffyddiwr yn myned un cam yn mhellach nâ'r cythreuliaid; canys y maent hwy yn credu ac yn crynu.

Y rhagrithiwr a dala deyrnged i Dduw, yn unig er mwyn twyllo dynion.

Gan nad ydwyt yn sicr o un awr, paid cam-dreulio cymmaint â mynyd o'th amser.

Nid yw adfyd yn gwenieithio i neb:

Gofyn i'th logell pa beth a ddylet brynu.

Llid a ddechreua mewn ffolineb, ac a orphena mewn edifeirwch.

Y dyn sydd yn amddifad o rinwedd ei hunan, a genfigena wrth yr hwn sydd yn ei feddu.

Cyfaill ffyddlawn yw meddyginiaeth bywyd, ac y mae ei ragoroldeb yn anmhrisiadwy.

Mae athrodiaeth yn tarddu oddiwrth falchder yn fwy mynych nag oddiwrth falais.

Bydd yn gyfaill i ti dy hun, a bydd ereill yn gyfeillion i ti hefyd.

Na ymddibyna ormod ar yr amser i ddyfod.

Synwyr wedi ei brynu yw y goreu, ond dichon iddo gostio mwy na'i werth.

Trwy feiau ereill, y doeth a ddiwygia ei feiau ei hunan.

AMMODAU Y NEFOEDD.

Ammodau y Nefoedd ar gyhoedd a gewch:—
Peth cyntaf yw credu yn Iesu a wnewch;
Yn ail, edifeirwch—nid tristwch didrai;
Y trydydd yw bedydd, er maddeu pob bai.

Henuriaid yr eglwys arddodant ddwy law,
Er derbyn yr Ysbryd, un hyfryd pan ddaw;
Ac yna cyflawniad pob ammod a fydd,
Ond para yn ffyddlon tra paro eich dydd.

Isaac Rees.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR DDINBYCH.

Y gymmanfa gyntaf yn Ngogledd Cymru a gynnaliwyd yn Newmarket, ar yr 21ain o Ionawr diweddaf. Wedi agor y cyfarfod boreuol gan John Parry, Ieu., dewiswyd Abel Evans i lywyddu, yr hwn a hysbysodd i'r Saint yr hyn a gymmerodd le yn Nghymmanfa Merthyr,—sef fod John Parry, Ieu., i fod yn Llywydd y Gynnadledd, a Joseph Evans a David Williams yn gynghorwyr

iddo; a bod dwy gangen wedi eu sefydlu—un yn Abergele, a John Parry i'w llywyddu, a'r llall yn Eglwysfach, a Joseph Evans i'w llywyddu. Cymmeradwywyd y cyfan yn unfrydol.

Wedi hyny anerchwyd y Saint gan John Parry, gan hysbysu ei ddiolchgarwch i Dduw, ac i'r Saint, am ei gymmeradwyaeth i'r swydd anrhydeddus a ymddiriedwyd iddo, a'i benderfyniad i'w mawrhau, trwy nerth Duw a gweddiau y Saint.

Yna cynnrychiolwyd Cangenau Newmarket, Abergele, ac Eglwys-fach; rhif yr aelodau yw 57, yn cynnwys tri henuriad, tri offeiriad, a thri athraw; oll mewn sefyllfa dda. Galwyd dau henuriad, pedwar offeiriad, tri athraw, a thri diacon. Neillduwyd Robert Parry i fod yn llywydd ar gangen Newmarket.

Agorwyd y cyfarfod am ddau trwy ganu a gweddio; ac wedi tori bara, &c., ordeiniwyd y swyddogion a alwyd. Yna anerchwyd y swyddogion ieuainc a'r Saint gan y brawd Abel Evans, trwy gynghorion ac addysgiadau tra buddiol, gan ddangos iddynt eu dyledswydd tuag at Dduw a'u cyd-ddynion.

Yn yr hwyr, anerchwyd y cyfarfod gan amryw henuriaid, a chawson gyfran helaeth o Ysbryd Duw ar hyd y dydd.

A. Evans, Llywydd,
W. Parry, Ysgrifenydd.

CAPEL Y SAINT, LLANELLI.

Agorwyd y capel uchod at wasanaeth y Saint yn Llanelli, sir Gaerfyrddin, ar yr 28ain a'r 29ain o Ionawr diweddaf. Cafodd ei adeiladu o herwydd nad oedd un lle cyflens arall yn y dref, lle gallai y Saint ymgyfarfod, ac y gallent wahodd ei cyfeillion o'r byd i wrandaw eu hathrawiaeth. Ar yr achlysur uchod, bu Capt. Jones, Wm. Phillips, ac ereill, yn areithio ar wahanol bynciau eu crefydd. Dangosid cryn gyffroad nos Sul, pan y gwahoddai Capt. Jones ei frodyr a'i chwiorydd i ddyfod allan o Babilon, yn ol galwad Duw yn yr oes hon, a phan y darluniai pwy oedd Babilon y dyddiau diweddaf. O'r tu allan yn unig oedd y cyffro; gwrandawai pawb yn astud y tufewn. Yr oedd y gwahanol gyfarfodydd yn orlawn o Saint a gwrandawwyr ereill; ac felly y dywedir wrthym y mae yn parhau braidd bob Sabboth oddiar hyny. Ofnwn, gan hyny, y bydd raid ei helaethu yn fuan, neu gael rhyw le arall yn y dref. Esgynlawr, ac nid pwlpud, fel eiddo capeli y wlad, sydd yn y capel hwn, ac y mae lle arno i lawer o bregethwyr i eistedd, a lle uwch i'r llefarwr. Nid yw capel, gan

y Saint, mewn un modd yn cael ei ystyried yn dŷ i Dduw, ond yn unig yn dŷ iddynt eu hunain; canys ni all un fod yn dŷ i Dduw, heb ei fod ef wedi rhoddi gorchymyn i'w adeiladu, fel y deml gynt yn Jerusalem. Fe fydd y deml yn mynydd Seion yn dŷ iddo, o herwydd y mae wedi rhoi gorchymyn i'w hadeiladu yn y dyddiau diweddaf hyn.

LLYTHYR AT Y LLYWYDD W. PHILLIPS.

Anwyl Frawd,—Y mae yn hoff, ac yn llawenydd genyf, i'ch hysbysu fod yr holl Saint yn Nghynnadledd Mynwy, wedi deisyf arnaf i anfon atoch trwy lythyr, eu bod oll yn talu eu gwresocaf ddiolchgarwch i chwi am eich gwasanaeth a'ch gweinidogaeth ddiwyd a ffyddlawn yr amser a aeth heibio; ac y maent yn mawr lawenhau yn yr hyn ag y maent wedi ei fwynhau trwoch. Ac er i mi chwilio yn fanwl yn mhlith yr holl Saint yn y gynnadledd hon, ni chefais gymmaint ag un yn dwyn un achwyniad yn eich erbyn, o'ch bod yn ormesol, nac yn ddim a'r sydd yn ddrwg, ond yn llawn o ffydd, ac yn ysbryd eich swydd bob amser, nes eu bod yn llamu o lawenydd bob tro pan ag y byddech yn ymweled â hwynt. Mae eu dymuniad a'u gweddi ar i'r Duw hwnw a'ch cynnaliodd i lenwi eich cylch blaenorol mor ffyddlawn, i barhau yn ei ddaioni a'i râs, trwy eich cynnal yn yr un presennol, er gogoniant idd ei enw mawr.

Eich ufydd a'ch gostyngedig was yn Nghrist,

Thos. Giles, Llywydd y Gynnadledd.

AMRYWIAETHAU.

Yr holl Wythnos yn Sabboth.—Neillduir y dyddiau canlynol o'r wythnos at addoliad cyhoeddus gan wahanol genedloedd:—Dydd Sul, neu Ddydd yr Arglwydd, gan Gristionogion; dydd Llun, gan y Groegiaid; dydd Mawrth, gan y Persiaid; dydd Mercher, gan yr Assyriaid; dydd Iau, gan yr Aifftiaid; dydd Gwener, gan y Twrciaid; a dydd Sadwrn, gan yr Iuddewon.

BEDD-ARGRAFF BABAN.

Oes fèr mewn byd i hon a fu;
O'i dda na'i ddrwg nis profodd hi:
Heb gario croes, caiff ddedwydd fyw,
Can's deiliad teyrnas nefoedd yw.

YMRYSONAU.—Yn y rhan fwyaf o ymrysonau y mae bai ar bob ochr. Gellir cymharu ymryson i wreichionen, yr hon ni chynneuir heb gallestr, yn gystal â dûr; ond goddef pren i'r naill neu y llall bwnio arno am byth, heb ddangos dim tân.

TEILWNG O SYLW.—Pan y cewch afael ar ddyn coch yn ffyddlawn, dyn tàl yn ddoeth, dyn tew yn gyflym o draed, dyn tenou yn ffol, dyn prydweddol heb fod yn falch, dyn tlawd heb fod yn genfigenus, cnaf heb fod yn gelwyddog, dyn onest heb fod yn rhy ddifater am ei golled, dyn yn llusgo wrth siarad heb fod yn gyfrwys a thwyllodrus, dyn yn wincio ar arall heb fod yn ddichellgar a gau, dyn gwargrwm heb fod yn hunanol, morwr a cbrogwr yn dosturiol, dyn tlawd yn adeiladu eglwysi, crach-feddyg â chydwybod dda, ceisbwl heb fod yn filain annhrugarog, lletty-wraig heb orbrisio, a llogwr yn haelionus;—yna dywedwch eich bod wedi cael allan ryfeddod, dynion yn gweithredu yn groes i gwrs cyffredin natur.—*Aristotle.*

A OES "DOETHINEB MEWN WIG?"—Rhyw wneuthurwr wigiau, er tynu sylw y cyhoedd at ei siop, a osododd ddarlun hardd uwchben ei ddrws, yn arddangos Absolom yn crogi gerfydd ei wallt, ac odditano y pennill hwn:—

"Ow! Absolom gwelwch—wrth ei wallt yr hongiana!
Pe gwisgai ef ffugwallt, ni fuasai'r fan yna."

Ond, rhyw eilliwr gerllaw, rhag cael ei faeddu gan ei gymmydog, a osododd ddarlun i'r làn hefyd, yn desgrifio dyn yn boddi, yr hwn a allasai fod wedi ei achub gan ddyn arall a gydiai yn ei wallt, oni buasai i'w wig ddyfod yn rhydd. O dan y llun yr oedd y geiriau hyn:—

"Pe gwallt ei hun wisgai, a thalu am ei gneifio,
Ni wnelsai byth foddi, ond ffugwallt oedd ganddo."

DIOD GADARN.—"Camsynied mawr," meddai Charles o'r Bala, "ydyw meddwl fod diod gadarn yn cryfâu dynion, ac yn eu haddasu at waith trwm; yn hollol i'r gwrthwyneb, mae yn gwanhau ac yn llesghau natur yn fawr. Mae pob peth ag sydd yn poethi y gwaed yn ormodol, yn gyfatebol yn gwanhau y nerth. Mae y dynion na phrofasant ddiod gadarn erioed, yn gallu myned yn esmwyth trwy fwy o lafur nag ereill, ac yn gyffredin yn byw yn hwy ac yn fwy cysurus."

CYHOEDD AC ANGHYHOEDD.

Os cyhoedd a chwennychwch fod,
Heb adwaen nemawr îs y rhod,
Mewn pentref gwnewch eich lle;
Ac os am 'nabod dirfawr lu,
Heb nemawr yn eich adwaen chwi.
Gwnewch fyw mewn caer neu dre'.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, CAERFYRDDIN.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 3.] MAWRTH, 1849. [CYF. I.

GWR CLOFF Y DEML.

MAWR mor enwog y mae'r hen wr cloff hyny a eisteddai wrth borth y deml, wedi myned yn y dyddiau hyn. Crybwyllir am dano yn mhob dadl ynghylch ffydd. Gosodir ef allan yn ddyn ffyddiog iawn mewn arian, ond nid mewn dim arall. Yr oedd mor ddiffydd â mynydd i dderbyn iechyd, os credwn yr hyn a ddywed a yr anwybodus. Mae yn rhesymol fod ganddo ffydd i dderbyn arian, onide ni arosai wrth borth y deml i'r dyben hyny; ond y cwestiwn yw, a oedd ganddo ffydd i dderbyn *iechyd*? Gofynwch i holl ddysgedigion yr oes, a dywedant, "Nac oedd." Eithr ymddengys fod Pedr, gydag Ioan, pan yn "dal sylw arno," ac yn gorchymyn iddo, "Edrych arnom ni," yn meddwl fod ganddo rywbeth heblaw ffydd arianog, oblegid nid oedd eisieu dal fawr sylw ar hono, am ei bod mor amlwg yn mhawb. Heblaw hyny, mae yn rhesymol i farnu fod cymmaint o gymhwysderau yn ngwr cloff y deml i dderbyn iechyd, ag oedd yn y gwr cloff arall o Lystra (Act. xiv, 9) i dderbyn yr unrhyw. Wedi i Paul "edrych yn GRAFF" ar yr olaf, fe welodd "fod ganddo ffydd i dderbyn iechyd," a dywedodd wrtho, "Saf ar dy draed yn uniawn." Felly Pedr yn mhorth y deml; wedi dal sylw neillduol ar y cloff arall, a chael cyfle i weled beth oedd ganddo, beiddiodd ddywedyd wrtho am gyfodi yn enw Iesu o Nazareth. Paham y sylwai y ddau apostol mor neillduol, a dim ond Paul â dyben yn hyny? a pha fodd yr anturiai un apostol, yn fwy nâ'r llall, i iachâu eu cloffion, heb eu bod, trwy y ddawn o "wahaniaeth ysbrydoedd,"

yn gweled fod ffydd ganddynt? Trwy ffydd yn enw Iesu Grist yr iachäwyd y ddau; ond os mai y cloff o Lystra yn unig a feddiannai ffydd, pa ragoriaeth oedd hyny iddo ef, os oedd y llall yn derbyn bendith heb ffydd? Os oedd dynion galluog i weithredu ffydd, yn derbyn iechyd hebddi, paham y dywedodd ein Harglwydd wrth dad y bachgenyn mud a byddar, "Os gelli di gredu, pob peth a all fod i'r neb a gredo?" (Marc ix, 23). Y mae yn groes i reswm ac ysgrythyr i farnu nad oedd ffydd gan wr cloff y deml; o herwydd mae yr iechyd a dderbyniodd yn profi i'r apostol gael ei foddloni ynghylch ei ffydd, onide ni fuasai Duw yn ei fendithio, "canys heb ffydd anmhosibl yw rhyngu ei fodd Ef." Os caniatëir mai yn ol ei ffydd y mae pob un yn derbyn, fe gredir fod ffydd hefyd gan y gwr cloff; ac os na allwn gredu hyny, fe'n "dychwelir fel tòn y môr," a hyny yn gyfiawn, am ryfygu cymmeryd dystawrwydd un rhan o ysgrythyr, i wrthwynebu pendantrwydd rhan arall. Henffych i'r amser pan gallf hen wr cloff y deml ddangos ei hunan etto o flaen y rhai a wadant ei ffydd yn y dyddiau hyn, fel y canfyddont fod Crist yn un air bob amser.

"LLEF O'R DDINAS SANTAIDD.—AIL ADEILADU TEML SOLOMON.—GALWAD AR I BOBL DDUW DDYCHWELYD I JERUSALEM."

Dyweda golygydd y *New York Herald*:—"Derbyniasom gyda yr agerlong ddiweddaraf o Loegr, gopi o Anerchiad anarferol, yr hwn a gyhoeddwyd gan yr Iuddewon sydd yn trigo yn Jerusalem, at holl had Abraham hyd derfynau y ddaear. Cyfansoddwyd ef yn Hebraeg bur, ynghyd â chyfieithad Saesneg o hono, yr hwn a gyhoeddwn fel mater ag sydd yn deilwng o sylw difrifolaf pobl y wlad hon."

(YR ANERCHIAD.)

"At ein brodyr yr Israeliaid yn Ewrop ac America—haelionus a charuaidd gyfranwyr at bob achos duwiol a daionus—parod i sefyll yn yr adwy i arddangos eu cariad at wlad yr addewid; at ewyllyswyr da Jerusalem a chyfeillion Seion (anwylach genym nâ'n heinioes), y rhai ydynt yn cynnorthwyo y ddinas santaidd

hon, ac yn cyssegru eu meddiannau o gariad a serch, 'i dosturio wrth ei meini, ac i drugarhau wrth eu llwch;' at y dysgedig a'r hybarch Rabbiniaid, at eu teilwng ac enwog drethwyr; at ddyladog dywysogion a ffyddlon flaenoriaid Israel; at holl gynnulleidfaoedd duwiol yr Arglwydd, ac at bob aelod o honynt—iechyd, einioes, a llwyddiant. Estyned yr Arglwydd ei nodded iddynt. Gorfoleddant a byddant dra llawen, ac a'u llygaid eu hunain bydded iddynt weled pan adfero yr Arglwydd Seion. Hyn a fyddo ei ewyllys rasol. Amen

"Y mae yn ffaith hor adnabyddus drwy Juda ac Israel, fod 'y gogoniant wedi llwyr ymadael oddiwrth ferch Seion,' er ys rhagor na chan mlynedd bellach; trwy drais amddifadwyd cynnulleidfaoedd Iuddewig Germanaidd o'u cartrefleoedd a'u hetifeddiaethau. Gormes greulon a'u malodd hyd y llwch, ac a'u gorfododd i ymadael o'u trigfanau, i droi eu cefnau ar eu tai a'u heiddo, ac i ymchwilio am ddiangfa trwy ffoedigaeth. O herwydd hyn mae y cyntedd mawr a roddodd ein henafiaid i ni, wedi bod yn anrheithiedig ac anghyfannedd, hyd oni feddiannwyd ef gan estroniaid. Yr adeiladau cyssegredig a gynnwysai, sef y synagog a'r Medrash, a anrheithiasant hwy, a'n holl feddiannau a lwyr-ddyfethwyd, a'n hetifeddiaethau cyfreithlawn ni a halogwyd o flaen ein llygaid. Yna gwrthododd ein heneidiau eu cysuro! canys pa fodd yr edrychem ar y drygfyd mawr a ddaeth ar ein pobl? Megys y tardda goleuni oddiwrth belydr, felly ein cynnulleidfa a ymorolasant i ddychwelyd, etto i adgyweirio eu sefydliadau, ac i wreiddio yn y mynydd santaidd. Eithr nid oedd gorphwysfa i'n traed lluddedig—dim man wedi ei ddewis a'i gyssegru i weddio a chynghori. Ein llygaid blinedig a ganfyddent yma rai o bob cenedl a thafodiaith, hyd y nod o ynysoedd pellaf y môr, yn meddu anneddau ac adeiladau gwych, wedi eu hamddiffyn gan furiau, dorau, a thyrau, pan y mae pobl yr Arglwydd wedi eu halltudio o'u hetifeddiaethau gan farbariaid ysglyfaethus, ac wedi eu hamdoi â malldod, gwaradwydd, a chywilydd Derchafodd gwaedd y bobl at yr Arglwydd, yr hwn sydd yn trigo yn Seion. Efe a edrychodd i wared yn dosturiol ar eu hadfyd a'u gormes. Ac er pan feddiannodd llywydd yr Aifft gyntaf lywodraeth y wlad santaidd—llywydd ag sydd yn gweinyddu cyfiawnder drwy ei holl diriogaethau—cyhoeddwyd deddf yn caniatâu i'r Iuddewon wneuthur yr hyn a ewyllysient o barthed i adgyweirio eu synagogau a'u hathrofeydd adfeiliedig. Am danom ninnau hefyd, gwelodd

yr Arglwydd yn dda i gofio yn drugarog, gan beri i ni gael ein hadfern drachefn i etifeddiaeth ein tadau, ie, hyd y nod i'r cyntedd rhag-grybwylledig, yr hwn a elwir Adfeiliad R. Jehudah y duwiolfrydig (bendigedig fo ei goffadwriaeth). Bendigedig fyddo yr Arglwydd ein Duw, Duw ein tadau, yr hwn a gynhyrfodd galon llywydd yr Aifft i adferyd yn ol i ni etifeddiaeth ein henafiaid; ac nid oedasom gan golli amser yn y water, ond a ymegniasom i adeiladu Jerusalem. 'Cloddiasom hi, ac a gasglasom ei meini;' a'r gorchwyl cyssegredig a lwyddodd yn ein dwylaw, hyd nes yr ydym wedi cwblhau y Medrash, 'a mawr yw gogoniant y tŷ; adeiladasom hefyd anneddau i ddysgawdwyr y gyfraith; a lluestai i estroniaid, pa rai oeddynt yn anhebgorol angenrheidiol er lletty a y lluoedd o Israeliaid a ymwelent â'r ddinas santaidd yn ystod y gwyliau. Ac ar Rosh Hodesh Shebath ddiweddaf, cawsom y llawenydd o osod y Sepher Torah yn y Medrash, yr hwn a gyssegrasom dan yr enw o 'Meirahem Seion,' canys gweledd yr Arglwydd yn dda gysuro ei bobl. Ond, er ein bod ni, drwy fendith rhagluniaeth, wedi addgyweirio fel hyn, rai o'r etifeddiaethau hyny â pha rai yr anrhegodd ein henafiaid duwiolfrydig nyni, etto ein calonau a drallodir, a'n llygaid a ballant, pan yn syllu ar gyssegr yr Arglwydd, y synagog, yr hwn sydd yn garnedd, ac nid ydym ni (y gynnulleidfa Germanaidd) yn alluog i'w ail adeiladu; canys, och, mal yw ein tlodion, pa rai sydd eisieu bara, a mawr yw'r ddyled sydd arnom wrth adeiladu y Medrash, ac y mae yn pwyso yn drwm arnom. Felly, y mae yr achos o'n trallod beunydd yn sylla yn ein gwynebau; mae adfeiliadau y synagog yn bentwr yn nghanol y cyntedd, a chwyn halogedig yn gorchuddio y garnedd gyssegredig. O ganlyniad, ystyriwn yn ddyledus arbenig arnom i aufon cenadydd at ein brodyr plant yr Israel, pa rai ydynt yn wasgaredig, ac mewn ailtudiaeth, i'r dyben o'u hysbysu fod iachawdwriaeth yr Arglwydd yn ei wlad,' fel yr ymgyfodont ac y tosturiont wrth Seion, canys daeth yr amser i drugarhau wrthi hi. Er cyflawni y genadwriaeth lafurus hon, cynnygodd ein hanwylaidd gyfaill, yr enwog a'r hybarch rabbi, y selog a'r anrhydeddus Aaron Selig Ashkenasi, ei wasanaeth. Mae efe yn wr cadarn yn ofn yr Arglwydd, o nehau ffyddlawn; ac efe a aufonwn fel ein cenadydd, teilwng o bob ymddiried, i anerch holl gynnulleidfaoedd Israel, '*yn ol y* WELEDIGAETH, *yr hon a welodd efe yn y mynydd santaidd;*' ac iddo ef rhoddasom lythyrau awdurdodol, yn cynnwys manylrwydd o

baithed i'w genadlaeth ddwyfol, ac hefyd pob gwybodaeth angenrheidiol a berthyna iddi.

"Yn awr, gan hyny, gweled y cyfiawn a llawenhaed; gorfoleddcd ac ymffrostied y duwiol â llawenydd; canys y dedwydd ddydd ag y buoch yn dysgwyl cyhyd am dano, o'r diwedd a ddaeth, a chwychwi a'i gwelwch. Coron santeiddrwydd etto a addurna ei thrigle gyntefig. Yna, cyfodwch, a chymmerwch arnoch eich hunain, yn ol geiriau y llythyr hwn, i gyssegru cyfran o'ch golud yn anrheg gyssegredig er cynnorthwyo i adeiladu 'teml y Goruchaf Frenin ar fynydd yr Arglwydd,' fel y caffoch enw a chyfran yn nghroniclau y cyfiawn yn Jerusalem. Na wrthoded un o honoch ei gynnorthwy, ond cyfraned y tlawd ei hatling drosto ei hun a'i deulu yn ewyllysgar, a rhodded y cyfoethog o'i olud, a'r hwn y bendithiodd yr Arglwydd ef. Cyfoded y tadau a'u plant, yr hen a'r ieuanc yr un wedd, i drugarhau wrth Seion yn y tymmor manteisiol hwn; annoged pob gwr ei gyfaill, gan ddywedyd, 'Nyni a fyddwn selog ac ymegniol o blaid ein pobl, a thros ddinas ein Duw.' Ac o gariad at Seion, ac er mwyn Jerusalem, ni orphwyswn, ac ni fyddwn foddlawn hyd nes y canmolir Jerusalem drwy'r holl ddaear, ac y bydd flaenaf yn ein gorfoledd, megys ag yr addunedasom. 'Os anghofiaf Jerusalem, anghofied fy neheulaw ei chadernid; onid ddewisaf fi Jerusalem, goruwch fy holl lawenydd?' Dyma yw geiriau eich brodyr, y rhai a'ch cyfarchant er mwyn gogoniant yr Arglwydd, ac er clod i'w dir, ei bobl a'i etifeddiaeth, gan weddio beunydd dros ein brodyr allfudiedig, gan aberthu ein gweddiau ar lo santaidd, yn enwedigol yn agos i'r muriau gorllewinol, fel y byddo yn dda gyda chwi yn dragywyddol, megys ag yr ydych chwi eich hunain yn ewyllysio, ac fel yr ydym ninnau yn taer ddymuno. Ardystiwyd yn Jerusalem y 18fed dydd o'r flwyddyn 5597, A.M., gan Wardeniaid y Medrash ac aelodau cyfeisteddfod yr adeiladu, dros gynnulleidfa yr Iuddewon Germanaidd yn y ddinas santaidd. (Arwyddwyd) Hirsh Joseph, David Reuben, Nathan Loadis, Abraham S. Salmons, Mordecai Avigdor, Uriah S. Hyam.

"Tystiwn ni ag sydd a'n henwau isod, trethwyr y Bethdin, drwy orchymyn y Parchedig brif Rabbi, fod y Parch. Aaron Selig Ashkenasi wedi ei awdurdodi i gyflawni yr hyn a gyfeitir ato yn yr anerchiad uchod. Llundain, y Sabath, Rhag. 24, 5599. Israel Levy, Aaron Levy, A. L. Barnett."

[Mae yr Anerchiad blaenorol yn llefaru pethau mawrion, ac yn dangos fod yr Iuddewon yn parotôi i ymgasglu i Jerusalem, erbyn y delo cyflawnder y cenedloedd i mewn. Y "weledigaeth" a gafodd Aaron Selig Ashkenasi yn y mynydd santaidd, a gydgordia yn hynod â'r hyn a brophwydodd Zechariah (ii, 4), sef, "Rhed, llefara wrth y llanc hwn, gan ddywedyd, Jerusalem a gyfanneddir fel maes-drefi, rhag amled dyn ac anifail o'i mewn." Mae yn rhesymol fod yr Iuddewon, yn gystal â'r Cenedloedd, yn derbyn dadguddiad oddiwrth Dduw, fel y byddo'r parotoadau angheunrheidiol yn cael eu gwneyd erbyn dyfodiad y Messiah i'w gwaredu.—GOL.]

DWYFOLDEB LLYFR MORMON YN CAEL EI WIRIO YN MHELLACH.

"YUCATAN.—Mae Yucatan yn fedd i genedl fawr ag sydd wedi diflanu yn ddiarwybod, ac heb adael unrhyw hanes ar ei hol. Y mae pob coedwig yn mynwesu gweddillion mawreddog o demlau mawrion, wedi eu cerfio drostynt ag arwydd-luniau ffydd ymadawedig, ynghyd â dinasoedd ardderchog, palasau gwych a charneddi pa rai, yn eu hunigedd galarus, a ardystiant ardderchogrwydd medr eu hadeiladwyr. Maent yn feddrodau i genedl ardderchog, ond heb ddwyn un enw na beddargraff. Y braw neillduol gyda pha un y cilia yr Iudiad oddiwrthynt, pan yn adrodd rhyw dradd odiad cymmysgedig o ddiddymiad corff cyfan o bobl trwy waed a thân, gan ei gyndeidiau—cenedl ffyrnigaidd ac ysglyfaethgar, yn ymhyfrydu mewn aberthau dynol—yw y cyfan a eill dychymmyg ddweyd am y modd y cafodd trigianwyr cyntefig Yucatan, eu croesi allan, yn un cyfangorff, o ddalen bodoliaeth. Arosodd y dinystrwyr barbaraidd yn feistri y wlad, ac a adeiladasant iddynt eu hunain lnesttai trwsgl o dan gysgod yr adeiladau dirfawr ag sydd hyd yn hyn yn ryfeddod a dirgelwch yn Yucatan. Ar lawer o'r adeiladau hynod hyn y mae argraff gwaedgoch o law ddynol wedi ei stampio, yr hwn sydd yn arwyddlun addas i ddangos y lywodraeth waedlyd i ba un y bu mor gysson yn ysglyfaeth. Argreffid y 'law waedlyd' hon gyda dyben penodol ar gymmarwd y muriau newyddion, ac arddengys pob llinell a chrychni ynddi mor eglur ag yw yn naturiol, ond mae eglurhad yr arwyddlun yn anadnabyddus."—*O'r New York Sun, Meh.* 8, 1848.

Mae ysgrifenydd y dernyn uchod ynghylch "Yucatan" (yn yr America), yn camsynied yn fawr. Dywed *fod* "Yucatan yn fedd i genedl fawr ag sydd wedi diflanu yn ddiarwybod, ac *heb adael un hanes ar ei hol.*" Nid felly y mae. Mae y genedl *fawr* gyntaf a drigent yn Yucatan gynt, wedi diflannu er ys oldouts

2,410 o flynyddau yn ol; ond eu prophwydi a adawsant hanes ar eu hol, crynodeb o'r hwn sydd wedi ei gyfieithu i'r iaith Saesneg, dan yr enw "Llyfr Ether," a degau o filoedd o gopiau wedi eu cyhoeddi yn Llyfr Mormon, ac wedi eu gwasgaru yn America ac yn Lloegr am flynyddau lawer. Y genedl fawr ddiweddaf a breswylient y wlad hono, ac a ddiflanasent, a adawsant hefyd eu hanes ar ol, yr hwn a ddarganfyddwyd, a gyfieithiwyd, ac a gyhoeddwyd yn yr iaith Saesneg, oddeutu ugain mlynedd yn ol, gan Joseph Smith, yr hwn wedi hyny a ferthyrwyd o achos y gwirionedd, yn lle cael ei wobrwyo gan ddyn am ddadguddio hanes un hanner o'n byd oddiar yr oesoedd boreuaf ar ol y diluw. Ymddengys mai hyn yw tyngbed gyffredin dyngarwyr dynolryw. Maent yn byw a marw yn wrthodedig, neu yn cael eu herlid hyd angeu gan eu cydoeswyr, ac ni welir eu gwerth nes yr elont heibio, ac nid bob amser bryd hyny.

Yr ysgrifenydd a gydnabydda ddarganfyddiad "temlau mawrion," "dinasoedd ardderchog," a "phalasau gwych" yn cael eu mynwesu yn "mhob coedwig." Yna mae yn cyfeirio at draddodiad cymmysgedig yr Indiaid, y rhai a ddywedant i'w cyndeidiau hwy ddyfetha cyfangorff o bobl trwy "waed a thân." Meddylia mai hyn "yw y cyfan a eill dychymmyg ddweyd am y modd y cafodd trigianwyr cyntefig Yucatan, eu crocei allan, yn un cyfangorff, o dudalen bodoliaeth."

Mor gywir mae y traddodiad Indiaidd hwn yn cytuno â'r hanes a roddir yn Llyfr Mormon. Dywed Mormon, "i'r Lamaniaid"—cyndeidiau yr Indiaid Americanaidd, yn y fl. 367 ar ol Crist—"gymmeryd meddiant o ddinas Desolation,"—yr hon oedd yn America Canolbarthol, yn agos neu yn Yucatan—"a hyny o herwydd fod eu rhifedi hwy yn fwy na rhifedi y Nephiaid," sef y genedl a breswylient yn ninasoedd Yucatan —"A hwy"—y Lamaniaid—"a aethant hefyd yn erbyn dinas Teancum, ac a yrasant y trigolion allan o honi, ac a gymmerasant lawer o garcharorion, yn wragedd a phlant, ac *a'u hoffrymasant yn aberthau i'w heilun dduwiau.*" Yn y fl. 375, cymmerwyd rhifedi mawr o wragedd a phlant yn garcharorion, ac aberthwyd hwynt hefyd i eilunod. (Llyfr Mormon, tud. 566 a 567.)

Mae Mormon, yn un o'i epistolau i'w fab Moroni, yn desgrifio eu drygioni mawr a'u tueddiadau ciaidd. Dyweda—

"Mae llawer o garcharorion gan y Lamaniaid, y rhai a gym-

nerasant o dwr Sherrizah; ac yr oedd ganddynt wyr, gwragedd, a phlant. A gwyr priod a thadau y gwragedd a'r plant hyny a laddasant; ac ymborthant y gwragedd â chnawd eu gwyr, a'r plant â chnawd eu tadau, ac ni roddant iddynt ddim dwfr, ond rhyw ychydig. Ac er y ffieidd-dra mawr hwn o eiddo y Lamaniaid, nid yw yn fwy nag eiddo pobl ein hunain yn Moriantum. Oblegid, wele, llawer o ferched y Lamaniaid a gymmerasant yn garcharorion; ac ar ol eu hamddifadu o'r hyn oedd fwyaf anwyl a gwerthfawr uwchlaw pob peth, yr hyn yw diweirdeb a rhinwedd: ac ar ol iddynt wneyd hyny, lladdasant hwynt yn y modd mwyaf creulawn, gan boenydio eu cyrff hyd farw; ac ar ol iddynt wneyd felly, ilarpiant eu cnawd fel creaduriaid gwylltion, o herwydd caledwch eu calonau; a gwnant hyny fel arwydd o wroldeb. O, fy anwyl fab, pa fodd y gall pobl fel y rhai hyn, ag sydd heb wareiddiad—(ac ond ychydig flynyddau sydd er pan oeddynt yn bobl foesol ac hyfrydol)—ond, O fy mab, pa fodd y gall pobl fel hyn, y rhai a ymhyfrydant mewn cymmaint o ffieidd-dra—pa fodd y gallwn ddysgwyl yr attal Duw ei law mewn barn yn ein herbyn? Wele, mae fy nghalon yn gweddi gwae uwchben y bobl hyn. Tyred allan mewn barn, O Dduw, a chuddia eu pechodau, a'u drygioni, a'u ffieidd-dra oddiwrth dy wyneb."

Yn y flwyddyn 384, ar ol i drigolion Yucatan ac America Canolbarthol gael eu gyru o'u dinasoedd mawr ac ardderchog, ymlidwyd hwynt gan y Lamaniaid hyd fynydd Cumorah, yn y rhan dufewnol o dalaeth Caerefrog Newydd, lle trengodd yr holl genedl mewn rhyfel. Yn ystod y rhyfeloedd mynych sy'n deilio wrth ddiddymu cenedl fawr, cafodd llawer o drefi, pentrefi, a dinasoedd eu llosgi gan y gorchfygwyr. Dystryw ac anghyfanedd-dra a nodent gamrau y miliynau ymrysongar. Er fod pedair canrif ar ddeg wedi myned heibio, etto mae y fleithiau hanesyddol hyn yn cael eu cadw yn barhaus yn mynwes yr Indiad. Mae gweithredoedd creulawn eu cyndeidiau—diddymiad cenedl gyfan trwy "dân a gwaed," ac aberthiad miloedd o garcharorion—yn ddysgwyddiadau mewn traddodiad Indiaidd ag nad ellir anghofio yn rhwydd. Hawdd y gallai'r genedl orchfygol argraffu ar adeiladau ardderchog eu gelynion, "argraff gwaedgoch o law ddynol!" Yn wir mae hyn yn ymddangos yn arwydd addas o'r rhyfeloedd dychrynllyd a drochodd y tir hwnw yn ngwaed miliynau. Oni buasai fod hanes ffyddlawn Mormon, yr hwn a ysgrifenwyd mewn arwyddluniau Aifftaidd, yn bodoli, arosai hanes yr America gyntefig yn ddirgelwch parhaus i bob cenedlaeth ddyfodol, hyd nes y byddai i filiynau lunedig y cyfandir helaeth hwnw ddryllio eu hen feddau, ac ymddangos gyda'r holl genedloedd ymgynnulledig mewn barn.

SEION Y DYDDIAU DIWEDDAF.

[TON—" Roslin Castle.]

MAWR yw'r son yma sydd,
  Bob rhyw ddydd, am y wlad
  Rydd ein Iôr ini'n rhad,
  Seion fad ydyw hi:
  Adeiladir hon i ni,
  Etifeddiaeth wych fydd hi,
Medd Iesu Grist, ein Pen,
  Gwir Gadben mawr y llu
Mawr fydd y pleser braf,
  Gawn gan Naf a'i dêr angelion,
  Yn gysson nos a dydd,
Heb neb yn brudd eu bron;
  Yn ei Seion wiwlon E',
  Pawb a edwyn yno'n lle,
Yn eu tre hardd a hyfryd,
  Heb ofid nac un pla.

Nefol hin a fwynhawn,
  Os parhawn yn y ffydd;
  Iesu'n rhad ini rydd
Nerth bob dydd yn ei waith;
  Efe'n Frenin grasol fydd,
  Yno beunydd er ein budd,
Ysplenydd fydd ei wedd,
  Yn llawn o hedd bob dydd:
  Cawn iddo ganu'n llon,
Oll o'r bron, er ein braint hoenus.
  Yn mhlith y melys gôr,
  Tu fewn i ddôr ei lys:
  Telynorion hylon gawn,
  A cherddorion hyfryd iawn,
Y côr yn llawn fydd beunydd,
  Foreuddydd a phrydnawn.

Llew a'r oen yno fydd,
  Bob rhyw ddydd yn gytun:
Dim croes ble, cas o lin,
  Rhwng dau ddyn yn y lle

Pob gelyniaeth gwedi ffoi,
A'i hachosydd gwedi 'i roi
Yn rhwym, a'i gloi dan sêl,
Yn dawel heb osgoi;
A ninnau yno fydd,
Er ein braint, mewn mwyniant beunydd
O'r ffrwythydd goreu 'rioed,
A fu'n bod er ein budd:
Ni gawn yno fêl a llaeth,
A gwin hyfryd at ein chwaeth,
A phob rhyw faeth a geisir,
O brysur gan ein bath.

Heblaw hyn, cawn o hyd
Fyw i gyd efo'n Pen,
Mab y dyn, Aer y nen,
Heb un llen rhyngom ni;
Ni gawn hefyd yn ddible,
Gwmni engyl glân y ne',
A llon gerubiaid cu,
I'n lloni yn mhob lle:
Bydd yno deulu llon,
Ofyddion, prydyddion addas,
O urddas, a gwir feirdd,
Ddewrion beirdd, llawn o râs,
Areithwyr gwych nerthol gawn,—
Pob swyddogaeth fydd yn llawn;
A chyfiawn gyfraith rhyddid
Gawn hefyd—hynod iawn!

Anwyl ddyn, tyr'd at Dduw,
Tyr'd a chlyw 'nawr ei lef;
Am dy gael di mae ef
Tua thref cyn bo hir:
Gyfaill, gad hen deulu'r cur,
Allan tyr'd o Babel dir,
Dros foroedd draw yn mhell,
I wlad sydd well yn wir:
O tyr'd o Babilon
I'r wlad hon, os wyt yn credu—
Heb oedi tyr'd i'r wlad
A rydd ein Tad i ni;

Gwaredigaeth odiaeth fydd
Yno i holl deulu'r ffydd;
Ein Llywydd rydd amgeledd,
A phur wledd er ein budd.

Gymro cu, gwrando'm cân,
Tyr'd yn mlaen gyda'r lin,
Tua'r wlad ddedwydd gu,
Sydd i ni idd ei chael:
Oll i Seion wiwlon awn,
Y mae yno roesaw llawn
I'r cyfiawn, ffyddlon rai,
I gael mwynhau ei grawn:
Cawn yno bur fwynhau
Rhyw fôr didrai o wir gariad,
Yn wastad yn y lle,
Mal y ne', lle mae'r Tad:
Bydd tangnefedd, undeb mád,
A brawdgarwch mewn mwynhad;
Yn wastad ni gawn hefyd,
Bob gwynfyd yn y wlad.

Trehafod. JOHN RICHARDS.

CYFARCHIAD OLAF Y SAINT YMFUDOL I CALIFORNIA.

ANWYLAIDD FRODYR A CHWIORYDD,—Gyda thristwch a hiraeth o'r naill du, a mawr lawenydd, cariad, a gobeithion o'r tu arall, yr anfonwn y cyfarchiad olaf hwn atoch chwi ag sydd yn aros ar ein hol yn Babilon. Teimlwn rwymau diddarfod arnom i gydnabod yn ddiolchgar fawr ofal ac amddiffyniad ein Tad nefol drosom hyd yma. Yr ydym ni, 240 o honom, heblaw plant, ar fwrdd y llong "Buena Vista," a 65 o Saint ereill Cymreig, heblaw plant, ar fwrdd y llong "Hartley," wedi trefnu ein holl amgylchiadau mor gysurus ag y gallem ddysgwyl, ac yn bwriadu hwylio ar y cefnfor mawr y fory. Cawsom dywydd hynod o dda i gyrhaedd hyd yma; ac nad faint o beryglon a'n hamgylchynai, nad faint a brophwydwyd am ein drygfyd, ac nad lliosogrwydd y Babiloniaid a geisient ein digaloni, ein camarwain, a'n hyspeilio —diolchwn ni oll heddyw mewn buddugoliaeth, am ddarfod i Dduw roddi i ni arweinydd i'n tywys yn ddiogel drwy'r cyfan,

heb neb wedi ei ddolurio na'i yspeillo o ddim. Llawer a brophwydodd gelynion y gwirionedd am ein hanwyl lywydd, Capt. Jones, yr yspeiliai efe ni o'n harian, ac y gadawai ni yn mhlith estroniaid, ac y gwnai efe rhyw lawer o ddrygau i ni; eithr cyfiawnder i'w gymmeriad ef, cyfiawnder i'r grefydd a broffesa, gogoniant i'r Duw a'i pia, a'n dyled ninnau, yw tystio i chwi fod ein hanwyl frawd Jones wedi bod, ac yn parhau i fod yn fwy o fendith i ni yn yr amgylchiad presennol nag erioed o'r blaen, ac ni allwn byth ad-dalu digon iddo am ei ofal parhaus drosom, a'i gyfarwyddiadau llesol i ni. Drwyddo ef cawsom longau newydd a chysurus i'n cludo yn rhad. Pris ein cludiad yw £3 12s. 6c. yr un i bob person ag sydd dros 14 mlwydd oed, a £3 yr un i'r rhai sydd o dan yr oedran hwnw, a thros flwydd oed, pan y mae amryw longau ereill yma yn awr yn hwylio i'r un porthladd, yn codi £5 yr un, ac heb yr holl ymborth angheurheidiol; tra o'r ochr arall, cynnwysai yr uchod yr oll o ymborth ag a fydd yn anghen arnom ni: hyn a fu i ni drwy ei ddoethineb a'i ofal tadol ef drosom. Ac nid hyny yn unig, eithr gwyddom ei fod, yn lle twyllo arian y Saint, fel y camgyhudda llawer ef, wedi talu arian mawr ei hunan, er cysuro a chynnorthwyo y lleill; ac hyd yn hyn wedi gwrthod derbyn y tâl lleiaf am hyny, eithr wedi talu i'r geiniog yr un bris a ninnau am ei gludiad yn mhob ystyr. Mewn gair, y mae ei ymddygiad caruaidd a gofalus dros yr oll wedi cylymu serchiadau yr oll yn ddieithriad wrtho â chariad mwyfwy, hyd nes y mae pawb yn hoffi clywed ei lais yn ein plith; a'r gofid mwyaf oll gan y lleill oedd, am na buasai llong ddigon mawr i'w chael i gludo yr oll yn yr un man ag ef.

Anwyl Saint, yr ydym ni oll yn galonog, ac yn gweddio ar i'r Arglwydd grasol agoryd y ffordd ar frys i chwithau ddyfod ar ein hol i Seion. Diau fod Cymru fach fel crochan berwedig gan chwedlau anwireddus am danom, a llawer a brophwydir am ddrylliad ein llong, &c.; eithr gweddiwch chwi drosom, a diogel a fyddwn dan nodded ein Duw; na choeliwch hwynt! Gallwch hefyd amddiffyn ein cymmeriadau ar ein hymadawiad o Babilon, a'n cyfiawnder; canys gwyddoch ddarfod i'n llywydd anwyl gyhoeddi a rhybyddio yn mlaen llaw, na oddefai i neb ddyfod ymaith yn nyled y byd na'r Saint; ac y mae yn bleserus genym ddweyd nad oes neb o honom â chydwybod euog o herwydd hyny, nac wedi gwneyd achos i warthruddo crefydd Iesu Grist; pan, o'r ochr arall, yn hollol groes, ymffrostiai y Babiloniaid o beidio talu

i ni eu dyledion cyfiawn, ac fel pe am ymorchestu i'u hyspellio o'r oll a allent grafangu, yr hyn, onid edifarhant, a dystia i'w herbyn yn y farn. Buont mor ddrwg, rai o honynt, â dylanwadu ar ein teuluoedd, ie, gwragedd a phlant anwyl, fel ag i'w dychrynu rhag dod gyda ni! ie, i wneyd anghydfod rhwng gwr a gwraig—rhwng rhieni a phlant anwyl! Beth a allasent wneyd yn waeth? Mawr fydd eu cyfrif! Etto, diau mai y rhai hyny eu hunain a fyddant uchaf eu llais i gondemnio gwr am adael ei wraig anufydd, anynad, ac annynol ar ol, pan y gwrthodai bob cynnygion i ddod Sicrhawn hyn, nad oes yn ein plith neb o'r cyfryw wyr, a'r nad ynt wedi ymdrechu hyd eithaf eu gallu i gael eu gwragedd gyda hwynt, a'u plant hefyd; ac onid yw cyfreithiau dynol a dwyfol yn sierhau i'r gwr, fel pen ei deulu, ddewis ei wlad? ac os gwrthodant ei ganlyn, ei wraig neu y plant sydd yn ei adael ef, ac nid efe yn eu gadael hwy!

Taenwyd ystoriau lawer cyn ein cychwyn, fod gwragedd yn myned o anfodd eu gwyr; eithr anwiredd disail yw hyny, nid oes neb o'r cyfryw, a'r a wyddom, yn ein plith, na neb ag sydd wedi gwneyd cam â gwr yn ein plith, na neb ag sydd wedi gwneyd cam â gwr yn ei fater mewn dim, heb gymmodi. Yr oedd cynddaredd ein cydgenedl mor fawr tuag atom cyn cychwyn o Gymru, fel nad allem fwynhau ein hiawnderau gwladwriaethol yn un man braidd; ac y mae yn ddigon gwir fod bywyd ein hanwyl frawd Capt. Jones yn y fath berygl, fel yr ymosodid ar ei dŷ braidd bob nos am wythnosau cyn cychwyn o Ferthyr, fel nad oedd ei fywyd duwiol yn ddiogel i gysgu ond rhwng ceidwaid o'i frodyr; ac yr oedd dyhirod mor annynol wedi cael eu cyflogi i'w ladd wrth iddo gychwyn, fel y gorfu iddo ymadael yn ddirgel y dydd blaenorol. Am beth y mae hyn oll? Gwyddoch chwi nad o herwydd dim achos a roddodd i neb, ond yn hytrach mai cynddaredd y diafol yn ei erbyn yw yr oll, o herwydd ei fod ef yn offeryn yn llaw Duw i dynu teyrnas y tywyllwch i'r llawr, ac i gasglu plant Duw i Seion. Yr unig ad daliad a ddymuna y brawd Jones, yw cael rhan yn ngweddiau y Saint, ac iddynt fod yn garedig at ei anwyl briod a'i blentyn,* pa rai y mae efe yn eu gadael yn eich plith chwi nes y dychwelo, o herwydd nid oedd ei

* Mae yn dda genym i hysbysu fod ein hanwyl chwaer wedi ei hadferu mor gyflym, nes iddi ddyfod yn ddigon abl i gychwyn gyda'r llongaid Saint a hwyliodd tua chanol y mis hwn; a bwriada ymuno â'i phriod yn Council Bluffs cyn pen ychydig. Llaw a fyddo gyda hi.—Gol.

unig faban ond pedwar diwrnod oed pan eu gadawodd hwynt,—a gwnaeth bob hunan-ymwadiad arall er mwyn efengyl Crist a'r Saint. Mawr fydd ei wobr ef a'i deulu am yr oll yn nyddiau yn Seion.

Mae llawer o bregethwyr y gwahanol sectau, er ol ein parddno, a dwbio ein cymmeriadau drwy y cyhoeddiadau Cymreig, a chondemnio ein crefydd anwyl dros eu pwlpudau, a gwneyd yr oll a allent i'n gwarthruddo a dryllio ein teimladau;—maent hyd yma, pan yr ydym ar fwrdd y llong, ac megys ag un droed allan o Babilon, yn ein haflonyddu, yn ceisio dychrynu y Saint rhag y fordaith, rhag y wlad, a rhag pob peth sydd dda, gan geisio eu perswadio i bob peth ond yr hyn a ddylent. Mawr yw eu hymdrechu i geisio gyru eiddigedd rhyngom a Chapt. Jones. Efe yw nod eu saethau oll; eithr hyd yn hyn methasant oll a dylanwadu ar gymmaint ag un; ond da oedd gan bob un o honynt gael y lân, gan gywilydd dros eu gau grefyddau eu hunain: ac ambell un o honynt, yn fwy gonest, a addefai mewn syndod, nad oeddem ni na'n crefydd cyn waethed ag y meddyliasai. Cawsant oll dystiolaeth ddidderbyn-wyneb gan Capt. Jones ac ereill, ac hyd y nod eu gweinidogion, a'r Parch. H. Rees hefyd, ddoe, nes iddynt fyned ymaith i'r lân ar frys yn fud. Gobeithio y bydd yn llesol i'w dwyn o dywyllwch i oleuni.

Mae pob canmoliaeth ac ymddiried yn ddyledus i'n hanwyl Lywydd Pratt, am ei holl ddaioni i ni yma. Teilynga eich ymddiried chwithau oll yn mhob peth.

Weithian, Saint anwyl, ffarwel i chwi oll; brysiwch i ddyfod ar ein hol.

Ydym, eich brodyr yn efengyl Iesu Grist,

THOS. JEREMY, Llanybydder	WILLIAM MORGAN, Merthyr
BENJAMIN FRANCIS, etto	EDWARD EDWARDS, etto
DAVID PHILLIPS, Brechfa	BENJAMIN JONES, Aberdar
DANIEL DANIEL, etto	EDWARD EDWARDS, etto
RICE WILLIAMS, Swyddffynnon	WILLIAM DAVIES, Rymni
WILLIAM TREHARN, Pontyets	JOHN WILLIAMS, etto
DAVID JAMES, etto	REES PRICE, Dowlais
MORGAN HUGHES, etto	JOB ROWLAND, etto
SAMUEL LEIGH, Llanelli	JOHN HUGHES, Penycae
JOHN RICHARDS, etto	WILLIAM LEWIS, Blaenafon
WILLIAM ROWLAND, Hirwaun	JOHN PARRY, Birkenhead
REES JONES, etto	WILLIAM JENKINS, Caerdyf.
THOMAS GILES, Merthyr	

Liverpool, Chwef. 25, 1849.

YMFUDIAD Y SAINT I GALIFORNIA.

Mr. Gol.,—Dymunaf roddi ychydig o hanes y Saint a ymfudodd o'r wlad hon yn ddiweddar, gan fy mod wedi eu hebrwng i Liverpool, a thrwy hyny yn alluog i ddesgrifio eu taith mor bell â'r lle hwnw.

Dechreuwyd yr ymfudiad yn Abertawy, lle y cyfarfuodd holl Saint y Deheudir ar y 13eg o Chwefror diweddaf; ac am naw o'r gloch, boreu dranoeth, yr oeddynt i ymadael yn yr agerdd-long "Troubadour," i fyned i Liverpool. Cynnaliwyd cyfarfod pregethu, y nos o'r blaen, yn y capel mawr a chyfleus sydd gan y Saint yn Abertawy, yr hwn a orlenwyd o wrandawwyr cyffrifol, pryd y bu y brawd Thomas Pugh ac ereill yn pregethu. Yr oedd yr ymfudiad wedi gwneyd cyffroad mawr yn y dref, ac ymgasglodd miloedd ynghyd i weled y Saint yn myned ymaith. Pan oedd yr ymfudwyr ar gychwyn o'r dref, trwy ganiatâd y cadben, canasant "Ffarwel y Saint" yn soniarus iawn, nes tynu sylw neillduol yr edrychwyr. Dangosid parch mawr i'r amgylchiad gan y lliaws yn gyffredinol, a llawer napcyn a ysgydwid yn y ffenestri cyfagos; a thra yr oeddid yn parhau i ganu, hwyliodd y llong ymaith, a chyrhaeddodd Liverpool tua hanner awr wedi tri, prydnawn y dydd Iau canlynol. Cafwyd mordaith hynod o lwyddiannus, a buanach nag arferol o bedair awr. Yr oedd pawb yn iach ac wrth eu bodd ar hyd yr holl ffordd, oddieithr fod ychydig o glefyd y môr yn blino rhai. Wrth lanio yn Liverpool, dangosodd cadben y llong lawer o ofal dros y Saint, trwy eu tirio mewn man nad oedd *sharpers* y dref yn dysgwyl, lluoedd o ba rai oedd wedi ymgasglu i'r lle arferol i ddysgwyl yr agerlong, fel y gallent ledrata oddiar yr ymfudwyr. Yn ychwanegol at y caredigrwydd hwn, yr oedd Saint Liverpool wedi rhenti tŷ mawr chwech llawr o uchder, er amgeleddu eu brodyr Cymreig tra yn y dref. Yr oedd yn ddigon helaeth i'r holl gwmni lettya ynddo. Mae yn dda genyf i hysbysu hefyd i'r Saint oll, trwy iddynt wrandaw ar eu blaenoriaid yn eu rhybyddio i ofalu am eu heiddo, gadw pob peth yn ddiogel, fel nad allai holl gyfrwysdra ysglyfaethwyr y lle eu niweidio mewn un modd. Treuliasant bum diwrnod yn y tŷ a grybwyllwyd, ac yn ystod yr amser hyny ni chodwyd mwy am letty na 1s. 6c. yr un. Y dydd Mawrth canlynol, symudwyd y cyfan i'r llong Americanaidd, yr hon a fwriadai hwylio dranoeth; ond trwy ryw rwystrau, arosodd yno wed'yn hyd y 26ain.

Yn y cyfamser, yr oedd y Saint yn aros yn y llong, a buais innau hefyd yn aros yn eu plith; a gwelais rai o'r Saint ar brydlau yn cael eu cymmeryd yn glaf; ond mor fuan ag y gosodid dwylaw arnynt, yr oeddynt yn adferyd yn y fan; a gallaf dystio na welais fwy o allu Duw erioed nag a welais yn y llong. Tra buais yn eu plith yno, arweiniwyd fi gan fy nghywreinrwydd i wneuthur prawf o lawer o'r Saint, yn neillduol y rhai gwanaf (a gallaf enwi Gwilym Ddu, i foddloni cyfeillion Pontytypridd), er gweled os cawswn rai o honynt ag hiraeth arnynt i fyned yn eu hol. Yr ateb a gawswn yn gyffredin oedd,—"Er cymmaint yr ydym yn eich caru chwi, nis gallem eich caru gymmaint ag y dymunem droi gyda chwi yn ol. Gadewch lonydd i ni; yn mlaen mae pawb o honom am fyned."

Y dydd Sadwrn blaenorol i hwylio, daeth y Parch. Henry Rees, ac amryw o bregethwyr enwadyddol y dref, i'r llong at y Saint. Gofynasant i mi a'r Capt. Jones, os mai Cymry oedd yr ymfudwyr? Atebasom, "Ië." Yna gofynasant eilwaith, "Ai gwir fod yma wragedd gweddwon o'r Deheudir, y rhai ydynt wedi darparu dillad i osod am eu gwyr ymadawedig yn California, ac esgidiau i osod am eu traed? canys yr ydym ni wedi derbyn llythyron oddiwrth weinidogion parchus o'r Deheudir yn hysbysu hyny." "Nid oes gair o hyna," meddem ninnau, "yn wirioneddol, eithr yn gelwydd noethlymyn; ac fe wyddai y personau hyny mai celwydd oedd pan yn ysgrifenu atoch. Ond, er hyny, y mae yn y llong rai gwragedd gweddwon ag sydd wedi cadw rhai pethau ar ol eu gwyr, o barch iddynt, eithr nid er mwyn eu cyfarfod yn California." "Da iawn genym yn wir," meddynt hwythau, "fod y Cymry mor ddoeth â hyna. Yr oeddym wedi synu i glywed fod y Cymry mor ffol; ond yn awr, gwelwn yma dystion i'r gwrthwyneb." Yna dangosasom ni ein hegwyddorion i'r parchedigion hyn, gan eu hysbysu nad oeddym ni yn credu dim ond sydd yn y Beibl. Gyda hyny, dywedasant, "Da iawn; dymunwn lwyddiant i chwi gyrhaedd pen eich taith, a bydded i Dduw eich bendithio oll." Wedi hyny ymadawsant, gan ffarwelo â ni, ac yn debygol o fod wedi eu siomi yn fawr yn y Saint.

Ar ddydd Sul (sef y 25ain), cynnaliwyd cymmanfa yn y llong, yr hon a agorwyd am ddau, gan yr ysgrifenydd, trwy ganu a gweddio, ac a ddygwyd yn mlaen dan lywyddiaeth Capt. Jones. Areithiodd amryw o'r brodyr ar yr achlysur, a mwynhäwyd graddau anarferol o Ysbryd Duw yn y lle. Corffolwyd y Saint

oll yno yn un gangen; ac yna rhanwyd hi yn wyth o ddosparthladau, a llywydd ar bob dosparth; a phenodwyd tri arall i lywyddu dros y cyfan. Ar ol hyny, rheoleiddiwyd cynghor er trefnu materion y Saint, fel y buasai pawb yn cael cyfiawnder; ac yna terfynwyd y gymmanfa yn y dull cyffredin.

Nesäodd yr amser wedi hyny i hwyllo tua thref, yr hyn a gymmerai le dranoeth am unarddeg. Ar yr achlysur hwn, cafodd y telynorion a'r cantorion le ar gaban y cadben, i ganu "Ffarwel y Saint" y waith olaf, pan yr oedd lluoedd wedi ymgynnull i wrandaw eu cerddoriaeth, ac i fod yn lygad-dystion o'u hymadawiad i Galifornia. Gadawai llawer eu goruchwylion er bod yn bresennol, a mawr oedd y boneddigeiddrwydd a ddangosid ar yr achlysur. Cyrhaeddasant enau yr afon oddeutu un o'r gloch, ac

> "Aent dan ganu dros y wellgl,
> Heb un ofn dan eu bron,"

nes yn fuan y diangasant o'n golwg, a'u dymuniad hwy a ninnau ar iddynt gyrhaedd y "wlad well." Ymadawodd llong arall boreu dranoeth yn llawn o Saint Cymreig, Seisnig, Gwyddelig, a Scotaidd. Y Duw grasol a'u bendithio hwy a ninnau, yw fy ngweddi barhaus. Amen.

W. Phillips.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd cynnadledd sir Fflint yn Rhosllannerchrugog, ar y 4ydd o Chwefror diweddaf. Agorwyd y cyfarfod gan Abel Evans trwy ganu a gweddio; ac yna dewiswyd ef i lywyddu y gynnadledd. Cymmeradwywyd yr hyn a basiwyd yn Nghymmanfa Merthyr, yn y gynnadledd hon hefyd. Yna galwyd ar lywyddion y cangenau i'w cynnrychioli. Cynnwysai Bagillt ddau henuriad, dau offeiriad, a 15 o aelodau; Fflint, un henuriad, un athraw, un diacon, a 14 o aelodau; Rhos, un henuriad, dau offeiriad, a 16 o aelodau; Cefn, un henuriad, pedwar offeiriad, un athraw, a 17 o aelodau. Galwyd chwech henuriad, tri offeiriad, tri athraw, ac un diacon. Y cyfanswm yw unarddeg o henuriaid, pump o offeiriaid, tri athraw, un diacon, a 62 o aelodau (yn cynnwys pawb). Cawsom gynnadledd wrth ein bodd, a phob un yn wresog ac yn yr Ysbryd Glân. Daliodd amryw yno eu tystiolaethau yn gadarn, a phawb yn penderfynu myned rhag eu blaen. Yn eu

plith yr oedd chwaer ag sy'n byw yn agos i'r Cefnmawr, yr hon a dystiolaethodd ei bod hi wedi treio yr holl feddygon a glywodd sôn am danynt, er ceisio gwellhad i'r cancr, ond er y cyfan ei bod yn gwaethygu ac yn anobeithiol yn eu golwg, ac wedi ei rhoddi i fyny. Wedi hyny, amlygodd Duw ei allu trwy ei weision, y rhai a'i heneinnient ag olew yn enw yr Arglwydd, nes iddi dderbyn hollol iachâd. Yr oedd ei gwyneb a'i thrwyn wedi eu bwyta yn erwin, a thu fewn ei safn wedi ei dyllu ganddo. Diolchodd i Dduw am ei fendith iddi, a phenderfynodd lynu wrth ei waith hyd y nod pe gorfyddai iddi golli y diferyn olaf o waed ei chalon. Pwy na ufyddha i efengyl Iesu Grist?

ABEL EVANS, *Llywydd*,
A. VAUGHAN, *Ysgrifenydd*.

YMDAITH Y SAINT.

TRWY fyd o orthrymderau, mae'r Saint yn myn'd yn mlaen,
Dan faner Iesu tirion, trwy nerth yr Ysbryd Glân,
Gan ddryllio teyrnas Satan, a chodi teyrnas Dduw,
A dangos ffordd i fywyd i bawb o ddynol-ryw.

Am hyny y mae gweision y gelyn du ei hun,
Yn dod i'r maes yn nerthol yn erbyn Mab y dyn,
Gan ddweyd eu bod hwy'n credu, ac etto'n credu dim,
Ond mewn rhyw rith o grefydd, gan hollol wadu'r grym.

Ac os y cânt hwy glywed am rai fo'n credu'r gwir,
Fel daeth o enau'r Iesu, yn hollol santaidd bur,
Y rhai'n ddechreuant erlid, a'u gwawdio ar eu hynt,
Fel gwnaeth eu tadau creulon i saint y dyddiau gynt.

T. H.

DAEARGRYNFEYDD ARSWYDUS.

NEWYDDION diweddar o Wellington, yn Zealand Newydd, a'n hysbysant fod daeargrynfeydd arswydus wedi ymweled â Port Nicholson, trwy ba rai y cafodd tref flodeuog Washington ei darostwng hyd at fod yn bentwr o garneddau. Dydd Gwener, y 13eg o Hydref, a ymddangosai yn deg, ond yn dwymn iawn, a dydd Sadwrn yn wyntog ac yn gwlawio yn drwm. Parhaodd felly trwy gydol dydd Sul; a boreu dydd Llun, am hanner awr wedi un,

clywwyd rhyw swn ceuol pellenig, yr hwn a gerddai yn gyflym iawn, pan yn ddisymwth yr oedd yr holl dref yn ymysgwyd gan ddaeargryn na welwyd ei fath yno o'r blaen. Parhaodd yn y dull hyny ar amserau hyd hanner awr wedi saith. Taflwyd dwy ran o bump o'r simnoiau i lawr, a dinystriwyd llawer o adeiladau cyhoeddus. Teimlwyd ysgydwadau dydd Mawrth eilwaith, a siglai y tai megys llongau mewn ystorom, a lladdwyd amryw gan yr adfeiliadau syrthiedig. Niweidiwyd yr yspyttai a'r carcharau gymmaint, fel y gorfuwyd symud y cleifion a'r carcharorion. Dydd Mercher, yr oedd y cyfan yn dawelwch; ond ar ddydd Iau, teimlwyd crynfeydd aduewyddol, a thrwy fod yn rymusach, cwblasant y dinystr. Syrthiodd capel y Wesleyaid ac adeiladau ereill, agorodd y ddaear mewn amryw fanau, ac ymddangosai yr awyr yn rhyfedd o danbeidiol. Teimlwyd ysgydwadau am amryw ddyddiau wed'yn, ond nid mor effeithiol, ac oddiar hyny hyd y 17eg o Dachwedd, ni chlywwyd rhagor am dano. Yr oedd y llongau yn noddfa i'r trigolion brawychus yn ystod y difrod, neu buasai llaweroedd wedi cael eu hangeu. Fe deimlwyd y ddaear gryn mewn parthau ereill o Zealand Newydd, ond nis oes dim gwybodaeth etto pa faint o ddifrod a achosodd. Mae geiriau Iesu Grist yn cael eu gwirio trwy "ddaeargrynfäau," yn gystal â thrwy yr "arwyddion hyn a ganlynant." Y sawl a barhao i'w anghredu a eill ddysgwyl "y diwedd" i'w selio yn wirionedd.

"SON AM RYFELOEDD."

MEDDYLIWYD ychydig amser yn ol fod y byd yn lled heddychlawn, ond yn bresennol mae "sôn am ryfeloedd" yn treiddio i'n clustiau yn aml. Mae y Sikhs yn India wedi bod yn ymosod yn greulon ar y Saeson yno, ac wedi dyfetha llaweroedd o honynt, ac yn eu plith lawer o'n cydgenedl. Wedi i'r Saeson dderbyn adgyfnerthiad, ymosodasant ar amddiffynfa Moultan, yr hon a gymmerasant yn fuan, gan i'r gwrthwynebwyr ei rhoddi i fyny, pan y cymmerwyd oddeutu tair mil o wyr creulawn eu golwg yn garcharorion. Yna aethwyd i mewn i'r ddinas, yr hon oedd yn hollol anrheithiedig, a chafwyd yno lawer o drysorau gwerthfawr, y rhai a benderfynir ranu rhwng y gorchfygwyr.

Darllenasom hefyd am derfysgoedd yn Pernambuo, yn Brazils, mor ddiweddar â'r 6fed o'r mis diweddaf, lle y lladdwyd cant o o un tu, a thri chant o'r tu arall, ac y cymmerwyd pedwar cant yn

garcharorion. Mae y newyddion diweddaraf o'r cyfandir hefyd, â'u son i gyd am ryfel, a pha faint o filoedd a fedd un wlad gogyfer a gorchfygu gwlad arall. Ceir hefyd fod cynhyrfiadau bychain yn blino Ffrainc a'r Iwerddon, y rhai sydd yn nes atom; ac y mae arwyddion yr amserau yn darogan nad yw hyn oll ond "dechreuad gofidiau."

AMRYWIAETHAU.

OED Y DDAEAR.—Dywedodd awdwr dysgedig unwaith mewn cyfeillach, "nad oes raid i ni gyrchu at ddaearddysg i brofi y ffaith hon; oblegid, fel y mae yn dal perthynas â chreadigaeth y bodau wybrenol, gellir profi fod y sêr sefydlog yn y fath bellder mawr, er fod eu goleuni yn teithio yn ol 190,000 o filltiroedd bob mynyd, fel ag y cymmerai 300,000 o flynyddau i belydr o hono deithio trwy y pellder hyny cyn y cyrhaeddai y ddaear; o ganlyniad, mae yn rhaid fod y sêr a welwn ni yn awr, wedi eu creu fwy nâ 300,000 o flynyddau yn ol."

Y FFORDD I DLODI.—Eistedd i lawr, a chwiffio hanner wns o fyglys wrth son am dano.

YR ANFOESGAR.—Siarada naill ai y cyfan ei hun, neu yr un pryd ag ereill; ysmocia yn wastad tra bo ereill yn ymborthi; ac ymadawa o hyd â'i gyfaill ar hanner ei stori. Arfera ganu tra byddo ereill yn y gwely; syna yn anghyffredin wrth bob newydd; a gofala arllwys ei drwyn ar hanner ei giniaw.

GEMAU.—Na wna ddim heddyw, ag y bydd genyt edifar am dano y fory.—Pob mynyd o amser sydd yn gof-adail o drugaredd.—Nid yw anghreifftiau yn awdurdodi yr hyn sydd feius.—Ffolineb, yn gystal â doethineb, a gyfiawnheir gan ei phlant ei hun.—Anghofiwch eich gweithredoedd da eich hunain, ond nid yr eiddo ereill.—Mae Duw yn tywallt ei ddigofaint wrth fesur; yn cyfranu ei drugaredd heb rif na mesur.

DIOGI.—Mae diogi yn tyfu ar bobl: dechreua mewn gwëadau prif-gopyn, a diwedda mewn cadwyni heyrn. Pa fwyaf fyddo gan ddyn i wneyd, mwyaf i gyd a wna; o herwydd dysga pa fodd i brynu ei amser.

"PROFWCH BOB PETH."

Fe ddylid profi pob peth sydd,
A dàl yr hyn fo'n dda;
Can's dyna yw dyledswydd dyn,
A doeth yw'r hwn a'i gwna.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

// UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Rhif. 4.] EBRILL, 1849. [Cyf. I.

LLYTHYR YR APOSTOL WILFORD WOODRUFF AT YR APOSTOL ORSON PRATT.

Anwyl Frawd Pratt,—Derbyniais lythyr oddiwrth Henuriad Hyde, yn hysbysu fod Oliver Cowdery a'i deulu wedi dyfod i'r Bluffs; ei fod wedi rhoi boddlonrwydd i'r Eglwys, yr hon a bleidleisiodd dros ei dderbyn i mewn trwy fedydd; a dysgwylid y byddai i'r brawd Hyde ei fedyddio dranoeth. Yr oedd ef yn cynnorthwyo Henuriad Hyde i osod y wasg mewn gweithrediad i argraffu, gan feddwl dod â'r *Frontier Guardian* allan yn fuan. Yr oeddwn yn falch iawn i glywed hyn, o herwydd mai Oliver Cowdery oedd y person cyntaf a fedyddiwyd i'r eglwys hon o dan ddwylaw Joseph, ac y mae yn alluog i wneuthur daioni yn nheyrnas Dduw; da oedd genyf i glywed ei fod wedi dychwelyd yn ei ol i'r gorlan.

Mae y geri marwol yn ymdaenu yn araf yn New York, ac i raddau yn New Orleans, ond y mae twymyn arall yma gymmaint fwy ei rhwysg, nes y mae'r geri marwol yn cael ei anghofio. Crea fwy o fwstwr nag un dwymyn arall; caria ymaith ei degau o filoedd; a gelwir hi yn Dwymyn yr Aur. Mae rhifedi mawr o longau, a miloedd o ddynion yn parotoi i adael ein porthladdoedd er myned i'r tiriogaethau aur yn California; mae y byd yn credu cymmaint yn awr mewn ymgasgliad â'r Saint, ac yn ymgasglu yn llawer buanach; y byd yn ymgasglu at yr aur, a'r Saint er cyflawni gorchymynion Duw. Mae llongau yn gadael rhai o'n porthladdoedd braidd bob dydd, wedi eu llwytho gan ddynion a

nwyddau er myned i'r Bay of San Francisco. Darfu i'r Saint a aeth allan gyda S. Brannan a'r fyddin Formonaidd, nid yn unig ddarganfod yr aur, ond hefyd ei gasglu. Derbyniodd S. Brannan 36,000 o ddollars mewn llwch aur am nwyddau, mewn deg a thrugain o ddyddiau. Mae y dynion sydd yn cloddio am aur yn cael gwerth o bump i wyth mil o ddollars yn ddyddiol, ac y mae'r ddau rifedi yn dangos eithafion lwc dda a drwg. Nid oes un dyn yn ystyried ei hun yn llwyddiannus wrth gloddio am aur, os na fydd yn gwneyd o i ddeg a deugain o ddollars bob dydd; mae yn syndod i feddwl y faith drysoran y mae mynyddoedd California wedi ddangos i lygaid dyn, er pan y mae'r Mormoniaid wedi myned i'r wlad hono. Diamonds, platina, aur, arian byw, arian, copr, plwm, tin, zinc, brwmstan, cobalt, &c., &c., y rhan fwyaf o ba rai a geir mewn cyflawnder mawr ar hyd y wlad helaeth hono, yn neillduol aur. Y mae haiarn hefyd mewn cyflawnder; ac y mae'r pethau hyn yn creu mystar mawr yn y wlad hon, a miloedd yn cyrchu yno i wneyd eu ffortun, a gwna rhai hi mewn ychydig ddyddiau, tra mae ereill ddim yn gwneyd mor dda. Yr wyf yn meddwl fod y Saint yn y dyffryn mewn man cyfleus, gan eu bod wedi eu hamgylchynu gan fynyddoedd, ac allan o gyrhaedd y cynhwrf a fydd yn y Bay; a phan fyddo y Saint wedi ymgyfoethogi wrth gloddio am aur, gallant ddychwelyd i'r dyffryn a chartrefu yno, os na allant gael dim arall i wneyd. Mae y Senedd yn ymdrechu yn galed i ffurfio California yn Dalaeth; ond mae y gyfeisteddfod, er hyny, yn cael eu hyfforddi i ystyried y pwnc, yn y cyfamser, o gyfansoddi y rhan hono o Galifornia, a elwir Gwlad y Llyn Halen, yn Lywodraeth Diriogaethol. Ond y pwnc o gaeth wasanaeth, yn gyssylltiedig â'r diriogaeth hono, yw asgwrn yr ymryson, sydd mor galed i'w gnoi, ac y mae eisoes yn dechreu creu amseroedd brwd. Mae Llywodraeth Ohio a'r holl Dalaeth braidd yn nghanol rhyfel cartrefol; mae y ddwy blaid yn gyfartal, ac yn methu gweithredu, gan na rydd un o'r pleidiau i fyny; ac nid oes dim busnes wedi ei wneyd, hyd yn hyn, ond ymladd; cadwodd pleidwyr gwerin lywodraeth feddiant o'r Tŷ y rhan fwyaf o'r amser; ond deallaf y gwelwch y newyddion hyn yn y papyrau Americanaidd a Phrydeinig. Ymddengys mai twymyn yr aur yw y prif bwnc o bob peth yn yr amser presennol; y llythyron diweddaf a ddyddiwyd yr 8fed o Hydref; hyd yn hyn nid oes un gyfraith yno, ond nerth a gallu; pob llong, cwmpeini milwraidd, a phob peth arall, a adewir gan bob

dyn du a choch mor fuan ag y denant i'r Bay of San Francisco, a brysiant i'r cloddfeydd aur, a'r rhai hyny sydd mor fratiog â begeriaid a allant gael dau chwart neu dri o lwch aur, gwerth 16 o ddollars yr wns, bob dydd. • • • • • •

Yr eiddoch yn rhwymau yr Offeirlaidaeth,

Cambridge Port, U *S.A.*, *Rhag.* 26, 1848. W. WOODRUFF.

Y "DONIAU YSBRYDOL" YN MRAWDLYS Y GELYN.

ADDAWSOM yn ein Rhifyn cyntaf, os na roddai Golygydd *Seren Gomer* ganiatâd i amddiffyn egwyddorion y Saint yn ei gyhoeddiad ef, yn ngwyneb yr ysgrifau sydd ynddo gan Sylwedydd o'r Gogledd ar y "Doniau Ysbrydol," y byddai i ni ysgrifenu ychydig ar y pwnc yn yr UDGORN. Mae ein terfynau yn rhy fychain, a'n darllenwyr, y rhan fwyaf, yn rhy ddyeithr i'r *Seren*, i ni fed lwl adolygu y cwbl; ac am hyny edrychwn heibio i'r cornelau lle mae y Sylwedydd yn ysgyrnygu ac yn ymollwng i ddrwg-liwio, ac awn ar ei ol i'r manau lle y mae ar agwedd un yn ceisio ymresymu. Gorfodir ni i wneyd fel hyn, o herwydd fod brawdlys y *Seren* mor wahanol i frawdlysoedd ereill y wlad, fel na chaniateir i neb ddwyn dim yn mlaen o blaid y "Doniau Ysbrydol," ond y cyfan i'w herbyn. Priodol, ynte, yw dweyd fod y "Doniau Ysbrydol" yn mrawdlys y gelyn, ac fod y tyst yn eu herbyn yn cael dweyd y camgyhuddiadau a fyno, heb neb yn beiddio ei ammau. Oddiar ein hadnabyddiaeth helaeth o gorff ac ysbryd y Sylwedydd, gwyddom i raddau pa faint o ddymuniad sydd ynddo i gael allan y gwirionedd am y Doniau Ysbrydol, ac hefyd am bethau ereill. Mae dyn yn chwilio gwirionedd yn rhwydd i'w adnabod; canys ni welir ef byth yn plygu ei ben ac yn cywilyddio, pan y clywo ei gyd-ddyn yn amlygu yr hyn a wyr efe ei hun sydd yn wirionedd. Nid oes eisieu bwyta pecaid o halen gyda dyn felly, er ei adnabod. Ond mae rhywun, fe allai, yn gwaeddi am ddyfod at y pwnc; eithr arosed dipyn er ystyried beth yw ein dyben. Ai myned ydym i amddiffyn traddodiadau ein tadau, y rhai a ddysgwyd i ni er pan yn blant; neu rywbeth arall a gofleidiasom yn groes i ragfarn ein gwlad, rhagfarn ein rhieni, a rhagfarn ein hunain? Ai myned ydym i ddynoethi twyll egwyddorion a berchir gan bawb, neu egwyddorion a ddirmygir gan bawb? Atebwn mai myned ydym i egluro ac amddiffyn yr hyn a *wyddom*, nid a gredwn ac a obeithiwn, sydd yn

wirionedd; ie, mai hwriadu ydym i sefyll o blaid yr hyn a brofa ei hunan yn wirionedd i bob dyn gonest. Yr ydym yn anghymmeradwyo y dynion a safant o hirbell i farnu gwirionedd, yn lle meddu digon o wroldeb i ddod yn agos i wneuthur prawf drostynt eu hunain. Creda llawer yn y nos mai bwci yw pob boncyff yn y berth, o eisieu bod yn ddigon o ddynion i fyned atynt i'w teimlo a'u trafod, a gwneuthur prawf o honynt.

Cymmera y Sylwedydd o'r Gogledd achlysur i ysgrifenu oddiar sylwadau a gyhoeddodd Capt. D. Jones, ar y Doniau Ysbrydol, yn yr "Eurgrawn Ysgrythyrol." Y pwnc cyntaf yn ngorchestwaith y Sylwedydd a welir yn *Seren* Hydref, 1848, wedi ychydig o arweiniad i mewn, dan yr enw

CORFF NEU EGLWYS CRIST.

Gosodiad Capt. Jones ar y pwnc hwn yw, fod corff Crist wedi ei gyfansoddi o aelodau, yn ol fel y desgrifir ef yn 1 Cor. xii; ac mai y swyddi a'r gwahanol ddoniau oedd yr aelodau a'i cyfansoddai. Dywed mai "Duw a osododd yr holl aelodau yn y dyn cyntaf a grewyd, a gosododd hwynt yn gywir fel, ac yn y manau ag yr ewyllysiodd Efe; felly yn gywir yn ei eglwys. Ac y mae mor ffol i unrhyw hunan ddoethion yn awr honi y gallant dori ymaith y cyfryw aelod corfforol, a'i osod i well dyben yn rhyw fan arall o'r corff dynol, ac aelod arall yn y fan arall, a thori ymaith yr aelodau ereill fel pethau afreidiol; ag yw i gynghunir o ddoethion geisio cyfnewid neu wneyd heb y doniau ysbrydol oll, bob un yn ei lle, ac i'w dyben priodol, yn eglwys Dduw: mae y naill yn gyffelyb i'r llall." Yn ateb i Capt. Jones, dywed y Sylwedydd,—"Yn ol hyna, nid oes un eglwys yn eglwys i Grist, oni fydd y swyddi neu y doniau hyn ynddi. Ond sylwed y cyfryw fod eglwys yr Hen Destament yn gorff Crist cystal â'r Newydd; canys dywed Paul mai 'un corff sydd,' h.y., un eglwys i Dduw. Wel, nid yr un swyddau (neu *aelodau*, fel y dywed y Mormoniaid) sydd wedi bod yn y corff er yr oruchwyliaeth batriarchaidd hyd yn bresennol. Nid yr un nifer o swyddau oedd yn yr oruchwyliaeth batriarchaidd â'r Foesenaidd, na'r Foesenaidd â'r Gristionogol. Ac felly, nid yw eglwys Crist yn debyg i gorff yn *nifer* na *pharhad* y swyddau ynddi." Nid mor ddrwg, rhaid cyfaddef, y mae Mr. Sylwedydd yn ymresymu. Ond pa le oedd corff yr Hen Destament, pan y dywedir i Dduw osod yn yr eglwys (sef y corff), "yn *gyntaf* apostolion, yn ail prophwydi, yn drydydd athrawon," &c.

(1 Cor. xii, 28)? Os oedd corff yn bodoli o'r blaen, mae yn rhaid i ni alw hwnw yn rywbeth heblaw corff Crist, canys pan alwodd Duw apostolion y dechreuodd yr olaf fodoli. Os bu corff yn flaenorol, yr oedd yr Hwn a'i lluniodd yn ddigon galluog i'w ail foldio yn gorff newydd i'w anwyl Fab. Mae gan awdwr hawl i newid ei waith, i ateb gwahanol ddybenion: felly mae gan Dduw. "Un corff *sydd*," mae yn wir, ond ni phrofa hyny mai un *fu*. Rhaid cyfaddef hefyd nad oes desgrifiad yn yr Hen Destament am un corff ag sydd yn debyg i gorff Crist, yn ol y Testament Newydd. Ond ni oes achos manylu am yr hyn a fu dan yr "hen oruchwyliaeth," fel y dywedir, ond am yr hyn sydd yn bod dan yr un newydd. Yr ydym wedi dyfod i benderfyniad fod Duw wedi cyfansoddi corff neu eglwys newydd, er ys mwy na deunaw cant o flynyddoedd, bellach; ac y mae apostolion, prophwydi, athrawon, gwyrthiau, doniau i iachâu, cynnorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethau tafodau, &c., wedi eu gosod ynddo. Oedd beth yw yr holl bethau hyn a osododd Duw yn y corff? Ai *aelodau* ydynt? Os nage, nid oes son 1 "aelodau" o ddesgrifiad y Sylwedydd, gael eu gosod i mewn yn y corff erioed. Os mai dynion yw yr aelodau yn yr eglwys, fel gyda'r sectariaid, nid Duw sydd wedi eu gosod ynddi, ond hwy eu hunain; canys yr hyn mae Ef yn osod ynddi, o'r uchelder y mae yn deillaw, yn "roddion i ddynion" (nid i aelodau)—gan roi "rhai yn apostolion, a rhai yn brophwydi," yn efengylwyr, yn fugeiliaid, ac yn athrawon. Tybiwn y gŵyr pawb beilach beth sydd yn gwneyd i fyny aelodau yn eglwys Crist. Yn awr, ceisia Mr. Sylwedydd ymresymu "nad yw eglwys Crist yn debyg i gorff yn *niter* na *pharhad* y swyddau ynddi?" Ai tybied na osododd Duw y nifer anghenrheidiol o aelodau yn y corff, ond iddo adael rhai i'w gosod gan ddynion? Nid yw fod llai o aelodau yn Nghorff y Methodistiaid, nag a osododd Duw yn nghorff Crist, yn profi dim; canys corff o waith Calfin yw y blaenaf, a chorff a'i "aelodau" oll (yn ol esboniad Mr. S.) naill ai yn benau, llygaid, clustiau, breichiau, neu draed. Hwyrach mai traed mewn "undeb" yw y cyfan. Ond gadawn anghenfil felly, ac awn i edrych os yw eglwys Crist yn debyg i gorff o ran *parhad* ei aelodau. Os mai corff oedd wedi i Dduw osod yr holl aelodau ynddo, mae yn rhaid mai anghenfil fyddai wedi colli mwy na'u hanner. Paham y galwyd eglwys Crist yn gorff, os oedd i newid yn ddisymmwth i rywbeth arall? Ni ddeuai felly byth yn "*wr perffaith*, at fesur oedran

cyflawnder Crist." Pa gorff dynol sydd yn dyfod yn "wr perffaith," wrth golli ei aelodau yn barhaus? Os gall ddweyd un diwrnod mai efe bïa ei holl aelodau, dichon mai ei drwyn yn unig fydd ganddo ddiwrnod arall. Y fath ffolineb mae'r diafol yn roddi i rai i geisio gwyrdroi y gwirionedd! Oni wyddom fod corff Crist "wedi ei gyd ymgynnull a'i gyd gyssylltu, trwy bob cymmal cynnaliaeth, yn ol y nerthol weithrediad yn mesur pob rhan, yn gwneuthur *cynnydd* y corff, i'w adeiladu ei hun mewn cariad?" Mae yr apostolion, y prophwydi, a'r aelodau ereill, i gyflawni dyben eu gosodiad yn y corff, nid tra byddo yn ei fabandod yn unig, ond "hyd oni ymgyfarfyddom oll yn undeb ffydd, a gwybodaeth Mab Duw, yn *wr perffaith*, at fesur oedran cyflawnder Crist." (Eph. vi, 11—16). Yn awr, os caniateir, rhoddwn ein barn am gorff Crist, mai un mewn *embryo* oedd dan yr hen oruchwyliaeth, ac iddo gaei ei ffurfio a'i eni o Dduw dan yr un newydd, a'i fod wedi hyny yn derbyn ymborth ysbrydol trwy'r Pen, i'w holl aelodau, er cynnyddu ac adeiladu y cyfan; ac iddo, pan yn tyfu, gael ei gipio i'r "diffaethwch," lle y cafodd ei faethu "dros amser, ac amseroedd, a hanner amser, oddiwrth wyneb y sarff:" yna iddo gael ei adferu o'r "*ymadawiad*" hwnw, a'i fod heddyw etto ar wyneb y ddaear, yn meddu ei holl aelodau fel ag y gosodwyd hwynt, mewn llawn gwaith, a'r corff yn agosach i fod yn "wr perffaith" nag erioed. A ddigona hyna, tybied?

Yn nesaf, ymholwn, Beth am y PEN sydd i'r corff? Dywed Mr. Sylwedydd, gyda Phaul, mai Crist yw'r pen; ac haera Capt. Jones, druan, mai'r apostolion ydyw. Llaw fudr yw Paul, weithiau, er arwain dynion i gam-esbonio. Dyweda ar droion mai y gwr yw *pen* y wraig, nes y mae yn ddigon i hala hurtyn i haeru nad oes gan y wraig un pen ei hunan. Gallai ddweyd yn eithaf grammadegol, ei fod yn gwybod am "wraig" ar y ddaear, a'i Phen yn y nefoedd, a'i bod trwyddo yn derbyn cynnaliaeth i'w chorff; a gallai ddweyd hefyd, heb groesi ei hun, fod pen ganddi hi ei hunan hefyd, ac mai trwy hwnw oedd hi yn derbyn cynnaliaeth, er ar yr un pryd yn derbyn o'r llall. Mae yn ddiddadl fod Paul yn gwybod, pan yn dweyd mai Crist yw *pen* yr eglwys, fod gan Grist ben ei hun hefyd, a'r eglwys (neu'r wraig) yr un modd; yr un fath ag y mae gan wr a gwraig benau eu hunain, heblaw "pen y wraig yw'r gwr." Gobeithiwn y bydd y Sylwedydd yn gallach, pan y prioda ei eneth, na myned i dori ei phen, a sicrhau ei hunan yn groes ar ei gwddf er bod yn "ben" iddi yn ei le.

Yn awr, desgrifio pen daearol yr eglwys oedd Capt. Jones, a Phaul yn desgrifio y Pen nefol. Er nad yw Crist ar y ddaear yn bresennol, etto mae yn gallu bod yn Ben ar ei eglwys yr un cystal, gan fod ganddi hi ben hefyd ar ei chorff, i ofalu drosto yn absennoldeb ei Phriod, ac i drafod yr "allweddau" a dderbyniodd ganddo. Corff heb ben arno ei hun, ni ddylai alw Crist yn ben iddo, o herwydd nid oes ganddo un math o benglog i ddeall beth mae Crist yn lefaru wrtho. Diffyg o benglog, efallai, yn nghorff y Methodistiaid, a'r enwadau ereill, yw yr achos nad ydynt yn clywed lleferydd Duw er ys cymmaint o amser. Chwilied ein hanwyl ddarllenwyr, ynte, os ydynt am adnabod corff Crist, am ryw gorff â phenglog arno, yr hwn sydd â llygaid i weled, clustiau i glywed, ac ymenydd i ddirnad yr hyn mae Crist, y Pen nefol, yn lefaru wrtho. Yn y cyfamser, cymmerwn ninnau anadliad cyn dechreu gyda y Doniau Ysbrydol, gan hyderu ein bod wedi siarad digon am y corff.

Y PARCH. D. DAVIS, PANTEG, A MORMONIAETH.

Er nad ydym ni yn ymhyfrydu trafod personau, etto mae rhyw bethau neillduol mewn rhai yn tynu ein sylw yn fwy na'r gilydd. Nid un anmharch tuag at Mr. Davis fel dyn, yw yr achos ein bod yn cymmeryd ei enw mewn llaw, canys gwyddom nad oes gan neb ddim i ddweyd yn ddrwg am dano; eithr ei ymddygiad tuag at y bobl ddrwg a elwir y Saint, yw yr unig achos ag sydd braidd yn ein gorfodi i'w ddwyn o flaen y cyhoedd. Y mae efe wedi bod yn pregethu yn erbyn y Saint amryw droion, gan ddweyd llawer o bethau yn feius am danynt; ond nid dyna paham y triniwn ef yn bresennol. Yr hyn a achlysurodd hyn yn benaf yw yr ymddygiad a ganlyn:—Ychydig ddyddiau cyn ein symudiad i Ferthyr, fel yr oeddym yn trafod ein rhifyn am Chwefror, yn ein swyddfa yn Nghaerfyrddin, daeth y Parch. Mr. Davis i mewn atom, a phan ein gwelodd wrthi, gofynodd os oedd ef i gael un o'r UDGORN. Yna darfu i ni ei anrhegu â chopi o hono. Gyda hyny gofynodd, "Beth os na fyddaf yn cydweled â rhyw bethau sydd ynddo, ac yn dewis gwneuthur sylwadau arnynt, pa le mae i mi eu cyhoeddi?" Dywedasom y cawsai yr UDGORN at ei wasanaeth; a sylwodd yntau fod hyny yn ddigon teg. Yn mhen oddeutu wythnos, galwodd wed'yn, a chawsom gyfleusdra i ofyn iddo beth oedd yn feddwl am ein cyhoeddiad. Atebodd fod yn

ddrwg iawn ganddo am danom, am ein bod yn cyhoeddi y fath ddwlni; o herwydd fod pob peth ynddo yn amddifad o reswm ac ysgrythyr, &c., gan ddiraddio ein hanrheg fychan ni yn is nag oedd yn gweddu i ddyn o'i fanteision ef. Ar ein dymuniad, ymdrechodd nodi y ffolineb o ddweyd (yn nhud. 27), "Yr wyf fi yn dyst trwy weled, clywed, a theimlo," ac o ddweyd fod y Beibl a'r Ysbryd Glân yn dystion hefyd, o wirionedd crefydd y Saint. Mae'r ymddadleu a fu rhyngom yn rhy faith i ni feddwl ei adrodd; ond buom megys moigi ar ei ol o un man i'r llall, hyd nes y gorfyddodd ddiane i ddiffaethwch y diafol i geisio arwydd, i'n profi os oeddym o Dduw. Dywedasom wrtho bryd hyny, iddo efelychu Mr. Diafol gynt yn hynod o dda. Mae yn ddrwg genym ddweyd fod Mr. Davies yn fwy cynhyrfus nag y dymunem iddo fod. Yna, gan iddo droi ein cyhoeddiad mor arw, a ninnau wedi addaw lle iddo er dangos ein twyll a'n ffolineb, erfyniasom yn daer arno i ysgrifenu i'r UDGORN, megys yr addawodd wneyd, os methai gydweled â ni. Dangosasom ei ddyledswydd iddo, fel dyn o ddylanwad a pharch, i argyhoeddi y miloedd o'i gydgenedl sydd wedi cofleidio y "twyll," tra yr oedd efe yn gallu ei ganfod mor hawdd. Er hyny, parhaodd ef i ddweyd na wnelai ysgrifenu, ac nad oedd arwydd i'w chael, onide y buasem yn ei gwneyd o'i flaen ef y pryd hwnw. Pan welsom na ysgrifenai ddim, dywedasom wrtho y gwnaem ni hyny drosto; ac felly yr ydym yn gwneyd yn awr.

Dwg yr uchod i'n cof am ymddygiad anmheilwng arall o eiddo Mr. Davis, yr hyn a gymmerodd le er ys blwyddyn yn ol. Y llythyron canlynol rhyngddo ef a ninnau, a esboniant y cyfan i'r darllenydd craffus, heb achos rhagymadroddi dim yn mhellach. Wele gopiau o honynt, y rhai a gadwasom, yn ddifeddwl, erbyn dydd eu dadguddiad:—

"*Tannerdy, Mawrth* 1, 1848.

"Barch. Syr,—Yr wyf yn ysgrifenu hyn atoch, o herwydd nad wyf yn cael hamdden i siarad â chwi. Arferai fod genyf olwg fawr arnoch, a thueddid fi i feddwl fod genych chwithau ryw olwg arnaf finnau hefyd. Yr amser hwnw yr oeddwn i yn un o'r byd, heb ymuno â chrefydd o un math, ac ymddangosai fod genych gariad tuag ataf. Yr oeddech chwi yn Gristion, a minnau yn un o ddeiliaid teyrnas y tywyllwch; er hyny yr oeddym megys cyfeillion. Y mae plant diafol yn casâu plant Duw, ac yn eu gwrthwynebu yn mhob peth, ond nid oeddym ni ond megys plant yr un tad,—etto plentyn diafol oeddwn i, yr wyf yn sicr. Wedi yr amser tawel hyn, daethum i rywfodd o hyd i grefydd, a hono yn

grefydd ag y mae 'dywedyd yn ei herbyn yn mhob man;' gelwir hi yn Formoniaeth gan rai, ac yn Sataniaeth gan ereill; gelwir ei phregethwyr yn 'au brophwydi' (fel pe buasai rhyw *wir* brophwydi yn bod), ac yn 'dwyllwyr,' ynghyd â phob enw drwg arall. Ar ol darllen yr ysgrythyrau drostynt, fe ddarfu i mi gredu yr athrawiaeth newydd, a chymmerais fy medyddio 'er maddeuant pechodau.' Yr oeddwn i wedi fy nysgu genych chwi ac ereill, y 'y dylaswn brofi *pob* peth, a dal yr hyn oedd yn dda.' Dysgwyd fi hefyd y gallwn farnu droswyf fy hun, a chredu y grefydd a feddyliwn oedd yn fwyaf ysgrythyrol: ac nad oedd hawl gan un sect i wrthwynebu sect arall i fyned yn mlaen, ond trwy ymresymu â hwynt yn deg, wyneb yn wyneb. Ni ddysgwyd fi gan neb o'r Annibynwyr y byddai yn deg i nacâu tir at godi capel i Fedyddwyr, neu Fethodistiaid, neu Eglwyswyr, os buasai hyny yn cael ei wneyd ar yr 'egwyddor wirfoddol:" ni ddysgwyd fi erioed i feddwl fod yn iawn gorfodi tad Annibynol i nacâu tŷ i'w fab i bregethu ei grediniaeth i'r sawl a ewyllysiai ei wrandaw: na, Rhowch ryddid a chwarae teg i bawb, meddech chwi ac ereill, hyd y nod pe byddent Babyddion! Yr oedd hyna oll yn rhagorol; a phe buasai egwyddorion fel yna yn ffynu yn awr yn Nghaerfyrddin a'i chymmydogaeth, arbedid y trafferth hyn i mi. Ond nid felly y mae Y mae rhyddid meddwl yn cael ei attal gan y rhai a'i canmolai fwyaf. Mae y dynion a *ymneilldueasant* oddiwrth orfodaeth, yn gorfodi gymmaint â neb, ac nid yw eu rhyddid ond rhith. Y mae hyn yn galed, ond mae yn wir. Edrychwn o'n hamgylch. Pwy glywwn yn dweyd, 'Profwch bob peth,' ac â'r un anadl yn bloeddio, 'Na ewch i wrandaw y Mormoniaid?' Ag un chwyth yn dweyd, 'Chwarae teg i bawb;' ac â'r chwyth arall, "Na roddwch dŷ i'r Seintiau i bregethu' Yr un genau a ddywed mai rhagfarn yw rhwystro Ymneillduwr i bregethu yn y llàn, ag a ddywed mai doethineb yw rhwystro un o'r Seintiau i bregethu yn y capel; yr un a ddywed na lygrir coed a cheryg y llàn gan un math o ymadroddion, ag a ddywed y llygra'r Mormoniaid goed a cheryg y capel. Os yw yr Ymneillduwyr wedi cyfranu at y naill, mae y Mormoniaid wedi cyfranu at y llall. Tra y creda un *nas gellir* twyllo yr 'etholedigion.' rhybyddia hwynt i beidio gwrandaw y Saint rhag *cael* eu twyllo; a thra yn annog gochelyd *gau* brophwydi, cyhoedda nad oes *gwir* brophwydi. Pan y crochfloeddia un fod gwyrthiau wedi darfod, gweddia ar ei Dad am dywydd teg; a phan erlidia y Mormoniaid am sôn ynghylch angylion yn dyfod i'r byd yn awr, deisyfa ar ei Dduw i orchymyn i'w angylion gastellu o'i amgylch!

"Efallai y bernwch chwi fod pethau fel hyn yn rhy gethin i'w hadrodd, ac efallai y dywedwch, yn ddystaw, eu bod yn rhy wir hefyd; ond gan fod fy llythyr yn myned yn faith, gadawaf hwynt yn bresennol, a deuaf at wreiddyn y mater. Yr ydwyf fi wedi fy medyddio, fel y dywedais yn flaenorol, er maddeuant pechodau, ac yr ydwyf wedi derbyn yr un Ysbryd â'r apostolion, trwy arddodiad dwylaw, yn ol yr addewid. Mae yr Ysbryd hwnw yn cyd-dystiolaethu â'm hysbryd i fy mod yn blentyn i Dduw. 'Ac

yr wyf wedi cael sicrwydd am y ddysgeidiaeth. Yr wyf wedi cael fy ngalw a'm hordeinio trwy yr Ysbryd i bregethu yr un peth ag a bregethodd yr apostolion, heb newid dim, ac i addaw yr un bendithion i 'bawb yn mhell.' Yr wyf yn pregethu yn mhob man ag y caf gyfle. Carwn bregethu wrthych chwithau yn fawr, canys nid wyf yn meddwl eich bod chwi wedi 'profi' y grefydd wyf yn bregethu. Wel, ynte, ni ellir dysgwyl eich bod chwi yn erbyn peth ag yr ydych heb ei glywed; oblegid nid yw hyny yn gysson â'ch egwyddorion. Os felly, nid oes bosibl eich bod chwi yn rhwystr i neb o'ch aelodau ddyfod i wrandaw'r Saint, nac yn rwystr i neb agor tŷ iddynt, neu rod'i iddynt led troed o flaen tŷ. Nid oes bosibl i ddyn o egwyddorion 'rhydd'—dyn a rydd chwarae teg i Babyddion—lai na rhoddi ei gapel ei hun i glywed y Saint yn pregethu efengyl yr apostolion. Ni chauai dyn fel chwi yr hen Baul allan, o herwydd ei fod yn dweyd, 'Deisyfwch y doniau ysbrydol, ac na waherddwch lefaru â thafodau.' Wel, ni waherddech finnau, ynte, os dywedwn yr un peth. Ond mae genyf dipyn o hanes i ddweyd yn awr. Bum yn fawr am i'm cymmydogion gael clywed fy nghrefydd, ac yr oeddwn yn methu deall pa fodd y gallwn bregethu iddynt; ond o'r diwedd, symudodd deiliad o hen dŷ oedd gan fy nhad, a chymmerais y rhyddid, heb ofyn i neb, i bregethu ynddo. Daeth dynion i'm gwrando. Mae fy nhad yn aelod yn rhywle, a beiid ef yn fawr gan y gweinidog am roddi lle i'w fab i ddweyd ei feddwl!!! Yn awr, mae y cyfryw weinidog, efallai, yn un o'r Independiaid, a dymunwn ofyn i chwi os gwyddoch pwy yw?

"Yn awr, yn gymmaint a'm bod i yn pregethu—yn pregethu yr efengyl, yn cymmeryd yr un Beibl â chwithau i'w chadarnhau, ac yn wybodus am eich egwyddorion rhydd ac haelfrydig chwi, pa rwystr sydd i mi rhag traddodi pregeth neu ddwy yn Penuel? Yr un yw ein Crist; os ydym yn gwahaniaethu mewn pethau bychain, nid yw ond yr hyn sy'n bod yn mysg pregethwyr o'r un enwad gyda'r Ymneillduwyr. Wel, a gaf fi ddim traddodi yr hyn wyf yn gredu sy'n wirionedd Beiblaidd, wrth eich gwrandawwyr chwi yn Penuel neu Banteg! A gaf fi ddim barnu droswyf fy hun uwchben eich cynnulleidfa chwi? A ydych chwi heb wybod mai 'cyd was' ydwyf i chwi, a chwithau yn was i'r un Duw? Hoffwn wybod pa bryd y gellwch fy nghyhoeddi yn Penuel; ni fydd achos am un math o dâl am y bregeth, canys nid wyf yn astudio dim, ond llefaru fel y caf yr ymadrodd, ac y mae hyny yn ddidrafferth ddigon. Os gwelwch chwi rywbeth yn gyfeiliornus, gellwch ei hysbysu wedi i mi ddarfod, ac yna caiff y gynnulleidfa farnu drostynt eu hunain. Dymunaf ateb pan y caffoch gyfleusdra. Terfynaf yn awr, gan obeithio y llwyddaf; os amgen, ni fydd dim yn well na threio eilwaith.

"Yr eiddoch, gyda pharch,

"JOHN DAVIS.

"At y Parch. D. Davis, Pantteg."

Yma y canlyn ateb Mr. Davis, yn Saesneg, fel y dewisodd ei ysgrifenu :—

"Monday morning.

"Dear Sir,—I happened to tell your father, that I was afraid his character would suffer by allowing you and your people to meet at the vacant house by Tannerdy. I did it entirely for his sake. Nothing to me. Whenever you are ready to prove to me that you get extraordinary supplies, or that you have studied a sermon, I shall be most happy to introduce your case to the friends at Peniel. Yours,

"D. Davis, Pantteg.

"Mr. John Davis, Tannerdy."

Yn debyg i hyn yw y cyfieithiad :—"Anwyl Syr,—Dygwyddais ddweyd wrth eich tad, fy mod yn ofni y byddai yn niweidio ei gymmeriad, trwy eich gadael chwi a'ch pobl i gyfarfod yn y tŷ gwag wrth Tannerdy. Gwnaethym hyny yn unig er ei fwyn ef. Dim yn y byd i mi. Pryd bynag y byddwch chwi barod i brofi i mi eich bod yn cael cynnorthwyadau anarferol, neu eich bod wedi astudio pregeth, bydd yn dda genyf ddwyn eich achos o flaen y cyfeillion yn Peniel." Dyna fel yr ysgrifenai Athraw Duwinyddol atom! Yn awr, diweddwn, gyda chopïo ein hateb ninnau, yr hwn sydd fel hyn :—

"*Tannerdy, Mawrth* 6, 1848.

"Barchedig Syr,—Yr wyf wedi derbyn eich nodyn. Y mae yn dda genyf eich bod yn gweled eich hun yn ddiniwed yn yr hyn a fu rhyngoch â'm tad; caraswn i bawb weled yr un fath. Yr ydych chwi yn ystyried nad oes un drwg mewn digaloni dyn i roi rhyddid a chwarae teg i ereill, trwy ddweyd y byddai yn niweidiol i'w gymmeriad, yn hytrach na dweyd eich bod chwi yn barod i'w amddiffyn pan yn sefyll o blaid chwarae teg. Ond gadawaf hyna yn awr, er y gallwn ddweyd llawer ar y peth : "anghenrhaid yw dyfod rhwystrau," ac am hyny ymfoddlonaf. Dywedwch wrthyf yn Saesneg, "Whenever you are ready to prove to me that you get extraordinary supplies, or that you have studied a sermon, I shall be most happy to introduce your case to the friends at Peniel " Nis gwn i pa fodd i ddeall hyna yn iawn : efallai fod rhai o'r geiriau i'w cymmeryd yn ffigyrol neu ysbrydol. Pa fodd y gallaf brofi fy mod yn cael "extraordinary supplies" [cynnorthwyadau arferol], heb i chwi gael fy nghlywed yn traddodi yn ddifyfyr? a pha fodd y gellwch chwi glywed hyny, *cyn* dwyn fy achos o flaen y cyfeillion yn Peniel? Os gellir, pa fodd? Hefyd, pa fodd y gallaf brofi i chwi fy mod wedi astudio pregeth, cyn gwneyd hyny? *Ar ol* gwneyd hyny, y mae yn ddigon rhwydd profi. Ond, os gwnaf astudio pregeth, pa fodd y gallaf wedi hyny brofi yr "extraordinary supplies?" Fy nhrefn i yn

nghylch pregethu yw gweddio yn gyntaf am yr Ysbryd Glân i'm cynnorthwyo i ddweyd, i'm goleuo, a'm harwain i bob gwirionedd, ac i ddweyd yr hyn a fyddo er adeiladaeth: wedi hyny ymddibyno arno am bob gair; ac wedi gorphen, yr wyf yn diolch i Dduw am ei nerth. Ai nid fel hyna y gwnewch chwi? Pe gwnawn astudio pregeth yn flaenorol, rhyfyg fyddai gofyn am i'r Ysbryd i'm harwain i ddweyd yn ol ei feddwl. "Na ragfyfyriwch beth a lefaroch," oedd cyfarwyddyd Crist; yn ol hyny yr wyf fi yn gwneyd. Yn awr, gan nas galliaf brofi y pethau uchod, heb gael cyfleusdra, dymunaf arnoch yn ostyngedig i wneyd eich goreu droswyf, fel dyn o ddylanwad, er cael pregethu yn un o'ch capelau. Clywed oddiwrthych yn mhellach a hoffwn yn fawr.

"Yr eiddoch, Barch. Syr,

"Gyda pharch a gostyngeiddrwydd.

"J. DAVIS.

"At y Parch. D. Davis, Pantteg."

Y MILFLWYDDIANT.

PAN y delo y mil-flwyddau,
Fe fydd canu gan y Seintiau,
Anthem bur i'r addfwyn Iesu,
'Rhwn fu ar y groes yn gwaedu.

CYDGOR.

Melys fydd goleu'r dydd,
Pawb yn rhydd yno fydd,
Pan fo Iesu yn teyrnasu,
Heb neb a'u bron yn brudd.

O, mor beraidd fydd eu lleisiau,
Wedi cyrhaedd y trigfanau;
Fe fydd yno chwarae telyn—
Canu concwest ar bob gelyn.

Gwelir Joseph Smith ac Hyrum,
Yn cydseinio i ganu'r anthem,
Efo miloedd o hil Gomer,
Rhai fu'n ffyddlon yn eu hamser.

Ac fe fydd yr apostolion,
Rhai a brofwyd yn rai ffyddlon;
Yno'n cael eu mawr ddyrchafu,
Nes fel sêr bydd eu goleuni.

Gwelir Cadben dewr y Cymru,
'N uchel iawn yn mhlith y teulu,

Wedi llwyr orchfygu'r doethion,
Ac yn llon ar fynydd Seion.

Gwelir hefyd Phillips fwyngu,
Yr hwn sy'n fugail da i'r Cymru,
Wedi cael ei etifeddiaeth,
A'r orchfygol oruchafiaeth.

Gwelir miloedd o'r rhai hyny
Sydd yn awr yn teithio Cymru,
Wedi cael eu llwyr gyfnewid
Trwy gyflawnder o'i lân Ysbryd.

Nantyglo. THOMAS GILES.

"GWYRTH Y PASTWN"—GWIR NEU GAU?*

[AT OLYGWYR YR HAUL.]

MRD. GOL.,—Wrth sylwi ar eich ymddygiad yn ystod yr amser y mae Saint y Dyddiau Diweddaf wedi bod yn ein gwlad, yr wyf wedi eich gweled yn foneddigaidd o'r dechreuad, yr hyn ni welais yn ymddygiad golygyddion ereill. Clywais am danoch lawer o weithiau eich bod yn arferol o dderbyn lluoedd o ystoriau am y Saint, ond trwy eich bod yn gweled y rhai hyny mor afresymol, ac mor groes i'w gilydd, eich bod yn eu troi o'r neilldu. Y mae ymddygiad felly yn haeddu canmoliaeth. Wrth ddweyd hyn, nid wyf gymmaint am eich beio am gyhoeddi "Gwyrth y Pastwn;" canys ni ellir dysgwyl i neb fod yn berffaith bob amser; a pheth arall, nid gwyrth a gyflawnwyd gan y Saint, a siarad yn *strict*, yw y wyrth dan sylw, ond un o eiddo perchen y pastwn, yr hwn a adgyfodai y marw, nid trwy allu Duw, ond trwy allu y pastwn. Yr oedd yn eithaf wyrth, canys tystia gwraig y tŷ iddi ysgwyd y marw, ac nad oedd dim bywyd na chwyth ynddo. Hi wyddai, wrth gwrs, ei fod yn delpyn oer, ac yn hollol ddifywyd; a'r hyn a deimlodd, a welodd, ac a wybuodd oedd hi yn dystiolaethu. Pwy a wyddai yn well? Mae yn sicr, ynte, ei fod yn eithaf marw; ac y mae yn sicr hefyd iddo gael ei adgyfodi, gan wr y tŷ, trwy rinwedd y pastwn! Dyna wyrth heb un weddi—ie, dyna wyrth

* Danfonwyd yr ysgrif uchod i Swyddfa yr HAUL, ond ni welodd y Golygyddion yno yn dda ei chyhoeddi. Pa fodd y gallem ddysgwyl iddynt eu cynnorthwyo i gael gafael ar y gwir, tra byddai yn beryglus i golli y "dorth?" Chwarae teg i bawb. Mae croesaw i Mr. Dieithr, os myn, i'n hateb yn ein cyhoeddiad ein hunain.—GOL.

fwy gwyrthiol nag un o eiddo Iesu Grist a'i apostolion. Y mae yn werth i gael gwybod mwy yn ei chylch, ynte; canys os yw y Beibl yn enwi personau, ac yn fanwl wrth adrodd y gwyrthiau gynt, y mae eisieu cael gwybodaeth helaethach o wyrth gymmaint fwy ei maint ag sydd wedi dygwydd mor agos atom â'r Casnewydd. A ellir dim cael gafael ar enwau yr apostolion, a gwr y tŷ fu yn defnyddio pastwn mor rhinweddol? Ac am y wraig, dylem gael ei henw wrth y dystiolaeth, fel y gallom gael sicrwydd o'r wyrth. Dylid cael gwybod am y tŷ, a pha mor "ddiweddar" y cymmerodd y wyrth le. Fe welir yn awr, mai eisieu hanes helaethach sydd yn cyfansoddi y bai mwyaf ynoch chwi wrth ei gyhoeddi. Gobeithio y bydd hyn o linellau yn foddion i gael hanes mwy cywir a manwl ynghylch y wyrth. Mae "Seren Gomer" yn dweyd mai nid apostolion, ond prophwydi, oedd y dynion a fu yn ymofyn am letty. Heblaw hyn, y mae llawer o bethau ereill yn groes yn yr hanesion am y wyrth, yr hyn sydd yn peri i mi wan-obeithio nad yw y wyrth hon ddim yn ddigon gwir a "*chyhoeddus*"—ddim mor wir a "chyhoeddus" â gwyrthiau y Testament Newydd. Dymunaf gael fy moddloni ag hanes mwy manwl am y wyrth dan sylw yn eich rhifynau nesaf.

Yn awr, caniatewch i mi ofyn ychydig o ofyniadau i Mr. Dieithr, o Ferthyr-Tydfil, yr hwn sydd yn rhoddi hanes y wyrth yn rhifyn Chwefror o'r Haul:—

1. Pwy rai o'r Saint sy'n dweyd iddynt weled Duw?

2. Pa eglwys yn y wlad sydd yn arfer "ffrwyth y winwydden," heb ddim arall am ei ben? a phwy a ddywedodd "na ddylid byth mwy yfed o ffrwyth y winwydden yn y Sacrament," gan y Saint?

3. Pa faint o ddaioni a wnaeth Roberts o Rymni a Davies o Ddowlais wrth areithio yn erbyn y Saint? A ellir enwi rhyw un a gollodd y Saint o'r herwydd? Neu, a ellir profi nad oes ugeiniau yn Merthyr a Dowlais yn tystio y dydd heddyw mai y ddau uchod fu yr offerynau i agor eu llygaid hwy i ganfod gwirionedd crefydd y Saint?

4. Pa mor fychan oedd y Llyfr Mormon yn llaw Mr. Rowland, Merthyr, wrth bregethu? ac yn mha bridd y cafodd ei gladdu?

5. Pwy oedd y pregethwr o eiddo y Saint a aeth ymaith o dŷ a fu yn pregethu ynddo yn Nghastellnedd, heb yn wybod i fobl y tŷ, gan gymmeryd digon o ymborth am ddeuddydd gydag ef, heb eu cenad? Beth oedd ei enw? a pheth oedd enwau y bobl oedd yn byw yno, ac enw'r tŷ? canys y mae'r Saint yn methu cael un

hanes am danynt yn Nghastellnedd.* Dylech chwi, Mr. Dieithr, ymdrechu rhoddi y *particulars* i'r cyhoedd, fel na fyddo dyn drwg felly yn *ddyeithr* (fel eich hunan) o hyn allan.

Atebion buan i'r uchodion a'm boddlonant yn fawr; ac os bydd modd, dymunwn gael y dernyn a deitlir "Gwrando ar chwedlau drwg," yn rhud. 36 o'r un rhifyn, wedi ei wau yn yr atebion.

Yr eiddoch yn ostyngedig,

Caerfyrddin. J. Davis.

O.Y.—Os na all Mr. Dieithr gael allan enwau yr apostolion (er nad oes un apostol yn Nghymru) a fu ynglyn â gwyrth y postwn, cynghoraf ef i fynu gafael yn Hanes Taith Mon. Violet yn Missouri, yr hwn a rydd hanes am ddechreuad y stori dan sylw, yr hon a ddyfeisiwyd gan forwyr er treio eu sgîl i gelwydda am y goreu. Daeth y stori hono o'r America i Loegr, ac er ys tair blynedd y mae yn Nghymru, yn cael eu gwella yn barhaus, ac yn dyfod yn fwy gwir a newydd bob dydd.

GWOBR Y DOSPARTHWR FFYDDLAWN.

PA beth yw y wobr a roddir i'r Dosparthwr ffyddlawn? Ai rhifyn y mis am weithu rhyw nifer benodedig? O, nage; y mae y dosparthwr yn deilwng o wobr well. Os yw y pregethwr yn cael ei wobrwyo am bregethu yn gyhoeddus, a yw y dosparthwr ddim yn cael ei wobrwyo am bregethu yn ddirgelaidd? Er fod y blaenaf yn cael mantais i wneuthur daioni mawr, etto mae gan yr olaf fantais i wneuthur cymmaint, os nad mwy. Os yw y dosparthwr yn gwasgaru llyfrau defnyddiol, y rhai a fyddant yn cynnwys egwyddorion er dwyn dyn o dywyllwch i oleuni, y mae yn foddion i argyhoeddi llaweroedd; a phwy bynag a droa rhyw un o gyfeiliorni ei ffyrdd, efe a ddyscleiria fel sêr y ffurfafen mewn gogoniant. Mae yn wir nad yw pob dosparthwr yn awdurdodol i weinyddu ordinhadau, etto y mae yn gwneuthur yr hyn sydd fwyaf ei bwys, sef argyhoeddi y pechadur o gyfeiliorni ei

* Yr ydym ni wedi cael sicrwydd i'r Saint ddanfon y dyn a'r gloch trwy holl heolydd Castellnedd, a dau o'r Saint yn ei ganlyn, i gyhoeddi os oedd rhywrai yn y dref yn gwybod rhywbeth am yr ystranc uchod, am iddynt enwi y ty lle dywedir iddi gymmeryd lle, ac enwau y dynion oedd yn byw ynddo; ond er yr holl gyhoeddi hyn, ni allai neb feiddio dangos y ty, nac enwi y personau! Canmolwyd y Saint gan bawb am eu penderfyniad i ddynoethi y fath gelwyddau gwaradwyddus.—Gol.

ffyrdd. O! fel y mae y dosparthwr yn gweithio. Efe a â at ddrws ei gymmydog, ac a'i hannog i brynu ei gyhoeddiad; dywed wrtho y gwna hwnw ddweyd pethau wrtho yn fwy medrus o lawer nag y gall ef. Llwydda fynychaf i werthu ei gyhoeddiad; ac yna â'r prynwr yn ei ol i'w dŷ, ac a ddarllena egwyddorion teyrnas Dduw, heb fod neb braidd yno yn ei weled, nac yn peri iddo gywilyddio wrth wrandaw ar ei bregethwr dystaw, yr hwn sydd yn ei bwlpud yn barhaus. Mae y llyfr yno yn llefaru pethau mawrion, heb erioed fod wedi troseddu y cyfreithiau y mae yn ddysgu. Ymresyma yn barhaus heb fod yn gynhyrfus; os dygwydda y darllenydd weithiau ddigio wrth ei bregethwr, nid yw ef byth yn digio yn ol; O, nac yw, y mae yno yn aros ei feistr i ddyfod i well pwyll, fel y gallo wrandaw drosto ei hun dro arall. Nid hyn yn unig y mae'r dosparthwr yn effeithio; ond trwy ei ddiwydrwydd a'i ffyddlondeb y mae yn cynnorthwyo gweision ei gydgenedl i roddi mwy o ddysgeidiaeth werthfawr i'r byd, canys heb y dosparthwr ffyddlawn, attaliai y cyfan, a llawer a drengent o eisieu gwybodaeth. Mae y dosparthwr fel chwythwr yr organ: er chwarae o'r organydd yn fedrus, rhaid iddo ddweyd mai "NI" sy'n cynnyrchu y beroriaeth, am na all wneyd dim heb y chwythwr. Ac os bydd rhywun yn holi paham yr arferwn ninnau y "*ni*" mor aml, dywedwch fod y gair yn cynnwys y dosparthwr hefyd. Pwy a ddywed, ynte, os cawn *ni* ein gwobrwyo, na cha y dosparthwr ei wobrwyo hefyd? Byddwn NI ein deuoedd, ynte, yn ffyddlawn bob amser, fel y byddwn addas yn y diwedd i dderbyn ein gwobr.

AT Y PARCH. THOS. PRICE, ABERDAR.

Barchedig Syr,—Gwelsom yn ddiweddar lythyr oddiwrthych, at ein brawd John Pugh, o Aberdâr, yn rhoddi cynnyg dyfod i ddadl â "genau cyhoeddus" y Saint yn Nghymru, ynghylch prif egwyddorion ein crefydd. Dywedwch y bydd yn hyfrydwch genych i gymmeryd rhan mewn dadl gyhoeddus, er cael allan dwyll a rhagrith Saint y Dyddiau Diweddaf, ond cael y ddadl ar dir teg a rhesymol; ac er cael dadl deg a phwrpasol, dywedwch hefyd y bydd yn wir anghenrheidiol cael egwyddorion sylfaenol Mormoniaeth, &c., wedi eu nodi yn oleu a manwl mewn ysgrif. "Rhaid," meddwch hefyd, "cael yr ysgrif hon wedi ei llaw-nodi gan brif swyddwyr y Mormoniaid yn Nghymru, fel na bydd achos

i'r dadleuwyr guro yr awyr, a threulio amser yn ofer i drafod 'cath mewn cwd,'" &c. Mae hyna oll yn deg iawn; eithr cynghorasom J. Pugh, pan ddaeth a'ch llythyr atom, i adael dadl gyhoeddus felly yn llonydd, na wnelai ond creu anghariad rhwng dynion a'u gilydd, a pheri i'r goleuni fod yn fwy tywyll nag o'r blaen. Mae dadl fawr Rymni yn dyfod i'n cof, ynghyd â'i chanlyniadau. Yr ydym ni, dros y prif flaenoriaid yn Nghymru, yn dymuno cynnyg gwelliant ar eich cynnyg boneddigaidd chwi; ac yn hytrach na "churo yr awyr" â'n tafodau, fod i ni osod ein pinau ysgrifenu mewn brwydr, yr hon a ellir gario yn mlaen heb dywallt gwaed nac eiddigedd. Yr ydym yn cynnyg ein cyhoeddiad yn faes i'r frwydr, ac yn foddlon i daraw yr ergyd cyntaf ar y man addasaf i ddechreu, ac yna i bob un daraw ei ergyd bob newydd-loer, fel na bo un o honom yn syrthio yn rhy ddisymmwth. Mae ysgrif o'n heiddo ar "Athrawiaeth Bedyddiadau," yn ein rhifyn diweddaf; a chan fod hono yn cynnwys un o'r pynciau a enwasoch, ac yn un o'r egwyddorion cyntaf a ddylid drin, caiff fod yn ddechreu brwydr rhyngom, os ydych chwi yn gweled hyny yn deg. Ac am hyny, os ydych yn ewyllysio "dadl deg a chyhoeddus," ac "ar dir teg a rhesymol," ac â rhai sy'n "enau cyhoeddus" i'r Saint, ac â rhai sy'n foddlawn rhoi cyfarwyddiadau (ond anfon atom lythyr cyfrinachol) i ymholi am eu "cymmeriadau da" yn mysg cyfeillion lawer o enwadau ereill, fel na fydd achos i chwi lychwino eich "dillad glân" wrth eu trafod—os ydych am ddadl ar y telerau hyny, meddwn, ysgrifenwch sylwadau ar "Athrawiaeth Bedyddiadau" yn ein rhifyn diweddaf, ond gofalwch rhag meithder, ac ymrwymwn yn gyhoeddus fel hyn i osod eich ateb yn yr UDGORN nesaf. Os ydyw hyn yn deg, dysgwyliwn i chwi ymosod ati; os yn annheg, dymunwn wybod: eithr deallwch hyn, na foddlonwn ni i ymddadleu â chwi ond ar bapyr yn unig, a hyny "yn ngwyneb haul a llygad goleuni."

Yr eiddoch yn barchus a gostyngedig,

Merthyr, Ebrill 17, 1849.* Y GOLYGYDD.

NODAU PREGETHWYR.

MAE y Parch. W. R. Davies, o Ddowlais, wedi dyfod i wybodaeth o'r diwedd, fod Duw wedi ei anfon i bregethu yr efengyl; a'r dull a'r modd y daeth i wybod hyn yw, o herwydd ei fod yn dwyn y nodau anghenrheidiol sydd i fod ar weision Duw, cyn y byddont

yn addas i waith y weinidogaeth. Haerai Mr. Davies dros y pwlpud, yn nghapel Elim, Penydaren, nad côt ddu a napcyn gwyn oedd nodau gweision Duw, ac na wnaent y tro etto ychwaith; ac, ebe efe hefyd, "Profodd gweision Duw eu hanfoniad yn mhob oes; Elias a brofodd ei anfoniad ar fynydd Carmel, Moses yn yr Aifft, ac felly yn y blaen; ac ni chaiff neb ddyfod i'r pwlpud hwn ychwaith, heb iddo yn gyntaf brofi fod Duw wedi ei anfon; a'r dull y gall brofi hyn yw, trwy ddwyn llythyr wedi ei arwyddo gan ddynion parchus o'r eglwys y perthyna iddi!" Ac felly, profodd Mr. Davies fod Duw wedi ei anfon, o herwydd fod dynion parchus yn sir Benfro wedi tystio ei fod ef yn weinidog yno cyn dyfod i Ddowlais! Hynod, onide?

Dowlais. ALFRED CLARK.

[Tra mae dysgeidiaeth fel hyn yn flasus genym, gobeithiwn y gofala pob gohebydd, ar ei berygl, i beidio cam-ddarlunio dywediadau ein cyfeillion parchedigol; a rhag ofn hyny, dysgwyliwn enw priodol pob gohebydd wrth ei ysgrif, a rhoddwn ninnau yr UDGORN yn agored i amddiffyniad.—GOL.]

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FYNWY.

CAFODD Cymmanfa sir Fynwy ei chynnal yn Nantyglo, ar yr 8fed o Ebrill. Wedi agor y cyfarfod haner awr wedi deg gan y Llywydd, ac anerch y dorf, cynnrychiolwyd y cangenau, y rhai sydd yn 14 (heblaw y ddwy a drosglwyddwyd i Gynnadledd Ddwyreiniol Cymru), ac yn cynnwys 34 o henuriaid, 29 o offeiriaid, 30 o athrawon, a 16 o ddiaconiaid; 191 wedi eu bedyddio er y gymmanfa ddiweddaf; y cyfanswm yn 563. Cynnydd er y gymmanfa o'r blaen, 92. Wedi hyny galwyd ar Hen. W. Phillips i anerch y cyfarfod, yr hyn a wnaeth mewn araeth fywiog a rhagorol; ac wedi cael cymmeradwyaeth i'r holl swyddogion, terfynwyd y cyfarfod borenol.

Am ddau, wedi galw swyddogion, a rheoleiddio dwy o gangenau newyddion, galwyd ar y brawd Phillips, yr hwn, yn mhlith pethau ereill, a annogodd y Saint trwy y gynnadledd hon, fel pob un arall trwy Gymru, i roddi llaw o gynnorthwy at y gwaith gogoneddus hwnw o adeiladu teml i Dduw yn nyffryn y mynyddoedd; a dymunodd ar y llywyddion i ofalu am hyny yn mhob cangen. Yna gwnaed cof am Iesu Grist, a therfynwyd.

Yn y cyfarfod cyhoeddus, am chwech, pregethodd amryw o'r brodyr yn fedrus ac effeithiol; ac fel hyny diweddwyd cymmanfa chwarterol arall, yn yr hon y derbyniwyd llawer o ddysgeidiaeth werthfawr i bawb.

THOMAS GILES, *Llywydd*,
DAVID JONES, *Ysgrifenydd*.

SIR FORGANWG.

Ar y 15eg o Ebrill, cynnaliwyd Cymmanfa Morganwg, yn y lle arferol yn Merthyr. Agorwyd y cyfarfod cyntaf am hanner awr wedi deg gan y Llywydd; ac yn fuan galwyd am gynnrychioliad y cangenau, y rhai oeddynt yn 29 mewn rhifedi, ac yn cynnwys 90 o henuriaid, 98 o offeiriaid, 86 o athrawon, a 38 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio er y gymmanfa olaf, 306; cyfanrif yn 2139, (heb gyfrif yr ymfudwyr). Y cynnydd er y 1af o Ionawr, yw 233. Yna dangosodd y Llywydd ddyledswydd yr holl swyddogion i adnabod eu lleoedd, ac am i bob un beidio cymmeryd ei arwain gan ddiafol i ddyrchafu ei hunan, ac i feddwl ei fod ef yn addasach i lywyddu na'r hwn fyddo wedi ei osod; ac o'r ochr arall, am i bob llywydd i beidio tybied ei hunan yn rhy wael, ac fod ereill gan ei lywyddiaeth yn addasach i'r gwaith. Wedi hyn galwyd llawer o swyddogion, a thraddododd y brawd Howells o Aberdâr araeth Saesneg; ac yna terfynwyd yr oedfa.

Wedi agor y cyfarfod am ddau, penderfynwyd rheoleiddo Bro Morganwg yn Gynnadledd, dan yr enw Cynnadledd Orllewinol Morganwg (yn cynnwys cangenau Pontfaen, Drym, Cwmbychan, Llwyni, Bryn, Peel, Cyfyng, Wig, Alltwen, Ystradgynlais, Coedygarth, Castellnedd, Abertawy, a Threboth); a bod Thos. Pugh i fod yn Llywydd, a Hopkin Mathews ac Evan Williams, Cwmbychan, yn Gynghorwyr; ac hefyd fod y Cynghor i'w gynnal yn Nghastellnedd. Yna wedi cael cynghorion buddiol, a chyfranu o swper yr Arglwydd, gosododd y Llywydd achos y deml yn Seion o flaen y Saint, gan eu hannog i gyfrannu yn ol eu hewyllys i'w hadeiladu. Penderfynwyd fod John Davis, argraffydd, Merthyr, i dderbyn y cyfryw gasgliadau o bob cynnadledd trwy Gymru, a'u danfon i'r Llywydd Orson Pratt. Galwodd y Llywydd hefyd sylw yr holl lywyddion at yr hyn a benderfynwyd yn y Cynghor o flaen y Gymmanfa ddiweddaf, sef fod pob cangen yn gyfrifol i lywyddion y cynnadleddau am yr holl lyfrau a dderbynir ganddynt, a'r un modd y cynnadleddau i'r cyhoeddwr; a phenderfynwyd yn unfrydol i gario hyny yn mlaen. Yna wedi

dewis J. Phillips, Pontytypridd, yn Gynghorwr i Wm. Phillips, yn lle Thos. Pugh, cauwyd y cyfarfod fel arferol.

Am chwech, pregethodd amrywiol frodyr yn Gymraeg a Saesneg, yn Merthyr a Georgetown, i gynnulleidfaoedd lliosog iawn; ac felly terfynwyd cymmanfa nad ydys yn cofio nemawr ei gwell.

W. Phillips, *Llywydd*,
J. Davis, *Ysgrifenydd*.

AMRYWIAETHAU.

Dadguddio Dirgelwch.—Mewn ysgol Sabbothol, yn un o gapeli Dowlais, yn ddiweddar, rhoddwyd adnod i'r ysgolheigion i'w hesbonio; a'r adnod dan sylw oedd, "Gwyn fyd y rhai addfwyn, canys hwynthwy a etifeddant y ddaear." Methodd yr ysgolheigion a chael allan y dirgelwch, nes cael y gweinidog yno, yr hwn pan ddaeth a agorodd ei enau mewn doethineb, ac a ddadguddiodd iddynt y dirgelwch fel y canlyn:—"Mae gan y freniness filwyr yn y lle hwn, onid oes?" "Oes," oedd yr atebiad. "Ystyriwch fod y rhai'n yn cael gorchymyn i fyned i ryfel, a chael eu lladd yn y rhyfel: felly, trwy eu haddfwynder yn myned wrth y gorchymyn, etifeddant y ddaear trwy gael eu claddu ynddi." Dyma, meddai y parchedig, yw meddwl yr adnod!—*A. Clark.*

Ffraethineb.—Blinid un o'r Saint gan gyfeilles sectyddol, trwy ofyn iddo yn fynych, "Pa bryd yr wyt yn myned i Jerusalem?" Rhyw amser wedy'n, adroddai y gyfeilles, mewn carol Nadolig, ei bod "yn myn'd i Bethle'm dref;" yna y Sant a geisiai ganddi i alw gydag ef wrth fyned, o herwydd y gallai gael cwmni hyd *Jerusalem.*

Clochydd a Sant.—Boddlonai un o'r Saint brofi i glochydd barhad "apostolion" yn eglwys Crist, ar yr ammod iddo yntau brofi *gosodiad* "clochyddion" ynddi. Ciliodd y clochydd.

Digrif.—Dywedodd merch ieuanc yn ddiweddar, y mynai hi ei chladdu yn y fynwent newydd, o herwydd ei bod yn decach ac yn *iachach* lle nâ'r hen fynwent.

"Ffwl Ebrill."—Dywedir wrthym ni, fod y 4ydd adnod o'r ddegfed bennod o lyfr Esther, yn crybwyll am ddechreuad yr arferiad ffol hwn. Gwell i bawb edrych yno drostynt eu hunain, canys mae ein hamser ni yn brin, a'n Beibl ddim wrth law.

BARGEN.

Os gweli rywbeth rhad a da,
Cymmera hyn o gynghor,
Ei fod yn ddrud am unrhyw bris,
Os gall dy dŷ ei hebgor.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 5.] MAI, 1849. [CYF. I.

Y "DONIAU YSBRYDOL" YN MRAWDLYS Y GELYN.

"YMADRODD DOETHINEB."

YN awr yr ydym yn barod i sylwi ar "ymadrodd doethineb," fel y ddawn gyntaf o'r Doniau Ysbrydol, ag sydd yn cael ei barnu yn mrawdlys y gelyn. Mae digon yn enw y ddawn hon er cael allan y gwirionedd am dani, i'r rhai sy'n feddiannol ar ychydig o synwyr cyffredin. Duw sydd yn ei chyfranu, ac y mae yn deilliaw oddi uchod trwy yr Ysbryd. Geill dyn dreulio ei oes mewn coleg, ac wedi y cwbl ddyfod allan yn amddifad o ymadrodd doethineb; canys nid yw y coleg yn addasu mwy ar ddyn i dderbyn rhoddion o'r nef, nag yw y beudy. Yr oedd y Groegwyr yn ceisio doethineb, ac yn ei chael; ond o ba le? Nid oddiwrth Dduw, ond oddiwrth yr athrofeydd. Am y ddoethineb ddynol hon, yr haera y Mormoniaid "mai ynfydrwydd o'r mwyaf yw meddwl ei bod yn angenrheidiol i bregethu yr efengyl." "Diammau," fel y dywed Mr. Sylwedydd (yn *Seren Gomer*, Hyd 1848), "fod yr holl Apostolion, a chyhoeddwyr yr efengyl, yn cael eu cynnorthwyo gan yr Ysbryd Glân (trwy ymadrodd doethineb), yn yr hyn yr oeddynt yn ddiffygiol; megys yr oedd Crist yn annog ei ddysgyblion i beidio a rhag ofalu beth a lefarent pan ddygid hwynt o flaen y penaethiaid, am y byddai i'r Ysbryd Glân eu dysgu yn yr awr hono beth a ddywedent. Yr oedd yr Apostolion oll yn feddiannol ar ddoethineb yn mhriodol ystyr y gair." Dyna beth yw doethineb y ddawn dan sylw, ac nid dim arall; ond nid mewn coleg

y derbynid hi gan yr apostolion, onide buasai gan y Groegiaid hefyd yr un cystal. Yna, y mae'r Sylwedydd, er ceisio dangos rhagoroldeb y coleg ar y dull apostolaidd o addasu dynion i'r weinidogaeth, yn gwneuthur "ymadrodd doethineb" yn "lefaru â thafodau dyeithr!" Gofyna, "Pa fodd y pregethir yr efengyl i'r byd heb ddysgeidiaeth, ac adnabyddiaeth o wahanol ieithoedd y gwahanol genedlaethau a'i preswyliant?" Hefyd, "Os ydyw y Mormoniaid am wneyd heb ddoethineb, neu ddysgeidiaeth [ieithyddol, wrth gwrs], pa fodd y pregethant eu hefengyl i'r byd? A bregetha rhai o'u pregethwyr Cymreig yn yr iaith Saesonaeg, a hwythau heb feddu yr adnabyddiaeth leiaf â'r iaith hono o'r bron? Os dywedant na wnant, atebaf finnau mai dyna fel yr oedd yr apostolion yn gwneyd; ac os ydynt yn hawlio yr un doniau a medrusrwydd â'r dewrion cyntefig a bregethent efengyl y deyrnas, y mae yn rhaid iddynt wneuthur yr un modd." With ddweyd hyna, tybia y Sylwedydd nad ellir bod yn feddiannol ar "ymadrodd doethineb," heb fod yn hyddysg mewn ieithoedd dyeithr! Beth a roddid gan yr Yspryd i'r apostolion, pan y dygid hwynt o flaen y cynghorau? Ieithoedd dyeithr, yn sicr; canys ni allai dim arall, yn ol geiriau Mr. S., fod yn ymadrodd doethineb! Beth bynag a lefarid mewn tafod dyeithr, yr oedd yn ymadrodd doethineb, wrth gwrs. Ond aroswn wrth y Sylwedydd am brawf o fod rhyw un o'r apostolion, neu eu canlynwyr, wedi bod yn *pregethu* trwy gyfrwng "ymadrodd doethineb" y tafodau dyeithr. Treied wneyd pregethu, os gall, o'r llefaru â thafodau ar y Pentecost, erbyn y deuwn i drin y ddawn o "Lafaru â Thafodau." Yn mhellach, dywed y Sylwedydd, "Yn gymmaint a bod yn ddichonadwy i bregethwyr yr efengyl y dyddiau presennol ddysgu ieithoedd gwahanol genedloedd y byd, pa eisieu eu doniau sydd â'r ddawn o lefaru tafod dyeithr, fel yr oedd yr apostolion yn cael?" Atebwn, fod cymmaint o eisieu donio glowyr a mwnwyr anllythyrenog ein gwlad, ag sy'n cyrchu i'r athrofeydd i ddysgu ieithoedd er pregethu yn yr oes hon, ag oedd eisieu donio pysgotwyr glan môr Galilea i'r un dyben yn eu hoes hwythau. Os yw yn ddichonadwy dysgu ieithoedd yn awr, yr oedd yn ddichonadwy hefyd y pryd hwnw; ac os gallai Duw ddonio yn yr amser gynt, paham lai etto? Ond dealled y darllenydd, nad ydym ni yn credu i Dduw ddonio neb erioed â'r ddawn o lefaru â thafodau, i'w addasu at bregethu; canys y mae yn ddigon rhwydd pregethu i'r gwahanol genedloedd, trwy ddechreu ar y rhai sy'n gwybod iaith

eu cymmydogion. Dyna fel y mae'r "efengyl dragywyddol" yn cyflymu dros y byd y waith ddiweddaf hon. I'r dyben o bregethu felly, cynnysgaetha Duw ei weision ag "ymadrodd doethineb," yr hwn a ystyria athrawon colegau a doethion daear yn ynfydrwydd a ffolineb. Y mae yr un mor anmhosibl i Mr Sylwedydd ddirnad "ymadrodd doethineb" yn awr, ag oedd i'r Groegiaid gynt; canys trwy yr un cyfrwng, sef athrofeydd, y mae'r ddwyblaid yn barnu y deillia gwir ddoethineb. Na feddylied neb fod y Saint yn diystyru doethineb ddynol; mae hono yn dda yn ei lle, ac yn fuddiol; ond pan elo i lanw lle doethineb Duw, ac i geisio gwneuthur pregethwyr iddo, yna mae yn haeddu ei chondemnio ar unwaith. Mae y Saint yn cefnogi doethineb a dysgeidiaeth ddynol, mor bell ag y bydd lo heb groesi doethineb Duw; ond pan elo doethineb ddynol i wneuthur esboniadau croes-haeriadol ar ddoethineb ddwyfol, yna mae yn llawn bryd i droi y glust fyddar ati. Gwell gosod y ddoethineb ddynol i ddilyn y ddwyfol, trwy gyd ddweyd, "Yr arwyddion hyn a ganlynant," &c., nâ gosod y ddwyfol i ddilyn y ddynol, trwy groes-ddweyd, Ni chanlynant. Pe dilynai pawb Iesu Grist, Pedr, Paul, a'r lleill, byddent yn Formoniaid gwarthus; ond trwy ddilyn y goleuni dynol a roddir i oleuo eu goleuni tanbeidiach hwy, parha dynion yn Fethodistiaid, Independiaid, a Bedyddwyr call a chymmeradwy. I brofi ein pwnc, annoger rhywun i bwlpudau ein gwlad i ddynwaredu Paul yn pregethu yr efengyl anghyfnewidiol, a chyhoeddi anathema wrth bawb a bregethai rywbeth yn amgen nâ "Deisyfwch y doniau ysbrydol," "na waherddwch lefaru â thafodau," "na ddirmygwch brophwydoliaethau," &c.; a buan y gwelid y pwlpudau yn cau pawb allan a bregethent trwy "ymadrodd doethineb" yr apostol hwnw, tra byddai croesaw iddynt pan â'u doethineb ddynol yn ammau ei eiriau! Yn awr, "Od oes ar neb eisieu doethineb, [yn hytrach na myned i'r coleg i'w hymofyn] gofyned gan *Dduw*."

"YMADRODD GWYBODAETH."

Dywed Mr. Sylwedydd, "Tebygol mai wrth y ddawn hon y meddylid y wybodaeth oruwch naturiol ag oedd yn cael ei chyfranu i'r prophwyd Cristionogol, yr hwn a feddiannai y ddawn o brophwydoliaeth y sonir am dani yn 1 Cor. xii, 10. Yr oedd y ddawn o ymadrodd gwybodaeth yn fath o ysbrydoliaeth i egluro y prophwydoliaethau yn gywir, o herwydd yr hyn ei gelwir, yn

pen. xiii, 2, yn *brophwydo*. Ond wrth y ddawn hon, y mae y Capt. Jones yn golygu, y '*sicrwydd*' ag y mae yr Ysbryd Glân yn ei roddi i blant Duw o u bod yn blant iddo, ac yn aelodau yn ei eglwys. Mewn gwrthwynebiad i hyna, dywedaf, mai yr hyn ag oedd yn profi iddynt eu bod yn aelodau yn eglwys Dduw, oedd y gwyrthiau ag yr oeddynt wedi eu gweled cyn eu hymuniad â'r eglwys, neu y doniau, sef yr oll gyda'u gilydd, ag yr oeddynt wedi bod yn dystion o honynt." Dyna ddweyd rhagorol, onide? Os yw y Captain yn dweyd mai *sicrwydd* yw "ymadrodd gwybodaeth," tybia y Sylwedydd mai *prophwydoliaeth* ydyw! A wyr y dynion bach hyn am beth y siaradant? Beth bynag sydd yn wybodaeth, mae yn ddinu ei fod yn sicrwydd; ac os yw plant Duw yn gwybod eu bod yn eiddo iddo, dyna wybodaeth (mewn "ymadrodd," os mynwch), a lle bo gwybodaeth mae sicrwydd yno hefyd. Lle byddo prophwydoliaeth, ni fydd yno sicrwydd nes y delo i ben; a lle na bo sicrwydd, nid oes yno lawer o wybodaeth. Mae "gwybodaeth" yn dyfod i ran pob un o'r Saint, yn ol yr addewid (Ioan vii, 17); eithr "*ymadrodd* gwybodaeth" a renir o'r neilldu i'r sawl a ewyllysio yr Ysbryd, fel y gallont ddysgu i ereill "beth sydd yn rhaid iddynt ei wneuthur i fod yn gadwedig." Fe welir fod y wybodaeth hon yn meddiant pawb, ond nad yw pawb yn cael ymadrodd i gyhoeddi eu gwybodaeth. Pa fodd y daeth y Sylwedydd i ddeall mai gwyrthiau oedd y sicrwydd a feddai dynion gynt o'u bod yn blant i Dduw? Ai gwyrthiau a feddyliai Crist yn yr addewid, pan y dywedai, "A chwi a gewch wybod am y ddysgeidiaeth?" Ai nid yr Ysbryd Glân sydd yn cyd-dystiolaethu â'n hysbryd ni, ein bod yn blant i Dduw? Pe gwyrthiau fyddai sicrwydd plant Duw, beth fyddai eu sicrwydd pe deuai y gau-brophwydi i dynu tân o'r nef yn eu golwg? Y rhai sydd yn gwybod eu bod yn blant Duw, nid trwy wyrthiau y daethant i wybod hyny, ond trwy fod eu Tad yn rhoddi ei Ysbryd i ddadguddio hyny iddynt. Dywed ein Sylwedydd mai y "prawf goreu i wybod pa un a ydyw dyn yn blentyn i Dduw ydyw, drwy iddo chwilio ei hunan, a ydyw efe yn caru Duw a'r brodyr." Geill llawer un chwilio ei hunan am ei oes, a charu ei frodyr â'i holl galon, ac wedi y cyfan tybied ei fod yn gwasanaethu Duw, fel Saul o Darsus gynt, pan yn erlid ei blant! A all Mr. S. enwi rhyw un a adnabu ei hun yn blentyn i Dduw, yn mhlith y Methodistiaid, trwy chwilio ei hunan, a charu Duw a'r brodyr? Os nad yw y "doniau ysbrydol yn anhebgorol angenrheidiol er

iachawdwriaeth,' mae yn ddiau fod adnabyddiaeth ddadguddiedig yn anghenrheidiol; canys "hyn yw y bywyd tragywyddol, iddynt dy *adnabod* di yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfonaist ti, Iesu Grist." A phwy a feiddia ddweyd mai Crist yw yr Arglwydd, neu ei fod ef yn ei adnabod, ond trwy "eglurhad yr Ysbryd?" Os nad oes gan Mr. Sylwedydd, ac enwadau ein gwlad, adnabyddiaeth felly o Dduw a'i Fab, ofer yw eu holl gred, eu hofn a'u dychryn, eu rhith gariad, eu croes-esboniadau, eu hathrofeydd, eu gwyneb hir, eu parchedigion doeth, eu taerineb am arwydd, a'u casineb at "Sataniaid"—nid yw y cyfan yn amgen nâ dynion "yn dysgu bob amser, ac heb allu dyfod un amser i *wybodaeth* y gwirionedd;" "a chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi."

"FFYDD."

"Ffydd" yw y drydedd ddawn sydd wedi ymddangos yn mrawdlys y gelyn. Mae yn dda genym am ffydd, canys trwyddi hi y daethom i sicrwydd am y pethau a obeithiem; a mynwn chwarae teg iddi, os gallwn. Dywed Mr. Sylwedydd fod "ffydd" yn euog o fod yn ffydd farw, yn ffydd wyrthiol, ac yn ffydd gadwedigol; a'i bod felly yn fwy nag un. Yn awr, gofynwn beth yw ffydd farw? Wel, credu y gallwn gael maddeuant pechodau trwy fedydd, a pheidio ufyddhau wed'yn, yr hyn yw ffydd heb weithredoedd. Beth yw ffydd wyrthiol? Dim mwy na chredu y gall Duw iachâu rhywun, mor rhwydd â maddeu ei bechodau. Wel, beth yw ffydd gadwedigol? Yr un peth â'r ffydd gyntaf cyn iddi farw, a'r un peth â'r ail pan mewn gweithrediad. "Beth *bynag* oll a geisioch wrth weddio, *credwch y derbyniwch*, ac efe fydd i chwi," meddai Iesu Grist. Os bydd rhywun am faddeuant, creded y derbynia; os bydd rhywun am nerth, creded y derbynia; os bydd rhywun am yr Ysbryd yn eglurhaol, creded y derbynia; os bydd rhywun am gariad, creded y derbynia; os bydd rhywun am wella ei goes, creded y derbynia; os bydd rhywun am wlaw, creded y derbynia; a chan fod pob peth mewn addewid, dywedwn, os bydd rhywun am arwydd, creded y derbynia; "canys pob peth all fod i'r neb a *gredo*." Yn awr, fe ddeallir fod eisieu mwy o ffydd i wella coes, nag i dderbyn maddeuant; ac fod eisieu mwy drachefn i symud mynydd, nag i wella coes: ond pwy ddealla fod hyny yn gwneyd mwy nag un ffydd? Y graddau, neu y gwahanol weithrediadau o eiddo un ffydd, sydd yn achosi i'r Sylwedydd, feddyl-

iwn ni, ei gweled yn dair. Mae gan bawb braidd sy'n ufyddhau i fedydd, ddigon o ffydd i dderbyn maddeuant; ond mae y ffydd hono i gymmaint graddau gan rai, fel y gellir ei chanfod trwy y ddawn o "wahaniaeth ysbrydoedd," ac y maent yn derbyn iechyd trwyddi yn ddiattreg, fel y gwr cloff o Lystra (gwel Act. xiv, 8, 9). Wedi "*gweled* fod ganddo ffydd i gael iechyd," y gorchymynwyd i hwnw sefyll ar ei draed. Mae ffydd nerthol felly yn rodd oddiwrth Dduw i rai, tra mae ereill yn gorfod boddloni ar gymmaint o ffydd ag sydd eisieu i gael cynhorth Duw i barhau gyda ei waith. Mae ffydd yn wahanol iawn yn ei maintioli mewn dynion; gall yr hwn sy'n feddiannol ar gymmaint â gronyn o had mwstardd, ddweyd mai efe yw "i *arall* ffydd;" ond pwy a ddywed fod yr hwn sydd wedi credu yr efengyl, yn amddifad o ronyn sy'n llai o'r ffydd hono? Gronyn o faintioli neillduol a ystyria yr Ysbryd yn rodd neu yn "ddawn;" canys y mae mor haelionus, fel nad ystyria ronyn sydd lawer yn llai na gronyn o had mwstardd o ffydd, yn deilwng o'r enw. Ac heblaw hyny, y mae ffydd, yn gyffredin, yn beth sy'n cael ei gynnyrchu gan ddyn ei hunan, fel yr awgryma Crist wrth dad y bachgenyn mud a byddar, sef, "Os gelli di gredu" (Marc ix, 23); ac mae ffydd felly yn ofynol yn mhawb er eu derbyn i'r eglwys, ac hefyd er eu cynnorthwyo i'w chynnyddu, trwy dynu gronyn oddiwrth yr Ysbryd ati i'w gwneyd yn *ddawn* o ffydd. Galwn gyfrif i'r Sylwedydd paham nad oedd y deg hyny a ddaethant at Grist i'w glanhau, yn feddiannol ar ffydd yn gadwedigol: yn union wedi iddynt hwy osod eu ffydd mewn gweithrediad i dderbyn iechyd, gollyngodd naw o honynt eu ffydd i farw, fel na allent gredu dim yn ychwaneg. Pe parhaent i gadw eu ffydd yn fyw, a chredu pethau ereill, gyda chredu er cael iechyd, gallent fod yn eithaf cadwedig. Felly, y mae yn ddigon eglur bellach, mai yr un ffydd a weithredir gan y garddwr wrth hau ei had, gan grediniwr wrth ufyddhau i'r efengyl, a chan blentyn i Dduw wrth geisio iechyd, ag oedd gan Dduw ei hunan pan yn dywedyd "Bydded" wrth y greadigaeth; gyda hyn o wahaniaeth, fod y ffordd o'r blaenaf i'r olaf "o ffydd i ffydd," nes cyrhaedd perffeithrwydd.

"DAWN IACHAU."

Mae y ddawn uchod yn cael ei thrafod yn y llys yn fwy boneddigaidd nâ'r lleill, gan nad ydyw yn cael ei llysenwi gymmaint. Caniateir iddi mai yr Ysbryd Glân sydd wedi ei gosod yn yr

eglwys, ac nad oedd yn cael ei gweinyddu allan o honi. "I'r rhai sydd yn yr eglwys," medd S., "y mae yr addewid. 'Od oes neb yn eich *plith* yn glaf, galwed ato henuriaid yr eglwys.' Yr oedd ffydd yn anghenrheidiol yn y derbyniwr gystal a'r gweinyddwr, sef cymmaint â hyn,—'*galwed* ato henuriaid yr eglwys.' Ac yn nesaf, yr oedd sicrwydd yn bod yn yr iawn ymarferiad â'r moddion apwyntiedig. Nid oes fethiant yn bosibl, ond eneinio ag olew, a gweddio gweddi y ffydd; canys dywed yr adnod yn bendant, ond gwneyd hyny, y bydd i weddi y ffydd iachâu y claf. Nid efallai y weddi a'i hiachâ ef; ond '*a* iachâ y claf.' Nid oes modd llithro oddiwrth gyflawniad addewid, os bydd yr ammodau wedi eu cyflawni." Dyna fel y llefara Mr. Sylwedydd am y ddawn hon. *Galw* yr henuriaid at y claf, oedd yr holl ffydd ag oedd yn eisieu er ei iachâu! Os felly, yr oedd *ceisio* gan Grist gynt yn ddigon o ffydd yn nhad y bachgen mud a byddar er bwrw allan y cythraul (Marc ix, 22); ond iaith Crist ar yr achlysur oedd, "Os gelli di gredu,"—yr hyn a ddengys fod Duw yn dysgwyl ffydd yn mhawb sy'n alluog i'w gweithredu. Ni sonia y Sylwedydd fod y ddawn iachâu "*i arall*," fel am y doniau ereill; ac y mae yn hyny yn dangos cyfrwysdra nid bychan. Meddylia y gall pob claf yn yr eglwys gael iechyd gystal â neb, ond gwneuthur y gorchwyl bach o *alw* yr henuriaid. Ond, efallai nad oedd neb yn dygwydd bod yn glaf, ond y rhai a feddent y ddawn; neu efallai mai yr henuriaid yn unig oedd yn feddiannol ar y ddawn hono. Nad beth am hyny, meddiannai y cloff o Lystra y gyfryw ddawn; a thrwyddi hi y derbyniodd hwnw y fendith. Mae addewid i bawb, ar ammodau, ac yn ol ewyllys Duw, i dderbyn iechyd trwy eneinio a gosod dwylaw, yn enw yr Arglwydd; ond nid yw yn rhesymol dysgwyl llwyddiant ar bob achlysur. Eglura y parhad o eiriau Iago (pen. v, 15, 16) yr achos o hyny. Ar ol "A gweddi y ffydd a iacha y claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i fyny;" darllenir fel hyn—"ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo. Cyffeswch eich camweddau bawb i'ch gilydd, a *gweddiwch* dros eich gilydd, fel y'ch *iachaer*. Llawer a ddichon *taer weddi* y cyfiawn." Fe welir yn awr pa faint o bethau sy'n anghenrheidiol hefyd, gyda "galw" yr henuriaid, i'r dyben i dderbyn iechyd. Nid yn unig mae yn ofynol cyffesu beiau i'n gilydd, ond rhaid gweddio dros ein gilydd hefyd; ac nid rhyw fath o weddio a ddichon wneyd y tro, ond *taer* weddio, a hyny nid gan neb ond y *cyfiawn*. "Llawer a ddichon" gweddiau felly, ond

ni ddywedir y byddant yn sicr o lwyddo bob tro. Dangos yr hyn oedd yn ofynol cyn llwyddo, oedd dyben cyfarwyddiadau Iago. Nid ydym ni yn ewyllysio gwneuthur Duw yn gelwyddog yn ei addewid, megys yr ymdrecha y Sylwedydd wneyd (canys ni rydd un prawf i Dduw dynu ei addewid yn ol); eithr ewyllysio dangos ydym mai ar ddynion y gorphwys y bai fynychaf na byddent yn derbyn yr hyn a ofynant yn enw yr Arglwydd, ac mai doethineb yn Nuw yw peidio rhoddi i'w blant bob tro y ceisiant. Pe gwir rhesymeg afresymol y Sylwedydd, "nad oes fethiant yn bosibl, ond eneinio ag olew, a gweddio gweddi y ffydd," ni fuasai neb o blant Duw yn marw, pe galwent atynt henuriaid yr eglwys pan y cawsent eu cymmeryd yn glaf! Mae y dull yna o ymresymu yn annheilwng o ddyn sy'n chwilio am wirionedd; gadawer ef i'r rhai sydd yn chwilio am bob twyll, ond twyll eu hunain. O herwydd fod Capt. Jones yn dweyd fod "rhai aelodau mor weiniaid, fel na allant dderbyn iechyd ar unwaith, fel Timotheus ac ereill gynt, ac fod yn rhaid parhau i weinyddu iddynt, ac i weddio yn daer drostynt," gofyna, "A oes rhyw rai o honynt yn fwy gweiniaid na'r rhai yr oedd Crist yn eu hiachâu gynt? A oes rhai o honynt yn fwy gweiniaid na'r wraig a'r gwaedlif arni," &c.? Ai gwraig *wan* oedd yn dweyd, "Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf?" Pan oedd Crist yn "gweled eu ffydd hwy," yr oedd yn iachâu fynychaf; ac nis gwyddom ni am un enghraifft lle y gellir dweyd nad oedd ffydd gan y derbynydd, oddieithr fod y cyfryw yn farw neu allan o'i bwyll. Y ffordd oreu i gael allan pa un a oedd ffydd gan dderbynwyr bendithion, yw darllen y Testament Newydd, a threio drosom ein hunain yn yr oes hon, am yr un bendithion. Ond peidiwn meddwl mai rhyw Iesu Gristiau ac apostolion yw henuriaid yr oes hon, mwy na'r rhai gynt; mae eisieu rhyw reswm yn mhob peth. Dywed Mr. Sylwedydd yn mhellach ynghylch geiriau Iago, fel hyn:—"Ni raid petruso nad oedd y sicrwydd mwyaf am yr iachâd yn yr iawn ymarferiad a'r moddion, ac nid oes hanes iddynt fethu erioed yn oes yr apostolion." Os nad oes genym hanes iddynt fethu, nis gwyddom ni am un hanes ychwaith iddynt lwyddo, trwy eneinio a gosod dwylaw; a gallwn betruso yn fawr iddynt fethu yn aml, ie, yn aml iawn. Os oedd y saint bryd hyny yn ufyddhau i eiriau Iago, y mae yn rhesymol meddwl eu bod yn galw yr henuriaid atynt, pan y byddent glaf; ac os oeddynt yn derbyn iechyd bob tro heb fethu, nid oedd bosibl fod neb o honynt byth yn marw! Ond, ai gwir hyny?

O herwydd fod y saint yn barnu fod Timotheus a Trophimus wedi methu derbyn iechyd trwy yr ordinhad, gofyna y Sylwedydd am brawf i hono gael ei gweinyddu arnynt; a dyweda gyda llaw, "fod gan yr apostolion hawl i gyhoeddi melldithion, yn gystal â bendithion, uwchben y rhai y barnent yn deilwng." Mae yn wir na allwn roddi hanes i'r ordinhad gael ei threio ar un o honynt; ond gall pawb weled nad melldithio Timotheus oedd Paul, pan yn ei annog i ymarferyd gwin at ei gylla, a'i fynych wendid. Ymofyn ei wella rywffordd oedd Paul; a thrwy ei fod yn annog meddyginiaeth at hyny, ymddengys fod yr ordinhad wedi methu. Paham na ddywedai Paul wrtho am alw yr henuriaid, os oedd yr ordinhad yn sicr o lwyddo bob tro, a'i yntau yn dymuno y fendith o iechyd iddo? Y mae methiant yn dilyn yr ordinhad pan heb ddigon o ffydd; ac y mae yn gadael troseddwyr yn fynych yn weiniaid ac yn llesg, a llawer i huno. (1 Cor. xii, 30.) Mae yn ddrwg genym i ddweyd, na ŵyr y Sylwedydd ddim ynghylch y "traddodi i Satan, i ddinystr y cnawd, fel y byddai yr ysbryd gadwedig;" ac y mae yn ddrwg genym hefyd, nad yw ef yn wrthddrych addas i dderbyn gwybodaeth am bethau felly, tra yn methu derbyn pethau llai. Dywed Mr. S. hefyd, mai "ar y rhai yr oedd yr Apostolion yn cyhoeddi y barnau, yr oedd y ddawn hon i gael ei gweinyddu, h. y., ar eu hedifeirwch am eu bai, a'u cyfaddefiad o'u camsyniad, ac yr oedd yn ateb y dyben hefyd yn wastad." Yn mha le cafod y Sylwedydd afael ar y wybodaeth hona, tybied? Mor afresymol yw haeriadau fel hyn. Cymmaint â hyna am y ddawn iachâu.

LLYTHYR AT Y BRAWD J. DAVIS.

"Vitium alitur tegendo."

Anwyl Frawd Davis,—Y trydydd gofyniad o'ch eiddo, yn Udgorn Ebrill, ydyw, "Pa faint o ddaioni a wnaeth Roberts o Rymni, a Davies o Ddowlais, wrth areithio yn erbyn y Saint?" Llawer, meddaf, mewn llawer dull a modd. Gyda'r ugeiniau yn Merthyr a Dowlais a allant dystio mai y ddau uchod fu yn offerynau i agor eu llygaid i ganfod gwirionedd y Saint, y mae amryw yn Aberdâr, ac yn eu plith yr ydwyf, mewn ysbryd diolchgar i Dduw, yn rhesu fy hun; a gallaf dystio yn eofn yn nydd y farn, mai Adolygiad y brawd Capt. D. Jones, ar Ddarlith Roberts o Rymni, a fu yn foddion i'm hargyhoeddi o dwyll y grefydd ag yr oeddwn yn ei phroffesu, ac, fel Saul, yn dwyn sel mawr o'i phlegid.

Ni wyddwn i braidd ddim am y Seintiau, na'u crefydd chwaith, nes i'r Parch. W. R. Davies ddyfod i Aberdâr, i ddangos eu twyll; ond er syndod i'm meddwl i, pa fwyaf yr oedd yn gwaeddi, gan ergydio'r beibl a'r pwlpud, "Mawr dwyll, uffernol ragrith, a thruenus dywyllwch Sataniaid y dyddiau diweddaf," mwyaf i gyd oedd egwyddorion y Saint, fel pelydrau y dwyfol wirionedd, yn ymddyscleirio, nes gwneyd i mi ddechreu credu, os Sataniaid oedd y dynion hyn, fod mwy o wirionedd dwyfol y beibl gyda'i *satanic majesty*, nag oedd gyda'r grefydd ag yr oeddwn i yn ei phroffesu. Amcanai ddinystrio egwyddorion y gwirionedd, trwy ddrwgliwio cymmeriadau y rhai a'u proffesent, a thystiolaethau eu gelynion. Nid oedd hyn yn fy ngolwg ond ynfydrwydd, ac ynfyd y cyfryw fuasai yn eu credu; canys y mae digon o ffeithiau i'n dysgu nad yw tystiolaethau gelynion ddim llai nâ thwyll a dywedyd anwiredd. Dangosodd ei gynddaredd yntau yn y pwlpud, ei fod yn elyn marwol iddynt. Penderfynais innau beidio credu, na barnu, nes cael gwell seiliau nag haeriadau fy nghyfaill, ymenydd pa un yn ddiau a feddalhawyd gan dân y nwyd ddigofus oedd yn gweithio nes berwi'r chwys ffrothog o groen talcen, pe cawsai chwarae teg i farnu yn ddiduedd, fuasai, o bosibl, yn addurn i'r gwirionedd.

Y Parchedig Mr. Roberts, Rymni, a ddaeth allan ar ei ol. Yr oedd Davies wedi agor ffenestri go eang i oleuni y gwirionedd, fel ag y mae yn yr Iesu, i dywynu ei lewyrch nefolaidd i'r carchar tywyll o draddodiadau ynfydrwydd ag y bum ynddo yn agos i ugain mlynedd. Ond mi fethais yn deg a dryllio cadwynau anwybodaeth, sel secturaidd, a chadarn ddôr cywilydd, nes i'r Parch. E. Roberts ddyfod allan â'i draethawd yn erbyn Mormoniaeth, i'w merthyru a'i chladdu mewn tir anghof am byth: eithr parch tragwyddol i'w enw, fe ddrylliodd gadwynau ei sect oddiam danaf, y rhai yn y diwedd a fuasent yn fy nghaethgludo i golledigaeth, am ddysgu, fel y Phareseaid gynt, orchymynion dynion yn ddysgeidiaeth, gan ddiystyru cynghor Duw. Y mae yn wir fy mod wedi cael fy medyddio, meddai y sect ag yr oeddwn yn perthyn iddi; ond nid oedd hyny yn awr yn fy ngolwg ddim llai nâ "Cwrddaist â lleidr (yn meddiannu cymmeriad ac awdurdod nad oedd yn perthyn iddo), a chytunaist ag ef;" oblegid, yr oedd Roberts, erbyn hyn, wedi agor ffordd i mi ddianc o rwyd adarwr cyfrwys Gehenna, i gastell teyrnas Mormoniaeth, i fod yn un o'i deiliaid dedwydd a diogel byth ac yn dragywydd, er gwaethaf eu,

byd, cnawd, a diafol, ynghyd â'i holl ddeiliaid crefyddol. "*Ex veritate causa pendetur.*"

Y mae yn wir fod ymarweddiad parchedigion crefyddol yr oes, er ys blynyddau bellach, wedi dylanwadu cymmaint ar fy meddwl, nes oeri y cariad oedd genyf tuag atynt, a'r ffydd oedd genyf ynddynt fel gweision Duw, serch fod eu hymddygiad tuag at eu praidd tlodion, yn eu profi yn debygach i fleiddiaid, &c. Drwg oedd genyf, tra fum gyda hwynt, weled eu trachwant arianol. Er enghraifft, yr oedd y Parch. ——, Dowlais, yn dweyd wrthyf un tro, "Os cynnygir i mi bum punt y flwyddyn, mewn rhywfan yn fwy nâ'r hyn ag wyf yn bresennol yn ei fwynhau, mi a adawn y lle yr wyf yn y fan." Beth, meddwn, all hyn fod, ond caru y cnuf yn fwy na'r praidd, yr aur yn y deml yn fwy na'r deml, y rhodd ar yr allor yn fwy na'r allor! Dim gwahaniaeth am y praidd, y deml, na'r allor yn Dowlais, ond cael pum punt mwy mewn rhyw le arall. Chwi weithwyr diwyd, caled, helbulus Dowlais, a ydyw y fath ddyn yn deilwng o'ch ymddiried, tra yn ol ei dystiolaeth (fel y tystia dydd y farn), y mae pum punt y flwyddyn yn fwy yn ei olwg na'ch eneidiau, eich teimlau, a'ch allorau Truenus meddwl fod allorau a themlau Duw, ac eneidiau anfarwol, yn llai eu gwerth yn ngolwg eu dysgawdwyr, nâ phum punt y flwyddyn! Beth, meddwn gyda syndod, fe fyddai y ganfed ran o berchyll moch, yn fwy eu gwerth nâ holl eneidiau, temlau, ac allorau dysgawdwyr y werin yn Nowlais! A geir enghraifft o'r fath hyn yn mhlith y Phariseaid, ag y cyhoeddodd Iachawdwr y byd wae tragwyddol uwch eu penau? Llawer i golegan a ddarfu y tlodion ei gynnal am dair blynedd, i ddysgu y doctrine of Theology from creation to the day of judgment, English grammar, a little Greek, Hebrew, and a little Latin; all very well, so far. Mi garaswn gael y fantais ddysgeidiol fy hun, ond nid ar gost tlodion, ac nid ar gost dweyd ar ol llaw, "Ni phregethaf yr efengyl yn rhad i'r tlodion, serch bod genyf gannoedd o bunnau y flwyddyn." Byddai yn well genyf ddryllio ceryg yr heol, na gwneyd hyny. Tost ydyw ymhelaethu, a dweyd fy mhrofiad yn mhellach tra yn eu plith; ond gwell dweyd y gwir, canys y mae dydd y cyfrif manwl gerllaw; ac os na ddywedwn y gwir, fe ofynir eu gwaed ar ein dwylaw ni, megys ag y gofynir gwaed eu cynnulleidfaoedd ar eu dwylaw hwythau. Besides, brother Davis, you know that they delight in circulating all manner of lies about us; let them do so: we will also circulate the *truth* about them.

and time will crown the latter, as usual, with the wreath of victory. Llawer gwaith y meddyliais, wrth glywed a darllen eu celwyddau, y naill am y llall, yn nghyhoeddiadau misol yr oes, fod yn rhaid fod eu cydwybod wedi ei serio, megys â haiarn poeth, fel nad yw yn ryfeddod genyf fod y cyfryw a allasai gyhuddo eu gilydd yn gyhoeddus yn nghyhoeddiadau yr oes, â phob enw ac anwiredd, ychydig flynyddau yn ol,—yn hollol rydd i wneyd yr unrhyw yn awr ar gymmeriadau y Saint. Dengys hyn i'r werin eu cymmeriad yn ei lun a'i liw priodol.

Pan yn en canol, yr oeddwn fel Lot yn Sodom, mewn ysbryd blinedig, wrth weled eu hysbrydoedd chwyddedig ymffrostgar, mor lawn o serch hunanol, nes gwneyd i mi ofni mai hollti a wnaent, fel y llyffaint oedd am gyrhaedd maintioli y tarw. Yn ngwyneb pob groesaw, yr oedd eu balchder a'u hanniolchgarwch gymmaint, nes gwneyd i mi a chymhar fy mywyd gredu eu bod yn teilyngu y cymmeriad o fod yn anianol, yn angharedig, &c. Pwy o holl dylodion Cymru, ag sydd wedi porthi gwir y "moes" tragwyddol â miloedd o brydiau o fwyd, serch bod hebddo lawer tro eu hunain —pwy o honynt oll a all dystio iddo gael cymmaint ag un pryd yn ol? Pan ar daith yn newynog, sychedig, a blinedig, a feiddiant alw gyda'r parchedigion hyny a fu gymmaint o weithiau yn gwledda ar eu bwrdd? Och fi! fe fuasai golwg gwraig y parchedig yn ddigon i dori calon, a gwneyd i'r teithiwr blinedig i ddewis byw mewn newyn nes cyrhaedd ei hen fwthyn, gan gredu fod lletygarwch esgob (fel y doniau ysbrydol a grym duwioldeb) yn beth a fu, ac nid yw; pan mai y cyntaf, efallai, fuasai yn ei roesawi adref, â'i weniadau gwenieithus, fuasai rhyw barchedig, a rhyw stori fachlyd yn pysgota swllt y dyn tlawd at "achos da a theilwng;' ac ar yr un amser yn cyhoeddi ei anathema ar y cyfryw a alwant hwy yn Jacks, gan osod eu cymmeriad allan gyda'r gwawd a'r diystyrwch mwyaf, am eu bod yn sylla ac yn bwyta y tlodion i fyny! A dynwyd *likeness* erioed mor berffaith â'r tebygolrwydd sydd rhwng meddwl, barn, a bywyd peirch, yr oes, a'r desgrifiad o honynt yn y dyddiau diweddaf a ddarluniwyd gan apostolion Iesu er ys deunaw cant o flynyddau yn ol. Onid ydynt fel y gau ddysgawdwyr gynt, yn gweddio am arwydd, ac fel Belial yn ymofyn gwyrth, hyd y nod o'u pwlpudau, gan floeddio y gair nesaf fod oes y gwyrthiau wedi darfod. Yna y gair nesaf yn y weddi yw gweddio ar eu Duw am "lwyddiant, a dynoethi ei fraich gadarn yn awr fel cynt." Beth yw hyny ond dangos ei.

allu mewn modd goruwch naturiol yn awr fel cynt? Yna "iachâu y cleifion, porthi y gweddwon a'r amddifaid, yn awr fel cynt. Y mae yn sych iawn, a'r maesydd yn llefain am wlaw; gorchymyn iddo ddisgyn yn awr fel cynt: neu, y mae yn wlyb iawn, a ffrwythau y ddaear yn pydru; gwasgara y cymylau, a gorchymyn i'r haul dywynu yn awr fel cynt; canys Duw anghyfnewidiol ydwyt, a'th allu yr un, a dim ond dywed y gair, &c. Mae y pla ofnadwy yn difa ein preswylwyr yn ein hymyl; O, bydded i ti ei attal yn awr fel cynt," &c. O, Gymru, pwy ydyw y rhagrithwyr, y twyllwyr, a'r ynfydion, ag y mae plant bach yn dechreu canfod eu hynfydrwydd yn eglur. Mewn *taro* yn gweddio am i Dduw weithredu yn awr mewn modd gwyrthiol fel cynt, yn gystal ei ymadrodd â neb o'r Saint. Fe ddangosodd Ysbryd Duw i'w weision gynt, gymmeriad y cyfryw ddysgawdwyr yn y dyddiau diweddaf, "yn tori cyfammod, yn enllibaidd, yn anghymmesur, yn anfwyn, yn ddiserch i'r rhai da, yn fradwyr, yn waedwyllt, yn chwyddedig, yn caru melys chwant yn fwy nag yn caru Duw; a chanddynt *rith duwioldeb*, eithr yn gwadu ei grym hi, y rhai hyn gochel di," yr hyn a wnaethym, a'r hyn a wnaf trwy gymhorth Duw byth bythol. *Deus protector noster.* Ac os caniatêwch, fe gaiff ein *Seren* wiw lewyrchu eu darluniad, a'i *udganu*, nid o Gaerdyf i Gaergybi, ond trwy bob bro, ac ar bob bryn lle y hyddo Cymro, a llygaid i weled y darluniad, a chlustiau i glywed eu dedfryd, os na edifarhant yn fuan, a chredu yr efengyl, a rhoddi ufydd-dod i'w chyfreithiau, a chymmeryd eu bedyddio er maddeuant o'u pechodau, fel y derbyniont ddawn yr Ysbryd Glân; oblegid er cysur iddynt hwy, y mae y gair yn wir fod Iesu Grist wedi dyfod i geisio ac i gadw pechaduriaid, o ba rai penaf ydyw y cyfryw a ddarluniwyd. Mi fum i yn eu plith yn meddu yr un cymmeriad, a phawb yn fy nghanmol am ysbryd haelionus, &c.; ond, diolch, yn awr mi gefais drugaredd, am i mi yn ddiarwybod erlid pobl Dduw, trwy gredu eu hanwireddau hwynt. Tua deunaw mis yn ol, y cefais y fraint annhraethol o gael aelodiaeth yn eglwys Iesu Grist, yn mhlith y Saint, ag sydd yn derbyn lluniaeth ysbrydol, y bendithion dwyfol a addawodd Iesu i holl aelodau ei gorff gogoneddus ef; ac oddiwrth fy hen gyfeillion, cefais ddigon o anwiredd erlidgar a phob drwg air. Yr wyf wedi bedyddio dros 100, oll yn meddiannu sicrwydd ffydd, a llawer o honynt yn pregethu yr efengyl yn nghyflawnder ei bendithion.

Yr eiddoch, yn rhwymau yr efengyl dragwyddol,

Aberdar, Mai 10, 1849. WM. HOWELLS.

Y GWRON A'R CORYN.

Yn Iscoed-celyddon, dewr frenin y wlad,
A aeth a'i lu arfog i ymladd mewn càd;
Milwriai dros dynu'r unbenaeth i lawr,
A'i elyn a'i rhwystrai â gallu tra mawr.

Er ymdrech y gwron ar hyll-faes y gwaed,
Yn achos gwiwglodus iawnderau ei wlad;
Er iddo ef frwydro yn ddewr a diludd,
Rhoi fyny gorfyddodd—fe gollodd y dydd.

'Nol hyny aeth eilwaith a'i obaith yn gry',
Y troi'r fuddugoliaeth yn odiaeth o'i du;
Ond er siomedigaeth, trodd allan yn brudd,
Rhoi fyny gorfyddodd—fe gollodd y dydd.

Aeth wedy'n i gynnyg mewn hyder ddifreg,
Gan feddwl gwnai ennill y frwydr yn deg.
Ond etto, er cyrchu, ei siomi fe ga'dd.
A llawer o'i filwyr a gawsant eu lladd.

Y brenin aeth etto yn wrol i'r maes
I ymladd â'i greulon elynion hyll cas;
Ond, er ei wroldeb, ei hyder, a'i ffydd,
Fe'i trechwyd ef eilwaith—fe gollodd y dydd.

Fel hyn ei amynedd barhäodd yn deg,
Nes ymladd yn wrol un frwydr ar ddeg;
Pob tro y bu'n brwydro, fe gollai y dydd,
Ac 'nawr mae'n dychwelyd â'i ddwyfron yn brudd.

Wrth ddod tuag adref, fe deimlai'n dra blin,
Ac aeth i ryw 'sgubor i orphwys ei hun,
Fan hyny'n ofidus darfyddodd ei ffydd,
Y byddai byth iddo ef ennill y dydd.

Pan oedd ef yn gorwedd yn llesgaidd i lawr,
Rhyw goryn a ddenodd ei feddwl yn fawr;
Hwn welai yn dringo ei reffyn i'r làn,
Er hyny yn methu a chyrhaedd y fan.

Y coryn âi eilwaith i ddringo 'r un modd,
Ac yna y gwron o'i eistedd a drodd;
Ond yntau, o herwydd ei fod yn un gwan,
A fethodd drachefn â chyrhaedd i'r làn.

Cynnygiai yn gysson i gyrhaedd y nod,
Ond ar ol pob cynnyg i lawr 'roedd yn dod;
A'r brenin, wrth weled amynedd mor fawr,
A dd'wedai, "Mi gwrddais â brawd imi 'nawr."

Y coryn bach etto ymdrechu a wnai,
Er fod ei allnoedd ef wedi gwanhau;
Ac ar y ddeuddegfed cynnygiad fe aeth,
A chyrhaedd ei amcan dewisol a wnaeth.

Ar hyny gorch'mynodd y brenin yn llon,
I'w fyddin ymgynnull yn wrol o'r bron,
A myned i frwydr—er bod yn dra phrudd,
Ond trwy fawr amynedd, ENNILLWYD Y DYDD!

Chwychwi sydd yn gweddio, heb lwydd ar eich gwaith,
Na roddwch i fyny nes treio sawl gwaeth;
Os meddwch amynedd, fe lwyddwch, mi wn,
Gwnewch gofio amynedd y brenin gwiw hwn.

I. M.

MR. JOHN PUGH A THOMAS PRICE, ABERDAR.

AT OLYGYDD UDGORN SEION.

SYR,—Ar y 30ain o Ebrill, daeth Rhifyn o'r UDGORN i'm llaw am y mis hwnw, yn yr hwn mae genych ychydig sylwadau ataf fi mewn modd personol, yn y rhai y cyfeiriwch at lythyr a ddanfonais at Mr. J. Pugh o Aberdâr, i *dderbyn* challenge *oddiwrtho ef*, ac nid i "roddi cynnyg dyfod i ddadlu" ag ef, fel y dywedwch chwi. Ni fuaswn byth yn meddwl cynnyg dadlu â John Pugh, nag un dyn yn meddu y cyffelyb gymmeriad ag ef. Beth! a yw John Pugh wedi cilio o'r maes eisoes? A yw wedi cyfnewid ei feddwl am ddadl gyhoeddus? A farnodd ef "mai pwyll yw y rhan oreu o wrolder" yn y pwnc hwn? Oni fuasai yn garedig yn y cawr i roddi gwybod i mi ei fod wedi llaesu llinyn ei fwa? Ni wyddai ef faint o ofn, dychryn, ac arswyd, a allasai fod wedi llettya dan fy mron er pan dderbyniais ei *challenge*. Peth ofnadwy, pe dygwyddasai i mi farw rhag ofn dydd y frwydr, a'm gwraig anwyl i ddwyn cyhuddiad o ddynladdiad (*manslaughter*) yn erbyn Pugh a'i *challenge*. Ond, ar eich cynghor *chwi*, mae John Pugh wedi cuddio ei berson dan fantell dew y Golygydd—Ie, y Golygydd—y dynsawd a fedda yr hawlfraint oruchel o ysgrifio yn holl awdurdod y gair *ni*. Buasai yn gallach iddo ymgynghori â chwi, cyn danfon ei *challenge* ymffrostgar,—ac yn neillduol cyn ymffrostio, ar draul anwiredd, fy mod, rhag ei ofn, wedi gwrthod derbyn ei *challenge*. Y gwir yw, Mr. Golygydd, meddyliodd Mr. Pugh, yn ol ei ddywediad ef ei hun, y buaswn yn gadael ei lythyr yn hollol ddisylw; ac yna cawsai ef a'i frodyr ymffrostio ar hyd a lled yr ardal, "fod gweinidog y Bedyddwyr ag ofn dadleu â John Pugh." Dyna y gwirionedd, onide, Mr. Pugh? Rhowch chwarae teg i'ch cydwybod, am unwaith, i ateb yn ol gwirionedd. Ond bu gweinidog y Bedyddwyr (druan o

hono) mor ffol â chredu fod y cawr yn ddifrifol. A beth oedd yn fwy naturiol, wrth weled y dyn yn sefyll yn ei lawn hyd, a'i gôt ar lawr, a'i siaced fach yn gorwedd wrth ei draed, a llewys ei grys wedi eu torchi hyd yr ysgwyddau,—ac yntau yn taeru ei fod yn dyfod i ymladd â mi yn enw Duw byddinoedd Israel? Ac er tawelu y bachgen, boddlonais sefyll i fyny er newid ychydig o ergydion ag ef. Yr oeddwn yn barnu, yn ddystaw bach, mae ychydig, ïe, ychydig iawn, o ergydion rheolaidd fuasai yn gwneyd ei dro. Ond och fi! y fath siomedigaeth! "Nid oeddwn i," medd Mr. Pugh wrth David Hughes, "nid oeddwn i yn meddwl y b'asai Price yn gwneyd un sylw o'm llythyr;" a gallasai ychwanegu, "dyna oeddwn yn obeithio hefyd."

Yn awr, Mr. Gol., gan eich bod chwi wedi cymmeryd yr achos o law Mr. Pugh, a i ddwyn o flaen y cyhoedd, ac am newid dull y ddadl, tegwch i mi ac i'r cyhoedd, fydd i chwi yn gyntaf oll gyhoeddi yn yr UDGORN lythyr Mr. Pugh ataf, a'r llythyr a ddanfonais mewn ateb iddo; felly y deallir dechreuad y fusnes hon. Yr wyf yn dymuno hyn hefyd, am fod John Pugh a'i gyfeillion wedi bod mor ddiwyd yn taenu anwireddau disail a maleis-ddrwg o barth y llythyr a'i gynnwysiad; yna cyfiawnder yw i'r ddau lythyr weled goleuni yr un pryd ar wyneb y "*Seren*." Wedi hyny, derbyniaf eich *challenge* chwithau, ar y telerau a gynnygiais i John Pughe yn yr atebiad a ddanfonais i'w *challenge* ef. Nid oes genyf wrthwynebiad i ddwyn y ddadl yn mlaen trwy ysgrifenu, yn lle dadlu wyneb yn wyneb, ond cael chwarae teg. Ond nid yw yn arferiad i ohebydd gynnal dadl mewn cyhoeddiad, â Golygydd y cyhoeddiad hwnw. Mae gormod awdurdod yn llaw y Golygydd i sierhau chwarae teg i ohebydd. Oes, mae awdurdod rhyfeddol yn y gair *ni*. Dywedaf etto, Nid oes genyf wrthwynebiad i gyfarfod NI "Udgorn Seion," ar dir teg.

Ni chaf wneyd un sylw ar eich ysgrif ar "Athrawiaeth Bedyddiadau" yn bresennol. Bydd genym lawer peth i'w drafod cyn dyfod at "Athrawiaeth Bedyddiadau." Cofiwch, nid wyf yn meddwl neidio o fan i fan gyda chwi, mwy na gyda Ioan Pugh. Gwell cymmeryd tipyn o bwyll, a chael tipyn o drefn. Fel cofleidwyr crefydd newydd a gwahanol i'r hyn a gredir gan fwyrif y byd crefyddol, mai "baich y prawf" yn gorphwys gyda chwi. Yna mae yn rheidiol i chwi ddechreu yn y dechreu, beth bynag, os nad yw yn ofynol i ddefnyddio ysgrif neu ddwy er symud

ymaith yr ysgarthion a ddichon fod yn amgylchynu y pwnc. Trwy roddi lle i hwn yn eich rhifyn nesaf, boddlonwch,

Yr eiddoch yn ostyngedig,

Aberdar, Mai 9, 1849. THOS. PRICE.

[Mae yn dda genym weled Mr. Price yn amddiffyn ei hunan, ond byddai yn well genym pe gwelsem ef yn amddiffyn rhyw egwyddor. Gallem ni ysgrifenu llawer mewn atebiad i'r llythyr uchod, ond pwy fyddai yn cael ei adeiladu? Mae genym achos i fod yn ddystaw o hyn allan am ein brawd J. Pugh, o herwydd ei fod newydd orphen ei yrfa yn angeu. Fod Mr. Price wedi derbyn rhyw lythyr oddiwrtho, sydd wybodus; ond ni wyddom ni ei gynnwysiad, na'r achos cynhyrfiol o'i anfoniad, ac nid ystyriwn hyny yn werth i'w wybod. Hyn, syr, a wyddom, nad oeddem yn cyfeiliorni pan y dywedasom i chwi, yn eich ateb i Pugh, "roddi cynnyg dyfod i ddadl â genau cyhoeddus y Saint yn Nghymru, ynghylch prif egwyddorion ein crefydd." Yr oeddech yn gwrthod dadleu â Pugh, o herwydd ei gymmeriad; ac yn lle derbyn beiddiad Pugh, rhoddasoch feiddiad eich hunan o'r newydd, trwy ddweyd "fod yn ofynol cael dyn a gydnabyddir gan y Saint yn Nghymru fel eu genau cyhoeddus, ac y byddant yn foddlon ymddiried eu hachos yn ei law." Ar hyny, neidiodd "NI 'Udgorn Seion'" yn mlaen, a thybiodd ei hunan yn ddigon cyhoeddus i dderbyn, ar ammodau, feiddiad newydd Mr. Price. Ond, nid yw yn un gwahaniaeth genym, os bernir mai *ni* sy'n euog o feiddio gyntaf; ac, o ganlyniad, nid oes achos dadleu ychwaneg am hyny, nac ychwaith gyhoeddi llythyron sydd yn perthyn i'r marw. Bellach, beth sydd yn lluddias i ni ddechreu ar ryw bwnc? Pa fodd yr ydym am i Mr. Price neidio o fan i fan? Mae yn wir i ni ddangos un man iddo; ond neidiodd ef dros hwnw i fan arall. Os mai arnom ni y gorwedd "baich y prawf," ac os mai nyni sydd i "ddechreu yn y dechreu," pwy ond y ni sydd i farnu beth sydd yn ddechreu, gan nad oes dim yn ol o du Mr. Price heb ei wneyd? Er mwyn cael Mr. Price at ei waith, os na chydia yn "Athrawiaeth Bedyddiadau," cydied mewn rhywbeth o'r llyfrau Mormonaidd a all fenthyca neu brynu oddiwrth Saint Aberdâr, a dewised el "ddechreu" o'r rhai hyny, a gwnawn ninnau (yn enw rhywun arall, os myn, fel y gwna golygyddion ereill yn aml) adolygu yr lyn a ysgrifena efe i'r UDGORN. Beth allwn gynnyg yn decach? Os mai gwaith da yw dangos ein twyll, gwell peidio colli amser i chwedleua â ni cyn dechreu.—GOL.]

COFNODION CYNNADLEDDOL.

CYNNADLEDD DDWYREINIOL CYMRU.

CYMMANFA y Gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Nghasnewyddar-Wysg, ar y 1af a'r 2il o Ebrill. Dewiswyd y brawd Henshaw i lywyddu, yr hwn, wedi anerch y gynnulleidfa, a alwodd am

gynnrychioliad y cangenau; a chafwyd fod y gynnadledd yn cynnwys 17 o henuriaid, 18 o offeiriaid, 16 o athrawon, a 6 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio er y gynnadledd ddiweddaf, 116; y cyfanswm, 313. Rhif y cangenau yw deg. Anerchwyd y Saint ac ereill gan amrywiol swyddogion, yn ystod y gwahanol gyfarfodydd, yn effeithiol iawn. Penderfynwyd dal i fyny trwy weddiau, Brigham Young a'r Deuddeg, ynghyd â'r Llywydd W. Henshaw.

W. Henshaw, *Llywydd*,
J. Owen, *Ysgrifenydd*.

SIR DDINBYCH.

Cynnaliwyd Cymmanfa y Gynnadledd uchod ar y 21ain o Ebrill, yn Newmarket. Llywyddwyd y cyfarfodydd gan y brawd John Parry. Cynnrychiolwyd tair o gangenau, yn cynnwys 73 o aelodau, yn mhlith y rhai y mae 5 henuriad, 6 offeiriad, 4 athraw, a 2 ddiacon; ac y mae 19 wedi eu bedyddio er y gymmanfa ddiweddaf, a 5 wedi ymfudo. Galwyd pedwar o frodyr i swyddi. Cafwyd cyfarfodydd hynod o dda trwy y dydd.

J. Parry, *Llywydd*,
W. Parry, *Ysgrifenydd*.

SIR GAERFYRDDIN.

Cymmanfa gyntaf y Gynnadledd hon a gynnaliwyd yn y Farchnadfa, yn Nghaerfyrddin, ar y 22ain a'r 23ain o Ebrill. Llywyddwyd ar yr achlysur gan y brawd Howell Williams. Wedi galw y gwahanol lywyddion i roddi hanes eu cangenau, cafwyd fod yn y gynnadledd saith o gangenau, yn cynnwys 482 o aelodau, o ba rai y mae 27 o henuriaid, 29 o offeiriaid, 24 o athrawon, ac 11 o ddiaconiaid; bedyddiwyd er Calan, 86. Yr oedd llawer wedi ymfudo o'r gynnadledd hon. Wedi hyn, anerchwyd y cyfarfod gan y brodyr William Phillips ac Abel Evans yn fedrus neillduol. Yn y prydnawn, galwyd amryw i swyddi, a rheoleiddiwyd chwech o gangenau newyddion; a galwyd W. Phillips, A. Evans, a Thos. Pugh i anerch y cyfarfod. Yn yr hwyr, eilwaith, galwyd y brodyr blaenorol, ac ereill, i egluro yn mhellach egwyddorion yr efengyl. Dranoeth drachefn a dreuliwyd mewn cyffelyb fodd, Darfu i'r ddau "ddydd draethu ymadrodd" daionus ac adeiladol i bawb, nes yr oedd llawer yn dweyd na welwyd cymmanfa gyffelyb yn Nghaerfyrddin erioed o'r blaen. Bernid fod oddeutu pedair neu bum mil yn bresennol, yn cynnwys amrywiol o barchedigion, boneddigion, masgnachwyr, crefftwyr, &c., y rhai a wrandawent oll yn foneddigaidd ac astud. Talwyd diolchgarwch i Faer y

dref am ei holl garedigrwydd yn rhoddi defnyddiau at y *stage*, &c.; ac i'r heddgeidwaid am eu gwasanaeth ddefnyddiol ar yr achlysur. Bedyddiwyd pump rhwng y cyfarfodydd, ac argoelion am luoedd i ufyddhau yn fuan. Yn y Cynghor, boreu dydd Mawrth, penderfynwyd fod pob llywydd i gasglu yn ei gangen tuag at y deml yn Seion, a chadw cofiadwriaeth o ewyllys da pob un; hefyd fod pob cangen yn gyfrifol i'w llywydd, a'r llywydd yn gyfrifol i Lywydd y Gynnadledd, am bob llyfran a dderbyniant bob chwarter.

H. Williams, *Llywydd*,
Isaac Jones, *Ysgrifenydd*.

SIR FEIRIONYDD.

Cynnaliwyd Cymmanfa Cynnadledd Sir Feirionydd, yn Neuadd yr Angel, yn Nolgeilau, ar y 29ain o Ebrill. Cynnrychiolwyd cangenau Ffestiniog, Harlech, a Machynlleth; rhif yr aelodau yw 56, yn cynnwys 11 o henuriad, 4 o offeiriad, 1 athraw, ac 1 diacon; un wedi ei fedyddio yn y tri mis diweddaf; 23 wedi ymfudo. Pregethwyd gan amrywiol o frodyr ar yr achlysur.

E. Edwards, *Llywydd*.

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cynnaliwyd Cymmanfa y Gynnadledd hon, yn y Trade's Hall, Abertawy (yr hwn a ellir ei ystyried yn gapel cyfleus), ar y 6fed o Fai, dan lywyddiaeth Thomas Pugh. Yn y boreu, cynnrychiolwyd y cangenau, y rhai sydd yn 15 mewn rhifedi, yn cynnwys 260 o aelodau, o ba rai y mae 32 yn henuriad, 33 yn offeiriaid, 19 o athrawon, a 7 o ddiaconiaid; 23 wedi eu bedyddio er y 15fed o Ebrill. Anerchwyd y gwyddfodolion yn Gymraeg a Saesneg, gan y brodyr W. Phillips a J. Davis o Merthyr, Howell Williams o Gaerfyrddin, ac ereill, yn fwyaf neillduol ynghylch yr egwyddorion cyntaf. Yr oedd y capel wedi ei orlenwi o wrandawwyr cyfrifol, y rhai a arwyddent eu boddlonrwydd i'r athrawiaeth a glywent. Cynnaliwyd cyfarfod pregethu yno nos dranoeth hefyd, pan y gorlenwyd y lle er clywed R. Williams o Blaenafon, Wm. Evans o Rymni, a W. Phillips, yn pregethu.

Thos. Pugh, *Llywydd*,
D. Williams, *Ysgrifenydd*.

SIR FON.

Cynnaliwyd Cymmanfa y sir hon, ar y 8fed o Ebrill, yn Mhont Menai. Cynnwysa y gynnadledd 2 henuriad, 2 offeiriad, a 2 athraw; 4 wedi eu bedyddio; y cyfanswm yn 16. Dewiswyd David Williams yn gynghorwr i Abel Evans. Galwyd amryw i swyddi.

A. Evans, *Llywydd*.

AMRYWIAETHAU.

Lemonade Powders.—Er gwneyd gwydraid da o *lemonade*, toynwch 2 dram o sugr gwyn wedi ei bowdro; 5 gronyn (grain) o sinsir wedi ei bowdro; 26 o ronynau o *garbonate of soda*; yna cymmysgwch hwynt gan eu gosod oll mewn papyr glâs. Hefyd, gosodwch 30 o ronynau o *citric acid* mewn papyr gwyn. Yna pan fyddwch sychedig, gosodwch bob un o honynt mewn bob o hanner gwydraid o ddwfr ffynnon, ac wedi arllwys un hanner gwydraid i'r llall, bydd yn llawn bryd i chwi yfed.

Gwlaw, Eira, &c.—Achosir *gwlaw* gan gwmwl yn symud i awyr oerach, lle mae ei ronynau yn ymgrynhoi, ac yn myned yn ddyferion rhy drymion i nofio yn yr wybr. Mae Eira yn cael ei achosi trwy fod y cwmwl yn rhewi cyn troi yn ddwfr. *Cesair* neu *Genllysg* a achosir trwy fod y dyferion yn rhewi wrth ddisgyn fel gwlaw. *Gwlith* yw y disgyniad o'r tarth a gyfyd yn y dydd. *Niwl* yw cwmwl yn nofio ar wyneb y ddaear, a *chwmwl* yw niwl yn nofio yn yr wybr.

Gair Da.—Dywed diareb Dutchaidd fel hyn—Os llosgir fy nhŷ, os ymollynga fy angor, os collaf fy llong, etto gallaf achub fy hunan; ond os collaf fy ngair da, yr wyf yn colli pobpeth.

Clyw!—A wnaeth rhywun dy niweidio? Os do, dïala yn wrol; diystyra y peth, a bydd y gorchwyl wedi ei ddechreu; dyro faddeuant, a bydd wedi ei orphen. Mae hwnw yn is na'i hunan sydd heb fod uwchlaw ei ddigio.

Diffyg Cof.—Yr oedd un o bregethwyr yr Independiaid yn pregethu unwaith ynghylch arfaeth Duw; a thua hanner ei bregeth, pan oedd yr hwyl ganu yn ei pherffeithrwydd mwyaf, aeth i sôn am ryw addewid o eiddo Duw, gan floeddio nerth ei geg, "Mi gwela'i draw—draw—draw—yn—yn—yn—yn—; tut baw," ebe efe, gan glecian ei fys, "chofia'i 'nawr ddim yn mhle!"

Rhyfedd.—Dywedir gan bobl yn nghymmydogaeth Dowlais, fod y Saint a ymfudodd i California mewn llong wedi hanner newynu, a'u traed allan trwy'r esgidiau wrth *gerdded*! Hynod na fynent well pedolau, a hwylthau yn teithio'r môr.

Digofaint Digrif.—Digofaint digrif yw digio wrth olygydd am beidio eistedd i lawr hanner diwrnod gyda phob un a alwo yn ei swyddfa, i ddarllen iddynt hwy yn gyntaf y newyddion y mae arno frys i'w cyhoeddi i'r cyhoedd! Nid oes dim a ddwg pobl felly i'w synwyrau, ond rhyw radd o Ysbryd Duw.

Y PRIF GOPYN.

'Rwy'n trengu drwy fy nghrefft,
'Rwy'n cloddio'm bedd fy hun;
Yn nyddu edau'm bywyd bran,
A'm hangeu'n wau o'm llin.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 6.] MEHEFIN, 1849. [CYF. I.

MESMERYDDIAETH.

MAE y rhan fwyaf o'n darllenwyr, fe allai, yn gwybod pa beth ydyw Mesmeryddiaeth. Dylanwad yw a fedda ysbryd y naill ddyn ar y llall, i beri iddo fyned i wahanol raddau o gysgadrwydd. Effeithir hyny drwy fod un dyn yn syllu yn graff yn ngwyneb dyn arall, ac ymdrechu ymwthio â'i ddwylaw bob dylanwad o'i eiddo i mewn i'w gyfansoddiad. I'r dyben i ddylanwadu felly, mae yn ofynol i'r dyoddefydd roddi ei hun yn gwbl i ewyllys y mesmeryddwr; a rhaid i'r blaenaf fod yn wanach ei ysbryd nâ'r olaf, cyn y gellir effeithio arno. Mae Mesmeryddiaeth yn sicr o fod yn un o ryfeddodau y dyddiau diweddaf, ac yn flaenffrwyth o'r galluoedd neillduol a ddangosir yn fuan; ac y mae yn rhesymol dysgwyl llawer o bethau hynod yn y byd, er ei barotôi i syllu ar y rhyfeddod mawr hwnw o dynu tân i wared o'r nef yn ngolwg dynion. (Dad. xiii, 13.) Bydd hyny, yn ddiammau, yn cael ei gyflawni trwy achosion dealladwy i'r sawl fydd yn ei wneuthur bryd hyny, yr un fath yn gymhwys ag y deallir Mesmeryddiaeth yn awr, ac yr un fath ag oedd dewiniaid yr Aifft yn cyflawni eu rhyfeddodau yn eu hamser hwythau. Mae Mesmeryddiaeth yn athrawiaeth nad yw llawer yn ei chredu; ac fel pob peth newydd, y mae cryn ragfarn yn ei herbyn: ond, er y cyfan, y mae yn ennill tir yn barhaus, ac ymrestra hyd y nod rai o barchedigion Cymru i'w chofleidio fel y peth goreu ond efengyl. Yr oedd egwyddorion ynghylch dylanwadau goruwch-naturiol wedi eu hesgymuno braidd o'r byd, cyn i'r "efengyl dragywyddol"

gael ei hadferu gan yr angel; ond oddiar hyny, y mae egwyddorion o'r fath yn codi eu penau etto o'r newydd, ac yn dechreu cael cymmeradwyaeth. Lle byddo gallu goruwch-naturiol oddiwrth Dduw, y mae'r diafol yn ceisio amlygu gallu goruwch naturiol o'i eiddo yntau, er mwyn perswadio ei ddeiliaid i aros yn y tywyllwch. Yn awr, tra mae Saint y Dyddiau Diweddaf yn argyhoeddi llaweroedd i gredu mewn dadguddiadau yn yr oes hon, trwy eu dwyn hwynt i gael ffeithiau iddynt eu hunain; mae y diafol, ar yr un pryd, trwy offerynoliaeth dynion, a thrwy gyfrwng Mesmeryddiaeth, yn argyhoeddi llaweroedd o'r un peth, ac yn rhoddi profion i bawb drostynt eu hunain. Beth a ddywedai rhai o'r Saint, pe cawsent eu dwyn o flaen ambell un wedi fesmereiddio, a bod y cysgadur hwnw yn gallu mynegi iddynt pa faint o fanau geni sydd ar eu cyrff, yn mha leoedd, a pha faint o arian sydd yn eu llogellau? Beth pe dywedai wrth wraig na welodd erioed, pa un a fydd hi yn feichiog ai peidio, pa sawl wythnos y mae yn y cyflwr hwnw, a pha un ai gwrryw ai benyw yw y plentyn? Buasai hyny yn gystal dadguddiadau, yn ol eu natur, ag un dadguddiad a fu erioed; ac y mae gymmaint uwchlaw gallu arferol dynion, ag ydyw yr hyn mae y Saint yn broffesu. Yr oeddym wedi darllen am bethau felly o'r blaen; ond yn awr y mae ffeithiau o hyny wedi eu dangos i lawer yn ein tref ein hunain. Mae dynion cyfrifol yn byw yma a allant dystio fod un ag oedd wedi ei mesmereiddio, yn gallu dweyd pa faint o fanau geni oedd arnynt, pa glefydau oedd yn eu cyfansoddiad, pa faint o arian oedd yn eu llogellau, a pha faint o yfwyr cwrw oedd mewn tafarn cyfagos pan oedd hi yn cysgu. Tystiai y cysgadur ei bod yn gweled y cyfan, tufewn yn gystal â'r tuallan, er fod y mesmeryddwr â'i fysedd ar ei llygaid. Beth a feddylir am hyn? Nid twyll ydyw; canys y mae meddygon enwog, a gwyr mawr, ac hyd y nod y rhai a gydnabyddir yn weision i Dduw, yn tystio mai gwirionedd ydyw, a'i fod yn fendith fawr i'r oes, trwy fod yn gynnorthwy i wellhau, i ddadguddio dirgelion, ac i ennill dylanwad o'r pwlpud. Nid ydym ninnau am ddweyd mai twyll ydyw; credwn fod y cyfan mor wir â throad y gwialenod yn seirff, a'r dwfr yn waed, gan ddewiniaid yr Aifft—codiad

Samuel o'r bedd gan y ddewines o Endor, ac adnabyddiaeth Paul a'i frodyr gan y lances â'r ysbryd dewiniaeth, &c. Mae yn ddiammau y gall ysbryd dyn gerdded, clywed, gweled, siarad, barnu, &c., yr un fath, ar wahan oddiwrth y corff, ag mewn cyssylltiad ag ef; ac y mae yn naturiol meddwl, pan fyddo ysbryd dyn yn gweithredu yn ddigyssylltiad â'r corff, y medr weled trwy y defnyddiau hyny ag y mae yn medru preswylio ynddynt Geill un defnydd tenen fodoli mewn defnydd tewach, heb gadw dim ychwaneg o le; yr un fath ag y gellir gosod llawer o halen a siwgr mewn gwydraid llawn o ddwfr, heb beri iddo fyned dros yr ymyl, o herwydd fod gronynau halen a siwgr yn fanach nâ gronynau dwfr. Yr un modd, geill ysbryd dyn, er ei fod gymmaint â'i gorff mewn maintioli, trwy fod ei ronynau yn fanach nâ gronynau y corff, drigo ynddo heb achosi ymchwyddiad nac un afreoleidd-dra. Mae defnyddiau ysbrydion mor deneu, fel y gall "saith," ac hyd y nod "leng" o honynt i drigo mewn un corff; a gall ysbrydion felly ddefnyddio tafod y corff a breswyliant ynddo, a rhoi dadguddiadau am y pethau a wyddant hwy am danynt trwy beiriannau deall eu personau eu hunain. Wel, ynddengys, ynte, trwy fod corff y cyfryw a fesmereiddir yn cael ei faiwelaethu i gymmaint graddau, mai hyny sydd yn rhyddhau yr ysbryd i weithredu ar ei ben ei hun, yn mha gyflwr y mae yn alluog i weled yn mhellach nâ llygaid y corff, ac felly i hysbysu yr hyn sydd yn oruwch-naturiol; ac os yw yr ysbryd yn cael ei ryddhau felly, y mae mewn cyflwr ag a gall ymgyfeillachu ag ysbrydion ereill sydd yn y byd, y rhai a ddysgant lawer o bethau wrth rodio ar hyd llefydd sychion, ac a'u traethant wrth ysbrydion o'r fath hyn. Mae yr ysbrydion hyn yn fodau sylweddol, er nad oes ganddynt gnawd ac esgyrn; ac y mae llawer o dystion a ddywedant y medr ysbrydion ymaflyd mewn cnawd ac esgyrn, a pheri iddynt deimlo eu presenuoldeb. Na syner os clywir rhywrai yn dweyd fod ein golygiadau yn groes i farn dysgedigion y wlad; y mae yn iawn i ni gael dweyd ein meddwl fel ereill, serch y chwardda llawer am ein pen. Mae llawer peth a ystyrir yn ffol ar y cyntaf, yn newid ei gymmeriad yn mhen amser.

Dysgwyliwn fod gan y Saint ffyddlawn ddigon o adnabydd-

iaeth o Ysbryd Duw, fel y gallant wahaniaethu rhwng dadguddiadau oddiwrth Dduw a dadguddiadau oddiwrth y gelyn. Ysbryd yw y naill, ac ysbryd yw y llall: ac y mae gan y naill ysbrydion gwasanaethgar fel y llall, a mynega y ddwy blaid o'u cyfrinach i'w cyfeillion ar y ddaear. Mae Ysbryd Duw ac ysbryd y diafol yn gallu dylanwadu ar ysbrydion dynion, ac ysbrydion dynion ar eu cyrff, &c. Tystiolaeth yr Iesu yw yr unig beth a geidw dynion rhag credu mai gallu Duw yw y galluoedd a ddechreuir eu hamlygu yn y dyddiau hyn. Bydded y Saint oll ar ddihun, ac na fydd iddynt gael eu cynhyrfu gan ryfeddodau y gelyn. Nid yw ei wyrthiau ond dechreu etto. Bydd yn ofynol i'r Saint gael mwy o Ysbryd Duw yn barhaus o hyn allan, i adnabod pa beth sydd o Dduw; ac ei cael ychwaneg o hono, ni fydd dim yn well ná chymmeryd eu cynghori a'u dysgu i ymgadw rhag ryfeddodau o'r fath. Nid ydym am eu perswadio i gredu nad oes dim gwirionedd mewn Mesmeryddiaeth,—gwyddom yn dda ei fod: ond perswadiwn hwynt i chwilio i mewn o ba le y mae yn deilliaw.

Y "DONIAU YSBRYDOL" YN MRAWDLYS Y GELYN.

"GWYRTHIAU."

Dywed Mr. Sylwedydd, yn *Seren* Tachwedd, 1848, mai "dawn neillduol oedd yn cael ei rhoddi i'r apostolion, ac iddynt hwy yn unig fel y cyfryw," tra dywed yr ysgrythyr mai "i arall" y cyfrenid hi! Dywed hefyd ei bod yn foddion trwy ba un y cyfrenid y doniau ereill, ac mai trwyddi yr oedd yr apostolion yn iachâu y cleifion, &c; er fod Paul yn tystio mai yr Ysbryd oedd yn cyfranu y doniau hyny o'r neilldu. Dadleuir llawer gan y Sylwedydd ynghylch pa beth sydd yn cyfansoddi gwyrthiau; ac yn wir y mae hyny yn bwnc cryn ddyrys. Meddylia llawer fod llefaru â thafodau, prophwydo, ac iachâu cleifion, yn wyrthiau; ond meddyliwn ni mai doniau ereill yw y rhai hyny, ac y gallai eu perchenogion fod yn amddifad o'r ddawn i wneuthur gwyrthiau. Tybia rhai, fel y Sylwedydd, mai peth uwchlaw i ddeddfau anian, a chroes i reolau cyntefig natur, yw gwyrth; tra hona ereill fod argyhoeddi Methodistyn yn gymmaint o wyrth â dim. Fe gredwn ni yn rhwydd mai gwyrthiau oedd troi y wialen yn sarff, peri i'r haul sefyll, troi y dwfr yn win, &c.; ond ni allwn gredu fod hyny yn groes i reolau cyntefig natur, canys rheolau

natur yw ewyllys ei Hawdwr. Buasai troad y ddaear yn wyrth, pe arferai sefyll; ond pe buasai yn arfer sefyll, wrth orchymyn Duw, ni fyddai hyny yn fwy croes i ddeddfau anian nag ydyw ei throad, canys ufyddhau i'w Hawdwr mae y ddaear yn y naill beth a'r llall. Nid oes dim yn wyrth i Dduw, o herwydd ei fod yn deall trwy ba reolau y cyflawnir gwyrthiau; ac o ganlyniad, yn ol fel y byddo dynion yn deall y rheolau er cyflawni gwyrthiau, i'r graddau hyny y diflana y rhyfeddod o honynt. Felly, gall pethau ymddangos yn wyrthiol i rai, tra na fyddant felly yn ngolwg ereill. Y mae Mesmeryddiaeth yn wyrthiol i'r sawl nad ydynt yn deall y gelfyddyd; ac yn debyg y gallem ddweyd am lawer o bethau ereill. Y mae Mr. Sylwedydd wedi bod yn casglu rhyw lawer o farnau i ddesgrifio pa bethau sydd yn hanfodol i wyrth; ond gadawn ni y barnau hyny o'r neilldu, gan nad ydynt amgen nâ mympwy ddynol. Yn ol ewyllys a dybenion Duw yn unig y cyflawnir gwyrthiau. Dywedodd Duw wrth Moses am wneyd gwyrthiau o flaen Pharaoh, fel y credai; ond ni roddodd orchymyn o'r fath i Iesu Grist a'i apostolion, onide dylasent foddloni Satan a'i arwydd-geiswyr. Yr unig brofion o wirionedd i'r bobl yn amser Moses, oedd gwyrthiau; ond wedi dyfodiad Mab Duw, trwy wneuthur ewyllys ei Dad yn unig y mae dyfod i wybodaeth y gwirionedd. Daeth Iesu Grist i'r byd i roddi gwell profion o'i ddwyfoldeb, na neb o'i flaen. Os cafodd Pharaoh brawf o ddwyfoldeb gan Moses, cafodd brawf arall gan ei ddewiniaid i'w bwyso; ac os gwelodd Pharaoh well prawf gan Moses na'r lleill, naturiol oedd iddo gredu nad oedd Moses yn ddwyfolach nâ hwythau, ond ei fod yn well dewin. Y prawf a gynnygiai Crist oedd yr Ysbryd Glân, yr hwn oedd yn rhoddi sicrwydd i bawb a'i derbyniai, fel na buasai achos i neb gael ei dwyllo gan rai fel Simon Magus, &c. Er hyny, yr oedd Iesu Grist hefyd yn cyflawni gwyrthiau, pan y buasai ei Dad yn ewyllysio iddo, eithr nid er mwyn profi ei anfoniad, fel y tybia y Sylwedydd. Pe buasai gwyrthiau ac arwyddion yn brofion o ddwyfol anfoniad, gallai y dewiniaid a'r gau-brophwydi honi eu hunain yn weision i Dduw, yn enwedig pe llwyddent i dynu tân i waered o'r nef yn ngolwg dynion.

Wedi i Mr. Sylwedydd osod i lawr seiliau gwyrth, â yn mlaen i sylwi ar wyrthiau Crist, mewn cyferbyniad i wyrthiau ychydig o Saint yn nghymmydogaeth Llanybydder. Dylid cofio fod y Sylwedydd wedi dweyd yn barod, mai dawn yn perthyn i'r apos-

tolion yn unig oedd gwneuthur gwyrthiau; ac am hyny ffolineb o'r mwyaf oedd iddo ddysgwyl gwyrthiau oddiwrth ddynion nad oeddynt yn apostolion, ac i feddwl mai treio gwneyd gwyrthiau oedd Saint Llanybyther wrth ymdrechu gweddio dros eu cleifion. Mae ein Sylwedydd yn camsynied un ddawn yn lle y llall yn barhaus. Credu mae y Saint y gall Duw wneuthur gwyrthiau trwy ei blant yn awr fel cynt, megys y byddo ef yn ewyllysio, ac nid credu y gallant hwy eu cyflawni fel y dewisant eu hunain. Nid yw methu iachâu brawd yn mhith y Saint, yn brawf nad yw y ddawn i wneuthur gwyrthiau yn yr eglwys; canys, os buasai hyny yn brawf o rywbeth, prawf fyddai yn erbyn y ddawn iachâu, ac nid gwyrthiau. Er cymmaint mae'r Sylwedydd wedi ddweyd wrth ereill pa beth sydd yn cyfansoddi gwyrth, mae efe ei hunan, wedi y cwbl, mor anwybodus o honi ag i feddwl mai iachâd rhyw glaf ydyw, yr hyn a effeithir drwy y ddawn iachâu! Buasai yn fwy cysson ag ef ei hunan, er dangos ffaeledd *gwyrthiau* y Saint, i geisio profi na ddaeth y mud a'r byddar hwnw yn Nghasnewydd, i lefaru a chlywed, trwy allu Duw. Ond, beth ofala dyn sydd â'i fryd ar wrthwynebu, pa ddichell a arfera, os geill gael rhywbeth i daflu gorchudd dros y gwirionedd. Pe buasai Crist ei hunan yn dyfod i'r byd etto i ail-wneyd ei wyrthiau, ni wnelai y dynion a wrthodant ei genadwri yn bresennol, fyth eu credu; canys ymddygent yn gymhwys fel eu cyfeillion sectyddol yr amser gynt. Gwell gan y cyfryw beidio clywed son am wyrthiau; a gwell genym ninnau beidio treulio ein hamser i'w hargyhoeddi o honynt. Eithr yr ydym yn synu fod y dynion sydd yn gwadu gwyrthiau yn awr, pan yr honant mai at gadarnhau athrawiaethau newyddion y maent da, yn methu gweled eu heisieu i gadarnhau eu hathrawiaethau newyddion hwy yn yr oes hon, y rhai a wahaniaethant gymmaint oddiwrth eu gilydd, fel mai ofer i neb yw credu mai cymmysgedd felly yw athrawiaeth anghyfnewidiol Crist, yr hon oedd i'w phregethu i'r holl fyd.

Yn awr, er cael terfynu ynghylch gwyrthiau, dywedwn fod Duw wedi eu gosod yn ei eglwys; a phwy bynag a ammheuo hyny, darllened 1 Cor. xii, 28. Nad beth oedd eu dyben, mae yn ddiau i Dduw eu gosod ynddi, ynghyd ag apostolion, prophwydi, athrawon, doniau i iachâu, &c.; ac y mae mor rhwydd profi nad oes athrawon i fod ynddi yn awr, ag ydyw profi nad oes gwyrthiau. Nid yw yn rhesymol i feddwl y gwnai Duw gyfnewidiadau yn ei eglwys, heb hysbysu hyny i'w blant; hysbysodd yr holl bethau

a osododd ynddi, a phaham nad hysbysai hefyd yr hyn a dynai o honi? Os dywed y Sylwedydd nad oedd yr "arwyddion i ganlyn y rhai a gredant" mewn grym yn mhellach nâ'r amser y cyfeiria Paul ato yn Col. i, 6, 23, lle dywed fod yr efengyl wedi ei phregethu trwy yr holl fyd,—yna nid yw "y neb a gredo ac a fedyddier, a fydd cadwedig," mewn grym ychwaith—mae y cyfan wedi darfod! Ond os yw y Sylwedydd yn credu yr ysgrythyrau, mae yn rhaid iddo addef fod yr arwyddion i ganlyn y rhai a gredant yr efengyl; ac nid yn unig hyny, ond rhaid iddo gredu hefyd y cyflawnir mwy o wyrthiau yn y dyddiau diweddaf, nag a gyflawnwyd erioed o'r blaen, megys y prophwyda yr ysgrythyrau am danynt; eithr pa amlaf ac amlycaf y byddant, mwyaf i gyd fydd anghrediniaeth crefyddwyr y cymmysgedd, sef y Babiloniaid, y rhai ni argyhoeddir hyd nes y dyfethir hwynt yn llwyr gan ddyfodiad disymmwth Mab y Dyn.

"PROPHWYDOLIAETH."

Y ddawn hon yw y chweched a fu yn mrawdlys y gelyn; ac ar yr achlysur, galwodd Mr. Sylwedydd nifer fawr o esbonwyr enwog i ddweyd eu barnau am dani, a chlywwyd hwy yn dweyd yn wahanol iawn i'w gilydd, yr hyn a brofa nad oeddynt yn deall nemawr yn ei chylch. Ond y mae y Sylwedydd yn meddwl fod y farn am dani yn benderfynedig, ac mai hyn yw—"llefaru unrhyw beth dan ysbrydoliaeth, neu ddehongli unrhyw beth ysbrydoledig neu anysbrydoledig." Yn ngwyneb hyna, dyweda Capt. Jones, mai "Ysbryd y dadguddiad yw Ysbryd Duw, ac amlygu y pethau dyfodol i blant Duw yw y ddawn hon." Y mae y Sylwedydd yn ei ateb drachefn, fel hyn—"Gosododd Duw ei ddawn brophwydol yn ei eglwys, i'r dyben o egluro yr ysgrythyrau; a meddyliaf mai drwy yr ymadrodd gwybodaeth ag y soniwyd am dano yn flaenorol, y gwnaent hyny." Yn enw rheswm, pa beth yw yr holl ddoniau afreidiol sydd yn yr eglwys? Pa eisieu cyfranu "prophwydoliaeth," os gellid egluro yr ysgrythyrau trwy "ymadrodd gwybodaeth?" Yr oedd gwybodaeth a doethineb yn ddigon er cyfansoddi prophwydi dychymmygol y Sylwedydd; ac efer neillduol oedd ychwanegu "ac i arall brophwydoliaeth," pan oedd doniau ereill yn ateb ei dyben yn hollol. Dealled y Sylwedydd nad ydym ni, na'r Capt. Jones, yn meddwl nad oedd yr enw *prophwyd* yn cael ei alw ar bersonau nad oeddynt ar y pryd, feallai, yn prophwydo; ond methwn ddirnad ei fod yn iawn i alw

prophwyd ar ddyn na phrophwydodd erioed. Prophwydi oedd yr ail ddosparth o swyddi a osododd Duw yn ei eglwys; ond ymddengys fod y ddawn o brophwydoliaeth yn cael ei chyfranu i lawer nad oeddynt mewn swyddi, megys y deuddeg hyny a fedyddiwyd yn Ephesus. Pa reswm oedd i'r rhai hyny fyned i egluro yr ysgrythyrau i apostol ag oedd wedi dyfod yno i'w dysgu hwy? Ond buasai rhag fynegi rhywbeth i ddod yn beth teilwng o sylw yr hen Baul; megys y mae hanes yn Act. xxi, i rai o'i frodyr ei annog, trwy y ddawn hon, i beidio myned i fyny i Jerusalem, o herwydd y gwyddent yr hyn a ddygwyddai iddo yno. Yr oedd gan Phillip bedair o ferched yn prophwydo; ac os mai esbonio oeddynt, iddynt eu hunain yr esbonient, ac nid i'r eglwys, canys nid oedd caniatâd iddynt i ddysgu yno. Gallai gwragedd weddio, trwy ofalu na weddient yn bennoeth; ac y mae yn ddiau fod rhyddid ganddynt i rag fynegu neu brophwydo; oblegid dywed Paul, "Mi a fynwn pettych chwi OLL yn llefaru â thafodau dyeithr, ond yn hytrach brophwydo o honoch;" a thrwy fod hawl gan bawb i hyny, y mae hawl gan fenywod hefyd. Etto, mewn perthynas i brophwydo, os mai egluro yr ysgrythyrau ydyw, pa ysgrythyrau oedd gan y Corinthiaid i'w hegluro? pa faint o ysgrythyrau oedd gan Genedloedd felly, heblaw llythyron Paul atynt? Ac os mai egluro yr ysgrythyrau oedd prophwydo, nid oedd rhyddid gan wragedd i ymwneyd â'r gwaith, canys eu dyledswydd hwy oedd tewi: ond dengys y geiriau canlynol, fod cymmaint o hawl ganddynt i weddio a phrophwydo yn yr eglwys, ag oedd gan y gwyr. Y geiriau ydynt,—"Pob gwr yn gweddio, neu yn prophwydo, â pheth am ei ben, sydd yn cywilyddio ei ben: eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, sydd yn cywilyddio ei phen." (1 Cor. xi, 4, 5.). Yn awr, awn i sylwi, os mai dawn i esbonio yw y ddawn o "brophwydoliaeth," yna gorfodir ni i benderfynu nad yw Duw wedi gosod yn ei eglwys un ddawn er mynegi pethau dyfodol, a rhaid nad yw llyfr y Dadguddiad ond clamp o esboniad! Mae y Sylwedydd, feddyliem, am ein perswadio i gredu na fu y Dyddanydd arall yn donio neb o ddyscyblion Crist â'r ddawn o rag-fynegi pethau—dim ond esbonio o hyd. A ydyw efe yn foddlon i ni alw esbonwyr yr oes hon yn brophwydi hefyd; neu mai gwell yw peidio, rhag i ddynion gonest gredu mai hwy yw y "gau brophwydi," oblegid nad ydynt yn llefaru "dan ysbrydoliaeth," fel y rhai gynt? Os na allant esbonio dan ysbrydoliaeth, gwell i'r eglwys fod hebddynt;

canys dywed y Sylwedydd "fod yn angheurheidiol, tuag at iawn a sicr esbonio prophwydoliaethau, fod yr esboniwr dan ddylanwad rhywbeth yn uwch nâ chredoau dynol." Da iawn yw cyfaddef, ynte, nad yw esboniadau yr oes i ymddibynu arnynt, ond fod yn rhaid cael prophwydi ysbrydoledig etto cyn y gallwn gael unrhyw eglurhad ar yr ysgrythyrau. Caiff y Sylwedydd gredu y Dr. J. P. Smith, "nad oes un brophwydoliaeth o'r ysgrythyr yn ei hegluro ei hunan," er mwyn iddo brofi ei bwnc yn well; eithr dewiswn ein hunain i gredu Pedr, "nad oes un brophwydoliaeth o ddehongliad *priod*" (private), ac hefyd na fuasai achos i'r Iuddewon fethu deall y prophwydoliaethau llythyrenol am Grist, oni buasai eu bod (fel y Sylwedydd) wedi eu dysgu i feddwl fod eu dehongliadau yn guddiedig.

Wrth gwpla esbonio ar "brophwydoliaeth," dyfyna y Sylwedydd Rhuf. xii, 6, "A chan fod i ni amryw ddoniau yn ol y gras a roddwyd i ni, pa un bynag ai prophwydoliaeth, prophwydwn yn ol cyssondeb y ffydd." Yn awr, tybia ef fod yn rhaid mai esbonio oedd prophwydo, neu na fuasai Paul byth yn eu hannog i *rag-ddweyd* yn ol cyssondeb y ffydd. Paham nad oes eisieu cadw cyssondeb y ffydd mewn golwg wrth ragddweyd, yn gystal ag wrth bregethu? onid yr Ysbryd sydd yn arwain yn y naill beth, fel y llall? Pe na edrychid at hyny gan yr apostolion, buan y tywysid y saint i brophwydo a phregethu yn gyfeiliornus; canys pethau o ran oeddynt, ac ystyriai rhai brophwydo mor ddiwerth, nes y gorfodid Paul i ddweyd wrthynt, "Na ddirmygwch brophwydoliaethau." Gwaith yr apostolion ac ereill oedd perffeithio y saint, a'u dysgu i ymarferyd y doniau ysbrydol mewn doethineb, fel y gallent ragori er adeiladu yr eglwys. Yr oedd Paul yn dysgu y Corinthiaid i lefaru â thafodau, cyfieithu, prophwydo, &c., er y syna y Sylwedydd fod neb yn "gosod ei hun yn *ben* ar yr Ysbryd Glân." Dylai ddeall mai gan yr Ysbryd y cymmerai Paul hefyd ei arwain, tra yn eu dysgu, a'i fod ef yn meddu mwy o gyflawnder o hono na'r rhai a ddysgai. Yn awr fe welir nad oedd un anghyssondeb yn Paul wrth ddysgu rhai i rag-ddweyd yn ol cyssondeb y ffydd, tra yr oedd efe ei hun yn rhagddweyd yn fynych.

Ymddengys y parha "prophwydoliaeth" yn yr eglwys hyd nes y delo yr "hyn sydd berffaith," ac hyd nes y peidio yr Ysbryd Glân â bod yn Ddyddanydd arall, ac i ddwyn ar gof y pethau sydd wedi myned heibio, ac i fynegi pethau i ddyfod.

MFYFYRDODAU.

O, DDAEAR! ddaear! ddaear! a chwi ei phreswylwyr, gwrandewch air yr Arglwydd, a pherchwch y ddoethineb sydd yn deilliaw o gynghor perffeithrwydd! Lle bynag mae yr haul, y lleuad, neu y sêr, yn pelydru—lle bynag mae y gwlith yn ireiddio—lle bynag y mae clust i glywed, neu galon i amgyffred, yno bydded i wirioneddd gael ei ufyddhau, a rhinwedd ei barchu; oblegid y mae gwirionedd yn fwy ei werth nag aur, ufydd-dod yn well nag aberth; anrhydedd yw ymddiried Duw, a rhinwedd yw gwynfyd y nef. Y mae Duw oll yn oll; a'r oll a fu, neu sydd, neu a ddaw, oddiwrtho ef y mae yn deilliaw: mae ei allu yn annherfynol, ei ddoethineb yn hollalluog, ei gyfiawnder yn berffaith, ei drugaredd yn dragwyddol, a'i fywyd yn dragwyddol heb ddiddarfod ag sydd yn parhau trwy y tragwyddoldebau y rhai a roddodd amser i'w holl greadigaethau dirifedi. Mae ei orsedd yn nghanol y cyfan mawr, a'i oleuni yn oleuni i bob peth, er fod arglwyddi lawer a duwiau lawer. Trefn, undeb, harddwch, cydgordiad, a grâs, sydd yn addurno gwaith ei ddwylaw, o'r gwyfyn hyd at ddyn, o'r enedyn hyd at yr anifail, o'r bydyssawd hyd at dduw. Y mae ei ddoethineb, ei fedr, ei gallineb, ei gyfiawnder, a'i rinwedd, yn ei ddyrchafu i ogoniant, na ddarfu dyn, tlawd ac egwan ddyn, yn ei sefyllfa isel, erioed ei weled, erioed ei freuddwydio; na, nac a freuddwydia byth, nes y daw i fyny trwy yr un trallodau, yr un fford gul, yr hen lwybr a dramwyodd ein tadau ar hyd-ddo, nes y diangasant mewn tân i wynfyd; ac yn yr hwn y gweithiodd Crist, trwy ei waed ei hun, berffeithiach diangfa i blant ufydd dod o ddrwg i dda, o angeu i fywyd, o farwoldeb i anfarwoldeb, o amser i dragwyddoldeb. Gan hyny, O ddyn! ystyria dy ffyrdd; ufyddha i lais yr Arglwydd; cymmer dy arwain gan reswm; cofleidia wirionedd; gwithod gyfeiliornad; câr dy gydnabod; na wyra oddiar ffyrdd doethineb,—a chai afael ar orphwysdra i'th enaid mewn awr o gyfyngder, yn nydd mawr y Duw Hollalluog, pan caiff y drygionus eu hysgubo oddiar wyneb y ddaear.

O, ddyn! ddyn! paham i'th luniwyd ar ddelw Duw? Ai i ryfela â'th frodyr, a dilyn hyfforddiadau nwydau, ac iselhau dy hun fel anifeiliaid y maes, a bod yn gaethwas i ddiafol a'i lu o angylion syrthiedig mewn teyrnas o drueni a thywyllwch? neu i [illegible] ewyllys dy Dduw, ac i gael dy ddyrchafu megys yntau, trwy [illegible] grâs, daioni, gwybodaeth, doethineb, gallu, a rhinwedd,

i deyrnas o ddedwyddwch, goleuni, a gogoniant? Ymddyddana a'th galon dy hun, ac ateb y cwestiynau hyn.

Pwy wyt ti, O ddyn! yr hwn wyt yn ymffrostio yn nghallineb a doethineb dy hun? Dyoddefa dy geryddu am dy rodres: y ris gyntaf i luest doethineb, yw gwybod dy fod yn anwybodus; yr ail ris ydyw, dihatru dy hun o'th ffolineb a'th hunanoldeb, ac yna rhodio yn bwyllog yn ffordd gwirionedd, gan gymmeryd dy oleuo yn barhaus gan lamp rhinwedd. Os bydd genyt rywbeth yn perthyn i'th wisg, neu oddeutu dy berson, neu yn dy ymadroddiad, ag sydd yn ardderchog, fel y wraig landeg yn y dyddiau gynt, tafla *orchudd* drosto, fel y byddo i'th wylder gael ei ddyrchafu mewn llysoedd breninoedd. Dylai callineb a phurdeb, fel a gwr a gwraig, fod wedi eu cyssylltu â'u gilydd mewn cyfammod parhaus yn yr hwn sydd yn bwriadu bod yn gyfryw ag y gwnaeth ei Greawdwr ef, sef *dyn*.

Y mae dyn mawr, ag sydd yn meddiannu ysbryd ardderchog, bob amser uwchlaw gwaelder; nid yw ef byth yn ymostwg o fawredd ei gymmeriad i iseldra bradwr, i gyflawni dybenion Duw. Nid yw efe ychwaith yn ymdrechu ennill calonau y bobl, dan fantell cariad, ag olew crefydd, pan mae ei dafod yn wyrdd gan wenwyn llygredigaeth, a'i bocedi yn griddfan gan bicellau marwolaeth. O, dydi, yr hwn wyt wedi dy swyno gan ragoriaethau gwirionedd, ac yn bostio am em didwylledd,—cymmer ofal rhag i ragrith a thwyll dy ddwyn di i waith a gwaradwydd yn y bywyd hwn, a gwae a thrueni yn y byd a ddaw! Ffyddlondeb a chyfeillgarwch, a chariad a goleuni, ydynt dragwyddol yn unig drwy olyniad parhaus.

O, ddyn! mor ardderchog mae dy Greawdwr wedi dy gynnysgaethu â rheswm, â chynneddfau, ac â galluoedd, fel y gelli adnabod dy hunan, amgyffred dyben a pharhad dy fodoliaeth; gelli amgyffred y bydyssawd, a holl ogoniant ei elfenau; gelli amgyffred y nefoedd yn eu holl rwysgfawredd a'u hardderchogrwydd. Am hyny, O ddyn! adnebydd dy hun, a gwerthfawroga dy fraint.

Y BIBELL A'R GNO.

A OES rhywun heb ddeall pa beth yw'r bibell a'r gno? Y bibell yw y simnai sy'n cario mwg dybaco i mewn i enau dyn, a'r gno yw'r domen o ddybaco sydd wedi ei harllwys yn nghil ei foch. Y mae dyn yn gosod simnai i'w dŷ i gario y mwg ymaith, o her-

wydd ei fod yn afiachus ac anuymunol; tra y mae yn gosod simnai arall i'w enau, i'r dyben o gario ei chynnwysiad myglyd i mewn iddo, o herwydd ei fod mor ddymunol. Pob peth nad yw yn addas i fyned i'r cylla, a deflir i'r domen yn gyffredin, oddiar y ffordd; ond am y domen ddybaco, er nad yw ond gelyn marwol i'r cylla, y mae yn cael ei chadw yn y lle syber hwnw lle mae archwaeth dyn yn preswylio. Mae yn athrawiaeth boblogaidd yn awr nad oes dim yn fwy llesol i enau dyn nâ mwg dybaco, a thrwyth ei domeni! Gwelir llawer o'r tlodion yn rhoi y chweeh sydd yn eisien at fara, i brynu dybaco a phibelli. Haerant yn deg y gallant fyw ar lai o fwyd wrth wneuthur hyny. Mae siopau dybaco mor aml â sêr y nefoedd, a simneiau y genau mor ddirifedi â thywod y môr. Yr ydym yn bresennol bron methu gweled ein papyr, gan y colofnau mwg sydd yn dyrchafu o'r ystafell o danom, lle y dychymmygwn fod o gwmpas ugain o simneiau yn tynu am y goreu. Neithiwr y clywsom wraig yn sôn fod ei thraed bron glynu yn llawr y tŷ, o herwydd fod y gwr ac ereill wedi arllwys ysgarthion eu geneuau ar hyd ddo; a dywedai gwraig arall wrthym i'w phlentyn gael ei liwio yn goch y Sul diweddaf, trwy iddo gwympo yn y cwrdd i'r ffrwd a lifai o enau tomlyd Ianto y Gof. Yn y gweithiau yma, y mae pryd o fwyd yn ddiflas iawn, os na fydd tri neu bedwar yn chwythu tân dybaco, er i ddyn gael digon o fwg i'w nerthu i lyncu ei damaid; a cheir cyfeillion i wneyd hyny am ddim, ac ar eu cost eu hunain. Y mae mwg y gweithiau haiarn yn annigonol i ateb dybenion llesol y trigolion o feithrin eu cyrff; a'r canlyniad doeth yw, fod braidd pob un yn mynu simnai i'w geg ei hun, fel y byddo yn siwr o gael digon. Yn awr, trwy fod sefyllfa y wlad fel hyn yn cyfnewid, mae yr ymborth a arferid yn y dyddiau gynt, tebygol iawn, yn dyfod yn rhatach, gan fod dynion yn gallu byw braidd yn hollol ar fwg a thomeni; ac y mae dynion fel nyni, ag sydd yn rhy ffol i amgyffred llesâd mwg a thrwyth dybaco yn fwyd, yn gallu cadw ein hunain yn weddol o resymol, ac yn medru hebgor ychydig i brynu llyfrau neu newyddiaduron, i ddifyru ein hunain tra bo ereill yn ddiwyd wrth eu mygdyllau a'u tomeni.

Y mae un peth, er y cyfan, yn ddirgelwch mawr i ni, ac yr ydym yn methu â chael dysgeidiaeth ar y pen gan neb. Ychydig iawn o'r rhyw fenywaidd a welwn yn gwneuthur defnydd o'r bibell a'r gno; ac arweinir ni i gredu, naill ai fod y dybaco yn rhy gryf o fwyd iddynt, neu ynte eu bod hwy yn wanach eu synwyrau, fel

nas gallant, fwy nâ ninnau, weled rhinwedd y mwg a'r trwyth. Yn awr, mae llawer o'r menywod mor olygus â'u gwyr, ac ar rai achlysuron yn gryfach eu cyfansoddiad; a llawer un yn ddiweddar sydd wedi cymmeryd y fantais i wisgo y *breeches*, ac i osod eu gwyr i fwy ar eu *allowance* o fwg a thrwyth. Y mae hyn yn creu ammheuaeth mewn perthynas i rinwedd ymborth newydd y dyddiau diweddaf, ac yn rhoi tueddiad mewn llawer un, yn enwedig y meddygon, i feddwl mai methu treulio ychwaneg o'r ymbotth arall mae y mygwyr a r cnowyr, o herwydd fod cymmaint o'r defnydd treuliawl sydd yn y cylla a'r genau yn myned i wlychu y tomeni, a golchi y safn ar oi bod y simnai ynddi. Nid anturiwn ni ddweyd llawer am y bibell a'r gno, ond gallwn ddweyd fod eu coleddwyr yn ddynion glwth iawn, canys mae naill ai y simnal neu y domen yn wastad ol yn eu genau, a garw fel yr ymroddant i'w sugno, nes nad oes ganddynt ddim i wneyd ond ymborthi yn y dull hyny. Y mae rhai o honynt yr un liw â'r mwg, a'r lleill â gwteri o lysnafedd coch yn cyflymu lawr ar draws eu ceg. Ni all neb fod yn ddyn cyflawn, os na fydd felly; ac y mae llawer yn synu pa fodd yr ydym ni yn gallu gweithio, heb ymwneyd dim â'r tybaco. Y gwir yw, po bellaf y byddo y creadur hwnw oddiwrthym ni, hawsaf i gyd y medrwn gyflawni ein gwaith, er fod ereill yn ceisio ein perswadio fel arall. Meddyliwn ni y gallem fyw oll heb ddybaco, gystal â rhyw greaduriaid ereill, ac y gallem osod y simneiau a'r tomeni yn y lle y dylasent fod. Credwn fod llawer yn methu yn deg â chael amser, gan eu hawydd am ddybaco, i ddarllen tipyn ar yr Udgorn; o herwydd y mae un chwaer wedi ysgrifenu atom i ddweyd fod ei chyfeillion hi, ar ol cael digon o *hint* yn ein cyhoeddiad, yn dod i'w thŷ yn barhaus ar amser bwyd, i chwythu mwg i'w cheg a'i llygaid, a thaflu eu hen lysnafedd ar hyd y llawr, nes nad yw er ys tro mawr wedi gwybod pa beth yw blas na lliw ei hymborth gan y mwg. Bygythia eu hysgaldanu, os na chymmerant rybydd y tro hwn; a phwy a all ei beio, wedi rhybyddio ddwywaith? Mae'r arferiad o gnoi ac ysmocio mor boblogaidd, fel ag y mae cannoedd o ddynion yn cario eu tomeni i "dy Dduw," ys dywed y sectau, nes ag y mae gwaelod y coran megys afonydd o waed elephantod; ac oni buasai ofn yr elai "gwas Duw" o'r golwg yn y mwg, credwn y buasai y simneiau yn gweithio eu goreu. Pe gallent lwyddo i lyncu eu mwg, dichon y gallent ysmocio yn y cwrdd; efallai y gallant, trwy ymdrechu tipyn, canys trwy ymdrech y daethant i ysmocio fel ag y gwnant. Yna

wedi dysgu ysmocio yn y cwrdd, y gorchwyl nesaf fydd dysgu ysmocio yn y gwely, pan yn nghwsg; ac o radd i radd, daw dynion i fyw yn gwbl ar fwg y bibell a thrwyth y domen. Pwy na ddywed wed'yn, na fydd y mil blynyddau wedi gwawrio arnom, er mai blynyddau lled fyglyd a fyddant, ac na fydd "mwg" eu pibellau "yn myned i fyny yn oes oesoedd." Gadawn ar hyna yn bresennol, er mwyn cael barn ambell un erbyn y mis nesaf, pan cawn ymresymu ychydig mewn ffordd arall.

ENGLYNION I "UDGORN SEION."

ANWYL HYBARCHUS OLYGYDD,—Wele fi yn anfon yr ychydig linellau hyn atoch; ac os gwelwch hwynt yn deilwng o ymddangosiad, rhowch eich UDGORN wrth eich min, a chwythwch hwynt allan trwy holl Walia, nes byddo masgnachwyr y ffug chwedlau yn agor eu llygaid, nes y byddont idd eu gweled gymmaint â chregyn wystrys; gan obeithio y bydd yn foddion idd eu dwyn i ystyriaeth, a gadael heibio, rhag gwarth, fasgnachu mewn nwyddau mor wael. Palla amser yn bresennol i mi fanylu arnynt ychwaneg rhyw dro etto.

Dy UDGORN a fyddo'n dadgan—yr uniawn
Wirionedd yn mhobman;
Tyred, a'i swn mal taran;
Ymro'n deg—rho Gymru'n dân.

Udganed, llwydded nes lladdo—rhagfarn,
A rhegfeydd blin hono;
Celwydd o'i flaen fo'n cilio,
A'u rhwyg ddu fyth rhagddo fo.

Mae 'rwan rhy fychan o faint—i'n noddi,
Cynnydded o rhywfaint;
Camwedd na fai ddeg cymmaint,
Yn ei swydd, er mwyn y Saint.

Os daw ar brint rhyw 'stori breu,—ffregod
Am ffroga ddyscleirwen,*
Yn ddifraw d'wed yn llawen,
Dyna bwnc i'w dwyn i ben.

Ffeirio'n dlawd â'u phosphorus—a wnaethant,
Yn eithaf c'wilyddus;
Pob rhyw dro drwg, twyllodrus,
A fâl hwn o'i flaen fel us.

* Cyfeiria ein cyfaill at y celwyddau hyny a gyhoeddir am y Saint, o fod pren pwdr a brogaid ganddynt yn eu cyfarfodydd, er dynwaredu yr Ysbryd Glân.—GOL.

Cîl wgus gwyr y colegau,—oernaws,
Sydd arnat yn ddiau;
Ydynt a'u dywediadau,
Yn dwyll i gyd oll, a gau.

Uno i ladd Mormoniaeth,—ow! g'wilydd,
Fal gwelir sectariaeth;
Pw! pawb oll, ïe, pob *aeth*,
Sy'n toddi o flaen Saintyddiaeth.

DANIEL AP IAGO.

BARN DDIDRUGAREDD.

CYNNALIWYD cyfarfod barnol yn Newmarket, yn ddiweddar, gan Mr. Jones, gweinidog y Methodistiaid Calfinaidd, a chollfarnodd yr holl Saint i fyned i uffern! a hyny mor sicr, meddai ef, â bod Beelsebub yno: a phan y daethum i ar fy nghylchdaith heibio i'r lle, aethum i ymweled â'r barnwr rhyfedd hwnw, i'r dyben o gael gwybod ganddo os oedd ei awdurdod ef yn freiniol, a'i farn yn gyfiawn, ac â pha gyfraith oedd yn eu condemnio oll. Yr oeddwn i am gael eu hachos i ail dreial, am nad oedd yr un cynghorwr ganddynt yn y lle; ond nid oedd ef yn barod i hyny, ac hefyd nid oedd ganddo amser; ac am hyny, ebe efe, gwnewch un arwydd fach, a thyna derfyn ar bob dadl am byth. Gofynais i'r barnwr a wnai ef adael ei grefydd, ac ymuno â'r Saint, os cai ef arwydd; a'r ateb a gefais oedd, y gwnelai yn y man, a thyna i gyd oedd eisieu ar bawb. Wele y barnwr hwn yn barnu dros bawb i ymuno â'r gau-brophwydi, pan y byddant yn gwneuthur arwyddion mawrion, hyd oni fyddant yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r ddaear yn ngolwg dynion! Ond y pwnc yw, am ba beth y collfarnwyd y Saint oll? O, tebyg y mae am gredu yn, ac ufyddhau i reolau dihalog Mab Duw,—sef, ffydd ac edifeirwch, bedydd er maddenant, arddodiad dwylaw, a deisyf y doniau a grybwyllir yn 1 Cor. xii? neu am beidio gwneyd arwyddion i'r genedlaeth ddrwg a godinebus sydd yn eu gofyn? Wel, am hyny y cafodd Iesu a'i weision eu collfarnu hefyd, ac am wneuthur ambell drugaredd i'r rhai gonest oedd yn credu eu danfoniad; ac felly y Saint hefyd! Clywais fod brawd Mr. Jones, sef y Parch. Morgan Howells, yn sasiwn Aberystwyth, wrth yr un grefft barchus o erlid plant Duw, a'u galw yn Sataniaid, &c. Wrth hyny, efallai, yr ennillant iddynt eu hunain y teitl uchel o ddi-

fenwyr! Yn awr, dymunaf osod ychydig o ofyniadau o flaen Mr. Jones, gan obeithio y gwel yn dda eu hateb.

1. Pwy a roddodd yr awdurdod i chwi farnu y Saint?

2. A oedd eich barn yn gyfiawn?

3. Yn ol pa gyfraith yr oeddech chwi yn barnu? a fydd yn rhaid i Grist eu barnu ar eich hol?

4. A fydd yn rhaid barnu pawb etto drwy'r gwledydd, ag a gyflawnant yr un trosedd, sef ymuno â'r Saint?

5. Pa mor fynych y bydd y farn yn eistedd?

6. A ydyw pawb i gael yr un gosp, am yr un trosedd?

7. A oes posiblrwydd ysgoi y farn, os gwnant gredu drwy arwyddion, ac yna ymuno â'r Saint, fel yr addawsoch chwi wneyd?

8. Pwy a all eich barnu chwi?

9. A ydych yn foddlawn i gael eich barnu, fel y bernwch chwi?

ABEL EVANS.

GWYRTH AR Y GLOWR BACH.

O HERWYDD fod cymmaint o siarad celwyddog ynghylch y bachgenyn uchod, ystyriwn mai doethineb yw rhoddi yr hyn a wyddom am dano o flaen y cyhoedd, fel y gallont hwy farnu yn gywir. Ar yr 8fed o'r mis hwn, ymddengys i fachgenyn bach un o'r Saint, yr hwn oedd yn gweithio yn ngwaith glo y Plymouth, yn Merthyr, gael ei daraw yn sydyn i anhwyldeb mawr, nes meddyliodd y glowyr yn anghenrheidiol iddynt ei gario adref ar blencyn i Dwynyrodyn. Yr unig beth a allodd y bachgenyn roi ar ddeall oedd, ei fod yn ewyllysio galw un o henuriaid ei eglwys ato. Rhedodd un o'r glowyr yn union i ymofyn henuriad, yr hwn pan glywodd a adawodd ei waith, ac a ddilynodd y glowr tua thŷ y bachgenyn. Ar eu gwaith yn nesu yno, cynghorodd yr henuriad ei arweinydd i fyned ychydig o'i flaen, fel na fuasai neb yn sylwi; ond cafodd ei siomi yn fawr pan welodd y tŷ wedi ei amgylchu gan holl lowyr Plymouth, a chan y cymmydogion, a bu bron cael ei dueddu i droi yn ol. Nid cynt y gwelodd y glowyr yr henuriad, nag y bloeddiasant, "Yn awr am wyrth;" ac yna i mewn â hwy, ar ol yr henuriad, i'r tŷ, nes yr oedd yn rhy lawn i wneyd gwyrth na dim arall. Y peth cyntaf a wnaeth yr henuriad oedd dymuno arnynt i fyned allan, yr hyn a wnaethant; ond, er hyny, yr oeddynt yn penderfynu mynu gweled y wyrth, a chyn pen eiliad yr oedd eu gwynebau duon yn llanw y ffenestr;

ac yr oedd un neu ddau hefyd heb fyned allan. Yna trodd yr henuriad at y gwely i edrych ar y bachgenyn, ac wedi ymaflyd ynddo a gofyn rhywbeth iddo, ond yn methu cael dim oddiwrtho fwy nâ'r marw, cododd ef, trwy gynnorthwy brawd arall, yn ei eistedd ar y gwely, heb wybod yn y byd beth oedd arno; ac yn y fan wedi i'r henuriad osod ei ddwylaw ar ei ben a gweddio, daeth y bachgenyn yn holliach, a neidiodd o'r gwely yn ngwydd pawb! Gyda hyny dyma y glowyr yn rhuthro i mewn drachefn, ac yn syllu yn ngwyneb y gwr bach, gan haeru na fu dim arno; ond ereill, yn fwy onest, a gyfaddefent fod rhywbeth wedi bod allan o le, eithr mai gwella a wnaeth o hono ei hun. Daeth y meddyg Proberts i mewn hefyd yn fuan ar eu hol, a gofynodd beth oedd y mater ar y bachgenyn, pan yr atebodd yr henuriad nad oedd dim arno y pryd hyny; ac yna y doctor a deimlodd guriad y gwaed, ac mewn digllonedd cyhoeddodd y bachgenyn yn un a deilyngai y chwip, gan ddiferu addewid ar yr un pryd y mynai efe weled y gwr bach yn cael ei droi o'r gwaith! Cafodd pob un roi ei ddedfryd ynghylch yr hyn a ddygwyddodd, heb i'r henuriad gynnyg un gwrthddadl; a thrwy hyny cafodd lonyddwch i fyned tua thref trwy ganol y dorf, heb i un gareg dyllu ei het. Dyna yw yr oll a wyr yr henuriad am wyrth y glowr bach. Pa un a oedd rhywbeth allan o le ar y bachgenyn, y glowyr a'i cariodd adref ddylasai wybod oreu, ac nid y meddyg a ddaeth ato wedi iddo wella. Os gallai crwtyn bach dwyllo holl lowyr y Plymouth, nes iddynt feddwl ei fod yn marw ar lân y pwll, ac ofni na chyrhaeddai adref yn fyw, a hwythau yn gwybod ei fod yn un o'r "twyllwyr" cyn hyny,—os cawsant hwy oll eu twyllo, yna gwell i'n brodyr beidio treulio mwy o amser i bregethu iddynt hwy, canys y maent yn ddynion rhy ddwl i wneyd Saint na Sataniaid!

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR BENFRO.

Cafodd Cymmanfa Sir Benfro ei chynnal yn nghapel Heol-y-bont, Hwlffordd, ar y 6fed a'r 7fed o Fai, dan lywyddiaeth John Moris. Ar gynnygiad y Gynnadledd, cafwyd ei bod yn cynnwys 4 cangen, a 75 o aelodau, yn mhlith pa rai y mae 7 henuriad, 7 offeiriad, 2 athraw, ac 1 deacon; bedyddiwyd er Ionawr, 23; wedi ymfudo, 11. Anerchwyd y gwahanol gyfarfodydd gan y brodyr Abel Evans, Wm. Rees, &c. Derbyniwyd tri i'r eglwys yn ystod y gymmanfa, ac arwyddion lled dda am yr amser dyfodol.

J. Morris, *Llywydd.*

LLYTHYR ODDIWRTH CAPT. JONES AT Y LLYWYDD WILLIAM PHILLIPS.

St. Louis, Ebrill 30ain, 1849.

Fy Anwyl Frawd Phillips,—Yn ganlynol i'r hanes manwl o'n mordaith a anfonais i'r Brawd J. Davis o New Orleans, ychwanegaf ar frys ddarfod i ni oll gyrhaedd yma dydd Sadwrn, yr 28ain.

Yn New Orleans, daliasom fudwyr y llong "Ashland," yr hon a gychwynasai o Lynlleifiad, gyda thua 200 o Saint, rai wythnosau o'n blaen. Llogais agerfad, a chymmerais hwynt a'r Saint Cymreig gyda mi ynddi, pris y cludiad am 1100 o filltiroedd i fyny yr afon yw, (i ni) 2 ddollar 25 cent, neu oddeutu deg swllt! a chawn gludo yn hyny gan pwys o *freight*. Daeth yr agerfad i ochr ein llong i gymmeryd ein nwyddau i mewn, yr hyn a arbedodd lawer o gost a cholled. Y mae y Cholera yn ddrwg iawn yn New Orleans, ac y mae llawer yn marw ar yr agerfadau hyd yr afonydd, yn enwedig ymfudwyr. Mewn un bad a aeth o'n blaen, bu 42 farw o'r Cholera, ar eu taith arall, 19, &c.; ond nid Saint oeddynt. Drwy fod yn ofalus i gadw glanweithdra, i beidio yfed dwfr yr afon, heb adael iddo waelodi, rhoi alum neu flawd ceirch ynddo—trwy fod yn ffyddiog a duwiol—trwy beidio bwyta ffrwythydd, cigoedd, &c. —mewn gair, trwy ymdrech fel am fywyd yn mhob ystyr, a thrwy fendith Duw ar ei ordinhadau, diolch iddo, daeth y Saint Cymreig yn fyw ac yn iach hyd yma, oddieithr un brawd anwyl o'r enw Jenkin Williams o Aberdare, yr hwn a fu yn fachgen da iawn a ffyddlon yr holl fordaith, eithr yn groes i'r cynghorion a roddid, a gelodd y geri hyd ag y gallai, gan gymmeryd ei ffordd ei hun i'w drafod trwy *frandy*; a'r canlyniad galarus a fu, iddo farw yma yn mhen ychydig oriau ar ol cyrhaedd, a chladdwyd ef yn barchus. Ychydig fynydau cyn ei farw, gadawodd dystiolaeth dda hyned ar ei ol, a dywedodd ei fod yn hollol ddedwydd wrth wynebu angeu. Bu farw hefyd blentyn ieuengaf R. Price o Ddowlais, o'r darfodedigaeth. Dyma'r oll a fu farw o'r Cymry hyd yma. Eithr o'r Saint Seisnig bu farw dwy wraig ac un plentyn o'r geri marwol; synai swyddwyr y bad mor lleied o farw oedd yn ein plith, a gofynent bob boreu, "onid oes neb o honoch wedi marw etto?" mewn syndod. Ganwyd gan wraig Samuel Lee, Llanelli, faban; ac hefyd gan wraig John Rees o Gaerdyf, blentyn marw. Gwellha y mamau yn rhagorol.

Ddoe llogais agerfad yma i'n cludo i Council Bluffs, am 16s. yr un, a 100 pwys yn rhydd, a 2s y cant am *freight* a fo dros hyny. Rhwng y Saint ag sydd yma, llanwn y cabanau a'r oll. Daw i ochr y llall i'n cymmeryd ni a'n nwyddau i mewn, fel, o Lynlleifiad i Council Bluffs, ni chostia i neb o'r Cymry geiniog am symud eu nwyddau! Mae pawb yn iach heddyw a chalonog, ac yn garfoleddu yn eu braint, ac yn awyddus i fyned yn y blaen. Gwell newyddion o'r gorllewin o hyd. Mae yma o dair i bedair mil o Saint. Mae Mormoniaeth yn ennill poblogrwydd yn awr mor gyflym ag y dynoethir bradwrus ddichellion ei chamgyhuddwyr maleisus. "Mae y ffaith yn rhy amlwg i'w chelu yn hwy, eu bod

hwy yn bobl nerthol, ddeallus, diwyd, a boneddigaidd, ac yn ddinasyddion da," ebe y cyhoeddiadau yn awr am y Saint; a phawb yn chwenychu eu ffafr. Da yw hyn; buont yn gynffon ddigon hir. Yma prynwn haiarn i wneyd wageni yn Council Buffs, a blawd a chig, *groceries*, a phob peth angheurheidiol i'r daith hyd California, ac i wladychu yno. Cawn bob cyfle i gynnal cyrddau cyhoeddus bob dydd a phob nos, yn mhob bad; pan yr oeddwn i yma o'r blaen, buasai yn werth bywyd dyn i ddweyd ei fod yn Formoniad!

Mai 1af.—Llogasom agerfad, a symudasom iddi ddoe, i'n cludo hyd Council Bluffs, 900 o filltiroedd i fyny yr afon Missouri, am 16s 8c. yr un, a hanner pris am blant rhwng 4 a 14 oed; a dan hyny, ddim; cawn gan pwys o *luggage* heb dalu, a thalwn 2s. y cant am y gweddill. Cychwynwn oddiyma y fory. Prynasom ein hymborth yma i gyrhaedd i'r dyffryn. Hefyd ein *stores*, haiarn i wneyd wageni, dilladau, arfau, nwyfau, &c., &c. Hyd yma, nid yw ein taith mor ddrud ag y nodais yn y Prophwyd; ac, hyd a ddeallaf etto, nid yw costau ddim nemawr yn wahanol i'r hyn a nodais yno. Mae y geri marwol yn lladd lluoedd yma yn awr. Bu farw un henuriad ffyddlon ac anwyl y boreu heddyw, sef Benjamin Francis, a mawr y galar ar ei ol. Anhawdd cael ei ffyddlonach yn ei fywyd, a dedwydd y bu farw. Daw ei wraig a'i blant yn mlaen gyda ni. Aeth Benj Jones, a'i holl deulu, yn anafus o anffyddlon, oddieithr ei wraig. Aethant ymaith ar y ffordd i ddistryw ar garlam heddyw. Aeth David Giles a David Jones, a'i wraig gyda hwynt, yn hollol ddiarwybod i mi. Gofalaf fi yn well y tro nesaf beidio dod â Saint, ond rhai ffyddlon, gyda mi.

Clywais fod fy anwyl wraig ar y môr yn fy nilyn; os felly, yr Arglwydd grasol a'i cadwo yw fy ngweddi yn barhaus

Anwyl Frawd, byddwch ffyddlon a dewr drwy bob erlid i iawn arwain y praidd anwyl a adewais dan eich gofal. Chwi swyddwyr, cofiwch fy nghynghorion i chwi, meithrinwch Ysbryd y goleuni, carwch y Saint, a phorthwch hwynt â gwirionedd; a Duw Israel a'ch bendithio yn helaeth. Amen. Cofiwch fi at bawb ar unwaith, a'm brawd a'i deulu, a'ch teulu eich hun, &c.

Eich Brawd yn yr efengyl,

D. JONES.

[Nid ein gwaith ni yw rhoddi coel i ddim a ddywed neu a ysgrifeno neb a fan perthynas i'r ymfudwyr, ond yr hyn a dderbyniom o'r ffynnonell. Mae groesaw i'r personau hyny sydd yn ein cyhuddo o ddarnguddio y llythyron, ddyfod yma eu hunain i weled y rhai gwreiddiol, fel ag y mae rhai wedi gwneyd.—GOL.]

Y CHOLERA.

MEGYS y rhag-fynegwyd trwy enau gweision Duw, y mae'r plaau yn dechreu cael eu tywallt ar wahanol ranau o'r ddaear, ac yn dystrywio bob ffordd y tramwyant. Wedi ymweled â llawer o drefydd Lloegr, y mae yr hyn a enwir yn Asiatic Cholera wedi dyfod ar ei daith i Gaerdyf, Merthyr-Tydfil, a lleoedd cyfagos, ac y mae yn gwneyd difrod enbyd yn mhlith ein cydgenedl. Yr oedd

204 wedi marw yn Merthyr ar y 18fed o'r mis hwn, ac oddiar hyny y mae'r marwolaethau yn cynnyddu yn barhaus. Cafodd llawer o'r Saint eu cymmeryd yn glaf, ond llwyddwyd trwy yr ordinhadau i'w hadferyd oll, oddieithr rhyw ychydig, i ba rai ni chafwyd cyfleusdra da i weinyddu, o herwydd gelyniaeth doctoriaid a chymmydogion. Rhoddwn ragor yn y nesaf.

AMRYWIAETHAU.

DWEYD AR ANTUR.—"Yr wyf wedi blino i farwolaeth." Dywedaist hyna lawer gwaith o'r blaen, ac etto yn fyw o hyd, ac mewn iechyd da hefyd.—"Ni chysgais wine drwy'r nos." Ac etto clywodd dy gyfaill di yn chwyrnu lawer gwaith.—"Ni wnawn hyny am y byd." Ac etto gwnest lawer o bethau oedd yn waeth am geiniog.—"Bum hyd fy mhenliniau mewn llaid." Ac etto gwyddost yn eithaf da na fuaist dros dy esgidiau.

MARI LWYD.—Yn nghapel Hermon, Nantyglo, yn ddiweddar, wedi i ryw Barchedig orphen ei bregeth, dywedodd fod ganddo lyfryn defnyddiol iawn ar werth, yr hwn a fu yn destun myfyrdod iddo am dair blynedd, yn rhoddi Hanes Dechreuad *Mari Lwyd!* Beth geir yn nesaf?

PREGETHWR EFFEITHIOL.—Mae pregethwr ar ei daith yn awr yn Merthyr ag sydd yn boblogaidd iawn gyda phob enwad; argyhoedda yn llym ac yn effeithiol; a gwna i bawb wrandaw yn astud ac am eu bywyd. Mae parchedigion y lle wedi gwneyd eu goreu, a'r Saint yn rhagorach, ond â hwn tu hwnt i bawb: sobra y meddw, argyhoedda y pechadur, dwg yr afradlawn adref, a lleinw y capeli â mwy o wynebau hir a gwepog nag erioed o'r blaen. Effeithir hyn oll gan y Parch. Asiatic Cholera!

CYNGHOR.—Yn eich ymddyddanion cymmerwch ofal beth a lefaroch, wrth bwy y llefaroch, pa fodd y llefaroch, a pha bryd y llefaroch; yr hyn lefaroch, llefarwch y gwirionedd; a phan lefaroch, llefarwch yn gall; calonau y ffyliaid sydd yn eu tafodau, ond tafodau y doethion sydd yn eu calonau

SYLWAD CALL.—Fod y cybydd yn ceryddu afradlondeb, yr anffyddiwr yn ceryddu eilun-addoliaeth, y gormeswr yn ceryddu gwrthryfel, y celwyddwr yn ceryddu lledrad, neu y meddwyn yn ceryddu anghymmedroldeb, sydd ddim amgen nâ phechod yn ceryddu drygioni.

SATAN A SANT.

Pan elwir "Satan" ar dy ol,
 Gan blant rhyw dduwiol grefydd,
Ystyria hyny'n beth i "Sant,"
 Sy'n well nâ chant o glodydd.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 7.] GORPHENAF, 1849. [CYF. I.

DADGUDDIADAU A GWELEDIGAETHAU.

Y FARN gyffredinol oedd, hyd yn ddiweddar iawn, fod oes y dadguddiadau a'r gweledigaethau wedi darfod oddiar amser yr apostolion, ac nas gallai y rhai hyny fod o un lles i neb wedi yr amser hwnw, gan y tybid fod pob peth angenrheidiol i'w wybod wedi ei ysgrifenu yn yr ysgrythyrau, ac nad oedd eisieu dim byd yn ychwaneg. Ond yn awr, mae y wawr wedi tori ar y byd, a dechreua llawer o ddynion, heblaw y Saint, gredu yn yr angenrheidrwydd o ddadguddiadau a gweledigaethau; ac y maent â'u holl egni yn ceisio cael gafael ynddynt, rhai trwy gyfrwng hyfforddiadau Crist a'r apostolion, ac ereill trwy gyfrwng Mesmeryddiaeth. Y mae dadguddiadau a gweledigaethau wedi bod yn cael eu hamlygu yn mhob oes o'r byd, ond nid un amser yn fwy nâ phan fyddai gweision Duw yn ymdrechu achub plant y tywyllwch allan o deyrnas y diafol. Os byddai Duw yn amlygu ei feddwl trwy ddadguddiad a gweledigaeth, ymdrechai y diafol ei wrthwynebu trwy yr un cyfryngau. Nid yw yr hyn y mae dynion yn weled neu yn ddadguddio idd eu gilydd, yn un rhyfeddod i neb; ond pan fyddo bodau ysbrydol yn hysbysu eu cyfrinach i'w brodyr sy'n preswylio mewn cnawd ar y ddaear, ac yn dangos iddynt weledigaethau, cyfrifir y cyfan yn syndod o'r mwyaf, ac yn weithrediadau goruwch-naturiol.

Gellir dirnad yn burion pa fodd y mae dynion yn derbyn dadguddiadau ysbrydol; canys y mae yn anmhosibl iddynt wybod yr hyn sydd yn meddiant yr ysbrydion, oddieithr i'r rhai hyny ei

hysbysu iddynt, trwy ddylanwadu ar eu hysbrydoedd hwy. Y mae llawer math o ddadguddiadau yn cael eu rhoddi i ddynion, rhai o natur dda, ac ereill o natur ddrwg, i ateb y gwahanol dueddiadau sydd yn mhlith dynolryw. Fel ag y mae dynion yn ewyllysio dadguddio yr hyn fo yn dda neu yn ddrwg i'w gilydd; felly y mae ysbrydion da a drwg hefyd yn barod i wneyd yn hysbys i'w gilydd, yn gystal ag i ddynion, yr hyn sydd fwyaf yn ol eu gwahanol dueddiadau. Nid ydym yn amnau nad oes hawl yn cael ei rhoddi i ddynion, trwy ufyddhau i wahanol athrawiaethau perthynol i Dduw neu'r diafol, i erfyn am wasanaeth ysbrydion gwasanaethgar y ddau lywodraethwr hyn, er eu cynnorthwyo i gario eu hamcanion yn mlaen ar y ddaear.

Etto, mewn perthynas i weledigaethau, nis gallwn gyfrif yn foddhaol pa fodd y maent yn cael eu dwyn oddiamgylch, a'u cyfleu o flaen llygaid dynion, pan yn nghwsg fel ar ddihun. Gwyddom fod y rhai a fesmereiddir oddiamgylch i ni, yn cael weithiau olwg mor eglur ar geryg-feddau a fyddo mewn cwr pell, nes y medrant eu darllen heb golli llythyren, pan na wyddent ddim yn flaenorol yn eu cylch. Dro arall, dywedant eu bod yn canfod Capt. Jones a'i ganlynwyr ychydig o filltiroedd o Council Bluffs, ar y ffordd i Ddinas y Llyn Halen. Dylid deall gyda llaw am y cysgadwyr hyn, nad yw pob peth a welant yn wirionedd; ond, serch fod digon o brofion dros rai pethau a ddywedant, etto cafwyd hwy yn gelwyddog ynghylch pethau ereill. Yn y fan hyn dymunwn sylwi, nad yw methiad neu ddau, yn un prawf nad yw y dynion yma yn dadguddio llawer o bethau gwirioneddol, y rhai a ddaliant brawf. Yn awr, mae yn amlwg nad yw eu hysbrydoedd hwy, yn ystod y gweledigaethau, yn myned allan o'u cyrff, onide beth fyddai yno yn darlunio y weledigaeth ar y pryd? Nid ydym ni erioed wedi deall athroniaeth gweledigaethau, ac am hyny nis gallwn fynegi pa fodd y mae'r golygfeydd dan sylw yn cael eu cludo o'r fath bellder dirfawr, a'u gosod o flaen llygaid ysbrydol y cysgadur. Ond pe byddem yn gallu dirnad pa fodd yr oedd Satan yn medru dangos holl deyrnasoedd y byd o flaen llygaid ein Hiachawdwr, hwyrach na ddeallem pa fodd y mae'r mesmeriedigion yn bresennol yn cael eu

gweledigaethau hwy. Mae yr egwyddor o fedru dangos gweledigaethau yn ardderchog iawn; nid yn unig fe ellir dangos yr hyn sydd yn bodoli ar y pryd, ond hefyd yr hyn a fodola mewn amser dyfodol. Weithiau dwg y nef yn agored o flaen y llygaid, fel y gwnaeth i'r Stephan hwnw a labyddiwyd â cheryg, lle y gwelodd yr Iesu yn eistedd ar ddeheulaw ei Dad; a phryd arall, anrhegir rhywun, fe allai, fel Ioan ar ynys Patmos, â golwg ar y pydew diwaelod, a Satan a'i angylion yn cael eu bwrw iddo.

Mae'r pethau uchod yn hynod, ac i raddau uwchlaw ein deall yn bresennol; ond gwyddom fod yn angenrheidiol i ni a'n darllenwyr wylio, yn ngwyneb y cymhelliadau cyffredinol sydd yn cael eu rhoddi yn awr i ddeisyf gweledigaethau a dadguddiadau, na fyddom yn boddloni ar y rhai a ddichon fod yn deillio o'r diafol, yn lle o Dduw. Gan fod tuedd yn y byd yn mhob oes i ystyried rhoddion y diafol yn roddion dwyfol, gweddai i ni brofi pob ysbryd sydd yn cynnyg pethau o'r fath. Mae dau Sais wedi bod yn areithio ar Fesmeryddiaeth yn y lle hwn, ac ymddengys fod un o honynt yn dweyd mai trwy Ysbryd Duw y cyflwynir gweledigaethau a dadguddiadau i'r rhai ag y maent yn fesmereiddio; a dangosent mai trwy offerynoliaeth DWYLAW, yn yr oes hon, fel yn yr amser gynt, y mae derbyn yr Ysbryd hwnw. Nid rhyfedd, gan hyny, fod parchedigion, yn gystal â glowyr, yn talu arian yn bresennol am gael gallu i gyflwyno yr Ysbryd hwnw i bwy bynag a ewyllysiont. Os mai Ysbryd Duw a geir fel hyn am *arian*, paham y buwyd mor drwsgl wrth Simon Magus gynt am gynnyg yr un peth i'r apostolion?

Mae ffeithiau yn profi yn awr, fod y diafol yn ffurfio ei hen deyrnas ranedig rywfaint yn debycach i deyrnas Dduw, trwy fendithio ei ddeiliaid, wedi hir amddifadrwydd, â rhyw ddoniau ysbrydol, y rhai a gynnwysant yn barod ddadguddiadau, gweledigaethau, doniau iachâu, a rhyw ychydig o wahaniaeth ysbrydoedd. Credir y bydd yn beryglus bob yn ychydig, i'r Saint ddweyd fod enwadau ein gwlad yn gwadu dadguddiad a'r doniau ysbrydol. Eisoes bedyddir gan rai yma er maddeuant pechodau, gan fod yn lled ffafriol i osodiad dwylaw hefyd; yr hyn a awgryma fod cil y drws yn agored i'r doniau dan sylw.

Gwelir wrth hyn oll, fod anghen dysgu yr holl Saint i adeiladu eu hunain ar y "GRAIG" hono o *ddadguddiad dwyfol*, a brofodd mor safadwy i'r apostol Pedr, a'r hon ni chafodd mewn cyflwr o gysgadrwydd, ond pan yn ei gyflawn synwyrau, a hyny gan Dduw. O hyn allan, daw y diafol yn fwy neillduol i wneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy ddoethineb dynion, er boddloni ac argyhoeddi y rhai hyny a fu yn eu ceisio gan y Saint mor hir; ac yn y cyfamser bydd Duw â'i bläau a'i farnedigaethau o bryd i bryd, yn ysgubo y byd yn raddol o'i breswylwyr, nes yn y diwedd na adawa ond "gweddill" yn unig i roesawi dyfodiad gogoneddus ei anwyl Fab.

Y "DONIAU YSBRYDOL" YN MRAWDLYS Y GELYN.

"GWAHANIAETH YSBRYDOEDD."

Y DDAWN uchod yw y seithfed yn y frawdlys, a dywed y Sylwedydd mai "dyben y ddawn o wahaniaeth ysbrydoedd oedd adnabod gwahaniaeth rhwng y *gwir* brophwyd, a'r *gau* brophwyd —rhwng gwas i Dduw, a chenad Satan." Etto, dywed, "Yn gymmaint ag nad oedd y rhai oeddynt wedi troi oddiwrth Iuddewaeth at Gristionogaeth, yn meddu y Testament Newydd y pryd hyny, anghenrheidiol oedd bod Crist yn gosod rhywbeth yn safon yn ei eglwys, i brofi yr athrawon a ddeuent oddiamgylch. Credwn mai y ddawn o wahaniaeth ysbrydoedd oedd hono." Y mae Mr. Sylwedydd, ar y cyfan, yn lled gysson ynghylch y ddawn hon, oddieithr ei fod yn ei gwneyd yn rywbeth nad oedd eisieu ar ol cael y Testament Newydd: ar yr un tir gallai ddweyd hefyd nad oedd eisieu Ysbryd Glân ar neb, ar ol iddynt gael y llyfr hwnw. Pa fodd y gall llyfr gadw yr hyn a roddwyd gan yr Ysbryd yn llestr pridd dyn, a hyny yn eglurhaol? Pa fodd y gall llyfr ddefnyddio dawn o lefaru, prophwydo, neu wahaniaethu ysbrydoedd? Mae yn rhaid cael tafod i lefaru, a llygaid i wahaniaethu. Pa Destament a adnebydd ddiafol pan y byddo "yn rhith angel y goleuni?" Yn ol tystiolaeth y Sylwedydd, y mae anghenrheidrwydd am ddawn felly yn yr oes hon, gan fod gau-brophwydi i'w dysgwyl yn barhaus; a phaham nad y ddawn ag oedd yn cael ei chyfrannu "i arall," fuasai y goreu i'w hadnabod etto? Nid yw dweyd fod y Testament wedi dyfod yn lle rhywbeth, ddim yn amgen nâ lol wag a direswm. Fe wyr pawb nad yw y Testament ond casgliad gan ddynion anysbrydoledig, o rai o'r llythyron hyny

a ysgrifenodd yr apostolion ac ereill at yr eglwysi, pan na allent fyned atynt i'w dysgu yn bersonol; ac na fwriadwyd hwynt erioed i gyflawni gwaith yr Ysbryd Glân, yr hwn ni allai neb ei wneyd ond efe ei hun. Y mae yn angheurheidiol i gael ysbryd cyn y gellir gwahaniaethu ysbrydion; a chan na fedd y Testament ddim un ysbryd, na'r dyn a'i darlleno ond ysbryd ei hunan, pa fodd yn y byd yr adnabyddir gau-ysbrydion, heb feddiannu Ysbryd Duw, neu y ddawn o wahaniaeth ysbrydoedd? Yn mhellach yn mlaen etto, y mae'r Sylwedydd, er mwyn treio profi diffyg undeb yn yr eglwys gynt, yn dweyd fel hyn:—"Mae y rhan fwyaf o draethawd Capt. Jones ar y ddawn hon, yn cael ei gymmeryd i fyny i ddangos nad yr un ysbryd sydd yn y gwahanol enwadau, yn eu harwain i'r fath wahanol gredoau a theimladau. Ond, yn ol hyn, nid oedd Ysbryd Duw yn y rhai yn eglwys Rhufain ag a fwytaent gig, os oedd yn y rhai nad oeddynt yn ei fwyta; neu nid oedd yn y rhai nad oeddynt yn ei fwyta, os oedd yn y lleill. Ac yn ol y resymeg yna, nid allasai fod Ysbryd Duw yn y dyn oedd yn ystyried diwrnod i'r Arglwydd, os oedd yn y dyn nad oedd yn ei ystyried; neu nid oedd yn yr olaf, os oedd yn y blaenaf." Yn awr, nid yw yr enwadau yn croesi eu gilydd, o herwydd fod rhai yn Ddirwestwyr, ac ereill yn yfwyr: a rhai yn ysmocio, ac ereill yn peidio; ond wrth eu bod yn gweinyddu yr un ordinhadau, a phregethu yr un athrawiaethau, yn wahanol hollol,—wrth hyny y maent yn croesi eu gilydd, ac yn cael eu harwain gan ysbrydion gau. Wrth ufyddhau i'w orchymynion, a gweinyddu ei ordinhadau, y dysgwylia Duw i'w blant beidio croesi eu gilydd, ac nid wrth fwyta cig neu fara. Nid Ysbryd i ddysgu bwyta ac ystyried diwrnodau ydyw, ond un i dywys i'r gwirionedd. Pan dywysid rhai gynt gan Ysbryd Duw i bob gwirionedd, nid oeddynt, er hyny, heb lawer o golliadau yn nglyn â hwynt, y rhai a ddiwygid yn barhaus gan arolygwyr yr eglwys. Y mae plant Duw yn cael eu harwain gan yr Ysbryd, pan y byddont yn cael eu dysgu gan athrawon ysbrydoledig; a phan y maent yn cymmeryd eu harwain felly, dyna'r amser y tywysir hwynt i bob gwirionedd; ond nid ar unwaith y cyrhaeddant berffeithrwydd. Nid yw athrawon yr enwadau yn addas i arwain ereill i bob gwirionedd, tra y maent hwy eu hunain yn ymddyeithrio mwy oddiwrtho bob dydd. Yr hyn a wyddant hwy yn amgenach na'r rhai a ddysgant, yw eu doethineb ddynol, canys credant mae y peth diweddaf a gawsant oddiwrth Dduw yw y Tes-

tament Newydd, yr hwn a fedda eu dyscyblion gystal â hwythau. Yn awr, gan y meddylia Mr. Sylwedydd mai wrth y "gair a'r dystiolaeth" y mae profi pawb yn bresennol, dymunwn wybod wrth ba beth y mae profi y gair a'r dystiolaeth? Pwy sydd yn gwybod yn awr, os nad yw y ddawn o wahaniaeth ysbrydoedd yn yr eglwys, pa un ai gwir neu gau yw y gair a'r dystiolaeth dan sylw? Nid gwiw i neb ddweyd ei fod yn credu a gobeithio, canys y mae yn rhaid cael sicrwydd cyn bod yn ddiogel rhag y gau. Mae yn angenrheidiol profi yr ysbrydion yr un mor drwyadl yn awr, ag yn yr amser gynt; ond pa fodd y gellir, heb feddu yr un Ysbryd? Ni all y Testament ond cynnorthwyo yn unig i gredu; mae y sicrwydd a'r prawf yn eisieu o hyd.

Y mae Capt. Jones, yn yr "Eurgrawn," yn trafod y ddawn hon yn gryn fanwl, ac yn gosod allan yr anmhosiblrwydd o fod y gwahanol sectau sydd yn y byd yn cael eu harwain gan Ysbryd Duw, a'r angen mawr sydd am y ddawn yn yr oes hon, yn anad un oes arall, er eu dwyn i undeb y ffydd. Ond, mae yn debyg i'r Capt., yn ei frys i ddarlunio y gwahanol sectau, ddygwydd taro wrth "y Methodsyn, druan," yr hwn a gynhyrfodd yn drwyadl yn mherson y Sylwedydd. Daeth i'w fryd yn union y gallai fod rhai o'r Saint wedi troseddu cyfraith y wlad, ac y byddai crybwyll rhyw drosedd yn ddial ac yn brawf da nad yw y Saint, mwy nâ'r enwadau ereill, ddim dan arweiniad Ysbryd Duw. Druan o hono! Ai ni wyddai ef fod y Saint cyntefig dan arweiniad yr Ysbryd, a bod Paul yn rhybyddio rhai o honynt i roddi heibio ladrata a meddwi? Nid Ysbryd Duw sydd yn cymhell neb i droseddu na chyfeiliorni, ond ysbrydion ereill: mae gan ddyn waith i'w profi, a gwaith dyfal i ddilyn y da. Yn nesaf, ymdrecha y Sylwedydd brofi fod Capt. Jones yn croes ddweyd ei hun, trwy ei fod yn awgrymu mewn un man fod y "cythreuliaid yn rhwym," tra yn son am eu bwrw allan mewn man arall. Oni ellir profi fod yr ysgrythyrau yn dweyd yr un pethau? (Gwel Judas 6, a Marc xvi, 17.) Gwna yr un sylw y tro ynghylch "pen yr eglwys" hefyd, ynghyd â gwrthddywediadau J. D. yn y "Prophwyd" am Ragfyr, 1847, y rhai sydd yn ddigon cysson i'r sawl a fyn ddeall. Ond pe byddai rhywbeth yn anghysson, beth wed'yn? A honodd Capt. Jones, neu J. D., eu bod hwy yn berffaith, neu ddim yn agored i ffaeleddau mewn ysgrifen, yn gystal ag mewn rhywbeth arall? Gwyddom am danom ein hunain, mai nid heb lawer o wylio yr ysgrifenwn, ac mai nid heb weddio yn barhaus am gyfar-

wyddyd, a gofyn barn brodyr fyddo yn meddu mwy nâ ni o ddoethineb Duw. Etto, er y cyfan, ofnwn fod ynom ni golliadau, ond nid yn ein crefydd, nac ychwaith yn yr Ysbryd a dderbyniwn.

"Gwahaniaeth ysbrydoedd" yw y ddawn olaf a fu yn mrawdlys y gelyn:" mae dwy o'r naw heb eu treio etto, ac nid oes nemawr argoel y cant eu treio yno ychwaith, nad beth yw'r achos. Cawn ni, ynte, eu treio ein hunain, rhag iddynt fod yn aros eu prawf am byth, ac ymdrechwn eu cael yn rhydd mewn byr amser.

"AMRYW DAFODAU."

Mae y ddawn hon etto yn cael ei rhoddi "i arall;" a'r hwn a fyddo yn ei defnyddio, "nid wrth ddynion y mae yn llefaru, ond wrth Dduw; canys nid oes neb yn gwrandaw." Yr ol pob hanes ag sydd yn yr ysgrythyr, dyben y ddawn hon yw adeiladu y meddiannydd o honi, ac hefyd i adeiladu yr eglwys trwy gyfieithad. Gallai rhai o'r apostolion fod wedi pregethu trwy y ddawn hon, er na allwn ni ddeall hyny yn yr ysgrythyr mewn un man, a dichon y gwna Duw alluogi rhai i bregethu felly etto; eithr ni ddysgwn ni o'r Testament Newydd mai at bregethu y rhoddwyd y tafodau, ond yn hollol i'r gwrthwyneb. (Gwel 1 Cor. xiv). Mewn perthynas i barhad y tafodau, profir gan Paul nad ydynt i beidio, hyd nes y "delo yr hyn sydd berffaith" (1 Cor. xiii, 8-10); ac yn ol hyny, y maent heb ddarfod etto. Gan fod cymmaint o dystiolaethau wedi eu rhoddi yn barod ynghylch y ddawn hon, yr ydym yn ei gadael i basio yn rhydd.

"CYFIEITHAD TAFODAU."

Dyma y ddawn olaf a enwir; a chan ei bod yn dal cymmaint o gyssylltiad â'r un flaenorol, nid oes achos treulio amser na phapyr yn ei chylch. Lle bynag y byddo y ddawn o lefaru â thafodau, y mae yn ddiau fod eisieu y ddawn o gyfieithu i fod yn bresennol bob amser; ac nid yw y llall, yn ol tystiolaeth Paul (1 Cor. xiv, 6, 11, 14, 15, 28), ddim o un gwerth, os na fydd "cyfieithad tafodau" yn ei chanlyn, yr hyn a'i gwna yn gystal â phrophwydoliaeth. Gan hyny, gwelwn yn ddoethineb i ryddhau y ddawn hon, ar yr un tir â'r llall, fel y gallom gau y frawdlys, a gadael i bawb ddeisyf y "doniau goreu."

Wrth gwpla ein sylwadau ar y Doniau Ysbrydol, hysbyswn na allwn ni fod yn gyfrifol am ddim ond yr hyn ag ydym yn ddeall ac yn ysgrifenu. Geill llawer peth fod yn wir y mae ereill yn

ysgrifenu, ag nad ydym ni yn eu hamgyffred; ac o ganlyniad, yr hyn a ysgrifeno ereill fo yn gwybod mwy nâ ni, y rhai hyny sydd i fod yn gyfrifol am eu dywediadau, ac i'n dysgu ninnau hefyd pan yn cyfeiliorni.

Y DYBACO.

Ni feddyliasom erioed ein bod mor boblogaidd, cyn i ni ysgrifenu ychydig ar y "Bibell a'r Gno." Llawer o ganmawl sydd arnom, a llawer o ffromi a hanner digio. Y peth cyntaf a wnelai rhai wedi darllen am y bib, oedd taflu ei ddybaco i'r tân, a phenderfynu peidio ei gwrddid eilwaith; tra yr ymdrechai ereill, druain o honynt, brofi ein bod yn dweyd celwydd am Ianto y Gof ac ereill. Prynai rhai simneiau hirach er ein gwan-galoni, tra y danfonai ereill atom bennillion o glod. Dengys y llythyr bach dienw a ganlyn, gynnwysiad siol rhywun lled fawr am danom:—

"Merthur, Juley 3d, 1849.

"Anwil Frawd Devis,—Gweles chidig och ffoluneb yn Udcorn Zion dwedda, miwn perthunas ir Bacco. Garswu i glwaid dun provedig yn trin y bib a'r Chno, ag nid un na Smocodd eriod. Rwy i yn gweld y cyfan yn Rong ollol; am hyni dimunwn eich edifeirwch gerbron yr Eglws yn ddioid, nei ni allai i gydfytta a chi byth. Dodwch y llythur hyn yn Udcorn nesa, nei ni phryna i ragor och Udcyrns. Ydwif yn ddifrif,

"Carwr Smoco."

Derbyniasom lythyr dienw arall, yn dwyn lythyrnod Caerdyf, a'i ddyben i'n cyhuddo o fod yn anmhrofiadol, ac o fod yn groes i ni ein hunain pan yn annog ein darllenwyr yn ddiweddar i "brofi *pob* peth," a ni ein hunain heb brofi dybaco. Carem weled y dynion sydd dros ddybaco, yn amlygu eu henwau wrth ei amddiffyn, yn lle bod mor gywilyddgar; a dymunwn eu hysbysu ein bod ni wedi gwneuthur prawf teg o gnoi ac ysmocio, ac wedi ein hargyhoeddi yn hollol nad ydyw ceg dyn erioed wedi ei bwriadu i fod yn dop simnai dybaco, nac yn glôs i gadw ei domeni. Ond dylai yr ysgrifenwyr anhysbys hyn wybod nad oes eisieu gosod gwenwyn yn ein geneuau, er profi ei fod yn ddrwg: y mae llawer ffordd i brofi pa beth sydd yn ddrwg, heb ddefnyddio y genau at hyny. Ofnir, os â pawb i brofi pob peth â'u genau, y gwelant eu camsyniad pan fyddo haiarn coch Ianto y Gof yn glynu yn eu tafod, neu anwedd y "Morgan" yn rhyddhau y dannedd wrth brofi blas ei ddwr.

Yr ydym bron perswadio ein hunain yn awr, fod ein hysgrifen yn rhagorach y tro hwn, gan nad oes ond ychydig iawn o fwg yn ein hamgylchu : a bwriadwn ddweyd tipyn i bwrpas ynghylch y Dybaco, gan obeithio y bydd er lles pawb ; ac os na fydd, nid ein bai ni fydd hyny. Yr amser ag oeddym yn ysgrifenu o'r blaen ar y pwnc hwn, digwyddodd fod yr apostol Orson Pratt yn cymmer adwyo sylwadau cyffelyb yr un pryd, ac yn hysbysu y byddai yn dda i'r Saint wneyd defnydd o honynt. Er i ni geisio dangos yn ein rhifyn diweddaf, nad yw doctoriaid a benywod, yn gyffredin, yn fwy na ninnau, yn barnu yn ffafriol am ddybaco, etto ym ddengys nad yw llawer un yn coelio, eithr yn haeru yn ein gwyneb ac mewn llythyron, yn debyg i hyn :—

> " Y bibell sydd yn flasus,
> A mwynaidd i bob dyn ;
> Fe yra y gwynt afiach
> Sydd yn y corff yn flin :
> Mae'n neithu y synwyrau,
> Mae'n gymhorth da i'r co' ;
> A phwy ddyweda mwyach
> Mai drwg yw'r '*bib a'r gno*!' "

Os chwiliwn yr ysgrythyrau am ateb, o ddechreu Genesis hyd ddiwedd y Datguddiad, ni chawn gymmaint â llinell yn hysbysu fod y " bib a'r gno" yn bethau adnabyddus i ddynion, oddiar dechreuad y byd hyd ddyddiau yr apostolion ; ac o ganlyniad, ofer dysgwyl am ateb o'r ysgrythyrau o blaid, nac yn erbyn y " bib a'r gno." Pwy bynag sydd yn cymmeryd y Bibl i'w ddiifyn, ymwaded â'i ddybaco hyd nes y caffo adnod i brofi fod mwg yn feithriniaeth i'w gorff, neu fod llysiau a gedwir yn barhaus yn nghil y foch yn llesol i'r bol. Ond os oes rhyw un a foddlona ar ateb o ffynnonell arall, heblaw eiddo y doctoriaid, y benywod, y Golygydd, a'r Beibl, yr ydym yn barod i'w roddi, ac hyderwn fod pob un o'r Saint, beth bynag, yn barod i gredu yr ateb hwnw. Yr apostol O. Pratt sydd yn ei roddi, yn y *Star*, am Gorph. 1, 1849, yn y geiriau hyn :—" Os yw y Saint yn gaethion i'w blys, ac yn methu gadael y pethau sy'n *niweidiol* [gan gyfeirio at y dybaco], pa fodd y gorchfygant bob peth ?" Eithr rhag ofn fod rhywun yn ystyried apostol yn rhy anwybodus ac anmhrofedig o ddefnyddioldeb dybaco, gosodwn Dduw, yr awdwr o hono, i ateb. Edrycher i 240 tud. o'r *Doctrine and Covenants*, a cheir gweled yr hyn a lefara Duw trwy ei Ysbryd, yn y geiriau hyn :—" Nid yw tybaco

yn dda i'r corff, nac i'r bol, ac nid yw yn dda i ddyn; ond llysieuyn ydyw at friwiadau a phob anifeiliaid afiach, i'w arferyd gyda doethineb a medrusrwydd. Ac hefyd, nid yw gwirodydd poethion ddim at y corff na'r bol."

Yn awr, y mae pob un sydd yn credu yr hyn y mae Duw yn lefaru yn yr oes hon, wedi cael ei argyhoeddi yn drwyadl, bellach, nad yw dybaco yn dda i'w arferyd yn ei bibell, nac yn nghil ei foch; ac fe wyr hefyd, os darfu iddo ddigio wrthym ni y mis diweddaf, iddo ddigio with Dduw yr un pryd. Geill y byd chwerthin am hyn, ond gwyr y Saint rywbeth yn amgenach, ac atynt hwy, yn fwyaf neillduol, yr ysgrifenwn. Nid ydym yn rhoddi gorchymyn i neb, ond rhoddwn gynghor i bawb; a phwy bynag a'i derbynio, efe ei hun fydd yn derbyn y lles, ac nid nyni. Os bydd rhai o'n darllenwyr yn dewis, gallant ddefnyddio saith cymmaint o ddybaco ag o'r blaen: ni wna niwed i ni byth, os cadwant ei fwg oddiwrthym ar amser bwyd. Dysgwyliwn, rhag cywilydd, y diwygia pawb yn y peth hwn, o leiaf, os nad ydynt yn dewis rhoddi y dybaco heibio. Y mae rheswm dynol yn danges fod llawer o fendithion yn deilliaw trwy beidio defnyddio dybaco. Geill dyn gadw y swllt a rydd bob wythnos at ddybaco, at ryw ddyben rhagorach; a throi y blys sydd at y bibell a'r gno, yn flys at ddysgeidiaeth. Y mae yn druenus gweled y cannoedd ieuenctid sydd yn y gweithiau, y rhai ydynt yn gampwyr ar y bib, eithr heb fedru gair braidd ar lyfr. Pa faint o amser gwerthfawr a dreuliant i anadlu mwg, dan ddylanwad y fympwy ffol o'i fod yn codi dwfr o'u cylla, yr hwn nid yw ddim amgen nâ'r dwfr treu - iawl sydd yn ochrau y genen? Rhed y dwfr hwnw at damaid o fara, mor gynted ag y rhed at y mwg; a geill pob dyn ddeall, wrth lyncu ei damaid, mai dyben y dwfr sydd yn y geneu, yw ei addasu y bwyd i'r cylla, ac nid at ei boeri allan.

Yn awr, wedi profi yn eithaf teg i'r Saint afles oldeb y dybaco, nid ffol o beth fydd i ni y Cymry, fel ag y gwnaeth y Saeson yn ddiweddar, wneyd cyfrif pa faint o arian sydd yn cael eu gwario gan y Saint, yn groes i gynghor pendant Duw (gwel "Doc. and Cov.," tud. 241, 242), wrth feithrin blys afresymol at lysieuyn a fwriadwyd i iachâu anifeiliaid y maes. Golyger fod y Saint yn Nghymry ddim ond pedair mil mewn rhifedi, a bod pob un o honynt yn gwario ddim ond tair ceiniog yr wythnos at ddybaco. Dywed rhai ysmocwyr wrthym fod y cyfartaledd o dair ceiniog yr un yn rhy isel, ac y dylasai fod yn bedair; ond caiff tair ateb ein

dyben yn bresennol. Yn ol hyna, y mae y swm fawr o *ddwy fil a chwe chant o bunnau* (digon i gario 400 o Saint i Council Bluffs bob blwyddyn), yn cael ei gwario yn flynyddol gan y rhai hyny sydd yn hiraethu myned tua Seion, yn unig am ddybaco, heb sôn am y trewlwch a'r cwrw. Onid yw Duw yn gwybod am y ddwy fil a chwe chant punnau, pan fyddo y Saint yn gweddio arno am agor calonau y cyfoethogion i'w cludo allan o Babilon? Pa fodd y cofia Duw am y Sant tlawd hwnw a dreulia swllt yr wythnos trwy dwll ei bib, i ddiystyru ei gynghor, pan y cwyna wrtho am ei dlodi? Yr atebiad goreu i hyn yw y geiriau hyny a arferir yn Seion, sef, "Y mae Duw yn helpu y rhai hyny a helpant eu hunain." Helped y Saint, ynte, eu hunain, a gwna Duw eu helpu hwy. Heb hyny, nid oes llawer o obaith. Mae yn wir fod y rhan fwyaf o'r Saint Cymreig heb gael eu dysgu erioed, cyn yn awr, pa beth y mae eu Duw wedi lefaru ynghylch y dybaco a'r gwirodydd. Ni chawsant gyfle o'r blaen i gredu ei leferydd ar y pwnc hwn. Bellach, fe fydd y byd yn barnu pa un a ydyw y Saint yn credu y dadguddiadau a gawsant gan Dduw trwy enau Joseph Smith ac ereill. Ni chred y byd eu dwyfoldeb, os gwelant y Saint yn diystyru y cynghorion hyny a ddywedir i Ysbryd Duw lefaru yn yr oes hon. Gan mai cynghor cyffredinol yw hwn, ac nid gorchymyn, nid oes achos i neb o'r Saint edrych pa beth mae eu llywyddion yn wneyd: rhaid i bob un sefyll ar ei waelod ei hun. Os bydd rhyw lywydd yn diystyru hyn, a thrwy hyny ymddwyn yn annoeth, nid oes rhwymau ar neb ei efelychu. Bydd bendithion y rhai hyny a wrandawant ar gynghor cyffredinol fel hwn, o flaen eu llywyddion, yn sicr o fod yn lliosog. Na fydded i neb fyddo yn rhoi heibio ddybaco, gyhuddo ereill am beidio; canys nid oes i neb draws-arglwyddiaethu, ond gadael i bob un ei ryddid.

Yn awr, wedi hysbysu mai gorchymyn a gawsom i ysgrifenu hyn, cawn ddiweddu yn ngeiriau olaf Duw yn y dadguddiad dan sylw:—"Caiff yr holl Saint a gofiant gadw a gwneuthur y dywediadau hyn [sef ynghylch gwirod, tybaco, a phethau ereill], gan rodio mewn ufydd-dod i'r gorchymynion, dderbyn iechyd yn eu bogail, a mêr i'w hesgyrn, ac a gânt ddoethineb a thrysorau mawrion o wybodaeth, ïe, trysorau cuddiedig; a rhedant ac ni flinant, a rhodiant ac ni ddiffygiant; a myfi, yr Arglwydd, wyf yn rhoi iddynt hwy addewid, y bydd i'r angel dinystriol fyned heibio iddynt, megys plant Israel, a pheidio eu lladd hwynt. Amen."

MINNAU 'NAWR A GANAF.

'Wna'i gynghor undyn is y nen,
Fo'n plygu ei ben yn llibyn;
'Dyw cig a gwaed a'u syniad serth,
Ond dwlni certh i'w dilyn.

CYDGOR.

Minnau 'nawr a ganaf;
Canaf, pa'm na chanaf?
O, canaf, canaf fi.

Meddylia llawer is y rhod,
Mai dyma yw bod yn dduwiol;
Arweinia hyny, o eisieu pwyll,
I sydyn dwyll arswydol.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

Gorch'mynodd Paul, gwr llawn o glod,
In' fyw a bod yn llawen;
Gwar'funodd Crist, mae'n eithaf gwir,
Wynebau hir annyben.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

Fel hyn 'rwy'n meddwl hwylio'n mla'n,
Gan fod yn lân deuluddyn;
'Dyw llaesu gwell a gostwng gwar,
Ond delw ar hudolyn.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

Os derbyn wneir ddysgoidiaeth wiw,
Iach obaith Duw'n hachubwr,
Fe geir na cha nac ofn na chur,
Mo ddilyn gwir addolwr.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

'Wna'i ganlyn fyth, nad faint fy rhaid,
Un ddall-blaid o'r fath ddull blwng;
Gwrthdrawiad chwith, ar anian chweg,
Yw gwel'd y geg yn gostwng.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

Os byddir dan drallodau blin,
Gwell plygu'r glun nâ'r gwddwg;
A chanu pennill buddiol ffraeth,
Sydd well nag aiaeth gilwg.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

Nid i gaethiwed 'galwodd Crist
Ni 'fyw, dan drist oer drefen;
Rho'dd hwnw'n gaeth—boed iddo'r clod—
Fel gallom fod yn llawen.
Minnau 'nawr a ganaf, &c.

Trefcastell. NATHAN DDU O LLYWEL.

YR "OLEW" MEWN DADL.

Dafydd—A glywaist ti, Morgan, am y dyn a laddwyd gan yr hen Seintiau melldigedig yna. Mae eisieu eu transporto bob copa o honynt.

Morgan—Naddo i; sut y lladdasant ef?

Dafydd—Trwy roddi iddo yr hen olew yna sydd ganddynt i ladd pobl. Nad beth fyddo yr afiechyd, yr un hen stwff drewllyd sy'n cael ei roi i bawb gan y diawliaid. Damno nhw! Bum gyda y doctor neithiwr yn adrodd eu hen dricks cythreulig, ac yr oedd ef yn penderfynu mynu inquest arno, fel y gallai dransporto cymmaint â dwsin o honynt. Ond, diawl, mae hyny yn lawer rhy fach, yn ol barn gyfiawn ein gweinidog ni, myn Duw.

Morgan—Paid rhegu, Dafydd bach. Pa olew sydd ganddynt, os gwyddost? a pha beth yw ei enw? Y mae eisieu gosod stop ar fusnes felly. Os oes hawl ganddynt i grefydda, nid oes hawl ganddynt i ladd pobl.

Dafydd—Wn i beth yw enw ei hen olew uffernol a drewedig, ond lladdasant y dyn yna oedd yn y cholera. Mae'n warthus meddwl fod y fath ddiawliaid yn cael byw mewn gwlad Gristionogol. Diawl, gadewch i ni fyn'd i siarad â'r crowner.

Morgan—Ust! dacw Wil y Sant yn dyfod heibio; gadewch i ni ofyn iddo pa beth yw enw yr olew. Treiwch chwi, Dafydd, dawelu tipyn, a pheidio cynhyrfu gymmaint.

William—Diweddydd da i chwi, eich dau. Mae'n dywydd lled hyfryd.

Morgan—Ydyw, William, mae yn dywydd da, oni buasai y cholera sydd yn y lle. Gwrandewch, William; a allwn ni gael gwybod genych pa olew mae'ch bobl chwi yn arfer?

Dafydd—Damno'ch pobl chwi yn lladd y dyn yna.

William—Gellwch, siwr, os bydd Dafydd yn ddystaw. Dyma botelaid a brynais yn awr gyda'r druggist; yr oedd morwyn ein meistr yno yr un pryd yn prynu dwy botelaid o'r un peth iddo ef erbyn cinio. Ei enw yw y *best olive oil*, neu *sweet eating oil.* Profwch lymaid o hono eich dau; mae y gwyr mawr i gyd yn ei ddefnyddio gyda y gwahanol lysiau sydd ar eu bordydd.

Dafydd—A fyn y cythraul ein lladd ninnau hefyd? Damno'i enaid ef! Dere oddiwrth y ffwl, Morgan, neu dyma fi'n myn'd.

Morgan—Cerdd dy hunan, yr asyn dwl. 'Rwyf fi wedi bod yn yfed yr olew hwn o'r blaen, William, ar ford meistr, a dyma yr

olew hyfrytaf a mwyaf iachus a brofais erioed. Mae yn sicr o fod mor iach a diniwed â dwfr glân o'r ffynnon. A ydyw'r Saint yn gosod rhywbeth ynddo, neu ynte yn ei gymmeryd fel hyn? Yr wyf yn credu y dywedwch chwi y gwir wrthyf.

William—Yr unig beth sydd i gael ei wneyd i'r olew hwn etto, cyn ei roddi i'r claf, yw fod yr henuriaid i'w fendithio trwy weddi; wedi hyny eneiniant y claf, ar ei ddymuniad, yn enw yr Arglwydd; ac os bydd yr afiechyd oddifewn, rhoddant lwyaid neu ddwy iddo i'w yfed. Yna, gan osod eu dwylaw ar ei ben, gweddiant eilwaith, yn enw Iesu Grist, ar Dduw i iachâu y claf, yn ol ei addewid. I brofi fod hyna yn ysgrythyrol, ac o ganlyniad yn ol cyfraith y wlad, nid oes eisieu ond darllen yn Iago v, 14—16. Dyna y gwirionedd i chwi yn onest, a beth feddyliwch am dano?

Morgan—Yr wyf wedi cael boddlonrwydd neillduol ynghylch yr olew genych, ac y mae yn rhwydd i mi weled yn awr mai siarad dynion anwybodus yw yr holl fwstwr sydd am danoch fel enwad. Pa fodd y gallai olew felly ladd neb, pe yfent werth swllt o hono? Ni feiddia un doctor ddweyd fod eich olew chwi yn lladd neb; a hyny am nas gallant roi prawf. Ond dywedwch wrthyf, a oes rhai o'r Saint wedi derbyn iechyd oddiwrth Dduw, trwy gyfrwng olew, gosodiad dwylaw, a gweddi?

William—Oes, cannoedd yn Merthyr yn unig, heblaw lleoedd ereill. Y mae lluoedd wedi eu gwella o'r cholera yn ystod y mis diweddaf yn Merthyr, trwy weinyddiad yr ordinhad, ac nid oes un o bob deg wedi marw o'r rhai a fu yn glaf. Gallaf grybwyll wrthych am wraig David Jones, mwnwr, Ynysgou, yr hon a dderbyniodd iachâd dair gwaith o'r cholera ffyrnicaf a welwyd yn y lle, drwy allu Duw. Yr ail dro, yr oedd Mr. Davies, y meddyg, wedi ei rhoddi i fyny yn hollol, gan ddweyd nas gallai fyw dros hanner awr yn hwy. Pan oedd Mr. Davies yn y tŷ, a'i lon'd o fobl gelyniaethus i'r Saint, daeth yr henuriad W. Phillips yno, mewn ufydd-dod i gais y claf, ac a weddiodd dair gwaith ar ben y claf, yn ngwydd an ryw dystion, pan y rhyddhawyd hi oddiwrth y cholera yn y fan. Yr oedd hyn ar foreu dydd Sadwrn, y 14eg o'r mis hwn; a dywedodd rhai o'r tystion fod yn rhaid fod gallu Duw yn mhlith y Saint, a chymmerodd un o honynt ei bedyddio y noson hono, tra yr addawai ereill ufyddhau yn fuan. Yn yr hwyr, cafodd yr un chwaer ei tharo yn greulawn gan y cholera drachefn, yr hwn a'i crebachai yn anafus, nes yr oedd rhai Saint wedi myned i anobaith yn ei chylch, gan y credent fod eu bymys

garoedd wedi dryllio; ond trwy weinyddiad yr henuriaid a aeth ati, cafodd ei hadferu eilwaith, ac y mae yn awr, er yn wan, yn gwneyd yn dda. Dywedir na welwyd cymmaint o ffydd mewn un Gymraes erioed o'r blaen; ac os oedd naw bywyd mewn cath, fod yn rhaid fod ugain ynddi hi! Yr oedd y cholera wedi ymosod arni pan oedd mewn cyflwr peryglus arall, yr hwn oedd wedi ei hollol lethu yn barod.

Morgan—Mae yn hen amser i mi fyned, mi wela'. Diolch i chwi am egluro ynghylch yr olew a'r pethau ereill. Bydd i mi alw gyda chwi nos y fory, a pheidiwch synu os cymmeraf fy meddyliio cyn eich gadael. Y fath ffwl oedd Dafydd, druan.

William—Wel, os ydych yn myned, ffarwelwch, a byddwch yn siwr o alw.

Y GWYRTHIAU HEB DDARFOD.

Nid gwiw i neb ammau yr hyn a dystiolaethir gan rai o grefyddwyr duwiolaf yr oes, ac a gyhoeddir yn y misolion hyny sydd yn traethu y gwir i bawb. Pan y dywedant hwy fod gwyrth wirioneddol wedi dygwydd yn eu plith, nid yw o un defnydd i neb geisio profi ei bod yn wyrth dwyllodrus; canys nid yw gwyrthiau yn wyrthiau, yn ol eu barn hwy, os na fyddant yn gyhoeddus fel gwyrth y bara haidd a'r pysgod gynt. I'r derbyn o brofi nad yw gwir wyrthiau wedi darfod yn yr oes, cawn ddyfynu hanes gwyrth nodedig a gyflawnwyd yn Rymni, ychydig flynyddoedd yn ol, allan o SEREN GOMER am Chwefror, 1839, tud. 34. Yno rhoddir hanes gwraig rinweddol o'r enw Dinah Davies, Rymni, yr hon a fu yn foddion i blanu Methodistiaeth gyntaf yn y lle hwnw; ac wrth darlunio ei lletygarwch, adroddir y wyrth hynod hon:—

"Fel ag yr oedd gwr dyeithr, nid anenwog, yn dyfod trwy y wlad, ac yn pregethu yn ein tŷ, am dri o'r gloch prydnawn, lliaws mawr o gyfeillion Merthyr a ddaethant i'w wrandaw. Nid oedd y wraig wedi pobi yr wythnos hono; ac o herwydd hyny nid oedd o fewn ein hannedd ond prin hanner torth o fara. Y gweinidog a'r lliaws dyeithriaid a fwytasant, ac a ddiwallwyd; ond er hyny, er ein dirfawr syndod, wedi iddynt fyned ymaith, nis gallem farnu fod y bara ddim yn llai; a'n penderfyniad oedd mai yr Arglwydd a'i bendithiodd mewn modd rhyfeddol ac anarferol."

Yn awr, wedi i Dduw ddangos ei allu gwyrthiol mor ddiweddar, pa fodd y meiddia y Methodistiaid yn bresennol ddweyd fod

gwyrthiau wedi darfod er dyddiau yr apostolion? a pha fodd y mae Mr. Gomer yn gwneuthur gwawd o wyrthiau yn mhlith y Saint, tra y dyoddefa hwynt yn mhlith y Methodistiaid? Y mae eisieu i'r enwadau ymbwyllo tipyn ynghylch gwyrthiau, rhag iddynt hwy eu hunain gael eu profi fel yn ceisio eu cyflawni.

Y BEDYDDWYR AR DDYFOD YN SAINT.

Nid oes dim a brofa yn eglurach fod y Bedyddwyr ar ddyfod yn Saint, na'n bod o radd i radd yn dyfod i gredu a phregethu athrawiaethau y Saint, y rhai oedd yn drewi yn eu ffroenau er ys ychydig yn ol. Lle mae y Saint amlaf, yno mae y Bedyddwyr yn ymdrechu fwyaf i lyncu eu hegwyddorion; a chan mai Merthyr yw y lle sy'n cynnwys mwyaf o Saint, yma hefyd y gwelir y Bedyddwyr yn debycaf i'r dynion a arferent alw yn "Sataniaid" a "chythreuliaid," ychydig amser yn ol, ac hwyrach yn awr hefyd. Beth a feddylir sydd yn cymmeryd lle yn y Tabernacl, yn Merthyr? Wel, nid cadw dynion yn ol am fis neu ddau i'w treio; nid bedyddio ond ar ben mis y cwrdd mawr, wrth olen dydd, a hyny er siampl; nage, eithr y mae un dystiolaeth o onestrwydd y deiliaid yn ddigon 'nawr er eu parotoi i gael eu bedyddio, yr hyn a gyflawnir fynychaf yn y *nos*, ac ER MADDEUANT PECHODAU, pan ddefnyddia y gweinidog y geirian a ganlyn:—"Yr wyf yn dy fedyddio di, fy mrawd, yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, er maddeuant pechodau, i enw y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân. Amen." Dyna fel y mae y Parch. J. Roberts, y gweinidog presennol, yn gweinyddu ac yn athrawiaethu yn ei gapel; ac ymddengys fod llwyddiant anarferol yn ei ganlyn, trwy fod dynion yn caru y diwygiad, ac yn ofni y Cholera a'r Saint. Dywedai Mr. Roberts, wrth fedyddio yn y nos, ar yr 11eg o'r mis hwn, fod "geni o ddwfr ac o'r Ysbryd," yn gyfystyr â bedyddio a chredu, —mai "geni o ddwfr" oedd bedyddio, ac mai "geni o'r Ysbryd" oedd credu; ac hefyd, mai y corff oedd yn ufyddhau wrth gael ei fedyddio, a'r ysbryd wrth gredu. Yn y fan hyn, rhoddwn gyngbor i Mr. Roberts, er ein dilyn yn well, mai gwell yw peidio dweyd mai "geni o'r Ysbryd" yw credu, rhag i'w aelodau ofyn iddo pa fodd y *credodd* dyscyblion Ioan a Iesu Grist, cyn cael eu bedyddio â dwfr, a chyn iddynt gael eu bedyddio â'r Ysbryd Glan hefyd? Darllened Math, iii, 11; Act. i, 5; a viii, 12—17. Etto, ffolineb yw dweyd fod y corff yn ufyddhau i ddim, canys yn ol ewyllys

yr ysbryd yn unig y gweithreda hwnw. Dymunem ar Mr. Roberts, os yw am ein dilyn yn mhellach, i addaw "dawn yr Ysbryd Glân," wrth fedyddio, fel Pedr gynt (gwel Act. ii, 38, 39); ac wedi hyny annog i ddeisyf y doniau ysbrydol. Yr oedd yn dda genym glywed ei fod dros gymuno ar y dydd cyntaf o bob wythnos, fel ninnau; ac arwyddla y cyfan a wna yn bresennol ei fod yn barod i ddilyn y Saint yn fanylach, ond cael amser i ddysgu.

Y DINYSTRYDD AR Y DYFROEDD.

Mae yr Arglwydd yn dechreu cyflawni yr hyn a lefarodd trwy enau ei was Joseph Smith, y prophwyd, mewn perthynas i afon Missouri, a dyfroedd dwyreiniol ereill. Y mae bywydau rhai o'n brodyr a'n chwiorydd anwyl eisoes wedi eu haberthu i'r dinystrydd hwn, yn fwyaf neillduol ar afon Missouri.

Ar lanau yr afon hon y safai ein hanwylaidd brophwyd, gyda chyngbor o henuriaid, yn mis Awst, 1831, pan dderbyniai air yr Arglwydd, o'r hwn y gwnawn y dyfyniadau canlynol:—

"Wele, y mae peryglon lawer ar y dyfroedd, ac yn fwy neillduol o hyn allan; oblegid yr wyf fi, yr Arglwydd, wedi arfaethu, yn fy nigllonedd, lawer o ddinystriadau ar y dyfroedd; ie, ac yn neillduol ar y dyfroedd hyn: er hyny, y mae pob cnawd yn fy llaw, a'r hwn a fyddo yn ffyddlawn yn eich plith ni chaiff drengu ar y dyfroedd."

"Wele, myfi, yr Arglwydd, yn y dechreuad a fendithiais y dyfroedd, ond yn y dyddiau diweddaf, trwy enau fy ngwas Ioan, melldithiais y dyfroedd; o ganlyniad daw y dyddiau pryd na fydd un cnawd yn ddiogel ar y dyfroedd; a dywedir mewn dyddiau dyfodol, na fydd neb yn allnog i fyned fyny i dir Seion ar hyd y dyfroedd, ond yr hwn fyddo bur ei galon. A chan fy mod i, yr Arglwydd, yn y dechreuad wedi melldithio y tir, felly etto yn y dyddiau diweddaf y bendithiais ef, yn ei bryd, at wasanaeth fy Saint, fel y gallont fwyta o'i frasder ef. Ac yn awr yr wyf yn rhoddi gorchymyn i chwi, a'r hyn wyf yn ddweyd wrthych chwi wyf yn ddweyd wrth bawb, fod i chwi ragrybyddio eich brodyr yn nghylch y dyfroedd hyn, na ddelont ar hyd-ddynt wrth deithio, rhag i'w ffydd wanhau, ac iddynt hwy gael eu dal yn ei maglau: yr wyf fi, yr Arglwydd, wedi arfaethu, ac y mae y dinystrydd yn marchogaeth ar wyneb y dyfroedd, ac nid wyf yn galw fy arfaeth yn ol."

"Wele, myfi, yr Arglwydd, wyf wedi apwyntio ffordd i'm Saint i ymdeithio, ac wele dyma y ffordd—wedi iddynt adael y camlas, boed iddynt deithio ar hyd y tir, os bydd iddynt gael gorchymyn i deithio, a myned i fyny i dir Seion; a boed iddynt wneuthur yn debyg i blant Israel, gan godi eu pebyll ar y ffordd. Ac wele, bydded i chwi roddi y gorchymyn hwn i'ch holl frodyr: er hyny, i'r hwn y rhoddir awdurdod ar y dyfroedd, y rhoddir iddo gan yr Ysbryd i adnabod ei holl ffyrdd; gan hyny, bydded iddo ef wneyd yn ol fel byddo Ysbryd y Duw byw yn gorchymyn, pa un bynag ai ar y tir, neu ar y dyfroedd, fel ag y mae yn perthyn i mi wneyd o hyn allan; ac i chwi y rhoddir gwybod yr yrfa i'r Saint, neu y ffordd i Saint gwersyll yr Arglwydd, i ymdeithio."—(Gwel yr "Ath. a'r Cyf.," tud. 229, 230.)

Y mae amrywiol o'n brodyr, yn ol y sŵn a glywir, wedi trengu ar yr afon ddychrynllyd hon oddiar ddechreu y gwanwyn; rhai o'r Taleithiau dwyreiniol a chanolbarthol, ac ereill o Brydain Fawr. Y mae gair yr Arglwydd yn dechreu cael ei wirio yn rhyfedd. Gobeithia ein brawd Orson Pratt y bydd i awdurdodau yr Eglwys hon yn America gynghori yr ymfudwyr oddiyma i deithio ar hyd y tir o St Louis, o leiaf, os na fydd i'r Ysbryd drefnu fel arall. Mae rhagrybyddion prophwydoliaethol ein Gweledydd Joseph Smith, mor eglur fel y gall yr holl Saint trwy'r byd weled y perygl o deithio y Missouri. Pa fodd bynag, nid ein gwaith ni yn y wlad hon, ond ein brodyr yn America, yw rhoi cyfarwyddiadau ynghylch y mater hyn; ac hyderwn y trefnant hwy y peth mewn doethineb, ac os bydd bosibl, achub y gweiniaid rhag y Dinystrydd, fel y dysger hwy yn berffeithiach yn ffordd yr Arglwydd, ac y delont o hyn allan yn gryfion. Ni wna yr Arglwydd alw yn ol ei arfaeth ddinystriol ar yr afon hono; ac os na fydd ffydd y Saint yn gryf trwy eu cyfiawnder, y maent mor agored â phobl ereill i syrthio yn ysglyfaeth i'r barnedigaethau gosodedig.

Os yw y farn yn dechreu gyda phobl Dduw, pa beth fydd diwedd y cenedloedd hyny a wrthodant y genadwri hon? Dychrynllyd iawn! Bydded i'r Saint, gan hyny, wneyd pob ymdrech i fyned o'u plith; canys y farn ni oeda ddyfod. Ymsanteiddiwch eich hunain trwy gadw y gorchymynion, a'r geiriau doethineb, a chynghorion prydlawn gweision y Goruchaf; ac os gwnewch y pethau hyn, aiff y dinystrydd heibio i chwi heb eich dyfetha, a chewch chwithau gyrhaedd mynydd Seion, lle y bydd hollol waredigaeth oddiwrth y plaau fydd yn dinystrio y byd.

Y CHOLERA.

Oddiar pan ysgrifenasom y mis diweddaf am ymddangosiad y gelyn marwol uchod yn ein plith, y mae cannoedd yn Merthyr a'i chymmydogaeth wedi eu hysgubo ganddo i fyd arall. Y mae yn anhawdd rhodio yr heolydd yma ar brydnawnau, heb gyfarfod â llawer o angladdau yn mhob cwr; a thra lliosog yw y rhai a adewir yn amddifaid, i alaru ar ol ysglyfaeth y Cholera creulawn, yr hwn sydd â'i fryd fel ar lwyr ddinystr. Y rhifnodau canlynol a ddangosant ei waith, oddiar y 25ain o Fai, hyd y 23ain o Orphenaf presennol, yn Merthyr, Pendaren, Dowlais, ac Aberdâr. Y mae'r cyfanswm a gafodd eu taro yn glaf, yn 1814, a'r rhai a fu farw yn 698. Newydd ddechreu mae y clefyd yn Dowlais ac Aberdâr, ond ymddengys yn benderfynol i wneyd gwaith mawr yno hefyd. Y mae yn ymosod ar y Saint, fel ar bobl ereill, yr hyn a geidw yr henuriaid mewn gwaith braidd ddydd a nos. Wedi galw am gyfrif o'r Saint a gymmerwyd yn glaf yn Merthyr a Phendaren, cafwyd i 127 fod yn glaf, o'r hyn ni fu dros 15 farw. Profa hyn i'n brodyr pellenig pa faint a amlygir o allu Duw yn ein plith, yn y cyfyngder presennol. Yn awr, y cawsom y cyfleusdra goreu, er pan ydym yn yr eglwys, i adnabod pa fath ffydd sydd yn angheurheidiol i'r cleifion yn ein plith. Nid rhyw ffydd a grenir mewn gwylltineb ar y fynyd, a wna'r tro i'n hachub o grafangau afiechyd fel y Cholera; ond ffydd a grewyd yn flaenorol trwy ddealltwriaeth o weithrediadau iachâol Ysbryd Duw, yr hon ffydd nid yw yn petruso nac yn ofni yn ngwyneb dim; y mae, fel ffydd y wraig gynt, yn sugno iechyd hyd y nod o ddillad anfonedigion Duw, neu oddiwrth eu ffyn.

Braidd y gallwn ddweyd pa le i droi o bresennoldeb y dinystrydd hwn; canys, wele, y mae yn Nghymru, yn Lloegr, yn yr Iwerddon, yn Ffrainc—ïe, pa le bynag braidd yr edrychom, y mae yno—ïe, hefyd, cyd-farchoga ddyfroedd melldithiol y Missouri, pan mae'r Saint yn myned ar hyd-ddynt tua Seion.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FFLINT

Cynnaliwyd Cymmanfa y Gynnadledd uchod, yn nhref Fflint, ar y 13eg o Fai. Cynnrychiolwyd pedair cangen, yn cynnwys 10 henuriad, 6 offeiriad, 3 athraw, ac un diacon; 7 wedi eu bedyddio er y gymmanfa flaenorol; cyfanrif, 58. Dewiswyd David

Jones i lywyddu cangen Bagillt. Anerchwyd y Saint ac ereill gan amrywiol swyddogion yn ystod y gwahanol gyfarfodydd yn effeithiol iawn, ac ordeiniwyd dau offeiriad.

JOHN DAVIES, *Llywydd.*

AMRYWIAETHAU.

ABSENNOLDEB DUW.—Pan yn tori dyn allan yn nghapel Cwm-pedol, Caio, sir Gaer, yn ddiweddar, am ymuno â'r Saint, gorchymynodd y gweinidog i'r Arglwydd fyned ar ei ol; ac ar ol dyfod allan o'r cwrdd, dywedai yr aelodau wrth eu gilydd, "Bydd ein capel yn wag yn fuan, canys yr ydym yn colli ein haelodau; ac y mae ein gweinidog wedi danfon Duw ar eu hol; y canlyniad fydd, y byddwn ar fyr heb aelodau, ac heb Dduw yn y byd!"—W. J.

EFFAITH DADL RYMNI.—Dywedai Parchedig Methodistaidd yn Mhenycae, yn ddiweddar, pan yn annog ei wrandawwyr i undeb a chariad, gan grochfloeddio ac ergydio'r areithfa, "Ni chawsom gymdeithas yr Ysbryd Glân oddiar Dadl Rymni."

HUR.—Telwch hur i was neu forwyn, yn hytrach nâ derbyn cynnorthwy achlysurol neb—nid yw yr olaf fyth yn cael eu talu yn ddigonol.

MAE yn gyfeiliornad i feddwl fod gwyneb hir yn anghenrheidiol i foesau da, neu fod chwerthin yn drosedd anfaddeuol.

MARWOLAETH PATRIARCH.—Mae yn ofidus genym i ddweyd fod y Patriach John Albiston, yn Lloegr, wedi marw ar yr ail o Fehefin diweddaf, o'r parlys. Bu ei fywyd yn llawn o groesau a threialon, ond wynebodd y cyfan yn dawel; rhedodd ei yrfa, a chadwodd y ffydd. Ei gynghorion a'i fendithion a gedwir mewn coffadwriaeth dragwyddol, a'i glod ni dderfydd byth.

CANU A'R DEALL.—Nid yw y dyn a gano mewn tŷ arall, neu yn mhlith cwmpeini, heb gael cymhelliad i hyny, nemawr byth yn "canu â'r *deall.*"

TRISTAU YR YSBRYD.—Gellir tristâu Ysbryd Duw mewn llawer dull, ond nid mewn dull yn gynt nâ thrwy orfodi rhyw un o'r Saint i wrandaw am ddwy awr neu dair pa fodd y bu hwn a'r llall yn dadleu â gwyr y byd. Os bydd gan rywun rywbeth newydd i ddweyd, bydd yn bleserus i'w wrandaw; ond mae yr hwn a adroddo stori hirfaith ag y mae pawb yn wybod, yn annyoddefol.

YMDDIRIED.

Ni wnawn ymddiried yn mhob dyn,
A dyma ein rhesymau—
Am nad adwaenwn lawer un,
Ac am y gwnawn o'r goreu.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 8.] AWST, 1849. [CYF. I.

ARWYDDION Y DYDDIAU DIWEDDAF.

MAE y dyddiau diweddaf yn ddyddiau hynod iawn, ac yn llawn o arwyddion a rhyfeddodau. Prophwydwyd er yn foreu am danynt; a mawr fuasai llawenydd ein hen gyndeidiau i gael byw yn y gyfnod hon o oedran y byd, i weled eu dywediadau yn cael eu gwirio. Ond yr ydym ni yn eu gweled drostynt; ac os nad ydynt hwy yn cael cipolwg ar bethau o'r tufewn i'r llèn, cawn ni gyfleusdra cyn bo hir i hysbysu iddynt yr holl bethau neillduol sydd yn dygwydd yn ein dydd. Dywedwn am y rhyfeloedd gwaedlyd a ymladdwyd yn ddiweddar dros wyneb eang yr hen ddaear, a'r difrod a wnaethant ar blant dynion. Wedi hyny, siaradwn am y newyn fu yn tramwyo y byd, gan adael miloedd o'i drigolion yn rhy welw-lâs eu gwynebpryd i roesawi neb ond angeu ei hunan. Ac yna gallwn ymddyddan yn hir am y dinystrydd cyffredinol sydd wedi ymweled â ni yn bresennol, yr hwn a alwn, yn ol dull dynion, yn Cholera: bydd yn ofidus adrodd am y milyinau a ysguba ymaith yn ngwahanol ranau y ddaear, mor ddirybydd â syrthiad y ddeilen yn ngolwg dyn, ond mor rhybyddiol ag y gallai fod yn ngolwg Duw. Bydd genym lawer o bethau hynod ereill i'w dwyn ar gôf hefyd; ond bydd yr oll, efallai, yn bethau a wybuwyd o'r blaen gan y prophwydi; ac felly ni fyddwn ni ond cadarnhàu yr hyn a wyddent hwy yn flaenorol.

Pa un a fyddwn yn cael amser i siarad felly ai peidio, nid yw o gymmaint pwys i ni wybod; ond y mae yn yn perthyn i ni

edrych pa beth sydd yn cymmeryd lle yn ein dyddiau, canys wrth hyny y deuwn i wybod pa ddyddiau fyddant. Wrth sylwi, canfyddwn fod rhyfeddodau yn esgor ar ryfeddodau yn barhaus, a bod y cyfan yn arwyddion mawrion o rywbeth neillduol. Gwelwn mor gyflym y carlama y pläau i'r lleoedd y pregethwyd yr efengyl, a'r tnedd sydd mewn dynion i galedi. Taflwn olwg ar y diwygiadau gwladol a chrefyddol; onid yw y cyfan yn parotôi i rywbeth mawr a chyffredinol? Beth yw y chwyldroad Rhufeinig, ond rhyw arwydd o ryw chwyldroad mwy pwysig. Y mae pob cyfundraeth yn bresennol yn cael eu darostwng yn gydradd, fel ag i fod yn barod i fabwysiadu cyfundraeth mwy cyffredinol, yr hon a lynca y cyfan iddi ei hun. Gwelir fod hen gredoau yn dechreu cael eu hanmharchu, a bod golygiadau newyddion yn cael eu hamlygu bob dydd, a'n trysori gyferbyn â rhywbeth sydd ar wawrio i'r byd. Mae dynol-ryw megys yn ymddyrchafu yn uwch o'u hysgwyddau, ac fel wedi blino ar ystoriau ynghylch ysbrydion a fu, yn parotôi eu hunain yn feunyddiol i gyfrinachu yn bersonol ag ysbrydion y byd arall. Nid yw hyn ddim yn arwydd bychan. Ymdrecha llawer fod yn anghrediniol, ond argyhoeddir hwy gerfydd eu gwaethaf. Dygir ysbrydion perthynasau ymadawedig iddynt o'r byd draw, trwy effeithioldeb Mesmeryddiaeth, yr hwn sydd allu goruwch naturiol; ac ymddangosant megys yn eu hen wisgoedd i ateb pa gwestiwn bynag a ofynir iddynt gan eu ceraint anghrediniol. Desgrifiant pa fath le sydd tu fewn i'r llèn, a pha ddull y maent yn treulio eu hamser yno, a'u dyben yn dyfod i'r ddaear i wisgo cnawd. Cytunant oll i ddweyd iddynt fod yn y nefoedd cyn cael eu geni ar y ddaear, ac mai tynghedfen pob ysbryd yw cael ei eni mewn byd drwg, byd a ordeiniwyd i'r unig ddyben o ddysgu y wybodaeth o dda a drwg, heb y wybodaeth hon nid oes un bod yn berffaith. Hefyd, fod, o ganlyniad, ddymuniad yn y rhai a enir etto i gael eu geni; ac mai yn ol y dymuniad hwnw y bydd parhad eu hoedl ar y ddaear neu'r blaned y danfonir hwynt iddi. Felly y siarada yr ysbrydion wrth ddynion; ond nid hyna yn unig, ond siaradant am ail-briodas yn eu byd hwy, ac am yr ymdrech am lawenydd sydd mewn ysbrydion drwg a da; ac mai ar yr amser y byddom ni yn

gwisgo galar-wisg y byddant hwy yn chwerthin am danom. Gorfoleddant am ddaeargrynfaoedd, rhyfeloedd, pläau, a newyn, pan y byddom ni yn llawn tristwch. Dywedant eu bod yn mwynhau palasau, gerddi, mynyddoedd, afonydd, coedydd, blodau, a ffrwyth; y gallant fwyta, yfed, a chysgu; darllen, ysgrifenu, a phaentio; dawnsio a chwarae, canu a chwerthin—mewn gair, braidd pob peth, fel yma.

Mae y pethau hyn yn dyfod i enwogrwydd, o herwydd y mae llawer o bethau a lefara yr ysbrydion yn ffeithiau tuhwnt i bob dadl. A phan brofo dynion rai pethau yn wir, fe gredant y cyfan yn rhwydd ddigon. Nid yw y diafol byth yn esgeuluso dweyd cryn wirionedd, fel y gallo fod yn fwy diogel o'i amcan yn y pen draw. Hawdd y gall pob un ddeall fod y diafol yn y dyddiau diweddaf hyn yn ymorchestu yn mhob modd i gadarnhau ei lywodraeth ar y ddaear, cyn y bydd Mab Duw yn dyfod i ymosod arni; ac y mae megys un wedi dibuno o gysgadrwydd hirfaith, ac yn penderfynu gwneyd rhyw gynllun mwy effeithiol nag a wnaeth erioed er sefyll ei dir. Mae ei bwer eisoes ar y ddaear, ac nid yw ond yn ymofyn ychydig o amser i osod y gau-grefyddau oll o dan lywodraeth ei benaeth daearol, i'r hwn, debygwn, mae y Pab presennol ar roddi ei orsedd. Yr oedd y byd hyd yn hyn yn rhy amddifad o allu gwyrthiol y diafol, i neb ddysgwyl undeb rhwng ei blant; ond yn bresennol mae rhyw ysbryd Mesmeryddol ar eu rhwymo yn un, i gymmeryd eu harwain yn fwy neillduol yn ol ewyllys eu brenin.

Yn awr, swm y cwbl a ddywedasom, ac a allem ddweyd etto, yw, fod arwyddion y dyddiau diweddaf yn fwy eglur nag y buont o'r blaen; ac nad oes achos ond gorphwys ychydig yn ychwaneg cyn y byddant yn dynodi dyfodiad Mab y Dyn, pan y gobeithiwn y byddwn yn ei adnabod, heb achos cywilyddio o'i blegid.

GWYRTHIAU SECTARIAID A GWYRTHIAU SAINT.

Nid gwiw ammau yn hwy, nad yw y Sectariaid, yn teimlo cymmaint o awydd i gyflawni gwyrthiau, â neb o'r Saint. Mae yn wir fod y blaenaf wedi bod yn haeru yn fynych fod oes y gwyrthiau wedi darfod; ond dengys ffeithiau yn bresennol nad oeddynt y

pryd hwnw yn gwybod pa beth oeddynt yn gredu, ac mai yn awr y darfu iddynt ddysgu. Y Cholera sydd wedi gwneyd fwyaf, o bob dysgawdwr arall, tuag at agor eu llygaid, druain; a gorfu hwnw bregethu cryn lawer cyn gwthio ei ddysgeidiaeth i'w siol. Mae ein cyd-wladwyr, ond odid, yn cofio am yr hanesion helaeth a lanwai y newyddiaduron, er ys ychydig yn ol, ynghylch treialon y Saint i wneuthur "gwyrthiau," trwy eneinio a gweddio dros y rhai a glafychid o'r Cholera; ac y maent yn cofio hefyd am rybyddion ustusiaid, doctoriaid, a phregethwyr, yn erbyn i'r Saint ryfygu cyflawni gwyrthiau yn y dull hyny, gan eu gwawdio yn fawr am eu "hofergoeledd." Mae yn dda dal sylw ar bob peth a gymmero le, fel y gallom weled cyfnewidioldeb dyn, a'i annoethineb yn ceisio gwingo yn erbyn trefn ei Grewr. Pan ddaeth y Cholera gyntaf i gymmydogaeth Merthyr, bygythiai rhai o'r doctoriaid alltudio nifer o'r Saint os buasent yn rhoddi olew i'w cleifion; a dywedai y Sectariaid o'r bron mai peth rhyfygus oedd gosod dwylaw ar eu penau, a gweddio ar i Dduw eu gwella. Edrychid ar bregethwyr y Saint fel mwrddwyr yr amser hwnw, yn enwedig os dygwyddai rhyw un farw yn eu plith, am eu bod yn rhoddi olew ac yn gweddio. Beiai llawer yn erwin am eu bod yn gweddio dros eu cyrff, yn lle dros eu "heneidiau," fel pe tybient mai dyfetha yr enaid oedd y Cholera. Ond nid felly y mae pethau yn parhau; O, nage, canys y mae "dull y byd hwn yn myned heibio" yn barhaus, ac y mae barn doctoriaid, ustusiaid, a sectariaid yn newid mor fynych braidd â'r lloer, yn enwedig wedi i'r Cholera ddyfod i'w dysgu yn amgenach. Mae un peth i barhau yn anghyfnewidiol, er y cyfan, sef y farn nad yw y doctoriaid wedi lladd neb er y dechreu, er y gallant fod yn defnyddio moddion hollol groes yn awr i'r pryd hyny. Y papyrau a lenwid er ys ychydig yn ol i gondemnio "olive oil" y Saint at y Cholera, a lenwir yn awr etto â barn doctoriaid cyfrifol, mai hwnw, neu *caster oil*, yw yr unig feddyginiaeth effeithiol at y Cholera. (Gwel *Weekly Times* am wythnosau Gorphenaf, a phapyrau ereill.) Mae y Cholera yn baeddu y doctoriaid goreu; rhoddant hwy beleni a chyffeiriau digon da i attal yr ysgarthiadau a'r crebychiad; ond wedi y cwbl aiff y Cholera â'r anadl, —felly yn rhoddi gwers fod eisieu rhywbeth arall i'w goncwero ef. Nid yn unig i'r doctoriaid y mae wedi rhoi gwersi, ond i'r Sectariaid hefyd. Mae wedi dysgu i'r Sectariaid ei fod ef yn well pregethwr na neb o honynt; nad yw doethineb colegawl ac ysgiech-

ain ddim hanner mor effeithiol i argyhoeddi pechaduriaid, a chrebachu cwpl o filoedd i fyd arall; ac nad yw dawn a doethineb ddim yn ochr *ofn*, er agor llygaid y byd. Mae hyna yn ddysgu mawr; ond y mae'r Cholera wedi dysgu rhagor iddynt—mae wedi dysgu iddynt y ffordd i dreio gwneyd gwyrthiau! Er fod y Cholera wedi gwneyd daioni mawr i grefyddau sectaraidd, trwy ddwyn cannoedd yn ddiweddar yn Merthyr a'i chymmydogaethau i'w cofleidio; etto yr oedd wedi hyny yn cymmeryd y defaid ymaith i fyd arall cyn cynnyrchu nemawr gwlân i'w perchenogion. Meddyliwyd mai dyben Duw yn danfon y Cholera, oedd dwyn dynion at grefydd; ond pan welwyd drachefn ei fod yn dwyn braidd cymmaint oddiwrth grefydd, trwy eu crebachu, a bod y Parch. W. R. Davies, Dowlais, ac ereill, yn gorfod ffoi o'i blegid, meddyliwyd eilwaith, wedi derbyn mwy o ddysgeidiaeth gan y Cholera, mai y peth goreu oedd alltudio y pregethwr newydd, er mor fuddiol y bu, yn gwbl allan o'r wlad. Ond pa fodd oedd effeithio hyny, tybied? Nid oedd gan y doctoriaid ddim i'w wneyd tuag at ei alltudio allan o'r wlad; canys anfynych iawn y medrent hwy ei alltudio oddiwrth eu cleifion. Yr unig ffordd a feddyliwyd am dani, oedd ceisio gan Dduw i wneyd *gwyrth*—ie, cofier, yn yr oes hon! Ni wnelai dim arall y tro ond perffaith wyrth. Ond, oni wyddai y sectariaid nad oedd Duw yn cyflawni gwyrthiau yn yr oes hon? a pha fodd yr oeddynt yn gallu rhyfygu cymmaint? Mae hyny wedi bod yn cael ei ddweyd, mae yn wir; ond yr oedd anghen am wyrthiau yn amser caledi, fel ag y bu anghen ar yr Aifftiaid gynt? Ac yn awr, pwy ond y sectariaid, o bob enwad yn Merthyr, fuont yn apwyntio diwrnod i weddio ar Dduw i wneyd GWYRTH! Y sectariaid yw y crefyddwyr, cofier, fu ffyrnicaf yn condemnio y Saint am osod dwylaw a gweddio dros y cleifion i gael iechyd; hwynt-hwy fu yn gwawdio ac yn gwaeddi "twyll" fwyaf o bawb; ac hwynt-hwy hefyd fu yn treio gwneyd gwyrth eu hunain, ar ol y cwbl. Nid yn ddirgel yr oeddynt yn myned i'w chyflawni, ond yn gyhoeddus yn y Capeli yn mhob man; a darfu iddynt argraffu papyrau mawrion i'w gosod ar y muriau, ac annog pawb i ddyfod yno i gyd-weddio, ar i Dduw eu hateb. Dyma gynnwysiad yr hysbysiad Cymreig a osodwyd allan:—

"Y GERI MARWOL YN MERTHYR TYDFIL.—Bwriedir neillduo dydd Llun nesaf (Awst 13eg, 1849), fel dydd o ympryd crefyddol, ac ymostyngiad gerbron yr Hollalluog Dduw, mewn canlyniad

i'r ymweliad uchod. Bydd gwasanaeth dwyfol yn yr eglwys, ar yr oriau arferol o weddi, a chynnelir *cyfarfodydd gweddi* yn yr holl gapeli ymneilldnol am saith a deg o'r gloch y boreu, a dau a chwech o'r gloch yn y prydnawn. Dymunir yn daer ar bawb roddi pob cyfleustra, fel y gallo y rhai a fydd yn ewyllysio cyd-uno yn y cyfryw gyfarfodydd, i erfyn ar Dduw, dros y lle hwn, fel y byddo i'r ymweliad gael ei santeiddio er ein llesâd ysbrydol, *ac ar iddo gael ei symud o'n plith.*"

Yn awr, mae y dydd ympryd uchod wedi ei gadw trwy holl Ferthyr, ac ni fwytasom ddim ein hunain ychwaith, oherwydd ein bod yn y Cholera ar y pryd. Ond beth fu y canlyniad o'i gadw? A symudodd y Cholera o'n plith? Dim modfedd. Yr oedd nifer y marwolaethau dydd Mercher canlynol, yn Merthyr, wedi mwy nâ dybln, i'r peth oeddynt dydd Llun. Buasai yn well i'r sectariaid dreio gwneyd gwyrth dipyn yn llai i ddechreu; canys y mae yn rhwyddach symud mynyddoedd o lawer, nâ symud barnedigaethau gosodedig Duw. Os ydynt hwy yn mynu ffordd eu hunain i grefydda, gadawent, ynte, i Dduw gael ei ffordd yntau i dywallt ei phiolau. Cawsant arddeall, pan y buont yn gweddio am wyrth ar y tatws, nad oedd Duw yn eu gwrandaw y pryd hwnw; a phaham y buont mor ynfyd yn awr etto, ag i geisio rhwystro Duw i gyflawni ei ddybenion? Mae yn bryd i bawb ddysgu, bellach, nad oes dim yn effeithiol i attal y pethau rhyfedd sydd i ddyfod ar y ddaear yn y dyddiau diweddaf, ond cyflawniad o ewyllys Duw gan ei thrigolion.

CYFEILIORNADAU CREFYDDWYR YR OES.

[Allan o'r CENADYDD CYMREIG, am 1811.]

MAWR y swn sydd yn y byd yn y dyddiau rhyfeddol hyn mewn perthynas i grefydd; ac nid oes dim i'w glywed ond ein sect ni, a'n sect ninnau, ein plaid ni a'n plaid ninnau, sydd yn iawn; a chreda y rhan fwyaf o'r byd fod dynion duwiol gyda phob plaid; ac wrth weled a chlywed y gwahanol bleidiau yn ymddwyn, tueddir fi ac ereill sydd heb un grefydd, i chwilio pa beth yw hyn: ac wrth farnu yn ddiduedd yn ol eu ffrwythau, a'r modd y darlunir gwir grefydd yn yr ysgrythyrau, yr ydym yn rhwym o gredu naill ai nad oes dim mewn crefydd, neu nad oes fawr o grefydd mewn dynion yr oes hon. "Na, ebe rhyw un, onid yw yr eglwysi yn cynnyddu yn anghyffredin, a rhai newyddion yn cael eu ffurfio yn barhaus gyda phob plaid, a dynion yn dyfod bob

dydd wrth yr ugeiniau i ymofyn am grefydd; a chlywir y gwahanol bleidiau yn cyhoeddi o'r pwlpudau, a thrwy eu misolion, y cannoedd cynnydd sydd yn dod atynt yn barhaus. Ac onid yw hyn yn ddigon i brofi fod mwy o grefydd yn y byd yn bresennol nag a fu mewn un oes o'r blaen? Ydyw, os mai mewn amldra rhif y mae crefydd yn gynnwysedig; canys y mae yn dra thebyg fod mwy o broffeswyr crefydd yn yr oes hon yn mhob dull, nag a fu mewn un oes o'r byd; ond er y cwbl, nid wyf yn gallu canfod fawr tebyg i grefydd yn y byd fel ag y darlunir hi yn yr ysgrythyrau. Feallai y dywed rhywun nad wyf fi yn deilwng i farnu; o herwydd paham? onid wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt? canys fe ddywed Timotheus wrthym am ryw fath o ddynion "a chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi; a'r rhai hyn gochel di." Pa fodd y gallaf eu gochel, heb yn gyntaf eu barnu? Profwch bob peth, deliwch yr hyn sy dda. Feallai yr ymddengys fy ysgrif yn dra rhyfedd i lawer o goelgrefyddwyr yr oes hon, trwy ei bod yn ergydio at brif golofnau cyfeiliornadau yr oes. Yn gyntaf, yr anmhosibilrwydd i ddynion fod yn dduwiol gyda gwahanol bleidiau o wahanol farnau. Er cymaint o grefyddwyr sydd yn adeiladu ar gasgliadau, ni chlywais fod neb erioed yn casglu fod rhagor nag un eglwys gan Dduw yn y byd; ond y mae llawer eglwys gan ddynion, a digon rhyngddynt â bod yn un mewn barn a chariad. Oni ddywed Paul, "Un corff sydd ac un Ysbryd, megys ac y'ch galwyd yn un gobaith eich galwedigaeth. Un Arglwydd, un ffydd, un bedydd, un Duw, a Thad oll; yr hwn sydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll: a bydd un gorlan ac un bugail." Iê, ebe rhywun, yr ydym yn credu yn yr un Crist, ac yn addoli yr un Duw, ac nid oes dim rhyngom o bwys ond y *plisg, y ffiniau gwellt,* &c. Cofiwch! pwy sydd yn dweyd mai ni l pob un sydd yn dyweyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd? pa fodd y gallwch, yn uuol a'r ysgrythyr, addoli yr un Duw, a chredu yn yr un Crist, heb ddilyn yr unig reol, heb gadw yr un deddfau, heb gyflawni yr un dyledswyddau, heb synied yr un pethau, ac heb gladdu y gwahanol farnau? canys fe ddywed Paul, "Ac yr wyf yn atolwg i chwi, frodyr, yn enw'r Arglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr un peth, ac na byddo ymbleidio yn eich plith; eithr bod o honoch wedi eich cyfangyssylltu yn yr un meddwl ac yn yr un farn;" a chan fod yr holl ysgrythyr wedi ei rhoddi trwy ysbrydoliaeth Duw, yr hon nis gellir ei thori, pa fodd y gall

dynion o wahanol farnau fod yn gadwedig yn ngwyneb y gair yr hwn sydd i'w barnu? Mathew hefyd a ddywed, "Ac fel hyn y gwnaethoch orchymynion Duw yn ddirym trwy eich traddodiad eich hun. O ragrithwyr, da y proffwydodd Esaias am danoch, gan ddywedyd, Nesâu y mae y bobl hyn ataf a'u genau, a'm hanrhydeddu a'u gwefusau, a'u calon sydd bell oddiwrthyf; eithr yn ofer y'm hanrhydeddant, gan ddysgu gorchymynion dynion yn ddysgeidiaeth." Pwy yw y rhai'n, ebe rhywun? Chwiliwch yr ysgrythyrau yn ddiragfarn, ac yna cewch weled yn amlwg.

Cyfeiliornad arall sydd nid llai na'r un a nodais, sef haeru o bwlpudau a phenau stolau, gan ddynion a broffesant mewn gair eu bod yn credu yr efengyl, nad yw gorchymynion pendant Crist ddim o bwys, ond y gwna rhyw ddefodau a traddodiadau eu hunain y tro yr un cystal; nis gwn i pa sail sydd ganddynt, "Canys yn wir meddaf i chwi, hyd onid el y nef a'r ddaear heibio, nid â un iot nac un tipyn o'r gyfraith heibio hyd oni chwblhaer oll." Y mae'n resynus meddwl fod cymmaint yn ein gwlad yn credu y pethau blaenorol, a thrwy hyny yn ymorphwys heb chwilio na barnu drostynt eu hunain, ond meddwl fod pob peth o'r goreu, ond i bob un ddilyn crefydd eu tadau, heb ammau dim am y nefoedd yn y diwedd, *right or wrong*.

Dymunaf ar bawb ag sydd wedi credu y cyfeiliornadau uchod, os ydynt yn credu peth o'r gair, i gofio gwraig Lot; pe byddai rhyw orchymyn yn ddibwys, gallesid meddwl nad oedd fawr niwed mewn edrych yn ol, ond wele siampl o bwysigrwydd deddfau Duw; canys pwy bynag a gadwo'r gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un pwnc, y mae efe yn euog o'r cwbl. Am hyny dymunaf i rai o'r pregethwyr mawr sydd yn haeru y pethau hyn, er mwyn cadw eu cynnulleidfaoedd ynghyd a'u gilydd, (canys dyma rwymyn eu cynnulleidfaoedd,) i brofi cywirdeb eu rhesymiadau â'r ysgrythyrau, ac annog eu gwrandawyr i roddi heibio pob drygioni, a phob twyll, a rhagrith, a chenfigen, a phob gogan-air. Fel rhai bychain newydd eni, chwennychwch ddidwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef.

Glyntarell. CYMRO CLOFF.

PREGETHWR LLWYDDIANNUS.

NI bu pla ar y ddaear erioed heb fod yn bregethwr llwyddiannus. Aeth unwaith at Pharaoh bechadurus, ac ni bu ei fynedfa yn

ofer, er fod Pharaoh wedi chwennych Sarai gwraig Abram, ac o fwriad i'w cadw hi; ond y bregeth gyntaf a roddodd y pregethwr enwog hwn, fe'i hargyhoeddodd nes iddo roddi "gorchymyn i'w ddynion ei gollwng hi ymaith" (Gen. xii. 20). Dro arall, pan oedd Moses, druan, yn ymdrechu argyhoeddi'r pechadur hwn, a'i annog i adael ei ffyrdd drygionus, ond y cwbl yn ofer; daeth yr un gwr enwog heibio, a phan oedd braidd tua hanner ei bregeth, wele Pharaoh galon-galed gynt, yn bloeddio allan, "Pechais y waith hon: yr Arglwydd sydd gyfiawn, a minnau a'm pobl yn annuwiol," &c., (Exod. ix, 27). O, bregethwr llwyddianus, onite? Felly, y mae y pregethwr enwog hwn wedi ymweled â'r byd yn ein dyddiau ni; ie, wedi dyfod i Gymru, fel nad oes achos olrhain na chwilio am hanes ei lwyddiant yn yr oesoedd mynedol; oblegid wele ddesgrifiad o'i lwyddiant yn *Seren Gomer* am Awst, 1819, tud. 248, gan T. ab Ieuan, lle y dywed, "Nid yn unig y mae y capeli yn y Gweithfeydd yn cael eu gor-lenwi, ond y maent wrth yr ugeiniau yn dywedyd "Awn gyda chwi," &c., a hyny o herwydd "gwrandaw ar lais effeithiol-gamp" y pregethwr hwn. Wel, bellach, y mae'n bryd i'r rhai hyny a ystyriant eu hunain yn weision Duw, daflu eu barfau i lawr, a rhoddi lle i'r pregethwr llwyddianus hwn i fyned yn mlaen yn ei weinidogaeth effeithiol. O, ie, gwelaf mai felly y bydd yn fuan, oblegid dsew enwog yr holl enwogion, a chawr mawr yr holl gewri, sef y Parch. W. R. Davies o Ddowlais, yr hwn oedd gynt a'i lais fel taranau Sinai, ac yn dychrynu braidd holl grefyddwyr paganaidd Dowlais, â'i ddrws yn gauedig, ac estyll yn gorchuddio ffenestri ei dŷ. Wel, pa le yr aeth? Nis gwn ragor na'i fod wedi myned i chwilio am fan lle nad yw y pregethwr llwyddiannus hwn wedi dyfod ar ei daith hyd yn hyn. Ai tybied fod y pregethwr hwn yn argyhoeddi'n wirioneddol? Ydyw, medd *Seren Gomer* (gwel am Awst tud. 248) lle y dywed, "Iё, nid oes cymmaint o sôn am gynnydd yn mysg y 'Seintiau' mewn amgylchiad fel hyn, ond pan oedd y byd yn ysgafn a difraw, caent hwy eu rhan fel ereill; ond pan ddelo achos enaid yn ddifrifol o flaen y meddwl, nid cymmaint sydd o dynu atynt hwy," &c. Trueni na fuasai Mab Duw yn gwybod mai pregethwr o'r natur yma fuasai fwyaf llwyddiannus er argyhoeddi a dangos mater enaid o flaen meddyliau pobl. Os yw'r argyhoeddiad yn un gwirioneddol, ni fuasai byth mor ffol ag anfon pysgodwyr glan môr Galilea, gan ddweyd wrthynt am bregethu efenyl, &c.; ac ni ddywedai Paul, pe gwybuasai, mai trwy ffolineb

bregethu mai achub y rhai sydd yn credu. Ond a yw hwn yn Fedyddiwr? Na, ni chlywais ei fod wedi bedyddio neb, ac ni fydd gweinidog i fedyddio yn fuan, ond gan y Seintiau; oblegid, y mae pen-bugail Dowlais wedi ffoi eisoes, a gadael rhwng y praidd a'r bleiddiaid. Gwna hyn i mi feddwl am y geiriau a ddywedodd ein Harglwydd Iesu (gwel Ioan, x, 11—13),—"Y bugail da sydd yn rhoddi ei einioes dros y defaid. Eithr y gwas cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn nid eiddo y defaid, sydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadael y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd sydd yn eu hysglyfio hwy, ac yn tarfu y defaid. Y mae y gwas cyflog yn ffoi, oblegid mai gwas cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid." Nid rhyfedd i Mr. Davies i ffoi, oblegid mai gwas cyflog oedd yntau; ond gobeithiaf yn awr y bydd y rhai hyny ag oedd Mr. Davies yn bugeilio arnynt ar y tywydd teg, i chwilio am gorlan a defaid Iesu, fel y cânt fugail a'u bugeilia trwy bob tywydd.

Gwelwn bellach, mai trwy ffolineb pregethu mae Duw yn achub y rhai sydd credu, ac nid trwy y pregethwr llwyddiannus uchod. Ac y mae braidd yr holl enwadau wedi dyfod o'r farn hyny hefyd; onite, paham neillduo dydd ympryd a gweddi, trwy Merthyr a'r cylchoedd, er dymuno ar i'r Arglwydd ei ddanfon o'r wlad!!

T. H.

DIRGELWCH DIWYGIAD SECTYDDOL; NEU YMDDYDDAN RHWNG DAU BARCHEDIG.

Evans—Boreu da i chwi, Mr. Jones. Beth yw y mater eich bod yn edrych mor drist?

Jones—Wel, yr wyf yn cael fy mlino yn enbyd yn y dyddiau hyn yn achos crefydd, ac yn neillduol ynghylch y grefydd newydd yna, sef crefydd y Seintiau.

E.—Mae yn wir y gweddai fod achos crefydd yn agos iawn at ein calon; ond gobeithio nad yw y Seintiau wedi cythryblu eich meddwl, na thynu eich sylw atynt mewn un modd.

J.—Y gwir yw, Mr Evans, mae y Seintiau yna yn teilyngu mwy o'm sylw i a chwithau, a brodyr ereill hefyd, nag a allem byth feddwl. Nid gweddus i ni eu gadael yn ddisylw.

E.—Ni chredais felly o'r blaen; ond gwn eich bod chwi yn ddyn call a dysgedig, ac am hyny yr wyf yn eich credu.

J.—Rhaid i chwithau ddeffroi yn awr o ddifrif, ac ymdrechu

dod yn gall a dysgedig hefyd, fel y gallom ddyfeisio y ffordd oreu i gadw crefyddau ein hunain mewn grym, ac hefyd i osod terfyn ar y Saint.

E.—Wel, yr wyf fi yn eu casâu o galon, yn neillduol pan y meddyliwyf eu bod hwy am ddystrywio ein crefyddau ni, ac yn bedyddio rhai o'n haelodau goreu.

J.—Beth a allwn ddyfeisio, fel y gallom ddylanwadu ar ein haelodau i'w casâu a'u herlid?

E.—Meddyliwyf y gwna yr hen gynllun lwyddo yn burion, dim ond i ni ei ddilyn dipyn yn wresog; h.y., annog pawb i'w galw wrth eu henwau priodol, sef Sataniaid, twyllwyr, gau-brophwydi, &c., a chyhoeddi yn y pwlpudau a'r misolion bob stori a glywir am danynt, a rhoddi ein henwau wrthynt, rhag i'r bobl anghredu Ffolineb fyddai ymresymu â neb o honynt o'r ysgrythyrau, canys y maent mor ddichellgar, nes sylwi ar bob gair bach sydd yn ein herbyn ni a'n crefydd, er ein gorchfygu. Storiau da am danynt yw y peth goreu i'w dyfetha, feddyliwn i.

J.—Mae yn ddrwg genyf nad wyf yn cydweled â chwi ynghylch hyna. Treiwyd hyny oll yn deg yn yr America, ac i raddau helaeth yn Nghymru; ond llwyddo yn rhyfeddol mae y Seintiau er y cyfan. Cyhoeddwyd pob hen stori a ellid gael am danynt, a rhaid addef fod llawer o honynt yn ddigon celwyddog hefyd; ond etto, llwyddo mae y Seintiau yn barhaus, gan fedyddio ein haelodau wrth yr ugeiniau

E.—Mi welaf mai gwirionedd yw yr hyn a ddywedwch. Ond beth arall ellir wneyd? A wyddoch chwi am ryw gynllun gwell?

J.—Yr wyf wedi myfyrio llawer yn y tri mis diweddaf yn nghylch y peth, ac wedi gosod fy mryd ar gynllun newydd, yr hwn, feddyliaf, a ateba well dyben nâ dim arall.

E.—Wel, da chwi, gwnewch ei adrodd yn awr, fel y gallom ei osod mewn gweithrediad buan.

J.—Yr unig ffordd i ddiogelu ein crefyddau ni, a diwreiddio y Seintiau, yw ymdrechu am Ddiwygiad blodeuog a gwresog yn ein plith fel enwadau; ac wedi hyny, gallwn fwgwth ein haelodau, y gwnawn eu rhoddi i'r Seintiau, os na ofalant i dalu am ein llafur ni, a chadw eu cydgynnulliad, &c. Mae yn well, er i ni sicrhau ein haelodau, beidio byth eu gwahardd i wrandaw y Saint, rhag iddynt feddwl mai elw bydol sydd yn ein golwg: ond byddwn dipyn yn ddifater, yn neillduol wedi cael diwygiad, a dywedwn weithiau am ein haelodau drwg, y byddai yn well eu bod gyda y

Seintiau nâ chyda ni, a bod yn drugaredd fawr i eglwysi y wlad fod y domen Formonaidd yn gyfleus i dderbyn eu hysgubion.

E.—Rhagorol, yn wir; ond pa fodd y mae effeithio y diwygiad? Rhaid cael rhywbeth gyda phregethu, os nad wy'n camsynied.

J.—Rhaid, a dyma fe. Pan fyddaf fi yn pregethu, bydd i mi waeddi "Diolch" yn fynych, ac yna gwaeddwch chwithau "Gogoniant;" yna, bydd y blaenoriaid yn sicr o waeddi Amen, nes y byddo'r capel yn foliannu trwyddo. Clywir am hyny wed'yn trwy'r holl gymmydogaeth, ac aiff pawb i ymofyn am grefydd, yn neillduol yn amser pla a newyn; a bydd yn ddiwygiad cyffredinol, yn mhob man y dechreuir gwaeddi felly.

E.—Dyna hi yn ardderchog neillduol. Gweithio yw y peth nesaf. Ni allai y Bôd mawr ei hunan ddymuno dim yn well. Nos y fory, frawd Jones, am bregeth y Mab Afradlon; mae hono yn effeithiol iawn; byddaf fi o dan y pwlpud yn uwch nâ neb, a symudwn bob oerfelgarwch o'r capel, nes y byddom ar dân cariad yn moliannu Duw.

J.—Amen; felly y byddo. Ffarwel yn awr, a meddyliwch yn ddwys am y diwygiad.

Abel Evans.

CAETHIWED CYHOEDDWR.

Mr. Gol.,—Dygwyddodd i mi, ar y 5med o Orphenaf diweddaf, fyned i Lannerchymedd, yn sir Fôn, i'r dyben o bregethu; a chan fy mod am i'r bobl gael gwybodaeth, danfonais frawd o'r enw Hugh Jones i ymofyn am y cyhoeddwr cyffredin er cyhoeddi hyny trwy y dref. Wedi gweled hwnw, a cheisio ganddo i'm cyhoeddi i bregethu, atebodd fel hyn—"Nid wyf fi i gyhoeddi pob peth, ac ofnwyf nas gallaf gyhoeddi eich pregethwr chwi; ond beth bynag, mi ofynaf i'r gweinidog." Felly y bu, fe ofynodd; ond deallwyd yn fuan nad oedd y gweinidog yn caniatâu hyny. Yr oedd at ei ryddid i gyhoeddi cwn a moch, ffeiriau a chwareuyddiaethau—mewn gair, pob peth, ond pregethwr y Saint. Yna gorfu i mi gymmeryd yr anrhydedd i mi fy hun o gyhoeddi trwy y dref yn ei le; a chyda hysbysu am y bregeth, yr oeddwn yn gorfod hysbysu i'r cyhoedd paham yr oeddwn yn cymmeryd swydd y cyhoeddwr caeth dan sylw; a thystiai y bobl fy mod i yn llanw ei swydd yn llawer gwell nag ef. Nid wyf fi yn meddwl ceisio ganddo byth etto, ond gwnaf gyhoeddi fy hunan; ac fe

allai, os na chaiff y cyhoeddwr ei hun o grafangau Methodistaidd ei weinidog, yr â pawb yn Llannerchymedd i gyhoeddi eu hunain hefyd. Ar ol y trafferth a gymmerais, a'r bygwthiadau a dderbyniais, cafwyd cyfarfod ardderchog, a thystiodd llawer eu bod yn credu am yr ymadroddion sydd yn dechreu rhai yn Nghrist.

Yr eiddoch yn y gwirionedd,

ABEL EVANS.

HIRAETH AM SEION.

MAE'r Iesu'n myn'd i gasglu ei ffyddlon blant yn nghyd,
I'r man mae wedi ddewis er cyn sylfaenu'r byd;
Mae miloedd yn ein dyddiau yn llwyr ddi'styru'r gwaith,
Er hyn gwna'r Duw addawodd eu dwyn i ben eu taith.

Gwyn fyd na bawn i heddyw o fewn i Seion wiw,
Y wlad mae sôn am dani gan holl brophwydi Duw;
Yn lle bod mewn caethiwed o fewn i Babel dir
Yn dysgwyl am ymwared, a'm traed dan gloion dur.

Mae'r Iesu wedi addaw pan yma yn y byd
I ddwyn ei deulu ato o fewn i Seion glyd;
Ac na chai ewin drigo heb waredigaeth gref,
Ond Judas, 'rhwn a'i gwerthodd, ac a'i bradychodd ef.

Am hyny, byddwn ffyddlon tra mewn caethiwed blin,
Gan dystiolaethu'n wastad fod Duw a'i waith yr un;
Ei addewidion safant yn ïe, ac Amen
I bawb a ufyddhao i eiriau Crist, ein pen.

O ddyfrif rhowch ufydd-dod i eiriau'r Iesu glân,
Fel galloch feddu sicrwydd, sef dawn yr Ysbryd Glân,
Yn ernes o'r mabwysiad a'r etifeddiaeth sy,
Yn nghadw mewn goleuni i deulu'r Iesu cu.

Yn awr, 'rwyf yn terfynu yn ngeiriau Paul, ein brawd,
Yr hwn fu ar y ddaear yn dyoddef gwg a gwawd,
Am brofi pob egwyddor, a dala'r hyn sydd dda,
Fel galloch gael eich cadw rhag newyn, haint, na phla.

Cwmrhydybedd, Dowlais. WILLIAM THOMAS.

TYSTIOLAETH ATHRAW DUWINYDDOL AM SANT.

LLAWER o haeru sydd wedi bod, nad oes un dyn o gymmeriad, nac o synwyr, yn mhlith y Saint. Er mwyn y Parch. W. R. Davies, Dowlais, y Parch. D. Jones, Felinfoel, a lluoedd ereill o'r duwiolion sydd wedi ynganu a chanu eu goreu er profi nad oes gyda'r Seintiau neb yn werth sylw, nac yn deilwng o un ymddiried, dyfynwn ran o lythyr y Parch. T. Thomas, Athraw Duwin-

yddol Coleg Pontypool, at un o'r Saint, yr hwn oedd wedi gadael y Bedyddwyr. Mr. Arthur, siopwr, Abersychan, yw y Sant; ac ato ef yr ysgrifenodd Mr. Thomas ei lythyr, o'r hwn y cyfieithiwn a ganlyn:—

"Penygarn, Chwef. 26, 1849.

"Fy anwyl Syr,—Yr wyf wedi clywed, gyda syndod mawr a gofid, am y llwybr a gymmerasoch yn ddiweddar o ymuno a'r bobl a alwant eu hunain yn 'Saint y Dyddiau Diweddaf.' Nis gallaf fi beidio eich trwblu ag ychydig o linellau, i ddangos fy nhristwch o fod person a berchais gymmaint, ac un a gariai gymmeriad cyfrifol am ddidwylledd a synwyr da, wedi rhoi ei glust dros fynyd i wrandaw ar honiadau gwag plaid na ddangosodd ei chyffelyb erioed ar y ddaear wedi eu twyllo yn fwy truenus. Nis gwn am ddim i'w gymharu â'r twyll ynfyd hwn, ond eiddo canlynwyr Johannah Southcotte. * * * * * Anwyl gyfaill, dyoddefwch air o gynghor. Cyn yr ewch ddim yn mhellach, aroswch i 'ystyried eich ffyrdd;' adfyfyriwch, yr wyf yn dymuno arnoch, o ba le yr ydych wedi crwydro? pa le yr y'ch yn myned? ac i ba le, dan dywysiad gau oleuadau penboethni, y teithiwch, ac yr arweiniwch eneidiau gwerthfawr eich plant? A ydych chwi mewn gwirionedd yn meddwl rhoi'r drygair i'ch holl broffesiadau blaenorol, a dinystrio ar unwaith effaith llawer blwyddyn o lafur diwyd a defnyddiol yn eglwys Dduw? A ydych chwi yn meddwl cyhoeddi i'r byd, am yr holl flynyddau hyn y buoch yn Athraw Ysgol Sabbothol ac yn Ddiacon yn eglwys Iesu Grist, i chwi gael eich twyllo eich hunan, ac i chwithau dwyllo ereill? Holwch eich hunan. * * * * *

"Ydwyf, anwyl Syr, yr eiddoch mewn gwirionedd,

"Thos. Thomas.

"O. Y.—Os bydd i'r sylwadau hyn dynu eich sylw caruaidd, byddaf barod i'ch cyfarfod chwi naill ai yma neu yn nhŷ eich hunan, ar ol yr wythnos hon, i egluro fy ngolygiadau, ac i gyfarfod â'ch anhawsderau chwi."

Amser yn unig sydd yn eisieu ar y Saint, cyn y gallant gael atebion addas gan eu gelynion i'w gofyniadau eu hunain. Mor bwrpasol mai y parchedig uchod yn ateb dros y Saint? Pa dystiolaeth a ellid roddi yn well? Ond, digon tebyg, fod y parchedig yn meddwl, wrth ysgrifenu mor foneddigaidd, i ddal Mr. Arthur yn ei rwyd; eithr, wrth wneuthur hyny, fe wel iddo daflu ei emau o flaen moch, ac iddo golli Mr. Arthur yn y fargen.

HANESION AM IACHAD.

Fe wŷr ein darllenwyr yn dda, yn Merthyr, o leiaf, na fyddai gwiw i ni, yn yr amser presennol, feddwl cyhoeddi yr holl hanesion a allem gael am iachâd o'r Cholera; oherwydd, gwnaent

fwy nâ llanw cyhoeddiad sydd yn rhy fach o lawer eisoes, er gwasanaethu plaid ag sydd wedi dyfod mor lliosog. Gobeithio, er hyny, na fydd Llywydd un Gangen heb osod rhywun i gadw coffadwriaeth o'r pethau hynod sydd yn dygwydd yn eu plith, fel y caffo y Saint mewn amser i ddyfod weled mawr allu Duw yn ein plith yn yr oes hon.

Mae y brawd John Morris, o sir Benfro, wedi ysgrifenu atom amryw hanesion o'r parth hwnw, o ba rai dyfynwn a ganlyn am dano ei hunan:-- "Wedi bod yn Nghangen Stepper's-side, ac yn ceryddu ysbryd aflan allan o rywun yno, aethum yn mlaen ar fy nhaith; ond cyn i mi fyned oddeutu un filltir, cymmerwyd fi gan boen enbyd yn fy arenau, ac wed'yn gan grebachiad yn fy ymysgaroedd ac ymchwydiad. Ymdrechais fyned yn y blaen, ond meddyliais nad allwn gyrhaedd adref felly; ac yna penderfynais droi yn ol i dŷ un o'r henuriaid, yr hwn a gyrhaeddais nid heb ymdrech dêg. Dywedai gwraig o'r byd am danaf ei bod hi yn meddwl fy mod yn myned i farw, gan mor ddrwg yr edrychwn. Danfonwyd yn union am yr henuriaid, ac hyd nes y daethant yr oeddwn mewn arteithiau enbyd, ac yn parhau i chwydu o hyd. Yna wedi gweini olew i mi, ac arddodi dwylaw, a gweddio, daethum i'm lle; a boreu dranoeth, teithiais gartref y pellder o un filltir ar ddeg. Gallaf ddweyd yn hyf, pe na buaswn wedi cwrddid â'r henuriaid, y buaswn wedi myned i fyd arall." Rhydd hanes cyffelyb hefyd am frawd arall o'r enw John Griffiths, yr hwn a iachâwyd yr un modd o'r un afiechyd.

Os bydd rhywun yn gwybod am amgylchiad neillduol iawn, bydd yn dda genym gael ei gyhoeddi. Mae digon o welliadau cyffredin yn ein bymyl bob dydd, o ba rai yr ydym yn dystion ein hunain. Gallem adrodd pa fodd y cawsom iechyd ein hunain, o fewn y mis hwn, pe buasai yn fwy hynod nâ gwelliadau ein brodyr yn gyffredin; ond dywedwn ddarfod i ni dderbyn gwafedigaeth trwy yr "olew," ynghyd a gweddi; a rhywbeth yn gyffelyb y buasai yr ugeiniau sydd yn gwella o'n brodyr a'n chwiorydd yn dystiolaethu hefyd; ac felly, mae amgylchiad neu ddau yn gwneyd y tro am y cyfan.

Ni chynghorem y Saint. mewn un modd, i fostio nemawr wrth y byd am eu gwelliadau, oblegid na wna hyny ond eu cynhyrfu yn waeth, yn enwedig yn amser pläau. Fe ddylem wybod, gan fod pla yn gwneyd crefyddwyr wrth y cannoedd, fod ein gelynion yn amlhau yn gyferbyniol.

OLIVE OIL A CASTER OIL YN DDA AT Y CHOLERA.

Mae yn dda genym fod y newyddiaduron yn rhoddi cymmeradwyaeth i'r olew hwnw a ddefnyddiwyd gan y Saint yn Nghaerdyf yn ddiweddar, at blentyn oedd yn y Cholera, am yr hyn y cospid y gweinyddwr pe gwybyddid pwy oedd. Yr ydym wedi darllen amryw ddarnau ynghylch yr *olive oil* ei hunan, ond yr un canlynol yw yr unig un y cawsom gyfleustra i'w gopio, yr hwn a ddengys debygolrwydd y ddau olew. Cymmerasom ef o'r *Weekly Times*, am Gorph. 22, 1849, ac y mae fel y canlyn:—

"Y Cholera.—Syr,—Yr wyf wedi gweled yn mhapyr y *Times* ddernyn hir ar y testun o wellhau y Cholera trwy effeithiolder *olive oil*. Gan nad wyf fi o'r alwad feddygol, nid wyf wrth gwrs yn gwybod pa un a oes rhyw debygolrwydd rhwng *olive oil* a *caster oil* yn eu heffeithiau ar y cyfansoddiad; ond mae yr amgylchiad yn fy adgoffa am y cynghor a roddwyd i mi gan un Dr. Thompson, o gryn enwogrwydd, pan yn Edinburgh oddeutu deg mlynedd yn ol, lle yr oedd y cholera yn lled ddrwg ar y pryd, yr hwn gynghor sydd i'r perwyl hyn:—'Cymmerwch gynghor genyf, os byddwch unrhyw bryd yn teimlaw eich hymysgaroedd yn beryglus o ryddion, brysiwch i siop y cyffeiriwr cyntaf, a chymmerwch *ddognaid lawn o gaster oil*, ac os na fydd iddo effeithio mewn ychydig o amser, cymmerwch ddognaid arall. Na ddychrynwch, ni wna eich niweidio beth bynag, yn y mesur lleiaf, ac yr wyf yn sicrhau i chwi y cedwir chwi rhag effeithiau marwol y cholera;' gan ychwanegu, 'Nid wyf wedi colli un claf a ddaeth ataf mewn pryd; ond os bydd i chwi oedi nes y byddo cyd-syrthiad (*collapse*) yn cymmeryd lle, y mae yn ammheuol pa un a wna olew neu unrhyw feddyginiaeth arall byth attal gweithrediad marwol yr afiechyd." Yr eiddoch yn barchus,

Llundain, 7 mis—Gorph. 16, 1849. Thos. Motley.

[O. Y. Dylaswn ychwanegu fod y doctor yn cynghori yn neillduol i beidio cymmeryd bwyd o natur surllyd neu gynhyrfiol, neu wlybwr o natur cyffrous a gwirodawl.]

CYMMANFA GYFFREDINOL CYMRU.

Cynnaliwyd y Gymmanfa uchod yn Merthyr, ar y 29ain a'r 30ain o Orphenaf diweddaf. Dechreuwyd am naw, boreu dydd Sul, yn Neuadd y Cymreigyddion, trwy gânu a gweddio gan y Llywydd W. Phillips, yr hwn a ddewiswyd yn flaenorol i lywyddu y gymmanfa. Yna wedi i'r Llywydd anerch y gynnulleidfa, a dangos eu bod wedi ymgynnull er ymosod yn fwy effeithiol ar deyrnas y gelyn, galwodd am gynnrychioliad yr holl Gynnadleddau trwy Gymru, y rhai gafwyd fel y canlyn:—

Cynnadleddau.	Llywyddion.	Cang.	Hen.	Off.	Ath.	Dia.	Bed.	Cyfan.
Dwyr. Morganwg	W. Phillips .	15	101	78	81	41	714	2238
Gor. Morganwg .	Thos. Pugh .	14	46	26	21	14	201	416
Sir Fynwy	Thos Giles .	18	55	19	28	21	*	586
Sir Gaerfyrddin .	H. Williams.	12	48	29	27	12	150	492
DwyreiniolCymru	W. Henshaw	10	22	19	17	8	120	335
Sir Aberteifi . . .	Alfred Clark	1	4	5	2	1	4	44
Sir Frycheiniog .	John Jones .	1	5	2	0	0	6	24
Sir Benfro	John Morris	9	10	11	2	1	44	102
Sir Feirionydd . .	E. Edwards .	5	12	5	1	0	14	81
Sir Fflint	John Davies	4	10	7	2	2	23	65
Sir Ddinbych . .	John Parry .	3	7	11	5	4	40	91
Sir Fôn	Abel Evans .	3	5	6	3	1	43	55
	Cyfanswm	92	325	218	189	107	1359	4529

[Y nifer a fedyddiwyd er y 1af o Ionawr, 1849, yw y rhifedi uchod; a dengys y seren yn nghyfrif Thos. Giles, ei fod heb ddyfod â chyfrif y bedyddiadau i mewn.] Terfynwyd y cyfarfod boreuol yn Seisneg, gan W. Henshaw.

Am 11 o'r gloch, allan o flaen Tŷ y Farchnad, agorwyd y cyfarfod gan Abel Evans. Yna anerchwyd y gynnulleidfa liosog gan Thos. Pugh, ynghylch "cynghor Duw," a chan J. Morris, yn Saesneg, ar deyrnas Dduw. Abel Evans, wedi hyny, a ddarluniodd y gwahanol anghredinwyr; a therfynwyd gan y Llywydd.

Am hanner awr wedi dau, agorwyd y cyfarfod gan W. Rees, yn yr un lle; a chyfododd y Llywydd i anerch y dorf ynghylch tystiolaeth y Saint. Yna W. Henshaw, yn Saesneg, a eglurodd yr egwyddorion cyntaf; a dilynwyd ef gan E. Edwards ynghylch dewis adfyd gyda phobl Dduw, o flaen golud y byd. Yna terfynwyd drwy weddi gan yr ysgrifenydd.

Yn yr hwyr, am chwech, dechreuwyd gan Howell Williams, yn yr un lle. Yna W. Evans, Rymni, a ddarluniodd wahanol bynciau, ac ar ei ol John Carver a ddechreuodd anerch y dorf yn Saesneg, ond buan yr attaliwyd ef gan y gwlaw. Yna, wedi gweddio gan A. Evans, gohiriwyd hyd ddeg boreu dranoeth. Ymddangosai y dyrfa yn awyddus i wrandaw ychwaneg, er y cyfan, ac ni ymadawsant nes cael gweled y pregethwyr yn ymadael.

Dydd Llun, am ddeg, agorwyd y cyfarfod yn Neuadd y Cymreigyddion gan John Phillips. Yna y Llywydd a anerchodd y Saint mewn perthynas i'r anghenrheidrwydd o fod yr holl swyddogion yn hogi eu bwyelli i osod ar wreiddiau yr holl breniau drwg, a'u tori i lawr. Annogodd, mewn modd effeithiol iawn, y

Saint a'r swyddogion i fywiogrwydd, ac i gadw y tân dwyfol yn ei lawn rym yn mhob man lle yr elont. Yna rhoddodd le i Abel Evans, yr hwn a adroddodd amryw bethau difyrus iawn, gan annog ei frodyr i ddyfod i lafurio yn y Gogledd. Yna galwyd yr ysgrifenydd i roddi cyfrif o'r holl eglwys yn Nghymru, yr hwn hefyd a areithiodd yn fyr. Gofynodd y Llywydd os oedd gan rywun yn bresennol rywbeth yn erbyn Llywyddion y Cynnadleddau, a chafwyd nad oedd dim. Yna penderfynwyd cynnal Brigham Young a'i gynghorwyr, a'r Deuddeg, ynghyd â Llywyddion y Cynnadleddau yn Nghymru. Ar gynnygiad Thos. Pugh, penderfynwyd hefyd fod yr holl Gynnadleddau, a'r Saint oll, i gymmeradwyo ac ufyddhau i lywyddiaeth y Llywydd Phillips, a'i Gynghorwyr A. Evans a J. Davis.

Yna penderfynwyd fod Thomas Morgans i lywyddu ar Gynnadledd Sir Fon, a David Williams a William Isaac yn Gynghorwyr iddo.

Penderfynwyd gwneyd Sir Aberteifi yn Gynnadledd, ac Alfred Clark yn Llywydd, a William Jones yn Gynghorwr.

Penderfynwyd fod Sir Frycheiniog i'w gwneyd yn Gynnadledd, a John Jones yn Llywydd, a Phillip Seix a George Bywater yn Gynghorwyr.

Penderfynwyd fod Llywydd pob Cynnadledd i feddu hawl i ddwyn holl lywyddion y Cangenau o flaen y Cynghor, pan na fyddant yn talu am y llyfrau a dderbyniant.

Yna wedi galw ychydig swyddogion, &c., terfynwyd, yn Saesneg, gan W. Henshaw.

Am hanner awr wedi dau, dechreuwyd yfed tê, wedi gofyn bendith gan W. Phillips, a pharhawyd yn gwledda hyd hanner awr wedi saith, pan ddechreuwyd y cyfarfod cyhoeddus, yn yr un lle, gan yr ysgrifenydd. Yna, wedi rheoleiddio cangenau Seisnig yn Merthyr a Phendaren, a rhyw gyfnewidiadau ereill, a chyhoeddi y symiau a gasglwyd at y Deml, galwyd ar John Jones, Brycheiniog, i anerch y gynnulleidfa liosog, ynghylch yr egwyddorion cyntaf, yr hwn a ddilynwyd gan John Davies, Fflint, ynghylch y gareg a welodd Daniel. Wedi hyny, galwyd ar T. Giles i anerch y cyfarfod; ac yna areithiodd yr ysgrifenydd yn fyr, yr hwn a ddilynwyd gan Abel Evans mewn modd hyawdl. Yna terfynwyd y cyfarfod gan y Llywydd.—Yr oedd y cantorion yn canu rhwng pob araeth yn y cyfarfod hwn, ac yn aml yn y cyfarfodydd ereill.

Cynnaliwyd cyfarfod i'r Saeson yn yr Ivy Bush, yn amser y

cyfarfod diweddaf.—Cafwyd hwyl neillduol trwy yr holl gymmanfa, a lluoedd lawer i wrandaw, gydag argoelion yr ufyddha ugeiniau yn fuan.

WILLIAM PHILLIPS, *Llywydd*,
JOHN DAVIS, *Ysgrifenydd*.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FON.

CYNNALIWYD cymmanfa y sir hon yn Bangor, ar yr 8fed o Orphenaf diweddaf. Wedi agor y gymmanfa gan D. Williams, galwyd ar Abel Evans i lywyddu, yr hwn, ar ol anerch y gynnulleidfa, a alwodd am gynnrychioliad y gynnadledd, yr hon a gynnwysai un gangen, 5 henuriad, 6 offeiriad, 3 athraw, ac 1 diacon; bedyddiwyd yn y tri mis diweddaf, 33; y cyfanswm, 52. Rheoleiddiwyd cangen yn Bangor ac yn Nghaernarfon.

A. EVANS, *Llywydd*.

SIR DDINBYCH.

Cymmanfa y gynnadledd hon a gynnaliwyd ar y 15fed o Orphenaf. Cymmerwyd rhan yn y cyfarfodydd gan Abel Evans. Cynnrychiolwyd tair o gangenau, yn cynnwys 6 o henuriaid, 8 o offeiriaid, 2 athraw, a 3 diacon; bedyddiwyd er y gymmanfa o'r blaen, 12; y cyfanswm, 84. Galwyd un henuriad, tri offeiriad, dau athraw, ac un diacon. J. PARRY, *Llywydd*.

SIR FEIRIONYDD.

Cynnaliwyd cymmanfa y gynnadledd uchod yn Dolgellau, ar y 22ain o Orphenaf diweddaf. Cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 11 o henuriaid, 5 o offeiriaid, ac 1 athraw; wedi eu bedyddio, 18; y cyfan yn 58. E. EDWARDS, *Llywydd*.

SIR GAERFYRDDIN.

Yr ail gymmanfa yn Sir Gaerfyrddin a gynnaliwyd yn y Farchnadfa, yn Nghaerfyrddin, ar y 22ain o Orphenaf. Wedi i'r llywydd agor y gymmanfa, a gadael i Wm. Hughes anerch y dorf, galwodd am gynnrychioliad y gynnadledd, yr hon a gynnwysai 12 o gangenau (heb gyfrif y cangenau a drosglwyddwyd i ofal Alfred Clark), yn cynnwys 48 o henuriaid, 29 o offeiriaid, 27 o athrawon, a 12 o ddiaconiaid; bedyddiwyd er y gymmanfa ddiweddaf, 64; y cyfanswm, 492. Galwyd amryw swyddogion, y rhai a ordeiniwyd yn gyhoeddus ar yr esgynlawr, yr hyn a barai gryn syndod i lawer o'r gwrandawwyr. Areithiwyd yn y gwahanol gyfarfodydd, yn Gymraeg a Saesneg, gan y brodyr Thos. Pugh, Wm. Hughes, David Jeremy, David Davies, Wm. Jones, Ephraim Rowlands, &c. Yr oedd lliaws mawr o wrandawwyr, a'r oll yn foneddigaidd ac astud. Talwyd diolch i Faer y dref, a boneddigion ereill, am eu caredigrwydd y waith hon etto.

H. WILLIAMS, *Llywydd*.

NEWYDDION O COUNCIL BLUFFS.

Hysbysir ni yn y *Star*, fod yr Hen. George A. Smith yn ysgrifeni o'r Council Bluffs, dan y dyddiad o Fai 28ain, yn rhoddi ar ddeall fod y cwmpeini Cymreig o Saint wedi cyrhaedd yno ar y 17eg. Dywed eu bod wedi dyoddef yn enbyd oddiwrth y Cholera wrth fyned ar hyd afon Missouri. Arosa y rhan fwyaf o'r cwmni hwnw yn y Bluffs, er gwneyd parotoiadau i dderbyn yr ymfudiadau Cymreig o hyn allan. Ymddengys wrth yr hanes uchod fod amryw o honynt wedi marw o'r Cholera sydd mor ddychrynllyd ar yr afon hono. Heblaw hyny, gwelsom mewn *Star* arall, yn gymmysg ag enwau Seisnig, yr enwau Cymreig canlynol:—Eliza Davies, William Owen, Lettice Orman, Eleanor Owen, Nathaniel Ames a'i wraig, a William Owen. Bu y rhai hyna farw ar afon Missouri, ac y mae rhai o'r Saint yma yn eu hadnabod yn dda, er nad ydym ein hunain.

Digon tebyg fod llawer o'n darllenwyr, fel ninnau, yn synu paham y mae llythyr mor hir yn dyfod oddiwrth Capt. D. Jones, pan ag yr ydym wedi gweled tri llythyr a ddaeth at rai o'r Saint yn Merthyr, y rhai a hysbysant eu bod wedi tirio yno, a bod y lleill yn myned rhag eu blaen. Desgrifiant Council Bluffs yn le wrth eu bodd, ac annogant eu perthynasau i barotoi i'w canlyn. Dyna i gyd sydd genym ni i ddweyd yn bresennol; a phan dderbyniwn ychwaneg, caiff ein darllenwyr glywed.

AMRYWIAETHAU.

Inc.—Inc yw y Môr Du, yn yr hwn y mae'r meddwl yn teithio wrth angor.

Llwyddiant y Sectariaid.—Mae llwyddiant y sectariaid yn ymddibynu yn benaf ar gael digon o ofn a dychryn yn eu plith; oblegid y mae'r holl wlad braidd yn eu credu o'u mabandod, a mwy nâ'u hanner wedi eu bedyddio er yn blant. Mae y digrefydd yn gymmaint o sectariaid â neb, ac yn agos mor selog; a'r unig beth sydd yn eisieu tuag at gael llwyddiant enwadyddol, yw bwgwth y rhai hyny â thân neu golera, ac yna deuant yn lluoedd at y crefyddau hyny sydd yn taro eu blas oreu.

Ymddygiad Annoeth.—Mae yn annoethineb mawr mewn swyddog o Eglwys Iesu Grist, beth bynag, i godi ar ei draed i ddysgu ar ol un a fyddo uwch mewn swydd, yn enwedig os bydd ar yr un pwnc. Os na fydd ganddo rywbeth newydd i hysbysu, rhodded yr amser i arall a'i defnyddio yn well.

GEULAN Y BYD.

Gwybydded dyn, er lleted yw y byd,
Ei fod ef ar ei geulan lawer pryd.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

// UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 9.] MEDI, 1849. [CYF. I.

DADLEUON.

Y MAE llawer o bersonau yn awyddus iawn i ymddadleu, ac etto heb dalentau na galluoedd i drin unrhyw bwnc, nac ychwaith yn canfod dim pan fyddo eu rhesymau yn cael eu dymchwelyd. Ceir rhai yn dadleu er mwyn gwrthwynebu, ac ereill er mwyn cael enw mawr; tra nad oes ond ychydig yn dadleu er mwyn cael allan y gwirionedd. "Cyndyn ddadleu dynion llygredig eu meddwl," nid ydyw dda i ddim, o herwydd nad yw "y gwirionedd ganddynt," a chan y tybiant mai elw yw duwioldeb." Mae yn well "cilio oddiwrth y cyfryw;" canys nid ydynt ond yn "anmhwyllo ynghylch cwestiynau, ac amryson ynghylch geiriau; o'r rhai y mae cenfigen, ymryson, cableddau, drwg-dybiau, yn dyfod." Ysbryd y byd sydd yn arwain i ddadleuon; a'r achos o fod llawer o Saint ieuainc mor dueddol i ddadleu yw, eu bod heb ymwrthod digon ag ysbryd y byd. Deuant yn raddol, trwy wrandaw ar lais eu bugeiliaid, i ymbwyllo, ac i weled y niwed o ymddadleu. Mae y Saint hefyd â'u golwg ar y swyddogion; ac os gwelant y rhai hyny yn hoffi dadleuon, deuant hwythau i hoffi yr un peth. Fel peth cyffredinol, cynghorem swyddogion pob cangen i ochel dadleuon, oddieithr trwy ganiatâd llywyddion y cynnadleddau. Y mae llawer o ddynion llygredig a gwrthgilwyr yn rhy isel eu cymmeriadau, i'r Saint wneuthur un sylw o honynt; na choledder dim arnynt, ond gadawer hwynt fel pethau o'r neilldu, i ymborthi ar eu ffolineb. Danfon ei weision i bregethu yr efengyl y mae Duw, ac i dystiolaethu am y gwirionedd, ac nid i ymddadleu â

dynion llygredig a drwg; am hyny, bydded yr holl swyddogion yn weision call a gostyngedig ac yn ddiniwed fel colomenod, gan sefyll yn daer dros y gwirionedd pan fyddo amgylchiadau yn galw, ond gan ochel dadleuon gwag a chenfigenus. Boed i bob peth gael ei gario yn mlaen mewn trefn a doethineb, ac yn ol cynghor y rhai a fyddo yn edrychol dros y swyddogion; ac yna bydd iddynt lwyddo a chynnyddu.

A OES PWYS YN Y PETH A DDYSGIR?

Anwyl Frawd Davis,—Yr wyf yn gweled llawer o bethau yn eich Udgorn, ag y mae yn anghenrheidiol i'r Saint i'w gwneuthur er eu perffeithiad. Yr wyf yn ystyried yr hyn a ddywedir gan weision Duw, mewn ysgrifen neu ryw ffordd arall, yn anghenrheidiol i'w gyflawni, fel y byddo eu hymdrechiadau i gael eu coroni â llwyddiant, trwy fod y cyfryw a ddysgir yn gwneyd yn ol yr hyn a ddysgir, beth bynag fyddo'r ddysgeidiaeth. Ni ddylai y teimladau fod yn rheol mewn dim â berthyna i'n perffeithiad; o herwydd wrth ddylyn teimladau, gallwn groesi y rheol â osodwyd i ni yn ddeddf, a'r canlyniad o hyny fydd, bod yn droseddwyr yn erbyn y ddeddf. Nid wyf yn meddwl ychwaith y dylau sêl, ac ymarferiadau, a chydwybodolrwydd, i fod yn rheol; o herwydd fod y pethau hyn, yn orphwysedig ar y wybodaeth sydd yn meddiant y dyn; ac os bydd gwybodaeth yn ddrwg, yr hyn a wneir yn ol y wybodaeth, sydd yn ddrwg hefyd. Nid yw fod dyn yn gwneuthur yn gydwybodol, yn profi fod yr hyn a weithredir ganddo yn dda; o herwydd fod cydwybodaeth yn ymddibynu ar wybodaeth. Yn awr, yr hyn wyf yn ystyried sydd i fod yn rheol, ac yn unig reol, yw y gyfraith, yr hon sydd i'n hyfforddi, a'n cynghori, a'n ceryddu, a'n dysgu, yn y pethau sydd yn anghenrheidiol er ein perffeithiad; ac yn ol fel y byddom yn gwneuthur fel ein dysgir yn y gyfraith, y byddwn yn gydwybodol.

Hefyd, yr hwn sydd yn cymmeryd y gyfraith yn rheol, y mae yn anmhosibl i hwnw fod yn gydwybodol, pan na fyddo yn gwneyd yr hyn a ddysgir iddo yn y gyfraith; a lle byddo dyn yn gwneuthur rhywbeth yn groes i'r gyfraith, y mae y dyn hwnw yn gyfryw sydd â chydwybod euog yn ei feddiant, er efallai na chaiff oddef y gosp haeddiannol am y trosedd. Nid yw fod dyn yn dianc rhag cael ei gospi, yn rhyddhau ei gydwybod; yr unig

beth a ryddha y gydwybod, yw cyfiawnder y gyfraith a drosedda y dyn. Hefyd, yr wyf yn meddwl fod y cyfryw a ddysg y gyfraith i'r deiliaid, yn gyfryw ag a berchir gan y rhai a gyflawno y gyfraith a ddysgir iddynt; ac mae y cyfryw hyn yn rai sydd â chydwybod rydd; ac hefyd yn gyfryw ag sydd mewn undeb, tangnefedd, a chariad, â'r brenin, â'r swyddogion, ac hefyd â chyfiawnder y gyfraith: tra o'r ochr arall, y mae yr hwn sydd heb gyflawni yr hyn a ddysgir iddo (pan yn gallu), yn gyfryw sydd â chasineb at y gyfraith. Prawf hyna trwy beidio gwneyd yr hyn a ddysgir iddo. Hefyd, y mae yn anmhosibl i neb a fyddo yn gas ganddo y gyfraith, heb fod yn gas ganddynt awdwr y gyfraith hefyd, ynghyd â'r swyddogion a ddysgo y gyfraith; ac o ganlyniad, nid yw yn garwr cyfiawnder, nac mewn undeb â'r Brenin: ac am hyny, ni ddylai y cyfryw ddysgwyl i'r llywodraeth ei amddiffyn, pan na fyddo yn cyflawni y gyfraith. Hefyd, mae y gyfraith yn gyfraith, nid i'r deiliaid yn unig, ond hefyd i'r swyddogion a'r Brenin; o herwydd y gyfraith sydd yn dysgu trefn yn yr holl lywodraeth, ac mewn trefn y mae gogoniant a harddwch, o'r Brenin i'r deiliaid, a thrwy yr holl lywodraeth. Hefyd, y swyddogion yw y rhai a ddysga ac a weinydda yn y gyfraith; ac y mae cyssylltiad rhwng y naill ddysgeidiaeth a'r llall, a'r naill weinyddiad a'r llall; o herwydd fod y gyfraith yn berffaith yn eu holl gyssylltiadau, i ateb pawb yn eu gwahanol amgylchiadau a u sefyllfaoedd, o'r Brenin i waered i'r deiliaid. Ac hefyd, y mae pob dysgeidiaeth i ateb ei dyben ei hunan; ac oni ateba ei dyben, yna y mae y ddysgeidiaeth yn ofer; a'r un fath, oni ateba y gweinyddiadau eu dybenion, yna y maent yn ofer i gyd. Hefyd, os yw dysgedigaethau a gweinyddiadau yn angenrheidiol er perffeithiad, undeb, a nerth, oni ddylai y swyddogion fod yn berffeithiach, ac mewn mwy o undeb, na neb o'r deiliaid, o herwydd bod angen mwy o nerth arnynt: o ganlyniad, os yw y cymhwysderau hyn yn angenrheidiol er perffeithiad, undeb, a nerth, ar y swyddogion, onid yw yn anghenrheidiol fod y swyddogion yn gyfryw a ddylent gyflawni y dysgedigaethau yn gyntaf, fel y byddont mewn undeb i allu dysgu ereill, a bod yn ufydd i weinyddiadau eu hunain, fel y byddont yn weinidogion cymhwys i ddysgu ereill, ac nid gweinidogion cam. Y mae esiampl yn gryfach na gair, medd diareb. Y mae nerth, a thaerineb swyddogion i gymhell y deiliaid i gadw y dysgedigaethau a roddir iddynt, yn ymddibynu ar eu bod hwy yn eu cadw yn gyntaf. Y

mae esiampl yn beth anghenrheidiol i'w rhoddi. Nid dysgeidiaeth ynddi ei hunan sydd yn rhoddi nerth, ond gwneyd yn ol y ddysgeidiaeth: yn gyssylltiedig â gwneyd y mae Duw yn bendithio. Y mae cynghor Duw i'w gyflawni (nid i'w gredu), yn y modd y dyweda. Y mae cynghor i Dduw â nerth Duw ynddo. Y mae cynghor Duw yn gyfryw ag a wna ddynion yn droseddwyr wrth ei ddiystyru. Y mae cynghor gwas i Dduw yn gyfryw, os gwna dynion ei ddiystyru, ag a'u gwna yn droseddwyr, o herwydd fod nerth Duw ynddo; a'r hwn sydd yn gynghor â nerth Duw ynddo, sydd gynghor Duw. Bedydd sydd gynghor Duw; y mae dynion i'w gyflawni, ac y mae bendith yn gyssylltiedig â'r ufydd-dod. Casgliad i Galifornia sydd gynghor Duw: y mae pob cynghor o eiddo Duw ag anghenrheidrwydd am ei gyflawni, y naill gynghor fel y llall. Y mae dynion, trwy beidio cymmeryd eu bedyddio, yn diystyru cynghor Duw. Casgliad at y deml sydd gynghor Duw; a'r hwn a'i gwrthwynebo sydd yn diystyru y cynghor (os gall ei gyflawni). A'r hyn sydd yn nerthu swyddogion i gymhell rhai i gael eu bedyddio, yw eu bod hwy wedi eu bedyddio; yr hyn sydd yn gynnorthwy i ddweyd wrth ddynion am ddyfod i Seion, yw eu bod hwy yn myned. Yr hyn sydd yn esiampl dda i ddysgu dynion i gyfranu at y deml, yw eu bod hwy yn cyfranu, neu yn ymdrechu at hyny; o herwydd ei fod yn gynghor Duw, a thrwy gyflawni cynghor Duw y mae gwneuthur ei ewyllys ef. "Nid yw tybaco yn dda i'r corff nac i'r bol, ac nid yw dda i ddyn." Hyn etto sydd gynghor Duw; a'r hwn a'i diystyro sydd yn troseddu, o herwydd nid yw dda: o ganlyniad y mae yn ddwg, ac y mae pob drwg yn bechod, ac y mae pob pechod yn anghyfraith; a'r hwn sydd yn droseddwr y gyfraith sydd yn erbyn y brenin, ac o ganlyniad nid yw yn bosibl fod undeb rhyngddo a'r swyddogion. Tybaco nid yw dda i'r corff nac i'r bol, ond y mae yn felldith i'r corff a'r bol; o herwydd pan fyddo dyn yn dechreu ysmocio neu gnoi dybaco, y mae yn gwrthwynebu ei gyfansoddiad gymmaint, nes y mae ei holl gorff yn crynu ac yn gwanhau, ac yn rhy feddw i sefyll ar ei draed, a'i goluddion, yn ol ei dyb ef, yn troi yn y gwrthwyneb. Nid yw yn dda, ynte, ond y mae yn felldith yn erbyn y cyfansoddiad; a pha fodd y gall dim fod yn felldith yn erbyn y cyfansoddiad, heb fod yn bechod yn erbyn Duw. Nid yw dda, ynte. Y mae tybaco hefyd yn niweidiol i'r cylla, o herwydd fod y dyn yn sychu y ffynnonau poer sydd yn ei enau; a'r canlyniad o hyny yw, fod y

bwyd yn aros mwy na'i amser yn y cylla, trwy ei fod yn poeri y dwfr sydd i dreulio y bwyd yn y cylla; a'r cylla, yn mhen amser, o herwydd ei fod yn gorfod cadw y bwyd yno yn hwy nâ'i amser, yn magu afiechyd, diffyg anadl, a pheswch, a gwendid; ac wedi i'r afiechyd hyn eu gorddiwes, taflant y bai ar yr awyr ddrwg yn y gwaith mwyn a'r gwaith glo, pan mai y gwir achos yw y dybaco. Nid yw yn dda i'r bol, medd Duw. Hefyd, y mae rhai yn ysmocio tybaco gymmaint â gwerth saith ceiniog yr wythnos, pan y maent yn methu rhoddi ceiniog yr wythnos at deml Dduw yn Seion: hyn sydd ddrwg, ac nid llai na phechod. Hefyd, ysmocia Saint ddybaco, pan fyddo y tŷ heb un tamaid o enllyn, a'r plant yn noethion eu traed, ac yn anwydog o'r achos, ac efallai yn myned i dwymyn, a rhai yn marw. Nid yw dda i'r corff, ynte. Hefyd, y mae'r rhai ag sydd yn euog o'r pethau hyn, yn gyfryw ag sydd yn dyfod i ymofyn am henuriaid yr eglwys i osod dwylaw arnynt, a gweddio ar i Dduw eu bendithio ag iechyd, pan y maent hwy yn achoswyr o'r afiechyd. Nid yw dybaco, ynte, yn dda i ddyn; dyna yw y cynghor; a phwy bynag na weithredo yn ol y cynghor, y mae yn ymddwyn yn annoeth; canys y mae cynghor i'w gyflawni; a'i gyflawni a gaffo, yw dymuniad

CARWR CADW CYNGHOR.

[Gorfodwyd ni i dalfyru llawer ar ddiwedd llythyr ein goheb ydd, ynghylch y dybaco, o herwydd ei feithder, ac am ein bod wedi ysgrifenu mor helaeth ar y pwnc ein hunain. Nid oes braidd neb o'r Saint nad ydynt wedi eu hargyhoeddi o niwed y dybaco; yr unig bwnc i'w benderfynu o hyn allan yw, pa un ai Mr. Blys, neu gynghor Duw, sydd i'w hufyddhau. Mae yn achos o lawenydd i ni ein bod wedi perswadio llawer o Saint i adael y dybaco heibio, a gwrandaw ar gynghor Duw.—GOL.]

EPISTOL Y DEUDDEG AT Y LLYWYDD O. PRATT, A'R EGLWYS YN YR YNYSOEDD PRYDEINIG.

YN ychwanegol at yr "Epistol Cyffredinol Cyntaf oddiwrth y Brif Lywyddiaeth," y mae yr epistol uchod newydd ddyfod i'n dwylaw. Mae ei gynnwysiad, y rhan fwyaf, yn debyg i'r llall; ac o ganlyniad, ni wnawn yn bresennol ond dyfynu o hono yr hyn a ystyriwn yn fwyaf dyddorawl. Yn mhlith pethau ereill, ysgrifenant am yr ymfudiad fel y canlyn :—

"Dymunwn wasgu ar feddyliau y Saint yn yr Ynysoedd Prydeinig am ffyddlondeb mewn cadw gorchymynion Iesu Grist, mewn gweddi a ffydd, mewn cariad, ac mewn pregethu a thaenu gwybod-

eeth o gyflawnder yr efengyl ar led. Annogwn hwynt i amynedd ynghylch yr ymgasgliad, hyd nes y byddo'r ffordd yn agor i'w dwyn hwy a ninnau yn amser Duw ei hun, yn ei ffordd ei hun, ac yn ol y dull a ysgrifenwyd; efallai y gwawria y dydd pan y gallant ddyfod yn rhwyddach, rhatach, a diogelach na dyfod ar hyd y ffordd bresennol.

"Yn ol yr hyn sydd wedi ei ysgrifenu at y Saint, bydded iddynt drefnu eu hunain yn gwmnïoedd yn ol eu crefftau, a dyfod allan gyda'u gilydd â pheiriannau, offerynau, a defnyddiau at bob math o gelfyddydau, yn ol fel ag y byddont wedi ymarfer; a phan y byddont yn dyfod fel arall y maent yn fynych mewn eisieu o waith, yn agored i gwmnïaeth ddrwg, i ddylanwad gwrthgilwyr, hudolwyr, meddwdod, diofalwch, &c.; ac ychydig o'r rhai hyny sydd yn cyrhaedd cyfangorff yr eglwys mewn cystal ysbrydoedd â phan y cychwynasant; mae rhai yn troi yn ol, ereill yn cael eu dystrywio, llawer yn cael eu harwain ymaith, ac ychydig sydd yn cael eu casglu a'u hachub. Ni ddylai y pethau hyn fod.

"Os, ar ol cyrhaedd adnabyddiaeth gyflawnach o'r wlad, y gallwn gael allan ffordd i fyny yr Arkansas, neu y Rio Grand, gwnawn ochelyd y gauaf, ynghyd â'r gwrthgilwyr a'r Cenedloedd sydd yn heidio yn New Orleans, St. Louis, a Missouri Uchaf; neu os gallwn ddyfod o hyd i ryw borthladd cyfleus wrth ben cainc fôr California, neu rywle yn y Môr Tawel, a chael ffordd gyfleus yn groes i rai o wddf-diroedd America Canolbarthol, efallai y bydd i hyny rwyddhau yr ymfudiad o Ewrop i'r dyffrynoedd hyn.

"Pe gallai cwmnïoedd o wneuthurwyr offerynau miniog, llestri pridd, gwlaneni, neu ryw bethau defnyddiol ereill, ddyfod allan gyda'u gilydd, a digon o fodd a medr ganddynt i sefydlu eu gwahanol weithfeydd yma, gallent gael cynnaliaeth dda, yr hon a fyddai yn dra enillfawr, yn fwyaf neillduol o herwydd fod digon o ddwfr i weithio y peiriannau, heb gynnorthwy agerdd. Mae hon yn wlad ragorol i gynnyrchu defaid a gwlan; a gwna hyn, mewn cyssylltiad â'r digonedd dwfr, sicrhau llwyddiant unrhyw gyflawnder o weithfeydd gwlan, tra bydd y boblogaeth gynnyddol yn creu galwad mawr am eu nwyddau. Gobeithiwn weled yr amser yn fuan pan fydd y diriogaeth hon yn troi allan y defnyddiau tecaf, harddaf, a mwyaf da o bob math a weithir yn awr yn Lloegr.

"Pan y gwelom Saint Ewrop yn dyfod yn y dull hwn, yn barod i ymdrechu gyda'u gilydd, ac i sefydlu gweithfeydd, heb oedi a syrthio ymaith ar y ffordd, bydd yn llonhau ein calonau i'w gweled yn dyfod wrth y miloedd, megys colomenod yn heidio i'w ffenestri; ond y mae yn ein gofidio i'w gweled yn dyfod un ar y tro, yn analluog i sefydlu gwaith iddynt eu hunain, a'u gweled yn cael eu tynu i bob rhwyd gan ddynion drygionus, y rhai a gymmerant fantais ar eu tlodi, a phan yn cymmeryd arnynt roddi gwaith iddynt yn y gwahanol ddinasoedd, yn eu harwain i bob drygioni, meddwdod, celwydd, ac anlladrwydd, ac yn y diwedd llwyddo ganddynt i wadu yr Arglwydd a'u prynodd, ac i fyw neu farw yn nghanol drygioni; ac felly nid ydynt byth yn cyrhaedd

y Saint, neu os cyrhaeddant nid yr un bobl fyddant â phan cyn cychwyn. Yn wir, buasai yn well o lawer i rai felly aros mewn cangenau da yn yr Ynysoedd Prydeinig ac addoli Duw, na chychwyn tua gwlad Seion, a byw a marw yn yr uffernau crefydd-galedu hyny yn y Taleithiau."

LLYTHYR ODDIWRTH Y CENADWR CYMREIG YN FFRAINC AT J. DAVIS

St. Servan, Llydaw, Medi 10, 1849.

Anwyl Frawd Davis,—Derbyniais lythyr ddoe oddiwrth fy nheulu, yn cynnwys hanes dymunol am ei sefyllfa gysurus mewn ystyr dymmorol ac ysbrydol Y mae mawr ddaioni Duw tuag at fy nheulu yn ystod yr ychydig fisoedd ag yr wyf wedi bod yn absennol oddiwrthynt, yn gwneyd i'm hysbryd i lawenhau yn Nuw fy Iachawdwr. Yn y llythyr, dymunasoch arnaf ysgrifenu ychydig o'm helynt, ynghyd â mawr ddaioni Duw i'w was yn mhlith dyeithriaid mewn gwlad estronol. Hyfryd genyf fydd gwneuthur hyn, yn Ebenezer o fawl i Immanuel sydd wedi bod gyda mi yn mhob sefyllfa ac amgylchiad yn iachawdwriaeth.

Wrth chwilio ychydig o gofnodiadau y llyfr dyddiol ("d'une maniere memorable"), yr wyf yn canfod "un registre" am fedyddiad brawd ar y 30ain o Fehefin, yn gwneyd yr oll a fedyddiais yn Nghymru, mewn ychydig o fisoedd, yn 110! ac wrth syllu arnynt yn nghyfarfod y Saint y Sabboth diweddaf (Gorph. 1) cyn ymadael, yr oeddwn yn gweled rhai yn henuriaid, ereill yn offeiriaid, ereill yn ddysgawdwyr, ac ereill yn ddiaconiaid; rhai â'r ddawn iachâu mor ffyddiog, fel ag yr oeddynt yn medru tystio fod Duw, trwy yr ordinhad, wedi eu hiachâu bob tro yr ymosododd afiechyd arnynt; ereill ag ysbryd y brophwydoliaeth yn dadguddio pethau rhyfedd i'r eglwys; ereill yn llefaru â thafodau newyddion, ac ereill yn cyfieithu; rhai o honynt yn canu trwy yr Ysbryd yn bur nefolaidd, ac wedi hyny yn canu â'r deall, nes gwneyd awen y beirdd yn ail beth i ogoniant mawl ysbrydoliaeth y Goruchaf, a hyny o enau plant bychain. Yr oedd yr olygfa, ynghyd â'r ystyriaeth mai y ddiweddaf oedd i mi am beth amser, yn creu ynwyf deimladau annesgrifiadwy. Yn y dyddiadur yr wyf yn canfod yr ysgrifen ganlynol o'm heiddo:—"July 2. Last day before starting on a mission to France; oh, how hard to part with a beloved wife and little children, and leave them in the midst of persecuting enemies—leave her and her young family to

be provided for from a business that calls for the presence of a person who understands the nature of such an occupation—leave them in the midst of the plague that is reigning with deadly arrows next door on the right and left, &c. But God commands me to go! his servants command me to go!" Wedi ymadael â'r teulu ar foreu y 3ydd o Orphenaf, cyrhaeddais Abertawy yn gysurus; a chysgais yn yr un tŷ ag y gorphwysodd fy anwyl dad yn yr efengyl, Capt. D. Jones. Cychwynais dranoeth yn yr un agerdd long ag y cychwynodd yntau ynddi tua Llerpwl, a'r brodyr ar eu taith tua Seion yn ystlysau y gogledd. Yr oedd sugniad fy mryd innau tuag yno; ond yr oedd mynegfys fy nghenadiaeth yn fy nghyfeirio yn groes! Nid i Seion yn awr, ond i wlad y Pabyddion, a'r arfogaeth ysbrydol, i frwydro wrthyt dy hun; a rhyw lais dystaw yn dweyd, Nac ofna, braidd bychan, wele yr wyf fi gyda thi. Pan y canfyddais golofnau muriau un o brif drefydd marsiandiaeth Babilon (sef Llerpwl), yr oedd teimladau dwys yn fy meddiannu wrth feddwl fy mod yn nesâu at y dref, yr heol, y tŷ, a'r ystafell ag oedd yn cynnwys trigfa un o Apostolion Eglwys Iesu Grist, Saint y Dyddiau Diweddaf. Nid yn rhwydd yr anghofiaf yr hyfrydwch a deimlais yn nghwmni y dyn da hwn, sef Orson Pratt, ynghyd â'r ddysgeidiaeth nefolaidd a gefais. O ran maintioli, a phryd a gwedd, y mae yn debyg iawn i'n hanwyl frawd Wm. Phillips; ac o ran dull ei darawiad, fel y gwronaidd frawd a nodais. Y mae fy nghalon yn llamu o lawenydd yn awr, wrth feddwl fod y fath ddlan yn iau yr Iesu, yn blaenori y dewrion lu sydd yn Nghymru a Lloegr.

Wedi teithio mewn ychydig o ddyddiau tuag wyth cant o filltiroedd, cyrhaeddais boreu dydd Llun, y 9fed, "droit de rivage" (glan-for) Ffrainc, a chefais olygfa hardd ar dref Havre, yn cynnwys tua 60.000 o drigolion, o fil i ddwy fil o lestri yn ei phorthladd, hanner cant o ba rai yn anferthol fawr o America, cyfandir Ephraim. Er fod rhyw fath o gyfraith wedi ei gwneyd gan y Ffrancod, yn cynnwys *toleration*, etto, yn ol ystyr y gair gan Walker, y mae yn groes i'w dymuniad. "Toleration—allowance given to that which is not *approved*." Ni chaniateir, heb berygl, i gasglu cynnulleidfa ynghyd, na phregethu ar y Square, Place, Piere, &c., lle mae miloedd yn ymgasglu ynghyd i gerdded, eistedd, a difyru eu hunain mewn chwareuaeth, mewn llawer dull a modd. Y mae perygl dosparthu y traethawd lleiaf, os bydd ynddo rywbeth yn erbyn eu duwies; ond diengais yn Havre, serch dosparthu

yn ystod y mis y bum yno, tua 1500 o draethodau yn y Ffrengaeg a'r Saesnaeg, Voice of Warning, Spencer's Letters, Llyfr Mormon, &c. Cefais y fraint o fedyddio un dyn icuanc ag oedd yn fedrus yn yr iaith Ffrengig, Italaidd, Creolaidd, Seisnig, ac Yspaenaidd; ac y mae argoelion da am gael bedyddio ereill, ac yn eu plith weinidog un o'r eglwysi, &c.

Ar y 3ydd o Awst, cychwynais o'r dref i ymweled â'm teulu yn Nghymru. Mae yn debyg fod cenadon Duw yn y dyddiau diweddaf i deithio yn gyflym; felly y bu y tro hwn, beth bynag. Yn gynhar boreu dydd Gwener, y gadawodd yr agerddlong oror Ffrainc; ac wedi tirio yn Southampton (dros gant o filltiroedd), aethum gyda'r agerdd-gerbyd i Salisbury, oddiyno gyda'r cerbyd i Bath, yna gyda'r agerdd-gerbyd i Bristau, ac oddiyno gyda'r agerddlong i Gaerdyf erbyn deg, prydnawn yr un diwrnod, ac adref yn Aberdar erbyn unarddeg boreu dranoeth. O, mor hyfryd oedd gweled gwynebau serchus, a mwynhau cwmpeini ugeiniau o Saint Aberdar, mewn cyfarfod nefolaidd o amgylch bwrdd yr Arglwydd am ddau, prydnawn y Sabboth. Y mae'r gangen hon yn parhau mewn llewyrch a llwyddiant rhyfeddol, mewn undeb a chariad â'u gilydd, yn ymdrechu ddydd a nos gyda'u hanwyl lywydd, Joseph Davies, i blanu yr egwyddorion dwyfol yn mhob bron trwy'r lle. Ar foreu Sabboth, y 19eg o Awst, am bump o'r gloch, cefais y fraint o fedyddio boneddwr ar ei dir ei hun, a'i gadarnhau yn aelod o eglwys Iesu Grist; y mae yn ddyn ieuanc hardd, gwybodus, ag a wna waith mawr, gobeithiaf, dros ei Dduw. Aethum gyda'r agerdd-gerbyd i bregethu am unarddeg yn Nghaerdyf, ac yn yr hwyr am chwech yn Saesneg. Pregethodd y brawd J. Phillips, Pontytypridd, yn gampus, yn Gymraeg, i gynnulleidfa syml, yn gwrandaw yn astud. Cefais garedigrwydd mawr gyda'r holl Saint, yn neillduol gan y brawd Ellis. Cychwynais o Gaerdyf boreu dydd Llun, a chyrhaeddais Ynys Jersey boreu dydd Mawrth. Aethum yn yr hwyr gyda'r brawd Dunbar, y llywydd, i'r wlad tua phedair milltir, i bregethu; pregethodd y brawd teilwng De la Mere yn y Ffrengaeg; ac wedi i'r cyfarfod ddybenu, bedyddiwyd pedwar yn y môr. Nos dranoeth, aethum gyda'r brawd Dunbar i St. Ablans; wedi'r cwrdd, aeth pump i waered i'r dwfr. Un a argyhoeddwyd trwy ddarllen un o'r traethodau Ffrengig a argraffwyd yn Merthyr. Yr oeddwn wedi anrhegu y brawd Dunbar â 400 o'r traethodau Ffrengig, a mawr y daioni y maent yn ei wneyd. Mewn un man, yn agor lle i bregethu;

mewn man arall yn dwyn rhai i chwilio yn mhellach am y gwirionedd yn y cyrddau pregethu, &c. Prydnawn dydd Iau, pregethais i dorf o'r Jersiaid yn Saesneg. Yr oedd yn rhyfedd genyf, canys dwy flynedd yn ol y pregethais i eglwys y Bedyddwyr yma, ar gais ei gweinidog, yr hwn, gofidus oedd genyf glywed, sydd newydd ddod o'r carchar! Ar ol y cyfarfod, rhoddodd chwech eu henwau i gael eu bedyddio nos y fory. Cyrhaeddais St. Malo, yn Ffrainc, prydnawn dydd Gwener. Yr wyf oddiar hyny yn aros yn St. Servan, tref yn ymyl St. Malo. Yr wyf wedi ymweled â hanner cant o deuluoedd boneddig Seisnig, â'r traethodau. Y mae genyf eisoes yn y lle hwn ffryndiau caredig; da i mi yw hyny, canys y mae yma gynddaredd yn erbyn ein crefydd anwyl, fel sydd yna. Mae holl weinidogion y Protestaniaid, ynghyd ag offeiriaid yr eglwys Babaidd, a'u holl aelodau, yn uno fel un llaw a chalon i erlid y "gau-brophwyd," yn ol eu hiaith hwy. Gorfu i mi fyned at y consul Seisnig boreu dydd Sadwrn am gynghor, oblegid fod yr erlidigaeth yn frwd! Pregethais nos Sul i deulu boneddig, yn eu *drawing room*. Yr oedd yn bresennol weinidog ieuanc sydd yn pregethu yn y Ffrengaeg yn St. Malo; cafodd ei foddloni, ac addawodd dreulio prydnawn y Sabboth nesaf etto yn fy nghwmni.

Afreidiol i mi yw crefu am ran yn ngweddiau y Saint ar ran eu brawd mewn gwlad estronol; ond yn hytrach diolchaf iddynt am eu parchus gof am danaf wrth orsedd gweddi yn barhaus. Taled yr Arglwydd iddynt, trwy fy ngalluogi i yru y newydd iddynt fod llu yn dechreu dyfod i mewn i'r deyrnas.

Yr eiddoch oll yn Nghrist,

WM. HOWELLS.

YMOGELWCH RHAG Y GAU-SEINTIAU.

LLAWER sydd yn yr oes hon, fel yn y dyddiau gynt, ar ol gweled y Saint yn lliosogi, yn ymrithio i'w plith, i'r dyben o fyw yn segur ar eu cefnau: rhag y cyfryw ymogelwch. Ymdeithiant o un man i'r llall, gan gymmeryd arnynt eu bod yn llawn cariad a ffyddlondeb; ymarferant weddiau llawn o dôn sectaraidd, a thystiolaethant yn gadarnach nâ neb, nes ennill serchiadau llawer o Saint ieuainc i roddi llawer o gynnorthwyon iddynt. Dywedant lawer o ystoriau anwireddus yn mhob ardal yr ymwelant â hi, megys fod y pregethwr hwn, neu y boneddig arall, wedi eu bed-

yddio gan y Saint; a thrwy hyny dynu eu sylw oddiwrth yr ymchwiliad a ddylent wneyd i achos pob un a ddelo heibio iddynt. Yr ydym wedi gweled llawer o hyn ein hunain, ac wedi dal y gau seintiau yn eu rhagrith amryw droion. Bu un o'r enw David Morris heibio yma yn ddiweddar, yn llon'd ei groen o gariad, ac yn beirianydd o Llanelli, Sir Gaerfyrddin, meddai efe. Deallasom ei fod wedi bod unwaith gyda'r Saint, ond iddo gael ei dori allan am fyned ormod ar hyd tai. Llwyddodd yn y cymmydogaethau hyn, trwy ddiffyg gwyliadwriaeth yn mhlith y Saint, i fyw ar eu caredigrwydd am gryn amser. Nid yw y cyfryw yn perthyn i ni, ac na wneler derbyniad o hono mwyach; a threied y Saint ieuainc i ystyried nad yw pawb sydd yn galw eu hunain yn Saint, yn rhwym o fod yn onest. Megys yr oedd ar y cyntaf, y mae yn parhau yr awr hon. Ysgrifena brawd o Dowlais atom i'n hysbysu ei fod ef wedi dyfod i ddeall fod amryw yn ysgrifenu llythyron o gymmeradwyaeth eu hunain, ac yn myned oddiamgylch y Saint, i ysbïo eu rhyddid hwynt, ac i fyw ar eu cefnau. Crybwylla am un ag oedd ar fedr myned i mewn i gyfarfod y Saint yn Dowlais yn ddiweddar; yr hwn a dystiai iddo gael myned i mewn i gangen Nantyglo ychydig cyn hyny; a dywedai y mynai efe fyned i'w plith yn rhywle eilwaith, serch ysgrifenu papyr i'r pwpas hyny.

Wedi myned o'n cyd-ddynion mor felldigedig a chyfrwys ag i ysgrifenu llythyron o gymmeradwyaeth iddynt eu hunain, gallant fyned yn y blaen â'n twyll i raddau mawr, os na ellir gosod atalfa arnynt yn fuan. Yr ydym wedi bod yn ceisio dyfeisio y ffordd oreu at hyny, ac wedi meddwl mai llythyron argraffedig yn mhlith y Saint, yn unig fydd yn dyrysu eu hamcanion. I'r perwyl hyny, yr ydym wedi argraffu nifer digonol o lythyron cymmeradwyaeth i ddiwallu pob cangen dros yr amser presennol; a bydd i lywydd pob cangen i gadw nifer ar law yn wastad i werthu am ddimai yr un i bob un fyddo yn cael caniatâd i ymweled â Saint ereill, neu i fyned i aros yn eu plith. Wrth eu danfon at lywyddion y cynnadleddau, gwnawn ni lanw un i bob llywydd, fel y gallo efe ddysgu llywydd pob cangen pa fodd i'w hysgrifenu. Gwna y llythyr y tro i swyddog, yn gystal ag i aelod, trwy enwi hyny ynddo; a bydd yr ysgrifen i hysbysu pa le y mae pob un yn cael myned, a dros pa faint o amser, fel na bydd neb yn cael myned lle y myno heb ganiatâd. Gwaith pob llywydd a'i gynghorwyr fydd gofalu o hyn allan, na fyddo neb yn

gael ei dderbyn ganddynt, heb y llythyr argraffedig dan sylw. Pob un a fyddo yn symud i gynnadledd arall, bydd yn ofynol i lywydd y gynnadledd arwyddo y llythyr hefyd, gyda llywydd y gangen. Bydd elw i'r llywyddion yn y gwerthiad, gogyfer â'r trafferth y maent yn myned iddo. Bydded i hyn gael ei osod mewn gweithrediad uniongyrchol, fel na fyddo i'n hanwyl frodyr a'n chwiorydd gael dyoddef dim yn ychwaneg oddiwrth ddyeithriaid. Nid ofn sydd arnom y gwelant ein "twyll" ni, ond ofn sydd arnom y gwelwn ni eu "twyll" hwy, a hyny pan yn rhy ddiweddar

Yr ydym wedi gweled hefyd fod un peth arall yn anghenrheidiol arnom fel enwad, er cael pob peth yn rheolaidd ac mewn trefn. Hyd yn hyn, nid oes un o bob deg o'r Saint yn gwybod pa bryd eu bedyddiwyd, na pha bryd eu cadarnhawyd, ac y mae llawer un na wyddant pwy fu yn gweinyddu arnynt. Y maent oll yn bethau ag a fydd etto eisieu eu gwybod, fel llawer o bethau ereill. I ateb y diffyg hwn etto, yr ydym wedi argraffu papyr arall, i'w werthu am yr un bris i'r bedyddiedigion, gan y swyddwyr fyddo yn eu bedyddio, y rhai sydd i ysgrifenu eu henwau, eu hoedran, y dydd o'r mis y bedyddiwyd, ac yn mha gangen, yna arwyddo y papyr, a'i roi i'r bedyddiedig, fel y gallo hwnw ei ddangos i lywydd neu ysrifenydd y gangen cyn cael ei gadarnhau. Yn yr amser y byddis yn cadarnhau, bydd i'r ysgrifenydd lanw y gweddill gwagle fydd ar y papyr, trwy nodi enw y gangen, a'r gynnadledd, dydd o'r mis, ac enw y swyddog fyddo yn cadarnhau; yna, wedi i lywydd y gangen arwyddo y cyfan, cyflwyner y papyr yn ol i'r aelod newydd, i'w gadw yn goffadwriaeth iddo ei hun. Hefyd, bydded i'r ysgrifenydd gadw cyfrif o'r cyfan, er ei osod ar lyfr yr eglwys, yr hwn a ddaw yn barod mor gynted ag y gallwn gael arian i'w gyhoeddi. Llanwn gopi i bob llywydd cynnadledd o'r papyr hwn hefyd; ac wedi i'r holl ganghenau eu cael, nid oes neb i gael ei dderbyn i'r eglwys trwy osodiad dwylaw, ond y sawl fyddo â phapyr ganddo. Meddyliwn fod hyna yn ddigon o esboniad i'n darllenwyr, a gobeithiwn y gwelant y llesâd a ddeillia trwy y trefniadau hyn.

CANU.

Y MAE canu yn beth ag sydd yn perthyn i blant Duw yn mhob oes o'r byd, yn neillduol pan fwynhant esmwythdra oddiwrth erlidigaethau, &c., megys Moses a meibion Israel gynt, pan wedi

cael eu gwaredu gan yr Arglwydd trwy y môr coch rhag llid yr Aifftiaid, yn canu cân o foliant i'r Arglwydd am ei ryfeddol ddaioni tuag atynt. Yr oedd canu yn beth hyfryd iawn gan Dduw, ac o ganlyniad yn hyfryd gan ei weision; ac nid rhyw enw o ganu a wnelai y tro; O na, yr oedd yn rhaid cael canu rheolaidd; ac i'r dyben hyny yr oeddynt yn neillduo blaenor yn y gynnulleidfa ac ereill i'w gynnorthwyo. Er prawf o hyny, gwel 1 Chron. xvi, lle y cawn fod Dafydd yn aberthu; ac wedi iddo orphen aberthu, &c., darfu iddo osod deuddeg o ddynion i foliannu Duw trwy ganu, ac Asaph oedd y penaf, neu y llywydd ar y deuddeg hyn; ac wedi i bobpeth gael ei osod yn rheolaidd, rhoddodd Dafydd orchymmyn, gan ddywedyd, "Cenwch iddo, clodforwch ef, ymadroddwch am ei holl ryfeddodau, &c." Heblaw fod genym lawer o esiamplau fod ein hen dadau yn canu, megys Esaiah v, 1,—"Canaf yr awr hon i'm hanwylyd, ganiad fy anwylyd am ei winllan, &c.," ac hefyd Paul a Silas yn canu mawl i Dduw, er yn y carchar, a llawer o rai ereill; ac y mae genym gynghorion ac annogaethau sydd wedi eu rhoddi gan yr ysgrifenwyr ysbrydoledig yn yr Hen Destament a'r Newydd, megys yn Salm. c, 1,—"Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaear." Esaiah xlix, 13,—"Cenwch, nefoedd; a gorfoledda, ddaear; bloeddiwch ganu, &c. Eph. v, 19,—"Gan lefaru wrth eu gilydd mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysbrydol; gan ganu a phyncio yn eich calon i'r Arglwydd." Iago v, 13,—"A'r hwn sydd yn esmwyth arno, caned salmau."

Yn awr, anwyl frodyr a chwiorydd, gwelwn os oedd yn ddyledswydd ac yn beth hyfryd gan ein hen dadau i ganu moliant i Dduw am y rhyfeddodau a'r gwaredigaethau a gawsent, pa faint mwy y dylem ni ganu, y rhai ydym wedi cael ein gwaredu o'r dudew dywyllwch, yn yr hwn y buom amser hir, i oleuni efengyl Crist, a'r llyffetheiriau traddodiadol ag oedd am danom wedi cael eu hymlid ffwrdd, a ninnau wedi dyfod i ryddid meibion Duw, a chenym wybodaeth o ddwyfoldeb ein crefydd, ac o'n cymmeradwyaeth gerbron Duw. A phan y byddom yn meddwl am y goleuni ydym wedi ei gael, a'r caddug o dywyllwch ydym wedi bod ynddo, pwy sant na fydd foddlawn i roddi benthyg ei dafod i ganu cân o foliant i Dduw, am ei ddaioni a'i ryfeddodau yn ein plith yn barhaus.

Hefyd, cymmerwn esiampl oddiwrth y drefn oedd gan ein hen dadau, er cael yr rhan hon o'r addoliad mewn trefn, sef trwy neill-

duo blaenoriaid at hyny. Gan hyny, bydded i bawb o'r Saint i ymdrechu o blaid canu; ac nis gellir ymdrechu digon heb ysgol gân, ac nis gellir cynnal ysgol gân heb i'r Saint ddod at eu gilydd i'r dyben hyny. Na fydded i neb daflu y ddyledswydd hon ar arall, rhag i'r arall hwnw ei thflu ar ei gymmydog, a thrwy hyny bydd pawb heb ddysgu, a'r canlyniad fydd, canu annhrefnus. Ymdreched pawb, ynte, o blaid canu, fel y byddo'r hyn a ganwn yma yn flaenffrwyth o'r hyfryd ganu fydd draw yn Seion.

Tre Sior. T. HARRIES.

[Bwriadem ysgrifenu ar y pwnc hwn ein hunain, ond yn awr gwna ein cymmeradwyaeth o'r sylwadau blaenorol y tro yn lle hyny. Gobeithiwn yr edrycha y llywyddion ar fod canu da yn eu cangenau, a bod llywydd a chynghorwyr yn cael eu dewis i'w flaenori. Da fyddai i bawb o'r cantorion hefyd i ddilyn eu blaenoriaid, ac nid boddi pawb â'u swn, fel nas clywant neb ond eu hunain.—GOL.]

ANERCHIAD I'N RHESWM.

Fy anwyl gyfeillion, mae 'genyf gynghorion
  I'w cynnyg yn dirion yn awr os rhowch glyw;
Cynghorion neillduol row'd gan Paul apostol,
  I ddynion rhesymol, trwy ysbryd ei Dduw.

Gwnewch brofi'r holl bethau a f'och yn eu hammau,
  Trwy rym eich rhesymau, a deliwch y gwir;
Gwirionedd sy'n wastad yn destun ymchwiliad,
  A phenaf ddymuniad pob calon sydd bur.

Nid credu rhyw dybiau, nad oes iddynt seiliau,
  Ond profi trwy ffeithiau â'n rheswm ein hun:
Fel hyn caem wybodaeth brofiadol o bob-peth,
  A gwir yr athrawiaeth feddiannai pob un.

Ond pofion a ffeithiau, a'r holl ysgrytbyrau,
  A ddylem yn ddiau eu credu bob darn;
Ac oni wnawn hyny, bydd rhaid rhoddi cyfri',
  A goddef ein cospi pan elwir i'r farn.

Ein poenau fydd enbyd, heb obaith ymwared
  Nes talu y ddyled, bob ffyrling i gyd;
Y gelyn pryd hyny, ymdrecha i'n cospi,
  Hyd eithaf ei allu, mewn digter a llid.

Gan hyny, gyfeillion, na chredwch y deillion
  Sy'n arwain dyscyblion, heb wybod i ble:
Hwy roddant yn seiliau eu hen draddodiadau,
  Ac hwyrach a 'fallai, i'ch arwain i'r ne'.

Y pena'i ddysgeidiaeth a wada wybodaeth
  Sydd trwy ysbrydoliaeth, ac haerant yn gro's :
Fy hynaws wrandawwyr, defnyddiwch eich synwyr,
  Rhag bod yn ganlynwyr i adar y nos.

Hwy dd'wedant yn eo'n, nad yw yr arwyddion
  Yn canlyn plant Seion, na neb 'n eu mwynhau ;
Chwychwi sydd â synwyr, a gredwch chwi'r 'sgrythyr,
  'Rhyn brofa yn eglur eu bod yn parhau ?

Os rhai'n a ddarfyddodd, y ddaear a'r nefoedd
  A aethant o'u lleoedd, medd Iesu i ni ;
Mae hyn yn beth hynod i'r c'nauaf i ddarfod,
  A'r gweddill ond cysgod o'r pethau a fu.

Yn oes y cyn-seintiau yr Ysbryd a weithiai,
  Tystiolaeth a roddai i bob un o'i blant:
Yn awr, mai mor oleu, medd gwyr y colegau,
  Fel nad oes eu eisiau, a'r Ysbryd aeth bant.

Pan fyddo goleuni yr haul yn llewyrchu,
  Y lleuad sydd bygddu i deulu y llawr ;
Ac felly'r colegau sydd heiliau yn ddiau,
  A'r Ysbryd g'wilyddiai gwel'd goleu mor fawr.

'Rholl bethau mewn natur wrth nodau adwaenir,
  A'r rhei'ny yn eglur yr un yn parhau :
Gan fod yr athrawon yn gwadu'r arwyddion,
  Mae hyny yn brofion o'u crefydd yn gau.

Os darfu gwybodaeth, a dawn prophwydoliaeth,
  A newydd dafodiaith, pa fodd ewch i'r nef?
Eich Duw sydd yn teithio, neu 'fallai yn huno ;
  Mae eisiau ei ddeffro,—dyrchefwch eich llef.

At eich ystyriaethau rho'f hyn o linellau ;
  Eich synwyr fo'n oleu, heb orchudd na llen :
Yn iach, i chwi canaf, ac nid ymhelaethaf,
  Ac felly terfynaf trwy dd'wedyd, Amen.

Dowlais. DAVID THOMAS.

LLYTHYR ODDIWRTH CAPT. JONES AT Y LLYWYDD WILLIAM PHILLIPS.

Gwlad yr Indiaid Ouraha, Gorph. 13, 1849.

ANWYL FRAWD PHILLIPS,—Ar frys, a chyn braidd yr agora un ci ei safn yn y gwersyll, yr achubaf y cyfle boreuol hwn, i anfon atoch ychydig linellau. Nid oes amser i bortreiadu yr olygfa o'm hamgylch, nac i ragymadroddi; canys y mae y *Muskitoes* yn brathu, yr haul yn mron codi, a minnau yn dysgwyl galwad i gychwyn gyda 50 o wageni i'r eigion gorllewinol, allan o ororau eithafol pob gwlad wareiddiol, i blith pobl gechion y goedwig.

Y mae Wm. Morgans a William Davies o Rymni, wedi ein dilyn hyd yma, ar fy nymuniad, fel y gallant hwy eich hysbysu o'u hynt yn fanylach, yr hyn ni chaniatâ amser a gorchwylion i mi ei wneuthur yn awr: ac nid wyf y tro hwn am ond dweyd wrthych, gwnewch fel y cyfarwyddant hwy trwy lythyr; canys cefais gyfle i siarad â hwy lawer nad allaf ei ysgrifeni yn awr. Sefydlais ran o'r cwmni Cymreig a ddaeth yma yn Council Bluffs, a changen eglwysig Gymreig, a Wm. Morgans yn Llywydd. Prif ddyben hyn yw, fel y bo'nt barod yn y canol-bwynt hwn i dderbyn, croesawi, a chyfarwyddo y cyfryw o'u cenedl anwyl a ddelo ar ein hol. Eithr manylant hwy ar fanteision y wlad, a'r Cymry arosedig yn y rhan hwn o honi; yn unig dywedaf, caniatewch i'r cyfryw o'r Saint a ewyllysio, ac a feddyliwch yn oreu, i ddod hyd yma mor gynted ag y gallont; a'r rhai nad allant gyrhaedd hyd ddyffryn y mynyddoedd, a allant ddod hyd y wlad hyfryd hon, ac ennill digon yn fuan i'w cynnorthwyo y gweddill o'r daith.

Y mae o honom ni y Cymry 24 o bedrolfeini llwythog yn myned yn y blaen yn awr, ac wedi dod oddeutu 18 milltir ar ein taith yn llwyddiannus; cewch eu henwau gan Wm. Morgans.

Mae pob newyddion yn dda o Seion. Cewch y Newyddiadur a gyhoeddir yma hefyd gan William Morgans.

Wrth y Saint anwyl yn Nghymru y dywedaf, Byddwch ffyddlawn yn yr alwedigaeth â'r hon y'ch galwyd o dywyllwch i oleuni y Jubili; brysiwch ar ein hol i adeiladu Seion; deued un, deued oll, yn ol cyfarwyddiadau eich llywyddion, allan o Babilon, o ganol heintiau a chlefydau, rhyfeloedd a chyflafan byd trancedig, i ryddid plant Seion—i ddiddosfan y gwaredigion. Gellir cyrhaedd yma ar y gost a nodais yn y "Prophwyd," sef o £6 i £7 yr un dros 14 oed; a gellir yma ennill yn fuan gymhorth i fyned yn mlaen, yr hyn ni ellir ennill yn Nghymru mewn hir yspaid ond odid.

Mae pawb o'r cwmni yma wrth eu bodd, ac yn mawr ewyllysio weled eu perthynasau, &c., yn eu dilyn yn fuan. Cyrhaeddodd fy anwyl wraig a'm babau yma yn iach ychydig ddyddiau yn ol, ac mewn pryd i fyned yn mlaen gyda ni. Gwnaeth y Cholera gryn alanastra yn ein byddin fach ni ar hyd yr afonydd, yn enwedig ar ddyfroedd melldithiol y Missouri; etto, ychydig mewn cymhariaeth i'w ddylanwad ar bobl ereill ar hyd y badau a'r trefydd cylchynol. Manyla W. Morgans pwy a aeth yn ysglyf-

aeth iddo; gobeithiaf na bydd mwy cyfartalwch o'r Saint yna, yn ei grafangau. Cewch cryn gysur yn darllen y llythyr dyddorol a dderbyniais yn ddiweddar oddiwrth Parley P. Pratt, o'r Dyffryn, a'r hwn a anfonaf i'r brawd Davis i'w gyhoeddi.

Y rhai a ddymunant ysgrifenu at eu cyfeillion ag sydd yn myned i California, a gyfarwyddant fel hyn:—" ——— ———, care of Capt. Jones, Great Salt Lake City." Rhoddant y llythyr mewn *envelope*, a chyfarwyddant i " Mr. Orson Pratt, 15, Wilton Street, Liverpool," yr hwn a'u cyfarwydda yn y blaen heb gost, ond y llythyr-doll.

Anerchwch fi yn wresog at y brawd John Davis ac Abel Evans; byddwch un, rhowch eich hysgwyddau fel un o dan yr "arch"—at holl lywyddion y Cynnadleddoedd, a'r swyddwyr oll; frodyr anwyl, hiraeth sydd yn curo dan fy mron am eich cwmni, am eich llais yn y cynghor a'r gynnulleidfa, a'm gobaith yw syllu yn eich wyneb llon cyn hir, a'ch lluoedd gyda chwi, yn Seion wiw. Ein Duw Dad a brysuro y dedwydd ddydd i ben, yw'm taer weddi yn barhaus.

Cofiwch fi yn garedig at yr holl Saint anwyl. Eich lles, eich llwyddiant, a'ch gorfoledd amserol a thragwyddol, yw gwir awydd calon

Eich gostyngedig was yn efengyl Crist,

D. JONES.

D.S.—Dysgwyliais lawer i glywed a anturiodd fy anwyl frawd Wm. Howells ar ei genadiaeth etto. Duw Israel a'i llwyddo. Y mae fy iechyd yn cynnyddu yn raddol, er fod fy llais yn cael ei gadw yn gryg o hyd;—mor anhawdd tewi, a chymmaint i'w ddweyd. D. J.

LLYTHYR CAPT. D. JONES AT J. DAVIS.

A GANLYN sydd ddyfyniad o lythyr cyfrinachol Capt. Jones atom ni:—

"Gwnewch eich goreu i werthu fy llyfrau a adewais, ac anfonwch yr arian gweddill gyda rhyw frawd ffyddlawn a arweina y cwmni nesaf a ddaw hyd yma. Diau y byddant yn ddefnyddiol iawn erbyn hyny er cynnal fy nheulu, fel y gallwyf aberthu fy amser i wasanaethu y Saint, ac efallai, i chwilio am yr Indiaid Cymreig. Dymunaf ran yn ngweddiau yr holl Saint anwyl am ffyniant yn hyn, ac fel y galluoger fi i fod fwyfwy o lesâd i'm cenedl, nad pwy wlad y byddaf.

"Ffarwel yn awr, anwyl frawd; Arglwydd Dduw Israel a'ch

bendithio ac a'ch gwisgo ag ysbryd eich galwedigaeth, fel y goleuoch eich cyd-genedl, ac yr udganoch â'ch "UDGORN" nes yr adleisia anferth greigiau Cymru alwad ar ei thrigolion ar frys i Seion. Eich brawd, &c.

"D. JONES."

Gobeithio na fydd achos cymhell llawer ar ein brodyr er gwneuthur eu goreu tuag at hwylusu ein hanwyl fugail yn ei amcanion daionus: bydd ei lais byw, hyderwn, yn ddigonol gynhyrfiad iddynt. Y fath gannoedd o Saint ieuainc sydd wedi dyfod i'r eglwys, ac etto heb gael cynnyg ar y llyfrau gwerthfawr a adawwyd dan ein gofal. Ni ddylai fod neb sydd yn medru darllen, fod heb gopi o bob peth sydd yn cael ei gyhoeddi; ac ni ddylai neb fod yn analluog i ddarllen, tra y gall hebgor gymmaint â hanner awr yn y dydd i ddysgu.

YR YMFUDIAD CYMREIG NESAF.

MYNYCH y gofynir i ni pa bryd y bydd yr ymfudiad nesaf; ac yn awr gallwn eu hateb mewn rhan, y bydd tua dechreu y flwyddyn nesaf. Bydd y llythyr canlynol oddiwrth yr Apostol O. Pratt, yn ddigon o awgrym i'r Saint sydd yn meddwl ymfudo, ac yn cael cynghor i hyny, i ymbarotòi ar fyrder:—

"15, Wilton Street, Llerpwl, Medi 12, 1849.

"Anwyl Frawd Davis,—Cafodd eich llythyr yn anffortenus ei esgeuluso hyd y prydnawn hwn, ac yn awr yr wyf yn cydnabod ei dderbyniad. Mewn atebiad i'ch gofyniadau ynghylch ymfudo, fy nghynghor yw y byddai dechreu mis Ionawr, '50, yn gystal amser i'r Saint Cymreig i ymfudo ag un tymmor o'r flwyddyn, ac yn well nâ rhai rhanau o honi. Pe byddai i chwi gael cwmpeini yn barod, dymunwn arnoch i gymmeryd yr enwau, yr oedran, a'r rhag-daloedd, heb anghofio enwau ac oedran babanod; ac wedi i chwi gael oddeutu 200 o enwau, heb gyfrif babanod, danfonwch hwynt i mi, a'r rhag-daloedd trwy ryw ariandy cyfrifol, os na ddewiswch ddyfod eich hunan. Beth bynag, rhaid i'r enwau a'r rhag-daloedd gyrhaedd yma bump neu chwech wythnos, o leiaf, cyn hwyliad y llestr, fel y gallwyf fi wneyd pob parotoiadau angenrheidiol er llogi y llong, &c. * * * Cyflwynwch fy nghariad gwresocaf i'r holl Saint, a dywedwch fy mod yn cael fy moddloni yn fawr yn eu ffyddlondeb a'u daioni, pan wedi eu hamgylchynu gan ddrygioni, heintiau, &c.; a chyhyd ag y byddont hwy yn parhau i gadw gorchymynion yr Arglwydd, ni chaiff y dinystrydd ond ychydig o ddylanwad arnynt; tra o'r ochr arall, y caiff y rhai hyny nad ydynt yn gweithredu cyfiawnder nac yn sofio am y cyfammodau a wnaethant o flaen yr Arglwydd, eu

hysgubo ymaith gyda'r rhai hyny nad ydynt ac ni fynant adnabod ffordd iachawdwriaeth.

"Yr eiddoch yn wirioneddol,
"ORSON PRATT."

Nis gallwn roddi nemawr o gyfarwyddiadau yn ein rhifyn presennol ynghylch yr ymfudiad, o herwydd ein bod yn dysgwyl gwybodaeth helaethach oddiwrth y Cymry yn Council Bluffs, ac o herwydd hefyd bod y brawd Phillips yn absennol. Er hyny geill y Saint gasglu llawer o wybodaeth yn y rhifyn hwn, ac yn yr Epistol a gyhoeddasom ddechreu y mis, heblaw yr helaethrwydd sydd yn rhifynau olaf y PROPHWYD; ac ychwanegwn etto gymmaint â hyn, y bydd yn ofynol i bawb fyddo yn myned â thlodion ganddynt, i ofalu am eu cynnaliaeth yr holl ffordd hyd oni fyddont yn abl i gynnal eu hunain, fel na byddont yn cael eu taflu yn faich ar ereill. Cwyna yr Apostol Hyde yn y "Frontier Guardian" fod rhai wedi ymddwyn felly yn Council Bluffs, a rhybyddia bawb na oddefir hyny yn mhellach.

Bydded i bob un sydd yn bwriadu ymfudo, roddi ei enw a'i bunt i'w hanfon i ni trwy lywydd ei gynnadledd, yr hwn sydd i gymmeradwyo pob un cyn y gwnawn ni dderbyniad o hono.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

CYNNADLEDD SIR FYNWY.

CYNNALIWYD y gynnadledd uchod yn neuadd Pen-y-brenin, Tredegar, ar y 22ain o Orphenaf, 1849. Cynnrychiolwyd 18 o gangenau, y rhai a gynnwysent 55 o henuriaid, 19 o offeiriaid, 28 o athrawon, 21 o ddiaconiaid; bedyddiwyd oddiar y gynnadledd flaenorol, sef Ebrill 8fed, 115; cyfanswm, 586. Rheoleiddiwyd dwy o gangenau newyddion, a galwyd amryw i swyddi. Cafwyd y neuadd yn orlawn o Saint a gwrandawwyr; y cyfarfodydd yn fywiog, a'r genadwri yn rymus. Yn mhlith ereill o frodyr lawer, cawsom yr hyfrydwch o glywed y llywydd William Phillips, a'i gynghorydd Davis, yn annerch y cyfarfod, nes yr oeddem yn meddwl fod seiliau y tywyllwch yn crynu.

THOMAS GILES, *Llywydd*
DAVID JONES, *Ysgrifenydd.*

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cynnaliwyd Cymmanfa Chwarterol y gynnadledd uchod yn y Trades' Hall, Heol Fawr, Abertawy, ar yr ail o Fedi presennol. Ymgyfarfuwyd am ddeg yn y boreu, pryd y galwodd y llywydd am gynnrychioliad y cangenau, y rhai a gafwyd yn 14 mewn rhifedi, yn cynnwys 46 o henuriaid, 30 o offeiriaid, 23 o athrawon, a 15 ddiaconiaid; wedi eu bedyddio er y gynnadledd o'r

blaen, 165; y cyfanswm yn 448. Yna anerchwyd y gynnulleidfa gan lywydd Cymru, yr hwn a roddodd gynghorion dwys i'r swyddogion i ymwadu â hwy eu hunain, gan ddangos y drygedd y mae hunanoldeb yn ei wneyd i'r eglwys. Wedi hyny, anerchodd John Morris, sir Benfro, y dorf yn Seisneg yn dra phwrpasol. Yn y prydnawn ac am chwech, cymmerwyd rhan yn y cyfarfodydd gan y Llywydd Phillips, H. Williams, John Morris, Wm. Sims. ac ereill. Cafwyd cymmanfa dda, a rhagorach nag o'r blaen. Yr oedd y lle yn orlawn, a'r gwrandawwyr yn astud a boneddigaidd.

THOMAS PUGH, *Llywydd.*
D. WILLIAMS, *Ysgrifenydd.*

AMRYWIAETHAU.

DARLLEN.—Y dyn nad yw yn medru darllen yn y dyddiau hyn, a ellir ystyried yn ddyn ffol; ond y dyn sydd â gormod cywilydd arno i ddyfod i'r ysgol i ddysgu, a ellir ystyried yn ddyn ffolach.—T. H.

YR AFON.—Gwahoddai un o'r Saint rhyw hen grefyddwr i ymuno â hwynt, gan addaw y cawsai dderbyn gwybodaeth o'r gwirionedd, yn ol yr addewid. "O," ebe yntau, "bydd yn ddigon cynnar i mi gael gwybodaeth yn yr afon." "Bydd, ac yn hytrach yn rhy gynnar," meddai y Sant; "canys wedi dyfod o'r afon y cefais i y wybodaeth." "Afon angeu oeddwn i yn feddwl," meddai yntau. "O," ebe'r Sant, "nid wyf fi wedi gweled hono, na neb sydd wedi bod ynddi; ac felly yr wyf yn anwybodus yn ei chylch."—T. H.

FFOLINEB un dyn sydd yn cyfoethogi dyn arall; ac nid oes neb yn llwyddo yn ddisymwth, ond trwy gamymddygiadau ereill.

PA uchaf y byddo dyn mewn awdurdod, mwyaf i gyd y dylai ei rinwedd fod. Dywedai Cyrus, "Ni ddylai neb lywodraethu, oni fyddant yn well nâ'r rhai a lywodraethir."

FFYDD UN O'R BEDYDDWYR.

"Mae'm ffydd yn wan, 'rnn wana' erioed ;
Nid oes o wanach hon yn bod :
A chan mor lleied yw ei grym,
'Rwy'n credu'n wir 'does genyf ddim."

GŴN HIR.

"Nid yw eich gŵn yn ddigon hir,"
Medd mam wrth ferch synwyrgall ;
"Mae'n wir—ond bydd yn eithaf hir,
Cyn rhoddwch chwi un arall."

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 10.] HYDREF, 1849. [CYF. I.

Y FFORDD LYDAN A'R FFORDD GUL.

AR hyd y ffordd lydan a'r ffordd gul y mae dynolryw yn teithio i fyd arall. Llawer yw y rhai sydd yn dewis y ffordd lydan, ac ychydig yw y rhai sydd yn dewis y ffordd gul. Y ffordd i ddystryw ydyw un, a'r ffordd i fywyd ydyw y llall. Lluniwyd y ffordd lydan gan ddiafol, a'r ffordd gul gan Dduw. Teithir y ffordd lydan, o herwydd fod Satan yn perswadio ei theithwyr ei bod yn arwain i fywyd, ac am ei bod yn rhwyddach i'w cherdded nâ'r llall. Ni ŵyr neb, pan yn teithio y ffordd i ddystryw, yn awr fwy nâ chynt, nad teithio i fywyd y maent, ac nad hono yw y ffordd gul. Mae y ffordd gul yn guddiedig i bawb, ond y rhai hyny sydd yn ei theithio; ac am hyny, nid rhyfedd fod cymmaint yn gwneuthur camsyniad yn ei chylch. Eir i mewn i bob un o'r ffyrdd hyn trwy ryw fath o byrth; y mae'r porth i'r ffordd lydan yn eang, a'r porth i'r ffordd gul yn gyfyng. Edrycha y porth eang yn gul i'r rhai sydd yn myned i mewn trwyddo, o herwydd na welsant y porth cyfyng. Mae pawb yn cael mynediad trwy borth y ffordd lydan ar eu hammodau eu hunain; ond uwchben porth y ffordd gul y mae yn ysgrifenedig, "Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, oddieithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn:" dyna y rheswm nad oes ond ychydig yn myned i mewn trwyddo. Nid yw y porth hwn yn agor i neb, ond i'r sawl sydd yn ufyddhau i'r geiriau sydd uwch ei ben; tra mae y porth arall yn agor wrth ewyllys pawb. Dim ond dweyd yn y porth llydan eich bod am fyned i deyrnas nefoedd, ac yna

sewch fyned yn union, a dewis y cerbyd goreu i deithio ar ffordd nad oes un sicrwydd pa le y mae yn arwain, nes y byddir ar ben y daith. Y mae miloedd wedi ei hadnabod ar ol ei theithio i ben, ac wedi adnabod mai ffordd i ddystryw ydyw, ond yn rhy ddiweddar. Nid felly y mae ar y ffordd gul; canys y mae teithwyr hono yn ei hadnabod yn dda, o herwydd eu bod yn derbyn yr Ysbryd Glân yn arweinydd iddynt, yr hwn sydd yn rhoddi sicrwydd iddynt bob cam ar hyd y ffordd, mai ffordd ydyw i fywyd. Mae y cysuron a dderbynia teithwyr y ffordd gul yn lliosog iawn, ac nid oes dim yn debyg iddynt ar y ffordd arall. Ffordd anghyfnewidiol ydyw ffordd Duw, er ei bod yn un gul; parha yr un geiriau uwchben y porth tra fydd yno fynedfa i'r gostyngedig; ac y mae yr un bendithion wrth ei theithio yn cael eu cyfranu i bawb yn mhob oes, hyd nes y trafaelio yr olaf ar hyd-ddi i fywyd. O! ffordd ardderchog! Paham y cymmera y byd ei dwyllo gan ddiafol mewn oes mor oleu? Ai nid yw efe wedi dyfod i ddeall yn amgenach etto am ffordd y bywyd? Ai dysgwyl y mae dyn i bydd Satan rywbryd yn addef mai ffordd i ddystryw yw ei ffordd grefyddol ef? Os dysgwyl y mae, dysgwylia yn ofer; canys nid yw Satan wedi ei ddiwallu o ddeiliaid etto, ac ni ddiwallir ef dro ychwaith. Mae y ffordd gul ar y ddaear—y ffordd gul i fywyd; pwy sydd am ei cherdded? Os oes rhywun, geill adnabod ei phorth wrth y geiriau sydd uwchben iddo, sef geiriau Arglwydd y bywyd. Aeth efe ei hunan i mewn yno, ac am hyny aed ei holl greaduriaid ar ei ol.

ARAETH CAPT. JONES MEWN GWYL DE.

TANGNEFEDD, CARIAD, ac UNDEB, yw'r arwydd-eiriau sydd yn argraffedig uwchben ein gwledd; tri o'r pethau hyfrytaf a mwyaf dymunol ar y ddaear. Gwyn fyd na fyddai y ddaear oll yn eu mwynhau, fel eu mwynheir yn y cwmpeini hwn heddyw. Henffych i'r dedwydd ddydd pan y bydd holl hil Gomer, ïe yr hil ddynol, yn mwynhau y tangnefedd a welir yma, a'r fath gariad ac undeb a welir yn y wledd hon. Llanwed y ddaear fel y toa y dyfroedd y môr, a fyddo arwyddair a dymuniad pob gwladgarwr sydd ynddi.

Ond, pan dderchafwn ein golygon yn uwch i'r eangderau tragywyddol, goruwch yr orsof hon, a thremio drwy ein chwydd-wydrau cywrain, cawn wledda yno yn mhlith yr holl fodau astronomyddol sydd yn tramwy yn eu cylchoedd, ryw un yn tra rhagori ar y llu gogoneddus; ei thanbeidrwydd dyscleiriawl, a'i chadernid diysgog ar ei phegwm, a brawf ei bod yn ganolbwynt, yn safon, ac yn *centre-point of attraction*, yn llywodraethu ar yr holl fydoedd serenol i gyd,—y cyfan oll fel yr ehediaid mân yn ngoleu yr haul, o'i hamgylch a chwareuent. Ar gopa uwchaf mynydd harddaf hon, mae dinas hardd odiaeth; ar yr orsedd odidocaf o fewn hon, y mae arwyddair a ysgrifenodd yr Elohim anfeidrol ei hun â'i law, mewn llythyrenau aur, er tragywyddoldeb, a dyma yw, "Tangnefedd, Cariad, ac Undeb." Mae y rhai hyn yn mhlith y dyscleiriaf o'i briodoliaethau hanfodol. Ymddyscleiriodd yr olaf, sef Undeb, yn berffaith ynddo er y dechreuad. Pan y cyfeiriodd ei olygon o fangre ei breswylfod, drwy eigion y bydoedd fry, a bwriad ei galon i reoleiddio ein daearen fach ni, yr oedd yno undeb perffaith; canys yr holl elfenau a gydunasant. A phan aethant at y gwaith cywreiniaf oll, sef crea dyn, "Gwnawn ddyn ar ein llun a'n delw ni"—er eu bod yn y rhif liosog, nid oedd un yn tynu yn groes, ond undeb perffaith. Rhoddasant esiamplau da o undeb i ni—do, ac elfenau undeb; cyfranasant o'r briodoledd hon i'w holl waith, nid yn unig i ddyn, ond i holl anifeiliaid y maes, i bysg y môr, ehediaid yr awyr, ïe, i'r holl elfenau a bodau bywydol, a difywyd, os oes gyfryw hefyd, fel nad oedd dim o'u holl waith ag un tueddiad ynddynt at wrthryfel na chasineb. "Ac edrychodd Duw ar ei holl waith, ac wele da iawn ydoedd." Pan y galwodd y Rhaglaw mawr, yr hwn a grewyd i fod yn dywysog ar y dywysogaeth arddercbog hon, yr holl anifeiliaid, &c., o flaen ei fawrhydi dynol i dalu eu teyrnged iddo, ac i dderbyn eu henwau a'u deddfau ganddo, daethant yn ufydd, yn unfrydol, yn gariadus, ac yn ddiniwed; nid ofnai yr oen y blaidd, ni niweidiai y llewpard y myn; ni fwytasai y llew gnawd, ac ni yfasai yr arth ddiferyn o waed eu cydgreadur, pe rhoddasid dan eu dannedd. Gallasai Adda gofleidio y wiber, ac Efa roddi colyn yr asp ar ei mynwes ddieuog yn hollol ddiberygl. Yr oedd yno gydgordiad ac undeb perffaith, ac ni throi un o honynt gil ei lygad yn guchiog ar y gwanaf. Pan aethant bawb o wyddfod eu brenin, yn ol ei orchymyn, nid yn unig yr oedd yn hollol undeb rhwng pob ehediad, ymlusgiad, a dyn, ond

yr oedd yr holl elfenau yn dawel, yn unol, ïe, yn ymffrostio i gael yr anrhydedd i'w wasanaethu; holl natur, drwy y bydyssawd, yn cyduno, yn ei hymdrechiadau gwirfoddol, i ymliwio, i ymwisgo, ac addurno yn ei holl wisgoedd godidocaf, i foddio ei lygad, ac yn ei haddurno ei hun yn deg i'w olwg, fel Esther gynt o flaen y brenin. Amdoai ei hun â'i charpet gwyrddlas a hardd, fel y byddai esmwyth dan ei wadnau; ni chai draen rwygo ei wisg freiniol, nac ysgall bigo ei gnawd; nid oedd dim a gaffai gyffwrdd ag ef er ei niwed. Buasai holl natur yn unllais yn amddiffyn ei haddurn penaf, sef dyn, yr ardderchocaf o greaduriaid Duw. Os oes cenfigen yn eu plith, tebygaf mai awydd am wên ei wedd a'i hachosodd; tarddai allan dan ei ffroenau bob rhosyn a blodeuyn a'i boddiai; pob arogliad oedd sugndod per-lysiau paradwys; holl goedydd y maes a ddewisent bob un ei gynllun er dwyn ffrwythau digon amrywiol i foddio pob archwaeth a feddai; ymgryment eu cangenau toreithiog o bob ffrwyth; gwahoddent, ïe, cymhellent eu seigiau danteithiol i'w enau, pan ymgrymai holl brenau y maes eu penau iddo; a phan elai brenin y goleuadau ei ffordd, canai noswyl i frenin a brenines daear â gwên ar ei enau, ïe, ni adawai i gwmwl dudew guddio ei wyneb oddiwrtho—nid oedd na gwlaw nac oerni i'w anghysuro; ni roddai ei belydrau yn rhy danbeidiol i'w niweidio, ond yn foneddigaidd ac anwylaidd, dadleuwyrchai, fel y caffai y teulu breninol hyn gydorwedd dan fantell y nos, fel y gweuai blodau y maes, fel y cicaeon gynt, uwch eu pen, rhag i wlith y nos ddisgyn arnynt: a phan ddihunent, O olygfa hardd! Ddau ddyn dedwydd! nid oes gydwybod i'w haflonyddu oddi mewn, na dim oddi allan. Mae holl leisiau amrywiol a mwyn cantorion hardd y baradwys, yn canu eu clod, ac yn talu eu teyrnged foreuol iddynt; eu meddyliau a'u calonau puraidd hwy yn dyrchafu yn unfrydol at eu canol-bwynt a'u cartref nefolaidd mewn mawl a chaniadau peraidd i'r Jehofa. Dyma sefyllfa ddedwydd, onide? Wel, dyma fel y creodd Duw bob peth: ei ewyllys oedd iddynt ei fwynhau felly yn dragywydd. Ond O! y fath wahaniaeth sydd yn awr. Mae'r undeb hwn wedi colli; mae dyn a'i ddwylaw yn dyferu o waed ei frawd; mae cenfigen, malais, rhyfeloedd, terfysgoedd, ac ymraniadau yn mhlith dynolion. Mae holl anifeiliaid y goedwig yn byw ar gnawd eu gilydd; pysg y môr, ac adar yr awyr, yn ymgynddeiriogi am waed eu gilydd. Mae'r fath ryfela a chyflafan drwy y byd, nes y mae yr elfenau wedi cyfranogi o'r ysbryd gwrth-

ryfelgar. Y ddaear, yn ei dychryn a'i braw, wrth gynnal y fath gyflafan ar ei gwyneb, a rwygodd ei hymysgaroedd, nes neidio yn dalpiau a chlogwyni anferth, gan ddyrchafu eu penau llwydion a galarus i'r nefoedd mewn griddfanau, i gwyno o flaen ei Hawdwr galluog, y chwyldroad mawr fu arnynt, a'r modd y rhuthrodd yr elfen foddawl a ffyrnig o'r gogledd yn ol, gan lifo i'w hymysgaroedd erbyn eu gwaethaf; a chlywaf ateb ei chwynfan. "Myfi, ïe, myfi, a dalaf iddynt yn fy llid; chwi fynyddoedd anferth, er eich maint, a neidiwch fel hyrddod; tithau, ddaear, gan wir wres a doddi, a mi a'th adferaf i'th sefyllfa gyntefig. Ni rwystrir fy amcan er hyn oll; ond ewch, ac ymguddiwch o'm golwg am enyd; gwisgwch orchudd gymylawg eirawg oes am eich penau, ac aroswch yn gofadail ac yn dyst i bawb a'ch gwel, mai myfi a'ch gwnaeth, ac a'ch adferaf yn ol etto, wedi i mi gael ffordd i achub y dyn a greais ynoch, a'i had, i'ch meddiannu; canys yr wyf yn ei garu er hyn oll—gwaith fy nwylaw, ar fy nelw, cyfran o'm hysbryd sydd ynddo—rhy dda i'w golli. Fy mhlant ydynt hwy, nid wyf yn ewyllysio fod neb o honynt yn golledig; trefnaf ffordd, a rhoddaf iddynt ammodau, ïe, ammodau hawdd eu cadw, drwy ufydd-dod i ba rai y gellir eu dychwelyd hwy yn ol i'w sefyllfa berffaith gyntefig, ac nid dynolion yn unig, ond yr holl elfenau, y ddaear, bwystfilod y maes, ehediaid ac ymlusgiaid, a phob peth fel y creais hwynt. O drugaredd anfeidrol ynddo, onide? Pwy na ddiolcha am hyn?—pwy nad ewyllysia fod yn un o'r rhai gwynfydedig hyny? Wel, a ydyw hyny yn wir? Ydyw, os gwir y Beibl. Esay xi; Act. iii.

Mae yr undeb hwn yn cael ei gadw gan yr holl deulu fry; a phob un a ymwelodd â'n daear ni, a brawf fod y cwlwm euraidd yn annattodadwy; nid oes neb o honynt yn croes-ddweyd, na chroes-wneyd eu gilydd, o'r cyntaf a'r mwyaf a diriodd ar ein daear ni, hyd y diweddaf,—mae cydgordiad hollol. Nid yn unig y maent yn un â'u gilydd, ond yn dwyn undeb agos â'u brodyr —undod dechreuol, ac un gyssylltiad anwahanol, ac un-ganlyniad tragwyddol sy'n trigo ar y ddaear obry, tra cadwant yr ammodau o undeb; y maent yn dyfod o dro i dro i wared er sicrhau yr undeb hwn. Dyma undeb manteisiol i ni! O fraint annhraethol —uno dyn a Duw—dyfod â dwy blaid yn un, ïe, yr hwn sydd ond priddellau y dyffryn, i undeb tragywyddol â'r bodau pur dihalog, o achau dwyfol a theulu breiniol oddifry. O, dyma fraint! pwy na ddewisai hon?

Mae pob un o'r cenadau glân a ddaeth i'n daear ni yn cario yr arwyddair ar eu *standard,* sef undeb, nid yn unig â'n Creawdwr, ac â'n brodyr engylaidd fry, ond â'n brodyr unwaed ar y ddaear hon, cyn belled y bo modd; a'r perffeithiaf o honynt a'n cymhelliodd ar y ddaear i hyn. Gwel Ioan xvii, 20—24. Dyma ei ddymuniad olaf, a'i weddi daeraf; dyma ei amcan a'i neges yn ei holl ddyoddefiadau—dwyn undeb a gogoniant tragywyddol i mewn; ac efe a'i cwblha. A phob un a ufyddhao i'r, ac a rodio yn y ffordd a ddarparodd i'r perwyl, a fwynhant gyflawnder efengyl y tangnefedd; canys er iddynt farw, hwy o gyfodant, ac fel fy nghorff i y cyfodant, medd yr Arglwydd, i fwynhau y gogoniant, os meirw fyddant yn Nghrist, canys "drwy yr efengyl y mae bywyd ac anllygredigaeth yn dyfod i'r goleuni." Dyma yr amcan mewn golwg, sef dwyn, nid yn unig ddyn, ond pob peth arall, i'w hundeb, perffeithrwydd, a gogoniant cyntefig,—fel y dywed Pedr, "fod yn rhaid i'r nef dderbyn Iesu Grist, hyd amseroedd adferiad pob peth a lefarodd Duw trwy enau y prophwydi santaidd erioed." Yna rhydd y nef ef i wared yn ol yn yr amseroedd hyny, os gwir a ddywed yr angylion. "Yr Iesu hwn, yr hwn a welsoch yn myned i'r nef; felly hefyd a ddaw i wared, yn amseroedd adferiad pob peth." Ystyr y gair adferu, yw dychwelyd y cyfryw beth i'w sefyllfa gyntefig, yr un fath ag yr oedd—nid dim yn wahanol; ac felly y gwna â'r ddaear hon, pan ddel yn Frenin i deyrnasu arni. Daw ei saint gydag ef, a theyrnasant yn freninoedd ac yn offeiriaid iddo ef ar y ddaear; ac efe a deyrnasa nes rhoddi ei holl elynion dan ei draed: yna y bydd perffeithrwydd o undeb, tangnefedd, a chariad brawdol am fil o flynyddau: a dyma y milflwyddiant y sonir cymmaint am dano, os derbyniwch ef. Mae yn sicr o ddyfod, ïe, ar fyrder: mae Saint y Dyddiau Diweddaf yn gwybod hyn, ac y maent yn ewyllysio ar fod i bawb, yn enwedig eu cydgenedl hynaws, i gael mwynhau y gogoniant a'r undeb hwn byth; maent yn caru eu cymmydogion yn rhy dda i'w gadael yn amddifad o hyn—dewisant ddyfod o bawb iddo. Wedi dyfod i wybodaeth o hyn, mae eu calonau yn ymeangu, eu meddyliau yn dyrchafu i fyny, a'u serchiadau yn cylymu am eu brodyr a'u chwiorydd unwaed, gan berswadio pawb i ddyfod i undeb a rhwymyn y cyfammod a sicrha iddynt y bendithion hyn. Yn awr, dyma yw taer ddymuniad ein calon a'n gweddi ar Dduw, dros ein cenedl. Mae llawer o ddywedyd yn ein herbyn, ein bod yn hollol amddifad o gariad brawdol; ond yn hollol

groes y mae y gwir. Yr ydym yn gwybod rhai ffeithiau, ac yr ydym hyd y nod dan bob anfanteision, yn dwyn ein tystiolaeth o'r pethau a wyddom, dan bob erlidigaeth, anfanteision, a chamgyhuddiadau, heb ddim i'n cymbell ond cariad at, ac ufydd-dod i'n Brenin, a chariad at eich eneidiau chwithau. Y mae genym y fath grefydd ardderchog, fel yr ydym yn rhydd; a dymunem i bawb arall ddyfod i'r un rhyddid oddiwrth bob rheffynau traddodiadol a chaethiwed. Mae y Saint yn debyg i'r morwr hwnw a fu yn y carchar Ffrengig am flynyddau lawer. Wedi dyfod allan, rhoddwyd iddo swllt i'w gychwyn tuag adref; ond braidd y cyntaf peth y sylwai arno oedd, dyn yn gwerthu adar canari mewn cawell. Gofynodd eu pris, a rhoddodd yr hyn oll a feddai am y cyfan o honynt; yna agorodd y cawell, a gollyngodd hwy oll yn rhydd. Y gwerthydd a synai wrth hyn; ond meddai y morwr, "Yr wyf fi yn gwybod gwerth rhyddid erbyn hyn, a'm gwaith o hyn allan fydd rhyddhau pob peth a allaf." Felly y Saint a garant weled pawb yn ufyddhau i "berffaith gyfraith rhyddid," sef yr efengyl; a chyn belled y bo undeb rhwng dynion a'u gilydd mewn pethau daionus, y maent i'r graddau cyferbyniol yn cyflawni dybenion eu creadigaeth, ac yn tebygu i'w Creawdwr daionus. O, mor hyfryd yw trigo o frodyr ynghyd; mae fel gwlith ar fynydd Hermon—fel mêl nefolaidd ar bêr-lysiau paradwys. Mor hyfryd yw traed y rhai sydd yn efengylu tangnefedd. Henffych i'r dedwydd ddydd, pan y bydd heddwch, undeb, a llawenydd fel y môr rhwng dyn a dyn, rhwng pawb a'u Duw, a rhwng pob peth a'u gilydd. Brysied a gwawried y boreu megys gynt. Y mae pob moddion a arferir er dwyn undeb a heddwch, yn deilwng o gefnogaeth, ac yn tueddu at ddaioni; ac nid wyf yn ammau na fydd cyfeillach mor hoff mewn gwyl dê fel hon, yn dwyn effeithiau daionus, pe na bai ond yr undeb a welir ynddo; canys y mae undeb yn dwyn heddwch, a heddwch lawenydd, pa rai sydd ffrydiau llifeiriol o'r ffynnonell dragywyddol, o'r hunangynhyrfiol gariad sydd fel y môr, a phawb yn nofio ynddo yn y nef. O frodyr a chwiorydd, ymdrechwch gadw undeb yr Ysbryd yn rhwymyn tangnefedd.—(*I'w orphen yn y nesaf.*)

Y SER SAETHEDIG.

Mynych y mae dynion yn canfod sêr yn saethu o un man i'r llall yn yr awyrgylch, yn enwedig ar nosweithiau clir; ond ychydig iawn sydd yn gwybod pa fath sêr ydynt, na pha beth yw

eu defnydd. Y mae un Mr. Bennet o'r America yn ysgrifenu fel y canlyn ynghylch yr hyn a fu dan ei sylw ef mewn perthynas iddynt:—

"Pan oeddwn yn agos i lân y môr ychydig o flynyddau yn ol, canfyddais rywbeth dysclaer yn disgyn yn gymhwys gyferbyn â mi, mewn cyfeiriad unionsyth braidd, ac heb fod, mewn ymddangosiad, ddim dros 16 troedfedd oddiwrthyf, a chadwodd ei danbeidrwydd rhyngof fi a'r môr hyd nes braidd y cyrhaeddodd y llawr. Yn uniongyrchol tarawyd fy nghlust gan sŵn rhywbeth yn cwympo. Aethum yn mlaen i'r fan, ond gan nad oedd dim ond goleu sêr nis gallwn weled dim. Wrth deimlo ar y llawr, beth bynag, fe wanais fy mys i rywbeth tyner, yr hwn a gefais yn drewi yn anghyffredin, ac yn wahanol i ddim a aroglais erioed o'r blaen. Boreu dranoeth, cychwynais i'r lle drachefn, a gwelais gymmaint â dau bwys o gludgawl (*jelly*) llwyd, yr hwn oedd wedi disgyn ar lun pellen, ond ei fod wedi ei dori wrth gwympo ac wedi ymffurfio megys pellen hannerog. Gan nad oedd genyf un ffordd i bwyso na difynu y defnydd hwn, gadewais ef, gan farnu mai hwn oedd y defnydd sydd yn cyfansoddi y sêr saethedig."

Rhydd hanes hefyd am gyffelyb sylwedd yn disgyn yn ystwc llaeth ei forwyn, yn ddiarwybod iddi. Yr unig effaith a wnaeth y cwymp, oedd gogwyddo yr ystwc ychydig ar y naill ochr.

Dywedir fod y defnydd rhyfedd hwn, pan y gosodir ychydig o hono yn y tân, yn drewi yn annyoddefol. Mae defnyddiau o'r un desgrifiad i'w gweled yn aml yn ein gwlad ein hunain, yn neillduol ar ein traethau, lle mae y môr, feddyliem, yn taflu y rhai sydd yn dygwydd disgyn ynddo, i'r lân gyda'r llanw; yr hyn sydd yn profi eu bod yn ddefnyddiau ag sydd yn ysgafnach nâ dwfr.

Barna llawer nad yw y defnyddiau hyn yn bodoli yn flaenorol i'r saethiad a wnant, onide y buasent yn cael eu sugn-dynu i'r ddaear yn gynt; ond y mae hyny yn ymddibynu yn hollol ar y cyflawnder a ddichon fod ynddynt o gas. Ni wna cwmwl, ni wyddom, ddim disgyn i lawr, nes y byddo ei gynnwysiad yn ymdrymhau, drwy ymwasgu at y gilydd; ac felly y gall fod gyda defnyddiau y sêr saethedig.

Mae pethau ereill a elwir yn sêr saethedig, ag sydd yn wahanol i'r rhai blaenorl. Mae y rhai hyny yn ymollwng ceryg yn chwyrn weithiau i'r ddaear; a phe buasai y rhai hyny yn disgyn i ystwc llaeth, mae yn fwy na thebyg y buasai yn cael ei falurio yn y fan.

Ymddengys pethau fel hyn yn rhyfedd i lawer, o herwydd fod sylwedd yn disgyn o leoedd nas gallant gredu fod un math o sylwedd yn bodoli. Yr un fath y gallant gredu hyn, a chredu y gall y tarth diddym sydd yn yr awyr i ymffufio yn ddwfr, ac wedi hyny yn ia, nes y gallant gerdded arno.

Mae yn taro ar ein meddwl ni, pe gwelsem lawer o'r defnyddiau saethedig a gludiog dan sylw yn disgyn i lawr, y buasem yn barod i ddweyd gyda Ioan y prophwyd (Dad. vi, 13), "A sêr y nef a syrthiasant ar y ddaear, fel y mae y ffigysbren yn bwrw ei ffigys gleision, pan eu hysgydwer gan wynt mawr." Pa un ai rhai o'r planedau bychain a ddichon fod o'n hamgylch, neu ryw ddefnyddiau tanbeidiol fel y rhai a fu dan sylw genym, fydd y sêr a ddesgrifia yr ysgrythyr, ni chymmerwn arnom i wybod; ond digon tebyg y byddant yn syrthio megys ffigys o ran lliosogrwydd, ac megys ffigys o ran bod yn weledig. Ymddengys fod rhanau o'r ddaear wedi eu cymmeryd ymaith, megys paradwys Adda, dinas y deg llwyth, &c., ac y byddant yn cael eu hadferu etto yn ol. Dichon y gall adferiad y rhai hyny ymddangos megys sêr yn syrthio; ond meddyliwn y gall y cynhyrfiadau mawr a fydd yn yr awyrgylch y dydd diweddaf, achosi llawer o'r defnyddiau saethedig sydd yn disgyn megys sêr yn bresennol, i wneyd hyny hefyd yn fwy neillduol ar yr amser hwnw, nes na fydd dim i'w weled ond sêr yn syrthio megys ffigys. Amser, efallai, yn unig a eglura y pwnc yn drwyadl; ac am hyny gwawn ddefnydd o'r hyn sydd genym mewn eglurdeb, hyd nes y caffom wybod ychwaneg.

CYFIAWNDER YR YSGRIFENYDDION A'R PHARISEAID.

Cytuna pawb i ddweyd, fel ag y dywedodd ein Harglwydd Iesu Grist, "Oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach na chyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd." Er y cyffesir hyn â'r tafod yn gyffredin, etto anfynych iawn y gwelir ein cyd-ddynion yn chwilio i mewn er cael allan pa mor helaeth oedd cyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid. Nid oes addewid o fywyd tragywyddol i neb dyn, ond i'r cyfryw fydd yn ddeiliaid teyrnas nefoedd; ac oddieithr fod ein cyfiawnder yn helaethach na chyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, nis gellir bod yn ddeiliaid o'r cyfryw; o ganlyniad, gwelwn fod yn ddoethineb yn mhob dyn, ac yn ddyledswydd hefyd, i chwilio

er cael allan gyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, ac yna gallwn ddeall, wrth osod eu cyfiawnder hwy, gyferbyn a'n heiddo ein hunain, pa un a fydd ein cyfiawnder ni yn helaethach na'i heiddo hwy; ac i'r dyben hyny gwnawn sylwi fel y canlyn:—Yr wyf i, medd un, yn credu fod Duw yn fod santaidd a da: felly'r Phariseaid hefyd. Yr wyf fi yn credu fod Duw wedi creu dyn ar ei lun ac ar ei ddelw ei hun, ac nad arosodd y dyn yn y sefyllfa ddedwydd hono: credai y Phariseaid hyny hefyd. Credaf fi fod Duw wedi rhoddi addewid i'r dyn, er iddo bechu, y buasai i "hâd y wraig sigo siol y sarff, &c.: credai y Phariseaid hyny hefyd. Credaf fi fod Duw yn gyfiawn, ac yn eirwir: felly'r Phariseaid hefyd. Credaf fi fod Duw yn nerthol a chadarn, a'i fod wedi amlygu llawer o'i allu yn mysg ei bobl yn y dyddiau gynt: credai y Phariseaid hyny hefyd. Gallaf fi ddweyd fy mod yn credu fod Duw yn anghyfnewidiol: dywedai'r Phariseaid hyny hefyd. O, yr wyf fi yn helaethach yn fy nghyfiawnder na hwynt-hwy, oblegid yr wyf yn credu yn yr holl ysgrythyrau: felly'r Phariseaid yr un modd; credent yr holl ysgrythyrau ag oedd wedi eu hysgrifenu, ond nis gallent gredu nac anghredu y Testament Newydd, oblegid nad oedd hwnw wedi ei ysgrifenu; ïe, mewn gair, credent yn yr holl ddadguddiadau ag oedd Duw wedi eu rhoddi i'w tadau; ac o barch i'r prophwydi yr oeddynt yn addurno eu beddau. Yn awr, ddarllenydd hynaws, a gaf fi ofyn iti, yn mha beth y mae dy gyfiawnder yn helaethach? Dychymmygaf dy glywed yn coffa am dy weddiau, dy elusenau, dy sêl, a'th air da, &c.: ïe, ond cofia, nid yn fwy helaeth yn y naill beth, na'r llall, nag oedd y Phariseaid gynt. Gwel hyd yn hyn fod cyfiawnder y Phariseaid a'r ysgrifenyddion mor helaeth â'th gyfiawnder dithau; ac ystyria hefyd, cyn y bydd i'th gyfiawnder gael ei helaethu, fod yn rhaid i ti, nid yn unig broffesu â'th enau fod Duw yn gyfiawn, yn santaidd, yn anghyfnewidiol, &c., ond proffesu hyny yn wirioneddol; ac os gwnai felly, y mae rhaid o anghenrhaid i ti gredu fod Duw a'i ffordd yr un yn awr ag oedd pan ei sefydlodd; ac os oedd ef yn gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau yn mysg ei blant gynt, ei fod felly yn awr. Os amgen, ni fydd dy gyfiawnder yn helaethach nâ chyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid; ac hefyd, os wyt yn ewyllysio o galon fod dy gyfiawnder yn helaethach na'i heiddo hwy, ymwâd â'th hunanoldeb, nac ymddirieda mewn doethineb ddynol, ac na anrhydedda â'th wefusau er mwyn budd; paid a charu y lle uchaf yn y

synagogau; na chyfrana elusenau er mwyn cael dy weled gan ddynion; paid a choleddu rhith duwioldeb, gan wadu'r grym (sef Ysbryd Duw); ymwrthod â chwedlau gwneuthur; gâd o'r naill du y rhai sydd yn pentyru iddynt eu hunain athrawon, yn lle Duw, a'r rhai sydd yn didoli eu hunain heb fod yr Ysbryd ganddynt; y rhai sydd yn dysgu bob amser, ac etto yn amddifad o wybodaeth y gwirionedd; gâd y cyfryw, trwy adael heibio draddodiadau dy dadau, a pheidio cymmeryd gorchymynion dynion yn ddysgeidiaeth. Yn awr, dychymmygaf dy glywed yn gofyn, pa beth a wnaf er cael y cyfiawnder hwnw a fydd yn fy nghymmeradwyo ger bron Duw? Dywedaf wrthyt pa beth oedd cynllun Duw i ddyn er cael ei gymmeradwyo ger ei fron, sef, yn gyntaf, credu yn Iesu Grist fel digonol Waredwr ar gyfer pechadur; yn ail, edifeirwch am dy bechodau; ac yn drydydd (ond nid yn gyntaf, cofia) cymmeryd dy fedyddio er maddeuant o'th bechodau; ac yna rhydd Duw dystiolaeth iti trwy yr Ysbryd Glân, fel y gelli ddweyd, "Derbyniais berffaith gariad, yr hwn a fwriodd ymaith ofn, ac i fod deddf ysbryd y bywyd wedi dy ryddhau oddiwrth ddeddf pechod a marwolaeth." Ac yna, trwy dderbyniad y rhoddion gwerthfawr a nodwyd, bydd yn eglur i ti fod dy gyfiawnder yn helaethach na chyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, am nad oedd ganddynt hwy ond efengyl oedd mewn gair yn unig, ond fod hon mewn nerth ac mewn sicrwydd mawr yn yr Ysbryd Glân; a'th fod hefyd wedi ufyddhau i'r un reol, ac wedi derbyn yr un bendithion ag a dderbyniodd y rhai hyny oedd yn cael eu hystyried yn gyfiawn gerbron Duw. Gan hyny ufyddha (heb wrandaw ar weision y tywyllwch); ac i'r dyben hyny, dywedaf yr hyn a all miloedd trwy Gymru ddweyd hefyd yr un modd, sef fod Duw yn ac wedi cyfranu y bendithion uchod i feibion a merched dynion yn yr oes hon, a hyny trwy ufyddhau i'r ordinhadau a nodwyd; a dywedaf hefyd, "Ni a wyddom, os ein daearol dŷ o'r babell hon a ddattodir, fod i ni adeiliad gan Dduw, sef tŷ nid waith llaw, tragywyddol yn y nefoedd."

Tre-Sior. T. Harris.

GWEDDIO.

Y mae gweddio yn un o'r dyledswyddau mwyaf sydd yn perthyn i'r Saint, o herwydd mai trwy weddio ar eu Tad nefol y maent yn derbyn eu holl fendithion, tymmorol ac ysbrydol. Os na fyddant

yn gweddio, y maent yn amddifadu eu hunain, ac yn colli yr Arweinydd nefol i ofalu am danynt; ond tra fyddant yn ddyfal yn ymarferyd â gweddi, y maent yn llwyddo ar bob llaw, ac yn myned yn fwy nâ choncwerwyr ar bob peth.

Nid oes hawl gyfreithlawn gan neb i weddio, os na fydd, trwy ufydd-dod i ordinhadau, wedi ei eni o Dduw, fel ag i fod yn blentyn iddo; canys heb hyny nis gellir yn briodol alw Duw yn Abba, Dad. Mae yn wir fod esiamplau i'w cael, lle mae Duw wedi gwrandaw ar estroniaid; ond yr oedd yr estroniaid hyny yn gyfryw a ewyllysient ddyfod yn blant iddo, ac felly yr oedd yntau yn eu hateb, megys y gwnaeth i Cornelius, trwy hysbysu y ffordd i gael o hyd i'r drefn sydd ganddo er mabwysiadu estroniaid.

Mae yn anghenrheidiol er llwyddo mewn gweddi gerbron Duw, fod y gweddiwr yn teilyngu ei wrandaw, a bod ei holl weithredoedd yn dangos fod ganddo hawl i fendithion ei Dad. Nid pawb a fyddo yn gwaeddi "Arglwydd, Arglwydd," sydd yn tynu ei sylw: mae yn rhaid iddo ef weled fod yno blentyn sydd yn arfer ufyddhau i'w Dad, ac fod arno anghen cynnorthwy. Mae Duw yn barod i gynnorthwyo pawb yn yr hyn nas gallant eu hunain; ond nid yw byth yn addaw helpu llafurwr dioglyd i ennill ei fara, pan y gwel y gall helpu ei hunan. Felly, y mae Duw yn gyfiawn, ac yn ddoeth yn ei holl ffyrdd; y mae, megys Tad tyner a chariadus, yn cyfranu i'w blant yr hyn sydd yn angen arnynt, ac Efe sydd yn gwybod oreu pa bryd y mae yn amserol i gyfranu, a pha bryd y mae yn ddoeth i beidio.

Yn awr, os yw dynol-ryw wedi cael y fraint ardderchog o adnabod Duw yn Dad iddynt, pa faint ddylai eu diolchgarwch fod, a pha mor ddoeth y dylent fod tra yn nesu ato mewn gweddi? Oni ddylent ystyried pa fath un ydyw eu Tad, a pha mor ogoneddus y mae mewn gogoniant? meddwl hefyd am y perffeithrwydd digyffelyb sydd yn perthyn iddo, a'r fraint y mae dyn yn gael o'i alw ef yn Dad. Gwelai Iesu Grist yr anghenrheidrwydd o ddysgu dynion pa fodd i anerch Bod mor ogoneddus; ac i'r dyben hyny, yr oedd yn rhoi esiamplau iddynt i'w ddilyn. Efelly y gwnai yr apostolion hefyd; ac efelly y mae anghen gwneuthur yn y dyddiau hyn. Y mae eisieu bod yn neillduol o ddoeth wrth weddio ar un mor berffaith. Pa mor wyliadwrus y mae dynion wrth anerch gwyr mawr a breninoedd? Onid ydynt yn astudio pa fodd y gallant gael ffafr yn eu golwg, ac onid ydynt yn myned o'u blaen mewn gwylder mawr a gostyngeiddrwydd? Os ydyw dynion mor

wyliadwrus wrth wynebu eu cyd-ddynion, pa mor wyliadwrus y dylent fod wrth wynebu eu Creawdwr hwy, a Chreawdwr mawrion a breninoedd? Er hyny, y mae llawer yn arfer llai o ddoethineb a gwylder wrth weddio ar Dduw, o'r hanner, nag a arferant wrth wyr mawr. Ni ddylai hyny fod: er fod Duw yn drugarog iawn, ac yn edrych heibio i ffaeleddau, etto nid heb ddysgwyl gweled dynion yn ymestyn at berffeithrwydd. Mor fongleraidd y mae llawer yn gwneyd eu cwynion yn hysbys i Dduw! Y fath nifer fawr sydd ganddynt o eiriau gwag a disynwyr! Mae mwy nâ hanner gweddiau rhai yn cael eu llanw â'n "Tad nefol;" tra mae ereill yn treulio yr amser braidd i gyd i ddysgu Duw yn yr hyn y mae yn wybod. Gellir rhifo dros gant o "ïe" yn ngweddiau llawer; ac oddeutu yr un nifer o'r "a hyny" yn ngweddiau ereill. Mae enwi Duw braidd bob pum gair yn annoethineb o'r mwyaf, ac yn cymmeryd ei enw Ef yn ofer. Wedi anerch Duw yn y dechreu, bydd yn gwybod pwy fydd yn cael ei anerch trwy y weddi, ar ol hyny, heb achos ei hysbysu bob anadliad; ac wedi gwneyd yn hysbys mae gweddio yr ydys yn enw Iesu Grist, ni fydd achos ail adrodd hyny o hyd wrth erfyn gwahanol bethau. Dylid cofio fod ein Tad nefol yn ddigon deallus i amgyffred ein meddyliau mewn ychydig eiriau; ac am hyny dylai pawb fod yn anaml yn eu geiriau o flaen Duw. Nid oes achos i neb ychwaith i ymarfer y dou sectaraidd, gan feddwl fod Duw yn eu gwrandaw yn gynt: nid yw efe yn caru y fath ffolineb. Nid oes neb yn myned o flaen ei gyd-ddyn yn y dull hyny; ped elai rhywun, ystyrid ef yn wallgof, ac ni fuasai byth yn cael ei wrandaw. Dylai pawb ymarfer eu llais naturiol yn mhob amgylchiad, a pheidio meddwl fod Duw, yn fwy nâ dyn, yn caru y fath ddull lledchwith o eiriol.

Nid ydym yn ewyllysio dysgu un ffurf o weddi, o herwydd nas gallai gweddi felly byth ateb yn mhob amgylchiad. Y mae ang henrheidiau plant Duw yn cyfnewid yn barhaus; ac o ganlyniad, byddai raid i'r gweddiau gyfnewid hefyd. Ond byddai yn ddoethineb yn mhawb i anerch eu Tad nefol yn gyffelyb fel y dysgodd Iesu Grist, ac nid myned i wneyd llawer o ddefnydd o Jehofa, &c., y rhai sydd yn enwau i'w harfer ar achlysuron gwahanol. Wedi anerch ein Tad, yn enw Iesu Grist, yna gwnawn ein cwynion yn hysbys o'i flaen, a hyny mewn ffydd; ac wedi hyny, gallwn derfynu y weddi eilwaith yn enw Iesu Grist. Wrth weddio mewn cwrdd gweddi dros lwyddiant yr eglwys,

dechreuer trwy ddymuno ar Dduw i fendithio Brigham Young a'i gynghorwyr, yna y deuddeg, uchel gynghor Seion, a'r deg-a-thrugain; wedi hyny, gweddier dros ein hanwyl frawd Jones, a thros lywydd Cymru a'i gynghorwyr, heb anghofio y cenadwr Ffrengig; yna, gweddier dros holl lywyddion y cynnadleddau Cymreig, a'u cynghorwyr, yn neillduol dros lywydd a chynghorwyr y gynnadledd a berthynir iddi; wedi hyny, cofier am lywydd a chynghorwyr y gangen, ynghyd â'r henuriaid, yr offeiriaid, y dysgawdwyr, a'r diaconiaid a fyddo ynddi, canys trwy y rhai hyny, yn fwyaf neillduol, yr ydys yn derbyn bendithion gan aelodau y gangen. Cofier hefyd am y Saint yn gyffredinol, yn glaf ac yn iach, ac mewn pob sefyllfa; am lwyddiant yr efengyl, ac achubiaeth y rhai onest; hefyd, nac anghofier gweddio dros y rhai a wnel niwed i ni, ac yn neillduol dros ein Brenines a'i swyddogion, a thros bawb. Nid oes doethineb mewn enwi pesonau ar bob amgylchiad; ond tra na fyddo ond Saint ynghyd, gellir enwi rhywrai neillduol. Pan ag y byddo rhywun yn gweddio yn gyhoeddus, nid oes eisieu i neb i adrodd yr un geiriau yn ddirgelaidd; os bydd pob un yn dymuno yr un peth, bydd hyny yn llawn ddigon, a gall ddweyd ei amen yn ei feddwl, heb achos peri anghydfod mewn un modd; ond pan fyddo y gweddiwr yn terfynu, mae yn weddaidd fod pawb yn cyd ddweyd ei "amen," eithr gofaler na fyddir yn cadw sŵn taran wrth wneyd hyny. Rhai o ragoriaethau gweddi yw byrdra, gonestrwydd, teimlad, ffydd, a gostyngeiddrwydd; a dylai hyny fod mewn golwg yn wastadol gan bob un fyddo yn anerch gorsedd gras.

Gobeithiwn y bydd y sylwadau a'r cynghorion blaenorol yn llesol i'r Saint yn gyffredinol; a gobeithiwn hefyd na fyddant yn anghofio gweddio dros y sawl a'u hysgrifenodd. Trwy weddiau y Saint yn unig y dysgwyliwn gyrhaedd y ddoethineb hono sydd mor angheurheidiol arnom yn barhaus.

GWLAWIO CIG A GWAED.

Yn y flwyddyn 1841, cyhoeddwyd hanesion yn y newyddiaduron Americanaidd ynghylch dwy gawod o gig a gwaed—un yn Tannessee, a'r llall yn Massachusetts. Y mae un o ohebwyr y "South Carolian," pan yn ysgrifenu o Union District, S. C., ar y 20ain o Ragfyr, 1843, dan yr enw o L. M. Davis, yn rhoddi hanes

cyffelyb am ddygwyddiad o'r fath yn cymmeryd lle yn y dalaeth hono ychydig cyn hyny. Llefara fel hyn:—"Dydd Sadwrn diweddaf, pan oedd Mr. Wm. M. Inlow a'i ddau fab yn pigo cotwm ar ei blanigfa (yn Lauren's District, gerllaw yr afon Enorce, ac oddeutu dwy filltir islaw Musgrove's Mill), darfu i'r mab ieuengaf waeddi ar y llall, yr hwn oedd ychydig o bellder oddiwrtho, i wrandaw, canys yr oedd wedi clywed rhywbeth yn disgyn gerllaw iddo. Meddyliasant mai camsynied oedd, ac ni wnaethant fawr sylw o hono; ond parhaodd yntau i alw, gan ddweyd wrthynt, os deuent yno, y caent weled rhywbeth wedi disgyn. Aethant yno, a chawsant fod y ddaear wedi ei brithio â'r hyn a ymddangosai iddynt hwy yn debyg i dameidiau o gig, yn gyffredin o faintioli wŷ giar. Yr oedd y darnau hyn yn llaith iawn, ac mor goch â'r gwaed, neu un peth arall a allai eu lliwio felly; ac yr oedd y porfa, y cotwm, a pha beth bynag a fuasai yn cyffwrdd â hwynt, yn cael eu lliwio megys gan waed. Yr oedd-ynt wedi eu gwasgaru amryw droedfeddi oddi amgylch, dros oddeutu ugain neu ddeg-ar-hugain o latheni o led ar y tir, a sylwyd arnynt am oddeutu hanner can llath ar ei hyd, ond ni aethwyd yn mhellach i sylwi arno.

"Clywais am y peth hyn ddoe, ac aethum yn nghwmni dau foneddig i ymweled â'r lle yn bersonol. Buom mor ffortenus ag i gael gafael ar ychydig o hono ag oedd yn aros; ac yr oeddem oll yn cytuno ei fod yn ymddangos fel cig, o gyfansoddiad teg iawn, yn llawer tecach nâ dim a welsom ni o'r blaen. Yr oedd rhai o'r darnau yn edrych yn llawn brasder, ond y rhan fwyaf fel arall, yn goch iawn, ac yn hytrach yn dryloyw pan yn cael eu dala rhyngom â'r goleu; ond yr oeddynt wedi sychu llawer pan y gwelais i hwynt, canys yr oeddynt yno er ys pedair awr ar hugain.

"Yr oedd y William Inlow, ieuengaf, bachgenyn call a chred-adwy oddeutu pedair-ar-ddeg oed, yn dweyd iddo ef ar y cyntaf glywed rhai darnau yma ac acw yn cwympo, a chan edrych i fyny, gwelodd yr awyr wedi ei thywyllu ganddynt; ac yr oeddynt rywbeth yn debyg i eira yn cwympo yn araf, pan fyddo ei ronyn-au yn disgyn yn wasgaredig, ond eu bod hwy yn disgyn yn fwy cyflym. Disgynodd y gawod oddeutu canol dydd, pan oedd yr haul yn ymddyscleirio, ac ychydig o gymmylau goleu yn yr awyrgylch; ond nid oedd un achos gweledig i'r dygwyddiad rhyfedd dan sylw."

Adgoffa yr amgylchiad blaenorol i ni, eirian yr Arglwydd trwy enau Joel; sef, "A gwnaf ryfeddodau yn y nefoedd: ac yn y ddaear, *gwaed*, a thân, a cholofnau mwg." (Joel ii, 30).

EFENGYL YR IESU.

Ai efengyl yr Iesu yw pob sain a glywir,
Yn cael ei phregethu trwy gyrau pob gwlad,
Yn gwaeddi, Gwnewch gredu yn Nghrist fel Gwaredwr,—
Nid oes cymmaint pwys ar yr un ordinhad?
Rhyw blisgach allanol, afreidiol, dywedant,
Yw bedydd er maddeu pob pechod a bai,
Ac arddodiad dwylaw henuriaid yr eglwys
Er debyn yr Ysbryd!—mor ynfyd yw rhai!

Ai plisc yw gwir lwon Eneiniog y Nefoedd?
Ai dirym yw'r gyfraith roes Crewr y byd,
Yn reol rydd berffaith i'r meirw gael bywyd,
Ag oedd yn y cwympiad yn gydradd i gyd?
Gwir gred yn yr Iesu a brawf trwy ufudd-dod,
Yw geni o ddwfr a'r Ysbryd ynghyd,
Cyn dyfod i'w deyrnas;—mae geiriau y Brenin
Yn awr yn eu grym a'u dyscleirdeb o hyd.

Mae'n wir fod yr Iesu, fel dywed y Seintiau,
Gynt wedi gosod y cyfan ynghyd,
Yn moreu Cristionogaeth, er trefnu y deyrnas;
Ond nid yr oes hon, gan mor oleu yw'r byd:
Ow, ow! os goleuni efengyl yr Iesu
Yw pob gwawl dywyna i ni dan y ne',
Pwy, pwy trwy yr hollfyd a'r na fydd gadwedig,
Trwy gael ffordd ei hunan, a dewis ei le?

Pan fyddo'r elfenau yn cyd-ymgynhyrfu,
Mynyddoedd fel hyrddod yn llamu o'u lle,
A'r bryniau yn prancio fel ŵyn bach y gwanwyn,
A'r sêr yn ymollwng o gylchoedd y ne';—
Defnyddiau a fyddant gan wir wres yn toddi,—
Bydd geiriau yr Iesu bryd hyny yr un;
Ei 'wyllys fe wna, a'i holl gynghor a geidw;—
Pryd hyn gwelir gwendid doethineb pob dyn.

Ni wyddom fod Duw wedi adfer ei eglwys,
A gwybydd y gonest, os iddi gwna ddod,
Ca Ysbryd yr Arglwydd a'i nefol fendithion,
Y rhai na ddychymmygodd ei galon erioed;
Na choeliwch bob stori a ddaw gyda'r awel,
Ond profwch a bernwch nes deliwch y gwir;
Os felly gwnewch wneuthur, chwi anwyl gyd-Gymry,
Yn Saint dirmygedig y deuwch cyn hir.

Cwmnedd. IOAN BACH.

IOAN FEDYDDIWR.

DYWEDAI Iesu Grist am Ioan, "Yn wir meddaf i chwi, Yn mhlith plant gwragedd, ni chododd neb mwy na Ioan Fedyddiwr." Mae y geiriau blaenorol yn annealladwy i lawer, fe ddichon; a meddyliwn mai peth buddiol fyddai rhoddi eglurhad ein prophwyd merthyredig Joseph arnynt.

Dywedai efe, na elwid Ioan yn fawr, "o herwydd ei fod wedi gwneyd gwyrthiau, canys ni chyflawnodd efe wyrthiau; ond gelwid ef felly,

"1. O herwydd fod cenadiaeth ddwyfol wedi ei hymddiried iddo, o barotôi y ffordd o flaen wyneb yr Arglwydd. I bwy yr ymddiriedwyd y fath genadiaeth o'r blaen, neu wedi hyny? I neb.

"2. Ymddiriedwyd iddo, a gofynwyd hyny oddiar ei law, i fedyddio Mab y Dyn. Pwy erioed a wnaeth hyny? Pwy a gafodd fraint erioed mor fawr a gogoneddus? Pwy erioed a arweiniodd Fab Duw i ddyfroedd bedydd, gan weled yr Ysbryd Glân yn disgyn arno ar ddull colomen? Neb.

"3. Ioan, ar yr amser hwnw, oedd yr unig weinyddwr cyfreithlawn, ag oedd yn dal allweddau y gallu oedd ar y ddaear. Yr oedd yr allweddau, y deyrnas, y gallu, y gogoniant, wedi ymadael oddwrth yr Iuddewon; ac Ioan, mab Zachariah, trwy yr eneiniad santaidd, ac ewyllys y nefoedd, a gadwai allweddau y gallu dros yr amser hwnw."

MEDDYGINIAETH EFFEITHIOL JEHOFA A'I FAB AT Y CHOLERA, AC HOLL GLEFYDAU Y CORFF.

CYMMERWCH lwyaid o *olive oil* cyssegredig; a chymmysgwch ynddo hanner gronyn o ffydd bur. Trwy fod hyn yn cael ei gymmeryd neu ei weinyddu yn enw Iesu Grist, profa ei hun y feddyginiaeth fwyneiddiaf, diogelaf, a mwyaf effeithiol.

Mae y feddyginiaeth uchod wedi ei chael allan er ys oddeutu deunaw cant o flynyddoedd; ac y mae wedi llwyddo i wellhau y gwahangleifion, rhoddi llygaid i ddeillion, clustiau i fyddariaid, lleferydd i'r mudan, a dwyn oddiamgylch ffoedigaeth cythreuliaid, pan yn cael ei rhoddi gan Iesu o Nazareth a'i apostolion; ac yr ydym yn dwyn tystiolaeth fod y feddyginiaeth hon hefyd, yn yr oes yma, yn rhagori ar bob meddyginiaeth arall, a'i bod mor effeithiol yn awr ag erioed.

Anhawdd fyddai cael lle i'r holl dystiolaethau a dderbyniwn yn feunyddiol am y gwelliadau a dderbynir trwy gyfrwng y feddyginiaeth uchod. Digon yw dweyd eu bod yn rhy liosog i'w cyhoeddi; a phan ystyrir fod effeithioldeb y feddyginiaeth hon wedi ei sefydlu yn amser Iesu Grist a'i apostolion, nid oes eisieu cymhell neb i wneuthur prawf o honi.

D. S.—Bydd cymmeryd dogn yn achlysurol, yn ol yr amgylchiadau, yn cryfhau yr archwaeth, yn mwyhau y nerth gewynol, a rhoddi bywyd adnewyddol yn yr holl gyfansoddiad.

Rhybydd.—Gofalwch rhag efelychiadau twyllodrus Satan a'i Gyf. Nid oes dim yn bur ond yr hyn sydd wedi ei nodi â'r geiriau canlynol—"Wedi Derbyn Awdurdod." Gellir cael y feddyginiaeth hon yn rhad, trwy ddanfon at Henuriad o Eglwys Iesu Grist, Saint y Dyddiau Diweddaf, yn holl brif drefydd Cymru a Lloegr, Ysgotland, yr Unol Daleithiau, hefyd yn y Society Islands, a Dyffryn y Llyn Halen Fawr; bwriedir yn fuan cael dirprwywyr yn mhob rhan o'r byd.

GAIR AT BREGETHWYR Y SAINT.

Gan mai llwyddiant teyrnas Dduw yn mhlith ein cyd-genedl, ddylai fod fwyaf o dan ein sylw ni a'n brodyr, hyderwn y bydd awgrym yn awr ac yn y man yn fendithiol, er i ni oll ymestyn at y moddion goreu i achub ein cyd-ddynion. Buom yn meddwl weithiau fod pregethu llawer yn effeithiol iawn, a hyny yn mhob cornel ag y gellid cael lle; ond gallem ddeall fod un bregeth mewn lle ffafriol, yn fwy dylanwadol na chant mewn lleoedd ereill. Nis gallwn lai na barnu fod gormod o bregethu wedi bod mewn lleoedd isel a diolwg; a bod hyny wedi achosi i lawer o ddynion gonest a chymmeradwy, i beidio dyfod i'n gwrandaw. Dichon y barna llawer fod achub gwehilion a thlodion mor gymmeradwyol gan Dduw ag achub dynion cyfoethog a dylanwadol: geill hyny fod, ond os gellir achub dynion o ddylanwad a chymmeriad yn gyntaf, bydd mwy na hanner y gwaith wedi ei wneyd, a dylifa y tlodion i mewn braidd o honynt eu hunain. Nid oes dim yn well wrth sefydlu cangenau ar hyd y wlad, nag ymdrechu cael y dynion goreu i ddechreu—sef y dynion a allant gadw cyfreithiau Duw, a chreu dylanwad o ochr y Saint. Y gwrthwyneb o hyn, yw yr achos o'r dywediad sydd mewn ambell fan, nad oes

neb gan y Saint ag a ellir ystyried yn werth sylw. Er fod hyn yn gamsynied erchyll am y Saint yn gyffredinol, geill fod yn wirionedd am ambell gangen fychan, lle mae annoethineb wedi bod wrth ei sefydlu.

Nid ystyriwn fod doethineb mewn parhau i bregethu yn yr un man yn rhy fynych, oddieithr fod galwad am hyny; yn enwedig lle byddo dynion yn gwrthod dyfod i wrandaw. Gwell gadael lle felly am yspaid, nes y deuant i weled mwy o werth pregethu. Mae hanes cyfarfodydd bychain yn effeithio ar feddylian pobl, ac yn peri iddynt gywilyddio dyfod i le felly i wrandaw. Lle byddo diffyg o wrandawwyr yn rhywle, bydd yn well peidio pregethu yn rhy aml; gwneler y coll i fyny trwy ymgyfeillachu a siarad â rhyw bersonau awyddus i feddu y gwirionedd. Nid yw o nemawr ddaioni, ychwaith, i bregethu mewn ardaloedd pellenig, lle nad oes neb o'r swyddogion yn myned yno i aros. Mae yn ddiamman fod llawer o lafur wedi myned yn ofer yn y ffordd hyny, a lle yn cael ei roddi i ddiafol i daenu ei gelwyddau yn fwy effeithiol.

Efallai y cawn gyfleusdra rywbryd etto i ymhelaethu ar bethau o'r fath, ac i osod y mater mewn mwy o oleuni, fel y gwelo ein brodyr pa fodd y mae yn ddoethaf i weithredu. Gobeithiwn, er hyny, na fydd yr ychydig a nodwyd yn anfuddiol, ond yr ateba lawer o les cyffredinol.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd cymmanfa Sir Fflint yn Rhosllanerchrugog, ar y 12fed o Awst. Cynnrychiolwyd pedair cangen, yn cynnwys 9 henuriad, 6 offeiriad, 3 athraw, a 2 ddiacon; 6 wedi eu bedyddio er y gymmanfa flaenorol; cyfanrif yn 65. Dewiswyd R. Jones i fod yn llywydd ar gangen y Cefn. Anerchwyd y Saint ac ereill gan amrywiol swyddogion yn ystod y gwahanol gyfarfodydd yn effeithiol iawn, ac ordeiniwyd un henuriad, dau offeiriad, ac un athraw. Penderfynwyd fod i'r Saint weddio dros Brigham Young a'i gynghorwyr, gyda'r ddeuddeg Apostol, Capt. Jones, Llywydd Cymru, &c.

JOHN DAVIES, *Llywydd.*
THOS. GREEN, *Ysgrifenydd.*

AMRYWIAETHAU.

Cynnildeb Ysgotaidd.—Aeth rhyw ysgubellwr at eilliwr yn Glasgow i gael ei eillio. Prynodd yr eilliwr un o'i ysgubelli, ac wedi ei eillio, gofynodd ei phris. "Dwy geiniog," ebe'r ysgub-

ellwr. "Na, na," meddai'r eilliwr; "dyma geiniog i chwi; os nad yw hyn yn eich boddloni, cymmerwch eich ysgubell yn ol." Cymmerodd ef yr ysgubell, a gofynodd beth oedd arno i dalu am eillio. "Ceiniog," ebe'r eilliwr. "Dyma ddimai i chwi," meddai yr ysgubellwr; "ac os nad yw hyna yn eich boddio, gosodwch fy marf yn ol etto."

DIAREBION CYMREIG.—A achwyno heb achos, gwneler achos iddo. Adar o'r un lliw a dynant i'r un lle. Addaw teg a wna ynfyd yn llawen. Bid lyfn dy baderau, bid rydlyd dy arfau. Bo amlaf fo'r bleiddiau, gwaethaf fydd i'r defaid. Byrhoedlog a digasog Saint. Cyfaill blaidd yw bugail diog. Da yw Duw, hir a byth. Esmwythdra gwaith yw methu. Goreu cynneddfau cadw moes. Gormod esmwythder sydd anhawdd ei drin. Hanner y wledd hoffedd yw. Llawer gwir drwg ei ddywedyd.

JOKE MEDDWYN.—Cafodd trigolion tref yn Lloegr eu dychrynu unwaith, trwy glywed meddwyn un boreu yn bloeddio "Tân! tân!" "Pa le, pa le, y mae?" meddai ugeiniau allan trwy'r ffenestri. "Dyna beth sydd arnaf eisieu wybod," meddai yntau yn bwyllog, "canys y mae wedi newydd fyned allan o'm pib."

NIFER Y SAINT YN LLOEGR A CHYMRU.—Yn ol y cyfrif a roddwyd i mewn o'r gwahanol gynnadleddoedd, a gynnaliwyd yn Lloegr a Chymru yn misoedd Ebrill, Mai, Mehefin, Gorphenaf, ac Awst diweddaf, canfyddwn fod nifer y canghenau yn 393, yn cynnwys 12 o archoffeiriaid, 1177 o henuriaid, 1312 o offeiriaid, 805 o athrawon, a 466 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio mewn un chwarter blwyddyn, 3565; y cyfanswm o aelodau yn 22671. Yr oedd chwech cynnadledd heb roddi eu cyfrif i mewn.

CYMMWYNAS.—Mae y dyn sydd yn arferol o wneyd cymmwynas i rywun, pan yn ewyllysio peidio gwneyd ychwaneg iddo, yn cael ei ystyried yn waeth nâ'r hwn na wnaeth gymmwynas erioed. Mae caredigrwydd, wrth ei arfer yn fynych, yn dyfod i gael ei ystyried yn ddyledswydd; ac felly yn dysgu llawer i fod yn anniolchgar am yr hyn y maent wedi gael.

Y TRI PHERSON.—Tra yr oedd Iesu Grist yn yr Iorddonen gyda Ioan, yr oedd y Tad yn y nefoedd, a'r Ysbryd Glân yn disgyn i wared oddiwrtho at ein Harglwydd.

YR YSGOLHAIG A'I WRAIG.

Dywedai gwraig wrth wr o ysgolhaig,
"Gwyn fyd na bawn yn llyfr, yn lle gwraig;
Edrychech arnaf wed'yn aml bryd;
Ond carswn fod yn lyfr sydd o hyd
Yn cael ei weled fwyaf genych chwi:
Gan hyny, pa ryw lyfr fyddwn i?"
"Caech fod yn Almanac," medd ef ar frys,
"Can's gellir newid hwn bob deuddeg mis."

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 11.] TACHWEDD, 1849. [CYF. I.

YSBRYD YN SYLWEDDOL, A DUW YN ANSYLWEDDOL.

NID oes dim yn fwy gwrthun nâ'r darluniad y mae sectariaid ein gwlad yn roddi o'r bod o Dduw. Mynant ei fod yn bobpeth, ac etto yn ddim. Dywedant fod ysbryd yn sylweddol; a thra y cydnabyddant fod Duw yn Ysbryd, dywedant fod yr Ysbryd hwnw yn ansylweddol ar yr un pryd. Dangosa y dernyn canlynol farn y Parch. John Griffiths, Trefgarn, ynghylch y bod o Dduw, pan yn ysgrifenu ar "natur angylion," yn y Diwygiwr" am Hydref, 1849, tud. 292:—"Oddiwrth eu natur gelwir hwy yn ysbrydion; nid yw hyn yn profi eu bod yn ansylweddol. Yn mhlith yr henafiaid nid oedd y gair ysbryd (awel gwynt) yn dynodi bôd ansylweddol, eithr bod anghorfforol ac anweledig. Galwent eu duwiau yn ysbrydion, ond rhagdybient fod ganddynt rywfath o gyrff awyrawl a theg. Ni wyddent hwy am un ystyr arall i'r gair ysbryd. Yn yr ystyr hwn y mae yr apostol yn ei ddefnyddio pan yn dysgrifio cyrff y saint ar ol yr adgyfodiad—'y mae cyrff ysbrydol.' Felly nid yw y gair ysbryd yn profi ychwaneg yn ei berthynas â'r angylion nâ'u bod yn cartrefu mewn cyrff mor awyrawl â chyrff y saint pan y byddant megys angylion Duw, a'r hyn a hauwyd mewn llygredigaeth wedi ei gyfodi mewn anllygredigaeth. Credwn mai un Bod gwir ysbrydol ac *ansylweddol* perffaith y sydd—Tad yr ysbrydoedd ei hun."

Dyna yw cyffes ffydd y parchedig dan sylw, sef credu mewn "un Bod gwir *ysbrydol* ac *ansylweddol* perffaith," a chredu hefyd fod gan ysbrydion "gyrff awyrol a theg," yr un fath â chyrff y

saint ar ol yr adgyfodiad! Mor ardderchog, onide? Os mai Duw yw tad yr ysbrydoedd, y mae ei blant yn hollol annhebyg iddo—ydynt, mor annhebyg ag yw rhywbeth i ddim. Nis gwyddom ni pa fodd y gall ysbryd on, fwy na dynion, ddal perthynas â Thad ansylweddol a dyddim, na pha fodd y gall dim roddi bodoliaeth i sylwedd. Mor annhebyg fydd "cyrff y saint" yn yr adgyfodiad, i gorff gogoneddus ein Harglwydd, pan yr ymddangosodd i'w ddyscyblion wedi adgyfodi. Yr oedd yno gnawd ac esgyrn (gwel Luc xxiv, 39), ac nid rhywbeth awyrol, fel y desgrifia y parchedig gyrff y saint. Gwell fuasai iddo ddweyd y byddai cyrff y saint yn debyg i gorff gogoneddus ein Harglwydd, a chyrff yr angylion yn debyg i gyrff y saint, nâ dweyd y peth a ddywedodd. Credwn ni, os yw Duw yn fod "ansylweddol perffaith," fod y rhai sydd yn ei addoli, yn talu eu haddoliad i Dduw nad adwaenir gan neb.

ARAETH CAPT. JONES MEWN GWYL DE.

[PARHAD O DUD. 191.]

BRAWDOL GARIAD,—beth yw? Mae rhai yn meddwl nad ydynt yn rhwym o garu neb, ond eu brodyr yn ol y cnawd; ereill, ond eu brodyr crefyddol: ond nid wyf yn meddwl fod neb o'r Saint mor gul eu barn â hyny. Onid pob dyn yw ein brawd? oni wnaeth Duw o un gwaed bob cenedl? onid plant ydym oll i'r un rhieni? ac onid ydym wrth naturiaeth yn greaduriaid cymdeithasgar? gan fod ein Tad wedi creu ynom beirianau pwrpasol i gyfeillachu â'n gilydd er ein lles? Ac os nad oedd yn meddwl i ni gymdeithasu â'n gilydd, y mae wedi creu y cyfryw beirianau yn ofer; canys y maent yn gyfryw na ellir eu defnyddio at ddim arall; a pha fwyaf y cymdeithaswn â dynion daionus, mwyaf yr hoffwn eu cymdeithas, a mwyaf o les gwybodaethol a dderbyniwn; felly, pa fwyaf y cymdeithaswn â'r ffynnonell o oleuni a gwybodaeth, mwyaf awyddus fyddwn am ychwaneg o hyd. Ond, medd un, ni allaf fi hoffi cyfeillach hwn a hwn, neu hon a hon. Addefaf fod rhai eithriadau i'r rheol hon; ond beth yw'r achos na elli hoffi y cyfryw? mae dynion weithiau yn casâu eu gilydd ar yr olwg gyntaf; ond ynddynt hwy eu hunain mae y bai am hyny, canys pob casineb diachos o'r drwg y mae. Ereill a gasânt rai pobl, o herwydd iddynt glywed pethau drwg am danynt; ond

dylai y cyfryw ystyried nad yw hyny yn gwirio y cyhuddiadau hyny. Nid y'm esgusodol cyn profi y cyfryw bethau yn wir; ac hyd y nod wedi hyny, ni ddylem gasâu neb am ei fod yn ddrwg, ond caru y person a chasâu ei ddrygioni, ceiso ei ddiwygio a'i lesâu.

Mae rhai pobl yr hoffwn fwyaf ar y cyntaf; ereill, yr hoffwn yn fwy, po fwyaf yr adnabyddwn hwynt. Gwn hyn drwy brofiad; canys pan gyntaf y clywais sôn am y Mormoniaid hyn, a darilen cyhuddiadau eu gelynion yn eu herbyn, meddyliwn mai y bobl waethaf yn y byd oeddynt; ac er i mi addef nad teg barnu neb ar dystiolaeth eu gelynion, etto, er fy ngwaethaf, ni allwn lai nâ'u casâu a châs cyfiawn, os gwir y ganfed ran a glywwn am danynt. Etto, meddyliwn cyn eu gweled, eu bod yn rhyw bobl rhyfedd, os pobl hefyd; ac am ddyn a broffesai fod yn brophwyd, dychymmygwn fod hwnw yn rhwym o fod yn ddyn drwg, yn *gau*-brophwyd, ac y dylai fod cyrn ar ei ben; ac yn mhob peth yn wahanol i ddynion ereill. Ond pan trefnodd Rhagluniaeth i mi ddyfod i gyfeillachu â'r bobl hyny, gwelais fy nghamsynied; a pha fwyaf y cawswn gymdeithas eu blaenoriaid, yn enwedig y gwr hwnw a gafodd y fraint o fod yn offeryn i sefydlu teyrnas Dduw yn y dyddiau diweddaf hyn, sef J. Smith, egluraf o hyd y gwelwn y camgyhuddiadau a gyhoeddwyd am dano. Pan welais ef gyntaf, yr oedd yr olwg arno mor hollol wahanol i bob desgrifiad a glywais o hono, fel mai anhawdd oedd credu mai efe oedd yno; yn lle yr ymddygiad ffroenuchel, *haughty*, a gormesol hwnw, yr oedd mor isel, mor ostyngedig, mor dirion ac addfwyn ei dymher, ag un dyn a welais; yn lle ymadroddion coeg a hanner call, fel y dysgwyliais, yr oedd ei eiriau yn dyferu doethineb fel y diliau mel; yn lle bod yn yspeilio ei ddilynwyr o'u meddiannau, i'w gyfoethogi ei hun, nid oedd yn cymmeryd ei gynnal ganddynt erioed, ond yn gweithio â'i ddwylaw ei hun er cynnal ei deulu. Argyhoeddwyd fi o'm camsynied i raddau wrth weled ei addfwynder, cariad ei frodyr ato yn gyffredinol drwy'r lle; ac ond barnu yn ol ei ymddygiad atynt hwythau, carodd hwynt hyd angau. Cefais y fraint o'i gymdeithas yn y dirgel a'r amlwg, fwy neu lai am flynyddau, a chlywed ei ddysgeidiaeth. Yr oeddwn yn Nauvoo, ïe, yn llettya yn ei dŷ ef, ar fusnes yn yr erlidigaeth ddiweddaf, yr hon a aeth â'i fywyd. Dilynais ef hyd Carthage, lle yr aeth o'i wirfodd, ar ddymuniad y rhaglaw, i sefyll y gyfraith, pan gyhuddid ef o drosedd; ac nid oedd y tro hwn

ond y seithfed tro a deugain y bu o flaen y llysoedd gwladol, a methodd ei elynion ei brofi yn euog o gymmaint ag un o'r holl gyhuddiadau hyny wedi y cwbl. Wedi myned i'r fan hon, clywais ei elynion yn tyngu ei fod yn fradwr yn erbyn y llywodraeth; pan holid y tyst yn mha fodd yr oedd yn fradwr, O syndod, dyma ei unig reswm, sef ei fod wedi clywed y carcharor yn pregethu oddiar Dan. ii, 44, "Yn nyddiau y breninoedd hyn, Duw y nefoedd a esyd i fyny freniniaeth," &c.; ac oddiwrth fod J. Smith yn profi fod y cyfryw deyrnas wedi ei sefydlu yn awr, casglent mai efe fyddai y brenin, ac i'r carchar ag ef heb ychwaneg o dreial; ac yno daeth ei elynion, wedi duo eu gwynebau, ac a ruthrasant arno, pan yno yn dysgwyl am ei dreial yn ol cyfraith ei wlad; ond nid oedd ganddynt un bwriad iddo gael treial, ond ei ladd; a'i ladd a wnaethant, a'i frawd, yn y modd mwyaf creulawn a barbaraidd. Yr oeddwn yn eu cwmni hyd y nod yn y carchar, hyd yr awr olaf; gwn iddynt farw yn ddieuog, yn ferthyron am eu crefydd yn unig, ac iddynt selio eu tystiolaeth yn wirfoddol â'u gwaed; ac onid aeth y rhai hyn i ogoniant, pwy a aeth yno? Ië, dynion duwiol, doniol, doeth, a da oeddynt hwy, er cymmaint a ddywedir i'w herbyn. Sicrhaf fod pob peth sy'n groes i hyn yn anwiredd am danynt. Heriaf yr holl fyd i ddyfod â thystiolaeth gadarnach na hyn i'r gwrthwyneb; a thystiaf hyn hefyd, mi wn, o flaen y frawdle fanwl, pan amlygir dirgelion pob calon. Pwy a ddywed nad oedd J. Smith yn caru ei frodyr hyd farw? Cywais ef yn gwrthod ymwared, pan y gallai fyned y ffordd a fynai, a diane; ond dywedodd, "Nid af fi ymaith, ac achub fy mywyd ar gost bywydau fy mrodyr a'm chwiorydd; canys, os nad af, daw y mob yn eu cynddaredd, ac a losgant y ddinas, a lladdant y gwragedd a'r plant diniwed, hen ac ieuainc, yn ddidrugaredd, fel y darfu iddynt dair o weithiau yn Missouri. "O, na," medd gwr Duw, "gwell genyf farw, na gadael i neb o'm cyfeillion anwyl ddyoddef; myfi a af, a deued eu llid a'u cynddaredd arnaf fi; nid wyf yn ofni marw, ac yr wyf yn myned fel oen i'r lladdfa, a chydwybod rydd at Dduw a dynion." Aml waith y clywais ef yn rhagddweyd ei farwolaeth. Mae Saint yn meddu cariad brawdol; gallant ymffrostio o hyn: dyma esiamplau i'r holl fyd, os mynant.

Y mae y Saint yn caru yr holl fyd, ïe, eu gelynion; ond y maent yn caru eu brodyr sydd o'r un ffydd â chariad tragywyddol, o herwydd eu bod wedi derbyn cyfran o'r un Ysbryd, drwy gael

eu bedyddio i'r un bedydd, a dyfod yn ddeiliaid o'r un deyrnas nefol; a'r Ysbryd hwn sy'n eu tebygoli i'w gilydd, yn eu tebygoli i'w Duw a'u brawd hynaf: "canys Duw, cariad yw, ac Ysbryd Crist sydd yn eu dysgu i garu eu gilydd â chariad na ŵyr neb arall am dano. Mae yn dwyn ei ddelw; a châr plant Duw bob un a welant â delw Duw arno, o herwydd y ddelw hono. Yr Ysbryd hwn sy'n eu tywys i undeb y ffydd, a chyd-lawenhau y maent yn yr un gobaith gwynfydedig am amseroedd adferiad pob peth, pan y bydd cariad wedi ei berffeithio ynddynt oll. Oni ewyllysiech dderbyn cyfran o'r Ysbryd tangnefeddus hwn? Yna deuwch, a derbyniwch yn awr; eiddoch chwi ydyw, os derbyniwch ar yr un ammodau â phawb ereill a'i derbyniodd.

Beïir ar y Saint gan rai, eu bod yn annhrugarog iawn, ac yn condemnio pob athrawiaeth sydd yn groes iddynt hwy; o herwydd ein bod yn tystiolaethu ein sicrwydd o'r gwirionedd, ein bod ar y ffordd iawn, ein bod wrth hyny yn cyfeirio fod yn rhaid fod pob enwad arall yn cyfeiliorni. Ond, os yw y broffes hon yn ein profi yn annhrugarog, yna y mae y gyffelyb broffes yn profi ein Hathraw bendigedig, yr hwn a'n carodd nes rhoddi ei fywyd drosom, yn fwy annhrugarog na ninnau. Ar y tir yna, yr apostolion oedd y dynion mwyaf didrugaredd yn eu dydd; canys galwent hwy y bobl o feddyliau yr oes hono yn fwyaf crefyddol, defosiynol, ïe, o'r bron yn berffaith—galwai Ioan hwy yn hiliogaeth gwiberod, &c.; galwai Crist hwy â'r gwynebau hirion, â'r gruddiau pruddion, â'r gweddiau meithion, yn ragrithwyr, ac yn bobl ddrwg. "Pa fodd," medd efe, "y diengwch chwi farn uffern?' Mor amddifad oedd o ronyn o gariad brawdol, onide? Felly, un o'i apostolion a ddywed, "Ni a wyddom ein bod ni yn blant y goleuni, a bod yr holl fyd yn gorwedd mewn tywyllwch." Os ydym ni yn amddifad o gariad brawdol am hyn, yna yr oeddynt hwythau felly am yr un peth. Rhyfedda ambell un am i ni hòni hyn fel hwy; ond paham na ddyry y Duw anghyfnewidiol y cyfryw sicrwydd i ni â hwy, os ufyddhawn i'r un efengyl â hwy? Ond ffolineb i'r radd eithaf, yn ol fy meddwl i, yw i ddynion sy'n addef nad oes ond un efengyl, neu ffordd i'r nef, rodio ar hyd bawb ei ffordd ei hun, ac addef y gall y cyfan gyrhaedd yno! Mae hyn yn groes-ddywediad; nid yw waeth pwy a'i dywedo, na'r neb a'i haero, rhaid ei fod yn hollol amddifad o gariad brawdol, o achos mae'n arwain dynion i ddystryw tragywyddol heb yn wybod. Nid cariad ydyw hyn, ond yn hollol groes, sef diffyg a

gariad, mor eglur ag y byddai y dyn hwnw a welai ryw un dall yn cerdded ar ben pwll glo heb yn wybod, ac yntau ag ofn briwio ei deimladau drwy ddweyd wrtho ei berygl, nes iddo syrthio dros y dibyn i ddinystr. Pa fath gariad a fuasai hyny at y dall? Y cyfryw a ddymunai rhai deillion fod gan y Saint at eu cymmydogion. Ond cariad sy'n ein cymhell i rybyddio pawb a welwn yn cael eu twyllo, yn myned i berygl, er eu hachub; ïe, siwr. Nid yw gwir gariad yn cydfyned ag anghyfiawnder, na chyfeiliornad. Os yw Paul yn deall beth yw cariad brawdol, yna dywed nad yw cariad yn cydlawenhau â dim ond y gwirionedd, nac yn cydffurfio, na chymmeradwyo cyfeiliornadau. Beth, cariad Duw yn cymhell ni i addef cyfeiliornad yn wirionedd? Naddo erioed, ac ni wna hyny byth. Yna, gan fod cariad yn rodd mor werthfawr, ymdreched pawb am dani, canys y mae yn drysor anmhrisiadwy, a thragywyddol yn ei pharhad.

[Cawsom afael yn yr araeth ragorol uchod yn mhlith papyrau ein hanwyl frawd Jones, a meddyliasom y gallai ei chyhoeddiad fod yn dra boddhaol gan ein derbynwyr.—GOL.]

GWELEDIGAETH HYNOD, A GWEINYDDIAD ORDINHAD GAN YSBRYDION.

EFALLAI na chredia llawer yr hyn ag ydym yn myned i ysgrifenu; ond ni chaiff hyny ein rhwystro i ddarlunio yr hyn a gredwn sydd yn wirionedd. Nid ydym yn myned i ysgrifenu yr hyn a glywsom o ben i ben, ond yr hyn a gawsom o'r ffynnonell ei hun, a hyny yn ngwyddfod y Llywydd Wm. Phillips, a thri o frodyr ereill. Ni wnawn ddigio wrth neb am beidio ein credu, a gobeithiwn na ddigia neb wrthym ninnau am hysbysu yr hyn a glywsom. Cyfaddefa pob dyn rhesymol nad yw gweledigaethau a phresenoldeb ysbrydion yn bethau anmhosibl i gymmeryd lle yn yr oes hon, yn fwy nag mewn oesoedd cyntefig; a phan y byddo rhywbeth neillduol yn dygwydd, y mae yn ddyledswydd ar bawb i'w fynegi, a hyny a wnawn ninnau y tro hwn.

Ar ddydd Llun, y 15fed o Hydref diweddaf, aethom yn nghwmpeini y brawd W. Phillips, ac un arall, i ymweled â brawd claf o'r enw William Jones, glowr, ac un yn byw yn Nhwynyrodyn, Merthyr. Yr achos o'n myned iad yno oedd, i ni glywed y nos flaenorol i rywbeth rhyfedd iawn ddygwydd iddo, a phenderfynasom i fynu gwybod y cyfan o'i enau ef ei hun, fel na buasem

yn cael ein twyllo. Wedi i ni gyrhaedd y tŷ, yn yr hwyr, cawsom fod y claf yn ei wely; a gwahoddodd ei wraig ni i'r llofft i'w weled. Yna, yn mhen ychydig, ceisiasom ganddo i adrodd yr hyn a gymmerodd le y dydd blaenorol, a thystiolaethodd fel y canlyn :—

"Dydd Mawrth diweddaf, cymmerwyd fi yn glaf iawn yn y gwaith, fel nas gallwn wybod dim oddiwrth fy hunan; a'r pryd y daethum ataf fy hun, oedd, pan oedd yr henuriad D. Thomas a'i ddwylaw ar fy mhen yn gweddio. Cefais fy adferyd gymmaint y pryd hwnw nes fy ngalluogi i fyned i'r gwaith dydd Mercher a dydd Iau, er nad oeddwn yn teimlo yn eithaf da. Prydnawn dydd Iau, cefais fy nharo yn glaf iawn eilwaith, nes gorfod cadw fy ngwely. Yn yr amser hwn yr oeddwn yn teimlo fel pe buasai rhyw darddiant yn codi yn fy mol, rywle yn agos i'r cylla, yr hwn oedd yn dra phoenus ac annyoddefol. Yr oedd hwnw hefyd yn achosi poen yn fy mhen. Yn y cyfamser yr oedd fy ysgarthion yn gymmysgedig o waed a chymmysgedd arall, yr hyn oedd yn fy mlino yn fynych. Fel hyn y parhëais hyd brydnawn ddoe, sef dydd Sul. Ychydig cyn dau o'r gloch, annogais fy ngwraig i fyned i gwrdd y Saint, fel y gallwn gael y prydnawn yn llonydd i mi fy hunan, i weddio a myfyrio. Llwyddais ganddi i fyned, a hi a gloiodd y drws ar ei hol. Wedi iddi hi fyned, teimlwn fy hun yn fuan yn myned lawer yn waeth, nes oeddwn yn meddwl fy mod yn myned i farw. Ar hyny, ymegnïais i weddio, a chefais awydd neillduol i hyny; ac wedi parhau felly hyd oddeutu tri o'r gloch, debygswn, cefais olygfa hynod iawn o'm blaen. Tra yr oeddwn rhwng eistedd a gorwedd yn y gwely, gwelais yn fy ymyl bedwar o fodau dysclaer, dau ar y llaw ddehau, a dau ar y llaw aswy, megys yn sefyll neu benlinio o'm blaen ar y gwely. Yr oedd eu gwisgoedd yn llaes; ac ymddangosai gwisgoedd y rhai ar y llaw ddeheu yn dduon, ond y lleill yn wynion. Ymddangosai eu maintioli o ddwy i dair troedfedd; ond nid oeddwn yn sicr pa un ai penlinio oeddynt ar y gwely, ai peidio, o herwydd fy mod yn cyfeirio fy ngolygon tuag at eu gwynebau, yn fwy nag at un ran arall, oblegid eu bod yn edrych mor siriol a gogoneddus. Yr oedd rhyw oleuni dysclaer yn eu hamgylchynu, yr hwn a ddysclaeriai ar hyd y gwely, ac arnaf finnau hefyd. Ni theimlais un math o ddychryn ar y pryd, ond etto yr oeddwn yn parhau o hyd mewn poen mawr. Yn fuan, gofynodd un o'r ddau oedd ar y llaw ddeheu i mi, os oedd genyf olew yn y tŷ; ac heb eu hateb,

cyrhaeddais gostrelaid o olew oedd genyf o dan ymyl y gwely, yr hwn oedd yn dygwydd bod yno at fy ngwasanaeth. Yna gorchymynwyd fi i'w yfed; a thua y pryd hyny, debygswn fy mod yn gweled yr un nesaf ataf ar y llaw aswy yn plygu ei ben, fel pe buasai yn gwneuthur rhywbeth i'r tarddiant yn fy mol; a braidd na allwn ddweyd fy mod yn ei deimlaw fel yn cyffwrdd â'r fan hono. Wedi hyny, daethant yn nes at fy mhen, a gosododd y pedwar eu dwylaw arnaf, gan geryddu yr afiechyd i ymadael, a gweddio ar Dduw i gyflwyno y fendith. Yr oedd eu gweddi mewn Cymraeg, ac yn debyg i'r dull a arferir gan yr henuriaid yn gyffredin; ond fod eu hiaith yn burach a byrach o lawer, ac ymddangosent fel yn gweinyddu gyda mwy o awdurdod a phenderfyniad. Yn y fynyd y gweddiasant, teimlais y poen yn diflanu yn y fan, a'r tarddiant fel pe yn ymollwng i wared. Yna ciliasant yn ol i'r un man, a safasant yno gan syllu yn daer yn fy wyneb, yr hyn a barai i mi gryn hyfrydwch, gan fod eu cwmni mor bleserus genyf. Dywedasant wrthyf fod llawer o anmherffeithrwydd yn yr eglwys neu'r gangen y perthynwn iddi, a bod yn ofynol iddi i ddiwygio, yn gystal â fi fy hunan, o herwydd ei bod yn rhwystr mawr ar ffordd y gwirionedd yn y lle hwn. Meddyliwn y gallent fod yn bresenol gyda mi dros gymmaint ag hanner neu dri chwarter awr; a thra yr oeddynt yn syllu fel hyn yn fy wyneb, syrthiais yn fuan i gysgu. Ond cyn pen ychydig dihunais i gael ymarllwys, pan gefais wared o gyflawnder mawr o waed a phethau ereill; a chefais eu gwared mor llwyr y tro hwnw, nes nad oedd ond yr ysgarth arferol yn dyfod yr ail dro. Oddiar hyny nid wyf yn teimlaw un math o boen, ond fy mod yn parhau yn lled wanaidd, o herwydd yr holl waed a gollais. Ni fydd i mi byth anghofio yr olygfa a'r waredigaeth a gefais. Yr wyf yn awr yn 35 mlwydd oed, ac wedi bod oddeutu chwech mis yn aelod gyda y Saint, am yr hyn fraint yr wyf yn ddiolchgar i Dduw."

Yr oedd yr henuriad David Thomas, Dramroad, a John Williams, Twynyrodyn, yn bresenol yn clywed yr uchod, gyda ni ein tri; ac yr oedd David Thomas wedi clywed yr un peth o'i enau ef nos Sul hefyd.

Y CRACH-FARDD HUNANOL.

Creadur annedwydd iawn yw y crach-fardd hunanol. Mae yn barhaus mewn pwd, ac yn y cornelau yn ysgyrnygu ei ddannedd

ar waith pawb ond gwaith ei hunan; canys ystyria waith ei hunan yn anffaeledig,—a phawb a ddangosant ei wall ef, a fyddant yn debyg o weled ei ddannedd. Yr ydym yn foddlawn cael ein rhesu gyda phob crach-fardd, ond gyda'r un hunanol: mae yn uffern i fod yn ochr hwnw. Gwareder ni mwyach rhag cyhoeddi dim o'i waith, rhag i ni, yn ein hurtwch, gyfnewid rhywbeth yn ei farddoniaeth, yr hyn a dỳn ei wg hunanol am ein penau; ond etto penderfynwn gyhoeddi y llytbyr ardderchog a ddanfonodd atom trwy lythyrdy Hirwaen, yn ystod y mis diweddaf, yr hwn sydd yn dangos hunanoldeb crach fardd yn well nâ dim a welsom erioed. Dyma y llythyr, yn ei berffeithrwydd gwreiddiol, yn cael ei osod o flaen ein darllenwyr, a gobeithiwn na osodwn un llythyren yn lle y llall, rhag anurddo ei odidogrwydd:—

"Mr Golygydd—Yr wyf wedi bod yn sylwi ar Barddoniaeth David Thomas o Dowlais ar anerchiad ich Rheswm ag nid wyf yn gweled ei fod yn haeddy mwy o gamoliaeth nar rhai yr ydych chwi wedi gadw i chwi eich hunain canys yr ydym yn gweled colliadau yn ei waith ef yn henill flaunaf efe a ddywedodd fel hyn.

Fy anwyl gyfeillion Mae genyf gynghorion
Cynghorion neillduol rowd gan Paul apostol
I ddynion rhesymol trwy yspryd ei Dduw

yr wyf fi yn ystiried mae fel hyn y dylasau fod

Cynghorion neillduol rowd gan yr apostol
I ddynion rhesymol trwy yspryd ei dduw

Wele yn awr yr wyf yn bwrw bai ar Mr. Golygydd na byase efe yn gweled fod y Bardd wedi colli r mesyr wrth ganu oherwydd ei ddyledswydd e yw sylwi yn fauwl ar bob peth ag y fyddo yn cael ei osod yn yr Udgorn pun au ydyw yn iawn au peidio ag os bydd iddo weled rhyw beth heb fod yn iawn dylech ei gymwyso fel y byddo yn addas i fyned o flaen pawb oherwydd y mae llawer o edrych ar eich gwaith chwi yn fwy na neb arall a thrwy hyny dylech fod yn fwy gwiliadwrus o hyn alla llaver sydd yn gweled y methiant ond nid ydynt yn ei hysbysu i chwi ond myfi ni gallaf dewi am fy mod yn gweled mewn manau eraill y mae gair yn y bedwarydd henill yr wyf ffaelu a dyall beth all fod y gair ond Pofion a effieithi- y mae y gair Pofion yn ddiarth hollol i fi oherwydd na chlywais ef or blaen y mae fy meddwl am y gair Pofion mae Profion ydoedd gan y Bardd ag mae ar y Argrpbydd oedd y Bai yn awr yr wyf yn terfynu gan hyderu y bydd chwi ei osod yn eich Udgorn fel y byddo i bawb ei weled

Shon a Dafydd."

Pa ddarllenydd na wel ardderchogrwydd neillduol yn y llythyr uchod? Pa le y bu yr ysgrifenydd heb amlygu ei bwerau yn

gynt? Pe gwybuasid am dano yn nghymmanfa Nadolig diweddaf, mae yn ddiau na ddewisid ni byth i fod yn Olygydd ar yr UDGORN. O, golled ddigyffelyb, na fuasai efe yn dadguddio ei hunan yn yr amser hwnw! Onid yw yn farnydd rhagorol? Mor graff ei olygon, onide? Gwelodd ar unwaith fod *r* yn eisieu yn "pofion," ac mai ffolineb oedd i'r prydydd enwi Paul. Beth gymmerai Shon a Dafydd yn dâl am edrych dros gopïau yr UDGORN cyn eu hargraffu? Y fath fendith a fuasai hyny i'r Saint Cymreig; ond ofnwn nad yw ein hennill yn ddigon i'w gwobrwyo am eu llafur; canys nid gwaith bach fydd ffurfio geiriau fel "diarth," "pun," &c., a'u gosod mewn dull grammadegol o flaen ein darllenwyr. Gallem feddwl mai yr un yw Shon a Dafydd, a'n bod yn ddiweddar wedi bod yn siglo llaw â Shon, yr hwn a fedd bar o *whiskers* golygus, digon addas i wneyd golygydd. Garw na wyddem ni pwy oedd Shon pan fuom yn cyfnewid ei hymnau, canys y mae yn awr yn dangos ein ffolineb yn mhob man y mae yn myned. Dynion ereill ddarfu ein perswadio ni y gallem gyfnewid hymnau er gwell, onide ni fuasem wedi ein dal yn magl y craffus frawd Shon. Wfft i ni erioed ei ddigio, a dyfod fel hyn o dan ei grafangau: ond gobeithiwn na thramgwydda neb wrthym am osod, yn groes i arferiad, lythyr dienw a nodau y crach-fardd hunanol hwn o flaen y cyhoedd, fel y gallont ei adnabod, a chilio oddiwrtho.

DADGUDDIAD YN ANGHENRHEIDIOL ER ADNABOD DUW.

ER cymmaint mae'r Saint wedi ddangos ynghylch yr anghenrheidrwydd o gael dadguddiad cyn y gellir adnabod Duw, a'i anwyl Fab, Iesu Grist, ceir llawer o'n cyfeillion o'r byd etto yn parhau yn anghrediniol. Meddylia llawer fod eisieu dysg golegawl ar bawb, cyn anturio dysgu ereill; ac am nad ydyw y Saint wedi cael hyny, nad yw yn rhesymol i neb i'w credu. Gan hyny, ynte, gosodwn o flaen ein darllenwyr farn yr enwog Ddr. Dwight, ar y pwnc uchod. Edrycher i'r gyfrol gyntaf o'i Dduwiniaeth, yn nhud. 173, a cheir gweled a ganlyn:—

"Dadguddiad, fel y dangosais, yn ei ddechreuad cyntaf, ac yn ei barhad gwastadol, yw y wybodaeth o'r gwir a'r bywiol Dduw yn y byd. Dyma y wybodaeth fwyaf ei phwys o bob gwybodaeth, a'r un fwyaf anhebgorol anghenrheidiol tuag at ddedwyddwch

dyn. Pob daioni a ellir ei gael, oddiwrth Dduw y mae yn rhaid iddo ddeillio. Ond ni ellir dysgwyl un daioni parhaus a sylweddol oddiwrth Dduw, os na fydd efe wedi ei foddloni. Er ei foddloni, rhaid ufyddhau iddo, a chyn y gellir ufyddhau iddo, y mae yn rhaid ei adnabod. Ond heb ddadguddiad ni fu ef yn adnabyddus erioed yn y byd hwn. Felly, tuag at gyrhaedd daioni parhaus a sylweddol, y mae dadguddiad yn anhebgorol anghenrheidiol, ac o bwys mawr."

Pwy erioed a lefarodd yn gallach na'r parchedig hyddysg uchod? Y mae wedi dangos yn amlwg nas gellir adnabod Duw, heb gael dadguddiad o hono. Dyna gredo y Saint yn gywir. Pob un sydd yn derbyn dadguddiad, oddiwrth Dduw y mae yn ei dderbyn, ac nid oddiwrth ddyn, nac oddiwrth lyfr ychwaith. Yr hyn sydd yn ddadguddiad yn yr ysgrythyrau, i'r rhai a'i hysgrifenodd yr oedd yn ddadguddiad, ac nid i ni. Mae yn rhaid i ni gael dadguddiad ein hunain, cyn y gallwn byth adnabod Duw; canys yr un ffordd sydd i bawb i'w adnabod ef. Os nad yw ein cyd-ddynion yn gwybod y ffordd i adnabod Duw, a dyfod i'r gwirionedd, doent at y Saint i gael eu dysgu, a dysgant hwy iddynt yr hyn a ddysgodd Iesu Grist gynt, sef "Pwy bynag a wnelo ewyllys Duw, efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth." Ewyllys Duw yw yr hyn a ddysga ei weision; a'i weision yw y dynion hyny sydd yn gwybod eu bod wedi eu danfon ganddo, ac yn meddu awdurdod, trwy eu bod wedi cael eu galw a'u hordeinio yn rheolaidd. Gwna pob dyn call gredu dynion felly yn gynt nâ'r rhai sydd yn dweyd nad ydynt yn gwybod am eu danfoniad; canys y mae y rhai hyny, o anghenrheidrwydd, yn hollol anwybodus o ewyllys eu Duw.

YR "UDGORN" YN GALW I SEION.

Yr Udgorn sy'n udganu! i Seion, Seintiau ffowch,
Rhag haint a phob ryw bläau, eich gwared yno gewch;
Yn ngwlad y Babiloniaid, caethiwed sydd yn fawr,
A Duw sy'n dechreu tywallt ei bläau yma 'nawr.

Ni awn, mae ef yn galw,—"Dewch allan, fy mhlant i,
Fel na bo'ch chwi'n gyfranog o'i phläau creulawn hi."
'Nawr gwell yw myn'd, a gadael y Babel wlad yn wir,
Wrth alwad daer yr Udgorn, cyn delo mwy o gur.

Can's daw yr amser etto, pan fydd y wylo'n fawr,
O herwydd peidio gwrandaw ar weision Iesu mawr;

A'r iaith fydd gwaeddi allan, "Och, na wrandawsem ni
Ar lais ein mwyn fugeiliaid; 'nawr ofer yw eiu cry.

"Mae'r rhai a aeth i Seion er gwaethaf llid y byd,
Yn canu ac yn moli mewn gwaredigaeth glud;
Ond ni, rhai wrthodasom i fyned gyda hwy,
Sy'n nghanol newyn, pläau, heb obaith gwared mwy."

'Nawr, chwi sy'n meddwl 'madael, a gadael Babel gerth,
O perchwch Dduw a'i weision; bydd hyn i chwi yn nerth.
Nac ofnwch ddim o'r rhwystrau a ddichon ddod i'ch cwrdd,
Ond cofiwch am y goron, a'r eistedd wrth y bwrdd.

Pan ddelo'r Saint i Seion o bedwar cwr y byd,
Bydd yno wir lawenydd, heb ddichell gâs na llid,
Wrth wledda o'r danteithion, a'r newydd loyw win,
A phawb yn llawn o gariad, heb neb yn teimlo'n flin.

Tre Sior. T. K.

AGORIAD EBENEZER, TY-CWRDD SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, YN ST. SERVAN, FFRAINC, AR Y 23AIN O FEDI, 1849.

Anwyl Frodyr, Wm. Phillips, John Davis, fy nghydwladwyr, a'r holl Saint,—Llawenydd yn odiau fydd genych glywed fy mod wedi agor lle cyfleus yn nhref St. Servan, i bregethu yr efengyl dragywyddol, yn nghyflawnder ei bendithion, yn allu Duw er iachawdwriaeth i bawb a'i credo, ac a ufyddhao i'w hammodau, yn mhlith y Ffrancod, y Llydawiaid a'r Saeson a gyfanneddant y lle hwn.

Y mae hyn yn dystiolaeth i'r holl Saint, o wrandawiad gweddiau gyda'r Hwn a ddywedodd, "Ceisiwch, &c." Nid oedd y gynnulleidfa yn lliosog yn y boreu; ond yn yr hwyr, yr oedd yr olygfa i'r nefoedd a minnau yn orfoleddus. Nid oedd neb o'r parchedigion sectyddol yn bresenol i ddangos hyawdledd dysgeidiaeth golegawl, ond yr oedd yno Formon bach o Gymru, a thystiolaeth yn ei galon fod Ysbryd Duw wedi rhoddi iddo ychydig "ensignement" dysgeidiaeth go dda, mewn cyssylltiad â "les premiers principes du christianisme." Nid oedd genyf un brawd, nac un Jack ychwaith (y teitl ag y mae parchedigion Cymru wedi ei roddi i gannoedd o ddynion ieuainc hardd, sydd yn drech eu cymmeriad yn ngolwg Duw nâ'r "dynion sydd a'u serch arnynt eu hunain, yn ariangar, yn ymffrostwyr, yn feilchion, &c.), i ddechreu y cwrdd o flaen y pregethwr; ond gwnaeth hyny ei hun gydag hyfrydwch, a gallwn ddweyd yn ddiragrith,

"Y Pentecost—droes ofnau ffwrdd,
Daeth Ysbryd Duw i ddechreu'r cwrdd;"

canys cafodd gymhorth Ysbryd ei Dduw i weddio a phregethu.

Am hanner awr wedi deg y boreu, pregethodd "Mr. False Prophet, viz. Antichrist" (sef y teitl a gefais gan *glergymen*, viz. Parchedigion y lle hwn), oddiwrth Math. xxiv, 14, "Et cet evangile du royaume sera prêche par tout la terre habitable, en témoignage à toutes les nations, et alors viandra la fin." Cawsom wrandawiad da ac astud, a diolchwyd i ni yn barchus yn niwedd y cyfarfod, ac unodd yr oll â mi i ganu "Praise God, from whom all blessings flow," &c. Dechreuwyd y cyfarfod yn yr hwyr, am chwech, trwy ddarllen a gweddio. Nid oedd genym gôr o gantorion i ddyddanu y gynnulleidfa; ond fe unodd y gynnulleidfa â mi i ganu "Guide us, O thou great Jehovah, Saints unto the promised land," &c. Traddodwyd darlith mewn cyssylltiad â'r rhan ysbrydol o deyrnas nefoedd. Yn niwedd y cyfarfod, fe ddarfu i berson o'r enw Mr. Hall, eglwyswr, dreulio hanner awr gyda mi; ac wrth ymadael, ymaflodd yn fy llaw fel hen Gymro yn llawen, a thystiodd y buasai yn ymweled â mi eilwaith.

Y mae un o'r cyfoethogion yn St. Malo, wedi rhoddi ei enw i mi i fyned gyda'r cwmni cyntaf tua Seion! Tystiodd gwraig foneddig yn y lle hwn hefyd, y buasai hithau yn mynu gweled Seion—"The city of Zion on the sides of the north." Bedyddiais wraig foneddig ar y 30ain o Fedi, 1849, am ddau yn y prydnawn.

Y mae ei fawrhydi satanaidd wedi cynddeiriogi yn fawr, am fy mod wedi agor lle i bregethu. Y mae yn bwgwth, trwy ei weision crefyddol, fy ngosod yn y *black hole.* Un o'i weision, mewn cyssylltiad â'r Brewery, yn rhoddi gorchymyn i'r holl weithwyr "gofio nad elont i gyfarfod Saint y Dyddiau Diweddaf, oblegid fod gwaharddiad i'r cyfryw osod eu traed o fewn cyffiniau *property* y cwmpeini wed'yn." Gallwn gasglu oddiwrth yr uchod, os oedd y Saeson Protestanaidd mor gaeth yn eu gorchymynion, ac mor ofalus i wrthwynebu achos Iesu i fyned rhagddo; y mae yn rhaid fod y Catholic Priests sydd yn finteioedd yn cerdded pob heol, yn ofalus i wneyd eu rhan arnynt hwythau: "ond yr hwn sydd yn y nefoedd a chwardd; efe a'u gwatwar hwynt. Fy nghynghor a saif, a'm holl ewyllys a wneir, medd Duw." Amen.

Yr eiddoch oll yn yr Arglwydd,

Wm. Howells.

LLYTHYR O'R COUNCIL BLUFFS AT Y LLYWYDD W. PHILLIPS.

Swydd Pottowatamie, Iowa, Medi 2, 1849.

Anwyl Frawd Phillips,—Y mae cryn bum mis er pan gwelais chwi yn Liverpool, ac yr ydwyf yn meddwl na anghofiwch chwi na minnau y dydd y cawsom yr olwg olaf, am dro, y naill ar y llall. Y mae yn agos i 8000 o filltiroedd rhyngwyf a gwlad fy ngenedigaeth yn bresennol; ond er hyny, mae y meddwl yn gallu ehedeg dros yr eigion mawreddig fel mellten amal dro, i syllu ar wynebau fy anwyl frodyr a chwiorydd sydd yn aros yna ar ol; eithr hyderaf cyn hir weled llawer o honynt yn canlyn i'r wlad ddymunol hon, fel y gallwyf siarad wyneb yn wyneb, a chydlawenhau yn yr Arglwydd, yn yr un wlad, a than yr un gronglwyd, fel yn y dyddiau gynt. Ond nid gwiw i mi, ar hyn o dro, ollwng rhaff i'm teimladau; rhaid ymwneyd â'r gwaith sydd yn dal cyssylltiad â'r holl saint anwyl yn gyffredinol. Yr ydym ni, y Cymry, yma wedi ymranu yn ddau ddosparth; un dosparth wedi myned yn y blaen tua gwastadedd y Llyn Halen, sef 22 o wageni, dan lywyddiaeth y brawd Jones; y dosparth arall yn aros yma i'r dyben o osod sefydliad Cymreig yn y lle. Bydd hyn yn fanteisiol i'r Cymry uniaith a fydd yn canlyn; oblegid bydd bobl o'r un iaith, ac o'r un wlad, a digon tebyg llawer un ag a fyddant yn eu hadnabod, ac wedi bod yn nghyfeillach eu gilydd lawer tro, i'w groesawi i'r wlad newydd hon; o herwydd nid oes ond Saeson yma am rai cannoedd o filltiroedd;—ninnau yn ddyrnaid bach o Gymry yn eu plith, yn frodyr a chwiorydd, yn mwynhau ein rhyddid fel yr adar, heb neb yn dweyd gair yn ein herbyn, ond yn gyfeillgar iawn bawb o honynt. Yr ydwyf fi yn byw yn y tŷ lle yr oedd George A. Smith, yr apostol, a William Rowland o Hirwaen yn nhŷ Ezra T. Benson, yr apostol. Yr ydym oll, rhwng dynion mewn oed a phlant, yn 113 o rifedi—mwy o rifedi o Gymry yn y gangen hon, nag oedd yn nghangen Merthyr pan y bedyddiwyd fi; a gobeithiaf y parha yn 113, hyd nes y bydd ychwanegiad ati o Gymru, oblegid nid oes genyf le i ddysgwyl rhagor i ymuno â ni, canys Saint sydd yn toi y tir; etto dichon ambell i un ddyfod o'r bydoedd uchod. Y mae'r Saint Cymreig yn caru eu gilydd yma, ac wedi priodi hefyd. Ni wnaf eu henwi yn bresennol; cewch glywed etto. Yr ydym ni, y Cymry, a'n tiroedd, agos i gyd, yn *joinio* ein gilydd; ac y mae y

brawd Jones wedi prynu *claim* tir ag sydd yn 150 neu ragor o erwau, ar bwys ein tiroedd ni, ac wedi ei roddi dan fy ngofal i, fel anrheg i'r Cymry. Yr ydym yn bwriadu adeiladu tŷ cwrdd arno, mor gynted ag y gallom; ac yr ydwyf yn meddwl na fydd hyny ddim yn hir, oblegid mai grym ein gwaith drosodd, ein cynauaf gwenith heibio, y cwbl yn yr ydlan. Dymunaf arnoch fy nghofio at y Saint yn gyffredinol. Y mae yr holl Saint Cymreig yma yn eich anerch, ac hoff iawn fyddai ganddynt weled llong-lwyth yn dyfod drosodd y Gwanwyn nesaf. Os gallant gael cymmaint â £7 y pen, gallant ddyfod hyd yma; ac os na allant fyned yn mhellach, byddant mewn tair blynedd, neu ddwy efallai, â digon o ychain a gwartheg i fyned yn y blaen. Sicr ydwyf o hyn, fod rhai yn y cwmpeini hyn ag oedd heb un geiniog yn lanio yma, fod ganddynt wartheg a lloi yn bresennol; ïe, ac ni wn i am neb teuluoedd yn y wlad yma heb fuwch neu ddwy. Yr ydwyf mewn brys, a therfynaf gan ddymuno y bydd i'r Arglwydd grasol eich bendithio chwi a'ch teulu, a'r Saint oll sydd dan eich gofal.

Yr eiddoch, &c.,

WILLIAM MORGAN.

O.Y.—Mae y brawd Jones am i chwi anfon Abel Evans efo y cwmni nesaf, os gellwch ei hebgor. Cewch glywed etto oddiwrthyf ar fyr dro. Da iawn fyddai genyf gael ateb i'r epistol hwn, ac ychydig o hanes fy chwaer Anne. Mae y brawd Jones yn cynnyddu yn ei iechyd, a'r chwaer Jones a'r plentyn yn eithaf iach.—Saith punt a ddywedais a fyddai yn ddigon i un ddyfod drosodd; meddylied y cyfryw y dichon wario £14, ïe, £28, os bydd yn dewis, heb symud fawr camrau ar ystrydoedd Liverpool: ac os bydd i ryw un neu rai wastraffu eu harian, gobeithiaf na fydd neb yn fy meio i am ddweyd fod £7 yn ddigon. Cewch glywed etto yn fanylach am brysoedd pethau ar y daith, a phrisoedd y nwyddau a fydd yn angheurheidiol. Gellwch ddysgwyl hyny yn mhen mis, neu yn gynt efallai.

NEWYDDION AMERICANAIDD.

MAE yr holl newyddion o'r Llyn Halen, Council Bluffs, &c., yn fwy dyddanus nag erioed, a bwriadau Duw yn cael eu hamlygu yn barhaus. Byddai yn dda genym i gael lle i gyhoeddi yn gyflawn yr hyn a ddarllenasom y mis hwn ynghylch y Saint yn y lleoedd uchod; ond ni chaniatâ maintioli ein cyhoeddiad i ni

roddi ond rhyw grynodeb byr o'r cwbl, a rhaid i ni ddadwneyd cyfran o'n gwaith er cael lle at hyny.

Gwelsom ohebiaeth yn y "Liverpool Mercury," yn rhoddi desgrifiad ardderchog o Ddinas y Llyn Halen, gan un o wyr y byd a fu yno. Dyweda fod lluoedd o'r ymofynwyr am aur yn pasio trwy y ddinas hon ar eu taith, y rhai ydynt yn rhyfeddu yn fawr wrth ganfod y fath sefydliad blodeuog, mewn lle mor ddyeithr, a'r cyfan dim ond cynnyrch ychydig o fisoedd. Mawr oedd eu llawenydd, wedi teithio cymmaint o anialwch, i ddyfod, yn ddisymmwth ac annysgwyliadwy, i ddyffryn mor baradwysaidd a newydd, lle yr oedd heolydd mawrion, o amryw filltiroedd, yn agor o'u blaen, wedi eu britho gan filoedd o dai, a gerddi a maesydd eang oddiamgylch yn bywiogi yr olygfa. Yn ofer yr edrychent am dafarndai, siopau masgnachwyr a chrefftwyr, eill wyr, &c.; canys deallasant yn union nad oedd eisieu tafarndai yno, ac er fod yn y lle bob dosparth braidd o grefftwyr, etto nid oedd gan neb amser i osod eu harwyddion uwchben eu drysau, a chafwyd fod pawb yn eillio eu hunain. Os oedd y Mormoniaid yn ladron ac yspeilwyr yn y Taleithiau, bernid nad oedd yn bosibl eu bod felly yma, lle y maent mor bell oddiwrth bawb. Mae yma bawb yn gweithio, ac yn medi o'u cynnyrch eu hunain. Rhywbeth yn y dull yna y mae'r gohebydd dan sylw yn desgrifio y Saint a'r "Amherodraeth Formonaidd," fel ei gelwir. Bu yn gwrandaw Brigham Young yn areithio ar wahanol bynciau, yr hwn a'i boddlonai yn fawr; ac ymddangosai yr holl wrandawwyr, y rhai a ddaethent ynghyd, rhai ar draed, rhai mewn cerbydau, ac ereill ar feirch, yn dra thrwsiadus a boneddigaidd.

Mae yr hanesion diweddaraf o'r Dyffryn sydd yn y "Frontier Guardian," dyddiedig Medi 3, yn desgrifio yr holl gnydau mewn cyflwr rhagorol, a bod llawer o dylwyth yr aur yn cael eu bedyddio yn barhaus, a'r Indiaid oll yn gyfeillgar ac awyddus i gael eu dysgu a'u gwareiddio. Mae y Saint yn gwneyd bargeniou da gyda'r aur-deithwyr, y rhai a roddant dair o wageni trymion yn mhen un ysgafn, a phâr o ychain efallai yn y fargen. Prynir llawer o bethau yno yn bresennol, yn rhatach o lawer nag y gellir eu cael yn St. Louis. Dywedir fod llawer o'r Indiaid wedi dyoddef oddiwrth y cholera.

Cawsom yr hyfrydwch hefyd o ddarllen llythyron oddiwrth yr Apostolion G. A. Smith ac E. T. Benson, y rhai a ysgrifenent o o Wersyll Israel, un pan oedd 208 o filltiroedd o Council Bluffs,

a'r llall pan oedd 72 o filltiroedd yn nes at y Llyn Halen. Mae y gwersyll yn myned yn y blaen yn gysurus iawn, ac o dan lywyddiaeth y brodyr uchod. Gwelsom, yn mhlith enwau swyddogion ereill yn y gwersyll, enwau anwyl Capt. D. Jones, Thomas Jeremy, a Daniel Daniels—y blaenaf yn farshal, a'r ddau olaf yn gadpeniaid ar ddegau. Mae y gwersyll wedi ei rannu yn ddau, ac y mae'r Cymry yn nghwmpeini G. A. Smith; ond y mae'r ddau gwmpeini yn cadw yn agos i'w gilydd o hyd. Cynnwysa y gwersyll Americaniaid, Saeson, Cymry, Norwegiaid, &c., ond etto mae pawb yn un. Mae y Saeson yn gwneyd yn dda, a'r Cymry yr un fath. Maent â phob peth ganddynt wrth eu heisieu, a phawb yn llawen ac wrth eu bodd; yn y prydnawnau, ar ol cylymu yr anifeiliaid, gellir clywed y gwersyll yn dadseinio gan ganiadau Seion. Dywedir fod Capt. Jones yn deall ei waith, a'i fod wedi cyflawni gorchestion yn ei wlad enedigol, a dwyn oddiyno ei flaenffrwyth dros y dyfnder mawr. Mae cyfrif y gwersyll fel y canlyn:—129 o wageni, 467 o eneidiau, 125 o wyr, 23 o geffylau, 1 mul, 4 pony, 514 o ychen, 243 o wartheg, 70 o anifeiliaid ereill, 100 o ddefaid, 12 o foch, 74 o ieir, 22 o gathod, 26 o gwn, 21 o hwyaid, 4 o dwrcïod, 2 o golomenod; 157 o ddrylliau, 38 o bistolion; dwy briodas, dwy enedigaeth, a dim marwolaethau. Darfu i'r ymfudwyr gael eu dychrynu i raddau, unwaith neu ddwy, trwy fod yr anifeiliaid yn tori yn rhyddion ar ganol nos, a ffoi yn mhob cyfeiriad, gan roddi llawer o waith i'r gwyliedyddion ac ereill i'w hela yn ol. Dyna yr amser yr amcana yr Indiaid ledrata anifeiliaid y Saint; ond o hyn allan, trefnir ffordd i'w sicrhau yn well, trwy gylymu rhai y tu fewn i gylch y gwersyll, yr hwn a gyfansoddir o'r wageni. Mae y wageni wedi eu toi yn gysurus, ac ynddynt y trefnir y gwelyau i gysgu; a mynega y gwiliedydd oriau y nos, gan ofalu am gysur a diogelwch ei frodyr yn mreichiau cwsg. Hysbysir fod cwmpeini Orson Spencer ychydig o'n blaen, ac hefyd yn dra llwyddiannus.

Yn awr, credwn ein bod, mewn ychydig o le, wedi rhoddi sylwedd amryw o lythyron meithion, ac y bydd yr hanes uchod yn dra blasus gan ein brodyr a'n chwiorydd Cymreig, tra y maent yma yn hiraethu am fyned i'r wlad well. Mae Brigham Young, yn ei epistol diweddar at y Saint yn y Council Bluffs, yn awgrymu wrth y tlodion am fod yn ymarhous, am y daw Saint y Llyn Halen, yn mhen amser, yn ddigon galluog i'w cynnorthwyo i ddianc allan o Babilon orthrymus. Henffych i'r dydd, ynte!

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FON.

Cymmanfa chwarterol y gynnadledd uchod a gynnaliwyd ar y 14eg o Hydref, pan y cymmeradwywyd yn unfrydol fod yr Henuriad Thomas Morgan i lywyddu y gynnadledd. Yna y llywydd a alwodd am gynnrychioliad ei gynnadledd, yr hon sydd yn cynnwys tair cangen, sef Pontmenai, Bangor, a Chaernarfon, yr oll yn gadarn yn y ffydd, ac yn cynnwys 7 o henuriaid, 6 o offeiriaid, 3 o athrawon; 16 wedi eu bedyddio o fewn y tri mis; y cyfanswm yn 58. Sefydlwyd cangen yn Nghaergybi, a William Isaac yn llywydd; a gosodwyd David Williams i lywyddu ar Bangor, a Frederick Cross ar Bontmenai. Bedyddiwyd un yn y gynnadledd, yr hwn hefyd a gadarnhawyd yno. Yr oedd pawb yn ymddangos yn benderfynol o blaid y ffydd, ac i fod yn fwy ffyddlawn nag erioed.

THOMAS MORGAN, *Llywydd.*

SIR GAERFYRDDIN.

Y drydedd Gymmanfa yn y sir hon, a gynnaliwyd yn y Farchnadfa, yn Nghaerfyrddin, ar yr 21ain o Hydref. Wedi i'r llywydd agor y gymmanfa, ac anerch y dorf, galwodd am gynnrychioliad y gynnadledd, yr hon a gynnwysai 14 o gangenau, yn cynnwys 59 o henuriaid, 30 o offeiriaid, 24 o athrawon, 17 o ddiaconiaid; bedyddiwyd er y gymmanfa ddiweddaf, 119; y cyfanswm yn 585. Rheoleiddiwyd 5 o gangenau newyddion, sef, yn Llansawel, a W. Thomas yn llywydd; yn Pontyberem, a J. Evans yn llywydd; yn St. Clears, a H. Evans yn llywydd; yn Cydweli, a J. Treharn yn llywydd; ac yn Llansaint, a Ben. Thomas yn llywydd. Areithiwyd yn y gwahanol gyfarfodydd, gan y brodyr John Davis o Ferthyr, Thomas Pugh, Wm. Jones, Wm. Williams, Walter Rodge, John Evans, a Ben. Jones, &c. Yr oedd lliaws mawr o wrandawwyr, a'r oll yn foneddigaidd ac astud. Talwyd diolch i Faer y dref, a boneddigion ereill, am eu caredigrwydd. Penderfynwyd fod y gymmanfa nesaf i fod yn Llanelli. Gosododd y llywydd gerbron yr angenrheidrwydd o fod gan bob Saint yn ei feddiant yr EURGRAWN YSGRYTHYROL, sef y llyfr hwnw ag y collodd ein hanwyl frawd Capt. D. Jones lawer o'i gysgu i weddio am i'r Arglwydd roddi iddo gyfarwyddyd ei Ysbryd Glân, ac ymprydio hefyd, gyda dyben, fel na byddai y Saint i syrthio i dywyllwch. A phe byddai y llyfr hwn yn feddiannol gan Saint, fe fyddai llai o waith gan y swyddogion eu dysgu. Cynghorodd yr holl Saint wneuthur pob ymdrech ag sydd yn eu gallu, i feddiannu y llyfr gwerthfawr hwn mor fuan ag y byddo modd. Felly terfynwyd y gymmanfa, a phob onest ei galon gwedi ei foddloni.

H. WILLIAMS, *Llywydd.*

SIR BENFRO.

Cynnaliwyd y gymmanfa uchod yn Hwlffordd ar y 4ydd a'r 5med o Dachwedd; a chynnrychiolwyd deg o gangenau, yn cynnwys 15 o henuriaid, 12 o offeiriaid, 6 athraw, a 3 diacon; bed-

yddiwyd er y gymmanfa a gynnaliwyd yn Ngorphenaf, 74; y cyfanswm yn 159. Anerchwyd y gwahanol gyfarfodydd gan y Llywydd, a chan y brawd Wm. Phillips o Ferthyr, ac amrywiol o frodyr ereill. Ymddygodd trigolion Hwlffordd y tro hwn yn eithaf anfoneddigaidd, trwy ymgrynhoi yn unig er mwyn terfysgu. Mae yn debyg mae eu dial oedd hyn, o herwydd i amryw o honynt gael eu dirwyo yn drwm am geisio boddi un o offeriaid y Saint, yr hwn oedd wedi bedyddio rhywun, ar ei ddymuniad ei hun, ag a fu farw ar ol hyny o'r cholera. Ar y cyfan, cafwyd cymmanfa lled dda, ac ymddangosai pawb yn benderfynol.

J. Morris, *Llywydd.*

SIR DDINBYCH.

Cynnaliwyd cymmanfa sir Ddinbych, ar yr 21ain o Hydref, yn yr hon y cynnrychiolwyd tair cangen, yn cynnwys 8 henuriad, 9 offeiriad, 5 athraw, a 4 diacon; bedyddiwyd er y gymmanfa o'r blaen, 26; cyfanswm, 109. Galwyd i swyddi 1 henuriad, 2 offeiriad, 1 athraw, ac 1 diacon. Sefydlwyd cangen yn Dinbych, a'r brawd Wm. Parry yn Llywydd. John Parry, *Llywydd.*

SIR FYNWY.

Cynnaliwyd y gymmanfa uchod ar yr 21ain o Hydref, yn Neuadd y Greyhound Inn, Nantyglo, pryd y cynnrychiolwyd 18 o gangenau, yn cynnwys 78 o henuriaid, 18 o offeiriaid, 27 o athrawon, a 23 o ddiaconiaid; bedyddiwyd er y gymmanfa flaenorol, 172; y cyfan yn 692. Rheoleiddiwyd un gangen newydd, a galwyd amryw i wahanol swyddi. Yr oedd y neuadd fawr yn orlawn o Saint a gwrandawwyr trwy y gwahanol gyfarfodydd. Cafwyd grymus weithrediadau Ysbryd yr Arglwydd yn fwy nag mewn un gymmanfa flaenorol yn sir Fynwy. Cawsom lawer o hyfrydwch wrth wrandaw y Llywydd Phillips yn ein haddysgu yn nyfnion bethau Duw. Thos. Giles, *Llywydd.*

SIR FEIRIONYDD.

Cynnaliwyd cymmanfa sir Feirionydd, yn Machynlleth, ar y 4ydd o Dachwedd, lle cynnrychiolwyd cangenau Ffestiniog, Harlech, Machynlleth, Llanbrynmair, a Thowyn, yn cynnwys 12 o henuriaid, 5 o offeiriaid, 2 athraw, ac 1 diacon; 6 wedi eu bedyddio; y cyfan yn 63. Pregethodd amryw ar yr achlysur.

Eliezer Edwards, *Llywydd.*

CYNNADLEDD DDWYREINIOL MORGANWG.

Cynnaliwyd y gymmanfa chwarterol perthynol i'r gynnadledd uchod, ar yr 28ain o Hydref diweddaf, yn Neuadd y Cymreigyddion, Merthyr. Ymgynnullwyd am ddeg yn y boreu, pan yr anerchodd y Llywydd y cyfarfod, yn nghylch eu dyben o ddyfod ynghyd. Ymhelaethodd ar undeb corff Crist, yn dra effeithiol. Galwodd wedi hyn am gynnrychioliad y cangenau, y rhai ydynt ugain mewn rhifedi, yn cynnwys 124 o henuriaid, 83 o offeiriaid, 95 o athrawon, a 39 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio er y gymmanfa ddiweddaf, 332; y cyfanswm yn 2326. Sylwedd y

Llywydd ar y ddoethineb o beidio galw mwy o swyddogion nag sydd o wir anghen am danynt. Yna wedi i'r ysgrifenydd anerch y dorf yn Saesneg, ynghylch teyrnas Dduw, gohiriwyd hyd y prydnawn, pryd y treuliwyd y rhan fwyaf o'r cyfarfod i ddysgu y Saint, gan y Llywydd. Yna, wedi galw ychydig o swyddogion, galwyd ar yr ysgrifenydd i anerch y dorf, yr hyn a wnaeth ynghylch "halen y ddaear." Am chwech, areithiodd y Llywydd, Wm Evans o Rymni, Geo. Byewater, Thos Pugh, Phillip Seix, Thos. Giles, John Jones o Gellifaelog, a John Jones o Sir Frycheiniog. Diolchodd y Llywydd i'r gynnulleidfa am eu boneddigrwydd. Penderfynwyd cymmeradwyo llywyddiaeth Brigham Young a'i gynghorwyr, y ddeuddeg, Capt. Jones, a Wm. Phillips a'i gynghorwyr, &c. Cafwyd cymmanfa ardderchog, a'r gynnulleidfa braidd yn fwy nag arferol. Rhwng pob araeth, difyrwyd y gynnulleidfa gan y cantorion Cymreig a Seisnig, mewn modd tra dylanwadol; a diau i'r canu wneuthur cymmaint o les, yn ei gylch, â nemawr beth arall. Rhybyddiwyd pawb sy'n meddwl ymfudo, i barotoi ar frys. WM. PHILLIPS, *Llywydd.*

AMRYWIAETHAU.

RHYFEDDOD.—Synai un dyn yn agos i Gaerdyf, ei fod wedi clywed cymmaint â deuddeg o'r Saint, oll yn pregethu yr un peth!

RHYFEDDODAU NEFOL YR INDEPENDIAID.—Yn nghymmydogaeth y Brynmawr yn ddiweddar, bu gwr dysgedig yn pregethu am ryfeddodau y nefoedd, yr hyn a achosodd syndod a sobrwydd trwy yr holl gynnulleidfa. Dywedai mai y rhyfeddod cyntaf yn y nefoedd, fydd gweled rhai yno nad oedd yn feddwl; yr ail, fydd methu gweled yno y rhai oedd yn dybied a fyddai; a'r trydydd, a'r mwyaf o'r cyfan, fydd gweled ei hunan yno!!—T. G.

ANNHREFN Y BEDYDDWYR.—Y mae llawer wedi dyfod at y sect hon yn ddiweddar, o'r rhai a argyhoeddwyd gan y Cholera; ac yr oeddynt yn cael eu derbyn yn aelodau fel y canlyn:—Rhai trwy osodiad dwylaw y gweinidog; ereill heb osodiad dwylaw; ac ereill drachefn, trwy ddeheulaw cymdeithas!—T. G.

SIOMEDIGAETH BREUDDWYD.—Breuddwydiai rhyw banwr ei fod wedi cael gafael mewn botelaid o *gin*; ac yn ei frys mawr yn chwilio am lestr er cael dwfr twymn, tarawodd ei droed yn erbyn y crochan, nes y deffrodd o'i gwsg cerddedawl; ac, O, y fath siomedigaeth a gafodd! canys bloeddiodd allan, "O, na buaswn wedi ei hyfed pan ei cefais gyntaf."—T. H.

CYBYDD.—Yr oedd awydd ar gybydd gwledig i glywed offeiriad y plwyf yn pregethu, ac awydd hefyd i fugeilio ar y mynydd, rhag talu neb arall; ac i'r dyben o gyflawnu y ddau beth, pryn-odd yspïenddrych er tynu yr eglwys yn nes ato, fel y gallai glywed y pregethu, a chael bugeilio hefyd.—T. H.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 12.] RHAGFYR, 1849 [CYF. I.

"ATHRAWIAETH IACHUS."

"Canys daw yr amser pryd na ddyoddefant ATHRAWIAETH IACHUS; eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino."—2 TIM. IV, 3.

PA le y ceir gafael mewn "athrawiaeth *iachus*?" Mae digon o athrawiaethau ereill yn ein hymyl. Gallem feddwl fod rhai yn ei chael ar droion; ond erbyn chwilio, rhyw Armin neu Galfin sydd yn clywed ei athrawiaeth ei hun, ac yn ei galw yn iachus. Yr oedd athrawiaeth Iesu Grist a'i apostolion yn athrawiaeth iachus; ond y mae amser mawr oddiar hyny, a dichon fod yn anhawdd iawn yn bresennol i gael gafael ynddi. Er hyny, nid yw y byd mor eang, os oes athrawiaeth iachus i'w chael ynddo, nas gellir dyfod o hyd iddi. Ond cyn gwneyd un math o ymchwiliad am dani, dylem feddu ei nodau yn gyntaf; ac wedi cael ei nodau yn gywir, bydd yn eithaf rhwydd i gael gafael ynddi, lle bynag y mae. Na ofaled neb pa le y ceir hi, nac wrth ba enw; canys ei chael yw mater ein hymchwiliad. Wrth eu nodau, ynte, y mae ei hadnabod; a gellir gweled ei nodau oll yn y Testament Newydd, yr hwn a ystyrir yn safon gan bob plaid sy'n proffesu "athrawiaeth iachus." Y mae amser i ddyfod, neu eisoes wedi dyfod, pryd na ddyoddefir athrawiaeth iachus; ond ni fydd hyny yn rhwystr, eithr yn help, i gael gafael ynddi.

Yn awr, ceir dangos pa beth oedd yn athrawiaeth iachus yn amser Crist a'r apostolion; a'r hyn oedd yn athrawiaeth iachus y pryd hyny, a ddylai fod yn athrawiaeth iachus etto. Nid yw yn

bosibl i'r hyn a ystyrid yn iachus gynt, i fod yn afiachus yn awr: y mae yr hyn sydd yn iachus i barhau felly o hyd. Yr oedd y cyfan a lefarai Iesu Grist yn sicr o fod yn athrawiaeth iachus. Un peth a lefarodd efe oedd hyn:—"Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i bob creadur. Y neb a gredo ac a fedyddier, a fydd cadwedig: eithr y neb ni chredo a gondemnir. A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a *gredant*; Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid; ac â thafodau newyddion y llefarant; seirff a godant ymaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed; ar y cleifion y rhoddant eu dwylaw, a hwy a fyddant iach" (Marc xvi, 15—18). Dyna athrawiaeth iachus, medd pawb; ond pwy sydd yn ei phregethu, ac yn medru ei dyoddef? A oes rhyw enwad yn athrawiaethu fel yna, heblaw Saint y Dyddiau Diweddaf? Nac oes, neb. Y sawl a ddywed nad yw yr arwyddion i ganlyn y rhai a gredant, a ddywed hefyd nad yw athrawiaeth Crist yn iachus; a'r sawl a haera nad oes eisieu arwyddion yn awr, a haera hefyd mewn ffordd nad oes eisieu credu a bedyddio, ychwaith; canys y neb a all ddileu un ran o'r commissiwn, a all ddileu y cyfan. Etto, peth arall a ddywedodd Crist oedd, y buasai i'r nef a'r ddaear fyned heibio, cyn y pallai un dim a ddywedodd efe: y mae hyny hefyd yn athrawiaeth iachus, yr hon a gydnabyddir gan lawer mewn gair, ond a wedir mewn gweithred. Un peth nodedig arall a lefarodd ein Harglwydd, yw yr hyn a welir yn Ioan iii. 5, sef, "Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Duw." Dyna athrawiaeth iachus etto, yn dangos yr anghenrheidrwydd anhebgorol o fedydd dwfr a bedydd yr Ysbryd Glân, cyn y gellir myned i mewn i'r deyrnas. Etto, athrawiaeth iachus ddigon a bregethai Pedr ar ddydd y Pentecost, pan y dywedai, "Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Ysbryd Glân: canys i chwi mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i BAWB yn mhell, cynnifer ag a alwo ein Duw ni ato" (Act ii, 38—39.) Fe welir mai bedydd er maddeuant pechodau, ac addewid o'r un Ysbryd Glân i bawb yn gyffredinol, oedd athrawiaeth Pedr, ac nid rhywbeth arall. Arddodiad dwylaw apostolion neu henuriaid oedd i gyfranu yr Ysbryd hwnw i'r bedyddiedigion; gwel Act. viii, 14—19, a xix, 6. Dyna beth yw athrawiaeth iachus etto. Athrawiaeth iachus hefyd oedd desgrifio yr Ysbryd Glân yn beth ag oedd yn *llanw* tai a phersonau (Act. ii, 1—4), as

yn dwyn ar gof yr hyn sydd wedi myned heibio, ac yn mynegi pethau i ddyfod. Cyn bod yr Ysbryd yn llanw rhywbeth, mae yn rhaid ei fod yn sylweddol a theimladwy; canys "*eglurhad* yr Ysbryd a roddir i bob un er llesâd" (1 Cor. xii, 7), yr hyn sydd etto yn athrawiaeth iachus. Dyben eglurhad yr Ysbryd yw, fel y gallo pawb ddweyd mai Crist yw yr Arglwydd (adn. 3), a thrwy hyny ei adnabod ef, a thrwy ei adnabod i feddu bywyd tragywyddol; canys "hyn yw y bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfonaist ti, Iesu Grist." Mae hyn etto, fel yr holl ddywediadau ereill, yn athrawiaeth iachus; ac os oes rhywun am brawf, gwnaed yn unol ag athrawiaeth arall o eiddo Iesu Grist, sef—"Os ewyllysia neb wneuthur ei ewyllys Ef, efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth, pa un ai o Dduw y mae hi" (Ioan vii, 17). Heblaw yr holl bethau hyn, gwelwn fod y dywediadau canlynol o eiddo Paul yn athrawiaeth iachus hefyd; sef—"Deisyfwch y doniau ysbrydol;" "na waherddwch lefaru â thafodau;" ac "na ddirmygwch brophwydoliaethau." Etto, i gwpla y cyfan, dyweda yr un apostol, "Od oes neb yn dysgu yn amgenach, ac heb gytuno ag iachus eiriau ein Harglwydd Iesu Grist, ac â'r athrawiaeth sydd yn ol duwioldeb; chwyddo y mae, heb wybod dim" (1 Tim. vi, 3, 4); ac meddai Paul hefyd, "Eithr pe byddai i ni, neu i angel o'r nef, efengylu i chwi amgen nâ'r hyn a efengylasom i chwi, bydded anathema" (Gal. i, 8). Bellach, y mae pawb yn gwybod pa fath un yw athrawiaeth iachus, fel nad oes achos mwyach i gamsynied yn ei chylch.

Y peth nesaf, wedi cael gafael ar nodau athrawiaeth iachus, yw mynu gwybod pa blaid sydd yn ei phregethu yn y dyddiau hyn. Mae yn rhwydd ddigon i gyrhaedd gwybodaeth o hyny, heb fyned allan o Gymru. Dilyner rhai o bregethwyr Saint y Dyddiau Diweddaf i wahanol eglwysi a chapeli y wlad, er cael gweled os gellir eu dyoddef hwy yno yn dweyd, fel Iesu Grist a'i apostolion, fod yr arwyddion i ganlyn y credinwyr, ac mai dyledswydd pawb yw deisyf y doniau ysbrydol, a pheidio gwahardd llefaru â thafodau, na dirmygu prophwydoliaethau; nac ychwaith i efengylu dim yn amgen nag a efengylodd Paul a'i frodyr! Yn fuan ceid prawf o hollol gyflawniad prophwydoliaeth Paul, yr hwn a ddywed, "Canys daw yr amser pryd na ddyoddefont athrawiaeth iachus; eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino; ac oddiwrth y gwirionedd y troant ymaith eu clustiau, ac at chwedlau y troant."

Mor lythyrenol y mae hyn oll yn cael ei gyflawni yn y dyddiau yma! Cyfaddefir yn gyffredin fod y Saint yn *athrawiaethu* yr un peth â'r apostolion, os yw eu gwyrthiau dipyn yn annhebyg; ac am hyny, rhaid mai sectariaid y wlad, ac nid y Saint, yw y rhai "na ddyoddefant athrawiaeth iachus." Er cael prawf cadarnach mai hwy yw y rhai hyny, gallwn sylwi arnynt, "yn ol eu chwantau eu hunain, yn pentyru iddynt eu *hunain* athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino," ac yn methu dyoddef y geiriau hyny a lefarai Crist a'r apostolion. Mae yr eglwysi, yn gyffredin, yn pentyru eu hathrawon, yn gywir yr un fath â phe gwelid nifer o blant diddysg yn dewis ysgolfeisti i'w dysgu, yn ol eu chwantau eu hunain, ac heb ganiatâd eu rhieni, o herwydd eu bod wedi diflasu ar yr hen ddull, ac yn dewis meistri a allo chwedleua! Dyna y darlun yn berffaith. Beth yw crefyddwyr y wlad ond plant eisieu eu dysgu? beth yw y parchedigion ond athrawon neu ysgolfeistri? a pheth yw y "galwadau" yn y capeli, ond plant yn "pentyru iddynt eu hunain athrawon," a hyny hefyd yn ol eu chwantau? Pa athraw bynag sy'n boddio clustiau y plant hyn â'i chwedlau Arminaidd, Ffwleraidd, Calfinaidd, Trochyddol, a Mormonaidd, dewisir a chyflogir ef ganddynt yn union, heb ymholi dim â'u Tad sydd fry (neu os ymholant, ni arosant am un ateb); ac yna, os na pharha i foddio eu clustiau merwinol hwy, troant ef ymaith, a dewisant chwedleuwr newydd! Ai nid dyna y gwir am gapeli y wlad? os amgen, carem glywed. Mor wahanol i saint y dyddiau gynt, a Saint y Dyddiau Diweddaf! Mor hollol groes i reol y Testament Newydd! Nid plant Duw sydd i ddewis eu hathrawon, na'r athrawon i ddewis eu hunain; eithr y mae pob athraw i ddysgwyl cael ei alw megys Aaron. "Nid chwi a'm dewisasoch i," meddai Crist wrth y deuddeg, "ond myfi a'ch dewisais chwi, ac a'ch ordeiniais chwi" (Ioan xv, 16). Felly hefyd, gorchymynodd Paul i Titus aros yn Creta, i ddewis henuriaid neu athrawon i'r eglwysi i'w dysgu (Tit. i, 5); canys fe wyddai Paul nad oedd yr eglwysi yn ddigon doeth i ddewis eu hathrawon eu hunain, na'u hordeinio; ond gallent godi eu dwylaw er dangos eu cymmeradwyaeth o ddewisiad y llywydd Titus a'i gyd-swyddwyr. Dyna drefn Saint y Dyddiau Diweddaf hefyd; nid oes hawl gan yr aelodau cyffredin, pe byddent fil gyda'u gilydd, i alw cymmaint ag un diacon. Y fath yw y gwahaniaeth rhwng doethineb Duw, ac eiddo dynion.

Yn awr, pwy sydd heb weled gyda phwy y pregethir athraw-

iaeth iachus? Mae ei nodau wedi eu dangos yn eglur, fel y gall pawb sy'n clywed geiriau Crist a'i apostolion yn cael eu badredd, benderfynu ei fod yn clywed "athrawiaeth iachus," yr hon sydd yn eisieu arno. Am hyny, ufyddhaer i bregethwyr athrawiaeth iachus, a gadawer "rhith duwioldeb," i gael meddu ei "grym hi;" ac na phentyred neb plant athrawon o ddewisiad eu hunain, rhag eu cael "yn dysgu bob amser, ac heb allu dyfod un amser i wybodaeth y gwirionedd."

ANGHYFNEWIDIOLDEB DUW.

MAE yr hwn a wado anghyfnewidioldeb Duw mewn geiriau, yn cael ei ystyried gan ddynion yn gyffredin yn bechadur mawr, ac yn haeddiannol o dân uffern; tra, ar yr un pryd, y gwadant hwy ei anghyfnewidioldeb, os nad â'u geiriau, gwnant â'u gweithredoedd a'u hymddygiadau. Nid y byd digrefydd yn unig sydd yn euog o hyn; eithr, ysywaeth, y mae llawer o'r rhai a ymgyfenwasant ar enw Duw Jacob felly hefyd. "Y mae hyna," medd rhywun, "yn waith rhy anhawdd ei brofi." Nac ydyw, meddaf finnau; ac er prawf o hyny, awn at y gyfraith, ac at y dystiolaeth, a daliwn broffes y cyfryw yn ngwyneb y rhai hyn; ac os na fyddant yn unol â hwy, "hyny sydd am nad oes oleuni ynddynt." Pe gofynem i'r hen grefyddwyr mwyaf gwybodus a manylaidd eu barn am Dduw, pa fath Dduw yw efe? eu hateb fyddai, mai "Duw anghyfnewidiol yw;—yr un o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb, heb gyfnewidiad na chysgod troadigaeth yn perthyn i'w fawredd,—yr un ddoe, heddyw, ac yn dragywydd." Yn awr, pwy all ddweyd yn erbyn proffes fel yna? Neb, os bydd o galon, ac mewn gweithred; oblegid y mae yn unol â phroffes duwiolion, angylion, cerubiaid, a seraphiaid; ac yn unol hefyd â'r darluniad a gawn o'i anghyfnewidioldeb yn y dwyfol wirionedd. Ond y pwnc yw, a ydym ni yn proffesu yr un modd, mewn meddwl, gair, a gweithred? Mae'n wir fod dynion yn proffesu â'u genau fod Duw yn anghyfnewidiol, a'i fod wedi, ac yn cyflawni ei holl addewidion yn mhob oes a goruchwyliaeth,—yn fendithion, ac yn felldithion. Credant pe bai Noe yn gwrthod gwneuthur yr arch yn ol y portread a roddodd Duw iddo, yn yr hyd, y lled, a'r uchder; a phe bai yn dewis rhyw fan i osod y ffenestr, heblaw'r man y gorchymynwyd iddo gan Dduw, y buasai yn droseddwr yn erbyn Duw, ac felly fod dan lid Duw; ac y ca'i

ef a'i deulu eu dyfetha yr un modd a'r cyn-ddiluwiaid ereill. Pe amgen, profasai hyny Dduw yn gyfnewidiol; a bod cynllun dyn yn well na'i gynllun ef.

Eglur yw, fod lliaws crefyddwyr gwlad y Beiblau yn ymhòni eu bod yn diysgog gredu yn anghyfnewidioldeb y Duw mawr. Haerant eu bod yn credu felly, a bod y grediniaeth hòno yn unol ag ysgrythyr y gwirionedd, drwy ddwyn enghreifftiau beiblaidd o'i anghyfnewidioldeb. Dywedant fod Duw wedi cospi pechod y cyn-ddiluwiaid, ac wedi para felly i'w gospi yn Israel, ac felly ei fod yn anghyfnewidiol yn hyny. Ac mor wir a'i fod wedi ei gospi yn y rhai yna, bydd yn sicr o'i gospi yn ei holl goleddwyr, am eu hanufydd-dod, hyd ddiwedd amser. Gwobrwyai Duw rinwedd, ac ufydd-dod i'w ordinhadau, yn yr "hen fyd" gynt; a pharhaodd i wneuthur hyny hyd yn bresennol. "Ac megys yr oedd yn y dechreuad (meddant) y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad yn oes oesoedd." Dywedant fod Duw wedi anfon ei Fab i'r byd i achub pechaduriaid, ac mai "efe yw ffordd y gwirionedd a'r bywyd;" ond y pwnc mawr yw, a ydynt yn ymddwyn yn addas i'r ymhoniadau yna? Dywedant (gyda Christ) mai "ffordd gul yw ffordd y bywyd; ond, mewn difrif, a ydynt hwythau ddim yn ei gwneuthur yn ffordd lydan? Addefant yn rhwydd fod Crist wedi llefaru geiriau tebyg i'r rhai hyn:—"Oddieithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw." Pe gofynem iddynt pa un ai credu ai bedyddio yw y ddyledswydd gyntaf ar ddyn? atebai rhai yn ngeiriau Crist, "y neb a gredo ac a fedyddier, a fydd cadwedig," gan osod y credu o flaen y bedyddio; tra y gesyd y lleill y credu ar ol y bedyddio. Ac felly y mae un o'r pleidiau yn rhwym o fod yn gwneuthur Duw yn gyfnewidiol yn hyn yna. Pe gofynid iddynt eilwaith, a roddodd yr Iesu ryw addewidion i'r credinwyr? "Do," meddant, "A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant; yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid; ac a thafodau newyddion y llefarant; seirff a godant ymaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed; ar y cleifion y rhoddant eu dwylaw, a hwy a fyddant iach." Beth pe dywedai rhai o'r dyscyblion wrth Grist, mai nid i ganlyn y credinwyr yr oeddynt i fod, ond i ganlyn yr apostolion; diau y cawsent eu ceryddu yn llym ganddo, am iddynt geisio ei wneyd ef yn gelwyddog.

Yn awr, dyma gyfleusdra teg i bawb weled pa un a ydynt yn credu fod Duw yn anghyfnewidiol ai peidio, gan nad oes genym

hanes fod Crist wedi gwneuthur yr un cynllun arall, nac wedi gorchymyn i'w weision ei wneuthur ychwaith; a phe byddai wedi gwneuthur hyny, gallasem ei brofi yn gyfnewidiol. Yn awr, os gofynwn i gannoedd o hen grefyddwyr Cymru, y rhai sydd yn credu fod Duw yn anghyfnewidiol, a ydynt wedi ufyddhau i'r ordinhadau a osododd Crist yn ei eglwys? ateba llawer eu bod er yn foreu iawn, a dywedant eu bod wedi cael eu bedyddio pan yn eu babandod, cyn iddynt fod yn alluog i gredu; ac ymfoddlonant ar hyny. Yn awr, gwelir eu bod naill ai yn credu fod Duw wedi cyfnewid ei feddwl er yr amser y sefydlodd ei eglwys, neu ynte, fod traddodiadau y tadau yn rhagorach, yn eu gwaith yn ymfoddloni ar fedydd yn gyntaf, yn lle credu yn gyntaf, fel y dywedodd yr Iesu, "y neb a gredo ac a fedyddier, &c." Etto, pe gofynem i'r cyfryw os cawsant eu *geni* o'r dwfr? yr ateb a gaem fyddai, fod "arwydd" yn ddigon. Yr hyn a ddengys etto eu bod yn credu mewn Duw cyfnewidiol: credant nad oes eisieu geni ond *rhan* o'r dyn o ddwfr yn awr, pan oedd gynt yn rheidiol geni *yr holl* ddyn o'r dwfr. A phe gofynem iddynt, a dderbyniasant gyflawniad o addewidion Duw trwy dderbyniad yr Ysbryd Glân yn ei wahanol weithrediadau? "O, na, na," meddant, gan synu ac arswydo; "nid ydym yn ei ddysgwyl." Ha, gyfeillion, dim "yn ei ddysgwyl," aie, a chwithau yn credu mewn Duw anghyfnewidiol, yr Hwn a ddywedodd—"a *ganlynant* y rhai a *gredant*!" Ai nid ydych chwi o'r rhai a gredant yr efengyl? os nad ydych yn ei ddysgwyl, rhaid i chwi ystyried eich hunain yn angrhedinwyr; neu ynte, eich bod yn credu fod Duw wedi cyfnewid, a'i fod wedi galw ei addewidion yn ol! "Credwn," meddant, "fod Duw yn rhoddi yr Ysbryd Glân mewn modd dirgelaidd yn y galon." Gwaeth fyth, ynte; ai nid oedd yn ddigon i chwi gredu fod y Tad a'r Mab wedi cyfnewid, ond mynwch fod yr Ysbryd Glân hefyd wedi cyfnewid! Yr Ysbryd Glân ag oedd gynt yn medru disgyn megys gwynt nerthol yn rhuthro, nes y byddai dynion yn llefaru â thafodau gwahanedig megys o dân, ac ofnau ei dderbynwyr yn cael eu hymlid ymaith, gan y nerth a'r sicrwydd mawr oedd yn gydfynedol ag ef;—mae hwnw yn awr, meddwch chwi, yn disgyn mewn modd dirgelaidd i'r galon!! O, brysur anwyl, ai meddwl yr ydych fod Ysbryd Duw fel dyn? fod henaint a methiant yn ei ddal? ei fod yn wrol pan yn ieuanc? ond ei fod yn awr wedi heneiddio, fod ceiliog y rhedyn yn faich arno ef? fel nad all efe mwy fod mewn nerth ac mewn sicrwydd

mawr; ond yn hytrach yn fethiedig, ac yn gweithio mewn modd *dirgeliidd* yn y galon! Rhyfedd fath gyfnewidiad, onite, mewn tri o bersonau ag oedd gynt yn gadarn mewn nerth, yn rhyfeddol mewn doethineb a gogoniant, yn dyrchafu eu gair goruwch eu henw oll, yn anghyfnewidiol, ac heb gysgod troadigaeth! Pe gwir fyddai traddodiadol grefyddau ein tadau, O'r fath siomedigaeth gawsai y prophwydi, a'r apostolion, y rhai a'i gosodasant yn Dduw cyfiawn, santaidd, a da; "yr un ddoe, heddyw, ac yn dragywydd." Ond diolch, wele ddynion geirwir, ïe, gannoedd o filoedd o honynt ar y ddaear yn awr, a allant dystio yn wirioneddol ac mewn symlrwydd calon, fod Duw y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân, yn anghyfnewidiol; ac fod y dystiolaeth hon wedi ei chael, trwy ufydd-dod i'r ordinhadau a osodwyd gan Iesu anfonedig y Tad, a thrwy dderbyniad o'r Ysbryd Glân mewn nerth megys gynt. Ac yn awr, gwir ddymuniad fy enaid, ac awyddfryd fy nghalon, yw gweled fy nhyd ddynion yn ufyddhau i'r un ammodau, fel y cânt wybodaeth o'r un gwirionedd. Amen.

Pa fodd y gallwn wybod, fod Duw a'i air yr un,
Os na chawn ni o'i Ysbryd, fel d'wedodd ef ei hun

Tre-Sior. T. HARRIS.

CYNGHORION I YMFUDWYR.

CYN yr hwylio ein brodyr i'r Môr Werydd, cymmerwn y cyfleusdra hwn i roddi iddynt ychydig o gynghorion er eu lles. Bydded iddynt feithrin llawer o amynedd ac hir-ymaros, ac hefyd ymddiried digon yn addewidion eu Duw, gan gofio fod yr hwn sydd i'w harwain a'u llywyddu yn was iddo, ac wedi ei alw yn rheolaidd i ddysgu a chyfarwyddo y Saint yn mhob dim. Peidio ufyddhau i orchymynion gwas danfonedig Duw, yw peidio ufyddhau iddo Ef ei hun. Pan y delo croesau a gwrthwynebiadau i'w cyfarfod ar eu taith, a phethau yn troi allan yn groes i'w meddwl, bydded iddynt y pryd hwnw edrych yn ol, a cheisio dwyn ar gof, os ydynt hwy wedi cael prawf o wirionedd eu crefydd; ac os byddant, bydded iddynt gofio pa fodd y cawsant brawf, os mai trwy ffydd yn ngweision Duw. Yna, wedi cael sicrwydd o hyny, bydded iddynt ychwanegu eu ffydd etto, a deall mai wedi gweithredu ffydd, y mae dyfod i wybod fod pob peth sy'n ymddangos yn groes, yn iawn. Bydded iddynt oll weddio a gwylio yn wastadol, yn neillduol dros yr hwn fydd yn eu harwain. Na wrandawer ar

neb arall o'i flaen ef; canys trwy hyny y mae aflwyddiant yn dyfod i mewn.

Y mae eisieu i'r ymfudwyr fod yn gall hefyd mewn pethau tymmorol. Maent yn ymfudo i wlad sy'n hollol wahanol i Gymru; ac, o ganlyniad, y mae yn anghenrheidiol iddynt barotoi pob peth anghenrheidiol gogyfer â myned yno. Mae llawer o bethau wedi eu nodi gan ein hanwyl frawd Jones yn y "Prophwyd," a chenym ninnau yn yr UDGORN; ac felly, ni wnawn yn bresennol ond yn unig nodi y pethau na nodwyd o'r blaen. Fe ddealla pawb fod pob math o waith gofiaid, toddwyr, &c., yn lawer drutach yn New Orleans, St. Louis, a'r Council Bluffs, nag ydyw yma; ac o ganlyniad, fod yn well i'r ymfudwyr fyned â phob math o offerynau dur a haiarn ganddynt o'r wlad hon, gan na fyddant yn costio dim am eu cario, ond rhyw ychydig ar hyd yr afonydd. Buasai erydr haiarn, wedi eu gwneyd i'w cario mewn blwch, yn rhatach fwy o'r hanner yma, nag y gellid eu cael yr ochr draw. Cofier nad oes etto siopau gofiaid, &c., yn y Llyn Halen; ac mai po fwyaf o offerynau o bob math a ellir gael oddi yma, mai rhataf i gyd a fyddant yn Seion. Bydd cistaid o offerynau haiarn, gwydr, a phethau ereill, yn beth nesaf eu gwerth i aur yn y wlad hono. Nwyddau sydd eisieu yno, ac nid tir nac arian. Cofied y Saint am beidio gosod y pethau a ddefnyddiant ar y môr gyda y pethau ereill, ond eu cadw ar wahan, fel y byddont wrth law ganddynt yn y llong, ac fel y galler gosod y blychau ereill yn *hold* y llestr, er cael lle i'r ymfudwyr. Na adawer i ddyeithriaid gynnorthwyo yr ymfudwyr yn Liverpool a New Orleans, o herwydd eu bod mor barod i ledrata a chodi gormod am eu gwaith. Mae digon o Saint a all wneyd hyny drostynt, os na allant ei wneyd eu hunain. Treied pawb dalu y brawd Pratt mewn aur, neu mewn nodau Bank Lloegr. Aur yn unig a newidir yn America, heb golled; rhaid colli ychydig wrth newid papyrau ac arian; ac felly gwell i bawb eu newid yma, a myned â dim ond aur ganddynt i America. Bydd yn dda hefyd i ddarparu dillad cynhes ac ysgafn, a digonedd o *slippers* ac esgidiau teneuon, gan eu bod yn well i gerdded y ddaear dywodlyd sydd tua'r Bluffs. Bydd eisieu llawer o gwpanau, ystenau, &c. tin, at barotoi bwyd, a'i fwyta, ac at wasanaeth teuluaidd, yn lle rhai pridd; a gellir cael y rhai hyn yn well yn Nghymru nac yn Liverpool, os na fyddant yn ormod o annibendod i'w cario. Ymdreched pob un farnu drosto ei hunan mewn pethau fel hyn.

Nid ydym wedi derbyn gwybodaeth gywir ynghylch amser yr ymfudiad etto, ond meddyliwn na fydd cyn dechreu Chwefror. Hysbysir ni gan y brawd Pratt, y gallai'r Cymry gychwyn yn gynt, pe boddlonent fyned gyda'r byd; ond barnwyd yn well aros wythnos neu ddwy er cael cwmnïaeth Saint Seisnig. Nid yw yr ymfudwyr Cymreig, y tro hwn, ond oddeutu cant, o herwydd na chafodd ond ychydig amser i fod yn barod. Dysgwyliwn y bydd llongaid dda o Gymry yn barod i fyned ymaith tua mis Hydref nesaf; a bydded i'r ffermwyr sy'n awyddus i ymfudo, i barotoi eu hunain erbyn hyny.

UN A ANWYD YN DDALL YN CAEL EI GOLWG!

[Allan o'r "Millennial Star."

Caerodor, Tachwedd 25, 1849.

ANWYL LYWYDD PRATT,—Gan i chwi fod mor garedig â chyhoeddi y llythyr a ddanfonais atoch, ar y 9fed o Orphenaf diweddaf, yn cynnwys hanes o allu gwyrthiol Duw, yn iachâd Elizabeth Ann Bounsell, yr hyn a greodd gryn fwstwr yn mhlith eris i mogion duwiol y ddinas hon; anturiaf ysgrifenu atoch etto a dweyd i'r amgylchiad hwnw achosi llawer i alw yn y tŷ i weled os oedd yn wir. Ac wrth weled, yr oedd llawer yn gorfoleddu, tra yr oedd ereill yn gwatwar, gan ddywedyd, "Buasai hi yn dyfod yn iach, pe buasai yr henuriaid heb osod eu dwylaw arni." Yn mhlith yr olaf, yr oedd dyn hunanol o'r enw Charles Smith (yr hwn sydd wedi ysgrifenu traethawd disylwedd yn erbyn y Saint), yr hwn a ddywedodd nad oedd yn ddigon i'w foddloni ef. Yna cymmerodd y fam un arall o'i merched, ac a'i gosododd ar ei gliniau, gan ofyn iddo, "Syr, a ydyw y plentyn yna yn ddall?" Ar ol edrych ei llygaid, atebodd, "*Ydyw.*" "Wel," meddai y fam, "cafodd ei *geni yn ddall;* ac y mae yn awr yn bedair blwydd oed; ac yr wyf yn myned i'w chymmeryd at henuriaid yr eglwys, i gael eneinnio eu llygaid ag olew, ac iddynt hwy osod eu dwylaw arni; a gellwch chwi alw etto, pan gewch amser, i'w gweled â'u llygaid yn agored; o herwydd yr wyf yn gwybod y gwna Duw ei gwella, ac y daw hithau i weled." "Wel," meddai yntau, "os daw hi byth i weled, bydd yn brawf cadarn." Yn ganlynol, aeth y fam â'r plentyn at yr henuriaid, ac eneinniodd yr Hen. John Hackwell eu llygaid, ac a osododd ei ddwylaw arni, unwaith yn unig; a gwrandawodd yr Arglwydd ei weddi, fel ag y mae y

plentyn yn awr yn gallu gweled â'i dau lygad, yn gystal â rhywun arall. Am hyn yr ydym oll yn teimlaw yn ddiolchgar i'n Tad nefol, ac yn foddlawn tystiolaethu am hyn i'r holl fyd.

Yr eiddoch yn nheyrnas Dduw,
GEORGE HALLIDAY.

O. Y.—Yr ydym ni, tad â mam y plentyn, yma yn rhoddi ein henwau, fod yr hanes uchod yn wirionedd.

WILLIAM BOUNSELL,
ELIZABETH BOUNSELL.

A ALL Y DIGRED DDYFOD I GYFARFODYDD Y SAINT?

ODDIWRTH rai llythyron a dderbyniasom yn ddiweddar, ymddengys fod cryn gam-ddealltwriaeth yn bod mewn rhai cangenau mewn perthynas i hyn. Yr ydys wedi dysgu o'r blaen, ond efallai nid mewn ysgrifen, gan Capt. Jones ac ereill, nad oes hawl gan y Saint i wahardd neb i ddyfod i'w cyfarfodydd cymdeithasgar. Dangosa Paul hefyd yn 1 Cor. xiv, 21—25, fod y digred a'r annysgedig yn arferol o ddyfod i blith y Saint yn yr amser gynt. Felly, dealled yr holl lywyddion fod gan bawb ryddid i ddyfod i holl gyfarfodydd y Saint, os ymddygant yn weddus; ac os bydd rhywun, o'r tu arall, yn chwennych aflonyddu y cyfarfodydd, y mae cyfraith y tir i'n hamddiffyn: ond cofier nad oes neb i'w derbyn fel brodyr ond sydd â phapyrau argraffedig ganddynt. Gellir dangos i'r digred drwy hyn ein bod yn eu hystyried megys yn anwyl genym, er ein bod yn dyeithrio cymmaint yn ein dull o addoli. Beth sydd yn swper yr Arglwydd a thystiolaethau y Saint, na wnant ddenu, ar droion, y penaf o bechaduriaid, a'u troi o gyfeiliorni eu ffyrdd? Pregethu, mae yn wir, yw prif offeryn argyhoeddi y digred, ac nid y doniau ysbrydol; ond y mae, er hyny, lawer o rai onest wedi eu hargyhoeddi mewn cyfarfodydd felly, lle mae'r Saint yn tystiolaethu ac yn ymarfer y doniau, &c. Mae digon o ddoethineb gan yr henuriaid, ond ei ymarfer, i ddwyn pob peth yn mlaen yn weddus ac mewn trefn, fel na fydd achos holi yn feunyddiol ynghylch pethau o'r fath. Ni fydd achos i'r cangenau sydd yn anwybodus o'r pethau uchod, i gyfnewid dim yn eu dull o gynnal eu cyfarfodydd, o herwydd presennoldeb y byd; canys cyfarfodydd i'r Saint fyddant o hyd, a'r Saint fydd i'w hadeiladu.

GWYL YN NINAS Y LLYN HALEN.

Ar y 24ain o Orphenaf diweddaf, cynnaliwyd gwyl nodedig yn Ninas y Llyn Halen, er coffadwriaeth blynyddol am ddyfodiad y Llywyddion Young a Kimball, ynghyd â'r *pioneers*, i'r Dyffryn. Dihunwyd y trigolion yn foreu gan ruad magnelau a pheroriaeth, ac yna cariwyd y côr pres cerddorol mewn dau gerbyd trwy y ddinas, gan ddychwelyd i'r *bower* erbyn saith. Adeilad yw hwnw o goed, ac yn 100 troedfedd o hyd wrth 60 o led; ond at wasanaeth y dydd, codwyd oddeutu 100 troedfedd o dô bob ochr i'r adeilad, er cael lle i'r dyrfa i giniawa.

Am wyth, wedi codi y faniar genedlaethol (65 troedfedd o hyd) i ben Pawl Rhyddid (104 troed. o uchder), a'i chyfarch gan chwech gwn, caniad cloch Nauvoo, a sain cerddoriaeth; galwyd y torfeydd ynghyd trwy yr un offerynau, tra y darparai esgobion pob dosparth eu gwahanol faneri. Am chwarter wedi wyth, cychwynodd llywyddiaeth y *stake*, y deuddeg, a'r cerddorion, i drefnu yr orymdaith, wrth dŷ Brigham Young, yn ol cyfarwyddyd Lorenzo Snow, J. M. Grant, a F. D. Richards, yn y dull canlynol:—

H. S. Eldrige, marshal, ar farch, mewn gwisg filwraidd.
Côr Cerddorol.
Deuddeg Esgob, a'u baneri.
Pedwar ar hugain o wyr ieuainc, mewn dillad gwynion, a scarffau gwynion am yr ysgwyddau deheu, a choronigau ar eu penau, pob un yn cario yn y llaw ddeheu Fynegiad o Annibynrwydd a Ffurf-lywodraeth yr Unol Daleithiau, a chleddyf mewn gwain yn yr aswy; a chariai un faniar hardd, a "Seion yr Arglwydd" arni.
Pedair ar hugain o ferched ieuainc, mewn gwisgoedd gwynion, a scarffau gwynion am eu hysgwyddau deheu, a thorch o rosynau gwynion am eu penau, pob un yn cario y Beibl a Llyfr Mormon; ac un yn dwyn baniar, ac arni "Henffych i'n Blaenor."
Newel K. Whitney, Esgob. Thos. Bullock, Ysgrifenydd.
John Smith, Patriarch.

Brigham Young	Parley P. Pratt	Chas C. Rich	Daniel Spencer
Willard Richards	Heber C. Kimball	John Taylor	Erastus Snow.

D. Fulmer. Willard Snow.
Deuddeg Esgob, yn cario eu baneri.
Pedwar ar hugain o henafgwyr, yn cael eu harwain gan Isaac Morley, Patriarch, a phob un â ffon wedi ei phaentio yn goch ar y pen uchaf, ac ysnoden wen wrth y top; ac un yn dwyn y faniar â'r cleisiau a'r gweliau, ac arni y geiriau, "Rhyddid a Gwirionedd."

Cychwynodd yr orymdaith oddiwrth y tŷ am naw o'r gloch. Darfu i'r meibion a'r merched ieuainc ganu hymn trwy yr heol, a rhuai'r magnelau a'r drylliau, tra yr oedd cloch Nauvoo yn dra thafodrydd, a'r awyr yn cael ei llanw â thôn araf y cerddorion. Ar ol cyrhaedd y bower, cafodd yr orymdaith ei groesawi a bloedd-iadau uchel, &c; ac wedi gwaeddi, "Henffych i Lywodraethwr Deseret," daeth un o'r pedwar mab ar hugain i ben yr esgynlawr, gan anrhegu Brigham Young â'r Mynegiad o Annibynrwydd a Ffurf-lywodraeth yr Unol Daleithiau, yr hwn a ddarllenwyd gan Mr. Erastus Snow. Wedi hyny, cafwyd y pleser, yn gymmysg â phethau ereill, o glywed y tri pedwar-ar-hugain yn canu, a'r henafgwyr yn anerch Brigham Young ar achlysur yr wyl. Yna anerchwyd y miloedd gan Brigham Young, Kimball, ac erelll, yn dra hyawdl ac effeithiol.

Y peth nesaf oedd y giniaw. Wedi i'r gwahanol esgobion arwain eu dosparthiadau at y byrddau, bwytaodd oddeutu saith mil yn flasus o ffrwyth y ddaear, a chynnyrch eu dwylaw, gan roddi cyfran i'r ymdeithwyr a'r Indiaid. Gwledd ydoedd na welwyd ei bath, er gweled o'i chyfranogwyr bedwar ban y byd. Yr oedd pawb yn llawenhau yn y mwynhad: ni chlywwyd y fath beth â llw, ac ni welwyd tebyg i feddwyn yn y lle—nid oedd dim i aflonyddu undeb, heddwch, a phleser y dydd. Wedi hyn, amgylchynwyd y dorf gan yr esgobion a'u baneri, y meibion a'r merched ieuainc, a'r henafgwyr, y rhai o orymdeithient oddiamgylch, gan ganu caniadau Seion, yn nghlyw y gloch a rhuad y magnelau. Yna, wedi treulio peth amser i adrodd y llwnc-destunau penaf a glybuwyd erioed, ac areithio yn gampus, a chanu yn orfoleddus, diweddwyd y dydd gwyl pen blwyddyn cyntaf yn Ninas y Llyn Halen, gyda dymuniad i weled ei gyffelyb etto.

Treuliwyd dydd gorfoleddus arall hefyd yn Council Bluffs, ar y 9fed o Fedi, yr hwn a achoswyd gan ddyfodiad A. W. Babbitt, Ysw., o'r Llyn Halen, efo llythyr-god yr Unol Daleithiau, yn cynnwys newyddion am gynauaf da yn y lle hwnw, a bod y wlad wedi ei gwneyd yn Dalaeth Deseret, ac mewn gobaith o gael rhan yn yr Undeb. Wedi cerdded, ciniawa, canu, a phob peth arall, terfynwyd trwy ddawns ddifyrus a diniwed, fel y ceir esiamplau mynych o hyny yn yr ysgrythyrau.

Beth a ddywedir, wyddis, gan y rhith-grefyddol am ryddid plant Seion? Ofnwn y byddant yn bechaduriaid heb eu bath, o herwydd y saethu a'r dawnsio!

FFARWEL PLANT SEION.

Cyfeillion sy'n anwyl, a cheraint sy'n agos,
A'r wlad lle ein ganwyd sy'n felys i'n bryd;
Er hyny ymfudwn, yn ol y gorchymyn,
I gael etifeddu rhan arall o'r byd:
Plant ydym a anwyd i deyrnas y nefoedd,—
Ni pherthyn gwlad Cymru ddim mwyach i ni;
Ar dir yr Amerig y mae'n hetifeddiaeth,
Can's yno mae'r Arglwydd yn galw ei lu.

Mae'r byd i ddyoddef gan heintiau a phläau,
Mae'r phiolau i'w tywallt gan engyl o'r nef;
Mae Cymru i yfed o'i chwpan llawn hithau,
A ninnau raid gychwyn ar frys tua thref.
Mae'r dyfnder yn arw, a'i lwybrau yn feithion,—
Ond diolch fod genym ni Dad wrth y llyw;
Gwnawn roddi ein hunain yn ddiogel i'w ofal,
Gan gredu y cawn ni yn Seion gyd-fyw.

Ffarwel i bob Cymro, boed gyfaill neu elyn;
Daw pawb sydd yn onest i ganlyn ein hol;
Wrth 'rheiny nid ydym yn canu un ffarwel,
Can's credwn na fyddant forwynion fydd ffol.
Yn iach i dir Gwalia! ffarwel, ynys Brydain!
A groesaw, Amerig, lle casgla plant Duw,
I godi tŷ'r Brenin, a'i ddinas ardderchog,
I ddysgwyl ei anwyl Fab Iesu i fyw.

Adieu to old Cambria! farewell, isle of Britain!
And hail to the country that's far in the west!
We Saints are commanded to flee from all nations,
And seek for a refuge and latter-day rest.
God's words are fulfilling—his children are gather'd—
His threaten'd great vengeance is ready at hand;
Then speed our vessel, O Lord, on the ocean,
That we all may hasten to Zion's fair land.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR ABERTEIFI.

Cymmanfa gyntaf y gynnadledd uchod a gynnaliwyd yn Marchnatty Llandyssil, ar yr 1 leg o Dachwedd diweddaf. Dechreuwyd am ddeg, pryd y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 10 o henuriaid, 8 o offeiriaid, 3 o athrawon, a 2 o ddiaconiaid; 6 wedi eu bedyddio yn y tri mis diweddaf; y cyfanswm yn 60. Yr oedd y lle yn orlawn o wrandawwyr trwy y dydd. Anerchwyd y gynnulleidfa, yn y gwahanol gyfarfodydd, gan Lywydd Cymru, M. Williams, Wm. Rees, W. Jones, David Jeremy, a B. Evans.

Cafwyd gwrandawiad astud, ac ymddygodd y dorf yn foneddigaidd Argoelion da am lwyddiant yn yr amser dyfodol.—Alfred Clark, Llywydd; James James, Ysgrifenydd.

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cynnaliwyd trydedd gymmanfa y gynnadledd uchod ar y 18fed o Dachwedd, yn y Tradeshall, Abertawy Wedi dechreu am ddeg, galwyd am gynnrychioliad y gynnadledd, yr hwn sydd fel y canlyn:—17 o gangenau, 55 o henuriaid, 31 o offeiriaid, 25 o athrawon, a 13 o ddiaconiaid; 52 wedi eu bedyddio er y gynnadledd o'r blaen. Anerchwyd y cynnulleidfaoedd gan y brodyr W. Phillips, Thos. Pugh, William Rees, E. Williams, a John Price. Penderfynwyd yn unfrydol fod holl aelodau a swyddogion y gynnadledd hon i lynu wrth dlysgeidiaeth y Llywydd Phillips a'i gynghorwyr o hyn allan. Cafwyd cyfarfodydd anarferol o dda.—Thomas Pugh, Llywydd; W. Sibbs, Ysgrifenydd.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd y gynnadledd uchod yn yr Wyddgrug, ar y 11eg o Dachwedd, mewn lle perthynol i westdy y Llew Du. Cafwyd fod y gynnadledd yn cynnwys 10 henuriad, 7 offeiriad, 2 athraw, ac 1 diacon; 3 wedi eu bedyddio; cyfanswm yn 64. Galwyd pedwar i swyddi, a dewiswyd Robert Jones, Bagillt, i fod yn gynghorwr i John Davies. Anerchwyd y gwyddfodolion yn Gymraeg a Saesneg, gan y brodyr Abel Evans, John Davies, John James, ac ereill; a threuliwyd y dydd yn wresog yn yr Ysbryd.—John Davies, Llywydd; Thos. Green, Ysgrifenydd.

CYNNADLEDD DDWYREINIOL CYMRU.

Cynnaliwyd y gymmanfa uchod ar y 11eg o Dachwedd yn Nghasnewydd. Cynnrychiolwyd 23 o henuriaid, 14 o offeiriaid, 12 o athrawon, a 4 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio er y gymmanfa o'r blaen, 40; cyfanswm, 363.—William Henshaw, Llywydd.

AMRYWIAETHAU.

Darganfyddiad hen Ddinas.—Mae Mr. Squier, golygwr yr Unol Daleithiau dros America Ganolbarthol, wedi darganfod adfeilion hen ddinas arall yno, wedi ei chladdu, neu y peth nesaf i hyny, o dan coedwig, oddeutu 150 o filltiroedd o Seon. Desgrifia ef yr adfeilion fel yn tra-ragori mewn gwychder saerniol ar eiddo Palenque. Dyna dystiolaeth etto o wirionedd Llyfr Mormon.

Bedydd Neillduol.—Ar y 7fed o Hydref diweddaf, darfu i'r Parch. Daniel Evans, Nazareth, yn Sir Gaerfyrddin, fedyddio dyn yn afon Pontyates, trwy fyned at ymyl yr afon, a chodi dwfr â'i law, a'i dywallt ar dalcen y bedyddiedig!! Beth a allai fradychu y daenell yn fwy, nâ gadael y basin cyfleus er myned i gyrchu y diferyn â'r llaw o'r afon?

AML WRAIGIAETH.—Darllenasom mewn newyddiadur yn ddiweddar, fod pob dyn ieuanc yn y Llyn Halen yn meddu oddeutu ugain o wragedd bob un, a'r hen fobl oddeutu deg bob un! Rhyfedd y fath newydd. A ydyw yn gwlawio gwragedd yno, tybied? neu, a ydyw y mwyrif yn dewis bod heb un, er mwyn i ychydig i gael eu diwallu â gormodedd?

DYODDEFIADAU YMFUDWYR AM AUR.—Dyweda papyr Americanaidd, sef y *Traveller*, fod dyoddefiadau yr ymfudwyr uchod yn ddrwg iawn, yn neillduol eu gwragedd a'u plant. Gorfu i rai fwyta cig eu mulod i'w cadw rhag newynu, ac yr oedd ereill ag oedd yn mhellach yn ol yn trengu yn ngolwg esgyrn y rhai oedd wedi trengu yn flaenorol. Mae y Saint, wrth deithio yn fwy trefnus, a than arweiniad gwell, yn gochelyd pob caledi o'r fath, ac yn cyrhaedd eu dinas yn ddiangol.

GWELEDIGAETH.—Dygwyddodd i un chwaer gyda'r Independiaid, yn Bethesda, Merthyr, tra yn cymuno yno yn ddiweddar, weled Iesu Grist yn ngwaelod y cwpan!—J. R.

RHYFEDDOD.—Mewn llythyr o Ddinas y Llyn Halen, hysbysir nad yw y criciaid wedi niweidio y cnydau eleni, fel arferol; ond bod llawer o filoedd o wylanod wedi dyfod yno yn gynnar yn y gwanwyn, a gwneyd rhyfel â'r criciaid, a'u gorchfygu, fel nad oes un o honynt yn awr i'w gweled yn y lle. Gwelid y gwylanod bob boreu yn ehedeg am filltiroedd o'r Llyn, i chwilio am y criciaid; a'r peth mwyaf hynod oedd, nad oeddynt yn byw arnynt, ond eu chwydu i fyny yn gyfain, ac felly yn parhau i'w llyncu a'u chwydu trwy'r dydd, gan ddychwelyd i'r Llyn bob nos i orphwys. Mor debyg i wyrth y sofl ieir yn ngwersyll yr Israeliaid yn yr amser gynt.

PREGETH YN ERBYN Y SAINT.—Pregethai Trochwr selog yn erbyn y Saint, oddiwrth 1 Cor. xiii, 8. Bloeddiai yn aml yn ei bregeth, "Prophwydoliaethau wedi pallu, tafodau wedi peidio, a gwybodaeth wedi diflannu, gyfeillion bach." Ar ddiwedd y cwrdd, cynnygodd yr hen ddiacon swllt iddo. "Wel," ebe'r parchedig, "chwi ydyw yr un cyntaf a gynnygodd swllt i mi am hona." "Pa beth ydych yn arferol o gael am dani?" ebe'r diacon. "Coron," meddai yntau. Yna gofynodd y diacon os oedd yn siwr o hyny. "Ydwyf, yr wyf yn gwybod hyny," atebai y parchedig. "Wel, mi welaf yn awr," ebe y diacon, "nad yw gwybodaeth wedi diflannu, fel y mynech i ni gredu gynneu."—T. H.

Y PAROT A'R BADWR.

"Cant punt am fad!" medd parot pan ar foddi;
A badwr ddaeth mewn pryd i'w ddiogelu.
'Nol dwyn y parot at y teyrn a'i piodd,
Dadleuai'r badwr am y "cant punt" glywodd
"Fe gewch," medd yntau, 'rhyn a dd'wedo'r 'deryn;"
A bloeddiai hwnw, "Rhoddwch *rot* i'r delffyn!"

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

SEREN Y SAINT;

YN CYNNWYS

EGWYDDORION "GORUCHWYLIAETH CYFLAWNDER YR AMSEROEDD,"

MEWN

TRAETHODAU, LLYTHYRON, HANESION, PRYDYDDIAETH, &c.

"Nyni a iachasom Babilon, ond nid aeth hi yn iach; gadewch hi, ac awn bawb i'w wlad: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a ddyrchafwyd hyd yr wybrau."—JER. LI, 9.

"Dring rhagot, yr efengyles Seion, i fynydd uchel."—ESA. XL, 9.

CYFROL II.

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD, CYHOEDDWYD, AC AR WERTH GAN J. DAVIS, NANTYGWENITH, GEORGETOWN.

1850.

RHAGYMADRODD.

ANWYL DDARLLENWYR,—Wele ni wedi bod un flwyddyn arall etto yn chwythu yn ein HUDGORN, ac ar ei diwedd teimlwn yn ddiolchgar i Dduw am ei ofal am danom ni a'r holl Saint. Buom yn gwneuthur ein goreu y flwyddyn hon, fel y flwyddyn o'r blaen, i udganu y pethau a glywsom o Seion, a gwyddom i ni glywed pethau ardderchog. Mae ein darllenwyr ystyriol wedi derbyn budd a lles oddiwrthym, tra y gall y rhai esgeulus fod yn amddifad o'r wybodaeth werthfawr a gynnygiwyd iddynt. Yr UDGORN yw llais Ysbryd Duw yn Nghymru; ac nad pwy sydd yn ei chwythu, geiriau y bywyd yw y rhai a roddir allan. Tystiolaethwn hyn yn eofn, canys teimlwn Ysbryd y bywyd o'n mewn, yr hwn sydd yn cyd-dystiolaethu â'n hysbryd ni; ac am hyny, gwyddom mai gwirionedd a lefarwn. Pwy bynag sydd yn hoffi sain UDGORN SEION, neu lewyrch *Seren y Saint*, gwyddom ei fod yn derbyn bywyd adnewyddol o fis i fis, ac o flwyddyn i flwyddyn, ac y mae megys pren ar làn afonydd dyfroedd, yn dwyn ei ffrwyth yn ei bryd. Mae yr UDGORN yn rhybyddio y Saint i barotoi a ffoi o Babilon, a saif y *Seren* megys yn y ffurfafen i'w goleuo. Na ddibrisied y genedl Gymreig ein *sain* a'n *goleuni*, onide nis gallant fod yn genedl i Dduw. Gŵyr y Saint pa fodd i ymddwyn tuag atom, oblegid gwyddant o ba fara y bwytawn, ac o ba ffynnon yr yfwn, er eu gwasanaethu trwy gyfrwng yr Udgorn neu'r Seren. Ni pherthyn i ni ein hunain ond ein gwendid a'n hanmherffeithrwydd; Duw bia y trysor sydd yn ein llestr pridd, a hwnw yw yr unig beth a werthfawrogwn, oblegid gallu Duw ydyw. Nid mewn gallu dyn efo'i iaith fawreddog a'i ddysg ddofn yr ymddiriedwn, ond mewn gallu ag sydd yn sibrwd meddwl Duw yn mynwes ei blant—nid iaith y cymmysgedd, eithr cyfrwng siarad y pur o galon.

Bellach, anwyl ddarllenwyr, dymunwn dangnefedd i chwi, a diolchwn o galon am y gefnogaeth a roddasoch. Mae ein gohebwyr a'n dosparthwyr yn ein cof hefyd, a chânt eu gwobrwyo am eu gwaith gan Dduw holl-gyfoethog. Mae y flwyddyn ar derfynu yn awr, a gelwir ninnau i faes 1851 i udganu yr UDGORN ceiniog bob bythefnos; a gobeithiwn y cawn ein derbyn genych yn fwy awyddus nag erioed. Gweddiwch drosom yn ddibaid; a'r Arglwydd a'ch bendithio oll, trwy Iesu Grist. Amen.

Yr eiddoch, yn rhwymyn yr efengyl,

JOHN DAVIS.

Rhagfyr 23, 1850.

welsant ei ddyscyblion yn crwydro yn erlidiedig o ddinas i ddinas, ac o garchar i garchar. Wedi hyny daeth blynyddoedd pan y cawsant eu dyfetha mewn amryfal ffyrdd, nes i'r eglwys gael ei chipio i'r diffaethwch, o olwg sarff ddinystriol y byd hwn, yno i gael ei meithrin hyd flwyddyn yr adferiad gan angel. Yna yr ymdaenodd blynyddoedd lawer o dudew dywyllwch, y rhai a fagasant yn mhlith plant dynion dduwioldeb o anwybodaeth, pan y gwelwyd llawer yn ferthyredig am grefydd heb ei grym. Fel hyn yr oedd dull y blynyddau yn cyfnewid yn barhaus, ac o un i un yn myned heibio. Wedi y blynyddoedd hirfaith o deyrnasiad gau-grefydd, bu y flwyddyn 1823 yn dyst o weled angel yn ehedeg yn nghanol y nef, yn dyfod â'r efengyl dragywyddol ganddo i'r ddaear, ar ei hefengylu i ddynion. Gwelodd blwyddyn arall ar ol hyny laddiad Iesu Grist a'i apostolion yn cael ei efelychu yn merthyrdod Joseph y prophwyd a'i frawd; a blynyddoedd canlynol a welsant y grefydd ddwyfol yn llwyddo yn ngwyneb pob erlidigaeth a gwawd. Tystia y blynyddoedd diweddaf, yn neillduol 1849, mai llwyddo a wna nes llwyr ddychwelyd teyrnas y tywyllwch, a gosod enw Iesu Grist goruwch pob enw arall.

Yn awr, anwyl ddarllenwyr, dyma flwyddyn newydd etto, a diau y bydd ei dull yn myned heibio, a'i hanesyddiaeth yn cael ei ysgrifenu. Mae ei thudalen gyntaf wedi ei ysgrifio. Am hyny, bydded pawb yn wyliadwrus, rhag y bydd gweithredoedd drwg yn cael eu hysgrifenu am danynt yn nghyfrol y flwyddyn newydd hon. Edryched yr holl Saint, a phawb sydd yn caru clywed fod Duw yn llefaru yn yr oes hon, na fyddont yn esgeuluso ei wrandaw. Mae efe yn gwybod y diwedd o'r dechreu, ac yn gwneyd ei feddwl yn hysbys i'w weision am yr hyn a gymmer le ar fyrder. Mae Efe, trwyom ni ac ereill, yn gwahodd ei bobl yn barhaus, i ddyfod allan o Babilon, rhag cyfranogi o'i phläau a'i dinystriau; a chychwyn ar frys tua Seion, lle y mae wedi addaw gwaredigaeth i'w bobl. Ufyddhaed pawb a allo i'r alwad, fel y byddo y flwyddyn hon yn flwyddyn newydd dda iddynt. Bydd blynyddau newydd Babilon yn myned waeth-waeth o hyn allan, a daw cyn hir ei blwyddyn olaf, a blwyddyn ei dinystr

mawr. Gan hyny, gweddied y Saint ar Dduw, dros eu gilydd, a throsom ninnau, ar i ni oll eleni gael "Blwyddyn Newydd dda," trwy gael ein gwaredu oddiwrth gynddaredd y gelyn, a chael llwyddiant i helaethu terfynau teyrnas yr Immanuel, fel y gallom etto ganu ar fynydd Seion,

Cawsom hyfryd waredigaeth,
Trwy ddod maes o'i "chanol hi;"
Mwyach ni fydd pläau Babel
Yn effeithio arnom ni.
Hedd sydd yma yn lle rhyfel,
Rhyddid perffaith yn lle trais:
Hyn a gawsom gan yr Arglwydd,
Am in' wrandaw ar ei lais.

DARLITHIAU JOSEPH SMITH AR FFYDD.*

DARLITH I.

Gan mai ffydd yw yr egwyddor gyntaf mewn crefydd ddadguddiedig, a sylfaen pob cyfiawnder, y mae o ganlyniad yn hawlio y lle cyntaf mewn cwrs o ddarlithiau a fwriedir er iawn ddeall athrawiaeth Iesu Grist.

Wrth ymdrin â'r pwnc o ffydd, cawn gadw at y drefn ganlynol:—

Yn gyntaf,—Ffydd ei hunan—beth ydyw?

Yn ail,—Y gwrthddrych ar ba un y gorphwysa. Ac

Yn drydydd,—Yr effeithiau a ddylifant oddiwrthi.

Yn gysson â'r drefn hon, y mae genym yn gyntaf i sylwi pa beth ydyw ffydd.

Mae awdwr yr epistol at yr Hebreaid, yn yr unfed bennod ar ddeg o'r epistol hwnw, a'r adnod gyntaf, yn rhoddi yr eglurhad canlynol ar y gair *ffydd*:—

"Ffydd yn wir yw sail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a sicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled."

Oddiwrth hyn dysgwn mai ffydd yw y sicrwydd sydd gan ddynion o fodoliaeth pethau na welsant, a'r egwyddor o weithrediad yn mhob bod deallgar.

* Meddyliasom y byddai cyfieithu y darlithiau hyn i'r Gymraeg, yn ddymunol gan ein darllenwyr oll, o herwydd eu bod mor ardderchog. Traddodwyd hwynt ar y cyntaf o flaen dosparth o Henuriaid, yn Kirtland, Ohio.

Pe buasai dynion yn iawn ystyried eu hunain, a throi eu meddyliau a'u myfyrdodau at weithrediadau eu meddwl eu hun, canfyddent yn union mai ffydd, a ffydd yn unig, yw yr achos symudol o bob gweithrediad ynddynt; ac hebddi byddai y meddwl a'r corff mewn sefyllfa ddisymwyd, a pheidiai eu holl ymdrechiadau, yn gorfforol a meddyllol.

Pe troai y dosparth yma yn ol, ac edrych ar hanes eu bywyd, o'r amser cyntaf y gallent gofio, a gofyn id lynt eu hunain pa egwyddor a'u cynhyrfodd i weithredu, neu pa beth a roddodd nerth a bywiogrwydd yn eu holl antoriaethau, galwadau, a gorchwylion cyfreithlawn, pa beth fyddai yr ateb? Ai nid y sicrwydd a feddem am bethau nad oeddem wedi weled etto, a fyddai? Ai nid y gobaith a feddech, mewn canlyniad i'ch ffydd mewn bodolaeth pethau anweledig, a'ch cynhyrfodd chwi i weithredu ac ymdrechu er mwyn eu meddiannu? Ai nid ydych chwi yn ymddibynu ar eich ffydd, neu gred, er cyrhaedd pob gwybodaeth, doethineb, a newyddion? A wnelech chwi ymdrechu i gyrhaedd doethineb a newyddion, oni buasai eich bod yn credu y gallech eu cael? A wnelech chwi hau, pe byddech heb gredu y cawsech fedu? A wnelech chwi blanu, pe credasech na chawsech gasglu o'r ffrwyth? A wnelech chwi geisio, pe na chredasech y caech? A wnelech chwi chwilio, oddieithr eich bod yn credu y cawsech afael? Neu a wnelech chwi guro, oddieithr eich bod yn credu y buasid yn agor i chwi? Mewn gair, a oes rhywbeth a allech chwi fod wedi ei wneyd, yn gorfforol neu feddyliol, pe buasech heb gredu yn flaenorol? Ai nid yw eich ymdrechiadau o bob math, yn ymddibynol ar eich ffydd? Neu, a allwn ni ofyn, pa beth sydd genych, neu a fu genych, ag na chafwyd trwy weithrediad eich ffydd? Ai nid yw eich bwyd, eich gwisgoedd, eich lletty,—oll yn deillio trwy ffydd? Adfyfyriwch, a holwch eich hunain os nad yw y pethau hyn felly.—Trowch eich drychfeddyliau ar eich meddwl eich hunain, ac edrychwch os mai nid ffydd yw yr achos symudol o bob gweithrediad ynoch; ac os mai hi yw yr achos-symudol ynoch chwi, paham nad yn mhob bod deallgar arall hefyd?

A chan mai ffydd yw yr achos symudol o bob gweithrediad mewn pethau tymmorol, felly hefyd mewn pethau ysbrydol; canys y mae'r Iachawdwr wedi dweyd, a hyny yn wirioneddol, mai y neb a *gredo* ac a fedyddier, a fydd cadwedig. Marc xvi, 16.

Fel ag yr ydym yn derbyn pob bendithion tymmorol trwy ffydd, efelly yn yr un modd y derbyniwn trwy ffydd yr holl fendithion ysbrydol ag yr ydym yn dderbyn. Ond y mae ffydd nid yn unig yn egwyddor o weithrediad, ond o allu hefyd, yn mhob bod deallgar, pa un bynag ai yn y nefoedd ai ar y ddaear. Fel hyn y dywed awdwr yr epistol at yr Hebreaid, xi, 3 :—

"Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir."

Wrth hyn y deallwn mai yr egwyddor o allu a fodolai yn mynwes Duw, trwy yr hon y lluniwyd y bydoedd, oedd ffydd ; ac mai o herwydd yr egwyddor hon o allu yn bodoli yn y Duwdod, y mae pob peth creuedig yn bodoli ; fel ag y mae pob peth yn y nefoedd, ar y ddaear, neu odditan y ddaear, yn bodoli o herwydd ffydd fel ag y bodola ynddo Ef.

Oni buasai yr egwyddor o ffydd, ni fuasai y bydoedd byth yn cael eu llunio, ac ni chawsai dyn ei wneuthur o bridd. Hon yw yr egwyddor trwy ba un y mae'r Jehofa yn gweithio, a thrwy yr hon y mae yn gweithredu gallu dros bethau tymmorol yn gystal â thragywyddol.—Cymmerwch yr egwyddor neu'r briodoledd hon —o herwydd y mae yn briodoledd—oddiwrth y Duwdod, a darfyddai fodoli.

Pwy na all weled, os lluniodd Duw y bydoedd trwy ffydd, nad trwy ffydd hefyd y mae efe yn gweithredu gallu arnynt, ac mai ffydd yw yr egwyddor o allu? ac os mai yr egwyddor o allu, y mae yn rhaid ei bod mewn dyn yn gystal ag yn y Duwdod? Dyma dystiolaeth yr holl ysgrifenwyr ysbrydoledig, a'r wers a fuont hwy yn ymdrechu ei dysgu i ddyn.

Dywed yr Iachawdwr (Math. xvii, 19, 20), wrth egluro yr achos nad allai ei ddyscyblion fwrw y cythraul allan, mai o herwydd eu hanghrediniaeth oedd ; "canys yn wir y dywedaf i chwi, Pe bai genych ffydd megys gronyn o had mwstard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symud oddiyma draw, ac efe a symudai ; ac ni fydd dim anmhosibl i chwi."

Y mae Moroni, pan yn talfyru a chrynhoi cof-lyfrau ei dad, yn rhoddi i ni yr hanes canlynol o ffydd yn egwyddor o allu. Dywed, yn nhud. 540, mai ffydd Alma ac Amulek a achosodd i furiau y carchar i ddryllio, fel y desgrifir yn nhud. 251 ; mai ffydd Nephi a Lehi a achosodd gyfnewidiad i gael ei weithredu yn nghalonnu

y Lamaniaid, pan y cawsant eu gorchuddio gan yr Ysbryd Glân a chan dân, fel y gwelir yn nhud. 403; ac mai trwy ffydd y symudwyd y mynydd Zerin pan lefarodd brawd Jared yn enw yr Arglwydd. Gwel hefyd tud. 54, o'r ail argraffiad Ewropaidd.

Mewn ychwanegiad at hyn dywedir yn Heb. xi, 32—35, i Gedeon, Barac, Samson, Jephthae, Dafydd, Samuel, a'r prophwydi, trwy ffydd, oresgyn teyrnasoedd, gwneuthur cyfiawnder, cael addewidion, cau safnau llewod, diffoddi angerdd y tân, dianc rhag min y cleddyf, cael eu nerthu o wendid, eu gwneyd yn gryfion mewn rhyfel, a gyru byddinoedd yr estroniaid i gilio, a gwragedd i dderbyn eu meirw trwy adgyfodiad, &c., &c.

Josua hefyd, yn ngolwg holl Israel, a orchymynodd i'r haul a'r lleuad i sefyll; a bu felly. Jos. x, 12.

Yr ydym yn deall yma, fod yr ysgrifenwyr ysbrydoledig yn dwyed fod yr holl bethau hyn yn cael eu cyflawni trwy ffydd. Trwy ffydd y lluniwyd y bydoedd. Llefarodd Duw, clywodd *chaos*, a daeth y bydoedd i drefn trwy y ffydd ag oedd ynddo EF. Efelly gyda dyn hefyd; llefarodd trwy ffydd yn enw Duw, a safodd yr haul, ufyddhaodd y lleuad, symudodd y mynyddoedd, cwympiodd carcharau, cauwyd safnau llewod, collodd y galon ddynol eu heiddigedd, tân ei angerdd, byddinoedd eu gallu, y cleddyf ei ddychryn, ac angeu ei awdurdod; a'r cyfan o hyn trwy y ffydd ag oedd ynddynt.

Oni buasai y ffydd ag oedd mewn dyn, gallent fod wedi llefaru wrth yr haul, y lleuad, y mynyddoedd, carcharau, y galon ddynol, y tân, y byddinoedd, y cleddyf, ac wrth angeu, yn ofer!

Ffydd, ynte, yw yr egwyddor fawr lywodraethol gyntaf ag sydd â gallu, rheolaeth, ac awdurdod ar bob peth; trwyddi y maent yn bodoli, trwyddi y maent yn cael eu dal i fyny, trwyddi y maent yn cael eu cyfnewid, neu trwyddi y maent yn aros, yn unol ag ewyllys Duw. Hebddi nid oes dim gallu, ac heb allu ni allai fod creadigaeth na bodoliaeth!

EPISTOL Y PRIF-GYNGHOR AT Y SAINT CYMREIG.

ANWYL SAINT,—Dyma y waith gyntaf i ni eich anerch yn y dull hwn; er hyny, yr ydych wedi bod yn gwrandaw arnom er dechreuad ein goruchwyliaeth, mewn rhyw ddull neu gilydd, naill ai bob mis yn yr UDGORN, neu mewn cymmanfaoedd chwar-

terol a blynyddol, neu yn ein hymweliadau atoch. Yr ydym wedi llefaru wrthych trwy lywyddion cynnadleddau a changenau, a thrwy bob swyddog yn Nghymru. Gweddiwn yn fynych drosoch oll, ar i'n Tad grasol eich bendithio â'i Ysbryd, fel ag y byddoch yn ddoeth i iachawdwriaeth; a gobeithiwn eich bod chwithau yn gweddio yn barhaus drosom ninnau, ar i Dduw i'n llanw â doethineb er eich arwain chwi ar hyd ei ffyrdd. Mae eiddigedd y diafol yn fwy yn ein herbyn ni nâ neb yn Nghymru, ac y mae anghen i'r holl Saint weddio yn daer ar ein rhan, fel y gallom sefyll yn ddisigl hyd y diwedd.

Hyderwn eich bod yn ufyddhau i bob dysgeidiaeth a roddir i chwi o bryd i bryd, a'ch bod yn awyddus am fwyd ysbrydol yn barhaus, gan ystyried mai geiriau gweision Duw yw y bwyd hwnw, ac nad oes ffordd i dderbyn geiriau y bywyd tragwyddol ond trwy enau swyddogion yr eglwys.

Mae eich manteision yn awr yn cynnyddu yn barhaus, gan fod genych gymmanfaoedd yn mhob parth o'r wlad, lle y gallwch chwi a'ch bugeiliaid dderbyn adnewyddol fywyd bob tro. Ymdreched yr holl swyddogion i fod yn bresennol yn mhob un, ac hefyd yn mhob cynghor, fel y galiont gael cyfleusdra i ddeall cyfreithiau teyrnas Dduw, a chasglu doethineb i'w gweinyddu. Dylai pob llywydd cangen, neu ei gynghorwyr, fod yn bresennol yn mhob cynghor, canys yno y mae eu holl nerth. Rhaid iddynt dderbyn eu bwyd ysbrydol yn wastad trwy eu pen, os ydynt am gynnyddu ar ddelw Duw. Mae gormod o esgeulusdod mewn rhai manau ynghylch hyn; a gobeithiwn y diwygir ar frys. Yr ydym yn caniatâu i lywyddion cangenau pellenig mewn cynnadleddau, i alw eu swyddogion ynghyd, bob pythefnos, neu amlach, i'w dysgu i weinyddu yn eu gwahanol swyddi, ac i ofyn cwestiynau ynghylch yr hyn a fyddo yn dal cyssylltiad â hwynt fel swyddogion; ond ni fydd rhyddid i drin unrhyw faterion a berthyn i gynghor y gynnadledd. Pob peth na fyddo y llywyddion yn wybod, a allant ddysgu yn y cynghor cynnadleddol.

Y mae genym sylw fel hyn i wneuthur ynghylch y cymmanfaoedd. Mae yn hysbys eu bod yn lliosog, ac yn dygwydd yn fynych yn yr un lle. Achosa hyny weithiau dlodi mawr yn mhlith y Saint sydd yn y lleoedd hyny, gan fod cymmaint o ddyeithriaid yn bwyta ganddynt. Gwyddom fod hyny yn llesgâu laweroedd yn y ffydd; a chynghorem lywyddion y cynnadleddau

i ddysgu'r Saint i ddarparu drostynt eu hunain a'u bugeiliaid yn mhob cymmanfa felly, fel na byddont mewn un modd yn faich ar y Saint tlodion. Mae yr un mor rhwydd i ddynion gosti eu hunain mewn cymmanfa, ag ydyw mewn ffair neu farchnad. Nid mewn cymmanfa y dylai'r Saint ymarfer eu llettygarwch, ond ar achosion ereill. Mae cymmanfa yn ormod ar unwaith. Mae tai llywyddion y cynnadleddau hefyd yn cael eu gorlenwi yn afresymol ar achlysuron o'r fath, nes y mae eu teuluoedd yn dychrynu rhag gweled un gymmanfa arall. Dylai y llywyddion gael llonydd ar amseroedd felly gan bawb, ond y rhai sydd â negeseuau ganddynt. Gwyddom bethau fel hyn trwy brofiad ein hunain, ac am hyny yr ydym yn dysgu ereill. Gobeithiwn y bydd awgrym fel yna yn ddigonol i bawb.

Dymunwn alw sylw y Saint a'r swyddogion oll at yr eglurhad a roddwyd yn yr Udgorn diweddaf, mewn perthynas i ddyfodiad yr annysgedig a'r digred i gyfarfodydd neillduol y Saint. Dichon y bydd yr eglurhad hwnw yn achosi i lawer o'r byd ddyfod i'r cyfryw gyfarfodydd, yn fwy o lawer nag arferol; ond na ofaled neb o'r Saint ynghylch eu presennoldeb. Aent yn mlaen fel arferol â phob peth, er adeiladu yr eglwys; ac ymestyned pob un at berffeithrwydd yn yr amrywiol ddoniau,—mewn tafodau, cyfieithad, prophwydoliaeth, canu a gweddio â'r Ysbryd ac â'r deall, &c. Na thristäer dim o herwydd presennoldeb barnwyr y byd hwn: nid yw y Saint i gael eu barnu gan neb ond y sawl sydd wedi derbyn ysbryd prophwydoliaeth a dadguddiad. Nis gall y byd dderbyn hwnw, ac felly ni allant farnu dim mewn perthynas i'r Saint. Mae y Saint i fod yn oleuni y byd; ac yna lle y byddont hwy wedi ymgasglu ynghyd, y mae yno lawer o ganwyllau yn goleuo; a phwy a ŵyr nas gall eu goleuni oleuo y tywyllaf o ddynion. Y mae mwy o Ysbryd y goleuni yn nghyfarfod cymdeithasol y Saint, nag mewn un arall; a chan hyny, pa berygl sydd i'r byd ddyfod i mewn atynt? Dim yn y byd. Gadewch iddynt i ddyfod; gwyddom am lawer sydd wedi eu hargyhoeddi felly. Ond etto, y mae gwaith gan y llywyddion a'r Saint i wylio rhag dynion hocedus a drwg, rhag eu bod yn cymmeryd arnynt i fod yn Saint, a hwythau yn fleiddiaid. Na dderbynier neb fel Saint i'ch tai na'ch cyfarfodydd, heb lythyr argraffedig, wedi ei arwyddo yn rheolaidd. Cyhoeddwyd o'r blaen nad yw y Saint i ymarfer un ddawn ysbrydol, na thystiolaethu, ond yn eu cang-

enau eu hunain. Mae trefn a doethineb yn hyny, a dysger felly yn mhob cangen; a bydd bendith Duw yn dilyn.

Dymunwn sylwi wrth y llywyddion a'r Saint sydd yn y Gogledd, yn gymmaint â bod yr Henuriad Abel Evans yn bwriadu ymfudo i Seion, na fydd neb yn bresennol yn cael ei osod yn ei le; ond etto y gofelir am danynt, trwy ddanfon cenad yn awr ac yn y man i ymweled â hwynt, a'u dysgu. Rhodder digon o ymddiried yn y llywyddion sydd ar y gwahanol gynnadleddau yno, a byddant yn ddigon galluog eu hunain. Ufyddhaed y Saint a'r swyddogion oll i lywyddion y cynnadleddau, megys y gwnelent i'r Henuriad A. Evans, a bydd bendith ar eu penau. Y Duw grasol a'ch bendithio chwi oll.

Y mae un peth neillduol etto, cyn diweddu, a ewyllysiem nodi wrth y llywyddion o bob gradd, a'r Saint hefyd. Yn gymmaint â bod mwy o fanteision gan Saint y Dyddiau Diweddaf, nâ'r Saint cyntefig, dylent wneyd fawr o'r manteision hyny. Mae yr argraff-wasg yn fendith sydd yn perthyn i'r dyddiau diweddaf yn unig, ac nid oes un fendith yn fwy. Pwy sydd i bregethu i foneddigion ein gwlad, i'w phregethwyr a'u hoffeiriadon? Ni chaiff neb ond llyfrau ddyfod yn agos atynt. Pwy sydd i argyhoeddi y lluaedd dynion gonest sydd yn rhy uchel eu cymmeriadau i ddyfod i lawer ystafell sydd gan y Saint? Beth a wneir o'r diaconiaid ac ereill sydd yn fawr eu sêl i beidio myned i un man, ond y capel? Ai dynion anllythyrenog a diddylanwad yn unig sydd eisieu eu hargyhoeddi? Nage, nage; ond hefyd y dynion mwyaf da, a mwyaf eu dylanwad a'u cymmeriad. Gan hyny, annogwn yr holl lywyddion a'r Saint i fynu cyflawnder o'r gwahanol draethodau bychain sydd yn cael eu hargraffu yma, a phigo y swyddogion mwyaf eu dylanwad i fyned â hwy o dŷ i dŷ, a'u newid bob wythnos. Gwna hyny fwy o waith na ddychymmyga neb; canys pa le y ceir geiriau â chymmaint o ddoethineb Duw ag sydd yn y llyfrau a gyhoedda prif-lywyddiaeth y genedl? Os oes rhyw gynnadledd am lwyddiant anarferol, ac am gael dynion darllengar a dylanwadol i'w plith, bydded iddynt ddosparthu mwy o lyfrau. Dygant ffrwyth ar eu canfed, a magant Saint mwy treiddgar a dylanwadol, y rhai a wrandawant fwy ar yr hyn a ysgrifenir o fis i fis, nag a wna llawer yn awr. Yr ydym yn ysgrifenu y pethau hyn, o Lewydd mai nyni a osodwyd i'ch dysgu yn mhob peth: ac yr ydym mor hyf i'ch dysgu i gyfranu.

at lyfrau ac at gynnaliaeth llywyddion eich cynnadleddau, ag yr ydym wrth eich dysgu i weddio drosom. Yr ydym yn dymuno na fydd un llywydd na swyddog o un math, heb gael ei annog i ddarllen yr ysgrythyrau, a'r holl lyfrau a gyhoedda yr eglwys yn y dyddiau hyn, fel y byddont hwythau yn creu awydd yn y Saint, a'r Saint yn y byd. Yn ol fel y byddo tuedd pob llywydd, y bydd pawb dan ei lywyddiaeth: ni fydd llawer o wobr o beidio myned i drafferth ynghylch gwerthu a dosparthu llyfrau, mwy na phregethu; canys y mae llyfr yn gymmaint o bregethwr ag un swyddog, os nad mwy, ar droion, pan fyddo y swyddog yn annhrwsiadus, neu yn gwisgo siaced neu neisiad coch. Dylai pob swyddog sydd yn sefyll uwchben y cyhoedd, fod yn drwsiadus, ac yn debyg i bregethwr yn ei wisg, onide pwy ond rhywrai tebyg iddo ei hunan a'i gwrandawa?

Yn awr, yr ydym yn diweddu, gan ddymuno y bydd i'r Arglwydd fendithio ei Saint oll trwy Gymru; ac yr ydym ninnau yn gadael ein bendith a'n tangnefedd arnynt oll, yn llywyddion, swyddogion, a Saint, gan ddywedyd y bydd mwy o lwyddiant yn eu dilyn o hyn allan nag erioed. Dyna yw ein gweddi daer yn enw ein Harglwydd Iesu Grist. Amen.

Eich gostyngedig weision yn Nghrist,

William Phillips,
Abel Evans,
John Davis.

"HEB ARIAN, AC HEB WERTH."

Yn fy nheithiau yn mhlith y Saint, clywais y testun uchod yn cael ei ddefnyddio yn bur aml; gan rai o herwydd anwybodaeth, a chan ereill o herwydd na feddent ond eneidiau bychain. Mae y Saint yn gyffredin, er yn dlawd, yn fobl haelionus, cymmwynasgar, a rhwydd eu calon; ac wrth ystyried eu galluoedd bychain, y mae yn syndod i weled yr hyn a allant gyflawni. Ond yn eu plith y mae ychydig o ddynionach, y rhai, tra mae ereill yn gosod eu llaw wrth y gwaith, a ânt oddiamgylch, gan fethu bod yn llonydd eu hunain, na gadael ereill yn llonydd, os gallant hwy help; a phan y byddo rhyw henuriad yn gwneyd ei anghen yn adnabyddus, trwy erfyn cochl, pâr o esgidiau, neu gost trafaelu;

neu os bydd llywydd cynnadledd ag eisieu modd i fyned i'r Dyffryn, y mae'r ceintachwr yn botymu ei boced, ac agor ei lygaid mewn llawn syndod, gan waeddi,—"Yr oedd yr apostolion yn pregethu heb arian, ac heb werth: meddyliais pan yr unais â'r eglwys hon na fyddai dim arnaf i dalu." Mewn gwirionedd yr wyf yn credu fod rhai dynion yn cymmeryd eu bedyddio dan yr argyhoeddiad y byddant yn safio rhent eu hen gorau a phris y *class tickets*; a chewch eu clywed yn brolio gymmaint a wnaethant dros yr henuriaid sydd wedi myned, ac yn y gangen yr oeddynt yn perthyn iddi yn flaenorol. Siaradant ynghylch rhoddi eu bywyd i lawr, wynebu angeu yn ei ddulliau erchyllaf, a llawer o bethau ereill nad yw neb am iddynt wneyd. A phan y celont allan y dirgelwch enbyd o fod rhent y Neuadd i gael ei dalu, fod yr henuriad a'i deulu yn byw fel dynion ereill, heblaw trwy ffydd yn unig, a bod eisieu dillad, bwyd, a lle i guddio eu penau arnynt, ac arian i dalu am ager fadau a cherbydau: a dywedwch ynghylch talu degwm i adeiladu teml i Arglwydd y lluoedd; pa le, bryd hyny, y mae'r cawr galluog ag oedd yn gwneyd y fath fwstwr? y mae wedi cilio o'r ffordd yn ddystaw, yn ddechreu canfod beiau, yn aros ymaith o'r cyfarfodydd, ei feddwl yn dechreu tywyllu, nes yn y diwedd, y mae duw y byd hwn yn dallu ei lygaid—mae yn myned yn wrthgiliwr, ac yn colli ei enaid!

Yr oedd Iesu, pan yn danfon allan ei weision i bregethu yr efengyl, yn gorchymyn iddynt i beidio darparu pwrs nac ysgrepan, na dwy bais, &c., ac i bregethu yr efengyl heb arian ac heb werth. Ond, a feddyliodd efe na fuasai eu dillad byth yn treulio allan, ac na fuasai arnynt byth eisieu arian? Dim y fath beth. Yr oedd arno ef eisieu profi ffydd ei weision, ac hefyd i gael gweled os gwnai y byd eu derbyn trwy ufyddhau i'w geiriau, eu bwyda, eu dilladu, a'u diwallu ag arian, os byddai anghen, a'r bobl yn alluog i hyny; a thrwy hyny i gael prawf ai cael ei dderbyn neu ei wrthod a gawsai efe ei hunan; canys dywedai, "Yr hwn sydd yn eich derbyn chwi, sydd yn fy nerbyn i; a'r hwn sydd yn eich gwrthod chwi, sydd yn fy ngwrthod i." Pe buasai efe wedi sefydlu trysorfa genadol, gan roddi arian iddynt i dalu am letty yn y dref nesaf, ac adeiladu capel, rhenti corau am hyn a hyn y mis neu'r chwarter, a chael cyflog sefydlog am bregethu, nis gallai efe brofi y naill na'r llall. Ond gadewch i ni weled pa fodd y

pregethai yr apostolion heb arian ac heb werth. Ymgynnullasant yn Jerusalem yn ol gorchymyn yr Iachawdwr, pregethasant yr efengyl, a bedyddiasant y dydd cyntaf 3,000 o eneidiau, y rhai a werthasant eu meddiannau a'u tiroedd, gan eu rhanu rhwng pawb. Darllenwn yn y bedwerydd bennod o'r Actau, er nad oedd yr apostolion yn codi tâl am bregethu, nad oedd eisieu dim arnynt; pa fodd, ynte, yr oeddynt yn byw? Y rhai oedd ganddynt feddiannau a thiroedd, a'u gwerthasant, ac a ddaethant â'r arian, gan eu gosod wrth draed yr apostolion; ac un gwr tlawd a'i wraig, wedi gwerthu eu heiddo, a chadw cyfran o'r arian iddynt eu hunain, a darawyd yn farw am ddweyd celwydd yn eu cylch. Nid wyf yn meddwl fod hyn yn reol barhaus, ond mai amgylchiadau oedd yn gofyn hyny ar y pryd.

Dangosir fod yr efengyl i gael ei phregethu heb arain ac heb werth, heb ddarparu pwrs nac ysgrepan. Nid pa fodd y mae cael bywioliaeth sydd yn trwblu meddwl Henuriad y dyddiau diweddaf. Y mae yn gyntaf yn ceisio adeiladu teyrnas Dduw; er gwneuthur hyn y mae yn gadael ei wlad, ei artref, ei gyfeillion, a'i gyfan; yn teithio miloedd o filltiroedd ar fôr a thir; lawer gwaith heb artref, diddosfan, na bwyd, heblaw terfysg meddwl ddydd a nos ynghylch iachawdwriaeth y Saint a llwyddiant teyrnas Dduw. Pwy a all fwrw gwerth y llafur? Pe byddai i ni werthu ein meddiannau, ein tiroedd, a phob peth, a rhoi yr arian wrth draed yr apostolion y dyddiau hyn; pe byddai i ni eu dilladu mewn aur a gemau o'u coryn i'w traed, a wnai hyny adferu anwylaidd gyfeillion, plant, brodyr, a chwiorydd, y rhai pan deyrnasai *mobrocracy*, trwy ddyoddefiadau ac erlidigaeth a roddwyd mewn beddau anamserol? A fyddai hyny yn bris am y wybodaeth nefolaidd a'r trysorau tragywyddol a drosglwyddwyd i ni gan y dynion hyny, y rhai, ynghanol tywallt gwaed ac angeu, yn cael eu hamgylchu gan wrthgilwyr a chythreuliaid mewn dull dynol, a safasant yn gadarn fel gorchfygwyr dewrion Seion? Na fyddai yn ddiau; canys ni all dim llai nâ choron a theyrnas anniflanedig fod yn wobr ddigonol; y maent hwy yn deilwng o honi, a chânt ei meddiannu. Na ofned neb ei fod yn gwneuthur gormod, ynte,; canys fel y maent yn hau, y cânt fedi hefyd. Peidiwch a gofalu gormod ynghylch bod yr henuriaid yn safio arian. Ni adnabyddais un erioed yn gwneyd hyny. Os caiff efe ond bara a dwfr, ac yntau yn gwybod nas gall y bobl roddi dim

iddo yn well, ni wna byth geintachu. Os bydd ganddo fwy nag sydd arno anghen, efe yw y cyntaf i estyn ei law at yr anghenog, neu at rywbeth sydd yn dal cyssylltiad â theyrnas Dduw.

Ni fydd i mi byth dwyllo pobl trwy ddweyd wrthynt nad oes arnaf eisieu dim. Pregethaf yr efengyl yn gyntaf, ac ychwanegaf at hyny fy mod heb artref, bwyd, dillad, arian, fel y gallant hwy gael y fraint o ddarparu yr unrhyw; ac etto pregethaf yr efengyl heb arian ac heb werth. Llawenyched y Saint am gael y fraint o wasanaethu tuag at anghenrheidiau gweision Crist, fel y byddant yn mhlith y rhai hyny a ddywedir wrthynt, "Deuwch chwi, fendigedigion fy Nhad, etifeddwch y deyrnas a barotowyd i chwi er cyn seiliad y byd: canys bum newynog, a chwi a roisoch i mi fwyd: bu arnaf syched, a rhoisoch i mi ddiod: bum ddyeithr, a dygasoch fi gyda chwi: bum noeth, a dilladasoch fi: bum glaf, ac ymwelsoch â mi: bum yn ngharchar, a daethoch ataf."

W. C. Dunbar.

DYLEDSWYDD PLANT Y GOLEUNI.

Dylai plant y goleuni, yn eu cenedlaeth, fod yn gallach nâ phlant y tywyllwch; ond nid felly y mae yn aml, yn y ddyddiau hyn, mwy nâ'r dyddiau cyntefig. Dylai y sawl sydd yn y goleuni, i rodio, a gwneuthur pob peth arall, yn y goleuni, fel y byddo ei weithredoedd yn eglur i bawb. Nid yw y nos yn cydagweddu â phlant y dydd; canys i ddeiliaid y tywyllwch y mae yn perthyn. Dyledswydd y Saint, ynte, yw gwneuthur yr hyn a allont yn y dydd, fel y gallont hwy fod yn gorphwys yn y nos, er rhoddi llonyddwch i blant y tywyllwch i gyflawni eu gweithredoedd drwg. Mae yn arferiad rhy gyffredin yn mhlith y Saint, yn neillduol yn y Gweithiau, i aros gormod yn nghyfeillach eu gilydd ar hyd y tai yn y nos. Gwir fod y gyfeillach yn felys, ond dylai y Saint feddu mwy o ddoethineb. Beth a ddywed anghredinwyr pan welant Saint yn gwneyd arferiad o beidio myned i'w lletty cyn deuddeg neu un yn y nos? Ni ddylai fod un aelod yn aros yn nhŷ neb dros ddeg o'r gloch, os na fydd ganddo ddyben neillduol i hyny. Mae y swyddogion, ar bob amserau, yn cael eu galw at gleifion ac i fedyddio; ond dylent ymdrechu i beidio treulio gormod o amser at hyny yn y nos, o herwydd fod dylanwad y tywyllwch yn effeithio ar eu gwaith.

Pan fyddo yn amser i bawb fyned tua thref, y mae llawer un yn cofio fod eisieu gosod dwylaw arno, &c; dylai hyny gael ei wneyd mewn amser. Arferiad drwg iawn hefyd yw canu yn anamserol; mae yn achosi erlidigaeth ar y Saint, ac oerfelgarwch yn mhlith brodyr. Nid oes dim yn fwy dinystriol i gysur a llwyddiant y Saint, nâ bod rai rhai o honynt yn cael eu llanw gan frodyr a chwiorydd am oriau yn y nos, i'r dyben o ymddyddan, canu, adrodd dadleuon, &c., nes byddo y lle yn debycach i dafarn o lawer nag i letty teuluaidd. Mae llawer yn dyoddef pethau fel hyn, ond gall pawb wybod nad ydynt yn eu hoffi. Pa le mae gartref y teuluoedd hyny? Pa bryd y maent yn cael cyfleustra i siarad â'u gilydd? Dichon y bydd dyeithriaid yn galw yn eu tai yn y dydd; ac y mae yn drueni na chawsent y nos iddynt eu hunain. Llawer llywydd cangen neu gynnadledd, a'u teuluoedd, sydd yn dyoddef yn druenus gan ymddygiadau o'r fath. Mynych y gwelsom Capt. Jones, y brawd W. Phillips, ac ereill yn cael eu croesawi, pan wedi blino wrth deithio, â lloned tŷ o Saint, rhai wedi parotôi iddynt nifer o gleifion i'w gwella, ereill ddigonedd o gwestiynau i'w hateb, a llawer yn awyddus i adrodd pa fodd yr argyhoeddwyd hwynt; nes eu cadw rhag gorphwys dim hyd hanner nos. Mae hyny yn hollol feius: nid dyna y ffordd i roesawu brawd dyeithr; ac nid dyna y ffordd i ddystewi ceintachrwydd gwragedd y rhai sydd allan ormod yn y nos. Dysged y llywyddion bethau fel hyn i'r Saint, a pheidient rhoddi esiamplau drwg eu hunain. Nid trwy osod dyeithr i fendithio yr holl fwyd, gosod dwylaw ar bawb, a sefyll ar y llawr hyd hanner nos, y mae ei roesawu, ond trwy olchi ei draed, gosod bwyd o'i flaen, a'i wahodd mewn amser i'r gwely. Os mai y Saint yw plant y goleuni, na fydded eu goleuni yn oleuni canwyllau, onide dichon y tywyllant fwy nag y goleuant.

ANERCHIAD YMADAWOL ABEL EVANS.

Anwyl Saint Cymru,—Dymunaf eich anerch ar fy ymadawiad i wlad arall, y lle ag y mae fy enaid yn ei hoffi cyn ei weled, ond yn unig drwy ffydd, yr hon a ddaeth drwy glywed gair Duw; a chan fod Duw yn ein galw allan o Babilon, da genyf yw ufyddhau iddo, er y carswn weled llawer mwy mewn ufydd-dod i'r alwad ddwyfol hon, o'm hanwyl frodyr a chwiorydd, yn enwedig

y sawl sydd â modd ganddynt. Y Duw da a agoro y ffordd i'r tlodion ar ein hol, yw fy ngwir ddymuniad a'm gweddi barhaus ar yr Hwn sydd â phob calon yn ei law, er mwyn Crist. Yr ydwyf wedi bod yn llafurio yn eich plith, er yn agos i chwech mlynedd bellach; a theimlaf fy hun yn ddiolchgar am gael y fraint fawr hon o wasanaethu arnoch, pan yn gwybod plant i bwy ydych, sef i Dduw. Yr ydwyf fi o'm calon hefyd yn ddiolchgar i'r Hwn a'm galwodd ac a'm nerthodd yn y swydd bwysig hon hyd yma; ac ymddiriedaf yn yr un gallu dwyfol yn ei wasanaeth yn yr amser dyfodol, i arwain ac amddiffyn fy anwyl frodyr a chwiorydd tua'r fan y cânt ddiddosfa, pan y bydd nerthoedd y nefoedd yn cael eu hysgwyd—pan y bydd yr heintiau a'r plaau ar Babilon, a'r ddaear yn ysgwyd fel bwth, yn siglo fel meddwyn —pan y bydd pob gau noddfa wedi darfod, a'r phiolau yn cael eu tywallt ar Babilon fawr—pan yr ymwelir â'r lleoedd uchel yn yr uchelder, a thrigolion y ddaear ar y ddaear, a'u carcharu mewn carchardy; ac ar ol llawer o ddyddiau yr ymwelir â hwynt!

Ar fy ymadawiad y tro hwn o Gymru, yr ydwyf yn teimlo fy hun yn rhydd oddiwrth waed pawb oll, allan o'r eglwys, ac hefyd ynddi. Nis gwn am un dim o'm heiddo a fu yn achos i gymmaint ag un i adael yr eglwys hon, nac hefyd a rwystrodd neb i ddyfod iddi o'r byd. Hefyd, gallaf alw ar bob swyddog a Saint, os oes gan rywun ryw gyhuddiad yn fy erbyn, o ryw barth o Gymru, am beidio a chuddio dim cyn fy ymadawiad, am yr hyn y byddaf yn dra diolchgar.

Ac anwyl frodyr a chwiorydd Gogleddol, yr ydych bob amser wedi gwrandaw ar bob cynghor o'm heiddo, am a wn i am danynt; a dymunaf etto ar i chwi wrandaw ar y cynghor olaf hwn o'm heiddo yn Nghymru; a hyn ydyw—sef, ymddiried digon yn yr offeiriadaeth, yr hon sydd yn meddiant gweision Duw a fydd yn eich plith, ac yn llywyddu arnoch. Ufyddhau ac ymddiried ynddynt hwy, yw ymddiried ac ufyddhau i Dduw; a thra y gwnewch hyny, bendithir chwi gan yr Hwn a'ch bendithiodd hyd yn hyn. Ond os anufyddhau a gwrthwynebu a wnewch y llywyddion a rydd Duw i'r dyben eich amddiffyn rhag eich gelynion, yna daw y gelyn i mewn fel yr afon, a chollwch yr Ysbryd Glân a'i gysuron a'i fendithion dwyfol; ac, O golled fawr a fydd hyny, anwyl Saint. Hefyd, na fydded i chwi feddwl y gellir eich diogelu na'ch amddiffyn gan yr hen fugeiliaid a fu yn eich

amddiffyn, am y bydd ganddynt lawn waith i ofalu am ereill a rydd eu Brenin i'w gofal, lle y bydd cryfach gelynion a mwy o ymosodiadau, a chyfrwysach o lawer. Ond eich llywyddion chwi a welant ac a ddeallant ymosodiadau eich gelynion yn yr amser a ddel, am y gwna'r gelynion gynnyg mewn llawer dull newydd; am hyny, nis gall yr oll a gawsoch o ddysgeidiaeth yn yr amser a aeth heibio, i fod yn ddigonol yn yr amser dyfodol, am fod y diafol yn newid ei ddull a'i fyddinoedd er ymosod ar fyddinoedd yr Iesu addfwyn; ond er hyny, gwel yr offeiriadaeth ddwyfol ei holl drefniadau ef mewn pryd. Am hyny, bydded i'r holl Saint fod yn barod ar y tarawiad, gan ddysgwyl gorchymyn eu llywyddion, a'r llywyddion eu llywyddion hwythau—pob un yn ei le ei hun.

Yn awr, yr wyf yn terfynu, gan gyflwyno fy niolchgarwch mwyaf am yr holl garedigrwydd a gefais yn mhob dull gan fy mrodyr a'm chwiorydd anwyl. Gweddiwch lawer etto droswyf fi a'r ymfudwyr, fel y gallom oll gydgyfarfod mewn llawenydd ar fynydd Seion, wedi maeddu ein holl elynion. Bellach, canaf yn iach i'r holl Saint; a'r Arglwydd grasol a'ch bendithio ac a'ch cadwo chwi a minnau yn ei deyrnas, yw gwir ddymuniad

Eich brawd yn y cyfammod newydd,

ABEL EVANS.

A YDYW TYWALLTIAD YR YSBRYD YN GALW AM FWY O ARIAN?

DICHON fod y gofyniad hwn yn hynod yn ngolwg rhai, ond nid felly yn ngolwg pawb. Darfu i ni ei ofyn, o herwydd i ni ddarllen yn y "Family Herald" am Ion. 5, 1850, y dernyn canlynol:—

"Ymddengys mai arian yw enaid y byd; mae hyd y nod yr Efengyl yn cael ei chyhoeddi i'r paganiaid trwy allu arianol; ac er i Sylfaenydd mawr yr Eglwys awdurdodi ei apostolion cyntaf i fyned allan 'heb arian ac heb bwrs i'w cadw,' y mae areithwyr Neuadd Exeter, y rhai sydd yn ystyried eu hunain yn olynwyr cyfreithlawn a gogoneddus y cenadon cyntefig, yn methu symud cam heb y peth halogedig hwnw ag y gorchymynwyd i'r cenadon cyntefig i ymgadw rhagddo. Cymmerodd dadl neillduol le yn ddiweddar rhwng dau dduwinydd Ysgotaidd, Drd Candish a Begg, ynghylch pwnc yr arian. Rhoddwn hi yn ngeiriau newyddiadur yn Edinburgh, a elwir 'Witness'. Y mae yn rywbeth arddderchog. 'Dywedai Dr. Begg, mewn cyfeiriad at y posibl-

'rwydd a grybwyllodd Dr. Candish, o dywalltiad anarferol o Ysbryd Duw, am yr hyn y credai efe y byddai yn sicr o achosi dyled,—ei fod ef (Dr. Begg) yn dyfod i benderfyniad gwahanol iawn, gan ei fod o'r farn y dylasent gael gorphwysdra, neu lonyddwch, fel y geilw masgnachwyr hyny, er parotoi gogyfer â'r fath achosion o eisieu sydyn.' Yr oedd y ddau yn awchlym am yr arian; ond yr oedd un yn dadleu nad oedd yr arian yn dda ond yn unig i ddenu Ysbryd Duw i'r symudiad; ac yna y gallent leihau y baich arianol, o herwydd y gallent wneyd efo llai o arian, neu heb ddim, gyda'r Ysbryd: meddyliai y llall na ddylai fod un math o orphwysiad, rhag i'r Ysbryd, trwy weled y trysorfeydd yn lleihau, dynu yn ol ei râs mewn gradd gyferbyniol."

Gallem feddwl, wedi darllen y sylwadau synwyrol uchod, nas gall yr enwadau crefyddol ddysgwyl llwyddiant mawr yn y gwledydd tramor, oddieithr cael llwyddiant mawr cartrefol i gasglu arian ato yn flaenorol. Nad pa faint o dywalltiadau yr Ysbryd a dderbyniant, ni chânt byth ddigon er danfon gymmaint ag un cenadwr ymaith heb bwrsaid da o arian, nac heb lawer o ddillad a phob peth arall, fel na byddo un achos iddo ymddiried dim yn Duw ond yn unig ei gadw rhag boddi ar y môr. Yn mha beth y mae Duw yn ateb gweddiau taerion Cristionogion y wlad hon ar ran y paganiaid? Nid yw yr Ysbryd a siaradant yn ei gylch, yn helpu dim; yr arian yw yr holl nerth. Pan balla yr arian, mae y cenadon yn dychwelyd, oblegid ni wna yr Ysbryd agor calon neb i'w cynnorthwyo. Y mwyrif o'r credinwyr tramor yw y plant (neu eu rhieni) a ddysgir ag arian y wlad hon. Nid oes yno nemawr waith unrhyw ysbryd, ond yr ysbryd ariangar. Meddyliwn pe buasai crefyddwyr y wlad hon yn treulio amser eu cyfarfodydd gweddio cenadol, at ennill a chrynhoi fwy o arian i'r cenadon, y buasai eu hefengylau yn llawer mwy llwyddiannus nag yn y maent yn awr, ac y buasai mwy o'r peth a alwant yn dywalltiad yn cael ei roddi. Yn wir, yr unig dywalltiad sylweddol ac effeithiol, yw y tywalltiad arianol i'r dysglau; dyna sydd yn argyhoeddi y paganiaid, ac fe ŵyr y cenadon hyny yn dda. Pa ysbryd, ond yr un arianol a sylweddol, a gynhyrfa neb o feibion Cymru i adael eu gwlad, a myned i blith paganiaid i bregethu? Dyweder wrth rai o honynt sy'n dymuno myned yn genadon, y rhoddir digon o arian iddynt i'w cludo i ben eu taith, a'u cynnal am flwyddyn gyfan; ac wedi hyny fod yn rhaid iddynt ymddibynu o hyd ar drugaredd Duw. Ai tybied yr elent? Na, gwyddant fwy am nerth arian, nag am

nerth eu Creawdwr. Mynant hwy sicrwydd am fywioliaeth yn gyntaf, a mawr dda iddynt; os mai dynion sydd yn eu danfon, dynion hefyd ddylai eu cynnal, a gofalu am danynt. Yr oedd Iesu Grist yn danfon ei genadon heb bwrs nac ysgrepan, ac etto ni fu eisieu arian na dim arall arnynt; canys yr oedd Duw yn agor calonau i'w diwallu o bob peth. Ni cheir neb yn gwneyd felly yn awr, ond yn unig y Saint. Mae tywalltiad yr Ysbryd sectyddol yn beth na theimlwyd, na chlywwyd, ac na welwyd erioed gan enwadau ein gwlad; ac o ganlyniad, ni anturiant ddim i'w ofal, heb fod digon o arian wedi eu darparu gyferbyn â phob diffyg. Os yw Ysbryd yr enwadau yn gwneuthur rhywbeth heb gynnorthwy arian, trwy y Cholera yn unig y gwna hyny; canys heb y naill beth neu'r llall, nis gall wneuthur dim, oblegid tystir nad yw yn un math o sylwedd, ac felly dim ydyw; a gŵyr pawb nas gall dim wneuthur dim.

Gobeithiwn y chwilia ein cyd-genedl am yr Ysbryd sylweddol hwnw sydd mewn addewid, yr hwn "pa bethau bynag a glywo, a lefara efe; a'r pethau sydd i ddyfod, a fynega efe i chwi"—yr hwn a roddir i "bawb yn mhell," cynnifer ag a ufyddhao i alwad Duw: yna gwna yr Ysbryd hwnw gyd-weithio â hwynt, a chyda yr holl genadon a ddanfonir gan Dduw. Arweinia yr Ysbryd hwnw y cenadon i bregethu yn debyg i'r cenadon gynt, "heb arian, ac heb werth," sef heb y gyflog, a'r sicrwydd am gymhorth arianol.

YR ATHRAW A'R DOCTOR.

'Roedd Athraw parchedig a Doctor,
  Ers 'chydig mewn cynghor yn cwrdd,
A'r Seintiau Diweddâf a'u mater,
  Fel arfer, ddaeth gyntaf i'r bwrdd.
Wrth 'r Athraw dywedodd y Doctor,
  "Mae galar a blinder i'm bron."
"Wel, Ddoctor, pa beth ydyw'r mater?"
  Medd yntau yn llawen a llon.
D. "'Rwyf wedi cyhoeddi cyn heddyw,
  Mai marw wnai crefydd Joe Smith;
Ond gelwir fi 'nawr yn gau-brophwyd,
  A'm llwyddiant a luddiwyd am byth."
A. "Gwnes innau ddifenwi y Seintiau,
  A gwyr yr athrofa 'run modd,
A Pheirch. yr ardaloedd a'u deiliaid,
  Trwy 'u galw'n Sataniaid a'r g'oedd."

D. "Fe ddylem ystyried ein 'stori,
Cyn myn'd i'w chyhoeddi i'r byd;
Mae'n eglur fod crefydd y Seintiau
Yn ol y 'sgrythyrau i gyd.
Perswadiant y bobloedd i gredu
Yn Iesu, ac edifarhau,
Ac yna cydgladdant yr ufydd
Mewn bedydd, er maddeu pob bai.
'Nol hyny arddodant eu dwylaw,
Gan addaw yr Ysbryd a'i ddawn
I'r cyfryw, yn ol ei onestrwydd,
Os ceidw'i ddyledswydd yn iawn.
Addawant y doniau ysbrydol
I bawb yn bersonol yn awr,
A ninnau nis gallwn wrth-brofi,
Heb dori addewid Duw mawr.
Os na chawn rhyw gynllun fo'n gallach,
Ac harddach, nag erlid y Saint,
Fe gollwn y cyfan o'n deiliaid,
A'n dolur fydd fwy-fwy ei faint."
A. "'Rwyf finnau yn gweled ein gwaeledd,
Heb feddu gwir sylwedd na sail;
A chan nad oes genym arwyddion,
'Does mwyach un moddion a saif.
Diddymant ddoethineb ein doethion,
Trwy ddweyd fod arwyddion i'w cael;
Ac nid yw'n hathrofa na'i threfn,
Ond dyfais ffol egwan a gwael."
D. "Os ewch at y Seintiau, wych Athraw,
Cewch weithio â'ch dwylaw fel Paul,
A derbyn awdurdod ac urddas
Gan rai a ystyrir yn 'ffol.'
Gwell genyf fi gynnyg diwygiad,
Yn mhlith ein holl ddeiliaid trwy'r lle."
A. "'Rwyf finnau yn eilio—mae'n henwau
Yn well nâ holl ddoniau y ne'!"

Llantrisant. R. ROBERTS.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. A OES anghen cadw y llygaid yn agored wrth ofyn bendith Duw ar ein bwyd, fel ag y byddo i ni wylio ar yr un pryd?—*Gwr o'r Fro.*

Nac oes; y mae yn fwy gweddaidd yn mhob gweddiwr i gadw ei olygon yn nghau pan fyddo yn gweddio; ond nid oes eisieu i'r sawl sydd yn gwrandaw wneyd hyny, os gall ymgadw rhag

sylla oddiamgylch. Y mae gweddio a gwylio yn ddau beth gwahanol; ac nid oes raid cyflawni y ddau ar yr un amser; oblegid y mae amser i bob peth. Pa eisieu gwylio sydd wrth ofyn bendith? Ai tybied y cymmera rhywun y ddysglaid bwyd o'n blaen, tra y byddom yn cau ein llygaid? Pe byddai hyny yn beth arferol, onid oes genym ddwylaw i gadw gafael yn ein dysglaid, heb achos agor ein llygaid? Pan fyddo dyn yn cau ei lygaid wrth weddio, nid oes dim gweledig i dynu ei feddwl oddiar Dduw; ond tra byddo yn eu hagor, y mae perygl iddo gael ei demtio gan lawer peth. Y mae ychydig iawn o eiriau yn ddigon wrth ofyn bendith: ni ddylem fendithio pawb pan yn bendithio bwyd, canys y mae cyfleusderau ereill at hyny.

2. Beth yw y geiriau a ddefnyddir wrth fedyddio gan offeiriaid ac henuriaid y Saint?—*Hogyn.*

Gweinyddir bedydd yn y dull canlynol:—Ar ol i'r gweinyddwr fyned â'r bedyddiedig i lawr i'r dwfr, ac ymaflyd yn briodol ynddo, adrodda y geiriau hyn—"John [neu beth bynag fyddo yr enw], wedi cael fy awdurdodi oddiwrth Iesu Grist, yr wyf yn eich bedyddio chwi yn enw y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân. Amen." Ni ddylid defnyddio un dull arall.

3. Pa beth yw y rheswm goreu allaf roddi i'r byd o ddefnyddiad dwfr yn y sacrament?—*Henuriad.*

Mae llawer o'n swyddogion, trwy eu hanwybodaeth, wedi bod yn cyhoeddi llawer o bethau disail mewn perthynas i ddefnyddiad dwfr yn lle gwin. Dysgir ni i ddweyd mai gwin a ddylid arferyd, lle gellir ei gael; ond nid gwin meddwol, eithr un newydd o ffrwyth y winwydden. Caniatâu y mae Duw i ni arfer dwfr dros yr amser presennol, o herwydd ein hamgylchiadau. Y modd y gwyddom fod Duw yn caniatâu, yw, o herwydd ein bod yn derbyn o'i Ysbryd ar ol cyfranogi o'r dwfr. Gall Duw ganiatâu yr hyn a feddylio yn oreu.

4. A oes sôn yn y Testament Newydd am batriarchiaid, archoffeiriaid, ac offeiriaid, yn yr eglwys gynt, fel y sydd yn bresennol gyda'r Saint?—*Cyfaill.*

Nid oes sôn am danynt, efallai, wrth yr enwau yna, ond y mae wrth enwau ereill. Dysgwyd ni mai efengylwyr oedd y patriarchiaid, ac mai archoffeiriaid oedd y rhai a feddent y lywyddiaeth nesaf at yr apostolion. Eglur yw mai un o'r offeiriaid oedd Phillip, o herwydd nid oedd ei awdurdod gymmaint ag henuriad

fel y gellir deall oddiwrth ei hanes yn Samaria. Yr oedd yr apostolion gynt, ynghyd ag ereill, fel y rhai presennol, yn myned yn amlach wrth yr enw henuriaid, nag wrth enwau eu swyddi. Felly y bu gyda Chapt. Jones; ychydig iawn yn Nghymru a wyddent ei fod ef yn archoffeiriad, gyda bod yn henuriad. Cawn fanylu ar bethau fel hyn ryw amser arall.

CYNNRYCHIOLIAD Y SAINT YN MHRYDAIN FAWR, NADOLIG 1849.

WELE ni yn gosod o flaen ein darllenwyr gyfrif yr holl Saint yn Mhrydain Fawr, fel y rhoddwyd eu cynnrychioliad i mewn gan lywyddion y gwahanol gynnadleddau, erbyn Nadolig 1849:—

Cynnadleddau.	*Llywyddion.*	*Cang.*	*A.*	*Hen.*	*Off.*	*Ath.*	*Dia.*	*Oll.*
Edinburgh	William Gibson	23	1	44	52	66	22	1301
Macclesfield	J. Clements	5	0	23	15	8	6	330
Isle of Man	Loren Rabbit	3	0	19	6	5	4	90
Staffordshire	J. D. Ross	12	0	38	33	14	12	347
Derbyshire	Lewis Robbins	11	0	41	25	20	10	424
Worcestershire	John Lyon	10	0	20	21	7	9	305
Bedfordshire	J. H. Flanigan	15	0	43	42	16	12	518
Cheltenham	J. W. Cummings	19	0	42	34	25	19	696
Leicester	Lewis Robbins	4	0	14	15	5	6	224
Herefordshire	C. H. Wheelock	19	0	29	29	21	12	498
Norwich	Thomas Smith	10	0	32	32	18	10	457
Liverpool	Milo Andrus	12	0	55	65	27	21	1049
Newcastle-on-Tyne	William Speakman	15	0	43	39	16	13	569
Glasgow	Harrison Burgess	25	0	84	67	91	37	1743
Lincolnshire	William L. Cutler	10	0	18	25	17	4	359
Clitheroe	William Moss	10	1	22	34	19	7	357
Cymru (12 Cynnadl.)	William Phillips	100	2	426	239	221	119	4645
Bradford	James Marsden	15	0	36	66	21	10	770
Galloway Union	John Kelly	1	0	3	1	0	0	18
Hull	James M'Naughton	5	0	21	17	11	6	345
Llundain	John Banks	40	1	88	113	64	41	2637
Sheffield	C. Dunn	26	0	53	99	64	34	1789
Warwickshire	Alfred Cordon	14	1	47	54	24	15	775
Birmingham	Jeter Clinton	20	0	81	88	50	36	1640
Manchester	R. Cook	28	0	97	187	75	41	2566
South Conference	John Halliday	19	0	32	67	35	37	1150
Preston	G. D. Watt	8	0	40	28	18	2	500
Cyfanswm		479	6	1182	1496	958	548	26012

Mae y cynnydd oddiar y Gynnadledd Gyffredinol yn mis Awst, 1848, wedi cyfrif y 1,900 a ymfudodd oddiar hyny, yn 10,010. Dengys hyn fod y grefydd adferedig yn llwyddo.

CYNNADLEDD GYFFREDINOL NEILLDUOL.

CAFODD cynnadledd gyffredinol neillduol ei chynnal yn Liverpool ar y 5med o'r mis presennol, lle yr oedd yn wyddfodol yr

Apostol Orson Pratt, yr Archoffeiriaid Dr. L. Richards a John Banks, a'r Henuriaid C. H. Wheelock, Harrison Burgess, Jeter Clinton, James W. Cummings, William L. Cutler, Milo Andrus, John Halliday, James H. Flanigan, Richard Cook, James Marsden, Lewis Robbins, Thomas Margetts, Glaud Rodger, James D. Ross, George Halliday. Yn mhlith y gwahanol bethau a benderfynwyd yno, y mae yr hyn a ganlyn yn dal perthynas neillduol â'r Saint Cymreig:—

"Cynnygiwyd gan Levi Richards, fod Cynnadledd Sir Henffordd i gynnwys cynnadledd bresennol y Casnewydd, ynghyd â'r cangenau ar gyffiniau Sir Faesyfed, gerllaw Sir Henffordd. Cariwyd yn unfrydol.

"Cynnygiwyd gan James W. Cummings, fod Levi Richards i gael ei benodi i benderfynu pa gangenau yn siroedd Mynwy a Maesyfed fydd i'w cyssylltu â Chynnadledd Sir Henffordd, a pha rai i'w gadael i'r lywyddiaeth Gymreig. Cariwyd yn unfrydol.

"Cynnygiwyd gan John Banks, fod Levi Richards i gael ei apwyntio yn gynnrychiolydd Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf yn Nhywysogaeth Cymru, yn ddarostyngedig i gynghor yr Henuriad Pratt, gydag awdurdod i ddysgu a chynghori llywyddiaeth yr eglwys gyfeiriedig yn Nghymru, a lle bynag y byddo yn teithio, yn unol â'r awdurdod a'r cyfarwyddiadau a roddwyd iddo yn flaenorol gan brif lywyddiaeth yr Eglwys. Cariwyd yn unfrydol.

"Cynnygiwyd gan Harrison Burgess, fod holl lywyddion y Cynnadleddau, i ddanfon i'r Henuriad Pratt, ddwywaith yn y flwyddyn, gynnrychioliad cywir o rifedi y swyddogion a'r aelodau o dan eu gwahanol lywyddiaethau; a'r cyfan i fod yn Liverpool bedwar dydd ar ddeg cyn y 1af o Ionawr, a'r 1af o Orphenaf. Y llywyddion i gynnal eu cymmanfaoedd chwarterol fel arferol, neu fel y meddyliont oreu. Cariwyd yn unfrydol."

Dyna yw yr oll sydd yn dal cyssylltiad â Chymru; a chredwn y bydd yn dra bendithiol.

Gyda golwg ar genadiaeth y brawd Levi Richards, sylwa Orson Pratt, yn ei *Star* am Ionawr 15, fel y canlyn:—

"Fe welir trwy edrych ar gofnodion ein Cynnadledd Gyffredinol Neillduol, a gynnaliwyd yn Liverpool ar y 5med o'r mis hwn, fod yr Henuriad Levi Richards wedi ei apwyntio i fyned i Gymru, a rhoddi cynghor a dysgeidiaeth i lywyddiaeth y cynnadleddau Cymreig, a phawb ereill y dygwydd fod yn eu plith. Mae gwraig yr Henuriad Richards ganddo yn y wlad hon, a dymunir yn neillduol ar y cynnadleddau Cymreig i gyfranu o'u heiddo tuag at gynnaliaeth y Brawd Richards a'i deulu. Bydded i Dduw fendithio ei lafur yn helaeth yn y Dywysogaeth hono, a nerthu a chadarnhau pob Saint ffyddlawn.

"Galwyd y gynnadledd neilldnol hon ynghyd, heb braidd un diwrnod o rybydd; yr oedd yr henuriaid fu yn bresennol yn dygwydd bod yn Liverpool ar yr amser er canu yn iach i'r Saint a hwylient gyda'r Argo."

Gobeithiwn y gwna yr holl gynnadleddau wrandaw ar y Llywydd Pratt, a pharotôi gogyfer â derbyn a groesawu ein brawd Dr. Levi Richards.

DARGANFYDDIAD HYNOD YN CALIFORNIA.

Mae a ganlyn yn ddyfyniad o lythyr a ysgrifenwyd gan ddyn o Gaerefrog Newydd at ei wraig, yr hwn sydd yn awr yn gweithio yn mwngloddiau California. Mae y llythyr wedi ei ddyddio Awst 26, 1849.

"Darganfyddwyd mwnglawdd aur yn y lle hwn (yr hwn a elwir Murphy's Diggings) wythnos i heddyw; mae yn amlwg ei fod yn gloddfa hen iawn—210 troedfedd o ddyfnder, ac yn sefyll ar gopa mynydd uchel. Y mae wedi creu cryn syndod yma, gan y buwyd rai dyddiau cyn y gallwyd gwneyd parotoiadau i fyned lawr iddo. Cafwyd ynddo esgyrn corff dynol, ac hefyd allor at addoli, a rhyw bethau ereill oedd yn dwyn nodau gwaith dynol. Oddiwrth yr olwg bresennol ar bethau, y mae yn ammheus pa un a dâl i'w weithio neu peidio, gan mai craig yw y cyfan yno, yr hyn a ofyn lawer o offerynau a pheiriannau i'w weithio."

Bydd y darganfyddiad hwn, os edrychir mewn iddo gan ddynion deallgar, yn debyg o fod o bwys mawr mewn hanesyddiaeth. Cadarnha hyn y ffaith o fod cyfoeth euraidd y wlad hon yn adnabyddus i genedlaethau blaenorol; a gall y gweddillion sydd wedi eu cael, ein goleuo mewn perthynas i hanesyddiaeth y bobl a ddarfu drywanu y mynydd hwn gyntaf ddau cant a deg o droedfeddi; ac yn ddiammau hefyd i beri ymchwiliad i'r achos o adael gwlad lle yr oedd cymmaint o aur yn bodoli, a lle cafodd ei ddarganfyddwyr yr annogaeth i weithio y fath gloddfeydd helaeth mewn amseroedd cyntefig.—*N. Y. Post.*

NEWYDDION O'R LLYN HALEN.

Hysbysir yn y "St. Louis Republican," am y 4ydd o Ragfyr, fod dyn wedi newydd cyrhaedd St. Louis, yr hwn oedd wedi ymadael a'r Llyn Halen oddeutu diwedd Medi. Cyfarfyddodd ar y ffordd â thri llwyth o'r Indiaid yn gwersyllu, er dysgwyl dyfodiad

Major Fitzpatrick, y dirprwywr Indiaidd. Ychydig yn mhellach, cyfarfyddodd â'r Major ei hun, yr hwn a hysbysodd iddo fod llawer o'r ymfudwyr am aur yn meddwl treulio y gauaf yn Ninas y Llyn Halen a Fort Bridger. Hysbysodd hefyd fod y Mormoniaid wedi cael allan ffordd i deithio mewn ugain neu ddeg ar hugain o ddyddiau yn groes i'r anialwch a Sierra Nevada, lle y mae cyflawnder o goed a dwfr yn mhob man arni, ac yn rhwydd i'w croesi. Mae cwmnïoedd o Formoniaid wedi teithio yr holl bellder o'r Sacramento i'r Llyn Halen, gyda chamelod llwythog, mewn pymtheg diwrnod. Yr oedd y Mormoniaid wedi cael cnydiau rhagorol o wenith a llafuriau ereill, cloron, erfin, &c., mwy na allent dreulio; ond y mae'r ymfudwyr sydd yn dyfod yno yn barhaus yn prynu y gweddill am brisiau uchel. Yr oedd digonedd o arian yn y lle; ac at hyn y gellir ychwanegu y ffaith o fod y Mormoniaid wedi sefydlu bathdŷ eu hunain, yn mha un y mae cyflawnder mawr o lwch aur California wedi ei fathu yn ddarnau o wahanol werth, a rhai mor fawr ag 20 dolar.

GORYMDAITH Y SAINT O FERTHYR I DDOWLAIS.

Os bu gorymdaith gan y Saint yn Ninas y Llyn Halen, ymddengys fod y Saint Cymreig wedi mynu gorymdaith hefyd yn eu "dinas" hwythau yma, yr hon nid yw, er hyny, yn ddinas barhaus, ond yn ddinas i wneyd fawr o honi nes cyrhaedd ei gwell. Yn gymmaint ag i gangen Dowlais gyhoeddi fod gwyl dê i gael ei chynnal ganddynt yn eu neuadd, ar ddydd nodedig Nadolig, penderfynodd amryw o Saint Merthyr a Georgetown, ac ereill o'r cylchoedd, i dalu ymweliad gorymdeithiol â'u brodyr yn Nowlais, a chyd-eistedd wrth yr un bwrdd tê, i loni eu gilydd. Am ddau o'r gloch, yr oedd cannoedd o Saint wedi ymgynnull, yn dra thrwsiadus, yn y Georgetown, lle y gorchymynwyd iddynt i gerdded bob yn bedwar, yr henuriaid i flaenori, a chôr Cymraeg a Seisnig i ddifyru teulu'r gân. Cychwynasant yn drefnus a chariadus, ac ni welodd y cannoedd edrychwyr y fath *odd fellows* erioed o'r blaen. Yr orymdaith debycaf iddi oedd hono yn Ninas y Llyn Halen; canys ni welwyd plant yr un Tad yn gorymdeithio erioed yma o'r blaen. Synai y bobl weled oddeutu wyth cant neu ragor o Saint yn myned gyda'u gilydd i yfed tê, er cynnorthwyo cangen Dowlais. Ennillodd y cantorion glod

mawr, a pherodd y Saint ryfeddod. Ni chredasai llawer fod cymmaint â hyny o Saint yn yr holl greadigaeth, serth eu gweled. Nid oedd lle i bawb i wledda yr un pryd, o herwydd eu nifer; ond boddlonwyd pob un oedd yn caru bara melys a brau, a'r siriol gwpan tê. Wedi gwledda o dri hyd saith, ymddangosai pawb wedi'r cwbl yn awyddus am ragor; canys ni fynent ymadael â'r lle. Ac am saith, penderfynwyd clirio y byrddau, i gael newid y wledd. Wedi canu, a cheisio bendith ar yr ail wledd gan y Llywydd Phillips, cyfranwyd geiriau y bywyd tragywyddol ganddo ef a brawd arall, nes iddynt fwyta y cyfan drachefn o'r bwyd ysbrydol, a galwad mawr am ragor. Wedi i'r brawd Phillips herswadio y Saint, mai hwy oedd "halen y ddaear," deallasant fod ganddynt waith mawr i halltu ereill, gyda bwyta, a boddlonasant i fyned tua thref y pryd hwnw, ac aros heb fwyd ysbrydol hyd y gymmanfa. Dyna fel y bu ynghylch yr orymdaith a'r wyl dê; a pheth sydd gan neb i ddweyd?

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR GAERFYRDDIN.

Cymmanfa chwarterol y gynnadledd uchod a gynnaliwyd yn Nghapel y Saint, Llanelli, ar y 6fed o Ionawr. Cynnrychiolwyd 17 o gangenau, yn cynnwys 62 o henuriaid, 29 o offeiriaid, 28 o athrawon, a 17 o ddiaconiaid; 50 wedi eu bedyddio; y cyfanswm yn 580. Cafwyd cyfarfodydd da, a phawb wrth eu bodd.—Howell Williams, llywydd; Isaac Jones, ysgrifenydd.

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol y gynnadledd hon yn y Trade's Hall, Abertawy, ar y 13eg o Ionawr. Y cynnrychioliad sydd fel y canlyn:—17 o gangenau, 64 o henuriaid, 31 o offeiriaid, 30 o athrawon, a 13 o ddiaconiaid; 39 wedi eu bedyddio oddiar y gynnadledd o'r blaen (oddeutu dau fis yn ol); y cyfanswm yn 561. Cyflwynwyd cangen y Bontfaen i Gynnadledd Ddwyreiniol Morganwg. Cafwyd cymmanfa dra effeithiol, ac arwyddion gobeithiol iawn.—Thos. Pugh, llywydd, R. Stibbs, ysgrifenydd.

SIR FYNWY,

Cynnaliwyd cymmanfa y sir hon yn Nantyglo, ar y 13eg o Ionawr. Cynnrychiolwyd 20 o gangenau, yn cynnwys 83 o hen-

uriaid, 26 o offeiriaid, 44 o athrawon, a 25 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio, 85; y cyfanswm yn 746. Cyflwynwyd tair o gangenau i lywyddiaeth y brawd John Jones, o sir Frycheiniog.—Thomas Giles, llywydd; David Jones, cofnodydd.

CYNNADLEDD DDWYREINIOL MORGANWG.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol y gyunadledd hon yn Neuadd y Cymreigyddion, yn Merthyr-Tydfil, ar y 6fed o Ionawr. Cafwyd fod cynnrychioliad y gynnadledd fel y canlyn:—22 o gangenau, yn cynnwys 130 o henuriaid, 90 o offeiriaid, 104 o athrawon, a 47 o ddiaconiaid; bedyddiwyd er y gymmanfa o'r blaen, 145; y cyfanswm yn 2108. Ordeiniwyd un i'r swydd bwysig o archoffeiriad, am y tro cyntaf yn Nghymru, o dan ddwylaw y Llywydd Phillips, Abel Evans, a William Howells. Derbyniwyd dysgeidiaeth ragorol o eneuau y Llywydd, A. Evans, Wm. Howells, ac ereill, nes peri i bawb lawenhau. O herwydd liosogrwydd y gwrandawwyr, cynnaliwyd cyfarfodydd yn y Georgetown hefyd i'r Saeson; er hyny yr oedd y ddwy neuadd yn rhy fychain i gynnwys cymmaint o filoedd.—Wm. Phillips, llywydd; John Davis, ysgrifenydd.

☞ Dymunwn hysbysu i holl lywyddion y cynnadleddau a'r cangenau, y dysgwylir iddynt o hyn allan i roddi cyfrif hefyd o'r holl aelodau sydd yn cael eu tori allan, yn marw, yn cael eu derbyn trwy lythyr, yn cael eu gollwng trwy lythyr, ynghyd â'r nifer sydd yn ymfudo, heblaw y cyfrif arferol. Cadwer cyfrif felly o Nadolig diweddaf yn mlaen.

AMRYWIAETHAU.

Ionawr.—Yn ein hinsawdd ni, Ionawr yw y mis oeraf o'r flwyddyn, yn ol cyfartalrwydd; o herwydd mewn rhai blynyddau mae misoedd Chwefror a Mawrth yn oerach. Mae yr ystôr o wres a gafwyd yn yr haf wedi ei dihysbyddu yn hollol yn awr, ac nid yw yr haul etto wedi cyrhaedd digon o allu i'w roddi yn ol. Cyfartaledd cyffredin yr hin-fesurydd yn mharthau canol ynys Prydain Fawr, yn y mis hwn, yw 37 o raddau. Mae tyfiant llysiau mewn cyflwr o farweidd-dra yn Ionawr. Meddyliai yr henafiaid fod anghen i'r mis hwn fod yn erwinach nag un mis

arall, o herwydd gweddill y flwyddyn. Ond mae y dull hwn o farnu, yn groes i brofiad diweddarach; o herwydd y mae gauaf mwynaidd yn cael ei ddilyn yn aml gan haf gwresog. Mae rhai blodau, megys y crocus, mezereon, a'r polyanthus, i'w gweled yn blodeuo tua diwedd Ionawr; a thua yr un amser (yn Lloegr) y mae brychod y cae, y fronfraith, a'r dryw bach, yn dechreu canu tipyn.

Rheolau Ymddygiad.—Gochelwch rhag y pethau canlynol:—Siarad ffraeth a thrwsgl; cadw mwstwr wrth fwyta neu yfed; eistedd yn lledchwith ar gadair; taflu rhywbeth o'ch llaw yn ddiystyrllyd; derbyn rhywbeth heb roddi diolch i'r rhoddwr; galw John neu Sam. ar eich gwell, yn lle ei enw olaf; galw "ti" ar y naill y llall wrth ymddyddan o flaen dyeithriaid ac mewn cwmpeini; sefyll ar y ffordd, pan na fyddo lle i basio; rhoddi eich barn, pan na fyddo neb yn ei hymofyn; ateb cwestiwn yn lle arall, heb neb yn ceisio; gadael adnabyddiaeth ar yr heol, neu mewn cwmni, heb ffarwelo ag ef; rhwystro rhywun pan yn ymddyddan ag arall; adrodd ystoriau neu ddadleuon meithion ac anmhleserus; sylwi ar wisgoedd y rhai fyddo o'ch amgylch; gwrthwynebu rhywun ar unwaith, yn lle dweyd, "Gwell genyf fi feddwl fel arall," neu, "Yr wyf fi yn ofni eich bod yn camsynied;" defnyddio geiriau isel a gwael; helpu eich hunan wrth brydiau bwyd cyn helpu ereill; carthu eich dannedd â'ch fforch neu'ch bysedd; crafu eich pen; dweyd pris yr ymborth neu'r diodydd a fyddwch yn roddi i ymwelwyr; gwrthod ateb llythyron. Gallem enwi llawer o bethau yn rhagor, ond gwell dysgu yr uchod yn gyntaf.

Jerusalem.—Dywedir fod yr Iuddewon, trwy gyfryngwriaeth Syr Moses Montefiore, wedi cael cenad gan y Llywodraeth Dyrcaidd i adeiladu teml ar fynydd Seion, yn Jerusalem, yr hon a fwriadant wneuthur mor ogoneddus â theml Solomon. Mae £250,000 wedi cael eu casglu yn America yn unig at y dyben hwn.

Llysiau at sychu.—Yr amser goren i gasglu llysiau a fwriedir sychu at wasanaeth teuluoedd yn y gauaf, yw pan fyddo eu blodau yn dechreu agor. Maent yn cynnwys bryd hyny mwy o'r nodd sydd mor anghenrheidiol, nag un amser arall.

Glo.—Yn y flwyddyn 1705, yr oedd oddeutu 600 o longau yn ddigon i ddiwallu Llundain â glo; yn 1805, yr oedd eisieu

4,856 o lwythi, yn cynnwys oddeutu 1,350,000 o dunelli; tra yn y flwyddyn 1848, gwnaeth 2,717 o longau 12,267 o fordeithiau, a chariasant 3,418,340 o dunelli.

PURO DWFR.—Y ffordd i buro dwfr ydyw taflu ychydig o alwm iddo. Gwna llonaid llwy dê buro pedair galwyn o ddwfr, a gyru yr holl anmhuredd i'r gwaelod.

"BOH."—Mae y gair "Boh" a ddefnyddir i ddychrynu plant, wedi cael ei ddechreuad oddiwrth gadfridog barbaraidd o'r enw hwnw, sef mab Odin, yr hwn oedd yn achos o ddychryn i'w holl elynion.

ROBERTS O RYMNI A'I "HOME STROKE."—Mae yn gofus gan ein darllenwyr am yr "home stroke" a roddodd y Parchedig uchod i'r Mormoniaid ychydig amser yn ol, pan yr ymddangosai yn fwy nâ choncwerwr yn mhwlpudau ein gwlad. Ni arosodd ei ergyd gyda'r Mormoniaid, ond dychwelodd yn ei hol yn nerthol at y cawr ei hun, a tharawodd ef o Rymni i'r Gogledd, ac o'r Gogledd i Liverpool, lle y mae yn awr am ei fywyd yn *hawkio* tê, wedi cael ei ysgymuno oddiwrth y Bedyddwyr am droseddau na ewyllysiem ni ei coffa.

YR EFENGYL.

ATOM daeth efengyl Crist;
Peraidd yw ei sain i'r glust;
Dwyn llawenydd mae i'r trist;
Clywch, clywch, bob rhai.

Newydd hyfryd yw i'n gwlad;
Cafwyd ffordd i gael glanhâd,
Trwy rinweddau Crist a'i waed;
Clywch, clywch, bob rhai.

Bedydd er maddeuant sydd;
Mwyach na foed neb yn brudd;
Ffordd a gawd i ddod yn rhydd;
Clywch, clywch, bob rhai.

Dawn yr Ysbryd rodda Duw;
Nerth a rydd i dduwiol fyw,
Ac i gyrhaedd Seion wiw;
Clywch, clywch, bob rhai.

Pa'm yr oedwch, ddynion, ddod?
Y mae galwad daer yn bod;
Cewch y trysor goreu erioed;
Clywch, clywch, bob rhai.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 14.] CHWEFROR, 1850 [CYF. II.

DYLEDSWYDD SWYDDOGION Y SAINT.

CYMMERWN y cyfleusdra presennol i roddi rhai cyfarwyddiadau cyffredinol i'r Henuriaid, Offeiriaid, Athrawon, a'r Diaconiaid, yn nyledswyddau eu gwahanol swyddi. Yn gyntaf—Edryched pob Henuriad llywyddol fod pob swyddog dan ei ofal yn gwerthfawrogi ei swydd, mor bell ag y mae amgylchiadau yn caniatâu. Na rodder lle i ddiogi, "canys y diog a ddygir mewn coffadwriaeth gerbron yr Arglwydd." A dymunem sylwi wrth lywyddion y cynnadleddau, am y priodoldeb o ranu y dinasoedd, y trefydd, a'r wlad yn nghymmydogaeth y gwahanol gangenau i ddosparthiadau, a gosod dau Henuriad, neu Henuriad ac Offeiriad, i ofalu am danynt, a'u cyfarwyddo i agor lleoedd i bregethu yn mhob man y gallont; a lle na fyddo digon o leoedd wedi eu hagor i'r Henuriaid i bregethu, gallant weinyddu yn swydd Offeiriaid, trwy fyned o dŷ i dŷ, a dysgu y Saint. Dyledswydd yr Offeiriaid yw ymweled â'r holl Saint sydd yn eu dosparth unwaith bob mis o leiaf, ac yn amlach os gellir, a'u dysgu i beidio athrodi, siarad yn ddrwg, yfed gwirodydd poethion, na defnyddio dim sydd â thuedd ynddo i'w halogi neu eu diraddio yn y mesur lleiaf; a gwasgu ar eu meddyliau mor effeithiol ag y gellir y gorchymyn a ddywed,—"Ac etto, yn gymmaint â bod gan rieni blant yn Seion, neu yn rhai o'i phreswylfeydd sydd wedi eu rheoleiddio, ag nad ydynt yn eu dysgu i ddeall athrawiaeth edifeirwch, ffydd yn Nghrist, Mab y Duw byw, ac ynghylch bedyddiadau—dawn yr Ysbryd Glân

trwy arddodiad dwylaw pan yn wyth mlwydd oed, bydd y pechod ar benau y rhieni, o herwydd fe fydd hyn yn gyfraith i breswylwyr Seion, neu unrhyw rai o'i phreswylfeydd sydd wedi eu rheoleiddio. A bydded i'w plant gael eu bedyddio er maddeuant o'u pechodau pan yn wyth mlwydd oed, a derbyn gosodiad dwylaw; a bydded iddynt hefyd ddysgu eu plant i weddio a rhodio yn uniawn o flaen yr Arglwydd. A bydded i breswylwyr Seion gofio am y dydd sabboth, i'w gadw yn santaidd. A bydded i breswylwyr Seion, hefyd, gofio am eu gwaith, yn gymmaint â'u bod wedi eu hapwyntio i weithio, mewn pob ffyddlondeb; oblegid y diogyn a ddygir mewn coffadwriaeth gerbron yr Arglwydd. Yn awr, nid wyf fi, yr Arglwydd, yn cael fy moddloni yn dda yn mhreswylwyr Seion; oblegid y mae diogwyr yn eu plith hwynt; ac y mae eu plant hefyd yn tyfu i fyny mewn drygioni; nid ydynt yn ceisio yn daer am drysorau tragywyddoldeb, ond eu llygaid sydd yn llawn trachwant. Ni ddylai y pethau hyn fod, a rhaid iddynt ddiflanu o'u plith; gan hyny, bydded i'm gwas Oliver Cowdery gario y dywediadau hyn i dir Seion. A gorchymyn wyf yn ei roddi iddynt, fod yr hwn sydd yn esgeuluso gweddio o flaen yr Arglwydd yn yr amser at hyny, i gael ei ddwyn mewn coffadwriaeth gerbron barnwr fy mhobl. Mae y dywediadau hyn yn eirwir ac yn ffyddlawn; gan hyny, na throseddwch hwynt, ac na thynwch oddi wrthynt. Wele, myfi yw Alpha ac Omega, ac yr wyf yn dyfod ar frys. Amen."

Dyledswydd yr Athrawon yw ymweled â'r holl Saint sydd yn y dosparthiadau y perthynant, o leiaf unwaith bob pythefnos, ac adrodd yr holl addysgiadau blaenorol, a rhoi iddynt bob addysgiadau ereill ag y bo amgylchiadau yr achos yn galw. Dyledswydd y Diaconiaid i'w cynnorthwyo yr athrawon pan y byddo anghen. Yn gymmaint â bod y Diaconiaid hyd yma wedi bod yn gweithredu fel trysorwyr, ac yn gweinyddu yn mhethau tymmorol y cangenau; byddai yn dda gadael iddynt wneyd felly etto, os na fydd amgylchiadau yn ei gwneyd yn ddoethach i fod fel arall, pan y gall Henuriad, Offeiriad, neu Athraw, weinyddu yn eu lle. Annogwn yr holl swyddogion i feddiannu Llyfr Mormon

a Llyfr yr Athrawiaethau a'r Cyfammodau, a phob llyfrau ereill, a gwneyd eu hunain yn adnabyddus o athrawiaethau a chyfreithiau yr eglwys; a gallwn ddweyd yn ddigyfeiliorn, nad yw un swyddog yn alluog i gyflawni ei ddyledswyddau heb y wybodaeth a gynnwysir yn y llyfrau hyn.

ORSON PRATT.

[Ond odid na fydd raid i ni gyhoeddi y llyfrau uchod ar fyrder yn Gymraeg, nad faint fydd y rhwystrau, er mwyn i'n cydgenedl gael yr hyn sydd mor angheurheidiol.—GOL.]

TYBACO ETTO.

DYWEDASOM lawer am y creadur uchod, ond nid hanner digon. Mae yn parhau i lechu hyd yn hyn o fewn cilfochau llawer o'r Saint, ac yn dyfod allan yn fwg trwy eu simneiau; porthant ef hyd y nod â chwys eu gwynebau, ac ar gost eisieu bara. Ni fu gwaeth blaidd yn y byd erioed, nac un mwy annyoddefol i gydfyw ag ef. Mae ei sawyr yn halogi yr awyr lle bynag y byddo, a mwy yw ei ddrewdod nag y gallwn ei ddyoddef mwyach, yn neillduol wrth fwyta ein bara bennyddiol. Er ei erlid yn greulawn o'r blaen, meddodd y gwyneb drachefn o ddyfod i ymyl ein bord fwyd, i arogl-darthu ei ddrewdod, ac amlygu ei anfoesoldeb. Bydd ei le yn lled chwerw o hyn allan, os coelir ni. Pa hawl sydd gan greadur felly i ddystrywio awyr dyn, a llanw pob ystafell â chymylau mwg? Annwn yw yr unig le sy'n gweddu creadur felly, a dyweded pawb Amen er iddo gael ei iawnderau yno.

Mae yn dda genym na fu sain yr UDGORN yn ofer ar hyd a lled Cymru, wrth rybyddio y Saint o'i blegid. Er cymmaint a rwystrodd llywyddion yn eu hymddygiadau, etto perswadiwyd ugeiniau i droi yn erlidwyr cynddrwg â Saul yn ei erbyn. Argyhoeddwyd hwynt trwy resymau yn unig, ac nid trwy rym dylanwad; a dylai brodyr felly gael eu hystyried yn gewri ffydd. Cywilyddiwyd y bibell a'r gno i raddau mawr, fel na hoffent drachefn ddangos eu gwynebau, os oes hefyd wynebau gan bethau mor bygddu; a darfu lluoedd gloffi rhwng dau feddwl, er cael dysgwyl ar esiampl y llywyddion—yr hyn a wnelai y rhai hyny, a wnelent hwythau. Deallasom yn fuan fod y cyfan braidd o barthed tynghed y Dybaco, yn ymddibynu ar y llywyddion,

Deallodd Prif-lywydd Cymru yr un peth; ac yn awr, mae yn dda genym i hysbysu ei fod ef wedi rhoi y dybaco heibio yn llwyr, gan roddi esiampl ragorol i'r holl Saint, yn swyddogion ac aelodau, i'w dilyn. Mae amryw o'r llywyddion eisoes wedi ei efelychu. Heb fod y swyddogion yn myned yn esiamplau, nid oes gobaith am fuddugoliaeth ar ein gelyn; ond tra fyddo y rhai sydd â dylanwad ganddynt yn ei osod mewn gweithrediad yn y ffordd y dylent, yna mae y gwaith ar ben, beth bynag fyddo. Fe wel pob llywydd, ynte, y drwg neu'r da y mae yn wneuthur wrth ddefnyddio neu adael dybaco. Ni charem fod neb yn cael ei orfodi i adael ei eilun—chwarae teg i bawb; mae gan Ddaw a dyn eu hewyllysiau. Nid gorchymyn a roddwyd, ond cynghor, a hwnw yn gynghor oddiwrth Dduw. Gwnaed dyn fel y myno; os gwna dda, caiff ei fendithio—addewir cadw y dinystrydd oddiwrtho: os amgen, dysgwylied y gwrthwyneb.

Mae achos diarddeliad yr hen eilun, Dybaco, o eglwys Iesu Grist, yn ennill tir anghyffredin yn Lloegr a Chymru, yn y dyddiau hyn; a chredwn, yn mhen ychydig, y bydd mwy na phum cant o Saint yn myned yn flynyddol i Seion, yn lle pris cludiad y cyfryw yn myned yn flynyddol i'r nefoedd mewn mwg. Bydd hyny, efallai, yn wyrth, ond meddyliwn y bydd yn sicr o ddyfod i ben, ac y caiff yr oes hon ei gweled. Mae y trewlwch i gael ei luchio hefyd, fel na orfoleddo yr hen wragedd; a gyda llaw, ni anghofir y gwirod meddwol, y rhai sydd yn ddinystriol i bechadur a Sant.

Pwy bynag a wnelo gynghorion Duw, y rhai a roddwyd trwy y prophwyd Joseph, a fydd yn sicr o dderbyn adnewyddol nerth, a mwy o'r Ysbryd sanctaidd, yr hwn a'i gwna yn fwy galluog i sefyll dylanwad y plaau a'r heintiau a ddaw i'n gorddiwes yn gynt nag y meddyliwn. Os ydym am fod yn ddiangol, yn awr yw yr amser i barotoi, ac nid y pryd hyny: rhaid i'n cyrff gael amser i adgyweirio, cyn y gallant ddal yr ymosodiadau. Hefyd, os ydym am i Dduw wrandaw ar ein llais ni y pryd hwnw, bydded i ninnau wrandaw ar ei lais Ef yn awr; a'i lais ef ydyw, "Nid yw tybaco yn dda i'r corff, nac i'r bol, ac nid yw yn dda i ddyn; ond llysieuyn ydyw at friwiadau a phob anifeiliaid afiach, i'w arferyd gyda doethineb a medrusrwydd. Ac hefyd, nid yw gwirodydd poethion ddim at y corff na'r bol." Na chymmerwn yr hyn sydd yn ddrwg, os ydym am gael yr hyn sydd yn dda. Ac yn awr,

dyma addewid Duw i'r sawl sydd yn gwrandaw ar ei gynghor:—"Caiff yr holl Saint a gofiant gadw a gwneuthur y dywediadau hyn [sef ynghylch tybaco, gwirod, a phethau ereill], gan rodio mewn ufydd-dod i'r gorchymynion, dderbyn iechyd yn eu bogail, a mêr i'w hesgyrn, ac a gânt ddoethineb a thrysorau mawrion o wybodaeth, ie, trysorau cuddiedig; a rhedant ac ni flinant, a rhodiant ac ni ddiffygiant; a myfi, yr Arglwydd, wyf yn rhoi iddynt hwy addewid, y bydd i'r angel dinystriol fyned heibio iddynt, megys plant Israel, a pheidio eu lladd hwynt. Amen."

AWN, AWN TUA SEION.

TON—"Duke of Malborough."

MEIB y cystudd, mewn llawenydd,
Ymestynwn tua'r wlad,
Y wlad sy'n llawn o hedd.

CYDGOR.

O, mor hyfryd pen y daith,
O, mor hyfryd pen y daith;
Awn, awn tua Seion,
Awn, awn tua Seion;
O, mor hyfryd pen y daith,
Y daith i Seion wiw.

Pan fo plaau, haint, a nodau,
Yn ysgubo Babel gerth,
Ac anferth ryfel blin;
O, mor hyfryd pen y daith, &c.

Pan fo'r newyn yn llwyr ddilyn
Bryn a phant, fal dannedd ôg,
A thros fynyddog dir;
O, mor hyfryd pen y daith, &c.

Pan fo rhiau croch daranau—
Fflamboeth fellt yn ardd y dd'a'r,
A phawb dan fâr o bwys;
O, mor hyfryd pen y daith, &c.

Pan daeargryn, erch ei ddychryn,
Yn siglo dae'r fal gogr fo
Yn llaw y nithiwr chwyrn;
O, mor hyfryd pen y daith, &c.

Pan elfenau dros derfynau,
Fal y meirch yn cwrdd mewn cad,
Gan wneyd dinystriad blin;
O, mor hyfryd pen y daith, &c.

Pwy na ddeuant, gan roi moliant
I'r Goruchel Dduw ein Tad,
Am waredigaeth dêr.
O, mor hyfryd pen y daith, &c.

Trecastell. NATHAN DDU O LYWEL.

YMADRODDION DOETH.

RHODDWCH gynghor gyda gochelgarwch; ychydig sydd yn ddiolchgar am gynghor a roddir yn rhy fyrbwyll.

Coleddwch gariad, a byddwch yn heddychlawn â phob dyn; byddwch yn gymmwynasgar i'ch cyfeillion, ac yn garuaidd i ddyeithriaid, ond cerwch a gwnewch dda hyd y nod i'ch gelynion; heb wneyd hyny, yr ydych yn traws-gymmeryd, ac nid yn teilyngu, yr enw o Gristion.

Na roddwch eich cynghor na'ch barn cyn y gofyner am danynt, canys nid yw hyny ond dannod i ereill eu hanwybodaeth, a phrisio eich galluoedd eich hunain yn ormodol; ac nac arferwch chwilio am feiau yn ngweithredoedd dynion ereill, canys nid ydych chwi yn rhwym o chwynu eu gerddi hwynt.

Mewn priodas, dewiswch y person o flaen golud, rhinwedd o flaen harddwch, a'r meddwl o flaen y corff; yna bydd genych wraig, a chyfeilles, a chydymmaith.

Ymweliadau a wneir neu a dderbynir ydynt yn wastraff arswydus ar amser, os na fydd eu dyben yn dda, a'u dygiad yn mlaen yn fuddiol ac adeiladol. Y rhan fwyaf o honynt a dreulir yn ofer, mewn gwagedd a gwag siarad.

Gwrthwynebwch y cynhyrfiad cyntaf i nwydau drwg; canys os nad ellwch wrthwynebu y cyntaf, byddwch yn llawer llai galluog i wrthwynebu yr ail, ac aiff yn waeth waeth yn barhaus o herwydd yr un anhawsdra; a'r hyn ag oedd ar y cyntaf yn hawdd ei orchfygu, sydd o'r diwedd wedi myned yn anwrthwynebol.

Tawelwch meddwl a geir trwy wrthwynebu ein nwydau, ac nid trwy ufyddhau iddynt.

DARLITHIAU JOSEPH SMITH AR FFYDD.

DARLITH II.

WEDI dangos yn ein darlith flaenorol "ffydd ei hunan—pa beth ydyw," cawn fyned yn mlaen i ddangos, yn ail, y gwrthddrych ar ba un y gorphwysa.

Yr ydym yn sylwi yma mai Duw yw yr unig lywodraethwr uchel a'r bod annibynol, yn yr hwn y mae pob cyflawnder a pherffeithrwydd yn bodoli; yr hwn sydd yn hollalluog, hollbresennol, a hollwybodol; heb ddechreu dyddiau na diwedd einioes; ac mai ynddo ef y mae pob rhodd dda ac egwyddor dda yn bodoli; ac mai efe yw tad y goleuni; ynddo ef y mae yr egwyddor o ffydd yn bodoli yn annibynol, ac efe yw y gwrthrych yn yr hwn y mae ffydd pob bod rhesymol a chyfrifol arall yn canolbwyntio am fywyd ac iachawdwriaeth.

Mewn trefn i osod allan y rhan hon o'r pwnc mewn modd goleu ac eglur, bydd yn angenrheidiol myned yn ol i ddangos y tystiolaethau y mae dynolryw wedi gael, a'r sylfaen ar ba un mae y tystiolaethau hyn yn cael, neu wedi cael eu hadeiladu oddiar y cread, i gredu mewn bodoliaeth Duw.

Nid y tystiolaethau hyny a amlygir yn ngwaith y greadigaeth, y rhai a ganfyddwn â'n llygaid naturiol yn barhaus, yw y rhai a feddyliwn. Yr ydym yn ymwybodol, yn ol dadguddiad Iesu Grist, fod gwaith y greadigaeth yn ei holl ddulliau a'i amrywiaethau, yn dangos yn eglur ei dragywyddol allu ef a'i Dduwdod. Rhuf. i, 20. "Canys ei anweledig bethau ef er creadigaeth y byd, wrth eu hystyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg; sef ei dragywyddol allu ef a'i Dduwdod." Ond meddyliwn y tystiolaethau hyny trwy y rhai y cyflwynwyd i feddyliau dynion y drychfeddyliau cyntaf o fodoliaeth Duw a greodd bob peth.

Cawn frysio yn awr i edrych ar sefyllfa dyn yn ei gread cyntaf. Y mae Moses, yr hanesydd, wedi rhoddi i ni yr hanes canlynol am dano yn y bennod gyntaf o lyfr Genesis, yn dechreu yn yr 20fed adnod, ac yn diweddu yn y 30ain. Copïwn o'r cyfieithad newydd.

"A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth yr Unig Anedig, yr hwn oedd gydag ef o'r dechreuad, Gwnawn ddyn ar ein delw ni, yn ol ein llun ein hunain; a gwnaethpwyd hyny.

"A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd, Bydded iddynt arglwydd-

iaethu ar bysg y môr, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar yr anifeil-laid, ac ar yr holl ddaear, ac ar bob ymlusgiad a ymlusgo ar y ddaear.

"Felly Duw a greodd y dyn ar ei ddelw ei hun, yn ol llun yr Unig Anedig y creodd efe ef; yn wrryw ac yn fenyw y creodd efe hwynt. A Duw a'u bendithiodd hwynt, a Duw a dywedodd wrthynt, Ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y ddaear, a darostyngwch hi; ac arglwyddiaethwch ar bysg y môr, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar bob peth byw a ymsymudo ar y ddaear.

"A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth y dyn, Wele, mi a roddais i chwi bob llysieuyn yn hadu had, yr hwn sydd ar wyneb yr holl ddaear, a phob pren yr hwn y mae ynddo ffrwyth pren yn hadu had, i fod yn fwyd i chwi."

Etto, Genesis ii, 15, 16, 17, 18. 19, 20. A'r Arglwydd Dduw a gymmerodd y dyn, ac a'i gosododd ef yn ngardd Eden, i'w llafurio ac i'w chadw hi. A'r Arglwydd Dduw a orchymynodd i'r dyn, gan ddywedyd, O bob pren o'r ardd gan fwyta y gellwch fwyta: ond o bren gwybodaeth da a drwg, na fwytewch o hono, ac na chyffwrddwch ag ef; er hyny, gellwch ddewis drosoch eich hun, o herwydd y mae yn cael ei roddi i chwi, ond cofiwch fy mod i yn ei wahardd, oblegid yn y dydd y bwytewch chwi o hono, gan farw y byddwch farw.

"A'r Arglwydd Dduw a luniodd o'r ddaear holl fwystfilod y maes, a holl ehediaid y nefoedd, ac a'u dygodd at Adda, i weled pa enw a roddai efe iddynt hwy. * * * A pha fodd bynag yr enwodd Adda bob peth byw, hyny fu ei enw ef. Ac Adda a enwodd enwau ar yr holl anifeiliaid, ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar holl fwystfilod y maes."

Oddiwrth y pethau blaenorol, yr ydym yn dysgu sefyllfa dyn yn ei gread cyntaf, y wybodaeth â'r hon y cafodd ei gynnysgaethu, a'r sefyllfa uchel a dyrchafedig yn yr hon y gosodwyd ef ynddi —arglwydd a llywodraethwr pob peth ar y ddaear; ac ar yr un pryd yn mwynhau cymdeithas a chyfeillach â'i Wneuthurwr, heb un lèn i wahanu rhyngddynt. Yn nesaf, awn yn mlaen i sylwi ar yr hanes a roddir o'i gwymp, a'i anfoniad allan o ardd Eden, ac o bresennoldeb yr Arglwydd.

Ychwanega Moses:—"A hwy (Adda ac Efa) a glywsant lais yr Arglwydd Dduw, pan oeddynt yn rhodio yn yr ardd gydag wel y dydd; ac ymguddiodd Adda a'i wraig o olwg yr Arglwydd

Dduw, yn mysg prenau yr ardd. A'r Arglwydd Ddnw a alwodd ar Adda, ac a dywedodd wrtho, Pa le yr ydych chwi yn myned? Yntau a ddywedodd, Eich llais a glywais yn yr ardd; a mi a ofnais, oblegid mi a welais fy mod yn noeth, ac a ymguddiais.

"A dywedodd yr Arglwydd Dduw wrth Adda, Pwy a fynegodd i chwi eich bod yn noeth? Ai o'r pren y gorchymynaswn i chwi na fwytaech o hono, y bwytasoch? Os felly, gan farw y byddwch farw! A'r dyn a atebodd, Y wraig a roddasoch i mi, ac y gorchymynasoch iddi aros gyda mi, a roddodd i mi o ffrwyth y pren, a mi a fwyteais.

"A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth y wraig, Pa beth yw hyn yr ydych chwi wedi wneyd? A'r wraig a ddywedodd, Y sarff a'm twyllodd, a hwyta a wnaethum.

"Ac etto, yr Arglwydd a ddywedodd wrth y wraig, Gan amlhau yr amlhaf eich poenau chwi a'ch beichiogi: mewn poen y dygwch blant; a'ch dymuniad fydd at eich gwr, ac efe a lywodraetha arnoch chwi.

"A'r Arglwydd Dduw a ddywedodd wrth Adda, Am wrandaw o honoch ar lais eich gwraig, a bwyta o ffrwyth y pren am yr hwn y gorchymynaswn i chwi, gan ddywedyd, Na fwytewch o hono; melldigedig fydd y ddaear o'ch achos chwi: trwy lafur y bwytewch o honi holl ddyddiau eich einioes. Drain hefyd ac ysgall a ddwg hi i chwi; a llysiau y maes a fwytewch chwi. Trwy chwys eich wyneb y bwytewch fara, hyd pan ddychwelwch i'r ddaear;—oblegid gan farw y byddwch farw—oblegid o honi y cymmerwyd chwi; o herwydd pridd oeddych, ac i'r pridd y dychwelwch." Canlynwyd hyn yn uniongyrchol â chyflawniad o'r hyn a grybwyllasom o'r blaen. Gyrwyd neu danfonwyd y dyn allan o Eden.

Mae dau beth o bwys yn cael eu dangos yn y dyfyniadau blaenorol. Yn gyntaf, wedi i ddyn gael ei greu, ni chafodd ei adael heb wybodaeth a dealltwriaeth, i grwydro mewn tywyllwch a threulio ei einioes mewn anwybodaeth ac ammheuaeth (ar y pwynt mawr a dyddorol a effeithiai ei ddedwyddwch), mewn perthynas i'r ffaith eglur gan bwy y crewyd ef; neu i bwy yr oedd yn gyfrifol am ei ymddygiad. Ymddyddanai Duw ag ef wyneb yn wyneb. Yn ei bresennoldeb yr oedd yn cael caniatâd i sefyll, ac o'i enau ei hun yr oedd yn cael caniatâd i dderbyn dysgeidiaeth. Clywodd ei lais—rhodiodd o'i flaen—a syllodd ar ei ogoniant—

tra yr oedd gwybodaeth yn agor ei ddealltwriaeth, a'i alluogi i roi enwau ar y llu dirfawr o weithredoedd ei Wneuthurwr.

Yn ail, yr ydym wedi gweled, er i ddyn droseddu, nad oedd ei drosedd yn ei amddifadu o'r wybodaeth flaenorol â'r hon y cynnysgaethwyd ef mewn perthynas i fodoliaeth a gogoniant ei Greawdwr; oblegid nid cynt y clywodd ei lais, nag yr ymdrechodd ymguddio o'i wydd.

Wedi dangos, ynte, yn y lle blaenaf, i Dduw ddechreu cyfrinachu â dyn yn uniongyrchol wedi iddo "anadlu yn ei ffroenau ef anadl einioes," ac na pheidiodd wneuthur ei hun yn adnabyddus iddo, hyd y nod wedi ei gwymp; cawn frysio i ddangos yn nesaf, er iddo gael ei ddanfon allan o ardd Eden, nad oedd ei wybodaeth o fodoliaeth Duw wedi ei cholli, ac na ddarfyddodd Duw amlygu ei ewyllys iddo.

Yn nesaf cawn fyned yn mlaen i ddangos yr hanes am y dadguddiad uniongyrchol a dderbyniai dyn wedi cael ei yru o Eden, a chopïo yn mhellach o'r cyfieithiad newydd :—

"Ar ol i Adda gael ei yru allan o'r ardd, dechreuodd lafurio y ddaear, a llywodraethu ar holl anifeiliaid y maes, a bwyta ei fara trwy chwys ei wyneb, fel y gorchymynodd yr Arglwydd iddo; a galwodd ef ar enw yr Arglwydd, ac felly y gwnaeth Efa ei wraig hefyd. A chlywsant hwy lais yr Arglwydd, o'r ffordd a arweiniai i ardd Eden, yn llefaru wrthynt, ac ni welsant ef, oblegid yr oeddynt wedi eu cau allan o'i bresennoldeb: ond efe a roddodd iddynt orchymynion i addoli yr Arglwydd eu Duw, ac offrymu y blaenffrwyth o'u diadelloedd yn offrwm i'r Arglwydd: A bu Adda yn ufydd i'r gorchymyn.

"Ac ar ol llawer o ddydiau ymddangosodd angel yr Arglwydd i Adda, gan ddywedyd, Paham yr ydych chwi yn offrymu aberthau i'r Arglwydd? Ac Adda a ddywedodd wrtho, Nid wyf yn gwybod; ond y mae'r Arglwydd wedi gorchymyn i mi offrymu aberthau.

"A'r angel a ddywedodd wrtho, Mae y peth hwn yn gyffelybiaeth i aberthiad Cyntaf Anedig y Tad, yr hwn sydd yn llawn gras a gwirionedd. A bydded i chwi wneyd pob peth a wneloch yn enw y Mab, a bydded i chwi edifarhau a galw ar Dduw yn ei enw ef dros byth. Yn y dydd hwnw yr Ysbryd Glân a ddysgynodd ar Adda, a dygodd dystiolaeth o'r Tad a'r Mab."

Mae y dyfyniad neu'r crynodeb olaf hwn yn dangos y ffaith

bwysig hon, i'n rhieni cyntaf, er iddynt gael eu gyru allan o ardd Eden, ac hyd y nod eu gwahanu oddiwrth bresennoldeb Duw gan lên, etto meddent wybodaeth o hyd am ei fodoliaeth, a hyny yn ddigonol i'w hannog i alw arno. Ac yn mhellach, mai nid cynt y cafodd trefn achub ei dadguddio i ddyn, ac i yntau ddechreu galw ar Dduw, nag y rhoddwyd yr Ysbryd Glân, yn dwyn tystiolaeth o'r Tad a'r Mab.

Y mae Moses hefyd yn rhoddi hanes i ni, yn y bedwerydd o Genesis, am drosedd Cain, a chyfiawnder Abel, ac am ddadguddiadau Duw iddynt. Dywed, "wedi talm o ddyddiau i Cain ddwyn o ffrwyth y ddaear offrwm i'r Arglwydd. Ac Abel yntau a ddwg o flaenffrwyth ei ddefaid, ac o'u brasder hwynt. A'r Arglwydd a edrychodd ar Abel, ac ar ei offrwm: ond nid edrychodd efe ar Cain, nac ar ei offrwm ef. Yn awr Satan a wybu hyn, a boddlonwyd ef. A digllonodd Cain yn ddirfawr, fel y syrthiodd ei wynebpryd. A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, Paham y llidiasoch? paham y syrthiodd eich gwynebpryd? Os da y gwnewch, oni chewch oruchafiaeth? ac oni wnewch yn dda, pechod a orwedd wrth y drws; ac y mae Satan yn dymuno eich cael chwi; ac oni wrandewch ar fy ngorchymynion, gwnaf eich rhoddi i fyny, a bydd i chwi megys yr ewyllysio efe.

"A Chain a aeth allan i'r maes, ac a ymddyddanodd â'i frawd Abel. A thra yr oeddynt hwy yn y maes, Cain a gododd yn erbyn Abel ei frawd, ac a'i lladdodd ef. A gorfoleddodd Cain yn yr hyn a wnaeth, gan ddywedyd, Yr wyf yn rhydd; yn awr diau y daw diadelloedd fy mrawd i'm dwylaw i.

"Ond yr Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, Pa le y mae Abel, eich brawd? Yntau a ddywedodd, Nis gwn; ai ceidwad fy mrawd ydwyf fi? A dywedodd yr Arglwydd, Beth a wnaethoch? llef gwaed eich brawd sydd yn gwaeddi arnaf fi o'r ddaear. Ac yr awr hon melldigedig ydych chwi o'r ddaear, yr hon a agorodd ei safn i dderbyn gwaed eich brawd o'ch llaw chwi. Pan lafuriech y ddaear, ni ychwanega hi roddi ei ffrwyth i chwi; gwibiad a chrwydriad fyddwch ar y ddaear.

"A Chain a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Satan a'm temtiodd oblegid diadelloedd fy mrawd. Ac yr oeddwn yn ddigllawn hefyd; oblegid i'w offrwm ef gael ei gymmeradwyo, a'm heiddo innau ddim. Mae fy nghosp yn fwy nag y gallaf ddyoddef. Wele, gyrasoch fi heddyw allan o wyddfod dynion, ac o'ch presennoldeb

chwithau hefyd i'm cuddir: a gwibiad a chrwydriad fyddaf ar y ddaear; a phwy bynag a'm caffo, a'm lladd o herwydd fy addunned, canys nid yw y pethau hyn yn guddiedig oddiwrth yr Arglwydd. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, Am hyny y dielir yn saith dyblyg ar bwy bynag a laddo Cain. A'r Arglwydd a osododd nôd ar Cain, rhag i neb a'i caffai ei ladd ef."

Dyben y dyfyniadau blaenorol yw dangos i'r dosparth hwn y ffordd trwy yr hon y daeth dynolryw yn adnabyddus gyntaf o fodoliaeth Duw; mai trwy amlygiad o eiddo Duw i ddyn y daeth; ac i Dduw barhau, ar ol troseddiad dyn, i amlygu ei hunan iddo ac i'w had; ac, er eu bod wedi eu gwahanu o'u wyddfod uniongyrchol, fel nas gallent weled ei wyneb, etto parhausant i glywed ei lais.

Wedi i Adda fel hyn gael adnabyddiaeth o Dduw, trosglwyddodd y wybodaeth a gafodd i'w had; a thrwy y moddion hyn y cyflwynwyd y dyb gyntaf i'w meddyliau o fod Duw yn bodoli, yr hyn a osodai sylfaen er iddynt weithredu eu ffydd, trwy yr hon y gallent gyrhaedd gwybodaeth o'i gymmeriad ac hefyd o'i ogoniant.

Nid yn unig fe roddwyd amlygiad i Adda o fodoliaeth Duw; ond y mae Moses yn ein hysbysu, fel ag y dyfynasom o'r blaen, fod Duw wedi ymddarostwng i ymddyddan â Chain ar ol ei drosedd mawr o ladd ei frawd, ac fod Cain yn gwybod mai yr Arglwydd oedd yn ymddyddan ag ef: felly, pan gafodd ef ei yru allan o wyddfod ei frodyr, cariodd gydag ef y wybodaeth o fodoliaeth Duw; a trwy y moddion hyn, yn ddiammau, daeth ei had yn adnabyddus o'r ffaith fod y fath fôd yn bodoli.

Gallwn ddysgu oddiwrth hyn fod yr holl hil ddynol, yn oes foreuol eu bodoliaeth, yn eu holl wahanol ddosparthiadau, â'r wybodaeth hon wedi eu lledaenu yn eu plith; fel ag y daeth bodoliaeth Duw yn wrthddrych ffydd yn oes foreuol y byd. A'r amlygiadau a feddai y dynion hyn o fodoliaeth Duw, oedd tystiolaeth eu tadau yn y lle cyntaf.

Yr achos ein bod fel hyn wedi bod mor fanwl ar y rhan hon o'u pwnc yw, fel y gallo'r dosparth hwn weled trwy ba ffordd yr oedd Duw yn dyfod yn wrthddrych ffydd yn mhlith dynion ar ol y cwymp; a pha beth oedd yn cynhyrfu ffydd llaweroedd i deimlo yn ei gylch—i chwilio am wybodaeth o'i gymmeriad, perffeithrwydd, a'i briodoleddau, hyd nes y daethent i wybodaeth helaeth o hono,

ac nid yn unig i gyfrinachu ag ef, a gweled ei ogoniant, ond i fod yn gyfranog o'i allu, a sefyll yn ei wyddfod.

Bydded i'r dosparth hwn sylwi yn neillduol, ar y dystiolaeth a feddai y dynion yma o fodoliaeth Duw, mai tystiolaeth dyn ydoedd; o herwydd yn flaenorol i'r amser y cafodd rhai o hiliogaeth Adda amlygrwydd o Dduw eu hunain, yr oedd Adda, eu tad cyffredinol, wedi tystiolaethu wrthynt am fodoliaeth Duw, ac am ei dragywyddol allu a'i Dduwdod.

Er enghraifft, yr oedd Abel, cyn iddo dderbyn sicrwydd o'r nefoedd fod ei offrwm yn gymmeradwy gan Dduw, wedi derbyn y wybodaeth bwysig oddiwrth ei dad, fod y fath fôd yn bodoli, yr hwn oedd wedi creu ac yn cynnal pob peth i fyny. Nis gall ychwaith fod ammheuaeth yn bodoli yn meddwl unrhyw berson, nad Adda oedd y cyntaf a gyflwynodd y wybodaeth o fodoliaeth Duw i'w hiliogaeth; ac nad yw holl ffydd y byd, o'r amser hwnw i lawr hyd yn bresennol, i ryw radd yn ddibynol ar y wybodaeth a gyflwynwyd gyntaf iddynt gan eu tad cyffredinol; ac y mae wedi ei chyflwyno i lawr i'r dydd a'r genedlaeth yn mha rai yr ydym ni yn byw, fel y cawn ddangos oddiar wyneb yr oraclau dwyfol.

Yn gyntaf, yr oedd Adda yn 130 mlwydd oed pan y cafodd Seth ei eni. Gen. v, 3. A dyddiau Adda, wedi iddo genedlu Seth, oedd 800 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 930 mlwydd oed pan y bu farw. Gen. v, 4, 5. Yr oedd Seth yn 105 pan anwyd Enos (adn. 6); Enos yn 90 pan anwyd Cenan (adn. 9); Cenan yn 70 pan anwyd Mahalaleel (adn. 12); Mahalaleel yn 65 pan anwyd Jered (adn. 15); Jered yn 162 pan anwyd Enoch (adn 18); Enoch yn 65 pan anwyd Methuselah (adn. 21); Methuselah yn 187 pan anwyd Lamech (adn. 25); Lamech yn 182 pan anwyd Noah (adn. 28).

Oddiwrth yr hanes hyn ymddengys fod Lamech, y nawfed o Adda, a thad Noah, yn 56 mlwydd oed pan fu farw Adda; Methuselah, yn 243; Enoch, yn 308; Jered, yn 470; Mahalaleel, yn 535; Cenan, yn 605; Enos, yn 695; a Seth, yn 800.

Felly yr oedd Lamech, tad Noah, Methuselah, Enoch, Jered, Mahalaleel, Cenan, Enos, Seth, ac Adda, yn byw oll yr un pryd, a thu hwnt i bob dadl, oll yn bregethwyr cyfiawnder.

Hysbysa Moses i ni yn mhellach i Seth fyw wedi iddo genedlu Enos, 807 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 912 mlwydd oed pan y

bu farw. Gen. v, 7, 8. Ac Enos a fu byw wedi iddo genedlu Cenan, 815 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 905 mlwydd oed pan y bu farw (adn. 10, 11). A bu Cenan fyw wedi iddo genedlu Mahalaleel, 840 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 910 mlwydd oed pan y bu farw (adn. 13, 14). A Mahalaleel a fu fyw wedi iddo genedlu Jered, 830 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 895 mlwydd oed pan y bu farw (adn. 16, 17). A Jered a fu fyw wedi iddo genedlu Enoch, 800 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 962 mlwydd oed pan y bu farw (adn. 19, 20). Ac Enoch a rodiodd gyda Duw wedi iddo genedlu Methuselah, 300 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 365 mlwydd oed pan y cymmerwyd ef i fyny (adn. 22, 23).* A Methuselah a fu fyw wedi iddo genedlu Lamech, 782 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 969 mlwydd oed pan y bu farw (adn. 26, 27). A Lamech a fu fyw wedi iddo genedlu Noah, 595 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 777 mlwydd oed pan y bu farw (adn. 30, 31).

Yn unol â'r cyfrif hwn, bu Adda farw yn y 930 flwyddyn o oedran y byd; cymmerwyd Enoch yn y 987; bu farw Seth yn y 1042; Enos yn y 1140; Cenan yn y 1235; Mahalaleel yn y 1290; Jered yn y 1422; Lamech yn y 1651; a Methuselah yn y 1656, yn yr hon flwyddyn y daeth y diluw.

Felly yr oedd Noah yn 84 mlwydd oed pan fu farw Enos, 176 pan fu farw Cenan, 234 pan fu farw Mahalaleel, 366 pan fu farw Jered, 595 pan fu farw Lamech, a 600 pan fu farw Methuselah.

Oddiwrth hyn gallwn weled fod Enos, Cenan, Mahalaleel, Jered, Methuselah, Lamech, a Noah, oll yn byw ar y ddaear yr un pryd; a bod Enos, Cenan, Mahalaleel, Jered, Methuselah, a Lamech, oll yn adnabyddus o Adda a Noah.

Mae yn hawdd ddigon i weled, oddiwrth y pethau blaenorol, nid yn unig pa fodd y daeth gwybodaeth o Dduw i'r byd, ond ar ba egwyddor yr oedd yn cael ei chadw; oddiar yr amser y rhoddwyd hi gyntaf, cadwyd hi yn meddyliau dynion cyfiawn, y rhai a'i dysgent nid yn unig i'w hiliogaeth, ond i'r byd; fel nad oedd anghen am ddadguddiad newydd i ddyn, oddiar gread Adda hyd Noah, er rhoddi iddynt feddylddrych neu dyb o fodoliaeth rhyw Dduw; ac nid yn unig rhyw Dduw, ond y gwir a'r bywiol Dduw.

Wedi olrhain amseryddiaeth y byd o Adda hyd Noah, cawn yn awr ei olrhain o Noah i Abraham. Yr oedd Noah yn 502

* Yn ol yr Hen Destament. Am oedran Enoch, edrycher y Covenants and Commandments, sec. iii, 24.

mlwydd oed pan y ganwyd Sem; yn mhen 98 mlynedd wedi hyny daeth y diluw, yr hyn a wnai oedran Noah yn 600 mlwydd. Ac hysbysir ni gan Moses i Noah fyw ar ol y diluw 350 mlynedd, yr hyn a'i gwnai yn 950 pan y bu farw. Gen. ix, 28, 29.

Yr oedd Sem yn 100 mlwydd oed pan anwyd Arphaxad. Gen. xi, 10. Yr oedd Arphaxad yn 35 pan anwyd Selah (xi, 12); Selah yn 30 pan anwyd Heber (xi, 14); Heber yn 34 pan anwyd Peleg, yn nyddiau yr hwn y rhanwyd y ddaear (xi, 16); Peleg yn 30 pan anwyd Reu (xi, 18); Reu yn 32 pan anwyd Serug (xi, 20); Serug yn 30 pan anwyd Nachor (xi, 22); Nachor yn 29 pan anwyd Terah (xi, 24); Terah yn 70 pan anwyd Haran ac Abraham (xi, 26).

Mae rhyw anhawsdra yn yr hanes a rydd Moses am enedigaeth Abraham. Tybia rhai na chafodd Abraham ei eni nes yr oedd Terah yn 130 mlwydd oed. Tynir y casgliad hwn o amrywiol fanau o'r ysgrythyrau, y rhai nid ydynt o un dyben i ni yn bresennol i'w dyfynu. Nid yw ychwaith o un pwys i ni, pa un a oedd Abraham wedi ei enwi pan oedd Terah yn 70 mlwydd oed, neu 130. Ond fel na byddo un ammheuaeth yn gorphwys ar feddwl neb, mewn perthynas i'r pwnc sydd yn fwyaf neillduol dan ein sylw, wrth roddi yr amseryddiaeth presennol, cawn ddyddio genedigaeth Abraham yn ol y gyfnod olaf, hyny yw pan oedd Terah yn 130 mlwydd oed. Ymddengys oddiwrth y cyfrif hwn, fod o'r diluw hyd enedigaeth Abraham 352 o flynyddoedd.

Dywed Moses wrthym i Sem fyw wedi iddo genedlu Arphaxad, 500 (Gen. xi, 11); hyn wedi ei ychwanegu at 100 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Arphaxad, a'i gwna yn 600 mlwydd oed pan y bu farw. Bu Arphaxad fyw wedi iddo genedlu Selah, 403 mlynedd (xi, 13); hyn wedi ei ychwanegu at 35 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Selah, a'i gwna yn 438 mlwydd oed pan y bu farw. Bu Selah fyw wedi iddo genedlu Heber, 403 mlynedd (xi, 15); hyn wedi ei ychwanegu at 30 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Heber, a'i gwna yn 433 mlwydd oed pan y bu farw. Bu Heber fyw wedi iddo genedlu Peleg, 430 mlynedd, (xi, 17); hyn wedi ei ychwanegu at 34 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Peleg, a'i gwna yn 464 pan y bu farw. Bu Peleg fyw wedi iddo genedlu Reu, 209 mlynedd (xi, 19): hyn wedi ei ychwanegu at 30 mlyn-

edd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Reu, a'i gwna yn 239 mlwydd oed pan y bu farw. Bu Reu fyw wedi iddo genedlu Serug, 207 mlynedd (xi, 21); hyn wedi ei ychwanegu at 32 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Serug, a'i gwna yn 239 mlwydd oed pan y bu farw. Bu Serug fyw wedi iddo genedlu Nachor, 200 mlynedd (xi, 23); hyn wedi ei ychwanegu at 30 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Nachor, a'i gwna yn 230 mlwydd oed pan y bu farw. Bu Nachor fyw wedi iddo genedlu Terah, 119 mlynedd (xi, 25); hyn wedi ei ychwanegu at 29 mlynedd, yr hyn oedd ei oedran pan anwyd Terah, a'i gwna yn 148 mlwydd oed pan y bu farw. Yr oedd Terah yn 130 mlwydd oed pan anwyd Abraham, a meddylir iddo fyw 75 mlynedd ar ol ei enedigaeth, yr hyn a'i gwna yn 225 mlwydd oed pan y bu farw.

Yn unol â'r cyfrif diweddaf hwn, bu Peleg farw yn y 1996 flwyddyn o oedran y byd, Nachor yn y 1997, a Noah yn y 2006. Felly, bu Peleg, yn nyddiau yr hwn y rhanwyd y ddaear, a Nachor, tadcu Abraham, eill dau farw o flaen Noah—y cyntaf yn 239 mlwydd oed, a'r olaf yn 148; a phwy na all weled fod yn rhaid eu bod wedi cael adnabyddiaeth hir ac agos o Noah?

Bu Reu farw yn y 2026 flwyddyn o oedran y byd, Serug yn y 2049, Terah yn y 2083, Arphaxad yn y 2096, Selab yn y 2126, Sem yn y 2158, Abraham yn y 2183, ac Heber yn y 2187, yr hyn oedd bedair blynedd ar ol marwolaeth Abraham. Ac Heber oedd y pedwerydd o Noah.

Yr oedd Nachor, brawd Abraham, yn 58 mlwydd oed pan y bu Noah farw, Terah yn 128, Serug yn 187, Reu yn 219, Heber 283, Selah yn 313, Arphaxad yn 344, a Sem yn 448.

Ymddengys oddiwrth y cyfrif hyn, fod Nachor, brawd Abraham, Terah, Nachor, Serug, Reu, Peleg, Heber, Selah, Arphaxad, Sem, a Noah, oll yn byw ar y ddaear yr un pryd; a bod Abraham yn 18 mlwydd oed pan fu farw Reu, 41 pan fu farw Serug a'i frawd Nachor, 75 pan fu farw Terah, 88 pan fu farw Arphaxad, 118 pan fu farw Selah, 150 pan fu farw Sem, ac i Heber fyw bedair blynedd ar ol marwolaeth Abraham. A bod Sem, Arphaxad, Selah, Heber, Reu, Serug, Terah, a Nachor, brawd Abraham, ac Abraham, oll yn byw yr un pryd. A bod Nachor, brawd Abraham, Terah, Serug, Reu, Heber, Selah, Arphaxad, a Sem, oll yn adnabyddus o Noah ac Abraham.

Yn awr yr ydym wedi olrhain amseryddiaeth y byd, yn unol â'r hanes a roddir yn ein bibl presennol, o Adda hyd Abraham, ac wedi penderfynu yn eglur tuhwnt i bob dadl, nad oedd un anhawsdra i gadw y wybodaeth o Dduw yn y byd o greadigaeth Adda, a'r amlygrwydd a roddwyd i'w hiliogaeth uniongyrchol, megys y dangoswyd yn y rhan flaenaf o'r ddarlith hon, fel y gall y myfyrwyr yn y dosparth hwn beidio gadael un ammheuaeth yn eu meddyliau ar y pwnc hwn; o herwydd gallant ganfod yn rhwydd ei bod yn anmhosibl iddi fod fel arall, ond fod yn rhaid fod gwybodaeth o fodoliaeth Duw yn parhau o dad i fab, fel mater o draddodiad o leiaf; canys ni allwn dybied fod gwbodaeth o ffaith bwysig fel hyn yn bodoli yn meddwl neb o'r personau crybwylledig, heb eu bod yn ei gwneuthur yn hysbys i'w hiliogaeth.

Yr ydym yn awr wedi dangos pa fodd y daeth y dyb gyntaf i fodoli yn meddwl unrhyw ddyn fod y fath fôd â Duw i'w gael, yr hwn oedd wedi creu ac yn cynnal pob peth; mai o achos yr amlygrwydd a roddodd efe gyntaf i'n tad Adda, pan y safodd yn ei bresennoldeb, ac yr ymddanodd ag ef wyneb yn wyneb, yn yr amser y cafodd ei greu.

Gadewch i ni sylwi yma, mai wedi i ryw gyfran o'r teulu dynol gael eu gwneyd yn wybodus o'r ffaith bwysig o fod Duw yn bodoli, yr hwn sydd wedi creu ac yn cynnal pob peth, bydd helaethrwydd eu gwybodaeth am ei gymmeriad a'i ogoniant yn ymddibynu ar eu diwydrwydd a'u ffyddlondeb yn ei geisio, nes fel Enoch, brawd Jered, a Moses, i feddu ffydd yn Nuw, a gallu i'w weled ef wyneb yn wyneb.

Yr ydym yn awr wedi gosod allan yn eglur pa fodd y mae, a pha fodd yr oedd, Duw yn dyfod yn wrthddrych ffydd i fodau rhesymol; ac hefyd, ar ba sylfaen y gosodwyd y dystiolaeth ag oedd yn annog y Saint cyntefig i chwilio yn ddiwyd am, a chyrhaedd gwybodaeth o ogoniant Duw; ac yr ydym wedi canfod mai tystiolaeth ddynol, a thystiolaeth ddynol yn unig, oedd yn achosi yr ymchwiliad hwn, yn y lle cyntaf, yn eu meddyliau. Y grediniaeth ydoedd a roddent i dystiolaeth eu tadau: ac wedi i'r dystiolaeth hon gynhyrfu eu meddyliau i chwilio am wybodaeth o Dduw, yr oedd yr ymchwiliad yn fynych yn terfynu, ïe, yn wastad yn terfynu, pan yn cael ei ddefnyddio yn iawn, yn y darganfyddiadau mwyaf gogoneddus ac mewn sicrwydd tragwyddol.

ORDEINIADAU.

"Na osoder dwylaw yn ebrwydd ar neb," meddai yr Apostol Paul, ac felly meddwn ninnau. Mae esgeuluso y rhybydd uchod, gan y rhai sydd yn dal swyddi uchel yn yr Eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig, wedi bod yn achos o ddrwg mawr, tuag at attal yr hwn, penderfynasom roddi rhai cyfarwyddiadau cyffredinol ynghylch ordeinio yn yr amser dyfodol.

Na ordeinier neb i unrhyw swydd yn yr offeiriadaeth, heb fod llywydd y gynnadledd, yn gystal â'r gangen yn mha un yr arosa, yn gwybod ac yn cydsynio. Ac y mae o'r pwys mwyaf fod llywyddion y cangenau yn ofalus iawn wrth gymmeradwyo personau i'w hordeinio mewn cymmanfa, neu ryw fan arall, onide byddant, i ryw raddau, yn gyfrifol am y drygau a all gyfodi oddiar ddiofalwch ac anystyriaeth. Os bydd rhywun yn ddioglyd yn cyflawni ei ddyledswyddau fel aelod, ni ddylai ar un cyfrif gael ei alw i unrhyw swydd. Os bydd yn euog o yfed gwirodydd poethion, yn lle cael ei ordeinio i'r offeiriadaeth, dylai gael ei geryddu; ac os bydd mewn rhyw achos yn dilyn hyd at feddwdod, dylid ymddwyn ato yn llymdost; ac onid edifarha, dylid ei dori allan. Gofaler galw dynion o "dystiolaeth dda"—dynion sydd â'u dymuniad llywodraethol i ddwyn eu nwydau a'u chwantau mewn perffaith ufydd-dod i'w hewyllys, a'u hewyllys mewn perffaith ufydd-dod i gyfreithiau a gorchymynion Duw. Gwna un felly fwy o ddaioni nag ugain o gymmeriadau gwahanol. Yr addasiad angenrheidiol i ordeiniad yw, fod y personau yn eithaf adnabyddus o gyfreithiau a gorchymynion Duw, fel y rhoddwyd hwynt trwy ein prophwyd merthyredig, yn gystal â'r rhai a roddwyd trwy brophwydi yr eglwys gyntefig, fel y byddont yn eithaf hyddysg mewn pob pwynt o athrawiaeth, ac mewn egwyddorion llywodraeth. Dylent fod yn ddynion sydd yn llywodraethu eu tai mewn cyfiawnder, gan ddwyn eu plant i fyny yn y ffordd y dylent fyned, trwy rodio eu hunain yn y ffordd y dymunant i'w plant rodio ynddi.

Fel rheol gyffredinol, byddai yn well ordeinio dynion i'r offeiriadaeth leiaf yn gyntaf, a'u gadael i ennill eu ffordd i'r fwyaf trwy ffyddlondeb; a pheidio yn mhob amgylchiad dyrchafu dyn mewn awdurdod, os na fydd wedi profi ei hun yn deilwng, mor bell ag y bo amgylchiadau yn caniatâu, trwy gyflawni yn ffyddlawn holl ddyledswyddau ei swydd flaenorol. Mae y dyn ffydd-

lawn yn deilwng o bob cefnogiad; ac, o'r tu arall, ni chaiff y dyn anffyddlawn sefyll.—Gwel yr Ath. a'r Cyf., iii, 41. "Gan hyny dysged pob dyn ei ddyledswydd, a gweinydded yn y swydd i ba un yr apwyntiwyd ef iddi, gyda phob diwydrwydd. Ni ystyrir y diog yn deilwng i sefyll; a'r hwn ni ddysg ei ddyledswydd, ac ni ddengys ei hun yn gymmeradwy, a ystyrir yn annheilwng i sefyll. Felly, Amen."

Dymunir ar lywyddion y cynnadleddau i edrych fod sylw yn cael ei wneuthur o'r cyfarwyddiadau hyn yn eu gwahanol gylchoedd; ac yn gymmaint â'u bod hwy wedi eu galw i'r swydd o ben-bugeiliaid, dylent ofalu bod yn esiampl yn mhob gweithred dda, a gweled fod y bugeiliaid cynnorthwyol yn myned ac yn gwneuthur yr un modd; a bod ceidwaid y deadelloedd yn ddynion ag sydd â'u hesiampl a'u hyfforddiadau a thuedd ynddynt i greu dylanwad llesol mewn cymdeithas.

Nid oes dim yn yr uchod wedi ei fwriadu i wahardd yr henuriaid teithiol i alw dynion i swyddi, a'u hordeinio (trwy gydsyniad llywydd y gynnadledd) mewn lleoedd lle mae cangen wedi ei chodi ganddynt. Gwel Ath. a'r Cyf., ii, 16. "Nid oes un person i gael ei ordeinio i unrhyw swydd yn yr eglwys hon, lle y mae cangen o'r cyfryw wedi ei rheoleiddio, heb bleidlais yr eglwys hono; ond gall henuriaid llywyddol, esgobion teithiol, uchel gynghorwyr, archoffeiriaid, ac henuriaid, gael y fraint o ordeinio lle nad oes cangen o'r eglwys er galw am bleidlais."

ORSON PRATT.

LLYTHYR O'R COUNCIL BLUFFS AT Y LLYWYDD W. PHILLIPS.

Council Bluffs, Rhag. 25, 1849.

ANWYL FRAWD PHILLIPS,—Meddyliaf y byddai yn fuddiol rhoi ychydig o'm meddwl o barthed i'r pethau anghenrheidiol i'r daith bellenig ag y bydd llawer o'm brodyr a'm chwiorydd yn wynebu arni heb fod yn hir. Y peth cyntaf i'w feddu yw ystôr dda o amynedd; oblegid ni wna ceintach les i neb dynion; ac os byddant am gael taith rwydd a llwyddiannus, meddylied pob un gadw cynghorion y llywydd. Os na wnant hyny, byddant yn debyg o golli Ysbryd Duw o'u plith; daw yr un drwg i mewn, ac yna nid yn rhwydd iawn y ceir ef allan. Er fod llawer o'n cwmpeini ni

wedi myned yn ysglyfaeth i'r Cholera, nid ydwyf yn gwybod ond am un neu ddau o honynt, heb fod yn ffeindio bai ar drefn y llywydd; felly, nid oedd ufydd-dod gwirfoddol o'r galon—ambell un yn anfoddlawn i'r rhai ag oedd y brawd Jones yn osod i ofalu am rai pethau, o herwydd fod hwn a hwn yn henach yn yr eglwys, &c. Dywedaf etto, gofalwch a gwyliwch rhag yr ysbryd hwna; cofiwch gynghor yr Arglwydd Iesu Grist, sef, Gwrandewch ar lais eich bugail. Os felly gwneir, bydd llwyddiant ar y daith.

Yn awr caf son am bethau ereill. Byddai pob math o hadau gerddi yn dda i ddyfod drosodd. Cynghorwn y crefftwyr i ddyfod â'u hoffer ganddynt. Byddai papyr ysgrifenu o wasanaeth mawr, megys quire neu ddau. Y sawl a allo, deued â llestri tin at drin llaeth, llestri tê hefyd, gwydrau, haiarn, a dur. Nid oes fawr o gyfrif ar rawiau gwaith mwyn a glo yma; ond y mae palau yn ddrud, sef o 4s. i 5s. yr un. Ceir palau yn Liverpool am oddeutu 10s yr hanner dwsin. Byddwn yn ddiolchgar os daw rhai o'r brodyr ag hanner dwsin o balau i mi o Liverpool; ni fydd fawr trafferth yn eu cylch. Hefyd, hanner dwsin o bigau at drin gwair. Byddai yn dda genyf eu cael; swllt yr un yw eu pris yma. Tâl pob math o haiarn i'w garia yma, ond bwyelli; y mae'r rhai hyny yn well yma nag yn Mhrydain. Pris haiarn cyffredin yw dwy a dimai y pwys; haiarn mân yn dair ceiniog ac uwch. Calico yn ddwbwl bris; llestri pridd yr un modd; gwydrau hefyd ydynt yn ddrudion yma.

Cynghorwn bob un fyddo yn ymfudo am ofalu fod eu blychau yn gryfion, wedi eu gwneyd o bren sych; y mae rhai yn cael colled trwy fod eu blychau ddim yn sych, ac felly yn braenu eu dillad. Byddai pytatws ar y môr yn ddymunol iawn, ac ysgadan, blawd ceirch, cig moch, cig eidion sych, pybyr, mwstardd, halen, pickles, winwyn, ac oranges. Nid yw oranges, yn ol fy marn i, o fawr defnydd; y mae afalau yn well, y rhai a ellir eu pobi neu roi mewn teisien. Mae brandi yn fuddiol at wresogi yr ystumog pan fyddo yn oer, a'r môr yn ymgynhyrfu. Rhag clefyd y môr, byddai yn dda cymmeryd rhyw bethau oddeutu pythefnos cyn cychwyn, er glanhau yr ystumog, fel y byddo mor rhydd o'r *bile* ag y bo bosibl. Bydd hyny yn help rhag clefyd y môr, os nid ei luddias yn hollol. Y mae plant bychain yn well morwyr nag ydyw dynion mewn oed; safant ar eu traed pan fyddo eu rhieni ag un goes yn rhy fer, neu y llall yn rhy hir, i gerdded heb dra-

fferth. Yr ydwyf wedi ysgrifenu o'r blaen atoch; gobeithiaf eich bod wedi derbyn fy llythyr, ac y bydd atebiad cyn y byddo hwn ar ben ei daith. Anfonais ddau gopi o'r "Frontier Guardian" i John Davis. Da fyddai genyf gael copi o'r "Udgorn Seion." A ydyw yn bosibl i'r Udgorn chwythu yn groes i'r môr; byddai yn dda gan lawer Cymro glywed ei lais, os gall roddi ei lais i'r America. Dymunwn gael gwybod y telerau; efallai y gallem ffurfio cynllun, fel byddai cyfrinach bob mis neu amlach. Byddaf ddiolchgar i'r brawd Davis am ei farn ar y mater. Dymunwn gael llythyr yn hysbysu pa bryd bydd y Cymru yn bwriadu cychwyn, pwy fydd y llywydd, &c., fel y gallwyf ysgrifenu llythyr i St. Louis neu New Orleans i'w cyfarfod. Dichon o hyn i'r pryd y byddont yn cychwyn, y gallaf roi cyfarwyddyd pa bethau a allant brynu yno, a'u gwerthu yma am bris go dda. Dysgwylir i'r aur-gloddwyr ddyfod yma yn y gwanwyn yn dorfeydd. Os deuant, bydd lle i wneuthur dollars yn lled rwydd; mae rhai yn gwneuthur oddeutu 400 o ddollars yr un mewn ychydig fisoedd, trwy brynu pethau i'r aur-gloddwyr. Gall y Cymry wneuthur yr un peth yn rhwydd, heb ddim rhwystr ar eu taith. Cefais le fy hun y dydd cyntaf ag y gosodais fy nhroed ar dir y Bluffs, i ennill 49 o ddollars, trwy werthu iddynt. Gwelwch, bellach, y lles allaf wneuthur i'r Saint, trwy anfon llythyr i'w cyfarfod, os na ddeuaf fy hun.

Yr ydym ni fel cangen Gymreig yn gysurus, ac yr ydwyf wedi priodi pedwar, sef John Williams, o'r Fonachlog, a Mary Jones, o ochr Mynydd Aberdar; Edward Evans, Hirwaen, ag Alice, merch David Richards y gof. Mae Alexander Owens, Twynyrodyn, wedi marw o'r clefyd melyn; hysbyswch i'w wraig. Na fydded i neb ofni y môr; y mae yn hyfryd iawn i forio ar dywydd teg; o Liverpool i'r Sounding y mae arwaf. Bydd ein tabernacl ar ben erbyn y deloch chwi a'r ymfudwyr yma; y mae yn y sgwar yn awr. Ni chlywais ond unwaith oddiwrth y brawd Jones wedi ei ymadawiad i'r Dyffryn; yr oedd 500 o filltiroedd o'r Bluffs y pryd hwnw—efe, ei wraig, a'r plentyn, a'r cwmpeini oll, yn iach, ac yn myned yn y blaen yn llwyddiannus. Byddaf yn dysgwyl llythyr-god etto o'r Dyffryn heb fod yn hir. Yr ydym wedi clywed am y Cholera yn eich plith; nid oes dim Cholera yn St. Louis yn awr, ac ni fu dim o'r clefyd dinystriol hwn yn y Bluffs hyd yn hyn.

Cofiwch fi at y swyddogion a'r holl Saint, a'r Arglwydd grasol a'ch bendithio, ac a'ch dygo yn iach i Seion fryn, yw dymuniad fy nghalon.

Ydwyf, eich brawd yn y cyfammod newydd,
WILLIAM MORGAN.

O.Y.—Hysbyswch fod Wm. Jenkins, o Gaerdyf, yn aros yn y Bluffs. Clywsom trwy y doniau fod rhai o'r brodyr yn dyoddef yn achos tân, a bod y dinystrydd yn eich plith. Derbyniais lythyron Morgan Morgans, E. Thomas, a Morgan Hughes. Mae John Ormond a'i fab a'i ddwy ferch yma.

GAIR O GYNGHOR I'R EGLWYSI.

MEWN canlyniad i'r achwyniadau sydd wedi eu dwyn ger ein bron o bryd i bryd, ynghylch casgliad trysorfeydd mewn rhai cynnadleddau at gynnal yr Henuriaid llywyddol, ac hefyd yr henuriaid teithiol, ystyriwn yn ddoethineb ynom i gyhoeddi ein golygiadau ar y pwnc, a rhoi rhai rheolau cyffredinol er llywodraethu cangenau yr eglwys yn y wlad hon, mewn perthynas i'r ffordd o godi trysorfeydd at y dyben hwn, yn gystal â rhai ereill. Mae cyfeiriadau mynych wedi eu gwneyd at yr hyn a gyhoeddwyd gan y Llywydd Orson Hyde, yn Nghyf. IX. o'r 'Star,' tud. 26. Yr ydym ni yn cyduno â'r Henuriad Hyde, yn mhob peth. Nid ei opiniwn ef, mwy na ninnau, oedd, y gallai gweision Duw fyw heb fwyd a dillad.

Mae Duw wedi rhoi gorchymyn i'w weision na feddyliont ddim am y fory. Gwel Ath. a'r Cyf., iv, 14. "Gan hyny na feddyliwch ddim am y fory, am ba beth a fwytaoch, neu pa beth a yfoch, neu â pha beth y dilledir chwi; oblegid edrychwch ar lili y maes, pa fodd y maent yn tyfu; nid ydynt yn llafurio nac yn nyddu; ac nid yw teyrnasoedd y byd, yn eu holl ogoniant, ddim wedi eu haddurno fel un o'r rhai hyn; canys y mae eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd, yn gwybod fod arnoch chwi eisieu yr holl bethau hyn."

Mae Duw wedi ei wneyd yn ddyledswydd ar y Saint, ac ar bawb y danfonir ei weision atynt, i feddwl drostynt. Gwel Ath. a'r Cyf., iv, 14. "Yr hwn sydd yn eich derbyn chwi, sydd yn fy nerbyn i; ac efe a'ch portha chwi, ac a'ch dillada, ac a rydd arian i chwi. A'r hwn a'ch portha chwi, neu a'ch dillado, neu a

rydd arian i chwi, ni chyll mewn un modd ei wobr: A'r hwn nad yw yn gwneuthur y pethau hyn nid yw yn ddyscybl i mi; wrth hyn yr adwaenwch fy nyscyblion i. Yr hwn nad yw yn eich derbyn chwi, ewch ymaith oddiwrtho yn ddirgel wrthych eich hunain, a golchwch eich traed, hyd y nod â dwfr. dwfr pur, pa un bynag ai mewn gwres ai mewn oerfel, a dygwch dystiolaeth o hyny i'ch Tad yr hwn sydd yn y nefoedd, ac na ddychwelwch mwyach at y dyn hwnw. Ac i ba bentref neu ddinas bynag yr eloch, gwnewch felly. Er hyny, chwiliwch yn ddyfal, ac na arbedwch; a gwae y ty hwnw, neu'r pentref neu'r ddinas hono, a'ch gwrthodo chwi, neu eich gair, neu eich tystiolaeth am danaf fi. Gwae, meddaf etto, i'r ty hwnw, neu'r pentref neu'r ddinas hono, a'ch gwrthodo chwi, neu eich gair, neu eich tystiolaeth am danaf fi. Oblegid myfi, yr Hollalluog, wyf wedi gosod fy nwylaw ar y cenedloedd, i'w ffrewyllu hwynt am eu drygioni," &c., &c.

Rhoddwn yn awr rai cyfarwyddiadau cyffredinol ynghylch codi trysorfeydd at amrywiol ddybenion, fel na fyddo dim camddealltwriaeth ynghylch y mater o hyn allan; ac fel y byddo trefnusrwydd yn y peth yma, yn gystal ag mewn pob peth arall perthynol i lwyddiant eglwysi y Saint yn y wlad hon. Yn y lle cyntaf, bydded trysorfa i'r tlodion gael ei chodi yn mhob cangen yn y modd hyn:—Pob sabbath, yn union ar ol y sacrament, bydded i gasgliad gael ei wneyd tuag at y tlodion, i gael ei alw yn "Drysorfa y Tlodion." Bydded i'r drysorfa hon gael ei rhoddi yn nwylaw rhyw frawd o ymddiried, i'w rhanu allan i'r tlodion, yn ol cyfarwyddyd llywydd a chynghor pob cangen. Mor hyfryd fydd cymmysgu eich elusenau gyda'ch sacramentau.

Heblaw hyn, bydded i drysorfa gyffredinol gael ei chodi yn mhob cangen, at dalu rhent addoldai, &c.; gellir codi y trysorfeydd yn un o'r tair ffordd hyn—yn 1af, trwy gasgliad cyhoeddus (nid ar amser sacrament)—yn ail, trwy ddal dysgl wrth y drws, yr hwn yw y dull cyffredin yn Scotland; ac yn 3ydd, gellir awdurdodi yr athrawon i dderbyn cyfraniadau gwirfoddol y Saint tuag at drysorfeydd y gangen, wrth eu gwaith yn ymweled â'r aelodau; ac os bydd y gangen yn gweled yn addas i benodi rhywfaint gyferbyn â theuluoedd naill ai llywydd y gynnadledd, neu yr henuriaid teithiol, geill cynghor y gangen ddysgu yr athrawon i osod y peth o flaen y Saint a derbyn eu rhoddion, ac ysgrifenu lawr yr enwau a'r swmiau a gyfranir, a'u hysbysu i'r cynghor.

Hefyd, bydded i drysorfa gyffredinol gael ei chodi yn mhob cynnadledd, tuag at gynnal llywydd y gynnadledd a'r henuriaid teithiol, a bydded i bob cangen gyfranu i'r drysorfa hono yn ol rhifedi eu haelodau. Gall yr henuriaid llywyddol, wedi ymgynnull mewn cymmanfa, benderfynu pa swm fydd yn angenrheidiol at y dyben hwn bob chwarter. Dylai y drysorfa hon fod dan reolaeth llywydd y gynnadledd er eu rhanu (tuag at y dybenion y codwyd hi) fel y penderfyno efe yn ei ddoethineb. A'i ddyledswydd ef fydd rhoi mynegiad manwl yn mhob cymmanfa o sefyllfa y drysorfa a'r arian fyddo yn dyfod i'w law. Hefyd, dyledswydd llywydd pob cangen fydd rhoi neu beri rhoi, mewn cwrdd cyffredinol o swyddogion ac aelodau y gangen, yr wythnos o flaen y gymmanfa chwarterol, fynegiad manwl o bob trysorfeydd a godir gan y gangen yn ystod y chwarter. Trwy ddilyn y drefn hon, gall y Saint, yn swyddogion ac aelodau, gael dealltwriaeth drwyadl ynghylch yr holl faterion perthynol i weinyddiad gorchwylion tymmorol y gangen neu'r gynnadledd yn mha un y trigant. Cenedla hyn rinwedd, a rhinwedd a genedla undeb, ac mewn undeb y mae nerth. ORSON PRATT.

[O'r tair ffordd a nodir er codi y trysorfeydd, cynghorem y Cymry i ddewis yr olaf, sef trwy fyned oddiamgylch i dai y Saint, fel y galler ysgrifenu gweithredoedd pob un.—GOL.]

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. PA fodd y dylid bendithio y bara a'r gwin yn yr ordinhad o swper yr Arglwydd?—*E. E.*

Wedi ymgrymu gyda'r eglwys, gweddied yr henuriad neu yr offeiriad fel hyn, uwchben y bara:—"O Dduw, y Tad tragywyddol, yr ydym yn gofyn i ti, yn enw dy Fab, Iesu Grist, i fendithio a santeiddio y bara hwn i eneidiau pob un a gymmero o hono, fel y gallont fwyta er cof am gorff dy Fab, a thystiolaethu wrthyt ti, O Dduw, y Tad tragwyddol, eu bod yn foddlawn cymmeryd arnynt enw dy Fab, a'i gofio yn wastadol, gan gadw ei orchymynion y rhai a roddodd efe iddynt, fel y gallont yn wastadol gael ei Ysbryd ef gyda hwynt. Amen." Drachefn, wedi cymmeryd y cwpan, gweddier fel hyn:—"O Dduw, y Tad tragywyddol, yr ydym yn gofyn i ti, yn enw dy Fab, Iesu Grist, i fendithio a santeiddio y gwin [neu'r dwfr] hwn, i eneidiau pob

un a ýfo o hono, fel y gallont ei wneuthur er cof am waed dy Fab, yr hwn a dywalltwyd drostynt; fel y gallont dystiolaethu wrthyt ti, O Dduw, y Tad tragywyddol, eu bod yn ei gofio yn wastadol, fel y gallont gael ei Ysbryd i fod gyda hwynt. Amen."

2. Pa un ai y brawd Dr. Levi Richards, neu y brawd William Phillips, yw Llywydd presennol y Saint yn Nghymru?—*P.*

Nid "P." yn unig sydd yn methu deall yr hyn a gyhoeddwyd yn y "Star" a'r UDGORN, mewn perthynas i'r brawd Richards. Dymunwn hysbysu pawb, nad yw y brawd Richards wedi ei ddanfon i lywyddu yn lle yr Henuriad Phillips, ond i ddysgu ac ymgynghori â'r lywyddiaeth, a llo bynag y byddo yn teithio, dros yr amser presennol; a gobeithiwn y gwneir derbyniad groesawus o hono fel y cyfryw yn mhob man, ac y diwallir ei anghenrheidiau. Addewid y Llywydd O. Pratt i'r brawd Phillips, tra yn Liverpool bythefnos yn ol, yn nghlyw amryw, oedd mai efo fuasai y llywydd tra yr arosai yn Nghymru, ac y buasai ei lwyddiant o hyn allan yn fwy nag erioed o'r blaen.

AIL EPISTOL CYFFREDINOL ODDIWRTH SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF.

MAE y "St. Louis Republican," am Ragfyr 28, 1849, yn llefaru am yr epistol uchod fel y canlyn:—

"Dygodd y llythyr-gludiad gorllewinol ddoe i ni gopi argraffedig o'r 'Ail Epistol Cyffredinol,' a ddanfonwyd gan Eglwys Saint y Dyddiau Diweddaf, yn Nyffryn y Llyn Halen, at "y Saint gwasgaredig ar hyd y ddaear.' Hanes ydyw o sefyllfa y Gymdeithas yn artrefol a thramor, ac yn gyffredinol yn cynnwys pob peth a ellid ystyried yn ddyddorol i aelodau yr Eglwys. Hysbysir fod y cnydau yn rhagorol o dda,—a dywedir nid yn unig fod digon ganddynt i ddiwallu eu hunain, ond hefyd eu brodyr sydd ar y ffordd, hyd y cynauaf nesaf. Maent wedi penderfynu adeiladu tref yn Brownsville, deugain milltir i'r gogledd, ac yn Utah, trigain milltir i'r dwyrain o Ddinas y Llyn Halen, yn mha le y mae sefydliadau wedi eu gwneuthur. Mae Dyffryn y Sand Pitch wedi ei fwriadu yn le arall er ymsefydlu. Mae y Cynghor dy, y baddau yn y Warm Spring House, tŷ mawr ceryg ac ystordy ŷd, oll yn agos eu gorphen. Trefnwyd cynllun i godi trysorfa barhaus, er cynnorthwyo y 'Saint tlodion' i ymfudo i Ddyffryn y Llyn Halen, gan gyflawni yn y modd hyn y cyfammodau yn y deml, fod 'yr holl Saint a orfodwyd i adael Nauvoo, i gael eu gosod mewn rhyw gasgl-fan.' Mae yr holl gynllun mewn gweithrediad.

"Er dangos yr ymdrech mawr a fwriedir wneyd er proselytio, dyfynwn a ganlyn o'r llythyr:—

"'Mae yr holl apostolion yn y Dyffryn wedi eu danfon ar wahanol genadiaethau. Mae yr Henuriad John Taylor, ynghyd â Curtis E. Bolton a John Pack, yn myned i Ffrainc; yr Henuriad Lorenzo Snow yn myned i'r Eidal, a Joseph Toronto gydag ef; yr Henuriad Erastus Snow i Denmarc, yn nghwmni Peter Hanson, a chychwynant yn mhen wythnos, gan fyned trwy y Taleithiau. Bydd yr Henuriad Franklin D. Richards, gyda John S. Higbee, George B. Wallace, Job Smith, H. W. Church, Joseph W. Johnson, Joseph W. Young, a Jacob Gates, yn myned i Loegr, i gyd-weithredu â'r Llywydd Orson Pratt. Bydd yr Henuriad John Forsgreen yn myned allan yr un amser ar ei genadiaeth i Sweden. O herwydd rhyw ddybenion doeth, bydd danfoniad yr Henuriad P. P. Pratt i'r Ynysoedd Gorllewinol yn cael ei attal hyd y gwanwyn.

"'Mae yr Henuriad Orson Pratt yn gwneyd gwaith mawr yn Lloegr, ac y mae achos y gwirionedd yn myned rhag ei flaen yn gyflym yn mhob cwr o'r wlad; ac y mae gorfoledd y Saint yno yn achosi i Satan gyrhyrfu, o herwydd ei fod yn cael ei orfodi i ymddarostwng i allu goruwch. Mae yr Henuriad Woodruff yn arosol yn Cambridgeport, Massachusetts, ac wedi bod yn cysuro ac addysgu y Saint yn Canada a'r Taleithiau Dwyreiniol yn y flwyddyn ddiweddaf. Os gwna yr Henuriad Woodruff yn awr, gasglu yr holl Saint sydd yn ei gymmydogaethau, a dod â hwynt i'r lle hwn, bydd yn gwneyd gwaith mawr, ac yn agor y ffordd i ymweled â'r cenedloedd hyny ag sydd yn meddu llygaid a chlustiau, ac sydd yn gwaeddi ar Henuriaid Israel, Deuwch, mynegwch i ni bethau Duw, oblegid ni a glywsom fod Duw gyda chwi.'

"Dywed y llythyr hefyd:—'Mae y brawd Parley P. Pratt yn agor ffordd newydd trwy res o fynyddau, o'r Weber i'r lle hwn, yr hon sydd eisoes mor barod fel ag y bydd ymfudwyr yr hydref hwn yn ei theithio. Bydd cryn gost yn myned i orphen y ffordd hon, a bydd o fendith fawr i'r brodyr ymfudol; ac wedi cael pontydd yn y Dyffryn, dros fforch y Weber a'r Ogden, y rhai oll a orphenir cyn y tymmor ymfudol nesaf, lleiheir y pellder a rhwyddheir yn fawr fynediad teithwyr."

Dysgwyliwn y byddwn wedi cael gweled copi o'r Epistol ein hunain erbyn y rhifyn nesaf, pan y gallwn ddweyd ychwaneg yn ei gylch.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR ABERTEIFI.

Cymmanfa y sir hon a gynnaliwyd yn Cellan, ar y 30ain o Ragfyr diweddaf, pan y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 11 o henuriaid, 8 o offeiriaid, 2 athraw, a 2 ddiacon;

2 wedi eu bedyddio; y cyfanswm yn 61. Rhoddodd Mr. Davies, Trebanau, ei balas i gynnal ein cymmanfa, a gwnaeth boneddigion ereill hefyd eu goreu drosom.—Alfred Clark, Llywydd; James James, Ysgrifenydd.

SIR BENFRO.

Cynnaliwyd cymmanfa y sir hon ar y 30ain o Ragfyr, 1849, yn Hwlffordd. Cynnrychiolwyd 11 o gangenau, yn cynnwys 21 o henuriaid, 10 o offeiriaid, 10 o athrawon, a 4 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio, 5; cyfanswm, 162.—John Morris, Llywydd; Daniel Williams, Ysgrifenydd.

SIR DDINBYCH.

Cynnaliwyd cymmanfa y sir hon ar yr 20ain o Ionawr. [Ni ddywedir yn mha le] Cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 9 o henuriaid, 10 o offeiriaid, 5 o athrawon, a 4 diacon; 18 wedi eu bedyddio er y gymmanfa o'r blaen; un wedi ei dori allan; cyfanswm, 125. Galwyd chwech i swyddi.—John Parry, Llywydd.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd cymmanfa y sir hon yn yr Wyddgrug. [Ni ddywedir pa bryd.] Cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 12 o henuriaid, 7 o offeiriaid, 3 o athrawon; 13 wedi eu bedyddio yn y tri mis diweddaf; y cyfanswm yn 76.—John Davies, Llywydd; Thos. Green, Ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

CHWEFROR.—Mae y llais poblogaidd yn pennodi cwrs o eira, gwlaw, a chesair, i'r mis hwn, ac yn ystyried fod agwedd felly arno yn anghenrheidiol, mewn trefn i holl alluoedd lleithder gael eu dyspyddu cyn dechreu Mawrth, pan yr edrychir am dywydd o natur arall. Mae yn wir mai rhew, wedi ei ddilyn gan ddadleithiad rheolaidd, ac wedi hyny gan wyntoedd Mawrth, sydd yn dwyn y ddaear i'r cyflwr mwyaf manteisiol i'w haredig. Cyfartaledd cyffredin y gwres-fesurydd yw 39 o raddau; mewn gwahanol flynyddau amrywia o 32 i 42. Y snowdrop a'r crocus yw prif addurniadau ein gerddi yn y tymmor hwn. Gwna y briallu hefyd flodeuo, a daw'r hepatica allan yn ei nerth. Yn Lloegr mae y gigfran a'r fran yn gwneyd eu nythau; mae gan golomenod y tô eu rhai bach; mae yr ysguthan yn cwynfan-ganu, y pen-

cnryn yn odli, a'r bronfreithod yn paru. Yn Scotland, mae nodau y fwyalch a'r fronfraith yn dynodi fod y gwanwyn yn agos.

DADSAIN.—Meddyliai yr henafiaid mai geneth oedd Dadsain, yr hon a dreuliodd ei hunan ymaith gan gariad, nes nad oedd dim ar ol ond llais.

TRYSORFA YMFUDOL.—Dywedir fod Esgob Hunter yn ddiweddar yn Kanesville (neu Council Bluffs) â 6000 o ddolars ganddo, fel blaenffrwyth y drysorfa, yr hon a godwyd yn y Dyffryn trwy roddion gwirfoddol, i'r dyben o brynu ychain, a dwyn y Saint tlodion o'r Bluffs i'r Dyffryn y gwanwyn hwn. Llawenyched y tlodion, canys y mae hyn yn profi fod eu gwaredigaeth yn agosâu.

NEWYDDION O'R DYFFRYN.—Ysgrifena yr Apostol Wilford Woodruff, o Cambridgeport, Massachusetts, dyddiedig Ionawr 14, 1850, gan hysbysu ei fod wedi derbyn copi o'r Epistol, ynghyd â llythyron, oddiwrth y brif lywyddiaeth yn y Dyffryn; ac yn mhlith pethau ereill, llefara fel hyn :—" Galwant yn uchel arnaf fi i gasglu yr holl Saint yn y wlad ddwyreiniol hon, a'u dwyn i'r Dyffryn yn y gwanwyn. Maent eisieu gweithyddion cotwm a gwlan i ddyfod, a gosod busnes i fyny; hefyd, toddwyr haiarn (*digon o lo ac haiarn mewn lleoedd da*); maent am i ddynion ddyfod yn fuan i'r Dyffryn—ffermwyr a chrefftwyr o bob math. Codant ddigon o wlan mewn un tymmor etto i ddiwallu gweithfa lled fawr. Meddyliant godi sefydliad yn y gwanwyn, y tu dean i'r llyn, lle y gellir cynnyrchu cotwm, rice, a chyrs siwgr. * * Mae Orson Spencer, *Capt. D. Jones*, G. A. Smith, E. T. Benson, a'u cwmnïoedd gyda hwy, wedi cyrhaedd yn iach ac yn ddiangol yn y Dyffryn. Dim trafferth gyda swyddogion y Llywodraeth na'r aur-gloddwyr—pob peth mewn cydweithrediad. Argoelion da hefyd am gael llywodraeth Daleithiol yn y Dyffryn."

GWIRODYDD.—Dywed y " St. Louis Republican," am Rag. 28, fod yn angheurheidiol yn Ninas y Llyn Halen, i bawb sydd yn gwerthu nwyddau, i fynu trwydded; a bod y trwyddedi at werthu gwirodydd yn cyrhaedd i 50 y cant ar y pris gwreiddiol, dyben yr hyn yw attal eu gwerthiad yn hollol.

Y DYN glwth sydd yn byw i fwyta ac i yfed; ond y dyn doeth a chymmedrol sydd yn bwyta ac yn yfed i fyw.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 15.] MAWRTH, 1850 [CYF. II.

PREGETHU I'R YSBRYDION YN NGHARCHAR, A BEDYDDIO DROS Y MEIRW.

YN ngwyneb fod gwahanol sectau yr oes wedi amlygu eu golygiadau ar y ddau bwnc uchod, nid anfuddiol, efallai, fyddai i ninnau, yn enw Saint y Dyddiau Diweddaf, i wneuthur hyny hefyd, nad faint a fydd yr erlidigaeth o'r herwydd. Ystyriwn fod y Cymry yn addfed, bellach, i dderbyn ein golygiadau yngbylch pregethu i'r yspyrdion yn ngharchar, yngbyd â bedyddio dros y meirw. Llawer o opiniynau sydd wedi eu cynnyg, ac wedi eu derbyn; ond ychydig iawn o oleuni, hyd yn hyn, sydd wedi tywynu ar y pynciau tywyll uchod.

Yn flaenorol i drin y pregethu a'r bedyddio dan sylw, cawn ddarllen yr hyn a ddywed Esay (lxi, 1, 2), "Ysbryd yr Arglwydd Dduw sydd arnaf; o herwydd yr Arglwydd a'm heneiniodd i efengylu i'r rhai llariaidd; efe a'm hanfonodd i rwymo y rhai ysig eu calon, i gyhoeddi rhyddid i'r caethion, ac agoriad *carchar** i'r rhai sydd yn rhwym; i gyhoeddi blwyddyn gymmeradwy yr Arglwydd, a dydd dial ein Duw ni." Etto, cawn ddarllen hefyd y dyfyniadau canlynol:—Salm cxlii, 7—"Dwg fy enaid allan o garchar, fel y molianwyf dy enw: y rhai cyfiawn a'm cylchynant; canys ti a fyddi da wrthyf." Salm lxxix, 11,—"Deued uchenaid y carcharorion ger dy fron: yn ol mawredd dy nerth cadw blant

* Gellir deall pa fath le, i raddau, yw y CARCHAR, neu uffern, trwy ddarllen dammeg y gwr goludog, yn Luc xvi, 19—31.

marwolaeth." Salm cii, 18—22,—"Hyn a ysgrifenir i'r genedlaeth a ddel; a'r bobl a greïr a folianant yr Arglwydd. Canys efe a edrychodd o uchder ei gyssegr: yr Arglwydd a edrychodd o'r nefoedd ar y ddaear; i wrandaw uchenaid y carcharorion, ac i ryddhau plant angeu; i fynegi enw yr Arglwydd yn Seion, a'i foliant yn Jerusalem; pan gasgler y bobl ynghyd, a'r teyrnasoedd i wasanaethu yr Arglwydd." Esay xlii, 7—"I agoryd llygaid y deillion, i ddwyn allan y carcharor o'r carchar, a'r rhai a eisteddant mewn tywyllwch o'r carchardy." Esay xxiv, 22,—"A chesglir hwynt fel y cesglir carcharorion mewn daeardy, a hwy a garcherir mewn carchar, ac yn mhen llawer o ddyddiau yr ymwelir â hwynt."

Yn awr, wedi i Iesu Grist ddyfod i'r byd, yn ol fel y prophwydwyd am dano, yr oedd ei genadwri yn perthyn i lawer dosparth o ddynion, a'i brif ddyben oedd dwyn *pawb* o honynt o deyrnas y tywyllwch, i mewn i deyrnas Dduw. Er fod dynion yn amrywio yn eu sefyllfaoedd, etto nid oedd ond un porth neu ddrws ganddo, trwy yr hwn y gallai pawb, yn mhob man, fyned i mewn i deyrnas y goleuni; ac er dangos hyny, dywedodd, "Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddieithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw." Nid yw yn bosibl i neb ddringo un ffordd arall, onide cyfrifir ef yn lleidr neu yspeiliwr. Yn yr amser ag y llefarodd yr Iesu y pethau hyn, gwyddai mai ei waith ef oedd efengylu i'r rhai llariaidd, rhwymo y rhai ysig eu calon, "cyhoeddi rhyddid i'r caethion, ac *agoriad carchar* i'r rhai sydd *yn rhwym*." Gwyddai fod ysbrydion yn ngharchar oddiar amser Noah, am eu hanufydd-dod, ac fod eisieu cyhoeddi agoriad carchar iddynt. Mae pob carcharor yn droseddwr, ond ni ellir golygu nas gall dalu ei ddyled, pan na fydd ei bechod yn anfaddeuol; ond os bydd ei bechod yn anfaddeuol, ni faddeuir iddo yn y byd hwn na'r byd a ddaw. (Math. xii, 32.) Nis gwyddom ni am neb sydd wedi profi fod y cynddiluwiaid wedi pechu y pechod anfaddeuol, ac nas gellir "dileu eu pechodau pan y delo yr amseroedd i orphwys o olwg yr Arglwydd" (Act. iii, 19). Fod maddeuant i gael ei roddi yn y byd a ddaw, sydd wedi ei benderfynu gan Iesu Grist, mewn geiriau eglur a dealladwy, fel nas gall neb eu gwyrdroi yn llwyddiannus.

Wedi dweyd cymmaint â hyna, cawn ddyfynu y geiriau a welir yn 1 Pedr iii, 18—20, y rhai sydd yn hysbysu i Iesu Grist breg-

ethu i'r ysbrydion yn ngharchar. Y geiriau ydynt—"Oblegid Crist hefyd unwaith a ddyoddefodd dros bechodau, y Cyfiawn dros yr anghyfiawn (fel y dygai ni at Dduw) wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhau yn yr Ysbryd; trwy yr hwn yr aeth efe hefyd ac a bregethodd i'r ysbrydion yn ngharchar; y rhai a fu gynt anufydd, pan unwaith yr oedd hir-amynedd Duw yn aros yn nyddiau Noah, tra y darperid yr arch, yn yr hon ychydig, sef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr." Mae y dyfyniad yn dangos yn eglur i Grist, tra yr oedd ei gorff yn gorwedd yn y bedd, fyned i fyd yr ysbrydoedd, i gyhoeddi rhyddid i'r caethion, ac agoriad carchar i'r rhai oedd yn rhwym. Mae Iesu Grist ei hun hefyd yn profi ei fynediad i fyd yr ysbrydoedd, sef paradwys (nid y nefoedd, fel y tybia rhai), ar y diwrnod y croeshoeliwyd ef, yn yr hyn a ddywedodd wrth y lleidr—"Yn wir, meddaf i ti, heddyw y byddi gyda mi yn *mharadwys*" (Luc xxiii, 43). Os mai y nefoedd a feddylir wrth y baradwys hon, yna nid oedd Crist yn sicr o'i bwnc pan y dywedodd "heddyw" wrth y lleidr; o herwydd fe ddywedodd wrth Mair, ar foreu y trydydd dydd, "Na chyffwrdd â mi; canys ni ddyrchefais i etto at fy Nhad," yr hwn, wrth gwrs, sydd yn y *nefoedd*. Rhaid i ni ddweyd fod Crist yn cyfeiliorni, neu addef fod paradwys a nefoedd yn leoedd gwahanol. Gwell genym ni gredu Iesu Grist, iddo fyned i baradwys, at yr ysbrydion, ar ddydd ei groeshoeliad; ac i'r nefoedd, at ei Dad, wedi ei adgyfodiad, fel y tystia yr ysgrythyrau. Heblaw hyn, y mae ymadroddion yn mhregeth Pedr, ar ddydd y Pentecost, yn profi tuhwnt i bob dadl, i enaid neu ysbryd Crist fod ryw amser yn "uffern," neu garchar yr ysbrydion. Llefara fel hyn—"Ac efe (sef Dafydd) yn rhagweled, a lefarodd am adgyfodiad Crist, na adawwyd ei enaid [neu ei ysbryd] ef yn uffern, ac nas gwelodd ei gnawd [neu ei gorff] ef lygredigaeth" (Act. ii, 32). Beth sydd yn eglurach na'r gair a'r dystiolaeth, ynghylch y pynciau hyn? Gobeithio nad oes neb yn barotach i wrandaw ar ddynion yn gwyrdroi yr ysgrythyrau, er dal i fyny eu hopiniynau, nag ar y rhai sydd yn eu defnyddio megys y maent yn ysgrifenedig. Yn awr, dywedir i Grist, "wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhau yn yr Ysbryd; trwy yr hwn [sef yr Ysbryd Glân] yr aeth EFE hefyd [nid Noah, na neb arall, ond Crist], ac a bregethodd i'r *ysbrydion yn ngharchar*; y rhai a fu *gynt* anufydd, pan unwaith yr oedd hir-amynedd Duw yn aros yn nyddiau Noah,

'tra y darperid yr arch." Mae yn wir mai trwy Ysbryd Duw, neu yr offeiriadaeth, y pregethodd Noah i'r cyn ddiluwiaid; ac y mae yn wir hefyd iddynt fod yn anufydd, ac i Dduw, ar ol ei hir-amynedd tuag atynt, beri eu boddi o ran eu cyrff, a'u carcharu o ran eu hysbrydoedd; ond nid yw yn wir iddo "EFE," sef Crist, bregethu iddynt yn amser Noah, onide gellir dweyd hefyd mai Crist oedd yn pregethu ar ddydd y Pentecost, pan oedd Pedr, trwy yr Ysbryd, yn argyhoeddi y tair mil. Paham nad Crist ei hunan sydd i'w olygu pan y dywedir iddo "bregethu i'r ysbrydion yn ngharchar, yn gystal â phan y dywedir iddo "bregethu i'r dysgyblion ar y mynydd?" Oni chyfaddefir fod ysbrydion yn wrthddrychau deallgar? ac os felly, paham nad allai Crist, o ran ei ysbryd, bregethu iddynt pan y bu yn mharadwys neu uffern, yn gymmaint ag i Esay brophwydo, ei fod i "gyhoeddi rhyddid i'r caethion, ac agoriad carchar i'r rhai sydd yn rhwym?" Y gwir yw, "aeth *efe* hefyd ac a bregethodd i'r *ysbrydion yn ngharchar*, y rhai a fu gynt anufydd" pan y bu Noah yn pregethu iddynt. Pan yr oeddynt yn y corff ar y ddaear y pregethodd Noah iddynt, ond pan oeddynt yn *ysbrydion* yn ngharchar y pregethodd Iesu Grist iddynt. Yn awr, dichon y gall rhyw barchedig ofyn "cwestiwn anatebadwy," yn ei dyb ef, yn y man hyn; sef, Paham y darfu i Grist bregethu i'r ysbrydion a fu yn anufydd yn amser Noah, yn fwy nag i ysbrydion ereill a fu yn anufydd cyn a chwedi hyny? O, hunan ddoethyn! oni wyddost ti fod carcharorion lawer, a bod rhai yn talu eu dyled yn gynt nâ'u gilydd; ac am hyny, nas gellir cyhoeddi agoriad carchar i bawb yr un pryd? Cafodd "y rhai a fu gynt anufydd" eu carcharu oll yr un pryd, ac am yr un trosedd; ac yn nyddiau croeshoeliad Iesu Grist yr ymddengys eu bod hwy wedi talu eu "ffyrling eithaf," onide nid elai yr Iesu atynt i bregethu rhyddid ac agoriad carchar. Mae llawer o ysbrydion yn ngharchar etto, "ac yn mhen llawer o ddyddiau (efallai) yr ymwelir â hwynt." Rhaid i bawb gael clywed yr efengyl, naill ai yn y byd hwn, neu yn y byd arall; "canys er mwyn hyny yr efengylwyd i'r *meirw* [neu yr ysbrydion] hefyd, fel y bernid hwy yn ol dynion yn y *cnawd*, ac y byddent fyw yn ol Duw yn yr ysbryd" (1 Pedr iv, 6). Ond gan mai yr ysbryd yw y rhan ddeallgar o ddyn, fe welwn y priodoldeb o ymresymiad yr apostol ynghylch yr angenrheidrwydd o efengylu i ysbrydion a amddifadwyd tra yn y cnawd o

glywed yr efengyl, fel y gallent "fyw yn ol Duw yn yr ysbryd," ac i gymmeryd eu barnu yn y dydd diweddaf fel dynion wedi clywed yr efengyl tra yn y cnawd. Yn awr, dyweded ein gwrthwynebwyr beth a fynont, mae yn eglur ddigon fod yr athrawiaeth uchod yn ysgrythyrol, dwyfol, cyfiawn, ac mor deilwng o'i Hawdwr, ag un athrawiaeth arall o'i eiddo.

Yn gyssylltiedig anwahanol â phregethu i ysbrydion yn ngharchar, y perthyna "*bedyddio dros y meirw.*" Nid yw o fawr llesâd argyhoeddi dynion nac ysbrydion, os na ellir eu bedyddio er maddeuant o'u pechodau; canys "oddieithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw." Er i Grist bregethu i'r ysbrydion yn ngharchar, etto os nad oedd wedi trefnu ffordd i'w bedyddio, yr oedd y cyfan yn ofer, yn ol ei eiriau ei hunan—"Y neb a gredo ac a *fedyddier*, a fydd cadwedig." Ond y mae genym achos i lawenhau fod yr ysgrythyrau yn dangos y gallwn ni ar y ddaear, gymmeryd ein bedyddio dros y meirw sydd yn credu o bryd i bryd yn myd yr ysbrydoedd, o herwydd nad yw yn alluadwy i weinyddu yr ordinhad yno, megys yma. Yn 1 Cor. xv, gwelwn fod Paul yn ymresymu â'r Corinthiaid ynghylch adgyfodiad y meirw, o herwydd fod rhai yn eu plith yn ammau yr adgyfodiad. Dywed Paul, "Os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Crist chwaith," "ac ofer yw ein pregeth ni, a'ch ffydd chwithau;" ac yn adn. 29, 30, dywed hefyd, "Os amgen, beth a wna y rhai a *fedyddir dros y meirw*, os y meirw ni chyfodir ddim? paham ynte y bedyddir hwy dros y meirw? A phaham yr ydym ninnau mewn perygl bob awr?" Yr oedd y Corinthiaid oll wedi credu unwaith yn mhregeth Paul, adgyfodiad Crist, ac yn y ddysgeidiaeth ynghylch bedyddio dros y meirw (am ddysgu yr hon byddai yr apostol "mewn perygl bob awr;)" ond etto yr oedd rhai yn eu plith am wadu adgyfodiad y meirw; ac er mwyn argyhoeddi y cyfryw, dadleuai yr apostol, os nad oedd adgyfodiad i fod, na chyfododd Crist chwaith, ac nad oedd ei bregeth ef, na'u ffydd hwythau, yn gystal â'u bedyddiad dros y meirw, o un gwerth—fod y cwbl yn ofer, ac mai gwell oedd bwyta ac yfed, ac yna marw! Nid oes sôn fod neb o'r Corinthiaid yn ammau yr athrawiaeth o fedyddio dros y meirw, ond yn unig adgyfodiad y corff; canys yr oedd bedyddio dros y meirw yn beth ag y parhaent i'w gyflawni ar y pryd yn yr eglwys, fel y gallwn ddeall wrth yr iaith; ac yr oedd Paul mewn "perygl bob

awr" am ei phregethu. Ni chaniatäai efe athrawiaeth felly yn eu plith, na'u gadael i fedyddio neb dros y meirw, oni bai fod hyny yn unol ag ewyllys Duw, ac yn orchymynedig. Fe wyddai Paul am y gadwyn ogoneddus sydd yn cyssylltu nefoedd a daear, yr hon sydd yn attal y ddaear rhag cael ei tharo â melldith. Gwyddai fod eisieu "troi calon y tadau at y plant, a chalon y plant at eu tadau," yr hyn ni allai gael ei ddwyn oddiamgylch heb fedyddio dros y meirw. Ymddengys oddiwrth eiriau Paul, nas gall trigolion y byd arall gael eu perffeithio hebom ninnau (Heb. xi, 40), na ninnau hebddynt hwythau. Mae pawb oddiar Adda yn dal cyssylltiad â'u gilydd, ac y mae gan bawb eu gwaith i gyflawni, a'u gwaith i orphen. Gellir ystyried y rhai a fedyddir dros y meirw, yn waredwyr i'r meirw hyny, gan eu bod yn eu rhyddhau ar y ddaear o'u pechodau; o herwydd, "yr hyn a rwymir ar y ddaear, a rwymir yn y nefoedd hefyd." Efallai mai at hyny y cyfeiria Obadiah, pan y dywed, "A GWAREDWYR a ddeuant i fyny ar fynydd Seion, i farnu mynydd Esau [sef eu "barnu yn ol dynion yn y cnawd"]; a'r freniniaeth fydd eiddo yr Arglwydd;" sef pan "lenwir y ddaear o wybodaeth gogoniant yr Arglwydd, fel y töa y dyfroedd y môr." Mae Duw yn amlygu pwy sydd yn credu yn y byd arall, ac wedi apwyntio bedyddfan yn ei deml er gweinyddu yr ordinhad o fedydd drostynt ar y ddaear. Cyn credu hyn, rhaid credu fod Duw yn dadguddio yn yr oes hon, yr hyn yn wir yw y gwirionedd.

O, mor hyfryd yw y meddwl fod ein hen dadau parchus, y rhai a fuont feirw heb glywed yr efengyl, mewn cymmaint gobaith o gael eu hachub etto, â phe byddent ar y ddaear yn awr. Gwna Duw alw ar "bawb yn mhell" —mor bell â byd yr ysbrydoedd, a chaiff pob creadur gynnyg ar waredigaeth, os na fydd wedi pechu yn anfaddeuol. Ei etholedigion Ef a gesglir o bob man, trwy'r nefoedd a'r ddaear, a than y ddaear; ac ni chaiff un carchar ei gau, nas deuir allan o hono, naill ai i ryddid, neu i'r ail farwolaeth, lle y bydd mwg eu poenedigaeth yn esgyn i fyny yn oes oesoedd. Cyfiawn yw Duw, a chyfiawn hefyd yw yr athrawiaethau gogoneddus hyn a amlygwn i'r byd; a dywedwn, wrth derfynu, na fu dim erioed yn addasach na'r rhain i wisgo yr enw o "newyddion da o lawenydd mawr."

Moliannwn oll ein Tad sydd fry, am wrandaw llef y caeth,
A dwyn y rhwym o'r carchar du, i seinio newydd iaith.

DARLITHIAU JOSEPH SMITH AR FFYDD.

DARLITH III.

Yr ydym wedi dangos yn yr ail ddarlith, pa fodd y daeth gwybodaeth o fodoliaeth Duw i'r byd, a thrwy ba foddion y cyflwynwyd y drychfeddylian cyntaf i feddwl dynion fod y fath fôd yn ddiau yn bodoli; ac mai trwy y wybodaeth am ei fodoliaeth y cafwyd sail i weithredu ffydd ynddo, fel yr unig fôd yn yr hwn y gallai ffydd ganolbwyntio am fywyd ac iachawdwriaeth; o herwydd ni allai ffydd ganolbwyntio mewn bod nad oes genym un meddylddrych yn ei gylch, canys y mae meddylddrych am ei fodoliaeth yn y lle cyntaf, yn hanfodol er gweithredu ffydd ynddo. Rhuf. x, 14. "Pa fodd gan hyny y galwant ar yr hwn ni chredasant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywsant am dano? a pha fodd y clywant heb bregethwr" (neu un wedi ei ddanfon i ddweyd wrthynt)? Felly, ynte, mae ffydd yn dyfod trwy glywed gair Duw. Cyfieithad newydd.

Gwnawn sylwi yma fod tri pheth yn anghenrheidiol, cyn y gall un bod rhesymol a gwybodus weithredu ffydd yn Nuw er cael bywyd ac iachawdwriaeth.

Yn gyntaf, y meddylddrych o'i fod yn gwirioneddol fodoli.

Yn ail, meddylddrych cywir am ei gymmeriad, ei berffeithrwydd, a'i briodoleddau.

Yn drydydd, gwybodaeth drwyadl fod y dull o fywyd ag y mae ef yn ddilyn, yn unol â'i ewyllys. Oblegid heb adnabyddiaeth o'r tair ffaith bwysig hyn, bydd raid fod ffydd pob bod rhesymol yn anmherffaith a diffrwyth: ond gyda'r dealltwriaeth hyny, geill ddyfod yn berffaith a ffrwythlawn, yn llawn cyfiawnder, er clod a gogoniant i Dduw y Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

Wedi dyfod yn adnabyddus o'r ffordd y daeth y meddylddrych am ei fodoliaeth i'r byd, yn gystal â'r ffaith am ei fodoliaeth, awn yn mlaen i sylwi ar ei gymmeriad, ei berffeithrwydd, a'i briodoleddau, fel y gallo'r dosparth yma weled, nid yn unig y tir sydd ganddynt i weithredu ffydd ynddo ef, er bywyd ac iachawdwriaeth, ond y rhesymau a all yr holl fyd hefyd, mor bell ag y mae y meddylddrych am ei fodoliaeth wedi cyrhaedd, feddu er gweithredu ffydd ynddo ef, yr hwn yw Tad pob peth byw.

Megys ag yr ydym wedi bod yn ddyledus i ddadguddiad a roddodd Duw o hono ei hun i'w greaduriaid, yn y lle cyntaf, am

y meddylddrych o'i fodoliaeth; felly yn yr un modd yr ydym yn ddylèdus i'r dadguddiadau a roddodd efe i ni am ddealltwriaeth gywir o'i gymmeriad, ei berffeithderau, a'i briodoleddau; oblegid, heb y dadguddiadau a roddodd efe i ni, nis gallai un dyn trwy chwilio gael allan Dduw. Job xi, 7, 8, 9. 1 Cor. ii, 9, 10, 11. "Eithr fel y mae yn ysgrifenedig, Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef; eithr Duw a'u heglurodd i ni trwy ei Ysbryd; canys yr Ysbryd sydd yn chwilio pob peth, ïe, dyfnion bethau Duw hefyd. Canys pa ddyn a edwyn bethau dyn, ond ysbryd dyn yr hwn sydd ynddo ef? Felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb, ond Ysbryd Duw."

Wedi dweyd cymmaint â hyna, awn yn mlaen i sylwi ar y cymmeriad a roddodd y dadguddiadau o Dduw.

Mae Moses yn rhoddi yr hanes canlynol yn Exod. xxxiv, 6. "A'r Arglwydd a aeth heibio o'i flaen ef, ac a lefodd, Jehofa, Jehofa, y Duw trugarog, a graslawn, hwyrfrydig i ddig, ac aml o drugaredd a gwirionedd." Salm ciii, 6, 7, 8. "Yr Arglwydd sydd yn gwneuthur cyfiawnder a barn i'r rhai gorthrymedig oll. Hysbysodd ei ffyrdd i Moses; ei weithredoedd i feibion Israel. Trugarog a graslawn yw yr Arglwydd, hwyrfrydig i lid, a mawr o drugarogrwydd." Salm ciii, 17, 18. "Ond trugaredd yr Arglwydd sydd o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ar y rhai a'i hofnant ef, a'i gyfiawnder i blant eu plant, i'r sawl a gadwant ei gyfammod ef, ac a gofiant ei orchymynion i'w gwneuthur." Salm xc, 2. "Cyn gwneuthur y mynyddoedd, a ffurfio o honoch y ddaear a'r byd, hyd y nod o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, chwi ydych Dduw." Hebreaid i, 10, 11, 12. "A chwychwi, Arglwydd, yn y dechreuad a sylfaenasoch y ddaear; a gwaith eich dwylaw chwi yw y nefoedd: hwynt-hwy a ddarfyddant, ond chwychwi sydd yn parhau; a hwynt-hwy oll fel dilledyn a heneiddiant; ac megys gwisg y plygwch chwi hwynt, a hwy a newidir; ond chwychwi yr un ydych, a'ch blynyddoedd ni phallant." Iago i, 17. "Pob rhoddiad daionus, a phob rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn disgyn oddiwrth Dad y goleuni, gyda'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod troedigaeth." Mal. iii, 6. "Canys myfi yr Arglwydd ni'm newidir; am hyny, ni ddyfethwyd chwi, meibion Jacob."

Llyfr Gorchymynion, pen, ii, yn dechreu yn y drydedd linell

o'r rhan-ymadrodd cyntaf. "Oblegid nid yw yr Arglwydd yn rhodio ar hyd llwybrau ceimion, nac ychwaith yn troi ar y deheu na'r aswy, nac yn gwyro oddiwrth yr hyn y mae wedi ddweyd; am hyny, mae ei lwybrau yn uniawn, a'i yrfa yn un cylchdro tragywyddol." Llyfr Gorchymynion, pen. xxxvii, 1. "Gwrandewch ar lais yr Arglwydd eich Duw, hyd y nod Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, gyrfa yr hwn sydd yn un cylchdro tragywyddol, yr un ddoe, heddyw, ac yn dragywydd."

Numeri xxiii, 19. "Nid dyn yw Duw, i ddywedyd celwydd; na mab dyn, i edifarhau." I Ioan iv, 8. "Yr hwn nid yw yn caru, ni adnabu Dduw; oblegid Duw, cariad yw." Actau x, 34. "Yna yr agorodd Pedr ei enau, ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb; ond yn mhob cenedl, y neb sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef."

Oddiwrth y tystiolaethau blaenorol dysgwn y pethau canlynol mewn perthynas i gymmeriad Duw.

Yn gyntaf, ei fod ef yn Dduw cyn i'r byd gael ei greu, ac mai yr un Duw oedd efe wedi iddo gael ei greu.

Yn ail, ei fod ef yn drugarog a graslawn, hwyrfrydig i lid, a llawn daioni, a'i fod ef felly o dragywyddoldeb, a bydd hyd dragywyddoldeb.

Yn drydydd, nad ydyw yn cyfnewid, ac nad oes troedigaeth yn perthyn iddo; ond mai yr un ydyw o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb, yr un ddoe, heddyw, ac yn dragywydd; a bod ei yrfa yn un cylchdro tragywyddol, heb un gwyrad.

Yn bedwerydd, ei fod yn Dduw geirwir, ac nas gall fod yn gelwyddog.

Yn bummed, nad yw ddim yn dderbyniwr wyneb; ond yn mhob cenedl, y neb sydd yn ofni Duw, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef.

Yn chwechfed, mai cariad yw.

Mae adnabyddiaeth o'r priodoleddau hyn yn y cymmeriad dwyfol, yn anhebgorol anghenrheidiol, mewn trefn i ffydd unrhyw fod rhesymol allu canolbwyntio ynddo ef am fywyd ac iachawdwriaeth. Oblegid, os na chredai, yn y lle cyntaf, ei fod ef yn Dduw, hyny yw, creawdwr a chynnaliwr pob peth, nis gallai ganolbwyntio ei ffydd ynddo ef am fywyd ac iachawdwriaeth, rhag ofn y byddai i rywun mwy nag ef groesi ei holl drefniadau,

ac y buasai yntau, fel duwiau y paganiaid, yn analluog i gyflawni ei addewidion; ond pan welir ei fod yn Dduw dros bawb, o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, yn greawdwr a chynnaliwr pob peth, nis gall y fath ofn fodoli yn meddwl y rhai hyny sydd yn gosod eu hymddiried ynddo, ac felly yn y peth hwn gall eu ffydd fod yn ddianwadal.

Ond yn ail; oni buasai ei fod ef yn drugarog a graslawn, yn hwyrfrydig i lid, hir-ymarhous, a llawn daioni, y fath ydyw gwendid y natur ddynol, ac mor fawr ydyw breuder ac ammherffeithrwydd dynion, fel oni bai eu bod yn credu fod y rhagoriaethau hyn yn bodoli yn y cymmeriad dwyfol, ni allai y ffydd angheurheidiol er iachawdwriaeth byth fodoli; o herwydd cymmerai ammheuaeth le ffydd, a byddai y cyfryw sydd yn ymwybodol o'u gwendid a'u sefyllfa agored i bechu, mewn ammheuaeth barhaus ynghylch iachawdwriaeth, oni buasai y meddylddrych a feddant am ragoroldeb cymmeriad Duw, ei fod yn hwyrfrydig i lid ac yn hir ei amynedd, ac o natur faddeugar, ac yn maddeu anwiredd, camwedd, a phechod. Mae meddylddrych o'r ffeithiau hyn yn symud ymaith ammheuaeth, ac yn gwneyd ffydd yn neillduol o gryf.

Ond y mae yr un mor anghenrheidiol fod gan ddynion y meddylddrych o'i fod yn Dduw anghyfnewidiol, er mwyn cael ffydd ynddo, ag ydyw cael y meddylddrych o'i fod yn raslawn ac yn hir-ymarhous; o herwydd heb y meddylddrych o anghyfnewidioldeb yn nghymmeriad y Duwdod, cymmerai ammheuaeth le ffydd. Ond pan yn meddu y meddylddrych nad yw yn gyfnewidiol, y mae ffydd yn cydio gafael ar y rhagoriaethau sydd yn ei gymmeriad gydag ymddiried diysgog, gan gredu ei fod ef yr un ddoe, heddyw, ac yn dragywydd, a bod ei yrfa yn un cylchdro tragywyddol.

Ac etto, mae y meddylddrych o'i fod yn Dduw geirwir a digelwyddog, yr un mor anghenrheidiol er gweithredu ffydd ynddo â'r meddylddrych o'i anghyfnewidioldeb. Oblegid heb y meddylddrych o'i fod yn Dduw geirwir a digelwyddog, nid allai yr ymddiried anghenrheidiol yn ei air, er gweithredu ffydd ynddo, byth fodoli. Ond trwy feddu y meddylddrych nad dyn ydyw, i ddywedyd celwydd, y mae yn rhoi gallu i feddyliau dynion i weithredu ffydd ynddo.

Ond y mae yn anghenrheidiol hefyd fod gan ddynion y meddyl-

ddrych nad ydyw ef yn dderbyniwr wyneb, oblegid er meddu y meddylddrych o'r holl ragoriaethau ereill yn ei gymmeriad, a'r un hon yn eisieu, nis gallai dynion weithredu ffydd ynddo ef; o herwydd pe byddai yn dderbyniwr wyneb, nis gallent ddweyd beth fyddai eu breintiau, na pha fodd yr awdurdodwyd hwynt i weithredu ffydd ynddo, neu pa un a awdurdodwyd hwynt i wneyd hyny erioed, eithr byddai raid fod y cyfan yn ddyryswch; ond nid cynt y mae meddyliau dynion yn dyfod yn adnabyddus o'r gwirionedd ar y pwynt hwn o'i fod yn ddidderbyn wyneb, nag y gwelant fod ganddynt awdurdod trwy ffydd i ddal gafael ar fywyd tragywyddol, rhodd fwyaf y nef, o herwydd nid yw Duw dderbyniwr wyneb, a bod pob dyn yn mhob cenedl yn meddu yr un ragorfraint.

Ac yn ddiweddaf, ond nid y lleiaf pwysig er gweithredu ffydd yn Nuw, yw y meddylddrych mai cariad yw; oblegid er meddu yr holl ragoriaethau ereill yn ei gymmeriad, heb yr un hon i ddylanwadu arnynt, nis gallent gael y fath lywodraeth rymus ar feddyliau dynion; ond pan fyddo y meddylddrych wedi ei blanu yn y meddwl mai cariad yw, pwy nad all weled y tir cyfiawn sydd gan ddynion o bob cenedl, llwyth, ac iaith, er gweithredu ffydd yn Nuw, fel ag i gyrhaedd bywyd tragywyddol.

Oddiwrth y desgrifiad uchod o gymmeriad y Duwdod, a roddir iddo yn y dadguddiadau i ddynion, fe welwn fod sylfaen gadarn er gweithredu ffydd ynddo ef yn mhlith pob pobl, cenedl, a llwyth, o oes i oes, ac o genedlaeth i genedlaeth.

Gadewch i ni sylwi yma mai y blaenorol yw y cymmeriad a roddir i Dduw yn ei ddadguddiadau i Saint y dyddiau gynt, ac mai hyny hefyd yw y cymmeriad a roddir iddo yn ei ddadguddiadau i Saint y Dyddiau Diweddaf, fel ag y mae saint y dyddiau cyntefig, a rhai y dyddiau diweddaf, yr un fath yn y peth hyn; medda Saint y Dyddiau Diweddaf gystal seiliau i weithredu ffydd yn Nuw, â Saint y dyddiau gynt, oblegid yr un cymmeriad a roddir iddo i'r naill a'r llall.

Y DONIAU YSBRYDOL A'R SAINT.

Mewn llawer o gangenau, ystyriaj y Saint nad ydynt byth yn cael cyfarfodydd da, oddieithr fod llawer o ddoniau ynddynt. Dywedodd un brawd wrthym ni unwaith, ar ol ein bod yn

athrawiaethu a dysgu am gryn amser mewn cwrdd Saint, mai eisieu cael eu *hadeiladu* oedd arnynt hwy yno, o herwydd eu bod yn weiniaid! Er mwyn peidio eu rhwystro a'u gwangaloni y tro hwnw, caniatasom iddynt lefaru â thafodau dyeithr wrth eu gilydd, a chyfieithu, yr hyn a ystyrient hwy yn fwy o adeiladaeth, nag a roddasem ni yn y iaith Gymraeg. Nid oedd eisieu athrawon, efengylwyr, nac apostolion, ar yr ychydig hyny, er eu hadeiladu, os gallent gael digon o ddoniau, yn neillduol llefaru â thafodau. Mae y mwyrif o'r Saint, efallai, yn gwybod yn amgenach nâ'r rhai hyny, ond nid ydynt yn gwybod yn agos digon. Gormod sydd yn cael ei wneyd o'r doniau mewn llawer man. Llawer un a glywir yn dweyd, wedi dyfod allan o gyfarfod y Saint, "Dyna gwrdd da a gawsom ni heddyw;" nid o herwydd dim a ddysgodd y bugeiliaid, ond o herwydd yr hyn a lefarwyd trwy y doniau am farnedigaethau dychrynllyd, &c. Yn awr, ni ddylai hyn fod: yr ydys trwy hyny yn gwrandaw mwy ar y traed, nag ar y pen. Y tafodau yw y rhoddion lleiaf yn yr eglwys; a'r offeiriadaeth uchaf yw y mwyaf. Mae yn ddiystyrwch, ynte, ar roddion Duw, fod y Saint yn gwrandaw mwy ar beth a ddywed y tafodau, nag ar yr hyn a lefaro llywydd y gangen. Ai nid mynych y gwelir rhai yn hanner cysgu, pan fyddo y swyddog yn eu dysgu a'u hadeiladu; ac yn neidio i fyny, megys o gysgadrwydd, yn union pan ddechreuo y doniau. Beth mae hyny yn arwyddo? Arwyddo mai y doniau yw eu hathraw hwy, ac nad oes dim yn werth ei glywed ond a ddelo trwy y doniau. Mae y "traed" yn ddigon iddynt hwy; a dywedant, yn eu hiaith, wrth y llygad a'r llaw, Nid rhaid i ni wrthych. Ond odid nad oes rhai Saint yn cymhell mwy ar y byd i ddyfod i wrandaw ar eu traed, nag ar eu pen, eu llygad, neu eu llaw; o herwydd eu bod yn credu mai y traed sydd i fod yn uchaf, ac i gyfarwyddo yr holl gorff. Mae y penau, yn lled gyffredin, yn gogwyddo gormod tuag at gred y traed, ac yn rhy barod i roddi yr awdurdod i fyny iddynt. Nis gellir beio cymmaint ar y traed, oblegid mai y penau a osodwyd i lywodraethu arnynt, a'u dysgu i adnabod eu lle; ac os ydyw y penau yn dysgu y traed i flaenori, yna y penau sydd i'w beio. Dysged y penau yn wahanol o hyn allan, mai hwy sydd yn derbyn fwyaf o ddoethineb er dysgu y Saint yn mhob peth, ac nid y doniau neu'r traed. ☞ Adnabydded pob dawn ei lle: cymmered

y doniau eu llywodraethu gan yr offeiriadaeth, ac nid yr offeiriadaeth gan y doniau. Mae y tafodau a'r prophwydoliaethau yn dda yn eu lle, eithr yn niweidiol iawn allan o'u lle. Dylai y prophwydo, yn gystal â'r cyfieithu, fod "yn ol cyssondeb y ffydd;" ac nid prophwydo na chyfieithu mo honynt, os na fyddant hwy felly. Mae yr holl ddoniau i'w harferyd ar gylch, yn ol cyfarwyddyd yr henuriaid llywyddol; ac ni ddylai neb o'r Saint ystyried eu bod yn "tristâu Glân Ysbryd Duw" wrth fod yn ddystaw, pan y dysgir hwynt i fod felly. Ofnwn fod mwy yn tristâu yr Ysbryd wrth lefaru gormod, nag wrth lefaru rhy fach, yn enwedig os bydd rhyw blantach annoeth wrth y gorchwyl. Yr hwn sydd wedi derbyn fwyaf o ddawn doethineb yw y goreu er ymarfer y doniau ysbrydol. Nid pob un sydd yn teimlo yr Ysbryd yn gorphwys arno, sydd yn meddiannu digon o ddoethineb i gyfieithu neu brophwydo yn ol cyssondeb y ffydd; ond, er hyny, ni all neb brophwydo na chyfieithu heb yr Ysbryd. Mae yr hwn sydd yn meddu doethineb, yn llefaru a phrophwydo er adeiladaeth, a chynghor, a chysur: nid yw byth yn arfer geiriau ofer ac afreidiol, eithr yr hyn a roddir iddo ar y pryd gan yr Ysbryd. Nid yw y cyfryw, serch hyny, byth yn treulio y cyfarfod i glywed ei hunan; canys gwell ganddo glywed ereill hefyd, naill ai yn tystiolaethu, athrawiaethu, cann, gweddio, llefaru â thafodau, cyfieithu, prophwydo, cann â'r ysbryd ac a'r deall, neu weddio â'r ysbryd ac â'r deall. Ychydig iawn sydd yn meddu digon o ddoethineb i gysuro yr eglwys â'u caniadau â'r ysbryd a'r deall: mae eisieu gweddio arnynt am gael mwy o'r awen i waered. Yr ydym yn cael ardeall fod rhy fach o weddio yn nghyfarfodydd y Saint: nid oes dim yn fwy dymunol na gweled brawd yn myned ar ei ddeulin, wedi hysbysu ei ddymuniad, a gweddio yn gyhoeddus am rywbeth angheinrheidiol, a'r Saint oll yn eu lleoedd yn cydweddio yn ddirgelaidd. Mae y ddawn o weddio â'r ysbryd ac â'r deall hefyd yn ddiffygiol yn llawer o'r eglwysi. Ymdreched y Saint yn mhob man am fwy o amrywiaeth, fel y byddo pawb yn cael eu hadeiladu, ac nid carwyr y tafodau yn unig.

Dylai llywyddion y cangenau fod yn ddoeth iawn wrth lywyddu cyfarfodydd y Saint, na byddont yn porthi nwydau pobl y byd. Os dealiir fod llawer wedi dyfod yno yn unig er mwyn cael arwyddion, byddai yn well pregethu yr egwyddion cyntaf

iddynt; apheidio byth apwyntio yn mlaen llaw un cwrdd Saint i arfer y doniau, eithr cymmeryd eu harwain gan eu doethineb, yn ol yr amgylchiadau ar y pryd. Na lefarer â thafodau er mwyn boddio cywreinrwydd neb, eithr yn unig er mwyn llefaru wrth Dduw, neu wrth ryw estron na allai ddeall Cymraeg neu Saesneg; onide, naturiol fyddai i'r annysgedig a'r digred o'n plith ein hunain, ddweyd ein bod yn ynfydu, o herwydd na fyddent hwy yn ein deall. Dysger yr holl Saint i ddeisyf y doniau goreu, sef cariad, doethineb, a gwybodaeth, ac ymdrechu yn fwy cyffredinol i adeiladu y naill y llall yn eu hiaith eu hunain; ac os bydd rhywun yn llefaru â thafodau, gweddier am gael cyfieithad, fel y byddo pob peth yn cael eu wneyd er adeiladaeth.

Nid oes lle gan y byd i wawdio doniau ysbrydol y Saint, pan fyddo y Saint yn eu harferyd mewn doethineb. Nid yw Ysbryd Duw yn arwain neb i lefaru yn wyllt neu yn uchel, eithr yn naturiol ac yn araf—annoethineb y dyn yw hyny. Pan lefarer yn rheolaidd mewn tafodau, nid oes mwy o reswm gan y byd i wawdio, nag sydd ganddynt pan yn clywed Ffrancwr, neu ryw estron arall, yn siarad mewn iaith mor anadnabyddus iddynt hwy, â'r hyn a lefarir mewn tafodau dyeithr. Tra parhäo y byd i wawdio y tafodau anadnabyddus yn yr oes hon, profant y gwnelent yr un peth pe clywent y tafodau anadnabyddus yn eglwys Corinth hefyd; canys ni fyddent yn deall y naill mwy na'r llall. Gwawdio wnai y byd bryd hyny, ac felly y gwna yn awr, ond yn unig fod y byd yn awr yn credu fod y tafodau na ddeallid gynt o Dduw, a'r tafodau na ddeallir yn awr o'r diafol. Os mai efelychu y Saint cyntefig a wna Saint y Dyddiau Diweddaf, ac os mai efelychu yr olaf a wna y byd yn bresennol; yna mae y naill blaid, fel y llall, yn dynwaredu yr hyn a lefarid gan yr Ysbryd yn y dyddiau gynt,—y Saint yn ei wneyd mewn difrifoldeb, a'r byd mewn gwawd. Gobeithiwn na wrandawa un dyn synwyrol ar ddynion yn gwawdio doniau Duw, canys wrth wneyd hyny y mae yn cyfranogi o'r pechod, ac yn drygu ei hunan. Dysged y Saint i fod yn amyneddgar a digyffrous, a gadael y swyddogion i ddiwygio pob annhrefn ac anghydfod, gan weddio yn barhaus am Ysbryd Duw i'w harwain i bob gwirionedd. Os gwrandawant arnom, ni fyddant yn ol o gael eu bendithio.

"NA WNA ODINEB."

O HERWYDD troseddiadau a *gau* ddysgeidiaeth rhai o *blant Belial* ar y pwnc uchod, y mae meddyliau llawer wedi eu tywyllu, ac o herwydd troseddiadau yr ydys yn cablu y gwirionedd; yr ydym ni, gan hyny, yn ei ystyried yn ddoethineb ynom i gyhoeddi ein golygiadau ar y pwnc hwn.

Y mae yn beth godinebus yn ngolwg y nefoedd, i wrryw a benyw fyned at eu gilydd, os na fyddant wedi eu priodi yn gyfreithlawn a rheolaidd. Mae dymuniad y rhywiau, y naill at y llall, yn naturiol, ac wedi ei drefnu at ddybenion doeth—fel y gallai'r ddaear gael ei phoblogi, ac fel y gellid agor ffordd i ddyn i fyned i'w ail ystad yn ngradd-ddringfa dyrchafiad. A oes dyn yn nheyrnas Dduw, sydd â'i feddwl heb ei dywyllu gan chwantau ansantaidd, nad yw yn gweled ar unwaith yr anghenrheidrwydd, yr anhebgorol anghenrheidrwydd, o reoleiddio boddhad y dymuniadau gan gyfraith, fel y byddo cenedlaethau SEION yn cael eu cenedlu yn bur a chyfreithlawn?

Cafodd y gyfraith ei rhoddi i ddyn yn nyddiau boreuaf ei fodoliaeth—ei hail-adrodd o amser i amser—ei sefydlu a'i chadarnhau gan daranau Mynydd Sina; tystiolaethodd Mab Duw am ei gwirionedd; ac yn ddiweddaf oll, y mae wedi ei thraethu i ni yn y dyddiau diweddaf hyn trwy y prophwyd Joseph. Mathew v, 8,—"Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pob un a'r sydd yn edrych ar wraig i'w chwennychu hi, wedi gwneuthur eisoes odineb â hi yn ei galon." Gwel hefyd Lyfr Mormon, tud. 460, "Gwae y dyn hwnw a'r ddynes hono, ag sydd wedi dyfod i wybodaeth o'r gwirionedd, a wnelo ymhalogi, neu ddyoddef eu hymhalogi." Gwel Doctrine and Covenants, sec. xx, par. 4,—"Yr oedd yn eich plith chwi odinebwyr a godineb-wragedd; rhai o honynt sydd wedi troi ymaith oddiwrthych, ac ereill sydd yn aros gyda chwi, y rhai a ddadguddir ar ol hyn. Gocheled y cyfryw, ac edifarhaent ar frys, rhag i farnedigaethau ddyfod arnynt fel magl, a'u ffolineb gael ei amlygu, a'u gweithredoedd i'w canlyn hwynt yn ngolwg y bobl." Par. 5,—"Ac yn wir, meddaf i chwi, fel ag y dywedais o'r blaen, fod yr hwn sydd yn edrych ar wraig i'w chwennychu hi, neu os cyflawna rhywun odineb yn ei galon, ni dderbyniant yr Ysbryd, eithr gwadant y ffydd ac ofnant; am hyny y dywedais i, yr Arglwydd, y byddai'r ofnog a'r digred, a'r

holl gelwyddwyr, a phwy bynag sydd yn caru ac yn gwneuthur celwydd, a'r puteinwyr, a'r swyn-gafareddwyr, â'u rhan yn y llyn sydd yn llosgi â thân a brwmstan; yr hwn yw yr ail farwolaeth. Yn wir, meddaf, ni chânt hwy ran yn yr adgyfodiad cyntaf."

Rhybyddiwn y Saint yn daer rhag pawb, nid yw wahaniaeth pa beth fyddo eu sefyllfa, ag a geisiant droseddu cyfraith purdeb, neu a gymmerant arnynt ddirymu y gyfraith trwy gau ddysgeidiaeth. Gwel Llyfr Mormon, tud. 105, "O, y doeth a'r dysgedig, a'r cyfoethog, y rhai sydd yn ymchwyddo yn malchder eu calonau, a'r holl rai hyny sydd yn pregethu athrawiaethau gau, a'r holl rai sydd yn puteinio, ac yn gwyrdroi ffordd uniawn yr Arglwydd; gwae, gwae, gwae fydd iddynt, medd yr Arglwydd Dduw Hollalluog, o herwydd gwthir hwynt lawr i uffern." Gallem wneyd llawer yn ychwaneg o ddyfyniadau o air Duw, yn uchel gondemnio y pechod o odineb, ond gobeithiwn fod y blaenorol yn ddigon i argyhoeddi pob un nad yw wedi ymroddi yn gwbl i drythyllwch, fod pob peth sydd â thuedd at hyny ddim o Dduw, eithr oddi isod.

Mae yn dra anghenrheidiol i ni fel pobl i daflu heibio bob pechod ac aflendid, fel y gallom fwynhau gwenau ein Tad Nefol. Cenedlaeth ddrwg a godinebus yw hon, ac y mae digofaint yr Arglwydd wedi ei ennyn yn erbyn y byd, oblegid puteindra a ffieidd-derau ereill; ac os ydym *ni* am ochelyd y plaau a'r dinystriau sydd oddeutu cael eu tywallt ar yr holl genedloedd, rhaid i ni droi ymaith oddiwrth ddrygioni a glynu wrth gyfiawnder. Ac yr ydym yn gorchymyn yn ddifrifol, i holl Saint y Dyddiau Diweddaf, yn gymmaint ag nad ydynt am ddyfod dan drosedd eu hunain, i beidio ymdrechu cysgodi a chuddio i fyny weithredoedd drwg godinebwyr, puteinwyr, a godineb-wragedd. Trythyllwch yw ysbryd llywodraethol yr oes yn mha un yr ydym yn byw, ac y mae ei ganlyniadau ar gymdeithas yn tueddu yn gyntaf i anfoesoli, ac yna i ddinystrio, yr holl gynllun cymdeithasol.

Mae yn dda genym i allu dweyd mai yn dra anfynych y mae'r pechod o odineb yn dygwydd yn ein plith fel pobl; etto y mae enghreifftiau o hyny wedi dygwydd; ac yr ydym yn awyddus i weled y Saint hyd y nod yn fwy selog dros weithredoedd da a dyscyblaeth lem, nes achosi troseddwyr i grynu. O hyn allan, os bydd unrhyw wrryw neu fenyw yn gwybod am ryw Henuriad, Offeiriad, Athraw, Diacon, neu Aelod, yn ymdrechu hudo neu

arwain ymaith unrhyw fenyw, priod neu sengl, yn neu allan o'r eglwys, eu dyledswydd fydd gwneyd hyny yn hysbys i lywydd y gynnadledd yn mha un y byddo'r troseddwr yn byw. Gwneler hyny mewn ysgrifen, gydag enwau y tystion wrthi. Os adnabyddir fod llywydd cynnadledd yn euog o'r un trosedd, dymunem ar y sawl fyddai yn wybodus o'r ffaith, i'n hysbysu ni mewn ysgrifen wedi eu harwyddo ganddynt hwy eu hunain, gan ofalu bob amser na fyddo y mater yn cael ei hysbysu i'r eglwys, nes y byddo yr achos wedi ei farnu gan y rhai sydd yn meddu llywodraeth drosto, a'r person yn cael ei brofi yn euog. Dymunwn hefyd gyfeirio sylw pawb sydd yn edrychol dros gangenau a chynnadleddau, at y dyfyniad canlynol o ddadguddiadau Duw ynghylch godinebwyr a godineb-wragedd, y rhai a geisiant ddyfod i'r eglwys:—

"Wele, yn wir, meddaf i chwi, pa bersonau bynag yn eich plith, a fyddo wedi troi ymaith eu cymdeithion o achos godineb, neu mewn geiriau ereill, os tystiolaethant ger eich bron mewn pob gostyngeiddrwydd calon mai felly y mae, na throwch hwynt allan o'ch plith; ond os ffeindiwch fod unrhyw bersonau wedi gadael eu cymdeithion er mwyn godineb, a hwynt-hwy eu hunain yn droseddwyr, a'u cymdeithion yn fyw, troer hwynt allan o'ch plith. Ac etto dywedaf wrthych, byddwch wyliadwrus a gofalus, gyda phob ymchwiliad, na dderbynioch y cyfryw i'ch plith, os byddant yn briod; ac os na fyddant yn briod, cânt edifarhau am eu holl bechodau, neu ni chewch eu derbyn hwynt." Gwel Doctrine and Covenants, sec. xiii, par. 20.

Gwyn fyd y dyn a ymegnio ddyfod yn wybodus o gyfraith ei Dduw, ac a'i cadwo, ac a ddysgo ereill i wneyd yr un modd, o herwydd ni fydd yn anffrwythlawn nac yn ddigynnyrch, ond caiff ei ddigoni yn rhagoroldeb gwybodaeth ei Arglwydd a'i Iachawdwr Iesu Grist.

Yr ydym hefyd wedi clywed fod rhai yn dadleu, "nad yw o un gwahaniaeth pa beth a wnelo personau, os na fydd tyst o'r ffaith, oblegid ni ddygir coffadwriaeth o'r mater gerbron yr Arglwydd, am nad oes neb yn eu cyhuddo hwynt." Clywsom am lawer opiniwn drygionus a ffol, ond rhaid i ni gyfaddef fod y blaenorol yn baeddu y cwbl. Fod unrhyw ddyn yn feddiannol ar synwyr cyffredin, neu â goleuni gwirionedd wedi tywynu yn ei feddwl, yn gallu, am fynyd, feithrin y fath dyb gyfeiliornus, sydd yn wir

ryfedd. Rhybyddiwn bob Sant y Dyddiau Diweddaf i edifarhau a throi ymaith oddiwrth y fath egwyddor enaid-ddinystriol, o herwydd mai oddiwrth elyn pob cyfiawnder y mae wedi deillio. Ni wna yr Arglwydd byth adael ei hun yn ddidyst. Mae yr Ysbryd Glân yn gwybod pob peth, a thystiolaetha am bob peth wrth y *Tad*; ac yn ol geiriau yr *Iesu*, y caiff pob peth ei ysgrifenu. Gwel Llyfr Mormon, tud. 487, "Ac wele, ysgrifenir pob peth gan y *Tad*; gan hyny, allan o'r llyfrau a ysgrifenir y bernir y byd."

ORSON PRATT.

Y FANER GENEDLAETHOL.

HENFFYCH i'r dydd, am dano bydd
Hir ganu a choffâu,
Am hyn y mae angylion Duw,
A'r Saint, yn llawenhau;
O herwydd ca'dd y Saint y fraint
O godi'r faner fawr,
Er gwahodd pob rhyw lwyth ac iaith,
Sy'n troedio daear lawr,
I ddod i Seion, gwlad y Saint,
O bedwar cwr y byd;
Addawodd Duw y ca'i ei blant
I hon eu casglu'n nghyd.

Chwennychodd y prophwydi cu,
Medd Iesu wrth ei Saint,
Gael gwel'd y pethau welsoch chwi,
A phrofi'r hyfryd fraint:
Chwennychodd apostolion Crist
Gael gwel'd y faner gu,
Yr hon sy'n chwifio yn y gwynt,
Ac yn ein dyddiau ni.
Ein brodyr Joseph, Brigham Young,
Ac apostolion Duw,
A ga'dd y fraint o godi hon,
Er gwahodd dynol ryw.

Yn awr mae Duw yn casglu'i blant
O bedwar cwr y byd,

I ddod i Seion, gwlad y Saint,
  I lawenhau ynghyd :
Chwibanu y mae ef yn awr
  Ar bawb o ddynol ryw,
Ac os y clywant hwy ei lais,
  Diau y byddant byw ;
Ac yna'n ddiau hwy a ddo'nt
  Ar frys i'r noddfa glyd ;
O bell y deuant ar y dw'r,
  Mewn llongau, rhag y llid.

A bendigedig fyddo Tad
  Ein Harglwydd Iesu Grist,
Am drefnu ffordd i gael ei blant
  I ffwrdd o Babel drist ;
Cyn hir y canwn ninnau'n iach
  I Babilon dylawd ;
Awn tua Seion mewn mawr sêl,
  Gan adael teulu'r gwawd ;
Cawn gwmni apostolion Duw,
  A phob rhyw swyddog Saint ;
O fewn i California deg,
  Cawn feddu'r cyfryw fraint.

Fflint. THOMAS CONWAY, IEU.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. GOFYNA y byd paham y rhodda y Saint "eu bara i'r cwn, a'u gemau i'r moch," gan gyfeirio at ymarferiad y Saint o'u doniau ysbrydol o flaen y byd. Pa beth a feddylir wrth fara y plant a'r gemau, a'r cwn a'r moch?—*Ymofynydd.*

Pan ddaeth gwraig o Ganaan at ein Harglwydd i ddweyd fod ei "merch yn ddrwg ei hwyl gan gythraul," ac i ofyn ei gymhorth, atebodd iddi, "Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid colledig tŷ Israel;" "nid da cymmeryd bara y plant, a'i fwrw i'r cŵn;" a "gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni. (Gwel Math. xv, 22—28; Marc vii, 25—30.) Hithau a atebodd yn ol, "Etto y mae'r cenawon dan y bwrdd yn bwyta o friwsion y plant." Groeges oedd y wraig hon, ac felly nid oedd hi yn un o'r plant,

eithr un o'r cwn. Yr Iuddewon oedd y plant, a rhaid oedd eu diwallu hwy o flaen y cwn. Yr oedd pob Iuddew, da neu ddrwg, yn blentyn; a phob cenedl-ddyn, da neu ddrwg, yn gi. Bara y plant oedd yr hyn a roddai Iesu Grist i'r Iuddewon; a bara hefyd oedd y wraig o Ganaan yn geisio ganddo, yr hyn a gafodd dan yr enw o friwsion. Mae y plant wedi cael eu digoni er ys llawer dydd, ac yn awr mae y cwn yn cael eu bara oddiar amser Cornelius y cenedl-ddyn. Mynai Pedr y plentyn beidio rhoi dim i'r ci hwnw; eithr gorchymynodd Duw na fuasai un gwahaniaeth i fod rhwng Iuddew na chenedl-ddyn o hyny allan, na rhwng y plentyn na'r ci. Os cafodd y cwn freintiau y plant, gallant yn rhwydd wisgo yr un enw; ond y mae rhai cwn yn awr heb freintiau, yn gystal ag oedd rhai plant heb freintiau yn mhlith yr Iuddewon, o herwydd eu hanghrediniaeth. Yr ydym ni yn foddlawn i'n cyd-gwn gael ein briwsion a'n bara, os derbyniant hwynt trwy ffydd; ac os boddlonant ar y briwsion, "mawr yw eu ffydd." Os mai y doniau ysbrydol yw y bara, nis gallwn ni eu rhoddi i'r byd; ond gall y byd ein gweled yn eu defnyddio, fel ar ddydd y Pentecost: er hyny, mae pob peth a feddwn yn perthyn i "bawb yn mhell," os derbyniant hwynt.—Mae y gemau a'r moch i'w hesbonio yn yr un modd. Y sawl sydd yn meddu gemau neu fara, ac am eu rhoddi i ereill, gofaled pwy fyddo yn eu cael; canys y mae'r ddiareb a ddefnyddiai Iesu Grist yn ddefnyddiol iawn etto.

2. Os dywedodd Iesu Grist, "Paham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad?" pa wahaniaeth beth a fyddo ei weision yn wisgo yn yr oes hon? Pa fodd y mae cyssoni eich awgrymiad chwi yn UDGORN Ionawr, tud. 14, ag eiddo Iesu Grist?—*Cymro.*

O, chwi o ychydig ffydd! Methasoch ein deall ni a Iesu Grist. Pan fyddo y "Cymro" yn myned allan heb bwrs nac ysgrepan, i ymddibynu ar Dduw am ddillad, pan yn pregethu, gwisged a gaffo, bydded ddu neu goch, yn ol fel yr awgryma Iesu Grist; ond tra fyddo yn ennill ei fara fel arall, ac yn cadw pwrs at ei eisieu, pryned y dillad mwyaf dylanwadol, yn ol fel yr awgrymasom ni. Nid yw y naill gynghor, mewn un modd, yn croesi y llall: mae pob un yn ei le. Ond y mae cynghor Iesu Grist, efallai, trwy ei wneyd, yn sicrhau gwell a harddach dillad, na'n cynghor ni; canys "ystyriwch lysieuyn y maes," yr hwn a wisgwyd yn fwy gogoneddus na Solomon: "os dillada

Duw felly lysieuyn y maes, yr hwn sydd heddyw, ac y fory a fwrir i'r ffwrn, oni ddillada efe chwi yn hytrach o lawer." (Math. vi, 28—30.)

CYNNADLEDD GYFFREDINOL NEILLDUOL.

CYNNALIWYD y gynnadledd gyffredinol uchod dros Gymru, yn Neuadd y Cymreigyddion, yn Merthyr, ar yr 8fed o Fawrth, 1850, lle yr oedd yn bresennol y Llywydd W. Phillips, John Davis, Thos. Pugh, David John, amryw lywyddion caugenau, ynghyd ag oddeutu cant o wahanol swyddogion, heblaw Saint.

Cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan Thomas Pugh, fod y brawd John Davis i fod yn brif gynghorydd dros Gymru. Cariwyd yn unfrydol.

Cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan J. Davis, fod y brawd Thomas Pugh i fod yn îs gynghorydd dros Gymru, ac i lywyddu dros gynnadleddau y Gogledd. Carriwyd yn unfrydol.

Cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan Thos. Pugh, fod Evan Williams i fod yn Llywydd ar Gynnadledd Orllewinol Morganwg, yn lle Thomas Pugh. Cariwyd yn unfrydol.

Cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan Thomas Pugh, fod William Evans o Rymni, i fod yn llywydd ar Gynnadledd Sir Feirionydd, yn lle Eliezer Edwards, gan y caniatêir i hwnw ymfudo y tro nesaf, a theithio trwy y cynnadleddau hyd hyny: Cariwyd yn unfrydol.

Cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan John Davis, fod John Argust i fod yn llywydd ar Gangen Ynysgou, Merthyr, yn lle John Davis. Cariwyd yn unfrydol.

Cynnygiwyd gan W. Phillips, ac eiliwyd gan y brawd David John, fod John Roberts i fod yn llywydd ar gangen Georgetown, yn lle David John, fel y gallo efe roddi mwy o'i wasanaeth fel cynghorwr dros y gynnadledd.

WILLIAM PHILLIPS, *Llywydd.*
JOHN DAVIS, *Ysgrifenydd.*

LLYTHYR O FFRAINC.

Boulogne, Ffrainc, Chwef. 23, 1850.

ANWYL FRODYR W. PHILLIPS A J. DAVIS,—Cychwynais ar fy nhaith tua chyfandir Ffrainc, ar yr 8fed o Chwefror. Yr oedd

amgylchiadau mewn cyssylltiad â'r gweithfeydd glo, yn gwneyd pethau yn dra thywyll yn Aberdar; etto, rhaid oedd ymadael, a gadael fy nheulu o dan nawdd y Nef; oblegid fod y gwaith yn fawr a'r amser yn fyr, am fod yr Arglwydd wedi penderfynu ei gwtogi mewn cyfiawnder, er mwyn ei anwyl rai. Gwybod yr wyf mai nid amser hepian a chysgu ydyw hwn; ond mai gwyn fyd y gwas hwnw, yr hwn pan ddel yr Athraw, a geir yn ffyddlawn ar ei ychydig, oblegid fe'i gosodir ar lawer, yn ei fynedfa i mewn i lawenydd ei Arglwydd. Yn mhlith pethau ereill, y mae arwyddion a sefyllfa pethau yn y wlad hon yn profi hyn. Gwlad ddefosiynol iawn ydyw hon, fel yna; yr un ysbryd sydd yn y fam yma, ag sydd yn ei merched gyda chwi. Dirywiad hollol oddiwrth burdeb yr efengyl; troseddu ei chyfreithiau, newid ei hordinhadau; anwir dd yn amlhau, cariad yn lleihau; arweinwyr crefyddol y bobl â'u serch arnynt eu hunain, yn ariangar, yn ymffrostwyr, yn feilchion, yn angharedig, yn enllibaidd, yn anfwyn, yn ddiserch i'r rhai da, &c.; o herwydd hyn y mae calonau y miliynau yn merwino o'i mewn, yn llesgâu gan ofn, yn methu cael cysur, oblegid gormes a thrais, blinder, a thywyllwch ar bob tu. • Gobeithio y byddant ddoethion, ac y gwrandawant ar hyfryd lais yr efengyl fwyn, ac y deuant i rodio o dan lewyrch gwyneb Duw; yna gwyn eu byd.

Treuliais yr 11eg yn nghwmni y Saint yn Llundain. Yn ngwyneb y dystryw sydd yn dechreu gordoi y byd, rhyfedd ydyw gorfoledd y bobl sydd wedi dianc o fagl sectariaeth yr oes, ac wedi dyfod i wybodaeth o'r gwirionedd, fel ag y mae yn yr Iesu; a thrwy hyny yn mwynhau arweiniad goleuni dadguddiedigaethau Duw, a'i ddoniau nefawl, trwy ddylanwadau dysgeidiaeth y Dyddanydd ysbrydol. O, mor ddedwydd y treuliais y dydd yn mhlith Saint prif ddinas y byd. Yn yr hwyr, am saith, cefais y fraint o gyfarfod, mewn cynghor, â degau o swyddwyr teyrnas y gareg, a â yn fuan yn fynydd mawr, ac a leinw y byd â gogoniant Duw. Galwyd arnaf i ddechreu y cyfarfod trwy weddi, ac wedi hyny i anerch y cynghor. Yr oedd y newyddion o bob cwr i'r ddinas, yn cynnwys llwyddiant concwest arfogaeth gwirionedd Mormoniaeth, sydd yn destun cân engyl Duw, ac yn wrthddrych dychryn ac arswyd y gau anonest ei galon. Tystiodd un brawd ei fod wedi cymmeryd meddiant o un o demlau y Bedyddwyr, yn dŷ cwrdd i'r Saint yn nghanol y ddinas, a lle cyfleus i'r swyddwyr

fedyddio cannoedd bob dydd, os bydd eisieu. Bendithion llwyddiannus Duw Joseph ac Hyrum fyddo yn gyssylltiedig â'u llafur, i ennill prif ddinas y ddaear i deyrnas Iesu, medd fy nghalon. Wedi ysgwyd llaw â'r brodyr oll, dechreuais innau gychwyn tua'r agerddlong, ar fy nhaith wrthyf fy hun, tua'r ddinas tu draw i'r môr, mewn gwlad estronol, wedi ei rhwymo gan fwy o faglau y diafol nag un wlad dan haul; a'r gwaith a draddodwyd i mi i w wneyd, yw dattod y clymau, er gwaethaf dannedd y llew rhuadwy, a holl bicellau tanllyd ei weision ffyddlawn.

Cyrhaeddais Boulogne ganolddydd dydd Mawrth, a gwthiais fy hun i blith plant Wesley yn *lodger*, heb ddweyd dim fy mod yn *Latter-day Saint*. Tref hardd ydyw Boulogne, yn cynnwys dros naw mil ar hugain o drigolion (29,145), 120 milltir o Gaerludd. Dranoeth, wedi cael y nwyddau o'r Custom-house, dechreuais y frwydr, trwy godi baner y gwirionedd, a gosod ei saethau llymion i chwarae yn ngwahanol deuluoedd yr heolydd. Ac O, yr iwbwb gymmerodd le. Unodd y dref megys un llaw a chalon, yn erbyn y gau Brophwyd; galwyd ar yr eglwys Wesleyaidd i gyd ynghyd, a lliaws heblaw, nos Sul; aeth y parchedig i'r pwlpud yn brysur dros ben, darllenodd gyda rhyw sobrwydd dychrynedig y geiriau yn yr ail bennod o Epistol Paul at y Colossiaid, a'r 4, 8, 16, 11, 21—23 adnodau; wedi gweddio ar i Dduw gadw y praidd oddiwrth fleiddiaid a gau-athrawon, &c., cymmerodd ei destun yn mhlith dystawrwydd y gynnulleidfa, yn 1 Cor. xv, 58, "Be—*steadfast—unmovable*." Treuliodd tuag awr o amser i draddodi un o'r pregethau mwyaf cyfrwys a dichellgar a glywais erioed; llawer llygad syllodd arnaf, pan yr oedd yn cyfeirio at gau athrawiaeth y gau-brophwyd oedd newydd ddyfod i'w plith. O, mor llawen y teimlais fy hun, wrth feddwl fy mod yn rhydd oddiwrth ei waed, ac effeithiau ei bregeth; canys yr oeddwn wedi bod yn ei dŷ yn cynnyg i'r boneddwr "The Kingdom of God," ac yn taer ddymuno cael siarad ychydig ag ef, yr hyn a wrthodwyd mewn cyssylltiad â'r atebiad, "ei fod yn gwybod digon am y mater."

Wedi dychwelyd adref, yr oedd un o brif foneddigion y lle, campwr Boulonge mewn dadleuaeth, gelyn perffaith Mormoniaeth, yn fy aros, ac ereill gydag ef! Gwir fod ei ysbrydoedd fel Mesmerism, yn dylanwadu arnaf; ond trwy gymborth Ysbryd Duw, mewn atebiad i weddiau'r Saint ar fy rhan, cefais y fraint o'i

orchfygu ar bob tir, am dair noswaith, nes o'r diwedd aeth i nwydau drwg, caoodd ei ddwrn, a gwaeddodd gydag ereill am gael gweled gwyrthiau; ar hyn codais, ac aethum o'u plith. Glynais wrth yr egwyddorion cyntaf, ac ni allasai y presennolion lai na gweled mor rhwydd yr oeddwn yn medru dyrysu y dyn. Er gwaethaf oll, y mae genyf "The Kingdom of God" mewn hanner cant o deuluoedd yn Boulogne. Fy'm serch atoch, anwyl frodyr, ynghyd â'r swyddwyr a'r Saint oll.

WM. HOWELLS.

DIRWESTIAETH.

"A YDYW yn drosedd neu yn bechod, i un o'r Saint ardystio yr ardystiad Dirwestol, gyda'r Babiloniaid?" Gofynir hyna i ni gan un Daniel Phillip. Atebwn fod pob un o'r Saint wedi eu galw i ryddid, a gallant ardystio neu beidio; ni throseddant wrth wneyd, nac wrth beidio. Mae Dirwestiaeth yn sobri ei miloedd, ac yn llesoli ei channoedd; ac y mae yn gwneuthur ei rhan i adferyd dynolryw; llwydd iddi. Ond pa beth ydyw i'w chymharu â'r Efengyl dragywyddol, yr hon sydd yn cyfrif dirwest yn beth anwahanol oddiwrthi? Os oes eisieu adferyd y byd, cefnoger y cynllun perffaith a chyflawn a ordeiniodd Duw, ac nid dynion, i'r pwrpas hwnw. Buom yn Ddirwestwyr yn hir ein hunain; ond yn awr, diolch i Dduw, yr ydym yn Saint, a meddwn apostolion, prophwydi, &c., i'n perffeithio, fel nad oes arnom anghen un gymdeithas arall er adferu corff nac enaid. Mae yr efengyl ei hunan, heb eisieu "llawforwyn" dynion, yn ddigonol i bob llwyth, iaith, pobl, a chenedl; ac os na sobrir hwynt gan yr efengyl, sobrir hwynt gan "dân fflamllyd" yn nyfodiad Crist. Gadawn ni fel hyn i bawb farnu drostynt eu hunain, ac i bob un fod yn sicr yn ei feddwl ei hun.

"*DIC*" Y PARCH. D. REES, LLANELLI.

NID all y Parch. D. Rees, Llanelli, yn ei fyw â bod yn llonydd yn nghylch y Saint, na chadw ei hunan rhag cael ei ddal yn barhaus yn cyhoeddi anwireddau noeth am danynt. Ystyrir ef yn ddyn call iawn yn gyffredin; ond y mae ei weithredoedd ar droion, yn tystio fel arall. Wele yn canlyn ystori arall o'i waith ef, allan o *Ddiwygiwr* Chwefror:—

"Y SAINT.—Bu rhyw dwrw mawr yn ngyfarfod y saint yma dydd Saboth diweddaf (Ion 27), yn ol fel yr adroddai un o honynt ag oedd yno. Daeth *Dic* yno, ac ymaflodd yn un o honynt, ond ni chlywsom pa un ai sant neu santes. a gwasgodd ef neu hi nes oedd fel ystyllen, ac oni buasai fod David Williams, a brawd arall yno, yn medru coleru yr hen lanc, mae yn debyg y buasai yn myned ymaith yn glwt ag un neu ychwaneg o'r frawdoliaeth hon, os nad aethai â phen y tŷ yn y fargen. Paham mae *Dic* mor hoff o gyfarfod y saint? A ydyw ef yn teimlo fod rhai o honynt yn gwneud dipyn yn rhy ëon ar ei fawrhydi, a ddywed ef, 'Yr Iesu a adwaen, a Phaul a adwaen, ond pwy ydych chwi.' Nid pell, dybygem, yw Evan o'i le.

"Beth yw seintiau crefydd Mormon?
Onid cwter chwydfa'r hyd,
Temen scybion yr eglwysi,
Gwartheg culion Phar'o 'nghyd,
Melldith teulu, plâ cym'dogaeth,
Llwyth yn rhegu llwythau Duw,
Gweision enllib, deistiaid diras,
Us cymdeithas, pryfed byw.

"Chwain pigfeinion, clerach llwydion,
Ffryndiau calon sugno gwa'd;
Cwn yn cyfarth dyn y lleuad,
Mwrddwyr cariad, llun eu tad;
Cwm'ni llymrig *forge* celwyddau,
Gwybed annwn dimai'r chwart,
Clwb y cacwn, ffair gwehilion,
Siop ynfydion—dyna *smart*."

"*O'r dref draw.* "EVAN."

Mae yr ystori ragorol uchod yn cael ei gwirio, dybygem, yn ol dull celwyddwyr, gan un "W. D., Llanelli," yn yr *Haul* am Fawrth diweddaf, lle y dywedir fel hyn:—

"Y MORMONIAID.—Mae rhyw ystwr dirfawr gan Saint y Dyddiau Diweddaf, yn Llanelli, sir Gaerfyrddin. Maent wedi cyfodi capel rhwng capeli y Bedyddwyr a'r Independiaid; a mawr yw y castiau a chwareuant yno ar brydiau. Un nos Sabboth yn ddiweddar, ymwisgodd un o honynt ar lun yr ysbryd drwg, a dau gorn a chynffon fawr ganddo. Ni wyddai ond ychydig o'r Saint am ei ddyfodiad; am hyn bu cryn derfysg ac ofn ar lawer o honynt. Cymmerodd Diabolus y fantais ar hyn, a chwareuodd ei ystranciau ar hyd y llawr, gan siglo ei gynffon a tharo ei draed yn arswydus; ac ni wyddys pa fodd y terfynai yr olygfa, oni buasai fod un o'r Apostolion yn bresennol, yr hwn a barodd i'w fawrhydi Satanaidd ffoi allan â gair o'i enau."

Yn awr, anwyl ddarllenwyr, pwy a gredwch, Mr. Rees neu W. D.? Nid oes un o honynt yn dweyd iddynt hwy fod yno. Mae

Mr. Rees yn credu pob peth a glywo yn erbyn y Saint, bydded mor afresymol ag y byddo. Credodd unwaith fod Joseph Smith wedi gwisgo ar lun colomen gymmaint â cheffyl, er twyllo ei fedyddiedigion mai yr Ysbryd Glân oedd yno! a bod colomen yn cael ei gollwng i waered o nen ty cwrdd yn America, i bigo gwenith o glustiau pregethwr Mormonaidd, er twyllo y gynnulleidfa i gredu mai yr Ysbryd oedd yn llefaru trwyddo! Do, argraffodd Mr. Rees hyny fel gwirionedd, yn ei gyhoeddiad diwygiadol!

Ond, i ddangos hurtwch Mr. Rees ynghylch y "*Dic*" a ddaeth i gyfarfod y Saint yn Llanelli, dyfynwn ran o lythyr y brawd Dafydd Williams dan sylw atom y mis hwn, fel y canlyn:—

"Yr wyf yn sicrhau wrthych mai anwiredd, heb un gradd o sail iddo, yw yr hyn a ymddangosodd yn y *Diwygiwr*. Dafydd Williams, Mynydd (gynt o'r Llwyni), oedd yn llywyddu y diwrnod hwnw; a'r *diafol* penaf a welwyd yno oedd UN O ARGRAFFWYR y *Diwygiwr*!! Aeth hwn allan yn anfoesol, a thynodd y ddôr ar ei ol mor chwyrn, nes yr oedd yr holl adeilad yn dadseinio! Pan ymddangosodd y dernyn uchod, dywedid yn gyffredin mai Dafydd Williams, Felinfoel, a feddylid; yr oedd hyn yn rhesymol, gan nad oedd un swyddog o'r enw yn arosol yn y lle. Y canlyniad fu i Dafydd fyned i ymholi â'r Golygydd pwy oedd awdwr y chwedl; ac i ddymuno arno i alw yr anwiredd yn ol. Eithr Mr. Rees a atebodd ac a ddywedodd, "Yn wir nid y fi oedd yr awdwr; ei dderbyn wnaethum i, ac felly yr oedd yn wirionedd i mi; ac nid wyf fi ddim yn ei weled yn werth i'w alw yn ol, ac ni chymmerwn hyny byth o drafferth: hefyd, gan eich bod yn credu mewn bwrw allan gythreuliaid, pa ddrwg a all fod yn y stori? Ni wnaf ei galw yn ol byth, o herwydd yr wyf yn ei chredu. A thaw di y ffwl; ffordd y gwyddost ti mai ti yw y Dafydd Williams hyny? ai un Dafydd Williams sydd yn Llanelli? Ac a wyddost ti â phwy wyt ti yn siarad, y ffwl hannercall, haerllug, &c.' Dyna rai o atebion Mr. Rees i ofyniadau Dafydd Williams; ac yr wyf yn danfon i chwi frawd Davis, yn yr un llythyr, yr holl ymddyddan a fu rhyngddynt, a gellwch chwi ei ddefnyddio fel y meddylioch yn oreu."

Yr ydym wedi darllen yr ymddyddan a fu rhwng y Brawd Williams a Mr. Rees, a buasai yn werth ei gyhoeddi pe buasai wedi dygwydd yn gyhoeddus, a ninnau yn gallu hebgor lle iddo; ond gan nad oes dim o hono yn ffafriol i gymmeriad pregethwr, gwell er lles Mr. Rees ei fod ef allan, ac felly y mae. Gwelir wrth lythyr y David Williams oedd yn llywyddu y cyfarfod,

mai UN O ARGRAFFWYR Mr. Rees oedd y "Dic" wedi y cwbl; ond nid yw yn debyg y gwyddai Mr. Rees fod ei *Brinter's Devil* ef yn arfer gwisgo cyrn a chynffon, ac yn medru gwasgu dynion fel astyllod? Gwell i'n ffrynd Mr. Rees gadw ei "Ddic" yn y swyddfa, na'i adael i fyned allan i dduo ei gymmeriad gyda "Sataniaid" y Dyddiau Diweddaf; canys nid ydynt o'r un rywogaeth. Mae "Dic" Mr. Rees yn addasach i fyned i Gapel Als i ddangos ei allu: efallai fod yno fwy o ariangarwch i gael "pen tŷ" newydd, nag sydd yn mhlith y Saint, pe dygwyddai na fyddai yno neb "yn medru coleru yn hen lanc."

Diolchwn i Mr. Rees am gyhoeddi dau bennill nefolaidd Evan o'r Dref Draw; ond odid nad allant fod yn gynnorthwy i ddefaid Capel Als wrth rydio yr hen Iorddonen a feddyliant groesi yn angeu, heblaw eu bod yn awr yn profi fod eu bugail dan arweiniad Ysbryd D—(Dic, onide?) Pe medrem ni gyfansoddi pennillion mor llawn o wir Gristionogaeth ag eiddo Evan, byddem yn awyddus i dalu yn ol y pwyth, a hyny yn ddau ddyblyg; ond nid yw ein hawen yn arfer cynnyrchu y fath ddiliau mêl, ac felly ofer i ni dreio.

Y DALL ETTO YN DYFOD I WELED.

Mr. Gol.,—Yn mis Rhagfyr diweddaf, galwyd fi, a thri henuriad arall, o gangen Caerdyf, i weinyddu ar fachgenyn, dwy flwydd oed, ag oedd yn hollol ddall, ac wedi ei gyhoeddi felly gan feddyg cyfrifol o'r dref. Mab ydoedd i John Morris, saer coed, gerllaw Little Frederick st., Caerdyf; ac ymddengys mai anwyd dychrynllyd oedd yr achos o'i ddallineb. Ar ddymuniad ei rieni, eneiniasom ef ag olew, yn enw yr Arglwydd, gan osod ein dwylaw arno a gweddio; a'r canlyniad fu, iddo ddyfod i ddechreu gweled yn y fan, a chyn pen nemawr o ddyddiau daeth i weled gystal â neb. Mae y dystiolaeth uchod yn wir, a phwy bynag sydd am wybodaeth ychwanegol galwed genyf fi.

Yr eiddoch, yn y gwirionedd,

Heol Tredegar, Caerdyf. JAMES ELLIS.

O. Y.—"Yr ydym ni, tad a mam y plentyn, yn tystiolaethu fod yr hanes uchod yn gywir, ac yn ddiolchgar i Dduw am ei ddaioni.

"JOHN MORRIS,

"ELIZABETH MORRIS."

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FON.

Cynnaliwyd y gymmanfa uchod yn Mangor, ar y 20fed o Ionawr, pan y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 10 o henuriaid, 6 o offeiriaid, 1 athraw, ac 1 diacon; wedi eu bedyddio yn y tri mis diweddaf, 21; cyfanswm yn 73. Cafwyd cyfarfodydd rhagorol o dda trwy y gymmanfa.—Thomas Morgan, llywydd; Wm. Isaac, ysgrifenydd.

SIR FEIRIONYDD.

Cynnaliwyd cymmanfa chwerterol sir Feirionydd, yn Harlech, ar y 24ain o Chwefror, lle y cynnrychiolwyd pump o gangenau, yn cynnwys 12 o henuriaid, 5 o offeiriaid, 1 athraw, ac 1 diacon; 18 wedi eu bedyddio, 1 wedi ymfudo, 1 wedi symud, a 3 wedi eu tori allan; y cyfan yn 76. Cawsom gyfarfodydd da, yn mha rai y pregethodd amryw o'r brodyr yn effeithiol iawn.—Eliezer Edwards, llywydd.

AMRYWIAETHAU.

Eisieu Dwfr.—Yr oedd dyn yn Nghaerdyf yn arferol o ddyfod i wrandaw y Saint, ac yn credu ynddynt; ond nid oedd modd ei berswadio i ufyddhau, er treio o'i berthynasau a phawb. Dydd Sul, y 24ain o Chwefror, fel ag yr oedd yn myned allan o gyfarfod y Saint, dylanwadodd rhywbeth arno nes y cwympodd yn ei hyd gerllaw y drws, fel un marw. Ymaflodd y diacon ynddo yn ddioed; ac wedi i'r dyn ddyfod ato ei hunan, y peth cyntaf a glywwyd ganddo oedd, "Dwfr—dwfr—afon—afon." Deallodd y swyddogion yr awgrym, a chymmerwyd ef yr awr hono i gael ei fedyddio er maddeuant o'i bechodau, ac y mae yn awr yn aelod ffyddlawn. Doed rhywbeth cyffelyb dros holl ystyfnigion y byd, i'w gwasgu i edifeirwch.—*J. Ellis.*

Cludwyr y Llyn Halen.—Dywed y "Frontier Guardian" fod y Mrd. Shadrac Roundy, Jedediah M. Grant, John S. Fulmer, Abraham O. Smoot, G. D. Grant, a Russell Homer, yn myned i gario ymfudwyr, sypynau, a nwyddau o bob math, o gerllaw Council Bluffs i Ddinas y Llyn Halen neu Ddyffryn y Sacramento. Mae wageni ysgafn, i'w llusgo gan bedwar o geffylau neu fulod, yn cael eu darparu, pob un i gludo tri teithiwr a gyrwr, am dri chant o ddolars yr un, a chant a hanner o bwysau i bob un yn rhydd. Bydd wageni y nwyddau i'w llusgo gan ychain, a chodir oddeutu deuddeg dolar a hanner y cant, neu ddeucant a hanner y dunell. Cychwyna y wageni mor gynnar yn y gwanwyn ag y daw porfa i'r anifeiliaid. Ond odid nad ateba hyn ddyben da, ac y bydd yn fanteisiol hefyd i'r aur-gloddwyr.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Rhif. 16.] EBRILL, 1850. [Cyf. II.

ANERCHIAD EPISTOLAIDD YR APOSTOL FRANKLIN D. RICHARDS AT Y SAINT EWROPAIDD.

Anwyliaid yn yr Arglwydd,—Wedi cael fy ngalw a'm neillduo i lafurio yn y rhan hon o'r ddaear, mewn cyssylltiad â'r Henuriad Pratt, cyhoeddir y llythyr canlynol o apwyntiad oddiwrth y Brif Lywyddiaeth, fel y byddo ei ysbryd a'i fwriad yn fwy dealladwy i bawb y perthyno iddynt.

" *At bawb y delo y llythyr hwn atynt, yn anerch:*

" Gwybyddwch chwi fod y dygiedydd, Franklin D. Richards, yn henuriad a brawd cywir a ffyddlawn yn Israel, ac yn aelod o gorwm y Deuddeg Apostol am y dyddiau diweddaf; wedi ei apwyntio a'i genadu gan awdurdodau Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, mewn cymmanfa gyffredinol, ymgynnulledig yma ar y dydd hwn, ar genadiaeth i Loegr. I ymgynghori â'r Henuriad Orson Pratt, ynghylch holl faterion yr Ynysoedd Prydeinig. I bregethu efengyl Iesu Grist a gweinyddu yn ei holl ordinhadau perthynol i'w genadiaeth, o dan lywyddiaeth yr eglwys yno; ac mewn cyssylltiad â'r brodyr yn ei gorwm, i lywyddu dros holl oruchwylion yr eglwys yn yr holl fyd; ac awdurdodir ef i gasglu Degwm, a derbyn cyfraniadau at y Drysorfa Barhaus er ymgasglu y Saint tlodion; ac yr ydym yn galw ar yr holl Saint, ac ar drigolion y ddaear, i dderbyn ein hanwyl frawd Richards, megys cenadydd i'r Duw byw, yn cynnyg bywyd ac iachawdwriaeth i bawb; ac yn gymmaint ag y bydd i chwi wrandaw ar ei addysgiadau a'i gynghor, a'i gynnorthwyo âr ei

daith a'i genadiaeth, ni chollwch mewn un modd eich gwobr; ac yr ydym yn gweddio ar Dduw y Tad tragywyddol i fendithio y brawd Richards yn helaeth yn mhob peth, a'r rhai hyny a'i derbyniant ac a weinyddant tuag at ei anghenrheidiau, yn enw Iesu Grist. Amen.

"Arwyddwyd a seliwyd yn Ninas y Llyn Fawr Halen, Talaeth Deseret, America Ogleddol, ar y 6fech dydd o Hydref, 1849.

"BRIGHAM YOUNG, }
"HEBER C. KIMBALL, } Llywyddiaeth Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf.
L. S. "WILLARD RICHARDS, }
"THOMAS BULLOCK, Cofnodydd."

Oddiar fy ymadawiad o'r Ynysoedd Prydeinig gyda chwmpeini o Saint ar fwrdd y "Carnatic," yn Chwefror, 1847, treuliais y rhan fwyaf o'm hamser wrth fyned i Winter Quarters, a myned â gwersyll o Saint a'm teulu oddiyno i Ddyffryn y Llyn Fawr Halen; wrth adeiladu, cloddio, aredig, hau, dyfrhau, a llawer o bethau ereill sydd yn anghenrheidiol mewn sefydliad newydd mewn rhan bellenig o'r anialwch Americanaidd; hefyd mewn cynghor ystyrbwyll gyda'm brodyr yn yr offeiriadaeth santaidd, wedi ystyried sefydliad Seion, a daioni ei phlant yn yr holl fyd. Oddiar y 19eg o Hydref diweddaf, yr wyf (gyda y brodyr sydd yn awr wedi dyfod i mewn) wedi teithio un rhan o dair o arwynebedd y ddaear, yn ystod yr amser mwyaf anfanteisiol o'r flwyddyn, trwy gannoedd o filltiroedd o eira ar y gwastad-diroedd mawrion, trwy laid dwfn a braidd annhreiddiol trwy ranau o'r Unol Daleithiau, yn gystal â rhuthr-wyntoedd ac ystormydd ar y môr. Diolchwn a molwn yr Hollalluog Dduw, trwy ei dirion drugaredd a'i iachawdwriaeth fawr, yr ydym wedi lanio yn ddiogel ar eich glenydd, ac y mae ein llawenydd wedi ychwanegu yn fawr wrth weled gogoniant ychwanegol ei waith Ef yn y deyrnas hon. * *

* * * * * * * *

Fe gedwir mewn cof, nad yw y drysorfa [sef y Drysorfa Ymfudol Barhaus] i fod yn lle y degwm, nac i berthyn dim iddo. Mae y degwm yn gyfraith i'r Saint yn unig; ond gellir cynnyddu y drysorfa hon gan roddion gwirfoddol pawb a ewyllysiant, enwau a symiau pa rai a ysgrifenir mewn llyfr, i'w gadw yn nghofres-dy yr eglwys, hyd y dydd y bernir pawb yn ol y gweithredoedd a wnaethant yn y corff, allan o'r llyfrau a agorir.

Trysorfa Ymfudol ydyw hon, ac ni ellir ei defnyddio at ddim

wnd at ymgasglu y ffyddlawn, a bydd dan gyfarwyddyd neillduol y Brif Lywyddiaeth. * * * Bydded i lywyddion y cynnadleddau a'r cangenau edrych fod y pwnc hwn yn cael ei osod yn gywir o flaen y bobl yn eu cynnulleidfaoedd cyhoeddus, a'i fod yn ddeallus i bawb. * * * *

Er hwylusdod i bawb sydd yn ewyllysio cynnorthwyo yn y gwaith da hwn, yr wyf yn cynnyg y drefn ganlynol. Apwyntied llywydd pob cangen rhyw ddyn da a ffyddlawn i dderbyn beth bynag a delir i mewn, a chadw cyfrif cywir a ffyddlawn o hyny, ynghyd ag enw pob rhoddwr yn llawn, ac enw y gangen a'r gynnadledd y perthyna iddynt. Apwyntied llywydd pob cynnadledd rhyw ddyn o ymddiried i dderbyn y rhoddion a'r enwau hyn, oddiwrth bob cangen, a gosod y cyfan mewn trefn, fel mor fynych ag unwaith bob chwarter, neu bryd bynag y gelwir am danynt gan y Llywydd Pratt neu fy hunan, y gellir eu cael i law yn ddioed. * * * * * *

Wrth gymmeryd fy lle yn y maes gweithio pwysig hwn, yn absennoldeb yr Henuriad Pratt, ymgeisaf wneuthur pob peth, mor debyg ag a fo posibl, megys pe byddai efe ei hun yn bresennol. Mae ein galwadau a'n hordeiniadau yn gyffelyb,—yr ydym yn cael ein cyfarwyddo a'n dysgu, yr wyf yn gobeithio, gan yr un Ysbryd, a thrwyddo arweinir ni i feddwl yr un pethau; o herwydd y gwyliedyddion "a welant lygad yn llygad" pan fyddo yr Arglwydd yn adeiladu Seion. * * *

Franklin D. Richards.

15, Wilton-street, Liverpool, Ebrill 10, 1850.

[Mae anerchiad y brawd Richards, fel y gellir deall, yn helaethach nag y mae wedi ei roddi yma; ond yr ydym wedi dethol y pethau mwyaf anghenrheidiol eu gwybod.—Gol.]

Y GENADIAETH YN FFRAINC.

Boulonge, Ebrill 11, 1850.

Anwyl Frodyr Wm. Phillips a John Davis,—Er yr holl ymdrech a wnaed gan Brostestaniaid a Chatholiciaid y lle hwn, i'm rhwystro i bregethu yr efengyl yn nghyflawnder ei bendithion i'r trigolion; etto, llwyddais drwy y cyfan i gael lle cyfleus yn nghanol y dref, i osod y gwirionedd fel ag y mae yn yr Iesu, yn destun sylw ac ufydd-dod i'r onest ei galon. Nid yw y gynnull-

eidfa o wrandawwyr ond ychydig; etto, "pwy a ddiystyra ddydd y pethau bychain?" Ychydig flynyddau yn ol, y darfu i'r dwyfol wirionedd, trwy nerth ac awdurdod yr offeiriadaeth, ddechreu mawreddog waith goruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd, ar gyfandir America, trwy ddechreu casglu ynghyd wroniaid deiliaid y deyrnas a leinw'r byd â gogoniant Duw, ac a saif yn oes oesoedd. Er mor lleied ydyw yr amser, ac er cymmaint hefyd ydoedd y gwrthwynebiadau a wnaed i gynghor Duw gael ei gyflawni, nid gan Belial a'i holl luoedd yn unig, ond hefyd gan holl wersylloedd y faner "Brotest;" etto, gellir eisoes restu dedwydd ddeiliaid breintiau teyrnas Seion, yn dorfeydd o ganoedd o filoedd, a thyrfaoedd lawer etto yn dweyd, "Beth a wnawn ni?" A'r swyddwyr, wedi eu gwisgo a'u hawdurdodi ag arfogaeth y gwirionedd, yn efengylwyr tangnefedd ar bob bryn, a thrwy y broydd, dinasoedd, a phentrefydd, yn barod i ddweyd, "Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Ysbryd Glân." Gwir fod gan bob gwas dorfeydd o elynion i'w gorchfygu; ond y mae *secret* ei Feistr yn ei wroli, a gwybod y mae y bydd yn fwy nâ choncwerwr yn y man; canys y mae'r gelynion yn dechreu colli eu *hanadl*. At the siege at Damascus, the celebrated warrior, Kaleb, said to the Arabian Mahomedan army, "Look to it, the enemy are two to one, and there is no breaking them, but by *out-winding* them, hold out until the evening, and then the victory." And truly it was so.

Ar ddydd Sul, y 3ydd o Fawrth, yn agoriad lle i bregethu y bregeth gyntaf, nid oedd yn bresennol ond ychydig; nid yw ychwaith i'w ryfeddu; canys yr oedd gwahanol weinidogion y deadelloedd crefyddol wedi rhoddi rhybyddion dwys i'r holl braidd i fod yn wyliadwrus. "Touch not, taste not, look not, listen not to the charmer's voice, with his poisonous fruit." Yr oeddys wedi dweyd wrth berchen yr ystafell, y buasai y gaubrophwyd yn eu budo, nes eu gwneyd yn ddall, &c. O herwydd yr oll a ddywedwyd, yr oedd hyd y nod y plant bach yn ofnus; ond yn niwedd y cyfarfod, fe ddarfu i'r French, Scotch, German, Sais, a'r Cymro oedd yn bresennol, ysgwyd llaw â'u gilydd, yn arwydd fod undeb y ffydd yn dechreu ei gwaith tangnefeddus ar gyfandir Ffrainc.

Wedi ymweled â gweinidogion y gwahanol eglwysi, heb gael

ond ychydig o roesaw, troais at eu haelodau cyfoethog â'r traethodau, gan ddymuno cael hamdden i bregethu yr efengyl yn eu gwych ystafelloedd, a chefais lawer mwy o roesaw a boneddigeiddrwydd nâ'r hyn a ddangosodd eu dysgawdwyr. Hyfryd oedd genyf eistedd yn eu hystafelloedd i ateb eu cwestiynau, a phregethu yr efengyl, gan eu rhybyddio i ffoi rhag y llid a fydd. Hyfryd hefyd oedd gweled awydd eu plant i wrandaw, a dangos i mi y caredigrwydd mwyaf. Y tlodion, ynghyd â'r Ffrench, a ddangosasant i mi garedigrwydd tuhwnt i'm dysgwyliad, oddieithr ychydig o eithriadau.

Yn mhlith y cannoedd o deuluoedd ag yr ymwelais â hwynt, yn mhob gradd a sefyllfa yn mhlith y Ffrench a'r Saeson, yn nosparthiad miloedd o draethodau yn y gwahanol drefydd a'r pentrefydd ag yr ymwelais â hwynt, cyfarfyddais â llawer o garedigrwydd, a thrwy ddaioni Duw diangais o grafangau gelynion gwaedlyd, yn llawn o ddichellion cyfrwys.

Wrth weled fod y cynauaf yn fawr ar gyfandir Ffrainc, gweddiais lawer ar i Arglwydd y cynauaf anfon gweithwyr allan i'm cynnorthwyo; a derbyniais y newydd hyfryd fod y brodyr John Taylor, Curtis G. Bolton, a J. Puck, o babell Seion, yn nyffryn y mynyddoedd, ar eu taith, yn genadon hedd tua chyfandir Ffrainc.

Yr ail Sabboth, wedi i mi ddarfod pregethu, cododd gweinidog yr Independiaid oedd yn bresennol, i anerch y gynnulleidfa, gan obeithio eu denu ag haeriadau celwyddog i anghredu yr hyn a glywsant, gan dystio ei anghrediniaeth ei hun; ar ei ol traddododd gweinidog y Bedyddwyr araeth i'r un pwrpas; rhoddais innau fy nhystiolaeth o'r gwirionedd, a daioni Duw i mi a'm teulu mewn ystyr dymmorol ac ysbrydol, a'm penderfyniad i fyned yn mlaen, &c. Aeth Mr. George Viett â mi dan ei fraich tua thref, a thystiodd wrth Mrs. Viett fel yr oedd yn teimlo droswyf, yn ngwyneb cynddaredd y ddau ddyn sydd yn aros yn y lle, heb gynnulleidfa gan yr un o honynt.

Aethum yn foreu y dydd Llun canlynol i dalu am yr ystafell bregethu yn mlaen llaw, rhag i'r gelynion ribio ei pherchenog. Aethum wedy'n at un o'r pregethwyr, i ddweyd fy mod yn bwriadu pregethu yn yr un ystafell y Sabboth canlynol; ond ni ddaeth yr un o honynt mwyach yn agos ataf.

Derbyniais lythyron oddiwrth y French Protestant Minister yn

Havre (yn yr iaith Ffrengig), yn tystio ei fod yn parhau i lynu wrth egwyddorion Mormoniaeth, a'i fod wedi ysgrifenu un llythyr o bwys i'w anfon ataf. Derbyniais hefyd lythyron oddiwrth ein chwaer Miss Anna Browse, o St. Malo, yn tystio fod un boneddwr o'r enw Mr. De Pau, ag oedd yn bresennol pan yn dadleu gwirionedd ein hegwyddorion o flaen offeiriad Pabaidd dysgedig, wedi credu y *doctrine*, ac yn debygol o uno ag eglwys Iesu Grist, Saint y Dyddiau Diweddaf, mor gynted ag y byddo cyfleusdra i gael gafael yn un o'r swyddwyr. Derbyniais lythyr oddiwrth y brawd Wm. Peddle, yn tystio fod yn St. Servan rai o'r gelynion penaf i mi, yn awr yn foddlawn i roddi yr oll sydd braidd ganddynt, er cael eu bedyddio a'u derbyn i eglwys Iesu.

Ar y 26ain o Fawrth, bedyddiais Mr. George Viett, a'i fab George H. B. Viett, yn y môr, ger Boulonge. Ychydig ddyddiau ar eu hol, aeth Mrs. Viett gyda mi i lawr tua'r afon, lle y cafodd hithau ei bedyddio. Cerddodd adref yn agos i ddwy filltir o ffordd yn y dillad gwlybion, a'r hin yn oer; etto, tystiodd dranoeth na theimlodd ei hun erioed mor iachus a chysurus. Y mae amryw wedi dweyd wrthyf am eu penderfyniad i gymmeryd eu bedyddio yn fuan. Mawrth 30, pregethais yn Gymraeg a Saesneg. Gwrandawodd y morwyr Cymreig arnaf yn astud ac yn ddifrifol iawn. Cyhoeddwyd y brawd teilwng G. Viett i bregethu y Sabboth canlynol yn y Ffrengaeg, ac yn yr iaith German. Y mae yn ysgolhaig medrus mewn amrywiol o ieithoedd, ac y mae yn awr yn ysgrifenu yr egwyddorion cyntaf yn iaith yr Almaen. Argyhoeddodd gadben o'r wlad hono, yn fuan wedi dyfod i'r eglwys.

Ebrill 6, 1830, y sefydlwyd Eglwys Iesu Grist, Saint y Dyddiau Diweddaf, ar gyfandir America, yn cynnwys chwech o aelodau.

Ebrill 6, 1850, y cefais innau y fraint o sefydlu cangen o'r un eglwys ar gyfandir Ffrainc, yn cynnwys chwech o aelodau.

Y mae genyf le cyfleus yn nghanol y dref i'r brodyr Americanaidd i ddechreu eu darlithoedd, yn ddigon helaeth i gynnwys o bedwar i bum cant. Y mae daioni Duw i'w weled yn fawr yn hyn; canys y mae yn anhawdd cael ystafelloedd anghyfleus i bregethu, tra y mae'r capel hwn yn nghanol y dref, a'i byrth yn agor yn un o'r prif heolydd.

Fy'n serch atoch oll, anwyl frodyr.

WM. HOWELLS.

EWCH, A DYSGWCH.

"Ewch gan hyny, a dysgwch yr holl genedloedd, gan eu bedyddio yn enw y Tad, a'r Mab a'r Ysbryd Glân; gan ddysgu iddynt gadw pob peth a'r a orchymynais i chwi,"—MATH. XXVIII. 19, 20.

YCHYDIG sydd yn gwybod pa beth sydd i'w olygu wrth "*ddysgu* yr holl genedloedd;" nid o herwydd ei fod yn beth anhawdd ei ddeall, ond o herwydd diffyg ystyriaeth. Yr un peth yw dysgu yr holl genedloedd, â phregethu yr efengyl i bob creadur." Wedi dysgu, y peth nesaf yw bedyddio; a'r neb a gredo, neu a dderbynio y ddysgeidiaeth, ac a fedyddier, a fydd cadwedig; eithr y neb ni chredo, neu ni chymmero ei ddysgu, a gondemnir. Yr oedd Crist wedi rhoddi rhywbeth neillduol i'r apostolion, er ei ddysgu i'r holl genedloedd; a thra y parhaent hwy i wneuthur hyny, addawodd i fod gyda hwynt bob amser hyd ddiwedd y byd. Nid ymddengys mai y Beibl a roddodd Crist iddynt, o herwydd yr oedd hwnw heb agos ei gwpla; ac nid yw yn debyg, ychwaith, iddo roddi un llyfr arall. Beth, ynte, oeddynt i'w ddysgu? Atebwn, mai yr efengyl, sef yr hyn a ddysgent i'r Iuddewon yn flaenorol. Y pethau mwyaf neillduol a ddysgent i'r Iuddewon, oedd ffydd ac edifeirwch, a bedydd er maddeuant pechodau, gan annog i ddysgwyl am fedydd yr Ysbryd Glân. Nid dysgu neb i ddarllen oedd gwaith yr apostolion, eithr dysgu "yr ymadrodd sydd yn dechreu rhai yn Nghrist;" neu, mewn geiriau ereill, dysgu fod yn rhaid "geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd," cyn y gall fyned i mewn i deyrnas Dduw; ac wedi cael dyn i mewn i'r deyrnas, yna ei ddysgu i gadw pob peth a'r a orchymynodd Iesu Grist. Nid i foddio clustiau neb â chwedlau gwneuthur, y danfonwyd yr apostolion, ond i ddysgu dynion yr hyn oedd yn *rhaid* iddynt ei wneuthur er bod yn gadwedig. Y neb a gredo ac a fedyddier, a *fydd cadwedig*." Ymdrechu achub yr holl genedloedd oedd gwaith yr apostolion; ac er eu hachub, nid oedd ond "un ffydd, un bedydd," ac "un Ysbryd." Nid gwiw oedd iddynt ddysgu y peth hyn i un, a'r peth arall i'r llall; ond dysgu yr efengyl i bob un, trwy ei annog i gredu, edifarhau, cymmeryd ei fedyddio â dwfr, ac â'r Ysbryd Glân. Pregethu yr un dyledswyddau a wnaent hwy o hyd, nes y gwelent ddynion yn ufyddhau; ac wedi hyny dysgid hwynt i gadw pob peth. Nid oedd wahaniaeth gan yr apostolion wrth bwy y pregethent; yr oedd yr

offeiriaid a'r werin yn gydradd yn eu golwg; a dysgent y naill fel y llall y ffordd i deyrnas Dduw. Yr oedd y rhai defosiynol a weddient yn nghonglau yr heolydd, mor bell yn ol o fod yn gadwedig â'r publicanod a'r pechaduriaid; o herwydd yr oeddynt yn diystyru cynghor Duw, trwy beidio gwneyd y gweithredoedd sydd yn dechreu rhai yn Nghrist. Nid oedd y duwioldeb mwyaf yn ddigon i gadw neb, heb iddo gymmeryd ei ddysgu a'i fedyddio. Ymarferai llawer â duwioldeb, eithr gwadent ei "grym hi," trwy beidio cymmeryd eu geni o ddwfr ac o'r Ysbryd, fel y gallent ei chael "mewn nerth a sicrwydd mawr."

Yn awr, yn gymmaint ag nad yw yr holl genedloedd wedi eu dysgu a'u bedyddio i gyd hyd yn hyn, rhaid mai yr un peth sydd i'w wneyd gan weision Duw yn yr oes hon etto, ag yn yr amser gynt "Ewch gan hyny, a dysgwch," yw y commisiwn etto, "gan fedyddio." Nid gwiw bloeddio a chanu am ddyoddefiadau a marwolaeth Crist wrth ddynion sydd yn nheyrnas y tywyllwch, ac esgeuluso dangos iddynt fod yn rhaid eu "geni o ddwfr ac o'r Ysbryd," cyn y gallant fyned i mewn i deyrnas Dduw. Dylid pregethu ffydd a bedydd edifeirwch i bawb, hyd nes y credant; canys y neb a gredo ac a fedyddier, yn unig a fydd cadwedig. Mae llawer yn anfoddlawn i Saint y Dyddiau Diweddaf, am eu bod yn pregethu yr un peth o hyd, sef ynghylch ffydd, edifeirwch, bedydd er maddeuant, arddodiad dwylaw, &c. Tybia pobl eu bod wedi clywed digon ynghylch pethau felly; "ac oddiwrth y gwirionedd y troant ymaith eu clustiau, ac at chwedlau y troant," gan fod eu clustiau yn merwino. (2 Tim. iv, 3, 4.) Ant yn hytrach i wrandaw yr athrawon a bentyrasant eu hunain, y rhai nid ydynt mor fanwl wrth ddweyd am fedydd edifeirwch, &c., ag wrth esbonio a gwyrdroi yr ysgrythyrau, dadgyssylltu eglwys a gwladwriaeth, adeiladu ysgolion Normalaidd, diddymu y dreth eglwys, a desgrifio y pydew diwaelod. Caiff pawb ganddynt ddewis eu bedydd eu hunain, a'u ffydd eu hunain; yr unig beth sydd yn achub yw aelodiaeth yn rhywle heblaw gyda'r Pabyddion a'r Saint. Nid oes dim yn fwy cymmeradwy yn y capeli, na chlywed rhywrai yn areithio naill ai yn erbyn twyll yr hen Joe Smith, puteindra Eglwys Loegr, traws-arglwyddiaeth penaethiaid y Wesleyaid, ffurf addysg y llywodraeth, &c. O, fel y cymmeradwyir hyny trwy waeddi "Lear," a churo dwylaw! Ond tra y byddo un o bregethwyr y Saint yn annog pobl i gredu, edifarhau,

a chymmeryd eu bedyddio, gan addaw dawn yr Ysbryd Glân, fel Pedr gynt (Act. ii, 38, 39), ymddygir tuag ato gyda'r diystyrwch mwyaf, ac ystyrir ef yn dwyllwr ofnadwy! Beth yw hyn ond methu dyoddef "athrawiaeth iachus," a gwrthod yr unig beth sydd er achub yr holl genedloedd?

Mae yn amlwg mai yr hyn a ddywedwyd wrth y tair mil ar ddydd y Pentecost, wrth yr eunuch, ceidwad y carchar, &c., yw yr hyn a ddylid ddweyd hefyd wrth bob creadur sydd heb gael adnabyddiaeth o Dduw, hyd nes yr ufyddhao i gael ei eni drachefn; a hyny yw y dysgu cyntaf yn y commisiwn. Yr ail "ddysgu" yw dysgu y rhai a anwyd felly, neu a wnaed yn ddyscyblion, i gadw *pob peth* a orchymynodd Crist, gan fyned rhagddynt at berffeithrwydd, "heb osod i lawr *drachefn* sail i edifeirwch oddiwrth weithredoedd meirwon, ac i ffydd tuag at Dduw; i athrawiaeth bedyddiadau, ac arddodiad dwylaw," &c. (Heb. vi, 1—6.) Am hyny, derbynied pob dyn y ddysgeidiaeth sydd yn perthyn iddo ef, a chaiff wybodaeth o'r gwirionedd, yn ol yr addewid.

DARLITHIAU JOSEPH SMITH AR FFYDD.

DARLITH IV.

WEDI dangos yn y drydedd ddarlith, fod meddylddrychau cywir o gymmeriad Duw yn angheurheidiol er gweithredu ffydd ynddo i fywyd ac iachawdwriaeth; ac mai heb feddylddrychau cywir o'i gymmeriad, nad allai meddyliau dynion gael digon o allu gyda Duw er gweithredu y ffydd angheurheidiol i fwynhau bywyd tragywyddol; a bod meddylddrychau cywir o'i gymmeriad yn gosod sylfaen, mor bell ag y mae ei gymmeriad yn perthyn, er gweithredu ffydd, fel ag i fwynhau cyflawnder bendithion efengyl Iesu Grist, hyd y nod ogoniant tragywyddol;—cawn yn awr fyned yn mlaen i ddangos y cyssylltiad sydd rhwng meddylddrychau cywir o briodoleddau Duw, a gweithrediad ffydd ynddo i fywyd tragywyddol.

Gadewch i ni sylwi yma, mai y gwir fwriad ag oedd gan Dduw y nef mewn golwg wrth wneuthur y teulu dynol yn adnabyddus o'i briodoleddau, oedd, fel y gallent hwy, trwy y meddylddrychau o fodoliaeth ei briodoleddau, gael eu galluogi i weithredu ffydd ynddo, a thrwy weithrediad ffydd ynddo, i allu cyrhaedd bywyd

tragywyddol; o herwydd heb y meddylddrych o fodoliaeth y priodoleddau sydd yn perthyn i Dduw, ni allai meddyliau dynion i gael gallu i weithredu ffydd ynddo, fel ag i ddal gafael ar fywyd tragywyddol. Yr oedd Duw y nefoedd, trwy ddeall yn berffaith gyfansoddiad y natur ddynol a gwendid dyn, yn gwybod pa beth oedd eisieu ei ddadguddio, a pha feddylddrychau oedd raid eu planu yn eu meddyliau, mewn trefn iddynt gael eu galluogi i weithredu ffydd ynddo i fywyd tragywyddol.

Wedi dweyd cymmaint â hyna, awn yn mlaen i sylwi ar briodoleddau Duw, fel eu darlunir yn ei ddadguddiadau i'r teulu dynol, ac i ddangos mor anghenrheidiol yw meddylddrychau cywir o'i briodoleddau, er galluogi dynion i weithredu ffydd ynddo; oblegid heb fod y meddylddrychau hyn wedi eu planu yn meddyliau dynion, buasai allan o bwer unrhyw berson neu bersonau i weithredu ffydd yn Duw, fel ag i gyrhaedd bywyd tragywyddol. Felly yr oedd y cyfrinachau dwyfol a wnaed i ddyn yn y lle cyntaf, wedi eu bwriadu i sefydlu yn eu meddyliau y meddylddrychau anghenrheidiol er eu galluogi hwy i weithredu ffydd yn Duw, a thrwy y moddion hyn i fod yn gyfranogion o'i ogoniant.

Mae genym, yn y dadguddiadau a roddodd efe i'r teulu dynol, yr hanes canlynol o'i briodoleddau.

Yn gyntaf—Gwybodaeth. Act. xv, 18. "Hysbys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed." Esay xlvi, 9, 10. "Cofiwch y pethau gynt erioed; canys myfi ydwyf Dduw, ac nid neb arall; Duw ydwyf, ac heb fy math; *yn mynegi y diwedd o'r dechreu*, ac er cynt yr hyn ni wnaed etto, yn dywedyd, Fy nghynghor a saif, a'm holl ewyllys a wnaf."

Yn ail—Ffydd neu Allu. Hebreaid xi, 3. "Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw." Genesis i, 1. "Yn y dechreuad y creodd Duw y nefoedd a'r ddaear." Esay xiv, 24, 27. "Tyngodd Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd, Diau megys yr amcenais, felly y bydd; ac fel y bwriedais, hyny a saif. O herwydd Arglwydd y lluoedd a'i bwriadodd, a phwy a'i diddyma? ei law ef hefyd a estynwyd, a phwy a'i try yn ol?"

Yn drydydd—Cyfiawnder. Salm lxxxix, 14. "Cyfiawnder a barn yw trigfa dy orsedd-fainc." Esay xlv, 21. "Mynegwch, a nesewch hwynt; cyd ymgynghorant hefyd: pwy a draethodd hyn er cynt? onid myfi yr Arglwydd? ac nid oes Duw arall ond myfi; yn Dduw cyfiawn, ac yn Achubydd." Sephaniah iii, 5. "Yr

Arglwydd cyfiawn sydd yn ei chanol." Zechariah ix, 9. "Bydd lawen iawn, ti ferch Seion; a chrechwena, ha ferch Jerusalem; wele, dy frenin yn dyfod atat; cyfiawn ac achubydd yw efe."

Yn bedwarydd—Barn. Salm lxxxix, 14. "Cyfiawnder a barn yw trigfa dy orsedd-fainc." Deuteronomium xxxii, 4. "Efe yw y Graig; perffaith yw ei weithred; canys ei holl ffyrdd ydynt farn: Duw gwirionedd, ac heb anwiredd, cyfiawn ac uniawn yw efe." Salm ix, 7. "Ond yr Arglwydd a bery yn dragywydd: efe a barotodd ei orseddfainc i farn." Salm ix, 16. "Adwaenir yr Arglwydd wrth y farn a wna."

Yn bummed—Trugaredd. Salm lxxxix, 14. "Trugaredd a gwirionedd a ragflaenant dy wyneb." Exodus xxxiv, 6. "A'r Arglwydd a aeth heibio o'i flaen ef, ac a lefodd, Jehofa, Jehofa, y Duw trugarog a graslawn." Nehemiah ix, 17. "Etto ti ydwyt Dduw parod i faddeu, graslawn, a thrugarog."

Ac yn chwechfed—Gwirionedd. Salm lxxxiv, 14. "Trugaredd a gwirionedd a ragflaenant dy wyneb." Exodus xxxiv, 6. "Hwyrfrydig i ddig, ac aml o drugaredd a gwirionedd." Deuteronomium xxxii, 4. "Efe yw y Graig; perffaith yw ei weithred; canys ei holl ffyrdd ydynt farn: Duw gwirionedd, ac heb anwiredd, cyfiawn ac uniawn yw efe." Salm xxxi, 5. "I'th law y gorchymynaf fy ysbryd; gwaredaist fi, O Arglwydd Dduw y gwirionedd."

Gyda ychydig o adfyfyriad gellir gweled, fod y meddylddrych o fodoliaeth y priodoleddau hyn yn y Duwdod yn anghenrheidiol er galluogi unrhyw fod rhesymol i weithredu ffydd ynddo ef; o herwydd heb y meddylddrych o fodoliaeth y priodoleddau hyn yn y Duwdod, ni allai dynion weithredu ffydd ynddo i fywyd ac iachawdwriaeth; gan weled mai heb y wybodaeth o bob peth, ni allasai Duw achub unrhyw gyfran o'i greaduriaid; o herwydd trwy y wybodaeth sydd ganddo ef o bob peth, o'r dechreu i'r diwedd, y mae yn cael ei alluogi i roddi y dealltwriaeth hwnw i'w greaduriaid, trwy yr hwn y gwneir hwynt yn gyfranogion o fywyd tragywyddol; ac oni bai fod y meddylddrych yn bodoli yn meddyliau dynion, fod Duw yn meddu pob gwybodaeth, ni fuasai yn bosibl iddynt weithredu ffydd ynddo ef.

Ac nid yw yn llai anghenrheidiol fod gan ddynion y meddylddrych o'r briodoledd o allu yn y Duwdod; o herwydd oni bai fod gan Dduw allu dros bob peth, a'i fod yn alluog trwy ei allu i

lywodraethu pob peth, a thrwy hyny waredu ei greaduriaid ag sydd yn ymddiried ynddo ef, rhag gallu pob bodau a allent ymgeisio eu dinystrio, pa un hynag ai yn y nefoedd, ar y ddaear, neu yn uffern, ni allasai dynion gael eu hachub. Ond tra fyddo y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon wedi ei phlanu yn y meddwl, teimla dynion fel pe na byddai ganddynt ddim i'w ofni, y rhai sydd yn ymddiried yn Nuw, gan gredu fod ganddo ef allu i achub pawb sydd yn dyfod ato hyd yr eithaf.

Mae yn anghenrheidiol hefyd, mewn trefn i weithredu ffydd yn Nuw i fywyd ac iachawdwriaeth, fod gan ddynion y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd o gyfiawnder ynddo; o herwydd heb y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon yn y Duwdod, ni allai dynion gael ymddiried digonol i roddi eu hunain o dan ei arweiniad a'i gyfarwyddyd; o herwydd llenwid hwynt ag ofn ac ammheuaeth, rhag i farnwr yr holl ddaear beidio gwneyd yn iawn; ac felly, gwnai ofn neu ammheuaeth, yn bodoli yn y meddwl, rwystro y posiblrwydd o weithrediad ffydd ynddo ef er bywyd ac iachawdwriaeth. Ond wedi i'r meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd o gyfiawnder yn y Duwdod, gael ei blanu yn deg yn y meddwl, nid yw yn rhoi lle i ammheuaeth fyned i'r galon, a galluogir y meddwl i daflu ei hun ar yr Hollalluog heb ofn ac heb ammheuaeth, a chyda'r ymddiried mwyaf diysgog, gan gredu y gweithreda barnwr yr holl ddaear yn uniawn.

Mae hefyd o gymmaint pwys fod gan ddynion y meddylddrych o'r briodoledd o farn yn Nuw, fel y gallont weithredu ffydd ynddo er bywyd ac iachawdwriaeth; o herwydd heb y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon yn y Duwdod, byddai yn anmhosibl i ddynion weithredu ffydd ynddo ef er bywyd ac iachawdwriaeth, gan weled mai trwy weithrediad y briodoledd hon y mae'r ffyddlawn yn Nghrist Iesu yn cael eu gwaredu allan o ddwylaw y rhai hyny sydd yn ceisio eu dinystrio; o herwydd pe na ddeuai Duw allan mewn barn gyflym yn erbyn gweithredwyr anwiredd a galluoedd y tywyllwch, ni allai ei saint ef gael eu hachub; o herwydd trwy farn y mae'r Arglwydd yn gwaredu ei saint allan o ddwylaw eu gelynion, a'r sawl sydd yn gwrthod efengyl ein Harglwydd Iesu Grist. Ond nid cynt y mae'r meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon yn cael ei blanu yn meddyliau dynion, nag y mae yn rhoi gallu i'r meddwl er gweithredu ffydd ac ymddiried yn Nuw, a galluogir hwynt trwy ffydd i ddal gafael ar

yr addewidion a osodir o'u blaen, a rhydio trwy yr holl helbulon a'r trallodion sydd yn agored i'w cyfarfod o achos yr erlidigaeth oddiwrth y sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn ufyddhau i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist, gan gredu y daw yr Arglwydd mewn pryd allan mewn barn gyflym yn erbyn eu gelynion, ac y cânt eu tori ymaith o'i flaen ef, ac y bydd iddo yn ei amser da ei hun eu dwyn hwythau ymaith yn goncwerwyr, a mwy nâ choncwerwyr yn mhob peth.

Ac etto, y mae yr un mor bwysig fod gan ddynion y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd o drugaredd yn y Duwdod, mewn trefn i weithredu ffydd ynddo ef er bywyd ac iachawdwriaeth; o herwydd heb y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon yn y Duwdod, byddai i ysbrydoedd y saint lesgâu yn nghanol y trallodion, y blinderau, a'r erlidigaethau sydd ganddynt i ddyoddef yn achos cyfiawnder. Ond pan fyddo y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon unwaith wedi ei sefydlu yn y meddwl, y mae yn rhoi bywyd a nerth i ysbrydoedd y saint, gan gredu y bydd i drugaredd Duw gael ei dywallt arnynt yn nghanol eu trallodau, ac y trugarha ef wrthynt yn eu dyoddefiadau, ac y bydd i drugaredd Duw gydio gafael ynddynt a'u sicrhau yn mreichiau ei gariad, fel y derbyniont wobr gyflawn am eu holl ddyoddefiadau.

Ac yn ddiweddaf, ond nid yn llai pwysig er gweithredu ffydd yn Nuw, ŷw y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd o wirionedd ynddo; o herwydd heb y meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon, ni fyddai gan feddwl dyn ddim ar ba un y gallai orphwys gyda sicrwydd—byddai y cyfan yn ddyryswch ac ammheuaeth. Ond gyda'r meddylddrych o fodoliaeth y briodoledd hon yn y Duwdod yn y meddwl, y mae'r holl addysgiadau, cyfarwyddiadau, addewidion, a'r bendithion yn dyfod yn bethau sylweddol, ac y mae'r meddwl yn cael ei alluogi i ddal gafael ynddynt gyda sicrwydd ac ymddiried, gan gredu fod y pethau hyn, a phob peth a ddywedodd Duw, i gael eu cyflawni yn eu hamser; a bod yr holl felldithion, bygythiadau, a'r barnedigaethau, a gyhoeddwyd ar benau yr anghyfiawnion, i gael eu gweinyddu yn amser Duw: ac o herwydd ei wirionedd a'i eirwiredd ef, mae y meddwl yn canfod ei waredigaeth a'i iachawdwriaeth megys yn sicr.

Gadewch i'r meddwl unwaith adfyfyrio yn bwyllog a difrifol

ar y meddylddrychau o fodoliaeth y priodoleddau rhag-grybwylledig yn y Duwdod, a gwelir, mor bell ag y mae ei briodoleddau yn dal cyssylltiad, fod sylfaen safadwy wedi ei gosod er gweithredu ffydd ynddo ef er bywyd ac iachawdwriaeth. O herwydd gan fod Duw yn meddu y briodoledd o wybodaeth, gall wneuthur yn adnabyddus i'w saint bob peth angenrheidiol er eu hiachawdwriaeth; a chan ei fod yn meddu y briodoledd o allu, mae yn alluog drwy hyny i'w gwaredu oddiwrth allu pob gelynion; a chan weled, hefyd, fod cyfiawnder yn briodoledd o'r Duwdod, ymddyga tuag atynt ar yr egwyddor o gyfiawnder ac uniondeb, a rhoddir iddynt wobr gyfiawn am eu holl flinderau a'u dyoddefiadau o achos y gwirionedd. A chan fod barn yn briodoledd o'r Duwdod hefyd, gall ei saint feddu yr ymddiried mwyaf diysgog y cânt mewn amser cyfaddas waredigaeth gyflawn o ddwylaw eu holl elynion, a buddugoliaeth drwyadl ar bawb fu yn ceisio eu niweidio a'u dystrywio. A chan fod trugaredd hefyd yn briodoledd o'r Duwdod, gall ei saint feddu ymddiried y caiff ei weithredu tuag atynt hwy, a thrwy weithrediad y briodoledd hono tuag atynt hwy, bydd cysur a dyddanwch yn cael eu gweinyddu iddynt yn helaeth, yn nghanol eu holl flinderau a'u helbulon. Ac, yn ddiweddaf, gan wybod fod gwirionedd yn briodoledd o'r Duwdod, mae'r meddwl yn cael ei arwain i orfoleddu yn nghanol ei holl dreialon a'i demtasiynau, mewn gobaith o'r gogoniant hwnw a ddygir yn nadguddiad Iesu Grist, ac yn ngolwg y goron hono a osodir ar benau y saint yn y dydd y cyfrano yr Arglwydd wobrwyon iddynt, ac mewn dysgwyliad o'r pwys tragywyddol o ogoniant a addawodd yr Arglwydd dywallt arnynt, pan y dwg efe hwynt i ganol ei orseddfainc i drigo yn ei wyddfod yn dragywyddol.

Mewn golwg, ynte, o fodoliaeth y priodoleddau hyn, gall ffydd y saint ddyfod yn rhyfeddol o gryf, yn llawn cyfiawnder er mawl a gogoniant i Dduw, a gall ymorchestu ei dylanwad galluog wrth chwilio am ddoethineb a dealltwriaeth, nes y byddo wedi cael gwybodaeth o bob peth perthynol i fywyd ac iachawdwriaeth.

Y fath, ynte, yw y sylfaen sydd wedi ei gosod, trwy ddadguddiad o briodoleddau Duw, er gweithredu ffydd ynddo er bywyd ac iachawdwriaeth; a chan weled mai priodoleddau y Duwdod yw y rhai hyn, eu bod yn anghyfnewidiol—yr un ddoe, heddyw, ac yn

dragywydd—yr hyn sydd yn rhoddi i feddyliau Saint y Dyddiau Diweddaf yr un gallu ac awdurdod i weithredu ffydd yn Nuw, ag a feddai Saint y dyddiau gynt; fel ag y mae'r holl saint yn y peth hyn, wedi bod, yn bod, a pharhaut i fod yn debyg hyd ddiwedd amser; o herwydd nid yw Duw yn cyfnewid, o ganlyniad mae ei briodoleddau a'i gymmeriad yn parhau yr un fath dros byth. A chan mai trwy ddadguddiad y rhai hyn y mae sylfaen wedi ei gosod er gweithredu ffydd yn Nuw i fywyd ac iachawdwriaeth, mae y sylfaen, o ganlyniad, er gweithredu ffydd wedi bod, yn bod, ac i barhau byth i fod yr un; fel ag y mae pawb wedi cael, ac i gael, braint gyfartal.

DARLITH V.

Yn ein darlithiau blaenorol sylwasom ar fodoliaeth, cymmeriad, perffeithderau, a phriodoleddau Duw. Yr hyn a feddyliwn wrth berffeithderau yw, y perffeithderau sydd yn perthyn i holl briodoleddau ei natur. Cawn lefaru, yn y ddarlith hon, am y Duwdod—yr ydym yn meddwl y Tad, Mab, ac Ysbryd Glân.

Y mae dau berson ag sydd yn cyfansoddi y gallu mawr, digyffelyb, llywodraethol, a goruchel, dros bob peth—trwy y rhai y crewyd ac y gwnaethwyd pob peth, a'r a grewyd ac a wnaethwyd, pa un bynag ai gweledig ai anweledig—pa un bynag ai yn y nefoedd, ar y ddaear, neu yn y ddaear, odditan y ddaear, neu trwy y gwagle annherfynol. Hwynt-hwy yw y Tad a'r Mab—mae y Tad yn berson o ysbryd, gogoniant, a gallu, yn meddu pob perffeithrwydd a chyflawnder—mae y Mab, yr hwn sydd yn mynwes y Tad, person o dabernacl, wedi ei wneuthur neu ei luuio yn debyg i ddyn, neu yn null a delw dyn, neu yn hytrach lluniwyd dyn yn ol ei lun a'i ddelw ef; mae efe hefyd yn wir lun a delw person y Tad, yn meddu holl gyflawnder y Tad, neu yr un cyflawnder gyda'r Tad; wedi ei genedlu o hono, a'i ordeinio er cyn seiliad y byd i fod yn iawn dros bechodau y sawl a gredai yn ei enw, a gelwir ef yn Fab o herwydd y cnawd—ac ymostyngodd mewn dyoddefiadau yn îs nag y gallai dyn ddyoddef; neu, mewn geiriau ereill, dyoddefodd ddyoddefiadau mwy, a gosodwyd ef yn agored i wrthwynebiadau mwy pwerus nag y gallai un dyn fod. Ond er hyny oll, cadwodd gyfraith Duw, ac arosodd heb bechod, gan ddangos trwy hyny ei fod yn ngallu dyn i gadw y

gyfraith ac aros hefyd heb bechod; ac hefyd, mai trwyddo ef y gallai barn gyfiawn ddyfod ar bob cnawd, ac fel y buasai i bawb na rodient yn ol cyfraith Duw, gael eu condemnio yn gyfiawn gan y gyfraith, ac i fod heb un esgus dros eu pechodau. Ac efe yn unig-anedig y Tad, yn llawn gras a gwirionedd, ac wedi gorchfygu, a dderbyniodd gyflawnder o ogoniant y Tad—gan feddu yr un meddwl gyda'r Tad, yr hwn feddwl yw yr Ysbryd Glân, ag sydd yn dwyn tystiolaeth o'r Tad a'r Mab, a'r tri hyn un ydynt; neu, mewn geiriau ereill, mae y tri hyn yn cyfansoddi y gallu mawr, digyffelyb, llywodraethol, a goruchel dros bob peth; trwy y rhai y crewyd ac y gwnaethwyd pob peth, a'r a grewyd ac a wnaethwyd, a'r tri hyn sydd yn cyfansoddi y Duwdod, ac un ydynt; mae y Tad a'r Mab yn meddu yr un meddwl, yr un doethineb, gogoniant, gallu, a chyflawnder—yn llanw oll yn oll; y Mab wedi ei lanw â chyflawnder o'r meddwl, gogoniant, a gallu; neu, mewn geiriau ereill, ag ysbryd, gogoniant, a gallu y Tad—yn meddu pob gwybodaeth a gogoniant, a'r un deyrnas—yn eistedd ar ddeheulaw y gallu, ar wir lun a delw y Tad, yn gyfryngwr dros ddyn—wedi ei lanw â chyflawnder meddwl y Tad; neu, mewn geiriau ereill, ag ysbryd y Tad, yr hwn ysbryd a dywelltir i waered ar bawb a gredant yn ei enw ac a gadwant ei orchymynion; a'r holl rai hyny a gadwant ei orchymynion a gynnyddant o ras i ras, a deuant yn etifeddion o deyrnas nefoedd, a chyd-etifeddion ag Iesu Grist; yn meddu yr un meddwl, wedi eu cyfnewid i'r un llun a delw, hyd y nod ei wir lun Ef sydd yn llanw oll yn oll; wedi eu llanw â chyflawnder ei ogoniant, a dyfod yn un ynddo ef, megys y mae'r Tad, Mab, ac Ysbryd Glân yn un.

Oddiwrth yr hanes blaenorol am y Duwdod, yr hwn a roddir yn ei ddadguddiadau, mae y saint wedi gosod sylfaen safadwy er gweithredu ffydd i fywyd ac iachawdwriaeth, trwy iawn a chyfryngdod Iesu Grist; trwy waed yr hwn y maent yn cael maddeuant pechodau, ac hefyd wobr sicr wedi ei thrysori iddynt yn y nefoedd, hyd y nod o gyfranogi o gyflawnder y Tad a'r Mab trwy yr Ysbryd. Megys y mae'r Mab yn cyfranogi o gyflawnder y Tad trwy yr Ysbryd, felly y mae'r saint, trwy yr un Ysbryd, i fod yn gyfranogion o'r un cyflawnder, i fwynhau yr un gogoniant; o herwydd megys y mae'r Tad a'r Mab yn un, felly, mewn cyffelyb fodd, y mae'r saint i fod yn un ynddynt hwy. Trwy gariad y

Tad, cyfryngdod Iesu Grist, a dawn yr Ysbryd Glân, y maent hwy i fod yn etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion ag Iesu Grist.

LLYTHYR ODDIWRTH CAPT. D. JONES AT Y LLYWYDD W. PHILLIPS.

Glan yr Afon Werdd, Hydref 12, 1849.

Anwyl Frawd Phillips,—Oddirhwng megys cawodydd, gan amlder a phwysigrwydd goruchwylion, cipiaf yr adeg, ganol nos, i'ch anerch, ïe, o eithafion yr anialwch pellenig hwn. Ac er fod ein pellder lleawl yn cynnyddu yn barhaus, etto nid yw hyny, na dim arall a'm cyfarfydda ar y daith hirfaith a hynod hon, yn dyeithrio fy meddyliau, fy serchiadau, na'm gweddiau oddiwrthych chwi, oddiwrth fy anwyl frodyr ereill yn yr offeiriadaeth—y Saint hynaws—plant fy nghenedliad i yn Nghrist Iesu, nac yn gwneyd i mi anghofio gwinllan fy Arglwydd, gardd fy mhlaniad a'm diadell yn Nghymru.

Heddychol yw'm cydwybod er pan eich gadewais, o herwydd pob athrawiaeth a bregethais, pob dyscyblaeth a weinyddais, a phob trefniad a sefydlais cyn eich gadael, a beunyddiol weddiaf am i'r Duw a bia y winllan ofalu am dani yn mhob peth. Cyflwynais y Saint yn ddifrifol i ofal eu gwahanol lywyddion, a dysgais a chyhoeddais eu dyledswyddau iddynt, fel nad rhaid iddynt yn anwybodus eu cylch-arwain ar gyfeiliorn ; a mawr y fraint, ofnadwy y cyfrifoldeb! dwys yw'r ystyriaeth—dethelwyd chwithau a'ch cynghorwyr yn wylwyr dros yr oll yna. O, cofiwch fy nghynghorion, dilynwch fy esiampl i, megys ag y dilynais innau athrawiaeth iachus ein Harglwydd Iesu Grist. Byddwch yn esiampl i'r Saint mewn gostyngeiddrwydd, addfwynder, amynedd, cariad, a phob ffrwythau duwioldeb; fel, pan y byddoch chwithau mor agos i'r brif gorlan ddaearol ag yr wyf fi, y bydd yn hoff genych edrych yn ol ar eich gwaith, ac yn llawenydd genych feddwl am roddi i fyny eich cyfrif. O, mor hyfryd yw genyf yn awr feddwl am fy ymdrechiadau ddydd a nos tra yna, er fy mod yn fy nghorff yn beunyddiol deimlo arteithiau a phoenau a achosodd hyny i mi.

Nid wyf yn teimlo mor ofnog am yr achos yna ar ol eich

gadael, ag y tybiais gynt y teimlwn; yr achos o hyny yw, o herwydd y gwn fod Duw gyda chwi etto, a'i Ysbryd yn eich tywys yn ol eich dymuniad arno; a mynych y cawn ninnau yma genad fer a melys odiaeth oddiwrthych gyda chyflymdra y meddwl, a chyda llythyr-gerbyd na ŵyr y byd ddim am dano; eithr ein Tad, ar ein cais, a ddyweda i ni eich hynt!

Dichon eich bod chwi yna yn meddwl ein bod ar ben ein taith cyn hyn; eithr yr achosion penaf a'n cadwodd yn hwy nâ'r rhai a aethant o'n blaen ydynt, o herwydd fod cymmaint o wlawogydd. ar y 300 o filltiroedd blaenaf ein taith, fel yr oedd yn anhawdd teithio o herwydd bod olwynion y pedrolfeni yn suddo yn ddwfn iawn weithiau i'r llaid; hefyd, wedi ein dyfod i'r ucheldir yr oedd, ac y mae y borfa yn brin iawn i'r anifeiliaid; ac nid rhyfedd hyn, pan yr ystyrioch ddarfod i o chwech i saith mil o bedrolfeni, bob un yn cael eu tynu gan o dair i chwech iau o ychain, heblaw rhai miloedd o wartheg, defaid, mulod, a cheffylau, basio ar hyd y ffordd hon yn ystod yr haf hwn tua pharadwys y Saint a gwlad yr aur; difa y rhai hyn lawer o borfa, ond beth pe gwelech at hyny yr holl filoedd o buffaloes, antelopes, elks, &c., ag sydd yn perchenogi, gan lwm-bori, yr anialwch a'r crasdir anial a hirfaith hwn; parodd hyn, ac ystyriaethau ereill, i ni ymbwyllo, a boddloni pe teithiem ond o ddeg i ddeuddeg milltir y dydd, a phrofwyd i'n boddlonrwydd cyn hyn, mai dyma yr unig ffordd ag y gallasem gyrhaedd pen ein taith. Nid oes nemawr ddiwrnod a'r nad y'm yn canfod ysgerbydau ychain y rhai a aethant o'n blaen, ar ymylau yr heol, yn gofadail o'u ffolineb yn teithio yn rhy gyflym ar ddechreu taith mor faith â hon. Nid felly y mae gyda ni, na'r Saint ereill, diolch i'r Duw a'n cynnaliodd, tra y gadawa ereill eu hanifeiliaid, eu pedrolfeni, a gwerth miloedd o ddolars o'u nwyddau ar hyd y ffordd, galluogir ni, trwy fendith Duw, i ymlwybro yn mlaen yn gysson a chysurus, er yn araf; a thra y canfyddwn feddau ereill yn aml ar hyd ochr y ffordd, bydd yn llawenydd a thestun diolch genych fel ninnau, nad oes neb wedi marw yn ein gwersyll er pan y cychwynasom o Council Bluffs, na nemawr o afiechyd. Yr y'm ar y daith hon weithian ers dros dri mis, ac wedi teithio 863½ o filltiroedd, wedi esgyn i'r entrych uwchlaw y môr dros 7000 o droedfeddi; ac o'r braidd yn ddiarwybod, cawn ein hunain wedi ein hamgylchynu ar bob llaw braidd â chopäau eiryawg y mynyddoedd creiglyd, pa

rai yn oesawl a breswyliant y cymylau gwynion. O, olygfeydd mawreddig!! Rhy anhawdd eu desgrifio. Y mae rhyngom â Dyffryn y Llyn Halen etto 164 o filltiroedd; etto hyderwn gael pen y daith hon o hyn i ben y pymtheg diwrnod, gyda bendith ein Duw. O, henffych, ddedwydd ddydd! Y mae yr holl Gymry ag sydd gyda mi yma, yn byw megys ag y gweddai i Saint, yn cydnabod Duw yn eu holl ffyrdd, ac yn ei foli foreu a hwyr am eu gwaredu hyd yn hyn o gaethiwed Babilon erlidgar, nes yr adleisia eu lleisiau peraidd ac ungord yn y talpiawg greigiau o'n hamgylch, a braidd na chredem iddynt swyno â'u lleisiau soniarus y bleiddiaid a chwareuant tu allan i'n gwersyll yn mrig yr hwyr, a'u gwneyd hyd yn hyn mor ddiniwed i ni a'n diadell o ddefaid. Er's tuag wythnos yn ol, ymwisgodd natur eu gwisg wen briodasol, fel pe i dderbyn trigolion newydd i agenau y mynyddoedd tragywyddol hyn, taenodd garpet gwyn o flaen drws pob un mewn noson, a thaenodd flanket wen eiryawg yn ysgafn dros ambell un a'r na o alodd am gau gorchudd ei wagen cyn y nos! Pentyrodd yr eira rhwng y wageni, fel nas gwelswn ambell gymmydog hyd yr hwyr; eithr nid yn ol prophwydoliaethau ein gelynion y buom farw yn yr eira y tro hwn. Hyfryd y tywynodd yr haul yr ail foreu! Buan y newidiodd y ddaearen ei gwisg, ac yn fuan gwelid o ddau i dri chant o wageni yn rhestr fawreddig yn dringo y rhiwiau serth dan ganu caniadau Seion, ac yn gwersyllu yr hwyr dan wên gochrudd haul y gorllewinfyd. Anfonodd y Saint o'r Dyffryn dros 80 iau o ychain, dros 300 o filltiroedd i'n cyfarfod, a mawr y cynnorthwy y'nt i ni. Dyma gariad brawdol teilwng o'i efelychu, a dysgwyliwn ychwaneg bob dydd. Y mae pob newyddion a gawn o'r Dyffryn yn creu llawenydd i'n calonau. Buan y delo miloedd o hil Gomer ar eu hol i'r rhydd wlad hon. Mae y Saint wedi ffurfio talaeth yn California o'r enw talaeth "Deseret" (chwiliwch Lyfr Mormon am ystyr y gair!) ac wedi anfon deiseb at y Llywodraeth Americanaidd am oruchwyliaeth i'r perwyl, yr hyn, os caniatêir yn awr, a gyflawna aml brophwydoliaeth; megys, "Dy swyddogion fydd o honot dy hunan," &c.: "Adferaf dy farnwyr megys cynt, a'th gynghoriaid megys yn y dechreu." Pryd hyn y bydd swyddwyr gwladwriaethol ysbrydoledig, ac heb hyn anmhosibl fod "teyrnas Dduw" yn cael ei sefydlu yn gyflawn, a'i chyfreithiau eu gweinyddu ar y ddaear. Mae pob peth yn gweithio er daioni i'r Saint

yn y diwedd, ac fe gaiff yr holl ddaear wybod hyny cyn pen llawer o amser.

Mae y Cymry yn rhoi i fyny gydag anhawsderau y daith hon, ac yn dysgu gyru ychain yn well na'm dysgwyliad, ac yn ennill clod gan holl wersylloedd ereill y Saint am eu trefnusrwydd, eu rhinweddau, a'u medrusrwydd, ac yn enwedig am eu canu.

Nid rhaid i mi helaethu llawer yma o gynghorion am bethau a darpariadau gogyfer â'r daith, i'r rhai a ddel ar ein hol, o herwydd yr wyf fi a'r Apostolion G. A. Smith ac E. T. Benson wedi ysgrifenu hyny yn fanwl iawn yn mhob peth at y Brawd William Morgans, yr hwn yw llywydd y sefydliad Cymreig yn Council Bluffs, gan ddymuno arno eu hanfon yna i'w cyhoeddi yn Udgorn Seion. Pa le mor bell y chwytha y brawd Davis yn ei Udgorn yn awr? Mae hiraeth ar fy nghalon am glywed ei lais; ni welais yr un er pan eich gwelais chwi. Anfonwch i mi o leiaf 50 o bob rhifyn, gyda rhyw gyfle drwy law y brawd Pratt. Gobeithiaf fod y brawd Davis yn cael y newyddiadur a gyhoedda O. Hyde yn Council Bluffs, yn gysson, yn ol y gytundeb a wnaethum yno. Os daw y cyfarwyddiadau cyfeiriedig uchod i'ch llaw, cyhoedder hwynt yn yr Udgorn, fel y caffo y Saint ereill a'n dilyno ni wybodaeth yn rhad o'r hyn a brynasom ni; sylwant yn fanwl arnynt, er eu lles.

Nis gwn etto pa bryd y caf eich gweled chwi a'r Saint anwyl yna; ond gwn hyn, mai gwir ddymuniad fy nghalon yw eich gweled oll gyda mi yn Seion. Hiraethaf fwy-fwy yn barhaus am eich cyfeillachau, eich cyrddau eglwysig, a'r cymmanfaoedd gwlithog a gawsom.

Gofidia rhai o'r Saint o herwydd ddarfod i'r Cholera Morbus gipio ymaith gynnifer o'n brodyr a'n chwiorydd hynaws, ar ein taith o St. Louis i Council Bluffs, rhag ofn y gwrthddylanwada hyny yn erbyn achos Duw yn Nghymru, ac y rhwystra i'w perthynasau a'u cyfeillion anwyl eu dilyn; eithr meddaf fi, fel Job gynt, â chydwybod ddirwystr, "Yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a gymmerodd ymaith; bendigedig fo enw yr Arglwydd,"—nad pa mor boenus oedd i'm teimladau o dan yr amgylchiadau, i angeu yn gerth grafangu fy anwyliaid o'm mynwes; ac ofnaf fod gan erlidwyr y Saint yn Nghymru angenrheidiach gorchwyl yn nes adref, nâ gosod dim yn ynfyd yn erbyn crefydd Crist, o herwydd marwolaeth ei Saint Ef.

O barthed i'r ymfudiad o Gymru yma, dywedaf etto, megys ag yr ysgrifenais o'r blaen, Deuwch un—O, na allech ddyfod oll ar frys. Agorwch y pyrth, cyhoeddwch gaethion Babilon oll yn rhydd i ddyfod i Seion; etto mewn trefn; nid trwy ffoedigaeth am ennyd etto. Er hyny, pawb a allo feddu o £7 i £8 yn ei logell i gychwyn, cynghorwch i ddyfod hyd Council Bluffs, lle y cyfarfydda â brodyr a chwiorydd Cymreig a charuaidd, â'u breichiau ar led i'w dderbyn a'i gyfarwyddo, os nad alla ddod hyd y ffordd heb aros. Wrth ddweyd hyn, nid wyf yn amcanu i chwi niweidio gwinllan Duw, drwy yru ymaith ormod o'r llafurwyr ar unwaith, ond hyn hefyd mewn trefn. Deued llongaid ar unwaith, a dewiswch saith o henuriaid dewr a ffyddlon i fod yn gynghor yn eu plith, pa rai a fyddant o un galon ac un feddwl, i'w cadw oll o balfau y diafol, canys temtir hwynt yn ddiau yn waeth a mil mwy nag yn Nghymru. Nid oes ond dydd y prawf a brofa y llafur, y gofid, a'r lludded a gefais i'w cadw oll rhag y bleiddiaid hyd yma. * * * *

O barthed i'r cyfoethogion a dalant gost tylodion drosodd, darparant eu calonau i faddeu iddynt y cyfan, os ad-dalant iddynt angharedigrwydd yn ol er y cyfan; etto, na ddiffygiant yn gwneyd daioni, canys mwy fydd eu gwobr gan Dduw. Caiff yr henuriaid lonaid eu breichiau i arwain y cyfan yma a broffesant bob ffyddlondeb cyn cychwyn, etto ymdrechant fwyfwy. O, mor werthfawr yw Ysbryd Duw ar y daith hon er meithrin undeb a chariad, a rhwystro grwgnach; heb hyn ni allai angel arwain cwmni drosodd, debygaf. Gweddiwch beunydd am fwy o hono.

Nid yw fy iechyd etto cystal ag y dymunwn o lawer, na chystal yn yr wythnosau diweddaf ag y bu; ac os yw bosibl, dau bwys y gorlwyth hwn, i undyn wella, dymunwn ran yn ngweddiau fy mrodyr hynaws a'r Saint anwyl, am nerth yn ol y dydd i'w gwasanaethu yn barhaus.

Anerchwch fi a'm gwraig, a'r holl Saint yma, at eich gwraig anwyl a'ch teulu, a'ch cynghorwyr. Byddwch un o galon.

Anerchwch fi yn serchus at gynghor a Saint Merthyr, Dowlais, Aberdâr, Hirwaen, Sir Fynwy, &c.: ond beth wnaf yn dechreu enwi, megys plant fy ymysgaroedd y caraf yr oll yn ddieithriad. Y Duw grasol a'u bendithio, ac a'u hachubo i fywyd tragywyddol.

Anerchwch fi at lywyddion ffyddlawn y cynnadleddoedd, a'r

cangenau. Cofiant fy nghynghorion iddynt yn y gymmanfa ddiweddaf, a phob amser, a'r hyn a gyhoeddais.

Anerchwch fi yn garuaidd at yr holl Saint, yr hyn yw yr oll a allaf ddweyd wrthynt yn awr mor bell oddiwrthynt, gan daer erfyn arnynt, fel ped erfyniai Duw arnynt drwof fi, ar iddynt, er mwyn eu heneidiau eu hunain, ymagweddu yn ol duwioldeb yn mhob peth, fel na ddirmyger yr enw tra gogoneddus a gymmerasant arnynt eu hunain, ar wrandaw o honynt ar gynghorion yr offeiriadaeth, gweddio Duw, a byw yn garlaidus, gonest, diwair, a diddrwg; canys felly y cânt fynedfa helaeth i mewn i dragywyddol orphwysfa eu Duw.

Weithian, Saint anwyl, ffarwel i chwi oll am ennyd, er fod genyf fwy o bethau i'w traethu nag y gallaf yn awr oddiyma. Yr Arglwydd grasol a'ch bendithio oll â'i Ysbryd yn helaeth, a'ch cadwo dan erlidiau, a'ch nertho mewn profedigaethau, ac a'ch achubo oll yn ei deyrnas, yw taer weddi

Eich brawd, &c.,

D. JONES.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. PA fodd y mae egluro 1 Cor. vii, 4,—"Canys y gwr digred a santeiddir trwy y wraig, a'r wraig ddigred a santeiddir trwy y gwr. Pe amgen, aflan yn ddiau fyddai eich plant; eithr yn awr santaidd ydynt."—*T. P.*

Yn ateb i hyn, dyfynwn o'r Athrawiaethau a'r Cyfammodau, dos. 74:—"Yn awr, yn nyddiau yr apostolion yr oedd cyfraith yr enwaediad i'w chael yn mhlith yr holl Iuddewon nad oeddynt yn credu efengyl Iesu Grist. A dygwyddodd i ymrafael mawr gyfodi yn mhlith y bobl ynghylch cyfraith yr enwaediad, o herwydd yr oedd y gwr digred yn chwennych enwaedu ar ei blant, a'u gwneyd yn ddarostyngedig i gyfraith Moses, yr hon gyfraith oedd wedi ei chyflawni. A dygwyddodd fod y plant a ddygid yn gaeth i gyfraith Moses, yn rhoddi coel i draddodiadau eu tadau, ac yn peidio credu efengyl Crist, trwy yr hyn yr oeddynt yn myned yn aflan; o ganlyniad, oblegid hyn yr ysgrifenodd yr apostol at yr eglwys, gan roddi iddynt orchymyn, nid oddiwrth Dduw, ond oddiwrtho ei hunan, am i gredadyn beidio ymuno ag anghredadyn, oddieithr i gyfraith Moses gael eu dileu yn eu plith, fel y

gallo eu plant aros yn ddienwaediad; ac fel y gellid diddymu y traddodiad ag sydd yn dywedyd fod plant bychain yn aflan, o herwydd yr oedd yn mhlith yr Iuddewon; ond y mae plant bychain yn santaidd, wedi eu santeiddio trwy iawn Iesu Grist; a dyma beth mae yr ysgrythyrau'yn feddwl."

2. Pa sawl corwm o ddegau a thrugain sydd yn perthyn i Eglwys Iesu Grist, yn y dyddiau hyn?—*Henry*.

Maent yn amrywiol iawn; gwyddom fod mwy nâ deg ar hugain o honynt, a bod y swyddwyr sydd yn eu cyfansoddi o ddwy i dair mil mewn rhifedi. Mae y rhan fwyaf o honynt ar led y ddaear, yn llafurio dan gyfarwyddyd y deuddeg apostol, gwaith pa rai, yn nghyd â'r degau a thrugain, yw pregethu i'r holl genedloedd, a bod yn dystion dros Dduw. Medda y degau a thrugain gyfran o'r apostoliaeth, ond nid i gymmalnt o raddau â'r deuddeg.

YR AIL EPISTOL CYFFREDINOL.

YR ydym o'r diwedd wedi derbyn yr Epistol cyfeiriedig, a'r achos na fuasem yn ei gael yn gynt yw, o herwydd rhyw ddlofalwch neu anffyddlondeb yn y llythyr-dai Americanaidd. Mae ei sylwedd, y rhan fwyaf, wedi ei roddi genym eisoes, a meddyliwn nad oes anghen ei gyhoeddi etto air yn ngair, gan fod ein lle mor fyr, a'r Epistol mor ddiweddar yn dyfod i law. O ganlyniad, dyfynwn ychydig bethau na sylwasom arnynt o'r blaen.

"Ar yr 28ain o Fedi, daeth pedwar-ar ddeg neu bymtheg o'r brodyr adref o wlad yr aur, rhai o honynt wedi eu diwallu yn weddol o'r metel gwerthfawr, ac ereill, y rhai fuont glaf, a ddychwelasant mor wag â phan yr aethant yn y llong Brooklyn yn 1846. Fod digonedd o aur yn Nghaliforuia Orllewinol sydd tu hwnt i ammheuaeth, ond y mae Dyffryn y Sacramento yn le afiachus; a gall y Saint ddefnyddio eu hamser yn well wrth godi llafur, ac adeiladu tai yn y gymmydogaeth, nag wrth gloddio am aur yn y Sacramento, os na fyddant yn cael cyngbor i hyny. Gwir ddefnydd aur yw at balmentu ystrydoedd, toi tai, a gwneyd dysglau ceginaidd; ac wedi i'r Saint bregethu yr efengyl, codi llafur, ac adeiladu digon o ddinasoedd, gwna yr Arglwydd agor ffordd i gael aur er perffaith foddlonrwydd i'w bobl; hyd hyny, na fydded iddynt fod yn rhy awyddus, oblegid y mae trysorau y

ddaear yn ystordy yr Arglwydd, a bydd iddo Ef agor ei ddrysau y pryd a'r lle y myno efe."

Mewn perthynas i Drysorfa Ymfudol y Tlodion, llefara yr Epistol fel y canlyn:—

"Dymunwn i bawb ddeall fod y drysorfa hon yn BARHAUS, ac nad yw byth i gyfnewid yn ei dyben o gasglu y tlodion i Seion, tra byddo Saint i'w casglu, os na fydd i'r Hwn sydd â'l hawl i lywodraethu orchymyn yn wahanol. Gan hyny, galwn ar y Llywydd Orson Hyde a'r holl Saint, a'r holl eneidiau haelionus yn mhob man, i osod eu haur, eu harian, a'u hanifeiliaid, gyda ni yn y drysorfa barhaus hon, a chydweithredu ag Esgob Hunter i fynu cymmaint o weddau ag a fo bosibl, yn barod at ymfudiad y gwanwyn nesaf, a bydded i'r tlodion sydd i gael eu helpu, fyned i weithio â'u holl egni, a pharotoi wageni o goed at eu taith. Mae wageni felly, heb ddim haiarn, yn awr i'w cael yn y Dyffryn, ag sydd wedi dyfod o'r taleithiau, wedi gwneyd gwaith da; ac y mae dyfodiad wagenl yma wedi bod mor aml y tymmor hwn, fel y maent yn rhad iawn, a haiarn i raddau mewn cyflawnder.

"Mae y drysorfa barhaus hon i fod dan gyfarwyddyd neillduol y Lywyddiaeth bob amser; ac mor fuan ag y dychwelo Esgob Hunter â'r unrhyw, ynghyd â'i lwythi o Saint, i'r lle hwn, caiff yr anifeiliaid a'r gweddau eu gwerthu yn y ffordd oreu, a danfonir y cynnyrch, ynghyd â'r hyn a allwn ni ychwanegu ato, yn union allan ur genadiaeth arall; ac yr ydym am i chwi oll fod yn barod i'w derbyn ac ychwanegu at y drysorfa, ac felly y dymunem ei chynnyddu o flwyddyn i flwyddyn, hyd nes 'pan enir cenedl mewn un dydd,' y gellir ei symud y dydd nesaf, os ewyllysia yr Arglwydd; gan hyny, chwi dlodion a rhai addfwyn y ddaear, dyrchefwch eich penau, a gorfoleddwch yn Sanct Israel, oblegid mae eich gwaredigaeth yn agosâu; ond yn eich llawenydd byddwch yn amyneddgar, o herwydd os na fydd eich tro i ymfudo y flwyddyn gyntaf, nac hyd y nod yr ail, fe ddaw, ac ni oeda, os bydd y Saint sydd yn meddu, mor haelionus â'r rhai hyny yn y dyffryn."

"Mae pob aelod o gorwm y Deuddeg Apostol yn oruchwyliwr i gasglu y degwm, a rhoddion tuag at y drysorfa barhaus at ymfudo y Saint tlodion; a bydd pob casgliadau neu drysorfeydd felly yn ddarostyngedig o hyd i'n hewyllys ni, a'n holl oruchwylwyr yn Ewrop a ddanfonant bob trysorfeydd felly i'n swyddfa

yn Liverpool bob cyfle diogel; a derbynia yr Henuriad Orson Hyde roddion yn y Taleithiau, tuag at y drysorfa barhaus, ar ol i'n goruchwyliwr adael y lle hwnw yn y gwanwyn.

"Tra mae teyrnasoedd, llywodraethau, a thronau, yn syrthio ac yn cyfodi; chwyldroadau yn dilyn chwyldroadau; a chenedloedd y ddaear yn cael eu dymchwelyd; tra mae plaau, heintiau, a newyn, yn rhodio ar led; a chorwyntoedd, tân, a daeargryn, yn cyhoeddi gwirionedd prophwydoliaeth,—bydded i'r Saint fod yn ffyddlawn a diwyd yn mhob dyledswydd, ac yn neilltuol ymdrechu sefyll mewn lleoedd dewisol, fel y gallont ddysgwyl dyfodiad Sanct Israel. Ydym, eich brodyr yn y cyfammod newydd,

"BRIGHAM YOUNG,
"HEBER C. KIMBALL,
"WILLARD RICHARDS."

"Dinas y Llyn Fawr Halen, Hyd. 12, 1849.

CRYNODEB O HANES CYMMANFA GYFFREDINOL YN NINAS Y LLYN HALEN.

CYNNALIWYD y gymmanfa uchod ar y 6fed a'r 7fed o Hydref diweddaf, pan oedd yn bresennol gorwm y prif Lywyddiaeth, amryw o gorwm y Deuddeg Apostol, y Patriarch, Llywyddiaeth yr ystâc, Llywyddiaeth corwm yr Archoffeiriaid, yr Uchel Gyngbor, a Thomas Bullock, ysgrifenydd y gymmanfa, ynghyd â rhifedi mawr o archoffeiriaid, degau a thrugain, henuriaid, &c.

Gwnaeth y Llywydd H. C. Kimball rai sylwadau rhagorol ar y pwysfawrogrwydd o fod i'r Saint gyflawni yr addunedau a wnaethant yn nheml yr Arglwydd yn Nauvoo, na fyddai iddynt laesu yn eu hymdrechiadau nes casglu y tlodion i'r orphwysfa lonydd hon; a'r pwysfawrogrwydd o fod yr Henuriaid yn myned â'r efengyl i'r gwahanol genedloedd. Dilynwyd ef ar yr un pwnc gan yr Henuriad John Taylor.

Yna cyfododd Brigham Young, a rhoddodd rai cyfarwyddiadau ynghylch gorphen y Bowery, a dywedodd, "Yr wyf yn teimlo yn hapus am y gysgodfa hon oddiwrth belydrau yr haul a gwyntoedd y gauaf. Teimlaf yn iach yn fy meddwl; mae fy nghalon fel cerbyd Abinadab, yn llawn o lawenydd. Yr wyf yn gweled y dylem gario y deyrnas i genedloedd y ddaear. Mae y bobl hyn,

ar y cyfan, yn bobl dda, ac ymdrechaf wneyd daioni iddynt, a dwyn iachawdwriaeth i holl dŷ Israel, oblegid yr wyf am weled Seion yn cael ei hadeiladu."

Wedi hyny triniwyd llawer o faterion pwysig, a phenderfynwyd i godi trysorfa i gasglu y Saint tlodion i'r Dyffryn. Apwyntiwyd amrywiol i fyned yn genadon i Loegr a'r gwahanol wledydd Ewropaidd. Penderfynwyd fod pob dyn, mor bell ag y bo bosibl, i sefydlu ei alwedigaeth yn y Dyffryn; ac, fel dechreuad, dymunwyd ar H. G. Sherwood i sefydlu gweithfa gwydr mor fuan ag y bo modd. Yna rheoleiddiwyd Cwmpeini Cludo y Llyn Fawr Halen.

Pleidleiswyd yn unfrydol i ddal i fyny gorwm y prif Lywyddiaeth, corwm y Deuddeg, John Smith fel patriarch yr holl eglwys, Willard Richards fel hanesydd eglwysig, Orson Hyde fel llywydd corwm y Deuddeg Apostol, John Young, Reynolds Cahoon, a George B. Wallace fel llywyddiaeth corwm yr archoffeiriaid, Joseph Young, Levi Hancock, Henry Merriman, Zera Pulsifer, A. P. Rockwood, B. L. Clapp, a J. M. Grant fel prif lywyddiaeth holl gorwmau y degau a thrugain: hefyd, dal i fyny yr Uchel Gynghor, llywyddiaeth yr ystâc, ac yn ddiweddaf, holl awdurdodau yr eglwys trwy'r holl fyd. Yna apwyntiwyd amrywiol o leoedd newyddion er ymsefydlu ynddynt, fel y gwelir yn ein rhifyn am Chwefror.

Wedi gweinyddu y sacrament, prydnawn dydd Sul, fel arferol, gan yr esgobion, cyfododd P. P. Pratt i ddweyd ei brofiad yn nechreuad y gwaith, a'r amser pan y safai y prophwyd Joseph Smith i fyny yn nghanol y gynnulleidfa, a phwyntio allan trwy ddadguddiad bob un ag oedd i gael ei ordeinio i urdd Melchisedec. Yna traddododd ddarlith ar ddegwm; a dangosodd nad oedd yr egwyddor o ddegymu yn perthyn yn unig i'r eglwys neu'r bobl hyn, ond ei bod mor hen â'r Beibl. Gallwn ei gweled yn amser Abram; o herwydd pan y daliai efe allu y deyrnas, talai y ddegfed ran o bob peth a feddai. Er cyflawni cyfraith y degwm, rhaid i ddyn wneyd cyfrif o'i holl feddiannau, a'i osod gerbron yr esgob, a thalu iddo ef y ddegfed; wedi degymu yr eiddo dechreuol unwaith, nid oes achos ei ddegymu drachefn; ond y flwyddyn nesaf, rhaid iddo dalu y ddegfed o'i gynnyrch, a'r ddegfed o'i amser, o'i anifeiliaid, o'i arian, o'i nwyddau, a'i grefft; a pha ddefnydd bynag a wnawn o hono, ein heiddo ni o hyd

ydyw; canys nid yw yr Arglwydd yn myned i'w gymmeryd i'r nefoedd.—Llefarodd Erastus Snow a John Taylor ar yr un pwnc, a therfynwyd y gymmanfa trwy weddi gan Willard Snow; a chyn ymadael, Brigham Young a fendithiodd y bobl yn enw yr Arglwydd, ac ymadawyd mewn llawenydd.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

CYNNADLEDD DDWYREINIOL MORGANWG.

CYMMANFA y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Merthyr, ar y 7fed o Ebrill, pryd y cynnrychiolwyd 23 o gangenau, yn cynnwys 2 o archoffeiriaid, 136 o henuriaid, 90 o offeiriaid, 104 o athrawon, a 60 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 168; torwyd allan, 58; bu farw, 5; ymfudodd, 43. Cafwyd llawer o ddysgeidiaeth gan y Llywydd Phillips a'r brawd Dr. L. Richards, ac ereill, ynghylch amrywiol bethau. Penderfynwyd rhyddhau y brawd J. Davis o fod yn ysgrifenydd i'r gymmanfa hon, ynghyd â thros Gymru, fel y gallo yn well lanw y swyddi o olygydd a chyhoeddwr dros yr Eglwys; a dewiswyd yr Henuriad Henry Evans, o Sir Gaerfyrddin, yn ysgrifenydd i'r Llywydd Phillips yn ei le. Cafwyd cyfarfodydd da.—William Phillips, llywydd; Thomas Harries, ysgrifenydd.

SIR FYNWY.

Cynnaliwyd y gymmanfa hon ar y 14eg o Ebrill, yn Neuadd y Cwmni, Penycae, pryd y cynnrychiolwyd 17 o gangenau, y rhai a gynnwysai 70 o henuriaid, 30 o offeiriaid, 40 o athrawon, a 22 o ddiaconiaid; 47 wedi eu bedyddio; 26 wedi eu tori allan; 4 wedi marw, ac 1 wedi ymfudo; cyfanrif yn bresennol, 686. Cyflwynwyd cangenau y Garnddiffaith a Blaenafon, i Gynnadledd Sir Henffordd. Neillduwyd D. Jones, Penycae, yn gofnodydd a dosparthwr llyfrau yn y gynnadledd hon o hyn allan. Galwyd amryw i wahanol swyddi. Neillduwyd hefyd yr henuriad William Howells i lywyddu cangen Flower de-Luce. Treuliwyd y dydd hwn dan lawer o ddyddanwch yr Ysbryd Glân.—Thomas Giles, llywydd; D. Jones, ysgrifenydd.

SIR GAERFYRDDIN.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol y gynnadledd hon yn Nghapel y Saint, Llanelli, ar y 14eg o Ebrill, pryd y cynnrychwyd 17 o gangenau, yn cynnwys 65 o henuriaid, 29 o offeiriaid, 28 o athrawon, a 16 o ddiaconiaid; 76 wedi eu bedyddio, 18 wedi eu tori allan, ac un wedi marw, heblaw rhai wedi ymfudo; cyfanswm, 624. Cafwyd cymmanfa dra effeithiol, ac arwyddion gobeithiol iawn. Yr oedd yn bresennol amrywiol o henuriaid o wahanol fanau, yn mhlith pa rai yr oedd y brodyr Dr. Levi Richards o America, Thomas Pugh, Wm. Evans, Evan Williams, &c. Cafwyd areithiau gwresog a doeth trwy'r holl gymmanfa, a

dysgeidiaeth effeithiol er calonhad a chymhorth yr holl weinidd-wyr, yn enwedig yn y cynghor boreu dydd Llun.—Howell Williams, llywydd; Isaac Jones, ysgrifenydd.

SIR FON.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol Sir Fon, yn Nghaernarfon, ar y 14eg o Ebrill, lle y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 10 o henuriaid, 6 o offeiriaid, 1 athraw, ac 1 diacon; 3 wedi eu bedyddio er y gymmanfa o'r blaen; 4 wedi eu tori allan, ac un wedi marw. Cawsom dri cyfarfod rhagorol, yn mha rai y pregethodd y brodyr yn effeithiol iawn.—Thomas Morgans, llywydd; Eliezer Edwards, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Mawrth.—Mae Mawrth yn eglur fis o'r gwanwyn, a'r tymmor mwyaf neillduol i hau. Ei gymmeriad cyffredin, mor bell ag y caniatâ cyfnewidioldeb ein hinsawdd i ni lefaru, yw sychder. Mae rhew y gauaf, wedi ei ddilyn gan wyntoedd llym sychion y mis hwn, yn rhyddhau y ddaear, a'i baddasu i dderbyn yr had. Cyfartaledd cyffredin tymheredd Mawrth yw 41 o raddau. Yn y mis hwn y mae'r coed yn dechreu deilio, y maesydd yn dechreu blodeuo, a'r adar, yn rhanol, yn dechreu canu.

Ebrill.—Tywydd mwynaidd, gyda chawodydd maethlawn, yw y cymmeriad cyffredin a roddir i fis Ebrill; ond yn yr amser hyn, mae y tywydd yn gyffredin yn wahanol, trwy fod yn sych ac oer-wyntog. Yn ol cyfartaledd, yn wir, y mae mwy o wynt gogleddol, a llai o wlaw, yn y mis hwn nag un arall. Cyfartaledd cyffredin y gwres fesurydd yw 46 o raddau. Y mis hwn yw yr amser arferol i hau barlys. Dyma yr amser mwyaf diwyd yn y gerddi.

Bwyta Gwraig.—"Yr oeddwn yn caru fy ngwraig ar y dechreu," meddai rhyw ddigrif ddyn; "a theimlwn dros y ddau fis cyntaf y gallwn ei bwyta i fyny. Byth oddiar hyny y mae yn ddrwg genyf na wnaethum felly."

Alcohol yw archoffeiriad angeu; a Thybaco yw ei brif ddiacon.

Darllen.—Y mae darllen yn uchel a phwyllog, gan wneyd ymattaliadau mynych, yn llesol i iechyd.

BEIAU.

Mae'n rhwydd i hurtyn pena'r wlad
I ddangos beiau lu yn rhad;
Ond eu diwygio gosta'n ddrud,
I'r rhai sy'n ddoethion penaf byd.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 17.] MAI, 1850. [CYF. II.

Y DEGWM.

YMDDENGYS fod cryn gam ddealltwriaeth yn mhlith y Saint mewn perthynas i'r Degwm, yr hwn sydd at adeiladu tŷ i Dduw Jacob yn y mynyddoedd. Nid casgliadau ddylai gael eu gwneuthur, eithr codi y degwm oddiwrth y rhai sydd yn alluog i'w dalu. Mae yr holl gynnadleddau wedi cael eu dysgu yn fanwl ynghylch y cyfan gan Orson Pratt, trwy gyfieithad Capt. D. Jones, yn *Mhrophwyd* Hydref, 1848, tud. 152; ac er mwyn darllenwyr yr UDGORN, ac er addysg cyffredinol, cyhoeddwn y cyfarwyddiadau hyny etto.

"Gosodwyd arnaf hefyd," medd yr Apostol O. Pratt, "i dderbyn degymau y Saint, a danfon yr unrhyw i'r prif lywyddion yn 'Dinas y Llyn Halen,' i'r dyben o adeiladu yn y mynyddoedd, dy i Dduw Jacob. Eglurwyd cyfraith y degwm trwy ddadguddiad er's amryw flynyddau, a hi a barha mewn grym yn mhlith yr holl saint drwy eu cenedlaethau. Gofyna y gyfraith hon gyfranu y degfed o eiddo y Saint, i gario yn mlaen deyrnas a gwaith y Goruchaf ar y ddaear, ac wedi hyny y degfed o'r cynnydd yn flynyddol. Diddadl fod llawer o Saint yn y wlad hon yn rhy dylawd i ufyddhau i'r gyfraith hon, megys gweithwyr tylodion, pa rai a ddibynant ar eu diwrnod gwaith am eu tamaid bara beunyddiol. Oddiar law y cyfryw ni ddysgwylir degwm; canys byddai hyny yn ormes arnynt hwy a'u teuluoedd. Gwell fyddai i'r cyfryw dderbyn na chyfranu. Y mae ereill, nid mor dylawd â'r dosparth a nodwyd, ond yn gallu rhoi heibio

awllt, neu ddau, neu dri yn yr wythnos o'u hennill, a hyny gogyfer ag ymfudo, &c. Ni ofynir degwm gan y cyfryw. Mae dosparth arall mewn gwell amgylchiadau, y rhai a allant gyfranu eu degwm, heb ddrygu eu hunain na'u teuluoedd, na dyrysu eu hamcanion i ymfudo; gan y cyfryw ei dysgwylir ynte; ac ni allant fod yn esgusodol yn ngwydd Barnwr y calonau wrth esgeuluso ei dalu. Dichon y dywed rhywun, 'Yr wyf fi yn ffyddlon i'w dalu, ond y mae fy meddiannau yn y fath gyflwr, fel nas gallaf fwynhau y degfed o hono yn awr.' Cynghorwn y cyfryw i brysuro i ddwyn eu hamgylchiadau i'r fath fodd ag y gallant fwynhau, nid yn unig y *degfed*, ond yr *oll* o hono. Ymdrechwch ryddhau yr oll o hono, fel y galloch nid yn unig dalu eich degwm, ond myned eich hun gyda'r gweddill o'ch meddiannau, i fynyddoedd yr America—i ddinas y Saint—i le enw Arglwydd y lluoedd. Yn gwneuthur hyn chwi a fendithir. A dyma yr unig lwybr diogel i chwi ei droedio; hyn yw ewyllys Duw, a dyma ei gynghor. Gwyn fyd y rhai a wnant felly; hwy a flodenant fel y llawrydd werdd mewn gwlad ffrwythlon, ac ni wywant; eu plant a dyfant fel helyg wrth ffrydiau dyfroedd, ac a fyddant anrhydeddus yn mhlith plant Duw. Eithr gwae i'r cybyddlyd, yr hwn a gara ei feddiannau yn fwy nag y cara ufyddhau i orchymynion Duw; canys hwy a drengant, a'u cyfoeth a ddertyddi, ac ni chânt etifeddiaeth yn mhlith y rhai a ddegymwyd; hwy a wywant ac a ddarfyddant yn gyffelyb i'r soll ag sydd yn barod i'r llosgfa, ac ni cheir eu henwau yn nghroniclau y rhai cyfiawn.

"Bydded i'r swyddogion eglwysig hyfforddi a dysgu i'r Saint iawn-ddealltwriaeth am gyfraith y degwm, fel nad arhoso y Saint yn anwybodus am hyny. Gellir anfon arian y degymau i mi drwy y *Post office*, neu ryw ffordd arall a fernir yn ddiogel, ynghyd ag enwau yr anfonwyr, fel y cronicler yn y llyfr."

Gobeithiwn yn awr yr attalia y llywyddion yn mhob man y dull presennol o gasglu arian oddiwrth y tlodion; canys nid hwy, ond y rhai sydd yn meddu mwy nâ digon i ymfudo, ddylai roddi y ddegfed ran o'u heiddo yn ddegwm. Wrth gwrs, y Llywydd William Phillips fydd y prif ddirprwywr i dderbyn degymau o'r holl gynnadleddau. Gofaled y llywyddion i osod hyn o flaen y rhai galluog yn mhob cangen, fel na fydd eisieu dweyd etto.

Y DRYSORFA YMFUDOL BARHAUS.

Bydded i'r cyfarwyddiadau a roddwyd gan yr Apostol Franklin D. Richards ynghylch y drysorfa uchod, yn Udgorn Ebrill, gael eu gosod mewn gweithrediad cyffredinol trwy bob cangen a chynnadledd, yn lle y casgliadau at y deml; ac apwyntio trysorwr yn mhob cangen a chynnadledd, fel y dysga y brawd Richards; a danfoner y casgliadau, ynghyd â'r cyfrif, a'r enwau yn llawn i Ferthyr, at y Llywydd Phillips, fel y gallo yntau eu gyru i'r Llywydd Orson Pratt, neu F. D. Richards. Dysgwylir yn hyderus y bydd gwaith mawr yn cael ei gyflawni trwy y drysorfa hon; ac os bydd y Saint yn y wlad hon mor ffyddlawn ag y bu y Saint Americanaidd yn ddiweddar, cymmer y fath ymgasgliad le na welwyd ei gyffelyb er dyddiau Adda. Os bydd i'n brodyr yn mhob man wneyd sylw priodol o'r hyn sydd yn ymddangos yn yr Udgorn, ni fydd achos iddynt fod yn anwybodus ynghylch y drefn o gario pob peth yn mlaen.

TRAETHODAU.

Nid cyfansoddi, argraffu, a chyhoeddi llyfrau yn unig, yw ein gwaith ni, ond yr ydym wedi ein gosod yn ddosparthwr cyffredinol i'w gwerthu, ac annog pawb o'r Saint i gymmeryd rhan o'r gwaith. Mae yn ofidus genym i adrodd fod llaweroedd o ganghenau yn y Deheudir, heb weled ond ychydig neu ddim o'r gwahanol draethodau a gyhoeddir o bryd i bryd; ac felly yn cael eu hamddifadu o'r prif offerynau sydd yn nwylaw gweision Duw "i berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, i adeiliad corff Crist." Nid ydym yn arferol o fod mor eofn â danfon llyfrau i un man heb orchymyn, er fod llawer yn dysgwyl hyny. Mae hysbysiad yn cael ei roddi o bob traethawd newydd, yn nghyd â'r pris; a dyledswydd y cangenau yw danfon am gymmaint a fyddo yn eisieu, ac nid gadael aelodau pellenig i ddyfod yma i brynu rhai iddynt eu hunain. Mae llawer o egwyddorion wedi eu dysgu mewn llyfrau genym, na ŵyr llawer o'r Saint ddim am danynt. Gwyddom fod y rhan fwyaf o dderbynwyr yr Udgorn yn sychedig am gopi o bob peth a ddaw allan; ac y mae yn drueni mawr, yn mhob ystyr, nad allai y llywyddion ddanfon am danynt. Mae y Gogledd, i raddau yn esgusodol, o

herwydd pellder; ond ni allwn lefaru felly am amrywiol o gangenau cyfagos. Pa fodd y gellir dysgwyl i'r Saint gynnyddu mewn gwybodaeth, tra nad yw llawer o honynt yn darllen dim. Mae yn rhwydd iawn i ni, neu i lywyddion y cynnadleddau, i'r wybod pwy sydd yn gwneuthur defnydd o'r hyn a ysgrifenir. Y mae esgeuluso trysori gwybodaeth o lyfrau, yn waeth nag esgeuluso o un ffynnonell arall, am fod yr hyn a ysgrifenir yn fwy trefnus a dealladwy na'r hyn a bregethir, ac o ganlyniad yn fwy pur. Mor effeithiol y gallai prif Lywyddiaeth Cymru ddysgu y Saint oll, pe buasai pawb yn darllen, ac yn ymdrechu deall a gwneuthur yn ol yr hyn a ddarllenent. Os oes rhywun heb fedru darllen ei hunan, y mae mewn gwlad lle y gall gael ereill i wneyd hyny drosto. Beth pe byddai yr holl Saint nad allant ddarllen, yn ceisio gan rai o'u cymmydogion anghrediniol i ddarllen iddynt;—pwy wyr y lles a allasent wneuthur? Ond pwy sydd gyda'r Saint nad all ddysgu darllen? O mor ofer y treulia rhai eu hamser i chwedleua, yn lle trysori gwybodaeth ag y mae ereill yn gasglu drostynt, dan lawer o anfanteision fel hwythau. Gellir ffurfio barn am esgeulusdod llawer a fedrant ddarllen, pan y dywedwn fod tri neu bedwar wedi galw arnom oddiar pan ddechreuasom ysgrifenu hwn, yn ein cwestiyno ynghylch yr hyn a atebasom yn ein rhifyn diweddaf am drwyddedi, a phwy sydd i'w harwyddo. Mae ymddygiadau o'r fath yn tueddu i'n perswadio fod ein gwaith o ysgrifenu yn gwbl ofer. Gobeithiwn y cywilyddia y swyddogion yn neillduol, ac y diwygiant. Mae gorchymyn pendant yn yr "Ath. a'r Cyf." i'r Saint chwilio am wybodaeth a doethineb allan o lyfrau. Na ddysgwylier i Ysbryd Duw gyfranu doethineb a gwybodaeth o'r nefoedd, cyn y chwilir yn gyntaf am yr hyn a ellir gael mewn llyfrau.

Annogwn yr holl swyddogion a'r Saint, hyd ag y mae yn eu gallu, i brynu copi o bob llyfr a ddaw allan, nid yn unig iddynt eu hunain, ond i'w plant hefyd, tra y mae yn amser cyfaddas i'w cael; yn lle gwaeddi am ail-argraffiad, pan na fyddant i'w cael. Wedi myned yn rhy ddiweddar y mae llawer yn dyfod i weled yr anghen o brynu llyfrau. Er ychydig o anghlod i'n cenedl ein hunain, mae ffeithiau yn ein dysgu fod yr ychydig Saeson yn Nghymru gyda'r Saint, yn ol eu rhif, yn fwy awyddus na'r Cymry i brynu a darllen llyfrau. Gall y rhai sydd yn darllen y *Star* weled y symiau a dalwn bob chwarter am lyfrau

Seisnig. Ni ddylai hyn fod; canys gwyddom fod y Cymry mor gryf eu cynneddfau â hwythau, ac mor ymchwilgar hefyd, ond cael chwarae teg oddiwrth eu llywyddion. Yn awr, mae cyfleusdra yn cael ei roddi, a bydded iddynt ddangos eu bod mor barod â'u brodyr anwyl y Saeson i chwilio i mewn i ddirgelwch teyrnas Dduw. Mae gwaith mwyaf gorchestol y Saeson yn cael ei effeithio trwy ddosparthiad traethodau ar hyd y wlad; gall y Cymry hefyd gymmeryd y ffordd hono yn awr, fel y crybwyllasom ar amlen yr Udgorn diweddaf. Daw y Saint i ddeall ar fyrder na fydd dim yn fwy effeithiol i argyhoeddi y digred, na dosparthu traethodau. Cymmered y Saint yr awgrymiadau hyn oddiwrthym, gan weddio drosom, a phrophwydwn y bydd eu llwyddiant yn fawr, ac y deuant etto i gyd-weled â ni.

Y PARCHEDIG A'R PAGAN.

Parchedig.—Wel, gyfaill, pa beth a feddyliwch am ein crefydd ni yn awr, canys mi welaf eich bod wedi darllen llawer ar y Beibl.

Pagan—Wel, yn wir, syr, mae yn rhaid cyfaddef, yn ol yr hyn a ddarllenais yn y Testament Newydd, yr hwn a ddywedasoch fod pob gair o hono yn wir, fod eglwys Dduw yn rhagori llawer ar ddim a glywais son am dano o'r blaen. Mae llawer o honom ni, greaduriaid duon, yn diolch am gael gafael ar y fath oleuni, ac yn penderfynu gadael y duwiau pren a maen, ac arddel eich Duw chwi.

Parch.—Pa ranau a fuoch chwi yn ddallen?

Pagan—Y ddeuddegfed bennod o 1 Corinthiaid; mae y 28 adn. yn dweyd i Dduw osod yn yr eglwys, "yn gyntaf apostolion, yn ail prophwydi, yn drydydd athrawon; yna gwyrthiau, wedi hyny doniau i iachâu, cynnorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethau tafodau." Mae pethau felly yn ardderchog.

Parch.—Ond cofiwch, gyfaill bach, nid yw y pethau yna yn yr eglwys yn awr.

Pagan—A oes dim apostolion ynddi?

Parch.—Nac oes, canys nid oes eu heisieu yn yr oes hon.

Pagan—Mae ynddi brophwydi, feallai?

Parch.—Nac oes; mae y rhai hyny hefyd wedi eu tynu o'r eglwys.

Pagan—Mae llawer o wyrthiau ynddi, ond odid; canys y mae eich Duw chwi yn alluog iawn, ac yn gwneuthur pethau mawrion.

Parch.—Gwyrthiau yn wir! nac oes un. Gwell i chwi fyned i Brydain at y Mormoniaid, os ydych am ddwlni felly.

Pagan—Wel, fe allai fod doniau iachâu ynddi, ynte. Mae y rhai hyny yn sicr o fod yn ddefnyddiol iawn.

Parch.—Na, nid yw y rhai hyny ynddi ychwaith yn awr, ac nid oes eu heisieu mwyach.

Pagan—Wel, beth am y rhywiogaethau tafodau, &c.: mae yn rhaid fod rhai o honynt hwy genych.

Parch.—Gyfaill bach, y maent oll wedi darfod yn wir.

Pagan—Wel, syr, chwi sydd yn gwybod oreu am hyny: ond fe wn i hyn, os yw yr holl bethau a osododd eich Duw chwi yn ei eglwys wedi eu tynu allan o honi, neu wedi darfod, mae yn eglur ddigon fod yr *eglwys* wedi darfod hefyd. Hwriwch, dyma eich Beibl yn ol i chwi; mae ef neu chwi yn gelwyddog iawn. Meddyliais losgi fy eilun-dduw neithiwr, ond y mae yn dda genyf yn awr na wneuthum felly, onide buaswn heb dduw na chrefydd yn y byd.

DIAREBION.

Pa fwyaf fyddo yr anhawsdra mwyaf i gyd fydd y gogoniant am ei orchfygu.

Mae y llong-lywydd medrus yn ennill ei gymmeriad oddiwrth ystormydd a thymhestloedd.

Dedwyddwch sydd flodeuyn ochr ffordd, yn tyfu ar brif-ffyrdd defnyddioldeb.

Na ddiraddiwch un dyn â beiau ei berthynasau.

Ni wna dyn da byth ddysgu yr hyn nad yw yn gredu.

Mae dau fath o ddynion y rhai ydynt yn anhawdd i'w cysuro, sef y dyn cyfoethog, pan fyddo yn gweled ei hunan yn marw; a'r fenyw hardd, pan fyddo ei glendid yn darfod.

Mae pechod a gofid yn anwahanadwy; nis gellir gadael un i mewn, a chau y llall allan; yr hwn sydd yn nofio mewn pechod, a raid soddi mewn gofid.

Gwna dda i'th gyfaill, fel y byddo yn fwy o gyfaill i ti; gwna dda i'th elyn, fel y byddo i ti ei droi yn gyfaill.

DARLITHIAU JOSEPH SMITH AR FFYDD.

DARLITH VI.

WEDI sylwi yn y darlithiau blaenorol ynghylch y meddylddrychau o gymmeriad, perffeithderau, a phriodoleddau Duw; cawn yn nesaf sylwi ynghylch y wybodaeth sydd yn rhaid i bersonau gael, fod y dull o fywyd a ddilynant yn unol ag ewyllys Duw, fel y byddont yn cael eu galluogi i weithredu ffydd ynddo ef i fywyd ac iachawdwriaeth.

Mae y wybodaeth hon yn llanw lle pwysig mewn crefydd ddadguddiedig; oblegid trwyddi y galluogid yr henafiaid i ddyoddef megys yn gweled yr hwn sydd yn anweledig. Mae gwybodaeth wirioneddol i unrhyw berson fod y dull o fywyd a ddilyna yn unol ag ewyllys Duw, yn anghenrheidiol anhebgorol er ei alluogi i gael yr ymddiried hwnw yn Nuw, heb yr hwn ni all neb gyrhaedd bywyd tragywyddol. Hyn oedd yn galluogi y saint cyntefig i ddyoddef eu holl flinderau a'u herlidigaethau, ac i fod yn llawen pan yr yspeilid hwy o'u meddiannau, gan wybod (nid credu yn unig) fod ganddynt hwy olud mwy parhaus. Hebreaid x, 34.

Gan eu bod yn meddu sicrwydd eu bod yn dilyn dull ag oedd yn unol ag ewyllys Duw, galluogid hwynt i gymmeryd, nid yn unig yspeiliad eu nwyddau a dystrywiad eu heiddo, yn llawen, ond hefyd i ddyoddef marwolaeth yn ei ddulliau erchyllaf; gan wybod (nid credu yn unig) fod ganddynt, pan fyddo eu daearol dŷ o'r babell hon yn ymddattod, adeilad gan Dduw, tŷ nid o waith llaw, tragywyddol yn y nefoedd. 2 Corinthiaid v, 1.

Y fath oedd, ac a fydd o hyd, sefyllfa saint Duw, fel os na fydd ganddynt wybodaeth eglur fod y llwybr a ddilynant yn unol ag ewyllys Duw, ânt yn anesmwyth yn eu meddyliau, a diffygiant: o herwydd y fath ydyw y gwrthwynebiad sydd wedi bod, ac i fod o hyd, yn nghalonau anghredinwyr a'r sawl nad adwaenant Dduw, yn erbyn efengyl bur a dihalog y nefoedd (yr unig beth sydd yn sicrhau bywyd tragywyddol), fel yr erlidiant hyd yr eithaf bawb a addolant Dduw yn ol ei ddadguddiadau, a dderbyniant y gwirionedd yn y cariad o hono, ac a ymddarostyngant eu hunain i gymmeryd eu harwain a'u cyfarwyddo gan eu hewyllys; a'u gyru hwynt i'r fath eithafoedd, fel nad allai dim yn fyr o wybod-

aeth sicr o'u bod yn anwyliaid y nefoedd, a'u bod wedi derbyn y cynllun hwnw a sefydlodd Duw er achub dyn, eu galluogi hwynt i weithredu yr ymddiried hwnw ynddo sydd yn angenrheidiol iddynt er gorchfygu y byd, a meddu y goron hono o ogoniant a roddir yn nghadw i'r rhai a ofnant Dduw.

Er i ddyn roddi i lawr ei gyfan, ei gymmeriad a'i air da, ei anrhydedd a'i ganmoliaeth, ei enw da yn mhlith dynion, ei dai, ei diroedd, ei frodyr a'i chwiorydd, ei wraig a'i blant, ac hyd y nod ei fywyd ei hun hefyd—yn cyfrif pob peth yn dom ac yn golled er mwyn godidawgrwydd gwybodaeth Iesu Grist—gofyna fwy nag yn unig grediniaeth neu dybiaeth ei fod yn gwneuthur ewyllys Duw; ond gwybodaeth sicr, yn gwirio y caiff, wedi i'r dyoddefiadau hyn ddarfod, fyned i mewn i dragywyddol orphwysfa, a bod yn gyfranog o ogoniant Duw.

O herwydd os na fydd person yn gwybod ei fod yn rhodio yn ol ewyllys Duw, buasai yn taflu sarhad ar urddas y Creawdwr, pe dywedai y byddai efe yn gyfranogwr o'i ogoniant pan fuasai wedi darfod â phethau y bywyd hwn. Ond pan fyddo ganddo y wybodaeth hon, ac yn gwybod yn ddiammheuol ei fod yn gwneuthur ewyllys Duw, gall ei ymddiried fod yr un mor gryf y bydd yn gyfranogwr o ogoniant Duw.

Gadewch i ni sylwi yma, nad yw crefydd na ofyno aberthiad o bob peth, byth yn meddu digon o allu i gynnyrchu y ffydd angenrheidiol i fywyd ac iachawdwriaeth; o herwydd, oddiar fodolaeth cyntaf dyn, ni ellid byth meddu y ffydd angenrheidiol er mwynhau bywyd ac iachawdwriaeth, heb aberthiad o bob peth daearol. Trwy yr aberthiad hwn, a hwn yn unig, y mae Duw wedi ordeinio i ddynion fwynhau bywyd tragywyddol; a thrwy gyfrwng yr aberthiad o bob peth, y mae dynion yn gwybod eu bod yn gwneuthur y pethau sydd yn gymmeradwy yn ngolwg Duw. Pan fyddo dyn yn cynnyg aberthu pob peth sydd ganddo er mwyn y gwirionedd, heb hyd y nod arbed ei fywyd, a chredu gerbron Duw ei fod wedi ei alw i wneyd yr aberthiad hwn oblegid ei fod yn ceisio gwneuthur ei ewyllys, y mae yn gwybod, yn ddiammheuol, fod ac y gwna Duw dderbyn ei aberth a'i offrwm, ac nad ydyw wedi, ac na wna, geisio ei wyneb ef yn ofer. Dan yr amgylchiadau hyn, ynte, gall efe gyrhaedd y ffydd angenrheidiol er iddo ddal gafael ar fywyd tragywyddol.

Ofer yw i bersonau ddychymmygu iddynt eu hunain eu bod yn

etifeddion gyda'r rhai hyny, neu y gallant fod yn etifeddion gyda hwynt, ag sydd wedi offrymu eu holl eiddo yn aberth, a thrwy hyny feddu ffydd yn Nuw a ffafr gydag ef, fel ag i gyrhaedd bywyd tragywyddol, os na fydd iddynt hwy, yn yr un modd, offrymu iddo ef yr un aberth, a thrwy yr aberth hwnw, gyrhaedd y wybodaeth o'u bod wedi eu cymmeradwyo ganddo ef.

With offrymu aberthau y cafodd Abel, y merthyr cyntaf, wybodaeth o'i gymmeradwyaeth gyda Duw. Ac o ddyddiau Abel gyfiawn hyd yr amser presennol, mae y wybodaeth sydd gan ddynion eu bod yn gymmeradwy yn ngolwg Duw, yn cael ei meddu trwy offrymu aberth. Ac yn y dyddiau diweddaf, cyn y delo yr Arglwydd, y mae i gasglu ynghyd ei saint ag sydd wedi gwneuthur cyfammod ag ef, trwy aberth. Salm i, 3, 4, 5. "Ein Duw ni a ddaw, ac ni bydd dystaw: tân a ysa o'i flaen ef, a thymhestl ddirfawr fydd o'i amgylch. Geilw ar y nefoedd oddi uchod, ac ar y ddaear, i farnu ei bobl. Cesglwch fy saint ynghyd ataf fi, y rhai a wnaethant gyfammod â mi trwy aberth."

Y rhai hyny, ynte, sydd yn gwneuthur yr aberth, a gânt y dystiolaeth o fod eu llwybr yn dda yn ngolwg Duw; a'r rhai hyny sydd â'r dystiolaeth hon ganddynt, a gânt ffydd i ddal gafael ar fywyd tragywyddol, ac a alluogir, trwy ffydd, i barhau hyd y diwedd, ac i dderbyn y goron a gedwir i'r rhai a garant ymddangosiad yr Arglwydd Iesu Grist. Ond ni all y rhai hyny nad ydynt yn gwneyd yr aberthiad fwynhau y ffydd hon, o herwydd y mae dynion yn ddibynol ar yr aberthiad hwn mewn trefn i feddu y ffydd hon: o ganlyniad, ni allant ddal gafael ar fywyd tragywyddol, o herwydd nid yw dadguddiadau Duw yn sicrhau iddynt yr awdurdod i wneuthur felly, ac heb y sicrhad hwn ni allai ffydd fodoli.

Darfu i'r holl saint am y rhai y mae genym hanes yn holl ddadguddiadau Duw sydd mewn bod, gyrhaedd y wybodaeth a feddent o'u cymmeradwyaeth yn ei olwg, trwy yr aberth a offryment iddo ef; a thrwy y wybodaeth a gyrhaeddwyd fel hyn, daeth eu ffydd yn ddigon cryf i ddal gafael yn yr addewid o fywyd tragywyddol, ac i ddyoddef yn gweled yr hwn sydd yn anweledig; a galluogwyd hwynt trwy ffydd, i ymladd â galluoedd y tywyllwch, ymdrechu yn erbyn dichellion y gwrthwynebydd, gorchfygu y byd, a chyrhaedd amcan eu ffydd, hyd y nod iachawdwriaeth eu heneidiau.

Ond y rhai hyny nad ydynt wedi gwneyd yr aberthiad hwn i Dduw, ni wyddant fod y llwybr a ddilynant yn gymmeradwy yn ei olwg; canys pa beth bynag oedd eu crediniaeth neu eu hopiniwn, yr oedd yn fater o ammheuaeth ac ansicrwydd yn eu meddwl; a lle byddo ammheuaeth ac ansicrwydd, nid yw ffydd yno, ac nis gall fod. O herwydd nid yw ammheuaeth a ffydd yn bodoli yn yr un person ar yr un amser; felly nid all personau sydd â'u meddyliau dan ammheuon ac ofnau, feddu ymddiried diysgog; a lle na byddo ymddiried diysgog, y mae ffydd yno yn wan; a lle byddo ffydd yn wan, ni fydd y personau yn alluog i ymdrechu yn erbyn y gwrthwynebiadau, y trallodion, a'r blinderau a gyfarfyddant mewn trefn i fod yn etifeddion i Dduw, a chyd etifeddion â Christ Iesu; ac ânt yn flinedig yn eu meddyliau, a chaiff y gwrthwynebwr allu drostynt i'w dystrywio hwynt.

DARLITH VII.

Yn y darlithiau blaenorol yr ydym wedi sylwi pa beth oedd ffydd, a'r gwrthddrych ar ba un a gorphwysai. Yn unol â'n cynllun, awn yn awr yn mlaen i lefaru am ei heffeithiau.

Gan ein bod wedi gweled mewn darlithiau blaenorol, mai ffydd oedd yr egwyddor o weithrediad ac o allu yn mhob bod deallgar, yn y nefoedd ac ar y ddaear, ni ddysgwylir i ni, mewn darlith o'r fath hyn, gynnyg dadguddio ei holl effeithiau; nid yw ychwaith yn angheurheidiol i'n dyben i wneuthur felly, oblegid buasai yn cynnwys pob peth yn y nefoedd ac ar y ddaear, ac amgylchu holl greadigaethau Duw, ynghyd â'u holl amrywiaethau diddiwedd; o herwydd ni ffurfiwyd un byd etto na ffurfiwyd trwy ffydd, ac ni fu ychwaith un bod deallgar ar un o greadigaethau Duw, yr hwn ni ddaeth yno trwy ffydd fel ag y bodolai ynddo ef ei hun neu mewn rhyw fod arall; ni fu cyfnewidiad na chwyldroad yn un o greadigaethau Duw, na effeithiwyd trwy ffydd; ac ni fydd cyfnewidiad na chwyldroad, os na effeithir ef yn yr un dull, yn un o greadigaethau eang yr Hollalluog, o herwydd trwy ffydd y mae y Duwdod yn gweithio.

Gadewch i ni yma gynnyg rhyw eglurhad mewn perthynas i ffydd, fel y byddo ein meddwl yn cael ei amgyffred yn eglur. Gofynwn, ynte, pa beth sydd i ni ei ddeall wrth fod dyn yn gweithio trwy ffydd? Atebwn—yr ydym yn deall, pan fyddo

dyn yn gweithio trwy ffydd, ei fod yn gweithio trwy ymegniad meddyliol yn lle trwy allu corfforol. Trwy eiriau, yn lle ymdrechu â'i alluoedd corfforol, y mae pob bod yn gweithio pan y mae yn gweithio trwy ffydd. Dywedodd Duw, "Bydded goleuni, a goleuni a fu." Llefarodd Joshua, a'r goleuadau mawrion a greodd Duw a safasant yn llonydd. Gorchymynodd Elias, a chauwyd y nefoedd am yr yspaid o dair blynedd a chwe mis, fel na wlawiodd ddim; gorchymynodd drachefn, a'r nefoedd a ollyngodd wlaw i waered. Gwnaed hyn oll trwy ffydd. A dywed yr Iachawdwr, "Pe byddai genych ffydd gymmaint â gronyn o had mwstardd, chwi a ellych ddywedyd wrth y sycamorwydden hon, Ymddadwreiddia, a phlaner di yn y môr; a hi a ufyddhaai i chwi." Mae ffydd, ynte, yn gweithio trwy eiriau; a thrwy y rhai hyn yr oedd, ac y bydd, ei gweithredoedd mwyaf nerthol yn cael eu cyflawni.

Yn ddiau ni ofynir genym i brofi mai dyma yr egwyddor ar ba un y mae holl dragywyddoldeb wedi, ac etto i, weithredu; o herwydd rhaid i bob meddwl ystyriol wybod, mai trwy y gallu hwn y mae holl luoedd y nefoedd yn cyflawni eu gweithredoedd o ryfeddod, mawredd, a gogoniant. Symuda angylion o le i le trwy rinwedd y gallu hwn? trwyddo y galluogir hwynt i ddisgyn o'r nefoedd i'r ddaear; ac oni buasai y gallu o ffydd, ni allent byth fod yn ysbrydion gwasanaethgar i'r rhai a fyddent etifeddion iachawdwriaeth, ac ni allent ychwaith weithredu fel cenadon nefol, oblegid byddent yn amddifad o'r gallu angenrheidiol er eu galluogi i wneuthur ewyllys Duw.

Nid yw ond yn angenrheidiol i ni ddweyd fod yr holl greadigaeth weledig, fel ag y mae yn bodoli yn awr, yn effaith ffydd. Trwy ffydd y cafodd ei ffurfio, a thrwy allu ffydd y mae yn parhau yn ei ffurf sefydledig, a thrwy yr hon y mae'r planedau yn symud oddiamgylch eu cylchdroadau a gwreichioni allan eu gogoniant. Felly, ynte, ffydd yn ddiau yw yr egwyddor gyntaf yn y wyddoreg o DDUWINYDDIAETH, ac wedi ei deall arweinia y meddwl yn ol at y dechreuad, ac a'i caria yn mlaen at y diwedd; neu, mewn geiriau ereill, o dragywyddoldeb i dragywyddoldeb.

Gan mai ffydd, ynte, yw yr egwyddor trwy yr hon y mae'r lluoedd nefol yn cyflawni eu gweithredoedd, a thrwy yr hon y maent yn mwynhau eu holl ddedwyddwch, gallwn ddysgwyl ei bod yn cael ei gosod allan mewn dadguddiad oddiwrth Dduw, fel

yr egwyddor ar ba un y rhaid i'w greaduriaid ef i lawr yma weithredu, mewn trefn i gyrhaedd y dedwyddwch a fwynheir gan y saint yn y byd tragywyddol; ac y buasai Duw, pan gymmerai arno i gyfodi dynion i fyny er mwynhad iddo ei hunan, yn dysgu iddynt yr anghenrheidrwydd o fyw wrth ffydd, a'r anmhosiblrwydd oedd i fwynhau dedwyddwch tragywyddoldeb hebddi, gan weled fod holl effeithiau tragywyddoldeb yn effeithiau ffydd.

Gan hyny dywedir, ac yn briodol hefyd, mai heb ffydd anmhosibl yw rhyngu bodd Duw. Pe gofynid—paham y mae yn anmhosibl i ryngu bodd Duw heb ffydd? yr ateb fyddai—o herwydd heb ffydd anmhosibl yw i ddynion gael eu hachub; a chan fod Duw yn ewyllysio iachawdwriaeth dyn, mae yn rhaid iddo, wrth gwrs, ewyllysio fod ganddynt ffydd; ac ni ellid rhyngu ef fodd heb fod hyny ganddynt, neu ynte boddlonid ef yn eu dystryw.

Oddiwrth hyn gallwn ddysgu, fod yr amrywiol annogaethau a roddwyd trwy ddynion ysbrydoledig, i'r rhai hyny a dderbyniasant air yr Arglwydd er cael ffydd ynddo, ddim yn bethau canolig a chyffredin, ond yn bethau goreu o bob peth, a hyny oedd—o herwydd hebddi nid oedd iachawdwriaeth, yn y byd yma, nac yn yr hwn sydd i ddyfod. Pan ddechreuo dynion fyw trwy ffydd, dechreuant ddyfod yn agos at Dduw; a phan fyddo ffydd wedi ei pherffeithio maent yn debyg iddo; ac o herwydd ei fod ef wedi ei achub, maent hwythau wedi eu hachub hefyd; oblegid byddant hwy yn yr un sefyllfa ag y bydd ef ynddi, canys y maent wedi dyfod ato ef; a phan ymddangoso efe byddant yn debyg iddo, oblegid gwelant ef megys ag y mae.

Fel y mae'r holl greadigaeth weledig yn effaith ffydd, felly y mae iachawdwriaeth hefyd—meddyliwn iachawdwriaeth yn ei ystyr mwyaf cynnwysfawr, pa un bynag ai tymmorol neu ysbrydol. Mewn trefn i osod y pwnc hwn yn eglur o flaen y meddwl, gadewch i ni ofyn pa sefyllfa y rhaid i berson fod ynddo er cael ei achub? neu pa beth yw y gwahaniaeth rhwng dyn wedi ei achub a dyn heb ei achub? Atebwn, oddiwrth yr hyn a welsom yn flaenorol am y bydoedd nefol, mae yn rhaid eu bod yn bersonau a all weithio trwy ffydd, ac yn rai sydd yn alluog, trwy ffydd, i fod yn ysbrydion gwasanaethgar i'r rhai a gânt fod yn etifeddion iachawdwriaeth; a rhaid iddynt gael ffydd er eu galluogi i weithredu yn mhresennoldeb Duw, onide ni allant gael

eu hachub. A'r hyn sydd yn cyfansoddi y gwir gwahaniaeth rhwng person wedi ei achub ac un heb ei achub yw—y gwahaniaeth yn ngradd ei ffydd—mae ffydd un wedi dyfod yn ddigon perffaith i gydio mewn bywyd tragywyddol, ac nid ydyw eiddo y llall. Ond i fod dipyn yn fwy manwl, gadewch i ni ofyn—pa le y cawn afael ar gynddelw, i lun yr hwn y gellir ein tebygoli, mewn trefn i ni gael ein gwneyd yn gyfranogion o fywyd ac iachawdwriaeth? neu, mewn geiriau ereill, pa le y cawn afael ar fod wedi ei achub? o herwydd os cawn afael mewn bod wedi ei achub, gallwn gael gwybod heb lawer o anhawsdra beth raid i ereill fod er cael eu hachub.—Tybiwn na fydd yn fater o ddadl, na all dau fod sydd yn annhebyg i'w gilydd gael eu hachub; o herwydd yr hyn sydd yn cyfansoddi iachawdwriaeth un, a gyfansodda iachawdwriaeth pob creadur a achubir; ac os cawn afael mewn un bod wedi ei achub yn yr holl greadigaeth, gallwn weled beth raid i bawb ereill fod, neu fod heb eu hachub. Gofynwn, ynte, pa le mae y cynddelw? neu pa le mae y bod sydd wedi ei achub? Yr ydym yn penderfynu, ynghylch yr ateb i'r cwestiwn hwn, na fydd un ddadl yn mhlith neb sydd yn credu y Beibl, mai Crist ydyw: cytuna pawb yn hyn, mai efe yw y cynddelw neu safon iachawdwriaeth; neu, mewn geiriau ereill, ei fod yn fôd wedi ei achub. A phe byddai i ni barhau ein cwestiyno, a gofyn pa fodd y mae efe wedi ei achub? yr ateb fyddai—o herwydd ei fod yn fôd cyfiawn a santaidd; a phe byddai mewn rhywbeth yn wahanol i'r hyn ydyw, ni chawsai ei achub; o herwydd y mae ei achubiaeth yn ymddibynu ar ei fod yn gymhwys yr hyn ydyw, a dim arall; o herwydd pe byddai yn bosibl iddo gyfnewid yn y radd leiaf, mor sicr y pallai ei iachawdwriaeth, ac y collai ei holl lywodraeth, gallu, awdurdod, a gogoniant, yr hyn sydd yn cyfansoddi iachawdwriaeth; oblegid y mae iachawdwriaeth yn gynnwysedig yn y gogoniant, awdurdod, mawredd, gallu, a'r llywodraeth a fedda y Jehofa, ac nid mewn dim arall; ac ni all un bod ei feddu ond ei hunan, neu un tebyg iddo. Fel hyn y dywed Ioan, yn ei epistol cyntaf, trydedd bennod, a'r ail a'r drydedd adnod, "Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom, pan ymddangoso efe, y byddwn gyffelyb iddo; oblegid ni a gawn ei weled ef megys ag y mae. Ac y mae pob un sydd ganddo y gobaith hwn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megys y mae yntau yn bur." Paham puro

ei hun, megys y mae yntau yn bur? O herwydd, os na wnant, ni allant fod yn debyg iddo.

Dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, Lefiticus xix, 2, "Llefara wrth holl gynnulleidfa meibion Israel, a dywed wrthynt, Byddwch santaidd; canys santaidd ydwyf fi, yr Arglwydd eich Duw chwi." A dywed Pedr, epistol cyntaf, i, 15, 16. "Eithr megys y mae y neb a'ch galwodd chwi yn santaidd, byddwch chwithau hefyd santaidd yn mhob ymarweddiad: oblegid y mae yn ysgrifenedig, Byddwch santaidd; canys santaidd ydwyf fi." A'r Iachawdwr a ddywed, Matthew v, 48. "Byddwch chwi yn berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd yn berffaith."—Pe gofynai rhywun, beth yw'r achos o'r holl ddywediadau hyn? mae'r ateb i'w gael oddiwrth yr hyn a ddyfynwyd yn flaenorol o epistol Ioan, sef, pan ymddangoso efe (yr Arglwydd), y bydd ei saint yn gyffelyb iddo; ac os na fyddant hwy yn santaidd, megys y mae yntau yn santaidd, ac yn berffaith, megys y mae yntau yn berffaith, ni allant fod yn debyg iddo; oblegid ni all un bod fwynhau ei ogoniant heb feddu ei berffeithderau a'i santeiddrwydd, ddim fwy nag y gallent deyrnasu yn ei deyrnas heb ei allu.

Mae hyn yn gosod allan yn eglur briodoldeb dywediad yr Iachawdwr, sydd yn ysgrifenedig yn nhystiolaeth Ioan, xiv, 12. "Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur, yntau hefyd a'u gwna, a mwy nâ'r rhai hyn a wna efe: oblegid yr wyf fi yn myned at fy Nhad." Trwy gymmeryd hyn mewn cyssylltiad â rhai o'r dywediadau yn ngweddi yr Iachawdwr, ysgrifenedig yn y ddwyfed bennod ar bymtheg, rhoddir eglurhâd mawr ar ei ymadroddion. Dywed, yn y 20, 21, 22, 23, a'r 24 adn., "Ac nid wyf yn gweddio dros y rhai hyn yn unig, eithr dros y rhai hefyd a gredant ynof fi trwy eu hymadrodd hwynt: fel y byddont oll yn un; megys yr wyt ti, y Tad, ynof fi, a minnau ynot ti; fel y byddont hwythau un ynom ni: fel y credo y byd mai tydi a'm hanfonaist i. A'r gogoniant a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy; fel y byddont un, megys yr ydym ni yn un: myfi ynddynt hwy, a thithau ynof fi; fel y byddont wedi eu perffeithio yn un, ac fel y gwypo y byd mai tydi a'm hanfonaist i, a charu o honot hwynt, megys y ceraist fi. Y Tad, y rhai a roddaist i mi, yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf fi, fod o honynt hwythau

hefyd gyda myfi; fel y gwelont fy ngogoniant a roddaist i mi: oblegid ti a'm ceraist cyn seiliad y byd."

Mae yr holl ddywediadau hyn wedi eu gosod ynghyd, yn rhoddi darluniad mor eglur o sefyllfa y saint gogoneddedig ag y gallai iaith roddi—y gweithredoedd a wnaeth yr Iesu yr oeddynt hwy i'w gwneyd, a gweithredoedd mwy nâ'r rhai hyny a wnaeth efe yn eu plith a gawsent hwy gyflawni, a hyny o herwydd ei fod ef yn myned at y Tad. Nid yw efe yn dweyd y caent wneyd y gweithredoedd hyn mewn amser; ond y caent wneyd gweithredoedd mwy, o herwydd ei fod yn myned at y Tad. Dywed yn y 24ain adnod—"Y Tad, y rhai a roddaist i mi, yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf fi, fod o honynt hwythau hefyd gyda myfi; fel y gwelont fy ngogoniant." Mae y dywediadau hyn, trwy eu cymmeryd yn gyssylltiedig, yn ei wneyd yn eithaf eglur, am y gweithredoedd mwy ag oedd y rhai hyny a gredent yn ei enw ef i'w cyflawni, mai yn nhragywyddoldeb yr oeddynt i gael eu cyflawni, lle yr oedd ef yn myned, a lle y gallent hwy weled ei ogoniant. Yr oedd wedi dweyd mewn rhan arall o'i weddi, ei fod yn dymuno ar ei Dad fod y rhai hyny a gredent ynddo ef, gael bod yn un ynddo ef, megys ag yr oedd efe a'r Tad yn un yn eu gilydd. Ac nid wyf yn gweddio dros y rhai hyn (yr Apostolion) yn unig, ond hefyd dros y rhai a gredant ynof fi trwy eu geiriau hwynt, fel y byddont hwythau oll yn un; hyny yw, y rhai a gredant ynddo ef trwy eiriau yr apostolion, yn gystal â'r aposolion eu hunain, fel y byddent oll yn un, megys yr wyt ti, y Tad, ynof fi, a minnau ynot ti; fel y byddont hwythau un ynom ni.

Pa iaith a all fod yn eglurach nâ hon? Mae yn ddiau fod yr Iachawdwr yn golygu ei fod yn cael ei ddeall gan ei ddyscyblion, a llefarodd fel y gallent ei ddeall ef; o herwydd y mae yn mynegi wrth ei Dad, mewn iaith anhawdd ei chamsynied, ei fod am i'w ddyscyblion, hyd y nod yr oll o honynt, i fod fel ei hunan a'r Tad, oblegid fel yr oedd efe a'r Tad yn un, y gallent hwythau fod yn un gyda hwynt. Ac y mae yr hyn a ddywedir yn y 22ain adnod yn tueddu i sefydlu y grediniaeth hon yn fwy sicr, os oes anghen am rywbeth i'w sefydlu. Dywed,—"A'r gogoniant a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy, fel y byddont un, megys yr ydym ni yn un." Fel pe dywedai, oddieithr iddynt gael y gogoniant a roddodd y Tad iddo ef, ni allent fod yn un gyda hwynt; o herwydd dywed iddo roddi iddynt y gogoniant

a roddodd y Tad iddo ef, fel y gallent fod yn un; neu mewn geiriau ereill, i'w gwneuthur yn un.

Mae hyn yn llauw i fyny y mesur o hysbysrwydd ar y pwnc hwn, ac yn dangos yn dra eglur, fod yr Iachawdwr yn dymuno i'w ddyscyblion ddeall, eu bod i fod yn gyfranogwyr gydag ef yn mhob peth, heb eithrio hyd y nod ei ogoniant.

Nid yw braidd yn anghenrheidiol yma i sylwi ar yr hyn a sylwasom arno yn flaenorol, fod y gogoniant sydd gan y Tad a'r Mab, yn bodoli o herwydd eu bod yn fodau cyfiawn a santaidd; a phe byddent yn ddiffygiol mewn un briodoledd neu berffeithrwydd a feddant, ni allai y gogoniant sydd ganddynt byth gael ei fwynhau ganddynt hwy, o herwydd y mae yn ofynol eu bod hwy yn gymhwys y peth ydynt mewn trefn i'w fwynhau; ac os rhydd yr Iachawdwr y gogoniant hwn i rywrai ereill, rhaid iddo wneuthur hyny yn y ffordd a ddesgrifir yn ei weddi ef at ei Dad —trwy eu gwneuthur hwy yn un ynddo ef, megys y mae ef a'r Tad yn un. Wrth wneuthur felly byddai yn rhoddi iddynt hwy y gogoniant a roddodd ei Dad iddo ef; a phan fyddo ei ddyscyblion yn cael eu gwneuthur yn un gyda'r Tad a'r Mab, megys y mae'r Tad a'r Mab yn un, pwy na wel briodoldeb dywediad yr Iachawdwr—"Y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur, chwithau hefyd a'u gwnewch, a mwy na'r rhai hyn a wnewch chwi; oblegid yr wyf fi yn myned at y Tad."

Mae yr addysgiadau hyn o eiddo yr Iachawdwr yn dangos yn eglur i ni natur yr iachawdwriaeth, a pha beth a gynnygiodd efe i'r teulu dynol pan y cynnygiodd eu hachub hwynt—iddo gynnyg eu gwneuthur hwynt yn debyg iddo ei hunan, ac yr oedd efe yn debyg i'w Dad, cynddelw mawr yr holl fodau achubol; a bod unrhyw gyfran o'r teulu dynol yn cael eu tebygoli i'w llun hwynt, yw eu hachub; a bod yn annhebyg iddynt yw eu dystrywio; ac ar y colyn mawr hwn y mae drws yr iachawdwriaeth yn troi.

Pwy na wel, ynte, nad iachawdwriaeth yw effaith ffydd? o herwydd, fel ag yr ydym wedi sylwi yn flaenorol, mae yr holl fodau nefol yn gwithredu ar yr egwyddor hon; ac oblegid eu bod yn alluog i wneuthur felly y maent yn cael eu hachub, canys ni allai dim heblaw hyn eu hachub hwynt. Ac hon yw y wers y mae Duw y nefoedd, trwy enau ei holl brophwydi santaidd, yn ymdrechu ddysgu i'r byd. O achos hyny y dywedir wrthym,

mai heb ffydd anmhosibl i'w rhyngu bodd Duw; a bod iachawdwriaeth o ffydd, fel y byddai yn ol gras, fel y byddai yr addewid yn sicr i'r holl had. Rhufeiniaid iv, 16. Ac Israel, yr hwn oedd yn dilyn deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd ddeddf cyfiawnder. Paham? Am nad oeddynt yn ei cheisio trwy ffydd, ond megys trwy weithredoedd y ddeddf; canys hwy a dramgwyddasant wrth y maen tramgwydd. Rhufeiniaid ix, 31, 32. A dywedodd yr Iesu wrth y dyn a ddygodd ei fab ato, i fwrw allan y cythraul oedd yn ei boeni, "Os gelli di gredu, pob peth a all fod i'r neb a gredo." Marc ix, 23. Mae yr ysgrythyrau hyn, ynghyd â lluoedd o rai ereill a ellid ddyfynu yn gosod allan yn eglur y goleu yn yr hwn yr oedd yr Iachawdwr, yn gystal â Saint y Dyddiau gynt, yn edrych ar gynllun iachwdwriaeth. Ei bod yn gyfundraeth o ffydd—dechreua gyda ffydd, a pharha trwy ffydd; a phob bendith a geir mewn cysylltiad â hi, effaith ffydd ydyw, pa un a berthyna i'r bywyd hwn neu i'r hwn a ddaw. I hyn y mae holl ddadguddiadau Duw yn dwyn tystiolaeth. Os oedd plant yr addewid yn bod, effeithiau ffydd oeddynt, heb eithrio hyd y nod Iachawdwr y byd. "Bendigedig yw yr hon a gredodd," meddai Elizabeth wrth Mair, pan yr aeth i ymweled â hi; "canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddywedwyd wrthi gan yr Arglwydd." Luc i, 45. Ac nid oedd genedigaeth Ioan Fedyddiwr yn llai mater o ffydd; o herwydd er i'w dad Zacharias gredu, cafodd ei daro yn fud. A thrwy yr holl hanes o ddyfais bywyd ac iachawdwriaeth, mater o ffydd ydyw; yr oedd pob dyn yn derbyn yn ol ei ffydd—yn ol fel yr oedd ei ffydd, felly yr oedd ei fendithion a'i ragorfreintiau; ac nid oedd dim yn cael ei atal oddiwrtho pan fyddai ei ffydd yn ddigonol i'w dderbyn. Gallai gau safnau llewod, diffodd angerdd tân, dianc rhag min y cleddyf, dod yn gryf mewn rhyfel, a gyru byddinoedd i ffoi; gallai gwragedd, trwy eu ffydd, dderbyn eu plant meirwon eilwaith; mewn gair, nid oedd dim yn anmhosibl gyda'r rhai a feddent ffydd. Yr oedd pob peth yn ddarostyngedig i Saint y dyddiau gynt, yn ol fel yr oedd eu ffydd. Trwy eu ffydd y gallent gael gweledigaethau nefol, gweinyddiad angylion, cael gwybodaeth am ysbrydoedd y cyfiawn y rhai a berffeithiwyd, am gymmanfa a chynnulleifa y rhai cyntaf-anedig, y rhai a ysgrifenwyd yn y nefoedd, am Dduw, Barnwr pawb, am Iesu Cyfryngwr y testament newydd, a dyfod yn adnabyddus â'r drydydd nef,

clywed a gweled pethau ag oedd yn annhraethadwy, ond ag oedd yn anghyfreithlawn i'w mynegi. Y mae Pedr, mewn golwg o allu ffydd, yn ei ail epistol, penod gyntaf, y cyntaf, yr ail, a'r trydydd adnodau, yn dweyd wrth Saint y dyddiau gynt—"Gras i chwi a thangnefedd a amlhaer, trwy adnabod Duw, a Iesu Grist ein Harglwydd ni; megys y rhoddes ei dduwiol allu ef i ni bob peth a berthyn i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef yr hwn a'n galwodd ni i ogoniant a rhinwedd." Yn ei epistol cyntaf pennod gyntaf, y trydydd, pedwarydd, a'r pummed adnodau, dywed, "Bendigedig fyddo Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yn ol ei fawr drugaredd a'n hadgenedlodd ni i obaith bywiol, trwy adgyfodiad Iesu Grist oddiwrth y meirw; i etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a diddiflanedig, ac yn nghadw yn y nefoedd i chwi, y rhai trwy allu Duw ydych gadwedig trwy ffydd i iachawdwriaeth, parod i'w ddadguddio yn yr amser diweddaf."

Mae y dywediadau hyn, wedi eu gosod ynghyd, yn dangos golygiadau yr apostol yn dra eglur, fel na ellir cael lle i gamsynied yn meddwl un dyn. Dywed fod pob peth sydd yn perthyn i fywyd a duwioldeb wedi ei roddi trwy y wybodaeth o Dduw a'n Iachawdwr Iesu Grist. Ac os gofynir y cwestiwn, pa fodd yr oeddynt i gael gwybodaeth o Dduw? (o herwydd y mae llawer o wahaniaeth rhwng credu yn Nuw a'i adnabod—y mae gwybodaeth yn cynnwys mwy nâ ffydd. A sylwch, fod pob peth perthynol i fywyd a duwioldeb yn cael ei roddi trwy y wybodaeth o Dduw) y mae yr ateb yn cael ei roddi—trwy ffydd yr oeddynt i gael y wybodaeth hon; a thrwy gael gallu trwy ffydd i gael y wybodaeth o Dduw, gallant gael pob peth arall perthynol i fywyd a duwioldeb.

Oddiwrth y dywediadau hyn o eiddo yr apostol dysgwn mai trwy gael y wybodaeth o Dduw yr oedd dynion yn cael gwybodaeth o bob peth perthynol i fywyd a duwioldeb—a'r wybodaeth hon oedd effaith ffydd; felly, y mae pob peth perthynol i fywyd a duwioldeb yn effeithiau ffydd.

Oddiwrth hyn gallwn ymestyn mor bell ag y bydd unrhyw amgylchiadau yn gofyn, pa un bynag ai ar y ddaear neu yn y nefoedd, a chawn allan mai dyma dystiolaeth yr holl ddynion ysbrydoledig, neu'r cenadon nefol, sef fod pob peth perthynol i fywyd ac iachawdwriaeth yn effeithiau ffydd, ac nid dim arall;

palla dysgeidiaeth, doethineb, callineb, a phob peth arall fel moddion iachawdwriaeth, ond ffydd.—Dyma yr achos fod pysgotwyr Galilea yn gallu dysgu y byd—o herwydd eu bod yn ceisio trwy ffydd, ac yn cael trwy ffydd. A hyn yw yr achos fod Paul yn cyfrif pob peth yn dom ac yn sorod—y pethau oedd gynt yn elw iddo, a gyfrifodd efe yn golled; ie, a chyfrifodd bob peth yn golled, o herwydd ardderchogrwydd gwybodaeth Crist Iesu yr Arglwydd. Philipiaid iii, 7, 8, 9, a 10. O herwydd, er meddu y ffydd trwy yr hon y gallai fwynhau gwybodaeth Crist Iesu yr Arglwydd, cafodd ef ddyoddef y colled o bob peth; hyn yw yw yr achos fod Saint y dyddiau gynt yn gwybod mwy, ac yn deall mwy am y nefoedd ac am bethau nefol, na phawb ereill ynghyd, oblegid mae yr hysbysrwydd hyn yn effaith ffydd—nid yw idd ei gyrhaedd mewn un modd arall. A hyn yw yr achos fod dynion, mor fuan ag y collant eu ffydd, yn rhedeg i ymrysonau, cynhenau, tywyllwch, ac anhawsderau; o herwydd mae y wybodaeth sydd yn tueddu i fywyd yn diflanu gyda ffydd, ond yn dychwelyd pan dychwelo ffydd; oblegid pan y mae ffydd yn dyfod, mae yn dwyn ei gosgordd o gydymdeithion gyda hi—apostolion, prophwydi, efengylwyr, bugeiliaid, athrawon, doniau, doethineb, gwybodaeth, gwyrthiau, iechyd, tafodau, cyfieithad tafodau, &c. Mae yr holl rai hyn yn ymddangos pan y byddo ffydd yn ymddangos ar y ddaear, ac yn diflanu pan y byddo hi yn diflanu o'r ddaear; oblegid dyma effeithiau ffydd, ac y maent wedi bod, a byddant o hyd, yn ei chanlyn. O herwydd lle byddo ffydd, yno bydd y wybodaeth o Dduw hefyd, ynghyd â phob peth perthynol iddi—dadguddiadau, gweledigaethau, a breuddwydion, yn gystal â phob peth anghenrheidiol, mewn trefn i'r meddianwyr o ffydd gael eu perffeithio, a chael iachawdwriaeth; oblegid rhaid i Dduw gyfnewid, onide gwna ffydd lwyddo gydag ef. A gwna yr hwn a'u meddianno, trwyddi, gyrhaedd pob gwybodaeth a doethineb anghenrheidiol, hyd nes yr adwaeno Dduw, a'r Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a ddanfonodd—adwaen y cyfryw yw bywyd tragywyddol. Amen.

CREDO SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF.

Credwn yn Nuw y Tad tragywyddol, a'i Fab Iesu Grist, ac yn yr Ysbryd Glan.

Credwn y caiff dynion eu cospi am eu pechodau eu hunain, ac nid am droseddiadau Adda.

Credwn mai trwy iawn Crist y gall holl ddynolryw gael eu hachub, trwy ufyddhau i gyfreithiau ac ordinhadau yr efengyl.

Credwn mai yr ordinhadau hyn yw—Yn 1af,—Ffydd yn yr Arglwydd Iesu Grist. Yn 2il,—Edifeirwch. Yn 3ydd,—Bedydd trwy drochiad er maddeuant pechodau. Yn 4ydd,—Gosodiad dwylaw er derbyn dawn yr Ysbryd Glan. Yn 5med,—Swper yr Arglwydd.

Credwn fod yn rhaid i ddynion gael eu galw gan Dduw trwy ysbrydoliaeth, a thrwy osodiad dwylaw y rhai hyny a awdurdodwyd yn gyfreithlawn i bregethu yr efengyl a gweinyddu ei hordinhadau.

Credwn yn yr un rheoleiddiad a fodolai yn yr eglwys gyntefig, sef apostolion, prophwydi, efengylwyr, bugeiliaid, athrawon, &c.

Credwn yn ngalluoedd a doniau yr efengyl dragywyddol, sef, y ddawn o ffydd, gwahaniaeth ysbrydoedd, prophwydoliaeth, dadguddiad, gweledigaethau, iachâu, tafodau, a chyfieithad tafodau, doethineb, cariad, brawdgarwch, &c.

Credwn air Duw sydd yn ysgrifenedig yn y Beibl, credwn hefyd air Duw sydd yn ysgrifenedig yn Llyfr Mormon, ac yn mhob llyfr da ereill.

Credwn yr oll y mae Duw wedi ddadguddio, yr oll y mae yn ddadguddio yn awr, a chredwn y dadguddia efe etto lawer ychwaneg o bethau mawr a phwysig perthynol i deyrnas Dduw ac ail ddyfodiad y Messiah.

Credwn yn llythyrenol gasgliad Israel, ac adferiad y deg llwyth; fod Seion i gael ei sefydlu ar y cyfandir gorllewinol, fod Crist i deyrnasu yn bersonol ar y ddaear am fil o flynyddoedd, a bod y ddaear i gael ei hadnewyddu a derbyn ei gogoniant paradwysaidd.

Credwn yn adgyfodiad llythyrenol y corff, ac y cyfyd y meirw yn Nghrist yn gyntaf, ac na fydd y lleill o'r meirw fyw drachefn hyd nes y darfyddo y mil blynyddoedd.

Honwn y fraint o addoli y Duw Hollalluog yn ol cyfarwyddiadau ein cydwybodau heb ein haflonyddu, a chaniatawn i bawb ereill yr un fraint, addolent lle a fel y mynont.

Credwn mewn bod yn ddarostyngedig i freninoedd, breninesau,

llywyddion, llywodraethwyr, ac ustusiaid, mewn ufyddhau, parchu, a dal i fyny y gyfraith.

Credwn mewn bod yn onest, geirwir, diwair, cymmedrol, haelionus, rhinweddol, ac uniawn, ac mewn gwneuthur daioni i bawb; yn wir, gallwn ddweyd ein bod yn dilyn cynghor Paul, yr ydym "yn credu pob dim," yr ydym "yn gobeithio pob dim," yr ydym wedi dyoddef llawer iawn o bethau, ac yn gobeithio bod yn abl i "ddyoddef pob dim." Ymgeisiwn ar ol pob peth rhinweddol, teilwng, dymunol, ac o air, gan edrych yn mlaen ar "daledigaeth y gwobrwy."

Y MUD A'R BYDDAR.*

Pa galon na theimla dros fyddar a mud,
Sy'n nghanol perseiniau heb glywed dim byd?
Yn ofer y sua'r afonydd i'r rhai n;
Y dyfnder, er rhuo, ni chlywant ei sain.

Y daran a rwyga yn erchyll uwch ben,
Pan wisgir â phrudd-der wynebpryd y nen,
All drystio nes taro'r greadigaeth â braw,
Y byddar ni wybydd—mae'n dawel gerllaw.

Peroriaeth yr adar a leisiant o'r llwyn,
Wrth oglais y dymher, sy'n meddu'r fath swyn,
Mae ef yn ei chanol, heb gael rhan o'r wledd,
Yn byw mewn dystawrwydd mor ddystaw â'r bedd.

Y delyn a'r dympan—ni ŵyr beth yw'r rhai'n,
Yn mro'i amgyffredion—ni fu math o sain;
Ynfydrwydd i Handel, pencerddor y byd,
Oedd meddwl effeithio ar fyddar a mud.

Ni chlywodd lais tyner ei fam wrth ei drin,
Na'i chanu diniwed pan oedd ar ei glin;
Y *lullaby*, swynol, ni wyddai am hyn;—
Pan fo pawb yn siriol edrycha fe'n syn.

* A ysgrifenwyd ar sefydliad Cymdeithas y Mud a'r Byddar yn Aberystwyth, Chwefror 1, 1847.

Llais trist a swn llawen sy'r un iddo ef;
Ni ŵyr fod llew'n rhuo, na'r oen yn rhoi bref;
Llais ceiliog ben bore, llef gwyliwr yr hwyr,
A rhybydd yr awrlais o'i gyrhaedd sy'n llwyr.

Cael clywed hyawdledd pen campwyr yr oes,
I'r mud ac i'r byddar, un gobaith nid oes.
O'r traeth rhag y llanw nid all llais ei droi,
Na chyd-floedd miliynau ei ddychryn i ffoi.

Ni chafodd y fantais o glywed gair Duw,
Na sain y lleferydd sy'n dwyn meirw'n fyw;
Ni chlywodd am nefoedd, nac am wlad y gwae!
Yn ymyl digonedd mewn eisieu y mae.

Mae'r enaid yn berffaith, a'r teimlad yn fyw,
Ond ar y galluoedd ni weithir drwy'r clyw;
Am ddefnydd y tafod a'r clustiau nis gŵyr,
Rhaid agor y meddwl drwy'r llygaid yn llwyr.

Aeth miloedd o'r Cymry oedd fyddar a mud,
Heb weled un cynnyg at addysg, o'r byd;
Darpariaeth sy'n ymyl ein gwladwyr, yn awr,
Pwy beidiai roi cymhorth mewn gorchwyl mor fawr?

Llundain, Mai, 1849. CALEDFRYN.

PRAWF ARALL O WIRIONEDD LLYFR MORMON.

[O'r "Hampshire Telegraph."]

"PHILADELPHIA, CHWEF. 18.—Teimla henafiaethwyr yn bur ddyddorawl yn narganfyddiad gwlad helaeth o hen adfeiliadau, gerllaw San Diego, ac o fewn taith diwrnod i'r Môr Tawel, wrth ben cainc-for California. Rhanau o demlau, tai byw, peiramidiau ceryg uchel (saith o honynt o fewn milltir ysgwar), a thorchau gwenith-faen mawrion a muriau cylchog oddiamgylch hen goed, colofnau, a blociau o arwydd-luniau—i gyd yn llefaru am ryw hen genedl o ddynion wedi darfod am byth, a'u hanes yn llwyr anadnabyddus i unrhyw lwyth o ddynolryw a fodolant yn awr. Mewn rhai pethau mae yr adfeiliadau hyn yn tebygoli i'r dinasoedd a ddarganfyddwyd yn ddiweddar, sef Palenque, &c., gerllaw y Môr Werydd neu arfordir cainc-for Mexico; mewn pethau

ereill, adfeiliadau yr Aifft gyntefig; mewn ereill etto, cofgolofnau Phœnecia; ac etto mewn llawer golwg yn amrywio, oddiwrthynt oll. Meddyliai y darganfyddwyr eu bod oddiar y diluw, tra mae yr Indiaid presennol yn meddu traddodiad o genedl wareiddiedig fawr, yr hon a ddystrywyd yn llwyr gan eu tadau ffyrnigaidd."

"Wele, myfi, Moroni, yn gorphen hanes fy nhad, Mormon. Wele, nid oes genyf ond ychydig o bethau i ysgrifenu, pa rai a orchymynwyd i mi gan fy nhad. A bu yn awr, ar ol y frwydr fawr ac enbyd yn Cumorah, wele y Nephiaid, y rhai a ddiangasant i'r wlad yn ddeheuol, a erlidiwyd gan y Lamaniaid, hyd nes iddynt gael eu *dystrywio* oll; a lladdwyd fy nhad ganddynt hefyd, a myfi yn unig sydd ar ol i ysgrifenu hanes galarus dystryw fy mhobl."—*Gwel Llyfr Mormon, tud.* 509.

Y MAE UN A DDIAL.

Abertawy, Mai 17, 1850.

Anwyl Frawd Davis,—Dymunaf eich hysbysu am enghraifft, yn ol fy marn i, ac un sydd wedi gwneyd argraff mawr ar feddyliau y Saint yn Abertawy, a ddygwyddodd yma ddoe, o ddial ein Tad nefol ar y rhai sydd yn erlid ei blant.

Oddeutu un mis ar bymtheg yn ol, ysgrifenwyd llythyr at J. W. Llewelyn, yn Llansamled, yn y gymmydogaeth hon, yn ymddangos ei fod wedi dyfod oddiwrth ein brawd teilwng Capt. Jones, yr hwn a brofwyd yn ffugiol.

Cafodd y person yn nhŷ yr hwn, a than gyfarwyddyd yr hwn yr ysgrifenwyd y llythyr, ei ddinystrio y ddoe gan yr hyn a eilw y byd yn ddamwain. Yr oedd am fynu ychydig o ddifyrwch wrth ollwng dramaid o geryg i waered ar hyd *incline* bychan; ac, fel y mae yn syn i adrodd, ei fab ei hun, yr hwn feddylir a ysgrifenodd y llythyr, oedd yr offeryn yn llaw y Bod mawr i ddinystrio ei dad. Wrth wneuthur felly, tasgodd careg allan o'r dram, ac a'i tarawodd yn farw, trwy hollti ei ben. Yr oedd efe yn chwerthin ar y pryd, a thrwy ei orchymyn y cafodd y dram redeg yn rhydd. Dyma y gwirionedd megys y dygwyddodd. Mae J. W. Llewelyn yn byw yn awr yn Foxhole, ychydig o ffordd o'r lle y

dygwyddodd hyn. Yr wyf yn ysgrifenu hyn, fel y caffoch wybod; gellwch ei gyhoeddi, neu beidio, fel y meddylioch oreu. Gall fod yn rybydd i'r sawl sydd yn parhau i erlid y Saint. Gan ddymuno i chwi bob dedwyddwch, erfyniaf barhau,

Anwyl frawd yn y cyfammod tragywyddol,

Yr eiddoch yn wirioneddol,

JOHN RHYS ROBERTS.

[Gwyddom am lawer o enghreifftiau cyffelyb ein hunain, lle yr oedd llaw Duw i'w gweled yn dra amlwg. Nid da ydyw cellwair â phobl sydd yn galw eu hunain yn Saint; mae Duw gyda y rhai hyny er y dechreuad.—GOL.]

TRWYDDEDI.

MAE yr holl swyddogion trwy Gymru wedi eu hysbysu ynghylch y Trwyddedi eglwysig sydd wedi eu hargraffu yma yn Gymraeg, ac yn Liverpool yn Saesneg. Dymunwn hysbysu etto fod yn rhaid i bob diacon, athraw, offeiriad, ac henuriad, yn mhob cynnadledd, gael Trwydded wedi ei harwyddo gan lywydd ac ysgrifenydd eu cynnadledd, cyn y gallant yn gyfreithlawn weinyddu yn eu gwahanol swyddi. Edryched y llywyddion at hyny. Mae y Drwydded i'w llanw fel y canlyn:—

"Yr ydym ni yn tystio yma fod [A. B.] wedi ei ordeinio yn [Henuriad, Offeiriad, neu beth bynag fyddo] yn Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, yn Nghangen [Merthyr], yn Nghynnadledd [Ddwyreiniol Morganwg], o dan ddwylaw [C. D., Henuriad neu Offeiriad, yn ol fel y byddo'r amgylchiad], yn unol â chymmeradwyaeth y gangen uchod, ar y [degfed] dydd o [Fai], 1840.

"Rhoddwyd o dan ein dwylaw, yn (Merthyr), ar y (24ain) o (Fai), 1850.

"E. F.), Llywydd.
"(G. H.), Ysgrifenydd.

Nid oes gwahaniaeth pa un ai Cymraeg neu Saesneg fyddo y Trwyddedi, yn Nghymru, ond rhaid eu bod yn Saesneg yn Lloegr, ac yn America, a rhaid bod "Printed by R. James, Liverpool," ar y rhai Saesneg, a "J. Davis, Argraffydd, Merthyr," ar y rhai Cymraeg. Dealler mai nid trwyddedi gwladol, ond eglwysig, yw y rhai hyn, ac yn costio dimai yr un.

Os bydd rhyw swyddog yn cael ei ddifuddio neu ei dori allan, tyned llywydd y gynnadledd neu y gangen y drwydded oddiwrtho;

ac os gwrthoda ei rhoi i fyny, danfoner ei enw i'r UDGORN. Dyben y Trwyddedi yw amddiffyn y Saint rhag cael eu twyllogan ddynion hocedus a diog sy'n ymdrechu byw ar eu cefnau.

MOLAWD I DDUW.

MOLIENNWCH Dduw, ffynnonell llad,
Molwch Lân Ysbryd, Mab, a Thad;
Moliennwch Dduw, holl luoedd nef;
Pob perchen einioes, molwch ef.

Coronawg lu, seraphaidd gôr,
A blygant wrth dy draed, ein Pôr;
Gosgorddion llachar gwlad y gwawl,
I ti, O Dduw, a gathlant fawl.

A ninnau'th saint, ar gerddi llon,
Ddadganwn folawd ger dy fron;
Ein Lleufer wyt, ein Pen a'n pwyll,
A'n cymhorth têr yn myd y twyll.

NATHAN DDU O LYWEL.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR ABERTEIFI.

CYNNALIWYD cymmanfa y sir hon yn Nghellan, ar y 12fed o Fai, pryd y cynnrychiolwyd pedair cangen, yn cynnwys 9 o henuriaid, 9 o offeiriaid, 2 athraw, ac 1 diacon; bedyddiwyd er y gymmanfa o'r blaen, 9; wedi marw, 1; wedi symud, 2; cyfanswm, 68. Anerchwyd y dorf gan y brawd T. Pugh, Alfred Clark, ac ereill.—A. Clark, llywydd; J. James, ysgrifenydd.

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cynnaliwyd cymmanfa y gynnadledd uchod yn y Trade's Hall, yn Abertawy, ar y 21ain o Ebrill diweddaf, pryd y cynnrychiolwyd 17 o gangenau, yn cynnwys 1 archoffeiriad, 68 o henuriaid, 33 o offeiriaid, 28 o athrawon, a 17 o ddiaconiaid; bedyddiwyd yn y chwarter diweddaf, 73; torwyd allan, 3; bu farw, 1; cyfanswm, 551. Cymmeradwywyd apwyntiad yr Hen. Evan Williams i lywyddu dros y gynnadledd, yn lle y brawd T. Pugh, yr hwn

sydd wedi ei alw yn gynghorwr yn Llywyddiaeth Cymru. Dewiswyd Hopkin Mathews ac Emrys Davies yn gynghorwyr i'r brawd Williams. Anerchwyd y gwahanol gyfarfodydd gan Dr. L. Richards, T. Pugh, H. Williams, E. Williams, &c. Apwyntiwyd John Rhys Roberts yn llywydd cangen Abertawy, ac yn drysorydd dros y gymmanfa i'r Drysorfa Ymfudol Barhaus. Cafwyd cymmanfa dda, ac addysgiadau gwerthfawr.—Thos. Pugh, llywydd; W. Stibbs, ysgrifenydd.

SIR FRYCHEINIOG.

Cymmanfa y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Nghrughywel, ar yr 28ain o Ebrill, pryd y cynnrychiolwyd y cangenau, y rhai a gynnwysant 10 o henuriaid, 4 o offeiriaid, 2 o athrawon, a 4 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 30; torwyd allan, 16; ymfudodd, 4; cyfanswm, 67. Cawsom gyfarfodydd neillduol o dda trwy y dydd. Daeth amryw o'r brodyr o sir Fynwy i ymweled â ni, ac i'n cynnorthwyo, sef T. Giles a'i gynghorwyr, &c. Cafwyd gwrandawiad astud a sobr gan bregethwyr ac aelodau yr enwadau, ynghyd ag ereill; a diammau i lawer gredu. Penderfynwyd cymmeradwyo holl awdurdodau yr eglwys.—J. Jones, llywydd.

SIR DDINBYCH.

Cynnaliwyd cymmanfa sir Ddinbych, yn Abergele, ar yr 21ain o Ebrill, pryd y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, pa rai oedd yn cynnwys 11 o henuriaid, 12 o offeiriaid, 5 o athrawon, a 5 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio er y gymmanfa o'r blaen, 16; cyfanswm, 141. Galwyd i swyddi ddau offeiriad, un athraw, ac un diacon.—J. Parry, llywydd; Wm. Parry, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Mai.—Hwn yw y mis goreu ei gymmeriad—yn wir, efe yw anwylyd y dychymmyg; ond yn fynych sioma ddysgwyliadau ei addolwyr. Ar dymmorau ffafriol, rhydd allan amryw olygfeydd hyfrydol, megys porfa a dail o'r lliw gwyrdd rhagoraf, cyflawnder o flodau naturiol, awyr fwyn a dymunol, pysgod yn neidio, gwennoliaid yn lleisio, gwenyn yn sïad, y gog yn adrodd ei chân un-dôn, a'r llafur yn egino. Ond y mae yr ymddangosiadau hyn yn cael eu rhwystro neu eu cymylu yn aml gan oer-wyntoedd

dwyreiniol, y rhai mwyaf dinystriol i ffrwyth-flodau. Cyfartaledd cyffredin yr hin yw oddeutu 51 o raddau. Dyma yr amser diweddaraf i hau had. Yn y rhanau mwyaf ar ol yn y wlad, y mae barlys yn parhau i gael ei hau, ac y mae had rhai planigion tyner yn cael eu gosod yn y gerddi. Mae yr onen, y diweddaraf yn blaguro o bob pren, yn dechreu deilio diwedd y mis hwn.

GALWAD O'R DYFFRYN.—Ysgrifena Brigham Young, mewn llythyr at y Llywydd Orson Pratt, dyddiedig y 14eg o Hydref 1849, fel y canlyn:—"Y mae arnom eisieu cwmpeini o weithyddion gwlan i ddyfod â pheirian waith ganddynt, a chymmeryd ein gwlan oddiwrth y defaid, a'i gyfnewid i'r dillad goreu—ac y mae'r gwlan yn barod. Mae arnom eisieu gweithyddion cotwm, y rhai a'i cyfnewidiant i galico, llian, &c, a chodwn gotwm cyn y byddo'r peirian-waith yn barod. Mae arnom eisieu cwmpeini o grochenyddion; mae eu hanghen, mae y clai yn barod, ac eisieu dysglau. Danfonwch gwmpeini o bob dosparth, os bydd yn bosibl, y gwanwyn nesaf. Gweithyddion sidan, a phob rhai ereill, a ddilynant yn olynol. Mae eisieu rhai dynion i ddechreu ffwrnais ar frys,—mae y glo, yr haiarn, a'r moldwyr yn dysgwyl."

FFALSDRA Y PARCHEDIGION.—Mae parchedigion yr enwadau crefyddol wedi dyfeisio llawer ffordd i attal eu defaid rhag myned i wrandaw ar y Saint; ond nid oes neb hyd yn hyn wedi bod mor ffals ag un gweinidog Bedyddiedig yn y dref hon. Dywedai hwn yn gyhoeddus wrth y gynnulleidfa, yr ystyriai hob un a elai i wrandaw ar y Saint yn amddifad o synwyr cyffredin! Rhaid i ni gyfaddef fod yma wir gyfrwysdra i gynllwyn i dwyllo. Ymdrecha pob penwan mwyach i ymgadw rhag y Saint, rhag i'r gweinidog yma ddweyd mai llaid sydd ganddo yn lle ymenydd!

ARGRAFF-DY SAINT.— Mae yr Apostol Orson Hyde, yn y "Frontier Guardian," yn ysgrifenu fel y canlyn:—"Mae yn dda genym weled ein cyfeillion bob amser, ond pan fyddont yn ein dilyn i'r swyddfa argraffu, a dechreu ymddyddan â'r gweithwyr. Mae hyn yn flinderus iawn iddynt hwy, ac yn rhwystr i'r gwaith. Nid yw argraff-dy yn le i droi mewn i dreulio amser mewn siarad afreidiol. Os ydych am gael y papyrau yn brydlawn, gadewch ni wrthym ein hunain gymmaint a fo posibl, a gwnawn eu rhoddi i chwi. Os bydd genych wir fusnes yn y swyddfa, bydd yn dda genym eich gweled yno; ond os na fydd, gadewch ni wrthym ein

hunain." [Gallai "*ni* UDGORN SEION" ddweyd yr un peth, a rhagor fe ddichon, gan eu bod yn golygu ac yn gweithio hefyd; ond gobeithiant fod y brawd uchod yn llefaru digon drostynt.]

AUR.—Mae aur yn y byd hwn yn cuddio cymmaint o bechodau, ag a wna cariad yn y byd nesaf.

DAU DDRWG.—"Yr ydych wedi tori'r Sabboth, John," meddai rhyw grefyddwr wrth ei fab. "Ydyw," ebe ei chwaer fychan, "a chrib hir mam hefyd, mewn tri o fanau."

Os na fydd i ni sylwi ar ein ffaeleddau, bydd i ni ein hunain eu hanghofio yn fuan.

NI ddaw y dyn nad yw ond yn cyfieithu o hyd, byth yn brydydd; na'r hwn sydd yn copïo o hyd, byth yn baentiwr; na'r hwn sydd yn nofio wrth bledreni o hyd, byth yn nofiadwr: felly, y dynion sydd yn ymddiried yn gwbl ar elusenau ereill, ac heb feddu un diwydrwydd eu hunain, a fyddant yn dlawd o hyd.

RHYFEDDOD.—Galwodd llawer o Saint yn ein swyddfa o fewn y mis hwn, i ddweyd wrthym nad oeddynt yn darllen yr UDGORN, trwy ofyn pa le yr oedd y brawd Phillips yn byw! Darfu i ni hysbysu yn ein rhifyn olaf ei fod yn byw yn y tŷ nesaf atom.

DAIONI CATH.—Bu cath cymmydog yn ymweled â'n swyddfa yn lled aml yn ddiweddar, ond nid ymddengys iddi ddala cymmaint ag un o'r llygod bychain oedd yn gwneyd eu cartref gyda'r argraffwyr. Prynasom drap o'r diwedd, a daliodd hwnw y cyfan mewn ychydig amser; ond tra yr oedd yr un olaf yn fyw yn y trap, daeth Pwssi i mewn, a gosodasom ninnau y trap a'r llygoden o'i blaen ar y llawr; ac os do, ni welsom un o honynt wedy'n, canys yr oedd Pwssi a'r cyfan ar ben tŷ pellenig cyn i ni gael amser i droi!

"ATHRAWON."

Clywch! "Ai athrawon pawb?" gofynai Paul.
Pa'm y gofynodd y fath gwestiwn ffol?
Bu apostolion a phrophwydi gynt,
A gwyrthiau a thafodau, ar eu hynt;
Ond ffoisant hwy ers amser maith ar goll,—
Can's *deacons* ac ATHRAWON 'nawr yw'r OLL:
Perffeithia'r 'rhain y saint, ânt 'mlaen â'r "gwaith,"
A lluniant "gorff" heb draed na phenglog chwaith.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 18.] MEHEFIN, 1850. [CYF. II.

CADWCH GOF-LYFR.

MAE gweision Duw yn y dyddiau diweddaf hyn wedi derbyn ysbryd doethineb, gwybodaeth, a gallu; a byddant yn gyfrifol iddo Ef am y defnydd a wnant o'r unrhyw. Bydd y nefoedd yn ysgrifenu eu gweithredoedd; a bydd yr hyn a ysgrifenir yn cael ei gadw hyd ddydd y farn, i fod yn dyst drostynt neu yn eu herbyn. Dywedodd Iesu wrth y Nephiaid fod "pob peth yn cael ei ysgrifenu gan y Tad, a gorchymynodd hefyd i'w ddeuddeg dyscybl i "ysgrifenu gweithredoedd y bobl hyny; canys allan o'r llyfrau a ysgrifenir y bernir y byd." Mae Iesu hefyd wedi gorchymyn i henuriaid a swyddogion ei Eglwys, yn y dyddiau diweddaf, i gadw coffadwriaeth o'u holl weithredoedd. A ydyw gweision Duw wedi bod yn ffyddlawn yn y peth hwn? Pe byddem ni yn cael ein pwyso yn y glorian ynghylch y mater hyn, ofnwn y buasai llawer o honom yn cael ein hunain yn brin o bwysau. "Yr hwn sydd yn fy ngharu i," medd Iesu, "sydd yn cadw fy ngorchymynion." Anwyl frodyr, os ydym wedi bod yn ddioglyd hyd yn hyn, ac wedi esgeuluso gorchymyn ein Harglwydd, na fydded i ni fod yn ddioglyd nac yn esgeulus o hyn allan. Pryned pob un lyfryn gwyn bychan, ac ysgrifened ynddo ei lafur ei hun, a phob dygwyddiad neillduol perthynol i waith Duw ag sydd yn dyfod o dan ei sylw.

Pe buasai pob Henuriad, yn ystod y pedair blynedd ar bymtheg diweddaf, wedi cadw coffadwriaeth gywir am bob peth a

welodd, a glywodd, ac a deimlodd o ddaioni, doethineb, a gallu Duw, buasai yr Eglwys yn awr yn feddiannol ar lawer o filoedd o gyfrolau, yn cynnwys llawer o wybodaethau pwysig a defnyddiol. Pa faint o filoedd sydd wedi eu hiachâu yn wyrthiol yn yr Eglwys hon, a dim neb wedi cadw un cofiadwriaeth o honynt? A ydyw hyn yn iawn? A ddylai yr amlygiadau gwyrthiol hyn o allu Duw, gael eu hanghofio? A ddylai y wybodaeth o'r pethau hyn gysgu yn nghalonau y rhai hyny sydd wedi eu gweled, a chyrhaedd dim yn mhellach na chlustiau eu cymmydogion? Ni ddylai yr esgeulusdod hyn yn ngweision Duw, fodoli dim yn mhellach. Dylem gadw cof-lyfr, o herwydd fod Iesu wedi ei orchymyn. Dylem gadw cof-lyfr, o herwydd y bydd yn ein llesoli ni ein hunain, a chenedlaethau ein plant ar ein hol. Dylem gadw cof-lyfr, o herwydd y bydd yn gynnorthwy mawr er ysgrifenu hanes cyffredinol o'r Eglwys. Dylai pob iachâd, a phob gwyrth ag y mae Iesu yn ei chyflawni trwy rywrai o'i blant, gael eu hysgrifenu yn gywir, heb osod un lliw ar ddim. Ffeithiau eglur ddylai gael eu rhoddi, nid trwy glywed rhywun yn dweyd, ond trwy wybodaeth sicr. Ysgrifener enwau y personau a iacheir, y tystion, y dolur neu'r afiechyd, y lle a'r amser, a phob peth arall cyssylltiedig. Edryched llywyddion y cynnadleddau fod y pethau mwyaf neillduol yn cael eu hysgrifenu ar Gofres-lyfr y cangenau hefyd; a danfoner y dygwyddiadau mwyaf hynod atom ninnau i'w cyhoeddi.

Dim ond chwech person, sef, Mathew, Marc, Luc, Ioan, Paul, a Phedr, sydd wedi tystiolaethu eu bod yn llygad-dystion o'r gwyrthiau a gyflwynwyd yn oes gyntaf Cristionogaeth. Nid oes un anghredadyn neu berson allan o'r eglwys wedi cyflwyno i wared unrhyw hanes am wyrthiau ag oedd efe yn llygad-dyst o honynt. Yr ydym yn credu fod tystiolaeth y chwech uchod yn wir: hwynt-hwy eu hunain sydd yn tystiolaethu megys llygad-dystion. Os yw yr Eglwys hon yn dangos tystiolaeth miloedd o lygaid-dystion byw ag sydd wedi gweled, teimlo, a chlywed, pwy na fydd yn alluog i weled fod gan Saint y Dyddiau Diweddaf fil mwy o dystiolaethau o blaid gwyrthiau yn y dyddiau hyn

nag y mae yn bosibl i ddwyn er profi y gwyrthiau yn nyddiau yr apostolion? Pwy fydd mor ddall, na wel fod tystiolaeth chwe mil o dystion byw ag sydd wedi gweled gwŷrthiau â'u llygaid eu hunain, yn llawer mwy grymus na thystiolaeth chwech o dystion wedi marw? Pa fodd yr ydym yn credu fod y dyn cloff wrth borth prydferth y deml wedi cael ei iachâu? Yr ydym yn credu hyny o herwydd fod Luc, ysgrifenydd yr Actau, yn dweyd felly: Efe yn unig sydd wedi ysgrifenu y ffaith. Fel gofyniad o'r un natur,—pa fodd y gwna pobl cenedlaethau i ddod gredu fod dyn yn Nghymru, yr hwn oedd hollol fyddar a mud, wedi ei adferu mewn mynyd i glywed a llefaru trwy allu Duw yn ei weision? Credant hyny o herwydd fod rhyw was i Dduw, fel Luc, wedi ysgrifenu yr hanes. Nid yw y dyn cloff a sonia Luc am dano, ddim wedi rhoi i'r byd un hanes o'r wyrth a gyflawnwyd arno ef; ond y mae'r mud a byddar a iachawyd yn Nghymru yn pregethu i dorfeydd. Nid oes un dyn allan o'r eglwys wedi cyflwyno tystiolaeth i waered am y wyrth a wnaed ar y dyn cloff: ond mae golygyddion papyrau, a phersonau anghyssylltiedig a'n heglwys ni, i gyd yn cyfaddef y dygwyddiad rhyfeddol a ddygwyddodd i'r dyn mud a byddar yn Nghymru, ond yr oeddynt yn analluog i gyfrif am hyny; yr un fath ag y dywed Luc, yr oedd yr Iuddewon yn analluog i roddi cyfrif am y wyrth neillduol a gyflawnwyd ar y dyn cloff.

Mae y profion, a ddangosa yr eglwys hon o blaid dwyfoldeb y Testament Newydd, yn llawer mwy, ac yn fwy argyhoeddiadol i'r anffyddiwr, na'r holl dystiolaethau hanesyddol a gyhoeddwyd gan Paley, Lardner, a dynion mwyaf dysgedig yr oes Mae cyflawniad gwyrthiau yn ein dyddiau ni yn brawf i'r anffyddwyr fod addewidion ein Hiachawdwr yn y Testament Newydd yn wir. Os oes gwyrthiau yn cael eu cyflawni yn awr, medd yr anffyddiwr, gallent gael eu cyflawni hefyd yn y dyddiau gynt, fel y tystia chwech ysgrifenydd y Testament Newydd. Pan y mae Iesu yn cyflawni yr addewid a wnaeth i'r credinwyr, ac yn achosi arwyddion i'w canlyn hwynt, mae yn rhaid fod y sectariaid yn wir ddall wrth waeddi fod dydd gwyrthiau wedi darfod. Mae

e dawniad geiriau ein Harglwydd i'r credinwyr yn dangos i'r onest ei galon, o bob cenedl, y gwahaniaeth rhwng ei eglwys ef ac eglwysi Pabaidd a Phrotestanaidd, y rhai a roddant heibio yr arwyddion, gan feddu ffurf yn amddifad o alluoedd.

Bydded i'r Saint buro eu calonau o flaen yr Arglwydd, a dysgu ei orchymynion a'u gwneuthur. gan geisio yn ddyfal yr Ysbryd Glân gyda chalonau addfwyn a gostyngedig, fel y byddo i alluoedd y deyrnas hon gael eu hegluro yn fwy nerthol, er dyryseu y gau athrawiaethau a dynoethi y dichellion pregethwrol sydd mor gyffredinol trwy yr holl wlad. Ymdrechwch adnabod ewyllys Duw, ac yna gwnewch hi; a bydd i chwi gynnyddu mewn ffydd a gallu nes y cryna y cenedloedd yn eich presennoldeb.

BARNWYR YR "UDGORN."

Yn fynych condemnir yr Udgorn gan ddynion,
O eisieu cael ynddo rhyw stori ar droion
Am ryw weinidog fo'n filain am geiniog,
Ac hefyd yn chwannog o'r meddwon.

Ac arall ddyweda, fel pe bai ar ddigio,
Ni chym'raf yr Udgorn—mae'n trin y dybaco;
Gwell genyf gael llonydd gan bawb fel eu gilydd,
Ac eistedd yn ddedwydd, a 'smocio.

Na, na, medd y trydydd, a'i olwg yn chwerw,
Un brwnt yw'r dybaco—mae gynddrwg a'r cwrw;
Ond carwn fy hunan gael mwy o ymddyddan,
A 'chydig ymgecran a thwrw.

Taw, taw—'rwyf yn credu fod digon o gynhwr'
Yn mysg yr enwadau, atebai rhyw ffermwr,
Gan waeddi ei waethaf, Rhowch hynt California,
Ac yna ni chadwa'i ddim dwndwr.

Ar hyn dyna ddoethyn yn taflu ei olwg,
Gan ddechreu llefaru a charthu ei wddwg—
Mae gormod o bethau nad oes dim o'u heisieu,
Yn dod trwy'r papyrau, mae'n amlwg.

Oes, oes, medd rhyw brydydd, mae'r holl ddarllenyddion
Yn achwyn o gwmpas, o eisieu penillion;

Ac yna'n difyru gaem oll fel un teulu,
Peth hyfryd yw canu gan ddynion.

Ac arall fyn hanes y gwledydd a'r gweithiau,
A phrisoedd y defaid, y moch, a'r ceffylau;
Am na chaiff hyny, mae'r gwalch hwn yn gwgu,
Gan ddechreu mawr ffromi ar brydiau.

Ac ambell i ffolddyn ddyweda ei feddwl,
Ei fod ef yn dysgwyl cael clywed y cwbl;
Ac felly 'rwy'n tystio, nas gellir eu boddio,
Pe byddis yn treio'r fath drwbl.

A minnau a weddiaf dros y Golygydd,
Am iddo gael cymhorth gan Ysbryd yr Arglwydd,
Fel byddo trwy hyny yn gwir adeiladu,
Y Seintiau trwy Gymru yn ebrwydd.

Tre-Sior. T. H.

BUDDIOLDEB BEIBLAU I'R PAGANIAID.

WILLIAM—Boreu da i chwi, Thomas. Buasai yn dda genyf pe buasech yn ein capel ni neithiwr, pan oedd ein gweinidog yn son am ddanfon Beiblau i'r Paganiaid. O, fel y teimlem wrth ei wrando. 'Rwyf yn siwr, pe buasech chwi yno, nad arosech ragor gyda'r Seintiau.

Thomas—Wel, rhowch glywed pa beth a ddywedodd; hwyrach fod ganddo rywbeth werth ei wrando. Buais fy hunan yn arfer gwrando llawer ar yr Independiaid yn son am y paganiaid.

William—Dywedodd fod rhwymau mawr ar Gristionogion y wlad hon i anfon y Beibl i blith y paganiaid, yn eu hiaith eu hunain, fel y gallont wybod, fel ninnau, am ffordd y bywyd. Mynegodd am y miloedd a ysgubir bob blwyddyn i'r byd arall, yn amddifad o'r gyfrol santaidd; a dywedodd y dylem ni werthfawrogi ein breintiau, o herwydd fod genym gymmaint o Feiblau, a theimlo hefyd dros y paganiaid.

Thomas—Ai dyna fel y dywedai ef, ynte? Mae y Beibl yn dda ac yn ddefnyddiol i bawb, mae yn wir, ond pa le y cawsoch chwi gommisiwn i gyfieithu, cyhoeddi, a dosparthu y Beibl i'r paganiaid, na neb arall? Fe roddwyd commisiwn i bregethu yr efengyl i'r holl genedloedd, ond nid i chwi y rhoddwyd ef, eithr i'r deuddeg apostol; ond ni roddwyd commissiwn i neb gyfieithu

a dosparthu beiblau! Os ydych am ddilyn yr apostolion, gadewch y cyfan yn llonydd, a phregethwch yr efengyl yn unig. Nid yr efengyl yw y Beibl, canys yn mhell wedi dechreu pregethu yr efengyl, yr ysgrifenwyd llawer o'i gynnwysiad. Ni all y Beibl achub neb; yr efengyl, yr hon yw y "trysor" sydd mewn "llestri pridd," yn unig sydd yn achub. Mae y Beibl yn sicr o fod yn rhwystr mawr i'ch cenadon chwi ac ereill yn mhlith y paganiaid.

William—Pa fodd yn y byd y gall y Beibl fod yn rhwystr.

Thomas—O herwydd ei fod yn dweyd ynghylch pob peth braidd yn hollol groes i'ch cenadon chwi. Tra dyweda y cenadon mai taenellu o lestr a wneir yn y bedydd, a hyny ar fabanod a phawb, ac nad ydyw er maddeuant pechodau, nac ychwaith o bwys mawr; tystia y Beibl "A hwy a fedyddiwyd ganddo ef *yn* yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau," yr hyn ni allai plant; ac "oddieithr geni dyn o ddwfr, ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw." Tra dywed y cenadon mai ffolineb yw gosod dwylaw ar ol bedyddio, tystia y Beibl i ddau o'r apostolion orfod myned i waered at y Samariaid er gosod dwylaw, cyn y gallent dderbyn yr Ysbryd Glan. Tra dywed y cenadon nad oes arwyddion i ganlyn neb ond yr apostolion, tystia y Beibl, "A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a *gredant*." Tra dywed y cenadon am beidio dysgwyl y doniau ysbrydol, tystia y Beibl y dylid eu "deisyf." Tra dywed y cenadon nad yw yr Ysbryd yn cael ei roddi yn awr yn ei ddoniau eglurhaol megys cynt, tystia y Beibl fod yr addewid o hyny "i bawb yn mhell," a dywed, "Eithr eglurhad yr Ysbryd a roddir i bob un." Tra dywed y cenadon nad oes dim eisieu apostolion a phrophwydi, &c., tystia y Beibl i'r rhai hyny gael eu gosod yn yr eglwys "i berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, i adeilad corff Crist, hyd oni ymgyfarfyddom oll yn undeb ffydd." Tra dywed y cenadon am yru am ddoctoriaid at y claf, tystia y Beibl dros alw ato henuriaid yr eglwys. Mewn gwirionedd, beth bynag a ddywed y cenadon, mae y Beibl yn siwr o'u croesi; ac y mae'r paganiaid, os ydynt yn gallu darllen, yn ffolach nag anifeiliaid, os credant y Beibl a'r cenadon. Buasai yn well i'r cenadon argraffu eu cyffes ffydd, a gadael y Beibl i'r Saint, y rhai yn unig sydd yn unol ag ef yn mhob peth.

William—Wel, yn wir, Thomas, eich cwrdd chwi oedd y lwc oreu i mi erioed. Ffarwel yn awr; byddwn yn frodyr cyn hir.

DIAREBION MORMONAIDD.

Lamp y bydysawd, yr hon a grogir yn y nefoedd, yw yr oreu a mwyaf rhad o bob lamp sydd yn y byd.

Dewisa y dyn call hon o flaen un arall; ond y ffol a gysga tra byddo yr haul boreuol yn tywynu, ac a oleua lamp ar ol iddo fachlud.

Mae hyn yr un fath â thori brethyn o un pen i ddernyn, a'i wnio wrth y pen arall er ei wneyd yn hirach.

Mae yr hwn sydd yn cysgu pan fyddo yr haul yn goleuo, ac yn cynneu ei lamp pan na fyddo, yn diystyru lamp Duw, ac yn niethu ei lygaid a'i bwrs am ddim.

Diwydrwydd sydd yn myned law yn llaw gyda duwioldeb. Mae yn anrhydedd i fod yn amaethwr, oblegid un felly yw ein Tad yr hwn sydd yn y nefoedd. Efe ddarfu blanu gyntaf ar y ddaear.

Mae yn dda hefyd i fod yn daeliwr, oblegid ein Tad o'r nefoedd oedd y taeliwr cyntaf ar y blaned hon. Gwnaeth ef beisiau i Adda ac Efa, pan oeddynt yn ieuainc ac yn ddi-brofiad; ac felly eu dilladu.

Mae yn dda hefyd i ysgrifenu, oblegid yr oedd ein Tad o'r nefoedd yn ysgrifenydd. Ysgrifenodd â'i fysedd ei hun ar y llechau ceryg.

Y mae adeiladu llongau, temlau, a thai, yn dduwioldeb hefyd; oblegid yr oedd Duw yn feistr gwaith yn yr holl gelfyddydau hyn. Efe roddodd batrwn y llong gyntaf i Noah; ac efe oedd prif-adeiliadydd tabernacl Moses, a theml Solomon.

Y dyn doeth a ddilyna ei gynlluniau ef; ond y ffyliaid a adeiladant synagogau yn ol eu meddyliau eu hunain.

Mawr yw dirgelwch anwiredd, a thwyll; ond y mae gwirionedd yn hunan-eglur, ac yn rhwydd i'w amgyffred.

"Gwirionedd yw gwybodaeth o bethau, fel y maent, fel yr oeddynt, ac fel y byddant etto."

Mae pob gwirionedd yn anymddibynol yn ei gylch ei hun. Mae ei gyfreithiau yn hollalluog, yn dragywyddol, ac yn anghyfnewidiol.

"Gwybodaeth, neu oleuni gwirionedd, ni chafodd erioed ei greu, ac yn wir ni ellir ei greu byth."

Gwirionedd yw goleuni—goleuni yw ysbryd—ysbryd yw

bywyd. Gwirionedd, goleuni, ac ysbryd, yw cyfraith y bywyd a'r gweithrediad, trwy y rhai y mae pob peth yn cael eu llywodraethu, a thrwy y rhai y maent yn symud ac yn bod.

Gwirionedd a gyfiawnha.

Gwirionedd a sancteiddia.

Gwirionedd a bura.

Gwirionedd a ddyrchafa ddyn i orsedd y nef, ac a'i corona â bywyd tragywyddol a llywodraeth yn mhresenoldeb y Jehofah.

Mae gwirionedd yn dyfod at ddyn trwy wybodaeth ddirgeledig ac uchel; trwy lais Duw, trwy weinyddiad angylion, a thrwy Ysbryd santaidd prophwydoliaeth a dadguddiad.

Yn eich holl ennilliadau, ennillwch wirionedd, oblegid rhydd hwn fywyd tragywyddol i chwi, ac a'ch corona chwi â chyfoeth ac anrhydedd, y rhai na ddiflanant yn dragywydd.—*O'r Frontier Guardian, Gorph.* 11, 1849.

CAWOD O GIG A GWAED.

Yr ydym yn dyfynu o'r "Fayettville Carolinian," am y 9fed o Fawrth, y dernyn canlynol mewn perthynas i'r rhyfeddod neillduol a welwyd yn ddiweddar yn North Carolina:—"Dydd Mercher, derbyniasom yr ohebiaeth ganlynol oddiwrth Mr. Clarkson, trwy Mr. Holland, o Clinton, a chawn bleser mawr wrth gyflwyno yr amgylchiad rhyfeddol o flaen ein darllenwyr:—'Ar y 15fed o Chwefror, 1850, disgynodd, o fewn 100 llath i dy Thomas M. Clarkson, yn swydd Sampson, gawod o gig a gwaed, oddeutu 30 troedfedd o led, ac mor bell ag yr olrheiniwyd, oddeutu 250 neu 300 o latheni o hyd. Y darnau a ymddangosent yn gig, afu, ysgyfaint, ymenydd, a gwaed. Rhedai peth o'r gwaed ar y dail, ac ymddangosai yn ffresh iawn. Yr oedd tri o'i blant ef (T. M. C.) allan yn y gawod, a rhedesant at eu mam, gan waeddi, 'Mam, mae cig yn disgyn!' Aeth eu mam yn union i weled, ond yr oedd y gawod drosodd, eithr yr oedd y cig, &c., ar hyd y llawr. Yr oedd Neil Campbell, Ysw., yr hwn sydd yn byw gerllaw, yn y fan yn fuan wedi i'r gawod ddisgyn, a barnodd y cwbl fel y tystiolaethir uchod. Yr oedd un o'i blant oddeutu 150 o latheni oddiwrth y gawod, a daeth gan redeg at y lleill, gan ddywedyd ei fod yn arogli rhywbeth fel gwaed. Yn ystod yr amser y disgynai, yr oedd cwmwl uwchben, o ymddangosiad cochlyd, megys cwmwl

gwynt. Nid oedd dim gwlaw. Gellir ymddibynu ar eirwiredd yr uchod; a thrwy Mr. Holland cewch ddarnau o'r cig, y rhai sydd wedi sychu wrth eu cadw mor hir. Yr eiddoch, &c., T. M. C." Mae y darnyn sydd wedi ei adael gyda ni wedi ei chwilio trwy ddau o'r chwyddwydrau goreu yn y lle, ac y mae bodoliaeth gwaed wedi ei brofi; ond nid oedd dim yn dangos pa beth oedd cymeriad y sylwedd. Mae ei arogl pan yn sych, a phan yn wlych mewn dwfr, yr un fath â chig braenedig; ac nid oes braidd ammheuaeth nad dyna beth yw."

Y TAD, Y MAB, A'R YSBRYD GLAN.

Ar ol bwriadu amryw droion, arweinir ni yn awr i ysgrifenu ein golygiadau mewn perthynas i'r Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glân, fel y gallo pawb wybod ein barn ar destunau sydd yn ymddangos mor ddyryslyd i lawer. Y mae y tri uchod yn dal perthynas agos â ni; ac fe ddylai ein bod yn gwybod rhywbeth am danynt; canys y mae un yn Dad i ni, y llall yn Frawd, a'r trydydd yn Ddyddanydd arall. Yn enw y tri hyn y cawsom ein bedyddio, ac y dygwyd ni allan o deyrnas y tywyllwch i deyrnas y goleuni; ac yn awr, wedi derbyn yr Ysbryd Glân, yn ol yr addewid, gallwn wybod pa beth ydyw, a thrwy yr Ysbryd hwn gallwn ddweyd mai y Crist fu ar y ddaear yw y Mab, ac mai y Tad yw y person gogoneddus hwnw ag yr eisteddai Iesu Grist ar ei ddeheulaw yn y nefoedd. Nid un yw y tri uchod; oblegid y mae'r Tad ei hun yn un, a'r Mab yn un, a'r Ysbryd Glân yn un; ac felly un dairgwaith yw tri, ac nid mwy na llai. Mae y Tad a'r Mab yn ddau berson gwahanol; ac y mae yr Ysbryd Glân yn sylwedd sydd yn deillio oddiwrth y Tad a'r Mab. Er hyny mewn llawer o bethau, mae y tri hyn yn un, megys y dangosa yr ysgrythyrau; a gellir dweyd fod y Tad yn Dduw, y Mab yn Dduw, a'r Ysbryd Glân yn Dduw; a bod y tri yn Dduwiau sylweddol. Eithr er mwyn trefn, cawn sylwi ar y tri dan wahanol benau, gan ddechreu gyda'r cyntaf, sef—

Y TAD.

Creda pawb fod y Tad yn Dduw, ac mai gwir yw yr ysgrythyr a ddywed mai *Ysbryd* yw; ond haera llawer mai peth ansylweddol yw ysbryd, tra credwn ninnau mai yr unig beth ansylweddol yw

dim Mae y Tad yn fod sylweddol. Peth sylweddol hollol yw'r defnydd sydd yn ei gyfansoddi. Er hyny mae y defnydd hwn mewn rhai pethau yn dra gwahanol i'r defnyddiau mwyaf adnabyddus i ni; ac mewn pethau ereill y mae yn gymhwys yr un fath a phob defnydd arall. Y mae sylwedd ei gorff yn llanw gwagle yr un fath a rhyw ddefnydd arall; a pherthyn iddo galedrwydd, hyd, lled, a thrwch, fel pob defnyddiau ereill. Nid yw defnyddiau elfenol ei gorff yn gallu meddiannu, ar yr un pryd, yr un gwagle, ag a feddianna rhyw fater arall; ac ni all sylwedd ei berson, mwy na phob sylwedd arall, fod mewn dau le ar yr un amser. Hefyd, gofyna amser i symud ei hun o un man i'r llall. Nid yw wahaniaeth pa mor gyflym yw ei symudiadau, mae amser yn anhebgorol i bob symudiad, buan neu araf. Mae yn gwahaniaethu oddiwrth bob mater arall yn rhagoroldeb ei allnoedd, gan ei fod yn wybodus, yn holl ddoeth, ac yn meddu y gallu o hunan-symudiad i raddau mwy o lawer na defnyddiau garwaf natur. Nid yw fod Duw yn *Ysbryd* ddim yn ei wneyd yn fod ansylweddol. Mae "bod ansylweddol" yn wrth-ddywediad; ac nid yw ansylweddoldeb ond enw arall ar *ddim*. Mae ysbryd yn gymmaint o ddefnydd â'r hyn a elwir yn *origen* neu *hydrogen*. Medda lawer o briodoleddau yn gyffredin fel rhyw fater arall. Mae fferyllwyr wedi darganfod oddeutu trugain math o ddefnyddiau; ac y mae pob un yn meddu ar rai priodoleddau ag sydd yn berthynol i'r lleill, a rhai priodoleddau perthynol iddynt eu hunain nad oes yn meddiant y rhai ereill. Yn awr, ni wnai un fferyllwr, wrth ddosranu ei sylweddau, ryfygu dweyd, Mae y sylwedd hwn yn ddefnyddiol, ond y sylwedd yna sydd yn annefnyddiol, o herwydd ei fod yn gwahaniaethu mewn rhai pethau oddiwrth y cyntaf. Galwai ef y cyfan yn ddefnyddiol, er eu bod mewn rhai pethau yn gwahaniaethu yn fawr. Felly, mae y sylwedd a elwir ysbryd yn ddefnyddiol, er ei fod yn gwahaniaethu yn fawr oddiwrth ddefnyddiau ereill. Nid yw ond ychwanegiad o elfen arall o natur fwy pwerus nag un a ddarganfyddwyd hyd yn hyn.

Gan mai Ysbryd yw Duw, a bod yr ysgrythyr yn dweyd, nad oes gan ysbryd *gnawd ac esgyrn*, meddylia llawer nad yw y Tad yn fod sylweddol; ond yr un peth ydyw meddwl nad yw tŷ neu graig yn sylweddol, oblegid na feddant gnawd ac esgyrn, â meddwl hyny. Gall ysbryd fod ar lun a delw dyn, yn weledig,

ac yn deimladwy hefyd, heb fod yn meddu cnawd ac esgyrn. Ymddengys mai cnawd ac esgyrn yw y gwahaniaeth sydd rhwng dyn ac ysbryd; fel y gallwn ddeall wrth yr hyn a ddywedodd Iesu Grist wrth ei ddyscyblion, pan feddyliasant hwy mai ysbryd ydoedd.

Er fod ysbryd yn sylweddol, ymddengys y medda ar alluoedd i ymeangu a chyfyngu ei hun fel yr ewyllysia. Mae yn ddiau fod ysbryd baban mor fawr ag ysbryd dyn mewn oed, ond ei fod yn cyfyngu ac yn ymeangu ei hun i gyfateb y corff. Yr oedd corff ysbrydol Crist, pan y gwelwyd ef yn flaenorol i'w ymgnawdoliad, yn ymddangos o faintioli dyn; ond pan y ganwyd ef o Fair forwyn, yr oedd yn rhaid fod ei ysbryd wedi ei gyfyngu at faintioli baban, a'i fod wedi hyny yn ymeangu gyda'r corff, nes cyrhaedd ei faintioli blaenorol. Ond er dangos y gallu hwn yn amlygach etto, canfyddwn yn yr ysgrythyrau fod saith o ysbrydion yn medru llettya yn nghorff Mair Magdalen, a lleng o honynt mewn dyn arall. Wedi bwrw y lleng allan o'r dyn hwnw, ymddengys iddynt ymeangu gymmaint nes bod yn alluog i fyned i bob mochyn yn yr holl genfaint, a'u harwain dros y dibyn i'r môr. Ymddengys yn rhesymol wrth hyn nad yw gwahanol ronynau ysbryd mor gydiedig wrth eu gilydd, nad allant fyned i mewn a dyfod allan o gorff, trwy gyfleu eu hunain yn y dull mwyaf manteisiol. Mae yn rhaid hefyd fod gronynau ysbryd yn llawer teneuach nâ gronynau defnyddiau cyffredin, cyn y gallant dreiddio i mewn rhyngddynt, megys ag yr ymddengys y maent yn gwneuthur yn y corff dynol. Mae halen neu siwgr, trwy fod eu gronynau yn fanach na gronynau dwfr, yn gallu ymdreiddio i mewn rhyngddynt, heb wneyd y dwfr ddim yn fwy.

Ond yn awr, cawn fyned yn fwy uniongyrchol i sylwi ar berson y Tad, yn ol ein haddewid, gan ein bod wedi dangos i raddau pa beth ydyw ysbryd. Ac yn gyntaf, cawn glywed pa beth a ddywed y Llyfr Gweddi Cyffredin ynghylch Duw, neu y Tad. Llefara yr erthygl gyntaf fel y canlyn:—

"Nid oes ond un gwir Dduw byw, tragywyddol, *heb gorff, heb ranau, heb ddyoddefiadau* (*passions*); o anfeidrol allu, doethineb, a daioni; Gwneuthurwr a Chynnaliwr pob peth gweledig ac anweledig. Ac yn undod y Duwdod yma y mae tri pherson, o un sylwedd, galluogrwydd, a thragywyddoldeb; y Tad, y Mab,

a'r Ysbryd Glân" Nid yw Eglwys Loegr, yn fwy nâ ninnau, wedi dangos ein hysgrythyrau, i brofi cywirdeb ein haeriadau. Mae hyny yn aros heb ei wneyd, a meddyliwn yr erys byth heb ei wneyd, o rân yr Eglwys, oblegid y mae yn waith lled anhawdd; ond fe ymdrechwn ni i ddyfod ag ysgrythyrau i gadarnhau a phrofi ein dywediadau, oblegid fod hyny yn waith digon rhwydd.

Gan hyny, cawn chwilio yr ysgrythyrau, er gweled a oes rhyw sail i gredu mewn Duw "heb gorff, heb ranau, heb ddyoddefiadau," neu ynte, ryw sail i gredu ei fod yn Dduw yn meddu ar gorff, rhanau, yn gystal â dyoddefiadau neu nwydau. Yn Gen. i, 27, dywedir, "Felly Duw a greodd y dyn ar ei ddelw ei hun;" yr hyn a ddengys pe buasai Duw heb gorff na rhanau, y byddai dyn hefyd yr un fath, gan ei fod wedi ei greu ar ei lun a'i ddelw ei hun. Ond rhag i neb ddilyn esiampl y sarff, yn y fan hyn, i esbonio, caiff yr ysgrythyr esbonio ei hunan. Yn Gen. v, 3, darllenir, "Ac Adda a fu byw ddeng mlynedd ar hugain a chant, ac a genedlodd fab ar ei lun a'i ddelw ei hun, ac alwodd ei enw ef Seth." Yn awr, y mae yn rhaid fod Seth ar lun a delw Adda, yn yr un ystyr ag yr oedd Adda ar lun a delw Duw. Nid rhyw ddelw foesol a feddylir, ond delw corfforol; oblegid yr un fath y llefarir am Adda ac am Seth. Os mai cyfeiriad a wneir at foesoldeb Adda cyn y cwymp, pan y dywedir iddo gael ei greu ar lun a delw Duw; nid cyfeiriad at hyny a wneir mewn perthynas i Seth, canys yr oedd ei dad wedi syrthio o'i gyflwr moesol cyn iddo gael ei genedlu. Peth arall sydd yn profi fod Duw yn meddu corff a rhanau, yw fod Crist "yn wir lun ei *berson* ef," ar ol iddo ymgnawdoli megys dyn. (Gwel Heb. i, 3.) Mae hyn yn dangos fod y Tad yn berson sylweddol, a bod y Mab yn *wir lun* y person sylweddol hwnw. Y mae gan Iesu Grist gorff a rhanau, yn gystal â nwydau; ac y mae yn rhaid fod hyny gan Dduw hefyd, onide ni allai Iesu Grist fod yn wir lun ei berson Ef. Y mae yn wir fod cyrff nefol a chyrff daearol; ond y mae eu delw yn gyffelyb. Yr oedd Crist ar lun a delw dyn wedi ei adgyfodiad, yn gystal a chyn ei groeshoeliad; ac yr oedd mor debyg wedi adgyfodi, ag o'r blaen, fel y gallai ei ddysgyblion yn rhwydd ei adnabod, pan y bu yn cyd-fwyta â hwynt.

Yr oedd holl ymddangosiadau Duw i Abraham, yn ddigonol

i brofi ei fod yn meddu corff, rhanau, a nwydau, fel dyn, pe na buasai dim arall yn profi hyny. Yn Gen. xviii, dywedir i'r Arglwydd, yn nghwmpeini dau angel, ymddangos i Abraham yn ngwastadedd Mamre. Yr oedd yr Arglwydd yn cerdded tuag at Abraham, a rhedodd yntau i'w gyfarfod; yna gorchymynodd Abraham am ddwfr er golchi traed yr Arglwydd a'r angylion; a mynodd deisenau, a "llo tyner a da," ac ymenyn, ac a'u gosododd o'u blaen; "a hwy," medd yr ysgrythyr, "a fwytasant." "A'r gwyr a godasant oddi yno, ac a edrychasant tua Sodom; ac Abraham a aeth gyda hwynt, i'w hanfon hwynt." "A'r gwyr a droisant oddi yno, ac a aethant tua Sodom: ac Abraham yn sefyll etto gerbron yr Arglwydd;" "a'r Arglwydd a aeth ymaith pan ddarfu iddo ymddyddan ag Abraham." Yn awr, os nad oedd yma gyrff sylweddol, pa fodd yn y byd y gellid golchi eu traed, &c.; a pha fodd y gallent hwythau fwyta cig llo a theisenau? Ond, meddai rhywun, cyrff benthyg oedd ganddynt. Caniateir hyny yn rhwydd, pan y caffo ei brofi o'r ysgrythyr; eithr nid cyn hyny: yr un peth fuasai dweyd mai corff benthyg oedd gan Abraham hefyd. Ond na cham-ddealler ni ynghylch y cyrff hyn: dweyd ydym fod gan yr Arglwydd, a chan bob ysbryd arall, gorff sylweddol; ac y gall corff fod yn sylweddol, heb feddu cnawd ac esgyrn. Mae yr Arglwydd, yn fynych, yn yr ysgrythyrau, yn cael ei alw yn "graig," "amddiffynfa," "tŵr," "tarian," &c.; ond nid oes neb wedi ei weled yn ymddangos ar lun pethau felly, eithr ar lun dyn yn unig.

Diohon y dadleuir erbyn hyn fod Ioan yr apostol yn dweyd, "Ni welodd neb Dduw erioed" (Ioan i, 18); a chan hyny mai ofer yw dwyn enghreifftiau o'r Hen Destament er profi i'r gwrthwyneb. Yn wir, mae Duw hefyd wedi dweyd wrth Moses, "Ni'm gwel dyn, a byw," yr hyn sydd yn cadarnhau y dywediad uchod. Ond os darllenir yr ysgrythyr gyssylltiedig (yn Exodus xxxiii, 18—23), ceir gweled fod Moses yn ceisio gan yr Arglwydd, "Dangos i mi, atolwg dy *ogoniant*;" i'r hyn yr atebodd yr Arglwydd, "Ni elli weled fy *wyneb*: canys ni'm gwel dyn a byw;" a dywedodd hefyd, "Wele fan yn fy ymyl, lle cai sefyll ar y graig: a thra yr elo fy NGOGONIANT heibio, mi a'th osodaf o fewn agen yn y graig; a mi a'th orchuddiaf a'm llaw, nes i mi fyned heibio. Yna y tynaf ymaith fy llaw, a'm *tu cefn* a gai di ei weled; ond ni welir fy *wyneb*," sef ei wyneb

yn ei ogoniant, wrth gwrs; canys dywed adn. 11 fod yr Arglwydd, yn flaenorol i hyny, yn llefaru wrth Moses "wyneb yn wyneb, fel y llefarai gwr wrth ei gyfaill." Etto, y mae amgylchiad arall hefyd yn yr ysgrythyr, yn rhoddi goleuni mawr ar y mater uchod, ac yn dangos fod Duw yn weledig, a bod ganddo gorff teimladwy megys dyn. Yr amgylchiad hyny yw, ymdrech Jacob â Duw. Yn Gen. xxxii, 24—30, darllenwn fod Jacob yn ymdrechu â gwr, nes codi y wawr, er cael bendith ganddo; ac iddo ofyn i'r gwr ei enw, yr hwn a atebodd, "I ba beth y gofyni hyn am fy enw i?" "Ac yno efe a'i bendithiodd ef. A Jacob a alwodd enw y fan, Peniel: oblegid *gwelais Dduw wyneb yn wyneb, a diangodd fy einioes.*" Ni wyddai Jacob ar y dechreu mai â Duw yr oedd yn ymdrechu, er ei fod yn ei weled; ond wedi gofyn am ei enw, a chael ei fendithio ganddo, deallodd pwy oedd rhwng ei freichiau, a gwelodd Dduw wyneb yn wyneb; ond nid yw yn ymddangos iddo weled ei ogoniant, yn neillduol gogoniant ei wyneb, onide ni allai ddianc yn fyw; canys ni ellir gweled ei wyneb ef yn ei ogoniant, a byw. Ni ellir gweled Duw mewn un ffordd, heb fod dyn yn feddiannol ar offeiriadaeth Melchisedec, yr hon sydd yn meddu hawl i gyfrinachu â Duw wyneb yn wyneb, fel Moses. Yr oedd Moses yn sefyll yn ngwyddfod yr Arglwydd yn fynych; ond pe gwnelai y bobl hyny, syrthient yn farw o'i flaen; canys ni allent edrych ar wyneb Moses, pan yr oedd yn dyfod i waered o'r mynydd, serch edrych ar wyneb Duw. Mae gallu gan Dduw i guddio ei ogoniant pan y myno, a dangos dim ond ei berson; ac ni chofiwn yn awr fod neb ond Moses wedi gweled Duw yn ei ogoniant, ac nid heb gryn ofal y dangosodd Duw ei hun yn y dull hyny iddo ef, rhag iddo farw.

Fe welir, bellach, fod gan y Tad gorff, rhanau, a nwydau, megys dyn; a'i fod yn medru clywed, siarad, bwyta, cerdded, &c., ac yn alluog i ddigio neu garu. Ond nid yw fod Duw ar lun a delw dyn, neu yn hytrach fod dyn ar lun a delw Duw, yn gwneyd i Dduw fod fel dyn yn mhob peth. Na, canys y mae Duw yn meddu ar alluoedd rhagorach nâ dyn: nid yn unig y mae yn gallu cerdded, ond hefyd ehedeg o un man i'r llall yn yr awyr, yn ol ei ewyllys, megys y gwelir yn Gen. xvii, 22; xi, 5; xxxv, 13. Eithr mae yn amlwg y daw dynion i allu symud felly trwy yr awyr, megys ag y mae Enoc ac Elias, trwy eu ffydd, wedi gwneuthur. Yn yr adgyfodiad wedi meddu cyrff ysbrydol o

gnawd ac esgyrn, fel corff gogoneddus Iesu Grist, bydd lluoedd yn ehedeg i'r awyr i gyfarfod â'r Arglwydd.

Er ceisio profi nad oes gan Dduw gorff, ond mai rhywbeth ydyw sydd yn mhob man ar unwaith, ac yn anweledig ac annirnadwy i bob dyn, cyfeirir yn aml at eiriau Dafydd, yn Salm cxxxix, 7—10—"I ba le yr af oddiwrth dy *ysbryd*? ac i ba le y ffoaf o'th wydd? Os dringaf i'r nefoedd, yno yr wyt ti: os cyweiriaf fy ngwely yn uffern, wele di yno. Pe cymmerwn adenydd y wawr, a phe trigwn yn eithafoedd y môr; yno hefyd y'm tywysai dy law, ac y'm daliai dy ddeheulaw," &c. Yn awr, dangos mae Dafydd mai *ysbryd* yr Arglwydd, ac nid efe ei hun, sydd yn bresennol yn mhob man. Mae yr Ysbryd, fel y cawn ddangos etto, yn gallu bod mewn llawer man ar yr un pryd; a gellir dweyd am dano, yn ddigon priodol, ei fod yn holl-bresennol, er nad ydyw yr un gronyn yn holl-bresennol. Ond rhagor ar hyn etto.

Hefyd, er dangos fod Duw mewn mwy nag un man ar yr un pryd, cyfeiria llawer at Deut. iv, 39—"Yr Arglwydd sydd Dduw yn y nefoedd oddi arnodd, ac ar y ddaear oddi tanodd; ac nid neb arall." Y mae hyna yr un peth â dweyd fod Victoria mewn mwy nag un man ar yr un pryd, o herwydd ei bod yn Frenines yn Lloegr yma, ac yn yr Iwerddon draw. Mae yr Arglwydd yn Dduw yn mhob man; ond nid yw hyny yn profi ei fod ef ei hun yn bresennol yn mhob man ar yr un amser. Mae hyny yn groes i reswm, ac yn groes i ysgrythyr. Mae meddwl fod Duw yn llanw pob man ar yr un pryd, yr un fath â meddwl fod teyrnas Dduw o fewn calon dyn! Tybia llawer hyny. Cyn y gallai pob dyn feddu teyrnas Dduw, buasai raid i Dduw drefnu rhagor o deyrnasoedd nag un; am y buasai brenin, swyddogion, cyfreithiau, a deiliaid un deyrnas yn myned i galon un dyn! Clywsom rai, wrth ddadleu hefyd dros holl-bresennoldeb Duw, yn dweyd ei fod yn bresennol yn nghalon y meddwyn, y lleidr, a'r godinebwr, yr un fath ag yn nghalon y Cristion. Yr oedd hyny yn eithaf cysson, os mai un felly yw Duw; ond pa le y mae'r ysgrythyr sydd yn egluro hyny. Nid un felly oedd Duw Abraham, Isaac, a Jacob; yr oedd hwnw yn esgyn ac yn disgyn, ac o faintioli gwr; yn bwyta, yn siarad, ac yn ymdeithio ar hyd y ddaear. Nid Duw disylwedd oedd hwnw, canys yr oedd Jacob yn ymdrechu ag ef am hir amser, a chafodd gyfleusdra i wybod fod yno gorff

sylweddol a theimladwy. Mae y dynion sydd yn addoli Duw ansylweddol, di-ffurf, di gorff, anweledig, anamgyffredadwy, yn ffolach nag infidelaid. Dylai doethion ein gwlad gywilyddio am eu bod wedi myned mor ynfyd. Mae hyd y nod y paganiaid yn gallach o'r hanner: mae duwiau y rhai hyny yn debyg mewn rhai pethau, megys maintioli, defnydd a dull; ond am dduw crefyddwyr y wlad hon, mae yn bob peth ac yn ddim. Nid oes achos ofni y tŷn neb lun y duw sectaraidd; ond am Dduw Israel, yr oedd y bobl mor fedrus i dynu ei lun ef, fel y gorfu i Dduw ei hun wahardd hyny yn bendant, rhag iddynt addoli y llun, yn lle y gwir Dduw.

Wedi dweyd mwy nag oeddym yn feddwl ynghylch y Tad, cawn ohirio sylwi ar y Mab a'r Ysbryd Glân hyd y nesaf.

CYMMANFA GYFFREDINOL NEILLDUOL, AC YMWELIAD YR APOSTOL J. TAYLOR A CHYMRU.

Ar y 9fed o Fehefin presennol, cynnaliwyd cymmanfa gyffredinol neillduol, yn Merthyr-Tydfil, er groesawu ymweliad yr Apostol John Taylor â'r lle, yn ol ei addewid ychydig ddyddiau yn flaenorol. Agorwyd y gymmanfa, yn Neuadd y Cymreigyddion, am unarddeg, gan y Llywydd Phillips, trwy ganu a gweddio. Yna wedi iddo ddysgu yn effeithiol am ryw amser, daeth y newydd i'r neuadd fod yr Apostol wedi dyfod i mewn gyda'r ager gerbyd, ac y buasai yn fuan yn bresennol yn y neuadd. Yn y cyfamser, darllenodd y brawd Davis, yn Gymraeg ac yn Saesneg, gynnrychioliad Cymru oddiar Nadolig diweddaf hyd y 1af o Fehefin, yr hwn sydd fel y canlyn:—

Rhif.	*Cynnadleddau.*	*Cang.*	*A.*	*Hen.*	*Off.*	*Ath.*	*Di.*	*Tör*	*Mar.*	*Ymf.*	*Bed.*	*Oll.*
1	Dwyreiniol Morganwg	23	2	136	87	105	53	82	7	43	280	1803
2	Gorllewinol Morganwg	18	1	69	31	31	16	17	2	0	92	548
3	Sir Fynwy	14	0	64	32	30	22	35	5	1	114	652
4	Sir Gaerfyrddin	17	0	72	34	33	17	40	1	7	96	648
5	Sir Benfro	11	0	15	9	6	4	8	0	13	46	179
6	Sir Aberteifi	4	0	12	9	2	3	1	1	0	14	73
7	Sir Fon	4	0	10	6	1	1	7	1	0	18	76
8	Sir Feirionydd	5	0	12	7	1	1	8	0	1	22	75
9	Sir Frycheiniog......	5	0	10	4	2	4	16	0	4	18	69
10	Sir Ddinbych.........	4	0	11	14	5	6	2	0	0	21	143
11	Sir Fflint	5	0	12	9	3	1	6	0	2	10	79
	Cyfanswm	110	3	423	242	219	128	222	17	71	731	4342

[Y mae 15 o gangenau, yn cynnwys oddeutu 450 o aelodau, wedi eu cyflwyno drosodd o Gymru i Gynnadledd Sir Henffordd, yn Lloegr, oddiar y Cynnrychioliad blaenorol, yr hyn sydd wedi lleihau y cyfanswm.]

Yna, oddeutu deuddeg o'r gloch, wedi i'r Apostol Taylor bresenoli ei hun ar yr esgynlawr, canodd y Saint y "Welome Hymn," yr hon a gyfansoddodd y brawd Davis i ateb yr amgylchiad. Ar ol hyny, galwodd y Llywydd ar yr Apostol i anerch y bobl, yr hyn a wnaeth yn debyg i hyn:—

"Nid wyf fi," ebe efe, "wedi dyfod yma i ddangos fy hun, ond i'ch gwneuthur chwi i ddeall. Mae yn dda genyf gael bod yn eich plith unwaith yn rhagor; a gallaf ddweyd fy mod wedi gweled llawer gwyneb oddiar pan fum yma o'r blaen, ac wedi teithio dros 17,000 o filltiroedd. Y pryd hyny, gadewais fy ngartref, os mai gartref oedd anialwch Council Bluffs, yn nghwmni Orson Hyde a P. P. Pratt; a thrwy ddadguddiad, daethom ein tri drosodd i'r ynys hon, i ddiwygio yr eglwys; ac oddiar hyny y mae yn dda genyf fod llawer iawn o waith wedi ei wneyd. Yr wyf yn dyfod yn awr o'r Dyffryn, i fyned at genedl arall. Darfu i mi gyfarfod ar y ffordd â'ch anwyl Gapt. Jones, o fewn ychydig filltiroedd i'r Dyffryn; ac yr oedd efe a'i gwmpeini yn bur gysurus. Canasant hymn Gymreig, a boddlonwyd fi a'r apostolion ereill yn fawr, a darfu i ni eu bendithio hwynt. Mae Capt. Jones yn ddyn da, ac y mae genym ni yma ddynion da hefyd; mae yr Ysbryd o'm mewn yn tystiolaethu hyny. Mae yn llawenydd genyf weled y gynnulleidfa hon, ac yr wyf yn eu bendithio yn enw Iesu Grist. Yr ydym oll yn cyd-ddyoddef yn mhob sefyllfa. Dywed rhai fod erlidigaeth yn anhawdd ei dyoddef; ond ni ddylai hyny ofidio dim arnom, canys trwy ddyoddefiadau y mae i ni gael ein perffeithio. Efelly y cafodd y dyscyblion gynt eu perffeithio. Nid yw erlidigaeth erioed wedi ein niweidio; nac ydyw; ac nid yw ychwaith wedi niweidio yr eglwys; canys pob tro ag yr erlidiwyd y Saint allan o'u cyffiniau yr oedd y cyfan er daioni. Yn nhalaeth Missouri, cyn i'r apostolion gael eu gyrru i'r wlad hon, erlidiwyd y Saint yn greulawn, a dinystriwyd eu meddiannau; ac wedi casglu gymmaint a allent o'r gweddill, diangodd y Saint i le arall. Dyoddefodd llawer yn enbyd o'r herwydd; gwelais hwynt mewn pob math o galedi. Ond yn lle bod hyn yn troi er niwed, yr oedd y cyfan yn troi er daioni; ac er fod rhai yn colli eu bywydau, etto yr oeddynt yn marw yn yr Arglwydd. Gall yr Arglwydd wneuthur â ni fel y myno—naill ai ein cadw i lawr, neu ein codi i fyny. I Nauvoo, yn Illinois, y daethant wedi hyny; ac er colli llawer yn flaenorol,

daethant yn fuan i feddiant o well dinas a gwlad nag un o'r rhai blaenorol. Cawsant yno bob peth ag oedd yn perthyn i freintiau dinas. Llwyddasant yn fawr yn y lle hwnw, nes y rhagorai eu dinas ar bob un yn Illinois, ac yr oedd eu teml yn adeilad heb ei gyffelyb yn y dalaeth. Erbyn hyn yr oedd pawb yn eu parchu, ac yn erfyn eu ffafr. Ond yn fuan eilwaith, cymmerodd y gelynion achlysur i'w herlid oherwydd eu crefydd, nes i Joseph ac Hyrum gael eu merthyru ganddynt. Yr oedd gallu gan y Saint i orchfygu, ond etto ni wnaethant hyny; canys yr oedd yn well ganddynt i ffoi i'r mynyddoedd, gan adael eu holl olud ar ol—ffermydd, &c., rhagorach nâ dim a welir yn y wlad hon. Yr oedd yr apostolion yn gwybod am California cyn i Joseph gael ei ladd; canys yr oeddwn i fy hun, fel y gŵyr Dr. Levi Richards, wedi cyfansoddi cân ynghylch "Upper California," yn ystod yr amser hyny. Nid oedd Nauvoo ond lle i aros megys am dymmor; yr oeddym ni wedi cael gwybodaeth am wlad arall, a dangosodd yr Arglwydd y fan. Yn amser yr erlidigaeth ddiweddaf hon, yr oedd y gelynion wedi credu yn hollol fod Mormoniaeth wedi darfod, eithr daethant yn fuan i wybod fel arall. Yr oedd y cyfan a wnaethent yn troi er daioni, serch i ni adael teuluoedd mor anwyl â theuluoedd Saint Cymreig. Mae Duw wedi dangos mae efe yw ein Duw ni. Wel, pa fodd y mae yn awr ar y Saint wedi cyrhaedd y Dyffryn? a ydynt wedi eu dinystrio? O, na; eithr dywed y byd eu bod yn bobl dda a pharchus, am eu bod yn llwyddo. Felly yr ymddygant bob amser pan fyddo y Saint yn llwyddo, ond fel arall yn hollol pan fyddont yn cael eu herlid. Cefais barch mawr fy hunan wrth ddyfod tuag yma trwy y Taleithiau—nid oedd eisieu dweyd rhagor na'm bod yn dyfod o'r Dyffryn. Mae y byd yn ein caru yn awr, o herwydd eu bod yn meddwl, efallai, ein bod yn gwybod rhywbeth ynghylch yr aur. Wel, a ydyw y Saint yn dlawd yn awr, ar ol yr holl erlid? Nac ydynt ddim; canys y maent yn cael eu bendithio ar eu canfed. Mae ganddynt ddyffryn rhagorol, yn alluog i godi pob math o lafur, megys yd Indiaidd, gwenith, haidd, ceirch, rhyg, cloron, a phob peth a ellir ei godi yn y wlad hon, a llawer o bethau hefyd nad ellir eu codi. Hefyd, y mae ganddynt Lywodraeth Ddarpariadol, yn cynnwys llywodraethwr, ysgrifenydd y dalaeth, seneddwyr, barnwyr, &c., a chynnrychiolwyr yn y Senedd, yn Washington, yn ceisio cael eu derbyn i'r Undeb, megys talaeth neu

diriogaeth. Os bydd i ni gael ein dymuniad, ac y mae yn lled debyg y cawn, byddwn yn meddu ar diriogaeth dau cymmaint â Lloegr, Iwerddon, a Scotland ynghyd. Os mai talaeth a gawn, bydd i ni gael dewis llywodraethwr, a phob swyddwyr angheurheidiol ereill, ynghyd â gwneyd cyfreithiau, ein hunain; ond os mai tiriogaeth a gawn, Llywydd yr Unol Daleithiau fydd yn dewis y cwbl, os na threfnir fel arall, ac i ni gael llywodraethu ein hunain. Mae pob talaeth i gynnal ei llywodraeth ei hunan; ond Congress sydd i dalu at lywodraeth pob tiriogaeth. Fe gawn un neu y llall, a gobeithiwn y cawn y goreu. Mae yr argraffwasg yn awr yn gweithio o'n plaid, ac yn wir mae llawer o foneddigion yn gwneyd yr un peth.—Gallaf hefyd ychwanegu am y Dyffryn, ei fod yn le da i fagu defaid: a bwriadaf, pan ddychwelaf, gymmeryd bugail Cymreig gyda mi [pan ddywedai y brawd Howells, 'Take me, brother']. Pan aeth y Saint yno gyntaf, yr oedd yr anifeiliaid braidd wedi eu gweithio allan, trwy ddyoddef caledi, a gorfuwyd lladd llawer; ond yn awr mae y gweddill, er yn druain gynt, yn dewion braf. Mae genym ddinas oddeutu dwy filltir o hyd, ac oddeutu un a hanner o led; ac y mae'r heolydd yn 44 o droedfeddi o led, fel na fydd achos i neb sathru eu gilydd wrth basiaw. Mae y tir yno am oddeutu 5s. yr erw; ac y mae yno eisoes amryw o ffermydd da, melinau, &c.; a dwy o ddinasoedd ereill yn cael eu sefydlu. Yr oedd y Saint ar y cyntaf yno yn brin o ddillad gwaith; ond cyn pen amser, daeth lluoedd o wyr yr aur heibio, a gwerthasant eu dillad i'r Saint, o herwydd na allent eu cario yn mhellach. Yr oeddynt yn rhatach yno nag y gellid eu cael yn St. Louis. Yr oedd yno lawer o nwyddau ereill hefyd ganddynt, y rhai a fuont o les mawr i'r Saint, yn lle yr ychydig lwch aur ag oeddynt wedi gasglu. Mewn gair, yr oedd y Saint yn meddu pob peth angenrheidiol—pawb yn cael eu digoni, os nad oedd ambell un yn rhy ddiog. Nid wyf wedi gweled pobl mewn un man yn gystal eu golwg â'r Saint yn y Ninas y Llyn Halen. Yn awr, eu gorchwyl yw myned rhagddynt; a phob un sydd yn ymofyn gardd neu dŷ, rhaid iddynt eu planu a'u codi, ac nid eu dysgwyl yn wyrthiol. Mae pob peth, ynte, yn dda; a chaiff pob un y fraint o osod eu diwydrwydd ar waith. Nid oes neb yn y Dyffryn yn gweithio er mwyn arian; canys os byddant yn gwneyd rhywbeth i mi, neu rywun arall, gwnant ef am ddim, yn hytrach na chym-

meryd eu talu. Nid oes gobaith i neb gael ei gynnorthwyo, os na weithia mewn rhyw ddull neu gilydd. Mae llawer am fyned i'r Urddinas, eithr dylent gofio fod llawer o bethau i'w gwneyd yn flaenorol; rhaid dysgu yr A, B, C, yn gyntaf, ac yna dysgu darllen. Bum i yn hir iawn yn dysgu yspelian '*baker.*' Rhaid i ni yn gyntaf gael ein puro fel yr haiarn yn y ffwrneisiau yna; canys y mae rhai fel pe byddai ganddynt rhy fach o grefydd, ac ereill fel pe byddai gormod. Mae yn rhaid cael yr anmhuredd allan. Cofiwn am Job yn cael ei buro; pan yr oedd yn y ffwrnais, yr oedd y drwg yn berwi allan o hono. Nid yw pawb yn adnabod y metel da, pan fyddo yr anmhuredd yn berwi ar ei wyneb; ond os symudir y gwyneb, ceir gweled y metel da yn ei burdeb. Felly, mae yn rhaid i ni gael ein puro fel y metel, ac yn y diwedd dyoddef ergydion trymion morthwyl y gof Yr wyf fi am wneuthur fel y mae Duw yn ewyllysio, a myned i Seion wedi cael digon o amser yn y ffwrnais i ferwi y drwg allan. Nid wyf fi yn credu mewn gwyneb hir; meddyliwyf nad yw pob peth yn dda lle bo ystum felly. Os yw y galon yn dda, bydd yr hyn a ddaw dros y genau yn dangos hyny. Mae crefydd Iesu Grist yn gwneyd dynion yn hapus a dedwydd; ac os oes rhywrai o'r Saint yn proffesu gwyneb hir, &c., mae yn rhaid fod rhywbeth ar goll yno. Mae pawb sydd yn dilyn egwyddorion da, yn gallu dweyd eu holl feddwl. 'Yr un efengyl sydd genyf yn pregethu yn awr, ag a bregethwyd gynt; ac y mae pawb yn frodyr ag sydd yn gwneuthur yn ol yr efengyl. Nid wyf am i neb blygu i mi, ond yr wyf am i bawb wrandaw ar fy nghenadwri. Perchwch eich llywyddion, ac na ddywedwch ddim yn eu herbyn; canys y mae un a edrych ar ol eich gweithredoedd chwi. Mae y swyddogion wedi eu rheoleiddio er gweinyddu cyfiawnder yn mhob cangen a chynnadledd, fel na fydd achos i neb gael cam. Yn awr, yr wyf yn terfynu, gan eich bendithio oll yn enw Iesu Grist. Amen.'

Yna, wedi penderfynu dal i fyny awdurdodau yr eglwys, a chanu, terfynwyd trwy weddi gan Dr. L. Richards.

Am dri o'r gloch, agorwyd cyfarfod o flaen y Farchnadfa, o herwydd nad oedd un lle arall yn ddigon helaeth, gan y Llywydd Phillips, trwy ganu a gweddio.

Yna galwyd ar yr Apostol i anerch y gynnulleidfa liosog oedd ynghyd. Dymunodd gael ei esgusodi am wisgo ei het. Y peth

mwyaf ei bwys ganddo ef i ddweyd oedd ynghylch teyrnas Duw. Mae llawer yn awyddus iawn i gael gwirionedd, ond y mae t yn anwybodus ynghylch y ffordd. Y mae gwirionedd yn dragywyddol, a phob egwyddorion cyfiawn ydynt yn wirionedd. Arweiniwyd ef rai blynyddau yn ol i boli paham yr oedd cymmaint o wahanol farnau ynghylch iachawdwriaeth dyn; ac yna ymdrechodd chwilio pa beth oedd yr hyn a draethai Iesu Grist a'i ddyscyblion, a daeth i ddeall mai yr hyn ag oedd yn wirionedd y pryd hyny, ddylai fod yn wirionedd yn awr—fod yn rhaid fod gwirionedd yn dragywyddol fel Duw ei hun. Yr oedd Ioan Fedyddiwr gynt yn pregethu bedydd er maddeuant pechodau; ac yr oedd Crist a'i ddyscyblion yn pregethu yr unrhyw hefyd, gan ychwanegu fod yr arwyddion i ganlyn y credinwyr, &c.: pregethwyd yr un peth hefyd gan Pedr ar ddydd y Pentecost. Ac yn awr, ai tybied fod y gwirioneddau dan sylw, yn wir etto yn yr oes hon? Mae yn ddiau eu bod. Pe buasai rhywun yn gofyn iddo ef, fel y gofynid i Pedr ar ddydd y Pentecost, atebasai fel yntau—"Edifarhewch, a bedyddier chwi, yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Ysbryd Glan," &c. Trwy ufyddhau i'r pethau uchod, y derbynia dynion yr efengyl, ynghyd a'i holl ddoniau a'i bendithion. Yna prysurodd i ddangos pa beth yw yr efengyl, a'i bod yn bodoli cyn llunio nefoedd na daear. Nid priodol oedd i Ioan dystio iddo weled angel yn ehedeg â'r "efengyl *dragywyddol*," os nad oedd yn bodoli cyn ymddangosiad Crist. Ac os mai tywyllwch oedd yn nyddiau Moses a'r prophwydi, pan oedd y fath wybodaethau yn cael eu rhoddi, gweddiai ef ar Dduw am roddi y tywyllwch hwnw iddo ef, yn lle y goleuni a fedda crefyddwyr lliosog yr oes hon. Yna dangosodd yr hyn a wnaeth Enoc, Noah, Abraham, Moses, &c., a phrofodd eu bod oll yn feddiannol ar yr efengyl dragywyddol. Yn amser Moses, cafodd y ddeddf ei hychwanegu at yr efengyl, o achos troseddiadau. Ystyriai ef y ddeddf yn fwy o felldith nag o fendith; "yr hon (meddai Paul) nid allai ein tadau ni na ninnau ei dwyn." Wedi hyny daeth Iesu Grist i ryddhau ei bobl oddiwrth y gyfraith, ac i bregethu yr efengyl dragywyddol yn ei symlrwydd cyntaf, a dadguddiodd i'w ddyscyblion ei ewyllys yn ychwanegol. Trwy yr efengyl hon yr oedd gweision Duw, o ffydd i ffydd, yn cyrhaedd pethau mawrion—mor fawr â chael gwybodaeth i'r drydedd nef. Yr oedd yn anghen-

rheidiol fod pob gweinyddwr o ordinhadau yr efengyl, yn cael eu neillduo i hyny. Ordeiniodd Crist ddeuddeg o apostolion, trwy ddadguddiad, i weinyddu yn mhob peth perthynol i'r efengyl; a rhoddodd allu iddynt i rwymo ar y ddaear yr hyn a rwymid yn y nefoedd. Cawsent allu hefyd i faddeu pechodau, trwy fedyddio dynion er maddenant pechodau ; a thrwy weinyddu yn enw Iesu Grist, yr oedd Duw yn rhwymo yn y nefoedd yr hyn a rwymid ar y ddaear. Nid all neb gael ei alw heb ddadguddiad ; ac os nad oes dadguddiad newydd wedi ei roddi, heblaw yr ysgrythyrau, yna nid all y pregethwyr hyny sydd yn gwadu dadguddiad, byth fod wedi eu galw gan Dduw, os na allant ddangos eu henwau yn yr ysgrythyrau. Yna dangosodd lawer iawn ynghylch offeiriadaeth Melchisedec, a'i hawl i weinyddu mewn amser ac mewn tragywyddoldeb. Cyfeiriodd wedi hyny at Joseph Smith, a thystiolaethodd iddo fod gydag ef yn ei fywyd ac yn ei farwolaeth, ac y gwyddai mai dyn da, ac mai gwas i Dduw oedd. Nid oedd efe (Taylor) wedi dyfod yn ei enw ei hun, ond yn enw Iesu Grist ; ac nid oedd yn bostio mewn un ddysgeidiaeth na doethineb, ond yn yr hyn ag oedd wedi dderbyn gan Dduw. Dangosodd y ddyledswydd arbenig o drugarhau wrth bawb, a gwneuthur daioni. Yna gadawodd ei fendith ar bawb, a therfynodd.

Yna cyfododd Dr. Levi Richards i gadarnhau tystiolaeth y brawd Taylor ynghylch Joseph Smith, a dywedodd mai efe (sef Taylor) oedd y dyn a dderbyniodd bedair o fwledi yn ei gorff, pan labyddiwyd y prophwyd a'i frawd.

Wedi canu "Henffych i'r prophwyd," terfynwyd trwy weddi gan y brawd Howells.

Am hanner awr wedi chwech etto, yn yr un man, agorwyd y cyfarfod trwy ganu, a thrwy weddio gan y brawd Giles.

Cyfododd Dr. Levi Richards i ddesgrifio pa beth yw gwirionedd, a'r anghenrheidrwydd o'i feddu ; a dilynwyd ef gan y brawd Howells, yn Gymraeg, ynghylch presennoldeb yr Apostol, er boddlonrwydd cyffredinol.

Yna cyfododd y brawd Taylor, a llefarodd ynghylch pa ffordd yr argyhoeddwyd ef gan P. P. Pratt ; a'r ddyledswydd sydd ar ddynion i fod yn barod i fyw, ac nid i farw. Beth yw marwolaeth i ni, tra y byddom yn feddiannol ar y trysor sydd yn bwrw ymaith ofn ? Nid yw ond megys hun am ennyd. Wedi hyny llefarodd am gyn-fodoldeb ysbrydion, gan ddwyn Iesu Grist yn

enghraifft, yr hwn oedd gyda y Tad cyn canu o sêr y boreu; yn nghyda llawer o bethau ereill. Soniodd hefyd am y trioedd sydd yn tystiolaethu yn y nefoedd ac ar y ddaear, ac yn fuan terfynodd, wedi gwneyd diwrnod da o waith, ag y bydd son am dano am amser hir.

Diweddwyd gan y brawd Richards drwy weddi.

Boreu dydd Llun, am hanner awr wedi deg, agorwyd cyfarfod arall, trwy ganu a gweddio, gan Howell Williams, yn Neuadd y Cymreigyddion.

Wedi i'r brawd Howells adrodd ychydig, yn Gymraeg, o'r hyn a bregethodd yr Apostol y dydd o'r blaen, a dangos fod un o bregethau John Elias yn prophwydo mai yn America yn unig y buasai gwaredigaeth mewn amser i ddod,

Cyfododd y brawd Richards i sylwi ar sefyllfa yr eglwys yn Nghymru, a thrwy y byd; a dywedodd y dylai'r Saint daflu heibio bob peth sydd yn peri anghydfod ynghylch iaith, gwlad, &c., ac ystyried pawb fel eu gilydd.

Yna cyfododd y brawd Taylor, a dywedodd y gwyddai mai dynion da oedd y swyddogion oedd yn bresennol, a'u bod yn dysgu egwyddorion cywir; ac mai "good-hearted fellows" oedd y Saint Cymreig. Yr oedd efe yn ddinasydd o'r byd, ac yn caru pob cenedl; ac os oedd rhyw genedl am fod yn fwy na'r llall, profed hyny trwy ei gweithredoedd da—dyna yr unig wahaniaeth ddylai fod, a dim arall. Ac os oedd rhywun am ddyfod yn fawr, ystyried ei hun yn faban; neu os oedd am ddyfod yn gyfoethog, rhodded i'r tlawd, a derbynia y can cymmaint. Dangosodd yr anghenrheidrwydd o chwilio am wybodaeth mewn llyfrau, a thrwy weddi a ffydd; a'r anghenrheidrwydd o ddosparthu llyfrau Cymreig a Seisnig. Yna dywedodd mai yr offeiriadaeth yw y llywodraeth sydd ar y ddaear ac yn y nefoedd; ac hysbysodd y gellai efe lywodraethu y deyrnas hon yn fwy effeithiol nag y gwneir, ac efo llai o draul, pe buasai y bobl yn gwrandaw arno. Yna soniodd am y Drysorfa Ymfudol, a'r anghenrheidrwydd o ymdrechu o'i phlaid, a therfynodd, wedi rhoi mwy o lawenydd yr efengyl i'r Saint, nag a gawsant erioed o'r blaen.

Yna y Llywydd Phillips a ddangosodd, yn dra effeithiol, ddyledswydd y Saint i ddarllen a lledaenu llyfrau Cymreig a Seisnig, ac ymdrechu achub pob cenedl fel eu gilydd; ac annogodd y swyddogion i ymdrechu myned allan i bregethu.

Wedi hyny, canodd yr Apostol ei gân am "Upper California," yn dra rhagorol; ac eglurodd nad oeddym i feddwl y buasai yr holl genedloedd yn myned i Jerusalem bob blwyddyn i addoli; oblegid ni fuasai digon o le i drigolion yr ynys hon yno, chwaithach trigolion yr holl ddaear. Y meddwl yw, y bydd cynnrychiolwyr pob cenedl yn myned yno yn flynyddol, yn enw y bobl.

Yna, wedi i'r Llywydd ddangos dyledswydd y Saint tuag at y cenadiaethau i Ffrainc, yr Eidal, &c.; canodd y brawd Taylor ei gân hyfrydol "The Seer," nes cyflawni mesur ein llawenydd am amser; yna, trwy weddi, cyflwynodd ni oll i Dduw, a therfynodd y gymmanfa am oddeutu dau.

Cofir yn hir am y gymmanfa hon, ac am gwmpeini ein hanwyl frawd. Nos Lun, pregethodd yn Nghaerdyf i gynnulleidfa lïosog, ac ymadawodd dranoeth i Bristau, er cychwyn tua Ffrainc yn nghwmpeini y brawd Howells ac ereill.

YR YMFUDWYR CYMREIG DIWEDDAF.

DARFU i'r llong "Josiah Bradlee," yr hon a hwyliodd o Liverpool ar y 5med o Chwefror, gyrhaedd New Orleans ar y 18fed o Ebrill, ar ol mordaith dra chysurus. Mae yr Henuriad Thomas Day, llywydd y cwmpeini, wedi danfon llythyr i'r *Star*, yn yr hwn y dywed fod pawb yn iach ac wrth eu bodd, yn Gymry ac yn Saeson. O'r Cymry bu farw un, sef merch Hannah Hughes, Llanelli, yn 10 mis oed; a phriododd pedwar, sef Lewis John Davies, o Forganwg, â Sarah Roger, o sir Benfro, ar y 24ain o Chwefror; a John Carver â Mary Eames, o sir Henffordd, ar y 10fed o Fawrth. Hysbysa eu bod yn parotoi i fyned i'r làn ar hyd yr afon, dan gyfarwyddyd y brawd M'Kensie; a gobeithia y bydd Duw yn eu bendithio y gweddill o'r daith, fel ag y gwnaeth hyd yno. Mae yn ddlau fod ein brawd anwyl Abel Evans wedi ysgrifenu hefyd, nad pa le y mae ei lythyr. Gwelsom ei law ysgrifen mewn llythyr i Bontypridd, yr hyn sydd yn arwyddo fod pob peth yn dda, ond y colled o'i lythyr.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. A YDYW yn unol ag egwyddorion y Saint i ddefnyddio offerynau cerdd mewn addoliad?—*Tomos.*

Ydyw yn eithaf unol; ac y mae Duw y Saint yn eithaf cyfarwydd â hwynt. Mae offerynau cerdd yn gynnorthwyon mawrion i ganu mawl. Pan fyddo yr offerynau yn gofalu am dôn ac amseryddiad, gall y cantorion feddwl mwy am gynnwysiad y gân, ynghyd ag am ei gwrthddrych; eithr, tra yn amddifad o offerynau, gofalant fwy am y lleisiau a'r amser, nag am y mawl, yr hyn a ddylai fod yn benaf yn ngolwg pawb. Yr offerynau oedd yn blaenori gyda Dafydd frenin, a'r mawl yn eu dilyn.

2. Beth yw eich meddwl chwi am yr eglurhad a rydd "Golygydd" Mehefin ar Act. xix, 3? Mae yr eglurhad fel y canlyn:—"'I ba beth gan hyny eich bedyddiwyd? I y Bedydd Ioan,' sef I y sylwedd o fedydd Ioan. Hyny oedd I y *Diwygiad*, neu *I yr hwn oedd yn Dyfod.* Bedydd y Pentecost oedd i Y Diwygiad a Maddeuant Pechodau. Bedyddid i hwn heb un gwahaniaeth pa un ai eu bod wedi eu bedyddio i Fedydd y Diwygiad yn unig, ai peidio. Yr enw neu oruchwyliaeth ol-bentecostawl ar Grist, oedd *yr Arglwydd Iesu.* Ni elwid *yr Hwn sy'n dyfod* arno fel y cyfryw. 'Ni chlywsom ni Pa un a yw yr Ysbryd Glân, ai peidio,' oedd ystyr eu hatebiad; sef Pa un a yw efe yn cael ei *dderbyn.* Clywsent gan Ioan y ceid ef ryw bryd."—Bydd eich sylwadau ar yr eglurhad uchod yn dderbyniol.—*Morgan Edwards.*

Ein meddwl ni yw fod ynddo lawer o bethau anhawdd eu deall. Mae "I y bedydd Ioan," ac "I y sylwedd o fedydd Ioan," yn eiriau dyrysllyd iawn. Gwyddom pa beth yw "I fedydd Ioan;" atebiad yw fod y deuddeg hyny wedi eu bedyddio â'r un fath fedydd ag a weinyddai Ioan Fedyddiwr. Ond pa beth yw "y sylwedd o fedydd Ioan," sydd tu hwnt i'n dealltwriaeth. Mae yn eglur fod pob un a fedyddiai Ioan yn derbyn cyflawn fedydd, a'r sylwedd hefyd, os oedd y fath beth yn bod; canys wedi darfod bedyddio â dwfr, hysbysai Ioan fod un yn dyfod ar ei ol ef, yr hwn a fedyddiai â'r Ysbryd Glan ac â thân. Yn awr, os oedd sylwedd i'r bedydd cyntaf, heblaw dwfr, yr oedd sylwedd hefyd i'r ail fedydd, heblaw yr Ysbryd. Diwygio a gwneyd "pobl barod" oedd Ioan, mae yn wir, pan yn eu bedyddio er maddeuant pechodau; ac nid oes un prawf wedi ei roddi fod neb yn bedyddio ar ol Ioan, a bod ei fedydd ef yn ddiwerth. Yr oedd bedyddiad Iesu Grist, ynghyd â rhai o'i ddyscyblion, yn esiampl i bawb i'w dilyn. Ni fuasai neb a fedyddiodd Ioan yn dweyd, "Ni chawsom ni gymmaint â chlywed a oes Ysbryd Glan;" canys

yr oedd efe yn hysbysu pawb yn ei gylch. Paham nad allai y deuddeg yn Ephesus, os oeddynt wedi eu bedyddio yn gyfreithlawn, dderbyn yr Ysbryd yr un fath â'r rhai hyny ar ddydd y Pentecost? Mae yn rhaid mai gan rywun na wyddai ddim am yr Ysbryd Glan y cawsent eu bedyddio; canys Ioan yn ddiau a dystiolaethai wrth bawb am yr Hwn oedd yn dyfod i fedyddio â'r Ysbryd Glan. Wrth reswm, gorfu ar Paul eu bedyddio yr ail waith, cyn y gallent dderbyn yr addewid; ac felly y rhaid gwneuthur hefyd â'r rhai sydd wedi eu bedyddio yn anghyfreithlawn yn yr oes hon, cyn y derbyniant y "ddawn" addawedig.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR BENFRO.

Cynnaliwyd cymmanfa y sir hon, yn Hwlffordd, ar y 19eg o Fai. Cynnrychiolwyd 11 o gangenau, yn cynnwys 15 o henuriaid, 9 o offeiriaid, 6 o athrawon, a 4 diacon; torwyd allan, 8; ymfudodd, 13; cyfanswm, 179. Galwyd tri o henuriaid, pedwar o offeiriaid, a dau o athrawon, o herwydd fod amryw wedi symud. Penderfynwyd dal i fyny holl awdurdodau yr eglwys.—J. Morris, llywydd; Daniel Williams, ysgrifenydd.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd cymmanfa y sir uchod yn nhref Fflint, ar y 12fed o Fai, pan y cynnrychiolwyd pump cangen, yn cynnwys 12 o henuriaid, 9 o offeiriaid, a 4 o athrawon; 5 wedi eu tori allan, 2 wedi eu derbyn trwy lythyr, 1 wedi ei ollwng, 5 wedi eu bedyddio; cyfanswm, 83. Galwyd tri i swyddi, a chafwyd cyfarfodydd rhagorol o dda, yn mha rai y pregethodd amryw o'r brodyr yn effeithiol iawn.—John Davies, llywydd; Thomas Green, ysgrifenydd.

SIR FEIRIONYDD.

Cynnaliwyd cymmanfa sir Feirionydd, yn Machynlleth, ar yr 20fed o Fai, pryd y cymmeradwywyd y brawd William Evans i fod yn llywydd. Cynnrychiolwyd pump o gangenau, yn cynnwys 12 o henuriaid, 7 o offeiriaid, 1 athraw, ac 1 diacon; 5 wedi eu tori allan, a 4 wedi eu bedyddio; cyfanswm, 75. Pregethodd yr Henuriad Thomas Pugh ynghylch adeiladaeth teyrnas Dduw, yn effeithiol iawn.—William Evans, llywydd; David Roberts, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Mehefin.—Yn y rhanau canol o'n hynys, mae Mehefin yn gyffredin yn fis oer-sych hafaidd. Mae y dyddiau, er hyny, yn eu hyd mwyaf; ac er nad yw y mis hwn oed y trydydd mewn uchder tymheredd, etto y mae ei sychder a'i darthiad yn cyrhaedd y pwynt pellaf. Mae Mehefin yma yn tebygoli i Fai mewn hinsoddau mwy dwyreiniol. Gan fod y dail yn awr yn wyrdd-leision a chyflawn agored, a'r maesydd llafur a gwair yn eu dillad hyfrytaf, dyma yr amser y mae gwyneb natur yn ymddangos brydferthaf. Tua diwedd y mis, cawn weled gwenith yn tywyseni, y rhosyn yn blodeuo, y sifi yn addfedu, a'r cynauaf gwair yn dechreu. Cyfartaledd cyffredin y gwres-fesurydd yw 57 o raddau. Yn ystod y mis y mae llawer o'r prysgeni a'r llwyni yn blodeuo, fel y mae'r gerddi yn arferol o fod mewn gogoniant mawr. Dyma yr amser hefyd y mae'r chwŷn yn gofidio mwyaf ar y garddwr.

Halen.—Mae yr halen a geir yn y Llyn Halen Fawr yn Nghalifornia, yn well nag un a wyddis am dano, at halltu ymenyn, cig, &c. Dyma yr halen cryfaf a gafwyd allan hyd yn hyn. Y mae tair barilaid o ddwfr yn gwneyd un o halen.

Gweddiau Hirion.—Pe buasai Pedr, pan yr ymdrechai gerdded ar y dyfroedd er myned at ei Feistr, a phan yr oedd ynghylch soddi, yn gweddio mor hirfaith â llawer yn y dyddiau hyn, buasai yn y gwaelod braidd cyn myned trwy y rhagymadrodd.

Meddygon.—Dywedai rhywun mai meddygon yw yr efelau cnau sydd gan yr angylion i dynu ein heneidiau allan o'r plisgyn sydd am danynt.

Un o'r Credinwyr.—Pan ddywedai rhywun wrth yr Apostol J. Taylor mai gau-brophwyd a thwyllwr oedd, atebai yntau, "Yr ydych chwi, ynte, yn un o'r credinwyr?" "Ydwyf! yn ddiau," meddai y dyn. "Wel, gyda chwi, yn ol geiriau Iesu Grist, y mae yr arwyddion i ganlyn, onide?" Aeth yn fud yn y man.

Rhinwedd yr enw Mormon.—Adroddai yr Apostol Taylor yma hanesyn lled ddigrif am yr enw uchod. Ymddengys fod rhai o'r llwythau Indiaidd yn bur gyfeillgar â'r Mormoniaid,

oblegid eu bod wedi ymddwyn yn garedig tuag atynt. Yn ddiweddar, pan oedd un o'r aur-gloddwyr yn pasio trwyddynt â'i wagen, cyfarfu â nifer fawr o honynt, a meddyliai fod y cyfan wedi darfod arno, am fod gelyniaeth rhyngddynt hwy â phawb ond y Mormoniaid. Ond, beth bynag, daeth un o'r Indiaid yn mlaen atogan ddweyd "Mormon" Yna daeth i feddwl y dyeithryn i ddweyd "Mormon" yn ateb, gan dybied fod yr Indiaid yn arbed pawb o'r enw hwnw. Y canlyniad fu, iddo dderbyn parch a chynnorthwy mawr oddiwrthynt; a phenderfynodd y dyn, gan fod yr enw mor rhinweddol, i ddyfod yn Formon ei hunan, mor fuan ag y gallai gyrhaedd y Dyffryn.

Y FFORDD I DDINYSTRIO PLENTYN.—1. Gadewch iddo gael ei ffordd ei hun. 2. Caniatewch iddo wario ei wala o arian. 3. Gadewch iddo fyned lle y myno ar y Sabboth. 4. Rhowch ryddid iddo fyned i gwmnïaeth ddrwg. 5. Na fynwch gyfrif ganddo pa fodd y treuliai ei brydnawnau. 6. Na roddwch ddim iddo i'w wneuthur.

ARWYDD DYN DA.—Nid yw y dyn nad oes iddo elynion braidd yn dda at ddim. Mae wedi ei wneyd o ddefnydd mor rhwydd i'w weithio, nes y mae pawb yn treio eu llaw arno. Mae y dyn trwyadl, yr hwn sydd yn meddwl drosto ei hun, ac yn llefaru yr hyn mae yn feddwl, yn sicr o gael gelynion. Maent mor anghenrheidiol iddo ag awyr iach.

CARIAD.—Pan yn dair blwydd oed yr ydym yn caru ein mamau; pan yn chwech, ein tadau; pan yn ddeg, gwyliau; pan yn un-ar-bymtheg, ein gwisgoedd; pan yn ugain, ein cariadon; pan yn bump ar hugain, ein gwragedd; pan yn ddeugain, ein plant; a phan yn drugain, ein hunain.

Y GOLUDOG.—Dywedwyd am un dyn goludog—"Druan ag ef! trafferthodd ddydd a nos hyd ddeugain mlwydd oed, i gasglu ei gyfoeth; a byth oddiar hyny y mae wedi bod yn ei wylio am ei fwyd a'i ddillad.

DEFAID CRIST.

Defaid Crist ei lais adwaenant,
A'i "arwyddion" a arddelant;
Bloeddia'r byd mai 'rhain yw'r bleiddiaid,
Am na wyddant ddim am ddefaid.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 19.] GORPHENAF, 1850 [CYF. II.

SALM.

DEUWCH chwi sydd yn caru yr Arglwydd, a ni a lefarwn am fawr garedigrwydd ein Duw, oblegid ei drugaredd sydd yn dragywydd.

Mae ei ddaioni yn cyrhaedd o genedlaeth i genedlaeth, ac y mae holl blant dynion yn cael eu llesoli.

Pa deyrnged a dalwn i'r Jehofa, yr hwn sydd yn teyrnasu yn y nefoedd, am ei fendithion lliosog a'i ofal mawr am waith ei ddwylaw ?

O herwydd y sawl a weithredant gyfiawnder ac a ofnant Dduw, sydd yn gymmeradwy ganddo ef: nid ydynt amddifad o un rodd dda.

Y mae yn rhoddi gorchymyn i'w angylion i'w dal i fyny yn eu cystuddiau, i'w hachub hwy o'u gofidiau, a'u gwaredu o law a gallu y cadarn arfog.

Megys y mae'r aur yn dyfod o'r tân wedi ei buro o bob sorod, felly y mae ei Saint ef yn dod i fyny o'r oddaith, yn bur ac yn santaidd o'i flaen ef.

Mwy na choncwerwyr ydynt trwy yr Hwn a'u carodd, ac a roddes ei hun drostynt, ac a'u prynodd â'u waed gwerthfawr ei hun.

Iddo Ef y byddo'r anrhydedd a'r gogoniant yn dragywydd.

Y mae geiriau yr Arglwydd yn gwneyd daioni i'r uniawn bob amser, gan oleuo y meddwl a llanw y dealltwriaeth â goleuni a gwybodaeth.

Llais newyddion da, llais dyddanwch a chysur i'r tlawd a'r anghenus.

Yr hwn sydd yn dwyn llawenydd i'r fynwes, ac yn achosi i'r galon ddrylliog i orfoleddu;

Yr hwn sydd yn dryllio llyffetheiriau y carcharor, ac yn torf cadwyni y rhwym;

Yr hwn sydd yn dadlwytho baich trwm y gorthrymedig, ac yn gosod y caeth yn rhydd.

Llais gogoniant ac anfarwoldeb i'r holl fobloedd, am ufydd-dod i iachawdwriaeth, am ad-daliad ac adferiad, am ddyrchafiad a pherffeithrwydd.

O, rhoddwch ddiolch, chwi gyfiawnion, am gymmwynas rad ei air tuag atom ni; goleuni sydd yn llewyrchu mewn tywyllwch dudew, ag sydd yn cyfeirio at y gyfraith ac at y dystiolaeth.

O herwydd y mae gwirionedd wedi tarddu o'r ddaear; ac y mae angel santaidd wedi edrych i waered o'r nefoedd.

Y mae wedi adferu cyflawnder yr efengyl; gwnaeth yn hysbys y drefn gyntefig; ac adnewyddodd yr hen lwybrau;

Y mae wedi adferu yr efengyl dragywyddol; y mae wedi dadguddio pren Ephraim; y mae wedi dwyn yn ol etto archoffeiriadaeth Melchisedec.

Y mae etto wedi danfon y Dyddanydd sydd yn arwain i bob gwirionedd, a'r hwn sydd yn dangos pethau i ddyfod.

Mae y gostyngedig yn gorfoleddu yn ngeiriau y *llyfr*. Mae y byddar yn clywed, y mud yn llefaru, y dall yn gweled, a thafod y cecianwr yn cael ei ryddhau.

Mae y dyn cloff yn neidio fel yr hydd; a'r ysbryd cystuddiedig sydd yn llawn o lawenydd.

Mae y gwaredigion yn dychwelyd i Seion gyda chaniadau uchel, a llawenydd tragywyddol ar eu penau.

Tristwch ac ochain a giliant ymaith; y chwerw sydd yn felys; y cystuddiedig a ymorfoleddant mewn iachawdwriaeth a gynnelir.

Yr Arglwydd a anfonodd sofl-ieir o'r nefoedd; yn ochr y dyfroedd y cleifion ar eu gwelyau a estynasant allan eu dwylaw, a hwy a ddiwallwyd.

Y Cenedloedd ar yr afonydd a'u gwelsant, ac a synasant; gwelsant waredigaeth ein Duw, a rhyfeddasant yn ddirfawr.

Dywedaf am ddaioni Duw yn nghynnulleidfaoedd ei Saint; llefaraf am dano yn yr ymgasgliad mawr.

Llawenyched yr holl Saint, gorfoledded y ddaear, a bloeddied pob creadur foliant i'r brenin Immanuel.

Dylifed y mynyddoedd a'r bryniau i waered yn ei wyddfod, ac wyled y creigiau cedyrn o lawenydd.

Blodeued y diffeithwch fel y rhosyn, a gorfoledded yr anialwch.

Murmured yr afonydd a'r holl ddyfroedd anthemau soniarus i'w Brenin tragywyddol.

Sisialed pob llysieuyn a phren lais heddwch a chariad; a dychweled y greadigaeth anifeilaidd ddiolchgarwch i'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd.

Bydded i eangder mawr y greadigaeth ddadseinio gyda Haleliwia i'r YDWYF mawr.

Gogoniant, a gallu, ac anrhydedd, a llywodraeth, ac awdurdod, a nerth, a moliant tragywyddol i'r hwn sydd â'i enw uwchlaw pawb arall.

Molianned pob peth yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

HARVEY L. BIRCH.

LLYTHYR ODDIWRTH ABEL EVANS, O'R COUNCIL BLUFFS, IOWA.

Council Bluffs, Mai 25, 1850.

ANWYL FRAWD DAVIS,—Yr wyf yn cymmeryd y cyfleusdra hwn i roddi ein hanes ar yr afonydd hyd yma. Gorfu i ni aros yn New Orleans am wythnos. Yna cychwynasom i'n taith dros afon Mississippi, a chyrhaeddasom St. Louis mewn wyth diwrnod. Gorfu i ni aros yno bum diwrnod. Yna aethom ar ein taith hyd yma, a buom ar yr afon hon ddeuddeg diwrnod. Daethom yn eithaf llwyddiannus dros y ddwy afon, heb golli ond pump bywyd,—un ar y cyntaf, a phedwar ar yr ail. Bu y cholera yn ein plith ar y ddwy afon, a'r cholera a laddodd dri o'r pump. Yr oedd hefyd yn New Orleans a St. Louis. Mae 30 o'r Saint yn aros i weithio yn St. Louis; sef Thomas Morris, John Morgans o Nantyglo, Morgan Jones, John Hayes, Henry Pelew, Lewis Davies, William Vaughan, ynghyd â'u teuluoedd, oll yn fyw ac iach. Daeth i'r lân yma 57 o honom, a chawsom dderbyniad

groesawus, yn mhell tu hwnt i'n dysgwyliadau. Daeth y Saint Cymreig i'n gweled y nos y daethom i'r lle; a boreu dranoeth, daethant â'u wageni a'u hychain atom, i'n cludo oll i'w tai am ddim, a'n llefydd i ni yn rhad. Cofiwch fod yma lawn gymmaint o dderbyniad i'r weddw a'r amddifad, ag i neb, os nid mwy. Mae yr oll yn aros yma a'r a ddaeth gyda mi, ond David Evans a i wraig, y rhai sydd yn myned rhag eu blaen. Mae tair priodas wedi cymmeryd lle er pan ddaethom yma; ac yn eu plith y mae un Rogers o sir Benfro wedi priodi ag Ann Evans o Ferthyr. Mae pawb oedd a modd ganddynt wedi cymmeryd tai a thiroedd, a daw y lleill yn alluog i wneyd yr un peth ar fyr. Gwell i'r ieuenctyd sydd yna beidio cyfammodi i aros i'w gilydd pan yn dyfod yma, am eu bod yn gwneyd drwg wrth hyny. Gwell iddynt briodi cyn neu wrth gychwyn. Mae hyn o bwys, fel pob peth arall. Daeth Ann Howells o Ferthyr dros yr afonydd hyd yma, heb fawr gwahaniaeth ynddi; ond drwy ffydd y daeth hyd yma; a phrofodd yr oll ag oedd yn prophwydo am ei marwolaeth ar y môr, i gyd yn au-brophwydi! Carem yn fawr i weled llawer etto yn ein dilyn, ond gwell fydd iddynt ddyfod i'r lle hwn erbyn yr haf na'r gauaf, am nas gallant weithio yma ond yr haf, ond gallant ddyfod i St. Louis erbyn y gauaf. Bydd yn well i bawb a ddelo yma gofio cadw pob cynghor a gânt ar eu taith; a'r sawl a wnel hyny, deuant yma yn fyw ac yn iach, pan o'r ochr arall y sawl a ddiystyro gynghor a syrthiant yn ysglyfaeth.

Fy nghofion atoch chwi a'r brawd Phillips, a'i deulu oll, at fy nhad, a'm perthynasau anwyl, a'r holl Saint drwy Gymru.

Eich brawd yn y cyfammod newydd,

ABEL EVANS.

O.Y.—Enwau y rhai a fu farw sydd fel y canlyn:—William Prothero, henaf, a'i wraig, o fethiant; Edward Vincent a gwraig Charles Vincent; Elizabeth Rogers o sir Benfro; gwraig a phlentyn John Jones o Bontytypridd, o'r cholera, yn yr hospital, yn St. Louis.

LLYTHYR ODDIWRTH WILLIAM MORGANS.

Council Bluffs, Mai 26, 1850.

ANWYL FRAWD PHILLIPS,—Daeth y brawd Abel Evans a'i gwmpeini o Saint yma ar y 23ain o'r mis hwn; ac ar ei dystiolaeth

ef, a'ch trwyddedi chwithau, derbyniwyd hwynt yn aelodau rheolaidd o'r gangen Gymreig, yn y Cambria's Camp.

Anwyl frawd, y mae rhai pethau yn cymmeryd lle yn mhlith ieuenctyd, yr hyn sydd yn naturiol hefyd yn ol arfer yr hen wlad, ag y byddai yn dda iddynt eu troi heibio. Un peth yw ymgyfammodi i briodi. Fy marn i yw, mai gwell peidio, ac mai doethach fyddai priodi cyn cychwyn, i'r sawl fyddo yn ewyllysio hyny. Yr oedd y brawd Abel Evans, a minnau hefyd, wedi methu gweled hyny yn gynt; ond yr oedd efe wedi agor ei lygaid cyn dyfod i'r Bluffs, a phriododd â merch landeg o gerllaw Caerfyrddin, sef Mary Jones, o gangen y Wern. Yn gyffredin, y mae teuluoedd yn byw yn well yma na dynion gweddw; ac felly, ynte, y sawl a ewyllysio briodi, priodent, a'r sawl fyddo am beidio, peidient; eithr gadawed pob mab a merch, a phob dyn a menyw weddw, yr hen wlad, heb ymgyfammodi i briodi. Felly, ni fydd perygl o dori cyfammod; a byddant yn dyfod yn rhydd i wlad rydd, ac yn gadael y rhai a fyddo ar ol yn rhydd hefyd. Dyna oedd meddwl y brawd Jones hefyd, feddyliwn, sef cyfammodi hyd yr ymfudiad. Yr wyf wedi priodi wyth ar y tir hwn, ac yn dysgwyl chwech neu wyth yn fuan etto.

Mae ein tref yma fel crochan berwedig, yn y dyddiau hyn, ac mor llawn â marchnad Merthyr ar ddydd Sadwrn, fel nas gellir gyru wagon heb stopio ar hyd yr heolydd. Pobl yr aur ydynt, ac y maent yn gadael peth o'u haur ar ol, neu bernwch chwi; canys y mae y càn yn chwech dolar y cant, yr yd Indiaidd yn ddolar a hanner y bwshel, a pheth wedi ei werthu am dri dolar. Dywedwyd wrthyf gan un Mr. Bennett, meddyg un cwmpeini, fod 4,000 o erwau o wenith yn Illinois, heb neb i'w dori, ac yn debyg o fod yn sathrfa i anifeiliaid. Y Mormoniaid a bregethodd yr efengyl—ïe, y prophwyd Joseph fu yn ei chyhoeddi gyntaf yno, ond ni chredent ei dystiolaeth, eithr gwaeddasant, "Ymaith ag ef," fel ei Feistr. Mormoniaid a gafodd yr aur allan yn California, a rhyfedd mor wirioneddol yw y dystiolaeth, ac mor dderbyniol y mae gan y werinos yn gyffredin; ond nid yw ronyn yn fwy gwir na thystiolaeth y Mormoniaid yn Merthyr o barthed i'r efengyl; eithr y mae ysbryd y byd yn rhedeg ar ol ei degan, sef gwreiddyn pob drwg, ac o ganlyniad nis gall dderbyn Ysbryd Crist, yr hwn yw gwirionedd a chariad, gogoniant i Dduw yn y nefoedd, ac ar y ddaear ewyllys da. Wel, rhyngddynt hwy a'r

aur y bo hi; eled yn farsiandwyr y sawl a fyno. Adeiladwn ninnau Seion, dinas ein Duw, yn nyffryn y mynyddoedd; a phan ddel yr amser iddi i ddyrchafu ei phen, daw ei Brenin, a bydd ei gogoniant yn hongiedig drosti; a phryd hyn bydd arswyd ar yr anwir ddynion.

Derbyniais ddeg sypyn o UDGORN SEION gan un o'r brodyr Seisnig a ddaeth yma efo y llong-lwyth gyntaf, wedi eu cyfarwyddo i Capt. Dan Jones. Byddant ar eu taith iddo cyn y delo y llythyr hwn i law, ond nid i gyd; oblegid, wedi iddynt ddyfod i'n tiriogaeth ni, barnasom fod genym hawl i'r degwm, a chymmerasom ddau o bob sypyn. Gwelwch nad ydym ddim wedi degymu mor drwm â'r hen wlad, yn ol cyfraith y degwm. Yr ydym wedi talu hanner blwyddyn am y "Frontier Guardian," ac y mae i ddyfod drosodd yna yn gysson, fel y byddo yn dyfod o'r wasg. Nid wyf wedi gweled dim ond un llythyr oddiwrthych, nac ychwaith yr UDGORN yn fisol, fel ag yr oeddech yn hysbysu; ac nid wyf yn gwybod pa un a dderbyniwyd y "Frontier Guardian" a ddanfonais, ai peidio; y mae wedi ei anfon i Merthyr a Dowlais. Derbyniais lythyr i Elizabeth Thomas, o swydd Forganwg, ac a'i hanfonais drosodd yn Ebrill diweddaf i'r Dyffryn. Na ddigaloned neb sydd wedi anfon llythyron i'r Dyffryn at eu perthynasau, ac at y brawd Jones hefyd, canys fe ddaw atebion yn ol mor fuan ag y gellir. Yr wyf yn dysgwyl clywed o'r Dyffryn, oddiwrth Capt. Jones a'r Saint Cymreig, o hyn i ddiwedd mis Mehefin. Mae y brawd Prythero o Abersychan, a'i deulu, yn aros yn bresennol yn fy nhy i, ac wedi cymmeryd peth tir mewn rhan arall o'r wlad, a bydd yn myned yno yn fuan.

Cofiwch fi at yr holl Saint, yngbyd â'r swyddogion; a bendith Duw fyddo gyda chwi.

Yr eiddoch yn y cyfammod tragywyddol,

WILLIAM MORGAN.

PENNILL I'R HEIDDYN.

(*A ganodd Ffermwr wedi bod yn hau.*)

BUM yn claddu hen gydymmaith,
Gododd yn fy mhen i ganwaith;
Ac 'rwy'n ofni, er ei briddo,
Y cyfyd yn fy mhen i etto.—*O'r Ymofynydd.*

Y TAD, Y MAB, A'R YSBRYD GLAN.

Y MAB.

Wedi ysgrifenu ein sylwadau yn ein rhifyn diweddaf ynghylch person y Tad, cawn yn awr etto, yn ol ein haddewid, ysgrifenu yr hyn a wyddom ynghylch y Mab, gan obeithio y bydd pawb yn cadw mewn cof mai wrth yr ysgrythyrau yr ydym i gael ein barnu, ac nid wrth draddodiadau disail yr oes.

Mae y Mab yn berson ar wahan oddiwrth y Tad, ac yn meddu, fel yntau, ar gorff, rhanau, a nwydau; ac yn mhob peth yn wir lun ei berson Ef, ond yn unig fod sylwedd ei gorff wedi ymgnawdoli, yn wahanol i sylwedd corff ei Dad. Mae un yn ysbryd, a'r llall yn gnawd ac esgyrn. Ni all y Mab, yn fwy na'r Tad, fod yn bresennol yn mhob man, ond yn unig trwy gyfrwng yr Ysbryd Glân. Yr oedd y Mab yn y dechreuad yn bodoli gyda y Tad, ac y mae yn bresennol yn eistedd ar ei ddeheulaw yn y nefoedd.

Nid oes dim yn fwy ynfyd a ffol na dweyd fod Iesu Grist yn feddiannol ar gorff o gnawd ac esgyrn, ac ar yr un pryd haeru mai Iesu Grist yw yr unig wir Dduw, "heb gorff, heb ranau, heb ddyoddefiadau." Mae yn ddifyrus darllen yr ail Erthygl yn y Llyfr Gweddi Cyffredin, "am y Gair, neu Fab Duw, yr hwn a wnaethpwyd yn wir Ddyn," pan y cofiwn fod yr erthygl gyntaf yn dweyd fod "y tri Person o un *sylwedd*," sef sylwedd heb gorff. Gallwn ddarllen yr ail erthygl fel hyn:—"Y Mab (heb gorff), yr hwn yw Gair y Tad, (heb gorff), a genedlwyd er tragywyddoldeb gan y Tad (heb gorff), gwir a thragywyddol Dduw (heb gorff), o'r un sylwedd â'r Tad (heb gorff), a gymmerodd natur dyn yn mru y Wyryf fendigaid (heb gorff), o'i sylwedd hi (heb gorff): fel y mae dwy natur berffaith gyfangwbl, sef y Duwdod a'r Dyndod (heb gorff), wedi eu cysylltu ynghyd yn un Person (heb gorff), ni wahenir byth (heb gorff), o'r rhai hyn y mae un Crist, gwir Dduw a gwir Ddyn (heb gorff), yr hwn a wir ddyoddefodd (heb gorff na dyoddefiadau), a groeshoeliwyd, a fu farw, ac a gladdwyd (heb gorff), i gymmodi ei Dad â nyni, ac i fod yn aberth (heb gorff), nid yn unig dros euogrwydd pechod gwreiddiol, eithr hefyd dros weithredol bechodau dynion." Etto, cawn ddarllen y 3ydd erthygl "am ddisgyniad Crist i uffern."

"Megys y bu Crist farw drosom (heb gorff), ac y claddwyd ef (heb gorff); felly hefyd y mae i'w gredu, iddo ddisgyn i uffern"—sef y bedd (heb gorff). Etto, y 4ydd erthygl, "am adgyfodiad Iesu Grist," a ddarllenir fel hyn:—"Crist a wir-adgyfododd o feirw (heb gorff), ac a gymmerodd drachefn ei gorff (heb gorff), gyda chnawd ac esgyrn, a phob peth a berthyn i berffeithrwydd natuuriaeth dyn; â'r hyn y dyrchafodd efe i'r nefoedd (heb gorff). ac yno y mae yn eistedd (heb gorff) hyd oni ddychwelo (heb gorff) i farnu pob dyn y dydd diweddaf." Fel y gellir deall, mae y geiriau "heb gorff," sydd rhwng ymsangau, yn perthyn i'r Erthygl gyntaf.

Yn awr, mae yn rhaid i bob dyn pwyllog gredu fod gan Iesu Crist gorff; ac os mai Iesu Grist yw Duw, yna y mae yn rhaid cyfaddef fod gan Dduw gorff; ac os oes corff, y mae iddo ranau; ac os oes rhanau, y mae iddo ddyoddefiadau neu dymherau. Etto, mae yn rhaid i'r rhai sydd yn credu mai yr un yw y Tad a'r Mab, gyfaddef fod gan y Tad gorff cyfansoddedig o gnawd ac esgyrn, yr hyn ni chreda y Saint, o herwydd y gwyddant eu bod yn ddau berson gwahanol, ac yn gwahaniaethu o ran defnydd eu cyrff.

Ond, yn awr, cawn ymchwilio i'r ysgrythyrau er cael profion fod y Tad a'r Mab yn ddau berson gwahanol, ac nid fel y meddylia llawer mai ysbryd Crist cyn ymgnawdoli oedd y Tad, ac mai y Mab oedd y cnawd a gymmerodd arno. Yn Ioan xvii, 5, darllenir, "Ac yr awrhon, O Dad, gogonedda di fyfi gyda thi dy hun, â'r gogoniant oedd i mi gyda thi cyn bod y byd." Mae hyn yn dangos fod ysbryd Crist yn bodoli cyn bod y byd, a bod person arall a elwid y Tad yn cyd-fodoli ag ef, a chyda yr hwn hefyd y meddai efe ogoniant cyn i'r byd fodoli. Etto, "Yn y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gyda Duw, a Duw oedd y Gair. Hwn oedd yn y dechreuad gyda Duw. * * A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni (ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogoniant megys yr Unig-anedig oddiwrth y Tad) yn llawn gras a gwirionedd." (Ioan i, 1, 2, 14). Yr oedd y Gair, yr hwn yw Crist, yn y dechreuad gyda'r Tad: yn wir, efe oedd dechreuad creadigaeth Duw,"*—"y Seren foreu eglur"†—"cyntaf-anedig pob creadur."‡

Mae y profion blaenorol yn cael eu cadarnhau gan yr hyn a

* Dad. iii, 14. † Dad. xxii, 16. ‡ Col. i, 15.

ysgrifena Moses am y greadigaeth. Amlwg yw fod mwy nag un person wrth y gwaith o greu. Dywedir yn Gen. i, 1, "Yn y dechreuad y creodd Duw [*Aleheem*] y nefoedd a'r ddaear" Cydnabyddir yn gyffredin fod y gair *Aleheem* yn y rhif lliosog, ac y dylai gael ei gyfieithu yn Dduwiau, yn lle Duw. Pe buasai yr enw Hebreig *Aleheem*, yr hwn a fedda derfyniad lliosog, yn enw diffygiol, yn cael ei arfer yn unig yn y rhif unigol, buasai rhyw esgus dros ei gyfieithu yn Dduw, yn y rhif unigol; ond y mae y rhif unigol, fel y sylwa y Parch. D. Jemes yn ei "Unitarianism Confuted," yn gystal â'r rhif liosog o'r enw hwn, yn dygwydd yn fynych yn y Beibl. Mae rheswm, gan hyny, yn dangos, os nad oedd dim ond un Bod yn creu y byd, fod yr iaith a arferir yn yr ysgrythyr yn annhriodol, ac yn tueddu i gamarwain. Ond, os oedd mwy nag un Bod, yna mae yr iaith yr hyn a ddylai fod, ac ni atebasai y dyben mewn un ffordd arall. Mae y gair yn dygwydd yn y bennod gyntaf o Genesis ddim llai na deg-ar-hugain o weithiau, ac yn mhob man ceir ef yn y rhif lliosog, yr hyn sydd yn cytuno â dywediadau ereill; megys, "Duw [Aleheem] hefyd a ddywedodd, Gwnawn ddyn ar EIN delw NI, wrth EIN llun EIN HUNAIN" (Gen. i, 26). Etto, "Hefyd yr Arglwydd Dduw [Jehovah Aleheem] a ddywedodd, Wele y dyn sydd megys un o HONOM NI, i wybod da a drwg" (iii, 22). Heblaw hyn, y mae llawer o fanau ereill yn yr ysgrythyr, yn yr iaith wreiddiol, yn cadarnhau fod mwy nag un Duw, megys yn Diar. ix, 10; Mal. i, 6; Preg. xii, 1; Esay liv, 5; Salm cxlix. 2; Job xxxv, 10, &c; o herwydd y mae yr enwau a roddir ar Dduw yn mhob un o'r manau uchod, yn yr iaith wreiddiol, wedi eu rhoddi yn y rhif lliosog, megys Duwiau, y Rhai Santaidd, Creawdwyr, Gwneuthurwyr, &c. Mae yn rhesymol, ynte, mai y Tad a'r Mab sydd i feddwl pan ddywedir, "Cofia yn awr dy *Greawdwyr*," &c., fel y mae yn yr iaith wreiddiol; yr hyn sydd yn cyd-dystiolaethu â'r hyn a geir yn y Testament Newydd. Nid oes neb na chanfydda nad yw Duw y Tad yn Greawdwr; canys dywedai Paul am droi "at Dduw byw, yr hwn a wnaeth nef a daear, a'r môr, a'r holl bethau sydd ynddynt." (Act. xiv, 15). Ond dywed yr ysgrythyr fod y Mab yn Greawdwr hefyd. "Yn y dechreuad," meddai Ioan, sef yr un "dechreuad" ag y creodd y *Duwiau* y nefoedd a'r ddaear, "y Gair oedd gyda Duw: trwyddo ef y *gwnaethpwyd* pob peth; ac hebddo ef ni wnaethpwyd

dim a'r a wnaethpwyd." A rhag i neb dybied fod y Gair yn arwyddo doethineb dwyfol, ychwanegodd yn union, "Ynddo ef yr oedd bywyd," yr hyn sydd yn ei osod allan yn berson, yn fwy na dim arall. Ond ychwanega Ioan drachefn "A'r Gair a wnaethpwyd yn *gnawd*," neu ddyn, ac a drigodd yn mhlith yr Iuddewon, y rhai a welsant ei "ogoniant ef, gogoniant megys yr Unig-anedig oddiwrth y Tad." Eithr pa fodd yr oedd efe yn gallu cynnorthwyo y Tad yn ngwaith y greadigaeth? Mae yr Apostol Ioan yn rhoddi yr ateb, "A *Duw* oedd y Gair." Mae Paul hefyd yn priodoli creadigaeth pob peth i'r un person, dan yr enw mwy arferol o Fab Duw:—"Gan ddiolch i'r Tad, yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'n symudodd i deyrnas ei anwyl Fab: yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf-anedig pob creadur; canys trwyddo ef y crewyd pob dim a'r sydd yn y nefoedd, ac sydd ar y ddaear, yn weledig ac yn anweledig, pa un bynag ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau; pob dim a grewyd trwyddo ef, ac erddo ef. Ac y mae efe cyn pob peth, ac ynddo ef y mae pob peth yn cyd-sefyll." Yn awr, dyma un arall o'r "Creawdwyr," sef y Gair neu Fab Duw.

Wedi dangos o'r ysgrythyrau fod mwy nag un person o'r Duwdod wedi bod yn creu y byd, cawn etto ddwyn ysgrythyrau mwy cadarnhaol i brofi fod y Mab yn berson gwahanol oddiwrth y Tad. Pan ddisgynodd Ysbryd Duw ar Iesu ar ol ei fedyddiad, clywyd llais o'r nefoedd yn dywedyd, "Hwn yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd" (Math. iii, 17). Dyma, ynte, berson yn llefaru allan o'r nefoedd, tra yr oedd ei Fab ar y ddaear, yr hyn sydd yn profi eu bod yn ddau berson gwahanol; ac y mae bod yr Ysbryd Glân yn dyfod oddiwrth un at y llall, yn profi fod hwnw drachefn yn sylwedd ar wahan oddiwrth y Tad a'r Mab. Etto, pan oedd Crist yn cael ei groeshoelio, dywedodd, "O Dad, i'th ddwylaw di y gorchymynaf fy YSBRYD" (Luc xxiii, 46). Dyma brawf, y mwyaf cadarn, fod person a elwid yn Dad yn bodoli yn anymddibynol, nid yn unig o gnawd, ond o ysbryd yr Iesu a drigai yn y cnawd. Pa fodd y gallai yr Iesu orchymyn ei ysbryd i ddwylaw y Tad, os nad oedd ysbryd Iesu yn un person, a'r Tad yn un arall? Etto, ar ol esgyniad Crist, Stephan y y merthyr, "ac efe yn gyflawn o'r Ysbryd Glân, a edrychodd yn ddyfal tua'r nef; ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll

ar ddeheulaw Duw: ac efe a ddywedodd, Wele, mi a welaf y nefoedd yn agored, a Mab y Dyn yn eistedd ar ddeheulaw Duw." Gwel Act. vii, 55, 56. Yr oedd Stephan yn gweled dau berson, ac un yn sefyll ar ddeheulaw y llall; yr hyn sydd yn dangos hefyd fod yno raddau mewn awdurdod. Etto yn 1 Cor. xi, 3, dywed Paul "Eithr ni fynwn i chwi fod heb wybod, mai pen pob gwr yw Crist; a phen y wraig yw y gwr; a *phen Crist yw Duw.*" Mae hyn etto yn cadarnhau yr un peth, heblaw lluoedd o ysgrythyrau ereill a ellid eu nodi. Oni ddarllenwn yn fynych iawn am Grist yn gweddio ar ei Dad, ac yn tystiolaethu mai y Tad oedd wedi ei ddanfon ef i'r byd, &c.? Mae hyn oll yn gosod allan tuhwnt i un ammheuaeth fod y Tad a'r Mab yn ddau berson gwahanol.

Ond fe ddywed ein gwrthwynebwyr fod Crist yn dweyd, yn Ioan x, 30, "*Myfi a'r Tad* UN *ydym*;" ac o ganlyniad, nad yw yn bosibl fod y Tad a'r Mab yn ddau berson fel ag yr ydym ni wedi eu darlunio. Ac hefyd, gallant ddweyd fod Crist yn cael ei alw yn Dduw, nid yn unig yn y Testament Newydd, ond hefyd yn Llyfr Mormon; ac os yw efe yn Dduw, pa fodd y mae i ni Dad a elwir yn Dduw hefyd, os nad oes mwy o Dduwiau nag un? Yn awr, am i Grist ddweyd ei fod ef a'r Tad yn un, cododd yr Iuddewon yn ei erbyn ef, o herwydd ei fod trwy hyny yn gwneuthur ei hun yn Dduw. "Yr Iesu a atebodd iddynt, Onid yw yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mi a ddywedais, *Duwiau* ydych? Os galwodd efe hwy yn dduwiau, at y rhai y daeth gair Duw, (a'r ysgrythyr nis gellir ei thori); a ddywedwch chwi am yr hwn a santeiddiodd y Tad, ac a'i hanfonodd i'r byd, Yr wyt ti yn cablu; am i mi ddywedyd, Mab Duw ydwyf?" (Gwel Ioan x, 31--36.) Gwelir yma fod yr ysgrythyr yn galw hyd y nod "y rhai y daeth gair Duw" atynt, yn D*duwiau*, ac os felly, pa faint mwy addas y gellir galw unig-anedig Fab Duw, yn Dduw hefyd, heb fod yn rhaid iddo fod yr un person â'i Dad? Er y gelwir y rhai y daeth gair Duw atynt yn Dduwiau, etto nid oes neb mor ffol â meddwl mai dim ond un person a berthyn iddynt hwy, ac i'r Mab a'r Tad, o herwydd fod Crist yn dweyd mewn man arall am ei ddyscyblion, "Y Tad santeiddiol, cadw hwynt trwy dy enw, y rhai a roddaist i mi, fel y byddont UN, *megys ninnau.*" Yr oedd Iesu Grist am i'w ddyscyblion fod yn un â'u gilydd, megys yr oedd

efe yn un â'i Dad; ac nid yn unig hyny, ond ewyllysiai iddynt hefyd fod yn *un* ynddo ef a'i Dad, fel y gwelir yn Ioan xvii, 21. Trwy ddarllen y bennod ceir allan mai trwy gael eu santeiddio a'u perffeithio, fel y Tad a'r Mab, yr oedd y cyfan i gael eu gwneyd yn *un*. O ganlyniad, pan ddywedir fod y Tad a'r Mab yn un, y meddwl yw, eu bod yn un yn eu perffeithderau, priodoleddau, neu eu natur, ond nid yn eu personau; ac felly hefyd y rhaid deall ynghylch undeb y dyscyblion â'u gilydd, ac â'r Tad a'r Mab. Mae y Tad a'r Mab yn un mewn doethineb, gallu, a gogoniant; a gweddiai Iesu Grist ar fod y dyscyblion yr un fath. Yn awr, ynte, os yw undeb y dyscyblion yn gynnwysedig, nid yn eu personau, eithr yn natur eu gallu, a'u gogoniant, a phriodoleddau ereill, yna rhaid mai yn yr ystyr hyn yn unig y mae'r Tad a'r Mab yn un: o ganlyniad, un Duw sydd, ac un yn unig, pan y llefarwn am berffeithderau a phriodoleddau; ond y mae lliosogrwydd o Dduwiau, pan y llefarom am bersonau a sylweddau.

Mae yr Ysgrythyrau a Llyfr Mormon yn gosod allan fod Crist yn Dad ac yn Fab. Pa fodd, meddai y gwrthwynebwyr, y gall fod person arall a elwir yn Dad, pan elwir Crist yn Dad? Atebwn, nad yw Crist mewn un man yn cael ei alw yn Dad iddo *ei hun*, ond gelwir ef "*y Tad*,"* "*y Tad tragywyddol*,"† "*Tad tragywyddoldeb*,"‡ "*gwir Dad tragywyddol nefoedd a daear*."§ Nid oes un dirgelwch yn yr ymadroddion hyn, mwy na fyddai wrth alw Adda, neu ryw ddyn arall â theulu, yn dad ac yn fab. Yn wir Adda yw tad cyrff cnawdol yr holl hil ddynol, ac yn wir y mae efe yn fab Duw trwy greadigaeth: ac y mae Mathew yn galw Adda yn *fab Duw*."‖ O ganlyniad, y mae Adda, fel pob dyn arall â theulu, yn dad ac yn fab. O herwydd fod Adda yn dad yr hil ddynol, nid oedd hyny yn rhwystr iddo fod yn blentyn i berson gwahanol arall a elwir Duw: felly hefyd, o herwydd fod ysbryd yr Iesu, cyn iddo drigo yn y cnawd, yn Dad nefoedd a daear, trwy mai efe oedd eu Hawdwr a'u Creawdwr, nid oedd hyny yn rhwystr iddo feddu Tad ei hunan ag oedd yn berson gwahanol oddiwrtho ei hun, yn gymmaint felly â phob tad a mab arall.

* "Y neb am gwelodd i, a welodd y TAD."—Ioan xiv, 9.
† Llyfr Mormon, ail argraffiad Seisnig, tud. 178. ‡ Esay ix, 6.
§ Llyfr Mormon, ail argraffiad Seisnig, tud. 175. ‖ Luc iii, 38.

Mae y prophwyd Abinadi yn egluro hyn yn ardderchog mewn rhagfynegiad ynghylch dyfodiad cyntaf Crist: dywed ef, "Duw ei hun a ddaw i waered i blith plant dynion, ac a wareda ei bobl; ac am y triga mewn cnawd, gelwir ef yn Fab Duw; ac wedi darostwng y cnawd i ewyllys y Tad, gan fod yn Dad ac yn Fab; yn Dad, o herwydd iddo gael ei genedlu trwy allu Duw; ac yn Fab, o herwydd y cnawd; felly y mae yn Dad ac yn Fab: a hwynt-hwy ydynt un Duw, ïe, gwir Dad tragywyddol nefoedd a daear; ac felly mae y cnawd, trwy ddyfod yn ddarostyngedig i'r ysbryd, neu y Tad i'r Mab, gan fod yn un Duw, yn dyoddef temtasiynau," &c.* Yr ydym yma yn cael y rhesymau paham yr oedd efe yn cael ei alw yn Dad: "o herwydd iddo gael ei genedlu gan allu Duw." Yn mhlith y teulu mawr o ysbrydion, yr Iesu oedd "y cyntaf-anedig o bob creadur." Daeth ei ysbryd ef, trwy gael ei genedlu gan allu Duw, cyn gwneuthur y bydoedd, yn Dad i'r nefoedd a'r ddaear bresennol, ac wedi hyny daeth i drigo mewn cnawd, ac felly dyfod yn Fab. Darostyngodd efe y cnawd i ewyllys yr ysbryd; neu mewn geiriau ereill, darostyngodd ei gorff cnawdol ei hun, trwy yr hyn y daeth yn Fab, i ewyllys yr ysbryd a drigai ynddo, yr hwn a elwid yn Dad, nid Tad ei hunan, eithr Tad nefoedd a daear, trwy ei fod yn Awdwr, Creawdwr, ac yn Waredwr iddynt. Yr oedd Tad y greadigaeth hon, trwy ddarostyngiad ei dabernacl o gnawd i'w ewyllys ei hun, ar yr un pryd yn darostwng ei gorff a'i ysbryd i ewyllys ei Dad *ef*, yr hwn a'i danfonodd. Fel hyn, y mae yr Iesu wedi dyfod yn Dad ac yn Fab, ac ar yr un pryd y mae bod arall ar wahan oddiwrtho ef, yr hwn yw ei Dad *ef*, gan yr hwn y cafodd ei genedlu, a chyda yr hwn y bodolai cyn bod y drefn bresennol ar y greadigaeth.

Credwn ein bod yn awr wedi dweyd digon i brofi fod y Mab yn berson gwahanol oddiwrth y Tad, a'i fod yn Dduw ac yn Dad i ni. Ond etto, dymunwn ar bawb i ddeall mai nid arno ef y gorchymynir i ni weddio, ond ar ei Dad EF, yn enw ei Fab Iesu Grist.

Gan fod y pwnc hwn etto wedi chwyddo dan ein dwylaw, gohiriwn ein sylwadau ynghylch yr Ysbryd Glân hyd y rhifyn nesaf, pan y gobeithiwn orphen ein sylwadau.

* Llyfr Mormon, ail argraffiad Seisnig, tud. 175.

Y MORMONIAID.

[Allan o SEREN GOMER am Orphenaf, 1850.]

Y SYLWADAU canlynol, mewn perthynas i'r Mormoniaid, a'r lle y maent yn aros ynddo yn bresennol, a gymmerasom allan o Newyddiadur Americanaidd, a elwir y *Cincinatti Atlas*; a chan y dichon ei fod yn newydd i lawer o'n darllenyddion, fe allai y rhodda ryw radd o ddywenydd iddynt; ond yn unig rhaid iddynt fod ar eu gwyliadwriaeth rhag fod Golygydd y cyfryw Newyddiadur ryw faint yn rhy ffafriol i'r twyllwyr hyny, gan nad yw yn dewis dynoethi y troseddau anfad a gyflawnasant yn mhob lle y buont yn preswylio yn America, ac o herwydd pa rai y cawsant eu gyru o'r naill le i'r llall, fel creaduriaid annheilwng i gyfeillachu â bodau rhesymol a moesol. Y Newyddiadur crybwylledig a ddyweda fel y canlyna:—

"Yr ydym yn dymuno galw sylw y darllenydd at sefyllfa newydd ac hynod y Mormoniaid. Mae saith mil o'r bobl hyn wedi cael lle o orphwysdra yn y man mwyaf hynod ar gyfandir America. Oddiar yr amser y bu plant Israel yn teithio trwy yr anialwch, neu y darfu i ryfelwyr y Groes ruthro ar Palestina, nid oes dim mewn hanesyddiaeth wedi bod mor hynod â mudiad y Mormoniaid presennol. Miloedd o honynt a ddaethant o wledydd a dinasoedd Ewrop, i uno â miloedd ereill a ymgasglasant yn Nhaleithiau Caerefrog Newydd a Lloegr Newydd, i sefydlu Jerusalem Newydd yn y gorllewin pell. Adeiladasant deml, ac eglwysi, ac ysgolion yn nhalaeth Ohio; ond ymlidiwyd hwy oddiyno, ac adeiladasant Nauvoo, yn nhalaeth Illinois. Daeth hon yn ddinas fawr; ac yr oedd ugain mil o Formoniaid wedi ymgynnull iddi. Ymosodwyd arnynt yno drachefn, lladdwyd eu prophwyd, eu dinas a anrheithiwyd, a'u teml a losgwyd yn ulw. A ddarfu i'r holl ddygwyddiadau adfydus hyn eu llwyr ddinystrio? Naddo, mewn un modd. Mae saith mil o honynt wedi ymsefydlu yn awr ar wastadedd uchelaf cyfandir America Ogleddol, a dywedir eu bod mewn amgylchiadau cysurus a blodeuog. Miloedd yn ychwaneg ydynt yn dyfod i uno â hwynt o Iowa, a miloedd ereill o Gymru. Nid oes un amgylchiad mor hynod wedi cymmeryd lle yn yr oes hon.

"Y man lle y mae y Mormoniaid yn awr wedi ymsefydlu ynddo, sydd yn un o'r rhai mwyaf dyddorawl ar y cyfandir Amer-

icanaidd; ac nid ydym yn gwybod fod un arall yn gyffelyb iddo ar wyneb yr holl ddaear. Edrychwch ar ddarlunlen America, ychydig i'r dwyrain oddiwrth y Llyn Halen Fawr, ac yn gymhwys i'r deau oddiwrth y Fynedfa dde-orllewinol, a chwi a gewch weled, yn nghongl ogledd-orllewinol California, y gwastadedd uchel ar ba un y tardda yr afonydd yn Ngogleddbarth America. Mae yn chwe mil o droedfeddi, ac fe allai lawer yn ychwaneg, yn uwch nag arwynebedd y môr, sef y Werydd. Yn y gongl unigol hon, mewn dyffryn cuddiedig yn mhlith mynyddoedd a llynoedd, y mae y Mormoniaid wedi ymsefydlu; ac oddiyno y ffrydia allan yr afonydd mawrion ag ydynt yn dwfrhau ac yn ffrwythloni cyfandir America, y rhai nid oes mo'u cyffelyb mewn un parth o'r byd. Braidd nas gellwch daflu careg o ffynnonell yr Afon Felys i ffynnonell yr Afon Werdd. Y flaenaf a ymarllwysa i'r Afon Plattie, a hono i'r Missouri, a hono a reda i'r Mississippi Fawr, yr hon a ymarllwysa i Gulfor Mexico, wedi dwfrhau y wlad dros filoedd o filltiroedd. Yr olaf, sef yr Afon Werdd, a reda i'r Colorado, a'r Colorado a ymarllwysa i Gulfor California, lle yr ymgymmysga â dyfroedd y Môr Tawel. Y flaenaf sydd yn 2,500 o filltiroedd o hŷd, a'r ail sydd yn fwy nâ 1,500; ac y mae y ddwy yn rhedeg i daleithiau trofanol. Ychydig i'r gogledd o darddiad yr afonydd crybwylledig, y mae ffynnonell Afon y Sarff, yr hon a reda i'r Afon Columbia, yn agos i ledred 46 gradd, gwedi cwrs o 1,000 o filltiroedd; ac ychydig i'r deau y mae ffynnonell y Rio Grande, yr hon, wedi dolenu trwy y wlad dros 1,700 o filltiroedd, a ymarllwysa i'r Werydd yn Nghulfor Mexico. Felly, canfyddir fod y Mormoniaid wedi ymsefydlu mewn lle hynod iawn; ac y mae yn debyg y deuant yma yn drefedigaeth gref a nerthol.

"Brawd i Olygydd y Newyddiadur a elwir y Niles Republican, yr hwn a ymfudodd yn ddiweddar i wlad y Mormoniaid, a rodda i ni yr hanes canlynol am olygiadau penchwiban y Mormoniad mewn perthynas i adeiladu teml newydd. Ymddengys fod y deml hon i fod yn adeilad ardderchog iawn. Maent wedi cau i mewn ddernyn o dir yn 17 milltir o hŷd, ac yn 12 milltir o led, â mur o bridd, yr hwn sydd yn wyth troedfedd o uchder, ac yn bedair troedfedd o drwch. Mae dinasoedd i fod y tu fewn i'r mur hwn; ac y mae twr y deml i fod yn 600 troedfedd o uchder, fel y gellir ei ganfod 80 milltir yn mhob ffordd."

[Mae ymddangosiad y dernyn blaenorol yn *Seren Gomer* yn peri ychydig o syndod i ni; canys pa pryd y daeth allan mor anmhleidiol o'r blaen? Ond bydded pawb "ar eu gwyliadwriaeth rhag fod golygydd y cyfryw Newyddiadur ryw faint yn rhy ffafriol i'r twyllwyr!" Meddianned pawb ddigon o ragfarn a gelyniaeth yn erbyn y Saint, ac yna ni fydd niwed o'i ddarllen! Creder mai twyll yw pob peth, ac yna ni cyfeiliorna neb! Dealled pawb mai nid "troseddau anfad" Cristionogion America, oedd ymlid y Saint, anrheithio eu dinasoedd, lladd eu prophwyd a'u brodyr, treisio eu menywod, llosgi eu tai a'u teml; eithr eu *duwioldeb* hwy oedd hyny a phob drwg arall a wnaent!—GOL.]

LLYTHYR O FFRAINC.

Boulonge-sur-mer, Mehefin 20, 1850.

ANWYL FRODYR W. PHILLIPS A J. DAVIS,—Cychwynais o dref ar y 14eg, a chyrhaeddais Llundain ar y 15fed.

Ar y 16eg, treuliais y dydd yn llawen gyda'm cyfeillion yn Albert Square. Yr oedd yn bresennol y brawd J. Taylor, un o'r deuddeg. Afraid i mi ei ddesgrifio; gwyddoch yn dda fod ei enw yn fendigedig yn ngolwg Duw, ac yn anwyl gyda'i holl Saint ef. Tystiodd lawer o weithiau mai pobl dda—gyda'r goreu a ganfyddodd, ydyw y Saint yn Nghymru; ac nid byth yr anghofia eu caredigrwydd, a'i ymdrechiadau o blaid oenadiaeth y cyfandir. Mae yn y llythyr hwn yn dymuno ei gofio yn garedig atoch oll, gan ddymuno ar i'r Arglwydd eich bendithio, a chyflawni eich holl anghenion, yn ol cyfoeth ei ogoniant yn Nghrist Iesu.

Yn yr un man y canfyddais, am y tro cyntaf, y brodyr Pack a Bolton. Mae y diweddaf yn bur hyddysg yn y iaith Ffrengaeg; ac o ran pryd a gwedd, dull ac agwedd, mor debyg i'r anwyl frawd Capt. D. Jones, fel na allaf lai na chanfod darlun holiol o'n hanwyl frawd, tra byddo y brawd C. E. Bolton yn bresennol. Yn eu plith hefyd yr oedd gweinidog y French Protestant Church yn Havre, yr hwn a gredodd yr efengyl gyntaf yn Ffrainc, wedi fy holi yn fanwl am un awr ar ddeg.

Mewn neuadd hardd, yn llawn o frodyr cu, fe'm dyddanwyd trwy'r dydd mewn llawer dull a modd; weithiau trwy glywed desgrifiadau rhyfedd am ogoniant, llwyddiant, a chadernid Seion, yn ystlysau y gogledd, yn Euphrata; brydiau ereill wrth wran-

daw ar bêr seiniadau peroriaeth hyfryd oedd yn cael ei chwarae gan y brawd Bolton. Bu ymdrechfa go hardd rhwng y brawd Taylor, ac un o'r chwiorydd ieuainc ar y piano, ond rhaid cyfaddef i fysedd smart y lodes ieuanc ennill y dydd. Fe ddarfu i'r brodyr Bolton a Taylor, amrywiol o weithiau, ein dyddanu â chaniadau Seion, nes gwneyd i'n calonau lamu gan lawenydd, a'r tristwch mwyaf oedd yn gorfod ymadael o'r gyfeillach hon. Aeth y boneddwr, gweinidog y Ffrench, gyda mi at ddrws y brawd Bray, heol Gloucester, lle yr oeddwn yn cartrefu, yna aeth yn ol i'w letty.

Sul, yr 16eg, am 11 o'r boreu, cyfarfyddais â'r brodyr Taylor Bolton, Cutler, &c., ar esgynlawr y neuadd fawr ac hardd yn Theobald's Road. Pregethais gyda'r brawd Bolton i gynnulleidfa hardd, a lliaws o'r swyddogion. Am ddau, yn y prydnawn, wedi i mi ddechreu y cwrdd trwy weddio, a chadarnhau gyda'r brawd Hyde, dwy lodes foneddig hardd yn aelodau o eglwys Iesu Grist, S. D. D., trwy weinyddu yr ordinhad o osod dwylaw er derbyn yr Ysbryd Glân; yna cododd y brawd Taylor ar ei draed, a llefarodd am yn agos i ddwy awr am ryw ddoethineb ag oedd yn eangu ein dealltwriaeth, ac yn cysuro ein calon. Yr oedd y boneddwr o Ffrainc ar yr esgynlawr, wrth ochr y brawd Taylor trwy'r dydd. Am saith, yn yr hwyr, pregethodd y brawd Taylor yn gampus; yr oedd awdurdod yn ei leferydd ag oedd yn gwneyd yr anystyriol i grynu, a'r onest ei galon i lamu gan lawenydd.

Dydd Llun, yr 17eg, daeth y boneddwr French ataf yn foreu, ac aethom bum milltir i Albert Square, lle am 11 o'r gloch yr ordeiniwyd y brodyr Stayner a Piercy yn genadon i Ffrainc, a'r brawd Bowring yn genadwr i'r Iwerddon. Yr oedd eu gwragedd yn bresennol yn cael eu bendithio yn enw Duw Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, ac Hyrum, am eu gwroldeb yn caniatâu yn foddlongar i'w gwyr fyned yn ol cynghor Duw i lafurio yn ei winllan mewn gwledydd estronol. Diau y bendithir *Martha* hefyd.

Cychwynodd y brodyr Taylor, Bolton, &c., gyda mi am saith, boreu dydd Mawrth, tua Boulogne; cawsom fordaith hyfryd; tiriasom yn y ddinas fawr hon am chwech yn y prydnawn; a gosododd y brawd Taylor ei draed ar dir Ffrainc am y tro cyntaf. Yr oedd natur yn gwenu tra yr oedd gweision Duw, yn enw eu Meistr, yn cymmeryd meddiant o'r wlad, yr hon sy'n cynnwys

dros 34 miliwn o drigolion. Llwyddiant i'r genadiaeth ddwyfol, a dyweded holl Israel Duw, Amen.

Yn y llythyr nesaf, rhoddaf hanes cyflawn o'n hymdrechiadau, ein llafur, a'n llwyddiant. Yn y cyfamser, henffych well i'm holl frodyr a chwiorydd, a chyd-swyddwyr yn Nghymru, y rhai sydd wedi cael ffafr gyda Duw, ac a fyddant yn fendigedig yn mhlith eu brodyr a'u chwiorydd o deyrnasoedd ereill, oll wedi cyfarfod, yn llon ac yn hardd eu gwedd, ar gedyrn fynyddoedd a ffrwythlawn froydd Ephraim. Gweddied yr holl Saint drosom.

Yr eiddoch yn Nghrist,

WILLIAM HOWELL.

SEION, A NODAU EI PHRESWYLWYR.

PAN adeilader Seion,
Gan Dduw trwy ffyddlon dystion,
Pryd hyny gwel'd eu Brenin gânt,
Yn ei ogoniant tirion.

Mae'r daith yn faith i Seion,
A gorthrymderau chwerwon;
Ond gwyn eu byd ddyoddefo wg
Ac anwir gan ddrwg ddynion.

Addawodd Duw, mae'n ddiau,
I'w weision er's maith oesau,
Ddarparu man i'w blant gael hedd
Yn y diweddaf ddyddiau.

Dros foroedd a mynyddoedd
Ymfudo wnant yn filoedd,
O'r De a'r Dwyrain, Gogledd draw,
Gorllewin ddaw yn lluoedd.

Mae'r Saint yn hoff gan Iesu,
Am hyny myn eu cyrchu;
I Seion gu dan ganu'r ânt,
Lle cânt eu gogoneddu.

Agorir yno ffynnon
I olchi yn glaer-wynion,
Hen bechaduriaid o bob rhyw,
Fu gynt yn byw'n afradlon.

Yr Arglwydd a addawodd,
Yn Seion, i'r holl bobloedd,
Wneyd gwledd o basgedigion bras,
A'r gwin blasusaf redodd.

Gwyn fyd rhai pur o galon
O fewn i furiau Seion,
A'r trugarogion yr un wedd,
A'r tangnefeddwyr tirion.

Ni thrig o fewn ei muriau,
Yr un a dd'wed gelwyddau ;
Diwreiddir hwy o'r santaidd dir,—
Mae hyn yn wir diammau.

Bydd yno apostolion,
Bugeiliaid ac athrawon,
Henuriaid a phrophwydi 'nghyd,
Ac hefyd gweledyddion.

Eu dyben yw perffeithio
Y Saint, a'u cadw'n effro
I wylio a gweddïo'n glau,
Rhag Satan eu niweidio.

Un corff sydd gan yr Iesu,
Un ysbryd i'w lywyddu ;
Un Arglwydd hefyd, ac un ffydd,
Un bedydd gyda hyny.

Ar ffrwynau'r meirch santeiddwrydd
A fydd i enw'r Arglwydd,
Pan fo gwybodaeth Duw a'i ddawn,
Yn gyflawn drwy'r holl wledydd.

Bydd fwy-fwy eu gorfoledd,
Pan ddel adferiad rhyfedd,—
Pan fyddo'r oen a'r blaidd yn nghyd,
A'r llewpard yn cyd-orwedd.

Bydd yno bêr foliannu,
Gan seintiau anwyl Iesu,
Cyd-byncio wnant ar llu uwch ben,
Amen, amen, am hyny.

GWILYM COLLWYN.

MYNEGIAD Y CYNNADLEDDAU YN YR YNYSOEDD PRYDEINIG, AM YR HANNER BLWYDDYN YN DIWEDDU MEH. 1, 1850.

Cynnadleddau.	*Cang.*	*A.*	*D.*	*Hen.*	*Off.*	*Ath.*	*Di.*	*Tor.*	*Mar.*	*Ymf.*	*Bed.*	*Oll.*
Cheltenham	20	0	0	47	34	34	20	11	4	10	159	731
Manchester	30	1	1	103	192	83	39	75	21	68	256	2757
*Bedfordshire	21	1	2	52	58	25	19	13	0	1	128	810
Liverpool	14	0	1	50	65	27	22	25	10	67	153	1018
Warwickshire	20	1	1	48	48	25	20	31	3	24	76	791
Worcestershire	11	0	0	25	24	8	9	10	1	5	16	304
Isle of Man..........	3	0	0	8	7	5	4	0	0	6	5	95
Glasgow	26	0	1	93	68	91	39	160	9	16	180	1846
Norwich	14	0	1	36	55	25	18	20	0	0	154	585
Newcastle-on-Tyne -	18	1	0	56	41	16	12	20	5	0	79	623
Lincolnshire	13	1	0	19	37	23	5	9	3	16	87	429
†London	42	0	0	103	119	72	47	56	15	43	595	2529
‡Herefordshire	22	0	2	60	58	46	29				288	954
§Staffordshire	16	2	0	60	55	21	17	27	6	15	50	647
Derbyshire..........	14	0	2	45	25	21	11	3	3	0	46	445
Leicestershire	5	0	0	13	17	8	6	2	0	9	37	202
Hull	6	0	0	18	19	8	4	16	3	1	44	327
South Conference....	17	0	0	32	60	42	35	39	5	23	116	1029
Sheffield	29	0	1	56	105	67	41	77	16	16	310	1929
Bradford	15	0	0	39	59	26	14	12	6	52	109	783
Edinburgh	22	1	0	47	42	69	21	95	7	23	164	1331
Clitheroe	10	1	0	23	28	19	11	10	4	14	25	317
‖Southampton	5	0	0	10	8	4	2					166
Galloway Union	2	0	0	3	2	0	0	3	1		1	21
¶Cymru 11 Cynnadl.	110	3	0	423	242	219	128	222	17	71	731	4342
Birmingham	18	0	2	85	163	56	43	95	6	44	191	1909
☞Preston..........	8	1	0	40	28	18	2					500
**Channel Islands ..	5	0	0	6	11	10	4	6	2	0	48	253
Iwerddon (dim cyfrif)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Cyfanswm	536	13	14	1600	1610	1059	622	1037	147	524	4048	27868

* Ychwanegwyd at y gynnadledd hon, oddiar Ionawr, gangenau Luton, Eddlesbro, Flamstead, Hemel Hempstead, a Studham.—Gwel nodyn Cynnadledd Llundain. † Oddiar Ionawr, mae cangenau Luton, Eddlesbro, Flamstead, Hemel Hempstead, Studham, Southampton, St. Heliers, Gorey, First Tower, a Haverdepau, wedi eu tynu o'r gynnadledd hon, yn ol penderfyniad y Gymmanfa Gyffredinol Neillduol yn Liverpool ar y 5med o Ionawr. —Gwel STAR, Rhif. 2, Cyf. XII. ‡ Ychwanegwyd at y gynnadledd hon, oddiar Ionawr, ddeuddeg o gangenau, gynt yn ffurfio rhan o'r eglwys Gymreig.—Gwel nodyn mynegiad Cymru. § Mae hon yn cynnwys diweddar Gynnadledd Macclesfield.—Gwel Hanes y Gymmanfa Gyffredinol Neillduol, yn y STAR, Rhif. 2, Cyf. XII. ‖ Gynt o Gynnadledd Llundain.—Gwel nodyn mynegiad Llundain. ¶ Cymmerwyd o'r eglwys Gymreig, oddiar Ionawr, ddeuddeg o gangenau, yn cynnwys oddeutu 450 o aelodau, a chyflwynwyd hwynt i Gynnadledd sir Henffordd, yn unol â phenderfyniad y Gymmanfa Gyffredinol Neillduol, yn Ionawr 5.—Gwel yr Hanes, STAR, Rhif. 2, Cyf. XII. ☞ Dim hanes o Preston er Ionawr. ** Mae y gynnadledd hon yn cynnwys cangenau St. Heliers, Gorey, First Tower, a Haverdepau, wedi eu tynu o Lundain.—Gwel nodyn mynegiad Llundain,

ENWAU Y LLYWYDDION.—William Booth, Cheltenham; William Gibson, Manchester; John Spiers, Bedfordshire; Gland Rodger, Liverpool; Alfred Cordon, Warwickshire; John Lyon, Worcestershire; John Kelly, Isle of Man; J. Clements, Glasgow; Thomas Smith, Norwich; William Speakman, Newcastle-on-Tyne; Lorin Babbitt, Lincolnshire; Thos. Margetts, London; C. H. Wheelock, Herefordshire; J. D. Ross, Staffordshire; Lewis Robbins, Derbyshire; etto, Leicestershire; James M'Naughtan, Hull; Geo. Halliday, South Conference; J. W. Cummings, Sheffield; James Marsden, Bradford; C. Dunn, Edinburgh; William Moss, Clitheroe; T. B. H. Stenhouse, Southampton; John Kelly, Galloway Union; Wm. Phillips, Cymru; J. H. Flanigan, Birmingham; G. D. Watt, Preston; W. C. Dunbar, Channel Islands.

COEL-GREFYDDAU.

DYMUNA llawer weled coel-grefyddau y byd yn myned i ddiddymdra, heb ystyried pa beth yw coel-grefydd. Gall dyn gredu fod Duw, a bod ei air yn wirionedd; gall gredu fod Iesu yn Fab Duw, a bod yn ddyledswydd arnom ninnau i nesâu mewn gweddi gerbron Duw yn enw ei Fab;—ïe, gellir cyflawni y gorchwyl hwnw hefyd, ac etto heb fod genym ddim yn amgen na choel-grefydd. Nid oes achos bod mewn ammheuaeth gan bwy y mae coel-grefydd, ond edrych pwy sydd yn crefydda ar grediniaeth yn unig, heb un wybodaeth ganddynt, yna gwelwn gan bwy, a pha le y mae coel grefydd; oblegid, pa le bynag y mae cred, y mae yno goel; a pha le bynag y mae crefydd wedi ei sefydlu ar gred, yno y mae coel-grefydd. Er y dywed llawer nad yw eu crefydd hwy wedi ei sefydlu ar goel, ond ar y Testament Newydd, etto onid credu y maent fod y Testament Newydd yn wirionedd? O, ïe, gŵyr pawb hyny. Wel, ynte, dyna grefydd wedi ei sefydlu ar gred neu goel; ac felly, y mae ei choffeidwyr, fel yr Atheniaid gynt, yn goel-grefyddwyr. Ac felly y mae y rhai hyny sydd â'u holl grefydd ar gred yn unig, yn annoeth iawn pan y bloeddiant yn eu gweddiau, gan ddweyd, "O, Arglwydd, pâr fod holl goel-grefyddau y byd yn myned i ddiddymdra," os na fyddant wedi cael digon ar eu crefydd eu hunain. Ond meddyliaf fod llawer o'r cyfryw yn gweddio hyny yn gydwybodol, a bod Duw i raddau yn gwrandaw eu gweddiau, trwy anfon ei weision awdurdodol i'r maes ag efengyl er tystiolaeth—trwy fod deiliaid y grefydd goel yn ufyddhau iddynt wrth y miloedd trwy y byd o'r bron, a thrwy fod y cyfryw yn derbyn tystiolaeth o fodoldeb Duw, anghyfnewidioldeb ei air, a'u cymmeradwyaeth eu hunain ger ei fron.

Tre Sior. T. H.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. A ydyw yn ddoethineb i offeiriad neu henuriad, pan yn pregethu o flaen rhywun arall, i dreulio cymmaint ag awr neu awr a chwarter o amser?—*H. E.*

Na, ychydig o ddoethineb a ddangosir gan rai felly. Mae pregeth o'r hyd hyny, os na fydd ar amgylchiad neillduol, yn ormod o gyfarfod braidd ei hunan. Os oes yn rhaid i ddau

bregethu bob cyfarfod, gwell i'r cyntaf barotoi pobl barod i'r ail, ac yna gwnaed yntau ei oreu i'w hargyhoeddi. Ond nid ydym ni mor seremoniol â thybied fod yn rhaid cael dwy, a dim ond dwy bregeth, yn mhob cyfarfod; canys ar lawer amgylchiad mae un yn well.

2. Pe byddwn i yn clywed rhyw athrawiaeth yn cael ei dysgu, ag a fyddai yn ymddangos i mi yn gau, a fyddai yn drosedd ynof i ddweyd with ryw rai ereill yn ei chylch?—*B. E.*

Atebwn fel hyn: Pan fyddo brawd neu chwaer yn clywed rhywbeth dyeithr yn cael ei ddysgu, a hwythau yn methu cydweled, mae yn ddyledswydd arnynt, nid yn drosedd, i ymholi ag awdurdodau uwch ynghylch y cyfryw ddysgeidiaeth, er cael allan y gwirionedd; ond peidio un amser ag ymholi â neb arall, rhag iddynt gael eu harwain ar gyfeiliorn. Os yw y ffrwd yn ymddangos yn frwnt, gwell yw chwilio am yr achos, trwy fyned yn mlaen tuag at y ffynnonell. Ni ddylai neb gymmeryd eu cylch-arwain, tra byddo apostolion a bugeiliaid yn yr eglwys.

3. Os yw bedydd yn wir angenrheidiol er myned i mewn i'r bywyd, paham y dywedodd Crist wrth y gwr ieuanc hwnw ag oedd wedi cadw yr holl orchymynion o'i ieuenctyd, "Os ewyllysi fod yn berffaith, dos, gwerth yr hyn sydd genyt, a dyro i'r tylodion; a thi a gei drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi", (gwel Math. xix, 16—22,) yn lle dweyd wrtho am gymmeryd ei fedyddio?—*T. J.*

Yr oedd y gwr ieuanc yn "berchen da lawer;" ac o achos hyny yr oedd yn haws i gamel fyned trwy grai y nodwydd ddur, nag i un felly fyned i mewn i deyrnas Dduw, â'i gyfoeth ar ei gefn. Yr oedd cadw y gorchymynion yn dda, ond yr oedd cadw y cyfoeth yn ddrwg. Dywedai yr apostolion, "Wele, nyni a adawsom *bob peth*, ac a'th *ganlynasom* di: beth gan hyny a fydd i ni?" Yr Iesu a'u hatebodd, "Yn wir, meddaf i chwi, y cewch chwi y rhai a'm canlynasoch i, yn yr *adenedigaeth*, pan eisteddo Mab y dyn ar orsedd ei ogoniant, eistedd chwithau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel." Barnai Crist nad oedd eisieu sôn am fedydd wrth y cyfoethog, cyn sôn wrtho am ymwadu ag ef ei hun, cyfodi ei groes, a'i ganlyn Ef. Ymwadodd yr apostolion â phob peth, ac wedi hyny *canlynasant* ef yn yr ADENEDIGAEH, sef bedydd; a phe buasai y mab ieuanc yn

canlyn Crist, mae yn ddiau y cymmerasai ef ei fedyddio fel Crist a'r apostolion. Gwyddai Crist mai nid y bedydd, ond y cyfoeth, oedd y rhwystr iddo i gael "trysor yn y nef;" ac am hyny, ni soniodd am ddim wrtho ond y rhwystr. Pe buasai efe yn peidio myned i ffordd yn drist, eithr gwerthu ei eiddo, cawsai wybod fod "canlyn fi" yn cynnwys bedydd mewn dwfr, ac amryw bethau ereill.

4. Gan y dywedir mai gwir yw fod Joseph Smith yn dwyllwr, ac mai ei unig ddyben oedd tynu arian oddiar bobl, chwennychwn wybod pa faint o waddol a gafwyd ar ei ol?—*Ifan.*

Ateb; lle na fyddo gwaddol i gael, nid oes dim mwstwr o'i phlegid. Pe buasai Joseph yn ddyn drwg cyfoethog, cawsai ddigon o chwarae teg; ond gan na feddai un trysor yn amgenach nag oedd yn ei lestr pridd, cafodd ei ddiwedd megys y dynion da a thlawd o'i flaen.

SECTARIAETH MEWN ANGLADD.

Ystradgynlais, Gorph. 13, 1850.

Anwyl Frawd Davis,—Yr wyf yn ysgrifenu atoch, gan hysbysu i chwi yr hyn a ddygwyddodd yn Heol y Pelican, yn mhentref Ystradgynlais, ar ddydd Iau, yr 11eg o'r mis hwn. Yr oedd dyn ieuanc o'r enw Phillip Phillip, yr hwn sydd yn aelod gyda'r Saint, ac mewn amgylchiad galarus o herwydd marwolaeth ei fam, wedi dymuno arnaf i bregethu yn ei hangladd. Dywedais wrtho fy mod yn eithaf boddlawn i wneyd hyny, os cawswn lonydd gan y bobl, y rhai oedd yn bwgwth fy llabyddio os deuwn yn agos i'r lle. Cyhoeddasant yn yr wythnos fod Mr. P. Griffiths, Alltwen, i bregethu yno hefyd. Boddlonodd P. Phillip i'w chwiorydd gael hyn, ar yr ammod o fod i mi gael pregethu gydag ef. Aethum i fyny gyda'r Henuriad D. J. Jones i'r tŷ lle yr oedd y corff marw yn aros. Yr oedd o amgylch i'r tŷ o gant a hanner i ddau cant o bobl, y rhai oeddynt Independiaid a Methodistiaid. Aethum i'r tŷ yn barchus, gan dynu fy het; ond cyn i mi gael amser i eistedd i lawr, cyfododd chwaer P. Phillip, a merch yr hon ag oedd wedi marw, i fyny, a gorchymynodd i mi fyned allan o'r tŷ, gan ymaflyd ynof, a dweyd dan regu nad oedd fy eisieu i yno. Y pryd hyn cynhyrfodd y bobl oll, gan gyfodi cryg i fyny, ac yr oeddynt yn barod i'm llabyddio a thywallt fy

ngwaed. Y prif bersonau yn yr erlidigaeth hon oedd pedwar o aelodau yr Independiaid, ac un Methodistyn. Llusgasant fi allan o'r tŷ. Yna gofynais iddynt os oedd ganddynt barch i Iesu Grist a'r efengyl; ac atebasant, nad oeddynt yn ymofyn Iesu Grist, na'm pregeth innau, ond Mr. Griffiths yn unig. Dywedais innau nad oeddwn yn ymofyn pregethu, os buasai Mr. Griffiths yn anfoddlawn. Dywedodd y parchedig, os buasai efe yn pregethu, na fuasai neb yn cael gwneyd hyny gydag ef. Pan ddaeth hyn allan o'i enau, gwaeddodd y bobl, "Well done, Mr. Griffiths." Danfonasant tua ffwrneisi Ynyscedwyn i gyrchu ymladdwr i'w hamddiffyn, ac i ddyfetha y Saint; ond ni ddaeth mewn pryd i'r terfysg. Cerddais yn foneddigaidd gydag amryw o'r henuriaid a'r Saint, yn yr angladd, tua Sardis, canys dyna enw capel yr Independiaid yn y lle. Pregethodd y parchedig yno oddiar Luc x, 42; a dywedodd, yn nghwrs ei bregeth, i gannoedd o'r Iuddewon gredu wrth weled Lazarus yn cael ei adgyfodi, ac nad oedd yn rhesymol i neb gredu, oddieithr eu bod yn *gweled* y peth. Yn awr, dyna ychydig o hanes cristianogaeth yn Ystradgynlais, a gwnewch o hono y defnydd a ewyllysioch.

Yr eiddoch yn ostyngedig,

EVAN WILLIAMS, *Skiwen.*

[Yr oedd y parchedig i'w ganmawl am beidio pregethu gyda'r Sant; mae yn well i dywyllwch fod ar ben ei hun, na sefyll yn ochr y goleuni. Ac am y ceryg, nid oedd dim yn gweddu duwiolion sectaraidd yn well, canys â cheryg y darfu i'w brodyr labyddio Stephan gynt. Mynai y parchedig i ffydd ddyfod trwy weled, yn lle trwy glywed; ond cenedlaeth ddrwg sydd yn *ceisio* arwydd, a cenedlaeth dda yn unig sydd yn ei *chael.* "Os ewyllysia neb wneuthur ei ewyllys Ef," meddai Iesu Grist, "efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth;" neu, mewn geiriau ereill, efe a gaiff arwydd o'r gwirionedd.—GOL.]

COFNODION CYNNADLEDDOL.

CYNNADLEDD DDWYREINIOL MORGANWG.

CYNNALIWYD y gymmanfa uchod yn Neuadd y Cymreigyddion, Merthyr, ar y 7fed o Orphenaf. Yr oedd yn bresennol y Llywydd W. Phillips, Dr. Levi Richards, Capt. C. H. Wheelock, yr Hend. J. Davis, T. Pugh, W. Henshaw, T. Giles, E. Edwards, ac amrywiol ereill. Wedi agor y cyfarfod boreuol, cododd y Llyw-

ydd i annog y Saint i fod yn ufydd i'r offeiriadaeth oruchel sydd yn eu plith, a dysgodd y swyddogion i fod yn ddarostyngedig i'w gilydd, yn ol eu cylchoedd. Dangosodd hefyd y ddyledswydd o ufyddhau i'r hyn a ddywedo gwr Duw, yn yr oes hon, yn gystal ag yn yr oesoedd gynt; canys nid fel y sectariaid y mae efe yn llefaru, eithr "fel hyn y dywed yr Arglwydd." Yna darllenwyd y cynnrychioliad fel y canlyn:—23 o gangenau, 2 o archoffeiriaid, 147 o henuriaid, 98 o offeiriaid, 112 o athrawon, 57 o ddiaconiaid, 158 wedi eu bedyddio, 46 wedi eu tori allan, 3 wedi marw; y cyfanswm, 2186. Yna wedi cymmeradwyo dal i fyny holl awdurdodau yr eglwys, galwyd ar y brawd Henshaw i anerch y Saint, yr hyn a wnaeth yn drefnus a byr. Canlynwyd ef gan y brawd Wheelock, yr hwn sydd yn ymdebygoli yn fawr mewn llawer o bethau i Capt. Jones. Dywedodd ei fod yn gwybod fod yr un Ysbryd yn gorphwys ar y Saint oedd ger ei fron, ag oedd efe wedi deimlo ar fynyddoedd Israel, yr hwn Ysbryd sydd yn darostwng pob ysbryd gau. Yr oedd yr holl erlidigaethau yn myned o'i gof, pan fyddai nerthoedd y byd a ddaw yn gorphwys arno; a dywedai, wrth ddiweddu, fod gwynebpryd siriol y Saint yn profi i bob dyn gonest eu bod yn greaduriaid newydd yn Nghrist. Yna y brawd Pugh, yn ei hyawdledd arferol, a anerchodd y dorf yn fyr, ac a ddywedodd na ddaeth i'w feddwl ef erioed y buasai yn profi y fath hyfrydwch ar y ddaear ag a deimlodd yn y gymmanfa hon.—Yn y prydnawn, wedi i'r llywydd anerch y cantorion, galwodd ar Dr. Levi Richards, yr hwn a anerchodd y dorf mewn modd hyawdl. Dywedodd mai y *life preserver* goreu ar y daith i Seion, yw ein bod yn cadw yr holl orchymynion y mae Duw yn ddadguddio trwy ei weision. Dywedodd hefyd nad oedd digon o oleuni yn y byd i ddangos y tywyllwch, cyn i'r angel ddyfod at Joseph Smith â'r efengyl dragywyddol, yr hon sydd yn dwyn bywyd ac anllygredigaeth i oleuni; er hyny, yr oedd ambell un o synwyr cryf cyn hyny, megys Lord Byron, ag a ddywedai mai chwareuyddiaeth plant oedd holl grefyddau y byd. Yna wedi i'r brawd Pugh anerch y dorf yn Gymraeg am ychydig, galwyd ar y brawd Wheelock, yr hwn a ddangosodd pa fodd y cafodd Jacob ei fendithio, a'r modd yr aeth i wlad bell, a'r addewidion gwell a gafodd ar y ffordd. Dywedodd os byddai dyn yn cadw gorchymynion Duw, y gallai ymdrechu ag ef fel Jacob, er y gallai gyfarfod â llawer o orthrymderau wedi y cwbl. Annogodd y Saint i

fod yn haelionus, ac i gofio am addewidion Duw, yr hwn a rodda yn ol ar ei ganfed.—Yna dangosodd y llywydd ddyledswydd y Saint i ymdrechu gwerthu llyfrau Capt. Jones ac ereill.—Yn yr hwyr, didolodd y Saeson i'r Georgetown, lle y pregethodd y brodyr Henshaw, Wheelock, a Richards yn effeithiol, ynghylch amrywiol egwyddorion; tra yn mhlith y Cymry areithiodd y brodyr E. Edwards, T. Giles, T. Pugh, a'r Llywydd Phillips, yn dra phwrpasol.—Prydnawn dranoeth, ymgynnullodd oddeutu 1300 i yfed tê yn Neuadd y Cymreigyddion, yr hon oedd wedi ei thrwsio yn ogoneddus â gwyrdd-ddail a blodau; a rhwng y canu hyfryd, a phob peth arall a gafwyd yno, tueddid dyn i gredu ei fod yn Seion. Cyn ymadael, areithiodd y brodyr Richards, Phillips, Wheelock, Davis, Pugh, a Henshaw, ar amrywiol destunau, a chafwyd dysgeidiaeth a llawenydd anarferol. Canodd y brawd Wheelock hefyd yn lled gampus, ynghyd â'r cantorion.—Wm. Phillips, llywydd; Henry Evans, ysgrifenydd.

SIR FYNWY.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol y gynnadledd hon, yn y Town-hall, Tredegar, ar y 14eg o Orphenaf. Cynnrychiolwyd 14 o gangenau, yn cynnwys 63 o henuriaid, 32 o offeiriaid, 31 o athrawon, a 18 o ddiaconiaid; 42 wedi eu bedyddio yn ystod y tri mis diweddaf; bu farw, 3; torwyd allan, 19; cyfanswm, 598. Rheoleiddiwyd cangen yn Sirhowy a Thwyn y Duke. Yr oedd y cyfarfodydd yn orlawn o Saint a gwrandawwyr, ac yn fywiog gan Ysbryd Duw. Am ddau, ymwelodd y Llywydd Phillips a'i Gynghorydd Davis â ni, a chawsom addysgiadau grymus a nerthol ganddynt yn Saesneg a Chymraeg; ac am chwech, cyrhaeddodd y Llywydd Henshaw, Casnewydd, yno; a thrwy y cyfan, cawsom lawer o lawenydd trwy ddylanwadau Ysbryd Duw. Dranoeth, cynnaliwyd gwyl dê yn Mhenycae, lle y traddodwyd areithiau ar yr achlysur gan y brawd Phillips ac ereill.—Thomas Giles, llywydd; David Jones, ysgrifenydd.

SIR DDINBYCH.

Cynnaliwyd cymmanfa cynnadledd swydd Ddinbych, yn Abergele, ar y 9fed o Fehefin, yn mha un yr oedd y brodyr Thomas Pugh, Eliezar Edwards, ac amryw henuriaid o wahanol leoedd, yn bresennol. Penderfynwyd cynnal i fyny holl awdurdodau yr eglwys dros y ddaear, yn neillduol yn Nghymru. Penderfynwyd

fod y brawd John Parry i roi llywyddiaeth cangen Abergele i fyny, i'r dyben o fod yn fwy rhydd i drafaelu trwy y gynnadledd, a bod Edward Parry i lywyddu yn ei le. Penderfynwyd fod y brawd William Parry i fod yn gynghorwr yn y gynnadledd. Cafwyd cyfarfodydd hynod o ddifyrus ar hyd y dydd.—John Parry, llywydd; William Parry, ysgrifenydd.

SIR GAERFYRDDIN.

Cymmanfa y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Nghaerfyrddin, ar y 14eg o Orphenaf, pryd y cynnrychiolwyd 17 o gangenau, yn cynnwys 76 o henuriaid, 30 o offeiriaid, 24 o athrawon, a 18 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 30; torwyd allan, 17; bu farw, 2; cyfanswm, 645. Penderfynwyd fod cangen i gael ei sefydlu yn Llangadog, a bod y brawd John Evans i lywyddu arni, lle mae yn bresennol ddau henuriad, a 12 o Saint. Cafwyd llawer o ddysgeidiaeth gan y Llywydd H. Williams, a'r brodyr Dr. Levi Richards, Thoms Pugh, E. Williams, Abertawy, &c. Penderfynwyd hefyd fod y brawd Benjamin Jones o hyn allan i fod yn henuriad teithiol trwy y Sir hon. Cafwyd areithiau gwresog a doeth trwy'r holl gymmanfa, a dysgeidiaeth effeithiol er cadarnhad a chymhorth i'r holl swyddwyr, yn enwedig yn y cynghor boreu dydd Llun. Etto, prydnawn dydd Llun cafwyd *Tea Party* rhagorol, â'r holl Saint yn llawen ac wrth eu bodd. Terfynwyd y gymmanfa trwy gael dwy bregeth gan y brawd Pugh yn Gymraeg, a'r brawd Dr. L. Richards yn Saesneg i glywedigaeth llawer o wrandawwyr; a bendith y nefoedd fyddo yn canlyn yr hyn a fu dan eu sylw.—Howell Williams, llywydd; Isaac Jones, ysgrifenydd.

SIR FON.

Cynnaliwyd y gymmanfa hon, yn Nghaernarfon, ar y 14eg o Orphenaf, pan y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 10 henuriad, 8 offeiriad, 2 athraw, a dau ddiacon; bedyddiwyd, 15; cyfanswm, 83. Cawsom gymmanfa dda rhagorol, ac ond barnu ar sirioldeb y gynnulleidfa, gallem gasglu eu bod oll yn cael eu boddloni. Yr oedd y brawd Wm. Evans, o sir Feirionydd, ynghyd â brodyr ereill, wedi ymweled a'n cymmanfa.—Hyderwn y bydd i Dduw goroni ein llafur yn yr amser dyfodol â llwyddiant mawr, er gogoniant i'w enw santaidd, a llesâd dynion.—Thomas Morgan, llywydd; Wm. Isaac, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Gorphenaf.—Hwn yw y mis twymnaf o'r flwyddyn: mae cyfartaiedd cyffredin y tymheredd yn 61 o raddau. Gyda ni gellir ystyried y mis hwn y mwyaf ei bwys, gan mae ei dymheredd i raddau helaeth sydd yn rheoleiddio addfediad y cnydiau, hyny yw, penderfyna pa un a fyddant yn gynnar neu ddiweddar; ac yn ein hinsawdd ni hyn yn fwyaf neillduol sydd yn barnu eu gwerth. Mae Fflora yn ei ogoniant y mis hwn. Yr ymdangosiad mwyaf o flodau yn yr holl flwyddyn a gymmer le yn Ngorphenaf yn yr hinsawdd hwn. Ar yr un pryd y mae ein mânffrwythau yn eu cyflawnder,—ceiros a syfi yn y dechreu, ac yn cael eu dilyn gan gwrenau, mair-eirin, ac afan, yn eu holl amrywiaethau. Yn nechreu y mis y mae barlys a cheirch yn dangos eu tywyseni; ac mewn tymmorau da y mae peth barlys yn ca l ei dori weithiau cyn diwedd Gorphenaf; ond lled anfynych y mae un llafur arall yn barod i'r cryman cyn Awst. Mae rhan fawr o ffrwyth y gerddi yn dyfod i berffeithrwydd, megys bresych cynnar, erfin, pys, ffa, golaith, &c. Cloron cynnar hefyd a wnant eu hymddangosiad, ond nid ydynt yn addfed cyn y mis nesaf.

Troi y Gern arall.—Gwyddom am un a wnaeth hyn. Wedi cael ergyd ar un gern, trodd y gern arall; ac wedi i hono ddyoddef hefyd, yna meddyliodd ei fod yn rhydd i daro yn ol, yr hyn a wnaeth trwy droedio ei elyn yn ei fola!

Bwa'r Cyfammod.—Dywedai Joseph Smith pan yn fyw, nad oedd achos i neb ofni newyn cyffredinol tra y gwelsent yr enfys yn y cymylau. Yr oedd hyny yn arwydd sicr o amser hau a medi; ond, a ychwanegai efe, pan fyddo y bwa yn diflanu, neu pan na fyddo i'w weled, edrychwch am newyn a chaledi. Pwy a welodd y bwa yn 1850? Ni welsom ni; etto chwenuychem ei weled. Ond na laesed un ffermwr ei ddwylaw wrth hau, er fod cymylau, rhew, oerni, a sychder yn taflu eu caddug dros eich dysgwyliadau presennol. Gwnewch eich dyledswydd, ac ymddiriedwch mewn Rhagluniaeth ddoeth a thrugarog i fendithio eich llafur.—*Frontier Guardian, Mai* 15.—[Yr ydym ni wedi gweled y bwa eleni etto, nad pwy sydd heb ei weled, a diolch am hyny.]

Gwybodaeth yn fuan a droa yn ffolineb, pan beidia synwyr da a bod yn warcheidwad iddo.

Seguryd.—Seguryd yw croth neu ffynnonell pob drygioni; canys y mae yn difa ac yn gwastraffu y golud a'r rhinweddau sydd genym eisoes, ac yn ein hanalluogi i gael y rhai ag ydym yn amddifad o honynt.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 20.] AWST, 1850 [CYF. II.

TRYDYDD EPISTOL CYFFREDINOL PRIF LYWYDDIAETH EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, O DDYFFRYN Y LLYN HALEN FAWR, AT Y SAINT GWASGAREDIG AR HYD Y DDAEAR, —YN ANERCH :—

ANWYLAIDD FRODYR,—Pan y myfyriom am eich sefyllfaoedd amrywiog, mewn cyssylltiad â'r gwaith mawr ag yr ydych wedi ymroddi eich hunain iddo, y mae yn un o ffynnonellau mwyaf ein hyfrydwch i'r amser ddyfod pan y gallwn drosglwyddo i chwi trwy lythyr, yr hyn a fynegai ein tafod, pe buasech gyda ni; ac os bydd i chwithau trwy fod yn llawn o'r un ysbryd, gael mwynhau cymmaint trwy ddarllen ag a wnawn ni wrth ysgrifenu, ystyriwn na fydd ein llafur wedi bod yn ofer; o herwydd trwy hyny meddiannem y sicrwydd o fod cariad brawdol, a theimlad caruaidd, y rhai sydd yn anghenrheidiol er heddwch a llwyddiant yr eglwys, yn sicr a disigl, ac ar eu cynnydd yn mhlith y rhai hyny sydd yn proffesu caru Iesu Grist.

Yr ydym yma yn y mynyddoedd, wedi ein symud yn mhell oddiwrth chwyldroadau a newyddion dyddiol y cenedloedd, ac nid ydym wedi clywed dim oddiwrthynt; nac oddiwrth ein brodyr sydd yn trigianu yn mhell, oddiar fis Medi: ond, er ein bod wedi ein gwahanu oddiwrth ein perthynasau yn hiliogaeth Adda, ac yn ymddibynu y rhan fwyaf o'n hamser, ar ein ffynnonellau ein hunain am addysg a mwynhad, meddwn y dyddan-

wch hyfryd ein bod wedi ymsefydlu yn agos "i benau y bryniau tragywyddol," a'n bod yn uwch ar y mynyddoedd nag un bobl arall; o ganlyniad yr ydym yn agosach i'r nefoedd, y gororau hyny o oleuni a gogoniant lle y derbyniwn ni wybodaeth, a lle mae pob bendithion yn dylifo.

Y mae llwyddiant Israel gwasgaredig yn agos at ein calonau: dyna ydyw ein testun nos a dydd; mewn myfyrdod, mewn cynghor, mewn gweddi, mewn gweithrediad; nid ydym gartref mewn un man, ond pan fyddom wrth y gwaith o adeiladu teyrnas Dduw; ac y mae yn un o ffynnonau ein gorfoledd i gael bod yn weision i'r Saint, ac yr ydym yn barhaus yn chwilio y cyfleusdra cyntaf i hysbysu sefyllfa ein brodyr yn y dyffryn, ac i wasgaru y goleuni, o'r hwn y mae ein Tad nefol wedi gweled yn dda i ni gael bod yn dderbynwyr, fel y byddo i ni oll gael ein hadeiladu a'n meithrin i fyny ynghyd yn ngwybodaeth Duw, a chael ein parotoi i ogoniant nefol.

Cyrhaeddodd rhai ymfudwyr o Michigan y lle hwn ar y 15fed o Dachwedd, yn nghwmpeini Mr. Vasques, gan ddwyn llythyron oddiwrth yr henuriaid ag oedd y pryd hwnw yn myned i'r dwyrain, y rhai oeddynt yn Little Sandy, Hydref 30, oll yn iach: ac ar yr 22ain o'r un mis yr oedd eira wedi gorchuddio y Dyffryn o droedfedd a hanner i ddwy o drwch; ac ar y 21ain, yr oedd oddeutu tair troedfedd a hanner o drwch yn Mill Creek Kanyon; ac ar yr un dydd, gadawodd yr Henuriad Parley P. Pratt, gyda chwmpeini ynghylch hanner cant o wyr, sefydliad mwyaf deheuol y Dyffryn hwn, lle yr oeddynt wedi ymgynnull y dydd blaenorol, i'r dyben o chwilio y wlad ddeheuol, i gael allan ei daearyddiaeth, hanes, hinsawdd, a'i lleoedd at ymsefydlu.

Cyrhaeddodd pedwar ar bymtheg o ymfudwyr ar y laf o Ragfyr, mewn cyflwr cryn amddifad, wedi gadael eu wageni dros ddeugain milltir ar ol, a'u hychain oddeutu ugain; a hwy eu hunain heb luniaeth. Dywedent eu bod wedi gadael y Taleithiau ar y 24ain o Fedi, ac wedi passio cwmpeini yr Henuriad Taylor wrth Independence Rock, ar y 6fed o Dachwedd; ond yr oeddynt yn cael eu herlyn mor galed gan yr eira, fel na ddaethant ag un newyddiadur i ni, er y dywedent fod amryw ganddynt yn eu wageni.

Danfonwyd cenad gan Captain Stansbury, perthynol i Beirianwyr Topographaidd yr Unol Daleithiau, sefydledig yn y lle

hwn, i Fort Hall, rywbryd yn Rhagfyr; ond mor ddwfn oedd yr eira, fel y gorfu ddychwelyd, heb gyflawni ei amcan; ac yr oedd busnes yn gyffredin yn y Dyffryn wedi sefyll, er i ychydig o ddyddiau nawseiddiach tua'r diwedd, ganiatâu i godi cwplau y cynghor-dŷ, y rhai oeddynt wedi eu parotoi yn y Bowery, yr hwn oedd yn siop waith fawr yn ystod y tywydd oer.

Ar y 5med o Ionawr, danfonodd Captain Stansbury ail genad i Fort Hall, yr hwn a gyflawnodd ei amcan, ac a ddychwelodd ar ol taith flinderus, ynghyd â thal-feistr a rhai swyddogion ereill o fyddin yr U. D. o Fort Hall, y rhai a hysbysent nad oedd ond ychydig eira yn nghymmydogaeth y Fort, ond fod cyflawnder mawr ar y ffordd; a bod rhan fawr o anifeiliaid y Llywodraeth, yn Cache Valley, wedi trengu oblegid gerwinder y tywydd a'r eira, yr hwn a ddisgynai yn y dyffryn hwn o ddeg modfedd i ddwy droedfedd o drwch, ar y 18fed a'r 19eg, ac yn rhai o'r Kanyons cyfagos, o chwech i wyth troedfedd o drwch. Ar foreu y 24ain o'r un mis, ysgubodd gwynt dychrynllyd dros ein Dyffryn ni o'r deau, a pharhaodd oddeutu pedair awr ar hugain, gan yru yr holl anifeiliaid o'i flaen; ac yr oedd yr eira mor drwchus ac ysgafn, fel ag yr oedd yn ddarostyngedig i'w ddylanwad, gan dreiddio y dillad mwyaf trwchus, achosi i ddynion lochesu yn y tai, ac anifeiliaid i ymgasglu mewn ceudodau, a than glogwyni, lle, mewn rhai amgylchiadau, y claddwyd, y mogwyd, ac y rhewyd hwynt yn bentyrau.

Trwy fod yr eira wedi dechreu ychydig yn gynnarach nag arferol, cafodd y brodyr agos yn amddifad o goed; ac ynghylch yr amser a nodwyd ddiweddaf, cyhoeddwyd yn y ddinas fod pymtheg o *sleighs* wedi eu claddu yn yr eira, yn Dry Kanyon; ond yn y prydnawn daeth y dynion a'u gweddeuau i'r ddinas yn ddiogel oll. Y ffeithiau oeddynt, ddarfod i'r brodyr basio y Kanyon yn y boreu, ac wrth lwytho eu certi llusg ar ochr y mynydd, daeth cwympiad neu lithrfa o eira ar draws eu llwybr, ac a lanwodd y Kanyon, oddeutu hanner cant neu drugain troedfedd o ddyfnder, a rhwystrodd eu mynediad; ond trwy adael y coed, a gwneyd mynedfa dros ochr y mynydd, cafodd y gyrwyr a'u gweddeuau oll eu hachub. Crybwyllwn am hyn megys un o'r pleserau, anghyfleusderau, neu y dygwyddiadau ag y mae y Saint yn y mynyddau yn agored i'w profi, pan na fyddont wedi parotoi eu coed gauaf yn yr haf; ac y mae'r eira wedi bod o

chwech i ugain troedfedd o ddyfnder yn ein Kanyons rai fawr o'r gauaf sydd wedi myned heibio.

Ar y 30ain o Ionawr, cyrhaeddodd pedwar dyn yma o Fort Bridger, wedi gadael eu nwyddau a'r gweddill o'u hanifeiliaid teithiol yn Weber Kanyon, canys yr oedd cyfran o'u cyffylau wedi trengu ar y ffordd cyn cyrhaedd y Kanyon. Dyma yr ail gynnyg a wnaeth yr un cwmpeini i fyned o'r Fort i'r Dyffryn, ac yr oedd eu nwyddau yn aros yn y Kanyon ar y 30ain o Fawrth.

Yn ystod y tymmor sydd wedi myned heibio, mae y tywydd gauafol wedi bod yn hirach o bedair i bum wythnos, na'r tymmor blaenorol, a mwy o eira, ond ddim mor enbyd o oer; ac y mae yr olwg sydd am yd yn dda. Credir yn gyffredin fod cymmaint o wenith da a golygus ar y llawr yn awr, ag a dyfodd yma y flwyddyn ddiweddaf: ac mae cyflawnder mawr o wenith California a Tous yn barod at hau. Y mae hefyd gyflawnder mawr o farlys California, defnydd gwerthfawr, a llawer o hadau dewisol ereill, y rhai a wnant les mawr i amaethyddiaeth yn y tymmor presennol: ac ni fydd un ymdrech yn eisieu o du y brodyr yma, i godi ymborth i'r rhai hyny a ddaw i'r cynauaf.

Yr oedd yr eira yn y Dyffryn braidd wedi hollol ddiflanu yn niwedd Chwefror; ond darfu i'r mynych gawodydd oddiar hyny, ynghyd â rhew nosol trwy fis Mawrth, rwystro aredig nemawr cyn y cyntaf o Ebrill, pan oedd y ddaear yn foel. Dechreuodd gwlawogydd y gwanwyn ddisgyn, a dechreuodd y ffermwyr wneyd defnydd o ddychweliad dymunol amser hau, gan ymddiried mewn cynauaf toreithiog; a dymunem etto annog y brodyr, y rhai sydd yn feddiannol ar hadau dewisol ac anaml, i'w dwyn hwynt ganddynt, oblegid er fod llawer o amrywiaeth o hadau yn y Dyffryn, y mae llawer o amrywiaethau da ar y ddaear, ag yr ydym ni heb eu cael; a phe buasai genym gyflawnder o'r Silesia gwyn, neu hadau goreu *sugar beet*, yn yr amser hwn, ni fyddai anghenrheidrwydd arnom i brynu siwgr a thriagl ar ol y tymmor presennol, oblegid y mae llysieuau y Dyffryn yn cynnwys mwy o fater siwgwraidd, nag mewn un lle arall a adwaenom.

Fel y rhag grybwyllasom yn ein llythyr diweddaf, y mae oddeutu triugain o deuluoedd, o dan lywyddiaeth y Patriarch Isaac Morley, wedi gadael y lle hwn yn Hydref, ac wedi dechreu sefydliad yn Nyffryn Sanpete (Sand-pitch), cant a phedwar-ar-

ddeg ar hugain o filltiroedd i'r deau. Y maent wedi dyoddef llawer o anhawsderau o herwydd yr eira mawr, a'r rhew gerwin, o eisieu tai, ac anghenion ereill sydd yn gyffredin mewn hen sefydliadau, ac wedi colli llawer o'u hanifeiliaid; ond y maent wedi gosod sylfaen i waith mawr a gogoneddus, a'r rhai hyny a barhant hyd y diwedd i ddilyn cynghorion y nef, a gânt eu hunain yn fil mwy cyfoethog nâ'r rhai sydd yn gwneyd eu llanr yn gynghorwr, ac yn ei addoli fel eu Duw. Mae eu hanifeiliaid, sydd yn fyw yn awr, wedi eu cynnal trwy eu bod yn rhofiaw yr eira oddiar y porfa, a'u diwallu â'n darpariadau o ŷd at hau; ac yr ydym wedi danfon atynt weddeuau llwythog, i ddiwallu eu hanghenrheidiau dros amser hau.

Maent wedi cael eu hamgylchynu gan lwyth o Indiaid ag sydd yn ymddangos yn gyfeillgar, y rhai sydd wedi dyoddef llawer oddiwrth y frech goch er pan y maent yn eu plith, ac y mae llawer wedi marw, fel hefyd y mae'r rhan fwyaf, neu'r oll o'r llwythau yn y mynyddoedd; ac y mae y rhai sydd yn fyw yn annog y brodyr i aros yn eu plith, a'u dysgu hwynt pa fodd i godi llafur a gwneyd bara; o herwydd, wedi iddynt brofi ychydig yn eu hafiechyd, y maent am gael eu diwallu â digonedd. Mae digon o goed tân yn rhwydd i'w cael; rhai o'r pinwydd goreu, glo diglistaidd, halen, a *plaster of Paris*, yn y sefydliad hwn, neu yn y gymmydogaeth gyfagos.

Mae Indiaid y Llyn Utah wedi bod yn dra aflonydd am amser hir; ac hyd y nod cyn i'r *pioneers* gyrhaedd i'r Dyffryn, dywedwyd wrthym gan y mynyddwyr a gyfarfuasom, mai "Indiaid drwg oeddynt, ac nad allem fyw yn agos atynt mewn heddwch, a bod tylwythau ereill o'r genedl Utahaidd ddim yn eu hoffi." Trwy adnabyddiaeth cawsom allan fod yr holl ddywediadau hyn yn wir; ac yn neillduol oddiar ein gohebiaeth ddiweddaf, maent wedi bod yn dra gelyniaethus, wedi lladd ugeinian o'n hanifeiliaid, lladrata ein ceffylau, cynllwyn a saethu at ein brodyr yn Utah, hyd nes i hunan-amddiffyniad alw am ymosodiad uniongyrchol yn eu herbyn.

Cafodd eu gweithredoedd eu hamlygu i Capt. Stansbury, hefyd i'r tai-feistr a'r cyfryw swyddogion perthynol i fyddin yr U. D., sefydledig yn Fort Hall, ag oedd yma ar y pryd, ac yr oeddynt hwy yn unfrydol yn eu penderfyniad fod yn angenrheidiol ceryddu yr Indiaid hyny, a'i fod yn waith perthynol i fintei oedd

yr U. D. yn Fort Hall i'w wneuthur, ond yr oedd yr eira mor ddwfn, fel nas gallai y milwyr ddyfod yno; o ganlyniad, daeth yn anghenrheidiol i'r dinasyddion fyned yn eu herbyn, yr hyn a wnaethant trwy gynghor pawb, ac yn nghwmni rhai o'r swyddogion cenedlaethol uchod; pan y darfu i gyfran o'r Indiaid, wedi amgloddio mewn mynedfa ddwfn ac amgauedig, wedi ei chuddio gan friw-wydd trwchus, ymladd yn ffyrnig am ddau ddiwrnod, yr 8fed a'r 9fed o Chwefror, gan golli llawer o'u rhyfelwyr. Cafodd un o'n brodyr ni ei ladd, ac ychydig eu clwyfo, y rhai sydd wedi gwella wedi hyny: ar ol ychydig o ymosodiadau yn rhagor, yn y rhai ni chafodd neb o'r brodyr eu lladd na'u clwyfo, adferwyd heddwch.

Y mae llawer o lwythau yr Indiaid Utahaidd, neu lawer o dylwythau y genedl hono, oddiwrth ba rai yr ydym wedi clywed, ac ymddangosant yn foddlongar i'r hyn a wnawn, a dywedant, "*Y mae yn dda, Indiaid drwg oedd y Llynwyr*;" ac nid oes un tebygolrwydd y bydd i'r Utahaid sydd ar ol gynnyg at ymosodiad ychwanegol yn bresennol, a gobeithiwn na wnant hyny byth.

Dychwelodd yr Henuriad Pratt oddeutu canol Chwefror gyda rhan o'r cwmpeini ymchwilgar, a gadawodd y gweddill gyda'r gweddeuau yn Nyffryn Yoab; canys yr oedd yr eira mor ddwfn fel na allai yr ychain drafaelu ond trwy lawer o anhawsdra gyfran o'r ffordd. Cyrhaeddasant oll yn ddiogel tua yr 28ain o Fawrth. Aeth y cwmpeini i'r deau fwy na thri chant o filltiroedd, a thros ymyl y Basin, i gyffiniau Dyffryn y Colorado, gan basio mynyddoedd dilwybr, wedi eu gorchuddio ag eira, ac wedi eu dilyn gan dywydd anarferol o oer, pan oedd yr arian byw lawer pryd yn cwympo 20 gradd islaw Zero. Cawsant allan rai dyffrynoedd bychain, ag ychydig neu ddim eira, yn dwymn ac hyfrydol, dymunol at sefydliadau, un o ba rai yw y Llyn Halen Fechan, lle yr ydym yn bwriadu gwneyd sefydliad y tymmor presennol. Y mae yno ddwfr da, mwn haiarn, a digonedd o goed. Ychydig, yn gymhariaethol, a ellid ddysgu am gynnyrchiadau llysieuol a metelaidd y wlad trwy ba un yr aethant; ond gwelsant ddigon i wybod fod daearyddwyr poblogaidd hyd yn hyn yn gwybod llai am y pethau mwyaf neillduol ar hyd-ddi. Digon yw dweyd, y mae etto ddigon o le yn nyffrynoedd y mynyddoedd i bawb a allant fod yn foddlongar ar ddiwydrwydd gonest, heddwch, a byw ar benau eu hunain.

Ar yr 22ain o Chwefror, teimlwyd ysgydwad daeargryn yn y Dyffryn, i raddau helaeth, gan achosi tai i siglo, a llestri pridd a chelfi i symud gryn lawer. Mae sŵn rhuthriadau llosg-fynyddoedd, neu gynhyrfiadau yn y ddaear, megys gollyngiad cyflegr pellenig, ddim yn bethau anfynych yn y mynyddoedd.

Mae iechyd y Saint yn gyffredin yn dda, ac nid oes un afiechyd yn ffynu yn ein plith, ac ond ychydig iawn o farwolaethau. Oddiar ein llythyr-gludiad diweddaf y brodyr Absolom Perkins, George W. Langley, mab henaf Erastus Snow, gwraig Claudius V. Spencer, y chwiorydd Jane Hall, Turley, Steward a Thompson, yw yr oll a gofiwn, a'r rhan fwyaf o'r rhai hyny o'r darfodedigaeth, a mathau ereill o afiechyd a ddechreuasant yn mhell cyn iddynt ddyfod i'r Dyffryn.

Mae Cynnulliad Cyffredinol Deseret wedi cynnal sesiwn gohiriedig, ar brydiau, trwy y gauaf, ac wedi myned trwy lawer o waith pwysig, megys rhanu y gwahanol sefydliadau i swyddi Weber, Llyn Halen Fawr, Utah, Sanpete, Yoab, Tuille, a sefydlu llysoedd sirawl, gyda'u barnwyr, ysgrifenwyr, a siryddion, ac ustusiaid a chwnstebli yn y gwahanol gyffiniau; hefyd, Uchel Lys, i gynnal eu sesiwnau blynyddol yn Ninas y Llyn Halen Fawr, gyda Marshall Taleithiol a Chyfreithiwr, a sefydlu deddfoliaeth gyffredinol, fel y gallo pob achos, pa un bynag ai troseddol ai cyfreithiol, gael ei drin gan swyddogion y Dalaeth, yn unol â'r gyfraith, cyfiawnder, ac uniondeb, yn ddioed.

Maent hefyd wedi mynu braint-ysgrif at Brif-ysgol Daleithol ar yr egwyddorion mwyaf haelfrydig, i gael ei sefydlu yn Ninas y Llyn Halen Fawr, gyda changenau trwy y Dalaeth, os bydd eisieu; ac wedi apwyntio tuag ati bum mil o ddolars y flwyddyn, am ugain mlynedd, allan o'r drysorfa gyhoeddus, a'r cyfan i fod dan arolygiaeth, cyfarwyddyd, ac awdurdod Cangellwr, deuddeg o Raglawiaid, Ysgrifenydd, a Thrysorwr, y rhai, yn ddiammau, a gyhoeddant eu bwriadau gyda y llythyr-gludiad hwn.

O achos gerwindeb y tywydd, ychydig sydd wedi ei wneyd ar yr adeiladau cyhoeddus oddiar y gwanwyn diweddaf. Y mae sylfaeni yr ystordy cyhoeddus a'r ystor wedi eu gosod, ac y mae y dwfr-lwybrau o'r ffynnon dwymn i'r baddonau cyhoeddus, yn myned yn mlaen yn gyflym, a byddant yn barod i'w defnyddio mewn ychydig o amser.

Mae Captain Stansbury, a'i *topographical engineers*, yn mesur y

Llyn Halen Fawr, a'r wlad gyfagos, i'r dyben o wneyd map, yr hwn, wedi ei orphen, yn ddiau a fydd yn dra dyddorol i'n cyfeillion pellenig, o herwydd trwyddo deuant i ddeall ein sefyllfaoedd perthynasol yn well.

Mae llawer o'r brodyr wedi myned i'r Cloddfeydd Aur, a llawer ar fyned, ac i gyd "*yn ol cynghor,*" fel y dywedant, ac yn ddiammau yn wirioneddol. Y mae ychydig wedi myned trwy gyfarwyddyd y rhai sydd â hawl ganddynt i gynghori y Saint, ac y mae y cyfryw yn iawn, yn gymmaint â'u bod yn gwenuthur yn iawn; ond y mae y rhan fwyaf o lawer wedi myned yn ol cynghor ewyllys eu hunain a'u tueddiadau cybyddlyd. Gwnelai rhai felly fwy o les trwy aros yn y Dyffryn, a llafurio i barotoi y ffordd i dderbyn y brodyr; ond nid yw yn rhy ddiweddar iddynt hwy i wneyd daioni a chael eu hachub, os gwnant yn iawn yn eu cylch presennol o weithio, er na chânt gymmaint o wobr â phe byddent wedi cyflawni y daioni mwyaf.

Os bydd iddynt tra yn y cloddfeydd wrandaw ar gynghorion y dynion hyny sydd wedi eu hapwyntio i'w cynghori, a gweithredu cyfiawnder wedi dychwelyd, a gwneuthur i ereill fel y dymunent i ereill wneyd iddynt hwy, a chydnabod Duw yn ei holl ffyrdd, gallant etto gyrhaedd gogoniant mawr; ond os bydd iddynt beidio gwrandaw ar gynghor, a gwneyd eu haur yn dduw, a dychwelyd i blith y Saint, yn llawn o drachwant, a gwrthod rhoddi benthyg, neu gyfranu, neu ganiatau i'w harian gael eu defnyddio, os na chânt rhyw elw mawr trwy hyny, ac a welant eu brodyr tlawd, y rhai sydd wedi gweithio trwy gydol y dydd, mewn eisieu a chythrwfl, ac ni chynnorthwyant, ond a gadwant eu llwch yn eu codau,—byddai yn well iddynt hwy pe buasai maen melin wedi ei osod am eu gyddfau, a'u boddi yn nyfnderau y môr, cyn iddynt wyro oddiar ffyrdd uniawn yr Arglwydd; oblegid, os bydd iddynt barhau i galedi eu calonau, a chau i fyny eu hymysgaroedd o dosturi tuag at yr anghenus, ânt i lawr i'r pwll gyda'r eilun-addolwr, yn y foment na thybiont, gyda mor lleied o drugaredd ag a ddangosent hwy tuag at eu brodyr tlodion y rhai a fenthycient oddiwrthynt hwy, ond a yrwyd ymaith yn waglaw.

Mae aur yn dda yn ei le—mae yn dda yn nwylaw dyn da i wneuthur da ag ef; ond yn nwylaw dyn drwg, y mae yn fynych yn profi yn fwy o felldith nag o fendith. Mae aur yn was da,

ond yn dduw truenus, dall a digynnorthwy, ac yn y diwedd caiff ei buro trwy dân, ynghyd â'u holl ganlynwyr.

Bydded i'r Henuriaid Amasa Lyman a Charles C. Rich barhau eu gweithrediadau yn Nghalifornia Orllewinol, yn unol â chyfarwyddiadau blaenorol, ac nid yn unig cadw hanes manwl o'r holl ddegymau a gweithrediadau cyffredinol yr holl frodyr ffyddlawn, fel y byddom ni yn gwybod am eu gweithredoedd da, a'u croesawi fel brodyr pan y cyfarfyddwn, ond cadw hanes berffaith o'r holl rai a broffesant fod yn Saint ac na ddilynant eu cynghor, talu degwm, a gwneyd eu dyledswydd, a chyhoeddwch yr unrhyw i ni bob cyfleusdra, fel y byddont hwy a'u gweithredoedd yn cael eu hysgrifenu mewn llyfr o gaffadwriaeth yn Seion, fel y byddont i'w barnu wrthynt, ac nid i dwyllo y ffyddlawn; o herwydd nid yw yn beth anghyffredin i ddynion i ddweyd, "Gallaf wneyd rhagor o ddaioni wrth fyned i'r cloddfeydd, nag a allaf wrth aros yma," ac yr ydym am brofi y cyfryw, a chael gwybod pa un a ydynt yn ddynion geirwir neu yn gelwyddwyr.

Pan fyddo dynion, yn proffesu bod yn frodyr, yn myned i'r cloddfeydd, yn ol eu cynghor eu hunain, yr ydym am iddynt aros yno nes y byddont yn cael eu boddloni—nes y byddont wedi cael digon i'w gwneyd yn gysurus, a pheth i wneyd daioni â hwynt, a thueddiad meddwl i'w defnyddio at y dyben hwnw, a pheidio rhedeg yn ol yma mewn ychydig fisoedd, cloi i fyny eu haur, bostio pa faint y maent wedi wneyd, yn gwneuthur dim daioni eu hunain, a rhwystro pawb ereill rhag gwneuthur daioni, mor bell ag y cyrhaedd eu dylanwad; melldithio Duw, gwadu yr Ysbryd Glân, a phan fyddo y gwanwyn yn dechreu, rhedeg i'r ogofeydd eilwaith, fel ag y mae rhai wedi gwneyd. Cofied y cyfryw nad oes eu heisieu yn ein plith; o herwydd, os na fydd iddynt edifarhau ar frys, bydd i ddigofaint Creawdwr tramgwyddedig eu gorddiwes yn ddisymmwth, ac ni fydd gallu i'w attal. Gadawed y cyfryw eu hysgerbydau lle maent yn gwneyd eu gwaith; nid oes eisieu arnom halogi ein claddfeydd â'r fath ragrithwyr; ond y mae yn ein calonau i fendithio pawb sydd yn gwneuthur yn iawn, beth bynag yw eu galwedigaeth, ac y mae ein breichiau yn agored o hyd i gofleidio y cyfryw; ac yr ydym yn gweddio dros bawb sydd yn anwybodus, neu allan o'r ffordd iawn, y bydd i'n Tad Nefol roddi iddynt ei ysbryd, fel y byddo iddynt ddysgu, a gwneuthur yn iawn.

Dymunwn ddweyd wrth y rhai hyny a ddichon ofni dyfod i'r Dyffryn o achos prinder coed. fod yn awr bedwar gwaith mwy o goed yn adnabyddus o fewn pellder rhesymol o'r ddinas hon, nag oedd un flwyddyn yn ol, ac y mae pob tymmor yn agor ar ystorfeydd newyddion o goed, yn y mynydd-loedd amgylchynol; a'r holl anhawsdra yw y diffyg cynnorthwy sydd er symud y coed i'r Dyffryn, cyn disgyniad yr eira; heblaw hyny, y mae glo wedi ei ddarganfod, o ba le y gellir ei gludo ar reilffordd rhwydd ei gwneuthur, ac y mae ychwaneg, ac yn nes mewn golwg.

Mae anghen mawr yma am ffwrneisiau a *forges*, at wneyd haiarn at felinau, peirianwaith, offer fferm, llestri tai, reilffyrdd, a llawer o bethau ereill; a gobeithiwn fod yr Henuriad Pratt eisoes wedi danfon dynion allan. y rhai a fyddant yma i ddechreu y fusness y tymmor hwn; os nad ydyw, hyderwn na fydd iddo golli golwg ar fater mor bwysig erbyn gauaf arall.

Y mae eisieu yr Henuriaid Orson Pratt a George D. Watt yn y lle hwn, ynghyd â'u teuluoedd; a dysgwyliwn hwynt yma mor gynnar yn 1851, ag y byddo amgylchiadau yn caniatau.

Yn yr amser ag y byddo yr Henuriad Pratt yn gweled yn gyfleus neu yn anghenrheidiol i rwyddhau ei ddychweliad, bydded iddo alw i'w gynnorthwyo yr Henuriad F. D. Richards, yr hwn a'i canlyna yn Llywyddiaeth yr eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig; ac awgrymem fod yr Henuriaid George B. Wallace a Levi Richards i fod yn gynghorwyr iddo. Mor bell ag yr ydym ni wedi ein hysbysu, mae yr Henuriad Pratt wedi gwneyd gwaith mawr yn Lloegr, ond y mae anghen yn awr am ei lafur yn nhref—ac os bydd y Saint yn galaru am ei golli, dywedwn ni, ymgysurwch a deuwch gydag ef, neu dilynwch ef mor fuan ag y galloch; ond os na allwch yn bresennol, bydd i chwi gael yn ei ganlynydd, yr Henuriad Richards, gynghorwr, llywydd, a chyfaill, ac yn deilwng o'ch gweddiau a'ch hymddiried.

Dysgwylir yr Henuriaid Wilford Woodruff ac Amasa Lyman yma y tymmor hwn. Dysgwyliwn hefyd i'r Henuriad Orson Hyde ymweled â ni, yr hwn, gobeithiwn, a ddwg liaws o Saint gydag ef; o herwydd y mae y gwaith yn y Dyffryn yn fawr, pan ei cymherir a nifer y gweithwyr. Mae cynauaf mwy wrth law nag a fydd o fedwyr i'w gasglu. Bydded i'r rhai hyny sydd yn cychwyn, fod yn barod i ddyfod drosodd heb gynnorthwy o'r Dyffryn, o herwydd ni fydd genym ddynion i'w hebgor yn

ystod y cynauaf i helpu ymfudwyr. Y mae cwmnioedd eisoes wedi eu rheoleiddio ac yn barod i gychwyn at yr afonydd Green a Platte, i gadw *ferries* yn amser dwfr uchel, er hwylusdod i'r ymfudiad.

Dymunem annog y Saint i ystyried y pwys o gadw golwg ar y Gymdeithias Ymfudol Barhaus, ac o ychwanegu ati, yr oll a allont, yn y tymmor presennol; oblegid bydd pob blwyddyn ddilynol yn fwy fwy argoelus yn nghychwyniad gwaith Duw, a mwy mwy o Saint yn barod, ac eisieu ymfudo i Seion. Hyderus ddysgwyliwn mai y fath fydd y dyddordeb a deimlir, a'r trysorfeydd a gesglir yn yr Ynysoedd Prydeinig, fel y gallwn ddwyn y Saint o'r parthau yna, mewn un flwyddyn etto; a bydded i'r Llywyddiaeth yn Lloegr gymmeryd gofal neillduol i fod yn barod i weithredu yn unol â chyfarwyddiadau dyfodol ar y pwnc hwn.

Henuriaid Israel, byddwch yn ffyddlawn yn eich galwedigaeth, porthwch y defaid, porthwch wyn y ddeadell, a chyhoeddwch yr efengyl mewn pob symlrwydd, addfwynder, a chariad, pryd bynag y caffoch gyfleusdra, megys y rhoddir i chwi trwy nerth yr Ysbryd Glân, yr hwn a fydd yn gynghorwr i chwi o hyd, os byddwch yn ffyddlawn; a bydded i'r Saint roddi sylw manwl i gynghor y rhai hyny sydd yn edrychol drostynt yn yr Arglwydd, gan eu dal i fyny trwy weddiau ffyddiog, gan gadw eu hunain yn bur ac yn ostyngedig, ac ni fydd arnynt eisieu doethineb oddi uchod; a thrwy eich ffydd a'ch gweithredoedd chwiliwch eich ffordd allan i Seion.

Mae amrywiol o henuriaid wedi eu hapwyntio i fyned ar genadiaeth i Lloegr, Scotland, y Society Islands, y Taleithiau, a Chalifornia Orllewinol, megys y gwelir wrth hanes y Gymmanfa Gyffredinol, ar y 6fed o Ebrill, at yr hwn y cyfeiriwn am bob manylwch perthynol i unrhyw fusness a driniwyd.

Mae yn dda genym i ddweyd wrth bawb, fod dysclaeriach dydd yn gwawrio ar lwyddiant dealltwriaethol Seion; fod y Brif-ysgol a sefydlwyd yn ddiweddar gan Dalaeth Deseret, yn arwyddo y gall gyflawni y dyben i ba un y cafodd ei sefydlu; ei bod dan arolygiaeth dynion ffyddlawn a dysgedig, y rhai na ystyriant un llafur yn rhy fawr, er cyflawni dymuniadau a daioni mwyaf posibl y rhai hyny y cafodd y sefydliad ei osod i fyny er eu mwyn; a thaer erfyniwn am gyd-weithrediad yr holl Saint,

ac yn neillduol yr henuriaid yn mysg pob cenedl, i gasglu, fel y caffent gyfleusdra, lyfrau yn mhob iaith, ac ar bob celfyddyd, offerynau, ac enghreifftiau neillduol o natur a chelfyddyd, a phob peth a dueddo i harddu ac i fod yn ddefnyddiol; a danfon neu ddwyn yr unrhyw at Raglawiaid ein Prif-Ysgol, tuag at lesâu pawb o hyn allan ag a geisio wybodaeth oddiwrthynt.

Frodyr, ffarwel. Bydded i fendithion y nefoedd a'r ddaear gael eu lliosogi tuag atoch, a'ch calonau yn wresog i dderbyn a gwerthfawrogi yr unrhyw mewn cyfiawnder, a bydded i'r amser brysuro pan y cawn eich cyfarfod yn y wlad heddychlawn hon, yw gweddi barhaus eich brodyr yn efengyl Iesu Grist. Amen.

BRIGHAM YOUNG,
HEBER C. KIMBALL,
WILLARD RICHARDS.

Dinas y Llyn Halen Fawr, Deseret, G. A.
Ebrill 12, 1850.

[O'r FRONTIER GUARDIAN, *Mch.* 12, 1850.]

EPISTOL Y LLYWYDD ORSON PRATT, AT Y SAINT TRWY BRYDAIN FAWR.

[Allan o'r MILLENIAL STAR, Awst 15, 1850.]

ANWYL FRODYR,—Trwy fendith Rhagluniaeth dyner yr wyf wedi fy arbed unwaith yn rhagor i gyfarfod a'r Saint yn y tiriogaethau Prydeinig. Bum yn absennol oddiwrthych oddeutu pedwar mis, yn mha amser cyflawnais daith hirfaith, etto hyfrydol, i Council Bluffs, ar gyffiniau gorllewinol pellaf yr Unol Daleithiau. Mae cyfleusderau i drafaelu yn yr ychydig flynyddau diweddaf, wedi cynnyddu i'r fath raddau, fel ag y mae pellderau ar wyneb ein daear yn ymddangos megys pe byddent wedi lleihau. Yr oedd croesi y Mor Werydd, a theithio oddeutu dwy fil o filltiroedd i ganolbarth America, yn cael ei ystyried unwaith yn waith anhawdd; ond yn awr nid yw ond gwibdaith pleser. Mae gallu agerdd yn ymddangos fel pe byddai braidd wedi ymuno y ddau gyfandir yn un. Mewn llai nâ thair wythnos gall gweision Duw fyned o St. Louis i Liverpool—pellder cyfartal i chwarter amgylchedd y ddaear. Priodol iawn y gellir eu galw, yn iaith Esay, "*y cenadon cyflym at y cenedloedd.*"

Y mae wedi dygwydd i ran Saint y Dyddiau Diweddaf i fyw yn un o oesoedd mwyaf dygwyddiadol y byd —oes yn yr hon y mae drygioni yn teyrnasu yn fuddugoliaethus ar hyd holl wyneb y ddaear—oes yn yr hon y mae Duw wedi penderfynu rhwygo yn ddarnau a dadymchwelyd holl lywodraethau a theyrnasoedd y byd, a sefydlu ei deyrnas dragywyddol yn eiddo ei Saint, y rhai a gânt y lywodraeth dan yr holl nefoedd. Am oddeutu chwe mil o flynyddau, y mae trigolion ein byd wedi bod yn dangos eu doethineb wrth sefydlu amrywiol ffurfiau o lywodraeth ddynol; ond y mae drygioni wedi buddugoliaethu yn mysg y cyfan. Mae y drygionus wedi cael eu dydd i lywodraethu, ond yn awr y mae yn tynu yn gyflym tua ei ddiwedd. Mae eu haul yn machludo i godi byth mwyach: nos o dywyllwch hir sydd yn eu haros. Gosododd Duw ei law i droi ac i wrthdroi, ac i roddi ei deyrnas i'w Saint—i waredu y ddaear oddiwrth orthrymder a thrais—i ysu y drygionus fel ûs, fel y byddo i gyfiawnder yn unig gael ei ddyrchafu.

Er dwyn oddiamgylch y cyfnewidiad mawr hwn mewn achosion llywodraethol, y mae un o'r dadguddiadau mwyaf pwysig a ddaeth erioed i glustiau marwolion, wedi ei roddi, sef Llyfr Mormon. Danfonir ef allan fel y genadwri ddiweddaf at genedloedd y drygionus; danfonir ef i sefydlu teyrnas a fal-ria pob teyrnas arall; danfonir ef i gyflawni amseroedd y Cenedloedd, ac i rwymo i fyny y gyfraith a'r dystiolaeth yn eu plith, fel os na edifarhant, y caffont eu traddodi drosodd i ddinystr; danfonir ef i gasglu Israel o'u hir wasgariad; danfonir ef i wneuthur yr efengyl yn hysbys mewn mwy o symlrwydd a chyfiawnder, fel y byddo i amrafaelion ynghylch athrawiaethau i ddiflanu, ac i byddo i wylwyr Seion weled lygad yn llygad; danfonir ef fel y deallo y Saint arwyddion yr amserau, ac i beidio bod mewn tywyllwch, ac i'r dydd mawr hwnw eu goddiwes yn ddisymmwth.

Pan fyddo y genadwri hon wedi ei chyhoeddi i'r holl genedloedd, daw Mab Duw i eistedd ar orseddfainc ei allu, ac i deyrnasu yn oes oesoedd. Y mae ugain mlynedd eisoes wedi myned heibio oddiar pan osodwyd i fyny deyrnas Dduw; mae y cyhoeddiad eisoes wedi swnio yn nghlustiau llawer o genedloedd; mae degau o filoedd yn America, yn Mhrydain Fawr, yn Ynysoedd y Môr Tawel, a llawer o ranau ereill o'r glôb, wedi derbyn

y newyddion da, ac â chalonau drylliog edifeiriol wedi eu bedyddio yn barod erbyn dyfodiad y Priodfab Mawr. Y mae eisoes ddegau o filoedd wedi ymgasglu allan o'r Unol Daleithiau, Prydain Fawr, ac Ynysoedd y Môr, i ddyffrynoedd y mynyddoedd yn Ngogledd America; yno y maent yn adeiladu dinasoedd, temlau ac adeiladau cyhoeddus, gan droi dyffrynoedd ffrwythlawn yn erddi, a gwinllanoedd. a ffermydd gwrteithiog, a chan wasgaru eu hunain ar hyd y wlad amgylchynol. Lle yr adseiniai gynt ryfel-waedd anwariaid, a rhuad anifeiliaid gwylltion, y clywir yn awr lais gwareiddiad, a chaniadau melysber y cyfiawnion.

Bydded i'r Saint tlawd a thrallodus yn y wlad hon i sirioli eu hysbrydoedd isel-drist, canys mewn amser cânt eu casglu; os na allant gael modd yn y wlad hon, cynnorthwyir hwy o bell; oblegid yr Arglwydd yn ddiau a wared ei bobl, ac ni chaiff un gallu attal ei law. Y mae swn ymwared eisoes yn dechreu cael ei glywed o bell. Clywch! Llais o'r mynyddoedd yw. Nid llais buddugoliaeth anwariaid ydyw; nid llais gormeswyr, wedi eu gwisgo ag arswyd, ydyw; nid llais cenedl wedi ei gwasgu gan orthrymder ydyw; nid llais galar ac wylofain ydyw; ond llais rhyddid ydyw, yn gorfoleddu yn uchel-leoedd y ddaear. Wele hi yn sefyll ar benau y mynyddoedd draw, yn wisgedig â goleuni nefol. Gyda breichiau estynedig tuag at y cenedloedd, a chyda llais cariadlawn tosturi—y mae yn galw. Gwrandewch! y mae yn galw ar y Saint mewn trallod; y mae yn eu gwahodd hwynt i'w thrigfa. Ei llais a glywir! gwelwch y Saint yn cyfodi: gwelwch longau galluog yn eu cludo dros yr eigion—gwelwch niferi dirif yn llwybro y gwastad-diroedd gorllewinol; mae y bryniau tragywyddol yn dadseinio gan eu caniadau. Wele! dacw dyrfa ddirfawr wedi ymgynnull, wedi ymddilladu mewn gwisgoedd pur a gwynion. Maent yn gweddio—gwrandawa y nefoedd—y galluoedd fry ydynt wedi ymresu. Mae pob peth wedi ei barotoi—mae y Saint yn dychwelyd i Seion, a'r Arglwydd yn myned o flaen y gwersyll—mae y cenedloedd yn ofni ac yn arswydo; mae SEION WEDI EI GWAREDU, ac yn dyfod yn lawenydd yr holl ddaear. Molwch yr Arglwydd.

Ein newyddion diweddaraf o Sefydliadau y Llyn Halen a ddyddiwyd y 12fed o Ebrill. Yr oedd pob peth y pryd hwnw yn llwyddiannus yn y Dyffryn. Yr oeddynt yn aredig, hau, planu, ac yn gwneyd pob parotoadau gyferbyn â chynauaf toreithiog.

Bydd degau o filoedd o ymfudwyr i'r mwngloddiau, ynghyd â niferi mawrion o geffylau, mulod, ac anifeiliaid, yn myned trwy y Dyffryn y tymmor hwn, yr hyn a bery farchnad barod i'r holl gynnyrchiadau a ellir hebgor. Mae cyflawnder mawr o nwyddau, mewn *dry goods* a *groceries*, wedi eu cymmeryd gan y masgnachwyr i ateb galwadau y wlad; maent yn talu deugain gini y dunell am gario eu nwyddau o'r Bluffs i'r Dyffryn. Mae yr Arglwydd yn wir yn dechreu ffafrio Seion, a diwallu yn helaeth eu holl eisieu, er ei fod yn cymmeyd ei ffordd ei hun i wneuthur hyny. O! na fydded i'r Saint anghofio yr Arglwydd yn nyddiau eu llwyddiant. Mor fawr yw y cyfrifoldeb sydd yn gorphwys arnynt! ac mor ofnadwy yw y canlyniadau o gamddefnyddio y breintiau a'r bendithion a gyfrenir o'r nefoedd.

Mae yr Henuriad Woodruff, gyda y rhan fwyaf o'r Saint o'r Taleithiau dwyreiniol a chanolbarthol, yn awr yn croesi y gwastad-diroedd. Bernir y bydd ein hymfudiad i'r mynyddoedd y tymmor hwn oddeutu tair mil o eneidiau, y rhai a gymmerant ganddynt o 800 i 1000 o wageni. Mae y Saint sydd etto yn aros yn y Bluffs yn gyffredin yn dlawd, ond y maent mewn gwlad frâs a thoreithiog, a thrwy ymroddiad a diwydrwydd byddant yn fuan yn abl i fyned yn mlaen ar eu taith dros y gwastad-diroedd, gan adael y wlad i ereill o'r brodyr a ddeuant etto, ac a ddymunant aros yno am dymmor. Y mae oddeutu tair neu bedair mil o Saint yn St. Louis, y rhai, yn ol pob ymddangosiad, a wnânt yn dda, yn llawer gwell nâ'r Saint yn Lloegr. Yn bresennol ymddengys fod yn America deimlad o gyfeillgarwch ac ewyllys da tuag at y Saint braidd yn mhob parth. Mae ein tlodion yn cael gwaith yn gynt nag un dosparth arall o bobl; maent wedi eu profi, a'u cael yn deilwng o ymddiried; o herwydd hyn chwilir am danynt o flaen ereill. Mae yr Arglwydd wedi gweled trallodion ei bobl, ac wedi tyneru calonau y genedl hono tuag atynt am dymmor. Pa mor hir y pery y cyfeillgarwch hwn ni wyddom: nis gall fod yn hir; o herwydd y mae'r genedl wedi gwrthod cenadwri y nefoedd, a rhaid iddynt hwythau gael eu gwrthod gan Dduw; bydd iddynt o bryd i bryd galedu eu calonau yn erbyn pobl Dduw, a dymuno eu dinystr, ond Duw a'u gwareda hwynt allan o'u llaw.

Mae oddeutu dwy flynedd wedi myned heibio er pan yr apwyntiwyd fi i lywyddu y Saint yn y wlad hon. Ymdrechais,

yn ystod yr amser, i wneyd fy hun yn hysbys o'ch sefyllfa, ac i gynnyg y fath gynghorion ag a feddyliwn oreu i ateb eich amgylchiadau. Os, yn nghanol y lliosogrwydd goruchwylionsydd wedi bod yn gwasgu ar fy meddwl, y darfu i mi gyfeiliorni rywbryd, ni fu hyny yn fwriadol. Fy ngweddi a'm myfyrdod parhaus oedd ceisio adnabod ewyllys Duw tuag atoch. Y mae yn rhoi llawenydd mawr i mi wrth feddwl fod yr eglwys wedi blaguro yn fawr er pan ydwyf yn eich plith, a bod llawer o filoedd wedi eu hychwanegu at eich rhifedi. Y mae heddwch ac undeb hefyd wedi ffynu braidd yn mhob cangen; tra y mae'r Ysbryd Glân wedi ei dywallt arnoch yn helaeth, fel y mae yn amlwg oddiwrth yr amlygiadau gwyrthiol o'r gallu gwellhaol, ynghyd â bendithion lliosog ereill a fwynheir trwy y tir. Mae yr arwyddion hyn o ddaioni Duw tuag at ei Saint â'u tuedd i wneyd gweision ffyddlawn Duw i lawenhau.

Mae y reolaeth ddoeth a phwyllog a gadwyd gan lywyddion y cynnadleddau, a'r henuriaid teithiol o danynt, wedi bod yn un o'r moddion mwyaf yn llaw Duw i daenu achos y gwirionedd yn yr Ynysoedd Prydeinig. Y mae cylchrediad helaeth y gair argraffedig hefyd wedi gwneyd ymegnïad at droi olwyn fawr iachawdwriaeth. Mae llymder dyscyblaeth wrth dori ymaith gangenau crin—wrth buro yr eglwys o aelodau llygredig—ac wrth osod y fwyall ar wreiddyn pob math o ddrygioni,—wedi cael dylanwad grymus i gadarnhau a nerthu yr addfwyn a'r gostyngedig, ac i oleuo llygaid yr ymchwiliwr onest.

Bydded i henuriaid llywyddol pob cynnadledd ymdrechu gwneyd eu meddyliau yn hysbys mewn perthynas i sefyllfa pob cangen dan eu gofal. Edrychwch pa un a ydyw eich diadelloedd mewn cyflwr iachus ai peidio. Mae yr Arglwydd wedi eich gwneuthur chwi yn fugeiliaid ar ei ddefaid:- os collwch chwi y defaid, neu ddyoddef iddynt i drengu trwy eich hesgeulusdod, gofynir hwynt ar eich llaw chwi. Dysgwch lywyddion y cangenau i edrych yn fanwl ar ol yr holl aelodau. Cynghorwch hwynt i ddyscyblu yn llym, a llwyr ddadwreiddio pob athrod ac enllib rhwng y naill a'r llall; oblegid y mae hyn yn ddrwg mawr, ac yn cefnogi ymrysonau, ymbleidiau, cynhenau, gwrtbgiliad, a marwolaeth. Os na fydd i'r athrodwr a'r enllibwr, ar ol derbyn rhybyddion priodol, ddiwygio a gadael ei arferion drwg, tyner ei aelodiaeth oddiwrtho, a chaffed pawb wybod nad yw eglwys

Dduw yn le i niweidio a dyfetha y naill y llall. Os bydd unrhyw swyddog neu aelod o dan eich gofal i'w gael yn dysgu neu yn ymarfer athrawiaethau anrinweddol, ymddyger yn gaeth tuag ato yn ol cyfraith Duw; ac os bydd llywydd cynnadledd yn troseddu, neu yn dysgu neu yn ymarfer rhyw ddrygioni, bydded i'r cyfryw gael ei wneyd yn hysbys i ni, ynghyd â'r tystiolaethau priodol; ac os bydd un o'r Deuddeg, neu lywydd y Saint yn Mhrydain Fawr, yn troseddu cyfraith rhinwedd, a dysgu ac ymarfer anghyfiawnder, edrychod llywyddion y cynnadleddau i'r mater, gan gasglu y tystiolaethau perthynol, a danfon y cyfan yn ddioed at y Brif Lywyddiaeth yn yr *head-quarters*, fel yr ymddyger at bawb yn ol cyfraith y nefoedd. Mae yr amser wedi dyfod pan y mae gormod o oleuni a gwybodaeth wedi ei roddi i'r Saint, iddynt i ddyoddef gael eu twyllo gan ddynion a arweinir ymaith gan eu chwantau. A dywedwn, yn enw yr Arglwydd, y bydd i anfoddlonrwydd y nef orddiwes y godinebwr, os na edifarha ar frys, a thynir ei enw allan o blith pobl Dduw. "Gwae iddynt hwy sydd yn gwneuthur godineb, medd yr Arglwydd Dduw Hollalluog, oblegid hwy a deflir i lawr i uffern." Gwae i'r rhai hyny sydd yn bradychu yr ymddiried a gyflwynwyd iddynt, ac a wnelont ddefnydd o'u hawdurdod i hudo ac arwain ar gyfeiliorn fenywod anwybodus a ffol; oblegid, os na edifarhant, eu hawdurdod a dderfydd yn gyflym fel y sofl sych o flaen y fflam ddifaol. Gwae i'r rhai hyny sydd yn dweyd celwydd ac yn dwyn cam-dystiolaeth yn erbyn eu brawd neu eu chwaer er eu niwed; buasai yn well i'r cyfryw pe byddent wedi eu suddo yn eigionau y môr, na digio plant Duw. Gwae i'r rhai hyny sydd yn lladrata, oblegid eu gweithredoedd a wneir yn amlwg, a chyfiawnder a barn a ymaflant ynddynt yn yr awr na thybiont. Gwae y rhai hyny sydd yn caru enllib, ac ni pheidiant ddweyd yn ddrwg am eu brawd a'u chwaer, oblegid hwy a ddirmygir gan Dduw a dyn, a'u gobeithion a ddiflanant ymaith ac a ddarfyddant. Gwae pawb yn mhlith y Saint a droant oddiwrth eu cyfiawnder ac a wnant ddrygioni, o herwydd y mae dydd mawr yr Arglwydd gerllaw, a'u rhan fydd gyda'r rhagrithwyr a'r anghredinwyr.

Bydded i'r Saint santeiddio eu hunain yn eu corff a'u hysbryd, fel y byddo i'r Ysbryd Glân, ynghyd â'i alluoedd a'i roddion cydfynedol, gael ei amlygu yn fwy; oblegid y mae'r dinystrydd allan ar y ddaear, a rhaid i'r Saint fyw trwy ffydd. Ond, pa

fodd y gallwn gael ffydd, os esgeuluswn y cynghorion doeth a ordeiniodd Duw er ein diogelu !

Mae yr amser yn agosâu pan y byddaf fi yn eich gadael, a myned tua'r Dyffryn gyda'm teulu, yn ol dymuniad y Brif Lywyddiaeth, fel y gwelir yn eu hepistol diweddar. Ond sicrhaf chwi, anwyl frodyr, y bydd yr amlygiadau o ymddiried anarferol, ag y mae'r Saint yn mhob man wedi ddangos tuag ataf fi, gael eu meithrin yn barhaus genyf gyda chalon ddiolchgar. Byddaf yn edrych o hyd ar y tymmor byr hwn o'm bywyd yn mhlith dyddiau dedwyddolaf fy mhererindod. Ac os bum i yn offeryn dystadl yn llaw Duw i lesoli rhyw rai o'r Saint, neu i helaethu ei achos yn Mhrydain Fawr, bydd hyny yn gweinu cysur mawr a pharhaus pan yn mhell mewn hinsoddau ereill.

Mae y Saint yn y wlad hon yn anwyl i'm calon ; yr wyf wedi gweled eu trallodion, eu llafur caled, a'u gorthrymder, ac y mae fy nghalon wedi cwynfanu uwchben eu helbulon. Yr wyf wedi eu caru o herwydd eu honestrwydd yn derbyn y genadwri o wirionedd ag y mae Duw wedi danfon ei weision gostyngedig i gyhoeddi : yr wyf wedi eu caru o herwydd eu dymuniad taer i weithredu cyfiawnder a gwrandaw ar gynghorion y nefoedd : yr wyf wedi eu caru o herwydd eu ffydd a'u cariad tuag at Dduw a'i wirionedd; yr wyf wedi eu caru o herwydd eu bod hwy wedi fy ngharu i ; a phan yr wyf yn gweled eu tlodi a'u dyoddefiadau, mae fy enaid yn ymofidio drostynt, a'm llygaid yn cael eu llanw â dagrau. Yn nghyflawnder fy nghalon y galwaf arnat ti, O fy Nhad a'm Duw. Yr wyf yn gofyn i ti, O Dduw, i edrych ar y rhai hyn, fy mrodyr ; wele, pa fodd y maent wedi llafurio yn galed y blynyddoedd meithion hyn, tra yr oedd eu plant yn gwaeddi am fara : wele hwynt, O Arglwydd, wedi eu gostwng mewn trallod, dan y beichiau trymion a osodir arnynt gan eu tasg-feistri creulawn ; a phan y byddot yn edrych, O Arglwydd, ar y trallodion mawrion hyn o eiddo dy blant dy hun, boed i'th ymysgaroedd gael eu llanw o dosturi tuag atynt ; bydded i iachawdwriaeth a gwaredigaeth ddyfod ar frys : nac oeda, rhag i'th bobl gwympo dan y iau drom a threngu. O Arglwydd, mae dy bobl yn y wlad hon wedi dyfod yn bobl liosog, ond nid dyma eu gorphwysfa—mae eu llygaid a'u calonau tua mynyddoedd Seion—y tir ag wyt ti wedi ordeinio i fod yn breswylfeydd i'r cyfiawnion yn nyddiau eu trallod. Gogonedda dy enw, O Dad,

trwy weithio allan waredigaeth gyflym i'r bobl liosog hyn, fel y byddo iddynt orphwys gweddill eu dyddiau oddiwrth eu caethiwed caled, yn yr hwn y gwasanaethasant. Casgla y bobl hyn ynghyd, fel y byddo iddynt hwy a'u plant ddysgu dy ffyrdd yn fwy perffaith, a rhodio yn dy lwybrau, ac fel na fyddo iddynt mwyach gael eu harwain ar gyfeiliorn gan draddodiadau gwag a ffol y Cenedloedd ; ie, O, Arglwydd, achub dy bobl am byth.

Tebygol y bydd i mi adael Lloegr tua diwedd y gauaf nesaf, neu yn gynnar yn y gwanwyn, ac efallai yn gynt ; ond yr wyt yn llawenhau yn fawr y gallaf eich gadael dan lywyddiaeth a gofal un o'r Deuddeg, sef Franklin D. Richards, llafur blaenorol pa un yn y wlad hon sydd yn ddigon hysbys, ac a werthfawrogid yn fawr gan y Saint. Mae ei ddiwydrwydd diflino yn achos y gwirionedd--ei ymarweddiad duwiol-frydig, yn gyssylltiedig a thymher fwyn a charuaidd—ei rinwedd a'i burdeb rhagorol, mewn undeb â chynneddfau mawrion, wedi eu cyfoethogi gan ddoethineb a gwybodaeth y nefoedd—wedi ei gymhwyso yn rhyfeddol i'r swydd anrhydeddus a thra chyfrifol o lywyddu dros yr eglwysi liosog a ymddiriedir yn fuan i'w ofal. Bydd i'r brawd Richards weithredu mewn cyssylltiad â mi fel cynghorwr tra y byddaf yn aros yn y wlad hon ; a gobeithir trwy ein cydymdrechion y byddwn yn offerynau i gynnyddu achos mawr y gwirionedd yn y rhan hon o winllan yr Arglwydd.

Mae rhai o'r henuriaid llywyddol wedi bod yn hytrach yn esgeulus i ddysgu cyfraith y Degwm, yn unol â'r cynghorion a roddasom ni o'r blaen. Dylai llywydd pob cynnadledd edrych fod pob aelod o'i eglwys oddiwrth yr hwn y gofynir degwm, yn cael ei ddysgu yn nghylch ei ddyledswydd ar y pen hwn ; dangoswch iddynt yr anghenrheidrwydd o ufydd-dod trwyadl i'r gofyniad hwn o eiddo y nefoedd, y mae mor anghenrheidiol â rhyw ofyniad arall ; ni chyfiawnheir neb wrth esgeuluso y y cynghorion a roddir yn ei gylch ; ni lwydda neb a gymmero arno dwyllo yr Arglwydd, a dianc ymaith i'r America efo ei eiddo a'i arian, heb dalu y ddegfed o honynt yn y wlad hon. Mae Duw wedi gorchymyn, a rhaid i ddyn ufyddhau ; o herwydd cyfiawnder a barn yw cosp anufydd-dod ; o ganlyniad annogwn y Saint i ufyddhau i gyfraith y degwm ; ufyddhewch iddi yn drwyadl gyda chalonau siriol ; ufyddhewch iddi yn ddioedi. Yr wyf yn barod wedi benthycia dros £200 uwchlaw y degwm ag

oedd genyf mewn llaw, er danfon hoelion, gwydr, a phethau ereill perthynol i'r deml, i'r Dyffryn: yr oedd hyn yn angenrheidiol fel y gellid eu danfon drosodd y tymmor hwn, fel na fuasai y gwaith mawr yn cael ei attal. Rhaid i'r swm a fenthyciwyd gael ei thalu yn ol o fewn ychydig wythnosau; o ganlyniad galwn ar lywyddion y cynnadleddau i edrych fod pob dyn a ddylai dalu degwm, yn gwneyd ei ddyledswydd yn ddioed, fel y byddo trysorfeydd yn ystordy yr Arglwydd i gyflawni y hwriadau a enwir yn nadguddiadau a chynghorion y nefoedd. Dysgwch y Saint sydd ag eiddo, y rhai na ymdrechant ufyddhau i'r gyfraith hon o eiddo y nefoedd, y bydd i Ysbryd Duw ddechreu cael ei dynu oddiwrthynt, ac y bydd llaw yr Arglwydd yn eu herbyn; a darfyddant lwyddo yn eu goruchwylion trafnidiol, a bydd melldith ar lafur eu dwylaw; ac os na edifarhant, gwywant megys cangen a dynir o'r winwydden.

Rhaid i'r Drysorfa Ymfudol Barhaus hefyd gael ei chadw mewn golwg; a dylai y Saint gael eu dysgu yn fanwl ynghylch y pwysigrwydd o wneuthur yr oll yn eu gallu tuag at fwyhau y drysorfa hon; mae wedi ei sefydlu yn benaf er llesâd y tlodion, ac i gael ei defnyddio yn ol y cyfarwyddiadau a roddir o bryd i bryd gan y Brif Lywyddiaeth. Bydded i'r holl drefniadau a'r cynghorion a roddwyd i'r Saint, yn fy absennoldeb, gan y brawd Franklin D. Richards, mewn perthynas i gasgliad y drysorfa hon, gael eu gosod mewn gweithrediad. Danfoned trysorwyr y cynnadleddau yn ddioed i'n swyddfa ni, swm y trysorfeydd sydd ganddynt mewn llaw, ynghyd â chofres o enwau y cyfranwyr, y swm a gyfranodd pob un, ac hefyd enw y gangen a'r gynnadledd lle mae pob un yn byw. Ar ol gwneuthur yn ol y cyfarwyddyd hyn, bydded i drysorwyr y cynnadleddau ddanfon taliadau chwarterol a mynegiadau i ni, sef, ar y 1af o Hydref, y 1af o Ionawr, y 1af o Ebrill, a'r 1af o Awst. Gan na fydd ein swyddfa yn gyfrifol ond yn unig am y trysorfeydd a'n cyrhaeddant, gwnawn gyhoeddi o bryd i bryd, os bydd anghen, enwau yr holl gyfranwyr, ynghyd â'r swm a gyfranwyd (gyda'r eithriad i'r rhai hyny a ddymunant i ni wneyd fel arall). Bydd tuedd yn hyn, i ryw raddau, i ddarganfod unrhyw anonestrwydd ar ran y trysorwyr. Gobeithiwn, pa fodd bynag, na cheir allan fod un anonestrwydd yn bodoli yn mhlith y Saint, ond y bydd pob dyn yn ffyddlawn a gofalus yn mhob peth a ymddiriedir i'w ofal. Yr ydym hefyd

yn dweyd wrth yr holl Saint, na fydded i ddim o'r Drysorfa Ymfudol gael ei ddefnyddio tuag at unrhyw gostiau, ond bydded i bob costiau a achosir trwy brynu llyfrau cyfrif rhad i'r trysorwyr, neu trwy ryw ffordd arall, gael eu setlo gan y cangenau, yn annibynol o'r drysorfa hon.

Mae anghen mawr am grefftwyr o bob math yn ngwlad y Llyn Halen. Gelwir yn fawr am ffwrneisieu, *forges*, gweithiau gwydr, gweithiau pridd-lestri, gweithiau cotwm, llian, a gwlan. Chwilied llywyddion y cynnadleddau yn fanwl yn mhob cangen dan eu llywyddiaeth, am bob math o grefftwyr a gweithyddion doeth, medrus, a dyfeisgar. Cynghorwch y cyfryw o honynt sydd â modd, i fyned yn union i'r Dyffryn; a chynghorwch y rhai sydd heb ddim, i wneyd pob ymegniad i gael modd, a bod yn barod pan elwir am danynt, os bydd trysorfeydd yn cael eu defnyddio i'w cynnorthwyo; a chofiwch y dywediad, y bydd Duw yn helpu y cyfryw o'i Saint ag a geisiant yn ddiwyd a gonest helpu eu hunain. Mae gan lywyddion y cynnadleddau lawer o ddyledswyddau i'w cyflawni mewn cyssylltiad ag iechydwriaeth dymmorol y Saint, yn gystal ag ysbrydol; na fydded iddynt, gan hyny, fod yn hwyrfrydig mewn perthynas i'r cynghor hwn. Annogasom chwi ynghylch y pethau hyn fisoedd yn ol mewn amrywiol o'r *Stars*, a gobeithiwn yn ostyngedig nad ydych wedi anghofio pynciau a ystyriwn ni o gymmaint pwys i lwyddiant plant Seion. Os gellwch gael dynion ag eiddo, y rhai nad ydynt erioed wedi bod yn ymwneyd â busnes weithyddol, ond sydd yn foddlawn gosod eu harian i sefydlu busnes o'r fath, dysgwch hwynt mai eu braint yw gwneuthur hyny, ac y cânt eu bendithio ar eu canfed yn y bywyd hwn, heblaw meddu y boddlonrwydd o weled cannoedd o filoedd o Saint yn cael eu llesoli trwy eu gweithfaoedd. Cyfoded y Saint yn Mhrydain Fawr ag un galon a meddwl i gyflawni y gwaith mawr a galluog sydd o'u blaen, a'r Arglwydd eu Duw a'u bendithia hwynt, ac a nertha eu dwylaw hwynt, ac a'u galluoga i gyflawni rhyfeddodau yn ei enw. Galwyd hwynt i wneuthur pethau mawrion; na fydded iddynt, gan hyny, wan-galoni na rhoi i fyny, oblegid y mae Duw gyda hwynt.

Gyda theimladau o gariad tuag at yr holl Saint, a chyda dymuniad am eich llwyddiant, tanysgrifiaf fy hun,

Eich brawd yn nheyrnas Crist,

ORSON PRATT.

15, Wilton Street, Liverpool, Meh. 23, 1850.

GWYL DE YN LIVERPOOL.

Cynaliwyd gwyl dê yn y dref uchod gan y Saint, ar y 30ain o Orphenaf diweddaf, i roesawi dychweliad yr Apostol Orson Pratt yn ol o Council Bluffs, lle y bu yn ddiweddar yn ymweled a'r awdurdodau yno. Cyrhaeddodd y brawd O. Pratt adref yma ar y 17eg o Orphenaf. Yr oedd o bymtheg i ugain o lywyddion cynnadleddau wedi eu gwahodd i'r wledd, ac yn eu plith yr oedd y Llywydd W. Phillips, a ninnau. Dysgwylid y brawd John Taylor i fod yn bresennol, ond rywfodd neu gilydd methodd ddyfod. Ymgynnullodd y swyddogion a'r Saint erbyn chwech o'r gloch, i'r Music Hall, lle yr oedd tê rhagorol wedi ei barotoi. Wedi canu tôn neu ddwy gyda'r organ, galwyd llywydd y gynnadledd i lywyddu y cyfarfod; ac yna wedi i'r gynnulleidfa fendithio y bwyd trwy ganu, darfu iddynt ddiwallu eu hunain o'r pethau da oedd ar y byrddau. O, mor ddedwydd y teimlem ni yn mhlith yr Apostolion Pratt a Richards, a'r holl swyddogion ereill ag oedd yn bresennol. Oddeutu saith o'r gloch, yr oedd yr holl gannoedd Saint a chyfeillion yn barod i wrandaw eilwaith ar y canu peraidd ag oedd yn dadseinio trwy yr ystafell, ac ar yr areithiau galluog ag oedd i gael eu traddodi. Yna galwyd ar G. D. Watt, O. Pratt, Flanigan, Cummings, Wheelock, Halliday, Collins, J. Davis, Russel, F. D. Richards, ac ereill. Canodd amrywiol swyddogion yn hyfryd rhwng y gwahanol areithiau. Cawsom ein difyru yn y dull hyn hyd un ar ddeg o'r gloch, pan y barnwyd yn ddoeth i ymadael. Yr oedd pob rhai yn teimlo yn llawen wrth gael y pleser o roesawi y brawd Pratt yn ol, sef un ag oedd wedi gwneyd cymmaint o ddaioni yn ein plith. Dangosodd y brawd Richards ei werthfawrogrwydd mewn modd hyawdl iawn, ac erfyniodd y buasai y brawd Pratt yn gadael ei fantell iddo ef pan yn ymadael â'r wlad yn y gwanwyn nesaf, yn ol y cyfarwyddyd a roddir yn yr Epistol Cyffredinol diweddaf.

GOFYNIADAU AC ATEBION.

1. Dymunaf gael eglurhad ar y geiriau "pan ddelo yr amseroedd i orphwys o olwg yr Arglwydd," a welir yn Actau iii, 19. Ymddangosant yn annealladwy i mi.—*T. L.*

Mae yr ymadrodd uchod yn y Saesneg, yn esbonio ei hunan. Gwnelem ni gyfieithu y geiriau fel hyn :—" Pan ddelo, o bresennoldeb yr Arglwydd, yr amseroedd i orphwys."

2. Pa eiriau sydd i'w harferyd wrth fedyddio?—*Ieuanc.*

Ond odid mai cyn geni ein brawd yr atebasom y cwestiwn hwn o'r blaen, neu efallai cyn iddo ddysgu darllen. Edryched yn Rhifyn 13, tud. 24, a chaiff ei foddloni.

LLYTHYR O FFRAINC.

7 *Rue Tourmon*, *Paris*, *Awst* 8, 1850.

ANWYL FRODYR WM. PHILLIPS A JOHN DAVIS,—Yn Boulogne, ar y 24ain o Fehefin, codasom yn fore. Anerchodd y brawd Taylor ein Tad nefol, gan ddymuno arno i agor calonau prif lywyddion y deyrnas hon, er hwylusu y genadiaeth. Wedi hyny, aethum at Messieurs Fountaine, arglwydd maer Boulogne, i ofyn am ganiatâd i bregethu efengyl Iesu i drigolion y dref hon; yr hyn a ganiataodd yn foneddigaidd, gyda'r serchogrwydd mwyaf.

Wedi hyny aethum at foneddwr o'r enw Monsieur Tatar i ofyn am ganiatâd i bregethu yn ei "Salé de Concerts," yr hyn a ganiatawyd yn y fan. Yna aethum at olygydd y newyddiadur "Interpreter," Mr. Pater, i ofyn am ganiatâd i ysgrifenu Mormoniaeth yn ei bapyr; yr hyn a ganiatäwyd yn union. Atebodd Duw ein gweddi; da yw dechreu gyda Duw yn foreu am fendith. "Ton Père qui te voit dans le secret, te le rendra publiquement" (Math. vi, 6).

Yn hwyr y dydd, aethom i lawr i'r traeth yn ymyl y môr, lle y darfu i mi a'r brodyr Taylor, Bolton, Piercy, Pack, a Stayner, fyned ar ein gliniau o flaen yr Arglwydd. Gweddiodd y brawd Taylor y weddi ganlynol :—

"O Dduw, ein Tad nefol, wele yr ydym ni, dy weision, yn ymgrymu o'th flaen, ac o eisieu lle mwy cyfleus, ar draeth y môr yn nghysgod y nos, yn ddisylw gan blant y byd hwn, yr ydym yn galw arnat, oblegid tydi ydyw ein Tad; canys y mae dy ddaioni arnom, a'th drugareddau yn helaeth tuag atom. Ti lefaraist wrth rai o honom sydd yn bresennol trwy enau dy weision, tra yr oeddym yn nyffryn y mynyddoedd, yn mhell yn ystlysau y gogledd, am adael ein cartref a'n teuluoedd, a dyfod i'r lle hwn i bregethu dy efengyl. Hyd yma yr ydym wedi ufyddhau i'th air, ac yr ydym yma yn ol dy gynghor. Dygaist ni yn ddiogel, tra

yn teithio mynyddoedd, anialwch, dyffrynoedd, afonydd, a moroedd; cedwaist ni rhag pläau, heintiau, llong-ddrylliad, a'r clefydd, ac y mae ein bywyd wedi bod yn werthfawr yn dy olwg; ac wele ni yma yn golofnau byw o'th ddaioni. Y mae yma ereill hefyd, sef ein brawd Howells, a fu yma yn llafurio o'n blaen, a'r brodyr ereill sydd wedi dyfod gyda ni, sydd wedi gadael eu teuluoedd er dyfod yma i weithio yn dy winllan. Ein Tad santaidd, yr ydym yn gofyn yn enw Iesu, am ddoethineb i osod o flaen y bobl hyn, egwyddorion tragywyddol y dwyfol wirionedd; canys yr ydym wedi dyfod i ddadgloi dôr bywyd ac iechydwriaeth i'r deyrnas hon. Yr ydym yn gofyn am i ti ein cynnorthwyo yn ein hymdrechiadau i gyflawni y galwedigaethau sydd wedi syrthio arnom, mewn dull a ddug ogoniant i'th enw, ac anrhydedd i ni ein hunain, fel y delo miloedd yn y tir hwn i lawenhau yn nghyflawnder bendithion efengyl y tangnefedd. Yr ydym yn gweddio arnat, O Dad, i lywodraethu calonau y bobl hyn, yn y fath fodd, fel y cynnorthwyont ni yn y gwaith hwn—fel y gallom gael cyfleusdra i bregethu dy efengyl i bob gradd ac enwad o ddynion—fel y casgler y rhai onest eu calon ynghyd i fwynhau yr un bendithion ag a ddadguddiaist i ni. Yr ydym yn gweddio am i ti ein gwisgo â doethineb, goleuni, a dealltwriaeth gallu dy Ysbryd, fel y byddom yn alluog i anrhydeddu ein galwedigaeth oruchel a santaidd, yn mhob sefyllfa ac amgylchiad. Dyro i ni ddoethineb, fel y gwybyddom pa bryd i lefaru, a pha bryd i dewi—pa egwyddorion y gwirionedd i'w gosod o'u blaen, a pha beth i'w gadw,—fel na byddo i ni un amser, mewn gair neu weithred, fod yn graig rhwystr ar ffordd yr onest eu calon. Bydded i ti faddeu ein gwendidau. Ein Tad santaidd, os pechasom yn dy erbyn mewn meddwl, gair, neu weithred, yr ydym yn enw Iesu yn gofyn am i ti ddileu ein camweddau, ac na chofia hwynt yn ein herbyn mwyach byth. Gwregysa ni â nerth doethineb Ysbryd y Goruchaf, fel y byddom yn alluog i ymddwyn ein hunain yn anrhydeddus fel gweision Duw, tra y byddom yn teithio yn y tir hwn. Cynnorthwya ni i gadw ein cyrff a'n hysbrydoedd yn bur o'th flaen. Yr ydym yn gofyn hefyd am i ti fendithio ein gwragedd, ein plant, a'n teuluoedd; gwisg hwynt â'th Ysbryd Glân; cysura hwynt yn eu sefyllfa unigol. Bydded i'th angylion, O Dduw, gastellu o'u hamgylch, a'th Ysbryd i'w gordoi; cyflawna eu holl anghenion, ac na ad iddynt fod mewn eisieu un daioni a fyddo yn tueddu i'w gwneyd yn gysurus ac yn hapus. Diogela hwynt oddiwrth y dinystrydd, ac oddiwrth ddwylaw y drygionus. Yr ydym yn gofyn, O Dad, am i ti fendithio dy was Brigham Young, ynghyd â'i gynghorwyr; gwisg hwynt â nerth dy Ysbryd, ac agor iddynt ddadguddiedigaethau y nefoedd. Bendithia dy holl Saint yn y Dyffryn, ynghyd â llywyddion a chynghorwyr dy eglwys. Bendithia dy bobl trwy y byd, a gwna iddynt lawenhau ynot fel Duw eu hiechydwriaeth. Bydded i ti gadarnhau dy Seion mewn cyfiawnder, fel y byddo i'r holl deyrnasoedd ymgasglu dan ei baner. Yr ydym yn awr, O Dduw, yn ymgyssegru

ein hunain, ein gwragedd, a'n plant, ynghyd â'r hyn oll sydd genym, i ti; oblegid dy blant di ydym, a thydi yw ein Duw; ac yr ydym yn gofyn am i'th dangnefedd a'th fendith aros gyda ni o hyn allan byth bythol. Amen."

Meh. 26.—Y mae Monsieur Piclard, gweinidog y French yn Havre, wedi dyfod drosodd yma, ar ein hol o Llundain. Efe oedd y cyntaf a gredodd yr efengyl yn Ffrainc, wedi iddo fy nghlywed yn fanwl am un awr ar ddeg; gyda ni y mae am fyw, a diau y cymmer ei fedyddio yn fuan. Bob dydd y mae gyda ni yn treulio rhan o'i amser; ni wyr gymmaint ag un gair yn yr iaith Saesneg. Y mae yn ein cyrddau, ac yn mhob man, fel ninnau. Tueddед Duw ef i wneyd brys i daflu ei goelbren yn ein plith; canys y mae eisieu y fath un yn fawr arnom.

— 29.—Derbyniasom lythyr caredig, yn rhoddi caniatâd i bregethu yn y Salè de Concerts, 21 Montseigny, oddiwrth faer tref Boulogne.

— 30. Aethum gyda'r brawd Taylor i'r eglwys Gatholig, lle y pregethodd yr offeiriad yn yr iaith Saesneg, ar "Necessity of works for salvation—works of piety, charity, and penitance." Yn mhlith y gau, dywedodd lawer o wirionedd. Mynych yr eisteddodd i lawr yn ei bwlpud, wrth bregethu, i gymmeryd *pinch* o *snuff*.

Gorph. 1.—Y mae, yn mhob heol o'r dref, y wybodaeth ganlynol yn cael ei throsglwyddo i lygaid y dynion sydd yn syllu ar y papyrau yn gordoi y muriau; maent yn synu pa fodd y daeth Saint y Dyddiau Diweddaf i feddu y fath awdurdod yn y lle. Yna darllenant hanes y darlithoedd ag y mae'r brawd J. Taylor yn bwriadu eu traddodi (admission free) mewn neuadd fawr yn nghanol y dref.

Mae y llythyr bychan hwn yn llawn; af rhagwyf yn y nesaf i ddarlunio y darlithoedd a'r ddadl. Fy'm serch atoch oll.

WM. HOWELL.

[Gwelsom hysbysiad yn yr "Interpreter" am y ddadl a fu rhwng y brawd Taylor a thri neu bedwar o bregethwyr sectaraidd yn Boulogne. Nis clywsom yn iawn etto pa fodd y bu, ond bydd i ni gyhoeddi y cwbl pan glywom.—GOL.]

RHEILFFORDD TRWY Y LLYN HALEN.

YSTYRID unwaith fod yn anmhosibl gwneyd rheilffordd o'r Mississipi ar hyd y tir i'r Môr Tawel, heibio i Ddinas y Llyn Halen,

gan fod o ddeuddeg i bymtheg cant o filltiroedd o'r ffordd yn amddifad o goed, trigolion, a defnyddiau gwasanaethgar tuag at gynnal y reilffordd. Ond dywed y "New York Tribune" fod darganfyddiad diweddar wedi ei wneyd wrth droed fryniau y Mynyddoedd Creiglyd, o fodoliaeth cyflawnder o lo *cannel* gerllaw tarddiadau yr afonydd Nebraska neu Platte, sef ar ffordd yr ymfudwyr i'r Llyn Halen; a bydd y glo yn ateb dyben yn lle y coed. Mae yn hysbys hefyd fod mwn haiarn i'w gael o gyffiniau Missouri i'r Mynyddoedd Creiglyd; a thrwy glo fod wrth law, gellir gweithio reiliau yn y man. Nid oes un anhawsdra, ynte, i wneyd "prif-ffordd" i ddinas y Saint; gan hyny buan y delo i ben.

O'R DYFFRYN.

Copiwn o'r "Frontier Guardian" diweddaf, y dyfyniad canlynol o lythyr a ysgrifenwyd yn Ninas y Llyn Halen, Deseret, Tachwedd 19, 1849, gan y Llywydd Brigham Young, at yr Henuriad Orson Hyde:—

"Yr oeddych wedi darparu digonedd o ddefnydd bara, &c., i'r cwmnioedd; dymunai llawer o honynt yn awr pe byddai ganddynt hanner barilaid o siwgr, yn lle eu dwy barilaid blawd, o herwydd y mae yma ddigonedd o wenith, haidd, ceirch, ac hyddwenith, ynghyd â chloron, erfin, carrots, beets, pumpkins, squash, &c. A wyf fi yn dweyd fod digonedd o gloron? Ydwyf! oblegid yr wyf yn gweled llawer o honynt yn feunyddiol; a gadewch i mi ddweyd, daeth brawd, y dydd arall, â thriarddeg ar hugain o fwsheli o gloron i swyddfa'r degwm, fel y degfed o gynnyrch un bwshel o had; yr oedd y cyfan a gododd yn dri chant a deg ar hugain o fwsheli. Cododd brawd arall (Halliday) oddiwrth un bwshel o wenith, gant a phedwar ugain o fwsheli. Felly, fe welwch fod genym ddigon o ymborth—lluniaeth i ddyn ac anifail mewn cyflawnder; a dymunwn arnoch i yru yn mlaen bob cynnorthwy a alloch. Mae'r gwaith yn fawr, a gweithwyr yn anhawdd eu cael. Talwn ddolar a chwarter y dydd i law-weithyddion cyffredin, ac o ddau i dri i grefftwyr, trwy y cynnyrch uchod, ynghyd â choffi, tê, siwgr, llestri, dillad, botasau ac esgidiau, cig, &c., neu mewn aur pur, os ewyllysiant. Dysgwyliwn y bydd y tymmor nesaf yma yr un modd, ond ychydig yn well, a gwahoddwn bawb i ddyfod a allo ffeindio eu ffordd yma, ac a foddlonant aros wedi dod, a gweithio i adeiladu Seion. Boed i fendithion y Nefoedd orphwys arnoch tra yn cynnorthwyo i adeiladu teyrnas Dduw, yw gweddi eich brawd cariadus yn efengyl Iesu Grist

"Brigham Youg."

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR ABERTEIFI.

Cynnaliwyd cymmanfa y swydd hon yn Nghapel St. Silin, ar y 21ain o Orphenaf, pryd y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 12 o henuriaid, 9 o offeiriaid, 2 athraw, a 3 diacon; wedi eu bedyddio, 9; y cyfanswn, 80. Yr oedd cannoedd wedi ymgynnull, a chafwyd cymmanfa dda.—Alfred Clark, Llywydd; J. James, ysgrifenydd.

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cymmanfa chwarterol y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn y Trades' Hall, Abertawy, ar yr 21ain o Orphenaf. Cynnrychiolwyd 17 o gangenau, yn cynnwys 1 archoffeiriad, 66 o henuriaid, 38 o offeiriaid, 31 o athrawon, a 14 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 29; torwyd allan, 17; bu farw, 1, cyfanswm, 534. Pregethwyd gan y Llywydd Williams, Dr. L Richards, Pugh, Henshaw, ac ereill. Prydnawn dranoeth, cynnaliwyd cyfarfod i yfed tê ac areithio, yn mha un y cymmerwyd rhan gan y Llywydd Phillips a'r henuriaid uchod. Felly y terfynodd un o'r cymmanfaoedd goreu a gafwyd hyd yn hyn yn Abertawy.—E. Williams, llywydd; J. R. Roberts, ysgrifenydd.

SIR BENFRO.

Cynnaliwyd cymmanfa sir Benfro, yn Hwlffordd, ar y 28ain o Orphenaf, pryd y cynnrychiolwyd 10 o gangenau, yn cynnwys 18 o henuriaid, 9 o offeiriaid, 7 o athrawon, a 4 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 14; torwyd allan, 5; cyfanswm, 185. Cafwyd llawer o addysgiadau gwerthfawr oddiwrth yr Henuriaid T. Pugh a J. Morris, y rhai, gobeithiwn, a fyddant ar gof y Saint yn hir. —J. Morris, llywydd; D. Williams, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Awst.—Mae cyfartaledd cyffredin gwres y mis hwn (60 o raddau) yn cyrhaedd eiddo Gorphenaf mor agos, fel ag y mae Awst twymn-sych yn fynych yn digolledu am dymheredd isel yn y mis blaenorol. Yn nechreu Awst y cawn yn aml y gwlaw trymaf yn y flwyddyn. Gorphenaf ac Awst o hyd yw ein misoedd twymnaf, ac yn fynych y gwlypaf hefyd. Gwyntoedd dwyreiniol

a gorllewinol sydd yn cael yr uchafiaeth yn awr, ond pan fyddo gwlaw trwm y mae'r gwynt yn arferol o ostegu. Mae y cynauaf, yn gyffredin, yn dechreu tua chanol y mis, eithr tua'r diwedd mewn tymmorau diweddar. Addfeda yr haidd yn gyntaf, ac yna y gwenith a'r ceirch Dechreua afalau a phêr addfedu y mis hwn, a'r eirin i raddau. Mae amrywiol o flodau dyeithriol hefyd yn blodeuo tua'r un amser.

Gwr Cloff y Deml.—Dywed Peter Williams, yn ei sylwadau ynghylch ffydd y gwr cloff, a grybwyllir yn Act. iii, 1—11, fel y canlyn:—"Am y cloff, ystyriwn nad yw cloffni, na thlodi, &c., yn arwydd fod Duw yn dibrisio y cyfryw; y mae yn bosibl y deuant â'u hesgeiriau cloff, yn gynt i borth y nef nâ llawer gwr gwisgi;—ond, daliwch sylw, *edrych arnom ni*, medd yr Apostol; a diammau fod yr Apostol yn edrych arno yntau, a gweled ganddo yr un ffydd ag a welodd Paul gan yr efrydd yn Lystra: y mae Duw yn rhoi ffydd, lle y mae ar fedr rhoi iechyd." Onid yw y Pedr uchod, yn y sylwadau hyn, yn gymmaint o Formon â'r Pedr gynt? Barned pawb.

Dyled ac AngHariad.—Y sawl a reda i'th ddyled, a fydd yn debyg o redeg i dy angharu am dy ddaioni. Bydd dipyn yn drwsgl wrtho, ac efe fydd dy elyn penaf.

Gofal.—Cofiwch pan fyddo pob un yn gofalu am dano ei hun, fod gofal yn cael ei gymmeryd am bawb.

Ymadael.—"Yr wyf yn awr ynghylch gwneuthur rhywbeth na wnaeth y Diafol i chwi erioed," meddai rhyw offeiriad wrth ei braidd pan yn pregethu ei bregeth ymadawol; "a hyny yw, yr wyf yn eich gadael."

Tystiolaeth safadwy.—Gofynai dadleuwr mewn llys gwladol ychydig amser yn ol i dyst, pa fodd y gwyddai efe fod y dyn a'r fenyw oedd yno yn wr a gwraig; ac atebodd yntau, "O herwydd i mi glywed y fenyw yn difrïo y dyn." Ystyriwyd y dystiolaeth yn safadwy.

Sail i Daenellu.—Clywsom i un wraig haeru wrth ei chymmydoges, pan yn siarad am fedydd, mai taenellu oedd yn iawn, o herwydd fod llun ganddi hi yn y tŷ yn dangos Ioan yn taflu dwfr ar ben Crist!

BYWYD SANT.

Yn ddirmygedig gan y byd
  Y treulia ef ei oes;
Dangosir iddo wg a gwawd,
  Tra bydd yn cario 'i groes.
Nid rhyfedd hyn; can's dyna'r modd
  Y cafodd Crist ei drin;
Ni dd'wedodd Ef y byddai'n well
  I'w saint, nag iddo 'i hun.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 21.] MEDI, 1850 [CYF. II.

PWY YW Y TWYLLWYR?

MYNYCH y gelwir Saint y Dyddiau Diweddaf yn dwyllwyr, yn nghyda phob enw annheilwng arall. Paham y gwneir hyn? Pa beth yw eu twyll? Mae dyn yn ffol os nad oes ganddo reswm dros waeddi twyll. Beth yw y prawf fod y Saint yn dwyllwyr, yn fwy na rhyw enwad arall? Ai o herwydd fod llawer yn dweyd hyny? Gobeithir yn amgen. Ystyria, ddyn, pa beth yr ydwyt yn ei gylch. A wyt ti yn credu y Beibl? Os ydwyt, gwrandaw; pa beth a weli yn athrawiaethau y Saint yn groes iddo? Ai nid yw y Duw a gredant ynddo, yr un fath â'r Duw a ddesgrifia yr ysgrythyrau? ac ai nid yn yr un Arglwydd a'r un Ysbryd Glân y creda y Saint, ag y gorchymyna y Beibl i bawb wneyd? Ië, yn ddiau. Beth, ynte, yw y twyll? Ai ceisio gan ddynion i gredu, edifarhau, a chymmeryd eu bedyddio er maddeuant pechodau? Na, nis gall fod twyll wrth bregethu hen bregeth Pedr ar ddydd y Pentecost; mae hono yn wirionedd. Wel, a all y Saint fod yn dwyllwyr wrth addaw dawn yr Ysbryd Glân i "bawb yn mhell, cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni ato;" a hyny trwy osodiad dwylaw? Mae hyn i gyd etto yn unol ag ysgrythyr, ac nis gall fod yn dwyll. Yn mha beth y mae'r Saint yn twyllo, ynte? Ai mewn dweyd fod y Dyddanydd hwn yn dwyn ar gof y pethau sydd wedi myned heibio, a mynegi pethau i ddyfod? Ail ddweyd yr hyn a lefarodd Iesu Grist yw hyny. Nid twyll ychwaith yw dweyd, "Eithr eglurhad yr Ysbryd a

roddir i bob un er llesâd," ac y caiff pawb a wnelo ewyllys y Tad wybodaeth o'r gwirionedd. Ai twyll, ynte, yw dweyd fod yr Ysbryd yn cyfranu i bawb o'r neilldu, megys y mae yn ewyllysio? ac ai twyll yw annog i ddeisyf y doniau ysbrydol? Os mai, twyll hefyd a ysgrifenodd Paul. Pwy, gan hyny, yw y twyllwyr? Nid y rhai sydd yn glynu wrth yr ysgrythyrau, gan nad pwy ydynt. A oes rhywbeth yn dwyllodrus yn y Saint wrth ufyddhau i orchymyn Iago, i alw henuriaid, eneinio ag olew, gweddio yn ffyddiog, a dysgwyl i'r Arglwydd gyfodi y claf i fyny? Dim yn y mesur lleiaf. Chwilied pawb i mewn cyn sôn am dwyllwyr. Nid twyllwyr yw y sawl sydd yn credu pob peth a ddysgodd Crist a'i apostolion. Pwy yw y twyllwyr, ynte? Wel, os oes rhaid galw twyllwyr ar rywrai, galwer hyny ar y rhai a fyddont yn efengylu yn wahanol i Paul a'i frodyr, hyd y nod pe byddent angylion, canys fe ddywed Paul, "Eithr pe byddai i ni, neu i angel o'r nef, efengylu i chwi amgen nâ'r hyn a efengylasom i chwi, bydded anathema." Pe cofiai pawb eiriau yr apostol, ni fuasai achos i neb betruso "pwy yw y TWYLLWYR!"

ARDDODIAD DWYLAW.

Yn "Seren Gomer," am y mis hwn, ymddengys sylwadau gan Mathetes ynghylch y "Sant Fonglerciddiwch;" sef bod un o'r Saint yn y "Drysorfa Gynnulleidfaol" yn dangos y tebygolrwydd sydd rhwng y Bedyddwyr a'r Mormoniaid. Nid yw Mr. Mathetes yn credu mai un o'r Saint a ddarfu ysgrifenu; ond etto, gan fod yr ysgrifenydd hwnw yn galw ei hun yn "Sant," ymosoda ein dysgawdwr arno fel ar un o'r Mormoniaid, gan ddefnyddio y geiriau "Satanaidd," "cethern," gwallgof," "Joe," &c., yn arfau ei filwriaeth. Nid ein bwriad ni yn awr, o herwydd diffyg lle, yw sylwi ar ddim o eiddo y parchedig uchod, ond yn unig dyfynu ei farn ar osodiad dwylaw (gwel tud. 262):—

"Arddodiad dwylaw a ddaw dan ei bawenau yn nesaf. Mae yr hyn a ddywed am hyn yn fwy tebyg i wirionedd nâ'r hyn a lefarai o'r blaen. Mae yn wir fod rhai yn mysg y Bedyddwyr yn dodi dwylaw ar y bedyddiedigion ar eu derbyniad i gymundeb eglwysig; ond nid yw yn rheol gyffredinol berthynol i'r enwad, fel y mae goreu y modd. Mae yr arferiad, o'r tu arall, yn colli

tir yn barhaus; ac hyderir y bydd yn nhir anghof yn mhen ychydig amser. Nid yw y rhai ag sydd yn arfer 'arddodiad dwylaw' yn ein plith ni fel y Mormoniaid, wedi y cwbl; nid yw y Bedyddwyr yn proffesu eu bod yn cyfranu un fendith trwy yr arferiad; ond y mae y gethern Formonaidd yn cymmeryd arnynt roddi yr Ysbryd Glân, er eu bod mor analluog i hyny ag ynt i ddiffodd yr haul. Parch i hen arferiad a duedda y Bedyddwyr i wneyd fel hyn; maent yn debyg i Israel yn addoli y sarff wedi i'w dyddiau gael eu rhifo; tra mae y Mormoniaid, fel Simon Magus, yn ei arfer i ddybenion uchel-geislol, ac hunanol."

Dyna yw barn y Parch. John Jones, Caersalem Newydd, am osodiad dwylaw. Gwelwch gymmaint llai o barch o rydd y Bedyddwyr i'r "hen arferiad" o osodiad dwylaw, nag i'r "hen arferiad" o fedyddio! Pa bryd y rhifwyd dyddiau gosodiad dwylaw? Mae y Mormoniad yn gosod dwylaw, fel yr apostolion, er mwyn i'w bedyddiedigion dderbyn yr Ysbryd Glân, neu gael eu geni o'r Ysbryd. Bai Simon Magus oedd cynnyg arian am gael yr awdurdod, ac nid dim arall. Mae y Saint yr un mor alluog i osod dwylaw ag oedd yr apostolion, ac y mae Duw yr un mor alluog yn awr i gyfranu yr Ysbryd Glân ag oedd gynt.

Wrth roi heibio, gofynwn i Mathetes os mai "Ysbryd anffaeledig Duw" oedd yn arwain y Saint cyntefig, ynghyd â'r Bedyddwyr yn awr, i odinebu, lledrata, a meddwi? Os nage, nid efe sydd yn arwain neb o'r Mormoniaid i wned hyny.

Y MIL BLYNYDDOEDD.—DONIAU GWYRTHIOL.

[Allan o SEREN GOMER am Ebrill, 1832.]

MR. GOMER,—Os perais gymmaint aflonyddwch i rai o'ch darllenwyr, trwy fy hysbysiad o'r athrawiaeth filflynyddol, beth fydd y cynhwrf a deimlant wrth yr hyn yr wyf yn ei ddadganu yn fy ysgrif bresennol? o herwydd yr wyf yn hwriadu haeru, gyda hyfder, y daliadau canlynol:—sef, *bod yr holl ddoniau gwyrthiol a feddiannwyd gan y brif eglwys yn mhlith canlynwyr yr apostolion a'r efengylwyr, gymmaint yn etifeddiaeth i'r eglwys yn y dyddiau presennol ag yr oeddynt iddynt hwy yn y ganrif gyntaf*, ac nad oes dim yn attal, ond bychander ffydd yn unig, i'r eglwys *wneuthur gwyrthiau* y dydd heddyw gyda'r un mesur o nerth ac awdurdod ag y gweithiodd yn ei hoes gynnaraf.

Yn awr, meddyliaf y gwelaf ryw un yn ymswyn rhagof, ac yn dywedyd,—"Beth yw'r ynfydrwydd hyn? Onid yw oes gwyrthiau gwedi myned heibio?" Ond atebaf y cyfryw trwy ofyniad

arall,—Pa bryd y terfynodd yr oes hono? A pha bryd y tynodd Duw ymaith ei fraint-ysgrif oddiwrth yr eglwys? Atebed neb y gofyniad hyn, a myfi a ymrwymaf i wadu y cyfan a ysgrifenais, ac i wneuthur penyd am dano. Eithr yn hytrach y gwirionedd yw, fod Penaeth mawr yr eglwys gwedi rhoddi iddi fraint-ysgrif trwy ba un y cynnysgaethodd hi â doniau gwyrthiol, ac ni thynodd erioed mo honi ymaith trwy un weithred ganlynol, ac nid oes dim ond anghrediniaeth yn attal cyflawn arferiad o'r holl ddoniau gogoneddus hyn. Er prawf, ein Harglwydd Iesu Grist, wrth ymadael â'i ddyscyblion ar ei esgyniad i'r nefoedd, a ddywedodd, "Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i bob creadur, y neb a gredo ac a fedyddier a fydd cadwedig; eithr y neb ni chredo a gondemnir. A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant: yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid; ac â thafodau newyddion y llefarant; seirff a godant ymaith; ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed; ar y cleifion y rhoddant eu dwylaw, a hwy a fyddant iach." Marc 16, 15, &c. Yn awr, pa le y mae y gwahaniad rhwng yr addewid o gadwedigaeth trwy ffydd a'r addewid o ddoniau gwyrthiol? a pha le mae yr awdurdod i ddywedyd fod y diweddaf i derfynu yn yr eglwys o flaen y cyntaf? Ond yn y gwrthwyneb, pan mae yr un amgylchiad yn cael ei fynegi yn Mat. 28, 18, &c., sonir am yr un gallu, a'i barhad trwy oes y byd, gan ddywedyd, "Rhoddwyd i mi bob awdurdod yn y nef ac ar y ddaear; ac wele, yr wyf fi gyda chwi bob amser *hyd ddiwedd y byd.*"

Yr oedd y doniau hyn yn ymddangos yn mhlith y prif Gristionogion mewn modd llewyrchus, fel yr oedd yr ysbryd yn rhanu i bob un o'r neilldu, er adeiladaeth yr eglwys, megys y gwelir yn 1 Cor. 12, "Canys i un trwy yr Ysbryd y rhoddir ymadrodd doethineb,—ac i arall ffydd,—ddawn i iachâu,—wneuthur gwyrthiau,—brophwydoliaeth,—wahaniaeth ysbrydoedd,—amryw dafodau,—gyfieithiad tafodau." Bod y doniau hyn yn hanfodi yn yr eglwys yn y ganrif gyntaf, nid oes neb o Gristionogion yn ceisio ammau. Ac y mae pawb hefyd yn barod i gyfaddef eu parhad trwy ystod yr eilfed ganrif. Y mae hefyd awdurdod hanesiol eu bod hwy yn cael eu harferyd yn y drydedd ganrif, ac hyd y nod yn y bedwaredd ganrif; ac y mae rhai yn credu y gallant eu holrhain yn mhlith credinwyr mor bell i lawr â'r seithfed ganrif; ond eu bod yno trwy anghredin-

iaeth, bydolrwydd, a llygredigaeth Pabyddiaeth, gwedi llesgâu a'u tywyllu i'r fath raddau, nad yw hawdd iddeu rhanu oddiwrth gau wyrthiau eglwys Rhufain. Ond gofynaf etto, Pa bryd y pallodd y doniau gwyrthiol? Os anaml yr ymddangosasant yn y dyddiau diweddar o lygredigaeth crefydd a gwendid ffydd, beth am hyny? Onid yw yr amgylchiad yn gysson ag ymddygiad Duw tuag at ei bobl dan yr oruchwyliaeth Iuddewig. Yn yr amser cyn galwad Samuel, "Gair yr Arglwydd oedd werthfawr yn y dyddiau hyny; nid oedd weledigaeth eglur." Ac ar ol hyny, yr Arglwydd ni atebai i Saul, "na thrwy freuddwydion, na thrwy Urim, na thrwy brophwydi." A thebygol yw, fod prinder mawr o weithrediadau gwyrthiol yn yr eglwys Iuddewig yn yr oesoedd nesaf cyn geni Crist. Felly, os blinwyd yr Ysbryd, a pheri anamlhau ei eglurhadau dan drawslywodraeth eglwys Rhufain, ac yn y dyddiau diweddar, o egwander ffydd, ac o anghrediniaeth, pa ryfeddod yw?

Eithr rhai a haerant ei fod gwedi ei benderfynu y byddai i'r doniau hyn gael eu dileu trwy weithred awdurdodol; ac i'r dyben i brofi hyn adroddant 1 Cor. 13, 8, 9,—"Pa un bynag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant, ai tafodau, hwy a beidiant, ai gwybodaeth, hi a ddiflana. Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn prophwydo;" ac yna bloeddiant, *Buddugoliaeth.* Yn awr, yr wyf mor barod â hwy i gyfaddef y bydd i'r pethau hyn ballu,—ond pa bryd? gadêwch i'r adnod ganlynol ddangos:—"Eithr *pan ddelo yr hyn sydd berffaith*, yna yr hyn sydd o ran a ddilëir." Nid oes neb a ddywed fod *yr hyn sydd berffaith*, y TO TEΛEION, eisoes gwedi dyfod, oblegid "gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych, mewn dammeg;" ond pan ddel, yna ni a welwn "*wyneb yn wyneb*." Y mae yn ddiammheuol mai *yr hyn sydd berffaith* yw teyrnasiad personol Crist ar y ddaear, yn ei ail-ddyfodiad, pan y gwelwn wyneb yn wyneb; ac hyd nes y delo yr amser gwynfydedig hyn o *adferiad pob peth*, ac o sefydliad y deyrnas filflynyddol mae y doniau ysbrydol i barhau yn etifeddiaeh i'r eglwys, yn gystal â phob gweithrediad addawedig o eiddo'r Ysbryd Glân; ac yna ni bydd achos wrthynt mwyach, o herwydd ffydd a derfyna mewn gwelediad, a gobaith mewn mwynhad.

Os felly ydyw, ynte,—os oes gan yr eglwys y fath hawl i'r doniau hyn, paham nad yw hi yn eu meddiannu? Atebaf,—O

herwydd nad yw hi ddim yn eu ceisio; ie, yn mhlith yr holl gynnulleidfaoedd ag sydd yn myned dan enw eglwysi, pa rai sydd yn gweddio am ddoniau gwyrthiol? ac os nad ydynt yn eu ceisio, ond yn hytrach yn ei farnu yn goelgrefyddol i weddio am danynt, a ydyw yn beth rhyfedd eu bod yn amddifad o honynt? Eithr beth mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd? "*Deisyfwch ddoniau ysbrydol; ond yn hytrach fel y prophwydoch.*" 1 Cor. 14, 1; ac hefyd,—"*Deisyfwch y doniau goreu.*" Yn awr, pa fodd y all neb, yn eu galw eu hunain yn Gristionogion, ddiystyru gair Duw gymmaint â gosod ar y neilldu orchymyn mor eglur â'r un uchod? A chan ys pa fodd y derbynier fy marn gan eich darllenwyr, yr wyf yn haeru nad oes un eglwys neu enw o grefyddwyr yn gywir mewn athrawiaeth, os nad yw yn arddel ei hawl i ddoniau ysbrydol, nac yn iawn mewn arferion, os nad yw yn gweddio am danynt, sef yr amrywiol ddoniau uwch-naturiol a enwir yn y 12fed ben. o 1 Cor.

Unwaith etto clywaf y "*paham?*" yn cael ymadroddiad. *Paham* na welwn y doniau hyn yn ymddangos yn rhyw un neu gilydd? ac yn benodol yn yr ysgrifenydd, yr hwn sydd yn dadleu mor hyderus dros eu hanfodiad? Atebaf, pe byddai genyf ffydd mor gadarn â gallu eu derbyn, a santeiddrwydd buchedd mor bur â dysgwyl am eu derbyniad; etto, meddyliaf mai nid er boddhau dymuniad rhyw *un* credadyn, yn ei unigol gais ei hun, y cyfrenir yr amrywiol ddoniau hyn, eithr er adeiladaeth i'r *eglwys* megys corff, canys felly yr amlygir yn y pennodau a gyfeiriwyd atynt uchod. Ac megys y dywedais gynt ei fod yn annichonadwy deall yr ysgrythyrau, heb dderbyn yr athrawiaeth filflynyddol; felly yr ydwyf yn awr yn haeru fod rhan fawr o'r Testament Newydd yn anmherthynasol i gyflwr yr eglwys yn y dyddiau presennol, oddieithr fod y doniau ysbrydol yn addawedig iddi trwy bob oes o'i hanfodiad milwriaethol, yn ystod yr oruchwyliaeth hon; oblegid nid yn unig trwy ambell ymadrodd yma ac acw y cyfeirir at y pethau hyn, ond y mae amryw ranau helaeth o ysgrifeniadau yr apostolion yn cyfeirio at adferiad a choleddiad o'r doniau gwyrthiol, a'r rhanau hyny hefyd gwedi eu cymmysgu mor hollol ag athrawiaethau egwyddorol ac anghyfnewidiol yr efengyl, fel nas gwn pa fodd y gall neb gymmeryd arno eu gwahanu, neu ddywedyd fod iddo awdurdod i wrthod un gyfran, pan fyddo yn derbyn y nall. C.

Y TAD, Y MAB, A'R YSBRYD GLAN.

YR YSBRYD GLAN.

Ar ol rhoi addewid yn rhifyn Gorphenaf i sylwi ar yr Ysbryd Glan yn yr un canlynol, rhwystrwyd ni i'w chyflawni cyn y rhifyn hwn; a chan mai gwell hwyr na hwyrach, ymosodwn yn awr i wneuthur hyny, er i ni gael gorphen ein sylwadau.

Mae yr Ysbryd Glan, yr hwn sydd yn ran o'r Duwdod, hefyd yn ddefnydd sylweddol, o'r un natur a phriodoleddau mewn llawer o bethau, ag ysbrydion y Tad a'r Mab. Y mae yn bodoli, fel ag yr awgrymasom o'r blaen, mewn cyflawnder anfesuradwy, mewn cyssylltiad â phob byd defnyddiol. Gelwir ef yn Dad yn yn yr ysgrythyrau, yn gystal â'r Tad a'r Mab. Nid all Duw y Tad a Duw y Mab fod yn holl-bresennol; yn wir nis gallant fod hyd y nod mewn dau le ar unwaith: ond y mae Duw yr Ysbryd Glan yn holl-bresennol—y mae yn cyrhaedd trwy bob gwagle, gan ymgymmysgu â phob rhyw ddefnydd arall; etto, nis gall un gronyn o'r Ysbryd Glan fod mewn dau le ar yr un eiliad, yr hyn yn mhob amgylchiad sydd yn gwbl anmhosibl. Mae yn rhaid ei fod yn bodoli mewn cyflawnder anhysbyddiadwy, yr hyn yw yr unig ffordd i unrhyw ddefnydd allu bod yn holl-bresennol. Mae holl ryfeddodau aneirif y greadigaeth, yn eu dechreuad, wedi cael eu cynnyrchu trwy bresennoldeb y sylwedd gwybodus, holl ddoeth, a holl-alluog hwn a elwir yr Ysbryd Glan. Hwn yw y defnydd bywiocaf yn y bydyssawd, gan eu fod yn gweithredu yn unol â rheolau gosodedig o eiddo ei hun, mewn cyssylltiad a'r Tad a'r Mab. Nid yw yr hyn a elwir yn gyfreithiau natur yn ddim mwy na llai na'r dull gosodedig sydd gan y sylwedd ysbrydol hwn i weithredu. Y mae pob gronyn o'r Ysbryd Glan yn wybodus, ac fel rhyw ddefnydd arall yn meddu caledrwydd, ffurf, a maintioli, ac yn llanw lle. Nid all dau ronyn o'r ysbryd hwn lanw yr un lle ar yr un amser, ac nid all un gronyn, fel y sylwasom eisoes, lanw dau le ar yr un amser. Nid yw yn y pethau hyn yn gwahaniaethu yn y gradd lleiaf oddiwrth bob defnydd arall. Yr hyn sydd yn ei hynodi oddiwrth ryw ddefnydd arall, yw ei bwerau hollalluog a'i ddoethineb anfeidrol, a llawer o briodoleddau gogoneddus ereill, y rhai nid yw defnyddiau ereill yn eu meddu. Pe buasai

amrywiol o ronynau yr Ysbryd hwn yn bodoli ynghyd ar ddull person, yna buasai y person hwnw o eiddo yr Ysbryd Glan yn ddarostyngedig i'r un angbenrheidrwydd â'r ddau berson arall o'r Duwdod, hyny yw, nid allai fod yn bresennol yn mhob man. Nid all rhif terfynol o ronynau fod yn holl-bresennol: rhaid fod rhif annherfynol o ronynau, er bod yn holl-bresennol mewn gwagle annherfynol. Nid yw dau berson ag sydd yn derbyn dawn yr Ysbryd Glan, ddim yn derbyn yr un gronynau o hono yr un pryd, er fod pob un yn derbyn sylwedd ag sydd yn gymhwys o'r un natur. Byddai yr un mor anmhosibl i'r ddau dderbyn yr un gronynau ar yr un pryd, ag a fyddai i ddau ddyn yfed, ar yr un amser, yr un cwpanaid dwfr.

Gall y gwahanol ranau o'r Ysbryd hwn gymmeryd arnynt wahanol ddulliau, fel y mae yn amlwg oddiwrth ei fod yn ymddangos ar un pryd ar lun colomen, ac megys tafodau gwahanedig o dân bryd arall. Mae yn amlwg hefyd oddiwrth fod yr Iachawdwr yn llefaru am dano fel person: "Ond pan ddêl *efe*, sef Ysbryd y gwirionedd, EFE a'ch tywys chwi i bob gwirionedd; canys ni lefara o hono ei hun, ond pa bethau bynag a glywo, a lefara EFE; a'r pethau sydd i ddyfod, a fynega EFE i chwi." (Ioan xvi, 13.) Nid oes fwy o anghyssondeb mewn bod un rhan o'r Ysbryd yn bodoli ar lun person, nag sydd mewn bod rhan arall yn bodoli ar lun colomen, ac amrywiol ranau ereill yn bodoli ar lun tafodau gwahanedig o dân.

Mae yn amlwg fod y defnydd hollalluog a elwir yn Ysbryd Glan wedi ei wasgaru yn helaeth iawn; oblegid dywedir am dano yn Gen. i, 2, ei fod "*yn ymsymud ar wyneb y dyfroedd*;" ac yn Job xxvi, 13, dywedir i Dduw "*addurno y nefoedd a'i Ysbryd.*" Yr oedd gan Dafydd Frenin ryw feddylddrych am y cyflawnder mawr sydd o'r sylwedd hwn, ac am ei wasgariad cyffredinol, pan y gofynodd, "I ba le yr af oddiwrth dy *ysbryd*?" (Salm cxxxix, 7.) Mae yn ymddangos mai yr ysbryd ag oedd yn ymsymud ar wyneb y dyfroedd, oedd yn offeryn yn llaw Duw i ddwyn daear afluniaidd a gwag yn drigfa i ddynion ac anifeiliaid; ac ymddengys mai yr un ysbryd hefyd fu yn offeryn gan Dduw i ledaenu y nefoedd, a'i harddderchogi ag haul, lloer, sêr, a phlanedau. Yr oedd yr Ysbryd hefyd yn gynnorthwywr i'r Tad a'r Mab yn ngwneuthuriad dyn; canys dywed Elihu, yn Job xxxiii, 4, "Ysbryd Duw a'm gwnaeth i; ac anadl yr Hollalluog a'm

bywiocaodd i." Ond, efallai, mai yr hyn sydd yn profi y pwnc hwn oreu o ddim, yw yr addewid a roddodd Joel (gwel Act. ii, 17.) sef, " A bydd yn y dyddiau diweddaf (medd Duw) y *tywalltaf o'm Hysbryd ar bob cnawd.*" Yn awr, y mae amser i ddyfod pan y bydd prawf cyffredinol yn cael ei roddi, mai sylwedd o'r fath a ddarluniwyd, yr hwn sydd yn bodoli ar wahan oddiwrth y Tad a'r Mab, yw yr Ysbryd Glan; canys fe fydd pob cnawd yn ei dderbyn yr un amser; a chan y bydd pob cnawd yn wasgaredig ar hyd y ddaear, mae yn rhaid y bydd yr Ysbryd yn wasgaredig hefyd, ac yn " ymsymud" ar wyneb y cyfan er adnewyddu pob peth. Duw yw y person fydd yn ei *dywallt*, yr hyn a ddengys, er mai Ysbryd yw Duw, mai nid Duw yw yr Ysbryd fydd yn cael ei dywallt ar bob cnawd, ond sylwedd hollol ar wahan. Pan y soniwn am yr Ysbryd Glan yn wasgaredig yn mhob man, nid ydym yn golygu ei fod yn llanw pob cyfran fechan o wagle: o herwydd, pe felly byddai, ni fuasai lle i un defnydd arall. Buasai sylwedd a lanwai pob gwagle yn llwyr, yn gaiedgorff anfeidrol, heb fân-dyllau ac yn ansymudol yn ei holl ranau, o ganlyniad, mae yr Ysbryd yn bodoli mewn gwahanol ranau o wagle, mewn graddau mwy neu lai o dewedd, megys gwres, goleuni, a gwefr. Y sylwedd gogoneddus ac hollalluog hwn sydd yn llywodraethu ac yn rheoleiddio pob sylwedd arall a'i bresennoldeb, ac yn cynnyrchu yr holl ryfeddodau a briodoir i gyfreithiau natur; ynddo yr ydym yn bodoli, yn byw, ac yn symud, a thrwyddo y derbyniwn ddoethineb a gwybodaeth, ac yr arweinir ni i bob gwirionedd, yn gyferbyniol i'r modd y caniatawn iddo i drigo o'n mewn ac y derbyniwn ei addysgiadau nefolaidd.

Fe ddysgwylir, oddiwrthym, efallai, brofiadau ysgrythyrol o eirwiredd ein sylwadau ynghylch fod yr Ysbryd Glan yn sylwedd ar wahan oddiwrth y Tad a'r Mab, ac fe ymdrechwn eu rhoddi. Addawai Ioan Fedyddiwr i'w ddyscyblion, y cawsent eu bedyddio â'r Ysbryd Glan ac â thân (Math. iii, 11). Llefarir yma am yr Ysbryd, yn yr un modd ag y llefarir am ddwfr neu dân: yr oedd Ioan yn bedyddio â dwfr, a Christ yn bedyddio â'r Ysbryd Glan, yr hwn raid fod yn rhywbeth heblaw Crist a'i Dad. Pan oedd Crist ei hun yn cymmeryd ei fedyddio, ac yn dyfod i'r lan o'r bedydd dwfr, cafodd ei fedyddio yn y man â'r Ysbryd Glan, ar lun corfforol colomen, yn yr amser ag oedd y

Tad yn llafaru o'r nefoedd. Yr oedd y sylwedd ysbrydol hwn yn dyfod oddiwrth y Tad, ac yn disgyn ar ben y Mab, yr hyn sydd yn brawf fod yr Ysbryd Glan yn rywbeth ar wahan oddiwrth y ddau. Etto, yn Act. ii, 2—4, darllenwn fel hyn:—"Ac yn ddisymwth y daeth swn o'r nef, megys gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dy lle yr oeddynt yn eistedd: ac ymddangosodd iddynt dafodau gwahanedig megys o dân, ac efe a eisteddodd ar bob un o honynt: a hwy oll a *lanwyd a'r Ysbryd Glan.*" Dyma yr un sylwedd etto yn dyfod i waered o'r nef, yn ol yr addewid, ac yn llanw yr holl dy, gan gymmeryd arno ffurf tafodau o dân, ac eistedd ar bob un o honynt, ynghyd â'u llanw oddifewn. Nid y Tad na'r Mab oedd y peth yma ag oedd yn bresennol, "eithr hyn oedd y *peth* a ddywedwyd trwy y prophwyd Joel, 'A bydd yn y dyddiau diweddaf (medd Duw) y tywalltaf o'm Hysbryd ar bob cnawd.'" Duw oedd i dywallt y peth yma; a dywed Iesu Grist, "A mi a weddiaf ar y Tad, ac efe a rydd i chwi Ddyddanydd arall, fel yr aroso gyda chwi yn dragywydd:" o ganlyniad, gwelwn mai sylwedd ar ben ei hun yw yr Ysbryd Glan, ac nid un o'r personau a elwir yn Dad a Mab, oblegid hwynt hwy sydd yn ei ddanfon. Prawf arall o hyn yw yr hyn a ddywedir am Stephan yn Act. vii, 55, "Ac efe yn gyflawn o'r Ysbryd Glan, a edrychodd yn ddyfal tua'r nef; ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll ar ddeheulaw Duw." Yr oedd efe yn llawn o'r sylwedd ysbrydol hwn tra yr oedd yn gweled y Tad a'r Mab yn y nef. Bellach, meddyliwn ein bod wedi dangos digon i brofi fod yr ysgrythyrau yn cyd-dystiolaethu mai sylwedd o'r fath a ddesgrifiwyd, ac un ar wahan oddiwrth y Tad a'r Mab, yw yr Ysbryd Glan.

Mae yr Ysbryd hwn yn alluog i fod yn mhob man ar yr un pryd; ond nis gall yr un gronynau o hono fod yn y nefoedd a'r ddaear yr un pryd. Er hyny, mae y gronynau sydd yn llanw y ddaear yn meddu yr un doethineb, gwybodaeth, gogoniant, a gallu, â'r gronynau sydd yn llanw y nefoedd; gan hyny, er eu bod yn sylweddau gwahanol, etto mae eu perffeithderau a'u priodoleddau yr un. Un doethineb, un gogoniant, un gallu, sydd trwy bob rhan o'r defnydd gogoneddus hwn. Mae yr undeb hwn y fath, fel nad yw y rhan sydd yn llanw y ddaear byth yn croes-weithredu y rhan sydd yn llanw y nefoedd. Medda y sylwedd liosogrwydd o ranau, ond y mae y doethineb yn

anranadwy; y mae yn ddoethineb anfeidrol yn mhob rhan. Ni ellir rhanu doethineb yn rhanau, mwy nag y gellir rhanu cariad, gobaith, llawenydd, neu ofn. Mae gwirionedd yn gymhwys yr un fath yn meddiant un dyn, ag ydyw yn meddiant miliwn, ac nid all gymmeryd ei ddosranu. Gelwir yr Ysbryd Glan yn "Ysbryd y gwirionedd." Er y gellir rhanu y defnydd ag sydd yn meddu y gwirionedd hwn i rifedi aneirif o ranau, i lanw rhifedi aneirif o wagleoedd, etto y gwirionedd yn eu meddiant i gyd sydd UN gwirionedd. Undeb ac annidoledd y perffeithderau a'r priodoleddau hyn sydd yn cyfansoddi undod y Duwdod.

Un peth arall sydd yn dangos nad y Tad na'r Mab yw yr Ysbryd Glan, ond sylwedd arall ar wahan, yw, nad oes sôn yn yr ysgrythyr ei fod byth yn derbyn un math o addoliad. Er y cenir fel hyn:—

"I Ffynnon pob daionus rodd,
Rhowch fawl, drigolion byd o'ch bodd;
Llu'r nef, rhoch glod mewn peraidd gân,
I'r Tad, a'r Mab, a'r *Ysbryd Glan.*"

etto, nis gallwn ddangos ysgrythyr dros roddi mawl i'r sylwedd hwn a elwir yr Ysbryd Glan. Offeryn ynom ni yw hwn i foli y Tad a'r Mab, ac nid i gael gogoniant ei hunan fwy na ninnau. Os oes rhywun yn gwybod yn amgenach, byddwn ni yn barod i gymmeryd ein dysgu ganddo. Mae yn ofynol fod Ysbryd Duw yn mhawb sydd yn myned i foli Duw; ac yn wir, pan fyddo pobl Dduw yn cael eu harwain gan y Dyddanydd arall, efe yw yr offeryn mwyaf neillduol sydd yn addolf; a phe buasai efe yn addoli yr Ysbryd, ystyriem ni y buasai yn addoli ei hunan.

Meddyliwn yn awr ein bod wedi ysgrifenu digon ar y pen hwn. Os oes rhywrai am eglurhad ychwanegol o natur y sylwedd ysbrydol dan sylw, gwell yw iddynt geisio "eglurhad yr Ysbryd" ei hunan, yr hwn a all ddesgrifio ei hun i ereill yn well nag y gallwn ni; canys "eglurhad yr Ysbryd a roddir i bob un er llesâd" (1 Cor. xii, 7), os bydd iddynt gredu, edifarhau, a chymmeryd eu bedyddio er maddeuant pechodau yn gyntaf. Er hyny, os bydd rhywbeth a allwn ni ei egluro yn mhellach, byddwn bob amser yn barod i wneyd hyny.

Wrth gwpla ein sylwadau ynghylch y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glan, ymhelaethwn ychydig mewn perthynas i'w hundod. Darllenwn yn 1 Ioan v, 7, "Oblegid y mae tri yn tystiolaethu yn

y nef; y Tad, y Gair, a'r Ysbryd Glan: a'r tri hyn UN ydynt." Nis gwyddom fod son am undod y tri mewn un man arall yn yr ysgrythyr, ond yn unig am undod y Tad a'r Mab, ynghyd â'r dyscyblion. Gellir darlunio y Duwdod trwy gynghor yn cynnwys tri dyn, i gyd yn meddu ar yr un ddoethineb, gwybodaeth, gwirionedd, ynghyd â phriodoleddau cyfartal yn mhob ystyr arall. Buasai pob un o'r personau yn berson a sylwedd cwbl ar wahan oddiwrth y ddau arall, ac etto ni fuasai y tri ond yn cyfansoddi yn cynghor. Gellid ystyried y byddai pob un yn meddu yr un doethineb a gwirionedd ag a fyddai y tri ynghyd neu yr *un* cynghor yn feddu. Ni fuasai undeb y tri dyn mewn un cynghor yn ychwanegu gwybodaeth neu ddoethineb yr un o honynt. Buasai pob un o'r dynion yn *un rhan* o'r cynghor pe gwnelid cyfeiriad at eu personau; ond buasai doethineb a gwirionedd pob un o'r dynion yn gwneyd yr *oll* o ddoethineb a gwirionedd y cynghor, ac nid rhan. Pe buasai yn bosibl rhanu gwirionedd, a phriodoleddau ereill o natur cyffelyb, yn rhanau, fel ag y buasai gan y Tad y drydedd ran o wirionedd, y drydedd ran o ddoethineb, y drydedd ran o wybodaeth, y drydedd ran o gariad, tra y buasai gan y Mab a'r Ysbryd Glan y ddwy drydedd ran arall o'r priodoleddau hyn, yna ni allai un o'r personau hyn wneyd "*un Duw*," eithr yn unig *rhan* o Dduw. Ond gan nas gellir rhanu doethineb, gwirionedd, neu gariad; y mae yr oll o'r priodoleddau hyn yn trigo yn y Tad, yr oll yn y Mab, a'r oll yn feddiannol gan yr Ysbryd Glan. Mae yr Ysbryd Glan yn un rhan o'r Duwdod mewn sylwedd; ond yr oll o Dduw mewn doethineb, gwirionedd, a phriodoleddau cyffelyb ereill. Pe gallai rhyw wirionedd ddyfod yn dri gwirionedd, ar wahan oddiwrth eu gilydd, trwy drigo mewn tri o bersonau neu sylweddau, yna buasai tri Duw yn lle un. Ond fel ag y mae, y mae'r Trindod yn dri mewn sylwedd, ond yn un mewn gwirionedd a phriodoleddau cyffelyb ereill. Ni fwriadwyd undod y Duwdod, megys ag y desgrifir ef yn yr ysgrythyrau, erioed i olygu undod mewn sylwedd, ond yn unig mewn perffeithderau a phriodoleddau.

Geill rhywun ofyn, os yw y Tad yn meddu ar anfeidrol ddoethineb a gwybodaeth, paham nad all efe fyned yn mlaen â'i waith heb gynnorthwy y Mab a'r Ysbryd Glan? Atebwn: mae y Mab yn anghenrheidiol i gymmodi dyn syrthiedig â'r Tad; ac y mae yr Ysbryd Glan yn anghenrheidiol i santeiddio a pharo

tueddiadau dynion, ac i drigo ynddynt megys athraw gwirionedd. Mae cyflawnder dirfawr o'r sylwedd ysbrydol hwn hefyd yn anghenrheidiol er bod yn bresennol mewn cyssylltiad â phob sylweddau ereill, i'w rheoleiddio a'u llywodraethu yn ol cyfreithiau sefydlog a phenodol, fel y byddo trefn dda ac undeb yn bodoli yn mhob cwr o'r bydyssawd. Mae y Tad a'r Mab yn llywodraethu helaethrwydd creadigaeth, nid trwy bresennoldeb eu hunain, ond trwy bresennoldeb yr Ysbryd. Nid yw undeb y tri yn rhoddi unrhyw ddoethineb a gwybodaeth ychwanegol i'r un o honynt, ond trwy yr undeb y maent yn alluog i gario gwaith yn mlaen na ellid ei gario gan un yn unigol. Gallai un unigol, er enghraifft y Tad, gael gallu i wneyd pob peth na fyddai yn anghydweddol â'i berffeithderau a'i briodoleddau; hyny yw, gallai weithredu lle byddai yn bresennol; ond heb gynnorthwy yr Ysbryd Glan, neu ryw fod arall, ni allai efe, gan ei fod yn berson, weithredu lle na fyddai yn bresennol. Trwy undeb y tri, y mae pob un yn abl i weithredu yn mhob man trwy gynnorthwy y lleill. Gall personau y Tad a'r Mab fod yn y nefoedd, ac etto trwy gyfrwng yr Ysbryd, weithredu ar y ddaear. Mae person holl-bresennol yn beth anmhosibl, ond y mae sylwedd holl-bresennol, gwasgaredig trwy y gwagle, nid yn unig yn beth cysson, ond yn beth rhesymol. Gall personau, trwy gyfrwng y fath sylwedd holl-ddoeth ac holl-bwerus, ddefnyddio gallu hollalluog, ar yr un amser, yn y cyrau pellaf o'r greadigaeth. Heb sylwedd felly mewn undeb ganddynt, ni allent gario yn mlaen weithrediadau mawreddog a galluog natur gyffredinol; oblegid ni all un sylwedd weithredu lle na byddo yn bresennol.

Mae yn ddyledus arnom, cyn tewi, gydnabod ein bod wedi benthyca llawer o sylwadau rhagorol yr Apostol Orson Pratt, ar y pynciau a fu dan sylw, a'u cymmysgu ag eiddo ein hunain. Yn awr yr ydym yn gadael y cyfan gyda'r darllenydd, gan hyderu yr ymddyga yn onest tuag ato ei hun a thuag at y gwirionedd; a bendithion y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glan, fyddo ar ei ben.

COFNODION Y GYMMANFA GYFFREDINOL A GYNNALIWYD YN NINAS Y LLYN HALEN FAWR, DESERET, EBRILL 6, 1850.

Yn bresennol o'r Brif-Lywyddiaeth—Brigham Young, Heber C. Kimball, a Willard Richards. Patriarch—John Smith. O'r

Deuddeg Apostol—P. P. Pratt, G. A. Smith, ac E. T. Benson. Llywyddiaeth y Degau-a-thrugain—Levi W. Hancock, Zera Pulsipher, Henry Herriman, ac A. P Rockwood. Llywyddiaeth y *Stake*—Daniel Spencer, David Fulmer, a Willard Snow. Corwm yr Archoffeiriaid—John Young, a R. Cahoon. Esgob Llywyddol—Newel K. Whitney. Ysgrifenydd y Gymmanfa—Thomas Bullock.

Galwyd y Gymmanfa i drefn gan yr Henuriad David Fulmer, Canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan yr Henuriad Fulmer, ac yna canwyd.

Yna cyfododd yr Henuriad P. P. Pratt i ddwyn dan sylw waith y dydd, ac heb ddim rhagymadroddi, cydnabyddwyd Brigham Young yn Llywydd ar Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, trwy bleidlais unfrydol, ac hefyd Heber C. Kimball yn Gynghorwr blaenaf, a Willard Richards yn ail Gynghorwr i'r Llywydd Young.

Cynnygiwyd fod John Smith i'w gydnabod yn Batriarch i'r holl Eglwys; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Orson Hyde i barhau yn Llywydd Corwm y Deuddeg Apostol; cariwyd: hefyd, P. P. Pratt, Orson Pratt, Wilford Woodruff, John Taylor, George A. Smith, Amasa Lyman, E. T. Benson, Charles C. Rich, Lorenzo Snow, Erastus Snow, a Franklin D. Richards, yn aelodau o'r unrhyw; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Willard Richards i'w gydnabod yn Hanesydd a Chofnodydd Cyffredinol yr Eglwys; cariwyd.

Cynnygiwyd fod John Young i'w gydnabod yn Llywydd Corwm yr Archoffeiriaid; hefyd Reynolds Cahoon a George B. Wallace yn Gynghorwyr iddo; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Joseph Young i'w gydnabod yn Llywydd blaenaf, Levi W. Hancock yn ail, Henry Harriman yn drydydd, Zera Pulsifer yn bedwerydd, A. P. Rockwood yn bummed, Benjamin L. Clapp yn chwechfed, a Jedediah M. Grant yn seithfed, ar holl Gorwmau y Deg-a-thrugain; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Daniel Spencer i'w gydnabod yn Llywydd ar y *stake* hon o Seion; hefyd David Fulmer a Willard Snow yn Gynghorwyr iddo; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Henry G. Sherwood i'w gydnabod yn Llywydd yr Uchel Gynghor, ac Eleazer Miller, John Kempton, Haman Hyde, Lewis Abott, W. W. Major, Levi Jackman, Elisha H.

Groves, Ira Eldredge, John Vance, Edwin D. Wooley, a Thomas Grover, yn aelodau o'r cyfryw Gynghor; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Newel K. Whitney i'w gydnabod yn Esgob llywyddol Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf; cariwyd.

Cynnygiwyd fod John Nebeker i'w gydnabod yn Llywydd Corwm yr Henuriaid, hefyd James H. Smith ac Aaron Sceva yn Gynghorwyr iddo; cariwyd

Cynnygiwyd fod Joseph Harker i'w gydnabod yn Lywydd Corwm yr Offeiriaid, hefyd Simeon Howd a James A. Chesney yn Gynghorwyr iddo; cariwyd.

Cynnygiwyd fod McGee Harris i'w gydnabod yn Llywydd Corwm yr Athrawon, hefyd John Vance a Reuben Perkins yn Gynghorwyr iddo; cariwyd.

Cynnygiwyd fod William C. Smithson i'w gydnabod yn Llywydd Corwm y Diaconiaid, hefyd Gehiel McConnell a Gilburd Summe yn Gynghorwyr iddo; cariwyd.

Sylwodd yr Henuriad Pratt fod pawb yn rhwymedig mewn dyledswydd ac mewn cyfammod o flaen Duw, i gydnabod a chynnal y gwahanol ddynion hyn yn eu swyddau; a'r rhai hyny a wrthodant eu cynnal, a geir yn tori eu cyfammodau.

Pregethodd y Llywydd Heber C. Kimball bregeth hir a chywir ar sefyllfa bresennol y Saint, gan ei chymharu a'n herlidiau, gyriadau, afiechyd, a'n tlodi blaenorol; annogodd y Saint i ffyddlondeb, ac i fod yn ufydd i gynghorion y dynion hyn, pa rai yr ymgyfammodasom heddyw i ufyddhau iddynt; rhybyddiodd hwynt rhag llithro i lwybrau y byd, gan addoli duw Mammon, a gadael Duw eu hiachawdwriaeth; annogodd hwynt i fod yn ffyddlawn tuag at eu cyrff marwol, fel y byddo iddynt gael eu gwobrwyo â chyrff anfarwol yn y byd a ddaw, a dywedodd yn benderfynol y gallai pob dyn drafaelu yn gyflymach nag y gwnant yn awr, os byddant yn ufydd i'r hyn a leferir wrthynt; a therfynodd trwy fendithio y bobl, fel y byddai i heddwch aros yn eu calonau yn oes oesoedd. Amen.

Canwyd hymn gan y côr, a gweddiwyd gan yr Henuriad Benson.

Hanner awr wedi un yn y prydnawn.—Ymgynnullodd y gymmanfa, a galwyd am drefn gan Daniel Spencer; canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan yr Henuriad Orson Spencer, achanwyd,

Cyfododd yr Henuriad Parley P. Pratt, a thraethodd yn agos i ddwy awr i ddwyn o flaen y Saint lawer o amgylchiadau ag oedd efe wedi myned trwyddynt, yn sefydliad cyntaf yr eglwys hon ar y ddaear, ac amrywiol o amgylchiadau gweledig o Ragluniaeth Duw yn ngwahanol symudiadau yr Eglwys hon am yr ugain mlynedd sydd wedi myned heibio, a'r dull yn mha un y maent hwy wedi cael eu cynnal. Gofynodd i ba ddyben oedd yr ychwanegiad hwn mewn gwybodaeth, er addasu y Saint at waith mawr a rhyfedd—adferiad holl lwyth Israel—a dangosodd enghreifftiau, o blith yr Iuddewon a'r Lamaniaid. Dangosodd yn eglur fod yr ysgrythyrau wedi gwneyd daioni mawr iddo ef; a phan yr oedd yn eu darllen, dymunai ragori ar esiamplau Joseph, Dafydd, a Sampson. Gorfoleddai wrth ddarllen athrawiaethau ac addysgiadau ein Harglwydd Iesu Grist; a gwrthbrofodd yn hollol yr athrawiaeth a ddysgwyd gan Moses Martin, mai pum synwyr oedd cyngborwr dyn. Dywedodd fod llyfr mawr Natur wedi bod yn agored, yn ei holl ardderchogrwydd, i'r Utiaid, Shoshoniaid, ac Indiaid ereill, ac yr oedd ganddynt y pum synwyr i'w harwain; cymharodd eu sefyllfa isel â'r rhai hyny ag oedd yn lân ac yn ddiwyd, a'r rhai oedd yn credu yn oraclau dwyfol Duw; annogodd y Saint i ddysgu i'w plant ffydd yn yr Arglwydd Iesu Grist, edifeirwch tuag at Dduw, fel y byddont yn barod i gael eu bedyddio pan yn wyth mlwydd oed; ac annogodd hwynt i gyfarfod yn fynych, a chyfranogi o arwyddlun corff drylliedig a gwaed tywalltedig ein Harglwydd a'n Hiachawdwr. Y mae llawer o bersonau yn awyddus iawn i glywed pregethu ynghylch yr adgyfodiad. Dywedodd nad oedd ganddo ef agoriadau yr adgyfodiad, ond gwyddai pa beth oedd wedi ei ysgrifenu yn ei gylch, gan ei fod wedi bod yn chwilio yn ddiwyd am yr ugain mlynedd diweddaf; a chan ei fod yn awr yn gweled rhagor o oleuni ar hyny, ymresymai ei fod yn gweled trwy ddrych yn aneglur, ond mewn ugain mlynedd etto gallai gael ychwaneg o oleuni ar y pwnc. Mae y meddylddrych gan rai personau, pan fyddo un o Saint Duw yn marw, ac wedi adgyfodi oddiwrth y meirw, ei fod yn myned at y Duwiau, a'i fod yn gwneuthur fel ag y maent hwy yn gwneuthur: ond, meddai efe, ni feddwyf y meddylddrych fod dyn yn myned yn union i'r gogoniant nefol, ond y bydd iddo ddyfod i'r ddaear, a diwygio ei hun yn mhethau Duw hyd nes y bydd yn cael ei berffeithio. Gofynodd pa beth

oedd meddwl yr ysgrythyr hono ag sydd yn dweyd, "Efe a heuir yn gorff anianol, ac a gyfodir yn gorff ysbrydol?" Gelwir hwynt yn anianol, o herwydd eu bod yn marw; ac y mae yn iawn i'w galw hwynt yn ysbrydol, o herwydd eu bod yn cael eu bywhau gan Ysbryd Duw; y maent yn dymmorol, oblegid eu bod yn perthyn i bethau tymmorol; y mae yn amser, oblegid nad yw y ddaear wedi myned heibio. Pan fyddo y ddaear wedi ei phuro, ni fydd amser mwyach; yr hyn a alwn-ni yn ddiwedd amser yw yr olygfa o ddirwyniad y ddaear hon i fyny; y mae yn cael ei gwneyd yn newydd, ac y mae tragywyddoldeb yn dechreu; mae y ddaear yn myned heibio ac yn ymnefoleiddio. Un peth yw symud y felldith oddiar y ddaear, a pheth arall yw ei phuro; ac y mae llawer o wahaniaeth rhwng bod wedi ein rhyddhau oddiwrth farwolaeth, poen a thrueni, a bod wedi ein hadferyd i ogoniant a godidawgrwydd ieuenctyd. Annogodd y Saint ffyddlawn i ddarllen ei bendithion patriarchaidd, hawlio yr addewidion a gynnwysant, ac ychwanegu pob peth da a allent feddwl am dano; ac nid hyny yw yr oll a gânt; oblegid y mae yr Iesu wedi addaw, mai pwy bynag a adawo dad, mam, gwraig, neu blant, tiroedd neu feddiannau, er ei fwyn ef, y caiff hwnw dderbyn y can cymmaint yn yr amser hwn, ac yn y bydoedd a ddaw fywyd tragywyddol. Dywedodd fod marwolaeth ac adgyfodiad fel myned i gysgu yn y nos a chodi yn y boreu. Mae hyn yn agor yr ysgrythyr hono sydd yn dweyd, "Myfi a greais bob peth: yn gyntaf, yr ysbrydol, yna y tymmorol. Etto, yn gyntaf y tymmorol, yna yr ysbrydol; o herwydd i mi fy hun, nid oes i'm gwaith ddechreu na diwedd." Yr oeddem yn gyntaf yn ysbrydol, yna aethom dan y felldith; yna cymmerasom radd dymmorol uchelach, ac yn ddiweddaf radd ysbrydol uchelach. Carswn gyfodi a gweled pethau yn diwygio, gweled y mynyddoedd hyny yn cael eu gwastatâu, y gwastad-diroedd diffrwyth hyny yn troi allan eu llynoedd dwfr, a'r holl gleddyfau, gwaywffyn, a gwn-farilau yn cael eu casglu i efail y gof, a'u gwneyd yn offerynau i wrteithio y ddaear; cael mil o flynyddoedd o heddwch, casglu fy mhlant tlawd a gwasgaredig. llawenhau calonau y weddw a'r amdddifad, a dywedyd, Dyma eich can cymmaint o'r hyn ag yr ydych wedi ddyoddef er mwyn yr efengyl, pan yr oeddych ar y ddaear yn y dyddiau diweddaf. Gan nad oeddwn wedi gweled y pethau hyn ugain mlynedd yn ol, y mae yn

dangos i mi nad wyf yn awr ond yn gweled trwy ddrych yn aneglur; ond pe byddai genyf lais fel udgorn, fo ddywedwn, Edifarhewch, a pharotowch erbyn adferiad mawr holl Israel. Amen.

Canodd y côr, "Come let us anew."

Dymunodd y Llywydd Young ar yr holl Archoffeiriaid a'r Henuriaid i gyfarfod yn y Bowery am bump o'r gloch, yn y prydnawn, i drin rhyw achosion mewn perthynas i Samuel Russell a Moses Martin.

Hanner awr wedi pump yn y prydnawn.—Cyfarfyddodd yr Henuriaid, a galwyd hwynt i drefn gan yr Henuriad Pratt. Ar ol canu hymn, a gweddio gan yr Henuriad Carter, galwodd y Llywydd Young ar Samuel Russell i ddyfod i'r esgynlawr ac egluro rhai sylwadau ag oedd efe wedi wneuthur mewn perthynas i'w ffydd yn efengyl yr iachawdwriaeth, pan y

Dywedodd Russell, "Geill fod rhai pynciau mewn Mormoniaeth ag yr wyf yn gredu; ond am gredu yn yr egwyddor o Ddadguddiad, fel ag y gwna Saint y Dyddiau Diweddaf, *nid wyf yn gwneyd.* Yr wyf yn credu fod Joseph Smith yn brophwyd mor fawr ag un a fu ar y ddaear erioed, ond nid oes genyf ddim ymddiried yn y Beibl, na Llyfr Mormon, fel dadguddiadau oddiwrth yr Hollalluog. Efallai fy mod wedi siarad yn ysgafn am yr Ysbryd Glan. Darfu i mi ofyn pa beth oedd yr Ysbryd Glan? a dywedais fod yr Ysbryd Glan, yr unig waith ag yr ymddangosodd, ar lun colomen; a gallai fod i mi ofyn os oedd yn dda i'w fwyta? Foneddigion, yr wyf wedi llefaru fy ngolygiadau. Mae y brodyr oll wedi ymddwyn tuag ataf fel boneddigion; gallwn fod wedi tynu yn ol, ond meddyliais na fyddai hyny yn un daioni."

Cyfododd Levi W. Hancock, a dywedodd, Yr wyf yn gwybod i Russell un waith fwynhau ysbryd Duw, ac y mae efe wedi teimlo mai hon oedd Eglwys Dduw. Credwyf nad yw y dyn wedi gweddio, ond iddo fod yn esgeulus, neu gallai wybod i Joseph fod yn brophwyd i Dduw, a bod Brigham Young yn brophwyd yn awr. Yr wyf yn cynnyg fod Samuel Russell i gael ei dori allan o Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf. Eiliwyd gan A. P. Rockwood, a chariwyd yn unfrydol.

Ar ol ychydig o rag-sylwadau, dywedodd y Llywydd B. Young, fod Mr. Russell wedi profi daionus air Duw, a nerthoedd y byd

i ddaw; ac y mae gadael yn awr y Duw sydd wedi ei grunal, ac wedi cynnyg iddo fywyd tragywyddol, a throi yn awr oddiwrth Dduw, a gwneyd yn ysgafn o'r pethau hyny, yn atgas i'm teimladau. (Gan droi ato ef, dywedodd), yn gymmaint a'n bod ni wedi gwahanu y gangen hon oddiwrth y pren, yr wyf yn dywedyd wrthych chwi, Samuel Russell, yn enw yr Arglwydd Iesu Grist o Nazareth, y cewch chwi deimlo llaw bwysig Duw; yr wyf yn eich traddodi drosodd i ddwylaw Satan. Darfu i chwi ymgyfammodi i wasanaethu Duw; gan eich bod yn awr yn ei adael, bydd i chwi deimlo digofaint Duw, a chewch wybod fod dadguddiad, ac os na fydd iddo eich llosgi i fyny, bydd i chwi ddymuno hyny.

Yr wyf yn awr yn galw achos Moses Martin yn mlaen. Pan ddaeth ef i'r Dyffryn flwyddyn yn ol i'r hydref diweddaf, nis gallaswn weled fod ganddo ysbryd yr Arglwydd; ni ddywedwyd dim wrtho, nac am dano, hyd yr haf diweddaf, pan y darfu i lywyddion y deg-a-thrugain ei alw ef i gyfrif; chwiliasant ei deimladau, ac yr wyf yn gwybod iddo ddweyd celwydd yn enw yr Arglwydd; dywedais mai dyn drwg ydoedd: *un felly yw*. Gallaf brofi ei fod yn euog o odineb, a dywed yr Athrawiaeth a'r Cyfammodau, y bydd y dyn a wnelo odineb ac ni edifarhao ar frys, yn colli ysbryd yr Arglwydd, ac yn gwadu y ffydd; ni wnawn i ei amddiffyn pe byddai yn dad neu yn frawd i mi. Gofynais iddo mewn cynghor, flwyddyn yn ol, "Frawd Moses, yr wyf yn gofyn i chwi yn enw yr Arglwydd, a ddarfu i chwi gadw eich hun yn rhinweddol a phur hyd nes i chwi ddychwelyd at eich teulu? Ar ol oddeutu pum mynyd o betrusder ac ymddyddan, dywedodd, Do. Dywedodd gelwydd, a hyny hefyd yn enw yr Arglwydd. Mae ef yn ddyn celwyddog, ac yr wyf yn gwybod hyny; y mae yn barhaus wedi bod fel tarw gwyllt mewn rhwyd. Yr wyf f wrth law i'w brofi ef yn euog o odineb.

Cynnygiodd y Llywydd H. C. Kimball fod Moses Martin i'w dori allan o Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, am ei ddrygioni; cariwyd yn unfrydol.

Dywedodd y Llywydd Young fod llawer yn myned tua'r mwngloddiau; byddai yn well ganddo ef eu gweled yn aros yma, ac i godi llafur, a pheidio rhedeg ar ol duw y byd hwn. Pan wyf yn gweled rhai o'r brodyr yn myned ymaith, yr wyf yn teimlo fel mam pan yn gweled ei hanwylaidd blentyn yn nghanol yr

eigion, neu yn y fflamiau enynfawr. Yna dymunodd ar y crefftwyr i ddechreu gweithio eu degwm-waith, a gofynodd pa beth fuasai eu huriau; ac apwyntiodd gyfarfod i'r holl grefftwyr, i'r dyben o benderfynu pa beth fyddai safon yr huriau am y tymmor dyfodol. Fel ag yr oeddwn yn dyfod yma y boreu hwn, dywedais wrth fy ngweddeuau, gorphwyswch—wrth fy nheulu, gorphwyswch, tra y byddwyf yn myned i addoli yr Arglwydd yn y tabernacl cysurus hwn, ac i gael dylanwad gwresog ei Ysbryd Santaidd ef, fel y byddo i ni gael ein parotoi i fyned at genedloedd y ddaear, ac adeiladu teyrnas ein Duw. Pe byddech chwi oll yn teimlo yr un fath â mi, buasech yn awyddus i ddyfod yma, ond nid brysio i fyned ymaith drachefn. Bydded i ni dreulio ychydig o ddyddiau ac addoli; mae y nefoedd yn llawn o ddyddiau, ac nid oes genym ddim i wneuthur ond eu mwynhau.

Gweddiwyd gan John Murdock, pan y darfu i'r gynnulleidfa wasgaru.

Dydd Sul, Ebrill 7.—Agorwyd y gymmanfa am ddeg, yn y boreu, a galwyd am drefn gan G. A. Smith.

Canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan yr Henuriad Benson, ac yna canwyd. Yr oedd y tŷ yn dra llawn.

Dywedodd yr Henuriad Kimball ei fod yn gobeithio y byddai y brodyr yn dechreu gweled yr anghyfleusdra o adeiladu tai bychain, a gobeithiai yr adeiladai y brodyr rai helaethach, fel y gellid cael lle i bawb a ddeuai.

Erfyniodd yr Henuriad George A. Smith am weddiau y Saint, gan nad oedd yn dysgwyl cael pregethu yma y bóreu hwn. Mae y wybodaeth ag a dderbyniwn yn uniongyrchol oddiwrth ein Tad Nefol, mewn atebiad i weddi, a'i thuedd i'n harwain, cyfarwyddo, a'n tywys yn y llwybr hwnw ag y cymmerasom arnom i'w drafaelu. Cymharodd y gwelliant presennol yn y dyffryn hwn, a'r amser y darfu iddo ef gyntaf ddyfod iddo fel *pioneer*, pan oedd yn cael ei breswylio gan luoedd aneirif o gricied duon mawr, ac ychydig o Indiaid hanner-newynog. Ymddangosai yn wyrth iddo ef. Mewn hanesyddiaeth gyntefig nid oes cyffelyb i'r gorchwyl ag yr ydym ni wedi ei gyflawni; ac y mae yn rywbeth mwy nag a allai natur ddynol, ei hunan, ei gyflawni. Mae Duw wedi ein tywys, ac wedi ein cynnal a'n gwylied hyd yr amser presennol; ac yr ydym yn awr mewn amgylchiadau mwy llwyddiannus nag y buom erioed. Mae yn unol â dadguddiadau

ein Hiachawdwr Iesu Grist, trwy y prophwyd Joseph Smith, fod y Saint i gael eu profi yn mhob peth. Mae y bobl hyn wedi eu gyru o Dalaeth New York, wedi hyny o swydd Jackson, yna o Clay. Yr un erlidigaeth a'n gyrodd o Ohio, a gorchymyn alltudiol y Llywodraethwr Boggs a'n gyrodd o Missouri. Gadawsom y dalaeth hono yn ewyllysgar, o herwydd fod yn rhaid i ni, a chawsom y fraint o ymsefydlu ar gorsydd mwyaf afiachus, ac angeuol Illinois, yn Nauvoo. Gorfoleddodd y Cenedloedd, o herwydd meddylient y byddent yn sicr o ladd y Saint; ond pan ddarfu i ni sychu y corsydd a'u gwneyd yn iachus, yr oedd yn rhaid i ni gael ein gyru oddiwrth ein diwygiadau, ac mewn modd gwyrthiol, fel y gwaredwyd plant Israel oddiwrth Pharoah, y cawsom ein harwain i'r lle hwn. Pan fyddo llong allan ar y môr, yn rhedeg yn ddiberygl o feisleoedd, creigiau, neu *shallows*, gall farchogaeth môr tymhestlog mewn diogelwch—mae y cadben a'r swyddogion yn teimlo i gyd yn foddlongar; ond pe byddai chwa ddisymmwth yn cyfodi a'i chymmeryd yn ei phen blaen, y mae yn eithaf tebygol y dihwylbrenid y llong neu y soddid hi. Yr ydym ni wedi marchogaeth trwy fôr o dylodi, afiechyd, nychdod, a marwolaeth; ond y mae y storm wedi bod o hyd y tu ol, a gallem hwylio trwyddi yn ddiogel; ond yma y mae perygl yn bod oddiwrth wynt trwm yn ein gwyneb. Daeth un o'm cyfeillion personol, Samuel Russell, i'r esgynlawr hwn y ddoe, a chyhoeddodd ei hun yn anghrediniwr yn nadguddiadau Duw; yr ydym yn awr mewn sefyllfa i gael ein treio gan wynt trwm yn ein gwyneb, a gall ddihwylbreni ryw ran o'r llong. Pan yr oeddym ni yn yr ysgol, yn Kirtland, dymuniad pob henuriad oedd addasu ei hun i fod yn genadwr hedd i bob cenedl, teyrnas, iaith, a phobl, hyd nes y dywedai yr Arglwydd digon. Nid ydym wedi cael ond ychydig o amser i bregethu oddiar hyny, gan ein bod yn barhaus yn cael ein gwasgarn a'n gyru oddiamgylch o le i le, fel crwydriaid ar hyd y ddaear, yr hyn a wnaeth i ni edrych allan am le y gallem wneyd ein teuluoedd yn gysurus am dymmor. Mae rhai o'r henuriaid hyny yn awr am wneyd eu hunain yn gyfoethog; ond nid wyf fi am weled dyn ag sydd yn meddu yr Ysbryd Glan, yn rhoi ei fryd ar ffermydd, anifeiliaid, neu aur. Yr wyf yn dweyd, mor fuan trwy fendith yr Hollalluog, a bendith fy mrodyr, ag y gallaf gael modd rhesymol yn gynnaliaeth i'm teulu, yr wyf yn barod, ac y mae fy nghalon yn curo

yn uchel am fyned a dwyn yr efengyl hon i ryw bobl na chlywsant hi erioed, lle ni phregethwyd yr efengyl erioed, a lle y maent mewn tywyllwch i gyd; yna byddaf fi wrth law, a gobeithiaf yn yr Hollalluog y bydd i mi gyflawni y gwaith ag y mae Duw yn ofyn ar fy nwylaw. Dylai henuriaid Israel, a Saint Duw, ystyried yn barhaus pa beth y maent yn ei gylch; na wnewch ddim ag a fyddo ysbryd y gwirionedd yn arwyddo na fydd yn iawn. Cafodd Moses Martin ei ysgymuno y ddoe, a sicrhaf wrthych pan oedd efe yn estyn allan ei law i wneuthur drwg, fod y llais dystaw main yn gwaeddi allan, "Moses, nid yw hyna yn iawn." Na wnewch unpeth pan yr ydych wedi eich hargyhoeddi nad yw yn iawn. Rhaid i bob henuriad gadw ei uniondeb o flaen yr Arglwydd, onide caiff ei ddamnio. Cofiwch eiriau yr Iachawdwr: "Ceisiwch yn gyntaf deyrnas Dduw, a'i gyfiawnder ef, a phob peth a ychwanegir i chwi." Ystyriwch yr oll ag sydd genym, a'r oll ydym, at wasanaeth yr Hollalluog; a phob peth a wnawn ni er ei ogoniant ac yn ei enw, a phob peth a osodwn ein dwylaw wrtho, a lwydda. Ond os penderfynwn ni ein bod wedi dyoddef digon, a llafurio digon, a gosod polion i lawr fel y gwna gwrthgilwyr, gan ddweyd yr awn mor bell â hyn ond dim pellach, bydd i ni fyned i lawr yn gyflym i ddinystr a chael ein colledu yn dragywyddol. Ewyllysiwyf ddwyn tystiolaeth o wirionedd y gwaith hwn. Mae yn rhaid i'r bobl hyn gael eu cwrteithio nes y byddont yn cael eu llywodraethu gan ewyllys yr Hollalluog. Ac Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, yr hon a reoleiddiwyd ugain mlynedd yn ol i ddoe, yw yr unig wir eglwys, a'r unig ffordd bosibl i feddu iachawdwriaeth, ac yr wyf yn gwybod hyny. Os bydd dyn yn aberthu ei dalentau ei hun er mwyn ei lygredd ei hun, y mae yn selio ei hunan fyny i ddystryw. Hon yw yr unig eglwys a'ch tywys chwi i ogoniant nefol—gwn mai felly y mae. Bu Joseph farw drosti, a bu Hyrum, Dafydd, a llawer ereill, farw drosti. Gwn mae y gwirionedd ydyw. Dymunaf ar fy mrodyr i drysori y sylwadau hyn, o herwydd yr wyf yn gwybod eu bod yn wir. A bydded i Arglwydd Dduw y lluoedd ein diogelu ni oll hyd nes y cyrhaeddom deyrnas nefol ein Duw, yr hyn yw fy ngweddi. Felly, Amen.

Cynnygiwyd fod George Pitkin, Alvarus Hanks, Thos. Tomkins, Julian Moses, a Joseph Buzby, i fyned i'r Society Islands, i gynnorthwyo Addison Pratt, a phregethu yr efengyl; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Robert Campbell, John O. Angus, a James Works i fyned i Loegr, a phregethu yr efengyl o dan y llywyddiaeth yno; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Hyrum Clark, a William D. Huntington i fyned i California, i gynnorthwyo Amasa Lyman a Charles C. Rich.

Cynnygiwyd fod Jesse Molan i fyned i'r Taleithiau ar genadiaeth; cariwyd.

Gweddiwyd gan Daniel Spencer.

(I'w barhau.)

IACHAD RHYFEDDOL YN ABERCANAID, MERTHYR TYDFIL.

Mr. Gol.,—Ar ddydd Gwener, y 23ain o Awst diweddaf, tra yr oeddwn yn y gwaith glo, ynghylch 11 o'r gloch y boreu, cwympodd careg arnaf, yr hon oedd oddeutu dan cant o bwysau. Yna cariwyd fi tua thref, mewn sefyllfa dra anobeithiol. Yn fuan ymwelodd meddyg â mi, yr hwn a ddywedodd nad oedd ganddo ddim i wneuthur, a gorchymynodd fy nhroi i fyny mewn gwrthbanau. Yr oedd chwydd mawr yn fy nghefn o faintioli pen plentyn. Dymunodd y meddyg am gael gwybodaeth tua chwech o'r gloch pa fodd y byddwn. Yn y cyfamser daeth dau o henuriaid y Saint ataf, a gweinyddasant yr ordinhad eglwysig arnaf; ond nis gallaf ddweyd i mi fod ddim gwell. Danfonwyd un Lewis Richards â gwybodaeth i'r meddyg, yn ol ei ddymuniad; a'r ateb a gafwyd oedd, fod y cyfan ar ben arnaf. Ond boreu dranoeth, tra yr oedd yr un henuriaid yn gweinyddu arnaf drachefn, teimlais y poen yn ymadael â mi yn llwyr, a'm hasgwrn cefn, yr hwn oedd wedi dadgysylltu, yn cydio wrth y gilydd. Oddiar hyny gwellheais yn gyflym, a chynnyddais mewn nerth bob dydd, nes yr wyf yn alluog yn awr i gerdded amryw filltiroedd, a dyfod mor bell â'r Georgetown o Abercanaid i dystiolaethu hyn. Tystiolaeth y meddyg, pan y daeth ataf ar y cyntaf, oedd fy mod wedi tori asgwrn fy nghefn; a phan ddaeth ataf yr ail waith, pan yr oeddwn wedi derbyn y fendith, dywedodd yn nghlywedigaeth un Esther John a'm gwraig innau, fod yr asgwrn wedi myned i'w le ac wedi cylymu, a'm bod wedi gwella yn rhyfeddach nag un dyn a welodd efe erioed. Yr oedd llawer o

grefyddwyr sectaraidd yn cydnabod fod gallu Duw wedi cael ei amlygu arnaf, tra yr haerai ereill nad oeddwn wedi derbyn dim trwy y gallu hwnw. Yr wyf yn diolch i Dduw am ei ddaioni mawr tuag ataf y waith hon, ac yn gobeithio y caf y fraint o fyw o hyn allan i'w wasanaethu yn fwy nag erioed.

Abercanaid, Medi 10, 1850. DAVID RICHARDS.

O.Y.—Yr ydym ni, y rhai y mae ein henwau isod, yn tystiolaethu i eirwiredd y dystiolaeth uchod.

JOHN THOMAS, THOMAS REES,
MORGAN MILES, WM. RICHARDS.

NEWYDD DDA O SWEDEN A DENMARK.

[Allan o'r STAR.]

Copenhagen, Awst 19, 1850.

ANWYL FRAWD O. PRATT,—Mae yr had wedi syrthio ar dir da, y mae wedi gwreiddio yn ddwfn, yn saethu allan ei gangenau, ac yn dwyn ffrwyth. Nos Lun ddiweddaf bedyddiais 15 o bersonau, y rhai cyntaf yn Denmark. Aethom i le dirgel, oddeutu milltir o'r dref, a bedyddiasom hwynt yn nwfr hallt gloyw y bas-fôr. Dim cyffroad. Bedyddiodd y brawd Dykes wedi hyny 15 yn ychwaneg, ac y mae amrywiol i gael eu bedyddio heno. Mae ysbryd ymchwiliad yn ymdaenu ar bob llaw. Mae yr Henuriad Dykes yn dysgu yr iaith yn gyflym, ac yn gwneyd daioni mawr. Nid yw y brawd Hanson ar ol. Cynnaliasom dri chyfarfod i gadarnhau, a thywalltwyd yr Ysbryd yn helaethlawn. Ni chynnaliasom gyfarfodydd ond yn ein hystafell ein hunain, ac yn nhai y brodyr. Mae ein pregethu fynychaf yn bregethu aelwydaidd. Mae y sawl a fedyddiwyd wedi gwreiddio yn y ffydd, ac yn gadarn. Ymwela yr Arglwydd â hwynt mewn breuddwydion, gweledigaethau, a thrwy eglurhad yr Ysbryd Glân. Cymmysg ydynt o Germaniaid, Swediaid, a Daniaid, ond i gyd yn llefaru y Daniaeg. Yr eiddoch mewn brys,

ERASTUS SNOW.

[At y llythyr uchod ychwanegwn ddyfyniad o lythyr Peter O. Hanson, o'r un lle, dyddiedig Awst 18, yr hwn sydd fel y canlyn:—"Derbyniasom lythyr y ddoe oddiwrth y brawd John Forssgreen, yr hwn a roddodd i ni lawenydd mawr; hysbysa ni ei fod

wedi bedyddio tri o bersonau yn nhref Gefle. Yr oedd llong yn barod i hwylio i New York, efo cwmpeini o ffermwyr ymfudol; a phan glywodd y brawd John am hyny, aeth i waered i'r llong, ac a draddododd yr efengyl iddynt. Derbyniasant hi yn llawen, a cheisiasant ganddo ef i bregethu iddynt mewn rhyw allt. Yna apwyntiodd gyfarfod yn y lle hwnw, yr hwn a effeithiodd yn dda; bedyddiwyd 16 neu 17 o honynt, ac ychwaneg yn parotoi i hyny. Wedi hyny ordeiniodd ddau henuriad a rhai athrawon, a dysgodd iddynt pa fodd i weithredu yn y llong. Aeth sôn am y cyfarfod hwn i glustiau yr offeiriaid, y rhai, y cyfarfod nesaf, a'i gwyliasant ef mewn llwyni, ynghyd â'r heddgeidwaid. Ar ol y cyfarfod, aeth marshall y ddinas ato, ac a'i cymmerodd gerfydd coler ei gôt, gan ei ysgwyd ychydig; ac amcanodd ei daro yn ei wyneb, ond gwnaeth gamsynied, a tharawodd wyneb ei hun. Yna dygasant ef trwy y ddinas, gan waeddi 'y trochwr!' dangosasant ef i'r prif offeiriaid a swyddogion, ac yn ddiweddaf dygasant ef at y barnwr, yr hwn a ofynodd iddo lawer o gwestiynau, gwarafunodd iddo i bregethu, bygythiodd ef â charchar ac alltudiaeth, danfonodd am feddyg i edrych os oedd rhywbeth allan o le ar ei ben, ac yn ddiweddaf danfonodd ef i Stockholm, lle y treiwyd ef eilwaith, ac y penderfynwyd ar ei alltudiad; ond mor bell ag y gallwn ni farnu, y mae efe i aros hyd nes y delo'r brenin yn ol o'r wlad."]

ODDIWRTH Y BRIF-LYWYDDIAETH.

Yr ydym yn rhoi y dyfyniad canlynol o lythyr a ysgrifenwyd yn Ninas y Llyn Halen Fawr, Ebrill 13, 1850, gan Lywyddiaeth yr Eglwys, at yr Henuriad Orson Hyde. Mae y dyfyniad yn fyr, ond y mae yn cynnwys llawer, a gwnelai ein brodyr a'n cyfeillion yn dda i'w ddarllen a'i drysori:—

"Nid oes llawer genym i ddweyd, neu ddim llawer o amser i ychwanegu at yr hyn a ysgrifenasom. Mae yn amser diwyd iawn gyda ni. Mae y tywydd yn deg, a'r brodyr yn ddiwyd iawn yn hau gwenith; ac oddiwrth ymddangosiadau presennol, bydd arnom anghen dwbl y dwylaw sydd genym yn awr at y cynauaf. Yr ydym yn dysgwyl i chwi (yr Henuriad Hyde). * * * i ymweled â ni yr haf hwn, a gobeithiwn y dewch chwi â llawer iawn o fedelwyr gyda chwi, o herwydd bydd eu hanghen arnom. Mae y gweithiau cyhoeddus yn galw am gynnorthwy, ac y mae arnom eisieu y Saint yn nhref.

"Gwthiwch y Saint i Seion, a pherswadiwch yr oll o'r Saint da i ddyfod, ag sydd yn meddu berfa droell (wheelbarrow), a digon o ffydd i'w gyru dros y mynyddoedd, &c.

(Arwyddwyd.) "BRIGHAM YOUNG,
"HEBER C. KIMBALL,
"WILLARD RICHARDS."

Mae y blaenorol yn eglur ddangos y ddyledswydd sydd ar y Saint i ymgasglu i'r Dyffryn mor fuan ag y bo amgylchiadau yn caniatâu, er cynnorthwyo adeiladu Seion, ac ufyddhau i gynghor y rhai a osodwyd yn arolygwyr dros yr eglwys ac i roi cynghorion er lles a daioni cyffredinol y Saint a phawb sydd yn caru cyfiawnder ac yn ffieiddio drygioni. Tybiwn y dealla y doeth, ac y gweithreda yn gyferbyniol.—*Frontier Guardian, am Gorph.* 24, 1850.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR DDINBYCH.

CYNNALIWYD cymmanfa swydd Dinbych, yn Abergele, ar y 18fed o Awst, pryd y cynnrychiolwyd pedair o gangenau, yn cynnwys 10 o henuriaid, 14 o offeiriaid, 6 o athrawon, a 6 o ddiaconiaid; 16 wedi eu bedyddio, 4 wedi eu tori allan, ac 1 wedi marw; cyfanswm, 149. Penderfynwyd fod y brawd John Parry, i fod yn llywydd ar gangen Dinbych; a bod y brodyr John Davies a John Morris i fod yn gynghorwyr yn y gynnadledd.—John Parry, llywydd; William Parry, ysgrifenydd.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol swydd Fflint, yn Nhreffynnon, ar yr 11eg o Awst, pryd y cynnrychiolwyd pum cangen, yn cynnwys 12 o henuriaid, 8 o offeiriaid, 4 o athrawon, ac 1 diacon; un wedi marw, cyfanswm, 73. Anerchwyd y Saint gan y Llywyddion Phillips a Pugh yn dra effeithiol, a chafwyd cymmanfa ragorol iawn. Boreu dranoeth, cynnaliwyd cynghor, lle y penderfynwyd fod William Parry i lywyddu y gynnadledd yn lle y brawd John Davies, ac Elias Morris a Richard Griffiths yn gynghorwyr iddo.—John Davies, llywydd; T. Green, ysgrifenydd.

SIR FEIRIONYDD.

Cymmanfa y sir hon a gynnaliwyd yn Nhywyn, ar yr 8fed o Fedi, pryd y cynnrychiolwyd chwech o gangenau, yn cynnwys

15 o henuriaid, 6 o offeiriaid, 1 athraw; 4 wedi eu bedyddio, a 4 wedi eu tori allan; cyfanswm, 72. Anerchwyd y cyfarfodydd gan y Llywydd W. Evans, Thomas Morgan, ac henuriaid ereill, a chafwyd gwrandawiad astud.—William Evans, llywydd; David Roberts, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Hydref.—Yn fynych hwn yw y mis tecaf o'r flwyddyn; ond, megys rhauau ereill o'n tymmorau, nis gellir ymddibynu arno. Mewn tymheredd (y cyfartaledd cyffredin yw 55 o raddau) y mae yn rhesu rhwng Mai a Mehefin, ond mae y tair wythnos gyntaf yn gyffredin mor dwymn ag unrhyw ran o'r haf; eithr y mae cyfnewidiad amlwg yn arferol o fod tua'r diwedd. Yn Scotland, mae grym gwaith y cynauaf yn cael ei gyflawni yn ystod y mis hwn. Dyma yr amser hefyd y mae ffrwythau mawrion yn dyfod i berffeithrwydd. Mae y gerddi blodau ag ymddangosiad hardd o hyd, a rhai o'r blynyddolion tramor ond yn dechreu blodeuo. Ymddengys y dahlia, blodeuyn ardderchog o drosglwyddiad diweddar, yn ei holl ogoniant yn ystod Medi. Yr ydys wedi sylwi nad yw y tŷ-glêr mor lliosog mewn un tymmor arall.

Teithiwr Unigol.—Yn y llythyr sydd gan yr Henuriad Robert Campbell yn y "Frontier Guardian" am Gorph. 24, yn rhoddi crynodeb o hanes ei daith o'r Dyffryn i Council Bluffs, adroddir y peth canlynol:—" Ar yr 21ain (o Fai), aethom heibio i ychydig o weddeuau ychain a fu yn gauafu yn Laramie, ac hefyd heibio i ddyn efo berfa droell (wheelbarrow), yr hwn a ddywedid mai Scotchman oedd. Ceisiodd amryw ganddo i ymuno â'u cwmni hwy, gan addaw cludo ei ddarpariadau a'i wely. Diolchodd iddynt yn garedig, ond dymunodd gael ei esgusodi, gan nad allai aros i symudiadau araf gwersyll. Nid oedd efe yn ofni i'r Indiaid ledrata ei geffylau, ac nid oedd wedi colli dim o'i gysgu rhag ofn terfysgiad anifeiliaid. Dywedwyd wrtho gan un o'n cwmni ni, sef y brawd John O. Angus, ei fod ef yn gweled prophwydoliaeth Formonaidd yn cael ei chyflawni wrth ei ganfod. Tair blynedd yn ol y clywodd efe brophwyd Mormonaidd yn hysbysu y teithid y gwastad-diroedd efo wheelbarrows."

PRIF ATHROFA DESERET.—Mae y brawd Orson Spencer, sef canghellydd yr athrofa uchod, yn anfon anerchiad o'r Dyffryn-dyddiedig Ebrill 17, 1850, at holl gefnogwyr dysgeidiaeth, gan erfyn eu cymhorth at sefydliad mor wisgiodus. Ymddengys yr anerchiad yn y "Frontier Guardian" am Gorph. 24, lle y dywedir y bydd yr athrofa hon yn fuan yn allnog i ddysgu mwy o ieithoedd byw nag un athrofa ar wyneb y ddaear; ac am ieithoedd marw, gadewir hwynt i'r meirw. Bydd yn rhydd i bawb; ac annogir breninoedd, tywysogion, a phenaethiaid y ddaear, i ddanfon eu hanrhegion a'u hoffrymau iddi yn mlaenllaw, gan y gall fod etto yn ddefnyddiol i'w plant, pan fyddo eu teuluoedd yn llechu yn yr ymguddfan iachus hono rhag chwyldroadau y byd. Derbynir rhoddion gan Orson Pratt yn Liverpool, a chan W. Phillips yn Merthyr.

TEML NAUVOO.—Ymddengys i adfeiliadau teml Nauvoo, y rhai oeddynt yn cael eu cyweirio a'u gwneuthur yn ymborthdy, ysgoldy, &c., gael eu chwythu i lawr gan gorwynt, ar y 27ain o Fai diweddaf. Bu amryw ar fin colli eu bywydau o'r herwydd.

HEN OED.—Mae eneidiau y cyfiawnion, fel y blodau, yn rhoi allan eu perarogledd yn fwy effeithiol yn mhrydnawn eu dyddiau.

EISIEU.—Os gelli fyw yn rhydd oddiwrth eisieu, na ofala am ychwaneg; nid yw y cwbl arall ond gwagedd.

CANMAWL.—Na chanmolwch ddim ond yr hyn sydd yn deilwng o ganmoliaeth; felly, caiff eich barn ei chymmeradwyo, a'ch gonestrwydd ei ganmawl.

PROFIAD.—Profiad yw y cynghorwr goreu; ond gwell dysgu oddiwrth brofiad ereill, nag oddiwrth yr eiddom ein hunain.

SYLWAD CALL.—Y dyfroedd dyfnaf ydynt y mwyaf dystaw; llestri gweigion a wnant fwyaf o swn, a symbalau yn tincian a wnant y gerddoriaeth waethaf. Y rhai sydd yn meddwl leiaf, ydynt fynychaf yn llefaru mwyaf.

BALCHDER.

Balchder Cymro yw ei Saesnaeg,
Balchder Sais yw siarad Ffrengaeg;
Balchder byd yw gwrthod crefydd,
Balchder Saint yw barnu 'u llywydd.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 22.] HYDREF, 1850. [CYF. II.

ANERCHIAD AT Y SAINT.

ANWYL FRODYR,—Ni fu cymmaint o awydd ynom i'ch anerch erioed o'r blaen, ag sydd yn bresennol. Teimlwn fod genym rywbeth o bwys i'w hysbysu; a chredwn eich bod chwithau mewn cyflwr addfed i dderbyn pa bethau bynag a ddywedwn. Os na fydd i ni wneyd lles mawr, gobeithiwn na effeithiwn un niwed. Teimlwn fel pe byddai ein mynwes yn llawn o gariad, a'n holl fryd am wneuthur rhagor o ddaioni yn nheyrnas Dduw. Edrychwn gyda phleser mawr ar y gwaith sydd eisoes wedi ei gyflawni; eithr edrychwn gyda mwy o bleser ar y gwaith mwy a feddyliwn ellir ei gyflawni etto. Nid da boddloni ar waith dwylaw, os gellir cael rhywbeth tebyg i ager i weithio. Edrychwn ar hanes y byd; mae yr arafwch a berthynai i bob peth gynt, yn awr wedi troi yn gyflymdra. Mae y daith oedd yn wythnos wedi troi yn daith diwrnod, a thaith diwrnod yn daith awr. Carlamir dros fôr a thir megys wrth adenydd y gwynt; a'r syndod mwyaf yn awr yw, nad ellir myned yn gyflymach. Mae pob peth wedi dyfod yn hawsach i'w gyflawni hefyd, a hyny yn llawer buanach nâ chynt. Ymddengys fel pe byddai holl elfenau natur am arbed dyn yn hollol, ac ar yr un pryd gwneuthur erddo saith cymmaint o waith ag a allai efe wneuthur ei hun. Nid oes dim ond peiriannau yn mhob man, at bob math o waith; a braidd nad yw y cyfan yn meddu galluoedd dyn. Mae y chwyddwydrau yn tremio i ffurfafen y nefoedd, a darllen ei hanes; mae yr

ager-gerbydau yn rhedeg, gan besychu a chwiban; ac y mae llwybrau dyfnion y môr yn gyfryngau i drosglwyddo in ddwr. Braidd nad yw dyn yn cael gan yr ŷd i hau, medi, dyrnu, a malu ei hunan, yn ymborth iddo; yn cael gan y dwfr i ddyfod ei hun o'r ffynnon i'w ddisychedu; ac yn cael gan y gwlan i nyddu a gwau ei hun yn ddillad iddo: a dygir hyn oll oddiamgylch yn y modd cyflymaf. Mewn gair, mae pob peth yn y dyddiau hyn yn cyd-dystio mai byr-waith sydd i gael ei wneuthur ar y ddaear; ac am hyny, y mae pob peth yn ymrwyddhau ac yn ymgyflymu.

Fe welwn wrth hyn, ynte, fod gwaith dyn yn cael ei gyflymu, a bod pob peth yn cyduno yn y gorchwyl. Mae gwaith gan Dduw hefyd, ac y mae yn waith mawr iawn; a rhaid ei gwpla ar fyrder. Gwaith ydyw hwn sydd i lanw yr holl ddaear, ac i gael ei ddwyn oddiamgylch gan ddynion. Hyd yn hyn nid oes nemawr o ager wedi ei ddefnyddio genym er ei gario yn mlaen. Mae amser yn prysuro ei gamrau, a dydd i ddydd yn ein nesu at y "dydd mawr diweddaf," pan y dysgwylir fod y gwaith wedi ei orphen. Y gwaith yw pregethu yr efengyl hon am y deyrnas trwy yr holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genedloedd: ac yna daw y diwedd. Nid yw hyn etto ond megys wedi ei ddechreu; a chan mai "byr-waith" yw y cyfan i fod, ymddengys fel pe byddai eisieu rhywbeth fel ager arnom i'n cynnorthwyo i'w orphen mewn pryd. Y tafod yw y prif beiriant sydd wedi bod mewn gwaith gan y Saint gynt; ond y mae Saint y Dyddiau Diweddaf wedi dyfeisio tafodau *newyddion*, mewn ychwanegiad, ac wedi bod trwy hyny yn alluog i dystiolaethu mwy am yr efengyl na'r Saint gynt. Y tafodau newyddion hyn yw y traethodau a argraffa gweision Duw yn yr oes hon; a mawr y cynnorthwy a roddant. Ond er cymmaint o dafodau sydd genym, rhwng y ddau fath, etto nis oes chwarter digon. Mae cannoedd o filoedd o'n cydgenedl anwyl heb wybod dim etto am yr efengyl; ac y mae yr amser wedi dyfod pan yr hyderwn y cânt wybod. Mae dymuniad ynom ni i'w hachub, ac y mae yr un dymuniad hefyd yn yr holl Saint. Nid oes neb yn meddu Ysbryd Duw, os na fydd dymuniad felly ynddo; canys y mae Duw yn ewyllysio achub pawb, a dylem ninnau sydd am ymdebygoli iddo, feddu yr un ewyllys.

Tybiwn y clywwn y Saint yn gofyn, Pa beth a allwn ei wneuthur yn rhagor er cyflymu gwaith Duw? Mae ein swyddogion yn pregethu eu goreu, ac yr ydym yn dospartbu llawer iawn o draethodau. Os dangosir i ni y gallwn wneuthur rhagor, byddwn yn awyddus i'w wneyd. Wel, rhaid cydnabod bod ffyddlondeb mawr wedi bod, yn ol y wybodaeth ag oedd yn meddiant y Saint: ond yn awr mae yn llawn bryd i gyssylltu cyflymdra wrth y cyfan a wnawn, fel y byddo gwaith Duw yn cael ei orphen ar frys. Mae y fath beth yn bosibl â chael ager ysbrydol i weithio, ond cael tân Duw yn ein mynwesau i'w gynnyrchu. Nid ydym am osod tafodau ein swyddogion i fyned yn gyflymach, oblegid y maent yn ddigon cyflym eisoes; a digon o honynt mewn nifer, heb fod eisieu llawer yn rhagor. Mae lluoedd o honynt â rhy fach o waith ganddynt, tra y mae gwaith anfeidrol o'u blaen. Ychydig o bechaduriaid a ddaw i ymofyn gwirionedd i leoedd addoliad y Saint, gan nad oes yno gymmaint o wychder ag sydd yn y capelau, a chan nad oes yno neb yn pregethu ag y maent hwy wedi bentyru iddynt eu hunain: heblaw hyny, y mae llawer o ddynion da, o herwydd eu sêl, nad ânt i un man ond i'r lle y cawsant eu dwyn i fyny, ac felly y maent yn barhaus allan o gyrhaedd lleferydd gweision Duw. Mae y ddyfais i bregethu wrth yr holl rai hyn wedi ei chael allan; a'r unig beth sydd yn eisieu yn bresennol, er cyflawni hyn yn effeithiol a chyflym, yw yr ager,—ac y mae hwnw i'w gael.

Yr unig ffordd i bregethu wrth y rhai sydd yn rhy gall, yn rhy falch, yn rhy dduwiol, neu yn rhy elyniaethus i ddyfod i'n lleoedd o addoliad, yw dospartbu traethodau iddynt, sef pregethau y rhai hyny a ystyrir yn dal swyddi uchel yn ein heglwys. Mae y rhai hyny wedi argyhoeddi eu cannoedd yn barod, ac wedi argyhoeddi amgenach dynion nag y gallodd y swyddogion ddyfod o hyd iddynt mewn un ffordd arall. Mae y pregethwyr dystaw hyn, sef y traethodau, yn gwneyd eu gwaith yn effeithiol iawn. Mynych y mae yr un traethawd yn cael ei ddarllen gan fwy o nifer nag sydd weithiau yn gwrandaw dau henuriad ag a fyddant wedi teithio milltiroedd er dyfod i bregethu. Fel hyn, ynte, y mae un

chwaer anwybodus, efallai, trwy estyn traethawd bach yn llaw ei chymmydog, yn gwneyd cymmaint o waith â dau neu dri o swyddogion, er fod y rhai hyny oll yn gwneuthur eu goreu. Yn fynych iawn mae gan chwiorydd fwy o ddylanwad i werthu traethodau na neb o'r swyddogion; dychrynir rhag yr offeiriadaeth, tra y groesawir chwiorydd neu blant.

Yn awr, mae y pwer sydd gan un chwaer i wneuthur daioni, ond ei osod mewn gweithrediad cyffredinol, yn ddigon i droi y byd y tu arall i fyny. Gwelir yma megys rhyw "Forgan" yn dangos ei ager; a meddyliwn y gallwn, gydag ychydig o undeb a ffyddlondeb, ei wneyd i droi olwynion iechydwriaeth yn gyflymach nag y troisant erioed, a dwyn oddiamgylch adferiad yr onest yn mhlith ein cenedl. Hwyrach fod amser i ddod i eni cenedl mewn un dydd; a dyna yr amser pan y bydd yr ager wedi cyrhaedd ei berffeithrwydd.

Bellach, cawn ddangos ein cynllun i osod yr ager hwn mewn gweithrediad cyffredinol. Yn flaenaf peth, gofaled pob cangen am ddigon o "ddyfroedd lawer" yn agos iddynt, a digon o Ysbryd Duw yn dân yn eu plith; ac yna gellir ystyried fod yr ager yn barod i weithio. Yna bydded yr *engineer*, sef y llywydd, yn awyddus i gyflymu y gwaith; oblegid bydd y cyfan yn ymddibynu arno ef; ac ni weithir dim, os na weithia efe i ddechreu. Dyweded wrth ei Saint, Anwyl frodyr, y mae yma filoedd o'n hamgylch ag a ddylem ni ymdrechu eu hachub; ac y mae yr amser wedi dod i ni allu cyflawni hyn yn gyflymach o lawer nag erioed o'r blaen. Ymdreched pob un o honoch, yn gyntaf, i brynu un copi o bob traethawd i oleuo eich hunain, a chyda llaw aed pob brawd a chwaer, yn hen bobl a phlant, yn ddosparthwyr, er mwyn goleuo y byd. Na ddyweded neb nas gall eu gwerthu, canys nid allaf ei gredu. Mae ager yn awr wrth y peiriant, ac y mae yn rhaid iddo lwyddo. Mae genych oll berthynasau, cyfeillion, a siopwyr. Os na phryna y perthynasau neu y cyfeillion, ewch at y siopwr, a dywedwch, Yr wyf fi yn prynu yn eich siop chwi, a dysgwyliaf i chwithau brynu yn fy siop innau; ac os na wnewch, treiaf rhyw siopwr arall. Na fydded neb o honoch â

chywilydd arno, oblegid bydd Mab Duw yn dyfod i wybod. Bydd gweled yr holl Saint yn ymdrechu gyda eu gilydd i werthu yr hyn a allont o lyfrau, heb elw, yn pregethu mor uchel â'r llyfrau eu hunain; a daw y byd i ganfod dymuniad achub yn ngbalon pob Sant. Dyweded pob aelod nad yw efe am wneuthur masgnach, ond mai cytundeb sydd yn mhlith ei frodyr oll i bob un werthu rhyw ychydig er gwneuthur lles mawr rhyngddynt. Gyda llaw, cofied pob aelod i un chwaer fach dlawd, yn Merthyr, yn ddiweddar, werthu cant o draethodau i'r byd, mewn un diwrnod, heb ddimai o elw. Wele enghraifft o bwer yr ager; yn lle derbyn un copi o draethawd, derbyniodd gan cymmaint, ac ond odid na phregethodd traethodau y chwaer i gannoedd y diwrnod hwnw, heb sôn am ddiwrnodau ereill. Nid ydys yn gofyn am ychwaneg o arian oddiwrth y Saint, ond ychwaneg o'r hyn a all y tlotaf ei roddi, sef ei ewyllys da at waith Duw. Os bydd digon o'r "trysor mewn llestri pridd ganddynt," byddant yn ddigon cyfoethog.

Cynhyrfed pob llywydd ei Saint yn y modd uchod, a sicrhawn y daw llwyddiant mawr ar waith Duw. Nid yw ein brodyr a'n chwiorydd etto erioed wedi dychymmygu pa beth a allant gyflawni. Daw ymdrech cyffredinol y Saint i wasgaru gair argraffedig Duw, i effeithio gostyngiad mawr yn mhris y traethodau, ac felly i hwylusu y gwaith yn fwy fyth. Yr ydym wedi dweyd llawer o'r blaen ynghylch llyfrau, ond ni ddangosasom hyd yn awr, yn iawn, pa beth yw dyledswyddau yr holl Saint, na chwaith eu gallu. Ysgrifenasom hyn mewn ffydd, a chredwn fod diwygiad mawr wrth y drws. Cilied y sawl a ddywedo ein bod am ymgyfoethogi, yn lle gwneuthur ewyllys Duw, oddiar ein ffordd; siaradwn ag ef pan roddwn i mewn ein cyfrif. Amser i weithio ydyw hwn; bydd y settlo i fod ar ol darfod. Blaenored pawb arnom y pryd hwnw, os gallant; ond bydd raid i ni ddyfod â rhywbeth yno heblaw cyfoeth. Y sawl fydd yn myned ag arian yno, yw y rhai a wariant yr arian a dderbyniant am lyfrau yn bresennol. Ond digon ar hyna, oblegid y mae rhwystrau i fod; awn trwyddynt, a chyflawnwn ewyllys Duw, ac yna cawn ein gwobrwyo â chyfoeth y nefoedd.

Gosoded llywydd pob cangen ryw ddarllenwr da i ddarllen yr anerchiad hwn yn gyhoeddus, yn nghlyw yr holl Saint, fel y byddo bywyd yn cael ei gyflwyno i bawb; a phob peth da a allo

efe ychwanegu, bydded er bendith. Ac os bydd y Saint am daenu y gwirionedd, am gynnyddu mewn rhif ac mewn gallu, ac am fyned i Seion yn fuan, byddant yn sicr o wneuthur ein hewyllys ni ac ewyllys Duw. Teimled pawb o'r Cymry dros y Cymry, am ein bod yn geneäl fechan; mae cylchrediad ein llyfrau, o anghenrhaid, yn fach, tra y mae eiddo ein cymmydogion yn fawr. Ni ddylid, wrth gynnorthwyo y wasg Seisnig, anghofio ein dyledswydd tuag at y wasg Gymreig, yr hon sydd yn gorfod llafurio dan gymmaint o anfanteision. Nid yw y Gymraeg i ddarfod yn fuan, fel y breuddwydia rhai, onide i ba beth y cyfieithir yr Athrawiaeth a'r Cyfammodau a Llyfr Mormon, ac y sefydlir cangenau Cymreig yn St. Louis, Kanesville, a'r Dyffryn? Na, mae yr Arglwydd am gael POB llwyth ac IAITH i'w foli; canys y mae efe yn eu deall i gyd. Am hyny, ymegnïed pob brawd a chwaer i gyhoeddi y newyddion da i bawb yn ei iaith ei hun, nes y byddo bryniau a dyffrynoedd Gwalia yn adseinio.

Yn awr, terfynwn gan fendithio y Saint. Gras ein Harglwydd Iesu Grist fyddo gyda chwi oll. Amen.

Eich gostyngedig weision yn Nghrist,

WILLIAM PHILLIPS,
JOHN DAVIS,
THOMAS PUGH.

GEMAU DOETHINEB.

NID oes neb mor ddiwyd i ddefnyddio amser ag ydynt i roi esgusodion dros ei gamddefnyddio.

Nid oes amrantyn o amser rhwng rhy gynnar y diafol a rhy ddiweddar.

Mae yn ffordd sicr i foddhau mewn cyfeillgarwch, i dalu y sylw dyledus i'r hyn a adroddir.

Fel y mae dynion synwyrol yn dywedyd llawer mewn ychydig o eiriau; felly, y mae y ffol yn siarad llawer, ac heb ddywedyd dim.

Unigrwydd a'n siriola pan fyddwn wedi blino ar gyfeillach; a chyfeillach a'n bywiocâ pan fyddwn wedi blino ar unigrwydd.

Hiraethu am glod sydd wendid; ac hunan-dyb yw cydymmaith cyffredin anwybodaeth.

COFNODION Y GYMMANFA GYFFREDINOL A GYNNALIWYD YN NINAS Y LLYN HALEN FAWR, DESERET, EBRILL 6, 1850.

[PARHAD O DUD. 261.]

Dau o'r gloch, prydnawn.—Ymgynnullodd y gymmanfa drachefn, ac a alwyd i drefn gan yr Henuriad Benson. Canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan E. T. Benson, a chanwyd.

Cyfododd y Llywydd Young, a dywedodd, Gyda llawenydd a diolchgarwch i'm Tad Nefol, yr wyf yn edrych ar y gynnulleidfa hon gyda rhyfeddod. Yr wyf yn llawenhau wrth weled fy mrodyr a'm chwiorydd yn ymgynnull ynghyd i addoli yr Arglwydd. Mae yn wledd i mi i edrych ar y Saint. Mae yn llawenydd a gorfoledd i fod yn eu cymdeithas. Teimlwyf yn ddiolchgar am fod y fath nifer fawr wedi tirio yn ddiogel ar y mynyddoedd. Yr wyf yn edrych yn mlaen ar y dydd pan y bydd ugeiniau o filoedd yn ymuno â ni yn ein diogelfa unig. Mae yn fater o gysur i mi i gael y fraint o edrych ar y Saint. Gallaf ddweyd yn wirioneddol, fod hyn yn felysach i mi nâ'r diliau mêl. Y loddest fwyaf a allaf fwynhau, yw ymgyfeillachu â'r sawl a ymhyfrydant i wasanaethu yr Arglwydd â'u holl galonau. Ac yn nghanol pob cystuddiau ac amddifadrwydd, meddwn fraint na chawsom erioed o'r blaen, sef ymgynnull heb gael ein haflonyddu gan ein gorthrymwyr. Yr wyf yn ystyried rhagluniaeth Duw fel amlygiad newydd o'i ddaioni, wrth symud y Saint i'r lle hwn—wrth ganiatâu i ddrygioni y drygionus i'n symud i'r lle hwn. Gobeithiaf y gwnawn ddefnydd o'r cyfryw. Byddwn yn ddiolchgar pe gallwn gael fy nheimladau wedi eu boddloni yn y gymmanfa hon; i ryw raddau y maent, a byddant etto. Pan y meddyliaf am y fath ymdrechfa a llafur ag yr ydym wedi myned trwyddynt, llawenychwn am y fraint o edrych ar fy mrodyr am ddiwrnodau a diwrnodau. Mae yn le o ddedwyddwch i mi—y dydd yr hir edrychais am dano, i fwynhau y rhagorfreintiau sydd yn awr yn fy amgylchynu. Yn wir gallaf ddweyd, i mi edrych ar y bobl hyn, ddeg neu bymtheg mlynedd yn ol, gyda dysgwyliad y buasai pob dyn a benyw yn cael eu darostwng i'r bedd, eu bywydau yn cael eu treulio wrth bregethu, gwylied eu tai, ac amddiffyn eu teuluoedd, cyn y gallem fwynhau y fraint bresennol. Dysgwyl-

iais mai gan fy mhlant y buasai yn cael ei mwynhau, ond nid genyf fi. Yr wyf wedi cael fy siomi—hyn yw yr oll a allwn ddysgwyl—fy mywyd, fy ngwaith, yr oll a allwn ddysgwyl wyth neu ddeg mlynedd yn ol, a fwynheir genyf yn awr. Mae rhagluniaethau yr Hollalluog yn llefaru cyfrolau wrthyf, ac yn dywedyd wrth Israel, Byddwch ar eich gwyliadwriaeth. Saint y Dyddiau Diweddaf, byddwch ar dwr o wyliadwriaeth. Mae rhagluniaethau Duw, fel ag y maent yn cael eu hamlygu i'r ddaear, yn llefaru wrthym, a dylent gael eu cydnabod fel rhuad taranau, y bydd i'r Arglwydd gwtogi ei waith mewn cyfiawnder, oblegid byr waith a wna efe ar y ddaear.

Gallaf ddweyd wrth holl Israel, y mae yn bryd i ni ddihuno o'n cysgadrwydd, o'n teimladau marwaidd a chysglyd; dihunwch i gyfiawnder, a brysiwch y gwaith a osodwyd arnom, oblegid mewn dydd ac awr nad ydym yn ddysgwyl, wele Fab y Dyn yn dyfod, mor gydym ag y mae olwynion amser yn troi, i ddwyn blinfyd, newyn, tân, haint, cleddyf, a'r dinystrydd ag sydd yn rhodio allan ganol dydd, neu ganol nos, ac yn difa ei filoedd; mae cenedloedd yn cael eu dymchwelyd; mae teyrnasoedd yn crynu ac yn syrthio: mae byd cyfan mewn cyffroad;—pa beth a allwn ddweyd? Gallaf fi ddweyd, gwyliwch! gwyliwch!! gwyliwch!!! frodyr, a byddwch ffyddlawn! Pan ddaethum yma boreu ddoe, yr oedd fy nheimladau yn hynod; gwelais ein bod am flynyddoedd wedi cael ein hamddifadu o'r fath fraint o gyfarfod ynghyd i addoli yr Arglwydd. Hwn yw y lle mwyaf cysurus a welais erioed i'r Saint gynnual eu cyfarfodydd yn ein lle o ymgasgliad. Pan oeddem ar wasgar yn y byd, yr oedd genym neuaddau gwychion; ond yn lle yr ymgasgliad, hwn yw y goreu. Beth nesaf, frodyr? Meddylia rhai, mi af i'r gymmanfa; ond os gwnaf, nis gallaf aros yno. Rhaid i mi fyned i'r kanyons, neu hela fy anifeiliaid. Hoffwn fyned i'r gymmanfa, ond y mae arnaf eisieu aredig fy nhir, neu gloddio fy nghae, neu fyned i'r felin, neu i'm fferm. Hyn wyf yn deimlo—teimlais ef ddoe. Mae genyf fi yr un gofalon â dynion ereill—gofal fy nheulu, y gwaith dyddiol sydd genyf; mae fy musnes o'm blaen; ond dywedais wrth fy anifeiliaid a'm diadelloedd, a'm hychain, gorphwyswch yn awr; weithwyr, attaliwch bawb eich gorchwylion; fy nheulu, parotowch i roesawi y sawl a a'wo gyda ni; gwnewch y goreu a alloch; parotowch y pethau goreu er eu diwallu â hwynt; ac wrth bawb oddiamgylch i mi

dywedais, gorphwyswch tra y byddwyf yn myned ac addoli yr Arglwydd Mae wedi bod yn ymdrech fawr, fel dwy fyddin ddirfawr yn milwrio; yr oedd gelyn pob cyfiawnder wedi bod yn gwrthwynebu trwy ystormydd a tharanau, fel na fyddai i ni allu cael lle i gyfarfod; yr ydym wedi bod yn ymladd ac yn ymdrechu am flynyddau. Yr wyf yn cofio mai pedair blynedd i Chwefror diweddaf y gadawsom Nauvoo; oddiar yr amser hwnw hyd yn awr yr ydym wedi bod yn ymdrechu adeiladu lle i ymgyfarfod ynddo; lluddiwyd ni i gael Cynghor-dŷ, nid ym wedi ei gael etto; buom ddau auaf yn segur, ac y mae rhai o'r Henuriaid wedi anghofio bod Duw; maent wedi anghofio eu cyfammodau, eu hadduned au, a'u gweddiau; y maent wedi anghofio yr hyn ag oeddynt yn gofio unwaith, fel y peth cyntaf a blaenaf yn eu calonau. Fe ymgystadleuaf ag unrhyw ddyn a elo i aredig y fory, pa un a gwyd fwyaf o wenith, trwy aros yma y fory a myned ein calonau yn wresog, neu fyned i aredig; gwelais hyn yn cael ei dreio, a'i brofi, sef pan fyddo Duw yn gofyn rhywbeth gan ei Saint, a hwythau yn ei gyflawni, y mae efe yn gallu rhoddi y cynnydd yn well, na phe byddent yn gwasanaethu eu hunain; nid oes y dyn cyntaf ag sydd wedi ennill y picayune gyntaf trwy fyned i un o'r kanyons ar y Sul, neu trwy weithio ar y dydd Sabboth; nid yw anghen yn gyru dyn i wneyd hyny, dim y fath beth, eithr dyna yw eu tueddiadau, a'r ysbryd sydd ynddynt. Nid oes un anghen myned i'r kanyons, neu gyrchu eich anifeiliaid ar y dydd Sabboth, byddai gystal i chwi aredig; ond teimla rhai megys pe na allent hebgor amser ar ddiwrnod o'r wythnos. Yr ydym wedi treio hyn wrth drafaelu er pan gadawsom Nauvoo, a dim unwaith wrth drafaelu ar y dydd Sabboth, yr ennillasom trwy hyny, ond collasem ddiwrnod neu ddau yr wythnos ganlynol i dalu y pwyth. Beth yw y niwed? Mae yn profi eich bod yn anmharchu rheolau Duw natur,—y Duw a wasanaethwn ni. Mae y cyfreithiau sydd wedi rheoleiddio yr elfenau yn gwybod pa beth a allant ddyoddef; dywedodd Ef wrth ddyn, wedi i chwi weithio chwe diwrnod, gorphwyswch un, i adfywio eich cyrff; gadewch i'ch ceffylau a'ch anifeiliaid sy'n gweithio i orphwys; eich gwrrywod a'ch benywod, gadewch iddynt hwythau orphwys; nid wyf yn meddwl gorphwys fel Cristionogion, marchogaeth deg milltir i gyfarfod, ac yna marchogaeth pump ar hugain er mwyn pleser; ond meddyliaf Sabboth Saint: nid oes cenedl

na phobl yn cadw y Sabboth, nac un Cristion, o'r Pab hyd at y diwygiwr diweddaraf; nid oes un yn ei gadw, nac oes un, os na fydd yn glaf; os oes un, trwy gamsynied neu ddygwyddiad y mae. Yn awr, nid ydych yn ennill dim trwy gyfnewid ordinhadau natur i ateb eich dymuniadau eich hunain; gadewch iddynt oll orphwys, ac wedi i'r ddaear ddwyn ffrwyth am chwe mlynedd, gadewch iddi orphwys y seithfed; nis gallwch wneyd dim trwy droseddu un o reolau Duw natur; a phe byddai ein cymmydogion dwyreiniol wedi gwneyd felly, buasai eu tir mor dda â phan y gwelsant ef gyntaf. Byddai gystal genyf fi orphwys wythnos gyfan, a gadael pob peth i orphwys wythnos; canys onid ydym wedi gweithio mwy na chwech Sabboth? Os aroswn wythnos gyfan, ni thalasem y ddyled; a gwna Duw natur ei dwyn oll yn ol etto. Os bydd i mi frysio y Gymmanfa hon, bydd raid i mi frysio pob materion o fusnes, a phob araeth, ac yna ni thrigai yr ysbryd gyda ni. Yr wyf am i chwi deimlo fel ag yr wyf fi yn teimlo; aroswch yma, a threuliwch wythnos yn y Gymmanfa. os bydd eisieu. Mae llawer o bersonau yn teimlo eu bod mor dlawd, fel y mae rhaid iddynt fyned i'r mwngloddiau aur, a byddant yn y fath frys fel yr anghofiant weddio; nis gall y llall dreulio diwrnod o'r wythnos i fyned i ymofyn coed neu gyrchu ei anifeiliaid; gallwch weled yr esiampl, tlawd ydynt a thlawd a fyddant, a maes o law dihunant yn uffern. Nid yw yn ddywediad boneddigaidd, ond y mae yn athrawiaeth wirioneddol; ânt lawr i uffern, yn dlawd a noeth. A ydyw y rhai hyny sydd yn myned i'r cwrdd bob Sabboth yn myned i ymgyfoethogi? Dim yn union. Cânt fwy o wenith; gallwch fyw yn gynuil, a gorphwys ar y seithfed dydd, ac arnoch chwi y bydd oreu. Nid wyf fi yn myned i ddymuno dim ond ewyllys fy Nhad o'r nefoedd; os bydd i'm Tad fy ngwneyd yn gyfoethog, byddaf yn foddlongar; ac os wyf yn dlawd, byddaf yn foddlongar o hyd, a byddaf yn foddlongar gyda phob dynion da a pbobl dda. Mae yn ffiaidd genyf fi i weled dyn yn caru y byd hwn yn ei drefn bresennol. Edrychwch ar freninoedd ar eu gorseddau, mae eu coronau yn syrthio wrth eu traed, nid yw eu dolars hollalluog yn gwneyd un lles iddynt, mae eu cyfoeth a'u golud wedi ffoi, mae cenedl ar ol cenedl yn cael ei diorseddu ac yn malurio yn llwch. Sylwch ar ieuenctyd yn ei harddwch—gosodir ef yn isel yn y bedd! Mae cyfoeth

yn cymmeryd adenydd y boreu, ac yn ehedeg ymaith; y mae islaw calon y dyn sydd yn caru Duw a'i Ysbryd.

Dymunaf ar y brodyr i wrandaw ar yr egwyddorion a roddir allan y boreu hwn ar anturiaeth, ac ynghylch eu rhodiad beunyddiol. Yr ydym ni yma, a'n dyledswydd yw cynnal ein hunain yn y lle hwn, ac hefyd y rhai hyny a ddaw atom. Mae genym ddyledswydd i'w chyflawni i'n brodyr. Yr ydym dan gyfammodau santaidd a christionogol i gynnorthwyo ein brodyr sydd wedi eu gadael yn y Taleithiau, nes y byddont yn cael eu casglu yma. Cofiwn am y tlodion sydd etto mewn caethiwed, a gofynwn pa beth a allwn ni wneyd i'n brodyr tlawd y tymmor hwn? Un o'r pethau mwyaf eu pwys a allwn ni eu gwneyd, yw codi ŷd i gynnal ein hunain, a'r rhai hyny a ddaw yma.

Mae genyf ychydig o eiriau i ddweyd ar Formoniaeth, fel ei gelwir, ond i ni, athrawiaeth iachawdwriaeth; gallaf ddweyd fy mod yn gwybod ei bod yn wir. Gwyddwn am flynyddau a blynyddau fod Joseph yn brophwyd. Ni chofleidiais Formoniaeth, oblegid fy mod yn gobeithio ei bod yn wir, ond oblegid mai hi oedd yr egwyddor a achubai yr oll o'r hil ddynol ag a ufyddhaai iddi, a gwnelai hwynt yn gyfiawn. Bu Joseph Smith fyw a marw yn brophwyd, a seliodd ei dystiolaeth â'i waed; bu fyw yn ddyn da, a bu farw yn ddyn da, ac yr oedd yn ddyn mor dda â neb a fu byw erioed; ac y mae llais yr Arglwydd i'w glywed o hyd dros y bobl hyn. Am danaf fy hun, yr wyf fi yma bron fel yr oeddwn yn nyddiau Joseph. Ni chymmerais arnaf erioed fod yn Joseph Smith. Nid y fi yw'r dyn a ddygodd allan Lyfr Mormon, ond yr wyf yn tystiolaethu am ei wirionedd. Apostol wyf fi i ddwyn tystiolaeth i'r Cenedloedd am yr oruchwyliaeth ddiweddaf hon, ac hefyd i'r Iuddewon. Gallaf ddweyd fod calon dyn yn awyddus o hyd am rywbeth, bron fel plant bychain; yr ydym yn fynych yn gweled plant pan yn cael eu hymborthi â phastai pumpkins a theisen felys, yn bwyta nes y byddont yn cael eu llanw gan boen, a gwaeddant am ragor. Mae yr Henuriaid wedi cael cymmaint o ddadguddiad, nes y mae wedi eu gosod mewn poen, o herwydd na wyddant y ffordd i'w dreulio, ac etto y maent yn gwaeddi am ragor. Yr ydych chwi yn byw ac yn gweled yr amser ag oedd breninoedd a phrophwydi yn ddymuno weled, ond a fuont feirw heb fwynhau hyny. Eich braint chwi, a'm heiddo innau, yw derbyn dadguddiad, a'm braint yw cyfarwyddo yr

eglwys. Dyma gwmwl o dystion oddiar farwolaeth Joseph neu ddychweliad y Deuddeg i Nauvoo, fod pob peth wedi cael ei gyfarwyddo gan y Deuddeg, efo eich gostyngedig was wrth eu pen; a allai hyny gael ei wneyd yn well? A gafodd y bobl hyn neu ryw bobl arall, erioed eu harwain, eu hymborthi, neu eu cynnorthwyo yn fwy tirion a ffyddlawn, nag a gafodd y bobl hyn gan y Deuddeg a'r sawl a'u helpent? Naddo, hyd y nod yn nyddiau Joseph. Oddiar y dydd y cefais fy medyddio hyd yr amser presennol, yr wyf yn teimlo fel pe byddwn mewn byd arall, mewn bodoliaeth arall. Nid wyf byth yn edrych yn ol ar yr hen fyd,—y mae megys edrych i uffern. Nid oes genyf ond un dymuniad, a hwnw yw gwneuthur ewyllys fy Nuw, a dyna yw yr holl ewyllys a fu genyf fi erioed. Yr wyf yn ceryddu fy mrodyr, yn cael bai ynddynt, ac yn rhoddi cynghor iddynt; ond na ddyweded neb nad yw y cynghorion a roddwyf yn iawn; yr wyf yn herio unrhyw ddyn i ddweyd na ddywedais wrthynt yn iawn.

Y peth nesaf. Mor fuan ag y byddo rhyw rai o'r Deuddeg yn cael eu hanfoddloni, ciliant ymaith; ni feddant y gwyneb i ddod i'r Cynghor a dweyd, "Ffarwelwch, yr wyf yn myned i uffern ar fy ffordd fy hun;" na, ddim hyd y nod John E. Page. Yr wyf yn cofio unwaith yn nechreuad yr eglwys hon, i ddewin ei chofleidio, ond ni allai gael ei foddloni; fe ddaeth ac a ddywedodd ei fod ef wedi trafod yr offeiriadaeth wyrdroedig gymmaint, nes y mae'r llwybr a gymmerais tuag i waered—mae y diafol wedi cael gormod gafael arnaf, nis gallaf fyned gyda chwi; ond mae y lleill yn cilio ymaith.

Gadewch i mi eich hysbysu mai gwirionedd yr Arglwydd Dduw Hollalluog yw hyn, os na wna dyn yn iawn, y bydd i Dduw ei symud ef allan o'i le ar fyrder.

Ni ofnais i erioed ynghylch Joseph, er fod llawer yn petruso ac yn ofni y buasai Joseph yn myned ar gyfeiliorn. Nid oeddwn i yn gwasanaethu Joseph, ond cymmerais yn esiampl yr athrawiaeth a ddadguddiodd yr Arglwydd trwyddo. Nid oedd posiblrwydd i Joseph arwain y bobl ar gyfeiliorn. Pe meddyliwn y dyoddefai Duw i ddyn arwain pobl gyfiawn ar gyfeiliorn, ni wnawn i ei wasanaethu, gadawswn ef, a chwiliaswn am un arall; yr wyf fi yn gwasanaethu Duw Abraham, Isaac, a Jacob, Duw ein tadau; y mae efe wedi galw Joseph, ac ni ddyoddefa iddo byth i arwain y bobl hyn ar gyfeiliorn; ond wedi iddo orphen ei

waith, efe a'i cymmera ato ei hun. Ni fum i erioed yn ofni ynghylch fy nghyfeillion, ac nid oes achos i chwithau ofni; ni wna yr Arglwydd Hollalluog byth adael ei bobl i fyned ar gyfeiliorn, os na fyddant hwy fel pobl am ddilyn drygioni; na wna byth, byth, byth.

A ydych chwi yn adwaen gair yr Arglwydd pan yr ydych yn ei glywed? Ewyllys yr Arglwydd y mae ef am i'w bobl wneuthur. Gyda golwg ar ddadguddiad, dywed rhai ei fod wedi darfod; nid oes dim o'r fath beth. Gallwn i roddi dadguddiad i chwi mor gyflym ag y gallai dyn redeg, yr wyf yn nghanol dadguddiad. A ydych chwi am ychwaneg o ddadguddiad wedi ei ysgrifenu? Aroswch nes y byddoch wedi ufyddhau i'r hyn sydd wedi ei ysgrifenu yn barod.

Yn y ddwy flwyddyn olaf o fywyd Joseph, y mae Joseph wedi tori allan gymmaint o waith ag a allwn ni gyflawni mewn ugain mlynedd. Nid oes tuedd ynwyf fi i geisio rhagor, nes y gwelaf y rhai sydd genym yn cael eu hufyddhau. Dywedaf withych un peth, os ufyddhawn ni i air yr Arglwydd, bydd raid i'r bobl hyn roi heibio yfed whiskey, a rhoi heibio defnyddio cymmaint o ddybaco, tê, a choffi. Nid crefydd ydyw treulio eich hamser mewn ymweliadau dibwys, neu afradloni eich hamser, fel y mae llawer yn gwneyd. Pan yr wyf yn edrych ar y byd ac yn clywed awelon y diafol, yr wyf yn dweyd, Chwythwch yn mlaen. Gobeithiaf y caf fyw i gyflawni fy mwriadau ynghylch ymladd â'r diafol; ac os na fyddaf byw, y mae dynion ereill a gymmerant fy lle, y rhai a fyddant gystal er ymhongian yn mlaen, ag yr wyf fi, neu y bu Joseph.

Mae fy uheimladau yr un fath ag yr oeddynt pan gefais fy medyddio, i wneuthur ewyllys fy Nuw. Pan fyddo genym Ysbryd yr Arglwydd, yr ydym yn gweithio ynghyd mewn undeb, a gwnawn gyflawni y bwriad yn gynnarach neu ddiweddarach. Arferai Joseph ddweyd, "Peidiwch brawychu, nid wyf wedi gwrthgilio etto;" ac ni wnaeth. Yr wyf yn dywedyd, frodyr, nid wyf finnau wedi gwrthgilio, ac nid yw cryn lawer o rai ereill. Mae genym ni i gasglu Israel, a gweled iachawdwriaeth Israel; ac os na fyddaf byw i gyflawni hyny, deuaf yn ol i'w twynhau. Yr wyf yn dweyd, Deuwch yn mlaen, henuriaid Israel, a phregethwch ddirgeledigaethau y deyrnas. Pan fyddo rhyw egwyddor yn dyfod i'ch dealltwriaeth, nid yw mwyach yn ddirgelwch; ond,

wele, mae y dirgelwch wedi ehedeg, ac y mae pob peth yn rhwydd i'w amgyffred; mae y cyfan yn syml—mae y cyfan yn blentynaidd—ac mae y cyfan yn Dduwiol.

Cynnygiwyd fod Claudius Spencer i fyned ar genadiaeth i Lloegr; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Simon A. Dunn ac Uriah B. Powell i fyned i'r Society Islands; cariwyd.

Chwareuodd y côr dôn fywiog.

Gofynodd y Llywydd H. C. Kimball os oedd y bobl yn ymdeimlo i barhau y Gymmanfa ddiwrnod arall; yr oedd efe yn ymdeimlo i ni aros yma ychydig o ddiwrnodau. Cynnygiwyd fod y Gymmanfa i barhau un diwrnod arall; cariwyd.

Canodd y côr hymn. Terfynwyd gan G. A. Smith.

Dydd Llun, Ebrill 8, deg yn y boreu.—Cyfarfyddodd y Gymmanfa yn unol â'r gohiriad. Canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan W. W. Phelps, a chanwyd.

Cynnygiwyd fod Isaac C. Haight, Moses Clawson, Appleton M. Harmon, Jesse Crosby, a William Burton, i fyned ar genadiaeth i Lloegr, i bregethu yr efengyl; cariwyd.

Cynnygiwyd fod Jonathan Crosby i fyned ar genadiaeth i'r Society Islands, a James Bay i Ohio; cariwyd.

Rhoddwyd cyfarwyddiadau iddynt gan y Llywydd Kimball, yr hwn a gynghorodd yr holl Henuriaid, pan yn myned ar genadiaethau, i adael eu teuluoedd gartref, ac yna bydd eu meddyliau yn fwy rhydd i wasanaethu yr Arglwydd.

Triniwyd llawer o faterion lleol, a rhoddwyd cyfarwyddiadau ar amrywiol ddyledswyddau.

Wedi hyny rhoddodd y Llywydd Young rai addysgiadau yn nghylch cyfraith y degwm. Mae yr Arglwydd ei hun wedi sefydlu yr egwyddor trwy Joseph y prophwyd, a hyny yw, fod holl aelodau Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, i dalu y ddegfed ran o'r oll sydd ganddynt i ddechreu, ac wedi hyny y ddegfed ran o'u cynuyrch. Ar ol gwneyd rhai sylwadau yn mhellach, dywedodd fod arnom eisieu adeiladu tŷ mawr a fferm er gosod y tlodion ynddynt, mor fuan ag y byddont yn cyrhaedd yma. Dim ond eich degfed yr ydym yn ymofyn. Nid wyf yn gofyn gan fy mrodyr ond yr hyn ag wyf foddlawn roddi fy hunan; a'r hyn wyf fi yn wneuthur fel eich blaenor neu lywydd, dylech chwithau fod yn foddlawn i wneuthur yr un fath.

Mae arnom eisieu adeiladu ystordy mawr, ac hyderwyf y caf weled y dydd pan y bydd arnom eisieu ychydig o weddeuau, neu ychydig filoedd o fwsheli o ŷd, i ddanfon i gynnorthwyo y tlodion; yr oll fydd genym i'w wneyd fydd myned i ystordy yr Arglwydd, heb alw ar y brodyr i gyfranu. Cawn etto weled y dydd pan na fydd genym ddyn tlawd yn ein plith, a bydd y cleifion a'r rhai anghenus mewn sefyllfaoedd cysurus am fwyd a dillad, &c.

Yna gwnaeth ychydig sylwadau ar y pwnc o fesmeryddiaeth a swynyddiaeth yn y dyddiau gynt, gan ddangos fod gallu y mesmeryddwyr yn gwbl ddiniwed i henuriaid ffyddlawn Israel.

Gwnaeth G. A. Smith rai sylwadau ar erwindeb y tywydd ar y mynyddoedd yn yr hydref, a'r bwriad o ddanfon allan nifer fawr o Henuriaid; ac mewn trefn i ochelyd llawer o ddyoddefiadau iddynt hwy, cynnygiodd ein bod i ohirio y Gymmanfa hon hyd y dydd Gwener cyntaf yn Medi, y pryd hyny i ymgyfarfod yn y Bowery, yn Ninas y Llyn Halen Fawr, am 10 yn y boreu; cariwyd yn unfrydol.

Chwareuodd y cerddorion dôn fywiog.

Gweddiwyd gan yr Henuriad David Fulmer, pan y gohiriwyd y Gymmanfa gan y Llywydd Young trwy fendithio y bobl yn enw yr Arglwydd.

THOMAS BULLOCK, *Ysgrifenydd y Gymmanfa.*

LLYTHYR O DDINAS Y LLYN HALEN FAWR.

Dinas y Llyn Halen Fawr, Ebrill 14, 1850.

ANWYL FRAWD DAVIS,—A fyddwch mor garedig â rhoddi lle yn eich UDGORN soniarus i'r llythyr hwn, fel y caffo y rhai a ddymunasant arnaf i ysgrifenu atynt eu hateb trwyddo; canys byddai yn ormod gwaith i mi ysgrifenu at bawb a ddymunwn yn bersonol. Gobeithiaf y gwna fy hen frodyr a'm chwiorydd ffyddlon tua Llanybydder a Brechfa, a manau ereill, eu goreu i wasgaru yr UDGORN trwy y wlad, fel y caffo y rhai a ddymuna ddarllen ein hanes.

O ddaioni fy Nhad nefol tuag ataf fi a'm teulu, cyrhaeddasom yma, sef i gyffiniau y Dyffryn, oll yn iach, ar y 29ain o Hydref. Yn y cyfamser daeth ein llywydd parchus, Brigham Young, a'i

ddau gynghorwr gydag ef, i ymweled â ni, sef yr oll o'r Cymry; a mawr y cysur a gawsom oll wrth wrando ar ein croesawiad i'r Dyffryn ganddo, a'i gynghorion rhagorol mewn perthynas i'n sefydliad yma. Cynghorodd ni i fyned i'r ochor orllewinol i'r ddinas, i aros tua thair milltir o'r ddinas, i'r diben i'n hanifeiliaid gael gwell porfa. Gwersyllasom ar lan afon yr Iorddonen, yr hon sydd yn rhedeg yn union o Lyn Utah i'r Llyn Halen; lled yr afon yw tua chan troedfedd, cyfartalwch ei dwfnder tua phum troedfedd. Yn yr afon hon y mae digonedd o bysgod mawrion; ac hefyd disgyna arni luoedd o wyddau ac hwyaid gwylltion, ac ar lynoedd bychain sydd ar ei glan. Dyma le rhagorol i'r rhai a ymbleserant i saethu y *game*, heb achos ofni neb. Mae yma ewyllys rydd i bawb ladd y nifer a ewyllysiant. Buom ni fel teulu yn byw yn ein wageni fis o amser yma cyn cael ty; yr oeddem yn dra chysurus yn y modd hyny, o herwydd bod genym dô da ar ein wageni, a *stove* yn un o honynt at ddigoni bwydydd, &c. Buom fyw mewn ystafell a gawsom wed'yn yn y ddinas tua phedwar mis; ond yn awr yr ydym yn ein ty ein hun, ar ein *city lot*, yr hon a alwn yn ddinas fraint. Maint y *lots* yw cyfer a chwarter, yr hyn a feddianna pob un heb arian ac heb werth, ond yn unig talu am ei fesur, a'i *recordio*, h. y. dolar a hanner. Dewisodd y Cymry gael eu city lots ar ochr orllewinol y ddinas, ar wastadedd hyfryd; y mae y rhan fwyaf o dri block yn meddiant hil Gomer. Maint y *blocks* yn gyffredin yw deg erw, yr hyn a wna wyth *lot* yn mhob *block*. Credaf ein bod wedi cael y tir mwyaf ffrwythlon yn y ddinas, er ei fod oll yn rhagorol dda. Fy rheswm dros ei fod mor dda yw, o herwydd ei fod yn fwy gwastad ac isel na manau ereill o'r ddinas. Pridd du bras yw ein tir; ei ddyfnder nis gwn yn gywir, ond gwn ei fod mewn rhai manau tua chwech troedfedd. Sylwais wrth weled ol rhai yn tori i lawr i gael dwfr yn gyfleus wrth eu tai; yr olwg ar y pridd yn y dyfnder hyny sydd ddu a bras. Bwriada y rhan fwyaf o'r Cymry i adeiladu ar eu *lots* y flwyddyn hon. Y mae digon o le i filoedd o'r Cymry a ddeuant etto, yn agos atom. Nid oes nemawr o gost yma i gadw anifeiliaid. Yn y gauaf, o herwydd maintioli a brasder y dyffryn, cedwir ceffylau, ychain, a gartheg allan trwy y gauaf; ond cadwa rhai eu gwartheg wrth eu tai, a rhoddant wair iddynt, fel ag y byddont yn fwy cyfleus i'w godro. Caiff pawb o'r Saint

yma gymmaint o dir ag a ewyllysiant at ei lafurio, heb dalu dim i neb ond am ei fesur, a'i *reco-dio.* Yr ydym ni, yr ychydig Gymry a ddaeth yma, wedi dewis ein tir llafur yr ochr orllewinol i afon yr Iorddonen, tua phum milltir o'r fan lle yr ydwyf yn byw. Cyfodir yma gnydau toreithiog neillduol o wenith, barlys, Indian corn, a cheirch, tatws, *squashes, water-mellons, cabbages,* a phob math o lysiau gerddi faint a fyner. Rhoddaf ychydig o hanes ffrwythlondeb y dyffryn mawr hwn. Hauodd Mr. Halliday un bwshel o wenith, a elwir y *touse wheat,* a chafodd oddiwrtho 183 o fwsbeli; hauodd un arall un bwshel o datws, a chafodd 330 o fwsheli. Dywedir y ceir oddiwrth y barlys a gafwyd o California, tua 100 bwshel oddiwrth un o heuad. Efallai y bydd yr hanes hyn yn rhy dda gan rai o'r Cymry yna ei gredu, ond etto, ni fydd yn llai gwirionedd o achos hyny. Pa lesâd i mi fyddai anfon tystiolaethau anghywir yna? y rhai a ddeuant yma a gânt wybod eu hunain. Yr achos, feddyliaf i, o fod y llafur yn dyfod mor doreithiog, yw, nad oes eisieu hau yma ond yn deneu iawn. Clywais rai yn dywedyd yma fod hanner bwshel o wenith yn ddigon i hau erw; yr un faint o farlys. Ymledaena y llafur yma wrth dyfu yn neillduol, o herwydd brasder y ddaear: a chydnabyddir yma ddaioni a chariad ein Tad nefol yn ein bendithio yn dymmorol yn gystal ag yn ysbrydol. Rhagwelodd y prophwydi santaidd y dyffryn hwn, a llefarasant am dano. Gwel Esay xxxii, ac o'r 15fed adnod hyd ddiwedd y bennod. Deallir y ddwy adnod ddiweddaf yn y bennod, a'r rhai ereill hefyd, yn hawdd iawn; canys gwelwn yn fynych y "cenllysg yn disgyn ar y coed," pan nad oes dim yn disgyn arnom ni yn y ddinas isel hon. Da yw hau gerllaw pob dyfroedd yma, o herwydd nad oes cymmaint o wlaw yma yn yr haf â rhai gwledydd ereill. Y mae anghenrheidrwydd i ddwfrhau y tir weithiau yma; teimlaf innau yn ddiolchgar i fy Nhad nefol am fod fy nhir innau ar lan afon yr Iorddonen, a gallaf yru traed yr ychain yno pryd y mynwyf. Efallai na chredir yr adnodau uchod yn llythrenol gan bawb yn Nghymru, ond digon tebyg yr ysbrydolant hwynt i feddwl rhywbeth arall, os nad ydynt wedi gadael yr hen arfer. O, mor hyfryd yr amgylchynir ni yma gan fynyddoedd uchel, y rhai sydd a'u penau ar brydiau i weled uwchlaw y cymylau, pa rai a orchuddir ag eira tragywyddol. Mae yr olwg arnynt fel pe byddent yn tystio

na chaiff un gelyn i ddyfod yma i wneuthur niwed i'r Saint. Clywsoch am y ffynnonau rhagorol sydd yma, pa rai sydd hynod o feddyginiaethol. Mor hyfryd yw ymolchi yn y ffynnon dwymn; y mae yma un arall mor boethed nas gellir goddef bys ynddi yn hawdd yn hwy na tra byddis yn rhifo o ddeg i bymtheg; mae digon o ddwfr ynddi i droi melin fawr, neu ychwaneg.

Y mae prisiau rhagorol yma i ddynion am eu gwaith. Ennilla saeri meini yma ddau dolar a hanner y dydd; saeri coed, dau ddolar y dydd: o chwech i ddeg dolar i daeliwr am wneyd côt; *labourers*, dolar a hanner y dydd; a chofiwch na raid gweithio mor galed yma ag yn Nghymru. Ennilla rhai o'r brodyr Cymreig yma o dri i bedwar dolar y dydd wrth gloddio, wrth y *job*. Nid yw yr Americaniaid yn gyfarwydd â chloddio. Felly, gwelwch mor hawdd yw byw yma. Pris y gwenith yma yn awr yw 4 dolar y bwshel; Indian corn 2 ddolar; costia iau o ychain yma o 70 i 100 dolar; costia buwch tua 30 dolar; ceffyl da o 150 i 200 o ddolars; mae dolar yma yn 4s. 2c. o'ch arian chwi yna. Nid ydwyf yn anfon y tro hwn at fy anwyl frawd Dafydd, a'm chwiorydd hoff, o herwydd fod y brawd Jones wedi anfon yn ol oddiar y ffordd y cawsai Dafydd ddyfod yma y flwyddyn hon gyda y ffyddlon frawd Abel Evans, a'r brawd Howell Williams, ac ereill. Gobeithiaf eu bod yn dyfod; byddai yma lawenydd mawr eu gweled. Gobeithiaf fod fy anwyl dad yn dyfod hefyd ar y daith tuag yma. Dymunwn yn fawr glywed pa fodd y mae Sarah fy chwaer; os nad yw ar ei thaith tuag yma. ynghyd â theulu Cefncrwth, Mydrim, gobeithiaf eu bod yn awr yn aelodau yn Eglwys Iesu Grist, ac y byddant yn Seion cyn bo hir.

Anwyl frodyr a'm chwiorydd, dyma le hyfryd, dyma lle y mae ffynnonell goleuni a gwybodaeth ar y ddaear, dyma lle y mae yr hwn sydd yn dal allweddau teyrnas Dduw ar y ddaear; yma y clywir y deuddeg yn pregethu yn rhagorol ar ddirgeledigaethau teyrnas Dduw; ond nid oes anghen gymmaint i annog y Saint i ddyfod yma, canys os ydynt yn cadw ganddynt yr Ysbryd Glân, dangosa iddynt yr angheuheidrwydd am y waredigaeth hon. Nis gwn pa bryd y deuaf i Gymru. Ni anfonwyd neb o'r Cymry o'r gymmanfa ddiweddaf ar genadiaeth i un man; ond cafodd rhai eu danfon i Loegr, ac i wahanol ynysoedd y mor. Cynnaliwyd y gymmanfa ar y 6fed a'r 7fed o'r mis hwn,

yn y Tabernacl, yr hwn sydd yn hynod o fawr, ond er hyny yn rhy fach i gynnwys yr oll a ddaethant yno. Cafodd y Cymry eu hannog gan ein llywydd parchus, Brigham Young, i ganu cân Joseph â Hyrum. Cara y Saeson yma yn fawr glywed y Cymry yn canu. O, mor hyfryd yw cael dianc o'r caethiwed blin i fysg goreuon y ddaear, lle y mae cyfiawnder a santeidd-rwydd yn cartrefu, lle y cawn addoli Duw heb neb i'n haflonyddu na'n dychrynu, tua mil o filltiroedd oddiwrth hawb, ond y Lamaniaid, y rhai sydd yma a thraw yn y mynyddoedd, sef had Joseph, yr hwn a werthwyd i'r Aifft.

Cyn y terfynaf, dymunwn ddywedyd ychydig wrth y rhai sydd heb ufyddhau i efengyl Iesu Grist; a thyma yw,—Cofiwch wrando ar weision Duw yna, sef pregethwyr y Saint, canys nid oes yna neb a all draethu i chwi ffordd iachawdwriaeth, ond hwy yn unig; am hyny gwrandewch arnynt, ac ufyddhewch i'w dysgeidiaeth, fel y byddoch chwi gadwedig. Pe bawn yn ymresymu yn hir, nis gallwn roddi i chwi well cynghor.

Gobeithiaf y gwel Mr. Davies, Clynglase, plwyf Llanwrda, y llythyr hwn. Hyderaf ei fod ef a'i deulu serchog yn yr eglwys yn awr.

Nid oes genyf amser i ysgrifenu rhagor; mae y *mail* yn gadael yma boreu fory.

Anwyl Saint, ffarwel "am enyd fach, nes cawn eich gweled oll yn nhref." Mae fy nheulu yn cyduno â mi i'n cofio yn fawr at yr holl Saint yn Nghymru, yn enwedig yn Llanybydder a Brechfa, a sir Aberteifi. Gobeithiaf bod y Saint anwyl, y rhai a garaf gymmaint, yn para yn ffyddlon; a bydded i'r Duw grasol, yr hwn a'u galwodd o dywyllwch i oleuni, eu bendithio ag ysbryd cariad, undeb, a thangnefedd, a'u hachub yn y diwedd yn ei deyrnas nefol, yr hyn yw parhaus weddi

Eich anwyl frawd yn Nghrist Iesu,

THOMAS JEREMY.

D.S.—Carwn yn fawr gael amryw lythyron oddiwrth fy mrodyr a'm ffryndiau yn Nghymru. Danfonent fel hyn:—"Thomas Jeremy, Great Salt Lake City, California, North America."

Hyderwyf y bydd i chwi, anwyl frawd Davis, i gymhwyso pob gwall a weloch yn fy ysgrifen.

I'R ARWYDD-GEISWYR.

Tôn—" Life let us cherish."

Pwy alwai Grist yn yfwr gwin?
Yn dwyllwr, pechadurus ddyn,
A phenaeth y cythreuliaid blin,
A chyfaill i rai drwg?

Rhai godinebus,
A doethion oe'nt i gyd;
Cenedl ddrygionus,
Drofaus y byd.

Pwy oedd o'r bron yn fawr eu bref,
Am gael rhyw arwydd mawr o'r nef;
A phwy fu'n dweyd, "Disgyned Ef,
I lawr oddiar y groes?"

Rhai godinebus,
A doethion oe'nt i gyd;
Cenedl ddrygionus,
Drofaus y byd.

Pwy sydd etto'n dweyd yn hy,
Rhowch wyrth, rhowch wyrth, rhowch wyrth i ni?
Pe caem ni wel'd eich gwyrthiau chwi,
Ni gredem ni bob un.

Rhai godinebus
A waedd am wyrth o hyd;
Cenedl ddrygionus,
Drofaus y byd.

Mae Moses a'r prophwydi eu,
Yn aros etto gyda ni,
A geiriau'r Prophwyd mwyaf fu,
Yn para yn eu grym.

Rhai godinebus,
A waedd am wyrth o hyd;
Cenedl ddrygionus,
Drofaus y byd.

Pe codid meirw 'nawr yn fyw,
Pe gwelech wyrthiau nerthol Duw,
Nis credech chwi,—gwirionedd yw,
Mae gair ein Duw o'n tu.

Rhai godinebus
A waedd am wyrth o hyd;
Cenedl ddrygionus,
Drofaus y byd.

Graig-ddu. J. RICHARDS.

UNDEB.

MR. GOL.,—Cymmeraf y cyfleusdra hwn, am y waith gyntaf, i udganu yn eich UDGORN, er dangos anghyssondeb crefyddolion ein gwlad yn eu dull o fyned yn y blaen. Gwelwn mai annog y Saint i undeb oedd gweision Duw; ac y mae bod yn amddifad o undeb, yn cau pawb allan o gylch llwyddiant a chysuron ysbrydol. Dyma oedd gweddiau taeraf Iesu Grist. Ond pan edrychom ar grefyddolion ein gwlad, y maent yn hollol groes; yr undeb a ganfyddwn yn eu plith hwy yw ymraniadau; ac nid rhyfedd, o herwydd gwadant y gwrthddrychau a roddodd Crist er eu dwyn i undeb. Dywedodd Sant Paul mai un corff sydd, un Ysbryd, un Arglwydd, un ffydd, un bedydd, un Duw a Thad oll; ac y mae y rhai a roddes Crist yn apostolion, a'r rhai a roddes efe yn brophwydi, a'r rhai a roddes efe yn efengylwyr, ac felly yn y blaen, wedi cael eu rhoddi, nid i ffurfio sect neu blaid, a galw y rhai hyny ar eu henwau eu hunain, ond i berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, i adeilad corff Crist, ac i ddangos yr angenrheidrwydd o gadw undeb i fyny, ac i ochelyd pob ymbleidiaeth—hyny yw, peidio cymmeryd eu harwain gyda phob awel dysgeidiaeth, trwy gymmeryd eu harwain gan heresiau dinystriol. Dyma fel yr oedd, a dyma fel y mae; yr un peth yw y natur ddynol yn mhob oes o'r byd. Gallesid meddwl fod pob diogelwch wedi cael ei wneuthur gyda golwg ar yr eglwys hon, ac na fuasai yn ngallu neb rhyw ddyn na dynion i arwain neb ar gyfeiliorn yn dragywydd; ond o'r dechreuad y mae ysfa mewn rhai dynion i gymmeryd pethau Duw o'i ddwylaw ef i'w dwylaw eu hunain, ac i osod pethau Duw o'r neilldu, a gosod eu pethau

eu hunain i fyny yn eu lle. Y rhai hyn yw y rhai sydd yn dysgu bob amser, ac un amser heb ddyfod i wybodaeth o'r gwirionedd; y rhai hyn sydd yn anianol, heb fod yr Ysbryd ganddynt, yn rhedeg ar ol yr athraw hwn a'r athraw arall, am eu bod yn pregethu pethau nad ydynt yn eu deall.

Terfynaf yn awr, gan obeithio y bydd i'm cydwladwyr adael pethau felly ar ol, a gwneuthur gorchymyn Paul, sef "profi pob peth, a dal yr hyn sydd yn dda."

Tre-Sior. J. ROBERTS.

PENNILLION,

A gyfansoddwyd pan ar daith i California, Gogledd America.

TÔN—"Ty fy Nhad."

Fy holl berth'nasau fawr a mân,
  Gwrandewch fy nghân yn awr,
Fe ge's ofidiau ar fy nhaith,
  Fu bron a'm rhoi i lawr;
Ond mi g'es nerth oddiwrth fy Nhad,
  Ce's wel'd y wlad 'rwy'n byw,
Lle mae pob ymborth yn ddi-drai,
  Fe'i molaf tra f'wyf byw.

Pob boreu a hwyr 'rwy'n plygu glin,
  Gan ofyn yn ddiwad,
I Dduw i borthi'm teulu llon,
  Er colli eu tyner dad;
Nid ofer yw i'm geisio hyn,
  Mae'm breintiau yn parhau,
'Rwy'n cael o fara, d'wedaf hyn,
  Fy ngwala yn ddidrai

Er cymmaint wawdir gan y byd,
  Mae Duw o hyd o'm plaid;
Mae'n dad, yn frawd, yn gyfaill pur,
  Mae'n gysur i'm wrth raid:
Pan byddwyf fi a'm teulu mân,
  Yn seinio cân i'm Duw,
Cawn deimlo'i Ysbryd lawer tro,
  Ac O, mor hyfryd yw!

MARY MEREDITH.

LLYWODRAETH DIRIOGAETHOL I UTAH, NEU DESERET.

MAE yn dda genym i allu hysbysu ein darllenwyr fod y rhan hono o diriogaeth yr Unol Daleithiau a amgylchynir ar yr ochr orllewinol gan dalaeth California, yn ogleddol gan diriogaeth Oregon, ac yn ddwyreiniol a deheuol gan y cefn rhanol sydd yn gwahanu y dyfroedd a redant i'r Great Basin oddiwrth y rhai a redant i'r afon Colorado a chainc-for California, wedi cael ei gwneyd yn lywodraeth amserol, dan yr enw o diriogaeth Utah. Mae ysgrif i'r pwrpas hwnw wedi ei phasio yn Congress yr Unol Daleithiau ar y 7fed o Fedi diweddaf, yr hon a ellir weled yn rhifyn 20 o'r "Millennial Star." Bydd y gallu a'r awdurdod gweithredol dros y diriogaeth i fod mewn llywodraethwr ac ysgrifenydd, y rhai a apwyntir gan Congress, i fod mewn swydd bedair blynedd, ac i fyw yn y diriogaeth. Y llywodraethwr fydd penllywydd y milisia, ac arolygwr pob materion Indiaidd, ac efe fydd i gymmeradwyo pob cyfreithiau; caiff 2500 o ddolars yn flynyddol gan yr Unol Daleithiau am ei wasanaeth, a'r ysgrifenydd 1800 o ddolars. Gwaith yr ysgrifenydd fydd rhoddi hanes gweithrediadau y diriogaeth i'r Unol Daleithiau bob blwyddyn, ac i lywodraethu yn absennoldeb y llywodraethwr.

Bydd y gallu a'r awdurdod llywodraethol yn cael eu gosod yn y llywodraethwr a'r gynnulleidfa lywodraethol. Cynnwysa y gynnulleidfa gynghor a thŷ o gynrychiolwyr. Bydd y cynghor i gynnwys tri-ar-ddeg o aelodau, i'w newid bob dwy flynedd; a'r tŷ o gynrychiolwyr i gynnwys chwech ar hugain o aelodau, i'w newid bob blwyddyn. Bydd pob preswylydd gwyn rhydd gwrywaidd, dros 21 oed, â hawl i bleidleisio yn newisiad yr aelodau, ac hefyd i lanw unrhyw swydd yn y llywodraeth, os bydd yn ddeiliad o'r Unol Daleithiau.

Bydd gallu barnol y diriogaeth yn cael ei osod mewn uchel-lys, llysoedd dosparthiadol, prawf-lysoedd, ac mewn ustusiaid heddwch. Bydd yr uchel lys i gynnwys prif ustus a dau ustus cynnorthwyol, unrhyw ddau o'r cyfryw a ffurfiant gorwm, ac a gynnaliant derm yn flynyddol yn eisteddle y llywodraeth, a chânt oll barhau yn eu swyddi am bedair blynedd. Tâl y tri hyn fydd 1800 o ddolars bob un yn flynyddol. Bydd y diriogaeth i gael

ei rhanu yn dri dosparth, yn mhob un o ba rai y bydd un o'r ustusiaid yn byw ac yn cynnal llysoedd dosparthiadol.

Bydd cyfreithiwr yn cael ei apwyntio, yr hwn fydd i barhau mewn swydd bedair blynedd. Hefyd, bydd marshal yn cael ei apwyntio, yr hwn fydd i barhau mewn swydd bedair blynedd.

Gellir ethol cynnrychiolwr i Dy Cynnrychiolwyr yr Unol Daleithiau i wasanaethu yn ystod eisteddiad pob Congress, gan y pleidleiswyr a gymhwyswyd i ethol aelodau y gynnulleidfa lywodraethol.

Rhoddir symiau mawrion o arian i lywodraethwr y dalaeth tuag at adeiladu tai a phrynu llyfrgell, &c., at wasanaeth y llywodraeth; ac wedi i'r tir gael ei fesur dan gyfarwyddyd Llywodraeth yr Unol Daleithiau, yn flaenorol i'w ddwyn i'r farchnad, bydd y dosparthau 16 a 36 yn mhob tref yn y diriógaeth i gael eu defnyddio at godi ysgolion.

Dyna ydyw sylwedd yr hyn sydd yn yr ysgrif a basiwyd, ac y mae hyn yn gweini yr un dyben i'n darllenwyr yn gyffredin, â phe byddem yn cyfieithu y cwbl.

Mae tynghed ein brodyr yn y Dyffryn, mor bell â hyn, yn well na phe byddent wedi cael Talaeth; canys fel y mae yn bresennol, mae y llywodraeth a'r swyddogion i gael eu cynnal allan o drysorfa yr Unol Daleithiau, ac nid o logellau y Saint. A dymunwn hysbysu, wrth dewi, yr hyn a fydd yn lawenydd mawr i'n holl frodyr, sef i ni dderbyn llythyr yn hysbysu fod Brigham Young wedi ei ddewis yn Llywodraethwr ar y diriogaeth.

AMDDIFFYNIAD.

Mr. Golygydd,—Dymunwn ar i'r ychydig linellau hyn gael ymddangos yn eich cyhoeddiad clodwiw, ynghylch y brawd John George, o Gaerdyf, ac yn ngwyneb y celwyddau ag sydd yn cael eu dweyd am dano, sef ei fod wedi ymadael â'i wraig a'i blant. Yr ydym ni yn tystio i'r gwrthwyneb, mai y wraig sydd wedi ymadael ag ef. Dywedodd maer Caerdyf fod y brawd uchod wedi gadael ei wraig a'i blant heb damaid o fara o fewn y muriau; dywedodd hyn yn neuadd tref Caerdyf, yn ngwydd cannoedd o ddynion, pan yr oedd Mrd. French a Williams yn areithio yn erbyn Mormoniaeth. Na, fe roddodd ef £2 10s. i'w

wraig dydd Gwener, a £3 nos Sul; a boreu dranoeth aeth ef tua Liverpool er cyfarfod â'r llong, i ymfudo gyda'r Saint. Ar y Sul canlynol, daeth ei wraig ar ei ol, er ei berswadio i ddychwelyd; ond yn lle hyny, yr oedd efe am iddi hi a'r plant ddyfod gydag ef. Cynnygiodd anfon am y plant oedd ar ol yn Nghaerdyf, os deuai hi. Yr oedd punt yr un wedi eu talu am danynt o flaen-dâl, a'r plant wedi eu dilladu gyferbyn â'r daith; ac yr oedd yntau yn begian arni i ddyfod, ond hi a ballodd yn deg. Yn awr, yr ydym ni yn dystion o hyn.

WILLIAM PHILLIPS, Merthyr,
THOMAS PUGH, Aberdare,
EVAN WILLIAMS, Abertawy,
JAMES ELLIS, Caerdyf,
HENRY EVANS, Merthyr.

Caerdyf, Hyd. 18, 1850.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR BENFRO.

CYNNALIWYD cymmanfa chwarterol sir Benfro, yn Hwlffordd, ar y 6fed o Hydref, pan y cynnrychiolwyd 17 o henuriaid, 11 o offeiriaid, 9 o athrawon, a 5 o ddiaconiaid; bedyddiwyd 11, derbyniwyd 3 trwy lythyron, trosglwyddwyd 6, a thorwyd tri allan; cyfanswm, 184. Yn ol penderfyniad y Brif-lywyddiaeth, cymmeradwywyd y brawd John Price i fod yn llywydd ar y gynnadledd, yn lle y brawd John Morris, yr hwn sydd wedi cael caniatâd i ymfudo. Cafwyd cyfarfodydd da, ac argoelion am lwyddiant.—John Morris, llywydd; Daniel Williams, ysgrifenydd.

SIR GAERFYRDDIN.

Cymmanfa y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Nghaerfyrddin, ar y 6fed o Hydref, pryd y cynnrychiolwyd 16 o gangenau, yn cynnwys 80 o henuriaid, 25 o offeiriaid, 26 o athrawon, ac 20 o ddiaconiaid; 23 wedi eu bedyddio; torwyd allan, 7; wedi marw, 1; cyfanswm, 630. Penderfynwyd fod y brawd David John i fod yn llywydd ar y gynnadledd, yn lle Howell Williams, yn ol cynghor Prif lywyddiaeth Cymru, er i'r brawd Williams gael ymfudo. Penderfynwyd hefyd fod y brawd Benjamin Jones i fod yn gynghorydd blaenaf iddo. Cafwyd areithiau gwresog a

doeth trwy'r holl gymmanfa gan y brodyr H. Williams, David John, B. Jones, &c. Cafwyd cymmanfa hynod o dda, ac ystyried yr aufanteision.—David John, llywydd; I. Jones, ysgrifenydd.

SIR FYNWY.

Cynnaliwyd cymmanfa y gynnadledd hon, yn Neuadd y dref, Tredegar, ar y 13eg o Hydref, pan y cynnrychiolwyd 14 o gangenau, yn cynnwys 64 o henuriaid, 32 o offeiriaid, 33 o athrawon, a 21 o ddiaconiaid; 45 wedi eu bedyddio, 22 wedi eu tori allan, 5 wedi marw, 15 wedi ymfudo; cyfanswm, 629. Adroddodd y llywyddion sefyllfa eu cangenau, a deallwyd eu bod oll mewn undeb a chariad. Cafwyd llawer o addysgiadau buddiol gan y brawd Davis o Ferthyr, ynghylch y ffordd o gario gwaith Duw yn mlaen yn fwy cyflym, a dangosodd pawb eu hawydd i osod y cynllun mewn gweithrediad. Areithiodd y llywydd Giles ac henuriaid ereill, yn dra phwrpasol; a gellir dweyd fod yr holl Saint wedi derbyn bywyd adnewyddol.—Thomas Giles, llywydd; David Jones, ysgrifenydd.

CYNNADLEDD DDWYREINIOL MORGANWG.

Cymmanfa chwarterol y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Neuadd y Cymreigyddion, Merthyr, ar yr 20fed o Hydref, pan y cynnrychiolwyd 24 o gangenau, yn cynnwys 2 archoffeiriad, 148 o henuriaid, 86 o offeiriaid, 200 o athrawon, a 58 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 148; torwyd allan, 64; ymfudodd, 47; bu farw, 5; cyfanswm, 2223. Anogwyd y Saint mewn modd effeithiol gan y Llywydd Phillips, ar y lles mawr a ddeilliai trwy wasgaru mwy o lyfrau yn mysg y byd. Dilynwyd ef gan y brawd Howells, yn Saesneg, ar yr un pwnc, ac hefyd gan y brawd Pugh. Wedi hyny penderfynwyd llawer o bethau, ac yn mhlith ereill fod y brawd Henry Evans i fod yn gynghorwr blaenaf y gynnadledd, yn lle David John, a bod Llyfr Mormon a'r Athrawiaeth a'r Cyfammodau i'w cyfieithu i'r Gymraeg, yn enw y Llywydd Brigham Young neu F. D. Richards. Am chwech, cymmerodd didoliad le, trwy fyned o'r Saeson i neuadd y Greyhound Inn, lle y bu y brodyr P. Seix, J. Davis, a W. Howells, yn addysgu y brodyr ynghylch eu gallu i wneuthur daioni. Yn y cyfamser yr oedd y brodyr Phillips, Pugh, Giles, ac E. Williams yn adeiladu y Cymry, lle y mwynhawyd pob peth yn gysurus, ond yn unig cwympiad esgynlawr y cantorion, yr hyn a achosodd fwy o ddych-

fyn nag o niwed. Cymmeradwywyd dal i fyny awdurdodau yr eglwys fel arferol, ac ymddangosai yr holl Saint yn awyddus i wneuthur ewyllys Duw. — W. Phillips, llywydd; H. Evans, ysgrifenydd.

SIR ABERTEIFI.

Cymmanfa chwarterol sir Aberteifi, a gynnaliwyd yn Penlannoeth, ar y 13eg o Hydref, pryd y cynnrychiolwyd 6 o gangenau, yn cynnwys 12 o henuriaid, 10 o offeiriaid, 3 o athrawon, a 4 o ddiaconiaid; 8 wedi eu bedyddio, 2 wedi eu tori allan, 1 wedi marw, a 10 wedi ymfudo; cyfanswm, 102. Cafwyd torfeydd lliosog, a gwrandawiad astud.—Alfred Clark, llywydd; James James, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Hydref.—Yn ystod y mis hwn, cyfartaledd tymheredd pa un yw $49\frac{1}{4}$ o raddau, y mae arwyddion amlwg yn arfer bod o ddynesiad y gauaf; etto y mae tywydd y mis yn fynych o natur sefydlog a dymunol. Mae meusydd moelion y cynauaf, amryw o ba rai ydynt yn cael eu haredig at wenith gauaf, yn ffurfio gwedd neillduol ar natur allanol. Dail y coed a gyfnewidiant eu gwyrdd i amrywiol lywiau ereill, yr hyn a rydd i'r gelltydd edrychiad hardd, ac un a fawrygir yn gyffredinol, er y teimlir y cyfan fel yn arwyddo eu bod i golli yn fuan eu haddurniant haf. Mae yr adar ymfudol yn ymgynnull, ac yn dechreu eu hedfa flynyddol i hinsoddau nawseiddiach—y wennol i ororau Affrica, yr eos i'r Aifft Isaf, a'r puffin a rhai ereill naill ai i Affrica neu Spaen. Tua diwedd y mis, os bydd gwyntoedd uchel, mae y coedydd yn myned yn lled foel. Yn y gerddi nid oes cymmaint o ddarfodedigaeth i'w ganfod. Mae y gwelyau blodau o hyd yn para i edrych yn hardd, gan fod yr hollyhock, dahlia, a rhai blodau ereill, etto mewn cyflwr da. Dyma yr amser i gladdu cloron. Yn y mis hwn y mae gwawn y gwe cor yn nofiaw fel gorchudd awyrol dros y meusydd, ac megys yn ymgynnyg i rwydo y trafaelwr ar ei daith.

Deseret News.—Mae newyddiadur o'r enw hwn yn cael ei gyhoeddi gan y Saint yn Ninas y Llyn Halen.

Diarebion Cymreig.—A wreiddio mewn drygioni, anhawdd fydd ei gynghori. Ar ni phortho ei gath, porthed ei lygod. Cas yw'r gwirionedd yn lle ni charer. Chwerthin wna ynfyd yn boddi. Dau bryd newynog a wna'r trydydd yn lwth. Er heddwch nac er rhyfel, gwenynen farw ni chasgl fêl. Ffol pob tlawd. Gwae a gaffo ddrygair yn ieuanc. Hen bechod a wna cywilydd newydd.

Glythineb.—Mae glythineb yn dyfetha mwy nâ'r cleddyf, canys oddiyma y deillia diogi, anlladrwydd, trymder meddwl, a dadgyssylltiad yr holl rinweddau, ynghyd ac afradlondeb, a rhes aneirif o glefydau, hyd y nod angeu ei hun.

Rhagrithiwr.—Mae y rhagrithiwr mewn caethiwed parhaus; ac, O, gymmaint o boen i ddyn yw ymddangos yn wahanol yn wastadol i'r hyn yw mewn gwirionedd!

Beilchion.—Nid yw beilchion byth yn meddu cyfeillion, pan mewn llwyddiant, oblegid nad ydynt yn adwaen neb, nac mewn aflwyddiant, oblegid nid oes neb bryd hyny yn eu hadwaen hwy.

Segurdod.—Segurdod heb ddysgeidiaeth sydd yn angeu, a diogi yw beddrod y dyn byw. Trueni fod dynion yn treulio eu hunain, ac yn camdreulio eu hamser i wneuthur dim, neu waeth nâ dim, y rhai ydynt bob amser yn segur neu wrth ryw waith drwg.

Na cheisiwch wneyd cyfeillion trwy gyfranu rhoddion; canys os bydd i chwi beidio rhoddi, hwy a beidiant garu.

Cynghor.—Gyda thri bath o ddynion na wnewch gyfeillgarwch difrifol,—sef, y dyn anniolchgar, y dyn gwag-siaradus, a'r dyn llwfr; y blaenaf, nis dichon werthfawrogi eich ffafrau,—yr ail, nis dichon gadw eich ffafrau,—a'r trydydd, nis dichon amddiffyn eich anrhydedd a'ch cymmeriadd a.

Cyfaill.—Dichon dyn gael mil o gydnabyddion, heb un cyfaill yn eu mysg oll. Os bydd genyt un cyfaill cywir, cyfrifa dy hun yn ddedwydd.

CAMSYNIED.

Camsynied mawr a wnaeth un dyn—
Rho'dd ful mewn cert yn lle ei hun;
A'i hunan yn y *shaft* a ro'dd,
Gan yru felly wrth ei fodd.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 23.] TACHWEDD, 1850. [CYF. II.

CYMMANFA GYFFREDINOL

EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, YN MHRYDAIN FAWR A GWLEDYDD CYFAGOS,

A gynnaliwyd yn y Carpenters' Hall, Manchester, ar ddydd Sadwrn a dydd Sul, y 5med a'r 6fed o Hydref, 1850.

BOREU DYDD SADWRN.

YN bresennol o'r Deuddeg Apostol—Orson Pratt, John Taylor, ac F. D. Richards. O'r Degau a Thrugain—Eli B. Kelsey, Jas. W. Cummings, Joseph W. Clements, Cyrus H. Wheelock, Lewis Robbins, J. H. Flanigan, Jacob Gates, Isaac C. Haight, Robert Campbell, Wm. Burton, &c. O'r Archoffeiriaid—Levi Richards, Geo. B. Wallace, Wm. Moss, John S. Higbee, Wm. Phillips, Wm. Gibson, Crandell Dunn, John Davis, George D. Watt, &c. Hefyd, Llywyddion y cynnadleddau yn gyffredinol, a thyrfa fawr o henuriaid a swyddogion ereill, ac aelodau yr Eglwys.

Am hanner awr wedi deg, agorwyd y cyfarfod trwy ganu "The Spirit of God like a fire is burning," &c. Gweddiwyd gan y Llywydd Orson Pratt, ac ar ol hyny gwnaeth y sylwadau canlynol:—

Anwyl Frodyr a Chwiorydd,—Yr ydym wedi ymgynnull y boreu hwn mewn cymmanfa gyffredinol. Mae yn awr dros ddwy flynedd er pan gynnaliwyd cymmanfa o'r fath yn y wlad hon. Gan fod materion pwysig i'w trafod, gobeithiwn y bydd pawb sydd yn bresennol, ag y perthyn iddynt, yn ceisio cynnorthwy yr Ysbryd

i'w helpu. Gall y rhan fwyaf o'n busnes gael ei wneuthur heddyw. Pe na byddai genym faterion pwysig i'w trafod, y mae yn dda i ni ymgynnull ynghyd, a rhoddi y cyfryw gynghorion ag a fyddai yn anghenrheidiol er cryfhau undeb y Saint. Mae hyn yn anghenrheidiol mewn eglwys fel hon. Mae eglwys Saint y Dyddiau Diweddaf yn yr Ynysoedd Prydeinig, wedi dod yn bobl lliosog, ac yn wasgaredig o pen i'r tir i'r llall; ac os na fydd cydymdrechiad yn swyddogion yr eglwys, ni ellir cadw yr undeb anghenrheidiol er mwynhau bendithion teyrnas Dduw, a chynnyddiad pellach y gwaith yn y wlad hon. Mae nerth mewn undeb, a mwy o nerth nag y mae llawer o fobl yn dybied. Pan fyddo y Saint yn un, gallant lwyddo gyda'r Nefoedd, a thynu bendithion i waered ar eu hymdrechiadau, ac ni ddichon neb rwystro; pa faint y mae undeb tair neu bedair mil o'r henuriaid wedi wneuthur eisoes! Mae yn anghenrheidiol i bawb feddu golygiadau cywir mewn perthynas i deyrnas Dduw a'r gwaith a ymddiriedwyd i'w gofal; i'r dyben hyn, fel y byddo undeb mewn gweithred a theimlad, y darfu i ni ymgynnull ynghyd y dydd hwn. Y fusnes gyntaf a driniwn a fydd yn perthyn i swyddogion yr eglwys, ac ar ol hyny bydd addysgiadau cyffredinol yn cael eu rhoddi. Bydd y llywyddion hefyd yn cael eu hapwyntio i'w cynnadleddau neillduol, fel y gallo y rhai sydd yn bwriadu ymfudo wneyd hyny, trwy gydsyniad y gymmanfa; dyna y drefn a ordeiniwyd gan yr eglwys, ac a orchymynwyd gan ein prophwyd a'n gweledydd: yn y dadguddiadau a roddwyd iddo ef, dysgir ni i wneyd pob peth trwy gydsyniad cyffredin. Yn awr, yr ydym am i bawb bleidleisio ar y pynciau a ddygir o'u blaen, un ffordd neu'r llall, dros neu yn erbyn. Nid ydych yn rhwym o bleidleisio yn gadarnhaol nac yn nacäol, eithr yn ol eich barn eich hunain; ac os bydd genych ysbryd yr Arglwydd, dysga chwi i bleidleisio yn unfrydol, yn ol y gwirionedd. Dyma drefn y nefoedd; pe byddem ni yn adnabyddus o'r corwmau fry, caem allan fod teimlad unfrydol yno ar bob pwnc perthynol i faterion y byd nefol. Fel hyn y bydd yn y diwedd ar y ddaear; ond yn ein sefyllfa anmherffaith bresennol, rhaid i bob dyn weithredu yn ol y doethineb goreu a allo gael. Ni ellir condemnio neb am bleidleisio yn nacaol. Pan y gofynir llais yr eglwys ynghylch cynnal rhyw rai o'i swyddogion, os dewisant hwy bleidleisio yn nacaol mewn achosion felly, ni fydd i ni eu galw i gyfrif. Yr wyf yn gwneyd

y sylwad hwn, o herwydd fod yr aelodau, mewn rhai cynnadleddau, wedi eu gorfodi i bleidleisio mewn rhyw un ffordd neillduol; ac os pleidleisient yn wrthwynebol, gelwid hwy i gyfrif: yn awr, hyn yw cymmeryd ymaith eu rhyddid. Mae yn wir fod pynciau ar ba rai y gofynir i bawb bleidleisio mewn un ffordd, mewn egwyddorion o athrawiaeth, neu mewn materion perthynol i'u dyledswydd, pan y gellir galw y rhai a bleidleisiant yn nacaol i gyfrif Rhoddaf le yn awr i'r brodyr ddwyn yn mlaen wahanol gorwmau yr eglwys.

Sylwodd yr Henuriad John Taylor: Mewn perthynas i'r pethau hyn a lefarodd y brawd Pratt, y maent yn gwbl gywir; undeb yw y prif beth sydd yn cylymu a rhwymo dynion ynghyd. Lle y byddo undeb y mae yno allu; hyn ydyw gallu Duw, a bydd i ysbryd a gwirioneddau Duw gael eu tywallt ar led trwyddo. Mae undeb yn sylfaenedig ar gyfraith a gwybodaeth. Pa fodd bynag, ni wnaf ymhelaethu ar y mater yna, ond cyffyrddaf yn fyr â'r pwnc a enwyd gan yr Henuriad Pratt, sef y dull o alw drosodd gynghorau yr eglwys. Mae yn anghenrheidiol nid yn unig i fod dynion wedi eu galw gan Dduw, ond eu bod, fel y sylwodd y brawd Pratt, yn cael eu cydnabod gan y bobl. Nid dyma fel y mae yn y byd politicaidd; dywedant hwy weithiau mai llais y bobl ydyw llais Duw. Nid yw hyn felly bob amser; oblegid os derbynia dyn swydd gan yr Arglwydd, y mae efe yn cael ei neillduo gan yr Arglwydd i gyflawni dyledswyddau y swydd hono, er mynegi ei ewyllys i blant dynion. Yn awr, pa un a dderbynia y dynion hyn y genadwri ai peidio, mae efe yn rhwym i fynegi y peth hwnw i'r bobl, er iddynt ei alw yn dwyllwr; yna y mae efe wedi gwneyd ei ddyledswydd, ac wedi ei ryddhau gerbron yr Arglwydd. Llais y bobl yw llais Duw, os llywodraethir gan egwyddorion addas. Mae y gorchymyn yn dyfod oddiwrth Dduw, ac nid oddiwrth y bobl; mae efe yn eu galw, yn eu hordeinio, ac yn eu danfon i wneuthur rhyw bethau neillduol, a'u mynegiad hwy o honynt yw llais Duw; y mae yn dyfod yn llais Duw, o herwydd fod y dynion hyn dan ddylanwad ysbryd Duw. Mae henuriaid yr eglwys hon, os ydynt yn ddynion Duw, wedi eu gosod mewn meddiant o ddawn yr Ysbryd Glân, ac yn alluog i wahaniaethu goleuni a thywyllwch, os ydynt yn gwneyd eu dyledswydd gerbron yr Arglwydd, oblegid "mae fy nefaid yn clywed fy llais, ac yn fy nilyn, ond estron

ni chanlynant." Yna, y mae yn angenrheidiol pan fyddo Duw yn danfon allan ei weision, ei fod yn eu hordeinio i swyddi. y rhai a ddylid gydnabod gan y bobl dan eu llywyddiaeth; ac y mae y swyddogion, yn ol eu hamrywiol raddau, tra yn mynegi gair Duw, pan fyddo hyny wedi ei wneyd, yn gyfrifol am eu gweithredoedd eu hunain. Gwelodd plant Israel yn dda i ddewis brenin; ac meddai yr Arglwydd, Gellwch gael un os oes arnoch ei eisieu, ond ni fydd yn dda i chwi: fe wna fel a'r fel i chwi, eithr fe gewch frenin os mynwch, a bydd y canlyniadau fel a'r fel. Rhoddwch i ni frenin; cymmerwch ef, a gwnewch fel ag y meddylioch oreu; mae genych lais yn y peth. Mae Duw, yn y dyddiau diweddaf hyn, wedi rheoleiddio ei deyrnas. Pan oedd Joseph Smith yn fyw, efe oedd eneiniog yr Arglwydd, a derbyniodd ddadguddiadau oddiwrtho er arwain yr holl eglwys. A oedd y bobl yn rhwym i dderbyn y dadguddiadau hyn? Mewn rhyw ystyr buasent yn euog pe na wnelsent, ond daethant yn rhwym pan ddarfu iddynt gydnabod y geiriau hyny. Er enghraifft, Dyma Joseph Smith, y prophwyd, a wnewch chwi ei dderbyn? pob un a wnelo, cyfoded ei law ddeheu; daeth hyn yn weithred a dyledswydd y bobl, ac yna daethant hwy yn rhwym i gadw pob peth a lefarai efe. Pa beth wed'yn? wel, mae y deuddeg, &c., wedi eu gosod yn gymhwys yn yr un sefyllfa. Mae genym ddyn wedi ei apwyntio gan yr Arglwydd yn y lle cyntaf, ac yna gan y gwahanol gynghorau llywodraethol yn Seion, cynghorau y deuddeg, yr archoffeiriaid, y deg-a-thrugain, yr henuriaid, yr offeiriaid, yr athrawon, a'r diaconiaid, a chan y gwahanol ganghenau yn mhlith holl genedloedd y ddaear, lle bynag y mae'r efengyl hon wedi myned. Dyma hysbysiad, dadguddiad, neu orchymyn, yn dyfod trwyddo, am i'r henuriaid wneuthur fel a'r fel,—pa fodd y maent yn teimlo? wel, meddant, mae y dyn hwn wedi ei neillduo, ac y mae wedi ein neillduo ninnau i ddwyn y cyfryw a'r cyfryw fesurau i weithrediad. Awn yn union at ein gwaith: nid yw yn gwestiwn gyda ni, pa un a wnawn y peth ai peidio: yr ydym wedi pleidleisio drosto, ac yr ydym yn foddlawn oll i'w gydnabod yn was i Dduw. Yna daw y deuddeg yn mlaen ar yr un egwyddor, ac henuriaid cynnadleddau a changenau, ac yn ol y sefyllfaoedd neillduol ag y maent ynddynt, rhaid iddynt gael eu cydnabod yn eu lle eu hunain; rhaid i'r eglwys gymmeryd eu harwain gan eu cyfar-

wyddiadau. Ond os bydd henuriad ddim yn gwneuthur yn iawn, a ydym i bleidleisio drosto? na, codwch eich dwylaw i'w dori allant os na edifarha. Dyma'r ffordd wyf am i chwi wneuthur â mi, ynghyd â'r brodyr Pratt a Richards, a phawb o honom; nid ydym am i chwi gynnal i fyny ddrygioni dan fantell rhywbeth arall: pan fyddo dynion yn gwneuthur yn iawn, yna mae dyled arnom i'w cynnal i fyny. Pa mor hir? wel, yr holl amser, hyd nes y byddont yn cael eu profi yn euog o ryw beth cyfeiliornus; na adewch i ddyn gwympo, o herwydd fod rhywun wedi sibrwd fel a'r fel; mynwch brawf, ac yna ymddyger tuag ato yn ol y rheolau; nid oes achos i mi eu hysbysu. Mae hyn yn ffurfio rhwymyn undeb. Mae yr Arglwydd yn dweyd wrth ei was, y prophwyd, Yr wyf eisieu cael y peth a'r peth wedi ei gyflawni; dos, ac hysbysa ef i henuriaid fy eglwys. Chwi ddeuddeg, dywedwch wrth rywrai ereill, gwnewch fel a'r fel, er lles ac iachawdwriaeth dyn; ac y mae llywyddion y cynnadleddau, &c., yn myned yn union at eu gwaith, ac yn dywedyd wrth ereill, gwnewch fel a'r fel: felly y ffurfir cadwyn berffaith-gyfan o undeb, gwybodaeth a gallu, ac y mae ysbryd yr Arglwydd yn trigo yn eu plith, ac y mae bendithion Duw yn dilyn y bobl hyny; a dyna paham yr ydym yn cael ein cyflwyno o'ch blaen o bryd i bryd. Mae y natur ddynol yn wan—y mae gweision Duw yn agored i gyfeilioni; a phan y byddont yn ymgynnull o flaen y miloedd o'i bobl Ef, beth wed'yn? Os byddant wedi gwneuthur rhywbeth ar gam, bydd i ysbryd Duw yn ei bobl ei nodi, fel y byddo yr eglwys yn cael ei chadw yn bur; pleidleiswch dros y da a'r gwirioneddol; a'r rhai a fyddoch yn pleidleisio drostynt, cynnaliwch i fyny â'ch gweddiau a'ch dylanwad, a pheidiwch dweyd, y mae rhyw beth da yn perthyn i hwn a hwn, ond ni ddywedwn ddim am ei ddrygioni; nid ydym yn ymofyn dim o'r fath hyn, os oes rhyw ddrygioni, dyger ef allan. Yr wyf yn gwneuthur y sylwadau hyn, fel pan fyddoch yn rhoi eich llais i gynnal rhyw berson, y byddwch yn gwneuthur hyny â'ch holl galon; ac yr wyf fi yn cynnyg fod y gymmanfa hon yn derbyn ac yn cynnal y Llywydd Brigham Young fel prif Lywydd eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf yn yr holl fyd. Eiliwyd y cynnyg, a chariwyd ef yn unfrydol.

Cynnygiodd yr Henuriad F. D. Richards fod y Llywyddion Heber C. Kimball a Willard Richards yn cael eu derbyn a'u

cynnal gan y gymmanfa fel ei gyngborwyr, yr hyn hefyd a eiliwyd ac a basiwyd yn unfrydol.

Y cynnygiadau canlynol a wnaed, a eiliwyd, ac a basiwyd yn unfrydol ar benau eu hunain.

Fod Orson Hyde i'w gynnal fel Llywydd ar y Deuddeg Apostol.

Fod Parley P. Pratt, Orson Pratt, Wilford Woodruff, John Taylor, George A. Smith, Amasa Lyman, Ezra T. Benson, Charles C. Rich, Lorenzo Snow, Erastus Snow, a F. D. Richards, i'w cynnal fel aelodau o Uchel Gynghor teithiol y Deuddeg Apostol.

Cynnygiodd F. D. Richards, Fod y gymmanfa nid yn unig yn ymdeimlo i gynnal yr Henuriad Orson Pratt fel Llywydd yr eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig, ond ein bod i gyflwyno iddo ein diolchgarwch mwyaf diffuant am y dull medrus ac effeithiol y dygodd yn mlaen achosion yr eglwys yn yr ynysoedd hyn. Nid yw ei lafur a'i wasanaeth wedi bod o'r radd gyffredin. Mae y cyfarwyddiadau sydd wedi deillio trwy ei wefusau, a thrwy ei bin ysgrifenu, wedi bod o'r fath gymmeriad ag i ddysgu athrawon, ac addasu henuriaid llywyddol i borthi eu praidd ac adeiladu eglwys Crist. Mae tymmor ei lywyddiaeth wedi bod yn wawr o gyfnod newydd ar y Saint yn Ewrop. Yn ystod ei weinidogaeth, y mae cylchrediad y *Millennial Star* wedi cynnyddu o ddeunaw cant ar hugain i dair mil ar hugain, yn bythefnosol. Ni fydd llai na thair mil o Saint wedi ymfudo o'r gororau hyn i'r wlad a apwyntiwyd gan Dduw er sefydlu Seion, trwy ei offeryngarwch, a dim llai nag un fil ar bymtheg fydd wedi cael eu bedyddio i'r eglwys yn y wlad hon. Y fath argoelion llwyddiannus sydd yn awr o flaen yr henuriaid a'r Saint yn y wlad yma. Y fath lawenydd a leinw fynwes yr Henuriad Pratt wrth ymadael â'r wlad hon, pan yr ystyrio y fath lwyddiant mawr sydd wedi coroni ei lafur. Cytuna pawb sydd yn gwerthfawrogi ei lafur i ddymuno i fendithion penaf yr Hollalluog Dduw ddisgyn ar ei ben ef, ei deulu anwyl, a phawb sydd yn berthynol iddo—fel y byddo ei enaid yn cael ei ddiwallu o ddaioni Duw tuag ato. Yr wyf yn cynnyg dangosiad o ddiolchgarwch i Dduw, ac hefyd i'r Henuriad Pratt am ei lafur cariadlawn i bobl yr ynysoedd hyn.

Eiliwyd y cynnyg gan yr Henuriad John Taylor, yr hwn a'i gosododd i bleidlais, ac a gariwyd yn unfrydol.

Yna dywedodd yr Henuriad Pratt, Nis gallaf lai na theimlo

yn ddiolchgar i chwi, ac i'r Duw Mawr am y mynegiad hwn o anwyldeb a chariad tuag ataf. Pan y daethum i'r wlad hon, daethum fel y dywedodd Paul wrth eglwys Corinth, trwy lawer o ofn a dychryn; teimlais y cyfrifoldeb ag oedd ynghylch cael ei osod arnaf—cyfrifoldeb nid fel eiddo llywodraethau gwladol, ond un anfeidrol fwy, i edrych ar ol eglwys Dduw, i edrych ar ol llwyddiant a chysur y Saint, i edrych ar ol lledaeniad gwaith Duw yn y wlad hon; teimlais fy ngwendid fy hun, a cheisiais lawer gan Dduw mewn gweddi daer am roddi i mi ddoethineb ei Ysbryd Glân; i roddi grâs i mi er fy nghynnorthwyo yn fy ngweinyddiadau, ac yn holl ddyledswyddau fy Llywyddiaeth yn y wlad hon; fel y gallwn roddi siampl dda o flaen y bobl, ar yr hon y gallwn edrych yn ol mewn blynyddau dyfodol gyda boddlonrwydd. Deallais nad oedd yn bosibl i mi trwy fy neall fy hun, neu trwy ddoethineb ddynol, i sefyll yn y swydd gyfrifol ag y gosodwyd fi ynddi, a gwneuthur cyfiawnder â gwaith y weinidogaeth. Ni theimlais duedd i ymddiried yn fy noethineb fy hun, ac ni wnaethum oddiar hyny hyd yn awr; oblegid nid oes doethineb y gall dyn ei chael yn naturiol ag a'i haddasa ddim hyd y nod i lanw swydd diacon yr eglwys; ac os na all dyn trwy ei ddoethineb naturiol ei hun lanw swydd diacon, pa fodd y gall efe lanw swydd uwch, heb ysbryd yr Arglwydd? Mae y teimladau hyn wedi bod yn fy meddiant mewn amseroedd sydd wedi myned heibio, ac y maent genyf hyd heddyw. Ac yr wyf yn teimlo yn ddiolchgar i Dduw, os wyf fi wedi bod yn offeryn yn ei law i lesâu y bobl yma, mai trwy ysbryd yr Arglwydd y cyflawnais hyny, ac nid o honof fy hun. Nid oeddwn wedi arfer ysgrifenu llawer yn flaenorol i'r amser y dechreuais fy llafur golygyddol yn y wlad hon; o ganlyniad, trwy ei fod yn rywbeth newydd i mi, teimlais fy anallu fy hun, a meddyliais os na roddai Duw gynnorthwy i mi, y buasai yn anmhosibl i mi ysgrifenu fel ag i lesâu y bobl. Yr wyf yn ddiolchgar i Dduw am ei ysbryd, ac yn gweddio y bydd iddo aros gyda mi, tra y byddwyf yn eich plith, fel y byddwyf yn alluog i ddangos esiampl i'r bobl ag a fydd yn gymmeradwy yn ngolwg Duw, ac yna ddychwelyd yn ol at fy mrodyr yn nhir Seion, gyda chydwybod ddirwystr, a mwynhau cymmeradwyaeth y Saint yma, a'r rhai hyny yn America. Dywedaf y waith hon ychydig eiriau ynghylch rhai o'r goruchwylion a ymddiriedwyd i'm gofal yn

y wlad hon; ni chaf, efallai, well cyfleusdra tra y byddwyf yn eich plith o osod pob peth o flaen y Saint, nag yn y Gymmanfa Gyffredinol hon. Dymunaf osod o'ch blaen chwi beth o'r fusness a ymdrechais gyflawni yn ol fy ngallu. Apwyntiwyd fi gan y Brif Lywyddiaeth yn Seion i gymmeryd gofal o'r eglwys, y gwaith o argraffu, ac ymfudiad y Saint; y rhai hyn oedd y tri gorchwyl neillduol a roddwyd i mi. Mor bell ag y mae'r gwaith o argraffu wedi myned, ymdrechais gadw golwg fanwl ar bob ysgrif a ddanfonwyd i'w chyhoeddi yn y *Star*, fel y byddai ein cyhoeddiad yn ddrych cywir o athrawiaeth iachus a gwybodaeth gyffredinol. Tra yr oeddwn i yn absennol o'r wlad hon ar ymweliad yn Council Bluffs, yr oedd y *Star* yn cael ei dwyn yn mlaen mewn modd galluog gan yr Henuriad Kelsey; ac y mae yr holl ddarnau a ollyngodd efe i mewn wedi derbyn fy nghymmeradwyaeth. Yr wyf wedi ymdrechu gwylio dros bob dernyn a ddanfonwyd i'r *Star*; dyna oedd y cyfarwyddyd a roddwyd i mi gan y Brif Lywyddiaeth. Mae y *Star* yn withddrych i'r holl fyd, ac i genedlaethau dyfodol i edrych arni; ac o ganlyniad, dylai fod yn ystorfa gwirionedd. Nid wyf yn gwybod i mi gyhoeddi dim ond ag sydd yn gwbl gywir; ond peth dynol yw cyfeiliorni! os wyf, o ganlyniad, wedi cyhoeddi cyfeiliornad, nid yw wedi bod yn fwriadol, eithr yn gyfeiliornad mewn barn; nid wyf fi yn gwybod, pa fodd bynag, fy mod wedi cyhoeddi dim ond sydd yn iawn, ond os gall rhyw frawd nodi allan rywbeth cyfeiliornus, ymdrechaf ei ddiwygio mewn cyhoeddiadau dyfodol. Yr wyf wedi cyhoeddi llawer o bamphletau yn y wlad hon, ac wedi eu gwerthu wrth y cyfanwerth, yr hyn oedd tua cheiniog yr un; mae hyny lawer yn rhatach na llawer o gyhoeddiadau ereill o'r un faintioli a chynnwysiad. Bydd gan y llyfrau, *Stars*, &c., ddylanwad mawr lle bynag yr el nt; ac yr ydym yn gobeithio y bydd y galwad am y *Star* yn y wlad hon yn mwyhau yn fawr, ac y bydd cannoedd o filoedd yn cael eu cylchdaenu gan y llywyddiaeth ddyfodol, o herwydd yn y ffordd hon y gellir cyhoeddi yn effeithiol air Duw trwy yr holl wlad. Gyda'r sylwadau hyn yr wyf yn diweddu fy nodiadau.

Cynnygiodd yr Henuriad J. Taylor fod y gymmanfa hon i gynnal yr Henuriad F. D. Richards, fel dilynydd i'r Lywydd Orson Pratt, yn Llywyddiaeth yr eglwys yn yr Ynysoedd Pryd-

einig; hefyd George B. Wallace a Levi Richards fel ei gynghorwyr. Eiliwyd, a chariwyd yn unfrydol.

Gwnaed dangosiad o goffâd anwylaidd ar ran ein brodyr sydd yn llafurio yn Ffrainc, Italy, Denmark, Iwerddon, a phob gwlad arall lle pregethir yr efengyl, gyda dymuniad taer-erfyngar am eu llwyddiant i ennill eneidiau i Grist.

[Yr oeddem yn bwriadu cyflwyno yr Henuriaid Phillips, Davis, a Pugh, llywyddiaeth yr un gynnadledd ar ddeg Gymreig, o flaen y Gymmanfa Gyffredinol, am ei phleidlais o ymddiried, ond y mae yn ddrwg genym i ddweyd i hyny gael ei anghofio: hysbyswn hwynt o'n hymddiried a'n brawdgarwch anwahanadwy tuag atynt yn ngweinidogaeth y cymmod, a chredwn fod yr holl ffyddloniaid yn eu caru felly mor bell ag y maent yn adnabyddus. —GOL. Y STAR.]

Penderfynwyd,—Fod y llywyddion cynnadleddol a ganlyn, a'r Henuriaid teithiol, yn cael eu rhyddhau oddiwrth eu llafur, ac yn cael caniatâd i ymfudo gyda'u teuluoedd i America; a dymunir ar y cynnadleddau ag y darfu iddynt hwy lywyddu a llafurio mor alluog ynddynt, i gynnorthwyo y dynion da hyn i ymgasglu i fynwes yr eglwys, yr hyn ni fyddai ond tâl gyfiawn am eu dysgeidiaeth werthfawr a'u llafur diwyd yn eu plith:— William Gibson, llywydd cynnadledd Manchester; Thomas Margetts, etto Llundain; Crandell Dunn, etto Edinburgh; James D. Ross, etto Staffordshire; James W. Cummings, etto Sheffield; George D. Watt, etto Preston; William Booth, etto Cheltenham; William Moss, etto Clitheroe; William Henshaw, henuriad teithiol yn sir Henffordd; Thomas Smith, etto yn Bedfordshire.

(*I'w barhau.*)

PRIODAS.

[Allan o'r "Athrawiaeth a'r Cyfammodau."]

YN unol ag arferiad pob cenedl wareiddiedig, rheoleiddir priodas gan gyfreithiau a seremoniau; o ganlyniad, credwn ni y dylai pob priodas yn eglwys Crist o Saint y Dyddiau Diweddaf, gael ei gweinyddu mewn cyfarfod cyhoeddus, neu wledd, wedi ei pharotoi i'r perwyl; ac y dylai y gweinyddiad gael ei gyflawni gan archoffeiriad llywyddol, archoffeiriad, esgob, henuriad, neu offeir-

iad, heb hyd y nod wahardd y personau a ddymunant ymbriodi, rhag ymbriodi trwy awdurdod arall. Ni chredwn fod yn iawn gwahardd aelodau o'r eglwys hon rhag priodi allan o'r eglwys, os mai eu penderfyniad yw gwneyd felly, eithr ystyrir personau o'r fath yn weiniaid yn ffydd ein Harglwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grist.

Dylai priodas gael ei gweinyddu gyda gweddi a diolchgarwch; ac yn y gweinyddiad, y personau sydd i gael eu priodi a safant yn ochrau eu gilydd, y dyn ar y llaw ddeheu, a'r fenyw ar yr aswy, ac a anerchir gan y gweinyddwr, megys ag y cyfarwyddir ef gan yr Ysbryd Santaidd; ac os na fydd gwrthwynebiadau cyfreithlawn, caiff ddweyd, gan alw pob un wrth ei enw, "Yr ydych chwi eich dau yn cytuno i fod yn gyfeillion i'ch gilydd, yn wr a gwraig, gan barchu iawnderau cyfreithlawn y cyflwr hwn; hyny yw, cadw eich hunain yn gwbl i'ch gilydd, ac oddiwrth bawb ereill, drwy eich bywyd." Ac ar ol iddynt hwy ateb, "Ydym," caiff eu cyhoeddi yn "wr a gwraig," yn enw yr Arglwydd Iesu Grist, a thrwy bwer cyfreithiau y wlad a'r awdurdod a fydd yn ei feddiant: "Bydded i Dduw ychwanegu ei fendithion a'ch cadw chwi i gyflawni eich cyfammodau o hyn allan a thros byth. Amen."

Dylai ysgrifenydd pob eglwys gadw coffadwriaeth o bob priodas a weinyddir yn ei gangen.

Dylai pob cytundeb cyfreithlawn priodas a wnaed cyn i berson gael ei fedyddio i'r eglwys hon, gael ei ystyried yn gyssegredig a'i gyflawni. Yn gymmaint â bod eglwys Crist wedi ei gwarthruddo fel o fod yn euog o'r trosedd o odineb ac aml-wreigiaeth, cyhoeddwn ein bod yn credu y dylai un dyn gael un wraig, ac un fenyw ond un gwr, oddieithr mewn achos o farwolaeth, pan y mae y naill a'r llall at eu rhyddid i briodi eilwaith. Nid yw yn iawn i berswadio gwraig i gymmeryd ei bedyddio yn groes i ewyllys ei gwr; ac nid yw yn gyfreithlawn i ddylanwadu arni i adael ei gwr. Mae pob plant yn rhwym wrth gyfraith i ufyddhau eu rhieni; ac y mae dylanwadu arnynt i gofleidio unrhyw ffydd grefyddol, neu gymmeryd eu bedyddio, neu adael eu rhieni, heb eu cydsyniad, yn anghyfreithlawn ac anghyfiawn. Credwn y bydd gwyr, rhieni, a meistri, y rhai sydd yn llywodraethu ar eu gwragedd, plant, a'u gweision, ac yn eu rhwystro rhag cofleidio y gwirionedd, i fod yn atebol am y pechod hwnw.

LLYTHYR ODDIWRTH Y BRIF-LYWYDDIAETH AT ORSON HYDE.

Dinas y Llyn Halen Fawr, Gorph. 28, 1850.

Anwyl Frawd Orson Hyde,—Gan y dysgwylir i'r mail gychwyn boreu fory, er ein bod mewn llawn busnes, cymmerwn y cyfleusdra hwn i ateb eich gohebiaeth atom trwy Thos. Williams, yr hwn a gyrhaeddodd yma yn ddiangol ar y 7fed o Fehefin; ac, er fod ein dinas wedi ei gorlenwi gan ymfudwyr newynog oddiar yr 20fed o Fai, nid oeddem wedi derbyn un wybodaeth uniongyrchol, nac hyd y nod newyddiadur, o'r Taleithiau, hyd nes i'r mail gyrhaedd.

Mae yr ymfudwyr wedi heidio i mewn yma gyda'r fath liosogrwydd, fel ag y maent wedi codi pris yr ymborth yn uchel iawn. Gwerthai blawd am ddolar y pwys, yr hyn oedd yn ddigon i annog rhai o'n gwerthwyr i werthu eu tamaid diweddaf, a bod heb ddim. Mae y cynauaf wedi dechreu oddiar y 4ydd o Orphenaf, ac wedi parhau hyd yn bresennol. Cafodd rhai o'r cnydau cynharaf o wenith eu niweidio gan rew, pan yn dechreu ymagor. Oddiar y cynauaf mae'r blawd yn gwerthu am 23 o ddolars y cant. Yr oedd cyflawnder mawr o ŷd wedi ei hau yn yr hydref a'r gwanwyn diweddaf. Mae y rhan fwyaf o'r yd a hauwyd yn yr hydref wedi dwyn cnwd rhagorol, ac y mae cnwd y gwanwyn yn edrych yn neillduol o dda. O herwydd y cyflawnder mawr o eira ar y mynyddoedd, y mae llawer o'n hafonydd wedi llifo dros eu glanau, gan achosi cryn niwed i'r cnydau, &c. Yr oedd yr Iorddonen amrywiol droedfeddi yn uwch nag y gwelwyd hi erioed o'r blaen, a dinystriodd gyfran fawr o'r cnydau islaw y bont. Hysbysir fod y cnydau yn swyddi Weber, Utah, a Toule, yn rhagorol. Mae y brawd Morley, yr hwn a ymwelodd â ni yn ddiweddar o San Pete, yn rhoddi i ni hanesion gobeithiol iawn am gynauaf mawr. Yr oedd ein gwyl-gadwad o'r 24ain wedi ei attendio yn dda ac yn dra dyddorol, hanes yr hwn a gewch yn y "Deseret News."* Mae yn amser o iechyd ac heddwch cyffredinol yn mhlith y Saint, a digon o waith caled, fel ag y mae pob un wedi bod mor ddiwyd nes methu braidd â chael amser i fwyta neu gysgu. Yr ydych chwi yn siarad am y brys a'r ffwdan yn Kanesville; ond pe bydd-

* Y "Deseret News" sydd bapyr pedwar plyg, yn cael ei gyhoeddi yn wythnosol, dan olygiaeth Willard Richards, pris pum dolar y flwyddyn.

ach chwi yma i weled, teimlo, a dirnad y beichiau, y llafur, a'r cyfrifoldeb, sydd bob dydd, awr, a mynyd, yn trolian, pentyru, treiglo, a tharanu arnom, deuech o leiaf i'r penderfyniad nad oes perygl i ni gael y gymmalwst trwy segurdod, neu ormod o ddifyrwch. * * * * Yr ydym ni yn nwylaw ein Tad Nefol, Duw Abraham a Joseph, yr hwn a'n harweiniodd i'r tir hwn; yr hwn a ymborthodd y saint tlodion â sofl-ieir ar y gwastad-diroedd; yr hwn a roddodd nerth i'w fobl lafurio heb fara; yr hwn a ddanfonodd wylanod y dyfnder fel achubwyr i gadw (trwy ddyfetha y cricied) y gwenith euraidd yn fara i'w bobl; a'r hwn sydd wedi cadw ei saint rhag llid eu gelynion. Efe yw ein Tad a'n Hamddiffynwr; yr ydym yn byw yn ei oleuni, yn cael ein harwain gan ei ddoethineb, ein hamddiffyn gan ei gysgod, a'n cynnal gan ei allu. * * * * * Mae ein gweithiau cyhoeddus fel ar sefyll o eisieu defnyddiau, a gweithwyr; nid yw ein cynghor-dy wedi ei gwpla etto. Yr ydym wedi adeiladu siop fawr ar Ysgwar y Deml at wneuthur y gof-waith tuag at y gweithiau cyhoeddus; ar ol ei gorphen, gesyd o fewn ein cyrhaedd le tuag at wneuthur pob peth angenrheidiol at adeiladu y Deml. Gorfu i ni gyfnewid a gwella peth ar y Bowery, a buom yn analluog hyd yn hyn i gael ein hystordy yn barod at yr yd, ymborth, &c. * * * Yr ydym yn cyfarfod bob dydd Sadwrn, yn nghwmpeini y brodyr P. P. Pratt, E. T. Benson, George A. Smith, a Thomas Bullock, mewn ystafell bwrpasol, ac yn dyrchafu ein calonau at y Goruchaf mewn gweddi am lwyddiant Israel, pan yr ydych chwi bob amser, ynghyd â'r Saint yn Pottawattamie, yn cael eich coffa. Ein taer ddymuniad yw eich llwyddiant, a llwyddiant yr holl bobl sydd gyda chwi.

Parhawn, eich brodyr yn efengyl yr amynedd,

Brigham Young,
Heber C. Kimball,
Willard Richards.

SWYDDOGION GWLADOL TIRIOGAETH UTAH.

Mae llythyr oddiwrth y brawd John M. Bernhisel, o Ddinas Washington, dyddiedig Hydref 3, 1850, at E. Snow, Ysw., yr hwn lythyr a welir yn y *Star*, yn hysbysu pa swyddogion sydd wedi eu dewis i weinyddu yn llywodraeth Utah; ac enwir hwynt

fel y canlyn:—Llywodraethwr—Brigham Young; Ysgrifenydd—B. D. Harris, o Vermont; Prif Farnwr—Joseph Buffington, o Pennsylvania; Barnwyr cynnorthwyol—Perry E. Brocchus, o Alabama, a Zerubbabel Snow, o Ohio; Cyfreithiwr yr U. D.—Seth M. Blair, o Utah; Marshal yr U. D.—Joseph L. Heywood, o Utah. Mae Congress wedi apwyntio y brawd John M. Bernhisel i brynu gwerth 5000 o ddolars o lyfrau at wasanaeth y llywodraeth yn Utah. Dywedir fod pedwar, allan o'r saith boneddig, yn Saint y Dyddiau Diweddaf.

PREGETHU YN Y DYFFRYN.

[Allan o'r "Deseret News."]

Ar ddydd Sul, y 14eg o Orphenaf, yr oedd y Bowery wedi ei orlenwi gan Saint ac ymfudwyr, y rhai a wrandawsant yn astud ar ddarlith gan yr Henuriad Samuel D. Richards ar egwyddorion cyntaf yr efengyl.

Yna y Llywydd H. C. Kimball a ddygodd dystiolaeth o wirionedd sylwadau ei frawd; yna dywedodd mai pobl ddiwyd, onest, a rhinweddol yw y bobl hyn, ac yn ewyllysio cadw gorchymynion Duw. Yr ydym oll yn gweithio yma, offeiriaid a phobl; ac y mae yn dda ac yn hyfryd genym i weled ein cyfeillion o'r Unol Daleithiau. Oni buasai offeiriaid y dyddiau hyn, buasech chwi oll yn Formoniaid y fynyd hon, ac nid wyf am i chwi fy meio am ddweyd hyn wrthych.

Cyfododd y Llywydd Brigham Young, a dywedodd: Nid oes genyf ond ychydig o fynydau i dreulio, ac yr wyf am bregethu amrywiol o bethau mewn ymadroddion byr. Mae pawb dynion â thuedd i fod yn grefyddol, pa un a ydynt yn gwybod hyny ai peidio: y mae pawb yn dueddol i barchu ac addoli rhywbeth, er eu bod yn annefosiynol ac anghrefyddol. Yr ydym yn treio ymarfer â chrefydd, ond nid ydym yn berffaith, ac etto gallwn ddweyd, y mae llawer mor berffaith ag y gallant fod yn mhlith pob enwad, nid yn unig gyda'r Protestaniaid a'r Pabyddion, ond gyda'r paganiaid a'r eilun-addolwyr hefyd; y maent hwy yn gwneyd y goreu yn ol fel ag y maent yn gwybod, ac y mae hyny yn eu gwneyd mor berffaith yn eu cylch hwy, ag ydyw Duw yn ei gylch yntau.

Pe buasai y gyfraith heb ddyfod at Saul o Tarsus, ni fuasai

pechod yn adnewyddu ynddo; felly, pan fyddo goleuni yn dyfod, y mae heresi, gau egwyddorion, a phob peth arall, yn cael eu hamlygu. Pan fyddo dyn yn gwrthod y drwg, ac yn gwneuthur yn iawn y gweddill o'i fywyd, caiff ei fendithio a'i arddel gan yr Arglwydd.

Yr wyf am ddweyd wrth bob dyn, y mae Ffurf lywodraeth yr Unol Daleithiau, fel ag y cyfansoddwyd hi gan ein tadau, wedi ei harfaethu, ei dadguddio, a'i gosod yn eu calonau gan yr Hollalluog, yr hwn sydd yn eistedd ar ei orsedd yn nghanol y nefoedd; er yn anwybodus iddynt hwy, cafodd ei threfnu trwy ddadguddiadau Iesu Grist; a dywedaf wrthych, yn enw Iesu Grist, y mae cystal ag y dymunwn iddi fod byth.

Y peth nesaf yw, yr wyf yn beiddio codi fy llais yn erbyn drygioni mewn lleoedd uchel; ac os bydd i'r Llywydd, y Senedd, neu Dy y Cynnrychiolwyr weithredu yn ddrwg, dywedaf wrthynt am eu pechodau, fel ag y dywedwn wrth yr aur-gloddiwr tlodaf sydd yn myned a'i sypyn ar ei gefn; o herwydd byddwch sicr, yn y dyddiau diweddaf rhaid i droseddiadau ddyfod, ond gwae y sawl trwy ba rai y deuant.

Dywedaf wrthych chwi, perchwch y cyfreithiau hyn; nid oes un gyfraith yn yr Unol Daleithiau, neu yn y Ffurf-lywodraeth, nad wyf fi yn barod i'w hanrhydeddu; ac yr wyf yn tystio yn ngwyddfod Duw, a'r holl santaidd angylion, a phob dyn da, ac hyd y nod cythreuliaid uffern, nad wyf fi erioed wedi troseddu un o honynt. Pe buasai y Llywodraethwr Boggs heb orchymyn y meinteioedd allan, buasem ni wedi chwipio yr holl derfysglu a ddaeth i'n herbyn; etto, pe buasai yr hen Boggs, druan, ei hunan yn dod yma, ymborthwn ef, llettywn ef dros y nos, a chynnorthwywn ef ar ei ffordd.

Yr wyf yn gweled gwerin fawr yma, ac yn awr yr wyf yn dweyd y dangoswn ni y bydd genym yr ysgolion goreu, a'r lenyddiaeth oreu ar y ddaear; ac hyd y nod wed'yn bydd i ni wneyd diwygiadau.

Yr wyf yn dweyd wrthych chwi, ffermwyr, cadwch eich gwenith, canys yr wyf yn rhagweled os na fyddwch yn ofalus, y bydd newyn wrth eich sodlau; cadwch eich llafur, rhag i chwi ddyoddef; diogelwch pob cnewyllyn, ac os byddwn ddoeth, fe fydd genym ddigon. Os bydd ar ddyn eisieu modd i fyned yn mlaen ar ei daith, gweithied; a bydd hyny yn llesoli y naill a'r llall. Os

bydd i rywun gymmeryd ceffylau ymfudwyr i'r Cae Mawr am 50 cent y dydd, bydd iddo edifarhau; oblegid yr wyf yn dweyd y CAIFF y llafur ei gadw; a chwithau felinwyr, nid oes hawl genych i werthu eich blawd i'r ymfudwyr, i borthi ceffylau a mulod, ac amddifadu y bobl hyn o'u bara. Beth! gwerthu bara i'r dyn sydd yn myned i ennill ei gant a hanner o ddolars y dydd, am yr un bris ag y gwnewch i'r gweithiwr tlawd sydd yn gweithio yn galed yma am ddolar y dydd? Dywedaf wrth y dynion sydd yn myned i ymofyn aur i wneyd delwau euraidd, gwnewch i'r duwiau euraidd sydd genych yn eich pwlpudau i dalu am eich blawd.

Yr ydych chwi sydd yn byw yma, yn gwybod yn well. A ydych chwi wedi anghofio i ddau o'ch brodyr farw trwy fwyta llysiau gwenwynllyd, pan na allent gael tamaid o fara i fwyta? Yr ydym o hyd yn dweyd wrth yr ymfudwyr, nad ydym yn alluog i'w cynnorthwyo; nac ymddibynwch ar y sefydliad hwn am eich lluniaeth; nis gallwn wneyd y lle hwn yn ardd Eden mewn blwyddyn neu ddwy. Yr wyf yn dweyd wrth bob dyn, pan fyddoch yn ysgrifenu at eich cyfeillion, dywedwch wrthynt am ddwyn eu lluniaeth ganddynt, a pheidio ymddibynu ar y lle hwn am fara. Hysbysir ni gan lawer o'r ymfudwyr fod A. W. Babbitt wedi dweyd wrthynt, y gallent gael ymborth yma, yr hyn nid yw wirionedd; canys dywedwyd wrth Almon W. Babbitt NAS gallem ddiwallu yr ymfudwyr ag ymborth—ddarfod i ni ranu y bara ag oedd genym ar gyfer ein teuluoedd ein hunain, y flwyddyn ddiweddaf, iddynt hwy, er eu cadw yn fyw; a bydd raid i ni wneuthur felly y flwyddyn hon etto. Ac yr ydym yn cyhoeddi wrth yr holl deithwyr, pan fyddom ni yn alluog i'w cynnorthwyo, ac y gallant hwythau ymddibynu ar y lle hwn am ymborth, y gwnawn eu hysbysu o hyny; ac yna gallant fod yn sicr o'u hymborth, ac nid cael eu siomi, fel y ca llawer y tymmor hwn.

Pan fyddo dyeithr yn dyfod yma, dywedwch wrtho pa le y gall ei anifeiliaid adgyfnerthu; ac os na roddwch gynghor da i ddyeithriaid, nid ydych yn addas i fod gyda phobl dda.

Ni ychwanegaf ragor—bydded i fendith Duw orphwys arnoch oll. Amen.

[Allan o'r "Deseret News" am Orph. 29, 1850.]

Yr oedd y Bowery wedi ei orlenwi y Sabboth diweddaf, a llawer o ddyeithriaid yn bresennol. Anerchwyd y gynnulleidfa yn y

boreu gan y Parch. G. B. Day, o Shermon, Swydd St. Joseph, Michigan, ar er ffordd i'r mwngloddiau. Nid oeddem yn bresennol nes tua'r diwedd, ond deallasom iddo lefaru yn dda. Mae Mr. Day mewn iechyd ac ysbrydoedd da. Canlynwyd ef gan yr Henuriad P. P. Pratt â darlith ddyddorawl. Yn y prydnawn gweinyddwyd y sacrament gan yr esgobion, tra y llefarai yr Henuriad George A. Smith.

Ar ol hyny gwnaeth y Llywydd Brigham Young rai sylwadau i'r rhai hyny na chlywsant dystiolaeth erioed oddiwrth un o Saint y Dyddiau Diweddaf,—crynodeb o'r hyn sydd fel y canlyn:—

"Oni buasai y gorchudd o dywyllwch sydd dros wyneb y ddaear, a bod dyn wedi syrthio o'r gogoniant a fwynhaai unwaith, byddai pawb yn byw mewn goleuni dadguddiad: dyfodiad pechod i'r byd sydd wedi achosi yr holl dywyllwch hyn, ac yn ei wneyd yn anghenrheidiol i'r Arglwydd lefaru o'r nefoedd, danfon angylion i gyfrinachu â dynion, ac achosi ei weision i dystiolaethu am bethau Duw.

"Mae sain yr efengyl yn dychrynu y pregethwr dynol yn ei bwlpud, y cyfreithiwr wrth ei ddesc, y ffermwr wrth ei aradr, a'r crefftwr wrth ei gelfyddyd.

"A ellwch chwi wahaniaethu rhwng gwirionedd a drygioni? A ydyw gallu yr Ysbryd Glân genych? Os ydyw, nid oes achos i chwi ofni holl dwyll daear nac uffern.

"Pe byddai rhywun yn gofyn i bregethwyr sectaraidd yr oes, pa le mae Duw yn byw, pa fodd mae yn edrych, neu pa fodd yr ymddangosa ei balas, a allent hwy ateb y cwestiwn yn gywir? Na, ni allent! A oes llygad gan Dduw? Eu hateb fyddai, y mae efe oll yn llygad, oll yn glust, oll yn enau, oll yn ddwylaw, oll yn draed. Cruglwyth o ffolineb yw hyn i mi. A gaf fi ddweyd wrthych pa le mae Duw yn byw? Lle ei breswylfod yw canol ei deyrnasoedd. Nid yw y byd hwn ond brychyn yn ei deyrnas; ond yn un lled ddu. Nid oes i ni ond un Duw, yr hwn yw Tad ein Harglwydd Iesu Grist, ac efe yw ein brawd henaf, a'r etifedd i'r deyrnas hon, wedi iddi gael ei phuro a'i nefoleiddio. Dywedwch wrthynt, mai plant Tad ein Harglwydd Iesu Grist ydym ni. Onid yw yr Ysgrythyrau yn ein hysbysu i'r Iesu ddweyd, mae efe yw Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, a Thad ein hysbrydoedd ni? Mae ysbryd mewn dyn, ac ysbrydoliad yr Hollalluog

sydd yn rhoddi dealltwriaeth iddo! Mae ein Tad ni yn byw yn nghanol ei deyrnasoedd, a dywedа yr Iesu wrthym am beidio galw neb ar y ddaear yn dad, oblegid fod genym un yn y nefoedd. Mae yn hysbys i chwi, meddai efe wrth Mair, mai 'Efe yw fy Nhad i a'ch Tad chwithau, fy Nuw i a'ch Duw chwithau!' Mae yr Arglwydd wedi ein gwneyd megys y dylem fod, ac wedi parotoi pob peth i'n dwyn yn ol i'w bresennoldeb.

"Deg mlynedd yn ol, yr oedd gwaith Joseph Smith yn cloddio am aur, a derbyn dadguddiadau, yn cael ei alw yn heresi; ac yn wir aeth yn fradwriaeth; a lladdwyd ef gan y bobl am hyny: ac yn awr gwelaf gannoedd o foneddigion parchedig yn myned i gloddio am aur. Yr wyf yn dirmygu dyn na chloddio am aur; mae yn ddyn diog, ac yn bwriadu byw ar gefnau ereill. Na feddyliwch fy mod yn eich beio; yr oll sydd genyf i ddweyd yw, eich bod yn dilyn ol yr 'hen Joe Smith,' ac yn brysio i gloddio am aur; mae yn rywbeth difyr a hynod i mi.

"Yr ydym ni wedi ein gyru yma, ac wedi codi dau gnwd. ac y mae cannoedd o ymfudwyr yn dyfod yma yn awr yn amddifad: dywedaf wrthych chwi, Saint y Dyddiau Diweddaf, na adewch i neb fyned yn newynog oddiwrth eich drysau; rhanwch â hwynt, ac ymddiriedwch yn Nuw am ychwaneg; a'r sawl sydd yn meddu ysbryd dynol, a gyflwynant i ni eu bendithion. Ymddygwch tuag at bob dyn yn dirion, ac yn neillduol, os bydd modd, cynnorthwywch hwynt ar eu taith. Ymfudwyr, na adewch eich hysbrydoedd i fyned lawr; a chywilydd fo i'r drws hwnw a ollynga ddyn ymaith yn newynog. Foneddigion, nis gallwn roddi llawer i chwi am eich gwaith hyd nes elo'r cynauaf heibio; ar ol hyny gallwn ddiwallu eich angheurheidiau. Cynnorthwywch ni, gyfeillion, i gasglu ein cynauaf, ac yna gellwch gael yr hyn sydd arnoch eisieu, a myned wed'yn i gasglu cyfoeth. Mae un dosparth o bobl, y rhai a wyddant am y gamdriniaeth a gawsom ni, yn dyfod dan grynu at ddrysau fy mrodyr, gan deimlo y gallent roddi unpeth am gwpanaid o wlybwr twymn. Ddyeithriaid, meddaf, dewch yn mlaen! ac os bydd rhywrai yn newynog, ymborther hwynt, ac yna elent at y rhai sydd yn gwerthu; a bydded i'r Arglwydd eich bendithio chwi, frodyr. Amen."

[Dyna fel y mae'r Saint yn treulio eu Sabbothau yn y Dyffryn; a gwyn fyd na chaem ninnau, a miloedd ereill, weled y dydd y byddwn yn ei plith.—Gol.]

CYMMANFA GYFFREDINOL

EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, YN MHRYDAIN FAWR A GWLEDYDD CYFAGOS,

A gynnaliwyd yn y Carpenters' Hall, Manchester, ar ddydd Sadwrn a dydd Sul, y 5med a'r 6fed o Hydref, 1850.

[PARHAD O DUD. 303.]

YNA cymmeradwywyd y penderfyniadau canlynol:—

Fod yr Henuriad Eli B. Kelsey i ddilyn yr Henuriad Margetts yn Nghynnadledd Llundain.

Fod yr Henuriad Cyrus H. Wheelock i ddilyn yr Henuriad Gibson yn llywyddiaeth Cynnadledd Manchester.

Fod yr Henuriad Lewis Robbins i ddilyn yr Henuriad Cummings yn llywyddiaeth Cynnadledd Sheffield.

Fod yr Henuriad James Marsden i ddilyn yr Henuriad Dunn yn llywyddiaeth Cynnadledd Edinburgh.

Fod yr Henuriad James Bell i ddilyn yr Henuriad Ross, yn llywyddiaeth Cynnadledd Staffordshire.

Fod yr Henuriad Joseph W. Johnson i ddilyn yr Henuriad Watt yn llywyddiaeth Cynnadledd Preston.

Fod yr Henuriad Isaac C. Haight i ddilyn yr Henuriad Booth, yn llywyddiaeth Cynnadledd Cheltenham.

Fod yr Henuriad Jesse W. Crosby i ddilyn yr Henuriad Kelsey yn llywyddiaeth Cynnadledd Warwickshire.

Fod yr Henuriad Haden W. Church i ddilyn yr Henuriad Wheelock yn llywyddiaeth Cynnadledd Herefordshire.

Fod yr Henuriad Jacob Gates i ddilyn yr Henuriad Robbins yn llywyddiaeth Cynnadleddau Leicestershire a Derbyshire.

Fod yr Henuriad Robert Menzies i ddilyn yr Henuriad Marsden yn llywyddiaeth Cynnadledd Bradford.

Fod yr Henuriaid canlynol i barhau llywyddu dros eu gwahanol Gynnadleddau:—James H. Flanigan dros Birmingham, Joseph Clements dros Glasgow, George Halliday dros y South, John Spiers dros Bedfordshire, Thomas Smith dros Norwich, Hugh Findlay dros Hull, John Lyon dros Worcestershire, James Mc. Naughton dros y Channel Islands, William C. Dunbar dros Southampton, George Kendall dros Dorsetshire, Glaud Rodger dros Liverpool, Lorin Babbitt dros Lincolnshire, John S. Higbee dros Newcastle-on-tyne, a John Kelly dros Isle of Man.

Fod cangenau Carlisle, Dalston, Annan, Alstone, a Brampton, i'w tynu o Gynnadledd Newcastle upon Tyne, ac i gyfansoddi cynnadledd eu hunain o'r enw Cynnadledd Carlisle, a bod yr Henuriad Appleton Harmon i'w llywyddu.

Fod cangenau Shrewsbury, Asterley, Llanymanach, Pool Quay, Montgomery, a Lightwoodgreen, i'w tynu o Gynnadledd Liverpool, ac i gyfansoddi cynnadledd eu hunain o'r enw Cynnadledd Shropshire, a bod Joseph W. Young i'w llywyddu.

Fod caugenau Whitechurch, Market Drayton, a Prees, i'w tynu o Gynnadledd Staffordshire, a'u huno â Shropshire.

Fod cangen Newtown i'w thynu o'r llywyddiaeth Gymreig, a'i huno â Chynnadledd Shropshire.

Fod cangen Southport i'w thynu o Gynnadledd Preston, a'i huno â Liverpool.

Fod yr ychydig aelodau yn yr Wyddgrug i'w tynu o Gynnadledd Liverpool, a'u huno â sir Fflint, dan y llywyddiaeth Gymreig.

Fod y Saint yn Newport, Stafford, a'r gymmydogaeth, i'w tynu o Gynnadledd Staffordshire, a'u huno â Birmingham.

Fod cangen Great Grimsby i'w thynu o Gynnadledd Bradford, a'i huno ag Hull.

Fod cangenau Ledbury, Keyson Street, Old Storage, Pippin Hill, Ridgway Cross, a Froomes Hill, i'w tynu o Gynnadledd Herefordshire, a'u huno ag Worcestershire.

Fod caugenau Portsmouth a Gosport i'w tynu o Gynnadledd Llundain, a'u huno â Southampton.

Fod y Saint yn Salisbury i'w tynu o Gynnadledd y South, a'u huno â Southampton.

Fod y cangenau a gyfansoddant Gynnadledd Clitheroe yn bresennol i'w huno â Chynnadledd Preston, pan yr ymadawo yr Henuriad Moss i America.

Fod yr Henuriaid Moses Clawson a David Smith i lafurio yn Nghynnadledd Dorsetshire, dan gyfarwyddyd yr Henuriad Kendall.

Fod yr Henuriad Kelly, o Galloway, i lafurio yn Nghynnadledd Worcestershire, dan gyfarwyddyd yr Henuriad Lyon, a'i fod yn cael ei awdurdodi i apwyntio rhyw henuriad neu offeiriad i ofalu am y Saint yn Galloway.

Fod yr Henuriad Claudius V. Spencer i lafurio yn Nghynnadleddau Leicestershire a Derbyshire, dan gyfarwyddyd yr Henuriad Gates.

Fod yr Henuriad Burton i'w ryddhau o Gynnadledd Lincolnshire, a'i apwyntio i lafurio yn Nghynnadledd Edinburgh, am yr amser presennol, dan gyfarwyddyd yr Henuriad Dunn.

Fod yr Henuriad Job Smith i'w ryddhau o Gynnadledd Norwich, a'i apwyntio i lafurio yn Nghynnadledd Bedfordshire, dan gyfarwyddyd yr Henuriad Spiers.

Fod yr Henuriad Gilbert Clements i lywyddu dros yr eglwys yn Belfast a'r cylchoedd, a'i fod yn cael caniatâd i alw y brawd Dennison i'w gynnorthwyo, ac ereill os bydd eisieu.

Fod yr Henuriad E. Sutherland i lywyddu dros yr eglwys yn Dublin a'r cylchoedd.

Fod yr Henuriaid G. B. Wallace a Levi Richards i'w derbyn fel Henuriaid teithiol, dan gyfarwyddyd y Llywyddiaeth yn y wlad hon.

Yr Henuriad F. D. Richards: Buasai yn well o lawer genyf fi i glywed yr Henuriad Pratt yn rhoddi y ddysgeidiaeth ag wyf

ynghylch ei chyflwyno, na'i rhoddi fy hunan. Yr wyf yn eithaf ymwybodol fod llawer yn ymddibynu ar y ddysgeidiaeth a roddir i ddysgawdwyr. Mae llawer yn ymddibynu ar ddoethineb, diwydrwydd, a ffyddlondeb Henuriaid llywyddol cynnadleddau a changenau, ynghylch cyflawni gwaith yr Arglwydd. Mae eich cyfarwyddiadau a'ch esiamplau yn effeithio ar y bobl; ac o herwydd hyn mae o'r pwys mwyaf eu bod yn cydgordio â gair Duw, a than arweiniad Ysbryd Duw, fel y byddont yn cael mynediad rhwydd i galonau y Saint, ac i fwyhau eu rhagoroldeb yn ngolwg Duw a'i santaidd angylion. Dylech chwi sydd megys goleuadau y bobl fod yn ddiwyd i adlewyrchu yn wirioneddol a ffyddlawn bob egwyddor o athrawiaeth, a phob dysgeidiaeth arall a roddir i chwi o bryd i bryd gan y rhai a benodwyd i'ch llywyddu yn yr Arglwydd. Nid all un dyn fod yn bresennol yn mhob man i gyfranu gair Duw; eithr danfona efe yr hyn a dderbynia at y bobl trwy ereill; os bydd y rhai a ddanfona efe allan yn meddu yr un ysbryd, ac megys yr Arglwydd Iesu Grist, nid yn gwneuthur eu hewyllys eu hunain, ond ewyllys yr Hwn a'u danfonodd, yna y rhai y danfonir hwynt atynt a dderbyniant yr un ddysgeidiaeth, a gyfranogant o'r un ysbryd, ac a gytunant â'u gilydd i gario unrhyw fesur i weithrediad er dwyn yn mlaen waith yr Arglwydd. Yn hyn y mae gallu Duw yn cael ei amlygu i'r byd trwy ei bobl, trwy eu hundeb ffydd, a'u cydweithrediad, a thrwy eu bod oll yn cael eu harwain gan yr Ysbryd Glân i ofalu am yr un pethau. Un ran o'r gwaith mawr a ymddiriedwyd i ni yw ymfudo y Saint i Seion; ac wrth gyflawni hyn mae y llywyddiaeth yn Liverpool wedi cwrddid â llawer o anhawsderau. Mae cyfarwyddiadau i'r Saint pa fodd i barotoi eu hunain er ymfudo, wedi eu rhoddi lawer gwaith yn y *Star*, yn y modd mwyaf dealladwy; ond er hyny, y mae llythyrau yn dyfod yno yn ddyddiol, yn ymofyn am y cyfarwyddiadau ag sydd wedi eu cyhoeddi mor eglur ac mor aml; ac y mae ateb y cyfryw yn achosi coll amser a llafur mawr i'r swyddfa. Os gwna yr Henuriaid gymmeryd arnynt i gyhoeddi a chario allan y cyfarwyddiadau a gynnwysa y *Star*, ar y pwnc hwn a phob pwnc arall, arbeda lawer o waith, llawer o anesmwythder, a llawer o gost i'r Saint, yn gystal ag i ni ein hunain. Y mae llawer o resymau yn dangos y dylai y cyfarwyddiadau a roddir yn y *Star* ar bob pwnc, gael eu hadrodd yn fynych yn nghyfarfodydd y bobl, yn

nghynnulleidfaoedd cyhoeddus y Saint, ac yn nghynghor yr Offeiriadaeth. Un rheswm yw, fod rhai o'r Saint yn annysgedig, ac efallai yn analluog i ddarllen dim, fod llawer yn byw yn mhyllau y ddaear, o un pen yr wythnos i'r llall, a theimlwn yn ein calonau i dosturio wrthynt yn eu sefyllfa gaethiwus; mae llawer sydd yn medru darllen yn dueddol i anghofio yr hyn a ddarllenasant, trwy fod eu meddyliau yn cael eu terfysgu yn aml gan ofalon y byd, yr hyn sydd yn mogi y gair; o ganlyniad, dylai eu meddyliau yn achlysurol gael eu symbylu i gofio. Rheswm arall yw; pan fyddo pobl yn dyfod i mewn i'r eglwys, yn derbyn o ysbryd y gwaith, ac yn dyfod yn wybodus o'n ffordd o weithredu, os bydd ganddynt fodd y maent yn ymgasglu allan; ac y mae aelodau newydd yn cael eu hychwanegu at yr eglwys yn ddyddiol, ag nad ydynt wedi darllen y *Stars*, ac wrth gwrs yn gwybod dim am y cyfarwyddiadau a gyhoeddwyd ynddynt; o ganlyniad, os na fydd yr henuriaid yn eu dysgu ynghylch y pethau hyn, arosant yn anwybodus am danynt, hyd nes y dymunant ymfudo, yna gwnant ymholiad yn y swyddfa, yn rhy fynych, yn lle myned at eu llywydd priodol. Mae sefyllfa anwybodus yr eglwysi, trwy ein bod yn danfon ymaith y rhai mwyaf dysgedig yn nghynghorion a chyfarwyddiadau yr eglwys; ac hefyd y mae ymadawiad y llywyddion cynnadleddol addasaf at y gwaith, llefydd pa rai yn aml a lenwir gan rai llai profiadol ac yn anwybodus o'r cyfarwyddiadau a gyhoeddwyd yn flaenorol,—yn ei wneuthur yn beth anghenrheidiol i lywyddion cynnadleddau a changenau i wneyd eu hunain yn gwbl hysbys o'r holl epistolau a'r cyfarwyddiadau a gyhoeddwyd o bryd i bryd gan y Llywyddiaeth yn y wlad hon, a'r rhai hyny hefyd a gyhoeddwyd gan y Brif-Lywyddiaeth. Frodyr, y mae'r pethau hyn yn anghenrheidiol, fel y gallom gydweithredu yn effeithiol i adeiladu Seion; o herwydd os na ellir danfon allan gyfarwydd-iadau, a gweithredu wrthynt yn ddioed, ni ellir cyflawni mesurau teyrnas Dduw. Y mae un sylwad ar y pwnc o ymfudiad, yn deilwng o sylw neillduol; h. y., pan fyddo y rhybydd lythyron argraffedig yn cael eu danfon o'r swyddfa, er hysbysu personau pa bryd y bydd y llong yn hwylio, os methant fyned yn y llong hono, a danfon ateb uniongyrchol i'r perwyl hwnw, trosglwyddir eu rhagdaloedd fel ag y gallant fyned mewn rhyw long arall ar ol hyny; ond os danfonant hwy air i ddweyd eu bod yn myned,

ac yn methu, taflant ni yn agored i golled mawr, heblaw y byddant eu hunain yn fforffetu eu rhagdaloedd. Pan oedd y "James Pennell" yn hwylio ar yr ail o'r mis presennol, yr oedd amryw leoedd yn wag, y rhai a allent fod yn llawn yr un cystal, pe buasai y personau a fethasant ddyfod yn danfon gair i ni pan dderbyniasant eu llythyron rhybydd nas gallent ddyfod. Yr oedd llawer yn awyddus i fyned yn y llong hono ag y gorfu i ni eu rhwystro, o herwydd i ereill nad aethant ein hysbysu eu bod yn myned. Nid yw yn ofynol fod pawb sy'n cael eu rhybyddio yn rhwym o fyned; ond y mae yn ofynol, pan y byddont yn cael eu rhybyddio, eu bod yn ein hysbysu ni pa un a allant fyned ai peidio; yna gellir rhybyddio ereill ag sydd yn barod i gymmeryd eu lle. Mae hyn yn fater o bwys: gellir colli cau punt yn rhwydd trwy esgeulusdod bychan.

Peth arall ag sydd yn deilwng o'ch ystyriaeth ddifrifol a dwys, yw cylchrediad helaeth o'r gair argraffedig, trwy eich cynnadleddau. Nid yw Llyfr Mormon a'r Athrawiaeth a'r Cyfammodau yn cael eu gwerthfawrogi gymmaint gan y Saint yn gyffredin ag y cawsent, pe buasai y Saint yn fwy cyfarwydd o'u cynnwysiad; ac ni ellir dysgwyl i bobl ddeallus gredu ynddynt, hyd nes y delont i wybod rhywbeth am eu rhagoroldeb. Ni ellir cylchdaenu y llyfrau hyn yn ormodol, na deall eu cynnwysiad yn rhy dda. Cynnwysant eiriau prophwydi santaidd ac apostolion. Cynnwysant eiriau angylion santaidd. Cynnwysant eiriau yr Arglwydd Iesu Grist i'w bobl ar y ddaear. Hefyd rhagfynegant yr hyn a ddygwydda i genedlaethau presennol dyn hyd ddyfodiad Crist. Ynddynt y nodir allan drefn yr Eglwys, a dyledswyddau ei gwahanol swyddogion, mewn modd rhy eglur i neb a fendithiwyd â'r Ysbryd Glân i'w camddeall. Mae y ddysgeidiaeth a gynnwysir yn y llyfrau hyn o'r fath bwys mawr ag sydd yn gwir deilyngu ystyriaeth pob dyn. Dylent gael eu darllen gan bob teulu a allo ddarllen trwy y wlad, ac y mae'r Saint yn gwbl anesgusodol am aros yn anwybodus o'u cynnwysiad gwerthfawr. Dyledswydd yr athrawon trwy yr holl gynnadleddau yw holi pwy sydd yn meddu, ac heb feddu, y llyfrau hyn, a dysgu y rhai sydd hebddynt i'w mynu, a'u chwilio megys am drysorau bywyd. Os oes rhywrai yn analluog i'w prynu, dyfeisied yr Henuriaid llywyddol ryw gynllun a welont yn oreu er rhoddi i'r tlodion teilwng y trysorau anmhrisiadwy hyn o wybodaeth, fel pan fyddont yn

gweithio yn galed am lai nâ digon o fara, y cynnalier eu hysbrydoedd dan wasgfeuon a chaledi, hyd nes delo dydd eu hymwared. Mae rhai awgrymiadau gwerthfawr ynghylch y ffordd o gyflawni hyn, wedi eu rhoddi yn hanes cymmanfa Warwickshire, gan yr Henuriad Eli B. Kelsey. Heblaw cylchrediad y llyfrau hyn, dylid cadw golwg ar wahanol gyhoeddiadau yr eglwys, y rhai a ysgrifenwyd er egluro ac amddiffyn gwahanol athrawiaethau ein crefydd santaidd. Mae yr argraffwasg yn un o'r offerynau mwyaf galluog a llwyddiannus er taenu gwybodaeth o'r gwirionedd. Mae pob llyfr, pamphlet, neu draethawd, yn bregethwr, yn gymhellwr, neu yn amddiffynwr y ffydd, trwy dystiolaethu y pethau a wyddom, ac a gredwn yn ddiammheuol. Mae geiriau gwr Duw, fel yr had a heuir, yn syrthio ar gynnulleidfaoedd y bobl, y rhai ydynt megys y tiroedd a grybwyllir gan ein Harglwydd,—yr oedd peth yn dda, yn yr hwn y gwreiddiai y gair; ond y mae llawer o'r had gwerthfawr yn syrthio ar fin y ffordd, ar greigle, neu yn mhlith drain, ac o ganlyniad yn tagu, yn gwywo, neu yn cael ei ddifa gan ehediaid yr awyr; tra y mae cyfran fach yn cymmeryd gwraidd mewn calonau tyner a da, ac yn dwyn ffrwyth ar ei ddegfed-ar-hugain, ar ei driugeinfed, ac weithiau ar ei ganfed. Eithr y mae'r cenadon dystaw argraffedig yn myned yn fynych i leoedd na all gweision Duw gael gwrandawiad. Trwy ddamwain neu fwriad, ânt i mewn i *ddrawing-rooms* a pharlwrau y rhai hyny na foddlonent i beryglu eu cymmeriad trwy wrandaw yn gyhoeddus ar ein geiriau. Gall llawer, fel Nicodemus gynt, ag sydd yn ewyllysio gwybod (yn ddirgel) pa beth yw ystyr y pethau hyn, roesawi y fath bregethwyr dystaw i unigrwydd eu hystafelloedd cysgu, os ystyrir hwynt yn beryglus i'r lleill o'r teulu, a dysgu yno beth sydd yn rhaid iddynt ei wneuthur er bod yn gadwedig. Nid yw geiriau y bywyd, wedi eu darllen dan y fath amgylchiadau, ddim mor rhwydd i'w hanghofio. Mae y cyhoeddwyr bach hyn o'r ffydd yn fynych yn cario saeth y gwirionedd adref i'r galon, ac yn creu anesmwythder am wybod os yw y pethau hyn felly, hyd nes y gorfodir hwynt i anturio allan, a chwilio am gynnulleidfa y Saint (yn ofalus er hyny, ar y cyntaf, rhag iddynt gael eu gweled). Mae geiriau y gwirionedd yn felys i'r dyn gonest; mae yn yfed, ac yfed, ac yfed drachefn, nes y byddo dylanwadau grasol yr Ysbryd Glân, wrth gadarnhau y gwirioneddau a glywodd, yn creu

yn ei feddwl y fath foddlonrwydd ac hyfrydwch, yn nghymdeithas pobl Dduw, ag na allai eu cael mewn un man arall, nes y mae yn ysgwyd ymaith ei ofnusrwydd, yn canfod gallu y gwirioneddau hyny a foddlonasant ei enaid mor drwyadl, ac yn beiddio rhoi rheswm yn eofn am y gobaith a wel efe o'i flaen yn yr efengyl. Trwy ddeall fod ei resymau yn anatebadwy, gorfoledda mewn chwilio yn mhellach, a phleidio yn fwy selog y gwirioneddau nefol ag y mae newydd gael allan, yn yr hyn y mae'r Ysbryd Glân yn ei gynnorthwyo; ac wedi ei argyhoeddi o ragoroldeb gwybodaeth Duw, y mae yn ufyddhau i ordinhadau rhag-ordeiniedig y nefoedd er ei iachawdwriaeth oddiwrth ei bechodau, a derbynia dystiolaeth Iesu;—mae ei lawenydd yn awr yn cynnyddu yn yr Arglwydd,—ymddangosa fel wedi ymgyssylltu yn llwyr ag athrawiaethau bywyd, yn gymmaint felly nes yr ymddangosant yn ran o'i natur; tra y mae y pleserau anianol gwag a phechadurus a'i difyrai yn malchder bywyd wedi colli eu blas yn llwyr. Trwy ei fod ef yn awr yn greadur newydd yn Nghrist, mae yr hen bethau wedi myned heibio, ac y mae'r cyfan sydd o'i flaen yn ymddangos yn newydd. Mae ei ymddygiad yn awr, trwy y fath gyfnewidiad ac esiampl dda, yn pregethu wrth ei deulu, ei berthynasau, a'i gyfeillion, gydag argyhoeddiad deg gwaith mwy pwerus nag hyawdledd Caergrawnt, nes y mae'r holl deulu, un ar ol y llall, fel ag y mae enghreifftiau lawer wedi dod dan ein sylw, yn cael eu tueddu i goflei̇dio'r ffydd, a rhodio ynghyd megys etifeddion y gras o fywyd. Wedi cyrhaedd y sefyllfa ogoneddus hon, teimlir eu dylanwad unol yn mhlith cylch lliosog o gyfeillion, mwy neu lai o ba rai, trwy ddarllen y cyhoeddiadau ac ymddyddan, ydynt yn cael eu hargyhoeddi o'r gwirioneddau a wrthwynebent ychydig ddyddiau neu wythnosau yn flaenorol; a hyn oll yn effeithiau dirgel-ddarlleniad un traethodyn a gariwyd i'r tŷ gan forwyn. Hysbyswyd fi yn ddiweddar gan wr boneddig ag oedd wedi ei ddwyn i fyny i fod yn offeiriad yn Eglwys Loegr, i'w sylw gael ei dynu gyntaf trwy absennoldeb cysson ei forwyn; with chwilio i'r mater, anrhegwyd ef ganddi ag hysbysiad am gwrs o ddarlithiau ag oedd hi yn myned i'w gwrandaw; tueddwyd yntau i fyned i wrandaw darlith, testun yr hon oedd wedi ei enwi ar y papyr; y canlyniad yw, mae ei deulu ei hun, a theulu arall cysylltiedig trwy briodas, yn deuluoedd o Saint; ac y mae efe yn priodoli eu hargyhoeddiad i'r achlysur a gafodd o holi ei for-

wyn pa fodd y treuliai yr amser ag oedd yn absennol, pan y cyflwynodd hi iddo yr hysbysiad am gwrs o ddarlithiau. Yn lle bod yn offeiriad, yn pregethu athrawiaeth eglwys "megys y sefydlwyd trwy gyfraith," y mae efe yn Henuriad, yn pregethu athrawiaethau yr Eglwys a sefydlwyd trwy orchymyn Iesu Grist, a gweinidogaeth santaidd angylion. Gan weled, ynte, frodyr, fod darnau mor fychain o'r gair argraffedig ag yw TRAETHODYN, ac HYSBYSIAD yn cyhoeddi cwrs o ddarlithiau, yn arwain at y fath ganlyniadau mawr a gogoneddus, yn nwylaw morwynion; bydded i ni oll geisio gwasanaethu y bobl yn ffyddlawn â LLYFRAU, PAMPHLETAU, a'r STARS, yn eu hanneddau eu hunain, yn gystal ag yn eu cynnulleidfaoedd cyhoeddus. Mae y daioni mawr a effeithiant, yn ei wneyd yn beth tra dymunol i chwi ddefnyddio pob dyfais ddichonadwy i'w cylchdaenu mor helaeth ag y byddo posibl.

Ychwanegaf yn mhellach, y bydd eich amser a'ch talentau yn cael eu defnyddio yn fwy llesol wrth ddysgu yr offeiriadaeth a'r Saint yn eu dyledswyddau, nag wrth ddechreu y gwaith mewn llefydd newydd, yn gyffredin. Gweinydded yr henuriaid teithiol a'r offeiriaid i'r byd, ac adeiladent gangenau newyddion megys y byddo'r Ysbryd yn cyfarwyddo, tra y byddoch chwi yn porthi y praidd, ac yn eu dysgu pa fodd i wasgaru ar y ddeheu a'r aswy.

Ystyrir yr ychydig nodiadau pwysig hyn yn deilwng o'ch sylw; bydded eich hystyriaeth a'ch gweithrediad o honynt, yn mwyhau eich galluoedd i wneuthur ewyllys Duw, a'ch gwneyd yn weinidogion galluocach i'r bobl dda a lliosog ag y galwyd chwi i lywyddu arnynt.

Wrth derfynu, caniatewch i mi gyd-lawenhau â chwi, fy anwyl gyd-weision, o herwydd y llwyddiant mawr sydd mor gyffredinol wedi coroni eich llafur yn eich amrywiol gynnadleddau. Nid yw eich llafur wedi bod yn ofer yn yr Arglwydd. Cyfyd miloedd i'ch bendithio yn y dydd mawr sydd yn dyfod. Gan fod amser ymadawiad y Llywydd Pratt yn agosâu, yr wyf yn gweled mewn rhan ddyledswyddau y llywyddiaeth yn disgyn arnaf fel y dôn fynyddig; ond trwy eich cydweithrediad ymbilgar, a bendithion helaethlawn yr Ysbryd Glân, goleithiaf y galluogir fi i sefyll gyda chwi yn ddiogel, hyd nes y gorphenwn ein gyrfa mewn llawenydd.

(*I'w barhau.*)

GWYL FLYNYDDOL Y 24ain O ORPHENAF, YN NYFFRYN Y LLYN HALEN FAWR.

Ar y dydd nodedig uchod, ar doriad y dydd, dihunwyd y trigolion gan swn magnelau a pheroriaeth melysber, er eu coffâu i barotoi i gadw gwyl o goffadwriaeth am ddyfodiad y Llywyddion Brigham Young a Kimball, ynghyd â'r *pioneers*, i'r Dyffryn. Am hanner awr wedi saith, galwyd y bobl ynghyd i'r Bowery gan swn magnelau, lle yr oedd pob peth wedi ei barotoi er gwneyd pawb yn gysurus. Am wyth, ffurfiwyd gorymdaith wrth y Bowery, dan gyfarwyddyd Daniel H. Wells, Samuel W. Richards, James A. Little, Dan Jones, a Horace S. Eldridge, yn y drefn ganlynol:—1. Y côr milwraidd, gyda baniar, "Gwirionedd a Rhyddid." 2. Y côr pres, yn eu gwisgoedd unffurf. 3. Pedwar ar hugain o wyr ieuainc, mewn llodrau gwynion wedi eu harddu â chord du, gwregys coch dros yr ysgwydd aswy, gyda chotiau tywyll, hetiau gwellt teg wedi eu harddu â gwyrdd, ac yn cario baniar ag arni, "Llew yr Arglwydd;" dan arweiniad James A. Little. 4. Pedair ar hugain o ferched ieuainc, mewn gwisgoedd gwynion, gyda scarff lâs dros yr ysgwydd ddeheu, a thorch o rosynau coch a gwyn am eu penau, gyda'u baniar, "Henffych i'n Blaenor;" dan areiniad S. W. Richards. 5. Pedwar ar hugain o henafgwyr, wedi gwisgo fel dinasyddion, gyda'u ffyn, ac yn cario baniar y cleisan a'r gwelian, ar yr hon yr oedd, "Gwroniaid '76;" dan arweiniad Dan Jones. 6. Pedwar ar hugain o Esgobion, a'u baneran, dan arweiniad yr Esgob Whitney. 7. Swyddogion awdurdodol y fyddin, ar draed, yn eu gwisg filwraidd, a chleddyfau; dan arweiniad y Cadfridog D. H. Wells. Yn y drefn uchod aethant dan arweiniad y marshal i dŷ y llywodraethwr, lle y derbyniasant y personau canlynol:—John Smith, Capt. Stansbury, Daniel Spencer, W. W. Phelps, W. I. Appleby, P. P. Pratt, Geo. A. Smith, H. C. Kimball, y Llywodraethwr B. Young, Isaac Morley, Lieut. Gunnison, Orson Spencer, Simeon Andrews, Hosea Stout, Ezra T. Benson, James Lewis, Willard Richards, Thomas Bullock,—gyda thair bonllef. Dychwelodd yr orymdaith yn ol at y Bowery, lle cyflawnwyd y seremoniau arferol, ac y chwareuwyd amryw donau gan y corau. Am hanner awr wedi wyth, galwyd y cyfarfod i drefn, ac wedi canu "Lift up your stately heads," &c., gweddiwyd gan lywydd y Stake,

Daniel Spencer. Yna cyfododd y Llywydd Brigham Young i ddweyd ychydig o eiriau wrth y rhai hyny ag oedd yn proffesu y grefydd Gristionogol. Dywedodd eu bod hwy wedi ymgynnull ynghyd i gynnal y drydedd wyl flynyddol o ddyfodiad y *pioneers* i'r Dyffryn. "Yr ydym yn honi y rhyddid o weithredu yn ol ein hewyllys, a'n dewisiad yw cofio fod yr Hollalluog wedi gwared ei bobl o bob perygl, ofn, dyoddefiadau, terfysgoedd, ac anghyfannedd-dra ar bob llaw, a'n plann yn y dyffryn heddychlawn hwn." —Wedi i'r cor chwareu drachefn, cyfododd yr Henuriaid H. G. Sherwood i wneyd anerchiad byr ar ran yr henafgwyr, a chyflwyno y mynegiad o Annibynrwydd, ffurf-lywodraeth yr Unol Daleithiau, ac eiddo Talaeth Deseret i'r Llywodraethwr. Yna canwyd anthem a gyfansoddwyd gan Miss E. R. Snow ar yr achlysur, ar y dôn "Ysbryd yr Arglwydd." Yna traddodwyd araeth hirfaith a rhagorol gan Dr. Willard Richards ynghylch helynt y Saint, a'u sefydliad yn y Dyffryn, a phynciau ereill, yr hon a fuasai yn dda genym allu ei cyhoeddi, pe meddem le. Mae yr hanes yn helaethach yn y "Frontier Guardian" a'r "Star," ond y mae'r gweddill o'r hanes heb ddyfod o'r Dyffryn.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR FFLINT.

Cynnaliwyd Cymmanfa chwarterol sir Fflint ar y 3ydd o Dachwedd, pryd y cynnrychiolwyd 6 o gangenau, yn cynnwys 14 o henuriaid, 9 o offeiriaid, 3 o athrawon, ac un diacon; 18 wedi eu bedyddio er y gymmanfa o'r blaen, 41 wedi eu derbyn trwy llythyron; 2 wedi eu symud trwy lythyron; 1 wedi ei dori allan; cyfanswm, 96. Penderfynwyd i'r brawd Thomas Williams, fod yn ail gyngborydd i'r gynnadledd. Cawsom gyfarodydd hynod o dda ar hyd y dydd.—William Parry, llywydd; Elias Morris, ysgrifenydd.

CYNNADLEDD ORLLEWINOL MORGANWG.

Cynnaliwyd cymmanfa chwarterol y gynnadledd uchod, ar y 27ain o Hydref, yn Trade's Hall, Abertawy, pan y cynnrychiolwyd 18 o gangenau, yn cynnwys 67 o henuriaid, 30 o offeiriaid, 29 o athrawon, a 18 o ddiaconiaid; wedi eu bedyddio, 28; wedi eu tori allan, 17; cyfanswm, 511. Yn mhlith pethau ereill, penderfynwyd fod y brawd John Rhys Roberts i fod yn gyngborwr blaenaf yn y gynnadledd, a bod Llyfr yr Athrawiaeth a'r Cyfammodau a Llyfr Mormon i gael eu cyhoeddi yn Gymraeg, yn enw Brigham Young neu F. D. Richards, yn ol fel y penderfynir

yn Liverpool. Anerchwyd y cyfarfodydd gan y Llywyddion Phillips, Pugh, Williams, ac ereill, yn dra effeithiol.—Evan Williams, llywydd ; J. R. Roberts, ysgrifenydd.

SIR FON.

Cynnaliwyd cymmanfa y gynnadledd hon, yn Nghaernarfon, ar y 17eg o Dachwedd, pan y cynnrychiolwyd 5 o gangenau, yn cynnwys 14 o henuriaid, 9 o offeiriaid, 6 o athrawon, a 2 o ddiaconiaid ; 31 wedi eu bedyddio, 2 wedi eu tori allan, ac 8 wedi ymfudo ; cyfanswm, 106. Rheoleiddiwyd cangen yn Llangefni, ac Edmond James i fod yn llywydd. Treuliwyd y gymmanfa wrth ein bodd, a chawsom addysgiadau buddiol gan y llywydd. Yr oedd yr ystafell yn orlawn trwy y dydd, yn neillduol yn yr hwyr.—Thos. Morgan, llywydd ; Wm. Isaac, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

Tachwedd.—Yn y mis hwn gellir dweyd fod llysieuaeth yn profi ei marwolaeth. Mae y coed yn awr wedi eu dihatru o'u holl ddail. Cyfenwir y mis hwn yn un tywyll niwlog ; ond y mae'r tymheredd weithiau yn ddymunol yn ei ddechreu, a'i gyfartaledd drwy y tymmor yw 43 o raddau. Y mae nifer mawr o blanigion yn parhau mewn blodau trwy y mis. Dywedir fod Tachwedd â thuedd i iselhau ysbrydoedd y Cymry a'r Saeson, o herwydd ei anuymunoldeb, a'u bod yn barod i waeddi am y gwanwyn : ond dylem gofio fod pob tymmor yn werthfawr pan wnelom ddefnydd priodol o hono. Mae hyd y nod y mis hwn yn meddu ei bleserau, pe na byddent amgen na'r cyfleusderau a rydd i chwilio am wybodaeth mewn llyfrau gartref wrth y tân.

Sylwad Newydd.—Gan fod swyddogion teyrnas Dduw yn gorfod myned yn fynych i lafurio yn nheyrnas y *tywyllwch*, dylai yr holl Saint fod megys *goleuadau* ar fryn i'w goleuo wrth eu gwaith.

Aur.—Aur yw duw y byd hwn ; sisialwch yn unig y gair, ac y mae ei addolwyr yn myned i lawr ar eu gliniau. Anadlwch ef yn y Dyffryn, a chywir ef ar benau y mynyddoedd. Dywedwch pa le y gellir ei gael, a rhuthra miliynau i'r fan yn gyflymach nag yr elent i'r nefoedd.—*Deseret News.*

Cwmni Annibynol.—Pasiodd dyn yn arwain buwch, efo swpyn bychan, heibio ein swyddfa ni y ddoe, a'i wyneb tua'r gorllewin.—*Deseret News.*

Diareb.—Nac edrychwch ddanedd y ceffyl a roddir.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 24.] RHAGFYR, 1850. [CYF. II.

CYMMANFA GYFFREDINOL

EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, YN MHRYDAIN FAWR A GWLEDYDD CYFAGOS,

A gynnaliwyd yn y Carpenters' Hall, Manchester, ar ddydd Sadwrn a dydd Sul, y 5med a'r 6fed o Hydref, 1850.

[PARHAD O DUD. 319.]

CYFODODD yr Henuriad J. Taylor, a dywedodd,—Y mae un pwnc ag y chwennychwn lefaru ychydig yn ei gylch, ac y mae hwnw yn gyssylltiedig ag ymfudiad crefftwyr i'r Dyffryn, a'r angheurheidrwydd sydd am gydweithrediad i gyflawni hyn, fel y gallo yr eglwys fwynhau y canlyniadau llesol o hyny. Mae y Brif-Lywyddiaeth yn y Dyffryn, yn eu hanerchiadau cyhoeddus a'u hepistolau cyffredinol, mewn perthynas i'r mater hwn, wedi dangos yr anghen sydd i bersonau o'r fath i fyned yno, fel y gallom wneuthur ein defnyddiau ein hunain; y mae yn wir angheurheidiol i bob math o bobl i edrych ynghylch hyn, os ydynt am lwyddo. Ar yr egwyddor hon y mae Lloegr wedi ei chynnal, sef gan ei gweithfeydd; ac er fod llawer o ddrygau yn y drefn bresennol ar bethau, mewn perthynas i weithfeydd, ni allai trigolion y wlad hon gynnal eu hunain hebddynt. Yr ydym ni yn myned yn awr i'r wlad hono lle y bwriada yr holl Saint fyned, pan y caniatao amgylchiadau. Mae genym dir bras, a hinsawdd da, ond y mae llawer o anghyfleusderau genym i'w cyfarfod, o eisieu na allwn wneyd ein defnyddiau ein hunain. Mae genym i gario o wlad bellenig lawer o bethau ag a fydd arnom eu heisieu, a'u prynu yn ngwahanol barthau o'r Unol

Daleithiau, pan y gellid darparu y cyfan yn ein plith ein hunain. Pe gallai crefftwyr fyned yno, buasem yn alluog i weithio yn mhlith ein hunain yr holl bethau sydd er ein dedwyddwch a'n mwynhad yn y byd hwn, trwy ddilyn llwybr cywir. Mae rhai pobl yn awyddus i feddu arian, ond gwaith yw y gwir olud. Pe pentyrid aur ac arian i raddau mawr; arweiniant i dlodi, yn hytrach na chyfoeth, pan y camddefnyddir hwynt. Er engbraifft, y mae mwyrif mawr o drigolion Mexico, Peru, Chili, ac amrywiol wledydd ereill ag sydd yn meddu mwn-gloddiau, wedi cael eu darostwng i ystad o anwybodaeth a thylodi, o herwydd nad yw eu cyfoeth wedi ei ddefnyddio yn iawn. Twyllir llawer o bobl sydd yn myned i Galifornia; meddyliant mai cael digon o aur, yw cael cyfoeth: ond a all caffaeliad o aur, yn annibynol ar bob math o waith arall, eich ymborthi a'ch dilladu? Pe buasech yn cynnyg bwsheli o'r llwch gwerthfawr am damaid o fara, neu am ddilledyn, ni allech eu cael heb y ffermwr a'r crefftwr? Beth yw cyfoeth? Os bydd gan ddyn fwyd, a dillad, a cheffylau, a cherbydau, a thai, a thiroedd, yn gyffredin ystyrir ef yn ddyn cyfoethog yn Lloegr, ac yn Ffraine, ac mewn gwledydd Ewropaidd ereill. O ba le mae y pethau hyn yn dyfod ond oddiwrth y dynion sydd yn eu gweithio o'r defnyddiau anmharod? ni ellid cael yr aur â pha un y pwrcasir y pethau hyn, ond trwy lafur dyn. Pan fyddwn yn nyffrynoedd breision y Mynyddoedd Creiglyd, beth fydd arnom eisieu ei wneyd? Mae arnom eisieu sefydlu gweithfeydd rheolaidd, fel y gallom fyned i weithio a pharotoi pobpeth angenrheidiol er dwyn oddiamgylch y cyfoeth hwn. Mae y defnyddiau yn ein meddiant mewn cyflawnder mawr; o herwydd dyma'r wlad oreu yn y byd am anifeiliaid, a defaid, fel ag y bydd digonedd o wlan, a hwnw o'r fath oreu. Meddyliaf fod rhai o honom yn y Dyffryn, a bod eisieu arnom feddiannu hapusrwydd a chyfoeth. Wel, mae eisieu esgidiau arnom, onid oes? ond a gymmerwn ni ledr o'r wlad hon? *na*, mae genym ddigon o anifeiliaid yno; mae arnom eisieu tannerwyr i'w danneru: y mae yno hefyd gyflawnder o risgl a phob peth arall i'r dyben. Yna mae arnom eisieu cryddion i wneyd y lledr yn fotasau ac esgidiau, fel nad elom yn droednoeth, ond yn meddu rhywbeth i gadw ein traed. Yna y mae eisieu hosanau arnom i'n cadw yn gynhes, ac wrth gwrs bydd arnom eisieu gwlan i'w gwneyd; mae genym ddigonedd o hono yno, fel ag y

bydd digon i ddiwallu anghen y bobl. Bydd arnom eisieu peiriannau at gribo a nyddu gwlan. Yr wyf yn deall y gellir nyddu gwlan yr un fath â chotwm, trwy ddiwygiadau a wnaed yn ddiweddar. Mae arnom eisieu myned â'r diwygiadau hyn gyda ni. Gwna un o'r peiriannau hyn arbed gwaith chwech dyn, pan y cymherir ef â'r hen ddull o'r blaen. Efallai y dywed rhai, "Dyna beth yw dystrywio y gelfyddyd." Nid felly; nid oes achos i chwi fyned allan o waith yno, o herwydd lliosogiad peiriannau. Mae genym genedl i'w chyfodi, dinasoedd i'w hadeiladu, a themlau i'w codi, a gorchestion mawrion i'w cyflawni; ac os ydych am wneyd gwaith dan ddiwrnod mewn un, gellwch ei wneyd! Yr wyf fi wedi cael digon o hono fy hunan. Ni welais y Saint erioed yn fyr o waith: y drychfeddwl yw, gwneyd cymmaint a fo posibl gyda po leiaf o lafur. Wel, pan fyddo genym edafedd at ein hosanau, cawn ein chwiorydd i'w gwau hwynt.

Y peth nesaf a fydd eisieu yw llodrau. A gawn ni ymddibynu ar genedloedd ereill am ddefnydd y rhai hyn? Na chawn, eithr fe gymmerwn ein gwlan, ac ar ol ei nyddu, bydd i ni ei wau. Mae digon o ddynion o gymmydogaeth Bristau, yn y rhan orllewinol o Loegr, ac o Bradford a Leeds, yn swydd York, ag sydd yn deall y ffordd i wneyd brethynau teg; ac fel hyn bydd genym gystal brethyn llydan ag a ellir wneyd yma neu ryw fan arall; ac ni fydd raid i ni ddyfod yma a phrynu y defnyddiau hyn, a thalu 30 y cant o ardreth arnynt yn yr Unol Daleithiau; ond bydd i ni gyfodi y gwlan ar y mynyddoedd, a mynu pob peth a fydd eisieu o'r natur hyn, a chymmaint ag a fydd eisieu.

Wel, yn awr, mae genym ein cotiau a'n dilladoedd, ond gyda llaw rhaid i rai o honynt fod o sidan, a bydd arnom eisieu neisiedi sidan. Gallwn gymmeryd rhai o wyau pry'r sidan genym o'r wlad hon, neu o'r Taleithiau, neu o Ffrainc, a chynnyrchu y pryfed a'r sidan yn y Dyffryn; ac yna gallwn gymmeryd rhai o'n brodyr o Macclesfield, y rhai sydd yn deall y ffordd i'w weithio. Bydd arnom eisieu hetiau hefyd: mae digonedd o *beaver* yno i gael, a phob math o fanflew: dyma y wlad yn wir y mae Cwmpeini Hudson Bay yn myned i ymofyn manflew.

Felly, y mae genym yn awr ein hesgidiau, a'n potasau, a'n llodrau, a'n hosanau, a'n hetiau; ond nid y'm wedi sylwi ar ein crysau: bydd arnom eisieu crysau. Y Dyffryn yw y lle goreu

yn y byd i godi llin. Nid ydym yn codi cotwm yno, ond meddyliaf y gellir codi cotwm yn y dyffrynoedd deheuol: beth bynag, os na allwn fynu crysau cotwm, gallwn wisgo rhai lliau.

Dyna y chwiorydd etto, gyda llaw: bydd eisieu rhyw ddillad arnynt hwy; rhaid i ni beidio eu hanghofio hwy tra y byddom yn enwi yr holl bethau ardderchog hyn. Mae eu hosanau a'u hesgidiau, a llawer o bethau ereill, yn cael eu gwneyd o'r un defnyddiau ag a ddarfu i ni enwi. Nis gwn am ddim, os nad yw eu bonneti, ag sydd yn gwahaniaethu; a gallwn godi digonedd o wellt, fel y gallont wneuthur bonneti gwellt. Bwriadwn arferyd pob peth o'r natur yna, fel y gallo pawb gael eu diwallu o'r pethau sydd arnynt eisieu. Mae *shawls* y benywod yn cael eu gwneuthur o wlan a sidan, ac hemp a sidan.

Yn awr, dyma rai o'r pethau sydd yn anghenrheidiol i wneyd pobl yn gysurus. Gallwn wneyd dillad gwelyau, a phob peth felly, gystal â neb. Yna bydd arnom eisieu llestri pridd, megys cwpanau, *saucers*, plates, a phob peth gogyfer a'r bwrdd tê. Clai, callestr, ac ychydig o bethau ereill, yw y prif ddefnyddiau at eu gwneyd. Meddyliaf y ceir yr holl bethau hyn yno, ac os na allwn eu cael wedi eu gwneyd yno, ni thorent wrth eu cludo ar hyd y daith bell. Mae genym ddigonedd o aur yn y wlad hono, â'r hwn y gallwn addurno ein potiau a'u dysglau os dewiswn. Mae cyflawnder mawr o fendithion a chysurou i'w cael, a'r ffordd oreu yw i ni eu gwneyd ein hunain. Pwy ydym ni? Pobl Dduw ydym. Nyni yw y bobl i fyned yno, ac i gyd-ymdrechu i greu y pethau hyn, ac yna eu mwynhau hwynt.

Bydd i ni adeiladu ein tai ein hunain, a byw yn nhrigfanau ein hunain. Pa beth ynghylch y mwnau? mae genym ddigonedd o honynt, ac o'r natur mwyaf gwerthfawr. Gallwn gloddio i'r mynyddau am y mwnau a fydd eisieu, heb fyned mor ddwfn ag y maent yn myned yn Nghymru; meddiannwn yr egwyddor o gyfoeth yn union yn mhlith ein hunain—y mae yn gynnwysedig yn y wybodaeth a feddwn fel pobl. Bydd arnom eisieu cyllill a ffyrch i fwyta, a rhai offerynau i weithio: o ba le y gallwn eu cael? a gawn ni fyned i Sheffield am danynt? na chawn; eithr fe osodwn y *boys* Cymreig i fŷnu y mŵn o'r mynyddau, ac yna gosod *boys* Sheffield ar waith i'w wneyd yn offerynau, ac yn gyllill a ffyrch, a phob peth cyffelyb arall a fydd arnom eisieu. Yn wir, frodyr, nid oes dim o dan y nefoedd

ynad yw o fewn ein cyrhaedd. Ewch chwi yno i weithio, a thrwy i fyny y tir bras, a chloddio yn y mynyddoedd, ac fe gewch eich diwallu yn helaeth o bethau anghenrheidiol bywyd; a hyny hefyd, heb lawer iawn o drafferth. Nid oes arnom eisieu dim nad allwn ei wneuthur. Ond y mae anghen pethau ereill arnom, y mae eisieu siwgr; ni fydd y chwiorydd yn foddlon myned yn mlaen heb eu tê; ni roddaf ddiolch am dano fy hunan heb siwgr. Pa fodd y mae i ni gael hwnw? yr ydym yn myned i godi *beets*, fel y maent yn gwneyd yn Ffrainc. Mae yr holl genedl Ffrengig yn cael eu diwallu â'r siwgr a wneir o'r betys; y mae'r Dyffryn yn gystal lle i godi betys ag y bu Ffrainc erioed. Bydd i ni gael rhywrai i fyned yno ag ydynt yn deall y ffordd i wneyd siwgr o wraidd y *beets*, ac felly fe ddysgwn i wneuthur ein siwgr ein hunain; ac yna planwn ein coed *peach*, a'n coed cwrens, a choed mair-eirin, a gwneyd *preserves*, ac yna byddwn gystal ein byd â neb. Ond pa fodd y mae hyn oll i gael ei gyflawni? Ni ellir ei gyflawni oll ar unwaith; mae yn rhaid cael cydymdrechiad i ddwyn hyn oddiamgylch. Pe byddai genyf fi yr arian, ac yn ewyllysio elwa, ni fuasai dim a ddewisiwn yn gynt na'r gwaith hwn. Pe byddai genyf y modd, cymmerwn allan gwmpeini o wneuthurwyr pridd-lestri; awn at lywyddion y cynnadleddau, a dywedwn, Yr wyf am i chwi ddangos i mi rai o'ch pridd lestrwyr goreu.—Yr wyf am reoleiddio cwmpeini o honynt i fyned yn union i'r Dyffryn, ac wedi iddynt gyrhaedd yno, i wneuthur yr un fath lestri, ac mor dda, ag y maent yn eu gwneyd yma yn Lloegr. Sicrhaf y gwnelai y dyn a gymmerai hyny mewn llaw ei hun yn gyfoethog, o herwydd buasai galwad mawr am bethau felly, a chawsai ei dalu yn dda am danynt. Edrychwch gymmaint o lestri pridd sydd yn cael eu cludo yn awr i'r wlad hono, a'r tolliadau trymion sydd arnynt. Maent yn myned o law y gwneuthurwr i law y marsiandwr cyfanwerth, ac y mae ef yn cael elwa oddiwrthynt. Yna y maent yn cael eu prynu gan y dirprwywr, ac y mae yntau yn cael ei elw hefyd, am ei wasanaeth; yna y maent yn myned drosodd i'r Unol Daleithiau, ac yno y mae 30 y cant arnynt o doll i'w thalu; wedi hyny ânt i ddwylaw ceidwad yr ystordy, ac y mae yn rhaid iddo yntau elwa arnynt. Fel hyn, cyn y byddo rhywbeth yn ein cyrhaedd, yr ydym yn talu pedwar neu bump gwerth yr hyn yw ei werth. Yr wyf wedi gweled dysglau cyffredin yn gwerthu

am hanner dolar (2s. 1c.) yr un, yn y Dyffryn; nid ydynt *mor* uchel yn yr Unol Daleithiau. Mae y pris ychwanegol hwn yn cael ei osod arnynt o herwydd fod rhai yn tori. Yn awr, rhaid i bob dyn craffus weled ar unwaith, pe byddai i ni ddilyn llwybr o'r fath a ddesgrifiwyd, y buasai yn cyfoethogi ac yn dyrchafu y bobl hyn. Mae genym egwyddorion gwybodaeth yn ein plith ein hunain; ac y mae yn amlwg mai y drefn oreu yw, gwneuthur yn ein plith ein hunain yr holl bethau sydd arnom eu heisieu. Buaswn i yn cymmeradwyo, pe byddai yn bosibl gwneuthur hyny, i ddanfon cwmpeini bychan o wneuthurwyr pridd-lestri yn mlaen yn uniongyrchol i'r Dyffryn; ac wedi myned yno gwneuthur plats a dysglau, a phob peth arall angheurheidiol. Carswn weled y pridd-lestrwyr yn medru cario y peth allan yn effeithiol. Y mae yn beth gwir anghenrheidiol yn yr amser presennol, a gwna ddaioni i bwy bynag a gymmero hyny mewn llaw. Buaswn i dros i ddau neu dri ymuno â'u gilydd, a chynnyrchu modd i gyflawni hyn.

Y mae un peth arall wyf am siarad yn ei gylch. Buasai yn beth da pe gallai cwmpeini fel hyn gael ei reoleiddio i sefydlu gweithfeydd brethynau, ac os gallent, i gymmeryd ganddynt beiriant fel yr un a grybwyllais. Yr oedd rhyw beiriannau bychain yn myned o St. Louis, ond ofnwyf na fyddant yn alluog i gyfarfod ag anghenion y bobl. Yn awr, bydd i bersonau a elo allan i godi sefydliadau o'r fath, eu cael yn ffynnonell fawr o gyfoeth. Pe buasai genyf fi arian, a'm bod am elwa, ni fuasai dim ag y gosodwn allan fy arian arno yn gynt na rhai o'r busneson hyn; ac nid oes genyf ammheuaeth, na chawn gan lawer o feistri y gweithfeydd mawrion yn y wlad hon, ar ol dangos iddynt y manteision, i neidio at y cynnyg; ond yr ydym am i'r brodyr wneuthur hyn, a mwynhau y manteision; buasai ereill yn eich gorthrymu, ac yn rhwymo beichiau arnoch. Nid ydym am orthrymder, ond am i bob dyn fod yn rhydd—yn rhydd rhag cael ei falu lawr i lwch marwolaeth. Yr ydym am i bob dyn fod yn hapus, a mwynhau bendithion bywyd. Pe gallai ychydig o gyllellwyr fyned yno yn fuan, byddai yn beth da, gan fod cynnyrch eu celfyddyd hwy yn anghenrheidiol yn uniongyrchol, yn gystal â rhai o gelfyddydau ereill. A phe gallai rhai personau fyned a sefydlu gweithfeydd gwrthbanau a *shawls*, neu pe elai personau o Bradford a gwneyd addurniadau benywod,

buasai rhai pethau felly yn dra defnyddiol ac enillfawr. Yna gallem fod yn weithyddion ac yn farsiandwyr ein hunain, heb achos danfon allan gymmaint o arian i bwrcasu y pethau hyn. Mae yr Arglwydd yn ei ragluniaeth wedi tywallt i waered gyflawnder o lawer o'r pethau hyn ar y Saint yn y Dyffryn, ac y mae yn dda arnynt yn yr amser presennol, ond y mae ganddynt i ddanfon allan am werth rhai cannoedd o filoedd o ddolars o nwyddau yn flynyddol. Yn awr, nid oes achos am hyn, oblegid y mae moddion at hyny yn ein plith ein hunain, ac yr ydym am adeiladu y naill y llall, a bydd i bob peth fyned yn mlaen yn hwylus. A dyma'r peth oedd genym mewn golwg, wrth ysgrifenu at y Saint yn y wlad hon, ynghylch y pethau hyn.

Ac etto, gall fod dynion a elent i sefydlu gwaith haiarn, ond tybiwyf y gall rhai fod yno ag sydd yn deall y gwaith hyny; pe gallai cwmpeini o'r natur hyny fyned, buasai yn beth da. Wrth lefaru ynghylch y pethau hyn, yr wyf am osod o'ch blaenau y rhai hyny sydd eisieu yn fwyaf uniongyrchol, ac y mae y rhan fwyaf a enwais yn dyfod dan y pen hwn. Mae eisieu fferyllydd ymarferol da, nid un sydd yn dweyd ei fod felly, mewn enw yn unig, eithr un sydd yn alluog i droi elfenau natur i ddefnydd da; y mae eisieu dynion o'r fath hyn i fyned hefyd. Mae llawer o bethau mewn perthynas i'r ymfudiad hwn ag y gallem sylwi arnynt; ond pe buasai unrhyw berson yn myned a gwneuthur rhai o'r pethau a nodais, neu pe buasai cwmpeini yn myned ac yn gwneuthur y pethau hyn, ennillent fendithion mawr iddynt eu hunain ac i'r Eglwys. Os oes unrhyw webyddion *carpets*, bydded iddynt fyned; o herwydd y mae eisieu pob peth sydd yn tueddu i ddedwyddoli dyn. Mae yn rhaid i ni gael y pethau hyn yn ein plith ein hunain, ac yna bydd i ni gynnorthwyo y naill y llall. Mae y crochenydd yn gwneyd ei grochanau, ac eisieu prynu bara. Mae y ffermwr yn cynnyrchu gwenith, ac eisieu llestri pridd; felly mae gyda'r gwlanenwr, a'r tânnwr, a'r cyllyllwr, a'r gweydd *carpets*, a phersonau yn mhlith pob cangen o gelfyddydau ereill.—y maent oll eisieu y cysuron cyffedin a allent brynu y naill gan y llall. Yn awr, os gallwn ni gael yr holl bethau hyn yn ein plith ein hunain, fe fyddwn yn gwbl annibynol.

Chwennychwn i'r brodyr chwilio allan pa nifer o grefftwyr a allent gynnorthwyo eu hunain i'r Dyffryn, ac yna pa faint a

fuasai yn ddigon i sefydlu pob un o'r gwahanol gelfyddydau hyn; ac yna, efallai, y gellid cael personau a allent roddi yr arian gofynol; ac ar ol cael gafael mewn rhai felly, ysgrifenent at y brawd Pratt, mewn perthynas i'w dymuniad i gymmeryd y mater mewn llaw. Carswn weled cwmnïoedd wedi eu rheoleiddio i fyned a gweithio y prif nwyddau hyn. Amcanaf gyfrif pa faint a fydd yn anghen ar bymtheg cant o fobl i brynu eu hanghenrheidiau :—

Gwariant oddeutu pedwar dolar yr un bob blwyddyn am fotasau ac esgidiau, yr hyn a gyrhaedd chwech mil o ddolars. Defnyddiant oddeutu deg dolar yr un am frethyn, yr hyn a fydd yn bymtheg mil o ddolars; dau ddolar yr un am lestri pridd, yr hyn a fydd yn dair mil o ddolars; os treuliant ddau ddolar yr un am wlanen, daw hyny i dair mil o ddolars, ac yna dau ddolar yr un am gyllyll, &c., a ddaw yn dair mil o ddolars yn ychwaneg. Yr ydym yn gweled, ynte, fod y swm a warir gan y pymtheg cant personau hyn, am y nwyddau yma yn unig, yn ddeg mil ar hugain o ddolars, neu £6250, mewn un flwyddyn, yn ol y cyfrf lleiaf, ac yr wyf yn meddwl y buasai y galwad yn dyblu y swm hona.

Yn awr, meddyliwch fod dyn yn cymmeryd at y grefft grydd; fe basiai 6000 o ddolars trwy ei ddwylaw bob blwyddyn, a sicrhaf iddo ddwbl y swm hyny. Trafodai sefydliad brethynau 15,000 o ddolars, yn ol y cyfrif iselaf; ac ni fuasai dim o hyn yn cael ei wario i dalu am gludo gwlan, oblegid y mae digon genym wrth law. Gallai cwmpeini o gyllyllwyr gyfrif ar werthu gwerth 3000 o ddolars o gyllyll, &c. Ac ar y llaw arall, os bydd y fath symiau yn myned allan oddiwrthym yn barhaus, bydd nerthoedd ein gwladwriaeth yn cael eu dihysbyddu yn barhaus; yna, gan weled fod genym y defnyddiau yn ein plith ein hunain, dylem wneuthur yr holl bethau hyn, a pheidio ymddibynu ar bobl ereill; gallwn wneuthur pob peth anghenrheidiol er dedwyddwch pob dyn. Gallwn godi hefyd gystal cig eidion a maharen ag a ellwch chwi yn y wlad hon, neu mewn rhyw wlad arall. Nid wyf etto wedi gweled eu gwell. Gallwn gynnyrchu ein llaeth, a'n hymenyn, a'n caws, a'n pys, a'n ffa, a'n cloron, ac holl anghenrheidiau bywyd mewn cyflawnder. Pan fyddo genym yr holl bethau hyn yn ein plith, pa beth fydd genym i ofyn oddiwrth neb yn y byd. Nid ydym am fyned i blith y cened-

loedd i brynu ein hanghenrheidiau, oblegid fe fydd daeargryn-fäau ac ing cenedloedd, a daw ffrewyll oddiwrth yr Hollalluog i'w poeni hwynt. Nid ydym am fod yn mysg y cenedloedd pan ddygwyddo y pethau hyn. Mae pobl yn siarad am gydfeddiannaeth (*communism*); mae genym ni y cydwladoldeb goreu yn y byd. Mae yn gydwladoldeb sydd yn cynnwys pob gwybodaeth, ac yn meithrin heddwch a dedwyddwch, ac yn llanw mynwesau dynion â heddwch a llawenydd. Mae yn gydwladoldeb a weithreda yn iawn, ac yr ydym ni yn gweithredu yn iawn, oblegid yr ydym yn hoffi gweithredu yn iawn. Dechreuodd boneddig yn Ffrainc siarad â mi, a dymunai wybod os oeddem ni yn meddwl cyflawni rhywbeth mawr yn y byd? Dywedais wrtho ein bod ni wedi dyfod i bregethu yr efengyl i'r holl fyd; a'i bod eisoes wedi cyrhaedd eithafoedd y ddaear. Nid gwaith ydyw i'w wneuthur mewn congl fechan, ond cyrhaedda trwy amser i dragywyddoldeb. Aiff yn ol i dragywyddoldeb, ac a gymmera afael yn y rhai hyny sydd wedi marw er ys miloedd o flynyddau, ac a'u dwg hwynt i deyrnas Dduw. Gwna dywallt bendithion ar genedloedd i ddyfod, ac yn y diwedd una y nefoedd a'r ddaear ynghyd; a hyn a gyflawnwn yn enw Duw Israel. Mae galluoedd y nefoedd yn rhoddi eu cynnorthwy i ni, ac y mae ein tadau yn y byd tragywyddol yn ymuno gyda ni; oblegid y mae genym addewid o'r bywyd sydd yr awr hon, ac hefyd o'r hwn a fydd. Nid ydym ond braidd wedi dechreu ar ein hanturiaeth ogoneddus. Ar fyr gwnawn gyflawni yr oll a lefarwyd trwy y tadau; yr ydym eisoes yn alluog, ac y mae rhifedi mawr nad ydynt yn perthyn i ni, sydd â'u calonau gyda ni. Bydd i ni fyned allan, frodyr, a pheidio astudio ein hesmwythdra ein hunain, ond pa fodd i ddwyn oddiamgylch gyflawniad o fwriadau gogoneddus Duw. "Pwy a'n gwahana ni oddiwrth gariad Crist? ai gorthrymder, neu ing, neu ymbil, neu newyn, neu noethni, neu embydrwydd, neu gleddyf? Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy nâ choncwerwyr, trwy yr hwn a'n carodd ni." Yr wyf yn teimlo gorfoledd y dydd heddyw, canys yr wyf yn caru gweled fy mrodyr yma sydd wedi bod mewn cyfyng leoedd; yr wyf yn gweled o'm hamgylch frodyr ag sydd wedi cerdded i fyny yn ddifrifol at enau y cyflegr, sydd wedi gorchfygu y pla, pan oedd gallu y gwrthwynebwr yn cael ei ddefnyddio i'n dystrywio. Yr wyf yn llaw-

enychu eich gweled yma; bydded i Dduw eich bendithio bob un; a bydded i ysbryd Duw Israel i orphwys ar eich teuluoedd; a dyweded yr holl gynnulleidfa Amen. (Amen.) Mae gallu gwirionedd i fyned allan, y mae cadwyni y tywyllwch i gael eu dryllio, ac y mae teyrnas Dduw i gael ei hadeiladu, ac nid all un gallu ei rhwystro. Yr ydym yn awr yn dyfod yn sefydledig fel pobl; nis gallaf fyned i un man lle nad ydynt yn siarad am Ddyffryn y Llyn Halen, a'r "bobl Formonaidd;" y mae pawb am wybod ynghylch y gwaith mawr hwn; mae y cenedloedd Ewropaidd wedi cihuno ar y pwnc: nid ydynt yn gwybod fod Duw y nefoedd wedi gosod i fyny ei deyrnas, eithr fe gânt wybod.

Yna yr Henuriad Pratt a lefarodd fel y canlyn:—Mae y pynciau hyn, frodyr, o'r pwys mwyaf; nid pynciau ydynt sydd wedi dechreu gyda ni, eithr pynciau sydd wedi deillio o'r brif ffynnonell, oddiwrth y rhai a apwyntiwyd i edrych ar ol dedwyddwch pobl Dduw yn y dyddiau diweddaf hyn. Gwyddom mai y bobl hyn, y rhai sydd yn cyduno â ni yn eu golygiadau a'u teimladau, yw yr unig bobl a geidw Duw ar wyneb yr holl ddaear, yn amser ei ail ddyfodiad. Caiff Saint y Dyddiau Diweddaf lywodraeth ar holl genedloedd y ddaear yn nyfodiad Crist, a bydd eu hawdurdod dros wyneb yr holl ddaear, ac a gyrhaedd hyd ei heithafoedd. Er nad yw teyrnas Dduw ond yn ei mabandod; nid yw hwn ond dydd y pethau bychain, fel y mae yn bod weithiau, yn flaenorol i ddydd y pethau mawr. Mae Prif Lywydd yr Eglwys yn y Dyffryn wedi gyru cyfarwyddiadau pwrpasol mewn perthynas i bob math o grefftwyr a gweithyddion, ac ynghylch y pethau y mae'r Henuriad Taylor wedi osod o'ch blaen. Ac yn awr yw yr amser ag y mae eu heisieu, oblegid yr ydym wedi ein sefydlu mewn pellder mawr oddiwrth bob cenedl wareiddiedig —yr ydym wedi ein planu yn nyffrynoedd y Mynyddoedd Creiglyd, yn nghanolbarth mawr Gogledd America. Mewn trefn i ni ddyfod yn fawr a llwyddo fel pobl, y mae yn wir angenrheidiol i ni gael gweithfeydd yn ein plith ein hunain. Mae y defnyddiau yno ag sydd yn ofynol ac yn angenrheidiol i gywreinrwydd a medrusrwydd yn i'w gweithio. Gosododd y brawd Taylor allan yr angenrheidrwydd am yr holl bethau hyn; a dymunaf yn awr argraffu ar feddwl llywyddion y cynnadleddau, i edrych trwy eu gwahanol gynnadleddau, am y dynion hyny ag

y mae eisieu iddynt fyned yn uniongyrchol i'r Dyffryn, Bydded iddynt edrych am ddynion sydd yn gelfyddydwyr, y rhai fyddo â modd ganddynt i ymfudo eu hunain; ac os cânt ddynion na fyddont yn gelfyddydwyr, ac â modd ganddynt, dysger hwynt i ddefnyddio eu harian yn y ffordd hono, i gynnorthwyo i gymmeryd drosodd bersonau a fyddo yn ddefnyddiol, megys cwmpeini o bobl i wneuthur brethynau o'r gwlan. Ni allai neb arianog ddefnyddio eu heiddo yn well na thrwy eu defnyddio yn y ffordd hyny. Yn awr, yr ydych yn wybodus nad all un dyn ymweled â'r holl gynnadleddau yn bersonol, a chwilio allan yr holl gelfyddydwyr hyn ei hunan; mae hyn yn ddyledswydd sydd yn gorphwys ar lywyddion y cynnadleddau; a phan y caffont hwynt, dylent eu hannog i fyned i'r Dyffryn yn ddioed. Ceisied y dyn arianog ddefnyddio ei arian, fel ag i ddwyn oddiamgylch y daioni mwyaf i deyrnas Dduw; ac yn lle helpu gwragedd gweddwon ac amddifaid cyn ein bod wedi parotoi ffordd iddynt, bydded iddynt helpu y rhai hyny a fyddo y Lywyddiaeth wedi ddanfon am danynt; wrth wneuthur felly byddwch yn cyflawni eu cynghor, ac yn gosod sylfaen i'r tlodion i fyw pan ddelont mewn blynyddoedd ar ol hyny. Efallai fod digon wedi ei ddweyd ynghylch y pwnc hwn; credwn yr edrycha y llywyddion at y peth yma, a bod ymdrechiadau yn cael eu gwneyd i'w ddwyn oddiamgylch. Mae y drysorfa ymfudol i weithredu ar yr egwyddor hon; dechreuwyd hi yn y Dyffryn: dechreuwyd ystyried yn ei chylch yno, ac mewn ychydig o ddyddiau ar ol hyny cyfranwyd tuag at y drysorfa hon amryw filoedd o ddolars, gan ychydig bersonau yn y Dyffryn. Mae hon i'w defnyddio yn gwbl trwy gynghor Prif Lywyddiaeth yr Eglwys, at ymfudiad y Saint tlodion; ond y rhai a ewyllysiwn ni gymmeryd allan gyntaf o blith y tlodion yw crefftwyr, oblegid y mae eu heisieu yn y Dyffryn i barotoi gyferbyn â'r lleill. Nid yn unig yr ydym yn galw ar y cyfoethog i gynnorthwyo â'u meddiannau hwy, ond yr ydym yn dweyd y bydd y drysorfa hon yn cael ei defnyddio at yr un perwyl.

Meddyliodd rhai personau, ar ddechreuad y drysorfa hon, y buasai yn ateb fel rhyw fath o flaen-dâl, yr hwn a fuasai at eu hewyllys hwy rywbryd yma; dim y fath beth: dichon na chaiff y personau hyny, neu lawer o'r rhai sydd wedi cyfranu tuag at y drysorfa hon, ddim ymfudo am gryn dymmor, ond gobeithiwn

y cyrhaedda at yr holl dlodion cyn llawer o flynyddau. Nid yw yr argoelion presennol yn dangos y caiff yr holl dlodion eu symud yn uniongyrchol, eithr y mae yn anghenrheidiol ymfudo y rhai hyny sydd â mwyaf o'u heisieu yn awr yn y Dyffryn, megys crefftwyr, &c.; bydd y drysorfa hon yn bresennol yn cael ei defnyddio at y pwrpas hwnw. Dymunaf wneyd rhai sylwadau mewn perthynas i gasglu y drysorfa hon. Mae rhai pethau wedi eu hysbysu yn barod yn y *Star* ynghylch hyn, ond yr wyf am wneyd ychwanegiadau.—Pan gafodd y sylwadau hyny eu gwneuthur, nid oedd un treial wedi cael ei wneyd; ac efallai i ni roddi rhai cyfarwyddiadau na ellid eu dwyn i weithrediad. Dysgwyliem y buasai y cyfoethogion yn cyfranu eu deugain a'u hanner can punnoedd, ac felly chwyddo y drysorfa. Ond yn lle hyny, yr ydym yn gweled mai oddiwrth y tlodion yr ydym yn cael fwyaf; cyfranasant hwy eu ceiniogau, &c., a chawsom allan eu bod mor lliosog, fel ag y golynai saith neu wyth ysgrifenydd i gadw eu henwau a'u cyfraniadau ceiniogaidd.

Yn ail, yr ydym wedi penderfynu mai y drefn ddoethaf fydd i'r is-drysorwyr yn mhob cangen o'r eglwys, i gadw cofres o enwau yr holl bersonau fydd yn cyfranu tuag at y drysorfa hono, a danfon y cyfanswm a gesglir yn mhob cangen i drysorydd cyffredinol eu cynnadledd, a hwnw i ddanfon i Liverpool y swm a gesglir gan yr holl gangenau, ynghyd ag enwau y cangenau, a'r swm a fyddo pob cangen yn gyfranu, a chyfanswm yr holl gangenau.

Y cangenau yw yr unig rai y dymunir arnynt i gadw cofres o enwau yr holl danysgrifwyr, a dymunir arnynt i gadw cyfrif manwl a chywir o bob ffyrling a dderbyniant neu a roddant allan. Wel, yn awr, y mae oddeutu chwe chant o gangenau o'n heglwys yn Mhrydain Fawr a'r Iwerddon; gofyna y rhai hyn chwe chant o ysgrifenwyr, un yn mhob cangen. Dylid edrych ar ol yr ysgrifenwyr hyn, gan nad yw pawb yn onest Dylid apwyntio arolygwyr i arolygu cyfrifon pob ysgrifenydd; o ganlyniad, apwyntied pob cangen ddau ddyn i edrych y cyfrifon a mynu gwybod pa faint sydd wedi ei gasglu gan y gangen; ac os bydd anghen, mynu clywed darllen enw pob cyfranwr, ynghyd â'r swm a gyfranwyd, fel y gallo y gangen wybod fod pob peth yn gywir, ac ar yr un pryd i weled fod y symiau a gyfranwyd yn cael eu trosglwyddo i drysorwr cyffredinol y gynnadledd, a thal ysgrif-

yn cael ei derbyn, fel y gallo'r gangen weled fod pob ffyrling yn myned i'r lle priodol. Dyna etto drysorwyr cyffredinol y cynnadleddau; bydd pymtheg ai hugain neu ddeugain yn ofynol; rhaid edrych ar eu hol hwythau hefyd. Rhaid i bob cynnadledd apwyntio dau arolygydd i arolygu cyfrifon y trysorwr cyffredinol, cyfrif i fyny y cyfanswm y mae'r cangenau wedi dalu iddo ef, ac i weled ei fod yn cael tal-ysgrif am y swm a ddanfono i Liverpool. Gellwch weled y ceidw hyn y trysorwr yn Liverpool yn glir. Bydd y symiau a dderbynir yn Liverpool oddiwrth bob cangen yn cael eu hysgrifenu ar y llyfrau, y rhai ydynt yn agored i lywyddion y cynnadleddau i'w harolygu; ac nid yw y trysorfeydd hyn i'w cwrdd, ond yn unig trwy gyfarwyddyd y Brif Lywyddiaeth, yn Nyffryn y Llyn Halen, ac o'r hyn a ddefnyddir fe gedwir cyfrif manwl. Y mae y cynnadleddau wedi myned tu hwnt i'n dysgwyliadau yn yr hyn ag y maent wedi gasglu eisoes, pan yr ystyrir yr amser byr y mae hyn wedi bod mewn gweithrediad; y mae eisoes oddeutu £200 wedi eu cyfranu yn y wlad hon; ac ychydig iawn o'r cynnadleddau sydd wedi hysbysu i ni y symiau ag y maent wedi gasglu; nid wyf yn meddwl fod un rhan o dair wedi ein hysbysu. Dysgwyliwn y bydd yr henuriaid yn egniol a gweithgar i gario y pethau hyn i weithrediad, fel ag y dyhidlo trysorfeydd i mewn er ymfudo celfyddydwyr, ac ar ol hyny ymfudo y tlawd; ac mewn ychwanegiad at y drysorfa yn y wlad hon, cawn hefyd y drysorfa o'r Llyn Halen Fawr; gwna ddyhidlo i mewn o wlad yr aur, a chaiff ei defnyddio at ymfudo y tlodion. Mae yn beth hollol wahanol i'r hen *joint stock company*; mae yn nefolaidd, mae yn dduwiol; mae yn gynllun ardderchog yn ei fwriad a'i ddyben, er lles y Saint tlodion trwy Brydain Fawr; yr ydych wedi eich llethu. lawr gan dlodi, gan weithio am 7s., 8s., neu 10s. yr wythnos i gynnal teulu lliosog. Yr ydym am eich symud i wlad, lle gydag ychydig o lafur y gellwch fyw a chyrhaedd yn fuan annibynrwydd trwy eich llafur. Fe wyddech fod teyrnas Dduw i gael ei sefydlu ar benau y mynyddoedd yn y dyddiau diweddaf; hi yw y gareg a dorwyd o'r mynydd ag oedd i dreiglo a dryllio yn ddarnau holl deyrnasoedd y byd trwy ei gallu. Yr ydym am osod sylfaen gadarn; yr ydym eisoes yn gweled y *nucleus*, ac fe gynnydda i dyfu, ac nid oes digon o allu yn y wlad obry, nac ar y ddaear, i rwystro y gallu sydd mewn gweithrediad er gwneyd i'r

baban dyfu, eithr fe fydd yn nerthol ac yn alluog i gyflawni bwriadau y Jehofa mawr.

Yr wyf am wneuthur ychydig o sylwadau wrth yr Henuriaid, ynghylch cynnal y gwaith yn y wlad hon. Yr wyf am ychwanegu fy ymdrechiadau at eiddo Llywyddion cynnadleddau er danfon yr Efengyl i lefydd newyddion; eithr nid y Llywydd sydd yn pregethu fwyaf sydd yn gwneyd fwyaf o ddaioni; y mae ganddynt ddyledswyddau ereill heblaw pregethu. Mae pregethu yn dda yn ei le, ond nid y dyn sydd yn pregethu fwyaf, sydd yn cyflawni fwyaf o waith; eithr yr hwn sydd yn chwilio allan am feusydd newyddion i lafurio, a chwilio am ddynion sydd yn awyddus i wneuthur lles yn mhlith meibion dynion, ac sydd yn eu danfon allan i'r wlad amgylchynol; hwnw yw y dyn sydd yn gwneuthur fwyaf o ddaioni yn ei gynnadledd, yw yr hwn sydd yn cadw ei holl swyddogion mewn gwaith, ac yn peidio dyoddef i segurwyr fod yn nghanol y maes. Gall llawer gael ei gyflawni gan y gair argraffedig. Pe buasai yr aelodau yn cael yr amrywiol fathau o draethodau, gallent eu gwasgaru yn mhlith eu cyfeillion a'u cymmydogion, a gwneyd llawer iawn o ddaioni. Gall y Llywyddion fel hyn eu gosod mewn meddiant o offerynau i gyflawni yn agos gymmaint o ddaioni â'r swyddogion; rhodder y traethodau i aelodau yr eglwys i ddosparthu, a gallant wneuthur hyn o dŷ i dŷ bob wythnos. Dylai pob aelod hefyd feddiannu copi o bob un o'n llyfrau at ei wasanaeth ei hun; gall yr holl dlodion gael eu diwallu trwy ffurfio clybiau, fel ag y mae y brawd Kelsey wedi gwneuthur. Pan oedd y brawd Kelsey yn Nghynnadledd Glasgow, gwasgarodd ein llyfrau yn lled helaeth, yr hyn a achosodd i rifedi mawr i ddyfod i'r eglwys.

Er pan aeth i Gynnadledd Warwickshire y mae wedi danfon am werth £50 o lyfrau, o wahanol fathau, ond Llyfr Mormon yn fwyaf neillduol, y rhai a alwyd am danynt ar unwaith. Pa fodd y mae efe wedi cyflawni hyn? nid yw y Saint yn alluog i wneuthur hyn ar unwaith, ond fe ffurfiodd ef gymdeithasau bychain, y rhai ydynt yn cyfranu hyn a hyn bod wythnos neu bythefnos; a thrwy fod y personau hyn wedi cyduno â'u gilydd, y maent yn alluog i dalu symiau bychain i brynu un llyfr, ac yna penderfynu trwy goelbren pwy sydd i gael y llyfr hwnw.

Nid oes un swyddog yn y deyrnas hon yn alluog i fawrygu ei swydd heb y llyfrau, ac heb ei fod yn ymderchu yn barhaus i

roddi yr un peth i ereill. Mae yn wir y gall fod rhifedi o'r Saint nad allant ddarllen, ond fe allant ddysgu darllen; a pho byddent ond defnyddio yr oriau sydd yn cael eu gwastraffu ganddynt, dysgent yn fuan ddarllen Llyfr Mormon. Os na fydd dyn yn gwybod yr hyn a gynnwysir yn y llyfrau hyn, nis gall wneuthur ei holl ddyledswyddau fel swyddog ac aelod yn yr eglwys hon. Bydd iddo ddysgu peth o'i dyledswydd o'r llyfrau hyn. Mae y llyfrau hyn yn rhoi i chwi reolau cyffredinol eich crefydd, ac y mae Ysbryd y Duw byw yn rhoi y rheolau neillduol. Mae arnoch anghen y llyfrau i roi y rheolau cyffredinol, a'r Ysbryd i roi y rheolau neillduol. Y gweision hyny o eiddo Duw ag sydd yn ceisio gwirionedd o'r gair ysgrifenedig ac oddiwrth ysbryd y brophwydoliaeth, fydd y personau a wyddant pa fodd i helaethu y gwaith, a chyflawni eu dyledswyddau.

Wrth lefaru am y brawd Kelsey fel y gwnaethum, nid wyf am awgrymu nad ydych chwi wedi gwneuthur eich dyledswyddau. Os ydych chwi yn dweyd eich bod wedi gwneyd yr oll a allech, dywedwn Duw a'ch bendithio chwi, ac a'ch cynnorthwyo i wneyd yr oll a alloch yn yr amser dyfodol. Amen.

Wedi rhai sylwadau gan yr Henuriaid F. D. Richards, W. Speakman, E. B. Kelsey, a G. D. Watt, terfynwyd y cyfarfod trwy weddi, am chwech o'r gloch yn yr hwyr, ar ol treulio y dydd ynghyd heb obiriad, yr hyn a alluogodd y gymmanfa i drafod y rhan fwyaf o'i materion.

DYDD SUL.

Yr oedd y Neuadd wedi ei gorlenwi ar awr arferol yr addoliad boreuol. Ar ol galw am drefn gan y Llywydd, canodd y côr, "Come, all ye Saints who dwell on earth," &c. Gweddiodd yr Henuriad F. D. Richards. Yna canodd y côr, "God moves in a mysterious way," &c.; ar ol hyny y miloedd ymgynnulliedig a wrandawsant yn astud ar araeth effeithiol gan yr Henuriad John Taylor; dilynwyd ef gan yr Henuriaid James Marsden a Thomas Margetts. Diweddwyd y gwasanaeth boreuol trwy ganu yr hymn, "Sing to the great Jehovah's praise," &c., a thrwy weddi gan yr Henuriad T. Margetts.

Am ddau o'r gloch yn y prydnawn, yr oedd y dorf yn gytun yn yr un lle; yr hon, ar ol canu a gweddio, a wrandawodd ar ddarlith ddyddorol a galluog ar y testun o Ysbryd Glân, gan y

Llywydd O. Pratt, yn yr hon y treiddiodd yn helaeth i'w bwnc, ac a'i cyflwynodd i feddyliau y gwrandawwyr yn y fath fodd ag i argraffu yn ddwfn ynddynt ystyriaeth o bresennoldeb y gallu dwyfol, a'u harwain i ryfeddu ac addoli yr hollalluogrwydd sydd yn cynnal dyn, ac yn ei amgylchynu â chyfreithiau bywyd.

Dilynwyd yr Henuriad Pratt gan yr Henuriaid Levi Richards, G. B. Wallace, a W. Gibson, mewn sylwadau byrion a phriodol iawn.

Am hanner awr wedi chwech, yn yr hwyr, ar ol canu mawl i Dduw, a gweddio gan yr Henuriad Eli B. Kelsey, anerchwyd y dorf liosog eilwaith gan yr Henuriad F. D. Richards; yr hwn a annogodd yr henuriaid a'r offeiriaid ynghylch yr anghenrheidrwydd o ddangos cariad, tosturi, a theimlad da tuag at y miliynau sydd yn eu hamgylchynu, y rhai sydd yn eistedd mewn tywyllwch ac anwybodaeth mewn perthynas i'r genadwri ogoneddus sydd wedi ei dadguddio o'r nefoedd er eu hiachawdwriaeth. Llefaiodd yr Henuriad Richards am ddoethineb Duw yn dewis y tlodion yn mhlith dynion i fod yn *bioneers* teyrnas Dduw yn y dyddiau diweddaf; gan ddangos yn eglur, pe buasai Duw wedi dewis rhai cyfoethog a galluog y ddaear, na fuasent byth yn cyflawni yr hyn y mae meibion tlodi a chaledi wedi wneyd, er dwyn eu cyd-ddynion i edifeirwch a chadwedigaeth, o herwydd ni chaniatäai meddalwch eu bywyd, er eu bod yr un mor onest eu calonau, iddynt i ddyoddef y treialon, y blinfyd, a'r caledi ag y mae gweision mwy gostyngedig Duw wedi ddyoddef. Annogodd weinidogion yr Arglwydd i beidio arbed dim trafferth wrth heiaethu y gwaith ar bob llaw, a'i ddwyn i sylw y cyfoethog yn gystal â'r tlawd; obegid y mae pawb yr un mor werthfawr yn ngolwg Duw, pan y maent yn ei wasanaethu ac yn cadw ei orchymynion.

Yn nghwrs ei sylwadau cyfeiriodd at y nifer mawr o faterion a drafodwyd gan y gymmanfa ddydd Sadwrn, gan ddangos ein bod trwy ein hundeb mewn egwyddor a theimlad, a thrwy gynnorthwy yr Ysbryd dwyfol, wedi synu y byd yn symudiadau mawrion yr Eglwys yn ei gallu a'i mawredd; a thra yr oedd Congress America, Senedd Prydain, a'r ddiweddar gymmanfa heddwch yn Frankfort, yn rhanedig mewn egwyddorion a theimladau, ac o ganlyniad mewn gweithredoedd, yr oeddem ni yn unol; yr oedd ein penderfyniadau yn unfrydol, ac yn cael eu cario i weithrediad

gyda gradd o sicrwydd a llwyddiant nad oedd yn hynodi dim o'u gweithrediadau hwy.

Dilynwyd yr Henuriad Richards gan yr Henuriad Taylor, Clements, Booth, a Dunbar, ac wedi hyny terfynwyd y cyfarfod trwy weddi.

ORSON PRATT, *Lywydd.*
G. D. WATT,
ROBERT CAMPBELL,
JAMES LINFORTH, } *Ysgrifenwyr.*

[Ni chaniatâ terfynau ein cyhoeddiad bychan i ni gyhoeddi yr amrywiol anerchiadau rhagorol a draddodwyd gan lawer o'r henuriaid llywyddol ag oedd yn bresennol. Mae y materion mwyaf pwysig yn awr wedi eu cyhoeddi. Efallai yr ymddangosa y darlithoedd boreu dydd Sul rywbryd etto, os caniateir amser a lle. Mae sylwedd y ddarlith brydnawnol yn gynnwysedig yn yr ysgrif "The Holy Spirit," yn rhif. 20 a 21 o'r *Star.*—GOL Y STAR.]

LLYTHYR YR APOSTOL J. TAYLOR O FFRAINC AT W. PHILLIPS.

No. 7, *Rue de Tournon, a Paris, Rhag.* 9, 1850.

ANWYL FRAWD PHILLIPS,—Gan fod genyf ychydig o fynydau yn segur, defnyddiaf y cyfleusdra i ysgrifenu atoch ychydig o linellau. Yr wyf wedi ysgrifenu ddwywaith at y brawd Howells; ond gan nad wyf wedi cael ateb, tybiwyf naill ai fod fy llythyron i, neu ei eiddo ef, wedi methu cyrhaedd.

Oddiar ein dyfodiad i Paris hyd yn ddiweddar, nid wyf fi wedi teimlo llawer o ysbryd pregethu, na'r brawd Bolton ychwaith: teimlasom yn fwy awyddus i ysgrifenu a pharotoi y rhwyd. Mae yr ysbryd yn ddiweddar, er hyny, wedi dechreu sibrwd ei bod yn bryd i daflu y rhwyd. Yr wyf yn sicr y bydd yn dda genych glywed, i ni ddydd Sul cyn y diweddaf ddal chwech pysgodyn. Bedyddiais hwynt yn yr iaith Ffrengig, yn yr afon, gerllaw Paris. Cawsom amser hyfryd, ac yr oedd Ysbryd yr Arglwydd gyda ni, a llanwodd ein calonau â llawenydd.

Mae un yn ychwanegol wedi rhoddi ei enw oddiar hyny, ac y mae ereill ar fin y dwfr. Dydd Sul diweddaf darfu i ni reoleiddio cangen yma yn Paris, ac ordeinio henuriad ac offeiriad, y rhai ydynt yn ddynion dysgedig a thalentog, yn alluog i bregethu yr efengyl mewn unlle, gan eu bod ill dau yn deall amrywiol ieith-

oedd; y maent hefyd yn llawn o sel ac o'r Ysbryd Glân. Bydd y brawd Howells yn falch i glywed i ni fedyddio gwr a gwraig ag oedd efe yn arferol o ymweled â hwynt (sef y brawd a'r chwaer Squires). Cynnaliwn gyfarfodydd ddwywaith yr wythnos. Mae y brawd Pack hefyd mewn gobaith o wneyd gwaith yn Calais; y mae wedi bedyddio un, ac yn cynnal cyfarfodydd yn gysson.

Wrth ymgymmysgu â'r bobl yma, yr wyf yn cael allan fod y Pabyddion yn fwy parod i ufyddhau i'r efengyl na'r Protestaniaid. Mae y Protestaniaid yn gyffredin yn meddu gormod o dduwioldeb; ac yr wyf fi yn teimlo fel pe na byddwn wedi dyfod i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

Mae y *Journal des Debats*, sef y prif newyddiadur yn Ffrainc, wedi cyhoeddi cryn lawer am danom. Rhoddais fenthyg rhai llyfrau i'r Golygydd i ddechreu gwneyd dyfyniadau o honynt.

Gall rhai feddwl fod y gwaith yma yn bur araf, eithr yr wyf fi yn teimlo yn fwy awyddus i fod yn ochelgar, gan ymdeimlo ein ffordd yn bwyllog, a gosod sylfaen briodol, na bod yn rhy fyrbwyll. Mae gwaith mawr i'w wneuthur yn Ffrainc, a daw miloedd o'r bobl etto i orfoleddu yn nghyflawnder bendithion efengyl y tangnefedd.

Gan nad yw Paris yn cytuno yn dda â'm hiechyd, yr wyf yn bwriadu dyfod i ymweled â chwi yn Nghymru oddeutu Nadolig, pan y gobeithiaf gael aros wythnos neu ddwy gyda chwi.

Mae y brawd Bolton wedi gorphen cyfieithad cyntaf Llyfr Mormon, eithr gofyna etto ddau ddiwygiad, a dau ddarlleniad arall er ei barotoi i'r wasg: pa fodd bynag, gan fod genym ni ddynion yn yr eglwys ag sydd mor alluog â neb yn Ffrainc i wneuthur hyny, nid oes dim trafferth ynghylch hyny.

Rhoddwch fy nghariad goreu i'r brawd Davis, ac i'r brawd Howells a'i deulu, ac eiddo eich hunan.

Gan y caf eich gweled yn fuan ar eich mynyddoedd eich hun, nid oes angen i mi ysgrifenu rhagor.

Ydwyf, anwyl frawd,

Yr eiddoch yn y cyfammod tragywyddol,

John Taylor.

O.Y.—Dywed y brawd Bolton fod yn well i chwi fargena am dywydd twymn erbyn y delwyf fi; ond, pa fodd bynag, *n'importe* (fel dywedai y Ffrancod), gwna y calonau twymn Cymreig yn ymaith yr anwyd.—J. T.

HANES MORDAITH Y SAINT CYMREIG O LIVERPOOL I NEW ORLEANS, AR FWRDD Y "JOSEPH BADGER."

DYDD Iau, y 17fed o Hydref, tynwyd y llong allan o'r dock, a chymmerwyd agerfad i'w llusgo i'r môr. Am 4 o'r gloch yn y prydnawn, rhoddwyd hwyliau ar y llong, tu allan i'r N. W. Lightship, a rheoleiddiwyd y Saint. Gosodwyd John Morris yn llywydd, ac Howell Williams, David Evans, a John Tingy, yn gynghorwyr iddo; a dosparthwyd y Saint yn 16 o ddosparthiadau, ac henuriaid i lywyddu dros bob dosparth, a chwech o henuriaid ereill i fyned oddiamgylch i weled fod pob dosparth yn cadw y lle yn lân, ac na fyddo neb yn myned i lawr a fyny yr ysgol ar yr awr weddi, nos a boreu, yr hon yw wyth o'r gloch. Penderfynwyd fod David Evans i arolygu rhoddiad allan y dwfr bob dydd, a rhoddiad allan y bwyd bob wythnos. Yr oedd awel gref o wynt o'r W S.W., a llawer o'r Saint yn glaf o glefyd y môr cyn nos.

— 18. Yr oedd awel gref o wynt o'r gorllewin, a'r mwyrif o'r Saint yn glaf. Rhanwyd allan y dwfr yn y boreu. Parhaodd y gwynt yn ein herbyn trwy y dydd. Am wyth o'r gloch o'r nos, anfonwyd gweddi daer at Dduw, gan bawb yn unfrydol, am gael gwynt teg; gwnaeth Duw wrandaw ein gweddi, ac ar yr awr hono trodd y gwynt i'r gogledd, ac aethom yn gysurus trwy y nos.

— 19 Awel hyfryd o'r N.N.E. Tywydd clir am 11 y boreu; yr oedd Ynys Enlli yn wyth milltir i'r dean. Llawer o'r Saint yn dechreu gwella o glefyd y môr, ac yn dechreu edrych am eu bwyd a'u dwfr. Cynnaliwyd cwrdd gweddi am wyth y boreu, ac wyth y nos.

— 20 (Sul). Tywydd teg; pawb o'r Saint yn iach, ac ar y deck. Gorfu arnom roddi y bwyd allan, o herwydd fod y morwyr wedi methu cael amser dydd Sadwrn, a bod amryw o'r brodyr ac ereill heb ddim bwyd. Cadwyd cwrdd Saint nos Sul, a phriodwyd Thomas Sansum a Sarah Ann Chesterfield, gan John Morris, a David Powell ag Ann Evans, gan Howell Williams; a therfynwyd y dydd yn gysurus, a phawb yn mwynhau iechyd.

— 21. Gwynt cryf N.N E. Llong yn myned tua 11 milltir yr awr, ac yn neidio oddeutu yn heinyf. Llawer o'r Saint yn glaf o glefyd y môr. Cymmerais lledred yr haul hanner dydd yn 48 gradd 48 eiliad, gogledd. Prydnawn yn fwy tawel.

— 22. Gwynt yn E.N.E. Tywydd teg, a phawb o'r Saint yn iach. Am chwech yn y prydnawn, cadwyd cwrdd Saint i'r Cymry. Pawb wrth eu bodd, ac yn myned tua 11 o filltiroedd bob awr tua phen ein taith.

— 23. Gwynt N.E ; awel gref; tywydd teg. Llong yn myned tua 11 milltir yr awr. Pawb o'r Saint wrth eu bodd, wedi gwella o glefyd y môr. Cadwyd cwrdd Saint i'r Saeson yn yr hwyr.

— 24. Tywydd teg, gwynt yn N E. Llong yn myned tua 10 milltir yr awr. Pawb o'r Saint yn iach, ac yn abl rhodio ar y

deck. Cadwyd cynghor yn y prydnawn am ddau, er dysgu y swyddogion ynghylch eu gwahanol ddyledswyddau

— 25. Tywydd teg, gwynt o'r N.E. Llong yn myned tua 10 milltir yr awr. Yn y prydnawn gwelwyd dwy o'r ynysoedd gorllewinol o'r enw Pigo a Florence. Cafwyd ychydig o wlaw yn y prydnawn.

— 26. Tywydd teg, gwynt o'r E N.E. Llong yn myned tua 10 milltir yr awr; pawb o'r Saint wrth eu bodd, yn myned yn mlaen yn gyflym tua Seion. Pawb yn golchi o flaen eu gwelyau.

— 27 (Sul). Tywydd teg, gwynt o'r dwyrain. Llong yn myned tua 10 milltir yr awr. Cadwyd cwrdd cymundeb am 11 y boreu, a phregethu am banner awr wedi dau yn y prydnawn, a chwrdd gweddi am 7 yn yr hwyr. Pawb wrth eu bodd, yn mwynhau cyflawnder o Ysbryd Duw.

— 28. Tywydd teg, gwynt E.S.E. cryf; llong yn myned tua 12 milltir yr awr yn yr hwyr. Tywydd gwlawog.

— 29. Gwynt cryf o'r deau. Cawodydd o wlaw Cadwyd cwrdd Saint yn yr hwyr; pawb o'r Saint yn parhau mewn undeb a chariad.

— 30. Tywydd teg, ychydig o wynt N W. Haul yn wresog, a phawb o'r Saint ar hyd y deck. Gwynt o'r gogledd yn y pryd nawn, a'r llong yn myned tua 7 milltir yr awr. Cynnaliwyd cwrdd Saint yn yr hwyr gan y Saeson.

— 31. Tywydd teg, gwynt o'r N N E., a'r llong yn myned tua 8 milltir yr awr. Cynnaliwyd cwrdd pregeth yn mblith y Cymry.

Tachwedd 1. Tywydd teg, gwynt o'r N.E,, a'r llong yn myned tua 9 milltir yr awr. Am 7 yn y boreu, bu farw Edward, mab Daniel Evans, Hirwaen, yn 28 mis oed, a chladdwyd ef yn y môr tua banner dydd, trwy ddarllen a gweddio gan John Morris. Cynnaliwyd cwrdd pregethu yn yr hwyr gan y Saeson.

— 2. Tywydd teg, gwynt cryf o'r S E., a'r llong yn myned tua 12 milltir yr awr. Yn yr hwyr gwynt cryf, a gwlawog.

— 3 (Sul). Tywydd teg, gwynt o'r S.W. Cynnaliwyd cwrdd Saint, a rhanwyd yr ordinhad, am 11 y boreu, o dan y deck; a phregethwyd ar y deck am banner awr wedi dau, a chwrdd gweddi am 7 yn yr hwyr. Pawb o'r Saint yn parhau mewn undeb, a chariad, a chydweithrediad.

— 4. Ychydig o wynt, a chawodydd o wlaw trwy y dydd. Rhoddwyd y bwyd allan

— 5. Ychydig o wynt N.E. Tywydd teg, a'r haul yn twymno. Cymmerais sylw o'r haul heddyw, a chefais ein lledred yn 24 gradd 55 eiliad. Pawb o'r Saint yn iach; y gorchwyl gwaethaf sydd genym yn bresennol, yw trin bwyd.

— 6. Tywydd teg, gwynt o'r E.S.E., a'r llong yn myned tua 10 milltir yr awr tua phen ei gyrfa. Cymmerais sylw o'r haul heddyw, a chefais ein lledred yn 24 gradd 6 eiliad, gogledd. Cadwyd cynghor am ddau yn y prydnawn, a chwrdd Saint i'r Saeson am chwech yn yr hwyr.

— 7. Gwynt o'r S.S E. Tywydd teg, a'r llong yn myned tua

9 milltir yn yr awr. Pawb o'r Saint yn iach, ac yn parhau mewn undeb a chariad. Yr oedd ein lledred heddyw yn 21 gradd 26 eiliad, gogledd, a hydred yn 66 gradd 21 eiliad, gorllewin. Cynaliwyd cwrdd pregethu yn yr hwyr.

— 8. Gwynt o'r S.S.E. Tywydd teg, a'r llong yn myned tua 9 milltir yr awr. Am hanner dydd, gwelwyd St. Domingo, sef un o'r West India Islands ag sydd wedi ei pherchenogi gan y Negroaid. Nid ydym ni yn myned yr un ffordd ag yr aeth Capt. Jones, sef heibio i'r Hole in the Wall, o herwydd fod y dwfr yn fach y ffordd hono. Mae y ffordd hon yn gwneuthur y daith tua 800 o filltiroedd yn bwy na'r ffordd yr aeth y Captain.

— 9. Gwynt ysgafn o'r S.W., a'r llong yn myned tua 10 milltir yr awr, heibio i'r tu gogleddol i ynys St. Domingo. Pawb yn mwynhau iechyd, oddieithr dau neu dri o blant bychain.

— 10 (Sul). Tywydd teg, a'r gwynt o'r E.N.E. Am 5 yn y boreu, bu farw Catharine Morris, llysferch William Thomas o Llanelli, yn flwydd oed, a chladdwyd hi yn y môr am ddeg o'r gloch y boreu, trwy ddarllen a gweddio. Cadwyd cwrdd Saint am 11, a phregethu am hanner awr wedi dau, a chwrdd gweddi am saith. Treuliwyd y dydd yn gysurus, a phawb o'r Saint yn parhau mewn undeb a chariad.

— 11. Tywydd teg, a'r gwynt o'r E.N.E. Llong yn myned tua 10 milltir yr awr. Am wyth yn y boreu, yr oedd Cape Mais, y rhan ddwyreiniol o ynys Cuba, yn cyfeirio i'r gogledd, tua 10 milltir o ffordd.

— 12. Tywydd teg, ychydig o wynt, a'r haul yn twymno yn gryf; a'r llong yn hwylio heibio i'r tu deau i Cuba. Cafwyd hwyl wynt lawr i'r after-hatch. Cynnaliwyd cwrdd Saint yn yr hwyr.

— 13. Tywydd teg, ychydig o wynt, a'r haul yn twymno yn gryf. St. Iago de Cuba yn cyfeirio N.E. tua 13 o filltiroedd. Am ddau yn y prydnawn, cynnaliwyd cynghor. Am dri, bu farw Sarah Ann Jane, merch William ac Ann Probert, o gangen Victoria, Mynwy, yn flwydd a deg mis, a chladdwyd hi yn y môr trwy ddarllen a gweddio. Cynnaliwyd cwrdd Saint gan y Saeson yn yr hwyr.

— 14. Gwynt cryf o'r N.N.E. Tywydd teg, a'r llong yn myned tua 10 milltir yr awr heibio i'r tu deau o Cuba. Cynnaliwyd cwrdd pregeth yn yr hwyr.

— 15. Tywydd teg, ac ychydig o wynt o'r N.E. Tir Cuba yn y golwg. Cynnaliwyd pregethu gan y Saeson yn yr hwyr. Am 8 o'r nos, yr oedd Cape Antonio, neu ben Cuba, yn cyfeirio i'r gogledd 8 milltir o ffordd.

— 16. Tywydd teg, ac ychydig o wynt. Yn y prydnawn, ychydig o wynt yn ein herbyn. Pawb yn mwynhau iechyd.

— 17 (Sul). Gwynt cryf, N. N. E., a'r môr yn lled arw. Llawer o'r Saint yn glaf o glefyd y môr. Cynnaliwyd cwrdd gweddi am 11 y boreu, a chwrdd gweddi am 6 yn yr hwyr; methwyd cynnal cwrdd Saint o herwydd y tywydd.

— 18. Tywydd teg, gwynt o'r N.E. Pawb yn iach a chysurus. Rhoddwyd allan y bwyd yn y prydnawn. Gwynt o'r E.S.E.

— 19. Tywydd teg, gwynt o'r deau.

— 20. Gwynt cryf, S.W. Gwlaw yn y boreu. Am ddau yn y prydnawn, cafwyd golwg ar y tir, sef yr *entrance* dwyreiniol i New Orleans. Am 3, daeth y Pilat i'r llong, ac am ddeg o'r nos gollyngwyd yr anghor tu faes y bar. Ganwyd mab i John Treharn heddyw.

— 21. Tywydd hyfryd, gwynt o'r gogledd Am 9 y boreu, daeth yr agerfad i gyfarfod a ni, a thynodd ni lawr ar y bar. Am 11, daeth dau agerfad, a thynwyd ni dros y bar a gollyngwyd yr angor tu fewn y bar, ac yna aeth yr agerfad yn ol i ymofyn llong arall, a chafwyd mae y "James Pennell" oedd hi. Yr oedd wedi hwylio o Liverpool a llwyth o Saint ar yr ail ddydd o Hydref, ac yr oedd wedi cael tywydd garw iawn, nes colli dau o'i hwylbrenau, a'r llall wedi springo. Yr ydym yn cael ein llusgo i fyny gan yr agerfad —Nid ydym yn dewis canmol ein ffyddlondeb ein hunain; ond yr ydym yn dywedyd hyn, na chafodd un cwmpeini o'r Saint a ymfudodd o'n blaen gystal mordaith ag a gawsom ni, nac mor gyflym ychwaith Y mae genym 5 wythnos o fwyd heb ei gael. Bu 5 farw yn y "James Pennell," sef 2 mewn oed, a 3 o blant.

— 22. Am ddeg o'r gloch y boreu cyrhaeddasom New Orleans. Aeth y brawd Morris a minnau gyda y brawd Cutler, a chytunasom am agerfad i fyned a'n cwmpeini ni a'r Seison a ddaeth efo y "James Pennell," i St. Louis, am 2 ddolar neu 8s. 4c. yr un. Yr oeddem oll ynghylch 300 o rifedi.

— 23 Pawb yn ddiwyd yn parotoi erbyn y delo'r agerfad, yr ydym yn ei ddysgwyl am ddeuddeg o'r gloch yn gyfochrog a'r llong, i'n cymmeryd ni a'n heiddo i fewn. Yr ydym ni oll fel Cymry yn myned i St. Louis. Y mae pawb o'r brodyr wedi bod yn haelionus i'w gilydd, ac yn cynnorthwyo y rhai tlodion fel y gallom oll fyned gyda'n gilydd. Mae pawb yn parhau mewn undeb a chariad, a thrwy hyny y mae pob peth yn cydweithio er lles, ie, yn llawer gwell na'n dysgwyliad. Yr ydym oll yn cofio atoch chwi, ynghyd ag at yr holl Saint. Yr ydym yn parhau i weddio ar i Dduw agor y ffordd i filoedd o'n cyd genedl i ddyfod ar ein hol. Gobeithiaf yr esgusodwch fy annedrusrwydd yn ysgrifenu; yr wyf yn ddiwyd gyda'r *luggage*, ac mae'r amser yn fyr.

DAVID EVANS.

Anwyl Frawd Davis,—Yn gymmaint a bod y llythyr uchod yn cael ei ddanfon yn Gymraeg, nid oeddem yn gweled un dyben i ysgrifenu un arall yn Seisneg, gan i bawb gael eu boddloni yn y llywyddiaeth; a phawb yn mwynhau bendithion teyrnas Duw. Yr oedd yn dda i'r Saint fod Dafydd Evans ganddynt, a rhoddasant arwydd o ddiolchgarwch iddo am ei ddaioni mag atynt, a'i garedigrwydd yn gwneuthur ei oreu drostynt.

Yr eiddoch yn y gwirionedd.

JOHN MORRIS.

COFNODION CYNNADLEDDOL.

SIR DDINBYCH.

CYNNALIWYD cymmanfa y gynnadledd hon, yn Nghapel y Saint, yn Abergele, ar y 17eg o Dachwedd diweddaf. Galwyd am gynnrychioliad pedair o gangenau, a chynnwysent 10 o henuriaid, 14 o offeiriaid, 6 o athrawon, a 5 o ddiaconiaid; 12 wedi eu bedyddio er y gymmanfa o'r blaen; cyfanswm, 151. Sefydlwyd dwy o gangenau, un yn Llanddoged, a'r llall yn Llandudno; a John Davies yn llywydd ar y blaenaf, ac Isaac Morris yn llywydd ar yr olaf. Cymmeradwywyd dal i fyny awdurdodau Eglwys Iesu Grist fel arferol Cawsom gyfarfodydd buddiol i'r Saint ac i'r byd, ac yr oedd y capel yn llawn, ac amryw allan, trwy y cyfarfodydd.—Cynnaliwyd cynghor dranoeth, yn yr hwn y rhoddwyd amrywiol o addysgiadau buddiol ac effeithiol er ymledaenu gwybodaeth y gwirionedd trwy lyfrau a phregethu, gan y llywydd ac henuriaid ereill.—John Parry, llywydd; Hugh Morris, ysgrifenydd.

SIR FEIRIONYDD.

Cymmanfa drimisol y gynnadledd hon a gynnaliwyd yn Harlech, ar yr 8fed o Ragfyr. Cynnrychiolwyd chwech o gangenau, yn cynnwys 17 o henuriaid, 2 o offeiriaid, 1 athraw, a 2 ddiacon; bedyddiwyd, 5; torwyd allan, 4; ymfudodd, 2; cyfanswm, 72. Dewiswyd David Roberts a Thomas Hughes i fod yn gynghorwyr i'r Llywydd Wm. Evans, a phenderfynwyd fod John Evans i fod yn henuriad teithiol, ac yn llywydd ar gangen Towyn. Anerchwyd y cyfarfodydd yn effeithiol gan y gwahanol henuriaid.—Wm. Evans, llywydd; James Anwyl, ysgrifenydd.

SIR FRYCHEINIOG.

Cynnaliwyd cymmanfa y sir hon yn Aberhonddu, ar yr 8fed o'r mis hwn, yn Neuadd y Bull Inn, lle y cynnrychiolwyd pump o gangenau, yn cynnwys 12 o henuriaid, 6 o offeiriaid, 3 o athrawon, a 4 o ddiaconiaid; bedyddiwyd, 9; cyfanswm, 78. Cymmeradwywyd awdurdodau yr eglwys, a chafwyd cyfarfodydd da trwy'r dydd, a chynghorion da a llesol gan y Llywydd Wm. Phillips a'r brawd W. Howells o Aberdar, ac ereill. Sefydlwyd dwy gangen, un yn Aberhonddu, a John Jones yn llywydd, ac un yn Llanbedr, a George Byewater yn llywydd.—John Jones, llywydd; George Byewater, ysgrifenydd.

AMRYWIAETHAU.

RHAGFYR.—Hwn yw y mis tywyllaf o'r flwyddyn, eithr nid yr oeraf; cyfartaledd cyffredin y tymheredd yw 40 o raddau. Mae y coedydd yn awr wedi eu noethi yn llwyr, ac yn fynych dengys y ddaear orchudd o eira, er mai anaml y mae rhew caled yn Rhagfyr. Yn nghanol yr holl amddifadrwydd hyn, mae y pinwydd a choedydd byth-wyrddion ereill yn parhau i loni y llygad. Mae y rhosyn etto yn parhau i flodeuo, a dynion yn siarad am y flwyddyn newydd.

PRIODI.—Dywedai un Malony mai y rheswm a feddai dros beidio priodi oedd, o herwydd nad oedd ei dŷ yn ddigon mawr i gynnwys y canlyniadau.

PABYDDIAETH.—Mae y Pab wedi gorchymyn rhanu Prydain yn esgobaethau ac archesgobaethau, a rhyfedd mor anfoddlawn yw pawb iddo. Nid yw hyn ond dechreuad gofidiau Babel.

SEFYDLIAD YR EGLWYS YN ITALY.—Ar yr 8fed o Fedi diweddaf, esgynodd Lorenzo Snow, yn nghwmpeini rhai o'i frodyr, i ben mynydd tra uchel, ychydig bellder o La Tour, yn Italy, er sefydlu Eglwys Iesu Grist yn y wlad hono. Penodwyd y brawd L. Snow yn llywydd, a T. B. H. Stenhouse yn ysgrifenydd; a phrophwydodd rhai yno am y llwyddiant sydd i ganlyn.

CALON DYNER.—Mae calon dyner fel y ffrwyth addfed, yr hwn sy'n plygu mor isel fel y mae wrth drugaredd pawb sydd am ei dynu, tra mae y ffrwyth anaddfed yn cadw ei hun allan o afael.

FFARWEL!

Dewch, dewch, O Saint, gadawn ein gwlad ar ol,
A thrwy ffydd hwyliwn draw;
Bod yma'n hwy mewn trais sydd weithred ffol,
Tra mae gwlad well gerllaw:
'Rym ni yn myn'd trwy rwystrau lu,
Can's Duw yn galw arnom sy;
A'n gwaith yn awr yw rhoi ffarwel,
O ffarwel! O ffarwel!

Mae Seion draw yn hyfryd wlad i fyw
I'r holl Saint calon bur;
Mae'n bryd i ffoi o wlad dialedd Duw,
Lle daw'r farn cyn bo hir;
Am hyny ffown ar frig y dòn,
Trwy nerth ein Duw a'n gwedd yn llon;
Ac awn dan ganu'r gair ffarwel,
O ffarwel! O ffarwel!

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

SEREN Y SAINT;

YN CYNNWYS

EGWYDDORION "GORUCHWYLIAETH CYFLAWNDER YR AMSEROEDD,"

MEWN

TRAETHODAU, LLYTHYRON, HANESION, PRYDYDDIAETH, &c.

"Nyni a iachasom Babilon, ond nid aeth hi yn iach; gadewch hi, ac awn bawb i'w wlad: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a dderchafwyd hyd yr wybrau,"—JER. LI, 9.

"Dring rhagot, yr efengyles Seion, i fynydd uchel."—ESA. XL, 9.

CYFROL III.

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD, CYHOEDDWYD, AC AR WERTH GAN J. DAVIS, HEOL JOHN, GEORGETOWN.

1851.

RHAGYMADRODD.

Anwyl Ddarllenwyr,—Mae y drydydd gyfrol o'r Udgorn yn awr yn eich dwylaw, a gellwch fwrw eich golwg drosti i weled ei chynnwysiad, fel nad oes achos eich hysbysu yn y Rhagymadrodd. Cynnwysa lawer o bethau gwerthfawr iawn, o waith apostolion a brodyr teilwng ereill, y rhai a fyddant yn werth eu darllen llawer gwaith drostynt. Mae y flwyddyn hon wedi bod yn un neillduol iawn yn hanes y byd, ac yn hanes yr Eglwys hefyd. Ynddi yr adeiladwyd y Palas Gwydr, yr hwn a fu yn ddrych i genedloedd y ddaear, i weled gorchestion eu gilydd; ac ynddi hefyd y cyhoeddwyd llawer o air Duw i wahanol ieithoedd y byd. Dyma y flwyddyn yn yr hon y canfu y Cymro yr "Athrawiaeth a Chyfammodau" yn llawn, ac oddeutu hanner "Llyfr Mormon," yn iaith ei fam. Hefyd, dyma y flwyddyn y profasom ninnau fwyaf o gyfrifoldeb yn ein bywyd, ac y teimlasom fwyaf o faich ar ein hysgwyddau; a'r Arglwydd yn unig sydd wedi ein dal i fyny. Diolchwn i'n Duw am ei fawr ddaioni tuag atom ni a thuag at y Saint; a diolchwn hefyd i'n dosparthwyr a'n gohebwyr am eu llafur diflino gyda'r Udgorn. Erfyniwn barhad eu llafur y flwyddyn nesaf etto, fel yr udganom yn hwylusach nag erioed, ac fel y caffo y Saint eu hadeiladu, a'r byd ei oleuo. Gweddiwch drosom, frodyr, a chynnaliwch ni trwy eich ffydd; a'r Arglwydd a'ch bendithia chwithau â rhoddion y nef.

Eich ufydd was yn y gwirionedd,

John Davis.

Rhagfyr 24, 1851.

CYNNWYSIAD.

TUD.

Adolygiad 282, 293
Acrostic 132
Ail-wreigiaethy Mormoniaid 306, 352
Amrywiaethau,&c.(yn mhob rhif.) —
Anerchiad at y Saint yn Mhrydain Fawr................ 376, 399
Anerchiad O. Hyde............ 181
Anerchiad Blynyddol 5
Anerchiad yr Apostol J. Taylor at y Saint Cymreig 7
Anghysondeb Ath. a Chyf., Llyfr Mormon, a'r Beibl 271, 279, 304
Ar Farwolaeth J. H. Flanigan.. 336
At Ddosparthwyr, Derbynwyr, a Darllenwyr yr Udgorn........ 384
At Olygydd "Udgorn Seion".... 153
At yr holl Saint trwy Brydain Fawr a'r Iwerddon............ 51
At Gristionogion Cymru........ 69
At Lywyddion Cynnadleddau a Dosparthwyr Llyfrau 113
Atebiad i "Dafydd Dweyd-y-gwir" 336
At Henuriaid Llywyddol a Dosparthwyr Llyfrau yn Mhrydain 165
At yr Eglwysi........ 193, 243, 320
Attodion, &c 248
Athrawiaeth Cythreuliaid 258
Awgrymiad i'r Saint, &c........ 114
Awyrgylch Moesol.............. 144
Bedydd 267, 362
Bedyddiad Dau Weinidog 141
Bedyddio dros y Meirw........ 202
Breuddwyd 108
Cân Newydd 195
Cofnodau Cymanfa yn y Dyffryn 245
Cofnodion Cymmanfa Gyffredinol yn Ninas y Llyn Halen Fawr 21, 57
Cyfieithad Llyfr Mormon...... 331
Cynghorion i Lywyddion, &c..72, 151
Cynghorion i'r Saint........... 264
Cymanfa Gyffredinol Neillduol 223 241
Cymmanfa y Deg-a-thrigain.... 252
Cwynfanau y Saint.............. 113
Dawn yr Ysbryd Glân.......... 27
Dyfodiad Mab y Dyn.. 309, 325, 341, 357, 373
Dyfyniad o'r "Achos Mawr Cyntaf"...................... 95
Dyffryn y Mynyddoedd........ 383
Dygwyddiad Hynod 67
Dyledswydd Llywyddion 346
Dynion wedi colli'r ffordd...... 287
Duw Mawr y Sectariaid........ 35
Epistol at y Saint a gyfansoddant yr Ynysoedd Prydeinig...... 405
Epistol Paul at y Laodiceaid.... 192
Erlidigaeth yn Tredegar........ 366
Ffordd Newydd i Seion.......... 203
Gadewch i mi fyn'd............ 414
Gair o Ddoethineb........ 226, 261
Galarnad Jeremiah 209
Galwad Adref.................. 115

TUD

Gwaedd Gystuddiol 385
Gwirionedd 146
Gwledd y Saint yn Llundain.... 211
Gwraig—Meistres—Boneddiges.. 339
Hanes Rhyfel, &c.............. 204
Hanes Taith Capt. Jones o Ddinas y Llyn Halen.. 197, 219 237, 254
Hau Gwenith 103
Helynt yr Eglwys yn Mynwy.... 194
Helynt y Saint ar y Cyfandir.... 85
Henry Wilkins etto 149
Hiraeth am Seion.............. 99
Iachâd Rhyfeddol 169
Iechyd 114
Llafar "Udgorn Seion"........ 162
Llyfrgell Formonaidd.......... 47
Llythr Capt. Jones at W. Phillips a J. Davis 17
Llythyr o Ddinas Manti 272
Llythyr oddiwrth J. Taylor...... 395
Llythyr-Ysgrifenu.............. 389
Marwolaeth Paul 225
Mynegiad y Cynnadleddau Prydeinig, Rhag. 1850 19
Mynegiad y Cynnadleddau Prydeinig, Meh. 1, 1851 211
Myfyrdod ar Seion 275
"Natur Gwyrthiau"........ 14, 32
Nodiadau W. Gibson ar Lyfr Mormon........ 328, 348, 350, 392
Ocheneidiau y Parchedigion 369
Pabam na chawsai yr Enwadau wrandawiad o'u Gweddiau?.. 123
Pedwerydd Epistol Cyffredinol.. 53
Pennillion ar y 6fed o Ebrill.... 147
Pennillion 353
Pwy sydd fwyaf? 101
Pwy sy'n proffesu Gwyrthiau? 46
Pummed Epistol Cyffredinol 213, 219
Rhybydd i Lywyddion, &c....... 161
"Seintiau y Dyddiau Diweddaf yn Aberdar 184
"Siomiant Mormoniaeth"...... 135
Sylwadau ynghylch Ymfudo.... 249
Testament y Deuddeg Patriarch 10, 29, 42, 64, 73, 86, 105, 124, 138, 158, 170, 187
Triban i'r Arwydd-geiswyr 258
William Thomas etto 334
Y Daith o'r Bluffs i'r Dyffryn.. 112
Y "Gymraes" a'r Mormoniaid.. 333
Ymadawiad Orson Pratt........ 50
Y Mormoniaid 332
Ymddyddan rhwng Wesley a Sant 81
Y Pechod mwyaf parod 403
Y Saint a Seion................ 294
Y Saint yn Llundain............ 50
Ysgrepan 277
Y Tad, y Mab, a'r Ferch........ 51
Yr Eglwys yn 21 oed............ 117
Yr Iawn fath o wraig.......... 145
Y 24ain o Orphenaf............ 334

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. I.] IONAWR 11, 1851. [PRIS 1*g*.

YR ANERCHIAD BLYNYDDOL.

HYNAWS DDARLLENWYR,—Wele ni etto yn dechreu blwyddyn newydd, ac yn eich cyfarch chwithau â "Blwyddyn Newydd Dda:" bydded i chwi gael derbyn mwy o ddaioni Duw y flwyddyn hon nag a dderbyniasoch erioed; bydded i chwi galenig y nefoedd. Ni wna Duw attal bendithion i'r cyfryw o'i blant ag sydd yn ffyddlawn ac yn cyflawni ei ewyllys.

Gyda phleser yr edrychwn yn ol ar yr yrfa a redasom er pan gymmerasom UDGORN SEION i'w udganu; ystyriwn y ddwy flynedd ddiweddaf y rhai meithaf a welsom erioed, nid o herwydd ein bod yn blino ar y gwaith, ond o herwydd fod gwaith mawr wedi ei wneyd. Gwyddom am flynyddoedd a dreuliasom yn nheyrnas y tywyllwch, y rhai a ymddangosent yn fyrion, o herwydd nad oedd craig yno i gadw ein gwaith rhag cael ei ysgubo ymaith gan lifeiriant amser. Mae yr hyn a wnaethom yn nheyrnas y goleuni yn sefyll yn weledig, a chyfrifwn amser wrth y gwaith a gyflawnwyd. Gobeithiwn yr ymddangosa y flwyddyn hon, a blynyddau dyfodol, yn feithach fyth, fel y gallom ddywedyd etto, mai da oedd i ni barhau yn ein swydd o wasanaethu ein cydgenedl. Llanwer ein blynyddoedd, nid o fynydau ac oriau, eithr o weithredoedd da, y rhai a fyddant yn weledig pan na fyddo amser mwyach. Er troi o'r haulwen yn entrych y nen, a mesur amser dyn; etto, pe na effeithiai gynhesiad y ddaear, a thyfiad yr eginyn, ni fuasai ond megys peth na fu. Gweithredoedd Duw

yw yr achos fod coffa am y saith dydd cyntaf; bu efe yn gweithio chwech dydd, ac ni bu segur wrth orphwys y seithfed, canys efe a'i bendithiodd ac a'i santeiddiodd. Pan orphenom ninnau ein gwaith, fel y gwnaeth Duw, bydd ein dyddiau wedi eu rhifo, a chawn fyned i mewn i'r "orphwysfa sydd etto yn ol i bobl Dduw," i'w santeiddio. Hyd hyny, hyderwn y tystiolaetha Ysbryd Duw, ar ddiwedd pob dydd, wythnos, mis, a blwyddyn, am bob gweithred o'n heiddo, mai da yw, fel y caffom Sabboth dragywyddol i orphwys gyda'r Arglwydd. Cynnalied y Duw tragywyddol ni yn ei law gadarn; a chan ein harwain, arweinied ni tra yn tywys ei blant ar hyd llwybr cadwedigaeth. Ein cri ni a hwythau fyddo yn esgyn i'w glustiau yn barhaus, ac yn cael gwrandawiad, fel y byddo genym Un i ymddiried ynddo yn ngwyneb pob amgylchiad. Efe yw ein Duw ni, ac nid oes debyg iddo; am hyny, molianner ef yn nghynnulleidfaoedd y Saint, a pharcher hyd y nod ei weision lleiaf.

Hyd yma mae y Saint yn parhau gwrandaw ar ein llais, ac yn ymborthi ar y bara a gyfranwn; canys y maent yn ymwybodol y deillia o'r un lle â bara y lleill o'n brodyr yn yr offeiriadaeth. Cawn etto wneyd ein goreu, tra y byddwn yn ein swydd, er gwasanàethu ein darllenwyr â'r pethau goreu a allwn gael, fel y caffont eu hadeiladu yn mhob peth. Ar yr un pryd, gofaled y Saint i beidio gwrandaw ar yr eneidiau bychain, pa rai a oddefir gan Dduw yn yr eglwys, am eu bod yn rhy ddiwerth i'w damnio; y rhai,ped elent i uffern, ni wnelai neb eu harddel; ac am hyny, cedwir hwynt yn yr eglwys i berffeithio amynedd y Saint. Bydd pawb a ddylanwado yn erbyn yr ymdrechiadau a wneir er taenu gwybodaeth o'r efengyl yn mhlith ein cenedl unwaed, yn gwrthwynebu llywodraeth Duw, a cheir y cyfryw yn fuan yn amddifad o'r Dyddanydd arall; yr hwn, pan gollant, a'u gadawa yn ddynion gwenog, anmherthynol i ni, a rhwydd eu hadwaen. Gocheler bleiddiaid a gau-athrawon, canys byddant yn ymlwybro yn ngwisgoedd Saint. Ein gwaith ni fydd rhybyddio, a chael gan ein darllenwyr i ddal yn graff ar yr hyn a ysgrifenwn o bryd i bryd. Na fydded i ni gael ysgrifenu i neb yn ofer; y mae

hyny yn ein digaloni, ac yn ein gwanhau ; dysgwyliwn i'r cyfan gael ei ddarllen yn amserol, a thrwy hyny gallwn fod o wasanaeth i'r enwad neillduol y perthynwn iddo.

Erfyniwn ran yn ngweddiau ein brodyr oll, ar i ni gael nerth Duw eleni etto i udganu yr Udgorn yn fwy effeithiol nag erioed; a thaer ddeisyfwn y gwna'r Saint eu goreu i agor ffordd i ni fyned trwy bob cwr o Walia. Rhowch i ni help llaw undeb, a nyni a gyflawnwn orchestwaith; caiff ein sain dreiddio drwy bob cwr o'r wlad, a phob dyn ei rybyddio i ffoi am waredigaeth yn Seion. Mae ein cenadwri ni at y genedl Gymreig, ac yr ydym yn chwenuych ei hachub. Danfonwyd ni i udganu yn iaith ein mam, yr hon yw iaith gyffredinol y wlad; a phwy Ddic Shon Dafydd a ymdrecha ein lluddias? Ai rhywun yn meddu Ysbryd Duw? neu rywun ag sydd yn golygu achub ei genedl? Mae modd i'r Cymry oleuo eu cymmydogion Seisnig, heb fod yn awyddus i adael eu hunain heb ddim. Gwnewch dda i bawb, ond yn neillduol i'ch brodyr unwaed. Peidiwch diystyru eich iaith, serch eich bod yn medru siarad ychydig Saesneg, ac wedi bod yn Lloegr; cofiwch fod Duw yn deall Cymraeg, a bod miloedd etto o'r Cymry i alw ar ei enw, ac i gael eu hachub. Ac os ydym ni wedi ein gosod gan apostolion Duw, i gyhoeddi ei air yn Gymraeg, dylai y Saint Cymreig a Seisnig yn Nghymru, ein cefnogi yn ein gwaith.

Bellach, dymunwn fendith Duw ar ein holl ddarllenwyr, a'i Ysbryd i arwain y Saint i weithredu yn unol â'i ewyllys, fel y byddont yn teilyngu dyrchafiad yn ei deyrnas. Felly y dywedwn, a hyny yn enw Iesu Grist. Amen.

ANERCHIAD YR APOSTOL J. TAYLOR AT Y SAINT CYMREIG.

AT OLYGYDD UDGORN SEION.

Anwyl Syr,—Dyma'r drydedd waith i mi ymweled â'r lle hwn, a rhaid i mi ddweyd i mi gael fy moddloni yn fawr yn ystod fy arosiad byr, wrth weled yr onestrwydd, symlrwydd, ffyddlondeb, gwresogrwydd, a'r haelioni a ddangoswyd gan y Saint Cymreig

y cefais y pleser o'u gweled; ac oni buasai y dyledswyddau ereill sydd yn gorphwys arnaf, buaswn gyda phleser yn ymweled â'r holl Saint trwy eich tywysogaeth. Fel y mae, rhaid i mi gael fy amddifadu o'r pleser hwnw, ac ymfoddloni ar eu hanerch ag ychydig o linellau trwy gyfrwng eich cyhoeddiad.

Dyben yr anerchiad hwn yn yr amser presennol, yw rhoddi ychydig o oleuni ar bwnc ag yr ymddengys fod ychydig o gamddealltwriaeth yn ei gylch. Pan ddaeth y brawd Henshaw i Gymru, fe ddysgodd i'r bobl nad oedd y Saint yn pregethu am gyflog, nac yn duwinyddu am arian, yr hyn sydd yn eithaf gwir; oblegid y mae dyben mwy mewn golwg ganddynt na budr elwa. Eu dyben hwy yw dysgu egwyddorion pur y gwirionedd, cyhoeddi yr efengyl dragywyddol, a gwneuthur yn hysbys yr egwyddorion gogoneddus a fwriadodd Duw er iachawdwriaeth y teulu dynol. Ond tra y maent wrth y gorchwyl pwysig hwn, y mae yn rhaid iddynt hwy a'u teuluoedd gael eu cynnal. Nid yw yr henuriaid, pan yn dechreu pregethu, yn myned yn fodau ysbrydol ac awyraidd, na'u teuluoedd ychwaith; mae yn rhaid iddynt, fel ereill, gael rhywbeth i gynnal eu teuluoedd; a thra y byddont hwy yn gweinyddu i chwi mewn pethau ysbrydol, mae yn iawn i chwithau weinyddu iddynt hwythau mewn pethau tymmorol. Yr wyf yn ymwybodol y gall yr henuriaid feio eu hunain i raddau mawr o achos hyny. Pan ddaeth Capt. Jones i bregethu yn eich plith, cyhuddwyd ef gan ei elynion o geisio arian y bobl y pregethai iddynt; ac er gochelyd y cymmeriad hwnw, ac yntau hefyd yn feddiannol ar ysbryd annibynol, fe redodd i eithafoedd yr ochr arall, yr hyn oedd â thuedd ynddo i gamarwain llawer o'r henuriaid ereill. Pa beth yw y canlyniad? Mae llawer o bobl yn tybied nad oes eisieu cynnaliaeth ar yr henuriaid. Ond a ydyw hyn yn wirionedd? Nac ydyw. Mae yn rhaid iddynt, ynte, naill ai cael modd eu hunain i'w cynnal, bod heb ddim, neu gael eu cynnal gan haelioni personol; a chan mai ychydig iawn sydd yn gallu cynnal eu hunain, maent o ganlyniad yn cael eu gorfodi i ymddibynu ar ychydig o gyfeillion, haelioni pa rai sydd yn cael ei drethu yn ormodol, neu fyned heb ddim, yr hyn sydd yn eu gosod mewn sefyllfa lled gyfyng. Ond efallai y gofynir, a ydych chwi yn beio y bobl? Nac ydwyf; eithr beiaf yr henuriaid am ddysgu y fath egwyddorion, ac y maent hwy yn dechreu teimlo effeithiau eu ffolineb, a chael allan

nad allant borthi na dilladu eu hunain a'u teuluoedd ar awyr. Ond a ydynt hwy yn myned heb ddim? Na, eithr y maent yn agored i lawer o gyfyngderau, ac yn ymddibynu ar nifer fach iawn o gyfeillion, haelioni pa rai a drethir yn ormodol; tra y gellid, pe rhenid y baich yn gyfartal, ei wneyd yn beth rhwydd i bawb. Yr wyf fi yn llefaru yn eofn ynghylch y pwnc hwn, canys y mae pawb yn gwybod nad yw hyn yn perthyn dim i mi, gan fy mod yn llafurio yn Ffrainc. Ond, ai nid ydych chwi yn myned heb bwrs nac ysgrepan? Ydwyf; etto y mae'r Arglwydd yn agor y ffordd o'm blaen yn barhaus, ac yr wyf wedi cael fy niwallu o bob peth ag oedd arnaf eisieu, mewn arian a dillad. Ond pa fodd yr oeddech yn eu cael? Yn gyffredin yr oedd y Saint, trwy wybod am fy sefyllfa, yn diwallu fy anghenrheidiau; ac yn fynych y mae pobl heb fod yn yr eglwys, wedi fy niwallu. Ond fe gefais i bob amser fy niwallu, ac felly y mae eich henuriaid chwithau wedi cael. Yr wyf fi wedi bod yn cael £20 neu £40, ar yr un pryd, gan yr un person; ond yr ydych chwi yn gyffredin yn dlawd, a phwy a all hebgor hyny? ond yr wyf yn sicr na ewyllysiech chwi i'ch henuriaid ymddibynu ar y byd. Pan fyddo henuriaid yn aberthu eu holl amser at y weinidogaeth, rhaid iddynt gael eu cynnal; a gellir gwneuthur hyny yn rhwydd trwy gydymdrechiad, a dim neb yn cael ei niweidio. Gwnaed y diaconiaid, ynte, eu dyledswydd, gan ddysgu yr egwyddorion hyn i'r rhai hyny ag y mae Duw wedi eu gwneuthur yn arolygwyr arnynt; a boed i'r holl henuriaid daflu eu ffolineb o'r neilldu, a chynnorthwyo y diaconiaid yn eu hymdrechiadau; ac yr wyf yn sicr fod ysbryd haelioni yn mhlith y bobl, yr hwn a fydd yn ateb i'w galwadau, ac yn eu cynnorthwyo yn eu cyfyngderau. "Undeb yw nerth," a'r hyn sydd yn anhawdd i ychydig sydd yn rhwydd i lawer.

Dymunaf sylwi fy mod yn cael fy moddloni yn fawr yn Llywyddiaeth Cymru, ac yn y drefn sydd ar bethau. Mae y brawd Phillips yn ddyn da, a'i gynghorwyr yr un modd; a gallaf sylwi fod gan y brawd Phillips lawer o ymwelwyr o bob cwr o Gymru i'w bwyda, heblaw yr holl draul sydd yn myned wrth deithio i gyflawni ei ddyledswyddau, yr hyn a raid gael ei ddarparu o rywle. Frodyr, bendithiwch ef; ac wrth wneuthur felly, fe fyddwch yn bendithio eich hunain.

Dywedaf hefyd wrth y swyddogion a'r aelodau, cynnaliwch i

fyny eich cyhoeddiad, mor bell ag y mae yn eich gallu, a chaffed sain yr Udgorn ei glywed o'r gogledd i'r deau, a'i ddadseinio o fynydd i fynydd, a chaffed y bobl yn mhob pentref a thref wybod fod Saint y Dyddiau Diweddaf yn byw wrth swn y *corn*. Nid oes anghen crybwyll am yr *Athrawiaeth a'r Cyfammodau* yn Gymraeg, gan y bydd yr holl Saint yn ei werthfawrogi. A thra y byddoch yn cynnal yr holl bethau hyn trwy eich haelioni, gadewch i mi erfyn rhan yn eich gweddiau ar ran Ffrainc, fel y byddo goleuni, gwirionedd, a gwybodaeth yn myned ar gynnydd, a gallu Duw yn cael yr oruchafiaeth.

Gwn nad oes eisieu ond yn unig enwi y pethau hyn, er eu cael mewn gweithrediad. Frodyr, yr wyf yn gweddio ar i fendithion Duw Abraham, Isaac, a Jacob, eich dilyn o hyn allan hyd byth.

Yr eiddoch yn y cyfammod tragywyddol,

Merthyr-Tydfil, Rhag. 30, 1850. JOHN TAYLOR.

O.Y.—Tra yn sylwi ar y pethau blaenorol, goddefer i mi ddweyd, os bydd rhywrai o'r brodyr yn teimlo yn eu calon i roddi pump, deg, neu ugain punt, er cynnorthwyo cyhoeddi Llyfr Mormon yn Ffrainc, bydded iddynt eu danfon i'r brawd Phillips, a gwna yntau eu danfon i minnau. J. T.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB;*

At yr hwn yr ychwanegwyd Epistol Paul yr Apostol at y Laodiceaid, ac hefyd mewn perthynas i Farwolaeth Paul yn Rhufain, dan Nero.

[Cyfieithedig o'r Groeg gan y diweddar Barch. R. Grosthead, esgob Lincoln.]

AT Y DARLLENYDD.

Er ein dedwyddol ddyddiau hyn, Gristion da, dderbyn a mwynhau mewn mesur, aml, ac amryw weithredoedd yn gofalu am, ac yn tueddu at ddadymchweliad Belial, a dyrchafiad duwioldeb; etto, ystyried hyny yn ddaearol, yw yr achos ein bod ni, filwyr

* Ar ddymuniad llawer o'n darllenwyr, yr ydym yn cyhoeddi y llyfr dyddorawl uchod yn yr Udgorn, allan o hen gyfieithiad Cymreig, a gwnawn ei barhau nes ei gorphener. Mae copi o hono yn y Groeg, ar femrwn, yn nghadw yn y brif ysgol yn Nghaergrawnt. Cawn gymharu y Cymraeg a'r Saesneg, a gwneyd y diwygiadau angenrheidiol. Hysbyswn ein barn am dano rywbryd etto.—Gol.

ysbrydol, yn anfynych yn rhedeg i'r wyliadwriaeth heb alarwm; mi a dybiais yn gymmesur alw arnoch â'r llyfr difrifol a duwiol hwn, a fu yn hir o amser yn guddiedig yn Hebraeg, ond yn awr a ddaeth i'r goleu yn Gymraeg.—Malais yr Iuddewon yn ei guddio, o herwydd fod ynddo mor aml ragddangosiad o Grist y Cyfiawn, yr hyn oedd anesmwyth iddynt hwy; eithr unig ragluniaeth yn ei amddiffyn yn annhraethadwy, ac yn y diwedd, er mai costus fu, etto ffrwythlawn yw'r gosodiad a'r argraffiad o waith mor deilwng yn ein naturiol iaith ein hunain. Ysgrifen oreuraid, yr hon o honi ei hunan, heb ychwanegu ati baentiad o ddoethineb ymadrodd, sydd ddrych i dywysogion, pregethwr i Gristionogion oll—hardd ddrych i wragedd, i blant, i weinidogion, a'r cyfryw; doeth a chymmeradwy athraw, parod i dueddu at bob cyflwr arbenig i briodoliaeth pennodol. Ai tywysog wyt ti? gad i Judah dy reoli; os meddwl yr wyt am nerthol wroldeb, mae efe yn dysgu gwreidd dra; os chwennych cyfiawn lywodraethu yr wyt, efe a fynai i ti ochelyd creulondeb; os sychedu yr wyt ar ol arferion y bywyd, mae efe yn cyhoeddi mai gwag-ogoniant, godineb, amryfusedd, beiau, gwendid, sydd yn y diwedd yn llwyr ddadwneuthur ardderchogrwydd. Gad i mi fyned yn mlaen a gofyn i ti gwestiwn; Ai esgob wyt ti? Ai gweinidog, pregethwr o enedigaeth Crist, ei fywyd a'i farwolaeth? edrych ar Lefi megys llusern, ti a fedri ddysgu dy hunan, eithr efe a fedr dy ddysgu di yn well; ydwyt ti yn llefaru wrth arall, gwrandaw ar yr hwn sydd yn llefaru wrthyt ti, mewn perthynas i'th ddyledswydd dy hunan, mor santaidd yw, mor anrhydeddus, ac mor druaned yw ei ddirmygwyr ef. Chwi rieni, edrychwch ar Jacob, a'r deuddeg tadau duwiol; mewn amser a threfn, dysgwch ganddynt hwy weddio dros eich plant, at Dduw trwy Grist; cymmerwch addysg o'u hathrawiaeth hwy: "Taer weddi y tad dros y plant at yr Arglwydd, sydd abeith gymmeradwy o'i flaen ef; eithr yr hwn o ynfyd dosturi sydd yn gadael ei blant i'w rhedlaeth eu hunain, a gyfrifir gerbron Duw yn euog gyfranog o'u gyfa bechadurus hwynt:" o ran hyny edrychwch y llyfr hwn, ymwrandewch pa fodd i'ch dysgu eich hunain a'ch plant hefyd; chwi a deimlasoch eisoes eli y gwr claf, meddienwch weithiau ddefod y gwr claf, i'w dysgu hwynt pan yr ymadawech â hwy, a pha beth i'w adael iddynt, pan fyddech yn marw, onide, eu diwedd hwynt a fydd galarus, a'ch diwedd chwithau a fydd galarus drueni. Deuwch chwi yma, chwi blant y ddaearen, darllenwch a gwelwch yr hen dad hwnw, Reuben, gyda ei ddaionus frodyr, yn barod ac yn union, copïwch allan fendigedig lwybrau cyfiawnder, a gwrthodedig lwybrau Belial, y naill i'w ochelyd, a'r llall i'w ddilyn; A ddechreu di gyda'r hynaf, o herwydd yr hen oesoedd a ymddangosodd yn ddoethaf? Am hyny na stopia glustiau dy galon, na'th gorff, rhag gwrando ar lais rhinwyr mor ddoeth, ac mor felys. O! y rhifedi a'r hyll ymddangosiad, sydd o'r ysbrydion meirwon hyny, a rifodd efe mewn trefn, Anlladrwydd, Cenfigen, Glythineb, Gwychder, Balchder, Gwag ogoniant,

Anghyfiawnder, Styfnig-anwybodaeth. Y rhai'n oll fel en gwelir, ydynt angeuol; eithr y cyntaf sydd fwyaf ffiaidd, diwedd yr hwn yw dystrywiad y corff daearol, a'r euaid tragywyddol; yr hwn ffynnon a phwll o ddrygioni, os myni ei sychu i fyny, ymgadw oddi wrth feddwdod: na fydded genyt lygad gwammal, chwannog i edrych ar degwch wyneb; attal dy enau rhag geiriau prysur wrth ferched, oni fyni yn y drwg soddi; ymarfer i lafurio, dofa ieuenctyd. "Myfi yn saethu dros fy mhen fy hun (medd Reuben wrth ei blant) a halogais wely fy nhad; am hyny nac edrychwch ar degwch merched, na ymfyfyriwch ar eu gwaith hwynt; cedwch eich hunain yn dysgu neu yn gweithio; gorchymynwch i'ch gwragedd a'ch merched, yn mherthynas gwisgiad eu penau; perwch iddynt gospi eu golygon, o herwydd pob un ag sydd yn ymddwyn yn dwyllodrus yn y pethau hyny, sydd yn nghadw i boenau y dydd sydd i ddyfod." Yr hon fuchedd, gan fod mor anhawdd ei gochelyd heb gyflawniad o'r gyfraith, a'r gyfraith mewn rhan sydd yn sefyll mewn cariad cyfnewidiol. Ymdrechwch gyda Simeon, yr ail frawd, i ochelyd Ymrysonedd, yr hwn sydd yn dallu y meddwl, yn difa y corff, ac yn annog llofruddiaeth, amddiffyniad pa un yw maddeu neu anghofio. Cymmer atat lawen bryd Joseph gyfiawn, prysur, sefydlog, a llonydd feddwl, etto gosod Simeon o flaen dy lygaid a'i law wyfedig, cyfiawn wobr am y cyfryw bechod, i ochelyd yr holl aflonyddwch a'r drwg hwnw; cofia Juda, casgl brofiad oddiwrtho ef, Mai pechadurus yw i ddyn ymffrostio yn ei weithredoedd ei hun, yr hwn a edliwio i arall ei drosedd, sydd yn sefyll ei hun mewn lle llithrig: Juda edliwiodd i'w frawd hynaf (Reuben) ei odineb, ond pwy yn y man a bechodd, onid y cenfigenus a'r chwerylus Juda! Oni thramgwyddodd efe yn ol y cnawd yn nhy y Canaanead? Oni chymmerodd efe wraig heb undeb ei rieni? Dau bechod mawr, arferedig yn ein dyddiau ni, etto cospwyd y naill bechod â diffyg, neu o'r hyn leiaf ag ychydig lawenydd o herwydd plant, medd y tad Juda y patriarch; A'r llall ag anesmwyth berygl o gorff ac enaid, medd St. Paul: Am hyny ymgedwch oddiwrth win, a chasewch feddwdod, canys y cyfryw nid yw yn enllibo, nac yn lliwiad i ereill eu pechod; nid yw yn magu anghydfod, eithr yn cofleidio cariad mewn calon syml, megys y tad da Issachar, yr hwn erioed nib enllibodd, nid oedd niweidiol nac ysgornygus i'w gymmydogion, nis bwytai efe ei fara ei hunan heb roddi rhan i'r tlawd, nis newidiai efe derfynau tir un dyn, eithr yn caru pawb megys ei blant naturiol ei hun. O, na bae i ni, megys ag y darllenwn ni am hwn, osod allan yr uurhyw yn ein buchedd a'n hymarweddiad; trugaredd a chariad sydd berl gwerthfawr, ceidwad y rhai'n wedi eu cyduno a lwydda, eithr os gwasgarant, daw colled, o herwydd Zabulon sydd yn dywedyd, "Pan ollynger yn rhydd y coed a'r ceryg, y dwfr a olcha ymaith y tafod;" yr hwn am ei drugaredd a'i dosturi, a gafodd ei wobrwyo yn rhagorol: chwiliwch ei lythyr cymmun ef, cyffelybwch ei ragorol gariad ef yn dilladu y noeth, yn porthi y newynog, yn cystadlu y dyeithr a'i

gymmydogion: Na adewch i ysbryd Dan feddiannu eich meddyliau, na adewch i ddigofaint ei ffurf sefydlu yn eich calonau, o herwydd y cyfryw waith gyda thri o'i ddrwg offerynau ef, ymeddrodd chwerw, twyll, llaw orthrymedig, yn dwyn ffrwyth nid annhebyg megys y gellwch ddarllen a gweled; a fynit ddysgu yr union lwybr at y peth yr ydwyt yn ei geisio? "Dwy ffordd sydd (medd Aser), un yw rhinwedd dda, a'r llall yw drygioni." Gochel yrfa gyntaf Naphtali, eithr amgyffred yr ail; ond yr hwn a rodio yn y ddwy, sydd yn dallu dynion, yn ei dwyllo ei hunan, ac yn gwatwor Duw; twyllodrus ddeiliaid pa rai a gânt ddyblu eu poenau, y cyfryw yw'r cybyddion, a'r trugarog wrth ddrygioni; y cyfryw yw (medd Aser) y rhai a ymprydiant oddiwrth fwydydd, ac nid oddiwrth anlladrwydd; am hyn, bydded genyt galon syml gyda Joseph gyfiawn, bendigedig yr Arglwydd, yr hwn oedd wir arwydd o Grist Iesu; ac i'w gâs y dangosodd gariad; pan felldithid, efe a fendithiai; pan saethwyd ef drwyddo, ni wnaeth efe gymmaint ag anelu ei fwa; er y mynai ei frodyr ei ladd ef, er iddynt ei daflu i'r pwll, er iddynt ei werthu ef yn gaethwas i ddyeithriaid, y rhai a gasaent fugeiliaid hyd angeu, gan ba rai y fflangellwyd ac y cystuddiwyd ef; etto, pan oeddynt hwy mewn ofn, efe a'u cysurai hwynt; pan oeddynt yn mron trengu o newyn, efe a roddai iddynt luniaeth; pryd trwy ei awdurdod y gallasai efe eu dystrywio, yr oedd efe trwy awdurdod yn eu hamddiffyn; ac efe yn arglwydd arnynt, etto yn eu trefnu hwy megys pe b'aent well nag ef,—yn frawd iddynt, yn eu cymmeryd megys pe b'aent blant iddo, heb sôn am eu hangharedigrwydd hwynt; anghofio eu bradwriaeth hwynt, yn gariadus, ac yn drugarog yn maddeu eu creulondeb hwynt; chwi a glywsoch ei gariad ef at ei gymmydog, gwrandewch ei ufydd-dod i Dduw. Pan oedd efe mewn caethiwed truenus, a ffrewyllodd efe a chwyddo? Pan wnaed ef yn gaethwas, o fab i wr rhydd, a lefodd efe allan yn erbyn y nefoedd, ei bod gwedi ei lwyr adael? A achwynodd efe yn ddiamyneddgar yn erbyn cyfiawnder yr Arglwydd? Naddo, eithr gan ddysgwyl, efe a ddysgwyliodd wrth yr Arglwydd; a'r Arglwydd, yr hwn a ymguddiasai oddiwrtho, a ddangosodd ei wynebpryd iddo, ac a'i cyfododd o'r bri gwaelaf mewn edrychiad, yn wr rhydd, yn gyfoethog, yn oludog ddeiliad, yn wr anrhydeddus, yn rhaglaw ar holl wlad yr Aifft; yr hwn yn ei fywyd a gerid gan yr Aifftiaid, ac ar ol ei farwolaeth hefyd; yr hwn ni wnai na chyfoeth na thrueni iddo ymchwyddo, nac addewidion na bygythion yr Aifftes buteinig iddo lithro; ar ol ei farwolaeth, nid oedd na'r byd na'r cythraul, na dichell ddynol, yn gallu peri ei anghofio ef. O, na byddai i'n gyrfa farwol ninnau ddechreu a diweddu fel hyn; ïe, fel hyn, O Arglwydd, diwedded yn ddedwydd. "Yr ysbryd sydd barod, eithr y cnawd sydd wan." Dysg gan hyny wrth Benjamin, fod dy galon yn ennynu, i fod yn barod mewn enaid a chorff. "Gadewch i ni ganmawl (medd y pregethwr), gadewch i edrych ar yr ardderchog glodfawr wyr, ac ar genedlaethau ein hynafiaid, o herwydd llawer o weithredoedd

clodfawr a weithiodd yr Arglwydd ynddynt hwy, ac a ddangosodd ei fawr allu er y dechreuad." Yr hyn wrth ei ystyried, ac yn unig am na ewyllysiwn fod dim yn ddiffyg yn y llyfr hwn, a fa'i er boddlonrwydd i ti, mi a dybiais mor addas ddelio â'r tad cyfiawn, a'r plant duwiol, o herwydd llunio wyneb yn unig heb gorff, sydd a'i glod fel yr haeddo; yr hwn a baentio goes heb gorff, neu gorff heb ben, sydd mor addas i'w alw yn ffol, ag yw y peth i'w alw yn anghall ei wneuthuriad, o herwydd mai cystal gweled y pen a'r goes, a chlywed y tad a'r plant; myfi a dynais allan o'r Ysgrythyr, ac nid yn ol fy nhyb neu fy ffansi fy hunan, farwolaeth Jacob, a'i Destament, y bendigedig gyfiawn dad dedwydd, i'w hychwanegu at yr hen goffadwriaeth yma o'i blant ef; am hyny, i dalu am fy mhoen, darllen hwynt yn ddiwyd, ac nid eu darllen yn unig, eithr ymfoddloni i'w dilyn; canys dilyn gwyr da duwiol, yw'r llwybr hyffordd i dduwioldeb, fel y gallwn gyfrif o fendith Jacob; ac felly y gallwn hollol hawlio ein bod yn blant, nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Ysbryd. R. G.

(*I'w barhau.*)

"NATUR GWYRTHIAU."

AT OLYGYDD SEREN GOMER.

Syr,—Yn gymmaint â bod eich Cyhoeddiad yn un rhydd, ac yn barod i roddi lle i ysgrif amddiffynol ar ryw bwnc cyhoeddus, tra na fyddo dim personol yn cael ei drin, yr wyf yn teimlo awydd ynwyf yn bresennol i wneyd rhai sylwadau ar ysgrif eich gohebydd o Dalywaen, yn y *Seren* ddiweddaf, mewn perthynas i "Natur Gwyrthiau." Y mae efe yn ddyn ag sydd wedi enwogi ei hun yn ddiweddar trwy ei draethodau ar Ddylanwadau Ysbrydion Syrthiedig, &c.; ac os na wneir ymdrech i chwalu tipyn ar ei ddernyn hwn, ystyrir ef yn anwrthwynebol gan lawer, fe ddichon.

Y mae Dewi yn dechreu ei ysgrif fel Cristion ffyddiog, y fath ag oedd Crist bob amser yn garu. Dywed nad yw efe ei "hun yn gweled yr anghenrheidrwydd o gyflawniad gwyrthiau yn ein dyddiau ni, i'r dyben o brofi geirwiredd y Grefydd Gristionogol; canys y mae yn ei chredu yn ddiammheuol, yn ol tystiolaeth y Testament Newydd, heb weled un wyrth." Hoffai Paul gynt i gael gafael ar ddynion tebyg i hwn, yn lle y cyfryw ni chredent trwy ei bregethu, ond a fyddent yn gofyn *arwydd* a doethineb. Ond na chanmolwn ein gohebydd yn rhy fuan, canys y mae efe yn ammeu yn y llinellau canlynol, ai nid yw yn anghenrheidiol, gan fod cynnifer o gangenau o Gristionogaeth yn ein dyddiau ni,

i gael gwyrth er profi pa un o honynt sydd wedi ei sylfaenu ar dystiolaeth Crist, yr efengylwyr, a'r apostolion. Ymddengys fod Dewi wedi myned i ychydig o gyfyngdra yn y man hwn. Wedi sicrhau yn flaenorol ei fod yn credu crefydd y Testament Newydd, heb weled un wyrth, y mae efe yn cael ei hun wedi ei amgylchu gan laweroedd o grefyddau, ac i gyd yn proffesu mai crefydd y Testament Newydd sydd gan bob un. Y mae Byron yn dweyd—*Some millions must be wrong.* Gallwn ninnau ddweyd, ac ond odid na chyduna ein gohebydd â ni hefyd—*But one must be right.* Ond, er fod un yn iawn, y mae Dewi, gan fod llawer yn gyfeiliornus, yn gweled fod eisieu arwydd er profi fod yr un iawn yn iawn. Y mae Saint y Dyddiau Diweddaf yn cynnyg i'r byd yn awr yr hyn a gynnygiodd Crist gynt,—"Os ewyllysia neb wneuthur ei ewyllys ef [Duw], efe a *gaiff wybod am y ddysgeidiaeth*, pa un ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd yn llefaru" (Ioan vii, 17). Nid oes neb o'r enwadau ereill yn gallu cynnyg y fath beth. Dadleu yw yr unig ffordd sydd ganddynt hwy i ddyfod i wybodaeth o'r gwirionedd. Yr oeddid yn ceisio arwydd gan Paul i brofi gwirionedd ei genadwri; felly y ceisir gan Saint y Dyddiau Diweddaf yn awr: ond credir fod y rhan fwyaf o enwadau yr oes hon, er mor wahanol i'w gilydd, yn ddigon gwir, heb geisio un arwydd. Pe buasent yn pregethu yr un efengyl â'r apostolion, a yw yn debyg y buasai y byd yn ymfoddloni heb gael arwydd? Gan mai gan y Saint yn unig y ceisir arwydd er profi bod eu crefydd o Dduw, y mae yn dra naturiol i benderfynu mai eu crefydd hwy yw yr un fwyaf tebyg i eiddo yr apostolion. Y mae Mr. Gwilym ab Dewi, debygaf, yn gweled hyny; a cheir ei glywed yn nechreu ei ysgrif yn gofyn am arwydd. Y mae eisieu arno gael gan ryw rai o "*brophwydi*" y Seintiau, pan yn ymweled â'i gymmydogaeth, "os byddant yn cael ar eu meddwl," i gyflawni gwyrth, trwy borthi pum mil, heblaw gwragedd a plant, â phum torth a dau bysgodyn (ar ei draul ef ei hun), a gadael deuddeg basgedaid o friw-fwyd yn weddill. Os byddai hyny i gael ei wneyd, buasai yr hwn nid "yw yn gweled yr angheanrheidrwydd o gyflawniad gwyrthiau yn ein dyddiau ni, i'r dyben o brofi gwirwiredd y grefydd Grisdionogol," yn *meddwl* y buasai "yn amlwg mai hwy sydd wedi adeiladu ar sail y prophwydi a'r apostolion." Ond, o'r ochr arall, medd ein gohebydd, os na chaent y Gallu Hollalluog i

weithredu drwyddynt er cyflawni y wyrth, y gellid eu rhestri dan y cymmeriad o au-gristiau a gau-athrawon. Dyma gynnyg teg, onide? Ond gadewch i ni ymholi fel hyn:—Ai tybied, pe buasai Mr, Gwilym ab Dewi yn gydoeswr â Christ, a phe buasai yn gofyn ganddo am arwydd fel hyn, y cawsai ei ddymuniad? A gafodd y diafol arwydd ganddo yn yr anialwch? A brophwydodd efe pwy oedd yn ei gernodio, er profi ei fod o Dduw? A ddisgynodd efe oddiar y groes i brofi ei hun yn Fab Duw? A ddywedodd efe mai cenedlaeth ddrwg a godinebus sydd yn ceisio arwydd, ac na fuasent hwy yn ei chael? Nid oes eisieu ateb y pethau hyn, canys y maent yn hysbys i bawb. Er hyny oll, y mae Dewi yn penderfynu, pe methent wneyd y wyrth, y "gellid eu rhestri, ar dir teg a rhesymol, fel yn llanw y cymmeriad o au-gristiau a gau athrawon." Ar yr un tir hefyd gellid rhestru yr apostolion, pan fethasant fwrw allan yr ysbryd mud a byddar hwnw, yn au-gristiau, &c. (Marc ix.) Yr oedd gallu wedi ei roddi i Paul i iachâu; etto, y mae yn cynghori Timotheus i "ymarfer ychydig win er ei fynych wendid;" ac y mae yn gadael Trophimus yn glaf yn Miletum. Gwelir wrth hyn fod Duw yn cyfranu ei ddoniau gwyrthiol, fel y mae efe yn ewyllysio, ac yn ol ffydd ei blant; ond nid yw wedi awdurdodi ei blant i foddloni ceiswyr arwyddion, ac nid yw eu Blaenor wedi rhoi un siampl o hyny. Mewn perthynas i au-gristiau a gau-athrawon, mae yn wir fod Crist a'i apostolion yn rhag-ddywedyd am danynt, ond y mae mor wir â hyny, nas gall *gau*-gristiau gyfaddef Crist y Testament Newydd yn wir Grist, onide hyddant yn egluro eu hunain. Mae y Seintiau yn credu yn yr un Crist â Gwilym ab Dewi: nid hwy, ynte, yw y gau gristiau. Pan yr oedd Crist yn mynegi y byddai twyllwyr fel hyn yn gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau, "hyd oni thwyllent, pe byddai bosibl, yr etholedigion;" yr oedd hefyd yn dywedyd y byddai arwyddion yn canlyn ei gredinwyr ef; ac yn unol â hyny y mae yn eu rhybyddio i fod ar eu gwyliadwriaeth rhag yr arwyddion gau. Nid oes eisieu cadw at gynghorion ein Harglwydd ynghylch yr arwyddion gau ar yr enwadau yn yr oes hon, gan nad oes arwyddion o un math i fod, meddant hwy; ac o ganlyniad, os dygwydd i rai gael eu gwneyd, nid oes modd iddynt gael eu twyllo. Mae y gwaith sydd gan grefyddwyr yr oes hon yn fach iawn mewn cymhariaeth i eiddo y rhai cyntefig. Yr oedd ganddynt hwy

waith i "brofi gau apostolion (Dad. ii, 2), gau brophwydi, ysbrydion," &c.; ond yn awr, nid oes cyfleusdra i'r tylwyth hyny i ymrithio yn debyg i neb, canys nid oes apostolion na phrophwydi i fod yn yr eglwys. Geill ysbrydion drwg ymrithio fel y mynont yn awr, y mae yn haws ddigon i'w hadwaen, canys nid oes neb yn derbyn un math o ysbryd da. Yr oedd gan y rhai gynt waith hefyd i ofalu na dderbynient un athrawiaeth arall ond yr hon a draddodwyd iddynt gan yr apostolion; ond gellir dewis yr athrawiaeth a fyner yn awr, ac er bod yn groes iawn i'w gilydd, y maent oll yn ol dysgeidiaeth Crist, ac yn sicr o dywys i'r bywyd!—Yn ngwyneb y sylwadau blaenorol, y mae yn ymddangos yn eglur fod Saint y Dyddiau Diweddaf o Dduw, neu mai twyllwyr ydynt; ac nad yw gwahanol sectau yr oes hon o Dduw, nac ychwaith yn dwyllwyr. Maent yn tebygu i'r rhai a ddarluniai yr Apostol a fyddai "ganddynt rith duwioldeb, ond wedi gwadu ei grym hi," ac yn "pentyru iddynt eu hunain athrawon, ond heb ddyfod un amser i wybodaeth." Yr oedd y crefyddwyr gynt yn *gwybod* fod eu crefydd yn wir, ac nad allasai un arall fod yn iawn; mae y Saint yn awr yn gwybod yr un fath; ond ni all gwahanol sectau yr oes, ond "*credu* yn gydwybodol."

(I'w barhau.)

LLYTHYR CAPT. D. JONES AT YR HENURIAID W. PHILLIPS A J. DAVIS.

Dinas y Llyn Halen, Medi 10, 1850.

Anwyl Frodyr W. Phillips a J. Davis,—Hyd yn awr, yn fy myw, ni chefais gyfle i'ch anerch, nad faint fy awydd, er pan ysgrifenais o'r blaen; ac yn awr, byr eiriau yw fy nghân, o herwydd fy mod ar *gychwyn* etto oddiyma yn mhellach i wladychu, sef i ddyffryn *Sand Pete*, a hyny yn ol cynghor y Llywydd Young i mi, a chynnifer o'r brodyr Cymreig ereill ag a allant ddyfod. Nis gwn etto pwy a ddaw. Mae y lle hwn yn wlad wych i gyfanneddu, a llawnder o ddwfr a choed yn gyfleus. Mae yn gorwedd tua 120 o filltiroedd oddiyma. Buom drwyddo yno y llynedd, pan yn chwilio am y Madociaid, a byddaf gymmaint â hyny ar fy ffordd i gwblhau yr anturiaeth hono etto, yr hyn beth, os Duw a'i myn, mi a wnaf cyn y gorphwysaf. Nid oes genyf amser i ddweyd nemawr am y lle hwn na'i helyntion, eithr anfonaf i chwi y "Deseret News" a gyhoeddir yma i wneyd ei ran o hyny drosof.

Ni chefais ond un llythyr bach oddiwrthych er pan adawais Gymru, nac oddiwrth neb arall yna, hyd nes y daeth y mail i

mewn, yn ddiweddar iawn; a doe derbyniais yr UDGORN am y flwyddyn ddiweddaf. Ni allaf ddesgrifio fy nheimladau wrth gydio mewn llyfr a ddaeth o ddwylaw fy mrodyr anwyl yn y wlad hoff a adewais; dyga i'm cof lu o bethau a aethant heibio! ond pan dorais ei ddalenau, ac y rhuthrodd fy ngolygon dros ei dudalenau, a gweled enwau cynnifer o'r brodyr a garaf mor fawr yn dysclcirio drwyddo, megys *diamonds* yn mhlith ceryg glân y môr,—yn profi eu bod hwy etto yn ddiwyd ar y maes, yn ffyddlawn yn ngwinllan eu Harglwydd, yr hon sydd o'm planiad fy hun. Y mae llinynau fy nghaion yn mron tori gan hiraeth am eu gweled, am siglo dwylaw unwaith etto; ie, am eu cwmni yn dragywyddol. Ni allaf fod yn gyflawn ddedwydd hebddoch oll, y rhai a gerais gymmaint; ac etto, yn lle dychwelyd i wledda yn eich cwmni, ac i gyd ryfela ysgwydd yn ysgwydd â chwi yn myddin Iesu yna, gwela Ef yn oreu yn awr fy anfon yn mhellach fyth! Wel, boddlawn wyf; ei ewyllys Ef a wneler, medd fy enaid, boed a fyddo.

Etto, O frodyr anwyl yn yr offeiriadaeth, beth a ddywedaf wrthych un ac oll er eich cysuro? Hyn a wyddoch, eich bod yn weision, fel finnau, i'r Iesu mawr, ac ei fod yn dysgwyl i bob un o honom lanw y cylch ein gosodwyd ynddo; ac Efe a'n galw ynghyd rywbryd i roddi i fyny ein cyfrif. Wel, anwyl frodyr a phlant yn Nghrist, mynwch ymddangos yno yn llawen. Cofiwch yr hyn a ddywedais wrthych tra yna, a gwnewch; ac felly Duw ein Tad a'ch bendithia byth bythol. Yr oeddwn bron dweyd, cusanwch fy anwyl gyd-lafurwyr yna: beth arall a ddywedaf wrthynt i arddangos fy serch atynt? Etto, ni byddai hyny ddim. Ni allaf gael amser na lle, hyd y nod idd eu henwi; y maent yn rhy liosog. Ewch yn mlaen, anwyl Saint; y mae coronau o'ch blaen, a bywyd tragywyddol i'w gwisgo. Breuddwydiais yn ddiweddar fy mod yn mhlith llonaid ystafell o honoch mewn cynghor, ac yn cofleidio fy anwylaf frodyr W. Phillips a J. Davis yn ddiddarfod a melys odiaeth! O, y fath nefoedd oedd i mi, eithr breuddwyd oedd! O, dysgwch y Saint anwyl yn dyner, mewn cariad, y ffordd i gadw cynghor Duw. Diolch i'm Tad am ateb fy ngweddiau ar eich rhan. Cofiwch fi at Howells anwyl a'i deulu yn serchus; yr Arglwydd fo gydag ef a'i deulu, yw fy ngweddi barhaus. Cofiwch fi at bawb o'r Saint; mae fy ngwraig a Claudia fach yn iach, ynghyd â'r gweddill o'r Cymry. Cofiwch fi a'm teulu yn garedig at fy mrodyr John ac Edward, a'm perthynasau. O, na fyddent hwythau yma; gweddiaf ar eu bod oll yn Saint ffyddlawn, beth bynag. Clywais nad yw A. Evans yn dyfod yma eleni, eithr ei fod yn aros yn Council Bluffs. * *

Mae yr heolydd yma yn wynion o hyd o wageni llwythog o ymfudwyr. Maent megys colomenod yn dod i'w ffenestri o bedwar cwr y byd. Nid yw yr afiechyd a fagodd ar fy ysgyfaint, drwy waith caled yna, wedi iachâu nemawr etto. Saint anwyl, cofiwch am, a gweddiwch dros, eich gwas gwael, yr hwn a'ch gwasanaethodd chwi braidd hyd angeu; ac er ei fwyn, byddwch

ffyddlawn a diwyd yn ngwaith Duw. Cawsom gymmanfa ragorol yma yr wythnos ddiweddaf, ac y mae pob peth yma yn llwyddiannus a rheolaidd rhyfeddol, ennys y mae llywydd medrus wrth y llyw, a llawnder o gynnorthwywyr. Nid allaf gael cyfle yn awr i ysgrifenu hanes fy nhaith i'r deau y gauaf diweddaf; cewch hyny mor gynted ag y gallaf. Cewch hanes Cymry Council Bluffs gan y brawd W. Morgans. Croesaw iddynt i gyfanneddu y tir a brynais yno er eu mwyn. Bellach, rhaid terfynu; frodyr, dyma i chwi eich trioedd fy serch a'm calon byth bythol. Amen.

D. JONES.

HYNEGIAD Y CYNNADLEDDAU YN YR YNYSOEDD PRYDEINIG, AM YR HANNER BLWYDDYN YN DIWEDDU RHAG. 1850.

Cynnadleddau.	*Cang.*	*D.*	*A.*	*Hen.*	*Off.*	*Ath.*	*Di.*	*Tor*	*Mar.*	*Ymf.*	*Bed.*	*Oll.*
Llundain............	52	0	0	123	142	96	64	108	5	10	753	2990
Manchester	29	0	1	96	162	86	35	106	16	36	248	2875
Birmingham.........	18	2	0	90	96	70	36	61	11	13	360	2213
Sheffield	34	2	0	69	111	71	41	97	9	33	382	2162
South Conference....	25	0	0	35	90	44	36	48	5	5	257	1135
Herefordshire	27	1	0	79	65	52	22	19	2	23	123	1010
Liverpool	8	0	0	44	57	23	20	32	10	27	203	946
Bedfordshire	26	2	0	45	59	27	24	27	7	65	128	908
Warwickshire........	22	3	0	57	53	41	21	25	2	19	140	879
Cheltenham	21	1	0	49	37	33	18	31	4	14	104	820
Bradford	19	0	0	47	67	34	15	19	7	9	87	800
Norwich	15	0	0	41	50	28	15	29	2	0	94	624
Staffordshire	14	0	2	45	47	26	15	44	2	4	54	587
Newcastle-on-Tyne ..	13	0	1	45	34	15	13	12	2	8	37	463
Lincolnshire	13	1	0	20	32	26	7	17	1	55	122	457
Derbyshire	13	1	0	36	24	22	16	23	0	0	56	452
Preston	6	1	1	37	28	17	1	2	3	0	12	450
Southampton........	10	0	0	15	18	11	5	15	0	1	114	444
Worcestershire	11	0	0	25	24	9	9	5	3	3	25	343
Clitheroe...........	10	0	1	23	29	18	12	21	3	0	15	348
Hull	6	0	0	18	17	9	7	17	2	13	53	321
Dorsetshire..........	5	0	1	7	10	11	9	12	5	19	23	283
Leicestershire........	5	2	0	11	18	7	5	21	3	0	16	276
Shropshire	10	1	0	10	13	5	8					182
Carlisle	5	1	0	20	8	8	6	1	3	1	5	152
Morganwg Ddwyr....	24	0	3	170	92	123	63	64	10	24	222	2285
Sir Fynwy	14	0	0	77	30	41	28	34	7	15	210	667
Sir Gaerfyrddin .....,	16	0	0	72	28	26	17	18	2	27	34	609
Morganwg Orllewinol	17	0	1	67	37	30	21	29			77	541
Sir Benfro	11	0	0	20	7	10	6	10	0	4	41	197
Sir Ddinbych........	6	0	0	11	17	8	5	4	1	0	29	154
Sir Fflint............	8	0	0	16	14	5	0	3	0	0	26	121
Sir Aberteifi	6	0	0	12	8	2	0	2	1	10	20	114
Sir Fon..............	6	0	0	14	9	6	2	2	0	8	49	109
Sir Feirionydd	6	0	0	18	2	1	2	6	0	2	10	71
Sir Frycheiniog......	7	0	0	12	6	3	5	0	0	0	7	69
Glasgow	29	2	0	110	79	101	41	116	7	47	325	2063
Edinburgh	15	1	1	34	35	46	16	102	4	22	65	818
Dundee	5	1	0	8	10	17	6	38	2	7	59	376
Channel Islands	5	0	0	6	9	11	5	12	2	0	27	255
Isle of Man..........	2	0	0	10	8	4	3	5	1	0	16	106
Iwerddon	8	0	0	15	8	3	2	3	0	0	25	90
Cyfanswm....	602	22	12	1761	1590	1226	682	1240	144	524	4653	30747

Enwau y Llywyddion.—Thomas Margetts, Llundain; William Gibson, Manchester; James H. Flanigan Birmingham; J. W. Cummings, Sheffield; George Halliday, South Conference; C. H. Wheelock, Herefordshire; Glaud Rodger, Liverpool; John Spiers Bedfordshire; Eli B. Kelsey, Warwickshire; William Booth Cheltenham; James Marsden Bradford; Thomas Smith, Norwich; J. D. Ross Staffordshire; J. S. Higbee, Newcastle-on-Tyne; Lorin Babbitt, Lincolnshire; Lewis Robbins, Derbyshire; George D. Watt, Preston; W. C. Dunbar, Southampton; John Lyon, Worcestershire; William Moss, Clithero; Hugh Findlay, Hull; George Kendall, Dorsetshire; Lewis Robbins, Leicestershire; Joseph W. Young, Shropshire; A. M. Harmon, Carlisle; William Phillips, Morganwg Ddwyreinol; Thomas Giles, Sir Fynwy; David John, Sir Gaerfyrddin; Evan Williams, Morganwg Orllewinol; John Price, Sir Benfro; John Parry, Sir Ddinbych; William Parry, Sir Fflint, John Evans, Sir Aberteifi; Thomas Morgan, Sir Fon; William Evans, Sir Feirionydd; John Jones Sir Frycheiniog; J. Clements, Glasgow; C. Dunn, Edinburgh; William Burton, Dundee; James M'Naughtan, Channel Islands; John Kelly, Isle of Man.

☞ Am eglurhad ynghylch Cynnadleddau newyddion, a chyfnewidiadau mewn Cangenau, gwel Hanes y Gymmanfa Gyffredinol, yn Udgorn Tachwedd a Rhagfyr, 1850.

AMRYWIAETHAU, &c.

Priodwyd,—Ar y 30ain o Ragfyr, 1850, yn eglwys y plwyf, Merthyr Tydfil, gan y Parch. James C. Campbell, John Davis, argraffydd, Georgetown, ag Elizabeth Phillips, o'r Cwmbach.

Ath. a'r Cyf.—Mae yn dda genym fod ychwaneg o dderbynwyr wedi eu cael, a bod tebygolrwydd y daw allan am geiniog a dimai y rhifyn. Ymdrecher ychydig etto.

PENNILL.

I Seion, hyfryd wlad, ein Tad, O dwg
Nyni, dy seintiau mâd, o wlad y gŵg;
Fel gallwn yno gael, dros fil o flwyddi gwiw,
Deyrnasu gyda'r Oen, heb boen na briw. I. R.

Taliadau o Ragfyr 22 hyd Ion. 9.—Sir Ddinbych, £2 10s; Pontytypridd, £3 2s 6c; Llanfabon, £1 8s 11½c; Cwmbach, £1 9s 0½s; Pendulwyn, 6s 1½c; Twynyrodyn, 11s 4½c; Gog, 8s 0½c; Caerdyf, £1; Aberdare, £2 2s 6c; Dowlais, £2 12s; Hirwaen, £1 13s; Rymni, £1 18s 9c; Cwmnedd, 10s; Georgetown, £1; Merthyr, £2 16s 8c; Pendaren, 10s; Cefn, £1 5s 6½c.

☞ Nid ydym yn gweled fod eisieu cyhoeddi hanes y cymmanfaoedd o hyn allan, oddieithr fod rhywbeth neillduol yn passio ynddynt; ond erfyniwn yr hanesion o bob man fel arferol.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydil;*" ond na ddanfoner ynghylch dim arall.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Rhif. 2.] IONAWR 25, 1851. [Pris 1*g*.

COFNODION CYMMANFA GYFFREDINOL EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, A GYNNALIWYD YN NINAS Y LLYN HALEN FAWR, TALAETH DESERET.

Y Llywydd Brigham Young yn llywyddu.

Dydd Gwener, Medi 6, 1850.—Yn bresennol, y Brif Lywyddiaeth, Brigham Young, Heber C. Kimball, Willard Richards.

Patriarchiaid—John Smith, Isaac Morley.

O'r Deuddeg Apostol—Orson Hyde, P. P. Pratt, G. A. Smith, E. T. Benson.

Llywyddiaeth y Degau a-thrugain—Levi W. Hancock, Zera Pulsipher, Henry Herriman, A. P. Rockwood.

Llywyddiaeth y *Stake*—Dan. Spencer, W. Snow.

Corwm yr Archoffeiriaid—John Young, R. Cahoon.

Esgob Llywyddol—Newel K. Whitney.

Uchel Gynghor y *Stake*.

Thos. Bullock—Ysgrifenydd y Gymmanfa.

Galwyd y Gymmanfa i drefn gan yr Henuriad G. A. Smith. Canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan P. P. Pratt, a chanwyd.

Yna y Llywydd Young a hysbysodd y gynnulleidfa y buasai y boreu i'w dreulio at gynghori a dysgu, a phregethu ac hyfforddi wed'yn. Y materion a ddygir o flaen y Gymmanfa a fyddant yn dal cyssylltiad â gwahanol gorwmau ac awdurdodau yr eglwys —y priodoldeb o gryfâu y sefydliad yn San Pete, a galwad am wirfoddiaid i ddychwelyd gyda'r Tad Morley—cenadiaeth o henuriaid i Germani, a'r amrywiol daleithiau yn y wlad hono; ei fod

ef unwaith yn rhagor yn bwriadu gosod cyfraith y degwm o flaen y bobl; gan weddio am iddo gael yr ysbryd i lefaru, fel y deallo y bobl; a phrydnawn dydd Sadwrn, bydd i'r Henuriad Hyde draddodi darlith ar ddysgeidiaeth, i Ganghellydd a Rhaglawiaid y Brif ysgol.

Wedi hyny Isaac Morley a ddangosodd ei fod yn ddiolchgar am y cyfleusdra hwn o weled y Saint; mae fy nghalon yn llawn o fendithion i'r bobl. Mae arnaf eisieu cwmni da o ddynion a benywod da er myned i San Pete, ac yr wyf yn dweyd na chaiff neb ag sydd yn cymmeryd enw Duw yn ofer, fyw yn y dyffryn hwnw.

Dywedodd y Llywydd Young—Mae yn fy mryd i ofyn i'r gynnulleidfa, os caiff y Tad Morley yr hawl a'r fraint o ddewis y cyfryw bersonau ag a ddymuna efe i fyned yno?

Cynnygiwyd fod iddo gael y fraint hono; cariwyd.

Cynnygiwyd fod iddo gael dewis cant o ddynion, gyda theuluoedd neu hebddynt; cariwyd.

Dywedodd y Llywydd Young—Mae yn gystal dyffryn ag a welsoch erioed; ni ellir cael gwell tir yn unman; nid oes ond un ffordd rwydd i fyned tuag ato, ac y mae hono i fyny yn Salt Creek; mae y trigolion yno yn "No. 1;" a phan oeddwn i yn y dyffryn hwnw mi weddiais ar Dduw na chawsai un dyn anghyfiawn fyw yno. Yr wyf yn myned i ddwyn o flaen y bobl yr anghenrheidrwydd o ddal i fyny y drysorfa tuag at ymfudo y tlodion. Yr wyf yn tystio yn hyf ac ar gyhoedd, nad oes angen i neb o'r frawdoliaeth hon fyned i'r mwngloddiau er cynnyddu y drysorfa; mae gyda ni fwy o feddiant a chyfoeth nag a allwn ofalu am danynt. Os nad yw dyn yn alluog i wneyd defnydd o un dalent, pa ddyben yw iddo gael rhagor? Mae fel y plentyn ffol, yr hwn ni allai ddal â'i ddwy law ond un afal, ac wrth ymdrechu am ragor, a gollodd yr hyn oedd ganddo. Pe buasai dynion ddim ond yn gwybod pa fodd i drafod yr hyn sydd ganddynt, a bod yn foddlongar, gwnelent lawer yn well.

Mi ddechreuaf yn y sefydliadau gogleddol, a chan fyned i'r rhai deheuol, gwnaf bigo allan 25 o'n trigolion ni, yn ol y cyfartaledd; a gall rhywun arall gymmeryd 50 o'r aur-gloddwyr, ac ni allant hwy brynu eiddo y 25 sydd wedi aros yn nhref. Cyn i mi fod un flwyddyn yn y lle hwn, ni allai y dyn cyfoethocaf a ddaeth o'r mwngloddiau, sef y Tad Rhodes, efo ei 17,000 o ddolars, byth

brynu y meddiannau a gasglais mewn un flwyddyn! Nid allai ddechreu gwneuthur hyny; a gwnaf gymmeryd 25 o ddynion yn yr Unol Daleithiau, sef o'r rhai sydd wedi aros gartref, ac wedi talu sylw i'w busneson, a bydd iddynt orbwyso 50 o rai ereill o'r un lle, ag sydd wedi myned i wlad yr aur; ac etto, edrychwch ar y gweddwon sydd wedi eu gwneyd, a gwelwch yr esgyrn sydd yn wasgaredig ar hyd y *prairies*.

Dyoddefodd y brawd Joseph i gael ei lusgo ar hyd y wlad gan derfysglu, a llusgwyd ef hefyd i rywbeth fel chwech neu wyth a deugain o gwynion cyfreithiol, etto buddugoliaethodd ar y cyfan; ac yna lladdasant ef mewn gwaed oer, yn ngharchar Carthage, heb un rhith o drosedd yn perthyn iddo. Tyngais y pryd hwnw na wnawn dalu cyfreithiwr byth drachefn; ac nid oes arnom un ddime o ddyled, nad allwn ei thalu unrhyw fynyd. Os gallaf gadw fy ymddiried yn dda gyda Duw, nid yw wahaniaeth genyf pa un a yw dynion yn siarad yn ddrwg am danaf ai peidio.

Canwyd gan y côr, a gweddiwyd gan G. A. Smith.

Dydd Gwener, dau yn y prydnawn.—Galwyd y gymmanfa i drefn gan Daniel Spencer; ac wedi canu, gweddiwyd gan G. A. Smith, a chanwyd.

Gwnaeth P. P. Pratt rai sylwadau ynghylch y mynyddoedd a'r dyffrynoedd sydd ar y tu dwyreiniol i'r Utah. Os bydd i ni gario allan y cyfarwyddiadau a dderbyniwn yn barhaus, nyni fydd y bobl ddedwyddaf ar y ddaear; mae pwy bynag sydd yn cael ei lywodraethu gan deyrnas Dduw, yn ddyn dedwydd; ond pwy sydd wedi mwynhau hyny? Bob amser, trwy y dyn ag oedd yn *barod*, yr oedd yr Arglwydd yn gweithio; yr unig beth y dylem ni ymyraeth yn ei gylch yw, pa un a ydyw egwyddorion teyrnas Dduw yn ein calonau, ac os mai ein dymuniad yw eu cyflawni?

Yna Orson Hyde a ddadleuodd dros y Drysorfa Ymfudol Barhaus, a'r rhai hyny ag sydd yn aros yn swydd Pottawatamie. "Mae yn dda genyf fod ffordd wedi ei dyfeisio i roddi ceffylau, ychain, gwenith, &c., a chael *checks* ar y Taleithiau, lle y gellir defnyddio yr arian at ddwyn y tlodion i'r lle hwn. Mae y gweithrediad yn dda, a bydd iddo weithredu, nid yn unig yn yr Unol Daleithiau, ond yn Lloegr, a gwledydd ereill hefyd. Yr wyf yn teimlo pan yr elwyf yn ol i Iowa, y gallaf gynnorthwyo y Saint, gan fy mod wedi gweled a phrofi o ffrwythau y Dyffryn.

Dywedodd y Llywydd Young—Boddlonir fi yn fawr wrth gan-

fod y cynhesrwydd teimlad tuag at y tlodion gan yr Henuriad Hyde; ac yr wyf yn meddwl mai y ffordd oreu i ni ryddhau ein hunain o'r holl geffylau a'r anifeiliaid a allwn hebgor, yw eu gosod yn Nhrysorfa y Tlodion. Ni fydd i ni attal ein hymdrech-iadau hyd nes y byddo Seion wedi ei gwaredu, a holl Israel wedi eu casglu. Oddiar ddyddiau Joseph hyd y foment bresennol, ni chyflawnwyd y prophwydoliaethau yn gyflymach erioed. Maent yn wyrthiau a rhyfeddodau i ni cyhyd ag y byddom heb eu deall.

Cynnygiodd H. C. Kimball fod pwyllgor o dri i'w apwyntio, i gymmeryd gofal o Drysorfa y Tlodion, a thrafod ei materion; cariwyd. Ac, ar gynnygiad, dewiswyd Willard Snow, Edward Hunter, a Daniel Spencer, i gyfansoddi y pwyllgor.

Dywedodd y Llywydd Young—Mae un cwestiwn a ddymunwn ofyn, a hyn yw; a gefnoga y bobl hyn y pwyllgor yma hyd at y ffyrling olaf? Os gwnant, yn y diwedd llawenydd mawr fydd eu rhan; os ydych yn cyfammodi i wneyd hyny, arwyddwch trwy godiad deheulaw. (Dwylaw pawb i fyny.) Foneddigion, dyna beth yw'r "*dychryn yn mhlith y cenedloedd*!" nis *gellwch* gael pleidlais wrthwynebol! *dyna'r dychryn*—UNDEB Y BOBL HYN!

Meddyliwyf mai ein gorchwyl nesaf fydd cael y pwyllgor yma wedi ei reoleiddio yn gwmpeini, a'i siartro gan y Dalaeth, i orfodi tâl, &c., a thrafod pob materion fel cwmpeini, ac yna y bydd blaendarddiad a blodeuad un o'r gweithrediadau mwyaf yn yr holl fyd.

Nid ydym am gadw y cyfarfod hwn ddim yn hwy; ond yn y cyfamser, dewch yn mlaen a chofrestrwch eich enwau, a'r swm a roddoch i mewn, a osodir gan y brawd Bullock gyferbyn a'ch enwau.

Canwyd gan y côr, a gweddiwyd gan Ezra T. Benson.

Dydd Sadwrn, Medi 7, deg o'r boreu.—Galwyd y gymmanfa i drefn gan Daniel Spencer. Canwyd gan y côr, a gweddiwyd gan Lorenzo Young, a chanwyd eilwaith.

Cyfododd yr Henuriad G. A. Smith i lefaru ynghylch egwydd-orion cyntaf efengyl Iesu Grist. Dywedodd fod pregethu gair y bywyd i ddyn yn alwedigaeth uchel a santaidd, ac yn ymddiried-aeth bwysig i unrhyw bobl; a dewisodd yn destun 1 Thes. i, 5; a rhanodd ef, yn gyntaf, i air yr efengyl; yn ail, i allu yr efengyl; yn drydydd, i allu yr Ysbryd Glân; ac yn bedwerydd, i'w sicrwydd. Gan mai yr efengyl yw gallu Duw i bob enaid a

gredo, gwnaeth sylwi ar enedigaeth, croeshoeliad, marwolaeth, ac adgyfodiad Iesu Grist, ac yna y commissiwn a roddodd i'w ddyscyblion, a'i gyfarwyddiadau iddynt, fel ei dystion, i dystiolaethu am y gwirionedd, a dysgu pob peth a orchymynodd efe iddynt, a'u dechreuad pregethu ar ddydd y Pentecost, mewn cyflawniad o'u commissiwn; gan alw ar y bobl i edifarhau a chymmeryd eu bedyddio yn enw Iesu Grist, gydag addewid o'r Ysbryd Glân ag oedd i ganlyn, trwy yr ordinhad o osodiad dwylaw.

Mae yn rhaid i ddynion ufyddhau ordinhadau yr egwyddorion cyntaf, neu fe fydd eu goruwch-adeiladaeth yn ofer. Mae yn ysgrifenedig fod pob gallu yn y nefoedd ac ar y ddaear wedi ei roddi i Iesu Grist: gan hyny, fe orchymynodd iddynt i fyned a bedyddio y bobl yn enw y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glân; a hwy a aethant yn enw Iesu Grist, ac a weithiasant, a'r Dyddanydd a ddaeth oddiwrth y Tad, ac a ddygodd bob peth ar eu cof, ac a ddysgodd iddynt bethau i ddyfod; ac wedi i'r bobl ufyddhau, disgynai yr Ysbryd Glân arnynt, cyflawnid yr addewidion, ac yna y bobl a gyfodent i fyny, ac a dystiolaethent eu bod yn gwybod fod y peth yn wir.

Mae sectau yr oes yn dadleu fod y rhoddion a'r bendithion hyn wedi eu cymmeryd oddiar y ddaear, ac ni feiddiant hyd y nod ufyddhau i fedydd, neu osodiad dwylaw, er fod yr Iachawdwr yn dweyd yn bendant wrthym fod yn rhaid i ni ufyddhau.

A fwriadodd Duw yr efengyl hon i ni, yn ei holl allu a'i gogoniant, ei rhoddion a'i bendithion? Do: mae y pethau hyny yn addawedig hyd y nod hyd ddiwedd y byd, a chyhyd ag y byddai bodau ar y ddaear: ac y mae Crist ei hun wedi rhoddi rhai yn apostolion, rhai yn brophwydi, athrawon, &c., i waith y weinidogaeth, ac adeiladaeth yr eglwys.

Mae yr holl fyd Cristionogol wedi gwrthod y gyfraith, colli ei goleuni, ac yn amddifad o'r gallu a'r awdurdod, ynghyd â'r bendithion; ac o eisieu y pethau hyn, cylch-arweinir hwynt gyda phob awel dysgeidiaeth, a hoced dynion i dwyllo.

Duw, yn y dyddiau diweddaf hyn, o'i fawr drugaredd, a ddanfonodd Joseph Smith â'r efengyl, a'r sicrwydd *a ganlynodd y rhai hyny* a aethant i mewn trwy y *drws*, gan ddilyn Bugail y defaid. Unodd y byd yn ei erbyn, a deugain o weithiau y dygwyd ef o flaen y llywodraethwyr, pan na chafwyd dim yn ei erbyn; ac yna llofruddiwyd ef mewn gwaed oer gan bregethwyr drygionus a dyn-

ion cynllwyngar; a thywalltwyd ei waed ar y ddaear fel dwfr. Rhoddodd dystiolaeth o'r gwirionedd, a seliodd hi â'i waed; ac y mae'r awdurdod yma i weinyddu yr ordinhadau i chwi a'ch plant, a chynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni ato. Mae ei begwyddorion yn cael eu pregethu yn awr, a gwahoddwn chwi i ddyfod allan a derbyn ei bendithion, yn eu holl gyflawnder; a bydded i Dduw, ein Tad tragywyddol, eich bendithio chwi oll, yn enw Iesu Grist. Amen.

Willard Snow a gyflwynodd lyfr at danysgrifio fel y canlyn:—"Yr ydym ni sydd â'n henwau isod, yn cytuno i dalu i bwyllgor y Drysorfa Barhaus at ymfudo y tlodion, y swm sydd gogyfer â'n henwau," &c.; ac yna llefarodd yn gadarn o blaid Trysorfa y Tlodion, ond ewyllysiai i bawb dalu wrth fyned.

George A. Smith—Mae un peth genyf i osod o flaen y gymmanfa hon, mewn perthynas i'r Tad Cutler. Ar ol i'r Lywyddiaeth ymadael o Pottawatamie, yr oedd sôn ar led fod y Tad Cutler wedi myned i swydd Jackson er gosod sylfaen i deml arall. Mae dylanwad yn bodoli yno, sydd â thuedd i dynu rhai ymaith o'r Dyffryn, ac y mae dirgelwch mawr yn hongian dros eu gweithredoedd. Mae y gymmanfa yn Pottawatamie wedi esgymuno Cutler, Calkins, ac ereill. Dywedai Calkins nad oedd un gallu yno i'w dreio ef, gan mai esgob oedd.

Mae yn ein bryd i geisio gan y bobl dda sydd yn byw yn awr yn swydd Jackson, Mo., i'n petisiyno i ddyfod yn ol etto, ac adeiladu teml yno, os bydd i lywodraeth Missouri basio penderfyniadau i'n hamddiffyn yn ein hiawnderau. (Chwerthin.)

Dywedodd y Llywydd Young—Nid oes un treial o flaen yr Eglwys ynghylch cangen Silver Creek, lle mae y Tad Cutler yn byw. Yn ystod y rhyfel diweddaf yr oedd ef yn adnabyddus â llawer o'r Indiaid yn Nhalaeth New York, y rhai a aethant i Green Bay; gwelsant ef eilwaith yn Winter Quarters, pan y dymunasant arno i fyned i lawr ac adeiladu melinau, a sefydlu ysgol yn eu plith, gan eu bod wedi derbyn y fraint oddiwrth y llywodraeth o ddewis eu crefftwyr a'u hathrawon eu hunain. Dywedais wrtho am fyned i lawr, a gweithio, ac ennill ei ddarpariaeth. Mae hyn wedi cael ei droi yn ffrwd o gelwyddau, ac wedi dystrywio ei ddylanwad.

Mae gan y gymmanfa yno awdurdod i weithredu ynghylch yr aelodau yn y gynnadledd hono, ac yr wyf yn cymmeradwyo eu

gweithrediadau; mae y cyfan yn hollol gyfreithlawn, mor bell ag yr wyf wedi clywed.

Dymunaf ei fod yn llwyr ddealladwy, nad oes un apostol i Iesu Grist sydd yn byw yn awr, neu a fu yn byw erioed, neu a fydd byw byth, heb fod gair y dyn hwnw yn gyfraith ac yn efengyl i'r bobl, os bydd efe yn mawrygu ei swydd. Gwnaeth yr apostolion yn iawn yn yr achos hwn; a dywedaf fod gweithrediadau y gymmanfa yn Pottawatamie, yr Henuriaid Hyde, G. A. Smith, ac E. T. Benson, yn gyfiawn: ac os yw y gymmanfa hon yn meddwl yr un peth, arwydder trwy ddyrchafiad dwylaw. (Dwylaw pawb i fyny.) Ac yn mhellach, os yw y gymmanfa yn swydd Pottawatamie wedi eu tori allan, y maent gymmaint wedi eu tori allan ag y gallant fod.

Pan fyddo genym apostol allan, heb y gallu i ymddwyn tuag at gynnadledd, yr ydym yn ei alw gartref, neu ei ddanfon i Texas, i ymuno â Lyman Wight, ac yna gosodwn ddyn arall yn ei le.

Canwyd hymn gan y côr. Gweddiwyd gan Aaron Johnson.

(I'w barhau.)

"DAWN YR YSBRYD GLAN."

Y MAE Ysbryd Duw, megys rhyw haul mawr cyffredinol, "yn goleuo pob dyn a'r y sydd yn dyfod i'r byd." Dyma y gwir oleuni, a derbynia pawb, i raddau mwy neu lai, o'i belydrau. Efe sydd wedi bod yn goleuo yn y cenedlaethau sydd wedi myned heibio, yn mhob cwr o'r ddaear, ac efe sydd etto yn peledru y dô bresennol o'r hil ddynol. Ond er ei fod yn wir oleuni, ac yn goleuo pob dyn a'r y sydd yn dyfod i'r byd; etto, nid oedd yn goleuo pawb ynghylch pob gwirionedd, canys yr oedd unig ffordd y bywyd yn guddiedig oddiwrth fwyrif y ddaear. Daethwyd o hyd i lawer o wirioneddau, yn mhob oes a gwlad, trwy y goleuni cyffredinol hwn, ag sydd yn tywynu ar bawb. Mae dynion o bob llwyth ac iaith wedi derbyn lles oddiwrtho, ond nid neb yn fwy na'r diwygwyr enwog sydd wedi bod yn adlewyrchu yn y canrifoedd sydd wedi myned heibio. Ond er fod pob dyn yn cael ei oleuo gan Ysbryd Duw, nid yw pob dyn yn *derbyn* ei Ysbryd; canys dywed yr ysgrythyrau, nas gall y byd ei dderbyn. Goleuir pob dyn a'r y sydd yn dyfod i'r byd,

eithr y rhai hyny a wnant ewyllys Duw yn unig sydd yn ei dderbyn yn "*ddawn*" ynddynt eu hunain. Mae dawn neu rodd Ysbryd Duw yn beth nas gall y byd ei dderbyn; ond am y goleuni, tywyna ar bawb, er nas gall pawb rodio yn ddigyfeiliorn wrth ei oleu. Dau beth hollol wahanol yw derbyn cyfran o'r Ysbryd, megys dawn, a chael ein goleuo ganddo. Mae y cyntaf yn oleuni ynom ni ein hunain, tra nad yw y llall ond pelydrau oddiwrth y goleuni. Rhwydd ddigon y gall fod enwadau ein gwlad yn derbyn goleuni Ysbryd Duw, eithr gofyna gyflawniad o ewyllys Duw i dderbyn "dawn yr Ysbryd Glân," sef y Dyddanydd arall, yr hwn sydd yn dwyn ar gof yr hyn sydd wedi myned heibio, ac yn mynegi pethau i ddyfod, ac hefyd yn arwain i bob gwirionedd. Nid yw pob dyn a'r y sydd yn dyfod i'r byd yn derbyn dadguddiadau ynghylch yr hyn a fu ac a ddaw, nac yn cael eu tywys i bob gwirionedd; ond dyscyblion Crist yn unig sydd yn cael derbyn hyny. Dyna yr achos i Paul, wedi iddo glywed fod y deuddeg hyny yn Ephesus yn ddyscyblion, ofyn, A dderbyniasoch chwi yr Ysbryd Glân er pan gredasoch? Wedi iddynt ddyfod i'r ffordd i'w gael, darfu iddynt ei dderbyn, a chael dadguddiadau trwyddo. Wel, fe wel pawb yn awr, ynte, y gwahaniaeth sydd rhwng derbyniad dawn yr Ysbryd Glân, a derbyniad goleuni oddiwrth Ysbryd Duw. Ac os oes ar rywun eisieu cael dawn yr Ysbryd Glân, creded eiriau Pedr ar ddydd y Pentecost, sef "Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch, yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau," a gellir dywedyd wrtho, "A chwi a dderbyniwch ddawn yr Ysbryd Glân; canys i chwi mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb yn mhell, cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni ato." Os oes rhai gwirioneddau yn meddiant dynion ereill, nid ydym ni am eu cymmeryd oddiwrthynt; canys cyfranu ychwaneg i bawb yw ein gwaith ni. Pan fyddo rhyw wirionedd gan ereill i roddi i ni, byddwn yn barod i'w dderbyn, canys ein cyffes ni yw credu pob gwirionedd. Ystyr Mormoniaeth yw, mwy o ddaioni, ac nid mwy o dwyll fel yr haera rhai. Mae ein crefydd yn cofleidio pob gwirionedd, deued o ba le y delo, ac annoga bawb i dderbyn "dawn yr Ysbryd Glân."

Gwawried yr amser hyfryd hyny pan y bydd i'r Arglwydd dywallt ei Ysbryd ar bob cnawd, fel y caffo pob dyn sydd yn dod i'r byd, nid yn unig ei oleuo ganddo, ond ei wresogi hefyd.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 14.]

TESTAMENT JACOB.

A wnaeth efe wrth ei farwolaeth i'w ddeuddeg mab y Patrieirch, mewn perthynas i'r hyn a ddygwyddai yn eu dyddiau diweddaf; a gasglwyd allan o Genesis xlviii, *ac a chwanegwyd at y Llyfr hwn.*

Jacob mab Isaac, a anwyd o Rebecca, yn oedran y byd 2108, ei dad ef oedd wr 60 mlwydd oed, yn wr perffaith a chyfiawn, yn byw mewn pebyll. Nid oedd Jacob yn ymroi i bleserau helwriaeth, megys ei frawd hynaf yn ol natur, nid yn ol gras, o herwydd yr hynaf a gaiff wasanaethu yr ieuangaf, ebe yr Arglwydd; o herwydd pa ham, nid o herwydd yr haeddai Jacob hyny, eithr felly yr ordeiniodd yr Arglwydd; o herwydd pan drwy ragluniol ewyllys Duw, a nefol drefniad yr hwn sydd yn ordeinio pob peth, a ennillodd enedigaeth fraint ei frawd, a bendith ei dad; ei rieni ef yn ystyried fod llithrig ddyddiau cyssylltiad corfforol yn nesâu, ac yn wyliadwrus yn ofni ei frawd Esau, o herwydd ei fod ef gwedi beichiogi yn ei galon ar lofruddiaeth, ac iddo bennodi dydd i esgor o'i amcan cythreulig, hwy a ddanfonasant Jacob o Beerseba i Mesopotamia at Laban brawd ei fam ef, yno yn onest i gymmeryd gwraig, ac i fyw mewn llonyddwch, o herwydd priodas heb undeb rhieni, a gwir ystyriaeth y ddwy-blaid o'r cytundeb, megys ag y mae yn magu aflonyddwch, mae felly yn anfoddhau Duw; am hyn Jacob yn ol hir daith, gwedi myned at Laban, a'i wasanaethu ef bedair ar ddeg o flynyddoedd mewn poen a llafur, er ei fod ef yn fab yr addewid, a bendigedig gan Dduw, gwedi ei eni o wraig rydd, ac heb law hyny, yn gig ac yn waed ei ewythr, ac yn arglwydd Canaan; nid ymresymodd efe rhyngddo ag ef ei hun, megys plant bydol y ddaearen hon, gan ddywedyd, A gaf fi yr hwn wyf rydd, a mab i wr rhydd goludog, fod yn wasanaethwr ac yn gaeth-was yn nhy fy ewythr, gwedi fy anfon i briodi, ac nid i wasanaethu? Laban a roddes iddo ei ddwy ferch yn wragedd am ei wasanaeth da, trwy ba un y bendithiodd Duw yr ychydig oedd gan Laban o'r blaen, fe a roddodd iddo ei ddwy ferch, Lea yn gyntaf, ac yna Rahel, ac hefyd ei ddwy forwyn, Bilha a Zilpah, o ba rai, yn ol yr addewid a wnaethid iddo ef yn Rahel, yr amlheid ei had; efe a genedlodd ddeuddeg mab, deuddeg duwiol dadau: Reuben, Simeon, Lefi, Juda, Dan, Naphtali, Gad, Aser, Issachar, Zabulon, Joseph, Benjamin.

A'r Arglwydd yn ei fendithio ef fel hyn, yn gystal mewn plant, ag mewn golud; aeth yn ol drachefn i wlad ei enedigaeth, efe a'i blant yno i fyw, ac i farw; ac wele duwiol ragluniaeth

Duw, yn ol yspaid 33 o flynyddoedd, efe a symudodd o Ganaan i Gosen yn yr Aifft, trwy waith Joseph ei fab ef, goruchwyliwr gwlad yr Aifft, yr hwn a werthasid gan ei frodyr; yn mha le ar ol iddo fyw yno ddwy flynedd ar bymtheg, a gweled ei deulu yn cynnyddu, i'w fawr lawenydd a'i gysur, heb ammau; ond yn fwyaf arbenig am fod yr holl wlad o'i amgylch yn cael ei chystuddio â newyn, ac ef trwy fawr drugaredd Duw, heb fawr deimlo y peth; ac felly yn deall fod ei boenus bererindod ef yn dyfod i ben: efe a alwodd ato ei fab Joseph, ac a ddywedodd wrtho, Os cefais ras yn dy olwg, dyro dy law dan fy morddwyd, (o herwydd yn y drefn hono y cymmerent lŵ yn amser Jacob) delia yn drugarog ac yn gyfiawn â myfi, na chladd fi yn yr Aifft, eithr gad i mi huno gyda fy nhadau; lle yr oedd gwir ffydd yn addewidion yr Arglwydd i'w dadau, yn ei annog ef i edrych am Ganaan, ei obeithiol etifeddiaeth ef, ac nid i ymddiried yn nhir Pharao; i'r hwn erfyniad pan ddarfu i Joseph, ei anwyl fab ef, ufydd gyd-uno, Jacob yn chwanegu ei nerth, ac yn sefyll i fyny, yn ewyllysio felly ddangos iddynt fawr ddaioni yr Arglwydd yn ei amddiffyn ef a'i eiddo, a ddywedodd, Duw Hollalluog a ymddangosodd i mi yn Luz, yn nhir Canaan, ac a'm bendithiodd, gan ddywedyd, Mi a'th wnaf di yn ffrwythlawn, ac a wnaf it' amlhau, ac a wnaf o honot rifedi mawr o bobloedd; ac a roddaf i'th had y tir hwn yn feddiant tragywyddol. Dy feibion, Manasseh ac Ephraim, a gymmeraf megys yr eiddof fi, eu brodyr hwynt a elwir yn ol eu henwau hwy. A myfi yn dyfod o Mesopotamia, Rahel a fu farw yn nhir Canaan, ac a gladdwyd wrth y ffordd i Ephrata, yr un yw Bethlehem.

Yna Jacob, er ei fod yn dra thywyll o herwydd ei oedran, yn edrych ar ddau fab Joseph. a atebodd, Fy meibion ydynt, y rhai a roddes Duw i mi. O dwg hwynt ataf fi, ebe Jacob, a gad i mi eu bendithio; nid oeddwn yn tybied y gwelwn mo'th wyneb di, Joseph; wele yr Arglwydd a ddangosodd i mi dy had.

Duw yn ngolwg pa un y rhodiodd fy nhadau Abraham ac Isaac, Duw yr hwn a'm porthodd i holl ddyddiau fy einioes, hyd y dydd hwn, a'r angel yr hwn a'm gwaredodd i rhag pob drwg, a fendithio y llanciau hyn, a gelwir fy enw i arnynt, ac enw fy nhadau Abraham ac Isaac, a bydded iddynt gynnyddu yn lliosog yn nghanol y ddaear.

Yna pan gododd Joseph law ei dad oddiwrth Ephraim at Manasseh yr hynaf, Jacob a ddywedodd, Gad iddi, myfi a'i gwn yn dda, fy mab; bydd hwn hefyd yn bobl, a mawr fydd hwn hefyd; eithr ei frawd ieuangaf a fydd mwy: Ynot ti bydded i Israel fendithio, gan ddywedyd, Duw a'th wnel di fel Ephraim a Manasseh. Yn ol hyn, ac efe yn gwanychu a ddywedodd, Wele, Joseph, yr wyf yn marw: Duw a fydd gyda chwi, ac a'ch dwg chwi etto i dir eich tadau; ac yn mhellach, yr ydwyf yn gadael i ti barthedd yn ychwaneg o dir nâ'th frodyr, yr hwn a ennillais i trwy'r cleddyf a'r bwa, oddiar yr Amoriaid. Dewch chwithau yma, O fy mhlant; fel y gallwyf ddywedyd i chwi y pethau a

ddygwydd yn y dyddiau diweddaf, ymgesglwch i'r un lle, a gwrandewch chwi meibion Jacob, ar Israel eich tad.

REUBEN, Fy nghyntaf-anedig, fy nerth, fy ngallu, rhagorol mewn teilyngdod a nerth, anwadal fel dwfr, ni ragori di, o herwydd it' halogi fy ngwely.

SIMEON a LEFI, Brodyr mewn drygioni, y rhai yn eich dig a laddasoch wr, ac yn ol eich ewyllys eich hunain, a ddiwreiddiasoch wal. Melldigedig fyddo eich digofaint, o herwydd digywilydd oedd, a'ch gwylltineb oedd greulon; mi a'ch rhannaf yn Jacob, ac a'ch gwasgaraf chwi yn Israel.

JUDA, Dy law a fydd ar wddf dy elynion, dy frodyr a ymostyngant it', fel cenaw llew y deui i fyny o'r lladdfa, ti a orweddi fel llew, ac fel llewes, pwy a'th gyffroiff di i fyny? Yn ail, y deyrnwialen nid ymedy â thi, na rhoddwr cyfraith oddi rhwng dy draed, nes y del y SILO, a'r holl Genedloedd a geisiant ar ei ol ef. Yn drydydd, Ti a rwymi dy ebol wrth y winwydden, a llwdn yr asen wrth y winwydden oreu: ti a olchi dy wisg mewn gwin, a'th gochl yn ngwaed y grawn-win; dy lygaid fyddant gochion gan win, a'th ddannedd fyddant wynion gan laeth.

ZABULON, Ti a gyfaneddn wrth làn y môr, ti a fyddi borthladd i longau, dy derfynau a fyddant hyd Sidon.

ISSACHAR, Ti a fyddi gryf fel asen, yn gorwedd i lawr rhwng dau bwn; gweli orphwysdra mai da yw, a bod y tir yn hyfryd, gogwyddi dy ysgwydd i gario, ac a fyddi ddarostyngedig i deyrnged.

DAN, Tydi a ferni y bobl megys un o lwythau Israel: Ti a fyddi sarff ar y ffordd, a neidr ar y llwybr, yn brathu sodlau y march, fel y syrthio ei farchog yn ol.

Yna, Jacob yn rhagweled yn ei feddwl y mawr drueni oedd yn amgylchu ei hiliogaeth ef, a gysurodd ei hunan, gan orphwys ar addewid Duw, a llefain allan o'i galon a'i feddwl, *O Arglwydd, wrth dy iachawdwriaeth y dysgwyliais.*

GAD, Llu o wŷr a'th orchfygant di, a thithau a'u gorchfygi hwythau yn y diwedd.

A pha beth a ddywedaf wrth ASER? Ei fwrdd a fydd bras, ac efe a rydd ddanteithion breninol.

NAPHTALI sydd garw ieuanc, a ddanfonwyd yn anrheg, yn rhoddi geiriau da.

JOSEPH sydd gangen flodeuog ger llaw y ffynnon, a'i mân gangenau yn cyrhaeddyd ar hyd y mur; y saethyddion a saethasant yn ei erbyn ef, ac a'u curasant; eithr ei fwa ef a wnaed yn gryf, a'i freichiau ef a nerthwyd trwy law grymus Duw Jacob. O hwn y daw allan fugail a chraig yn Israel. Hyn oll a ddeillia oddiwrth Dduw fy Nhad, yr hwn a'th gynnorthwyodd di, ac a'th fendithiodd di o nefol fendithion, a bendithion y bronau a'r groth. Rhagorodd bendithion dy dad ar yr holl fendithion a dderbyniais i oddi wrth fy rhieni, hyd yn nherfyn bryniau tragywyddoldeb y byddant ar ben Joseph, ac ar goryn yr hwn a neillduwyd oddiwrth ei frodyr.

BENJAMIN a ysglyfaetha fel blaidd, y boreu y bwyty efe yr ysglyfaeth, ac yn yr hwyr y rhan efe yr yspail.

A phan orphenodd eu bendithio hwynt, yna efe a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi a gesglir at fy mhobl, Cleddwch fi gyda fy nhadau, yn yr ogof sydd yn maes Ephron yr Hethiad, yn yr ogof sydd yn maes Macpelah, yr hwn sydd o flaen Mamre, yn nhir Canaan, yr hwn a brynodd Abraham gyda'r maes, gan Ephron yr Hethiad, yn feddiant beddrod, lle y claddasant Abraham a Sarai ei wraig ef, ac Isaac a Rebecca; ac yno y cleddais innau Lea. Y maes a'r ogof a gafwyd gan feibion Heth.

A phan orchymynodd Jacob i'w feibion, yr hyn oll a fynai, ar ol iddo fyw gan mlynedd a saith a deugain, efe a dynodd ei draed i fyny yn y gwely, ac yn fuan a fu farw. Yna Joseph a syrthiodd ar ei wyneb ef, ac a'i cusanodd ef â dagrau, ac a barodd i'r meddygon ei ber-arogli ef dros yspaid deugain niwrnod; a hwy a alarasant am dano ddeng niwrnod a thrugain, a chan ymadael a'r Aifft, a myned i Ganaan, gyda gwyr ardderchog y wlad, mewn cerbydau, a chyda gwyr meirch, hwy a'i claddasant lle y gorchymynasai Jacob iddynt.

(*I'w barhau.*)

"NATUR GWYRTHIAU."

[PARHAD O DUD. 17.]

YN nesaf, cawn ein gohebydd, ar ol diolch am synwyr cyffredin, a Bibl, er profi yr ysbrydion (sef y tri ysbryd aflan a welodd Ioan yn dyfod allan o safn y ddraig, y bwystfil, a'r gau-brophwyd, y rhai ydynt egwyddorion Paganiaeth, Pabyddiaeth, Mahometaniaeth, medd efe), yn myned i ddangos pa beth ydyw natur gwyrthiau. Mae yn trin hyn yn oleu iawn, ac nid wyf fi yn gweled fod un ffordd i'w wrthwynebu.

Wedi egluro natur gwyrthiau, dywed nad all neb ond Duw eu cyflawni, ac nad oedd efe yn eu cyflawni ond ar amgylchiadau neillduol iawn. Dywed hefyd mai ei ddyben wrth gyflawni gwyrthiau trwy ddynion, "bob amser oedd, naill i'r dyben o brofi uniondeb yr athrawiaeth a bregethent, neu y neges mewn golwg ganddynt." Yn awr, dangoswn i'n gohebydd nad er mwyn un o'r dybenion uchod yr oedd Duw yn cyflawni gwyrthiau. Mae mynediad Israel drwy y môr coch yn profi mai er eu gwaredu hwy o law yr Aifftiaid, y gwnaed hyny. Felly am y tri llanc yn y ffwrn dân, a Daniel yn ffau y llewod, ac ugeiniau o siamplau ereill a ellid eu henwi, y rhai a ddangosant yn eglur mai dybenion trugarog, ond nid dim o'r pethau a noda Dewi, oedd mewn

golwg gan Dduw yn yr holl wyrthiau a gyflawnodd. "Yn awr," medd efe etto, "os gall Seintiau y Dyddiau Diweddaf gyflawni gwyrthiau, adgyfodent ryw farw—rhoddent lygaid i ryw ddall—clustiau i ryw fyddar—tafod i ryw fydan—ac attalient yr *Atlantic Ocean*, fel y galiont fyned trwyddo ar dir sych idd eu Jerusalem newydd; neu parent i'r haul aros yn nghanol y canol-bwynt," &c. Y mae efe y'na etto yn enbyd iawn am arwydd; ac arwydd fawr iawn yw un a ewyllysiai gael, ond hollol ddibwrpas, sef attal y Môr Werydd, a cherdded ar dir sych i'r Amerig. Buasai yn ddoethach o lawer nâ hyny i gymmeryd llongau i fyned drosodd; canys buasai yn flinderus iawn i gerdded cymmaint o ffordd.

Profa ein gohebydd yn nesaf nad yw yn ddichonadwy i angylion da gyflawni gwyrthiau, heb awdurdod oddiwrth Dduw. Y mae hyn yn beth a gredir gan Saint y Dyddiau Diweddaf. Ond ni all neb benderfynu pa un a oes gallu gyda hwy eu hunain neu beidio; os oes, nid ydynt yn gweithredu ond mewn ufydd-dod i Dduw.

Mewn perthynas i allu angylion drwg i gyflawni gwyrthiau, y mae siamplau yn yr ysgrythyr am danynt yn gallu cyflawni pethau mawr. Yr oedd Satan, wedi cael Job yn ei law, yn yn medru gwneyd gweithredoedd mawrion. Ond y mae yn amlwg nad yw efe yn cael caniatâd bob amser, onide beth a ddeuai o honom. Y mae efe yn barod, ac yn alluog, i niweidio pawb, os bydd yn cael ei ewyllys. Yr oedd efe yn barod i nithio Simon "fel gwenith; ond gweddiai Crist na ddiffygiai ei ffydd ef. Y mae gan Satan allu i ymrithio fel "angel y goleuni." Os yw y penaeth yn gallu gwneyd pethau fel hyn, y mae yn rhesymol y gall ei holl lu ef, i raddau mwy neu lai.

Fod dynion drwg yn amddifad o allu i gyflawni gwyrthiau, sydd bwnc nad yw o nemawr bwys yn bresennol i ni ei wybod; ond gellir nodi nas gallant wneyd dim trwy Dduw, ond yr hyn a allant trwy ysbrydion drwg. Y mae yn amlwg fod y dyn a feddiennid gan y lleng cythreuliaid yn medru cyflawni trwyddynt bethau tu hwnt i'r cyffredin, yr hwn ni ellai neb ei rwymo hyd y nod â chadwynau a llyffetheiriau, canys yr oedd yn dryllio y rhai hyn yn ddarnau (Marc v). Sonir yn yr ysgrythyrau hefyd am lances wedi ei meddiannu gan ysbryd, yr hon oedd yn medru ar ddewiniaeth; canys pan geryddwyd yr ysbryd drwg, darfyddodd ei gallu (Act. xvi, 16—19). Y mae Ioan yn Dad. xiii, 13,

wedi gweled bwystfil yn "gwneuthur rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r ddaear yn ngolwg dynion."

Y mae Mr. G. ab. Dewi, tua diwedd ei ysgrif, yn tosturio fod dynion yn rhoddi coel i "ysbrydion cyfeiliornus," megys Joseph Smith a Mahomet, ac i "athrawiaethau cythreuliaid;" yr hyn bethau, medd efe, y mae Paul, yn 1 Tim. iv, 1, yn hollol ddadymchwelyd. Ond, os darllena ein gohebydd y ddwy adnod ganlynol, caiff wybod fod y rhai sydd yn "rhoddi coel i ysbrydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid," yn "gwahardd priodi, ac yn erchi ymattal oddiwrth fwydydd." Fe wyr pawb nad yw Saint y Dyddiau Diweddaf yn gwahardd priodi, nac yn ymattal oddiwrth fwydydd; ac, o ganlyniad, y mae yn eglur nad hwy yr oedd Paul yn ddesgrifio.

Y peth diweddaf a nodwn yn ei ysgrif yw y sylwadau sydd yn ei diwedd. "Dyweda y Seintiau," ebe ef, "eu bod yn bwrw allan gythreuliaid: pe gallent wneyd hyn (yr hyn yn *sicr* nis gallant), ni fyddai y byd yn cael ei lesâu drwy hyny, gan eu bod yn cael eu gollwng yn *rhyddion*; am hyny, gallent fyned i ereill." Y mae yn amlwg oddiwrth hanes y lleng, pan y gofynant i Grist, "A ddaethost ti i'n dyfetha cyn yr *amser*," yngbyd â manau ereill, nad yw y cythreuliaid i gael eu rhwymo yn awr, ond yn unig eu bwrw allan; ac nid yw yn debyg y rhwymir hwy cyn rhwymir eu penaeth, sef ar ddechreu y mil blynyddoedd. Yr oedd Crist yn gadael y lleng i fyned i'r moch; ac nid mewn un man arall, y mae sôn am dano ef na'i ddyscyblion, pan yn eu ceryddu, eu bod yn eu rhwymo. Y mae Math. xii, 43—45, yn dangos y rhyddid y mae ysbryd aflan yn feddu wedi ei fwrw allan o ddyn. Desgrifir ef yn "*rhodio* mewn lleoedd sychion." Y mae Dewi yn dweyd y dylai y Saint eu dal a'u dangos; ond gorchymyn i'w bwrw allan yn unig a roddodd Crist, ac nid oes hanes yn yr ysgrythyr eu bod hwy yn weledig ychwaith. Pe buasai ein gohebydd yn cael, fel y sonia, y fath gyfleusdra ag i weled ysbryd yn rhwym yn nwylaw y Seintiau, a chael gofyn iddo yn ngeiriau Esaiah, "Pa bryd y sythiaist o'r nefoedd?" gallai yr ysbryd ei ateb mewn geiriau llawn mor ysgrythyrol, sef, pan ryfelais yn erbyn Michael a'i angylion (gwel Dad. xii, 7—9). Yn ei frawddeg olaf y mae Dewi yn dweyd fod y bobl oedd yn gofyn am arwyddion, geill eu hysbysu i ddiafol unwaith

ofyn yr un pethau i Grist, a bod y Saint am eu cael hwynt i gredu trwy "ffolineb pregethu."

Yr eiddoch, syr, yn ostyngedig,

Glan Teifi. I. M.

[Gan nad oes ond ychydig o'r Saint wedi gweled yr ysgrif uchod o'r heiddo yn Seren Gomer, meddyliasom y gallai ei chyhoeddiad yn yr *Udgorn* hefyd fod yn gymmeradwy.—GOL.]

DUW MAWR Y SECTARIAID.

MAE Duw gan y sectariaid, fry yn y drydedd ne',
Ac yma ar y ddaear, yn llon'd pob man a lle;
Mae'n llenwi uffern obry, a'r haul a'r lloer sydd fry,
A hyn ar bob amrantiad, er syndod mawr i mi!

Nid oes na llun na delw a ellir wneyd i'r bôd,
Ni fedd ar ben na llygad, na llaw, na chlun, na throed;
Mae ef yn Dduw disylwedd, a Thad sylweddau'r byd,
Yn Awdwr a Chynnaliwr y *chaos* mawr i gyd!

Mae'n fwy ei faint nâ'r ddaear, a'r moroedd maith i gyd,
Haul, lloer, sêr, a'r planedau, pe byddent oll ynghyd;
Ni fedd 'chwaith ar gyffiniau—ei ganol sy'n y nef,
A'i ganol yma hefyd—bôd rhyfedd iawn yw ef!

Mae da a drwg yn draphlith, yn cadw dirfawr lòl,
A bydoedd yn aneirif, oll yn ei anferth fol!
Amrywiaeth o elfenau, a bodau fyrdd diri',
Yn trigo yn eu geudod, sydd syndod mawr i mi!!

Pa le mae'r Duw yn trigo? O, yn y drydedd nef,
'Rym ninnau yno hefyd, os yn ei fola ef;
Os felly y mae credu, ffolineb hyll i dref,
Yw son fod tylwyth angeu yn myned ato ef.

Os yw y bydoedd ynddo, 'rym ninnau ynddynt hwy,
Ac felly ynddo yntau, a pheth sydd eisieu mwy?
Ffolineb sôn am nefoedd, i fyny fry yn mhell,
Na dim dedwyddol fanau,—nid oes dim eisieu gwell.

Mae pawb yn Nuw yn barod, yn ol eu credo hwy,
Ffolineb mawr pregethu am Grist a'i farwol glwy';
Er hyn rhaid wrth bregethwyr, a thalu cyflog fawr,
A gostwng pen a phlygu, i'r rhei'ny hyd y llawr.

Ac hefyd hwy weddïant, bob un o dan ei faich,
"O Arglwydd Dduw y lluoedd, dynoetha di dy fraich;"
"A thyred yma'th hunan i'n llwyr fendithio ni;"
"Yr ydym ni yn d'lodion, mae digon genyt ti."

Ffolineb dweyd "*dynoetha*" yr hyn erioed na fu,
A gwahodd gwrthrych atynt sydd *fry na llon'd y ty*;
A phwy all fod yn *d'lodion*, a *thrigo yndlo ef*
Ac yntau'n *holl-gyfoethog*, ac yn y drydedd nef!

O Arglwydd Dduw y lluoedd, dwg bawb, yn wyn a du,
Yn fuan i'th adnabod trwy ffordd y cymmod cu;
Rhag iddynt yn y diwedd gael profi dial blin,
Pan ddelo'r dydd i'n barnu a'n profi ni bob un.

Craig ddu. JOHN RICHARDS.

AMRYWIAETHAU, &c.

"GADEWCH i chwi a minnau ysgrifenu llyfr," meddai rhyw fyfyriwr ieuanc wrth yr hen Ddr. Parr. "O'r goreu," ebe y doctor; "gosodwch i mewn bob peth a wn i, a phob peth na wyddoch chwithau, a bydd genym lyfr mawr."

GAN nad oedd neb yn cymmeryd sylw o Diogenes tra yr areithiai am rinwedd, efe a ddechreuodd ganu, a thyrfa fawr a ymgasglodd o'i amgylch i'w glywed;—"O Dduw," meddai efe, "gymmaint sydd yn parchu ffolineb o flaen doethineb!"

Y BLAENAF o'r holl rinweddau yw diniweidrwydd, y nesaf gwylder. Os alltudiwn wylder o'r byd, efe a gymmera gydag ef hanner y rhinweddau sydd ynddo.

Y FFORDD hawddaf i ddyfod yn gyfoethog, yw cyfyngu ein dymuniadau, ac nid helaethu ein meddiannau.

TALIADAU O ION. 9 HYD ION. 23.—Sir Fynwy, £6 9s 9c; Sir Gaerfyrddin, £9; Tongwyrddlas, £2; Dowlais, 7s 9½c; Georgetown, £1; Merthyr, 17s; Pendaren, 9s 6c.

☞ Goreu pa amlaf y byddom ni yn derbyn taliadau, a goreu pa fwyaf a dalo y rhai hyny sydd yn llesg. Ofnwn y bydd ymddygiad rhai yn eu gwthio o'r eglwys: mae rhai yn agos addfed i hyny eisoes.

YMWELIAD J. TAYLOR.—Mae yn ddrwg genym na chawsom le i roi hanes ymweliad yr Apostol Taylor â ni yn Merthyr, ac â'r Saint yn Nghymmanfa Tredegar. Cafwyd dysgeidiaeth werthfawr oddiwrtho yn y ddau le, a chofir yn hir am ei bresennoldeb.

"J. M."—Gyrwch at ddosparthwr y sir, ac nid yma.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil;*" ond na ddanfoner ynghylch dim arall.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 3.] CHWEFROR 8, 1851. [PRIS 1*g*.

COFNODION CYMMANFA GYFFREDINOL EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, A GYNNALIWYD YN NINAS Y LLYN HALEN FAWR, TALAETH DESERET.

[PARHAD O DUD. 27]

Dydd Sadwrn, dau yn y prydnawn.—Galwyd y gymmanfa i drefn gan W. Snow; ac wedi canu, gweddiwyd gan W. Snow, ac yna canwyd drachefn.

Traddododd yr Henuriad O. Hyde ddarlith i Anrhydeddus Ganghellydd a Bwrdd o Raglawiaid Prif-athrofa Talaeth Deseret, o flaen y gymmanfa, ar ddysgeidiaeth.

Nid yw dysgeidiaeth yn cael ei chyfyngu i lythyron yn unig, ond hefyd i ymlid ymaith bob tywyllwch; a phan fyddo dyn wedi cyrhaedd y pen uchaf, gall wedi'n ymheulo yn y goleuni, heb ddim i dywyllu ei olygon. Mae pob dyn dan rwymau i gyfranu y wybodaeth ag y mae yn fwynhau, i ereill. Mae y plentyn a enir i'r byd hwn, yn debyg i lèn o bapyr gwyn, yn barod i dderbyn unrhyw argraffiad; ac y mae genym ni achos i fod yn ddiolchgar oblegid lle ein genedigaeth, ei fod mewn gwlad lle y mae gwybodaeth wedi deillio o'r nefoedd trwy weinidogaeth angel.

Anrhydedd mawr sydd wedi ei roddi i rieni pan y cânt foldio a ffurfio y meddwl hwnw, yr hwn a osodir yn y tabernacl gan yr Hollalluog ei hunan, fel y byddo yn cael ei addasu i lanw y cylch a fwriedir iddo. Dyma yr anrhydedd o fagu plant i fyny er gogoniant i'n Tad sydd yn y nefoedd; ac y mae genym ni gyf-

leusdra i'w magu hwynt, a'u cyflwyno i'n Tad a'n Duw, oddiwrth yr hwn yr ydym wedi derbyn y gwystlau hyn.

Mae dyn yn creu meddylddrychau trwy amgylchiadau allanol, ac mae yn rhaid fod rhyw gyfrwng i drosglwyddo ei feddylddrychau i ereill, neu mewn cymhariaeth byddent yn afreidiol. Mor bleserus yw i ddyn pan yn cael gafael ar ryw feddylddrych ardderchog, i allu ei drosglwyddo i ereill. Fe allwn esgor ar feddylddrychau mor ysplenaidd â'r nefoedd, mor ddysclaer â'r bodau sydd yn troi uwchben; ond pan fyddom am drosglwyddo ein meddylddrychau, mae ein hiaith yn anmherffaith. Yr oedd amser pan oedd Duw yn siarad â'n tad Adda yn ngardd Eden, mewn iaith mor berffaith a phur â'r dwfr sy'n dylifo yn y cornentydd oddiamgylch. Ar ol hyny, Duw a gymmysgodd yr iaith dros wyneb yr holl ddaear. Etto, mae iaith anmherffaith yn well nâ bod heb un oll. Pe gallech ddwyn yr awduron goreu sy'n awr yn fyw, ynghyd, hysbysent eu meddylddrychau mewn geiriau gwahanol, a chyfaddent oll fod ein hiaith yn anmherffaith; etto rhaid i ni ddefnyddio yr un sydd genym, mewn trefn i gyflawni yr hyn sydd o'n blaen, a'n rhwymedigaethau y naill i'r llall, trwy ddefnyddio yr offerynau sydd eisoes yn ein plith.

Dylai rhyw gyfran o'ch meddiannau gael ei defnyddio at ddysgu eich plant, er eu haddasu i fod yn gynnrychiolwyr da. Gadewch iddynt i fod yn llawn o oleuni a gwybodaeth, ac yna gallant ateb unrhyw beth. Mae yr ysgolfeistr yn llanw cylch dyrchafedig ar faes y gweithio. Fy nheimladau i ydynt, cynnysgaethwch eich athrawon â thâl ddigonol, ac yna ni fydd iddynt arbed un trafferth i addysgu eich plant. Os cynnaliwch yr athrawon, bendithiant chwi yn ol; ac y mae'r bobl hyny sydd yn talu yr ysgolfeistr yn dda, wedi eu harfaethu i lwyddo; a bydded i chwi gynnyddu mewn gwybodaeth, nes y bo anwybodaeth yn cael ei llosgi i fyny mewn tân nefol; caniataed Duw mai felly y byddo. Amen.

Dywedodd y Llywydd Young—Yr ydym wedi cael ein difyru yn fawr gan yr Henuriad Hyde; y mae wedi rhoi allan y bwyd wyf fi yn garu. Teimlwyf mai fy nyledswydd yw llefaru ar ran y Drysorfa Ymfudol Barhaus at y tlodion. Gwnaethom ryfeddodau y flwyddyn ddiweddaf—cyflawnasom beth da wrth godi 5,000 o ddolars, y rhai a ddanfonwyd yn ol i'r Taleithiau tuag at y tlodion. Gweddiwyd gan yr Henuriad P. P. Pratt.

Dydd Sul, Medi 8, deg o'r gloch.—Galwyd y gymmanfa i drefn gan y Llywydd Young, gan ddangos i'r esgobion a'u cynghorwyr eu dyledswydd i edrych ar ol eu gwahanol ddosparthiadau, a dyledswydd swyddogion y Dalaeth a'r Swydd i gadw trefn dda oddiamgylch yr adeilad.

Canodd y côr y "Prodigal Son." Gweddiwyd gan G. A. Smith. Canwyd.

Dywedodd yr Henuriad G. A. Smith—Y materion sydd yn cynnyg eu hunain i sylw y gymmanfa hon, yw dwyn gerbron wahanol awdurdodau yr eglwys, er gweled os yw y gymmanfa hon yn eu cymmeradwyo i aros yn eu cymdeithas, ac yna cyflwynwyd Brigham Young i sylw, yr hwn, ar gynnygiad, a gymmeradwywyd fel Prif Lywydd Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf—hefyd fel Prophwyd, Gweledydd, a Dadguddiwr; ac hefyd H. C. Kimball fel ei brif Gynghorwr, a Willard Richards ei ail Gynghorwr, Hanesydd; ac Ysgrifenydd yr Eglwys.

Ar gynnygiad, cymmeradwywyd Orson Hyde fel Llywydd, a P. P. Pratt, O. Pratt, W. Woodruff, J. Taylor, G. A. Smith, A. Lyman, E. T, Benson, C. C. Rich, L. Snow, E. Snow, ac F. D. Richards, fel aelodau o gorwm y Deuddeg Apostol. Cymmeradwywyd John Young fel Llywydd Corwm yr Archoffeiriaid; hefyd R. Cahoon a G. B. Wallace fel ei Gynghorwyr.

Cymmeradwywyd Joseph Young fel Prif Lywydd y Degau-a-thrugain, hefyd Levi W. Hancock, Henry Herriman, Zera Pulsipher, Albert P. Rockwood, Benjamin L. Clapp, a Jedediah M. Grant, fel Llywyddion holl Gorwmau y Degau-a-thrugain.

Cymmeradwywyd D. Spencer fel Llywydd y Stake hon o Seion, a David Fulmer a W. Snow fel ei gynghorwyr.

Cymmeradwywyd N. K. Whitney fel Esgob Llywyddol Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf.

Cymmeradwywyd H. G. Sherwood fel Llywydd, ac Eleazer Miller, John Kempton, Heman Hyde, Lewis Abbott, W. W. Major, Levi Jackman, Elisha H. Groves, Ira Eldridge, John Vance; Edwin D. Woolley, fel aelodau o'r Uchel Gynghor; a phenderfynwyd fod John Parry i fod yn aelod o'r unrhyw, yn lle Thomas Grover, yr hwn sydd wedi myned i'r Taleithiau.

Cymmeradwywyd John Nebeker fel Llywydd ar Gorwm yr Archoffeiriaid, hefyd James H. Smith ac Aaron Sceva fel ei Gynghorwyr.

Cymmeradwywyd Joseph Parker fel Llywydd ar Gorwm yr Offeiriaid, hefyd Simeon Howe a James A. Chesney fel ei Gynghorwyr.

Cymmeradwywyd M'Gee Harris fel Llywydd ar Gorwm yr Athrawon, hefyd John Vance a Reuben Perkins fel ei Gynghorwyr.

Cymmeradwywyd W. C. Smithson fel Llywydd ar Gorwm y Diaconiaid, hefyd Gehiel M'Connell and Gilburd Summe fel ei Gynghorwyr.

Yna cyfododd y Llywydd Brigham Young, ac a alwodd sylw y gymmanfa at yr egwyddor uniongyrchol o ddegymu. Yr ydym wedi pregethu, a siarad, ac ysgrifenu yn ei chylch am hir amser; ymdrechaf etto roddi fy ngolygiadau arni, a'r pethau ereill ag sydd; cyflwynaf i chwi fy ngwybodaeth, fel y gallech ddeall, a chael eich hadeiladu.

Yn y lle cyntaf, yr ydym yn rhwym mewn dyledswydd i dalu ein degwm, y degfed ran o'r oll a feddwn: dyna yw yr hyn a ofynir oddiwrth y bobl hyn; ond y mae cymmaint o gwestiynau ac ammheuon, a barnau, nes y maent yn gadael yr egwyddor o ddegymu yn y tywyllwch; etto y mae yn syml ac yn rhwydd i'w deall, a gellir ei hamgyffred gan y gwanaf o'r holl Saint; er hyny, y mae dyryswch cyffredinol yn perthyn i'r ddyled sydd arnom, a elwir degwm. Yr ydym oll yn cydnabod y ddyled hono, ac yn foddlongar i danysgrifio tuag ati, ac arwyddo ymrwymiad yn ei chylch; ac etto nid yw llawer yn deall mai y ddegfed yw o'r oll a feddwn. Mae mor rhwydd i'w deall, ag yw anfoniad yr henuriaid allan i bregethu egwyddorion cyntaf yr efengyl, fel y caffo dynion eu hachub. Mae yr amser wedi bod, pan nad oeddech chwi a minnau yn deall yr egwyddorion eglur a rhwydd a ddarllenasom yn y Beibl; gellwch ddarllen am yr holl ordinhadau yn y Beibl, ac er hyny y mae llawer yn dywedyd, Nid ydym yn gwybod dim yn ei gylch; o leiaf dyna fel y mae'r byd Cristionogol yn ei osod allan, o herwydd nad oes oleuni ynddynt.

Er egluro y wir ddyled o ddegwm, dychymmygaf rai cymmeriadau er ei dwyn o flaen eich meddyliau. Dywed rhai eu bod yn myned i dalu eu degwm mewn cynnyrch, ac nid mewn gwaith; a dywed rhai eu bod yn talu y pummed yn lle y degfed. Nid oes un dyn, meddaf, erioed wedi byw i fyny i'r egwyddor o ddegymu. Esgusodaf lawer, oblegid eu bod wedi rhoddi y cyfan, ac yna nid

yw y gweddill wedi rhoddi hyd y nod y degfed ran a deugain o'u degwm; ac yn ol pob tebygolrwydd, nid oes mwy nag un mewn mil o ddolars wedi bod yn ddyledus fel degwm, yn nheyrnas Dduw. Yr wyf fi wedi sylwi mor bell ag y gwn, nad ydys, fel peth cyffredinol, wedi byw i fyny i gyfraith y degwm. Mae y rhai hyny sydd wedi gweithredu yn union fel Saint y Goruchaf Dduw, ac fel gweision yr Arglwydd, wedi bod yn barod i roddi yr oll a feddent; rhaid i ddynion ddyfod i ddealltwriaeth, ac yna byw i fyny iddi.

Cymmeraf yr holl gydwladoldeb, ac a'i harddangosaf megys un dyn, yr hwn a alwaf yn Mr. A., aelod o'r Eglwys: af yn mlaen ato, a dywedaf, Mr. A., gofynir degwm oddiwrthych, er cynnorthwyo i adeiladu temlau, porthi y tlodion, y gweddwon a'r amddifaid, a phob peth arall a ofyno y gyfraith; rhoddwch chwi y ddegfed o bob peth sydd genych, er adeiladu teyrnas Dduw ar y ddaear, er cynnal yr offeiriadaeth, ac er meithrin y deyrnas. Mae Mr. A. yn ymwneyd ag amryw oruchwylion, marsianda, masgnachu, amaethu, a chodi llafur ac anifeiliaid; yna ymneilldua i'w anneddle wledig, gyra yn ei gerbyd, a chanddo ddigon o amser segur; yna mae yn myned at yr eingion, gweithle'r saer, &c., ac yn llanw amrywiol o grefftau, sefyllfaoedd, a chymmeriadau. Mae Mr. A. yn dechreu efo can mil o ddolars, fel meddiant dechreuol. Mr. A., dyna ddeg mil o ddolars yn ddyledus oddiwrthych chwi, y rhai sydd arnom eisieu y dydd heddyw. Y mae yn eu talu, ac y mae gauddo ar ol naw mil o ddolars. Mae yn rhaid i bob dyn wneyd rhywbeth; nid oes caniatâd i'r dioglyd fod yn Seion—rhaid i bob dyn fyned i weithio—nid oes raid i neb guddio ei dalent mewn napcyn, eithr ei gosod ar llog. Mae Mr. A. yn myned i brynu llwythi o farsiandiaeth, anifeiliaid, ceffylau, a ffermydd a gynnygir ar actiwn; gosoda allan ei 90,000 o ddolars fel arian prynu, ac fe ennilla efallai 410,000 o ddolars, gan wneyd 500,000 mewn un wythnos (gellir yn rhesymol dybied felly)—yna, dyna 40,000 o ddolars yn rhagor o ddegwm yn ddyledus, i dalu mewn i ystordy yr Arglwydd, ac y mae'r gweddill yn myned at ei arian dechreuol.

Yn nesaf gwelwn Mr. A., a'i arian i gyd wedi darfod, yn myned i'r kanyon ar ol llwyth o goed, neu i'r felin am rywbeth i fwyta; gwelwn ef ddeg diwrnod yn trafferthu ac yn gweithio—mae mewn dyled o'r degfed ran o'i amser ac o waith ei weddau: pan fyddo

wedi gweithio naw diwrnod iddo ei hunan, yna cymmered ei weddau a gweithied un diwrnod tuag at y gweithiau cyhoeddus.

Gwelwn ef yn nesaf yn saer coed; gosodir ef i weithio ar y gweithiau cyhoeddus, a gosodir pob degfed dydd i lawr iddo yn lle degwm.

Gwelwn ef yn nesaf yn ffermwr, yn codi gwenith, anifeiliaid, ceffylau, defaid, &c.; eistedda i lawr, a chyfrifa pa beth y mae wedi godi—dywedwn 100 bwshel o wenith, yn ol ugain diwrnod o waith; yna cymmerwn ddeg bwshel o wenith tuag at ei ddegwm. Os yw efe wedi gwario 150 o ddiwrnodau o'i amser wrth farchogaeth ac ymbleseru, y mae mewn dyled o bymtheg diwrnod o waith i'r Arglwydd—os yw efe yn gwastraffu ei amser ei hun, nid oes hawl ganddo i wastraffu amser yr Arglwydd. Os oes ganddo 100 o ddefaid, y mae yn talu y ddegfed ran o honynt; ac os oes cynnyrch, rhaid iddo ddwyn i mewn y degfed ran o'i wlan, a'r degfed ran o'i gynnyrch, neu dalu am danynt, un o'r ddau. Ette, mae ganddo rai gwartheg, ac y maent yn rhoddi rhywfaint o laeth; pa le y maent? mae arnom eisieu y degfed ran o honynt, gyda'r degfed ran o'ch ymenyn, caws, a'r degfed ran o'ch lloi. Os oes gan Mr. A. hanner cant o hwyaid, yr ydym am gael y degwm o honynt, yr hyn yw pump, ynghyd â degwm o'r wyau; os ydych yn ei weled yn beth rhy fach i'w roi, rhowch y cyfan—nid yw yn rhy fach genym ni. Yr ydym am y degwm o'ch gwyddau, ac o'r oll o'ch cynnyrch; gall edrych yn anhael i chwi—os felly, cyflwynwch drosodd y cyfan o honynt.

[Mae y gweddill o'r hanes wedi ei golli neu ei roi o'r golwg. Mae derbyniad y Llywydd Hyde a'i gwmpeini wedi ei adael allan y tro hwn o ddiffyg lle; hefyd yr Epistol. Ymddangosant yn ein nesaf.]—*Frontier Guardian.*

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 32.]

TESTAMENT REUBEN.

Gwrando Reuben hen yn traethu
Am saith ysbryd a roed iti,
At wyth ereill cyfeiliornus,
Sy'n denu dyn i fyw'n rhyfygus.

TESTAMENT Reuben, a wnaeth efe i'w blant wrth ei farwolaeth; mewn perthynas i'r pethau oll ag y rhoddes efe orchymyn i'w

Blant o'u plegid cyn ei farwolaeth, yn y 125 flwyddyn o'i fywyd, dwy flynedd ar ol marwolaeth Joseph: ei blant, a phlant ei blant, a ddaethant i ymweled ag ef, ar ei glaf wely, ac efe a ddywedodd wrthynt,

Fy mhlant, wele fi yn marw, ac yn myned i ffordd fy nhadau; a phan welodd efe ei frodyr, Judah, Gad, ac Aser, efe a ddywedodd, Codwch fi, fy mrodyr, fel y mynegwyf i chwi ac i'm plant, yr hyn a guddiais i yn fy nghalon; canys yr wyf weithian yn tynu tua fy hir gartref. Yna, gan sefyll i fyny, efe a ddywedodd, Gwrandewch fi, fy mrodyr, a chwithau fy mhlant, rhoddwch glust i eiriau eich tad Reuben; a deliwch sylw, beth yr ydwyf yn ei roddi tan eich gofal.

Wele, gorchymyn yr ydwyf y dydd heddyw, gerbron Duw y nefoedd, na byddo i chwi rodio yn anwybodaeth ieuenctyd a godineb, yn mha un yr aethum i yn rhy bell, gan halogi gwely fy nhad; canys yn ddiau yr wyf yn hysbysu i chwi, ddarfod i'r Arglwydd fy nharo i â dolurus bläau yn fy ngewynau, dros yspaid saith mis; ac fe ddarfuasai am danaf, oni buasai i'm tad Jacob weddio droswyf at yr Arglwydd, o herwydd yr ydoedd efe yn meddwl fy lladd i. Deg mlynedd a thrugain oed oeddwn, pan wnaethum yr hyn oedd ddrwg yn ngolwg yr Arglwydd, a saith mis y bum yn glaf i farwolaeth, ac â chalon rydd dros saith mlynedd, myfi a'm poenydiais fy hunan o flaen yr Arglwydd; ni yfais win, na diod gadarn, ac nid aeth cig rhwng fy ngenau, ychwaith ni phrofais fara blasus, ond galaru am fy mhechod, canys mawr oedd, ac na fydded cyffelyb iddo yn Israel. Ac yn awr, fy meibion, gwrandewch arnaf, fel y dangoswyf i chwi yr hyn oll a welais i yn nghylch y saith ysbryd cyfeiliornad, yn fy edifeirwch. Belial sydd yn rhoddi saith ysbryd yn erbyn dyn, y rhai ydynt ffynnonau gweithredoedd ieuenctyd; saith ysbryd a roddwyd i ddyn yn ei greadigaeth, trwy ba rai y gweithredir ei holl weithredoedd ef. Y cyntaf, ydyw *ysbryd y bywyd*, a pha un y crewyd ei hanfod ef. Yr ail, yw *ysbryd gweled*, trwy ba un y mae dysgeidiaeth yn dyfod. Y trydydd, yw *ysbryd arogliad*, trwy ba un y mae hoffder yn dyfod, wrth dynu i mewn yr awyr, a'i hanadlu hi allan drachefn. Y pedwerydd, yw *ysbryd lleferydd*, a pha un y gwneir gwybodaeth. Y pummed, yw *ysbryd archwaethu*, trwy ba un y mae ymborthiad yn dyfod ar y pethau a fwytaer neu a yfer, a thrwyddynt y cenedlir nerth, o herwydd sylwedd y nerth sydd yn y bwyd. Y chwechfed, yw *ysbryd had a chenedliad*, trwy ba un y mae yn dyfod chwant i bleserau, o herwydd hyn, yr olaf o'r greadigaeth ydyw, a'r cyntaf o ieuenctyd, am ei fod yn llawn anwybodaeth, ac anwybodaeth sydd yn arwain y rhai ieuainc, megys un dall, i'r ffos; neu, megys yr ŷch i'r preseb. Yn mysg y rhai hyn, y mae y seithfed *ysbryd, yr hwn yw cwsg*, gyda pha un y crewyd diflaniad o naturiaeth, a delw marwolaeth. Gyda yr ysbrydoedd hyn, y mae yn gymmysgedig ysbrydoedd cyfeiliorni, o ba rai, Y cyntaf, yw *ysbryd trythyllwch*, yr hwn sydd yn gorwedd yn y natur

a'r synwyrau. Yr ail, ydyw *ysbryd annigonolrwydd*, yr hwn sydd yn gorwedd yn y bol. Y trydydd, yw *ysbryd cynhen, neu ymryson*, ac yn gorwedd yn yr afu. Y pedwerydd, yw *ysbryd ymhoywi, neu ymawchu*, fel y byddo yn gweled ei hun yn hardd trwy ormodedd. Y pummed, ydyw *ysbryd balchder*, yr hwn sydd yn annog i fedd-wl dros bethau mawrion, neu i dybied yn dda o hono ei hunan. Y chwechfed, ydyw *ysbryd gwag ogoniant*, lle mae dyn yn glodd-esta ei hunan, ac yn chwennych gwneuthur chwedl fawr mewn perthynas i'w genedl ei hun, a'i gydnabyddiaeth. Y seithfed, yw *ysbryd anghyfiawnder*, yr hwn sydd yn cynhyrfu i fyny y gwyniau, fel y byddo i ddyn gyflawni trachwantau pleserus y galon; canys anghyfiawnder sydd gyda yr holl ysbrydoedd ereill, gan gymmeryd twyll gyda hwy. Ac â'r holl ysbrydoedd yma yr ymgyfathracha yr *wythfed ysbryd, sef, cwsg a syrthni mewn camgymmeriad a dychymmygion*, ac felly eneidiau ieuainc sydd yn darfod am danynt, am fod eu meddyliau wedi eu tywyllu, ac yn guddidig oddiwrth y gwirionedd, ac heb ddeall cyfraith yr Arglwydd: ac hefyd heb ufyddhau i athrawiaeth eu tadau, fel y dygwyddodd i mi yn fy ieuenctyd,

Ond yn awr, fy mhlant, cerwch wirionedd, a hyny a'ch ceidw; gwrandewch ar Reuben eich tad, ac na adewch i'ch llygaid redeg i dremu ar ol gwragedd, ac na fyddwch yn unig gyda gwraig briodol; nac ymgeisiwch chwaith beth a fyddo gwragedd yn ei wneuthur, canys oni buasai i mi weled Bilha yn ymdrochi ei hunan mewn lle dirgel, ni buasai i mi syrthio i'r mawr ddrwg hwnw; ond fy meddwl a redodd ar wraig noeth, hyd oni rwystrodd i mi gysgu nes darfod i mi weithredu y ffieidd-dra hwnw; a thra bu fy nhad Jacob gyda ei dad yntau, Isaac, yn Gader, yn gyfagos i Ephrata, tŷ o Bethlehem; Bilha a syrth-iodd yn feddw, ac fel yr ydoedd hi yn gorwedd ac yn cysgu heb orchudd yn ei hystafell, minnau a aethum i mewn, ac wrth weled ei noethni hi, mi a weithredais anwiredd gyda hi, a chan ei gadael hi yn cysgu mi a aethum ymaith. Ond yn y man angel Duw a amlygodd fy'm drwg i'm tad Jacob, yr hwn pan ddaeth adref a alarodd drosof fi, ac ni chyffyrddodd â Bilha mwy. Gan hyny, nac edrychwch ar degwch gwragedd, ac na fyfyriwch ar eu ffyrdd hwy, ond rhodiwch â chalon syml yn ofn yr Arglwydd Dduw, gan ymarfer eich hunain ynghylch rhyw waith, trwy gadw eich hunain mewn astudrwydd, naill ai mewn dysgeidiaeth, neu ynghylch eich praidd, hyd oni roddo Duw i chwi wragedd a fyddo efe yn ei ewyllysio, rhag i chwi oddef megys ag y gorfu i minnau, canys ni feiddiais i edrych yn wyneb fy nhad hyd ddydd ei farwolaeth, na dywedyd wrth yr un o'm brodyr, gan gywilydd; a'm cydwybod yn fy nghnoi am fy mhechod, ie, y dydd hwn. Ond fy nhad a'm cysurodd, gan weddio drosof ar yr Arglwydd, ar i'w ddigofaint ef gilio oddi-wrthyf, ac felly darfu i'r Arglwydd ei hun, ddangos i mi: ac o'r amser hwnw allan, fe'm cadwyd i rhag pechu mwy.

Chwithau, fy mhlant, yn yr un modd ymgedwch at yr hyn yr

wyf yn ei fynegi i chwi, ac na phechwch chwithau; canys godineb sydd yn dystrywio yr enaid, ac yn achos i dynu at eulunod, o herwydd ei fod ef yn arwain y meddwl a'r dealltwriaeth i gyfeiliornad, ac yn dwyn dynion i'w beddau cyn eu hamser; canys godineb a ddyfethodd lawer dyn: ac er bod gwr yn henafgwr anrhydeddus, etto y mae yn watworgerdd o flaen Belial; ac hefyd o flaen meibion dynion. A Joseph, o herwydd iddo ymgadw oddiwrth wragedd a godineb, a glanhau ei feddyliau oddiwrth bob drwg, a gafodd ffafr gyda Duw a dynion; yr Aifft wraig a wnaeth lawer iddo ef, trwy arfer cymhorth dewiniaid, a thrwy gynnyg ei seigiau gwenwynllyd, ond amcan ei feddwl ef nis unodd ag un dymuniad niweidiol; ac oblegid hyn, Duw ein tadau a'i gwaredodd ef oddiwrth bob marwolaeth weledig a anweledig: canys os godineb ni chaiff feistroli eich meddyliau, ni lwydda Belial yn eich herbyn chwi.

Fy meibion, pethau niweidiol yw gwragedd, a phan fyddo arnynt eisieu nerth a gallu yn erbyn gwr, hwy a weithredant dwyll i'w dynu ef atynt drwy ddichell, a'r hwn a fetho ganddynt ei feistroli drwy nerth, hwy a'i gorchfygant ef drwy dwyll. Canys angel yr Arglwydd, yr hwn a'm dysgodd i, gan ddywedyd wrthyf o'u plegid hwy, fod ysbryd godineb yn eu meistroli hwy yn fwy nâ'r meibion, a'u bod hwy beunydd yn arfer eu hunain yn eu calonau yn erbyn gwyr; Yn gyntaf, gwneuthur i'w meddyliau gyfeiliorni, trwy iddynt wych-wisgo eu hunain; ac yna tywallt eu gwenwyn iddynt trwy eu golygon, ac yna yn eu cwbl ddal hwy yn garcharorion â'u harferion. Canys gwraig nid yw abl i orchfygu gwr.

Gan hyny, fy meibion, ffowch oddiwrth odineb, a gorchymynwch i'ch gwragedd a'ch merched, na byddo iddynt addurno neu wychu eu penau; ac ewyllysiwch iddynt geryddu eu golygon; pob merch sydd yn ymdrin yn dwyllodrus yn y pethau hyn, sydd yn haeddu cerydd yn y byd a ddaw; canys yn y modd hyny y twyllwyd y gwiliedyddion cyn y diluw, cyn gynted ag y gwelsant hwy, fe ddarfu iddynt syrthio mewn cariad â'u gilydd, fe ddarfu iddynt feichiogi ar weithrediad yn eu meddyliau, a'u troi eu hunain ar dull dynol, ac a ymddangosasant iddynt eu cymdeithas gyda eu gwyr; a'r gwragedd wrth feichiogi ar y dymuniant o honynt yn nychymmygion eu meddyliau, a esgorasant ar y cewri; canys y gwiliedyddion a ymddangosasant iddynt hwy â'u huchder hyd y nefoedd.

Gan hyny, cedwch eich hunain rhag godineb, ac os ameenwch gael meddwl eglur, cedwch eich hunain oddiwrth wragedd, a gwaherddwch iddynt hwythau gyfeillach gwyr, fel y byddo iddynt gadw eu meddyliau yn lân; canys er nad ydyw gwastadol gyfeillach bob amser yn gweithredu drygioni, etto, y mae yn magu anfeddyginiaethol golynau iddynt hwy, ac i ninnau gywilydd tragywyddol o flaen Belial; o herwydd nid oes mewn godineb, na dealltwriaeth, na duwioldeb ynddo, a phob cenfigen sydd yn preswylio yn y dymuniad o hono: ac o achos hyny y bydd

i chwi genfigenu wrth feibion Lefi, a cheisio ymddyrchafu uwch eu llaw hwy, ond ni byddwch chwi abl i ddwyn i ben, canys Duw a ymddial drostynt hwy, a chwi a fyddwch meirw o farwolaeth beryglus. O herwydd i Lefi ac i Juda y rhoddes Duw y llywodraeth, ac i minnau, Dan, a Joseph, y caniatâodd fod yn dywysogion gyda hwynt. O herwydd hyny, yr ydwyf yn gorchymyn i chwi wrando ar Lefi, canys efe a gaiff adnabod cyfraith yr Arglwydd; ac a esyd allan farn, ac a offryma aberthau dros Israel, hyd gyflawn amser Crist yr Archoffeiriad mawr, canys yr Arglwydd a'i llefarodd.

Ac yr ydwyf finnau yn gorchymyn i chwi trwy Dduw y nefoedd, ar i bob un o honoch ddelio yn uniawn â'i gymmydog, a glynu wrth Lefi mewn gostyngeiddrwydd calon, fel y byddo i chwi dderbyn y gyfraith allan o'i enau ef; canys efe a fendithia Israel a Juda.

A Duw a ddewisodd Juda i fod yn frenin ar yr holl bobl, gan hyny, mawrhewch ei had ef; canys efe a fydd marw drosoch chwi yn y frwydr, yn gystal yn weledig ac yn anweledig, ac a deyrnasa drosoch byth ac yn dragywydd.

Yna Reuben, gwedi iddo roddi y gorchymynion hyn i'w blant, a'u bendithiodd hwynt, ac a fu farw; a hwy a'i rhoddasant ef mewn arch, ac a'i cariasant ef allan o'r Aifft, ac a'i claddasant ef yn Hebron, yn yr ogof ddwbl lle yr hunodd ei dadau.

(*I'w barhau.*)

PWY SY'N PROFFESU GWYRTHIAU?

Atebwn mai y rhai hyny sydd yn treio eu gwadu—y sectariaid! Cawsom afael yn ddiweddar yn nhud. 64 o un o gyfrolau yr "Efangylydd," a gyhoeddid gynt gan yr Independiaid yn Llanymddyfri; cawn gopïo o honi yr hanes a ganlyn:—

"IACHAD MISS FANCOURT.

"Mewn perthynas i iachad Miss Fancourt, yr hyn a ystyrir gan lawer yn wyrthiol, nyni a roddwn ger gwydd ein darllenyddion yr hanes yn wirioneddol, fel na raid i neb betruso o'i herwydd.

"Miss Fancourt sydd ferch i'r Parch. J. Fancourt, o Gaerludd, ac a gymmerwyd yn glaf yn mis Tachwedd, 1822. Yr oedd gwaew mawr trwy ei holl aelodau, ac ar droion byddai ei phoen yn dra angherddol Amryw feddygon a ymwelasant â hi o bryd i bryd, a defnyddiwyd pob moddion er ei hesmwythau, ond yn gwbl ofer. Aeth tua glan y môr ar droion, ond dychwelai yn ol yn yr un sefyllfa; ac aeth mor wan yn y diwedd fel braidd y gallasai symud un droed o flaen y llall. Ac er pob ymdrechion i'w gwellhau, yr oedd yn glaf iawn, ac yn y loesion mwyaf pan y cynnygai ysgogi. Nos Fercher, yn mis Hydref, 1830, galwodd

gyfaill yn y tŷ er ymweled â hi, a phan yr oedd y cymdeithion yn ymadael â'r ystafell lle yr oedd hi, gwnaeth ei chyfaill, y Parch. Mr. G., ryw esgusodion i aros yn ol. Eisteddodd yn ei hymyl, ac wedi siarad rhyw bethau, cyfododd, gan ddywedyd, Y maent yn fy nysgwyl i swper; estynodd ei law iddi, ac wedi dywedyd rhyw beth am ei hafiechyd, ychwanegodd, Y mae yn drueni mawr gweled neb yn cael ei gaethiwo yn y wedd hon; atebodd hithau, Y mae wedi ei anfon mewn trugaredd. A ydych chwi yn credu hyny, eb efe, ac yn credu y gall yr un drugaredd e ch adferu chwi? atebai hithau, Ydwyf. A ydych chwi, ychwanegai Mr. G., yn credu y gall Iesu iachau fel yn yr amserau gynt? Ydwyf. A ydych chwi yn credu mai anghrediniaeth sydd yn rhwystro hyny? Ydwyf. Ymddangosai Mr. G. y pryd hyn, fel yn ymdrechu â Duw mewn gweddi daer; Yna, ebe efe, cyfodwch, a rhodiwch, deuwch at eich teulu. Ymaflodd yn ei llaw, a gweddiodd am i Dduw ogoneddu enw ei Fab Iesu. Hithau a gyfododd mewn cryfder, a pheidiodd ei holl boenau, a rhodiodd lawr i'r grisiau, tra y gweddiai Mr. G., Arglwydd, trugarha wrthym; Crist, trugarha wrthym. Daeth ei holl esgyrn i'w lleoedd, a'i chnawd, yr hwn ydoedd rydd o'r blaen, a galedodd fel y mae mewn dyn iach."

LLYFRGELL FORMONAIDD.

Mae Congress, yn ei sesiwn ddiweddaf, wedi apwyntio pum mil o ddolars er dechreu llyfrgell at wasanaeth dinasyddion Tiriogaeth Utah, ac y mae John M. Bernhisel, Ysw., un o'r dirprwywyr dros Utah yn y Congress, wedi ei benodi i brynu y llyfrau. Mae y boneddig caruaidd a rhagorol hwn yn y ddinas hon yn awr, yn prynu mewn actiwnau a llefydd ereill, lle bynag y gallo ddefnyddio yr arian yn fwyaf manteisiol. Derbynia hefyd lyfrau a chyhoeddiadau ereill yn rhoddion, oddiwrth awdwyr, cyhoeddwyr, ac ereill, i'r un perwyl.

Mae hon yn anturiaeth ryfedd a dyddorawl. Mae y Mormoniaid diystyredig, ar ol cael eu gyru o Illinois, wedi sylfaenu amherodraeth yn nghalon y cyfandir, mor eang, mor gymmeradwy, nes y mae Congress wedi rhoi llywodraeth diriogaethol iddynt, wedi penodi pen yr eglwys yn lywodraethwr y diriogaeth, ac wedi gwneyd y ddarpariaeth hyn tuag at lyfrgell gyhoeddus. Mae yn debygol mai y Drefedigaeth Unol, y fynyd bresennol, yw y decaf, y fwyaf trefnus, a'r fwyaf llwyddiannus yn y byd. Mewn deg mlynedd etto, bydd Utah yn Dalaeth gyfoethog a galluog, yn meddu trefn-lywodraeth a sefydliad crefyddol mor hynod â dim

erioed a fodolodd yn yr amseroedd sydd wedi pasio. Mae y Mormoniaid wedi cael eu tymmor o erlidigaeth a merthyrdod—y maent wedi dal yn ffyddlawn at eu ffydd. Ar ol cael eu gyru o un ddinas, ac oddiwrth un deml, y maent wedi sylfaenu rhai llawer mwy. Mae eu halltudiad o Illinois, gan werin ormesol a cham-arweiniol, wedi rhoi iddynt wlad eang o gyfoeth diderfyn, ac i'r cyfundeb hwn diriogaeth bresennol a thalaeth ddyfodol, ag a fydd yn mhen ychydig amser, yn ol pob argoelion, yn ymrestru gyda'r gwychaf.

Gyda'r fath gymmeriad, y fath ddiwalliant, arweiniad y fath ragluniaeth, a chyda sefydliad cenadol mor weithgar, ni fyddai yn rhyfedd, mewn canrif etto, i weled y ffydd Formonaidd wedi ymledaenu dros hanner ein cyfandir. Mae pethau mwy rhyfedd nâ hyna wedi dygwydd. Nid oes un gredo grefyddol yn wawdlyd, a dylem fod yn ofalus pa fodd yr ydym yn diystyru—llawer mwy, pa fodd yr ydym yn erlid ffydd ddewisol unrhyw bobl.—*The New York Picayune, Jan.* 4, 1851.

"NATUR GWYRTHIAU" ETTO.

Ateb i ofyniad Meurig yn SEREN *Rhagfyr.*

MR. GOMER,—Dymunaf ganiatâd i hysbysu Meurig mai dweyd a wnaethum i, y gellid rhestri yr apostolion yn au-gristiau, &c., pan fethent gyflawni gwyrth, ar yr un tir ag y gellid rhestri rhai o "biophwydi" Saint y Dyddiau Diweddaf yn au-gristiau, pan fethent hwythau gyflawni gwyrth Darllened eich gohebydd yr ysgrif etto. Nid oedd fod yr apostolion yn methu ceryddu yr ysbryd mud a byddar, yn un prawf nad oeddynt yn medru cyflawni gwyrthiau, mwy nag y byddai methiad rhai o "biophwydi" y Saint i gyflawni y wyrth a ewyllysiai Mr. Gwilym ab Dewi, yn un prawf nad ydynt yn medru cyflawni gwyrthiau. Yr wyf yn deall fod y Saint yn hòni eu hawdurdod i bregethu, bedyddio, bwrw allan gythreuliaid, iachâu y cleifion, &c., yn yr un modd ag yr hònai y dyscyblion gynt. Pe gwelai Meurig neu Gwilym rai o'r Saint yn methu bwrw cythraul allan, neu yn methu iachâu rhyw un heb feddyginiaeth, oni fyddent yn barod i floeddio, "Twyllwyr," "gau athrawon," &c.? ond beth a ddywedant am yr apostolion yn methu ceryddu y cythraul, a Phaul yn cynghori Timotheus i ymarfer â meddyginiaeth er ei iachâu? Efallai yr atebent, Nid oedd gan yr apostolion ddigon o ffydd, ac ni ddarfu iddynt ymprydio a gweddio; hefyd, yr oedd ffydd Paul yn wan, neu nid oedd yr Arglwydd yn ewyllysio rhoddi iechyd. Ond, paham nad ellir caniatâu hyny i'r Saint,

drtiain? Dywedai Crist wrth ei ddyscyblion,—"Pe bai genych ffydd megys gronyn o hâd mwstard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, symud oddi yma draw, ac efe a symudai; ac ni bydd dim anmhosibl i chwi." Yn awr, fe welir mai ffydd yw y gallu gwyrthiol; ac yn ol ffydd dyn y mae Duw yn gweithredu, ond hefyd yn ol ei ewyllys ei hun. Y mae cyfle, o ganlyniad, gan Meurig a Gwilym ab Dewi i gyflawni gwyrthiau, os ydynt yn ddyscyblion iawn i Grist, ac os gallant weithredu ffydd ddigonol at hyny; ond nid yw yn debygol y buasai Duw yn eu cynnorthwyo i wneyd gwyrthiau er boddloni ceiswyr arwyddion. Digon tebyg, pe buasai y ddau hyn yn meddu digon o ffydd i wneyd gwyrth fechan, a phe buasai ereill yn bwgwth eu galw yn "dwyllwyr" os na chyflawnent rhyw wyrth fawr a chwennychent hwy, megys porthi pum mil â phum torth a dau bysgodyn, ond odid na chlywsid hwy yn ymddadleu fel hyn:—"Nid ydym ni, chwi wyddoch, ond aelodau cyffredin yn nghorff Crist; nid gwiw i chwi ddysgwyl i ni gyflawni yr hyn a wnai y fath ddynion â'r apostolion; ac hefyd nid oes hanes genym ond am ddau o'r rhai hyny (sef Pedr a Phaul) yn medru cyflawni gweithredoedd mawrion; ac hefyd nid iawn oedd dysgwyl iddynt hwy, chwaethach nyni, i gyflawni pethau mor rhyfedd â Christ: ac er y cyfan, yr ydych am i ni borthi pum mil yn wyrthiol, neu rywbeth o'r fath, a hyny hefyd er boddloni ceiswyr arwyddion!" Yn wir, buasent yn ymresymu yn gall iawn, ac yn unol â phob ysgrythyr, am a wn i. Ond gallai ddygwydd na fuasai y ddau hyn wedi eu cynnysgaethu gan yr Ysbryd Glan â'r ddawn i "wneuthur gwyrthiau," eithr â'r ddawn o "ymadrodd doethineb" neu "brophwydoliaeth" (gwel 1 Cor. xii); o ganlyniad, ni ellid dysgwyl iddynt wneyd un math o wyrth, chwaethach un fawr. Ofer fuasai dysgwyl iddynt "i iachâu," pe dawn "amryw dafodau" fyddai ganddynt; ac ofer fuasai dysgwyl iddynt "brophwydo," pe "dawn i iachau" fyddai ganddynt. Fe wel ein cyfeillion, ynte, mai ffolineb yw ceisio arwydd gan y Seintiau, pe buasai hyny yn ysgrythyrol a rheolaidd, heb wybod pa beth y maent yn fedru yn gyntaf. Ond y mae yn amlwg wrth ddarllen y bennod a gyfeiriasom ati, mai aelodau yn perthyn i gorff neu eglwys Crist, yw yr holl wahanol ddoniau hyny, ac nad ydynt i'w defnyddio ond er adeiladaeth y corff.

Ond rhag myned yn rhy faith, caf sylwi ar yr hyn y mae Meurig am wybod yn fwyaf neillduol genyf. Gofyna, pa un ai diffyg gallu neu ddiffyg ffydd oedd yr achos i'r apostolion fethu bwrw allan yr ysbryd mud a byddar. Dywedai Crist wrthynt, pe buasai ganddynt gymmaint â gronyn o had mwstard o ffydd, na fyddai dim yn anmhosibl iddynt; o ganlyniad, yr oeddynt yn ddiffygiol o ffydd pan fethent. Yr oedd eu *gallu* yn ymddibynu ar eu ffydd. Eu hanallu hwynt oedd anghrediniaeth; ac am anghredu yr oeddynt yn cael eu ceryddu gan Grist. Er hyny, dangosai Crist iddynt nad elai y rhyw hyny o gythreuliaid allan, oddieithr fod ganddynt ffydd gref, heb ympryd a gweddi. Gob-

eithiwyf y rhydd hyn foddlonrwydd i Meurig; os fel arall, ni bydd dim i mi i wneyd ond ail gynnyg.

Yr eiddoch, syr, yn ddiffuant,

Glan Teifi. I. M.

[Cyhoeddwyd yr ysgrif uchod o'u heiddo yn "Seren Gomer," am Ionawr, 1847.—GOL.]

Y SAINT YN LLUNDAIN.

YMDDENGYS oddiwrth *Star* No. 3. fod y Saint yn y brif ddinas yn bwriadu cyflawni gwaith ardderchog yn ystod y flwyddyn hon. Mae llywydd y gynnadledd, sef Eli B. Kelsey, wedi newydd yru i Liverpool am y llyfrau canlynol:—600 Books of Mormon; 600 Doctrine and Covenants; 600 Hymn Books; 16.000 Kingdom of God, parts 1, 2, 3. and 4; 4,000 Divine Authority; 4,000 Remarkable Visions; 24,000 Divine Authenticity, Nos. 1, 2, 3, 4, 5, & 6; 500 Absurdities of Immaterialism; 500 Reply to Remarks on Mormonism; 1,500 New Jerusalem; 24 Vols. of Star, No. 11, bound, half calf; 24 Vols. Times and Seasons, No. 6, bound, half calf; 3,000 Great First Cause; 800 Taylor's Discussion; 1,000 Gibson's Discussion. Meddylia gymmeryd mantais ar "ffair fawr y byd" ag sydd i ddygwydd eleni yn Llundain, ac hefyd i agor siop yn agos i Paternoster Row, o ba le y gellir cael llyfrau y Saint i unrhyw gwr o'r wlad. Mae y dyn da hwn yn meddwl ffurfio rhyw fath o glybiau yn y cangenau, a gosod pawb i gyd-weithio, fel nad ystyria werthu y rhifedi anferth uchod o lyfrau ond gorchwyl hawdd. Mae yno 56 o gangenau, ac wedi i bob cangen wneyd ei rhan, meddylia y gall gyflawni ei amcan o werthu y llyfrau dan sylw, a thalu am danynt yn fisol i'r prif-ddosparthwr, yr hwn yw William Cook, 35, Jewin Street, City, London.

YMADAWIAD YR HENURIAD ORSON PRATT.

AR y 22ain o Ionawr, darfu y Saint yn Liverpool gynnal cyfarfod i ffarwelo â'r Henuriad Orson Pratt, yn y Music Hall, Bold-street, lle y trefnwyd pob peth mewn modd tra medrus. Yr oedd y byrddau wedi eu gosod allan â gwydreidiau o ddwfr oer, *confectionery*, a ffrwythau, yn lle *tea*. Yr oedd y wledd yn rhad i'r Saint, gan fod y draul yn cael ei thalu gan ddau wr boneddig perthynol i'r gangen hono. Yn mysg yr ymwelwyr yr oedd yr Henuriaid Wallace, Gates, Wheelock, Phillips, Bell, a Rowan. Chwareuid y piano gan Miss Collinson. Yr oedd yr olygfa ar y Saint yn gariadus, a'u gwyneban yn dangos eu bod yn meddu dawn yr Ysbryd Glân. Yn ystod yr hwyr, anrhegwyd Pratt gan gangen Liverpool â thyst-lythyr o gymmeradwyaeth am ei weithredoedd gorchestol tra yn y wlad hon, er dangos yn Ninas y

Llyn Halen. Yr oedd wedi ei ysgrifenu yn gywrain ar femrwn, a'i addurno â *cornice* a rhôl wedi eu goreuro.

Ar y 29ain o Ionawr, yr oedd y llong *Ellen Maria*, ag oedd i ymfudo y Llywydd Pratt a'i gwmpeini, yn gadael y dock yn Liverpool; eithr arosodd hyd boreu dranoeth yn ei enau, pan yr aeth y brawd Pratt a'i deulu i mewn at y lleill; ac yna hwyliwyd ymaith yn ddioed. Yr oedd nifer y Saint Cymreig yn y llong hon yn 66. Y Duw Hollalluog a gadwo ei was Orson Pratt, a a'i harweinio ef a'i gwmpeini yn ddiogel i dref.

AT YR HOLL SAINT TRWY BRYDAIN FAWR A'R IWERDDON.

15, *Wilton Street*, *Liverpool*, *Chwef.* 1, 1851.

Anwyl Frodyr,—Yr wyf wedi cytuno am y llong Americanaidd "Olympus," Capt. Wilson, i hwylio i New Orleans ar ddydd Gwener, yr 28ain o'r mis presennol. Hon fydd yr olaf a'r unig long a hwylia efo Saint, hyd fis Medi nesaf; gan hyny, dylai pawb sydd yn ewyllysio sicrhau lle ynddi, anfon eu henwau, eu hoedran, eu galwedigaethau, a'u rhagdaloedd o £1, am bob person dros flwydd a than bedair blwydd ar ddeg oed, yn uniongyrchol, gan ei bod yn cael ei llenwi yn gyflym. Rhaid i enwau ac oedran babanod, os bydd rhai, gael eu danfon hefyd, er eu bod yn cael eu cludo yn rhad.

Gwnaed yr henuriaid llywyddol hysbysu hyn yn yr eglwysi mor fuan, ac mor gyffredinol, ag y bo posibl.

Franklin D. Richards,

Y TAD, Y MAB, A'R FERCH.

[*O Saesneg yr Apostol John Taylor, o Ffrainc.*]

Y MAB.

Llon awn i'r gorllewin, i'r hyfryd wlad wiw,
I drigo at bobl fendithiwyd gan Dduw;
Fy nhad, O'm Tad anwyl, dywedwch paham
Na ddewch chwi i'n cludo i'n cartref dinam.
Gwlad, gwlad, hoff, hoff wlad,
Ein Tad, O dewch gyda ni i Seion, hoff wlad.

Y FERCH.

Paham, O 'Nhad anwyl, na ddewch yno i fyw,
Can's Seintiau ddylifant i Seion, medd Duw;
Bendithion nefolaidd yn hael iddi ddug,
A chyda rhai cywir, pur galon, y trig.
Gwlad, gwlad, hoff, hoff wlad,
Ein Tad, O dewch gyda ni i Seion, hoff wlad.

Y TAD.

Blant anwyl, ystyriwch—y daith sydd yn mhell,
A'ch mam sydd yn egwan, a minnau fawr gwell;
Pe trengai, wrth deithio, eich hen fam a'ch tad,
Meddyliech mai gwell fuasai aros 'n ein gwlad.
Gwlad, gwlad, hoff, hoff wlad,
Sef gwlad ein mabandod—'does le fel ein gwlad.

Y MAB.

Ond, 'Nhad, ca'wd dadguddiad gan Dduw am y cwyn
Sydd rhyngddo â Babel, lle magwyd ni'n fwyn;
Daw barnedigaethau trwy'r llwythau yn lli,
A rhag eu holl ddrygau gwnewch ffoi gyda ni.
Gwlad, gwlad, hoff, hoff wlad,
Ein Tad, O dewch gyda ni i Seion, hoff wlad.

Y FERCH.

A thrwy'r holl daith unig, fy Nhad, cymhorth sydd—
Cysuraf a gwyliaf chwi'r nos fel y dydd;
Ac engyl a'ch gwarchad, a'ch cynnal i'r làn,
A Duw a rydd gysur a heddwch i'ch rhan.
Gwlad, gwlad, hoff, hoff wlad,
Ein Tad, O dewch gyda ni i Seion, hoff wlad.

Y TAD, Y MAB, A'R FERCH.

Wel, ynte, cawn fyned i'r wlad dros y môr,
Can's gwell ini'n ddiau yw'r peth drefnodd Iôr;
Cyd-deithio i Seion â'n pwys ar Dduw wnawn,
Cawn wobr y cyfiawn, os ffyddlon parhawn.
Gwlad, gwlad, hoff, hoff wlad,
Ni awn gyda'n gilydd i Seion, ein gwlad.

Merthyr. *Cyf.* BENJAMIN DAVIES.

AMRYWIAETHAU, &c.

NA feiwch cyn chwilio i'r gwir; deallwch yn gyntaf, ac yna ceryddwch.

TALIADAU O ION. 23 HYD CHWEF. 6.—Sir Fflint, £1 2s; Sir Feirionydd, £1 13s; Dinas, £1 9s 6c; Cwmbach, 10s; Rymni, 14s 11c; Georgetown, £1; Merthyr, 1s 4c.

☞ ATH. A'R CYF.—Daw allan yn ddioed bellach. Rhwystr bychan sydd, eithr y mae ar symud.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil;*" ond na ddanfoner ynghylch dim arall.

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 4.] CHWEFROR 22, 1851. [PRIS 1g.

PEDWERYDD EPISTOL CYFFREDINOL LLYWYDDIAETH EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, O DDYFFRYN Y LLYN HALEN FAWR, YN NHALAETH DESERET, AT Y SAINT GWASGAREDIG AR HYD Y DDAEAR.

YN ANERCH:—

ANWYL FRODYR,—Mae cyfleusdra arall wedi ei roddi, trwy ba un y gallwn wneyd yn hysbys i chwi y pethau mawrion ag y mae Duw wedi wneuthur i'w bobl; oblegid yn ddiau y mae wedi peri i'r anialwch flaguro a blodeuo fel y rhosyn, ac i ddwyn ei ffrwyth yn ei bryd, tra mae lleoedd anghyfannedd mynyddoedd Ephraim yn dadseinio â moliant i Dduw Israel.

Oddiar ein hepistol diweddaf am y 12fed o Ebrill, y mae ein Tad Nefol wedi lloni ein calonau, a chryfâu ein dwylaw; ac y mae'r ddaear wedi dwyn cynauaf toreithiog. Ar y 12fed o Fai, yr oedd dau bren peatys (*peach*), o dyfiad dwy flynedd, mewn blodau; a darfu i amryw brenau, mewn gwahanol ranau o'r ddinas, flodeuo yn awr ac eilwaith hyd y nawfed-ar-hugain, pan yr oedd cwrens, pys, ffa, &c., yn blodeuo; a gwenai natur wrth yr argoel o ffrwythau cynnar; ond ar y 17eg o Fehefin, disgynodd cryn eira ar y mynyddoedd amgylchynol, yr hwn a ddilynwyd gan rew caled ar y 18fed, ac ychydig ar y 19eg, yr hyn a niweidiodd y gwinwydd a'r planigion tyner, yn fwy neillduol felly ar y tiroedd iselaf; er hyny, teimlwn yn hyderus y gwna y dyffryn hwn etto gynnyrchu y ffrwythau mwyaf dewisol, cynnefin â'r *latitudes*, megys y cynnyrcha yn awr y llysiau mwyaf rhagorol.

Darfu i'r peatys yn ngardd y brawd Young dyfu yn hyfryd,

hyd nes i'r plant eu dystrywio wrth chwarae; ac y mae grawnwin California yn ffynu yn hyfryd yn yr un ardd, ac mewn lleoedd ereill yn y ddinas.

Ar y 13eg o Fai, sefydlasom fferm, un filltir wrth ddwy, gerllaw pont yr Iorddonen, er mwyn y tlodion, gan fwriadu adeiladu tai i'r rhai hyny nad ydynt yn alluog i adeiladu iddynt eu hunain; ond wrth ymchwilio, cawsom allan nad oedd ond dau berson yn y Dyffryn ag oedd yn analluog i ddarparu drostynt eu hunain, a throwyd y fferm fwriadol yn dir pori am yr amser presennol.

Mae yr Indiaid wedi bod yn fwy llonydd y tymmor hwn nag arferol; er fod yr Utiaid yn parhau i ledrata ein ceffylau a'n hanifeiliaid, mwy neu lai, ac yn bwgwth rhai. Darfu i fintai o'r Utiaid ladd mintai fechan o'r Snake Indians, rywbryd yn yr haf, a lladdwyd ganddynt un dyn gwyn o'r enw Baker, ar y 29ain o Fai, rhwng dyffrynoedd Utah a San Pete. Er eu bod yn fwy diweddar wedi bod ar eu helwriaethau, ac yn dangos llai o elyniaeth bersonol; etto, er mwyn diogelwch y bobl, ni esgeulusir dyscyblu ac addysgu Lleng Nauvoo, oblegid nid oes neb genym i ymddibynu am gynnorthwy ond Duw a'i bobl; ac y mae Duw yn cynnorthwyo y rhai hyny sydd yn ymdrechu cynnorthwyo eu hunain.

Darfu i'r ymfudwyr o'r Taleithiau, a braidd o blith pob cenedl ag sydd yn dyfod trwy y Taleithiau at y Mwngloddiau Aur, ddechreu cyrhaedd yma ar y 27ain o Fai, ac wedi parhau i ddod hyd yr amser presennol, er fod y rhan fwyaf o honynt wedi passio fis yn ol. Mae eu rhifedi wedi bod lawer yn fwy nag yn y flwyddyn flaenorol. Mae amryw wedi cyrhaedd ein dinas, ag oedd wedi eu gadael gan eu cyd-deithwyr i farw yn ochr y ffordd; ac y mae amryw o gwmnïoedd a phersonau wedi cael ymrafaelion yn eu plith eu hunain, ag nad oedd yn gweddu nemawr i gymdeithas wareiddiedig, y rhai a orfu i awdurdodau ein Talaeth, yn groes i'w dymuniadau, eu settlo. Taer ddymuna dinasyddion Deseret, ar i'r teithwyr settlo eu hamrafaelion eu hunain; neu yn hytrach, ar iddynt beidio amrafaelio, fel y gallo ein swyddogion ddilyn eu gorchwylion dyddiol yn heddychlawn. Pe na fyddai teithwyr yn ein plith, anghofiem yn fuan yr enw o gwyn cyfreithiol. Fel pobl, meddwn ormod o waith i drafod materion felly.

Mae ugeiniau lawer, os nid cannoedd, o'r ymfudwyr hyn, ar ol cyrhaedd y dyffryn, a chlywed yr efengyl, am y tro cyntaf ar

lawer amgylchiad, wedi cael eu bedyddio er maddeuant o'u pechodau, ac wedi peidio myned ddim yn mhellach; tra y mae ereill, wrth weled ein sefyllfa, ein heddwch, ein hundeb, a'n llwyddiant, er nad ydynt yn proffesu credu athrawiaeth Crist, yn myned tua thref mor gyflym ag y gallant, er dwyn eu teuluoedd yma, lle y gallant fwynhau iechyd, mewn gwlad o ryddid gwladol a chrefyddol, lle y cânt eu hunain yn rhydd i wneyd yn iawn.

Ar yr 8fed o Fehefin, derbyniwyd llythyron o Lythyrdy Kanesville, trwy law Thomas S. Williams, yn cynnwys yr hanesion credadwy cyntaf o'r Taleithiau y tymmor hwn; ac ar y 14eg y dechreuwyd argraffu y "Deseret News," y cyhoeddiad cyntaf yn Nhalaeth Deseret.

Anrhydeddwyd y 4ydd o Orphenaf â gorymdaith gyhoeddus gan Leng Nauvoo, yn eu gwisgoedd, yr hyn a orphenwyd trwy araeth wladgarol gan Lywodraethwr y Dalaeth.

Mae y Peirianwyr Topographaidd wedi rhoi eu gwaith heibio am y tymmor, ac wedi dychwelyd i Washington, fel ag yr hysbysir ni, trwy ffordd yr Arkansas. Yr oedd sôn wedi myned ar led trwy y Taleithiau, mai derbyniad anroesawgar a gafodd y Peirianwyr, a bod dyben eu hymweliad yn cael ei wrthwynebu trwy drais gan drigolion y Dyffryn. Rhoddwn yma ddyfyniad o lythyr Captain Stansbury (Llywydd y fintai), at Olygydd y "Deseret News," dyddiedig Gorphenaf 1af, 1850, ynghylch y matter. "Pa fodd yr aeth y sôn ar led, yr wyf yn anwybodus, * * Mae yn hyfryd genyf i hysbysu na allai dim fod yn mhellach oddiwrth y gwirionedd. Derbyniwyd ni gan y Llywydd a'r awdurdodau cyhoeddus gyda'r parch mwyaf, yn swyddol ac yn bersonol, a bydd i ni gofio yn ddiolchgar yr arwyddion lliosog o garedigrwydd a pharch a dderbyniasom oddiwrthynt hwy a dinasyddion y lle.

"Rhoddwyd pob mantais i ni er ein galluogi i gyflawni ein dyledswyddau; cawsom fenthyg offerynau celfyddydol gyda pharodrwydd, ynghyd â'r cynnorthwy medrus a ffyddlawn a gafwyd o'r dechreuad yma, gan foneddig, tra adnabyddus fel cefnogydd eofn o'ch athrawiaethau chwi, ac aelod anrhydeddus a dylanwadol o'ch cydwladoldeb." Mae yr holl lythyr yn Rhif. 4 o'r "Deseret News," a gellir gweled copi o'r cyfryw yn mhob newyddiadur trwy yr Unol Daleithiau, ag sydd wedi taenu y chwedl a achosodd y llythyr, os bydd golygydd y cyfryw yn ddyn gonest.

Cadwyd y drydedd wyl flynyddol o ddyfodiad y Pioneers i'r

Dyffryn, ar y 24ain o Orphenaf, gan y cynnulliad cyhoeddus, mewn modd teilwng o'r achlysur, efo areithiau, anerchiadau, caneuon o fawl a diolchgarwch, a pheroriaeth, yn yr hyn y cyfranogai y Saint a'r pererinion i'r mwngloddiau fel eu gilydd. Mae crynodeb o'r hanes wedi ei gyhoeddi yn Rhif. 7, 8, a'r 9 o'r "News."

Ar y dydd olaf o Orphenaf, aeth y brodyr Young a Kimball oddicartref ar ymweliad i Utah a San Pete, a dychwelasant ar y 12fed o Awst, wedi cael allan le at sefydliad da, wedi lleoli dinas yn San Pete, ac wedi nodi amrywiol o leoedd canol, teilwng o sylw trefedigaethau bychain, y rhai a ddysgwyliwn gânt eu hymsefydlu y tymmor hwn, yr hyn a wna ffordd o dramwyaeth o'n trigfa hon i'n trigfeydd mwyaf deheuol. Caiff sefydliad San Pete ei gryfâu hefyd, ac ereill a ymledaenant ar y tu gogleddol, a thu hwnt, i Ogden, fel pan ddarfyddo yr ymfudiad y tymmor hwn, y byddo rhes o bentrefi, ychydig oddiwrth eu gilydd, dros fwy nâ 200 o filltiroedd o bellder; ac y mae cwmpeini wedi ei siartro eisoes gan Gynnulliad Cyffredinol Deseret, i'r dyben o yru rhes o gerbydau rhwng Ogden a San Pete, i ddechreu mor gynnar yn y gwanwyn nesaf ag y gellir teithio, ac i redeg mor bell ag y cyrhaedd y sefydliadau; hefyd o'r brif-ddinas i swydd Tooele, heibio i Faddon y Llyn Halen Fawr.

Mae Llywodraeth yr Undeb wedi bod yn llesg iawn i rwyddhau ffordd tramwyaeth rhyngddi hi a Thalaeth Deseret, ac wedi ein gadael i ymddibynu ar ein ffynnonellau ein hunain am wybodaeth. Ar yr ail o Awst, danfonwyd y brawd John Y. Green i Kanesville efo llythyron; ac ar y 15fed, cyrhaeddodd yr Henuriad O. Hyde efo llythyron o Lythyrdy Kane, hefyd y "Frontier Guardian," sef yr unig gyfres o newyddiaduron ag sydd yn ein meddiant, o unrhyw barth o'r ddaear, am y flwyddyn ddiweddaf.

Mae y tywydd wedi bod yn fwy cymylog, y nosweithiau yn dwymach, a'r cawodydd yn amlach yn ngwres yr haf, a llysiaudyfiant yn gyflymach, y tymmor hwn, nag yn flaenorol; o ganlyniad yr oedd llai o anghen dyfrâu, yr hyn sydd wedi bod o fendith fawr; oblegid, yn ystod amser dyfrâu, nid oedd digon o ddynion yn y Dyffryn i ddyfrâu y meusydd eang o ŷd, pe buasai mor sych â rhai tymmorau blaenorol.

Mae y cnydau wedi bod yn doreithiog yn holl sefydliadau Deseret y tymmor hwn; ac yr ydym wedi gwneyd pob ymdrech

i'w diogelu er lles pawb; ac er ein bod yn dysgwyl, yn ol yr hysbysiaeth oreu ag yr ydym wedi gael, y bydd i'n poblogaeth gael ei chryfâu, yn agos, os nid yn gwbl, bymtheg mil, y tymmor hwn, etto yr ydym yn hyderus, os bydd pawb yn ddoeth, y cawn ŷd hau, a digon o fara i gynnal y cyfan, hyd gynauaf arall.

Mae bod y boblogaeth dybiedig o bymtheg mil o drigolion yn Deseret, y flwyddyn ddiweddaf, wedi codi digon o ŷd i gynnal y deg mil ar hugain am y flwyddyn ddyfodol, yn ein cymhell i gredu yn ddiysgog y gall y deg mil ar hugain y flwyddyn ddyfodol, godi digon i drugain mil y flwyddyn ddilynol; ac i'r dyben hwnw gwnawn bob ymegniad, i ddyblu ein poblogaeth yn flynyddol, trwy gynnorthwy Trysorfa Ymfudol Barhaus y Tlodion, a darparu fel arall gogyfer â chynnaliaeth y boblogaeth hono.

Trwy sylwi fod ymgasgliad Israel, yr hyn sydd yn achosi cynnydd poblogaeth yn nyffrynoedd y mynyddoedd, yn ran bwysig o Efengyl Iesu Grist, a'r un fwyaf pwysig ar yr amser presennol; ni fydd i ni ddanfon allan ychydig neu ddim henuriaid yr hydref hwn, eithr eu dysgu i godi llafur ac adeiladu tai, a pharotoi gyferbyn â'r saint, fel y gallont ddyfod yn heidiau, fel colomenod i'w ffenestri; a dywedwn, cyfodwch! at eich wageni a'ch pebyll, O, Israel gwasgaredig! chwi saint y Goruchaf! cyfoethog a thlawd, ac ymgasglwch i Dalaeth Deseret, gan ddwyn eich erydr a'ch ogedi, eich offerynau at fedi a lloffa, ac at ddyrnu a nithio, o'r patrynau mwyaf cymmeradwy, fel y medro un dyn wneyd gwaith ugain, ar y maes gwenith; a bydd i ni yn fuan anfon allan yr henuriaid wrth y cannoedd a'r miloedd i gynauaf eneidiau yn mhlith yr holl genedloedd, ac fe gaiff trigolion y ddaear glywed yn ebrwydd am yr iachawdwriaeth a ddarparwyd gan Dduw Israel i'w bobl.

Mae llawer o drigolion y ddinas yn gadael eu nwyddau gartref yr hydref hwn, ac yn cymmeryd tir yn y wlad, er ei barotoi i ffermio; ac y mae llawer o'r rhai sydd yn dyfod yn awr i'n plith, yn ymgasglu yn gwmnïoedd o ddegau, ugeiniau, a degau a deugain, i gydweithredu er noddi a chynnorthwyo eu gilydd, i agor meusydd newyddion, sefydlu sefydliadau newyddion, a pharotoi i ymborthi y cyfeillion a alwn adref.

Mae y negesyddion a ddanfonasom i'r dwyrain, yr hydref hwn, i ymweled â gwersylloedd y Saint ag sydd yn ymfudo yma, ac i'n hysbysu am eu sefyllfa, wedi cael allan ffordd o Green River, ar

y tu deheuol i'r hen ffordd, i'r Pacific Springs, lle y mae'r *porfa* a'r dwfr yn well; hefyd, ffordd newydd ar ochr ogleddol y Sweet Water River; yr hon, ynghyd â'r ffordd ar holl ochr ogleddol y Platte River, o'i genau yn mlaen tua'r gorllewin, megys ag y mae yr holl bellder wedi ei ddesgrifio, a'r rhan fwyaf wedi ei deithio gan ein pioneers yn 1847, yn ddiammau yw y ffordd oreu i'r Saint o'r Taleithiau i Deseret.

Croesi afon Missouri uwchlaw genau y Platte, a phasio y Loup Fork, yr hon yw yr unig afon o bwys i groesi ar y tu gogleddol i'r Platte; hefyd, y Sweet Water, oddieithr gerllaw ei tharddiad yn y mynyddoedd; ac yna nid oes dim rhwystrau naturiol ar y ffordd hyd nes y deloch at y Green River, lle y gellir dysgwyl *ferry* yn amser dwfr uchel, a rhyd dda yn ddiweddar yn y tymmor.

Mae ein Tŷ Taleithiol wedi ei amgau; mae y muriau yn agos parod i'w plastro; ac nid oes ammheuaeth genym na fydd y gwahanol ystafelloedd yn barod at eu gwahanol ddybenion—eisteddiad y Cynnulliad Cyffredinol, Prif-ysgol, Swyddfa Argraffu, a Swyddfaoedd y Degwm, y Llythyron, a'r Recordio,—y gauaf dyfodol. Mae y Badd-dŷ Twymn mor agos i'w orpheniad, fel ag y mae ymwelwyr yn cael baddo ynddo, ac y mae cerbydau bob dydd a phob awr yn rhedeg oddiyno i amryw ranau o'r ddinas.

Y mae amryw ystordai mawrion wedi eu gorphen, ac yn agos eu gorphen, yn ein dinas, a digon o nwyddau o ran cyflawnder ac amrywiaeth, oddieithr groceries, at angheurheidiau y bobl, hyd dymmor arall.

Mae siwgr nid yn unig yn ddefnydd diod, ac yn beth moethus, eithr yn ei natur a'i sylwedd yn un o ranau cyfansawdd ein cyrff; ac y mae cymmeryd yn helaeth o hono yn dda i feithrin iechyd; a phe gallai y Saint gael mwy o gyflawnder o hono, gallent fod ar lai o gig. Pe byddai pob person yn Deseret yn difa y drydedd ran o wns o siwgr y dydd, trwy y flwyddyn ddyfodol, gofynai oddeutu cant ac ugain o dunelli, yn fwy nâ sydd neu a gaiff ei ddwyn yma gan ein masgnachwyr y tymmor hwn; ac yn ol y cyfrif goreu a allwn wneyd, defnyddid tri chant o dunelli yn y Dalaeth hon y flwyddyn nesaf, pe gellid ei gael.

Dysgwyliwn ryw gymhorth yn y farchnad siwgr y tymmor nesaf oddiwrth feithriniad y betys siwgr, a'r gwneuthuriad, eithr ni all hyn effeithio ond ychydig y flwyddyn gyntaf, gan nad

ydym wedi ein hysbysu fod mwy na bwshelaid neu ddwy o had pur y betys siwgr yn y dyffryn, er na wyddom am un wlad lle y mae mwy o sylwedd siwgraidd yn cael ei gynnyrchu mewn llysiau, nag yn y wlad hon.

Oddeutu canol Awst, aeth y brodyr Young a Kimball, yn nghwmpeini y brawd Hyde ac ereill, i ymweled â gwlad Weber, a rhoddasant gynllun o ddinas Ogden, gerllaw afon Ogden, a rhwng hyny a'r afon Weber.

Mae y Cynnulliad Cyffredinol wedi cynnal sessiwnau gohiriedig, yn achlysurol trwy yr haf. Yr oedd yr eisteddiadau yn fyrion iawn, er fod llawer o faterion pwysig wedi eu trafod, perthynol i'n Talaeth ieuanc a blodeuog. Pan fabwysiadwyd ffurflywodraeth Deseret, ac y penodwyd ei chyffiniau, yr oedd ymsefydlwyr Deseret yn bump am bob tri i eiddo California Orllewinol. Er hyny, gwnaed ymegniad nerthol gan Congress i dderbyn California i'r Undeb, er cadw Deseret allan, er fod ein herfyniad ni am dderbyniad i mewn o'u blaen hwynt hefyd.

* * * * * * * *

Llythyrdy Kane, yn Pottawattamie, yw y llythyrdy agosaf i'r lle hwn, a thrwyddo ef yr ydym ni wedi cario yn mlaen ein holl fusness â'r Taleithiau a gwledydd tramor. Daeth mail o'r Unol Daleithiau i mewn yma ar y 9fed o'r mis hwn, o Independence, Missouri, trwy yr hwn ni dderbyniasom un newydd, oddieithr trwy y cludydd, gan yr hwn y dysgasom fod cytundeb yn bodoli i ddwyn y mail drosodd unwaith y mis, a bod y Llywydd Taylor wedi marw.

Mae y gohebiaethau at ac oddiwrth ein cyfeillion pellenig wedi bod yn dra ansicr yn eu trosglwyddiad, a byddai yn ddymunol, mor bell ag y gall hyny fod, i ddanfon pob ysgrifau gwerthfawr gyda rhyw bersonau neillduol.

Mae y Trysorfeydd Ymfudol Parhaus wedi eu defnyddio yn ddoeth y flwyddyn ddiweddaf, dan arolygiaeth uniongyrchol ein dirprwywr, Esgob Edward Hunter, yr hwn sydd gerllaw y lle hwn, ar ei ddychweliad o Pottawattamie, efo chwmpeini mawr o Saint tlodion.

Dechreuwyd ein Cymmanfa hydrefol flynyddol ar y 6fed o Fedi, un mis yn gynt nag arferol, fel na byddai achos i'r brodyr ag oedd raid iddynt fyned i'r Taleithiau, fod mewn perygl ar eu taith mor ddiweddar yn y tymmor; ond darfu i amgylchiadau,

nad allem ni oddiwrthynt, achosi oediad annysgwyliadwy, yr hyn, yn y diwedd, a fydd er daioni.

Yr oedd y Gymmanfa yn lliosog iawn, a chafodd llawer o faterion pwysig eu trafod, fel y gellir gweled wrth y cofnodion sydd wedi eu cyhoeddi. Y pethau mwyaf eu pwys a fuont dan sylw oeddynt y Drysorfa Ymfudol Barhaus, Dysgeidiaeth, a chymmeradwyaeth gyffredinol i gynnal gwahanol swyddogion yr Eglwys, a'i gwahanol gorwmau, oddigerth ychwanegiad y brawd Parry at Uchel Gynghor y Stake hon o Seion, yn lle y brawd Grover, yr hwn sydd yn absennol.

Gwneir parotoiadau i sefydlu mam-ysgol, neu ysgol i addasu athrawon at ysgolion ieuenctyd a phlant trwy y Dalaeth; i amgau tir y Brif-ysgol, sef dernyn oddeutu chwe chant o erwau, yn ddwyreiniol i'r Ddinas; ac at bob peth arall sydd â thuedd ynddo i hwylusu cynnydd hen ac ieuanc, mewn adnabyddiaeth o'r celfyddydau, gwyddoregau, a gwybodaeth gyffredinol.

Tanysgrifiwyd amrywiol filoedd o ddolars tuag at y Drysorfa Barhaus yn ystod y Gymmanfa; a thanysgrifiodd amrywiol bersonau fil bob un. Oddiar yr amser hwnw, mae y Cwmpeini Ymfudol Parhaus, o ddim llai na thri ar ddeg o aelodau, yn cynnwys llywydd a chynnorthwywyr, wedi eu corffoli trwy gyfraith Cynnulliad Cyffredinol Talaeth Deseret, gyda gallu i ddewis eu swyddogion eu hunain, megys llywydd, ysgrifenydd, trysorwr, recorder, a dirprwywyr; a thrafod pob materion anghenrheidiol er hwylusu ymfudiaeth, yn gydweddol â'r egwyddorion cyffredinol o wneyd busness yn mhlith taleithiau a theyrnasoedd.

Dewiswyd Brigham Young yn unfrydol i fod yn Llywydd ar y Cwmpeini, yr hwn wedi hyny sydd wedi cwpla eu rheoleiddiad trwy ddewis Willard Richards yn Ysgrifenydd, Newel K. Whitney yn Drysorwr, a Thomas Bullock yn Recorder; pob Aelod o'r Cwmpeini i roddi meichniaeth ddigonol y cyflawnant yn ffyddlawn eu gwahanol ddyledswyddau; a bydd yr holl Gwmpeini yn gyfrifol am weithredoedd ei swyddogion a'i ddirprwywyr.

Hysbysir yn gredadwy fod methiant mawr ar y llwch aur, y tymmor hwn, yn California; ac y mae llawer o'r cyfraniadau tuag at y Drysorfa Barhaus wedi cael, ac i gael eu gwneyd, trwy anifeiliaid, ŷd, &c.; ac os bydd cyfartalwch cymhwys o arian yn eisieu, gwna y Cwmpeini roi allan eu papyr, i'r dyben o ddarparu ymfudwyr i fyned allan, yr hwn bapyr a ddeil yn dda o hyd, gan

fod digon o *stock* yn nghadw, mewn cyfraniadau, gan y Cwmpeini, i newid y papyr hwnw unrhyw fynyd; a gall unrhyw berson a fyddo yn dyfod i'r lle hwn, ddwyn y papyr ganddo yn fwy cyfleus na blawd, stock, nac hyd y nod aur; yr hyn a'i gwna yn bwnc gan y brodyr a allant, a thrafaelwyr i Deseret, i sicrhau papyr y Cwmpeini, lle bynag y gallont ei gael; oblegid efo'r pabyr hwnw geill trafaelwyr gael y cyfryw bethau ag a fydd arnynt fwyaf o'u heisieu, pan na all arian eu prynu yn y farchnad hon.

Mae y Deuddeg Apostol fynychaf yn eu gwahanol feusydd yn llafurio mewn gwledydd tramor. Bu yr Henuriad Orson Hyde ar ymweliad gyda ni ychydig o wythnosau, ac y mae ynghylch dychwelyd i Kanesville, ac i barhau ei lafur yn y Taleithiau. Mae yr Henuriaid P. P. Pratt, Geo. A. Smith, ac E. T. Benson, yn y lle hwn; ac efo Wilford Woodruff, yr hwn sydd yn teithio tuag yma, bydd iddynt dreulio y gauaf yn y Dyffryn. Mae Orson Pratt a F. D. Richards, yn Lloegr. Nid ydys wedi clywed oddiwrth John Taylor, yr hwn a aeth i Ffrainc, na Lorenzo Snow, yr hwn a aeth i Italy, nac Erastus Snow, yr hwn a aeth i Sweden, yr hydref diweddaf, oddiar eu mynediad i'r llefydd hyny. Dysgwylir Amasa Lyman yn ddyddiol, efo cwmpeini mawr o frodyr o California. Dysgwylir y parha Charles C. Rich yn ei lafur yn California, a dechreu sefydliad gyda chyfryw o'r brodyr a ewyllysiant drigo yno, yn y rhan ddeheuol o'r Diriogaeth. Dysgwylir Orson Pratt yma, mor gynnar y gwanwyn nesaf ag y byddo amgylchiadau yn caniatâu; tra y dysgwylir i'r Apostolion ereill i barhau yn eu gwahanol apwyntiadau, yn unol â chyfarwyddiadau blaenorol; gan helaethu eu llafur i wledydd ereill, fel y byddo cyfleusdra yn rhoi, ac fel y byddont yn cael eu harwain gan yr Ysbryd Glân.

Derbyniasom ohebiaeth hirfaith a phleserus oddiwrth yr Henuriad O. Pratt gan yr Henuriad Hyde; a theimlwn i ddweyd wrth y Saint yn Lloegr, derchefwch eich calonau a llawenhewch, oblegid y mae'r Arglwydd wedi gwneyd gwaith mawr yn eich plith, ac yn fuan bydd yn rhaid i gyfrifoldeb mwy i orphwys ar eich hysgwyddau. Y rheswm paham y mae prophwyd heb fod yn meddu anrhydedd, ond yn ei wlad ei hun, ac yn mhlith ei genedl, yw diffyg ffydd ac ymddiried yn mhlith ei gydwladwyr. Mae llawer iawn o arian ac amser wedi eu gwario gan y brodyr Americanaidd, i helaethu y gwaith yn Mhrydain Fawr; ac y

mae'r amser yn awr wedi dyfod, pan y rhaid i ni ddechreu gofalu am genedloedd ereill, a'ch gadael chwi i ddilyn y gwaith a ddechreuwyd yn eich plith, heb barhau danfon henuriaid i chwi fel arferol: nid yw Duw dderbyniwr wyneb, ac y mae efe yr un mor barod ac ewyllysgar i addasu eich Henuriaid eich hunain i bregethu a llywyddu dros Gynnadleddau, ag yw i addasu dynion oddiyma; a bydd iddo wneuthur hyny os bydd i chwi roddi eich ffydd a'ch gweddiau o'u plaid, a'u hanrhydeddu yn eu swydd, megys ag yr ydych wedi gwneyd i Henuriaid tramor.

Nid ydym am i'r Henuriaid Americanaidd adael Lloegr, os nad ydynt hwy yn neillduol yn dymuno hyny, a'r dymuniad hyny yn cael ei gymmeradwyo gan y Llywyddiaeth yn Liverpool; ac yr ydym ni am ddangos i'r Llywyddiaeth hono y priodoldeb o ddewis Henuriaid llywyddol Cynnadleddau o blith y brodyr cartrefol, mor fuan ag y byddo amgylchiadau yn caniatâu; a dechreu eu dysgu hwynt yn nyledswyddau ymarferol eu swydd, gan adael yr ychydig frodyr Americanaidd yn fwy at eu rhyddid i ymweled â'r cynnadleddau, ac i roddi addysgiadau cyffredinol.

Mae yr Esgob Llywyddol Newel K. Whitney wedi marw yn dra sydyn ar y 23ain o'r mis presennol; yr oedd yr Esgob Whitney yn un o'r aelodau henaf yn yr Eglwys, ac y mae genym i alaru ar ol colli aelod rhagorol, a dyn cyfiawn yn ei holl drafodiaeth; a thra yr ydym fel hyn yn galaru o herwydd ei absennoldeb, adgofir eilwaith nad yw Eglwys Crist wedi ei hadeiladu ar un dyn; a bod Duw yn alluog i gyflawni ei waith ei hun. Yr Esgob Patridge oedd yr Esgob llywyddol cyntaf yn yr Eglwys yn y ddydiau diweddaf hyn, ac y mae efe wedi marw er ys amryw flynyddoedd yn ol; dilynwyd ef gan yr Esgob Whitney, yr hwn sydd yn awr wedi myned i fyd yr ysbrydoedd; a'r lleferydd tuag at bawb ydynt, Byddwch chwithau hefyd barod. Mae iechyd y bobl yn y Dyffryn yn dda yn gyffredin; mae ychydig o farwolaethau wedi dygwydd, y rhan fwyaf yn ymfudwyr.

Bydd i bob ymegnïad galluadwy i gael ei wneyd genym ni, a chan y Cwmpeiui Ymfudol, i fwyhau defnyddioldeb y Drysorfa Barhaus wrth ymgasglu y Saint; ac y mae o bwys i bawb ag sydd yn dysgwyl help oddiwrthi, i ddeall fod, ac y bydd yr arian a ddanfonir allan yn cael eu bwriadu i brynu ieuau a

ychain, a hyny yn unig braidd; a bydd yr amgylchiadau yn mha rai y prynir wageni yn anfynych. Geill y tlodion sydd yn medru byw yn y Taleithiau efo ychydig o ddillad, ac ychydig neu ddim *groceries*, &c., fyw yr un mor rhad ar hyd y ffordd; ac wedi y delont yma, gallant gael anghenrheidiau bywyd trwy eu diwydrwydd. Eneidiau yw yr hyn ag y mae y Drysorfa Barhaus am gasglu adref, a'r rhai hyny hefyd mor aml ag y byddo modd; a gofelir am bethau ereill yn eu hamser a'u lle.

Yr ydym dan rwymau trwy gyfammod, i ddefnyddio y Trysorfeydd Parhaus a gesglir yn y wlad hon, yn gyntaf i ddwyn adref y Saint tlodion a yrwyd o Nauvoo; ac mor fuan ag y caffo hyny ei gyflawni, bydd i ni fod yn barod i estyn ein cynnorthwy i leoedd a gwledydd ereill. Parhaed y Saint Ewropaidd i ychwanegu at ein Trysorfeydd Parhaus, yr hyn beth ni ammheuwn nad ydynt wedi ddechreu, yn unol â'n cynghor blaenorol; ac mor fuan ag y byddo digon wedi ei gasglu i symud cwmni cyfaddas, bydd i ni roddi cyfarwyddiadau ynghylch eu defnyddio; a dechreuir ymfudo.

Un flwyddyn yn ol, ac nid oedd y Drysorfa Barhaus wedi ei sefydlu. Nid yw y dychweliadau wedi eu cwblhau yr hydref hwn; ond mor bell ag y gallwn farnu, ni syrthiant yn awr lawer yn fyr o ugain mil o ddolars yn y Dyffryn. Efelyched y Saint pellenig esiampl y Saint yma, yn ol eu gallu, a bydded i'r gwaith hwn barhau i fyned rhag ei flaen yn ol y cyflymdra y mae wedi myned hyd yn hyn, a byr fydd yr amser, pan y caiff rhai tlodion a gorthrymedig Seion deimlo ei ddylanwad gorfoleddus, ac ni fydd achos clywed y waedd, "Fe awn i fyny i dŷ yr Arglwydd, ond nid oes genyf fodd."

Mae y Cwmpeini Parhaus ac Ymfudol yn gynnwysedig o Brigham Young, llywydd; Heber C. Kimball, Willard D. Richards, Orson Hyde, Geo. A. Smith, Ezra T. Benson, Jedediah M. Grant, Daniel H. Wells, Willard Snow, Edward Hunter, Daniel Spencer, Thomas Bullock, John Brown, William Crosby, Amasa Lyman, Charles C. Rich, Lorenzo Young, a P. P. Pratt, cynnorthwywyr; Daniel Spencer, trysorydd, yn lle N. K. Whitney, yr hwn sydd wedi marw. Mae Orson Hyde a John Brown wedi eu hapwyntio yn ddirprwywyr teithiol, a byddant yn y Taleithiau y gauaf nesaf. Mae Orson Pratt a Franklin D. Richards wedi eu hapwyntio yn ddirprwywyr teithiol; byddant yn arosol

yn Liverpool; a maes neillduol eu gweithrediadau, yn bresennol, fydd yr Ynysoedd Prydeinig.

Yn y modd hyn, frodyr, yr ydym wedi rhoddi i chwi hanes byr o sefyllfa a llwyddiant yr Eglwys yn yr Anialwch, a dymuniadau ein Tad Nefol, megys ag yr eglurwyd hwynt i ni trwy ei Ysbryd, yr hwn ag oedd yn trigo ynom, er eich adeiladaeth, eich cysur, a'ch iachawdwriaeth. Mae arwyddion yr amserau yn darogan yn uchel am waith mawr a byr yn y dyddiau diweddaf hyn; ac yr ydym yn gweddio ar Dduw y Tad tragywyddol, am iddo lanw eich calonau â gostyngeiddrwydd, ffydd, ac amynedd; a rhoi i chwi ddiwydrwydd gyda phob peth o fewn eich cyrhaedd, er cynnorthwyo i gario y gwaith hwnw yn mlaen, fel y gellir eich cael chwi yn fuan yn Seion, yn gorfoleddu gyda ni, ac i'r Efengyl gael ei chyhoeddi hyd eithafoedd y ddaear, yn enw Iesu Grist. Amen.

BRIGHAM YOUNG,
HEBER C. KIMBALL,
WILLARD RICHARDS,

Dinas y Llyn Halen Fawr, Deseret,
Medi 27, 1850.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 46.]

TESTAMENT SIMEON.

Dyma gynghor Simeon greulon,
Gwedi galw ynghyd ei feibion,
Erchi ymgadw oddiwrth genfigen,
Am fod hon yn difa ei pherchen.

COPIAD o eiriau Simeon, a lefarodd efe i'w feibion wrth ei farwolaeth, yn y chwech ugain mlwydd o'i oedran, yn mha un hefyd y bu farw Joseph; a phan ddaethant i ymweled ag ef ar ei glaf wely, efe a eisteddodd i fyny, ac a'u cusanodd hwynt, gan ddywedyd,—

Gwrandewch fy mhlant, a rhoddwch glust i'ch tad Simeon, pa beth bynag sydd genyf yn fy nghalon: myfi ydwyf ail fab fy nhad Jacob, fy mam Lea a'm henwodd i Simeon, o herwydd i'r Arglwydd wrando ei gweddi; myfi a aethum yn alluog iawn, ac aethum drwodd a'm holl achosion, ac nid oedd arnaf ofn dim, canys fy nghalon oedd ddiarswyd, a'm meddwl yn ansigladwy, a'm hystumog ydoedd wrol; canys caledwch a roddir gan y Goruchaf i eneidiau a chyrff dynion. Yn y dyddiau hyny y cenfigenais i wrth Joseph, o herwydd bod fy nhad yn ei garu ef,

mi a galedais fy nghalon yn ei erbyn ef i'w ladd ef, canys tywysog cyfeiliorni a ddanfonodd allan ysbryd cenfigenus, felly tywyllodd fy meddwl fel nas gallwn gymmeryd gofal i arbed fy nhad Jacob, eithr ei Dduw ef a Duw ei dadau, yn danfon ei angel, a'i gwaredodd ef allan o'm dwylaw i. Pan aethum i Sichem i gario porthiant i'r praidd, a Reuben hefyd gwedi myned i Dathan, lle yr oedd ein holl anghemheidiau gwedi eu gosod i fyny yn ystôr; ein brawd Juda a'i gwerthodd ef i'r Ismaeliaid, a phan ddaeth fy mrawd yn ol drachefn, bu ddrwg ganddo; canys yr oedd yn bwriadu ei ddwyn yn ol drachefn yn ddiangol at ein tad, ond yr oeddwn i yn ddigllon wrth Juda am ei ollwng ef i fyned ymaith yn fyw, ac a fum yn dwyn cilwg iddo dros bum mis: ond pa fodd bynag, Duw a'n hattaliodd ni, ac a rwystrodd weithredoedd fy nwylaw, a'm deheulaw a hanner wyfodd dros saith niwrnod ynghyd, yna y meddyliais, fy meibion, ddygwydd o hyny i mi o herwydd Joseph, yna yn ebrwydd ar ol hyny mi a edifarheais, ac a geisiais gan yr Arglwydd i adferyd i mi fy llaw, ac y byddai i minnau ymgadw oddiwrth bob atgasrwydd, cenfigen, ac ynfydrwydd; canys mi a wyddwn ddarfod i mi ymddwyn drwg feddwl yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn fy nhad Jacob, er mwyn fy mrawd Joseph, yr hwn y cenfigenais i wrtho.

Yn awr gan hyny, fy mhlant, ymgedwch oddiwrth ysbryd cyfeiliorni a chenfigen; canys os cenfigen a reola dros feddwl dyn, nis goddef iddo na bwyta nac yfed mewn llonyddwch, na gwneuthur daioni; ond ei flino a'i annog i ladd y blaid y byddo ef yn ei genfigenu, gan ddifianu yn wastadol wrth eu llwyddiant hwy. Dwy flynedd ynghyd y cystuddiais fy enaid ag ympryd, yn ofn yr Arglwydd; canys mi a wyddwn mai y ffordd i'm gwared oddiwrth genfigen, oedd ofn yr Arglwydd. Os dyn a ddianc at yr Arglwydd, yr ysbryd drwg a ffy ymaith, ac felly fel y delo ei ysbryd ef yn ostyngedig, allan o afrywiogrwydd, mae efe yn dyfod i fod yn drugarog, heb fod yn dwyn cilwg i'r cyfryw a'i carant, ac felly y mae ei genfigen ef yn dybenu. Ac o herwydd fod fy nhad yn fy ngweled i yn brudd, efe a ofynodd i mi yr achos, wrth yr hwn y dywedais gelwydd, mai poen oedd yn fy ystumog: myfi oedd y pruddaf o'm holl frodyr, o herwydd i mi fod yn achos i werthu Joseph i'r Aifft; a phan ddaethum i'r Aifft, a'm rhoddi yn y carchar ganddo, am yspiwr, yna y cofiais i mai yn gyfiawn i'm cospid, ac ni bu drwg genyf; eithr Joseph oedd wr da, ac Ysbryd Duw oedd ynddo, ac yn llawn trugaredd a thosturi, ac ni feddyliodd wneuthur i mi ddim niwed, eithr efe a'm carai megys fy mrodyr ereill.

Gan hyny, fy meibion, ymgedwch oddiwrth bob cynhen a chenfigen, a rhodiwch mewn symlrwydd meddwl, a chydwybod dda, yn ol esiampl brawd eich tad; fel y rhoddo Duw i chwi ras a gogoniant, a bendith ar eich penau, fel y gwelwch ynddo ef, holl ddyddiau ei fywyd; ni ddarfu iddo erioed fwrw hyny allan o'i enau, na'i liwied i ni, eithr efe a'n carai ni fel ei enaid ei

hun, ac yn fwy nâ'i blant ei hun, gan ein benrhydeddu ni, a rhoddi i ni gywaeth ac anifeiliaid yn helaeth.

Chwithau gan hyny, fy mhlant, cerwch eich gilydd â chalon dda, a bwriwch oddiwrthych ysbryd cenfigenus, canys y mae yn gwneuthur enaid dyn yn anaroglus, yn gwrthuno y corff, yn magu rhyfel a digofaint yn y meddyliau, yn gosod y gwaed ar dân, ac yn ei yru ef allan o'i bwyll, ac nis goddef ychwaith i un rheswm ddwyn na rhwysg na rheolaeth; yn mhellach, mae efe yn cymmeryd ymaith ei gwsg, ac yn aflonyddu y meddwl, ac yn gwneuthur y corff i grynu, o herwydd yn ei gwsg y bydd rhyw lyngyren o ddychymmyg maleisus yn ei gnoi ef, yn difwyno ei enaid ef ag ysbryd drygionus, yn gwneuthur ei gorff ef yn aneulyn, a'i feddwl yn ddychrynllyd, ac yn boenus, ac yn ymddangos i ddynion fel pe bai ysbryd peryglus yn tywallt allan ei wenwyn; ond yr oedd Joseph yn deg ei wyneb, yn brydferth ac hardd yr olwg, o herwydd nad oedd dim anwiredd yn aros ynddo ef, am hyny yr oedd ei wyneb-pryd ef yn eglur oddiwrth feddwl cenfigenllyd.

Ac yn awr, fy mhlant, bydded eich calonau yn addfwyn o flaen yr Arglwydd, rhodiwch yn uniawn o flaen dynion; felly y cewch chwi ffafr gyda Duw a dyn: a gochelwch rhag i chwi syrthio i odineb, canys puteindra ydyw mam pob drygioni, yn neillduo dyn oddiwrth Dduw, ac yn ei ddanfon ef at Belial. Canys mi a welais yn ysgrifeniadau Enoch, y byddai i chwi ac i'ch plant ymlygru drwy buteindra, a gwneuthur cam a Lefi drwy y cleddyf, ond ni lwyddwch yn erbyn Lefi, efe a ymladd ryfeloedd yr Arglwydd, ac a gymmer eich holl bebyll; ac ychydig a ymrana yn Lefi ac yn Juda, canys Juda a fydd eich Cadben, megys ag y prophwydodd fy nhad Jacob yn ei fendithion. Ac yn awr, wele fi yn mynegi i chwi yr holl bethau hyn yn mlaen llaw, fel y byddwyf glân oddiwrth bechodau eich eneidiau.

Ac yn awr, os rhoddwch chwi heibio genfigen a gwar-galedrwydd, fy holl esgyrn a flodeuant fel rhosyn yn Israel, a'm cnawd fydd fel lili yn Jacob, a'm harogl a fydd fel arogl Libanus, a'm rhai santaidd a liosogant fel cedrwydd yn dragywyddol, a'u cangenau a daenant hyd byth; yna had Canaan a dderfydd am danynt, ynghyd â holl weddill yr Amaleciaid; yr holl Gappadociaid a dderfydd am danynt; a'r holl Scythiaid a ddinystrir yn yr un modd. Yna y bydd i dir Cam ballu, ac i'r holl bobl fyned yn ddrylliaid; a'r holl ddaear a gaiff lonydd gan Heldrin, a'r holl bobl tan y nefoedd rhag rhyfel. Yna y gogoneddir Sem, pan ddelo Arglwydd Dduw mawr Israel, i ymddangos ar y ddaear megys dyn, i achub Adda ynddo ef: yna y sethrir yr ysbryd cyfeiliornus dan draed, a dynion a deyrnasant dros augylion niweidiol ac uffernol: yna y cyfodaf finnau drachefn mewn llawenydd, ac y bendithiaf y Goruchaf yn ei ryfeddol waith; canys Duw yn cymmeryd arno gorff, ac yn bwyta gyda dynion, a achub ddynion.

Ac yn awr, fy mhlant, ufyddhewch i Lefi, a chwi a waredir

trwy Juda; nac ymddyrchefwch mo honoch eich hunain uwchlaw y ddau lwyth hyny, o herwydd o honynt hwy y tardd allan waredigaeth iachusol i ni; canys Duw a esyd i fyny Lefi yn dywysog yr offeiriadaeth, ac o Juda y daw Brenin y breninoedd, Duw a dyn; felly y gwared efe yr holl genedloedd, a gwreiddyn Israel. Oblegid y pethau hyn yr ydwyf yn eich hannog chwi i orchymyn eich plant ar gadw y pethau hyn i'w plant trwy eu holl genedlaethau.

Ac yna Simeon, gwedi iddo wenuthur diwedd ar lefaru, a gorchymyn y pethau hyn i'w blant, a hunodd gyda'i dadau, pan ydoedd efe yn gan mlwydd ac ugain oed; yna hwy a'i dodasant ef mewn arch o goed, y rhai ni phydrent; fel y gallent hwy gario ei esgyrn ef drachefn i Hebron, ac a'i symudasant ef yn ddirgel, heb wybod i'r Aifftiaid, canys yr Aifftiaid oedd yn cadw esgyrn Joseph yn nhrysor y brenin; oblegid i'w dewiniaid hwy ddywedyd iddynt, mai pan elid ag esgyrn Joseph ymaith, y byddai y cyfryw blâ o niwl a thywyllwch yn mhlith yr Aifftwyr, fel'nad adnabyddai y naill y llall, ie, wrth oleuni y ganwyll gŵyr. A phlant Simeon a ddarfu alaru am eu tad, yn ol cyfraith galarnad, ac a arosasant yn yr Aifft hyd ddydd ei hymadawiad oddi yno, dan law Moses.

(*I'w barhau.*)

DYGWYDDIAD HYNOD.

Anwyl Frawd Davis,—Dymunaf hysbysu darllenwyr yr Udgorn, am ddygwyddiad a gymmerodd le yn y gymmydogaeth hon (Merthyr) ychydig o ddyddiau yn ol.

Ar y 26ain o Ragfyr diweddaf, yr oeddwn i, yn nghwmpeini yr Apostol John Taylor, William Howells, Thomas Pugh, ac ereill, yn croesi mynydd Aberdare, pen uchaf yr hwn sydd oddeutu milltir a hanner o Merthyr; a gosodasom bedair careg i lawr (un gyferbyn a phob un), gerllaw pen y mynydd, yn goffadwriaeth o'n bod wedi pasio heibio. Ac ar yr 28ain, dychwelais yn nghwmpeini y brodyr Taylor a Pugh, ac fe ychwanegasom dair careg arall at y lleill.

Yn awr, mae yr hyn a ddygwyddodd yn y fan hono, ar y 1af o Chwefror, yn werth ei gofnodi. Fel ag yr oedd dau frawd yn myned tuag i fyny, ac yn agos i odreu y mynydd, cyfarfuasant â gwr a gwraig yn rhedeg yn ol yn dra dychrynedig, y rhai a ddywedasent fod y mynydd yn berwi i fyny, a phan yr oedd wedi codi i'r làn amryw latheni, clywsent sŵn megys rhuad magnel. Wedi clywed cymmaint o siarad am y peth, aethum innau yn nghwmpeini dau o'r brodyr, i weled y fan, a darfu i'r hyn a welsom achosi syndod mawr i ni. Yr oedd wedi dygwydd o fewn dwy lath i'r ceryg crybwylledig. Gwelsom fod cannoedd lawer o dunelli o ddaear wedi ei chwythu o gwmpas 250 o latheni o ffordd, ac wedi gadael ceudwll oddeutu 120 o latheni o hyd, o 15

i 20 llathen o led, ac o un i ddwy o ddyfnder. Yr oedd darnau o hen dderwen yn y ddaear oedd wedi ei chwythu ymaith, oddeutu 6 troedfedd o hyd wrth 3 troedfedd o dryfesur, a rhai o honynt mor galed fel na ellid eu tori na'u llifo, a'r lleill yn ddu a meddal. Mae gwahanol farnau ynghylch y dygwyddiad; rhai yn dweyd mai daeargryn a fu, ereill mai *sulphur* a'i hachosodd, ac ereill mai dwfr. Yr oedd y man yn dir mawnog a llaith, nad beth a'i hachosodd. Ond fy marn i yw, mai un o arwyddion y dyddiau diweddaf oedd y cyfan, ac y dygwydda llawer o bethau cyffelyb etto, i dystio fod Duw yn myned a'i waith rhag ei flaen.

Yr eiddoch yn y gwirionedd,

Merthyr, Chwef. 11, 1851. WILLIAM PHILLIPS.

AMRYWIAETHAU, &c.

YR hwn nad yw yn teilyngu dim, a ddylai fod yn foddlawn ar rywbeth.

NID oes neb yn mwynhau llwyddiant, os na fydd wedi cyfarfod ag aflwyddiant.

NEWYDD DDA.—Dywed y Llywydd F. D. Richards—"Bydded i Henuriaid llywyddol y Cynnadleddau efelychu ysbryd y Brif Lywyddiaeth [yn eu Hepistol], a dysgu y Saint i beidio llaesu eu diwydrwydd ynghylch y peth yma [sef y Drysorfa Ymfudol Barhaus] yr haf dyfodol, a bydd i ni fentro prophwydo, y gallwn ddechreu, yn gynnar yn 1852, ddanfon ymaith y Saint tlodion, wrth y cannoedd, ïe, wrth y llongaid neu y llongeidiau, trwy y Drysorfa Ymfudol Barhaus, yr hyn a bair fawr lawenydd trwy yr holl eglwysi."

AT Y CANGENAU.—Dymunir hysbysu y Cangenau mai un rhifyn o bob ugain a ellir roddi o elw am werthu yr UDGORN eleni, o achos gostyngiad ei bris. Rhoddir un rhifyn o bob deg o'r "Athrawiaeth a'r Cyfammodau" yn elw. Wrth gwrs, fe ganiateir elw i ddosparthwyr y Cynnadleddau hefyd.

ATH. A'R CYF.—Mae y Rhif. 1 allan yn awr; ac os ewyllysia y Saint yn gyffredinol, cyhoeddir ef bob wythnos, yn lle pob pythefnos, am geiniog a dimai yr un; anfoner gwybod.

TALIADAU O CHWEF. 6 HYD CHWEF. 20.—Sir Fynwy, £1; Sir Aberteifi, £1 9s; Morganwg Orllewinol, £7 13s 9c; Caerdyf, £1 1s; Aberdare, £1 10s 6c; Georgetown, £1; Merthyr, £1; Cefn, 10s 10½c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*"

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 5.] MAWRTH 8, 1851. [PRIS 1g.

AT GRISTIONOGION CYMRU.

ANWYL GYDWLADWYR,—Y mae yn awr oddeutu chwech neu saith mlynedd oddiar pan ymddangosodd Saint y Dyddiau Diweddaf, neu y Mormoniaid, yn eich gwlad; ac oddiar hyny hyd yn awr, yr ydych wedi clywed llawer am danom fel cnwad; yr ydych wedi darllen ein hysgrifeniadau, ac wedi gwrandaw ein pregethau, a thrwy hyny wedi dyfod i gryn wybodaeth yn ein cylch. Beth fyddai genych yn ateb, pe gofynem yn awr ychydig o gwestiynau i chwi? Yn gyntaf, ynte, paham na chredech y dystiolaeth a dystiolaethwn wrthych yn barhaus? Oni ddywedwn wrthych, fel y dywedodd Crist wrth Nicodemus, "Oddieithr geni dyn o ddwfr ac o'r Ysbryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw?" ac hefyd, "Os ewyllysia neb wneuthur ewyllys Duw, efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth," sef y ddysgeidiaeth a ddysgwn ni yn enw Iesu Grist? Cofiwch mai nid i deyrnas Dduw yr aeth y lleidr oddiar y groes, eithr i "baradwys;" canys yr oedd teyrnas Dduw yn fwy agos na pharadwys, oblegid yr oedd yn mysg yr Iuddewon yn ngwlad Canaan.

Yn ail, cawn ofyn i chwi, yn gymmaint â'ch bod yn proffesu credu yr ysgrythyrau, paham na wnaech "brofi pob peth, a dal yr hyn sydd yn dda?" Gwyddoch eich bod heb brofi ein hathrawiaeth megys ag y gweddai i chwi; mae arnoch fwy o ofn i ddigio eich gweinidogion, nac i ddigio Duw. Os ydych weithiau yn myned i wrandaw y Saint, yr ydych yn dychrynu mwy rhag i'ch cyd-aelod eich gweled, nag i'r Hollalluog eich gweled. Onid yw hyn yn wir am lawer o honoch?

Yn drydydd, paham na chymmerwch eich goleuo genym? Ai ni wyddoch eich bod mewn tywyllwch? Pe buasech yn y goleuni, ni ddywedasai llawer o honoch, "Gadewch iddynt; os yw y Saint o Dduw, hwy lwyddant." Dyna leferydd plant y tywyllwch yn y dyddiau gynt hefyd. Y mae pawb sydd yn y goleuni yn gweled, ac yn rhodio y ffordd uniawn; tra y mae plant y tywyllwch yn ymfalchio ar lwybrau blaenoriaid deillion, y rhai sydd yn proffesu eu harwain tua rhyw "afon angeu," lle y gallant, wedi croesi, wybod pa le y maent.

Yn bedwerydd, paham na hoffech feddu sicrwydd ynghylch crefydd, yn lle byw yn barhaus mewn gobaith a chred, tra y mae gwybodaeth ddiammheuol i'w chael? Cofiwch mai nid mewn gair yn unig y mae'r efengyl yn dyfod atom, eithr "mewn nerth a sicrwydd mawr, ac yn yr Ysbryd Glân." "Pwy bynag a ddelo yn ddyscybl i mi," meddai Iesu Grist, a ninnau hefyd, "efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth."

Yn bummed, paham na chymmerwch afael yn ngwreiddyn y mater, neu y sylwedd, wedi bod yn gweddio cymmaint am dano? Yr ydych yn bresennol yn byw ar y cysgod o hono a welsoch yn y Testament Newydd. Bu eich hynafiaid, fel y ci yn y chwedl, mor ffol unwaith â gollwng gafael ar y sylwedd, er mwyn cael y cysgod, trwy yr hyn y collasant y sylwedd; ac oddiar hyny, ar ol y cysgod y myn pobl fyned. Yn lle sylweddol ddawn yr Ysbryd Glân, yr hon yw gwreiddyn y mater, dewisa llawer yn awr ei chysgod yn unig; gwell ganddynt ysbryd disylwedd, mud, ac anamgyffredadwy, na'r Ysbryd hwnw sy'n rhoddi "eglurhad" a dyddanwch, gan lanw temlau y Saint, nes y gallant wybod eu bod yn blant i Dduw.

Yn chwechfed, paham na ddymunech feddu y doniau ysbrydol, y rhai a gyfrenir o'r neilldu megys y mae Duw yn ewyllysio? A ydych chwi yn rhy gall i gael ymadrodd doethineb a gwybodaeth, ynghyd â ffydd; neu yn rhy iach, i dderbyn dawn i iachâu; neu yn rhy hollalluog, i fod mewn anghen o wyrthiau; neu yn rhy hysbys, i fod mewn anghen o brophwydoliaeth a gwahaniaeth ysbrydoedd; neu yn rhy ddysgedig, i fod mewn anghen o amryw dafodau a chyfieithad? Yn awr, mae Duw am gyfranu i chwi yr holl ddoniau hyn, ac yr ydych chwithau mor ffol â'u gwrthod, o herwydd eich bod yn breuddwydio fod yr "hyn sydd o ran" wedi darfod, a bod yr "hyn sydd berffaith" wedi dyfod. Cofiwch nad

yw y perffeithrwydd i ddyfod, "hyd nes yr ymgyfarfyddom OLL yn undeb y ffydd."

Yn seithfed, paham na chredwch fod cymmaint o eisieu apostolion a phrophwydi yn yr eglwys yn bresennol, ag sydd o eisieu athrawon a diaconiaid ynddi? Beth a wnaeth yr apostolion a'r prophwydi gynt, nad oes cymmaint o anghen iddynt wneyd yr un gwaith yn awr? Nid all athrawon a diaconiaid, yn unig, fod yn alluog "i berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, ac i adeilad corff Crist;" na, gosodwyd apostolion a phrophwydi hefyd i'w cynnorthwyo a'u hyfforddi, hyd nes y delo yr eglwys yn "wr perffaith." Gwel Eph. iv, 11—13. Trueni na fynai y sectariaid apostolion, fel y gallai pawb eu hadnabod; canys byddai eisieu deuddeg ar bob sect, neu i bob sect gael deuddeg rhyngddynt! a lle byddai un yn gweini i ddwy neu dair o sectau, dylai fod yn feddiannol ar ddwy neu dair o gredoau!

Yn wythfed, paham y glynwch chwi wrth "rith duwioldeb, a chan wadu ei grym hi?" Byddai yn well i chwi dderbyn yr efengyl yn ei gallu, na derbyn rhywbeth tebyg iddi. Y mae arnoch eisieu bwyd i fwyta eich hunain, yn lle edrych yn narlun yr ysgrythyrau ar ereill yn bwyta yn yr amser gynt; ni wna hyny byth eich digoni chwi. Mae corff Crist i fod ar ei gynnydd yn barhaus; a chyn y gall gynnyddu, rhaid iddo gael rhagor o ymborth o hyd.

Yn nawfed, ac yn olaf, paham y dysgwch chwi bob amser, tra na allwch un amser ddyfod i wybodaeth y gwirionedd? Mae eich pregethwyr wedi bod yn dysgu trwy eu hoes, ac etto mor bell ag erioed i gael gafael ar y gwirionedd hwnw a gafodd pysgotwyr anllythyrenog Galilea afael ynddo heb ddysgu dim. Derbyniasant hwy y gwirionedd fel dyn bach, a gwell i'ch athrawon a chwithau ei dderbyn yn yr un modd. Mae y gwirionedd i'w gael gan weision Duw, yn Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf; ac os credwch chwi eu tystiolaeth, gan gymmeryd eich bedyddio er maddeuant pechodau, chwi a gewch dderbyn o ddawn yr Ysbryd Glân, yr hwn a gyd-dystiolaetha â'ch hysbryd chwi eich bod yn blant i Dduw.

Yn awr, anwyl gydwladwyr, holwch eich hunain, a myfyriwch ar y pethau uchod. Yr Arglwydd a symuda bob tywyllwch oddiar eich meddyliau, yn union pan y gwel chwi yn awyddus am feddu y gwirionedd,

CYNGHORION I LYWYDDION CYNNADLEDDAU A CHANGENAU.

14, *Castle street, Merthyr-Tydfil, Chwef.* 26, 1851.

Anwyl Frodyr,—Byddwch yn awyddus i ddysgu i'r eglwysi bob cynghor ag sydd yn dyfod allan (canys fe fydd hyny er eich bendith chwi), a mynwch weled fod pob cynghor yn cael ei gario i bob cangen, i bob dosparth, ac at bob aelod; a phwy bynag a ufyddhao i'r cynghorion sydd yn dyfod allan, a oleuir gan yr Ysbryd Glân; a phwy bynag a ddiystyro neu a esgeuluso y cyfryw gynghorion, a ddiystyrir yn ol gan Dduw, a hwy a gollant yr Ysbryd, ac a ânt allan o'r eglwys yn gau dystion. Bydded eich bod chwi yn ddynion disigl, yn gwneyd eich galwedigaeth, ac yna bydd eich etholedigaeth yn sicr i chwi: a dysgwch barchu yr offeiriadaeth yn y dyddiau diweddaf hyn; a'r parch y mae yn ei ofyn yw, ufydd-dod gwirfoddol. Na fydded i chwi ganiatâu i un henuriad nac offeiriad fyned allan i bregethu, heb fod yr Ysbryd Glân yn ei feddiant; canys ni all neb bregethu yr efengyl hon heb fod yr Ysbryd Glân ganddo; ac os heb yr Ysbryd y bydd rhywun, y mae gan y byd crefyddol gystal efengyl ag yntau: Gofalwch na fyddo neb yn dal swydd yn yr eglwys hon, heb fod dawn yr Ysbryd Glân yn ei feddiant. Os canfyddwch lywydd cangen, neu ei gynghorwyr, neu ynte lywydd dosparth, yn amddifad o'r ddawn uchod, newidiwch hwy, a gosodwch ddynion yn llawn o'r Ysbryd yn eu lle; canys y mae athraw neu ddiacon da yn fwy addas i lywyddu nag henuriad wedi gwywo: y mae llywydd drwg yn felldith i'r lle. Y mae yn beth rhyfedd i rai, efallai, paham y mae rhai hen swyddwyr a Saint, yn waeth nâ rhai ieuainc. Yr achos o'u bod yn waeth yw, eu bod wedi colli yr Ysbryd. Y maent yn tebygoli dau ddosparth o lygod, bychain a mawr, y rhai sydd yn gwneuthur drwg mawr mewn tai a chymmydogaethau pan na fyddo cathod yn agos. Gwyddoch mae y rhai henaf a mwyaf sydd yn gwneuthur mwyaf o ddrwg; ond pan ddelo rhyw gath yn agos, dacw y ddau ddosparth i'w tyllau mewn dychryn; ac y mae mwy o ofn ar y rhai mawrion na'r rhai bychain, o achos fod eu gwybodaeth hwy yn fwy. Weithiau, gan grynu, dyweda un fawr wrth un fechan, "Dos i geg y twll, ac edrych o gwmpas pa le y mae'r cathod;" ac felly y mae llawer o'r rhai bychain yn cael eu dal, ac ambell un o'r rhai mawrion,

pan yn dygwydd dyfod allan i yspeilio. Anwyl frodyr, gweddiwch am gyfarwyddyd yr Ysbryd i egluro i chwi y ddammeg hon.

Cynghoraf chwi i osod y Drysorfa Ymfudol Barhaus mewn grym yn mhob cangen, ac anfon yma y swm a gesglir yn mhob cangen, ynghyd ag enw trysorydd pob cangen, ac hefyd drysorydd y gynnadledd, bob chwarter, sef ar y 24ain o Fawrth, y 24ain o Fehefin, y 24ain o Fedi, a'r 24ain o Ragfyr; ac yr wyf yn dysgwyl y bydd y cynghor hwn yn cael ei gadw, fel y gallwyf innau yru y cyfan i Liverpool erbyn yr amser a apwyntiwyd; a phan y byddoch yn gyru yr arian a'r cyfrif yma, na fydded i chwi yru dim arall yn gymmysgedig. Hefyd, o hyn allan, gyrwch hanes eich Cymmanfaoedd i mi, a phob peth arall, ond yn unig mewn perthynas i'r llyfrau Cymraeg; ac fe garswn glywed oddiwrthych yn amlach. Bydded i Dduw y nefoedd eich bendithio chwi i gyflawni y cynghorion hyn, canys at hyny y mae Duw wedi rhoi i chwi yr offeiriadaeth; a derbyniwch yr epistol bychan hwn oddiwrth Eich gostyngedig was,

WILLIAM PHILLIPS.

[Yr achos fod rhai camsyniadau ynghylch arian wedi dygwydd, yw, o herwydd eu bod wedi eu danfon mewn dull cymmysglyd. Mae y Llywydd Phillips a ninnau yn byw ychydig bellder oddiwrth ein gilydd, a gofynai was neu ddau i gario llythyron cymmysg y naill at y llall; gan hyny, anfoner atom ar wahan.—GOL.]

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 67.]

TESTAMENT LEFI,

A wnaeth efe i'w blant ar ei farwolaeth, mewn perthynas i'r offeiriadaeth.

Dyma yn eglur dystiolaeth Lefi,
Am ei alwad yn rhoi cyfri';
Efe oedd yr offeiriad cyntaf,
Mae fe'n dangos pwy ydyw'r olaf.

COPIAD o eiriau Lefi, a lefarodd efe yn enwedigol wrth ei blant, ynghylch yr holl bethau y rhai yr oeddynt i'w gwneuthur, ac a ddygwyddai iddynt hyd ddydd y farn; ac efe mewn iechyd, etto efe a'u galwodd hwynt, canys yr ydoedd efe yn gwybod o'r blaen y pryd y byddai efe farw; felly, pan ddaethant ynghyd, efe a ddywedodd wrthynt,

Myfi Lefi a anwyd ac a fagwyd yn Caran, ac ar ol hyny mi a

ddaethum gyda fy nhad i Sichem; nid oeddwn i yr amser hwnw ond ynghylch ugain mlwydd oed, pan gynnorthwyais i fy mrawd Simeon i ymddial ein chwaer Dinah ar Hamor.

Ac yn awr, pan oeddem ni yn porthi y praidd yn Abelmuel, ysbryd dealltwriaeth yr Arglwydd a ddaeth arnaf, a mi a welais bawb yn cloddio eu ffyrdd eu hunain, ac anghyfiawnder yn adeiladu noddfa iddo ei hunan, ac anwiredd yn eistedd ar yr orseddfainc; a bu ddrwg genyf dros ddynolryw, a mi a geisiais yr Arglwydd i'w hachub hwynt: yna y syrthiodd cwsg arnaf, a mi a welais fynydd uchel iawn, sef mynydd Aspys yn Abelmuel; ac wele y nefoedd a agorodd, ac angel Duw a ddywedodd wrthyf, Lefi, tyred yma; ac efe a aeth o'r nefoedd gyntaf i'r ail, ac yno y gwelais i y dyfroedd yn crogi rhwng y naill a'r llall; a mi a welais y drydydd nefoedd, yr hon oedd lawer mwy eglur na hwynt-hwy, a'i huchder hi ydoedd yn anfeidrol; a mi a ddywedais wrth yr angel, Beth y mae hyn yn ei feddwl? A'r angel a'm hatebodd, gan ddywedyd, Na ryfedda wrth y pethau hyn, canys ti a gei weled pedair nefoedd mwy eglur, ac heb gyffelyb iddynt, pan ddelych di i fyny; a thi a gei sefyll gyda'r Arglwydd, a bod yn weinidog iddo, i draethu dirgelwch ei ddyndod, ac i bregethu Gwaredydd Israel, yr hwn sydd i ddyfod; trwyddot ti a thrwy Juda yr ymddengys yr Arglwydd i ddynion, i achub holl ddynolryw ynddynt hwy, a'th fywyd a bwysa ar yr Arglwydd; drwyddo y cai dy faesydd a'th winllanoedd, ffrwythydd, aur, ac arian. Gan hyny, gwrando ynghylch y saith nefoedd.

Yr isaf hono sydd dra llychlyd, o herwydd ei bod yn nesaf at holl anghyfiawnder dynion.

Yr ail sydd â thân, eira, a rhew, gwedi eu parotoi trwy drefniad yr Arglwydd, erbyn cyfiawn farnedigaeth Duw; ynddi hi y mae yr holl ysbrydion ymddial, i geryddu y drygionus.

Yn y drydydd y mae gallu y lluoedd, a ordeiniwyd erbyn dydd y farn, i ymddial ar ysbrydoedd cyfeiliornus Belial.

Yn y bedwaredd uwchlaw hyn, y mae y seintiau; canys yn y lleoedd uchaf mae yn cyfaneddu y Gogoniant mawr yn y santeiddiolaf o'r holl santeiddrwydd.

Yn y nesaf at hon y mae yr angylion, y rhai sydd yn gwasanaethu yn ngwydd Duw, ac yn ceisio ei ffafr dros anwybodaeth y cyfiawn; y maent yn offrymu i'r Arglwydd felys arogl, y rhesymol wasanaeth, aberth heb waed.

Yn y llall, yr hon sydd dan hon, y mae yr angylion y rhai sydd yn dwyn ateb oddiwrth yr angylion sydd yn mhresennoldeb Duw.

Yn yr hon sydd uwch eu llaw y mae y gorsedd-feinciau a'r galluoedd, yn mha le y mae gwastadol offrwm i fyny hymnau i Dduw.

Am hyny yr ydym ni oll yn symud pan edrycho yr Arglwydd arnom; ïe, y nefoedd a'r ddaear a'r pwll diwaelod a gynhyrfasant yn ngwydd ei fawredd ef; ond meibion dynion yn wallgofus a bechant, i annog y Goruchaf i ddigofaint: yn awr, gan hyny, deallwch y bydd i'r Arglwydd wneuthur barn ar blant dynion; o

herwydd bod dynion yn wastadol yn aros mewn anghrediniaeth ac anghyfiawnder, ïe, pan fyddo y ceryg yn hollti, yr haul yn tywyllu, y dyfroedd yn sychu i fyny, y tân yn crynu, a'r holl greaduriaid yn boenus wrth lewygiad yr anweledig Ysbryd, yspeilio uffern yn nyoddefaint y Goruchaf; gan hyny fe'u bernir hwy i gerydd. Yna y Goruchaf a wrandawodd dy weddi i'th neillduo di oddiwrth anghyfiawnder, i'th wneuthur di yn fab, yn was, yn weinidog yn ei wydd ef, yn llusern gwybodaeth i oleuo Jacob, ac yn gwbl, i fod megys haul y dydd yn mysg meibion Israel; i ti ac i'th had y rhoddir gallu y fendith, hyd oni ymwelo Duw a'r holl genedloedd yn ymysgaroedd trugaredd ei Fab yn dragywydd. Er hyn i gyd, dy feibion a roddant eu dwylaw arno, ac a'i croeshoeliant ef, ac ar yr achos hwn doethineb a dealltwriaeth a roddir i ti, i roddi i'th blant wybodaeth o hono, o herwydd, os bendithiant hwy ef, hwy a fyddant fendigedig, a'r rhai a'i melldigo ef a dderfydd am danynt yn ei wydd ef.

A'r angel a agorodd i mi borth y nefoedd, a mi a welais y deml santaidd, a'r Goruchaf yn eistedd ar orseddfainc y gogoniant, ac a ddywedodd wrthyf, Lefi, Mi a roddes i ti fendithion yr offeiradaeth, hyd oni ddelwyf fy hunan i breswylio yn nghanol Israel.

Yna yr angel a'm dygodd i lawr i'r ddaear, ac a roddodd i mi gleddyf a tharian, gan ddywedyd, Gwna ddial yn Sichem am Dinah, a myfi a fyddaf gyda thi, canys Duw a'm hanfonodd i; ac yn yr amser hwnw y lleddais i feibion Hamor, fel y mae yn ysgrifenedig yn llechau y nefoedd: a mi a ddywedais wrtho, Attolwg, dywed i mi dy enw, fel y galwyf arnat yn amser trallod. Ac yntau a'm hatebodd i, ac a ddywedodd, Myfi ydyw yr angel sydd yn esgusodi Israel, fel na tharawer ef yn dragywydd; canys mae yr holl ysbrydion drwg yn gwneuthur cynllwyn arnynt.

Ac ar ol i mi ddeffro, megys allan o gwsg, mi a fendithiais y Goruchaf, a'r angel yr hwn oedd yn esgusodi hîl Israel, a'r holl rai duwiol. A phan ddaethum at fy nhad, myfi a gefais sarff o bres, oddiwrth ba un y cymmerth y bryn enw Aspis, yr hwn sydd yn agos Gebar, o'r tu deau i Abila: a mi a roddais y pethau hyn i fyny yn fy nghalon, ac a gynghorais fy nhad, a'm brawd Reuben, i annog meibion Hamor i enwaedu arnynt, canys yr oeddwn i yn eiddigus flinderog oblegid y ffieidd-dra a wnaethant hwy yn Israel, ac yn gyntaf o'r cwbl mi a laddais Sichem, a Simeon a laddodd Hamor; ar ol hyny daeth ein brodyr, ac a darawsant y ddinas â min y cleddyf; a phan glybu fy nhad hyny, bu ddigllon iawn ganddo, am iddynt dderbyn yr enwaediad, a'u lladd hwynt gwedi hyny; ac am hyny fe a ddeliodd ffordd arall â ni yn ei fendith, am i ni bechu yn gwneuthur felly yn erbyn ei ewyllys ef, ac efe a syrthiodd yn glaf y dydd hwnw; ond mi a wyddwn fod yr Arglwydd yn bwriadu drwg yn erbyn y Sichemiaid, oblegid iddynt cyn hyny, fwriadu gwneuthur y cyffelyb beth â Sara, ag a wnaethant a'n chwaer Dinah, ond Duw a'u hattaliodd hwynt; hwy a erlidiasant ein tad Abraham (megys dyeithr), ac a yrasant ei

dda ef ymaith; ac yn mhellach, fe ddarfu iddynt guro Joblac yn ddrwg, yr hwn a anesid yn ei dŷ ef; ac yn y modd hwn y gwnaent hwy â phob dyeithriaid, gan gymmeryd ymaith eu gwragedd oddi wrthynt drwy drais, ac ymlid y gwyr allan o'u gwlad; am ba achos digofaint Duw a ddaeth arnynt hwy yn y diwedd. Mi a ddywedais wrth fy nhad, Syr, na thramgwydda, canys Duw a ddwg y Canaaneaid i ddim o'th flaen di, ac a rydd eu tir hwynt i ti, ac i'th santaidd hâd ar dy ol di: canys o hyn allan Sichem a elwir yn ddinas yr ynfydion, o herwydd fel y bydd i rai watwar ffyliaid y darfu i ninnau eu gwatwar hwynt, am wneuthur y fath ynfydrwydd yn Israel, a chymmeryd ymaith ein chwaer ni i'w halogi.

Yna y daethom ni i Bethel, ac ar ol i mi aberthu deg a thrugain o ddyddiau ynghyd, mi a welais drachefn y peth a welswn o'r blaen. Ac mi a welais saith o wŷr mewn gwisgoedd gwynion, yn dywedyd wrthyf, Cyfod, a dyro am danat wisg yr offeiriadaeth, coron cyfiawnder, rheswm dealltwriaeth, gwisg y gwirionedd, dwyfroneg ffydd, meitr santeiddrwydd, ac ephod y brophwydoliaeth. Ac felly, pob un o honynt a ddygasant ryw beth gydag ef, ac a'i dodasant am danaf; gan ddywedyd, Bydd di o hyn allan yn offeiriad i'r Arglwydd, tydi, a'th hâd yn dragywydd.

A'r cyntaf a'm heneiniodd ag olew santaidd, ac a roddes i mi deyrn-wialen barn.

A'r ail a'm golchodd â dwfr glân, ac a'm porthodd â bara a gwin, sef o'r tra santeiddiolaf, ac a'm gwisgodd â gogoneddus wisg hyd y llawr.

Y trydydd a roddes i mi wisg o sidan, tebyg i ephod.

Y pedwerydd a'm gwregysodd â gwregys, tebyg i borphor.

Y pummed a roddodd i mi gangen o olewydden, yn llawn brasder.

Y chweched a roddodd feitr yr offeiriadaeth am fy mhen.

Y seithfed a lanwodd fy nwylaw ag arogl darth, fel y byddai i mi wasanaethu swydd yr offeiriadaeth i'r Arglwydd.

Ac efe a ddywedodd wrthyf, Lefi, i dri pheth pennodol y mae dy hâd di gwedi eu trefnu gan Dduw, yn enwedigol, i fod yn arwydd o'r gogoneddus Arglwydd sydd i ddyfod; a'r hwn a gredo a fydd gyntaf, a'r goelbren fawr a syrth arno ef; yr ail a fydd yn offeiriad; a'r trydydd a gaiff enw newydd: brenin a gyfyd i fyny yn Juda, ac a adnewydda fy offeiriadaeth yn ol dull y Cenedloedd, yn mysg yr holl bobl; ond ei ddyfodiad ef sydd annhraethadwy, sef, Pwy a gaiff fod yn brophwyd i'r Goruchaf, gwedi ei eni o Abraham ein tad? "Holl hyfryd bethau Israel a roddir i ti, ac i'th had; a chwi a fwytewch yr holl bethau teg yr olwg; a'th had di a gyfrena yr Arglwydd, ac o honynt hwy y bydd yr arch-offeiriadau, barnwyr, ac ysgrifenyddion; canys yn eu genau hwy y cedwir pethau'r Santaidd."

A phan ddeffroais, mi a ddeallais fod y weledigaeth yma megys y llall, ac mi a'i gosodais hi i fyny yn fy nghalon, ac nis dangosais i mo hyn i un dyn byw ar y ddaear.

Y deuddydd cyntaf yr aethum i a Juda at ein tad Isaac, ac efe a'm bendithiodd i yn ol geiriau y weledigaeth a welswn. Ond efe ni fynai fyned gyda ni i Bethel.

Ond pan ddaethom i Bethel, fy nhad Jacob a welodd mewn gweledigaeth mewn perthynas i mi, y byddai i mi fod yn offeiriad iddynt hwy o flaen yr Arglwydd; ac efe a gododd y boreu, ac a ddegymodd gymmaint oll a feddai, trwof fi, i'r Arglwydd.

Yna y daethom ni i aros i Hebron, ac yn mhen ennyd Isaac a'm galwodd, i agoryd cyfraith yr Arglwydd, yn ol yr hyn yr ydoedd angel Duw wedi ei ddangos i mi, ac efe a ddangosodd i mi gyfraith yr offeiriadaeth, aberthau, poeth-offrymau, blaenffrwythau, aberthau gwirfodd, ac aberthau hedd; bob dydd efe a ddysgodd i mi ddealltwriaeth, ac a'm galwodd yn wastadol o flaen yr Arglwydd, gan ddywedyd Fy mab, na ddod glust i ysbryd godineb, canys efe a'th ddilyn di, ac a haloga y pethau santaidd trwy dy had di; gan hyny cymmer wraig yn dy ieuenctyd, y cyfryw un ag ni byddo dim anaf nac aflendid, nac a fyddo o genedl yr Aifftiaid, nac o'r Cenedloedd; a chyn yr elech di i'r santeiddiolaf, ymolch, ac yr un modd pan aberthech, a hefyd pan aberthech i'r Arglwydd, a hefyd pan orphenech offrwm i'r Arglwydd, ffrwyth y deuddeg pren y rhai ydynt byth yn wyrddion, megys y'm dysgodd fy nhad Abraham i wneuthur; a ffrwyth holl anifeiliaid glân, ac ehediaid glân, yr offrymi; ac yn yr un modd yr offrymi dy gyntaf anedig o bob peth, a'r blaen-ffrwyth o'th win, a thaenella dy holl aberthau â halen.

Ac yn awr, gan hyny, fy meibion, cedwch yr holl bethau yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi; canys pa beth bynag a glywais i gan fy nhadau, hyny yr ydwyf yn ei fynegi i chwi, a glân ydwyf oddiwrth eich pechodau chwi, a wneloch hyd ddiwedd y byd. Chwi a weithredwch anwiredd yn erbyn Achubwr y byd; a chwi a hudwch Israel, gan gyffroi i fyny yn ei erbyn ef, lawer o ddrygioni oddiwrth yr Arglwydd; trwy ddelio yn annuwiol ag ef, fel na fyddo Jerusalem barhau, o blegid eich ffieidd dra chwi; a llen y deml a rwygir yn ddrylliau, i ddadguddio eich brynti chwi; a chwi a wasgerir megys carcharorion yn mysg y Cenedloedd; a chwi a watwerir, a felldithir, ac a sethrir dan draed: er hyn i gyd, y tŷ a ddewiso yr Arglwydd a elwir Jerusalem, fel y mae yn gynnwysedig yn llyfr Enoch y cyfiawn.

Ac felly pan oeddwn yn 28 mlwydd oed, cymmerais wraig, yr hon ydoedd a'i henw Melcha, a hi a feichiogodd ac a esgorodd ar fab, ac a alwodd ei enw ef Gershon, o blegid nid oeddem ni ond dyeithriaid yn y tir; canys Gershon sydd yn arwyddocau alltudiaeth: ond mi wyddwn am dano ef, na chai fod o'r graddau penaf.

Yr ail oedd Cohath, yr hwn a aned yn y 35 flwyddyn o'm bywyd: ac mi a welais weledigaeth tu a'r dwyrain, y modd yr oedd yr holl gynnulleidfa yn sefyll yn ddyrchafedig; ac am hyny mi a roddais ei enw ef Cohath, yr hwn sydd yn arwyddocau dechreuad mawredd a dysgeidiaeth.

Y trydydd ydoedd Merari, yr hwn a aned yn y 55 flwyddyn o'm bywyd; ac oblegid fod ei fam yn galed arni wrth esgor, hi a'i galwodd Merari, yr hwn sydd yn arwyddocau, fy chwerwder.

Ac yn y 64 flwyddyn o'm bywyd, y ganwyd fy merch Jochebed yn yr Aifft; ac yno yr oeddwn yn anrhydeddus yn mhlith fy mrodyr.

Ac yno fy mab Gershon a gymmerodd iddo wraig, hi a ymddug iddo Libni a Simi. Meibion Cohath oedd Amram, Is-har, Hebron, ac Uzzïel. A meibion Merai oedd Mahali, a Musi.

Yn y 91 o'm bywyd, Amram a gymmerodd iddo yn wraig fy merch Jochebed, o blegid ei geni hi ac yntau yr un diwrnod.

Wyth mlwydd oed oeddwn, pan aethum gyntaf i wlad Canaan. Dau naw mlwydd oeddwn pan aethum gyntaf i swydd yr offeiriadaeth. Ac wyth mlwydd ar hugain oeddwn pan gymmerais wraig. A deugain mlwydd oeddwn pan aethum i'r Aifft: ac wele yn awr chwi yn blant i'm plant i, yn y drydydd genedlaeth. Joseph a fu farw yn y ganfed ar ddegfed flwyddyn o'i fywyd.

Ac yn awr, fy mhlant, yr ydwyf yn eich rhybyddio chwi i ofni yr Arglwydd eich Duw â'ch holl galon; a rhodiwch yn uniawn yn mhob peth yn ol ei gyfraith ef. Ac yn mhellach, dygwch i fyny eich plant mewn dysgeidiaeth, fel y gallant gael dealltwriaeth wrth ddarllen cyfraith yr Arglwydd yn ddibaid holl ddyddiau eu bywyd; canys pwy bynag a adnabyddo gyfraith Duw, a anrhydeddir; ac i ba fan bynag yr elo ef, ni bydd ddyeithr; ac a gaiff hefyd fwy o gyfeillion nag a gafodd ei dadau o'r blaen; a llawer a fydd llawen ganddynt ei wasanaethu ef, a chlywed y gyfraith allan o'i enau ef.

Fy meibion, deliwch yn uniawn ar y ddaear, fel y galloch gael y nefoedd, hauwch bethau da yn eich meddyliau, fel y caffoch chwi hwynt yn eich bywyd; canys os chwi a hauwch bethau drygionus, chwi a fedwch drwbl, a phob math ar gymbrusrwydd. Ceisiwch ddoethineb yn ofn Duw; canys os caethiwed a ddaw, a dystrywio gwledydd a dinasoedd, aur, ac arian, a phob meddiannau yn darfod am danynt, etto nid oes neb a all gymmeryd ymaith ddoethineb y doeth, ond yn unig dallineb annuwioldeb a phechod: canys doethineb a fydd megys tarian iddo yn mysg ei elynion, ac a wnaiff wledydd dyeithr i fod megys cartref iddo, ac a gaiff gymdeithas yn nghanol ei elynion, os dysg, a gwneuthur y cyfryw bethau, efe a gaiff eistedd gyda breninoedd, fel ein brawd Joseph.

Ac mewn gwirionedd, yr ydwyf yn deall wrth ysgrifeniadau Enoch, y bydd yn y diwedd i chwi wneuthur yn anwireddus, a gosod eich dwylaw yn waradwyddus ar yr Arglwydd, a thrwoch chwi, eich brodyr a waradwyddir, ac a wneir yn watwargerdd i'r holl Genedloedd: ond pa fodd bynag, Israel sydd lân oddiwrth anwiredd yr archoffeiriaid, y rhai a osodant eu dwylaw ar Achubwr y byd; ïe, y nefoedd uchod a'r ddaear sydd lân; ac os chwi ydych oleuni y cenedloedd, fel yr haul a'r lleuad, beth a wna yr holl genedloedd os chwi a orchuddir ag anwiredd, ac a

ddygwch felldith ar eich gwlad, er mwyn pa rai, goleuni y byd a roddwyd ynoch chwi, i oleuo yr holl bobloedd ag ef: dyma oleuni y byd, yr hwn y bydd i chwi yn ewyllysgar ei ladd, a dysgu gorchymynion yn y gwrthwyneb i gyfiawnder Duw.

Chwi a ddarn-guddiwch offrwm yr Arglwydd, ac a ddygwch ddrabiau o hono.

Cyn y gwneloch eich offrymau i'r Arglwydd, chwi a ladratewch ymaith y pethau dewisol, ac a'i bwytewch yn waradwyddus gyda phuteiniaid a budrogod, gan ddysgu gorchymynion cybyddlyd.

Chwi a halogwch wragedd priodol, ac a dreisiwch forwynion yn Jerusalem.

Chwi a ymgyfathrechwch â phuteiniaid.

A chwi a gymmerwch ferched y cenedloedd yn wragedd, gan eu puro hwy ag anghyfiawnder puredigaeth; a'ch cymmysgedd chwi a fydd yn gyffelyb i Sodom a Gomorra.

A chwi a lyncir ag anwiredd yn yr offeiriadaeth, yn gymmaint ag y byddo i chwi yn dra chywilyddus a gwaradwyddus watwar y pethau santaidd; nid yn unig ymddyrchafu ac ymffrostio eich hunain yn erbyn dynion, ond hefyd ymchwyddo i fyny gan falchder yn erbyn gorchymynion Duw.

O herwydd hyn, teml yr Arglwydd, yr hon a ddewiso, yn ddiammau a adewir yn anghyfanedd mewn aflendid; a chwithau eich hunain a ewch i gaethiwed, ac a fyddwch yn ffieidd-dra yn mysg y cenedloedd, ac a dynwch ddi-ddiwedd gywilydd a gwarth trwy gyfiawn farn Duw; a phawb a'ch gwelo a'ch ffieiddiant. Ac oni buasai er mwyn Abraham, Isaac, a Jacob, ni adewid un o'm hâd i ar y ddaear.

Ac yn mhellach, yr ydwyf yn gwybod wrth lyfr Enoch, y bydd i chwi fyned ar gyfeiliorn dros yspaid deg a thrugain o wythnosau, ac a halogwch yr offeiriadaeth, a ddiwynwch yr aberthau, a ddinystriwch y gyfraith, ac a ddirmygwch leferydd y prophwydi; ac yn rhyfygus yr erlidiwch y cyfiawn, y casewch y duwiol, ac y ffieiddiwch fater y bobl grefyddol; a galw y rhai a elont ynghylch adnewyddu y gyfraith trwy allu y Goruchaf yn hereticiaid, ac yn y diwedd chwi a'i lleddwch ef allan o law, heb wybod y cyfyd ef drachefn; ac felly chwi a dderbyniwch ei waed gwirion ef yn ewyllysgar ar eich penau; ac o'i blegid ef, eich lleoedd santaidd chwi a adewir yn anghyfanedd, y rhai a halogwch chwi trwy ddygn anudoniaeth, a'ch trigfanau ni byddant lân, ond chwi a fyddwch felldigedig yn mysg y cenedloedd, a digalonrwydd a'ch blina, hyd oni ymwelo efe â chwi drachefn, a'ch derbyn chwi yn drugarog trwy ffydd a dwfr.

Ac yn gymmaint ag i chwi glywed am y deg a thrugain o wythnosau, gwrandewch hefyd mewn perthynas i'r offeiriadaeth; canys yn mhob Jubili, neu lawen ryddhad, y bydd yr offeriadaeth.

Yn y Jubili gyntaf, y cyntaf a eneinir a fydd mawr, ac a ymddyddan â Duw megys a'i dad; a'i offeiriadaeth ef a fydd yn llawn o ofn yr Arglwydd, ac yn nydd ei lawenydd, fe a gyfyd er iachawdwriaeth y byd.

Yn yr ail Jubili, yr Eneiniog a genedlir yn nhristwch y rhai anwyl, a'i offeiriadaeth ef a fydd anrhydeddus, ac efe a fydd anrhydeddus, ac a ogoneddir yn mysg yr holl bobl.

Y drydydd offeiriadaeth a gymmerir i fyny mewn tristwch.

A'r bedwerydd a fydd mewn blinder, o herwydd amldra yr anwireddau a osodir arno ef trwy holl Israel, a phob dyn a gasâ ei gymmydog.

Y bummed a ddelir yn dŷn mewn tywyllwch ; ac yn yr un modd y chwechfed a'r seithfed.

Ac yn y seithfed y bydd y cyfryw ffieidd-dra o flaen Duw a dyn, fel nad wyf fi abl i'w eglurhau ef ; pa fodd bynag, y gweithredwyr o hono ni byddant adnabyddus: ac o herwydd hyny, hwy a fyddant mewn caethiwed a llygredigaeth, a'u tir a'u cyfoeth a ddyfethir.

Ond yn y bummed wythnos, hwy a ddychwelant i'w gwlad anghyfannedd, ac a adnewyddant dŷ yr Arglwydd.

Ac yn y seithfed y daw offeiriadau yn addoli eulunod, rhyfelwyr cybyddlyd, ysgrifenyddion anghyfiawn, a budr ddirmygwyr dynion, plant, ac anifeiliaid.

Ar ol i'r Arglwydd ddanfon dialedd arnynt hwy yn yr offeiriadaeth, yna y cyfoda Duw Offeiriad newydd, i'r hwn yr agorir holl air yr Arglwydd : ac efe a wna wir farn ar y ddaear, dros lawer o ddyddiau : a'i seren ef a gyfyd yn y nefoedd.

Fel brenin y tywallt allan oleuni gwybodaeth yn yr eglur dywyniad, megys haul y dydd ; ac efe a fawrygir dros yr holl fyd, ac a dderbynir ; efe a dywyna fel yr haul ar y ddaear ; yn ei ddyddiau ef y nefoedd a lawenycha, a'r ddaear a ymhyfryda, y cymylau a ymorfoleddant, a gwybodaeth o'r Arglwydd a dywelltir allan fel dyfroedd ar y ddaear ; ac angylion y gogoniant, y rhai ydynt yn mhresennoldeb yr Arglwydd, a ymlawenychant ynddo ef, a'r nefoedd a agorir, ac allan o deml y gogoniant y daw santeiddrwydd arno ef, gyda lleferydd y Tad (megys oddiwrth Abraham tad Isaac), a gogoniant y Goruchaf a daenellir allan arno ef, ac ysbryd dealltwriaeth a santeiddrwydd a orphwys arno, o ba un efe a rydd yn helaeth ac yn alluog i'w blant yn y gwirionedd yn dragywydd ; ac ni ddaw yr un ar ei ol ef o genedlaeth i genedlaeth hyd ddiwedd y byd. Yn ei offeiriadaeth y diwedda pob pechod, a'r anghyfiawn a beidiant a'u drygioni, eithr y cyfiawn a orphwys ynddo, ac efe a agora byrth Paradwys, ac a attal y cleddyf bygythiol yn erbyn Adda ; ac a bortha ei ŵyn â ffrwyth y bywyd, ac ysbryd santeiddrwydd a fydd ynddynt hwy ; efe a rwym i fyny Belial, ac a rydd i'w blant ei hun allu i sathru i lawr ysbrydoedd niweidiol ; a'r Arglwydd a ymlawenycha yn ei blant, a hwy a fyddant gymmeradwy ganddo ef yn dragywydd fel ei anwylyd. Yna Abraham, Isaac, a Jacob, a lawenychant, ac y gorfoleddaf finnau gyda'r saint oll.

Yn awr, fy mhlant, chwi a glywsoch y cwbl oll: am hyny dewiswch i chwi naill ai'r goleuni, ai'r tywyllwch ; naill ai cyfraith yr Arglwydd, ai gweithredoedd Belial.

A hwy a atebasant eu tad, gan ddywedyd, Nyni a rodiwn o flaen yr Arglwydd yn ol ei gyfraith ef.

Yna Lefi a ddywedodd, Yr Arglwydd sydd dyst, a'r angylion a minnau ydynt dystion, a chwithau ydych dystion o eiriau fy ngenau.

Hwythau pan atebasant, a ddywedasant, Nyni a fyddwn dystion.

Gwedi rhoddi y gorchymyn yma i'w blant, Lefi a orphwysodd, ac a estynodd ei draed, ac a gasglwyd at ei dadau, gwedi iddo fyw 137 o flynyddoedd; a hwy a'i dodasant ef mewn arch, ac a'i claddasant ef ar ol hyny yn Hebron, yn ymyl Abraham, Isaac, a Jacob.

(*I'w barhau.*)

YMDDYDDAN RHWNG WESLEY A SANT.

WESLEY.

Pa beth yw y rheswm—O dywed y gwir,
It' adael y *Wesleys*, gwyr duwiol ar dir,
A myn'd at y *Seintiau* celwyddog di-ras,—
Mae pawb yn eu herlid, ac iddynt yn gas.

SANT.

Y gwir, syr, wnaf ateb, y rheswm paham,
Nad oeddwn yn foddlawn i'r beibl gael cam;
A thyna y rheswm im' fyn'd at y Saint,—
Gwyn fyd pe ba'ech chwithau yn dewis y fraint!

WESLEY.

Y fraint a ddywedaist? och, ffei, na fydd ffol,
Nid oes eisieu gwyrthiau er dyddiau sant Paul;
Am hyny pa'm hònwch eich bod yn mwynhau
Gwir ddoniau yr Ysbryd, y rhai ydynt gau.

SANT.

Arafwch ychydig, eich haeriad noeth yw,
Mae genyf *wybodaeth* am eglwys ein Duw;
Mi wn fod ei doniau yn para yr un;
Pob rhai a ddaw iddi, gânt wybod eu hun.

WESLEY.

Nid meddwl yr Iesu, ond hollol yn groes,
Oedd iddynt i bara, medd Rabbies ein hoes;
Yn amgen nis credaf tra byddwyf mewn byd,
Er cynnyg cael profion yn gysson o hyd.

SANT.

A ydych yn cofio y sarff hono fu
Yn Eden yn gwyrdroi gwir eiriau'n Duw ni?
Yn debyg i hono debygaf eich bod;
Ystyriwch chwi bellach, mae barn etto 'ddod;

Am hyny, rhowch heibio i wrando pob un
A wada ysgrythyr y Duw mawr ei hun;
A deuwch heb oedi i eglwys Mab Duw,
Cewch dderbyn gwybodaeth—gwirionedd oll yw.

Garnddiffaeth. ISAAC REES.

AMRYWIAETHAU, &c.

PENCHWIBANDOD.—A ganlyn sydd ddyfyniad o draethawd ar Babyddiaeth a'r Beibl, gan y Parch. E. Davies, Newmarket (Annibynwr):—"A gwaeth, neu waelach na'r Pabyddion yw y Mormoniaid—dewisant gael eu galw yn 'Saint y dyddiau diweddaf.' Wyf yn deall am gannoedd o Gymry, a dderbyniasant Formoniaeth, er eu dinystr bydol a bythol! Joe Smith, America, ei sylfaenydd—y 'Mormon book,' gweledigaethau a dychymmygion, yn lle gair Duw—ffug-wyrthiau a chelwyddau er hudo a thwyllo y wlad—dywedant am Dduw Dad fod iddo gorff fel creadur—maent yn Eulun-addolwyr, o'r fath waethaf a hyllaf! Y dynion mwyaf diwerth—rhy ddiog i weithio, mwyaf annysgedig, hyfion a haerllug, yn myned o draws y wlad, a thrwy gelwyddau, yn addaw gwneuthur gwyrthiau, ac yn taeru ond iddynt gael trochi dynion, y byddant ailanedigion wedi dyfod o'r dwfr, y cânt weledigaethau o'r nef, &c. * * * Mae Pabyddiaeth yn rhagori filwaith ar Formoniaeth."

ARDDODIAD DWYLAW.—Clywch pa beth a ddywedir yn Nghofiant y Parch. W. R. Davies, Dowlais, yn "Seren Gomer" am Chwef., 1851, tud. 57:—"Yr oedd yr hyn a elwir 'gosodiad,' neu 'arddodiad dwylaw,' mewn bri mawr yn Nowlais pan ddaeth ef yno—yr oedd yn erthygl bwysig yn marnau eu ffydd; ond nid oedd ganddo ef nemawr o olwg ar yr arferiad, a llwyddodd i'w *weddio* allan o'r eglwys. Pan yn dodi ei ddwylaw ar ben y bedyddiedig, gweddiai fel y canlyn:—'O, Arglwydd, bendithia y brawd hwn (neu y chwaer hon), a gwna fadden i ninnau am wneyd pethau fel hyn er *mwyn boddio ein gilydd*, a ninnau yn gwybod ein bod yn gweithredu yn hollol groes i reol dy air di, er mwyn Iesu Grist. Amen."

CELFYDDYD ardderchog yw i ddyn adnabod ei hunan yn dda; a dewrder ardderchog yw gwybod y ffordd i ymostwng.

SYMUDIAD.—Mae ein llythyrenau a'n hargraffwasg wedi eu symud i'r State House, lle y dymunwn i'n hargraffyddion gael aros heb eu haflonyddu, *a neb i beidio dyfod i mewn.* Gellir gwneyd pob busness mewn perthynas i'r papyr a'r argraffu, efo Thomas Bullock yn y Llythyrdy, neu gyda'r Golygydd yn ei ystafell, y drws cyntaf yn ddeau-orllewinol i'r State House.—*Deseret News,* Awst 31, 1850.

GWOBRWYO MEDDWDOD.—"Gwelwch fod yn dda i roi pwt bach o bib i 'nhad," meddai rhyw hogyn bratiog wrth dafarnwr. "Allwn ni ddim rhoi, ac nid y'm yn ei 'nabod," ebe yntau. "Wel, mae fe'n meddwi yma bob nos Sadwrn," atebai'r hogyn. "O, ydy' fe, 'run bach i?" meddai y tafarnwr; "wel, dyna bib hir ffein iddo, fy ngwas i, a thipyn o gwyr ar ei phen."

BENYWOD BYR-EIRIOG.—Gofynwyd i fenyw yn y mwngloddiau aur, pa mor hir y bu yno yn cloddio, a pha faint oedd yn gael y dydd? Yr ateb oedd, "Tair wythnos ac wns." Dro arall, yr oedd merch yn dychwelyd o'r farchnad, a gofynodd boneddig iddi beth oedd dyfnder yr afon, a pha beth a gafodd am yr ymenyn? "Hyd y benlin a naw ceiniog," ebe hithau.—Ddarllenydd, os wyt am wraig, myn un felly, fel y mynodd y boneddig y ferch hono, gyda pha un y bu fyw yn hapus.

COFIWCH beidio llefaru am danoch eich hunain ond mor anfynych ag y byddo modd. Os bydd i chwi ganmawl eich hunain, nid yw ond balchder; os bydd i chwi feio eich hunain, nid yw ond ffolineb.

AGORIAD CAPEL.—Agorwyd capel y Tabernacl, yn Hirwain, at wasanaeth Saint y Dyddiau Diweddaf, dydd Sul, yr ail o'r mis hwn, lle y bu yr Henuriaid Phillips, Davis, Jones, ac ereill, yn pregethu, i gynnulleidfa liosog. Mae dylanwad da wedi ei adael ar ol yn y lle, a gobeithiwn y gwneir gwaith mawr. Mae capeli yn rhwyddach i'w cael genym yn awr, nag yr oedd ystafelloedd pan ddechreuasom.

J. H. FLANIGAN.—Bu farw yr henuriad ffyddlawn Flanigan, yr hwn oedd yn lywydd ar gynnadledd Birmingham, ar y 29ain o Ionawr diweddaf, o'r frech wen. Claddwyd ef yn anrhydeddus ar y 31ain.

DOETHINEB, rhinwedd, a gwroldeb, ydynt yn feddiannol ar hawl naturiol i lywodraethu; efe yn unig a ddylai orchymyn ereill yr hwn sydd ganddo fwyaf o ddoethineb i wybod beth sydd gyfiawn, mwyaf o rinwedd i ymlynu wrtho, a mwyaf o wroldeb i'w osod mewn gweithrediad.

CYFYNG O'R DDAU DU.—Os gweinyddaf yn un o ordinhadau yr eglwys (ar gais brawd neu chwaer), o fewn llywyddiaeth cangen na pherthynaf iddi, heb ganiatâd, yr wyf yn tori y rheol, ac os na wnaf, bydd i'r cyfryw ddigio wrthyf; ond er hyny, gwell yw genyf foddio Duw trwy gadw y rheol, na boddio dynion trwy ei thori. —T. H.

Gair Da.—Gair da sydd fel tân wedi ei gynneu,—gellwch ei gadw i fyny yn hawdd; ond os bydd i chwi ei adael i ddiffodd unwaith, nis gellwch ei gynneu yn hawdd drachefn, o leiaf bydd yn hir cyn cynneu mor ddysglaer ag o'r blaen.

BEDD-ARGRAFF GELYN Y SAINT.

Dywedais fawr gelwyddau, dros y blynyddau maith,
Am grefydd y Mormoniaid, ond ofer fu fy ngwaith;
Cyhoeddais, do, ei hangladd,—o'i bedd mi dynais lun,
Ac wedi im' ei dori, es iddo'n grwn fy hun! T. H.

Cymmanfaoedd.—Cynnelir Cymmanfa yn Merthyr ar y 6fed o Ebrill, a tea party y prydnawn canlynol; yn Nbredegar, sir Fynwy, ar y 13eg; yn Abertawy, ar yr 20fed; yn Llanelli, sir Gaerfyrddin, ar y 27ain; ac yn sir Aberteifi, ar y 4ydd o Fai.

"H. E—s."—Mae eich bod yn cymmeryd chwech o bob rhifyn o'r "Athrawiaeth a'r Cyfammodau," i chwi eich hunan, yn dangos cryn ddaioni ynoch. Byddai yn dda i bawb sydd yn meddwl ymfudo yn fuan, os gallant, brynu rhai copiau dros ben, a'u rhwymo, fel y gallont eu gwerthu, am bris da, i'r Cymry yn America.

"E. D."—Dylech fynu tystiolaeth y dyn ei hunan, ac nid dweyd rhywbeth ail-law.

☞ Dymunwn wybodaeth fuan pa un a ewyllysir cyhoeddi yr "Athrawiaeth a'r Cyfammodau" bob wythnos, ai peidio. Mae y mwyrif o'r cangenau eisoes wedi dangos eu boddlonrwydd i hyny. Cawn etto ddysgwyl ateb oddiwrth y rhai ereill, cyn y penderfynwn ddim. Goreu i gyd pa gyntaf y gorphenir ef. Lle yr ofnir tlodi, yr attal Duw gyfranu.—Mae y talu am y llyfr hwn, yr un fath â llyfrau ereill, yr hyn y mae rhai yn fethu ddeall.

☞ Derbyniasom lythyr oddiwrth yr Henuriad Wm. Howells, o Liverpool, yn hysbysu ei fod yn bwriadu ymfudo ar y 3ydd o Fawrth, ar y llong Olympus, yn cynnwys 225 o Saint Seisnig, y rhai a gyflwynwyd i'w ofal ef. Aeth y brawd Henshaw ymaith yn yr un llong.

☞ Bwriadwn gyhoeddi traethawd O. Pratt, ar y "Great First Cause," yn Gymraeg, yn ddioed, pris 2g.

Taliadau o Chwef. 20. hyd Mawrth 6.—Pontytypridd, £1 7s; Cwmbach, £1 2s; Dowlais, 6s 4c; Cwmnedd, 2s 6c; Georgetown, £1; Cefn, 5s 9c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*"

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Rhif. 6.] MAWRTH 22, 1851. [Pris 1*g*.

HELYNT Y SAINT AR Y CYFANDIR.

Mae gwaith Duw ar y cyfandir yn myned rhag ei flaen yn dra hwylus. Mae yr Henuriaid J. Taylor a Lorenzo Snow ar ymweliad yn Liverpool yn bresennol, a thrwyddynt hwy yr ydys wedi derbyn llawer o newyddion o'r cyfandir. Yr oedd yr Henuriad Taylor wedi bod yn meddwl dychwelyd i'r Dyffryn y tymmor hwn; ond ni allai ymfoddloni myned adref, heb yn gyntaf gael gweled Llyfr Mormon wedi ei gyhoeddi yn yr Ellmynaeg hefyd, yn gystal ag yn y Ffrengaeg, ynghyd â gweled yr Eglwys wedi ei sefydlu yn rhyw gwr o'r wlad hono, sef Germani. Mae nifer wedi eu bedyddio yn ychwanegol yn Ffrainc, ac argoelion da etto am ragor. Mae Erastus Snow yn ysgrifenu o Copenhagen (Denmark), dyddiedig Chwefror 19, fod un hanner o Lyfr Mormon mewn print, a meddylia y bydd yr hanner arall tua mis Mai; dywed fod yr henuriaid yno yn cyfarfod â digon o wrthwynebiad i gadw bywiogrwydd i fyny, a bod ynghylch dau cant wedi eu bedyddio, yn mhlith pa rai yr oedd dau frodor o Iceland, y rhai oeddent ar fyned â'r efengyl i wlad eu genedigaeth.

Mae yr Henuriad Lorenzo Snow wedi llwyddo i gyhoeddi dau draethawd yn Piedmont, Italy, y rhai a ddosperthir yn ddiwyd gan yr Henuriad Woodard yn y gymmydogaeth hono, a chan yr Henuriad Stenhouse yn Switzerland. Yn Piedmont, ar y 24ain o Chwefror, bedyddiodd y brawd Woodard ddau ddyn ieuanc, a boreu dranoeth bedyddiodd ddeg arall, y rhai ydynt oll yn gadarn yn y ffydd, ac yn danfon eu hanerchiadau at y Saint Prydeinig. A ganlyn ydynt eu hanerchiadau:—" 1. Bydded i ni gydgyfarfod

pan adnewyddir y ddaear. 2. Gweddiwch dros chwaer ieuanc sydd yn chwennych cynnyddu mewn gras. 3. Yn absennol yn y corff, ond yn un yn yr ysbryd. 4. Haleliwia, yr Arglwydd a gofiodd am ei bobl. 5. Os na chyfarfyddwn yn y cyrff hyn, boed i ni gofleidio ein gilydd yn yr adgyfodiad. [Hen frawd yn 62 oed.] 6. Yn nghanol gwendid, gobeithaf am nerth. 7. Gweddiwch dros frawd tlawd. 8. Boed i ni gael ein coroni â gogoniant pan gaffo y byd ei farnu." Y brodyr a'r chwiorydd ereill a ddanfonasant a ganlyn:—"Yr ydym yn diolch i'n Tad nefol ein bod wedi dechreu rhodio ar ffordd bywyd newydd ac annherfynol."

Mae ysbryd ymchwiliad ar ei gynnydd yn barhaus. Meddyliodd llawer y buasai y llafur a wariwyd ar y wlad hono yn myned yn ofer; ond nid felly yr aeth. Mae y brawd Snow yn penderfynu sefydlu Eglwys Crist yn y gwledydd hyny ar sylfaen gadarn, sef craig dadguddiad. Y mae efe ynghylch dechreu cyfieithu a chyhoeddi Llyfr Mormon yn yr iaith Italaidd, a bwriada ei orphen yn ddioed. Ar ol i'r llyfr hwn unwaith gael ei gyhoeddi yn yr iaith Danaidd, Italaidd, Ffrengig, a Germanaidd, ac i'r Eglwys gael ei sefydlu yn mhlith y gwahanol genedloedd hyn, bydd y bobloedd ag sydd yn cyfanneddu ochr orllewinol y cyfandir dwyreiniol hwn yn hysbys o athrawiaethau yr efengyl, megys ag yr eglurwyd gan y Prophwyd Joseph, yn eu hieithoedd eu hunain.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 81.]

TESTAMENT JUDA,

A wnaeth efe i'w blant ar ei farwolaeth, ynghylch Gwroldeb, Cybydd-dod, a Godineb.

Cynghor Juda wrol hynod,
Ydyw ymgadw oddiwrth gybydd-dod,
Meddwdod, maswedd, a phuteindra,
Am fod hyn yn lladd y cryfa'.

Copiad o holl ymadrodd Juda, a lefarodd ef wrth ei blant yn nydd ei farwolaeth; pan ddaethant hwy ynghyd o'i flaen ef, efe a ddywedodd wrthynt, Myfi oeddwn y pedwerydd fab i'm tad, a'm mam a'm galwodd i Juda, gan ddywedyd, Yr ydwyf fi yn diolch i'r Arglwydd am iddo roddi i mi y pedwerydd mab.

Myfi oeddwn gyflym ar fy nhraed, a llafurus yn fy ieuenctyd, ac yn ufydd i'm tad yn mhob peth, ac a fendithiais fy mam a'i chwiorydd: a phan ddaethum i gyflwr gwr, fy nhad Jacob a weddiodd droswyf, gan ddywedyd, Ti a fyddi frenin ac yn llwyddiannus yn mhob peth. Ac wele, Duw a roddodd i mi ras yn fy holl waith, yn gystal oddi cartref a chartref.

Ar ryw amser myfi a welais ewig, ac a redais ar ei hol hi, ac a'i deliais hi, ac o honi hi mi a wneuthum fwyd da i'm tad.

Myfi hefyd a redwn yn gynt nâ'r iwrchod, ac a oddiweddwn bob peth ydoedd yn y maesydd, yn gymmaint â darfod i mi ddal cafeg wyllt, a'i dofi hi.

Ac a dynais fynn allan o safn yr arth, a chan ei gymmeryd ef erbyn ei balf, mi a'i gorthrechais ef.

A mi a rwygwn yn ddrylliau yr holl fwystfilod gwylltion a safent yn fy erbyn, megys pe buaswn eu ci.

Myfi a ymrysonais â baedd gwyllt, a chan ei orddiwes ef, myfi a'i rhwygais ef yn ddrylliau.

Ac yn Hebron, cymmysg-lew a neidiodd ar gi, a myfi gan gymmeryd gafael yn ei gynffon, a'i deliais, ac a'i hergydiais ymaith, ac yn y man fe dorodd ar ei draws.

Ac yn nhueddau Gath, tarw gwyllt ydoedd yn pori yn y maesydd, a myfi a ymeflais yn ei gyrn ef ac a'i hysgydwais o'm cwmpas, ac yn y diwedd mi a'i lleddais ef.

A dau o freninoedd y Canaaneaid a ddaethant yn arfog ar ein praidd, a llawer o bobl gyda hwy; a myfi fy hunan, gan redeg at y praidd, a neidiais at frenin Dur, a chan ei ddidroedi ef mi a'i gorthrechais, ac a'i lleddais ef.

A myfi hefyd a leddais frenin arall a elwid Thaphes, ydoedd yn eistedd ar y ceffyl, ac felly a wasgerais eu holl bobl hwynt.

Myfi a oddiweddais y brenin Achior y cawr, ar ei farch yn saethu yn ol ac yn mlaen, a chan daflu careg o drugain pwys ar ei farch, mi a'i bwriais ef i lawr, ac a'i lleddais; a chan ymladd ag Achior ddwy awr, mi a holltais ei darian ef, ac a archollais ei draed ef, ac yn y diwedd mi a'i lleddais ef; ac fel yr oeddwn yn tynu ymaith ei ddwyfroneg ef, wele wyth o'i gyfeillion ef a nesasant ataf fi; ar hyny myfi a lenwais fy nwylaw o geryg ac a'u hergydiais atynt â thafl, ac a leddais bedwar o honynt, ac a yrais y pedwar ereill i ffoi.

Ein tad Jacob a laddodd y cawr Beelisa brenin yr holl freninoedd, yr hwn ydoedd fawr a galluog, ei uchder oedd deuddeg cufydd: o herwydd y pethau hyn dychryn a syrthiodd arnynt, a hwy a beidiasant ag ymladd i'n herbyn.

Ac o herwydd hyn, fy nhad ydoedd ofalus am danaf, pan fyddwn mewn brwydr gyda fy mrodyr: efe a welodd mewn gweledigaeth o'm plegid; Y byddai angel y nerth y'm dilyn yn mhob lle, fel na'm gorchfygid.

Yr ail calenig ydoedd fwy brwydr i mi nâ'r hon a gawswn yn Sichem; yn gymmaint ag wrth ymladd yn wrol gyda fy mrodyr mi a ymlidiais fil o wŷr, ac a leddais o honynt ddau cant, a

phedwar brenin, a chan ganlyn ar eu hol hwynt, nyni a ysgol-iasom waliau y ddinas, ac a laddasom ddau ychwaneg o'u bren-inoedd hwynt; ac a waredasom Hebron, ac a'u harweiniasom hwynt oll ymaith fel carcharorion.

Yn y dydd nesaf ni a ddaethom at ddinas gref gaerog nas gellid nesâu ati, a hon a elwid Arcca, yr hon a fygythiodd ein lladd ni, ond myfi a Gad a aethom o du y dwyrain i'r ddinas, a Reuben a Lefi o du y gogledd a'r deau, a hwythau y rhai a safent ar y gwaliau, gan dybied nad oedd neb ychwaneg ond Gad a minnau, hwy a roesant dân arnom, pan yn y cyfamser yr ydoedd fy mrodyr, y rhai ydoedd yn ddirgel, yn cynllwyn, gan dori allan o'r ddau tu arall arnynt hwy, a chan ddringo i fyny, ac ysgolio ar y gwaliau, nyni a ennillasom y ddinas yn ngwrth ein gelynion, ac felly ni a'i hennillasom hi wrth y cleddyf, ac a osodasom y tŵr ar dân, ac a'i llosgasom i fyny, gyda chynnifer ag a ffoisant iddo.

Ac fel yr oeddem yn dychwelyd, gwyr Thaffie oeddynt yn cyn-llwyn am ein hyspail ni, ac a'i cymmerasant gyda ein plant, ond nyni a'u cynllwynasom hwynt hyd yn Thaffie, ac a'u lladdasom hwy, ac a losgasom eu dinas, ac a yspeiliasom yr hyn oedd ynddi.

A phan oeddem wrth ddyfroedd Gureba, nyni a syrth-iasom ar wŷr Jobel, y rhai a ddaethent i ryfel i'n herbyn, ac a'u lladdasom, ac a ddygasom eu hyspail, a'u cynnorthwywyr hefyd, y rhai a ddaethent i'w hamddiffyn hwynt o Selon, ac felly ni roddasom iddynt ddim hamdden i ddychwelyd drachefn ar-nom ni.

A'r pummed dydd ar ol hyny y daeth gwyr Machir i gyrchu ymaith ein carcharorion, y rhai hefyd a ddarfu i ni eu cyfarfod yn y frwydr, er eu bod yn llu nerthol, ni a'u lladdasom hwynt cyn gallu o honynt fyned i'r lle y daethant allan o hono; a phan ddaethom ni i'w dinas hwynt, hwy a dreigliasant i lawr geryg atom o ben y bryn, ar ba un yr oedd y ddinas yn sefyll, ond myfi a Simeon gan dueddu at y tu cefn i'r ddinas, a ennill-asom y lluoedd uchaf, ac a ddinystriasom yr holl ddinas.

Yr ail ddydd dywedwyd i ni fod dau frenin a'u holl ddinas-yddion, yn dyfod i'n herbyn, a llu mawr iawn; gan hyny, myfi a Dan yn ymddangos ein hunain megys i fod yn Amortheaid, ac yn gymdeithion iddynt, a aethom i mewn i'r ddinas, ac wedi i ni fyned i mewn yn nhrymder y nos, ni a osodasom y pyrth yn llydan agored i'n brodyr oedd yn dyfod ar ein hol ni, trwy ba fodd y darfu i ni eu dinystrio hwynt, a chymmaint oll ag a fedd-ent; a phan ddarfu i ni felly ddyfetha y ddinas, ni a fwriasom i lawr ei thair gwal hi.

Yna yr aethom i Thamua, yr hon oedd noddfa yr holl fren-inoedd yn eu rhyfeloedd; yno yr oeddwn yn ddigllon o blegid y briw a gawswn, mi a osodais ar y rheiny oedd yn sefyll oddi arnaf, ond hwy a daflasant geryg i lawr a'u ffyn-tafl, ac a saeth-asant â'u saethau, a hwy a'm lladdasent oni buasai i'm brawd Dan fy achub, am hyny ni a redasom arnynt hwy mewn cyffro,

ac a'u gyrasom hwynt oll i ffoi, a hwy gan fyned ffordd arall a aethant at fy nhad, ac yn ostyngedig a erfyniasant heddwch, ac yntau a wnaeth gyfammod â hwynt, fel nas gwnaethom iddynt niwed mwyach; eithr ni a'u derbyniasom hwynt mewn cynghrair â ni, ac a roddasom iddynt eu holl garcharorion. Yna yr adeiladais i Chanma, a'm tad a adeiladodd Rambahel.

Ugain mlwydd oed oeddwn pan wnaethpwyd y rhyfel yma; a'r Canaaneaid oeddynt yn fy ofni i a'm brodyr.

Ac yr oedd genyf lawer o anifeiliaid; a'm pen bugail oedd Yean o Ocelam, yn nghwmpeini pa un y gwelais i Bersa brenin Odelam, yr hwn a wnaeth wledd i ni, a chyda llawer o erfyniadau, a roddodd ei ferch Bethusa yn wraig i mi, yr hon a ymddug i mi Er, Onan, a Selah; ond dau o'r tri hyn a laddodd Duw yn ddiblant; a Selah a fu fyw, plant i'r hwn ydyw rhai o honoch chwi.

Ond fy nhad a minnau a wnaethom ddeunaw mlynedd o heddwch a'i frawd Esau a'i blant. A pan ddarfu y deunaw mlynedd, ar ol i ni ddyfod fyny o Mesopotamia, yn y ddeugeinfed flwyddyn o'm bywyd, Esau brawd ein tad a ddaeth arnom â llu mawr a chryf, ond efe a laddwyd gan fŵa Jacob, ac a gariwyd yn farw i fynydd Seir; a ninnau hefyd a gynllwynasom ar blant Esau, eithr ei ddinas ef oedd gref iawn, a muriau uchel, a phyrth haiarn a phres, fel nas gallem fyned iddi; ond pa fodd bynag, nyni a'u cauasom hwynt i fyny ynddi hi, ac a'i hamgylchasom. Ond yn awr, pryd nad oeddynt yn ymddangos eu hunain allan dros ugain o ddyddiau yn nghyd, myfi a roddais fy helm am fy mhen, ac yn eu gwydd hwynt oll y gosodais i fyny ysgol, a chan ddringo y mur, myfi a leddais bedwar o'u gwŷr anrhydeddus hwynt â chareg o bwys tair talent; a'r dydd nesaf, Reuben a Gad a aethant ac a laddasant drugain ereill; yna hwy a gynnygiasant heddwch, a ninnau drwy gynghor ein tad, a'u derbyniasom hwy dan deyrnged, a hwy a roisant i ni ddau can chwarter o ŷd, a phum can bath o olew, a mil a phum can mesur o win; hyd onid aethom i waered i'r Aifft.

Ac yn ol hyny, Er fy mab a briododd Thamar o Mesopotamia, merch Aram; ond Er ydoedd impyn drygionus, ac yn ammheus oblegid Thamar, am nad oedd hi o wlad Canaan: oblegid hyn angel yr Arglwydd a'i lladdodd ef y trydydd nos ar ol priodi, pryd nas darfuasai iddo etto ymgyfeillachu a hi, o herwydd cyfrwysdra ei fam ef, ac felly efe a fu farw yn ei ddrygioni, canys anfoddlawn ydoedd iddo gael plant o honi hi.

Ond pan ddaeth Onan i amser priodi, mi a roddais Thamar iddo yn wraig; ac yntau hefyd yn dra gwrthnysig nid ymgyfeillachodd â hi, eithr gwedi iddo fyw ddwy flynedd gyda hi yn gyfan, pan y bygythiais ef, yna efe a ymgyfeillachodd; ond etto drwy orchymyn ei fam, efe a adawodd i'w hâd syrthio ar y llawr; ac felly bu yntau hefyd farw yn ei ddrygioni.

A mi a feddyliais hefyd am ei rhoddi hi i Selah, ond fy ngwraig

Bethsue nis gadawai i mi, o herwydd hi a groesai Thamar, am nad ydoedd o ferched Canaan megys ag yr oedd hi.

Eithr myfi a wyddwn mai drygionus ydoedd blaguryn Canaan; ond etto, fe ddwyllodd chwant ieuenctyd fy nghalon, fel ag yr oeddwn yn ei gweled yn tywallt allan win, myfi a dwyllwyd gan feddwdod, ac a syrthiais mewn cariad â hi.

Ond ar ryw amser a myfi oddi cartref, hi a briododd Selah â merch o Ganaan: ond pan ddeallais ei gweithred, mi a'i melldithiais hi yn chwerwder fy enaid, ac felly hi a fu farw yn anwiredd ei meibion.

Ac yn mhen dwy flynedd ar ol y pethau hyn, fel yr oeddwn yn myned i gneifio fy nefaid, Thamar a ymdrwsiodd ei hunan megys priod-ferch, ac a eisteddodd i lawr yn mhorth y ddinas; canys arfer yr Amoriaid oedd, y byddai i'w priodas-ferched hwy eu gosod eu hunain allan yn mhyrth y dinasoedd dros yspaid saith niwrnod yn nghyd, i'w halogi eu hunain â godineb; a minnau gwedi meddwi gan ddyfroedd Horeb, nid adnabum hi o herwydd y gwin, ac yn gymmaint a darfod i'w thegwch hi yn nghyd a'i gwisgiad, yn ei ymdrwsio ei hunan, fy nhwyllo, ac ar hyn, gan droi heibio gyda hi, mi a ddywedais, A gaf fi ddyfod i mewn atat ti? A hithau a'm hatebodd, Pa beth a roddi dithau i minnau? A mi a roddais iddi fy ffon a'm gwregys, a choron fy nheyrnas; a mi yn ymgyfeillachu a hi, hi a feichiogodd: ac ar ol hyny myfi heb wybod mai myfi oedd y gweithredwr o hyn, a fynwn ei rhoddi hi i farwolaeth am hyny, ond hi a gadwodd fy ngwystl yn y stock, ac a'm cywilyddiodd â hwynt; ond pan glywais i fy ngeiriau fy hunan ganddi hi yn ddirgel, y rhai a ddywedaswn i wrthi pan orweddais gyda hi yn fy meddwdod, nis gallwn ei rhoddi hi i farwolaeth, oblegid gwaith yr Arglwydd oedd; ond nis cyffyrddais â hi mwyach hyd ddydd fy marwolaeth; canys pan wnaethum y ffieidd-dra hwn yn Israel, mi a ddywedais, Rhag iddi weithredu twyll i mi, cyrchaf adref y ngwystl oddiwrthi hi; ond pan ymofynais i am dani hi, gwyr y dref a ddywedasant nad oedd yn y ddinas un briod-ferch, canys o le arall y daethai hi, ac nid eisteddasai hi yno ond dros ennyd fechan, a hi a dybiodd nas gwyddai neb oddiwrth fy mynediad i mewn ati.

Ac ar ol hyny ni a aethom i'r Aifft at Joseph, o herwydd y newyn: chwech a deugain oed oeddwn pan aethum yno, a thair ar ddeg a thrugain o flynyddoedd y bum i byw yn y lle hwn.

Ac yn awr, fy meibion, gwrandewch fi eich tad, yn mhob peth yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi, a chedwch fy holl orchymynion, gan wneuthur pob math ar gyfiawnder o flaen yr Arglwydd, ac ufyddhau i orchymynion y gwir Dduw, ac na rodiwch yn ol eich trachwantau eich hunain, nac yn ol dychymmygion eich meddyliau, yn malchder eich calonau; ac na orfoleddwch chwaith yn ngweithredoedd cryfder eich ieuenctyd, oblegid fod hyny yn bechadurus yn ngwydd Duw.

Canys yn gymmaint â darfod i mi ymorfoleddu yn fy rhyfeloedd, a lliwied i'm brawd Reuben, Bilha gwraig fy nhad, oblegid

hyd hyny ni ddarfuasai i brydferthwch gwraig fy nhwyllo; am hyny, digywilydd-dra a godineb a syrthiodd arnaf, fel i'm daliwyd gan Bethsue y Canaanëes, ac hefyd gan Thamar gwraig fy meibion fy hunan.

Ac mi a ddywedais wrth fy nhad ynghyfraith, Mi a wnaethum fy nhad yn gydnabyddus â'r peth, ac am hyny mi a gymmeraf dy ferch yn briod i mi.

Ac ar ol hyny efe a ddangosodd i mi bentwr anfeidrol o aur; megys parthred neu gynnysgaeth ei ferch, canys ef ydoedd frenin; a chan ei thrwsio hi ag aur a pherlau, a ewyllysiodd iddi dywallt allan i ni win ar ein swper.

A thegwch y ferch, a'r gwin ynghyd, a dwyllodd fy llygaid, a phleser a siomodd fy nealltwriaeth, hyd oni syrthiais mewn cariad â hi, a chan dori gorchymyn Duw ein tadau, mi a'i cymmerais hi yn wraig i mi, yn ol bwriad fy nghalon. Ond yr Arglwydd a dalodd i mi hyd adref am hyny; canys ni chefais i lawenydd oddiwrth y plant a ddug hi i mi.

Yn awr, gan hyny, fy mhlant, na feddwer chwi gan win, canys gwin sydd yn troi dealltwriaeth dyn oddiwrth y gwirionedd, ac yn ennyn ynddo dân trachwant, gan arwain ei lygaid i gyfeiliornad; yn gymmaint â bod gwin yn was ysbryd trythyllwch, i helaethu ymborthiad y meddwl ar drachwant, felly y ddau hyn sydd yn difuddio dyn o'i holl allu: canys os yf gwr win hyd oni feddwo, y mae efe yn hyfforddi ei feddwl mewn budr amcanion trythyllwch, ac yn ennyn y corff i gnawdol gyfeillach; ac os dymunol achlysur a geir, pechod a weithreda yn ddigywilydd: y cyfryw, fy meibion, ydyw gwin, canys nid oes ar y meddw gywilydd o ddim.

Wele fe a wnaeth i mi â Thamar wneuthur ar fai, fel nas cywilyddiais wrth amldra y bobl yn y ddinas, eithr mi a droes heibio gyda hi yn eu gwydd hwynt oll, ac a weithredais bechod mawr, trwy ddadguddio dirgel aflendid fy meibion fy hun.

Wrth yfed gwin ni bu gywilydd arnaf dori gorchymyn Duw, trwy gymmeryd merch o Ganaan yn wraig i mi.

Gan hyny, fy meibion, anghenrheidiol yw i bob un a yfo win fod yn ddoeth, a'r ddoethineb a ddylai fod gan bob un wrth yfed gwin yw, bod arno gywilydd o yfed gormod; canys os efe a â y tu hwnt i'r terfyn yma, mae ef yn colli ei ddealltwriaeth, ac yn glynu wrth ysbryd cyfeiliornus, yr hwn sydd yn peri i'r meddwyn siarad brynti, a gwneuthur drygioni yn ddigywilydd, ac ymffrostio yn ei ddrygioni, gan dybied mai da yw.

Y rhai sydd yn gwneuthur godineb, sydd yn eu difuddio eu hunain o'r rhyddid, ac yn dyfod yn gaethweision i drythyllwch, ac heb allu dyfod allan o hono drachefn, megys ag y'm noethwyd innau: canys mi a roddais fy ffon, hyny yw, Atreg fy llwyth; a'm gwregys, hyny yw, Fy ngallu; a'm coron, hyny yw, Gogoniant fy nheyrnas. Ond pa fodd bynag, gan edifarhau mi a roddais ymaith bob gwin a chig hyd fy henaint; ac a fum yn gwbl anghydnabyddus â llawenydd.

Ac angel yr Arglwydd a ddangosodd i mi, y byddai i wragedd o amser i amser feistroli pob gwr, yn gystal breninoedd a chaethion, a difuddio gwyr mawrion o'u gogoniant; canys trueni y tlawd sydd fwy achles iddo na chryfder y galluog.

Am hyny, fy meibion, cedwch fesur wrth yfed, canys y mae ynddo bedwar ysbryd gwenwynllyd, sef Trachwant, Calon-losgfa, Trythyllwch, a Budr-elw.

Os yfwch chwi win yn llawen, ac yn ofn yr Arglwydd, gyda chrychwyledd, chwi a fyddwch byw: eithr os yfwch yn ddibris ac yn ddigywilydd, heb ofn Duw, yna y troaist ef yn feddwdod, ac y lladrateaist ffalsedd i fewn.

Eithr os chwi nid yfwch ddim gwin, yna ni phechwch, nac mewn geiriau enllibgar, nac mewn amrysonedd, nac mewn cabledd, na thrwy dori gorchymynion yr Arglwydd, ac ni ddyfethir chwi yn yr amser: oblegid gwin sydd yn dadguddio dirgelion Duw a dyn i ddyeithriaid, megys ag yr amlygais i ddirgeledigaethau Duw, a'm tad Jacob i Bethsue y Canaanëes, y rhai y gwaharddasai eu dadguddio iddynt: gwin sydd achos o ryfel ac amryfusedd.

Yn mhellach, fy meibion, yr ydwyf yn gorchymyn i chwi na charoch arian, ac na edrychoch ar degwch merched; canys arian a thegwch merched a barodd i mi fyned yn rhy bell yn mherthynas Bethsue y Ganaanëes. Ac y mae yn sicr genyf y bydd i'r ddau beth hyn lygru fy hiliogaeth, a gwrthyno gwyr doethion o'm llin i, a niweidio teyrnas Juda, yr hon a roddes Duw i mi am ufyddhau i'm tad; canys ni ddarfu i mi erioed rwgnach wrth orchymyn fy nhad Jacob, ond a wnaethum pa beth bynag a orchymynai.

Ac Abraham, tad fy nhadau, a'm bendithiodd i ymladd dros Israel; ac felly Isaac a'm bendithiodd yn yr un modd: ac yr ydwyf yn gwybod mai trwof fi y saif y deyrnas.

Ond mi a ddarllenais yn llyfr Enoch y cyfiawn, y bydd i chwi weithredu drygioni yn y dyddiau diweddaf.

Am hyny, fy mhlant, ymgedwch eich hunain oddiwrth gybydddra a thrythyllwch, a rhoddwch glust i'ch tad Juda; canys y pethau hyny sydd yn tynu dynion oddiwrth gyfraith Duw, ac yn dallu dealltwriaeth y meddyliau, gan ddysgu iddynt falchder; ac ni chynnwys i un dyn chwaith ddangos trugaredd i'w gymmydog: maent hefyd yn difwyno ei enaid o bob daioni, ac yn ei ddal ef i lawr mewn poenau a gofidiau, ac yn ei ddiddymu o'i gwsg ac o'i orphwysdra, ac yn dyfetha ei gnawd ef: ac yn ddiweddaf, maent yn rhwystro aberthau Duw, ac yn esgeuluso ei fendithion ef; yn anufyddhau i eiriau y prophwydi, ac yn tramgwyddo wrth air o dduwioldeb; canys y ddau beth niweidiol yma ydynt yn y gwrthwyneb i orchymynion Duw; a'r hwn a'u gwasanaetho hwynt, nis gall ufyddhau i Dduw, oblegid y maent yn cymmysgu meddyliau dynion, ac yn rhodio oddiamgylch yn gystal y nos a'r dydd.

Fy mhlant, cybydd-dod sydd yn arwain i eulun-addoliaeth; canys wrth ynfydu ynghylch arian, y mae yn galw yn dduwiau

y rhai nid ydynt, ac yn annog y blaid glwyfedig allan o fath i brisio yn dra gwael; canys o achos arian y collais fy mhlant, ac oni buasai i mi boenydio a darostwng fy nghorff a'm henaid, ac oni buasai gweddiau fy nhad Jacob, myfi a fuaswn farw yn ddiblant. Ond Duw fy nhadau, yr hwn oedd raslawn, ac yn llawn tosturi a thrugaredd, a wyddai mai trwy anwybodaeth y pechaswn, o herwydd tywysog cyfeiliorni a'm dallodd, a minnau a ollyngais fy hun yn rhy bell, megys dyn cnawdol, gan ymlygru â phechod, nid adnahum fy ngwendid fy hunan, eithr mi a dybiais am danaf fy hunan nas gellid fy ngorchfygu.

Gwybyddwch, gan hyny, fy meibion, fod dau ysbryd yn dysgwyl wrth ddyn, sef ysbryd gwirionedd ac ysbryd cyfeiliornad; rhwng y ddau hyn y gosodir ysbryd dealltwriaeth y meddwl, priodoliaeth pa un ydyw tueddu i'r lle yr ewyllysiom. Y pethau sydd yn perthyn i wirionedd ac i anwiredd ydynt ysgrifenedig yn mynwes dyn, a Duw sydd yn gwybod pob tipyn o hono, ac ni ddichon yr un o weithredoedd dynion fod yn guddiedig oddiwrtho ef, canys holl ddirgeledigaethau calonau meibion dynion ydynt ysgrifenedig o flaen yr Arglwydd, ac ysbryd y gwirionedd sydd yn dwyn tystiolaeth o'r holl bethau; ac yn cyhuddo y cwbl, a'r hwn sydd yn pechu, sydd â llosgfa yn ei galon, ac ni ddichon ddyrchafu ei wyneb at ei Farnwr.

Ac yn awr, fy mhlant, cerwch chwi Lefi, fel y galloch chwi barhau, ac nad ymdderchefwch eich hunain uwch ei law ef rhag eich dyfetha. Yr Arglwydd a roddodd i mi y deyrnas, ac i Lefi yr offeiriadaeth, ac a roddodd y deyrnas dan yr offeiriadaeth. I mi y rhoddodd ef y pethau ydynt ar y ddaear, ac iddo yntau y pethau sydd yn y nefoedd. Cyfuwch ag yw'r nefoedd uwchlaw y ddaear, felly y mae yr offeiriadaeth uwchlaw y deyrnas sydd ar y ddaear. Canys yr Arglwydd a'i dewisodd ef o'm blaen i, i nesâu ato ef, i fwyta o'i fwrdd, ac i gymmeryd blaenffrwyth meibion Israel, a thi a fyddi megys môr iddo ef; canys megys ag yn y môr y peryglir y cyfiawn a'r anghyfiawn, y naill fath a ddeil y cyfiawn a'r anghyfiawn, y naill fath a ddelir yn garcharorion, a'r fath arall a gyfoethogir; ac felly caiff pob math ar ddynion eu peryglu ynot ti, rhai yn soddi mewn trueni, a rhai ereill yn ymdrochi mewn hawddfyd. Canys ynot ti y rheola y morfilod, y rhai a lynca i fyny ddynion fel pysgod, ac a ddygant feibion a merched ei wyr rhyddion i gaethiwed; a hwy a gymmerant ymaith dai, tiroedd, anifeiliaid, ac arian, dynion trwy drais; a hwy a aberthant gigfranod ac adar gwancus ereill, a llawer o gnawdiau y praidd trwy drawsder; a hwy a lwyddant ac a flodeuant mewn drygioni, ac a ymddyrchafant mewn cybydd-dod; a bydd gaubrophwydi megys tymhestl, y rhai a erlidiant yr holl rai cyfiawn: ond yr Arglwydd a'u gesyd hwy ynghyd erbyn eu clustiau yn eu plith eu hunain, a bydd gwastadol ryfel yn Israel, a'm teyrnas a gauir i fyny gan ddyeithriaid, hyd oni ddel Achubwr Israel, sef Duw y cyfiawnder, fel y gorphwyso Jacob, a'r holl Genedloedd, mewn tangnefedd; ac efe a geidw fy nheyrnas mewn heddwch yn

dragywyddol. Canys yr Arglwydd a dyngodd, na byddai i'm teyrnas, na'm had, ddiflannu hyd ddiwedd y byd.

Ond y mae yn ddrwg iawn genyf, fy meibion, o herwydd yr aflendid, traeturiaeth, a'r eulun-addoliaeth a weithredwch chwi yn erbyn y deyrnas, trwy ddilyn swyn-gyfareddwyr, consurwyr, a thrwy addunedu eich merched i gythreuliaid twyllodrus, trwy eu gwneuthur hwy yn ddewinesau, swyn-wragedd, ac yn buteiniaid; a thrwy gymmysgu eich hunain â ffieidd-dra y Cenedloedd: am yr hyn beth, yr Arglwydd a ddwg arnoch newyn, haint, marwolaeth, cleddyf, digllon warchaedigaeth, cwn dinystriol, gwaradwydd cyfeillion a gelynion, poen a cholled o'ch llygaid, lladd eich plant, treisio eich gwragedd, anrheithio eich da, llosgi eich temlau, anghyfanneddu eich gwlad, a'ch caethiwo chwithau eich hunain yn mysg yr holl Genedloedd, y rhai a ddysbaddant rai o honoch i wneuthur eunuchiaid i'w gwragedd. Ond os dychwelwch chwi at yr Arglwydd mewn edifeirwch calon, a gostyngeiddrwydd, gan rodio yn holl orchymynion Duw, efe a ymwel â chwi yn drugarog, ac yn garedig a'ch gwared chwi oddiwrth gaethiwed eich gelynion.

Ac yn ol hyn y cyfyd Seren allan o Jacob, ac o'm had i y tardda allan Wr, yr hwn a rodia megys Haul cyfiawnder yn mysg meibion dynion, mewn tangnefedd, gostyngeiddrwydd, a chyfiawnder, ac ynddo ef ni cheir pechod. Y nefoedd a egyr i dywallt allan Ysbryd y fendith arno ef, oddiwrth y Tad; ac ysbryd y grâs a dywallt efe arnoch chwithau, a chwi a fyddwch blant iddo ef mewn gwirionedd, yn rhodio yn y cyntaf a'r diweddaf o'i orchymynion. Dyma flaguryn y goruchaf Dduw, a ffynnon bywyd pob cnawd.

Yna, teyrnwialen fy nheyrnas a dywyna yn eglur, ac all o'ch gwreiddyn chwi y tardd allan lestr planu, yn mha un y tŷf i fyny wialen cyfiawnder i'r Cenedloedd, i farnu, ac i wared cynnifer ag a alwo arno ef.

Ac ar ol hyny, Abraham, Isaac, a Jacob a adgyfodant eilwaith i fywyd, a minnau a'r tywysogion, fy mrodyr, a fydd eich teyrnwialen yn Israel: Lefi yn gyntaf, minnau yn ail, Joseph yn drydydd, Benjamin yn bedwerydd, Simeon yn bummed, Isachar yn chwechfed, ac felly y lleill i gyd. A'r Arglwydd a'n bendithiodd, gan ddywedyd, Lefi, a fydd yn genad fy mhresennoldeb; Simeon, gallu fy ngogoniant; Reuben, nefoedd; Isachar, daear; Zabulon, y môr; Joseph, mynyddoedd; Benjamin, pebyll; Dan, goleuadau; Naphtali, danteithion; Gad, haul y dydd; Aser, olewydden, ac un bobl a fyddant i'r Arglwydd.

Belial dwyllodrus ni bydd mwyach, oblegid efe a fwrir i'r tân diddiwedd.

A'r rhai a gleddir mewn tristwch, a gyfodant mewn gogoniant.

A'r rhai oeddynt yn dlawd, er mwyn yr Arglwydd, a gyfoethogir.

Y rhai a ddyoddefasant brinder, a ddiwellir.

A'r rhai a fuont weiniaid, a gadarnheir.

A'r rhai a fuont feirw er mwyn yr Arglwydd, a ddeffroant i fyny i fywyd, ac a redant yn Jacob; ïe, gan lamu a neidio, hwy a redant, ac a ehedant megys eryrod o lawenydd.

Ond yr annuwiol a fydd drist, a'r pechaduriaid a alarant; a'r holl bobl a ogoneddant yr Arglwydd yn dragywydd.

Gan hyny, fy mhlant, cedwch holl gyfraith yr Arglwydd; oblegid y mae gobaith i'r holl rai a rodiant yn union.

Cant a phedair ar bymtheg o flynyddoedd ydyw fy oedran, ac wele fi yn marw yn eich gwydd chwi.

Na fydded i un o honoch fy nghladdu mewn dillad drudfawr, ac na agorwch fy mol, o herwydd felly y gwna rheolwyr; ond cludwch fi yn ol i Hebron gyda chwi.

Ar y geiriau hyn, Juda a fu farw; a'i blant, gan wneuthur yn ol pob peth a orchymynasai, a'i claddasant ef yn Hebron gyda'i dadau. (*I'w barhau.*)

DYFYNIAD O'R "ACHOS MAWR CYNTAF, NEU ALLUOEDD HUNAN-SYMUDOL Y BYDYSSAWD," GAN ORSON PRATT, A.C.

1.—Y *rhaid* fod parhad diddiwedd ac eangder annherfynol, ydynt wirioneddau anghenrheidiol ag nad yw yn bosibl amgyffred eu bod yn wahanol i'r hyn ydynt. Y rhai hyn ydynt wirioneddau anghenrheidiol, pa un a oes un bôd yn bodoli i'w hamgyffred fel y cyfryw neu beidio. Yn wir, pe na fuasai un bôd mewn bodoliaeth, yr un anghenrheidrwydd anghyfnewidiol a fuasai yn nodweddu y gwirioneddau hyn. Nis gall un bôd greu na difodi eangder a pharhad annherfynol, ond y maent wedi bodoli a rhaid iddynt i fodoli yn dragywydd. Nid yw y gwirioneddau hyn yn caniatâu i'w profi, canys yr hyn sydd yn ddiddechreu nis gellir ei ragflaenu gan achos; a lle nad oes achos yn bodoli, nid yw yn bosibl y gall fod unrhyw sail i ymresymu. Nis gall fod un rheswm *paham* y mae eangder a pharhad fel ag y maent, ac etto yr ydym yn canfod anghenrheidrwydd iddynt fod fel ag y maent.

2.—Fod pethau yn bodoli yn yr eangder, sydd wirionedd, er nas gallwn amgyffred ei fod yn wirionedd anghenrheidiol; canys gallwn amgyffred am eangder gwâg; yn wir, yr ydym yn gwybod, o herwydd yr arddangosiadau o symudiad yn mhlith pethau, y rhaid fod eangder heb gael ei lanw â dim; pe amgen, ni fyddai lle i symudiad yn mysg cyrff, a chelai yr eangder ei lanw â chyfan gorff annherfynol, durfing, a hollol analluog o newidiad lle yn mhlith ei ranau. Gan hyny, y mae symudiad pethau yn profi fod rhan o'r eangder yn wâg. Os bydd i ni amgyffred fod rhan o'r eangder heb gael ei lanw gan sylwedd, gallwn yr un mor rhwydd amgyffred fod yr holl eangder yn wag; gan hyny nid yw bodoliaeth pethau yn yr eangder, er yn wirionedd, yn wirionedd anghenrheidiol. Gallwn amgyffred am eangder fel yn cynnwys dim neu gynnwys rhywbeth; gallwn ei amgyffred naill ai yn

cynnwys un peth, neu liosogrwydd o bethau; gallwn ei amgyffred fel yn wag, wedi ei lenwi yn rhanol, neu wedi ei lenwi yn hollol. Mae nifer afrifed o ddognau o sylwedd rhwng dim a chyfan-gorff annherfynol anfeidrol; a gallwn amgyffred y naill neu y llall o'r dognau hyn fel yn llanw rhan o'r eangder. Nis gallwn amgyffred unrhyw anghenrheidrwydd paham y bodolai un o'r dognau hyn yn hytrach nâ'r llall. Yr ydym yn canfod ein bod ni ein hunain yn bodoli, a bod pethau yn bodoli y tu allan i ni ein hunain; ond nid ydym yn canfod un anghenrheidrwydd am ein bodoliaeth ein hunain, nac am fodoliaeth unrhyw beth arall. Gan hyny, nid yw bodoliaeth pethau yn yr eangder, a dognedd pethau yn yr eangder, i gael eu hamgyffred i fod yr hyn ydynt trwy unrhyw anghenrheidrwydd anwrthwynebol, o'r fath ag sydd yn nodweddu ein hamgyffredion ni am eangder a pharhad. Ni ddichon neb amgyffred am anfodoliaeth eangder a pharhad, ond dichon pawb amgyffred am anfodoliaeth pethau mewn eangder, neu am fodoliaeth unrhyw ddognedd tybiedig, o ddim hyd anfeidrolwydd. Y blaenaf ydynt wirioneddau o anghenrheidrwydd, yr ail ydynt wirioneddau a ganfyddir eu bod yr hyn ydynt, heb ganfod un anghenrheidrwydd am eu bod fel ag y maent: y rhai hyn a ellir eu galw yn wirioneddau *damweiniol.*

3.—A chaniatâu y gwirionedd damweiniol, fod rhywbeth yn bodoli *yn awr* yn yr eangder, gan nas gall dim gynnyrchu rhywbeth; gan hyny, y mae yn canlyn, fel gwirionedd anghenrheidiol, y rhaid fod rhywbeth wedi bodoli *yn wastadol* yn yr eangder. Rhaid fod pob rhan o'r rhywbeth tragywyddol hwn yn llanw cyfran benodol o eangder, a chanddo hŷd, lled, trwch, a ffurf. I lanw cyfran o eangder, rhaid ei fod yn ddurfing, eithr nid yw durfingdra ond yn unig enw arall am ddefnydd; gan hyny, rhaid mai defnydd yw y rhywbeth tragywyddol hwn. Yr hyn nad yw yn meddu ar estyniad, na rhanau, na pherthynas ag eangder a pharhad, a elwir yn *annefnyddioldeb*, yr hyn yw y gwrthwyneb i bob bodoliaeth, neu ond yn unig enw arall ar ddim.*

4.—Wedi profi, oddiwrth y ffaith fod rhywbeth yn awr yn bodoli, y rhaid fod rhywbeth yn bodoli bob amser, gadawer i ni chwilio yn nesaf, A yw *pob* sylweddau wedi bodoli yn *dragywydd?* Dynolryw ydynt yn rhanedig ar y pwnc hwn. Un blaid a haera fod rhan o'r sylweddau mewn eangder wedi cael eu creu o ddim, gan y rhan arall, yr hon y maent hwy yn cael eu gorfodi yn anwrthwynebol i gredu sydd yn dragywyddol. Y blaid arall a greda fod pob sylweddau yn dragywyddol. Cawn yn awr fyned yn mlaen i ddangos nas gellir sylfaenu y grediniaeth i un rhan o sylwedd gael ei greu o ddim gan ran arall, ar unrhyw anghenrheidrwydd, ymbrawf, rheswm, cymhariaeth, na dadguddiad dwyfol.

Yn gyntaf: Nid yw creadigaeth rhan o ddefnydd yn wirionedd *anghenrheidiol*, o herwydd gallwn amgyffred am fodoliaeth dragy-

* Er hysbysiaeth pellach ar y pwnc hwn, gweler traethawd yr Awdwr ar "Absurdities of Immaterialism."

wyddol *pob* defnydd, mor rhwydd ag y gallwn amgyffred bodoliaeth dragywyddol *rhan* o ddefnydd. Holl hen ysgolion athronyddiaeth a dybient fod pob sylwedd yn dragywyddol; ac ni ddarfu i ddynion dybied yn wahanol hyd yr oesoedd diweddar. Fel y dywedwyd yn barod, gallwn amgyffred am eangder yn hollol wag o ddefnydd, yr hyn a ddengys nad yw bodoliaeth pob peth mewn eangder, er ei fod yn wirioneld, yn wirionedd anghenrheidiol. Os nad yw hyd y nod bodoliaeth pob sylweddau yn wirionedd *anghenrheidiol*, eithr yn unig yn wirionedd *damweiniol*, diau nas gellir tybied fod dechreuad bodoliaeth neu greadigaeth unrhyw sylwedd yn wirionedd anghenrheidiol.

Yn ail: Nid yw creadigaeth un rhan o sylwedd gan ran arall, yn wirionedd *profiadol.* Nid oes un dyn wedi canfod unrhyw sylwedd yn cael ei greu o ddim gan un arall. Yn holl amrywiedig weithrediadau natur, nid ydym yn canfod creadigaethau na diddymiadau: ni chanfyddwn ond yn unig gyfnewidiadau yn cael eu gwneuthur ar yr hyn sydd eisoes yn bodoli. Gan hyny, nis gall un dyn wybod trwy *brofiad,* fod creadigaeth rhywbeth o ddim yn wirionedd.

Yn drydydd: Nid yw creadigaeth o ddim yn wirionedd deilliedig oddiwrth reswm. Pob rhesymeg gasgliadol sydd yn seiliedig ar wirioneddau penodol cyntaf neu sylfaenol, y rhai a elwir gosodedigaethau neu egluriadau; ond nid oes neb o'r cyfryw wirioneddau cyntaf neu osodedigaethau mewn perthynas i greadigaeth o ddim; gan hyny, nis gall fod un sylfaen, neu gychwynnod, oddiwrth ba un y gallwn ddechreu ar erlyniad o resymeg gasgliadol, i sefydlu y cyfryw amgylchiad. Rhesymeg olrbeiniol yw y gweithrediad hwnw trwy yr hwn yr ydym yn esgyn oddiwrth wirioneddau neillduol at rai o uwch gradd ac o natur fwy cyffredinol. Yn awr, nid oes dim yn ngwirioneddau neillduol natur ag sydd yn arddangos creadigaeth neb o'i sylweddau o ddim; felly, nis gellir sefydlu na chasglu y cyfryw amgylchiad trwy olrheiniad. Gan hyny, nid yw creadigaeth o ddim yn wirionedd deilliedig oddiwrth reswm.

Yn bedwerydd: Nid yw creadigaeth sylwedd o ddim yn wirionedd sylfaenedig ar *gymhariaeth.* Rhesymeg gymharol yw y gweithrediad hwnw trwy yr hwn yr ydym yn casglu y *dichon* un amgylchiad neu beth fod yn wir, o herwydd y gwyddom fod rhyw amgylchiad neu beth cyffelyb arall yn wir. Yn awr, nid ydym yn gwybod am un amgylchiad neu beth ei fod yn wir, ag sydd yn ymdebygoli, yn y mesur lleiaf, i greadigaeth sylwedd o ddim, gan hyny nid oes un gymhariaeth i'r cyfryw amgylchiad.

Yn bummed: Nid yw creadigaeth rhywbeth o ddim yn wirionedd sylfaenedig ar *ddadguddiad dwyfol.* Yr ydym yn dysgu oddiwrth y gwirioneddau dadguddiedig ag y mae Duw wedi gweled yn dda eu rhoddi i ddyn, i'r haul, y lleuad, y sêr, y nefoedd, y ddaear, a phob peth, gael eu creu ganddo ef; ond nid ydym yn dysgu mewn un lle yn yr oraclau santaidd hyny, i un o'r pethau hyny gael ei greu o ddim. Y geiriau gwreiddiol a gyfieithir i'n

hiaith ni yn greu a gwneuthur, ydynt yn dermau cyfystyr, yn arwyddo, fel y mae genym reswm i gredu, ffurfiad pethau allan o'r elfenau gwreiddiol; o leiaf, nid ydym mewn un lle yn y dadguddiad yn cael ein hysbysu fod i'r geiriau hyn unrhyw ystyr arall. Mae wedi cael ei ddywedyd, gan i Dduw greu *pob peth*, a chan fod elfenau yn *bethau*, gan hyny rhaid ei fod wedi eu creu hwynt hefyd. Ond os cynnwysir yr holl elfenau yn mhlith y pethau a grewyd, yna rhaid fod y Duwdod wedi creu yr elfenau, neu ranau o'r rhai y mae efe ei hun yn gynnwysedig, yr hyn a fyddai yn eithafion gwrthuni, canys byddai yn ei dybied ef yn bodoli ac heb fod yn bodoli ar yr un amser; felly, nis dichon y geiriau "pob peth" feddwl yr elfenau, eithr yn unig "pob peth" ag sydd wedi eu creu o'r elfenau. Gan hyny, nid yw creadigaeth rhywbeth o ddim yn wirionedd sylfaenedig ar ddadguddiad dwyfol. Os, gan hyny, nas gellir sefydlu creadigaeth un rhan o sylwedd o ddim trwy *anghenrheidrwydd*, *profiad*, *rheswm*, *cymhariaeth*, na *dadguddiad dwyfol*, nis dichon fod yn wirionedd; neu, o leiaf, nid oes genym un moddion wedi eu gadael trwy y rhai y gallwn benderfynu, neu hyd y nod gasglu, ei fod yn wirionedd, a dylai gael ei gyfrif fel golygiad gwyllt, neu ddychymmyg gwag, heb y cysgod lleiaf o sylfaen iddo.

5.—Gan nad oes un dystiolaeth pa bynag o blaid creadigaeth unrhyw sylwedd, yr ydym yn cael ein cyfiawnhau i gredu fod elfenau pob sylwedd yn bodoli yn dragywyddol. Gallwn olrhain hanesyddiaeth y ddaear yn ol dros tua chwech mil o flynyddoedd, neu hyd amser ei ffurfiad. Yn ystod yr amser hwn, y mae miliynau aneirif o gyd-gyfansoddiadau, yn llysieuol ac anifeilaidd, wedi bod yn cymmeryd lle yn barhaus; ond yn mhob achos ag sydd wedi dyfod dan sylw, y bodau cyd-gyfansoddedig a gawsant eu gwneyd o elfenau ag oedd yn bodoli yn flaenorol. Yn y deyrnas fwnawl, y mae nifer afrifed o gyrff cyfansawdd wedi cael eu ffurfio; ond yn mhob achos ag sydd wedi dyfod dan sylw dynion, mae y cyrff cyfansawdd hyny wedi cael eu gwneyd o rywbeth, ac nid o ddim. Yr holl wyrthiau oddiar y greadigaeth, a gawsant eu cyflawni trwy allu Duw, oeddynt weithrediadau ar ddefnyddiau a fodolent yn flaenorol. Nid yw Duw, oddiar hanesyddiaeth dyn, wedi creu unrhyw elfenau newyddion, a'u harddangos fel tystiolaeth fod y cyfryw beth yn bosibl. Pan ddarfu i'n Harglwydd wneuthur gwin yn y wledd briodas, nid oedd yn anghenrheidiol ei greu o ddim; efe a orchymynodd yn gyntaf i'r llestri gael eu llanw â dwfr, yna efe a greodd neu a wnaeth y gwin, yr hyn a allai efe yn hawdd wneuthur trwy gyduno cyffyriau neu elfenau ereill ag oeddynt eisoes yn bodoli mewn amledd mawr. Pan borthodd efe y torfeydd â bara a physgod, nid oedd yn anghenrheidiol i wneuthur y cyfansoddion hyny o ddim, pan oedd pob elfen ag sydd yn gynnwysedig yn eu cyfansoddiad yn bodoli yn llawn yn mhob lle o'i amgylch.

[Gellir cael y traethawd uchod yn barod cyn ein rhifyn nesaf, am ddwy a dimai yr un, ac nid dwy geiniog, fel y cam-amcanasom yn ein holaf.—Gol.]

HIRAETH AM SEION.

TON—"Sweet home."

O Seion, O Seion, mi ganaf yn llon,
Pan welai'th ogoniant dysclaerwych o'r bron,
A'th ddyfroedd grisialaidd yn rhedeg yn bur,
A'r llysiau heirdd-leision 'n arogli trwy'th dir.
Tref, tref, hoff, hoff dref,
Pa bryd y cai'th weled, O Seion, fy nhref?

Pêr leisiau yr adar hoff seiniant trwy'th nen,
Gan byncio â'u gilydd er canmawl ein Pen;
Dych'mygaf y clywaf eu sain melys-fryd,
A'r coedydd, a'r glaswellt, yn moli i gyd.
Tref, tref, hoff, hoff dref,
Mewn hiraeth wyf yma am Seion, hoff dref.

Draw'n mhell i'r gorllewin, 'rwy'n myned i fyw,
Mae yno wir gariad, ac undeb, gwir yw;
A'r hyfryd ddyffrynoedd fydd fel Eden ardd,
Yn llawn o bob cyfoeth,—eu golwg fydd hardd.
Tref, tref, hoff, hoff dref,
Pa bryd y caf fyned i Seion, hoff dref?

O, Seion ddedwyddol 'rwy'n garu yn wir,
Pa bryd y caf rodio ei ffrwythlawn hoff dir,
Efo'r prophwydi, a'r gwylwyr yn llu?
O, Seion hyfrydlawn, fy'm gwlad ydwyt ti.
Tref, tref, hoff, hoff dref,
Mor hyfryd trigfanu yn Seion, hoff dref.

Pa bryd y caf orphwys, heb ormes, na thrais,
Yn ngwlad yr addewid? O, dyna fy nghais;
A chyda'r prophwydi, a'r patrieirch fyw,
Yn ngwlad fy hoff dadau, fu'n ddewrion dros Dduw?
Tref, tref, hoff, hoff dref,
Pa bryd y cai'th weled, O Seion, fy nhref.

Pa hyd y caf aros, O, *d'wedwch* heb ble,
Yn ngwlad y caethiwed, yn mhell o'm hoff dre'?
'Rwy'n dysgwyl cael myned at Joseph a'i hâd,
Ac yno yn uchel, clodforaf fy Nhad!
Tref, tref, hoff, hoff dref,
O, gweddiwn am fyned i Seion, hoff dref.

Tre-Sior. THOMAS HARRIES.

AMRYWIAETHAU, &c.

NITHIO.—Yn ddiweddar, ger Merthyr, yr oedd rhyw Fedyddiwr erlidgar yn difrio ychydig o Saint, ynghylch eu crefydd; ac o'r diwedd, gan gydio yn ei gwdyn bwyd, a'i droi oddiamgylch ei ben, dywedai, "Mi'ch nithia chwi." Ar hyny, yr henaf o'r Saint a sylwodd, "Wele, Satan a'ch ceisiodd chwi, i'ch nithio fel gwenith; eithr mi a weddiais drosoch, na ddiffygiai eich ffydd chwi."

MEDDWDOD.—Meddwdod sydd bechod ag y mae hyd y nod y paganiaid sobr yn cywilyddio o'i herwydd. Y Spartiaid a ddysgent eu plant i'w ffieiddio, trwy ddangos iddynt feddwyn, ar yr hwn y syllent fel pe buasai yn anghenfil. Hyd y nod Epicurus ei hunan, yr hwn a gredai fod dedwyddwch yn gynnwysedig mewn pleser, oedd etto yn ddyn cymmedrol, fel y tystia Cicero o'i blaid.

NID yw meddwl yn dda fymryn gwell nâ breuddwydio yn dda,—gweithredu yn dda sydd yn perffeithio yr ymddygiad; canys fel mai rhinwedd yw gogoniant gweithred, felly gweithredu yw bywyd rhinwedd.

DYWEDIR fod pleser mewn gwallgofrwydd, yr hwn sydd yn anadnabyddus i bawb ond gwallgofiaid; yn sicr y mae trueni mewn segurdod, yr hwn nis dichon neb ond y diog ei ddirnad.

NI fydd i ddyn mawr fathru abwydyn, na llechu rhag brenin.

☞ Mae cyfieithad yr "Achos Mawr Cyntaf," gan O. Pratt, wedi chwyddo i werth dwy a dimai, a bydd yn barod yn mhen oddeutu wythnos.

☞ Ymddengys "Breuddwyd," gan y Llywydd Phillips, yn ein rhifyn nesaf.

☞ Dymunwn ar y Cynnadleddau a'r Cangenau i wneyd eu goreu ynghylch ein talu, gan fod yn anmhosibl i ni gario ein gwaith yn mlaen heb dâl. Mae mwy nâ hanner arian y chwarter diweddaf heb eu talu etto, a bydd chwarter arall yn ddyledus yr UDGORN nesaf. Yn wir, oddiar y chwarter diweddaf, mae ein taliadau ni i ereill braidd wedi dyblu taliadau ereill i ni, a hyny heb gyfrif yr elw a raid dalu etto i'r Eglwys. Mae hyn yn blino ein hysbryd yn nghanol llafur caled i ddiwallu y wlad â geiriau y bywyd tragywyddol.

TALIADAU O MAWRTH 7. HYD MAWRTH 20.—Sir Gaernarfon, £1 13s; Pontytypridd, 14s 6c; Llantrisaint, 11½c; Aberdare, £2 3s; Georgetown, £1; Merthyr, £1 12s.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*"

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 7.] EBRILL 5, 1851. [PRIS 1g.

"PWY SYDD FWYAF?"

O BOB gofyniad a glywsom sôn am dano erioed, y gofyniad uchod yw y mwyaf peryglus i'w ofyn, a'r mwyaf siomlyd yn yr atebiad o hono, yn neillduol yn nheyrnas nefoedd. Balchder ac hunanoldeb yn y galon sydd yn esgor ar y gofyniad hwn, fynychaf. Ond odid, nad balchder oedd yr achos i Lucifer ofyn rhywbeth o'r fath yn y nefoedd, pan y syrthiodd oddiyno i eithafoedd trueni. Mae gofyniadau fel hyn wedi dystrywio cannoedd. Ni wnaeth Iesu Grist ond achub ei apostolion gynt, pan y "cyfododd dadl yn eu plith, pwy a fyddai fwyaf o honynt." Cawsant yr ateb canlynol gan eu Harglwydd.—"Pwy bynag a dderbynio y bachgenyn hwn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i; a phwy bynag a'm derbynio i, sydd yn derbyn yr hwn a'm hanfonodd i: canys yr hwn sydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnw a fydd mawr" (Luc ix, 48). Dyna yr ateb goreu a ellir ei roddi i'r cyfryw a ddygwydd ofyn y cwestiwn uchod; a'r ffordd oreu i wneuthur, yw gwneyd fel yr apostolion, sef ymddarostwng i fod yn lleiaf, ac nid dilyn Lucifer, yr hwn a wrthryfelodd.

Tad y gofyniad uchod yw y diafol ei hun; efe ddarfu ei ofyn gyntaf, ac efe a gafodd ddyoddef gyntaf oddiwrtho. Yr oedd gormod o falchder ac hunanoldeb ynddo i gymmeryd yr ateb a roddwyd i'r apostolion; a dyna fu yr achos o'i gwymp. Oddiar hyny hyd yn bresennol, gwaith y diafol yw annog pawb i ofyn, "Pwy sydd fwyaf?" Llwyddodd yn y nefoedd i dynu y drydedd

rau o'r angylion ar ei ol, ac i'w gefnogi yn ei wrthryfel; a diau ei fod wedi tynu miloedd ar ei ol ar hyd y ddaear, nid yn unig mewn oesoedd boreuol, ac yn amser Iesu Grist, eithr yn y dyddiau diweddaf hyn. Beth a gymmerodd le ar ol merthyrdod y prophwyd Joseph Smith? Atebwn, peth mor debyg ag oedd yn bosibl i'r hyn a ddygwyddodd yn mhlith apostolion Crist yn y dyddiau gynt, pan yr awgrymwyd fod yr Arglwydd i gael ei "draddodi i ddwylaw dynion." Ië, meddwn, cyfododd dadl ar y pryd hwnw tua dinas Nauvoo, yn mhlith apostolion y dyddiau diweddaf, Pwy a fyddai fwyaf yn nheyrnas Dduw, ar ol ymadawiad Joseph Smith? A rhai o honynt, gan ddiystyru dysgeidiaeth yr Iesu, a chwyddasant mewn balchder ac hunanoldeb, gan dybied mai hwynt-hwy oeddynt i fod yn fwyaf; eithr o blith y rhai lleiaf y dewisodd Duw flaenoriaid ei eglwys, i'r rhai y cyflwynodd efe agoriadau y deyrnas, yn lle Joseph. Diwedd y rhai oedd am fod yn fwyaf, oedd esgymundod o'r eglwys, ac ymrestriad yn myddin y gelyn!

Mae yn ddyledswydd ar bawb, ynte, yn Eglwys Iesu Grist, i fod ar eu gwyliadwriaeth ynghylch "Pwy sydd fwyaf?" Dylid gochelyd cefnogi pob dyn sydd am fod yn fawr. Peidier gwrandaw arno yn tystiolaethu ei fod yn credu athrawiaeth y Saint, canys y mae hyd y nod y cythreuliaid yn credu, ac yn crynu hefyd. Nid oes un gwir blentyn i Dduw yn gwrthryfela, am mai nid efe a ddyrchefir i ryw swydd; yr hunanol a'r balch sydd yn gweithredu felly. Mor fuan ag y dealla yr hwn sydd am fod yn fawr, nad efe fydd y llywydd dyfodol ar ryw gangen, cynnadledd, neu genedl, dechreua ddigio wrth y llywydd newydd a'r hen, ac wrth bawb ereill nad ymdrechasant ei ddewis ef. Yna yn fuan dechreua wrthwynebu yn ddirgelaidd, gan gasâu y brodyr sydd yn llywyddu arno; ond etto, twylla y Saint ei fod yn ddyn da, trwy dystiolaethu o blaid yr athrawiaeth. "Yr hwn a ddywed ei fod yn y goleuni, ac a gasâo ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y pryd hwn" (1 Ioan ii, 9). Mae yr hwn sydd yn dwyn dysgeidiaeth Crist, yn caru yr holl frodyr, ac yn parchu holl drefniadau yr eglwys, gan foddloni bob amser i ddewisiad Duw, ac nid dew-

isiad ei hunan. Mae y rhai sydd yn dewis eu hunain yn myned i dywyllwch, ac i ddinystr, a llwyddant weithiau i dynu ereill gyda hwy. Er hyny, fel eu tad diafol, parhant o hyd i ddweyd mai Crist yw Mab y Duw byw, ac mai gwirionedd yw athrawiaeth y Saint. Mae Sidney Rigdon, ac ereill a esgymunwyd o Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, yn dal o hyd i ddweyd hyny; y peth mwyaf a anghredant yw, mai nid Brigham Young a'i gynghorwyr yw pen yr eglwys. Mae y rhai ag sydd wedi bod unwaith yn y goleuni, yn gwybod mwy am athrawiaeth y Saint, na'r rhai sydd wedi bod mewn tywyllwch erioed; ac er fod y rhai blaenaf wedi eu taflu i dywyllwch mwy, fel nas gwelant ddim yn mhellach, etto medrant gofio yr hyn a welsant gynt yn y goleuni, —a dyna yw yr hyn a ŵyr y deillion hyny.

Yn awr, ymgeisied yr holl Saint i adnabod y rhai sydd am fod yn fwyaf, a chilio oddiwrthynt; os na fydd cariad a gostyngeiddrwydd Crist yuddynt, na dderbyniwch hwynt i dŷ, ac na ddywedwch Duw yn rhwydd wrthynt, onide byddwch yn gyfranog o'u gweithredoedd drwg. Nid yw wahaniaeth pa faint o ddaioni a wnaeth rhywun yn flaenorol, os try yn ddrwg, bydd ei ddrwg yn waeth ac yn fwy niweidiol. Gan hyny, gweddai fod pawb yn gwylio, na dderbyniont ddyn a fyddo yn anmharchu neu wrthwynebu llywodraeth bresennol Duw, canys nid ydyw yn caru y brodyr nac yn caru Duw. Y ffordd oreu i bawb ddyfod yn fawr, yw bod yn ddigon bach—peidio byth â meddwl ynghylch "Pwy sydd FWYAF."

HAU GWENITH.

[Allan o'r "Deseret News," am Tach. 22, 1850.]

MAE amser hau gwenith hydrefol yn myned heibio yn gyflym, am y tymmor hwn, ac y mae yn ddyledswydd arbenig ar bawb i hau gymmaint o had ag sydd yn ddichonadwy. Meddyliwch fod deng mil ar hugain yn nyffrynoedd y mynyddoedd, yr hyn sydd yn gyfrifiad digon rhesymol, a bod eisieu deg bwshel o wenith yn flynyddol ar bob un (yr hyn, fe allai, sydd ychydig yn fwy nag a fyddai eisieu, os dygwyddai fod cyflawnder o lafuriau ereill, llys-

iau, cig, a groceries; etto, mae y cyfrifiad yn dda gyferbyn ag ychydig wastraff, trwy ddystryw gan anifeiliaid ac achosion ereill); yna byddai eisieu tri chan mil o fwsheli o wenith, er diwallu y bobl sydd yn awr yn y mynyddoedd dros y flwyddyn ddyfodol. Ychwanegwch at hyn ddybliad y boblogaeth erbyn y cynauaf nesaf, a bydd raid casglu chwech can mil o fwsheli, neu adael i'r bobl fod mewn angen; yna ychwanegwch at hyn ychydig filoedd o fwsheli i borthi yr Indiaid, oblegid y mae yn rhatach i borthi yr Indiaid nag i ymladd â hwynt, os mai hyny fydd ddoethaf; ac ychydig filoedd o fwsheli yn rhagor i'r mynyddwyr; a llawer o filoedd yn ychwaneg o fwsheli, i ddiwallu galwadau y teithiwr, a chanfyddwn yn rhwydd y bydd miliwn o fwsheli o wenith yn angbenrheidiol erbyn y cynauaf nesaf, er diwallu angheurheidiau ein pobl, hyd y cynauaf canlynol, heb wneyd un ddarpariaeth gyferbyn â methiant y cnydau yn yr amser dyfodol. Boed i bob dyn yn Deseret godi dau can bwshel o wenith, a chymmaint o lafuriau ereill ag a fo posibl, erbyn y cynauaf nesaf, ac fe arosa y prisiau yn dda, a bydd y farchnad yn agored i ychwaneg; ac i'r dyben i gelfyddydwyr gael parhau wrth eu gorchwylion, dylai pob dyn sy'n ymwneyd â llafurio, godi o leiaf dri chan bwshel o wenith, a llafuriau ereill mewn cyfartalrwydd; gan hyny, hauwch y gwenith! HAUWCH Y GWENITH!! Nac ofnwch nas gellwch ei fedi: daw rhywrai i'ch cynnorthwyo, fel y gwnaethant y cynauaf diweddaf. Nac ofnwch nas gellwch ei ddyrnu; y mae un peiriant dyrnu mewn gweithrediad ac yn gwneyd gwaith da, a bydd ychwaneg mewn gweithrediad y flwyddyn nesaf, y rhai a arbedant lawer o waith caled i ddyrnu, ac a roddant fwy o amser i'r ffermwr i hau; a rhaid cael miloedd o fwsheli o ŷd i ddiwallu y ceffylau a'r mulod a fyddant yn gweithio'r peiriant dyrnu; am hyny, hauwch y gwenith, ac na arbedwch. Cawn yn fuan etto weled y bobl yn heidio i Deseret wrth y miloedd a'r degau o filoedd, yn myned trwy y kanyons heb damaid o fara, fel y darfu i lawer wneyd y flwyddyn hon, a rhaid i ffermwyr Deseret eu porthi hwynt; am hyny, hauwch y gwenith.

Beth sydd eisieu i adeiladu teyrnas Dduw yn y mynyddoedd? GWENITH! Bydd sydd yn eisieu i alluogi yr henuriaid i fyned allan i bregethu yr Efengyl i'r cenedloedd? GWENITH!! Beth sydd yn eisieu er i holl Israel ddyfod adref ar unwaith? GWENITH!!! Beth sydd yn eisieu nad allwn gael deg mil o wyr i

adeiladu Teml i'r Goruchaf Dduw, lle y gellir gweinyddu ordinhadau bywyd ac iachawdwriaeth i'r Saint, pan y cyrhaeddant yma? Gwenith. Pa beth a ellir ei wneyd gan y Saint yn y mynyddoedd, wedi iddynt gael digonedd o wenith? pob peth sydd eisieu ei wneyd. Bara a dwfr, yn sicr, yw yr hyn y mae Duw wedi addaw i'w bobl trwy eu ffyddlondeb. Mae digonedd yn awr o ddwfr, a bydd digonedd o wenith pan fyddo y brodyr wedi defnyddio pob moddion er ei godi mewn cyflawnder; yna, ni fydd ganddynt ddim i wneuthur ond gweithio, a thrwy eu gwaith gallant gynnyrchu pregethau, temlau, a gwleddoedd, a phob peth a geisio Duw ganddynt. Frodyr, a wnewch chwi osod sylfaen y gwaith mawr ag y mae Duw wedi ymddiried i'ch gofal, trwy osod y gwenith yn y ddaear? A wnewch chwi laesu yn eich hymdrechiadau, tra y byddo bwshel i'w hau?

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud. 95.*]

TESTAMENT ISACHAR,

A wnaeth efe i'w Blant ar ei farwolaeth, ynghylch Symlrwydd calon.

Isachar a alwai'n groyw,
Ynghyd i gyd ei blant wrth farw;
Fe dd'weda am gadw calon sengel,
Bywyd pur, ac oesau isel.

Copiad o eiriau Isachar; efe, gan alw ei hlant o'i amgylch, a ddywedodd wrthynt,

Chwi blant Isachar, gwrandewch ar eich tad, a rhoddwch glust i anwylyd yr Arglwydd: myfi ydwyf y pummed mab i Jacob, yn ngwobr y mandragorau. Oblegid Reuben a ddygodd fandragorau allan o'r maes, a Rahel yn ei gyfarfod ef, a'i cymmerth hwy oddi wrtho; yna Reuben a lefodd, ac wrth ei waedd, fy mam Lea a ddaeth allan (y mandragorau oeddynt fath ar afalau per aroglus, y rhai ydoedd tir Aram yn ei ddwyn allan yn y gwledydd uchel, wrth ddyfroedd y dyffrynoedd), a Rahel a ddywedodd, Ni roddaf yr afalau hyn i ti, canys hwy a'm cynnorthwyant i blanta; a dau ydoedd o'r afalau.

Yna, Lea a ddywedodd, Ai nid yw ddigon i ti gymmeryd ymaith wr fy morwyndod, ond a fyni di y rhai hyn hefyd?

A hithau a atebodd, Gorwedded Jacob gyda thi y nos hon am fandragorau dy fab.

A Lea a ddywedodd wrthi hi, Nac ymffrostia, ac nac ym-

falchïa, oblegid eiddo fi ydyw Jacob, ac myfi ydyw gwraig ei ieuenctyd ef.

Yna Rahel a atebodd, Pa fodd fel'y? oni rwymwyd ef yn gyntaf â myfi? ac oni wasanaethodd ef ein tad ni bedair blynedd ar ddeg am danaf fi? beth a wnaf i ti? canys aml ydyw dichellion a chyfrwysdra dynion, yr hwn sydd yn myned rhagddo ar y ddaear; pe buasai y peth ffordd arall, ni chawsit ti weled wyneb Jacob y dydd hwn; canys nid ei wraig ef ydwyt ti, ond tydi a roddwyd yn dwyllodrus ato ef yn fy lle i, canys fy nhad a'm twyllodd, gan fy nhroi heibio y noson hono, nis gadawodd i mi ei weled ef, oblegid pe buaswn yno, ni ddaethai hyn i ben: gan hyny, cymmer di un o'r mandragorau, ac yn lle y llall yr ydwyf yn ei ganiatâu i ti dros un noswaith.

A Jacob a adnabu Lea, yr hon gan feichiogi, a esgorodd arnaf fi, a alwodd fy enw Isachar, o herwydd y cyflog.

Yna, angel yr Arglwydd a ymddangosodd i Jacob, ac a ddywedodd, nas dygai Rahel ond dau o feibion, oblegid iddi adael cymdeithas ei gwr, a dewis ymattal; a phe buasai fy mam, Lea, heb roddi y ddau afal am ei gymdeithas ef, hi a fuasai yn dwyn wyth o blant, ond oblegid hyny, nis ymddug hi ond chwech, a Rahel ddau, am i Dduw ymweled â hi yn y mandragorau: canys efe a wyddai ei bod hi yn chwennych cymdeithasu â Jacob, er mwyn cael epil, ac nid er mwyn trachwant a phleser; oblegid hi a gadwodd y mandragorau, ac a'u rhoddes i Jacob y dydd cyntaf, gan hyny, Duw a wrandawodd Rahel yn y mandragorau, oblegid er iddi eu chwennych hwynt, etto ni fwytaodd mo honynt, eithr hi a'u hoffrymodd hwynt i offeiriad y Goruchaf, yr hwn ydoedd yn y dyddiau hyny, ac a'u gosododd hwynt i fyny yn nhŷ yr Arglwydd.

Yna, fy mhlant, pan ddaethum i gyflwr gwr, mi a rodias â chalon union, ac a ddaethum yn olygwr ar hwsmoniaeth fy nhadau, ac a ddygais iddynt ffrwythau eu tiroedd mewn amser cyfaddas; a'm tad a'm bendithiodd pan welodd efe y modd y rhodiais yn union ac yn syml; nid oeddwn ysmala yn fy ngweithredoedd, nac yn ysgeler i ddrygu fy nghymmydogion, ni cheblais undyn, ac ni ogenais fywyd neb ar a rodiai mewn symlrwydd meddwl.

A phan oeddwn yn ddeg ar hugain y cymmerais wraig, o herwydd i lafur dreulio fy nerth, nid adnabuin ddifyrwch merch trwy drythyllwch, ond fy llafur a wnai i mi gysgu yn drwm; a'm tad ydoedd yn wastadol yn ymlawenychu yn fy symlrwydd; oblegid pa boen bynag a gymmerwn, yn gyntaf o'r cwbl, mi a offrymwn y blaen ffrwyth o'r cyntaf-anedig o'r anifeilia'd i'r Arglwydd trwy yr offeiriad, ac a roddwn i'm tad y gweddill, a'r Arglwydd a ddyblodd ei roddion yn fy nwylaw; ïe, Jacob ei hunan a wybu fod Duw yn cyd-weithio gyda mi am fy union ymddygiad; canys i bob dyn tlawd, ac i bob dyn mewn cystudd, y rhoddais ffrwyth y ddaear, a chalon sengl.

Ac yn awr, fy mhlant, gwrandewch arnaf, a rhodiwch â chalon

ac â meddwl syml, oblegid ni a wn fod yr Arglwydd yn cwbl ymfoddloni ynddo, canys y gwr a'r galon syml nid ydyw yn chwennych aur, nac yn didrodi ei gymmydog, nid yw yn chwennychu amryw fwydydd, nac ychwaith yn chwennych ymwychu mewn dillad, nac yn ymddyrchafu ei hun yn hir o amser, ond yn unig sydd ganddo lygad at ewyllys Duw; ni ddichon ysbryd cyfeiliornad wneuthur dim yn ei erbyn ef, o herwydd nis gwyr ef pa fodd i roesawi merch lân, rhag iddo halogi ei feddwl ei hun, a digofaint ni feistrola ei synwyr ef, a chenfigen ni thawdd mo'i enaid ef; ac ychwaith nid yw ei feddwl ef yn rhedeg yn gybyddlyd ar elw, oblegid y mae ef yn arwain bywyd union, ac yn edrych ar bob peth â golwg syml, gan gau allan bob niweidiol a bydol gyfeiliornad, rhag iddo edrych dros un o orchymynion Duw.

Gan hyny, fy mhlant, cedwch gyfraith Duw, a deliwch yn dŷn at uniondeb, a rhodiwch rhagoch mewn diniweidrwydd, ac na fyddwch rhy ymofyngar yn nirgelion yr Arglwydd, neu weithredoedd eich cymmydogion, tosturiwch wrth y tlawd a'r gwan, cerwch Dduw a'ch cymmydogion, plygwch i lawr eich cefnau at Hwsmoniaeth, byddwch ddiwyd i lafurio y ddaear, a phob math ar Hwsmoniaeth, gan offrymu i'r Arglwydd anrhegion, gyda diolchgarwch; yr hwn a fendithiodd y ddaear â chynnydd, ac â newydd darddiad ffrwythau, megys ag y bendithiodd efe yr holl wŷr duwiol, er Abel hyd y dydd hwn; canys nid oes cyfran arall gwedi ei roddi i chwi, ond o frasder y ddaear, ffrwythau pa un sydd yn dyfod trwy gymmeryd poen; canys fy nhad Jacob a'm bendithiodd â daioni y ddaear, ac â blaenffrwyth y cnydiau.

Lefi a Juda a ogonedda yr Arglwydd yn mysg plant Jacob; o herwydd Duw a blaoodd ei hun ynddynt hwy, gan roddi i'r naill yr offeiriadaeth, ac i'r llall y deyrnas; gan hyny, ufyddhewch iddynt hwy, a rhodiwch yn union megys ag y darfu i'n tad Jacob; i Gad hefyd y rhoddwyd ddinystrio profedigaethau Israel.

Fy mhlant, mi a wn y bydd i'ch plant chwi yn y dyddiau diweddaf wrthod uniondeb, a glynu wrth gybydd-dod.

A gollwng ymaith ddiniweidrwydd, a dilyn drygioni.

Gadael gorchymynion Duw, a glynu wrth Belial.

Rhoddi ymaith Hwsmoniaeth, a gwibio ar ol dichellion anwireddus.

Am hyny hwy a wasgerir ymaith yn mysg y cenedloedd, ac a ddeuant i fod yn gaeth-weision i'w gelynion.

O herwydd hyn, rhybyddiwch eich plant o'u plegid, fel os pechant, y gallont ddychwelyd at yr Arglwydd, o herwydd mae efe yn drugarog, ac a'u gwared hwynt, gan eu dwyn hwy drachefn i'w tir eu hunain.

Wele yr ydwyf yn awr, yn ddwy flwydd a chwech ugain oed, nis gwn i bechod marwol lywodraethu arnaf.

Ac nid adnabum ferch ond fy ngwraig fy hun, ac ni wnaethum buteindra yn ol chwant fy llygaid.

Nid yfais win i feddwi, ac ni chwennychais ddim o bethau dymunol fy nghymmydogion.

Ni bu dim twyll yn fy nghalon, ac ni ddaeth celwydd allan o'm gwefusau.

Bum gystuddiol gyda y cystuddiedig, a rhoddais o'm bara i'r tlawd.

Ni fwyteais fy mwyd yn unig, ac ni symudais derfynau na chyffiniau tiroedd.

Mi a fum yn dosturiol holl ddyddiau fy mywyd, ac a ddeliais yn union yn mhob achosion.

Mi a gerais yr Arglwydd a'm holl nerth, a phob dyn megys fy mhlant fy hunan.

Fy mhlant, os gwnewch chwithau yn yr un modd, holl ysbrydion Belial a ffoant oddi wrthych ymaith; ac ni chaiff dim a allo dynion drwg wneuthur i'ch erbyn i orfoleddu arnoch: a chwi a ddygwch yr holl fwystfilod gwylltion i fod yn ddarostyngedig i chwi, o herwydd fod genych Arglwydd y nefoedd gyda chwi, os rhodiwch chwi mewn symlrwydd calon.

Yna yr ewyllysiodd iddynt fyned â'i gorff ef i Hebron, a'i gladdu ef yno gyda'i dadau yn yr ogof; ac felly efe a estynodd ei draed allan, ac a fu farw mewn oedran teg, a chanddo ei holl aelodau yn gryfion ac yn ddilys, efe a hunodd hûn yr holl fyd.

(I'w barhau.)

BREUDDWYD.

MR. GOLYGYDD,—Ewyllysiaf osod a ganlyn o flaen y cyhoedd, trwy gyfrwng eich soniarus UDGORN.

Ar y 17eg o'r mis hwn, oddeutu 3 o'r gloch yn y prydnawn, pan yn eistedd yn fy nhŷ, wedi siarad llawer trwy y dydd, daeth ysbryd cwsg arnaf, yn yr hwn canfyddais fy hun yn cael fy nghipio gan yr Ysbryd i ystafell ddirgel; ac wedi myned i mewn, gwelais chwech o weinidogion perthynol i'r Bedyddwyr, a chefais arddeall eu bod yn cynnal yno gynghor, a thrwy ganiatâd yr Ysbryd mi a arosais yno i wrandaw hyd eu hymadawiad; a phan ddeffroais, yr oeddwn yn cofio y materion fu dan eu sylw; yna, mi a'u hysgrifenais yn ddioed, pa rai ydynt fel y canlyn:—

Yn gyntaf, gofynai un, "Beth yw eich barn chwi am 'Saint y Dyddiau Diweddaf?' Y mae eu tystiolaethau, ac yn neillduol eu llyfrau, wedi ac yn achosi rhyw anesmwythder i'm meddwl, o herwydd, ar ol i mi wneyd ymchwiliad manwl i'r Beibl santaidd, ac i athrawiaeth y Saint, yr wyf yn eu cael yn hollol gyduno yn mhob pwnc o athrawiaeth. Felly, O frodyr anwyl, pa

beth a wnawn ? y mae ar ben ar ein crefydd ! golwg wael oedd arni o'r blaen, ond yn wir, ei golwg yn awr sydd lawer gwaelach ; ac y mae y mwyrif o'n haelodau a'u llygaid gwedi eu hagor : gofynant yn fynych yn y gyfeillach (*society*) fel y canlyn : 'A oes dim apostolion a phrophwydi i fod yn yr eglwys yn awr ?' 'Nac oes,' yw ein hateb iddynt. 'A oes gwybodaeth i'w chael yn awr ?' 'Nac oes dim,' meddwn ninnau. 'A oes dim o'r ysbrydol ddoniau hyny i'w mwynhau yn awr, sef, llefaru â thafodau, cyfieithu, prophwydo, gwyrthiau, dawn iachau, a chanu â'r ysbryd, &c.?' Dywedwn ninnau 'eu bod oll wedi darfod,' pan ar yr un pryd yn cofio fod Paul wedi myned i'w lw, gan ddweyd, "A'r rhai hyn yn wir a osododd Duw yn yr eglwys." Ac yr ydym ninnau, frodyr, yn proffesu fod i'r nef a'r ddaear fyned heibio, cyn y palla un iot o air y Duw mawr; ac yn ngwyneb pethau fel hyn, pa fodd y gallwn ddangos ein gwynebau i'n cyd-ddynion? ïe, a pheth sydd anfeidrol fwy ei bwys na hyny, yw, pa fodd y gallwn sefyll o flaen y frawdle, i roddi cyfrif am ein geiriau a'n gweithredoedd !! O! frodyr, ystyriwn y pethau yma yn ddwys, rhag ein cael yn rhyfela yn erbyn Duw !!"

Yna, darfu i bawb ag oedd yn y cynghor golli dagrau wrth feddwl am ddydd y farn fawr! Cododd un arall, a dywedodd, "O frodyr! y mae cydwybod euog genyf finnau, o herwydd fy mod gwedi pregethu cymmaint, pan mewn gwirionedd, yr wyf yn gwybod na ddanfonwyd fi gan Dduw erioed ; a'r geiriau sydd yn peri y blinder mwyaf i mi a welir yn Heb. v, 4. 'Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megys Aaron.' Ac y mae y rhan yna o'r gair dwyfol wedi achosi i mi benderfynu na phregethaf ychwaneg, hyd oni chaf eglurhad boddhaol ar y pwnc."

Wedi hyny, cododd gwr enwog arall ar ei draed, a dywedodd, "Y gofid mwyaf sydd arnaf fi yw, fy mod wedi prophwydo yn ddyfal trwy y wlad, er ys wyth mlynedd yn ol, yr elai Saintyddiaeth i ebergofiant cyn pen naw mis; ac yn awr, y mae llawer naw mis wedi myned heibio, ac y mae pawb yn gweled fy holl brophwydoliaethau yn gau !! Ac, O frodyr, pa fodd y gwnaf ddangos fy wyneb ?"

Dywedodd un arall fel y canlyn :—"Y mae un peth yn achosi poen i'm meddwl innau ; hyny yw, y geiriau a ysgrifenodd Paul, 1 Thes. i, 5. 'Oblegid ni bu ein hefengyl ni tuag atoch mewn

gair yn unig, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Ysbryd Glân, ac mewn sicrwydd mawr.' Yr ydym ni yn dweyd mai yr un efengyl sydd genym ag oedd gan Paul; ond yn wir, frodyr, y mae yma gymmaint o wahaniaeth ag sydd rhwng efengyl y taenellwyr ag eiddo Paul. Ac os na ellir penderfynu rhywbeth, yr wyf yn penderfynu ymuno â'r Saint."

Un arall a gododd ar ei draed, ac a ddywedodd, "Y mae yn rhaid cyfaddef, fod rhyw flinder yn fy meddwl, pan yn darllen yr ysgrythyrau hyny a welir yn Actau ii, 38, 39. 'A Phedr a ddywedodd wrthynt, Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbynfwch ddawn yr Ysbryd Glân. Canys i chwi y mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb yn mhell, cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni ato.' Ac yr ydym ni wedi tori ugeiniau allan, am gredu yr ysgrythyrau uchod! ac yn wir, frodyr bach, y mae yn achos ofni fod gormod o wirionedd yn nhystiolaeth y Saint, sef, ein bod yn 'credu y Beibl pan fyddo yn nghau,' ond pan yn ei agor, ein bod 'yn ei wadu.' Cofiwn mae yr 'hwn a ballo mewn un pwnc a fydd yn euog o'r cwbl.'"

Hysbysodd un arall fel y canlyn:—"Yr ydym wedi bod yn areithio yn y flwyddyn ddiweddaf, mewn perthynas i'r Iuddewon; ac yr ydym wedi casglu cannoedd o bunnau yn mhlith y tlodion, i'r dyben o ddanfon cenadon at yr Iuddewon; ac yn awr, gwelwn ein ffolineb: nid oes addewid i'r Iuddewon gredu, nes y byddo i'r Arglwydd sefyll ar ei draed ar fynydd yr Olewydd, megys y prophwydodd Zachariah, xiv, 4, 8. 'A'i draed a safant y dydd hwnw ar fynydd yr Olewydd, yr hwn sydd ar gyfer Jerusalem o du y dwyrain; a mynydd yr Olewydd a hyllt ar draws ei hanner tua'r dwyrain a thua'r gorllewin, a bydd dyffryn mawr iawn: a hanner y mynydd a symud tua'r gogledd, a'i hanner tua y deau. A bydd y dwthwn hwnw, y daw allan o Jerusalem ddyfroedd bywiol; eu hanner hwynt tua môr y dwyrain, a hanner tua'r môr eithaf: haf a gauaf bydd hyn.' Zach. xii, 10—14. 'A thywalltaf ar dŷ Dafydd, ac ar breswylwyr Jerusalem, ysbryd gras a gweddiau; a hwy a edrychant arnaf fi yr hwn a wanasant, galarant hefyd am dano fel un yn galaru am ei unig-anedig, ac ymofidiant am dano ef dano megys un yn gofidio am ei unig-anedig, &c.' Etto, pennod xiii, 1. 'Y dydd hwnw y bydd ffynnon wedi ei hagoryd i dŷ Dafydd, ac i bres-

wylwyr Jerusalem, i bechod ac aflendid.' Gwelwn, frodyr, fod yn rhaid eu bedyddio er maddeuant pechodau; a gwelwn hefyd, y fath dywyllwch ydym wedi treulio ein hamser ynddo, ac hefyd ein bod yn rhwym o gyfaddef fod gan y Saint oleuni: hwy sydd wedi ein goleuo ni yn y pethau hyn, ac oni bai fy mod i wedi eu herlid gymmaint, buaswn wedi ymuno â hwy. Yn awr, deuwch at y pwnc: pa un ai myned at y Saint a wnawn fel dynion, neu ynte, ymdrechu cael cyflawniad o'r addewidion ein hunain? Os na atebwch, af fi allan, a chymmeraf fy medyddio ganddynt yn awr."

Cododd y cyntaf drachefn, gan ddweyd, "Arafwch ychydig, gadewch i ni fod yn bwyllog; yr wyf yn barnu, os awn fel gweinidogion at yr Arglwydd, y gwna efe roddi i ni y fraint o gael derbyn o ddawn yr Ysbryd Glân." "Beth gwell i ni weddio yn awr," meddai y llall, "gan fod yr ysgrythyr yn tystio fod yn yr eglwys Offeiriaid, ac Henuriaid; yr ydym ni yn gwadu y cyfryw, o ganlyniad nid oes genym ni awdurdod." "Peidiwch a myned i nwydau drwg," meddai un arall, "dyben y cynghor hwn yw, gosod ein hunain ar y ffordd i fod yn gredinwyr o hyn allan. Beth pe baem yn ymuno â'r Saint, a gawsem ni fod yn weinidogion?" "Na chaem," meddai y llall, "rhaid i ni fod yn aelodau yn gyntaf, ac aros felly, nes ein galw trwy ddadguddiad, megys Aaron." "A fyddwn yn gwybod gwed'yn ein bod o anfoniad y Duw mawr!" "Byddwn," meddai y llall. "Wel! wel! pe cawn i wybodaeth fel yna, mi a bregethwn nes peri i'r ddaear grynu! gwnawn mewn gwirionedd, canys fe fyddai yn nefoedd ar y ddaear wed'yn, mewn cymhariaeth i'r sefylla ag ydym ynddi yn bresennol."

"Ond cyn terfysgu ein heglwysi," meddai un o honynt, "oni fyddai yn well i ni ymdrechu am yr awdurdod hon i ni ein hunain?" "Byddai yn ddiammau," meddai y llall. Cytunasant i fyned i weddio am weinidogaeth angel, ynghyd â dawn yr Ysbryd Glân. Penderfynwyd fod un i weddio, a'r pump arall i ddweyd, "Amen." Yna, aeth pawb ar ei luniau, a gweddiwyd fel y canlyn:—"O, Arglwydd Dduw Hollalluog, wele yr ydym ni, greaduriaid gwael, ac anwybodus, gwaith dy ddwylaw, yn agosâu ger dy fron; fe debygem heno, O Arglwydd, ein bod yn wir gredinwyr (yr hyn na fuom ni erioed o'r blaen); gwadasom dy air santaidd, a thystiolaethasom fod yr holl fendithion addawedig

wedi darfod; pan mae dy air di yn 'ïe, ac yn Amen.' O Arglwydd, maddeu i ni, a rho dro yn ein cynghor yma heno, neu ynte danfon un o'r angylion i'n cyfarfod, er ein hordeinio ni yn offeiriaid ac yn henuriaid. Gan dy fod wedi danfon angel at Joseph Smith, O danfon un atom ninnau, Arglwydd da, a maddeu i ni am ein bod wedi erlid 'Saint y Dyddiau Diweddaf,' yn enw y Gwr fu yn hoeliedig ar y groes. Gwnawn ymuno â hwy, os na weli di yn dda i roddi i ni o ddawn yr Ysbryd Glân; ac y mae ein holl aelodau o'r un feddwl â ninnau, oddieithr ambell i hen walch sydd wedi gwreiddio yn nhraddodiadau y tadau. Gan fod genym gapeli hardd, ac eglwysi lliosog, ni a ddymunem gael eu cadw hyd ein bedd. Ac i'r dybenion daionus hyn, O Arglwydd, gwna gadw y cynghor hwn yn ddystaw, rhag pawb; oblegid yr ydym wedi cael cynauaf toreithiog, ond y mae ar ddarfod os na weli di yn dda i wrandaw arnom, a rhoddi o'r doniau dwyfol, y rhai a addawodd dy anwyl Fab i'r credinwyr. Maddeu ein holl bechodau, O Arglwydd, a derbyn ein gwasanaeth yn gymmeradwy yn enw ein Harglwydd Iesu Grist. Amen ac Amen."

Methasant dderbyn dim yn y cyfarfod uchod, a phenderfynwyd fod mis arall i'w dreulio at y gorchwyl! Tystiaf yn enw a thrwy awdurdod Iesu Grist, na ellir cael yr Offeiriadaeth yn un man ond yn Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf. Bydded i'r Duw grasol fendithio pob onest ei galon yn y dywysogaeth hon.

Merthyr. WM. PHILLIPS.

Y DAITH O'R BLUFFS I'R DYFFRYN.

MEWN atebiad i'r cyfryw a'n holant ni mewn perthynas i'r daith o'r Council Bluffs i'r Dyffryn, dyfynwn a ganlyn o'r "Frontier Guardian" am Chwef. 7, 1851:—

"Rhoddwn yma rai cyfarwyddiadau cyffredinol. Gwna dwy iau o ychain da lusgo tunell, ar wagen dda, oddiyma i Ddinas y Llyn Halen. Byddai yn well, er hyny, i gael un iau o wartheg i osod rhwng y ddwy iau o ychain, wrth yr un wagen. Rhydd y rhai hyn laeth i'r plant ar y ffordd, ac y maent yn rhwyddach i'w gyru yn y gweddau nac allan, a gwnant gynnorthwyo llawer iawn hefyd. Yn awr, at bob tunell o lwyth, y mae eisieu ieuau a wagen felly. Gallwch gymmeryd i fyny i'r wagon hon ryw ddau, tri, pedwar, neu chwech o blant, neu bersonau mewn oed,

oblegid fe allant hwy gerdded y rhiwiau a lleoedd ddiffaith. Bydd yn angheurheidiol i deuluoedd mawrion gael pabell i gysgu ynddi. Yn gyffredin gall pedwar gysgu mewn wagen ymfudol o faintioli da, neu ragor os na fyddant wedi tyfu i fyny. Ni ddylai teuluoedd gychwyn oddiyma heb ddarpariaeth dros dri mis. Dyweder, can pwys o flawd, neu ryw ddefnydd bara iachus a da, i bob un, hen neu ieuanc. Cymmaint o facwn neu gig moch ag a farnoch yn ddigon. Siwgr. coffi, rice, sych-ffrwythau, cig eidion sych,—ychydig o dê, a phob rhyw angheuheidiau ereill yn ol dymuniadau a galluoedd yr ymdeithwyr. Ni ddylai un teulu groesi y gwastad-diroedd heb wartheg i gael llaeth; o herwydd y mae llaeth ac ymenyn yn dra defnyddiol ac angheurheidiol ar y daith. Ar ol cymmeryd can pwys o flawd i bob un, dylech gymmeryd ychydig o ŷd-flawd at wneyd bara a *mush.* Byddai ychydig o gyffeiriau teuluol yn burion i'w cymmeryd gyda chwi. Cymmerwch gymmaint o ddillad ag a alloch gael. Gwedd-euau ychain yw y goreu a'r diogelaf; ac wedi cyrhaedd pen y daith, gellwch eu tewhau a'u lladd i'w bwyta. Mae yn dda, er hyny, i fyned â cheffylau neu fulod, er gyru ar ol yr anifeiliaid, a'u casglu. Mae gweddeuau ceffylau neu fulod yn dda iawn, a dewisir hwynt gan rai. Rhaid i bawb ddewis yn hyn yn ol eu doethineb eu hunain."

CWYNFANAU Y SANT.

Fy awen fach, adfywia, dyrchafa fry dy lef,
Dadguddia fy nghwynfanau i'm Tad sydd yn y nef;
'Rwy'n mhell o dref, mewn anial, yn mhlith gelynion lu;
Pwy fedr gydymdeimlo â'm hamgylchiadau i?
O Babilon, O Babilon, dy ormes sydd yn fawr,
Ond terfyn dy deyrnasiad sy'n agosâu yn awr.

Mewn byd o brofedigaeth ormesol 'rwyf yn byw,
Mor anhawdd i mi gadw dy gyfraith di, O Dduw;
Y cyfaill gynt fai imi, sy'n elyn lawer pryd,
Mor galed yw ymdeithio drwy ganol hyn o fyd.
O Babilon, &c.

Pan byddo'm bryd a'm hegni i wneyd yr hyn sy' dda,
Cylyma'r drwg mewn digter i'm herbyn; beth a wna'?

Mae hwn yn elyn imi, O Dad, clyw di fy llef,
Rho nerth im' wneyd dy 'wyllys, drwy ei orchfygu ef.
O Babilon, &c.

Mae'r byd lle 'rwy'n preswylio dan gaeth ormesol bwn,
Nid oes ond anghyfiawnder yn llywodraethu hwn;
'Rwyf innau yn ei ganol, rhyw fodd yn ceisio byw,
Dan artaith chwys a dagrau, ac O mor galed yw.
O Babilon, &c.

Mae'r byd yn troi i'm herbyn, 'rwyn myn'd yn llibyn llwyd,
Mae'm côd yn wag, ac hefyd fy nghell yn fach o fwyd;
Ac addurniadau t'lodi 'nawr ar fy ngwisgoedd sy',
Dyeithriant fy nghyfeillach, a methu'm 'nabod i.
O Babilon, &c.

Y cyn brophwydi santaidd, gwroniaid o'ent trwy ffydd
Yn erbyn anghyfiawnder,—er iddynt golli'r dydd;
Ond yn yr oes bresennol y cyfiawn fyn ei ran,
A chleddir anghyfiawnder o'r golwg yn y fan.
O Babilon, &c.

Clynmil. JOHN WILKINS.

IECHYD.

MR. GOLYGYDD,—Gan fod eich cyhoeddiad yn fychan, bydd i mi ysgrifenu yn fyr; a dymunaf arnoch i gyhoeddi yr hanes neillduol a ganlyn.

Ychydig amser yn ol, galwyd arnaf fi a'r brawd Pugh i weinyddu yr ordinhad o eneinnio ag olew, fel ag y mae yr apostol Iago yn son am dani, ar chwaer o'r enw Rebecca Flowers. Ei chlefyd oedd y *paralytic stroke*; yr oedd y naill ochr iddi yn hollol ddirym. Ni theimlais ddim erioed yn fwy marw, nag ydoedd ei choes. Nyni a'i heneiniasom hi ag olew yn enw yr Arglwydd; a chyn i ni ddyfod o'r fan, yr oedd yn medru cerdded ar hyd y tŷ. Pwy bynag sydd am ychwaneg o wybodaeth, galwed yn fy nhy i, 36, Heol Tredegar, Caerdyf.

JAMES ELLIS.

O.Y.—"Yr ydym ni yn tystio fod y dystiolaeth uchod yn wir.
"JOHN FLOWERS,
"REBECCA FLOWERS.
"Heol Charlotte, Caerdyf."

GALWAD ADREF.

[Ton—"Difyrwch Gwŷr Harlech."]

Adref, adref, Saint yr Arglwydd,
Galwad sydd i ddod yn ebrwydd,
Rhag i'r dystryw mawr a'r aflwydd
Ein gorddiwes ni.
Adref, seintiau ffyddlon,
Ffown o blith gelynion;
Babel sydd, o ddydd i ddydd,
O'i chwymp yn rhoi arwyddion.
Draw mae Seion yn cyfnerthu;
Seintiau filoedd gyrchant iddi,
Fel c'lomenod i'w ffenestri,
Rhag y dryc-hin du.

Seion, Seion, yw ein noddfa,
Beth in' well o aros yma?
Awn i'r man lle mae gorphwysdra—
Ië, hedd yn 'stor.
Seion yw preswylfa
Seintiau y Jehofa;
Yno mae 'r ffyddlon rai,
O hyd yn hyfryd wledda.
O, dihunwn o'n cysgadrwydd,
A rhown glust i eiriau'r Arglwydd;
Babel sydd i syrthio'n ebrwydd,
Megys maen i'r môr!

AMRYWIAETHAU, &c.

Gwyrthiau.—Un o'r Methodistiaid a ddifenwai un o'r Saint, o herwydd eu credíniaeth mewn "gwyrthiau." "Beth," meddai y Sant, "oni fu y Methodistiaid yn cyflawni 'gwyrthiau' yn yr hen amser?" "Taw, fachgen," meddai yntau, "y Methodistiaid yn cyflawni 'gwyrthiau!' naddo erioed." "Ydych chwi yn siwr, syr?" meddai'r Sant. "Ydwyf, ydwyf, yn ddigon siwr." "Wel, wel!" meddai y Sant bach, yn bwyllog, "ai nid *Methodistiaid* ydoedd Crist a'r apostolion?" Aeth mab Calfin yn fud!—T. H.

Busts (Lluniau) Joseph ac Hyrum.—Mae y Llywydd W. Phillips wedi derbyn yn ddiweddar gyflawnder o'r lluniau uchod, oddiwrth y brawd J. Taylor, a gwerthir hwynt gandao fel y canlyn:—Y defnydd goreu, am 9s. y par; y defnydd cyffredin, am 5s. y par. Nyni ddarfo brynu y par cyntaf, a dywedwn nad oes dim yn addurno ty yn well. Trwy glybio y mae oreu i'r tlodion eu cael: maent werth eu prynu, yn wir. Wrth fynu Joseph ac Hyrum i'n tai, byddwn hefyd yn hwylusu llawer ar waith yr Arglwydd yn mhlith y Ffrancod. Deuwch, a phrynwch.

Apwyntiad.—Mae y Llywyddiaeth yma wedi apwyntio yr Henuriad Thomas Pugh, am yr amser presennol, i lywyddu ar Gynnadledd Orllewinol Morganwg, heb gynghorwyr, a'r brawd Evan Williams i fod yn henuriad teithiol, o dan ei lywyddiaeth.

DYLEDION AM LYFRAU ODDIWRTH Y CYNNADLEDDAU, CANGENAU AC EREILL, AM Y CHWARTER YN DIWEDDU EBRILL 5, 1851.

Cynnadleddau.—Sir Fynwy, £17 3s 0½c; Sir Frycheiniog, £3 8s 7c; Sir Aberteifi, £2 17s 8c; Sir Gaerfyrddin, £14 16s 10½c; Morganwg Orllewinol, £33 6s 1½c; Sir Fflint, £6 9s 8½c; Sir Gaernarfon, £13 2s 5½c; Sir Feirionydd, £7 6s 5c; Sir Ddinbych, £7 15s 5c; Sir Benfro, £3 2s 2c.—*Cangenau*—Dinas, £1 1s 9s; Llantrisaint, £3 5s 3½c; Pontytypridd, £6 12s 10c; Llanfabon, £1 5s 4c; Cwmbach, £1 12s 7c; Pendulwyn, 10s 4c; Twynyrodyn, 15s; Llandaff, £1 7s 9c; Gog, 14s 1c; Caerdyf, £7 10s 10c; Aberdare, £7 16s 3c; Dowlais, £4 3s 2½c; Hirwaun, £6 8s 6½c; Rymni, £2 13s 10c; Cwmnedd, £1 16s 3c; Georgetown, £7 8s 7c; Merthyr, £1 8s 8c; Pendaren, £3 4s 4c; Pontfaen, 7s 3c; Cefn, £1 11s 1c; Ynysgou, 2s 5c.—*Personau*—David Davies, gynt o Glynmil, 3s 4c; Jonathan Thomas, Trecastell, £1 4s 8½c; David John, 9s 6c; Joseph Rogers, 3s 6c; Rees Thomas, 4s 6c; Robert Roberts, 5s; James Jones, 6s; Dd. Edwards, 6s 5.—Cyfanswm, £173 17s 7c.

☞ Cofier fod gerllaw hanner y cyfanswm flaenorol yn hen ddyled, ac nid yn perthyn i'r chwarter hwn. Os bydd y gwahanol lywyddion yn meddu digon o ewyllys a phenderfyniad, gallant glirio y cyfan yn ddioed—ymddibyna y cyfan arnynt hwy. Lle byddo llywydd ymdrechgar a phenderfynol, nid yw ei Saint byth yn ol mewn talu—mae hyny yn ran o'u crefydd.

Taliadau o Mawrth 21, hyd Ebrill 1.—Sir Aberteifi, 7s; Sir Ddinbych, 10s; Llantrisaint, 1s; Pontytypridd, 16s 6c; Llanfabon, 16s 10c; Cwmbach, £1; Georgetown, 10s; Merthyr, £2; Pendaren, 14s; Ynysgou, 1s 8c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*"

JOHN DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 8.] EBRILL 19, 1851. [PRIS 1g.

YR EGLWYS YN UN-AR-HUGAIN OED.

BYDDED i Saint y Duw Hollalluog ganu caniadau Seion ar y ddaear, a dyrchafu eu calonau hyd entrych y nefoedd i uno mewn mawl â'u brodyr fry, lle y mae hefyd angylion filoedd yn barod i seinio anthem soniarus. Llawenyched y tlodion a'r rhai trallodedig; anghofient eu hadfyd am dymmor. Y rhai gorthrymedig yn Mabilon, na chofiwch pa le yr ydych yn trigo; mae dydd o orfoledd wedi dod i loni eich calonau. Y rhai erlidiedig, nac ofnwch eich gelynion; mae yn amser i chwithau lawenhau. Gelwir pawb i fod yn llawen, ac i ymhyfrydu ynghyd; canys tywynodd gwenau Duw ar ei Ferch SEION. Clywch pa beth a seinia yr UDGORN ar hyd a lled y wlad. "*Mae yr Eglwys yn un-ar-hugain oed!*" Gwawriodd yr hir-ddysgwyledig ddydd—y chwechfed dydd o'r pedwerydd mis a elwir Ebrill, 1851, sef blwyddyn arddangosfa y byd. Caned pob perchen tafod ddiolchgarwch i'r Goruchaf, canys y mae merch Seion wedi dyfod i'w hoedran. Cadwodd yr Arglwydd ei phen i'r lân trwy bob erlidigaeth a gyfarfyddodd, a dygodd hi yn ddiogel i fynydd uchel, lle y mae heddyw yn landeg yr olwg, ac yn un-ar-hugain oed; mae yn ymdrwsio ac yn parotoi ei hun erbyn y delo y Priodfab. Oddi yno danfona genadon cyflym i eithafoedd y ddaear, i gasglu gwahoddedigion erbyn priodas a swper neithior yr Oen. Diolched meibion a merched dynion fod yr Eglwys yn un-ar-hugain oed;

canys y mae Duw yn awr yn fwy eiddigeddus am ei gogoniant nag erioed. O hyn allan, ei Thad, gan ei harddel, a'i harddela hi yn ngwydd cenedloedd lawer; a chan ei hamgylchynu â'i fraich, a'i ceidw rhag pob niwed; ac ar ei phen y dyhidla efe fendithion y nefoedd. Caned Saint y Dyddiau Diweddaf, a gorfoleddent, nes dihuno trigolion y ddaear, fel y deallont mai merch Seion, neu eu Heglwys hwy, yw yr hon sydd yn un ar-hugain oed. Darfu i ni gyfansoddi, ar foreu hyfrydlon y dydd crybwylledig, cyn troi o'n gorweddle, y gân newydd hon, ag sydd yn fwy o ffrwyth gorfoledd nag o fedrusrwydd:—

Gwrandewch, chwi Seintiau Gwalia,
Mae genyf newydd wiw;
Daeth amser gorfoleddu,
A rhoddi mawl i Dduw.
Os mynwch wybod beth sy'n bod,
Par'towch i seinio hyfryd glod,
O herwydd mae yr Eglwys
Yn un-ar-hugain oed!
Yn un-ar-hugain oed!
Yn un-ar-hugain oed!

Hyd yma bu dan oedran,
Er pan y daeth o'r nef;
Ond heddyw mae'n crechwenu,
Ac yn derchafu 'i llef.
Os mynwch wybod beth sy'n bod,
Par'towch i seinio hyfryd glod,
O herwydd mae yr Eglwys
Yn un-ar-hugain oed, &c.

Yr Eglwys 'nawr sy'n hawlio
Bendithion mwy gan Dduw;
Mae'n gwybod mwy am brofiad,
A mwy deallus yw.
Os mynwch wybod beth sy'n bod,
Par'towch i seinio hyfryd glod,
O herwydd mae yr Eglwys
Yn un-ar-hugain oed, &c.

Yn awr meddylia'r Eglwys
  Yn fynych am ei 'stad ;
Gan ddysgwyl cael cyflawniad
  O eiriau gwir ei Thad.
    Os mynwch wybod beth sy'n bod,
    Par'towch i seinio hyfryd glod,
    O herwydd mae yr Eglwys
      Yn un-ar-hugain oed, &c.

Mae'r Eglwys 'nawr yn ddiwyd
  Yn tynu serch Mab Duw;
Ar fyr daw'r dydd priodas,
  A'r neithior freiniol wiw.
    Os mynwch wybod beth sy'n bod,
    Par'towch i seinio hyfryd glod,
    O herwydd mae yr Eglwys
      Yn un-ar-hugain oed, &c.

Am hyny, frodyr anwyl,
  Dyrchefwch ben i'r lân ;
Mae siarad am eich Heglwys
  Yn treiddio trwy bob man.
    Os mynwch wybod beth sy'n bod,
    Parhewch i seinio hyfryd glod,
    O herwydd mae yr Eglwys
      Yn un-ar-hugain oed, &c.

MORMONIAETH.

MAE y *Family Herald*, am Mawrth 13, 1851, yn cynnwys traethawd ar "Fesmeryddiaeth, Mormoniaeth, a Mynachyddiaeth;" yn mha un y darlunir yr hyn sydd yn hynodi pob un o'r tair. A chan ein bod ni wedi cael ein boddloni yn y sylwadau a wneir mewn perthynas i Formoniaeth, yr ydym yn dyfynu o'r traethawd yr hyn a ganlyn, er mwyn i'n darllenwyr gael clywed barn y byd am danom :—

"Gadewch i ni yn awr [wedi darlunio rhyfeddodau Mesmeryddiaeth] i gael sylldrem fer ar rywogaeth dra gwahanol o Therapeutists, y rhai sydd yn cynnyrchu effeithiau o natur gyffelyb ac hyd y nod mwy rhyfedd; o herwydd y mae yr afiechyd yn waeth,

a'r gwelliadau yn gyflymach—weithiau yn uniongyrchol. Er hyny, cofier, ein bod ni yn cymmeryd ein hawdurdod allan o lyfrau argraffedig; ni feddwn un wybodaeth bersonol am y Mormoniaid; eithr yr ydym yn ystyried ein hunain dan rwymau dyledswydd, fel addysgwr cyhoeddus, i chwilio mewn i bob pwnc poblogaidd, neu bob symudiad newydd yn honi pethau o'r fath. Yr ym ni wedi bod yn hir yn gyfarwydd â chymmeriad a phroffes y corff Mormonaidd. Mae y Mormoniaid hyn yn cynnyddu yn rhyfeddol. Maent yn cyfansoddi cenedl fychan. Ffurfiant un o'r Unol Daleithiau—Talaeth Utah, neu Deseret; a'u prophwyd, Brigham Young, canlynydd Joseph Smith, yw y llywodraethwr cyfreithlawn a gydnabyddwyd gan y Congress. Dysgwyliant yn fuan i fod yn ddwy Dalaeth. Y maent yn cynnyddu yn gyflym trwy argyhoeddiad ac ymfudiad, a chanddynt ddinas a phentrefi o eiddo eu hunain, ac y maent yn awr yn sylfaenu prif-athrofa, ac yn apwyntio athrawon, un o ba rai sydd yn bresennol ar ei ffordd o Lloegr. Ychydig flynyddoedd yn ol yr oeddynt yn cael eu diystyru trwy yr holl Daleithiau; yn awr, pan fyddo apostol yn ymweled â'r brif ddinas, cyfarchir a chanmolir ef ar bob llaw gan ddeddfwyr Americanaidd. Ac un o honynt yn ddiweddar, ar ei ffordd i Italy i sefydlu eglwys, wrth fyned trwy Washington, a gafodd ei logellau wedi eu llanw â llythyron o gymmeradwyaeth i'r Italiaid oddiwrth ddeddfwyr y Werin-lywodraeth Fawr. Yn Lloegr y maent yn rhifo dros ddeg mil ar hugain. Yn Llundain, lle nad ydynt wedi bod ond tair blynedd, y maent eisoes wedi bedyddio tair mil o gredinwyr; ac y maent yn ymbarotoi i wneuthur ymosodiad ar ffydd neu grediniaeth yr holl genedloedd yn ngwyliau dynesawl yr Arddangosiad Mawr.

"Dynion eofn yw y Mormoniaid hyn. Yn awr gadewch i ni glywed pa beth y maent yn wneuthur. Ni fydd y Mesmeryddion yn ei hoffi, fe wyddom, ac efallai y gwatwarant, ond etto 'y mae yn argraffedig, ac yr ydym yn ei ddarllen mewn llyfr;' a'r gofyniad yw, a ydym i gredu y llyfr Mesmeryddol ac anghredu yr un Mormonaidd? Haelioni a'n gwahardda.

"Mae y gwelliadau Mormonaidd, hyd yn hyn, yn rhagori ar bob peth sydd wedi ei ysgrifenu am Fesmeryddiaeth; ac y mae y cyhoeddiad o ba un y dyfynwn, yn ein hysbysu nad yw y gyfres argraffedig ond cyfartalrwydd bychan o'r rhifedi aneirif. Yr ydym yn dyfynu geiriau yr ysgrifenydd ei hunan, sef Orson

Pratt, Llywydd y Deuddeg Apostol, yn awr ar ei daith tua Dinas y Llyn Halen, fel Blaenor apwyntiedig y Brif-athrofa Formonaidd;—'Y mae yn awr oddeutu chwech cant o gangenau o Eglwys Crist yn yr ynys Brydeinig, yn cynnwys dros ddeg mil ar hugain o gredinwyr, a rhwng tair a phedair mil o Henuriaid ac Offeiriaid. Yn awr, nid oes braidd gangen o'r Saint (sef Saint y Dyddiau Diweddaf) yn mhlith y genedl hon, a'r nad yw wedi ei bendithio, i raddau mwy neu lai, ag arwyddion gwyrthiol a rhoddion yr Ysbryd Glân, trwy ba rai y maent wedi eu cadarnhau, ac yn gwybod mewn sicrwydd mae hon yw Eglwys Crist. Gwyddant fod y dall yn gweled, y cloff yn cerdded, y byddar yn clywed, y mudan yn llefaru, y gwahanglwyfus yn cael ei lanhau, esgyrn yn cael eu cyssylltu, y cholera yn cael ei geryddu, a'r clefydau mwyaf angherddol yn ymadael, trwy ffydd yn enw Iesu Grist, a gallu ei efengyl Ef. Nid rhyw bethau neillduedig ag a gymmerant le yn achlysurol yw y rhai hyn, neu sydd yn ammheus yn eu natur, neu wedi dygwydd ryw amser maith yn ol, neu mewn gwlad bellenig; eithr cymmerant le yn y gyfnod bresennol, a phob wythnos a ddwg ugeiniau o enghreifftiau yn mhob rhan o'r wlad hon. Mae llawer o gleifion, y tu allan i'r Eglwys, trwy osodiad dwylaw gweision Duw, wedi eu hiachâu. Nid rhywbeth yw a wneir yn y cornel, ond yn gyhoeddus, ac y mae degau o filoedd yn llygad-dystion.'

"Mae dallineb hollol yn cael ei wella—a hyny yn ddisymwth; mae byddarwch a mudaniaeth o lawer blwyddyn o barhad yn cael eu gwella yn uniongyrchol; mae esgyrn cefn toredig yn rhuthro i'w lle gyda swn gwasgiad pasged, tra y byddo y seremoni o eneinnio a gweddio yn cael ei gweinyddu; mae asgwrn morddwyd allan o le, yr hwn yn hir oedd wedi baeddu pob ysgîl feddygol, yn neidio yn ddisymmwth i'w le, pan orchymynir iddo i wneuthur felly gan Henuriad o'r Eglwys, tra yn eneinnio y claf ag olew yn enw yr Arglwydd; mae archollion yn cael eu hiachâu i fyny, a'r rhwymau yn cael eu taflu ymaith, heb eu heisieu drachefn; mae clefyd yn cael ei geryddu, a chilia gyda'r gair sydd yn ei orchymyn i ymadael. Hyn oll a wneir nid gan Fesmeryddiaeth, ac etto y mae yn cael ei wneyd trwy osodiad dwylaw. Ond y mae rhywbeth yn ychwanegol; y mae yno seremoni ac eneinniad crefyddol a santaidd. Edrycha y Mesmeryddwr ar briodoleddau defnydd, a rhyw allu dirgelaidd yn Natur, am

iachâd; edrycha y Mormoniad yn uniongyrchol i fyny at Ddaw. Mae rhywbeth yn fwy goruchel, defosiynol, a dyrchafedig, ond llai athronyddol, yn y drefn Formonaidd. Athronydd yw y Mesmeryddwr; nid yw yn crybwyll enw Duw; ac enw yr Iesu, buasai arno gywilydd, efallai, i'w draethu. Mae efe yn ddyn celfyddydol, ac y mae yn astudio cyfreithiau natur; cloddia yn ddwfn i'r ddaear am yr aur. Edrycha y Mormoniad am dano ar y wyneb —*sub Jove sereno* (o dan yr wybren lâs).

"Ond a yw y gwelliadau hyn wedi eu cyflawni yn wirioneddol Nis gallwn ni ddweyd; y maent yn argraffedig mewn llyfr.

"Ond, os yw y fath welliadau yn wirioneddol, rhaid mai Mormoniaeth yw y grefydd iawn? Aros ychydig, ymresymydd! Mae dy gasgliad yn anghyfreithlawn. Dywed hyd y nod y Llyfr Mormonaidd wrthyt, nad yw 'gwyrthiau, a'u cymmeryd wrthynt eu hunain, yn un prawf pa bynag o ddwyfol anfoniad neb, ond yn unig pan eu cymmerir mewn cyssylltiad ag athrawiaeth bur, santaidd, ac anffaeledig,'—yr hon athrawiaeth nid oes raid iddi wrth dystiolaeth. Mae yr ysgrythyrau yn dweyd fod cythreuliaid yn gwneuthur gwyrthiau, a bod *tri gwahanol math* o gythreuliaid i gael eu danfon allan yn y *dyddiau diweddaf* i'w cyflawni. Gellwch weled y geiriau yn Dad. xvi, 14. Gan hyny na fyddwch ar ormod o frys i ddyfod yn Sant, eithr ymresymwch dipyn yn rhagor. Heblaw hyny, nid yw yr athrawiaeth yn santaidd nac yn anffaeledig, ac o ganlyniad nis gall fod gwyrthiau yn dystiolaeth ddiammheuol o'i geirwiredd. Fel hyn, er enghraifft, y mae Mr. Orson Pratt yn dywedyd, 'Mae natur y genadwri yn Llyfr Mormon y fath, fel, *os yn wir*, na all neb gael ei achub, a'i *gwrthod*; ac, *os yn gau*, na all neb gael ei achub, a'i *derbyn*.' Oddiwrth hyn gallem benderfynu, fod Mormoniad yn sefyll mor lleied siawns o gael ei achub â neb yn y byd.

"Eithr y mae rheswm arall paham y dylech beidio myned yn Formoniad, a hwnw yw, fod y mynachod yn cyflawni yr un fath weithredoedd. Maent hwythau hefyd yn gwneuthur gwyrthiau. Gwna hyn i chwi betruso, ac efallai i ymddyrysu; o leiaf, gwna i chwi arafu."

Dyna fel yr ysgrifena Golygydd y "Family Herald" am Formoniaeth. Pe buasem ni gerllaw iddo pan yn ysgrifenu, dywedem yn ei glust mai safon y Saint i brofi dwyfoldeb eu crefydd yw *dadguddiad*, trwy yr Ysbryd Glân, yr hwn a addewir i bawb.

PAHAM NA CHAWSAI YR ENWADAU CREFYDDOL WRANDAWIAD O'U GWEDDIAU?

MR. GOL.,— Mae yn hysbys fod yr holl enwadau crefyddol yn gweddio; ond nid oes ganddynt sicrwydd o wrandawiad, fel ag y sydd gan y Saint. Gan hyny, atebaf y gofyniad fel y canlyn:—

1. Y mae y rhan fwyaf o honynt yn camsynied y Bod iawn i weddio arno, megys ar fôd heb glustiau i glywed, na dwylaw i gyfranu, na theimladau i dosturio wrthynt; efelly anhawdd derbyn. Ereill a weddiant ar Iesu Grist, yn lle ei Dad. Ereill ar eu cyd-ddynion, ac ambell un ar Luciffer, mab y wawrddydd. Clywais gyfarch y bodau hyn fy hun; ond ni dderbyniasant.

2. Ereill a weddiant, ond heb weddio yn yr enw iawn. Y rhai hyn ydynt frodyr y Phariseaid gynt, yn tybied eu bod hwy yn haeddu cael ffafr gan Dduw, o herwydd eu gweithredoedd daionus eu hunain. O ba herwydd nis derbyniant.

3. Llawer a weddiant hefyd, ond heb fod trwy gyfarwyddyd yr Ysbryd Glân, eithr eu hysbrydoedd eu hunain, a rhywrai ereill cyffelyb, heb yr un iawn. Gwrthoda y rhai hyn yr ordinhad trwy ba un y ceir yr Ysbryd Glan, a gwrthodant ei holl ddoniau grasusol. Felly, cauant eu hunain tu faes i addewid Duw, ac ni dderbyniant.

4. Rhai a weddiant heb na ffydd na chrediniaeth y mwynhant o'u dymuniadau, ond y maent yn ammau, ac yn credu nad yma y ceir mwynhau, ond wedi marw, ac mewn byd arall. Nid ydynt yn gofyn o'r galon, eithr y maent fel y dywedodd yr Arglwydd, trwy y prophwyd,—"Nesâu y mae y bobl hyn ataf â'u geneuau; eu calonau sydd bell oddiwrthyf." Er hyn, y mae ganddynt eiriau gweddi, llais ochenaid o'r galon, debygid; ond gweddio y maent, "fel yr ymddangosont i ddynion" am y goreu, y naill i glyw y llall, fel y caffont enw mawr, gair da, neu fel y dywed yr ysgrythyr, "eu gwobr." O ba herwydd ni dderbyniant.

5. Y mae ereill yn gweddio hefyd, ac heb ofalu dim a ydyw yr hyn a ofynant yn ol ewyllys Duw i'w gyfranu, neu a fyddai mwynhau eu cais yn llesol iddynt ai peidio. Gofynant bethau nad ydynt yn ddeall, nac yn ystyried; felly ni dderbyniant.

6. Ereill a weddiant yn aml yn y teulu, ac yn y cyfarfodydd; ond nid ydynt yn daer wrth y gorchwyl, nac yn benderfynol wrth y gwaith; eithr o herwydd fod yr ysgrythyr yn dywedyd mai "pob duwiol a weddia," a bod yn ddyledswydd ar grefyddwyr i wneyd hyny, hwythau a weddiant, ond nid ydynt yn daer a phenderfynol; am hyny ni dderbyniant.

7. Ereill a weddiant, ond nid gyda dyben cywir, ond fel y gallont dreulio y cyfryw bethau (os cânt) ar eu melysion chwantau. Y mae y rhai hyn a mwy o awydd am lesoli eu hunain, na gogoneddu Duw; eu hunain yw y cyfan, a phawb a phobpeth arall fel dim. Ond ni dderbyniant.

8. Ereill a gamsyniant yr amser y dylid gweddio; esgeulusant

dymmor ieuenctid; ond ar wely angeu, galwant ar ereill i weddio drostynt, ac ymdrechant pryd hyn i weddio eu hunain; ac os na wrandewir eu gweddiau pryd hyn, yr hyn sydd led annhebyg, oblegid ofn angeu a barn a'u cymhell at y gorchwyl y pryd hwn, ac nid cariad at Dduw, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni, a rhoddi ei Fab i fod yn iawn dros ein pechodau ni. Byddant y pryd hyn fel y goludog, yn hollol anwybodus, am Dduw, na'i drefn i ateb gweddiau ei blant, ac am hyny byddant yn agored, fel y goludog, i weddio ar Abraham, yn lle Duw, am ddafn o ddwfr, yn lle gwaredigaeth! ac anfon un oddiwrth y meirw, i dystiolaethu am y poenau, yn lle am drefn Duw i achub!

9. Y mae llawer yn gweddio hefyd heb ymdrechu cadw gorchymynion Duw, ïe, heb gymmaint ag ufuddhau i'r ffurf o athrawiaeth iachus, chwaithach byw yn ol dysgeidiaeth Crist a'r apostolion. Gweddia rhai am i Dduw faddeu iddynt hwy, pan na faddeuant i'w gilydd, ïe, i'w brodyr a'u chwiorydd yn yr un eglwys. Nid ydynt wedi eu cyfan-gydgyssylltu yn yr un meddwl, nac yn yr un farn; ond pob un ei feddwl, ei farn ei hun; cynnifer o farnau, ac o bersonau yn lled agos yn yr un eglwys. Gofynant am eu bara beunyddiol, pan uwch ben eu digonedd. Ni ddyrchafant ddwylaw yn ol ewyllys yr Apostol; y maent mewn fath gaddug o dywyllwch, fel y mae ambell i feddwyn yn gweddio, ambell i buteiniwr, ambell i gybydd, ambell i leidr, ïe, mewn gair, call, ffol, a phawb; ond nid pawb sydd yn derbyn; ac o herwydd hyn, yr ysgrifenais am rai o'r rhwystrau ag y sydd eisieu eu symud yn gyntaf, cyn plygu glin gerbron Duw, a galw arno ef.

Yn awr, hen frodyr a theidiau, gyda'r gwahanol enwadau crefyddol,—yr wyf yn eich annog i ystyried hyn, fel y galloch symud y rhwystrau, a mwynhau o'ch dymuniadau ar ol do'd.at y Seintiau, fel y cefais innau trwy drugaredd.

Yr eiddoch yn ostyngedig,

Graig-ddu. JOHN RICHARDS.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 108.]

TESTAMENT ZABULON,

A wnaeth efe i'w Blant wrth farw, ynghylch Tosturi a Thrugaredd.

Zabulon wrth farw a ddywedai,
O flaen ei blant a phawb a garai,
Am fod Trugaredd a Thosturi
Wrth bob dyn yn amser c'ledi.

Y GORCHYMYN a roddes Zabulon i'w blant y ganfed a'r bedwaredd ar ddeg o flynyddoedd ei fywyd ef, deuddeg ar hugain o flynyddau ar ol marwolaeth Joseph; efe a ddywedodd wrthynt,

Gwrandewch fi, chwi feibion Zabulon, myfi oeddwn rodd dda

i'm tad ac i'm mam; canys pan genedlwyd fi, fy nhad a gynnyddodd yn fawr iawn mewn defaid ac anifeiliaid, oblegid y llwyddiant da a gafodd ef trwy y gwiail brythion.

Ni fynaswn ac nis gwyddwn, fy mhlant, i mi bechu yn y dyddiau hyny, canys nid ystyriais i mi wneuthur yn ddrygionus drwy anwybodaeth yn achos Joseph; ac yn hytrach ddarfod i mi gelu y peth gyda fy mrodyr, oddiwrth fy nhad; ond pa fodd bynag, mi a wylais lawer yn y dirgel o'i blegid; Canys yr oeddwn yn ofni fy mrodyr yn fawr iawn, oblegid eu bod hwy yn cydfwriadu lladd â'r cleddyf yr hwn a ddatguddiai y gyfrinach yma: er hyny i gyd pan fynent hwy ei ladd ef, mi a daer erfyniais arnynt drwy ddagrau, na byddai iddynt wneuthur y cyfryw ddrygioni; canys Simeon a Gad a ddaethant at Joseph ar fedr ei ladd ef, ond Joseph gan gwympo ar ei liniau, a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch drugaredd arnaf fi, fy mrodyr, tosturiwch wrth ymysgaroedd ein tad Jacob, ac na osodwch eich dwylaw arnaf, i dywallt gwaed gwirion; canys ni phechais i'ch erbyn, ac os darfu i mi wneuthur ar fai, cystuddiwch fi â cheryddon, ac na osodwch eich dwylaw arnaf, er mwyn Jacob ein tad. Ac efe yn dywedyd y pethau hyn, mi a gynhyrfwyd â thosturi, ac a wylais, a'm calon a doddodd o'm mewn, a rhyddhaodd sylwedd fy ymysgaroedd ar fy enaid, a Joseph a wylodd, a minnau gydag ef, a'm calon a gyffrodd, a chymmalau fy nghorff a grynodd fel nad oedd ynof nerth i sefyll. A phan welodd ef fi yn wylo, a hwythau yn dyfod tuag ato ef i'w ladd, efe a ffodd o'r tu ol i mi, ac a ddeisyfodd arnynt gymmeryd trugaredd arno. Yna, Reuben gan redeg i mewn, a ddywedodd, Fy mrodyr, na laddwn ef, eithr rhoddwn ef yn y pydew sych a gloddiodd ein tadau, ac ni chawsent ddwfr, o herwydd ni chaniatasai yr Arglwydd i ddwfr gyfodi ynddo, er mwyn diogelwch i Joseph, ac felly y bu hyd oni werthwyd ef i'r Ismaeliaid. Ac yn y modd hyn ni chydunais â'r pechod hwnw yn erbyn Joseph: ond Simeon a Gad, ac ereill o'm brodyr, gan gymmeryd arian am Joseph, a brynasant esgidiau â hwynt iddynt eu hunain, i'w gwragedd ac i'w plant, gan ddywedyd, Na fwytawn mo hono, canys gwerth gwaed ein brawd ni yw, ond gadewch i ni ei sathru a'i fathru dan ein traed, o herwydd iddo efe ddywedyd y byddai iddo ef deyrnasu drosom ni, a ni a gawn weled beth a ddaw o'i freuddwydion ef: canys y mae'n 'sgrifenedig yn nheyrnwialen cyfraith Enoch, am yr hwn ni chyfodai had i'w frawd. Mi a ddattodais esgid Joseph, canys pan ddaethom ni allan o'r Aifft, gwr ieuanc a ddattodai esgidiau Joseph yn y porth, a ninnau a anrhydeddem Joseph, megys Pharao, ac nid yn unig anrhydeddem, ond hefyd aem ar ein gliniau o'i flaen ef, ac a wridem, ac felly yr oeddym yn cywilyddio yn ngolwg yr Aifftiaid, o herwydd yr Aifftiaid a glywsent yr holl ddrwg a gynnygiasom ac a wnaethom i Joseph.

Ar ol ei fwrw ef i'r pydew, fy mrodyr a roddasant fwyd ar y bwrdd i fwyta, ond myfi gan alaru am fy mrawd Joseph, ni phrofais ddim bwyd dros ddau ddiwrnod a dwy noswaith ynghyd;

ac ni fwytai Juda gyda hwynt, ond dal ei olygon ar y pydew, rhag i Simeon a Gad fyned yno a'i ladd ef; a phan welsant nad oeddwn yn bwyta dim, hwy a'm gosodasant i'w gadw, hyd oni werthwyd ef.

Tri diwrnod a thair noswaith y bu ef yn y pydew heb luniaeth, hyd oni werthwyd ef.

Yna, Reuben pan glybu ei werthu, yn absennol iddo ef, a rwygodd ei ddillad, ac a wylodd, gan ddywedyd, Pa fodd yr edrychaf yn wyneb fy nhad Jacob? Ac yna gan gymeryd yr arian, fe a redodd ar ol y marchnatawyr, ond nis cafodd afael arnynt, oblegid iddynt hwy adael prif-ffordd y brenin, a myned ar hyd y croesffyrdd cyfyng; a Reuben yntau ni fwytaodd fwyd yr holl ddiwrnod hwnw.

Yna Dan yn dyfod ato ef, a ddywedodd, Nac wyla, ac na bydded trist genyt o herwydd y bachgen, oblegid mi a wn beth i'w ddywedyd wrth ein tad Jacob. Ni a laddwn fynn gafr, ac a drochwn siaced Joseph yn ei waed ef, ac a ddywedwn wrth ein tad, Gwel, ai hon yw siaced dy fab, ai nad e? canys pan ddarfu iddynt fwriadu gwerthu Joseph, hwy a ddiosgasant siaced ei dad oddi am dano, ac a roddasant am dano hen siaced caeth-was.

Ond Simeon gwedi cael gafael yn y siaced, ni fynai ei rhoddi i ni, ond fe a fynai ei thori yn ddrylliau â'i gleddyf; canys yr ydoedd yn ddigllon am ei fod ef etto yn fyw, na buasai ef gwedi ei ladd.

Yna fy holl frodyr a gyfodasant i fyny ynghyd, ac a ddywedasant wrtho ef, Paham na roddi hi i ni, gan weled mai tydi yn unig oedd weithredwr y drygioni hwn yn Israel? Ac ar ol hyny fe a'i rhoddodd iddynt, a hwythau a wnaethant megys ag y cynghorodd Dan.

Ac yn awr, fy mhlant, yr ydwyf yn eich rhybuddio chwi i gadw gorchymynion Duw, ac i fod yn drugarog wrth eich cymmydogion, a chenych dosturi oddi mewn tuag at bawb; ac nid yn unig tuag at ddynion, ond tuag at anifeiliaid hefyd, canys ar y cyfrif hwnw y bendithiodd yr Arglwydd fi, yn gymmaint â phan oedd fy holl frodyr yn gleifion, i mi ddianc rhag y dolur; canys Duw sydd yn gwybod amcan pob dyn.

Gan hyny, fy mhlant, bydded genych dosturi yn eich ymysgaroedd, oblegid megys ac yr ymddygo pob dyn at ei gymmydog; felly yr ymddwyn Duw tuag ato yntau.

Canys plant fy mrodyr a syrthiasant yn gleifion, ac a fuant feirw, o herwydd Joseph, oblegid na ddarfuasai i'w tadau dosturio wrtho yntau, ond fy mhlant i a gadwyd yn iach, megys ag y gwyddoch.

A thra y bum ar y môr, ar dueddau Canaan, mi a aethum i bysgota i'm tad Jacob; a phan fyddai llawer eraill yn boddi yn y môr, myfi a gedwid yn ddiogel.

Myfi hefyd oedd y cyntaf a wnaeth lestr pysgota i slotian ar y môr, canys Duw a roddes i mi ddealltwriaeth a doethineb yn hyny, fel y gosodais hwyl-bren yn y llestr, ac a sicrheais yr

hwyliau yn nghanol y coed; a chan fyned o hyd gyda y glanau, mi a bysgotais i deulu fy nhad, hyd oni ddaethom i'r Aifft.

Ac o ran tosturi, mi a gyfranwn o'm pysgod i bob dyeithr-ddyn a gyfarfyddai â mi, ac os byddai neb gwedi ei eni mewn gwlad ddyeithr, neu yn glaf, neu oedranus, myfi a ferwwn o'm pysgod ac a'i trwsiwn yn dda, ac yn ol anghenrheidiau pob dyn, mi a ddygwn iddynt, gan eu cysuro hwynt, a thosturio wrthynt; ac oblegid hyny, Duw a wnaeth i mi ddal llawer o bysgod yn y môr. Canys yr hwn a roddo i'w gymmydog, a dderbyn helaethrwydd oddiwrth yr Arglwydd.

Pum mlynedd y pysgotais, gan roddi i bob dyn a welwn, a gwasanaethu teulu fy nhad yn ddigonol.

Yn amser cynauaf y byddwn yn pysgota, ac amser gauaf y byddwn yn porthi y defaid gyda fy mrodyr.

Yn awr, mi a fynegaf i chwi yr hyn a wnaethum, pan welais ddyn truenus yn nhrymder gauaf, a chan fod genyf dosturi tuag ato, mi a ddygais ddillad yn ddirgel allan o'm tŷ, ac a'u rhoddais i'r dyn noethlyd.

Chwithau gan hyny, fy mhlant, cymmerwch dosturi yn gyffredinol wrth bob dyn, a dangoswch drugaredd ar y pethau a roddes Duw i chwi, a chyfrenwch hwynt oddiamgylch â chalon dda; a bydded genych dosturi a thrugaredd oddi mewn tuag ato ef: canys mi a wn na bu fy llaw i ddiog i roddi i'r hwn a fyddai mewn eisieu, ac i dreulio amser gydag ef yn gymmaint â darfod i mi rodio ychwaneg na saith o ystadau gyda'r cyfryw gan wylo, a'm calon yn riddfanus o dosturi tuag ato.

Chwithau gan hyny, fy mhlant, bydded genych ddifrifol drugaredd oddi mewn i chwi tuag at bob dyn a fyddo mewn trueni, fel y byddo i Dduw dosturio wrthych, a chymmeryd trugaredd arnoch yr un modd. Oblegid yn y dyddiau diweddaf, Duw a ddenfyn ei drugaredd ar y ddaear, a pha le bynag y caffo efe garedigrwydd a thrugaredd oddi mewn, yno y preswylia efe; deliwch sylw, canys cymmaint ag a ddangoso dyn o drugaredd i'w gymmydog, cymmaint â hyny a ddengys Duw iddo yntau drachefn.

Ac yna, pan ddaethom i waered i'r Aifft, Joseph ni feddyliodd am ein drwg ymddygiad tuag ato ef, ond pan ein gwelodd, ei galon a gynhesodd, ar ba un edrychwch fy mhlant, a dysgwch anghofio niwed a wneler i chwi; cerwch y naill y llall, ac na fydded i'r un o honoch feddwl am ddrwg ymddygiad y llall, canys hyn sydd yn tori yr undeb, yn anfoddloni cenedl, ac yn cythryblio y meddwl, canys yr hwn sydd yn coño y cam a basiodd, sydd heb ymysgaroedd trugaredd. Deliwch sylw ar y dyfroedd, a gwelwch y modd y golchant ymaith y tywod pan fyddo y ceryg a'r trawstiau yn symud oddiwrth eu gilydd. Ac os i amryw ffrydiau y troir nant, y mae y ddaear yn ei sugno i fyny, ac felly yn diddymu; ac felly y bydd i chwithau os ymrenwch yn eich mysg eich hunain; gan hyny, nac ymrenwch eich hunain yn ddau ben, canys nid oes ond un pen i bob cre-

adur a greodd Duw; fe roddwyd i ddyn ddwy ysgwydd, dwy law, a dwy droed, ond etto yr holl aelodau ydynt yn ufyddhau i'r un pen.

Ond yr ydwyf fi yn gwybod wrth ysgrifeniadau fy nhadau, y bydd i chwi yn y dyddiau diweddaf ymadael oddiwrth yr Arglwydd, ac ymranu yn Israel, gan ddilyn dau frenin, a gweithredu pob drygioni, gan addoli pob math o eulunod, a'ch gelynion a'ch cymmerant chwi yn garcharorion, a chwi a eisteddwch yn mhlith y Cenedloedd mewn pob math o drueni, gorthrymder, a thristwch meddwl.

Ac ar ol hyny, y cofiwch yr Arglwydd, ac yr edifarhewch, ac efe a'ch dychwel chwi drachefn; oblegid y mae efe yn drugarog ac yn llawn tosturi, ac nid yw efe yn myfyrio ar ddrygioni meibion dynion, o herwydd cnawd ydynt hwy, ac ysbrydoedd cyfeiliornus sydd yn ceisio eu twyllo hwynt yn eu holl weithrediadau.

Ac ar ol hyny, Duw ei hun a gyfyd atoch chwi oleuni cyfiawnder, ac iechyd, a thrugaredd fydd yn ei gospedigaethau ef; ac efe a wared yr holl bobl oddiwrth gaethiwed Belial, a'i holl ysbrydoedd cyfeiliornus, a'r holl ysbrydoedd cyfeiliornus a fethrir i lawr dan draed, ac efe a ddychwel y Cenedloedd i ddilyn ar ei ol ef, a chwi a gewch weled Duw mewn agwedd dyn; canys Duw a ddewisodd Jerusalem, a Duw ydyw ei enw ef. Chwychwi trwy eich geiriau drygionus, a'u hannogwch ef i ddigofaint, a chwi a fwrir ymaith hyd amser cwbl gyflawnder.

Ac yn awr, fy mhlant, na fyddwch drist o herwydd fy marwolaeth, ac na ddigalonwch am fy mod yn ymadael â chwi; canys myfi a gyfodaf drachefn yn eich mysg, megys tywysog yn nghanol fy llwyth, yn mysg cynnifer ag a gadwant gyfraith yr Arglwydd, a gorchymynion Zabulon eich tad: ond am y drygionus, Duw a ddwg arnynt dân tragywyddol, ac a'i dinystria hwy yn dragywydd.

Wele fi yn dychwelyd i'm gorphwysfa, fel y gwnaeth fy nhadau. Ac yn awr, ofnwch chwithau yr Arglwydd eich Duw, â'ch holl nerth, holl ddyddiau eich bywyd.

Ac fel yr ydoedd efe yn llefaru y geiriau hyn, efe a hunodd i'w unig lesâd, a'i feibion a'i rhoddasant ef mewn arch, ac a'i dygasant ef yn ol i Hebron, ac a'i claddasant yno gyda'i dadau.

TESTAMENT DAN.

A wnaeth efe i'w blant wrth ei farwolaeth, yn nghylch digofaint a chelwydd.

Dan a adawodd ddau orchymyn
Yn mhlith ei deulu a dâl eu dilyn,
Er mwyn cilio oddiwrth y celwydd,
Dig a llid, a lled ynfydrwydd.

Copiad o eiriau Dan, y rhai a lefarodd efe wrthynt yn ei ddyddiau diweddaf, yn y bummed flwyddyn ar hugain a chant o'i fywyd; efe a alwodd ei lwyth yn nghyd, ac a ddywedodd,

Chwi blant Dan, gwrandewch ar fy ymadroddion, a rhoddwch glust i eiriau fy ngenau. Mi a hoffais yn fy nghalon, ac a ddangosais yn fy holl fywyd y pethau sydd dda, o herwydd gwirionedd ynghyd ag uniawn ymddygiad sydd yn gwir foddloni Duw. Myfi a gaseais bethau niweidiol, megys celwydd a digofaint, oblegid eu bod yn dysgu i ddyn bob math o ddrygioni.

Yr ydwyf y dydd hwn yn cyfaddef i chwi fy mhlant, fy mod yn llawen yn fy nghalon ar farwolaeth Joseph, y gwr da uniawn hwnw; ac yr oeddwn yn ymlawenychu pan werthwyd ef, o herwydd fy nhad a'i carai yn fwy nâ nyni; am hyny, ysbryd cenfigen a balchder a ddywedodd wrthyf, Yr wyt yn fab iddo cystal ag yntau: ac un o ysbrydoedd Belial a weithredodd gyda mi, gan ddywedyd, Cymmer y cleddyf hwn a lladd Joseph, a phan fyddo efe farw, dy dad a'th gâr dithau: dyma yr ysbryd cenfigenus a'm cynghorodd i ddyfetha Joseph, fel y dyfethai llewpard fynn. Ond Duw fy nhad Jacob ni roddodd mo hono yn fy llaw, ac nis gadawodd i mi ei gael ef yn unig, fel y dyfethwn ddwy deyrn-wialen yn Israel, trwy weithredu y fath ddrygioni.

Ac yn awr, fy mhlant, yr ydwyf yn dywedyd i chwi mewn gwirionedd, oni bydd i chwi gadw eich hunain oddiwrth ysbryd celwydd a digofaint, a charu gwirionedd a hir-ymaros, chwi a ddyfethir.

Canys dall yw digofaint, fy mhlant, ac nis gall un dyn digllongar edrych yn wyneb gwirionedd, o herwydd pe baent dad neu fam iddo, etto y mae yn eu cyfrif hwynt oll yn elynion iddo.

Er ei fod yn frawd iddo, etto nid adnebydd mo hono.

Pe bai ef brophwyd i'r Arglwydd, etto nid ufyddha ef iddo.

Ac er ei fod ef yn gyfaill iddo, etto nid yw ef yn ystyried hyny: canys ysbryd llidiawgrwydd sydd yn ei amgylchu ef â maglau cyfeiliornad, gan ddallu ei lygaid naturiol ef, a thywyllu llygaid ei feddwl ef trwy dwyll, a rhoddi iddo ef olygon o'i wneuthuriad ei hunan.

Yn mha beth y mae ef yn cibddallu ei lygaid ef? Mewn casineb calon; oblegid y mae ef yn rhoddi iddo galon hunanol yn erbyn ei frawd i'w groesi ef, ac i'w genfigenu ef.

Am hyny, fy meibion, llid sydd beth drygionus, o herwydd y mae yn dyfod i fod yn enaid i'r enaid, ac yn darostwng y corff iddo ei hun, trwy feistroli dros yr enaid, ac yn rhoddi gallu i'r corff i wneuthur pob drygioni; a phan weithredo yr enaid, y mae yn cyfiawnhau yr hyn a wnelo, o herwydd nid ydyw yn gweled.

Gan hyny, yr hwn sydd yn llidiog, os bydd yn wr galluog, y mae ganddo allu tri-dyblyg yn ei ddigofaint: un trwy gynnorthwy a chymhorth ei weision, un arall trwy ei gyfoeth; â pha un y mae yn perswadio dynion, ac yn gorchfygu eu hanghyfiawnderau; a'r trydydd trwy natur ei gorff, yr hwn o hono ei hunan sydd yn gwneuthur drygioni.

Ac er na byddo y dyn yr hwn sydd ddigllon, ond gwr tlawd,

etto ei allu naturiol ef a ddyblir: o herwydd yr unrhyw ysbryd sydd beunydd yn gyru yn mlaen ei ddrygioni, trwy beri i'w weithredoedd ef ymgymharu â chelwydd.

Ac am hyny, ystyriwch allu digofaint, ac mor ofer ydyw: oblegid y mae yn chwerw yn yr ymadrodd, ac yn rhodio ar ddeheu-law satan, fel y gweithredir ei weithredoedd ef mewn anffyddlondeb a chelwydd. Canys y mae satan yn gyntaf yn brathu trwy ymadroddion, a phan unwaith y pigo ef yn mlaen, y mae yn ei nerthu ef i weithredu, ac yn blino ei ddealltwriaeth â chwerw bigiadau a cholledion, ac felly yn annog ei feddwl ef i anfesurol ddigofaint.

Am hyny pan ddywed undyn i'ch erbyn, na chynhyrfer chwi i ddigofaint; neu pan ganmoler chwi megys gwŷr da, nac ymddyrchefwch, ac na'ch newidier i wantawrwydd, nac i wylltineb wynebpryd; canys pan glywo dyn beth anhoffgar ganddo, y mae yn gyntaf yn brathu, ac yn cynhyrfu ei feddwl felly, hyd oni thybio fod ganddo achos cyfiawn i ddigofaint.

Yn awr gan hyny, fy mhlant, os bydd i chwi syrthio i ddim colled, neu rwystr, na fyddwch allan o amynedd, canys y mae ysbryd anamyneddgar yn peri i ddynion chwennych y pethau a aethant heibio, a diffygio o eisieu eu cael hwynt. Am hyny, dyoddefwch eich colledion yn ewyllysgar, ac na fyddwch aflonydd o'i blegid, o herwydd aflonyddwch a bair ddigofaint ac anwiredd, a bod ag wyneb dau ddyblyg sydd ddrwg; y mae digofaint ac anwiredd yn siarad y naill â'r llall, i flino y ddealltwriaeth: oblegid pan fyddo y meddwl yn cael ei rwystro gan anfoddlonrwydd, y mae yr Arglwydd yn ymadael ag ef, a Belial yn cael arglwyddiaethu arno.

Gan hyny, fy mhlant, cedwch orchymynion a chyfreithiau yr Arglwydd, a gochelwch anwiredd a chasewch ef, fel y preswylio yr Arglwydd ynoch chwi, ac y cilio Belial ymaith oddiwrthych; dyweded pob un o honoch y gwir wrth ei gymmydog, fel na syrthioch mewn rhwystr yn ewyllysgar, ac felly y cewch fod mewn llonyddwch, a chwi a gewch Dduw y tangnefedd, ac ni lwydda rhyfel i'ch erbyn: cerwch chwithau yr Arglwydd holl ddyddiau eich bywyd, a cherwch y naill y llall â chalon gywir.

Canys sicr genyf y bydd i chwi yn y dyddiau diweddaf ymadael oddiwrth yr Arglwydd, a rhodio mewn drygioni, gan wneuthur ffieidd-dra, drwy weithrediad ysbrydoedd twyllodrus ynoch; canys mi a ddarllenais yn ysgrifeniadau Enoch, mai satan ydyw eich tywysog chwi; ac y bydd i holl ysbrydoedd godineb a balchder ymegnio i osod rhwydau i faglu meibion Dan, i wneuthur iddynt hwy bechu o flaen yr Arglwydd.

Ond fy mhlant, glynwch chwi wrth Lefi, ac edrychwch arno ef yn mhob peth.

Plant Juda a gymmerant ymaith eiddo dynion ereill, megys llewod, trwy gybydd-dra; ac oblegid hyny yr arweinir chwi gyda hwynt i gaethiwed; ac yno i dderbyn holl bläau yr Aifft, a holl ddrwg feddwl y Cenedloedd.

Er hyny, chwi a ddychwelwch at yr Arglwydd, ac a gewch drugaredd, ac efe a'ch dwg chwi i'w le santaidd, ac a gyhoedda heddwch i chwi.

Ac iachus achubiaeth a dardd allan i chwi o lwythau Juda a Lefi, efe a wna rhyfel yn erbyn Belial, ac a rydd i'n gwŷr ieuainc ni y fuddugoliaeth yn yr ymddial, efe a wared gaethion eneidiau ei seintiau oddiwrth Belial, ac a dry eich anghrediniol galonau at yr Arglwydd, ac a rydd heddwch tragywyddol i'r rhai a alwant arno.

A'r saint a orphwys ynddo ef, a'r cyfiawn a ymlawenycha yn Jerusalem newydd, yr hon a glodfora Dduw yn dragywydd.

A Jerusalem ni bydd mwyach yn ddifrod, ac ni arweinir Israel i gaethiwed, oblegid yr Arglwydd a fydd yn wastadol yn mysg dynion yn ei ganol ef; a Sanct Israel a deyrnasa drosoch chwi mewn iselder a thlodi, a'r hwn a gredo ynddo ef yn ddiau a deyrnasa yn y nefoedd.

Ac yn awr, fy mhlant, ofnwch yr Arglwydd, gochelwch satan a'i ysbrydion, a nesewch at Dduw, ac at yr Angel yr hwn sydd yn esgusodi Israel, canys efe ydyw y Cyfryngwr rhwng Duw a dyn, i osod tangnefedd yn Israel; efe a saif i fyny yn erbyn teyrnas y gelyn, am hyny y bydd i'r gelyn lafurio i ddadymchwel pawb oll ar a alwant ar enw yr Arglwydd; canys efe sydd yn gwybod mai pa bryd bynag y diflano Israel, yna y bydd diwedd ar deyrnas ei elynion ef: ond yr unrhyw Angel a nertha Israel, fel na ddel ef i ddiwedd drwg.

A'r pryd hyny y bydd i Israel ymadael oddiwrth anghyfiawnder, a'r Arglwydd a ymwêl â'r cyfryw a wnelont ei ewyllys ef yn holl leoedd Israel, ïe, yn mysg y Cenedloedd; a'i enw ef a fydd *Yr Achubwr.*

Gan hyny, fy mhlant, ymgedwch oddiwrth ymddygiadau terfysglyd, a rhoddwch oddiwrthych lid a phob anwiredd yn mhell. Cerwch wirionedd a mwyneidd-dra, ac edrychwch beth a glywsoch gan eich tadau, a rhoddwch chwithau hyny i fyny i'ch plant, fel y byddo i Dad y Cenedlaethau eich derbyn chwi: canys yr ydoedd ef yn gywir, yn hir-ymarhous, yn addfwyn, yn isel, ac yn ddysgawdwr cyfraith Duw, drwy ei weithredoedd ei hun.

Gan hyny, ymadewch â phob anghyfiawnder, fel y byddo i chwi lynu wrth gyfiawnder cyfraith yr Arglwydd, a chleddwch fi gyda fy nhadau.

Ac ar ol iddo lefaru y pethau hyn, efe a'i cysurodd hwynt, ac a hunodd hûn yr holl fyd, a'i feibion ef a'i claddasant, ac a osodasant ei esgyrn wrth esgyrn Abraham, Isaac, a Jacob.

Ac megys ag y proffwydodd Dan iddynt hwy, y byddai iddynt ryw amser esgeuluso cyfraith Duw, ac ymddyeithrio oddiwrth eu hiliogaeth, a gwlad genedigaeth Israel, ac felly y dygwyddodd.

(*I'w barhau.*)

ACCROSTIC.

Yn mblith fy ngelynion annhirion 'rwy'n byw,
Does neb i'm dyddanu ond seintiau fy Nuw;
Rwy'n aml mewn cystudd, annedwydd fy nod,
Yn nghanol blinderau Babilon wy'n bod.
Saint anwyl yr Iesu, nid hir byddwn gaeth;
O dyma Drysorfa—dihangfa a ddaeth:
Rhyw filoedd a folant, clodforant eu Tad,—
Fe drefnodd y llwybr, gwaredir ni'n rhad.
Amynedd sy'n eisieu ar Seintiau (ag sydd
Yn nghanol eu trallod), er dyfod yn rhydd;
Methedig a thlodion, rhai ffyddlon, llawn ffydd,
Fwynhant yr addewid yn sicr rhyw ddydd.
Ufyddion yr Iesu, cawn fendith, mi wn,
Drwy roddi cynnorthwy i'r cynllun da hwn;
O Babilon brysiwn, 'nol cynghor ein Tad,
Llawenydd sydd beunydd yn Seion, hoff wlad.

Merthyr. JOHN ARGUST.

AMRYWIAETHAU, &c.

AMSER.—Y mae mynydyn o amser yn gyfran o fywyd, yr hwn nis gellir ei alw yn ol; a bydd coffadwriaeth am dano yn ffynnon o lawenydd neu ynte o dristwch.

NI fu un dyn erioed yn golledwr wrth wneuthur da, canys er dichon na chaiff ei wobrwyo yn fuan, etto, yn mhen amser, dichon i ryw gyfyngder ddygwydd i'w ddarbwyllo fod dynion rhinweddol yn anwyliaid i Ragluniaeth.

"W. M."—Ffolineb i ni dreio rhoi cyfarwyddiadau pa fodd i weithredu mewn breuddwyd; mae genym ddigon o waith i gyfarwyddo dynion sydd yn gweithredu ar ddihun. Dichon y caiff ein brawd wybodaeth ei hun yn ei freuddwyd nesaf.

TALIADAU O EBRILL 2 HYD EBRILL 16.—Sir Aberteifi, 8s 6c; Sir Ddinbych, £1 13s; Sir Benfro, 10s; Llantrisaint, 6s 6c; Pontytypridd, £1 12s 6c; Llanfabon, 16s; Cwmbach, £1; Twynyrodyn, 15s; Gog, 8s; Caerdyf, £3 7s $4\frac{1}{2}$c; Aberdare, £3 10s; Dowlais, £1 18s; Hirwaun, £3 8s; Rymni, £2 8s 6c; Cwmnedd, 4s; Georgetown, £2 11s 7c; Cefn, 17s $1\frac{1}{2}$c; Cyfanswm, £25 14s 1c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 9.] MAI 3, 1851. [PRIS 1*g*.

AT LYWYDDION CYNNADLEDDAU A DOSPARTHWYR LLYFRAU.

ER ein bod amrywiol weithiau wedi rhoddi cyfarwyddiadau yn nghylch dyledswyddau llywyddion a dosparthwyr mewn perthynas i lyfrau Cymreig a Seisnig; etto, rhag i neb gymmeryd esgus yn mheilach, ar awgrymiad oddiwrth y Llywyddiaeth yn Liverpool, cyhoeddwn yn ychwanegol sylwedd cyfarwyddiadau y Llywydd Orson Pratt, yn STAR Ebrill 1, 1850, y rhai sydd yn dal cyssylltiad â llyfrau Cymreig yn gystal â Seisnig.

Gwyddoch ein bod wedi dechreu cyhoeddi y symiau dyledus am lyfrau ar ddiwedd pob chwarter, a'n bod yn meddwl cario hyny yn mlaen, fel y gwneir hefyd yn y Star mewn perthynas i lyfrau Seisnig.

Gellir gweled wrth y cyfrifon, fod y Cynnadleddau yn gwneyd cryn fusnes â'r swyddfaoedd yn Merthyr a Liverpool; a chan hyny, dyledswydd pob llywydd cynnadledd yw gofalu fod ei gynnadledd yn penodi arolygwyr i edrych llyfrau y dosparthwr cyffredinol, a gweled fod ganddo ddigon o lyfrau, Stars, Udgyrn, &c., ar law, ar ddiwedd pob chwarter, fel ag y byddo eu gwerth, wedi ei ychwanegu at y symiau dyledus iddo oddiwrth yr îs-ddosparthwyr (sef dosparthwyr y cangenau), yn cyfateb i filiau cyhoeddedig y ddwy swyddfa uchod.

Dylai y dosparthwr cyffredinol, yn union wedi gweled ei ddyled yn y Star a'r Udgorn, i ddanfon biliau i'w holl îs-ddosparthwyr

trwy ei gynnadledd; a dylai llywydd pob cangen fynu gweled fod arolygwyr yn cael eu penodi i edrych cyfrifon dosparthwr ei gangen, a gweled fod ganddo ddigon o lyfrau ar law, neu arian, i ateb gofyniad y gynnadledd trwy ei dosparthwr cyffredinol.

Bydded i'r cyfarwyddiadau hyn gael eu cario allan yn effeithiol, a chadwant ddynion gonest yn onest, a'r rhai sydd yn dueddol i fod fel arall, rhag gwneyd llawer o niwed; a chan mai "punctuality is the soul of business," boed i'r taliadau oddiwrth yr isddosparthwyr i'r dosparthwr cyffredinol fod mor fynych ag y bo yn gyfleus, a'r taliadau oddiwrth y dosparthwyr cyffredinol i Liverpool ac yma mor rheolaidd ag y byddo posibl.

Yr oedd tyb wedi ei choleddu, yn ddiweddar, i ryw raddau, yn mhlith y dosparthwyr, mai ddim ond unwaith y chwarter yr oeddym ni a'r swyddfa yn Liverpool yn gofyn tal; yn awr, na choledder tyb felly etto, canys nid oes un ddysgeidiaeth felly wedi deillio oddiwrthym ni nac O. Pratt. Yr ydym yn erfyn taliadau bob dwy neu dair wythnos, a setliad hollol bob chwarter am yr holl lyfrau gwerthedig; a phe ymdrechai y cynnadleddau i dalu am y llyfrau, &c., a fyddo ar law y dosparthwyr ar ddiwedd pob chwarter, byddai yn dra chyfleus i ni, ac hefyd galluogai ni i barhau mor rheolaidd yn ein taliadau i ereill, ag y dymunem i'n dosparthwyr fod tuag atom ninnau.

Er rhwystro llyfrau i bentyru gormod ar law y dosparthwyr, dylai pob cangen wneyd ei goreu i werthu yr hyn y mae yn dderbyn, trwy y dosparthwr cyffredinol, o'r gwahanol swyddfaoedd, trwy eu cadw ar werth yn nghyfarfodydd cyhoeddus y Saint, a rhywle arall os gellir.

Hefyd, bydded i bob cangen gadw ar werth y llyfrau rhwym, yn gystal â'r Stars, Udgyrn, a thraethodau, ac nid aros hyd nes y gelwir am danynt cyn anfon at y dosparthwr cyffredinol.

Ffordd ragorol i ddosparthu Udgyrn, Stars, traethodau, &c., yw rhoi rhywfaint o honynt i'r henuriaid teithiol, i'w gwerthu ar ddiwedd eu cyfarfodydd mewn lleoedd newyddion, lle nad oes dosparthwyr wedi eu sefydlu, ac nid ydym yn ammau na fydd llawer i ddyn gonest yn falch i gael eu prynu.

Wrth derfynu, taer erfyniwn ar y dosparthwyr i ddarllen y "Taliadau" pythefnosol yn yr Udgorn a'r Star, mor fuan ag y deuant i'w llaw, ac edrych os yw y swm a dalasant wedi ei nodi yn gywir; ac os na fydd, am ein hysbysu yn ddioed, fel y gellir diwygio y camsynied. Gall camsyniadau felly ddygwydd ar droion, a gobeithiwn y gwna y dosparthwyr yru atom, fel y byddo pob peth yn iawn. Hefyd, dylai pob dosparthwr rifo pob peth yn ei sypyn cyn dechreu ei ddosparthu, er gweled os bydd y rhif yn gywir, ac os na fydd, rhodded wybod i'r swyddfaoedd, neu i'r cyfryw a'i danfonodd. Gofaler hefyd i gymharu y biliau, ac yna ni fydd achos bod un camsynied o un tu. Yn awr, nid ystyrir neb yn addas i lywyddu na dosparthu, oni ymdrecha wneyd yn ol y cyfarwyddiadau uchod.

"SIOMIANT MORMONIAETH"—LLYTHYR HENRY WILKINS.

Mae y *Bedyddiwr*, am Ebrill, 1851, yn cynnwys llythyr oddiwrth Henry Wilkins, o St. Louis, America, at ei dad, sef y Parch. Jas. Wilkins, Georgetown, Merthyr, yn darlunio "Siomiant Mormoniaeth." Mae Henry Wilkins, yn ol geiriau ei dad ar odreu y llythyr, yn "fachgenyn dwy ar bymtheg oed, yr hwn a hudwyd ac a dwyllwyd gan y Mormoniaid, neu y bobl a gam-enwant eu hunain yn Seintiau." Hwyliodd gyda'r Saint o Liverpool ar y 17eg o Hydref, 1850, tua New Orleans, yn mhlith oddeutu 416 o ymfudwyr, o ba yr oedd oddeutu 101 yn Wyddelod, y rhai oeddynt ar wahan yn y llong oddiwrth y Saint. Yr oeddem ni yn adwaen y bachgen uchod yn eithaf da; canys bu ein dwylaw ar ei ben, a dymunasom ddaioni iddo. Nid nemawr fisoedd, er hyny, y bu cyn cyflawni pechod na chwennychem ei enwi, am ba un y cafodd faddeuant. Ymddangosodd wedi hyny yn selog anferol, a chlywsom ni a channoedd ereill ef yn tystiolaethu yn Nghangen Merthyr, ei fod yn gwybod ei fod yn aelod yn Eglwys Iesu Grist, ac nad oedd neb yn iawn ond y Saint. Yr oedd ei dad, meddai efe, yn gwahardd iddo ddod i'w dŷ, o herwydd ei grefydd. Yn fuan ar ol hyn, daeth awydd arno i ymfudo, a chafodd ganiatâd i hyny; ac felly y bu. Ond yn awr, wedi myned mor bell â St. Louis, dywed, "Cymmerais fy nhwyllo gyda rhai

ereill." A pha beth yw y twyll, tybied? Caiff llythyr y bachgen ateb. Dyfynwn a ganlyn:—

"Yr oedd llawer iawn o Irish gyda ni, sef oddeutu 101 o honynt, pa rai a barasant i ni flinder mawr iawn, yn gymmaint a'u bod yn lladrata ein bwyd oddiar y tân, sef y lle oedd gyda ni i gookan ein bwyd. Bum i, a llawer iawn ereill, yn byw ar flawd ceirch a dwfr, ac ychydig o *rice* wedi ei ferwi, yn gymmaint ag nas gallasem fwyta'r *biscuits*, pa rai oeddynt mor galed â cheryg. Yr oeddem yn eu gosod mewn dwfr twymn i *soako*, ond yr oeddynt yr un fath wedi hyny. Yr oedd llawer iawn yn llefain, gan na allasent gael bwyd i fwyta yn lle bwyd y llong, a llawer yn gofidio eu bod wedi dyfod o dref, a gadael lle cysurus i ddyfod y ffordd yma. Dyma wirionedd i chwi, fy anwyl dad. Y mae llawer un gyda chwi yna yn meddwl mai bywioliaeth dda iawn sydd ar y môr i'r *passengers*, ond yn wir y maent yn camsyried yn fawr. Yr oeddynt yn dweyd yn Liverpool, sef William Phillips, ynghyd â'r holl rai oedd gydag ef, wrthym ni, y rhai oeddem yn myned dros y môr, fod gyda ni fwyd am ddeg wythnos, pe byddem ar y môr gymmaint â hyny—fod Orson Pratt wedi gofalu am danom, am i ni beidio a meindio; ond anwiredd o'r mwyaf oedd hyny, fel rhywbeth arall a ddywedodd efe. Nid oedd gyda ni ddim ond bwyd chwech wythnos, a dyna beth ddywedodd y cadben; ac ni a gawsom weled hyny hefyd, yn gymmaint â bod y bwyd yn darfod. Daethom â llawer o fwyd o Liverpool, neu nis gwn i ddim beth a wnelsem yn wir. * * * Y mae llawer un a ddaethai yn ol pe bai ganddynt fodd i ddyfod; felly finnau hefyd, fy anwyl dad, yr un modd, pe byddai genyf ddim ond pum punt neu chwech i ddyfod; ond yr wyf heb ddim mewn gwlad estronol, ac y mae yn anmhosibl i gael gwaith yma y gauaf o herwydd ei bod mor oer. Nis gwn beth a eill agor yn yr haf i mi ac amryw ereill. Yr wyf yn meddwl am danoch chwi hyd nes y mae llawer o ddagrau yn treiglo dros fy wyneb. O na allwn weled eich gwyneb etto, fy anwyl dad; ni fyddaf mor ffol â gwrando ar y gau-brophwyd etto."

Mae yn rhyfedd fod yn rhaid i ni sylwi ar beth mor wael. Yr oeddym wedi gweled y llythyr uchod cyn ein rhifyn o'r blaen, ac wedi ei ystyried yn annheilwng o sylw; ond wedi hyny deallasom fod rhai crefyddwyr yn ein cymmydogaethau yn gwneyd cryn ddefnydd o hono, a meddyliasom mai gwell oedd sylwi ychydig arno yn yr Udgorn, a gyru copi i'r *Bedyddiwr*.

Yn y llythyr uchod, y peth cyntaf sy'n gwneyd y Saint yn dwyllwyr, yw fod y Gwyddelod yn lledrata eu bwyd. Yr ail beth, yw fod y bachgen, a llawer ereill, yn byw ar flawd ceirch a dwfr, ac ychydig o rice wedi ei ferwi, gan nas gallent fwyta'r *biscuits*, y rhai oeddynt mor galed a cheryg, er eu gwlychu mewn dwfr twymn

Pwy glywodd son am fara felly o'r blaen? rhaid mai ceryg oedd y pobydd yn Liverpool wedi roddi i'r Saint, yn lle bara; canys fe dynerai hyd y nod fara esgyrn mewn dwfr twymn. Y trydydd peth sy'n gwneyd y Saint yn dwyllwyr, yw fod llawer iawn yn llefain, o eisieu bwyd yn lle bwyd y llong. Druain o honynt, nid oeddynt yn ddigon newynog, efallai. Y twyll nesaf, yw fod William Phillips, a'r holl rai oedd gydag ef, yn dweyd fod bwyd deg wythnos yn y llong. Dywedasant yn iawn, canys nid yw y llywodraeth yn caniatâu i un siartrwr llong i Ogledd America, i fyned heb fwyd deg wythnos; ac os na fyddis hyny o amser ar y daith, dychwelir y gweddill o'r bwyd i'r siartrwr. Os nad oedd mwy na chwech wythnos o fwyd ar y llong, mae y llywodraeth wedi dyoddef i'r Saint gael eu twyllo. Ond, aroswch dipyn, ni fu y llong heb ddigonedd o fwyd, yn ol llythyr y bachgen. Pum wythnos a phedwar diwrnod y buont ar y môr; a chan i'r bachgen, "a llawer iawn ereill," fod yn byw ar flawd ceirch a dwfr, a rice, rhaid fod llawer o fara a phethau ereill yn ngweddill ganddynt. A chadarnheir hyn gan lythyr llywyddion y llong, sef J. Morris a D. Evans, canys dywedant, "Y mae genym bum wythnos o fwyd heb ei gael" (gwel yr Udgorn am Ragfyr, 1850, tud. 344). Yr oedd yr hyn a ganlyn o fwyd i bob un mewn oedran:—25 pwys o fara môr, 10 pwys o gàn, 30 pwys o rice, 50 pwys o flawd ceirch, 10 pwys o gig moch hallt, 5 pwys o siwgr, 5 pwys o driagl, 1½ pwys o dê, 3 phwys o ymenyn, 2 bwys o gaws, ac un peint o winegr; a hanner hyny i blant dan 14 oed. Os oedd eisieu rhyw fwyd arall ar y bachgen, dylasai fod wedi ei brynu ei hunan, fel y rhybyddiwyd pawb i wneyd.

Y twyll olaf a enwir o eiddo y Saint yw, fod yn anmhosibl i gael gwaith yn yr America y gauaf, o herwydd ei bod mor oer. Dichon fod anhawsdra ar droion i rywrai sy'n llefain ar ol eu rhieni, fel bachgen Mr. Wilkins; pwy roddai waith i rywun hiraethog felly? Mae yr holl lythyron a welsom ni o St. Louis, yn tystio yn wahanol hollol i Henry Wilkins—nid oes neb wedi methu cael ei foddloni ond efe; a dichon mai rhyw drosedd neu anufydd-dod ynddo ef, sydd wedi ei arwain i ysgrifenu cymmaint o ffolineb. Ond pe byddai yn anhawdd cael gwaith yn St. Louis, nid yw hyny yn profi dim o dwyll y Saint, nac ychwaith nad yw ymfudo i Ddinas y Llyn Halen yn waith da. Cymmaint â hyna yn breeennol ynghylch y bachgen a'i lythyr.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 131.]

TESTAMENT NAPHTALI.

Naphtali yw yr hwn sy'n dywedyd
Wrthyt ti, a'i blant trwy'r holl-fyd,
Am gyd-rodio mewn daioni,
Yn y rheol a roed iti.

COPIAD o Destament Naphtali mewn perthynas i'r pethau y soniodd efe am danynt yn niwedd ei amser, yn y ganfed a'r ddeuddegfed ar hugain o flynyddoedd ei einioes ef. Yn nyfodiad ei blant ef i'r un man, ar y pedwerydd dydd o'r seithfed mis, ac etto yn ei iechyd, a orchymynodd wneuthur gwledd gostfawr, a pharotoi ymbeuthynfwyd. Y bore pan ddeffrodd efe o'i gwsg, o herwydd ei fod ef wrth ddrws marwolaeth, efe a folodd yr Arglwydd yr hwn a'i nerthasai ef, ac a ddechreuodd lafaru wrthynt fel hyn;

Fy mhlant, rhoddwch glust i Naphtali, gwrandewch eirau eich tad. Fe'm ganwyd o Bilha, ac o herwydd i Rahel ymddwyn yn gyfrwys wrth roddi Bilha i Jacob yn lle ei hun; a Bilha a esgorodd arnaf fi ar liniau Rahel; am hyny i'm galwyd Naphtali; a Rahel a'm carodd, am fy ngeni ar ei gliniau; hi a'm cusanai pan oeddwn yn fychan, ac a ddywedai, Duw a wnel i mi weled brawd i ti allan o'm croth megys tydi. O herwydd paham Joseph oedd debyg i mi yn mhob peth, yn ol erfyniad Rahel.

Bilha, fy mam, oedd ferch Rotheus, brawd Debora, mammaeth Rebecca, a hi a anesid ar yr un diwrnod a Rahel. Rotheus oedd Galdead, o genedl Abraham, yn addoli Duw, yn wr rhydd ardderchog.

Ond pa fodd bynag, yn gymmaint a'i fod ef gwedi ei gymmeryd yn garcharor, Laban a'i prynodd, ac a'i priododd â morwyn gaeth iddo, a'i henw oedd Efe, yr hon a ymddyg iddo fab, yr hwn a alwodd efe Zeliphas, yn ol enw y castell yn mha un y daliesid ef. Yn ol hyny, hi a ymddyg Bilha, hon pan ei ganwyd a elwid gan ei mam, Y forwyn newydd brysur, o herwydd ei bod yn brysur ar y fron pan ei ganwyd.

Ac o herwydd fy mod mor fuan ar fy nhraed â charw, fy nhad Jacob a'm hapwyntiodd i redeg i bob achosion a negesau, ac a'm bendithiai dan yr enw carw.

O herwydd megys ag y gŵyr y crochenydd pa faint a gynnwys ei lestr ef, ac a dymhera y maintioli o'r clai ar ol hyny, felly y mae'r Arglwydd yn gwneuthur corff dyn yn gyfattebol i'r Ysbryd a drefno efe ynddo, ac yn cymhesuro yr ysbryd at allu y corff, fel nad oes ragor o anghymmesurdeb rhyngddynt; o herwydd holl greaduriaid yr Arglwydd a wnaed wrth bwysau, wrth fesur, a threfn.

Ac megys ag y mae y crochenydd yn gwybod gwasanaeth pob un o honynt, i ba beth y maent gymmesuraf; felly y mae yr Arglwydd yn adnabod y corff, pa cynbelled y mae ef yn gwmhwys i ddaioni, a pha bryd y mae ef yn dechreu mewn drygioni.

Canys nid oes un creadur rhesymol nac afresymol, nad ydyw yr Arglwydd yn ei adnabod; canys efe a greodd yr holl ddynion ar ei ddelw ei hun.

Ac fel y byddo nerth gwr, felly y bydd ei waith ef.

Ac megys ag y byddo ei ewyllys ef, felly y bydd ei weithred.

Ac fel y byddo ei ddyfais, felly y bydd ei weithrediad.

Fel y bydd ei galon ef, felly y bydd ei enau.

Fel y byddo ei lygaid ef, felly y bydd ei siarad.

Naill ai am gyfraith yr Arglwydd, ai am gyfraith Belial.

Gwelwch pa ragoriaeth sydd rhwng goleuni a thywyllwch, neu rhwng gweled a chlywed; y cyfryw sydd mewn gwr a gwraig.

Ac ni ddylid dywedyd fod dim chwerwder mewn un peth, nac yn yr wyneb, nac mewn dim o'r fath bethau; oblegid Duw a wnaeth bob peth yn dda yn ei reol, neu ei raddau ei hunan; efe a osododd bump o synwyrau yn y pen, ac a gyssylltodd y pen wrth y gwddf, ac a'i gorchuddiodd ef â gwallt, yn ogoniant iddo.

Ac yn mhellach, efe a ddarparodd y galon i ddoethineb, a'r bol i waghau yr ystumog, y ddwyfron i iechyd, yr afu i ddigofaint, y bustl i chwerwder, y ddueg i chwerthiniad, yr arenau i gyfrwysder, y lwynau i nerth, yr asenau i degwch, a'r had i rymusrwydd.

Ac felly, fy mhlant, gwnewch bob peth mewn trefn, ac yn ofn Duw, ac na wnewch ddim yn ddi-reol mewn gwawd, nac ychwaith allan o'i amser cyfaddas. Canys nis gall llygaid anianol ei weled, ac ni ellir chwaith wneuthur gwaith y goleuni yn y tywyllwch.

Am hyny, na phrysurwch i ddifwyno eich gweithredoedd trwy gybydd-dod, nac i dwyllo eich eneidiau â siarad ffolineb: canys trwy gadw dystawrwydd gyda chalon lân, y byddwch yn abl i wneuthur ewyllys Duw, ac i fwrw ymaith ewyllys y diafol. Yr haul, y lleuad, a'r sêr, nid ydynt yn tori eu rheol; felly, na thorwch chwithau gyfraith Duw yn rheol eich gweithredoedd.

Y Cenedloedd, trwy fyned ar gyfeiliorn, a gadael yr Arglwydd, a newidiasant eu trefn, ac a ganlynasant foncyffion, meini, ac ysbrydion cyfeiliornus.

Ond na wnewch chwi felly, fy mhlant, gwybyddwch mai eich unig Dduw sydd Arglwydd yn yr wybrenau, ac ar y ddaear, yn y môr, ac ar yr holl greaduriaid, canys efe yw eu Gwneuthurwr hwynt.

Ac na fyddwch debyg i Sodom, yr hon a newidiodd reol ei naturiaeth; a hwynt-hwy y rhai a felldithiodd Duw yn y diluw, gan wneuthur y ddaear yn anghyfannedd ac yn ddiffrwyth, er eu mwyn hwynt.

Fy mhlant, yr ydwyf yn dywedyd y pethau hyn, o herwydd i mi ddarllen yn santaidd ysgrifeniadau Enoch, y bydd i chwithau hefyd ymadael oddiwrth yr Arglwydd, a rhodio yn annuwioldeb Sodom, a'r Arglwydd a ddwg gaethiwed arnoch chwi, fel y

gwasanaethoch eich gelynion, ac y'ch gorthrymer â phob math o gystudd, a phoen, hyd oni ddifianner chwi yn gwbl oll.

A phan wneler chwi yn ychydig, ac yn anaml, chwi a ddychwelwch at yr Arglwydd, a chwi a adnabyddwch eich Duw, ac yntau a'ch dwg chwi drachefn i'ch tir eich hunain, yn ol ei amryw drugareddau.

A bydd, pan ddelont i wlad eu tadau, yr anghofiant yr Arglwydd drachefn, ac ymddwyn yn annuwiol, fel y byddo i'r Arglwydd eu gwasgaru hwynt ar hyd wyneb yr holl ddaear, hyd oni ddelo Gwr yn nhrugaredd yr Arglwydd, yr hwn a dywallt allan drugaredd a chyfiawnder ar yr holl bobl, yn gystal yn mhell ac yn agos.

Canys yn y ddeugeinfed flwyddyn o'm bywyd, ar fynydd yr olewydd, o'r tu dehau i Jerusalem, mi a welais yr haul a'r lleuad yn sefyll i fyny yn llonydd, ac wele Isaac, tad fy nhad, a ddywedodd wrthym, Deuwch yma yn brysur, a chymmered pob un ei afael yn ol ei allu, oblegid fe ellir dal yr haul a'r lleuad. A nyni a ddaethom yn nghyd i gyd, a Lefi dan redeg a ddaliodd yr haul, a Juda gan neidio i fyny, a gymmerth afael yn y lleuad, a hwynt hwy ill dau a ddyrchafwyd i fyny wrthynt.

A phan ddaeth Lefi fel yr haul, rhyw wr ieuanc a roddodd iddo ddeuddeg cangen o balmwydd, a Juda a ddyscleiriodd fel y lleuad, a deuddeg trawst ydoedd dan ei draed ef; a Lefi a Juda gan redeg ynghyd, a welsant y naill y llall.

Ac wele, tarw ydoedd ar y ddaear, a chanddo gyrn mawr, ac adenydd eryr ydoedd ar ei gefn, a nyni a geisiasom ei ddal ef, eithr nis gallem ; ond Joseph gan lamu o'n blaen, a'i daliai ef, ac a ymddyrchafai i fyny arno ef.

Ac wele, ysgrifen santaidd a ymdangosodd i ni, yn dywedyd, Yr Assuriaid, Mediaid, Elemitiaid, Geilathitiaid, a'r Caldeaid, a ddaliant deyrnwialen Israel mewn caethiwed.

Ac ar ol hyny, yn mhen y saith mis, y gwelais ein tad Jacob yn sefyll ar fôr Jamma, a'i feibion gydag ef; ac wele long yn dyfod heibio, yn llawn o gig sych, heb na morwr na llywydd, ac ar y llong yr ydoedd yn ysgrifenedig, Jacob, a'n tad a ddywedodd wrthym, Gadewch i ni fyned i'n llong; a phan oeddym ynddi, tymhestl greulon a gododd, gan wynt chwerw nerthol, a'n tad yr hwn ydoedd yn dal y llyw, a ddiangodd oddiwrthym, a ninnau yn cael ein coethi gan y tywydd, a fwriwyd i'r môr, a'n llong a lenwyd â dwfr, a'r tywod a gurodd, ac a dorodd arnom o bob tu : a Joseph a ddiangodd allan yn y cwch, a nyni oll a wasgarwyd ar ddeuddeg astyllen ; a Lefi a Juda oeddynt yn ein plith ; ac felly y'n gwasgarwyd ni i bob porth, a Lefi a wisgwyd â sach-liain, ac a weddiodd drosom oll at yr Arglwydd ; a chyn gynted ag y gostegodd y dymhestl, y llong a ddaeth yn brysur i dir, ac wele ein tad Jacob a ddaeth, a ni a lawenychasom oll ynghyd o un feddwl.

Myfi a adroddais i'm tad y ddau freuddwyd hyn, ac efe a ddywedodd wrthyf, Y pethau hyn sydd raid eu cyflawni yn eu hamser, ac Israel sydd raid iddynt oddef llawer o bethau. Yna efe a ddywed-

odd yn mhellach, Yr ydwyf yn credu fod Joseph etto yn fyw, canys yr ydwyf yn gweled fod yr Arglwydd yn wastadol yn ei gyfrif ef gyda ni. Ac hefyd, efe a ddywedodd, yr ydwyf fi yn dy weled di, ond nid wyt ti yn gweled Jacob, yr hwn a'th genedlodd. Ac yn wir efe a wnaeth i mi wylo ar y geiriau hyny, a'm hymysgaroedd a ennynodd o'm mewn, i ddadguddio iddo ef ddarfod gwerthu Joseph, ond er hyny yr oeddwn yn ofni fy mrodyr.

Wele, fy meibion, myfi a ddangosais i chwi yr amseroedd diweddaf, a'r holl bethau a wnelir yn Israel.

Chwithau, gan hyny. gorchymynwch i'ch plant fod yn gymmwynasgar i Lefi, ac i Juda; canys oddiwrth Juda y tardd i fyny iachawdwriaeth daionus i Israel, ac ynddo ef y bendithir Jacob, canys trwy ei deyrnwialen yr ymddengys Duw, ac a breswylia yn mysg dynion ar y ddaear, i waredu praidd Israel, ac i gasglu y cyfiawn oddiwrth y Cenedloedd.

Fy mhlant, os gwnewch yn dda, dynion ac angylion a'ch clodforant, ac a'ch bendithiant, a Duw a ogoneddir o'ch plegid chwi yn mysg y Cenedloedd; y diafol a ffy ymaith oddi wrthych, a'r bwystfilod a'ch arswydant, a'r angylion a'ch derbyniant; megys fel pe bai gwr yn dwyn i fyny ei blentyn yn dda, mae y plentyn yn ymdrechu, bob amser, i fod yn ddiolchgar, ac i feddwl am hyny; felly am waith da, mae coffadwriaeth da gyda Duw.

Ond am yr hwn nid yw yn gwneuthur yn dda, dynion ac angylion a'i melldithia, a Duw a ddianrhydeddir trwyddo ef yn mysg y Cenedloedd, a'r diafol a'i meddianna ef megys llestr priodol, ac offeryn iddo ei hun: a'r Arglwydd a'i casâ ef. Canys gorchymynion y ddeddf ydynt o ddau fath, ac a gyflawnir mewn gweithred, canys y mae amser i wr ymgymdeithasu â'i wraig, ac amser i beidio â hi, fel y byddo iddo ymroddi i weddio. Y mae dau orchymyn a genedla bechod, oni wneir hwynt yn eu pryd a'u trefn, ac felly y mae yn y gorchymynion ereill.

Gan hyny, byddwch ddoethion a deallus yn yr Arglwydd, gan adnabod rheol ei orchymynion a'i gyfreithiau ef yn mhob peth, fel y byddo i Dduw eich caru chwi.

Ac wedi iddo orchymyn iddynt lawer o bethau o'r fath, efe a ddeisyfodd arnynt fyned a'i esgyrn ef i Hebron, a'i gladdu ef wrth ei dadau; ac felly yn bwyta ac yn yfed â chalon lawen, efe a orchuddiodd ei wyneb, ac a fu farw: a phlant Naphtali a wnaethant bob peth megys ag y gorchymynodd iddynt.

(*I'w barhau.*)

BEDYDDIAD DAU O WEINIDOGION AC EREILL, YN TREAMAN, GER ABERDAR.

Mr. Gol.,—Diau na fydd yn lawenydd mawr gan y Saint ac ereill, weled yr hanes a ganlyn yn ymddangos trwy gyfrwng eich soniarus Udgorn :—

Ar ddydd Sul, y 27ain o Ebrill, dywedir fod oddeutu 2000 o drigolion wedi ymgasglu i làn yr afon er gweled yr ordinhad o fedydd yn cael ei gweinyddu. Dechreuwyd y cyfarfod trwy ganu a gweddio, yna galwodd y Llywydd Wm. Phillips ar David Rees (yr hwn oedd hyd yn ddiweddar yn bregethwr efo'r Bedyddwyr) i anerch y gynnulleidfa, yr hyn a wnaeth fel y canlyn:— "Anwyl wrandawwyr, yr ydych yn dyrfa liosog wedi ymgasglu, ond nis gwn beth yw eich dybenion; ond fy nyben i yw ufyddhau i Iesu Grist heddyw. Yr wyf wedi bod yn grefyddol am flynyddau gyda yr enwad parchus o Fedyddwyr, ac yn bregethwr. Bum yn ymdrechu yn onest, ac yn gweddio ar Dduw am gael o'r addewidion a welir yn yr ysgrythyrau santaidd; methais a chael dim o honynt hyd yma, ac yr wyf yn tystio yn ngwydd y Nefoedd nad ydynt i'w cael gan neb o grefyddolion yr oes hon, o herwydd y maent hwy oll yn eu gwadu; ond, fel y dywedais lawer gwaith o'r blaen, yr wyf wedi cael pleserau gyda chrefydd, ond ni chefais gyflawniad o'r addewidion. Yr wyf yn awr yn penderfynu ymuno â'r Saint (canys y maent hwy yn eu haddaw), gan lwyr gredu y derbyniaf hwynt. Terfynaf yn awr, gan gymmeryd fy medyddio er maddeuant o'm pechodau, a'r Duw mawr a'ch bendithio chwi oll, fel y deloch ar fy ol, yw fy ngweddi. Amen." Dyna gynnwysiad ei leferydd. Yna galwyd ar D. L. Jones (yr hwn a fu am flynyddau yn weinidog parchus gyda y Bedyddwyr), i anerch y dorf, yr hwn ddywedodd fel hyn:—"Yr wyf yn eich caru chwi oll o'm calon. Y mae yn *day after date* i neb i'm digaloni trwy fy ngwawdio; yr wyf wedi bod yn weinidog parchus gyda y Bedyddwyr am lawer o flynyddau. Ac yr oeddwn yn proffesu fod genyf awdurdod, ond yn awr yr wyf yn gweled fy nghamsynied; canys ar ol chwilio trwy hanesyddiaeth yn ol hyd y nawfed ach, cefais fod y *link* wedi tori; yna canfyddais fod yn anmhosibl i'r awdurdod ddod o'r ddaear, a bod yn rhaid iddi ddod o'r nefoedd drachefn; a phwy oedd yn addasach nag angel i'w hadferyd hi? Yr wyf yn penderfynu myned yn blentyn bach o'r newydd trwy ymuno â'r Saint. Ac yr wyf tystio yn ngwydd y Nefoedd fy mod yn credu fod awdurdod yn meddiant Saint y Dyddiau Diweddaf. Rhoddaf yn awr fy hunan yn gyfan-gwbl i Dduw, a deuwch chwithau gyda mi; na ofalwch eich bod wedi gwisgo eich dillad goreu, deuwch, a gwisgwch Grist am danoch, trwy gymmeryd eich bedyddio

gyda mi, fel y gallom ddywedyd Abba, Dad, canys yr wyf am adnabod Duw fel y gallwyf ddywedyd fy Nhad wrtho; a bydded i gannoedd sydd yn ymofyn gwir grefydd i ddyfod ar fy ol yn fuan. Bendithied Duw chwi oll." Dyna gynnwysiad ei eiriau.

Yna, anerchodd y Llywydd Phillips y dorf fel y canlyn :—"Yr hwn a ewyllysio fyw yn dduwiol yn Nghrist Iesu, a erlidir." Mae y bobl hyn wedi bod, er ys blynyddau, yn ewyllysio byw yn dduwiol, trwy gofleidio yr egwyddorion a welir yn yr ysgrythyrau; ac am hyny y torwyd hwynt allan o gymmanfa y Bedyddwyr, heb gael cymmaint â chaniatâd i amddiffyn eu hunain. Nid wyf yn beio y Bedyddwyr oll, canys y mae cannoedd o ddynion da gyda hwy, fel pob enwad arall; y rhai drwg yr wyf yn gyhuddo. Mae yn rhaid i bawb sydd am fyw yn dduwiol i ddyfod allan o blith y rhai drwg i deyrnas Dduw, i fwynhau dawn yr Ysbryd Glân. Yr ydym wedi ymgynnull yma heddyw i weinyddu ordinhadau tŷ Dduw; a phwy bynag a wna ddirmygu y pethau hyn, cofied mai nid dyn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw, yr hwn sydd yn y nefoedd." Llefarodd yn awdurdodol, a therfynodd trwy dystiolaethu fod yn rhaid i bob dyn yn mhob man, i edifarhau am ei bechodau, a chymmeryd ei fedyddio yn enw Iesu Grist, er maddeuant, gan un o'r Saint.

Yna D. L. Jones (*Dewi Elfed*), David Rees, a thri o'u haelodau, a fedyddiwyd gan y Llywydd Phillips, ac ymddygodd pawb yn foneddigaidd. Yr oedd oddeutu ugain wedi addaw ufyddhau, ond daeth rhyw amgylchiad i'w rhwystro; eithr y maent i ddyfod etto, a llawer gyda hwynt.

Am ddau, trwy ganiatâd Mr. D. L. Jones, yn ol yr hawl a feddai, cynnaliwyd cyfarfod yn y Capel y bu efe yn weinidog ynddo. Yr oedd y capel mawr yn orlawn, ac eisteddai y brawd Phillips yn nghadair y gweinidog. Wedi agor y cyfarfod, a gosod dwylaw ar y bedyddiedigion, ordeiniwyd D. L. Jones a D. Rees yn offeiriaid, dan ddwylaw W. Phillips a J. Davis; ac wedi hyny anerchodd Phillips y cyfarfod yn Gymraeg, a Davis yn Saesneg. Am chwech drachefn, pregethodd y brawd Phillips yn dra effeithiol, yr hyn a derfynodd waith y dydd. Bydded i fendith Duw fod ar y cyfan a gymmerodd le, a boed i luoedd yn y lle uchod ufyddhau i'r gwirionedd ar frys.

Yr eiddoch yn yr efengyl,

R. M.

AWGRYMIAD CAREDIG I'R SAINT HYNY A FWRIADANT YMWELED A'R BRIF-DDINAS YN YSTOD YR ARDDANGOSIAD.

Bydd dyfodiad dyeithriaid o blith amrywiol genedloedd y byd gwareiddiedig mor ddirfawr, fel, yn ol pob tebygolrwydd, y bydd pob twll a chornel o Llundain, lle y gellir llettya, wedi eu gorlenwi, ynghyd â phob pentref a lle am lawer o filltiroedd oddi amgylch; ac os na fydd ymwelwyr yn gwybod yn mlaenllaw pa le y gallant gael cysuron bywyd, byddant yn lled agored i gael eu hunain mewn sefyllfa cryn annymunol, os na fyddant wedi ymgyfarwyddo â'r *gipsy life*, ac yn gallu bod mor gysurus oddi allan ag oddi mewn. Gellir ffurfio rhyw feddylddrych, efallai, oddiwrth yr hysbysiad, ddarfod, oddeutu dau fis yn ol, i wyth mil o bersonau, yn mhlith un genedl yn unig, ar y cyfandir, arwyddo i'w Penadur eu bwriad i ymweled â Llundain yn amser yr Arddangosiad; ac hefyd, bod dysgwyliad i gwrs dyddiol o agerfadau i redeg rhwng un porthladd yn yr Unol Daleithiau a Southampton, er trosglwyddo tramwywyr i ymweled â'r Palas Gwydr. Wrth ragweled, ynte, y cyffroad mawr yn y byd, ac analluogrwydd tref fach Llundain i lettya y myrddiynau a heidiant yno yn misoedd Mai a Mehefin; cynghorem ein cyfeillion i beidio ymddiried eu hunain yno, heb yn gyntaf barotoi y ffordd o flaen eu gwynebau, neu gymmeryd eu lletty gyda hwynt; o ran ein hunain, fe beidiwn ni.—*Star.*

AWYRGYLCH MOESOL.

AT OLYGYDD Y "FRONTIER GUARDIAN."

Kanesville, Iowa, Chwef. 24, 1851.

Anwyl Syr,—Trwy fod yn bresennol gyda eich cynnulleidfa chwi y ddoe, boddlonwyd fi yn fawr yn eich pregeth; a tharawwyd fi yn neillduol gan eich meddylddrych am y farn yn mrawdlys Duw, yr hwn a farna y byw a'r marw.

Beth! personau yn cael eu barnu—eu cymmeriad, eu hansawdd, eu hanrhydedd, a'u purdeb—wrth liwiau a chysgodau yr awyrgylch a'u hamgylchyna. Ydyw, y mae yn rhesymol, y mae yn gysson, y mae yn wir athroniaeth ei hun. Mor naturiol! Mor ddyrchafedig yw y meddylddrych! Yn lle cymmeryd amser

hir at ffurf ymholiad, bydd Llys y Nef yn barnu gyrfa dyn, ei ymddygiad blaenorol, ei res o gydnabyddiaeth, a'i gyfeillion, trwy yr awyrgylch fydd yn ei amgylchynu: ac y mae pob gweithred o'i fywyd yn effeithio ar liwiau a chysgodau ei awyrgylch moesol, ac er y gall y weithred fod yn ddirgel, ei heffeithiau nis gellir eu cuddio.

Mor naturiol, meddaf! yr ydym yn barnu ansawdd a phurdeb llawer o sylweddau, trwy yr awyrgylch sydd yn amgylchynu y cyrff hyny, hyd y nod â'n synwyr a'n cynneddfau trwsgl ni; a pha gymmaint doethach yw Creawdwr Mawr pob peth i farnu gwaith ei ddwylaw ei hun?

Mae efe yn berffaith gydnabyddus â'r gwahanol raddau o awyrgylch; ac wrth olwg, y mae efe yn gwybod i ba rai o'r graddau hyny y perthyna pob corff neu sylwedd, ac o ganlyniad y mae yn barod i benderfynu wrth yr olwg.

Fe all yr awyrgylch fod yn danbeidiol, ac yn meddu dyscleirdeb a gogoniant yr enfys; neu fe all fod wedi ei dywyllu gan gysgodau amrywiol a gwahanol o euogrwydd, yn ol priodoleddau a chymhwysderau moesol y person neu'r bôd a amgylchynir ganddo. Yno yn wirioneddol y gwneir yn hysbys bob peth dirgel, ac ni all mwyach fod yn guddiedig. Rhagor ar fyr.

Yr eiddoch yn barchus,

EVERMONT.

YR IAWN FATH O WRAIG.

[Allan o'r "Frontier Guardian."]

YR oedd Mr. ———, masgnachydd, yn awr yn byw yn Philadelphia, yr hwn a fu yn byw yn lled wastraffus, yn arfer rhoi swm o arian i'w wraig bob boreu dydd Llun, tuag at draul y tŷ yn ystod yr wythnos. Nid oedd byth yn dweyd dim ynghylch ei fusnes wrth ei wraig, ac hithau gan dybied ei gwr yn ddigon galluog i feindio busnes ei hunan, ni ofynai ddim iddo ynghylch hyny.

Yn mhen oddeutu pum mlynedd ar ol eu priodas, trwy ryw gamdrefn, a dyhirwch ei ysgrifenydd, darfu i Mr. ——— fethu yn ddisymmwth, a chrybwyllwyd am ei gwymp gyda "chydymdeimlad," ac megys pob peth felly, darfyddodd y cydymdeimlad gyda dweyd. Cadwodd y masgnachwr yr achos yn ddystaw, a'r wybodaeth gyntaf a gafodd ei foneddiges am dano oedd hanes yn a welodd yn y "Ledger." Yn fuan ar ol ciniaw, wedi cael

y fath newydd syn, dymunodd Mrs. ——— ar ei gwr i aros yn y parlwr am ychydig, gan fod ganddi rywbeth i ddweyd wrtho. Yna gadawodd yr ystafell, gan frysio i fyny y grisiau, a dychwelodd â beibl tlws iawn yn ei llaw. Gan ei gyflwyno i'w phriod, dywedodd,—"George, y dydd ar ol ein priodas, darfu i chwi roddi y llyfr gwerthfawr hwn i mi fel arwydd o'ch cariad, ac fel drych prisfawr i edrych ynddo mewn dydd o gyfyngder. Mae ei ymadroddion wedi bod yn werthfawr i mi; a chan fod eich gwynebpryd chwi heddyw yn arwyddo trallod, yr wyf yn ei ddychwelyd i chwi, fel y galloch gasglu oddiwrtho rywbeth i weini cysur i chwi mewn awr o gyfyngder." Yna gadawodd yr ystafell.

Agorodd y masgnachwr y llyfr yn ddiofal, a syrthiodd bil ariandy allan o hono. Cipiodd ef i fyny, ac edrychodd arno—bil deg dolar oedd. Agorodd y ddalen gyntaf, i pharhaodd i gael deg dolar rhwng pob ddwy ddalen yn mlaen hyd at ddechreu llyfr y Dadguddiad. Cafodd ei achub—gallai ddechreu business, canys yr oedd yn meddu naw mil o ddolars mewn arian.

Tynodd wrth y gloch, a gwaeth morwyn ei hymddangosiad.

"Ceisiwch gan eich meistres i ddyfod yma yn union," ebe y masgnachwr.

Y foneddiges a ufyddhaodd, gan ddyfod i'r ystafell â'r olwg arni yn rhywbeth rhwng gwenu ac wylo.

"Kate! Kate! pa le y cawsoch yr holl arian hyn?"

"Y rhai hyn yw cynnilion wythnosol eich tŷ chwi am y pum mlynedd diweddaf," oedd yr ateb. "Pob wythnos gosodais ddeg dolar, allan o'r ugain a roddech i mi, yn ariandy y Beibl, fel pan ddeuai dydd caledi, y buasai genym rywbeth i'n cadw rhag y blaidd."

"Yr ydych chwi yn angel, Kate," waeddai ei gwr boddhaol, gan ei gwasgu at ei fynwes.

Ac angel yw. A oes rhywun yn ammau?

GWIRIONEDD.

GWIRIONEDD! braint arbenig yw dy gael,
A dedwydd a'th ennillodd di yn rhan;
Ei fynwes, nefoedd yw— tywysiad hael,
Uniondeb a'i llywydda yn mhob man.
Tra'r byd mewn rhyfel erch, yn ardal tyb,
Bydd ef yn dwr diogel, yn mwynhau

Gwir heddwch, uwch dylanwad barnau gwib,
Ac ymrysonau gwag, ymbleidwyr gau.
Mawr chwilio sydd am danat, drysor gwir,
Pob un yn sicr yn ei ffordd ei hun;
A'r oll gan groesed ag yw môr a thir
I'w gilydd;—brwydrant gydag halog lun:
Er it' ymddangos iddynt, cilio draw
Y maent; ni'th fynant lle yr wyt i'th gael;
Nis meiddiant, gan awch rhagfarn, ysgwyd llaw
A thi,—nac edrych yn dy wyneb hael.
Ond y mae rhai a wyddant nerth y fraint,
O feddu dy ddylanwad swynawl di
Ar eu meddyliau; gelwir hwynt yn Saint,
Gwrthrychau cas y byd, a'i anwar lu:
Ond er y dirmyg, meddant drysor a'u
Tragwyddawl ddedwyddola yn y nef;
Pan fyddo'r byd yn eirias boeth, mwynha
Y rhai'n wynfydawl nawdd ei gariad Ef.

Dowlais. D. BOWEN.

PENNILLION.

Ar y chwechfed o Ebrill, pan yn croesi y mynydd sydd rhwng Ffestiniog a Llanfrothen, ac yn myfyrio ar y pethau oedd yn perthyn i'r dydd, arweiniwyd fy meddwl fel y canlyn:—

MAE eglwys Iesu heddyw mewn oedran priod llawn,
Er iddi trwy ei hie'nctyd i oddef llawer iawn;
Fe gollodd, do, ei Phrophwyd pan yn ei bieuanc oed,
A chollodd, do, ei Dinas, a chysgodd yn y coed.

Bu'n hir yn archolledig, a'i gwaed yn lliwio'r llawr,
A'i gâlon, pan ei gwelent, a hoffent hyny'n fawr:
Bu llawer iawn yn gwledda ar loesion eglwys Dduw;
Bydd dïai am y traha mor wir fod Iesu'n fyw.

Och'neidiai'n brudd ei chalon, heb arfyn yn ei llaw,
Gan edrych ar ei meibion yn feirwon yma a thraw;
Ac er yr holl greulonder mae hono etto'n fyw,
Yn ymdaith mewn grymusder, a'i gwisgoedd oll yn syw.

Bu hono fel ei Phriod heb le ro'i phen i lawr,
Tylotach na'r llwynogod, neu'r adar fach neu fawr:
Ei ffydd pan yn ei hadfyd fu'n gadarn ynddo Ef,
A'i gobaith chwaith ni chollodd, mae'n angor yn y nef.

Mae ganddi 'nawr ryw gartref rhagorol iawn yn wir,
Un cadarn, rhwng mynyddoedd, mewn ffrwythlon hyfryd dir;
A denfyn 'nawr genadon i bedwar ban y byd,
I gynnull y rhai gonest i'r ddedwydd Gannan glyd.

Fe ffurfiwyd hon yn Dalaeth yn ol bwriadau Duw,
Mae'n cynnyg iachawdwriaeth i bawb o ddynolryw;
Fe ffurfiodd hon gymdeithas rhagorol iawn mewn pryd,
I gludo ei thylodion o bedwar cwr y byd.

Ar gynnydd â'r freniniaeth, nes cyrhaedd dros y byd,
A breniniaethau dynion ddarfyddant oll ynghyd.
Y deyrnas Daniel welodd, ac awr ei chodiad hi,
Ac hefyd ei holl urddas, a'i gwychder mawr a'i bri.

Na foed i draddodiadau eich rhwystro i'r deyrnas hon;
Arwyddion yr amserau ymrithiant ger eich bron;
Er gwaeddu "heddwch, heddwch," ni welir mo'no mwy,
Yn Babel naddysgwyliwch ond cleddyf a phob clwy'.

Llwynygell. DAVID ROBERTS.

AMRYWIAETHAU, &c.

ANRHYDEDD.—Yr unig ffordd i gyrhaedd anrhydedd, yw i ddyn fyw mewn gwirionedd yr hyn y dymuna i ereill dybied ei fod.

GWAITH dynion ieuainc yw cynnull gwybodaeth, a gwaith yr hen yw ei defnyddio; a gellwch fod yn sicr nad oes un dyn a ddichon roddi gwell cyfrif o'i amser na'r hwn sydd yn ymdrechu yn feunyddiol i wneyd ei hunan yn well.

ANGEU.—Nid yw angeu amgen nâ'n troad drosodd o amser i dragywyddoldeb; arweinia i anfarwoldeb, ac y mae hyny yn ddigon o daledigaeth am ei ddyoddef.

CYFEILLGARWCH.—Nid oes dim yn fwy cyffredin nâ phroffes o gyfeillgarwch; er nad oes nemawr yn gwybod ei ystyr, a llawer llai yn ateb ei ofyniadau. Wrth siarad am dano yr ydym yn dangos ein hunain yn fawrion; ond wrth chwillio i mewn iddo, yr ydym yn canfod ein diffygion; a phan fyddom yn ymdrechu yn brysur tuag ato, rhaid i ni orfodi lliaws o anhawsderau.

APWYNTIAD.—Mae y brawd Robert Campbell, o'r America, i fod yn henuriad teithiol yn Nghynnadledd Orllewinol Morganwg.

"J. D."—Mae yr "Achos Mawr Cyntaf" yn barod er ys tro.

TALIADAU O EBRILL 17 HYD EBRILL 30.—Sir Fynwy, £10; Morganwg Orllewinol, £7 17s; Sir Fflint, £1 10s; Dowlais, £1 13s 1c; Merthyr, £1 8s 8c; Ynysgou, 2s; Liverpool, £1 0s 9c. Cyfanswm, £23 11s 6c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 10.] MAI 17, 1851. [PRIS 1g.

HENRY WILKINS ETTO.—LLYTHYR ODDIWRTHO AT Y LLYWYDD WILLIAM PHILLIPS.

St. Louis, Ebrill 12, 1851.

ANWYL FRAWD PHILLIPS,—Yr wyf wedi cael cyfleusdra i ysgrifenu yr ychydig linellau hyn atoch, gan obeithio y bydd iddynt eich cael chwi mewn cyflawn iechyd, megys y maent yn fy ngadael i yn bresennol, i Dduw y byddo y diolch.

Derbyniasom eich llythyr ar yr 8fed dydd o Ebrill, ac yr oedd yn llawenydd genym glywed oddiwrthych. Darlleuais y llythyr fy hun; ac ynghylch y peth ag oeddech am gael gwybod genyf fi, sef am y llythyr a ddanfonais at fy nhad, y mae yn eithaf gwirioneddol fy mod wedi anfon llythyr ato, ac fy mod i wedi galw Pratt a chwithau, a llawer ereill, yn dwyllwyr: nid gwiw i mi wadu hyny, ond cyffesu. Anwyl frawd Phillips, y rheswm i mi ysgrifenu oedd, a'ch galw chwi yn dwyllwyr, o herwydd mai yn fy ngwylltineb yr ysgrifenais hyny, ac wrth wrandaw ar bob hen chwedlau ag oeddwn yn glywed yn y lle hwn, y rhai wyf wedi eu profi yn hollol anwireddus. Y mae yn wir mai trwy lawer o orthrymderau y mae myned i mewn i'r bywyd. Mae yn wir fy mod i heb waith nac arian yr ychydig amser ar y cyntaf, ac wedi gweled llawer o *ups and downs* oddiar pan wyf wedi dyfod o gartref, pa rai oedd yn chwith iawn i mi ar y cyntaf, ond yn awr yr wyf yn cyfrif y cwbl yn lawenydd i gael dyoddef o achos Crist a'r efengyl. Yr wyf wedi cymmeryd fy lle yn yr eglwys er

pan wyf yma, ac yr wyf yn gwybod mai hon yw crefydd Iesu Grist; ac y mae fy mhenderfyniad yn awr yn fwy nag erioed i fyned yn y blaen gyda gwaith yr Arglwydd, ac i adeiladu teyrnas ei anwyl Fab ar y ddaear yn y dyddiau diweddaf. Nid wyf yn meddwl byth i gefnu ar y grefydd hon, ag sydd wedi dwyn cysur a llawenydd i mi ganwaith, er fod ysbrydion y tywyllwch, ynghyd â'u dylanwadau, yn treio fy rhwystro yn aml; ond diolch i Dduw fod nerth yn ol y dydd, a chymhorth yn ol yr achos, mewn addewid i'r sawl a gadwo ei orchymynion ef. Mae yn ddrwg iawn genyf fy mod wedi bod yn rhwystr i neb, a'm bod wedi ysgrifenu am danoch wrth fy nhad; ond yr oedd yn rhy ddiweddar i edifarhau wedi ei anfon, mi leicswn fod yn ddoethach. Yr wyf yn dymuno arnoch chwi y gwnewch faddeu i mi; a dyma y llythyr at eich gwasanaeth chwi. Yr wyf yn anfon llythyr at fy nhad yr un pryd â hwn, i friwio a diffodd dylanwad y llythyr a anfonais ato. Gan ddymuno y gwnaiff yr Arglwydd faddeu i mi am y llythyr a anfonais ato, a rhoddi mwy o'i Ysbryd i mi nag erioed o'r blaen, a mwy o ddoethineb a phenderfyniad nag erioed. Y Duw grasol a faddeuo i mi am fy mod wedi bod yn rhwystr i neb, a gobeithio y gwnewch chwithau hefyd, dyna yw fy ngweddi. Anwyl frawd Phillips, yr wyf yn myned tua Dyffryn y Llyn Halen Fawr y *spring* hyn, yn *driver* i hen wraig o Gaerdyf, o'r enw Mrs. George. Y mae ei meibion yn pallu dyfod yn mlaen gyda hi i'r Dyffryn, ac y maent wedi troi yn lled ddrwg yn wir. Yr wyf fi yn dymuno cael gweled y Dyffryn, fel ag y caf ddysgu y gyfraith yn fanylach, a derbyn fy nghynnysgaethiad; fel y byddaf etto yn fawr yn ei deyrnas, mewn amser dyfodol. Dymunaf y bydd i chwi basio heibio y colliadau sydd yn y llythyr hwn, yn gymmaint nad wyf yn gyfarwydd ag ysgrifenu yn Gymraeg fel Saesneg. Cofiwch fi at David Morgan a'i wraig, a'm perthynasau, a'r holl Saint. Hyn yn fyr oddiwrth, Eich brawd yn yr efengyl,

HENRY WILKINS.

[Mae yr uchod yn gopi cywir o'r llythyr; ac os oes rhywun yn ammau, gall gael gweled y gwreiddiol trwy alw yn ein swyddfa.

Erfynia y Llywydd Phillips ar y Parch. James Wilkins i gyhoeddi y llythyr arall yn y *Bedyddiwr*, os gwel yn dda, fel y gallo y wlad weled yn mhellach ynghylch "Siomiant Mormoniaeth." Mae genym lythyr arall o'n blaen, yr hwn a dderbyniodd y Llywydd Phillips yr un dydd, oddiwrth Morgan Jones (gynt o'r Mynydd, Merthyr), o'r un lle, dyddiedig Ebrill 10, 1851, ac wedi ei ysgrifenu gan Henry Wilkins ei hun, yr hwn lythyr a ellir ei weled hefyd genym ni. A ganlyn sydd ddyfyniad o hono:—]

"Y mae Henry Wilkins yn myned i ddyffryn y mynyddoedd y gwanwyn hwn, gyda hen wraig o Gaerdyf, o'r enw Mrs. George. Y mae Thomas Lewis, Howell Williams, a Henry Wilkins, a minnau, yn gweithio gyda'n gilydd, ac yn byw gyda'n gilydd. Gallaf ddweyd gymmaint â hyn am y brawd Henry Wilkins, ei fod heb weled anghen pryd o fwyd, na swllt yn ei boced, er pan y mae gyda mi, a hyny er Nadolig. Y mae yn frawd da er pan y mae yma, ond yn ei wylltineb y danfonodd lythyr at ei dad."

CYNGHORION I LYWYDDION Y CYNNADLEDDAU, HENURIAID TEITHIOL, A'R EGLWYS YN GYFFREDINOL.

ANWYL FRODYR,—Eich gorchwyl cyntaf chwi pan yn ymweled â changenau, ydyw edrych i mewn i'r llyfrau, er gweled os yw pethau yn cael eu gosod i lawr mewn trefn, sef, bedyddio, cadarnhau, ac ordeinio i wahanol swyddau. Hefyd, gofalu fod plant y Saint, os byddant dan wyth mlwydd oed, yn cael eu bendithio gan yr henuriaid, ar y Sul yn nghyfarfodydd y Saint, ac nid ar un amser arall, oddieithr mewn amgylchiadau, megys afiechyd, tlodi, &c.; a gofalwch fod oedran y plant a fendithir, a'u henwau, ac enwau eu tadau, yn nghyd ag enwau yr henuriaid a'u bendithiasant, yn cael eu gosod yn rheolaidd ar Lyfr yr Eglwys, a'r dydd o'r mis y gweinyddwyd yr ordinhad. Yna, edrychwch i mewn i bob peth, megys taliadau am lyfrau, &c., gan beidio â chaniatâu i'r cangenau fyned i ddyled. Yna, byddwch yn rhydd i ddysgu ac i bregethu, fel ag yr arweinir chwi gan yr Ysbryd Glân; a mynwch weled y pethau hyn yn cael eu cario yn mlaen yn drefnus.—Ystyria rhai hwynt yn bethau bychain iawn, ond yr wyf fi yn dywedyd yn enw yr Arglwydd, mai y pethau mwyaf ydynt; ac y mae yn golled mawr i chwi esgeuluso eich

dyledswydd yn y pethau hyn. A chofied pob ysgrifenydd sydd wedi ei apwyntio, i gadw pob cyfrifon yn iawn, o herwydd y mae angylion y nefoedd yn edrych arnoch bob amser; cofiwch y cewch chwi eich dyrchafu yn nheyrnas Dduw, os bydd i chwi gadw pob peth yn iawn; na hudiwch am bregethu, oddeithr fod amgylchiadau yn caniatâu; ond bydded eich myfyrdod chwi ar y llyfrau; rhoddwch weithredoedd pawb i lawr yn gywir; canys y mae y dydd yn dyfod, pan agorir y llyfrau sydd yn y nefoedd ac ar y ddaear! Ac O! frodyr, ufyddhewch i gynghor Duw, ac yna cewch eich bendithio yn fawr ganddo. Bydded i'r henuriaid ddysgu y Saint i fedyddio eu plant, pan ddelont yn wyth mlwydd oed; canys y mae Duw yn eu galw hwy yn gyfrifol yn yr oedran uchod. Gofyna rhai "Pa beth fydd dyben y bedydd hwnw?" atebaf finnau, mai bedydd er maddeuant pechodau yw. A glywsoch fod Duw wedi dadguddio dau fath o fedydd? Naddo erioed. Wel, darfydded pob siarad ofer; ac os oes rhyw un yn methu deall, gweddied ar Dduw am gael goleuni ar y pwnc. Dywed ambell i fam fod ei phlentyn yn naw mlwydd oed, ond y mae arni ofn y gwna ei phlentyn dynu gwarth ar yr achos, pe bai yn cael ei fedyddio, o herwydd ei fod yn chwarae cymmaint, ac ei fod mor ddrwg, onide buasai wedi cael ei fedyddio. Dywedaf finnau, goreu po cyntaf ei fedyddio ef; ni ddaeth neb yn dda erioed ond trwy fedydd; a gadewch chwi i'ch plant i chwarae ychydig wedi eu bedyddio; byddai hyny yn well nag iddynt fod yn glaf yn y gwely; ond cofiwch eu dysgu pa beth yw dyben bedydd. Mewn perthynas i'r ordinhad o swper yr Arglwydd, nid oes neb yn deilwng o hon ond y rhai sydd wedi eu bedyddio. Y mae wedi bod yn ymarferiad yn y wlad hon i roddi o'r bara ac o'r gwin i blant, neu fabanod, ond nid yw hyny yn iawn. Un dyben o'i hymarferiad yw, bod maddeuant pechodau yn cael ei roddi i bob un sydd yn ymwneyd â hi yn onest; ac nid oes pechodau ar blant bach; gan hyny, ymdreched rhieni plant i beidio a rhoddi ond i'r rhai a fedyddiwyd. Y mae wedi bod yn ymarferiad hefyd yn y dywysogaeth hon, i athrawon ac offeiriaid lywyddu cyfarfodydd pan fyddai henuriaid yn bresennol. Ond o hyn allan yr offeiriadaeth uchaf sydd i lywyddu, yn mhob cyfarfodydd; a bydded i'r athrawon a'r diaconiaid bob amser, i ymweled â'r Saint, a'u dysgu yn eu tai. Gwel "Athrawiaeth a'r Cyfammodau," tudalen 65, gwahanran 8.

Dysgwch yr aelodau i ddarllen y llyfrau canlynol:—Llyfr Mormon, Athrawiaeth a Chyfammodau, Udgorn Seion, *Star*, a'r holl draethodau ereill, os medrant, neu ymdrechant at hyny. Rhwystrwch ormodedd o chwerthin mewn tai, chwedlau, a phob siarad ofer; mae gormodedd o ganu yn niweidiol. Yr wyf yn ymweled â llawer o gangenau ar hyd y wlad, a'r peth cyntaf ar ol i'r cyfarfod derfynu, yw canu. Yr wyf yn cael fy rhwystro am awr i ddweyd gair, pan fyddo gwir angen i roddi cynghorion i bersonau. Mae yn rhaid i mi wrando ar y canu, ac erbyn hyny bydd yn bryd myned i'r gwelyau. Yr wyf yn hoffi clywed canu gystal â neb yn y wlad; ond y mae amser at bob peth, ac yn y cyfarfodydd y mae amser canu, neu yn yr ysgol gân, ac ar amserau ereill, pan fydd amgylchiadau yn caniatâu. Dysgwch bawb i fyned i'w gwelyau yn gynnar, er mwyn eu hiechyd, ac er derbyn doethineb, yr hyn sydd yn orchymyn yr Arglwydd i bawb. Mae yr offeiriaid a'r athrawon yn fynych yn cael eu rhwystro i weinyddu yn eu swyddau, o herwydd y canu, pan yn ymweled â thai yr aelodau, pan y dylai pawb ddystewi ar ddyfodiad y rhai hyn i mewn; o herwydd y maent yn dyfod yn enw yr Arglwydd, i weinyddu yn eu swyddau. Bydded i'r Duw grasol eich bendithio chwi, ynghyd â'r holl Saint, yw fy ngweddi yn enw Iesu Grist. Amen.

WM. PHILLIPS.

AT OLYGYDD "UDGORN SEION."

MR. GOL.—Yr ydwyf yn gofyn eich caniatâd am i'r ychydig eiriau canlynol i gael yr anrhydedd o ymddangos yn eich rhagorol UDGORN, yr hwn sydd yn gyhoeddiad rhinweddol, os gwneir yr iawn ddefnydd o hono:—

Yr ydwyf wedi treulio rhai blynyddau mewn terfysg meddwl, a hyny mewn perthynas i egwyddorion crefyddol, gan ymdrechu yn y lle cyntaf, i gael allan brawf o fodoliaeth y Bod ardderchog ag y mae yr ysgrythyrau yn sôn am dano, sef Duw. Yn nesaf, pa fath Dduw ydyw, ynghyd â pha beth yw ei ewyllys tuag at ddynion, neu ddynolryw yn gyffredinol; ond, trwy hir ymresymu â mi fy hun, a derbyn annogaethau trwy gadernid a chyssondeb ymresymiad ereill, ynghyd ag ymddangosiad hardd a chywrain y greadigaeth, yr ydwyf wedi cael fy narbwyllo i

gredu y priodoldeb o fodoliaeth Duw, yr hwn sydd goruwch pawb mewn gallu, mewn gwybodaeth, mewn cyfiawnder, mewn santeiddrwydd, yn helaethach ac yn wresogach ei gariad, ac yn amlach ei drugaredd na neb arall; o ganlyniad, mae y gwrthrych goruchel hwn yn deilwng o gydnabyddiaeth pawb trwy eu hymostyngiad iddo, gan ei addoli mewn ysbryd ac mewn gwirionedd; trwy wrandaw arno, a chadw ei orchymynion—ystyried ei ddeddfau--cofleidio ei ordinhadau, a'u hanrhydeddu oll trwy roddi ufydd-dod perffaith iddynt, gan ymlawenhau yn y cyfleusderau a gaffont i wneuthur hyny. Wedi teithio hyd yma mewn golygiadau am y person dwyfol, ynghyd a'i briodoliaethau, mi a gefais annogaeth gan amrywiol o bersonau, y rhai oeddynt o"gymmeriadau crefyddol, i chwilio yn fanwl y llyfr santaidd a elwir y Beibl, neu yr Hen a'r Newydd Destamentau, am fod y llyfr hwnw wedi ei lefaru gan ddynion santaidd, o dan gynhyrfiad a chyfarwyddyd doethineb Ysbryd Duw; a'i fod yn cynnwys ei ewyllys tuag at ddynion yn gyffredinol yn eu hamrywiol raddau, ac hefyd yn dadguddio dyledswydd pob dyn a dynes, yn rhieni ac yn blant, tuag ato, fel eu Crewr a'u Cynnaliwr, a thuag at eu cyd-ddynion, a thuag atynt eu hunain, a bod yr hyn oll ag y mae Duw yn ei ofyn gan ddynion, neu yn gorchymyn ei wneuthur, wedi ei ysgrifenu a'i egluro yn y llyfr hwnw. Erbyn hyn, yr oeddwn yn awyddus iawn i chwilio i'r llyfr, fel trwy gyfrwng hwn y buaswn yn cyrhaeddyd gwybodaeth helaeth am ansawdd y person dwyfol, pa un yr oeddwn newydd gredu yn ei fodoliaeth. Yn y penderfyniad yma, er gwybod ewyllys Duw, ymaflais yn y llyfr, ac wedi ei agoryd dechreuais ei ddarllen a'i chwilio yn ddiwyd er dwyn fy amcan oddiamgylch; ond wrth darllen y llyfr, mi a welais yn eglur fod yr ysgrifenwyr santaidd yn darlunio y Bod dwyfol hwn, dan y fath gymmeriadau rhagorol, nes i mi farnu yn union ei fod yn wrthrych tra theilwng o'm sylw. Dywedant am dano ei fod yn Dduw ag sydd yn Hollalluog, yn medru gweithredu yn ol ei ewyllys ei hun, bydded y gwrthwynebiadau mor gryfed ag sydd yn bosibl,—y mae yn gryfach na'r cryf arfog, ac nid yw yn bosibl i un gelyn a ymgyfoda yn ei erbyn i lwyddo byth i'r graddau a'i rhwystra i weithredu ei ewyllys; o herwydd y mae yn Ben ac yn Arglwydd ar y cwbl, a thrwy ei ben arglwyddiaeth y mae ganddo awdurdod i wneuthur fel y myno â phob dyn, â phob creadur, ac â phob peth: oblegid gwaith ei

ddwylaw ef yw y cyfan sydd yn weledig ac yn anweledig, yn y nefoedd ac ar y ddaear, y bodau wybrenol yn eu gwahanol gylchrediadau a'u cyssylltiadau—cynnwysiad y moroedd—a than-ddaearolion bethau,—y cyfan i gyd ydynt eiddo yr Arglwydd Dduw; megys y dywedir gan y prophwyd Esaiah, "Myfi yw yr Arglwydd sydd yn gwneuthur pob peth, yn estyn y nefoedd fy hunan, yn lledu y ddaear o honof fy hun: yn diddymu arwyddion y rhai celwyddog, ac yn ynfydu dewiniaid; yn troi y doethion yn eu hol, ac yn gwneuthur eu gwybodaeth yn ynfyd;" megys y dywedodd y Salmydd—"Eiddo yr Arglwydd y ddaear a'i chyflawnder;" gan hyny, trwy fod yr oll yn waith ei ddwylaw ef, efe a all wneuthur â phawb ac â phob peth fel y mae yn ewyllysio, a'i ddoethineb yn dyscleirio ar ei holl weithredoedd; etto, er ei fod yn alluog, y mae yn gyfiawn, ac yn ewyllysio gwneuthur cyfiawnder â phob dyn: "ni wnaiff yr Arglwydd gam â gwr yn ei fater," oblegid "cyfiawn yw yr Arglwydd yn ei holl ffyrdd, a santaidd yn ei holl weithredoedd," medd yr ysgrythyr. Hefyd, nid yn unig y mae Duw yn alluog ac yn gyfiawn, ond y mae yn drugarog, ac yn llawn o dosturiaethau tuag at bob dyn,—yn estyn ei drugaredd o ddydd i ddydd, er diwallu anghenrheidiau ei holl greaduriaid; yr hyn sydd yn galw yn uchel ar bob dyn i ddarbwyllo ei hun i gredu yn modoliaeth Duw, a roddi addoliad gwirioneddol iddo yn ol ei ewyllys ef, gan ystyried fod ei ben-arglwyddiaeth yn ei alluogi i ddysgu dynion i'w addoli yn ol ei gynllun ei hun.

Wedi dyfod fel hyn i gredu yr anghenrheidrwydd o fod yn wasanaethwr i Dduw, er bod yn gymmeradwy ganddo, mi a deimlais dueddiad ynof am fod yn wr crefyddol, gan feddwl fod gwir grefydd yn deilwng o wasanaeth i Dduw. Yn ngwyneb y tuediad yma, mi a aethym i chwilio yr ysgrythyrau yn helaethach, pa ryw orchymynion oedd ynddynt i ddynion i'w cyflawni er rhoddi boddlondeb i Dduw, a gogoniant i'w enw; ac wrth chwilio, mi a gefais allan fod y gorchymynion canlynol yn cael eu cyfeirio at ddynion yn gyffredinol, sef fod yn rhaid iddynt gredu yn Nghrist, edifarhau am eu pechodau, cael eu bedyddio â dwfr ac â'r Ysbryd Glân; caru Duw â'u holl galon, â'u holl enaid, â'u holl nerth, ac â'u holl feddwl: bod yn rhaid hefyd i ddyn garu ei gymmydog fel efe ei hun, gwneuthur daioni i bawb, yn enwedig i deulu y ffydd; caru ei elyn, bod yn

drugarog, yn dangnefeddus, yn sychedig am gyfiawnder; yn heddychlawn a phob dyn; peidio bod yn nyled neb o ddim; peidio caru ar air ac ar dafod yn unig, ond mewn gweithred, ac mewn gwirionedd; a gwneuthur i arall fel y dymunai i arall wneuthur iddo yntau; gorchfygu drygioni trwy ddaioni; peidio lladd na lladrata, na thyngu, na godinebu, na chablu, na meddwi, na dim o'r cyfryw, ond byw yn sobr, yn gyfiawn, ac yn dduwiol, gan ddywedyd y gwir bob amser, a chasâu pob celwydd, heb ddwyn cam-dystiolaeth yn erbyn cymmydog nac estron; peidio ymddial, ond rhoddi lle i ddigofaint; attal ei dafod rhag llefaru ynfydrwydd; ychwanegu at ffydd rinwedd, at rinwedd wybodaeth, at wybodaeth cymmedroldeb, ac at gymmedroldeb amynedd, ac at amynedd dduwioldeb, ac at dduwioldeb garedigrwydd, ac at garedigrwydd brawdol gariad; gan hysbysu hefyd fod yn rhaid gadael heibio genfigen a malais, a phob twyll a rhagrith, a gwrando ar orchymyn Crist, yr hwn sydd fel y canlyn—"Llewyrched eich goleuni gerbron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd." Yn ol yr ysgrythyrau, nid oes neb wrth fodd ewyllys Duw, ond y rhai sydd yn ufyddhau i'r gorchymynion a nodwyd.

Yn awr, Mr. Golygydd, os byddwch mor gymmwynasgar â rhoddi gwybodaeth i mi, trwy gyfrwng eich UDGORN, a ydyw y gorchymynion uchod, y rhai sydd yn weledig yn yr ysgrythyrau, yn dal cysylltiad â dynion yn yr oes a'r genedlaeth hon? Os ydynt, mi a ddymunwn arnoch i egluro ychydig arnynt, er cyfarwyddyd i mi pa fodd i weithredu er eu cyflawni. Ac os oes rhyw enwad o ddynion ar wyneb y ddaear yn cyd-ymffurfio â'r gorchymynion sydd wedi eu nodi, byddwch mor dda â'm hysbysu, fel y gallwyf yn uniongyrchol, gan gymmaint yw fy awydd am fod yn wr crefyddol, gynnyg fy hun yn aelod rheolaidd o'u cymdeithas rinweddol a duwiol. Dymunwn hefyd i gael gwybod pa le yw Babilon? a phwy yw y Babiloniaid? a pha le yw Seion, lle y dywedwch fod gwaredigaeth i'w chael rhag y pläau sydd i ddyfod ar y ddaear, ynghyd â'r ffordd i fyned tuag yno.

T. J.

[Yr ydym yn cydsynio â dymuniad ein gohebydd, ac yn ei ateb fod y gorchymynion a enwodd yn perthyn cymmaint i'r genedlaeth hon â'r genedlaeth i ba un y rhoddwyd hwynt. Y ffordd i

gredu yn Iesu Grist, yw credu mai gwirionedd parhaus yw pob peth a lefarodd; a'r ffordd i edifarhau, yw gwneyd penderfyniad i wasanaethu Duw o hyn allan, a pheidio meddwl am wylo a gwneyd llawer o ystumiau—gellir gwneyd yr oll sydd yn anghenrheidiol mewn ychydig fynydau. Y ffordd i gael bedydd iawn, yw cymmeryd ein harwain gan was awdurdodedig yn nheyrnas Dduw, sef un a fyddo yn tystio hyny, ac ar yr un pryd yn addaw dawn yr Ysbryd Glân i gadarnhau ei eiriau. Ni allai hwnw barhau i dwyllo yn hir, canys fe fyddai ei eiriau yn cael eu profi: gan hyny, cymmerer ef ar ei air; ac os profiJ ef yn dwyllwr, gellid chwilio am y gwas gwirioneddol nes ei gael. Eithr ni feiddia twyllwyr addaw y ddawn hon; dewisant ddweyd nad oes ei heisieu, er mwyn peidio cael eu dal yn twyllo. Yna, y peth nesaf wedi derbyn bedydd yw ufyddhau i'r holl orchymynion a nododd ein gohebydd, gan ymattal oddiwrth bob peth sydd yn ddrwg, a glynu wrth bob peth sydd yn dda. Y mae pob dyn, fynychaf, yn dueddol i ryw bechod sydd yn barod i'w amgylchynu; tra mae un yn chwannog i ddiota, mae y llall yn chwannog i odinebu—tra mae un yn chwannog i ladrata, mae y llall yn chwannog i segurdod—tra mae un yn chwannog i fod yn wammal ac ansefydlog ei feddwl, mae y llall yn chwannog i fod yn anonest, gan beidio talu ei ddyled a gweithredu cyfiawnder. Fel hyn y mae gan bob dyn ryw bethau i'w gorchfygu; ac i'r graddau y byddo yn eu gorchfygu, i'r graddau hyny y bydd yn perffeithio ei hunan. Y mae gallu gan bob dyn i orchfygu pob peth a'i cyfarfydda; onide ni ellid ei gondemnio am beidio. Y mae aelodau eglwys Dduw yn blant sydd mewn ysgol, lle y gallant gael eu dysgu yn mhob peth; ac wedi y delont oll yn "wr perffaith," dyna pan y gellir dangos pa enwad o bobl sydd wedi cyflawni holl orchymynion Duw. Os yw ein gohebydd am ymuno ag enwad felly, rhaid iddo ymuno â hwynt tra yn eu hanmberffeithrwydd, a thra yn ymdrechu cyflawni y gorchymynion perffaith sydd wedi eu rhoddi iddynt. Enwad felly yw Saint y Dyddiau Diweddaf; ac yn eu heglwys hwy yn unig y rhaid i ddyn weithio allan ei iachawdwriaeth ei hun, cyn y gall fod yn gadwedig. Am ychwaneg o hysbysiaeth ynghylch y pethau blaenorol, cyfeiriwn ein gohebydd at y gwahanol draethodau ag ydym wedi gyhoeddi.—Yn nesaf, ymdrechwn ddweyd pa *le* yw *Babilon*. Mae lle Babilon mor eang â llywodraeth Mam puteiniaid a Ffieidd-dra y Ddaear, yr hon a ddarlunir yn Dad. xvii, megys "y butain fawr sydd yn eistedd ar ddyfroedd lawer" (adn. 2), "y rhai ydynt bobloedd a thorfeydd, a chenedloedd ac ieithoedd" (adn. 15). Y wraig neu y butain dan sylw, yw y ddinas fawr (sef Babilon, neu gymmysgedd) sydd yn teyrnasu ar freninoedd y ddaear (gwel adn. 18). Hyd yn hyn, ymddengys fod teyrnasiad y wraig yn ysbrydol, yr un fath ag y mae teyrnasiad Seion; ond yn fuan caiff rhyw ddinas ardderchog ei mabwysiadu i'r wraig, pan y daw ei llywodraeth yn fwy gweledig ar freninoedd y ddaear. Ystyriwn mai Babilon fydd y ddinas

fwyaf ei marsiandiaeth ar y ddaear, a dywedwn y bydd ei *lle* ar fin y môr; oblegid dyweda yr ysgrythyr, "A phob llonglywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llongwyr, a chynnifer ag y sydd â'u gwaith ar y môr, a safasant o hirbell, ac a lefasant, pan welsant fwg ei llosgiad hi, gan ddywedyd, Pa ddinas debyg i'r ddinas fawr hono?" Mae yn eglur mae y Babiloniaid yw y rhai a lywodraethir gan y butain fawr, ag y sydd i fod yn feddw ar waed y saint; a ffoi o Babilon, yw ffoi o'i chyffiniau llywodraethol, yn gystal ag o'r ddinas ei hun.—Yn nesaf, gofyna ein cyfaill, *pa le yw Seion?* Lle mae y "pur o galon" wedi myned; a'r lle y maent hwy wedi myned iddo, yw "mynydd uchel" yn ystlysau y gogledd. Mae yr efengyles Seion, yn ol Esay xl, 9, i ddringo rhagddi i fynydd uchel; ac y mae yn gweuthur hyny yn bresennol, trwy ymfudo i Ddinas y Llyn Halen Fawr, lle mae "y ddinas wedi ei gostwng mewn lle isel." Nid y ddinas hon fydd y Jerusalem Newydd, neu ddinas Seion, eithr un o'i hestynfeydd, lle y mae merch Seion yn bresennol wedi myned i godi tŷ i enw yr Arglwydd, ac i efengylu hyd eithafoedd y ddaear. Yn Seion y bydd ymwared, pan fyddo eiddigedd yr Hollallnog yn cael ei arllwys ar y ddaear. Am hyny, brysiwn bawb tuag yno; canys "Nyni a iachasom Babilon, ond nid aeth hi yn iach; gadewch hi, ac awn bawb i'w wlad: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a ddyrchafwyd hyd yr wybrau" (Jer. li, 9). Y ffordd i fyned, yw trwy gyfarwyddyd gweision Duw; and "where there is a will, there is a way."—Gol.]

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 141.]

TESTAMENT GAD.

A wnaeth efe i'w blant wrth farw, ynghylch Cenfigen.

Gwrando ar Gad, a gochel gynhen,
Na'd i'th fynwes falais filen;
Godde' gam, na ddyga ddigia,
Duw ei hun y cas-beth gospa.

Copiad o dystiolaeth Gad, ac o'r pethau a lafarodd wrth ei blant, yn y ganfed a'r seithfed flwyddyn o'i fywyd, gan ddywedyd,

Myfi oeddwn y seithfed mab i Jacob, ac yr oeddwn yn gyfarwydd a chryf i fugeilio defaid; yr oeddwn yn cadw y praidd y nos, ac os deuai un llew, neu lewpard, blaidd, neu arth, neu ryw fwystfilod gwylltion ar ein praidd, mi a redwn ato, ac a'i lladdwn.

Joseph hefyd a fu gyda ni yn porthi y defaid ynghylch deng niwrnod ar hugain, a hwn ydoedd dyner, ac o herwydd gormod gwres, a syrthiodd yn glaf, ac a aeth adref at ein tad i Hebron, yr hwn a'i llettyodd ef ar ei ben ei hun, am ei fod yn ei garu ef.

A Joseph a ddywedodd wrth ein tad fod meibion Bilha yn afradloni ei dda ef yn Zilpha, ac yn gwneuthur difrod o honynt heb wybod i Juda a Reuben; canys gwybod yr oedd ef ddarfod i mi achub oen allan o safn yr arth, ac a leddais yr arth, ac o herwydd nas gallai fyw (a'r peth a'm blinodd i) ni a'i lladdasom, ac a'i bwytasom, ac efe a ddywedodd hyny i'n tad; a'n brodyr a anfoddlonodd yn ddirfawr am ei waith ef, ie hyd y dydd y gwerthwyd ef i'r Aipht. Ac ysbryd cenfigen oedd ynof fi gymmaint, fel nad allwn gael yn fy nghalon wrandawiad i Joseph siarad, nac edrych arno, o herwydd iddo achwyn arnom yn gyhoeddus am fwyta yr oen, heb i Juda fod gyda ni; i fod yn fyr, efe a wnai i'n tad gofio pob peth a ddywedai wrtho.

Ond yn awr, fy mhlant, yr wyf yn cydnabod fy mhechod, fy mod yn fynych yn chwennych ei ladd ef, o herwydd casineb oedd genyf o'm calon iddo ef, ac yr oeddwn yn hollol heb drugaredd tuag ato ef, a'r achos o'm mawr genfigen iddo, oedd o herwydd ei freuddwydion ef; am hyny, mi a fynwn ei ddyfetha ef, fel y pawr yr ych wellt-glas y ddaear; ac am hyny Juda a minnau a'i gwerthasom ef i'r Ismaeliaid, am ddeg ar hugain Gildarne, yr hyn yw chwe phunt, o ba rai, nyni a gadwasom ddeg yn ddirgel, ac a ddangosasom i'n brodyr yr ugain ereill: ac felly cybydd-dod a wnaeth i ni ewyllysio ei farwolaeth ef. Ond Duw ein tadau ni a'i gwaredodd ef o'm dwylaw, fel na chawn wneuthur y fath ddrygioni yn Israel.

Ac yr awr hon, fy mhlant, rhoddwch glust i eiriau gwirionedd, fel y byddo i chwi fyw yn gyfiawn, a chadw cyfraith y Goruchaf, ac nad eloch ar gyfeiliorn trwy genfigen, o herwydd hyny sydd ddrwg yn ngwaith pob dyn. Pa beth bynag a wnelo arall, hyny y mae y cenfigenus yn ei gasâu ac yn ei ffieiddio. Ac os bydd i un gadw cyfraith yr Arglwydd, etto nid ydyw yn ei ganmol: ac er i un ofni yr Arglwydd, ac ymddwyn yn gyfiawn, er hyny nid yw efe yn ei garu, eithr yn cablu'r gwirionedd, ac yn cenfigenu wrth yr hwn sydd yn trefnu ei ffyrdd yn union, y mae ef yn mawrygu cabledd, ac yn caru gwatwar-gerdd. Ac o herwydd i gasineb ddallu ei feddwl, y mae efe yn gwneuthur â'i gymmydog, megys ag y gwnaethom ninnau i Joseph.

Gan hyny, fy mhlant, ymgedwch oddiwrth gasineb, o herwydd ei fod yn gweithredu drygioni, ie, yn erbyn yr Arglwydd, canys ni wrendy eiriau gorchymyn Duw ynghylch caru o ddyn ei gymmydog, eithr fe a becha yn genfigenus yn erbyn yr Arglwydd. Ac os trosedda brawd, y mae efe allan o law yn ei gyhoeddi ar led, ac yn brysur yn ei enog farnu i farwolaeth, neu i gael cerydd am ei gamwedd; ac os bydd y troseddwr yn was, neu yn wr caeth, mae yn ei gyhuddo wrth ei feistr, ac yn dychymmyg pob modd a allo i'w erlid ef, ac i'w roi i farwolaeth, os bydd bosibl; canys mae casineb yn gweithio gyda chenfigen, ac mae yn ddrwg ganddo glywed neu weled fod dynion yn myned yn eu blaen yn llwyddiannus, trwy wneuthur daioni. Canys megys ag y mae cariad yn dwyn ewyllys da, ie, at y marw, gan ddymuno ei fod yn fyw, ac yn ewyllysio, ped

f'ai bosibl, attal rhag marwolaeth y rhai a fwriwyd i farw; eithr cenfigen sydd yn chwennych lladd y byw, ac yn ei farnu yn annheilwng o fywyd am y trosedd lleiaf: canys ysbryd casineb, trwy ddrwg gyndynrwydd y galon, sydd yn gweithio yn gytun gyda Satan yn mhob peth, ïe, hyd farwolaeth a dinystr dynion.

Ond y mae ysbryd cariad, trwy hir ymaros, yn gweithio gyda chyfraith Duw, er lleshad i ddynion.

Casineb sydd ddrwg, o herwydd ei bod yn aros gyda chelwydd, gan ddadleu yn wastadol yn erbyn gwirionedd, a gwneuthur defnydd mawr o faterion bychain, gan orchuddio goleuni â thywyllwch, a chyfrif y melys yn chwerw, a dysgu enllibio, rhyfela, gorthymu, a llaweroedd o bob drygioni, ac o'r diwedd yn llenwi y galon o bob gwenwyn diefllig.

Fy mhlant, yr ydwyf yn dywedyd y pethau hyn drwy brofiad, fel y byddo i chwi ochelyd casineb, a glynu wrth gariad duwiol; uniondeb a ymlid ymaith gasineb, a gostyngeiddrwydd a'i lladd; canys y mae yn gywilydd gan wr cyfiawn gostyngedig wneuthur cam, nid rhag ofn cerydd, ond er mwyn cydwybod, o herwydd bod yr Arglwydd yn gweled ei ddyben ef; nid yw yn cablu neb, o blegid ofn y Goruchaf sydd yn gorchfygu casineb; canys nid yw yr hwn sydd ag ofn yr Arglwydd yn troseddu, neu yn gwneuthur cam ag un dyn, gymmaint ag mewn meddwl.

Ac o'r diwedd mi a ddaethum i wybodaeth o'r pethau hyn, pan yr edifarheais o herwydd fy ymddygiadau tuag at Joseph, o herwydd bod gwir edifeirwch yr hwn sydd yn ol ewyllys Duw, yn marweiddio y pethau drygionus, ac yn dyfod â dyn i ufydd-dod, yn ymlid ymaith y tywyllwch, yn goleuo y llygaid, yn rhoddi gwybodaeth i'r meddwl, ac yn arwain yr enaid i fwynhad o'r iachawdwriaeth. Canys pa bethau bynag y mae dynion heb ei wybod o honynt eu hunain, hyny y mae edifeirwch yn ei ddysgu iddynt. Canys fe a'm dygodd i benyd calon: ac oni buasai gweddiau fy nhad Jacob, myfi yn sicr a fuaswn farw allan o law; canys yn y peth y pecho dyn, yn yr unrhyw beth y ceryddir ef; ac yn gymmaint a'm bod yn ddidrugaredd tuag at Joseph, fe orfu i mi oddef yn fy nghalon gyfiawn farn Duw dros yspaid un mis ar ddeg, fel y byddai i amser fy nghystudd fod yn cyrhaeddyd allan yn union i'r amser y buom yn cymhell gwerthu Joseph.

Yn awr, gan hyny, fy mhlant, cared pob un o honoch eich brodyr, a bwriwch ymaith gasineb allan o'ch calonau, gan garu y naill y y llall mewn gair a gweithred, ac amcan y meddwl. Canys o flaen fy nhad mi a ddywedwn yn dyner am Joseph, ond o'r tu ol iddo, yspryd cenfigen a dywylla fy nealltwriaeth, ac a demtiai fy meddwl i'w ladd ef.

Am hyny cerwch eich gilydd o'ch calonau, ac os trosedda un o honoch yn erbyn y llall, hysbyswch iddo yn fwynaidd o'i blegid, gan fwrw allan wenwyn casineb, heb feithrin dim twyll yn y galon; ac os bydd i'r troseddwr gyfaddef, a bod yn ddrwg ganddo o'i blegid, yna maddeuwch iddo; ac os efe a'i gwada, nac ymrysonwch ag ef, rhag iddo syrthio i dyngu ac felly pechu yn ddau ddyblyg.

Na adewch i un dyeithr eich clywed chwi yn datgan dirgelion eich gilydd mewn amryfusedd, rhag iddo droi i fod yn ddrwg ewyllysiwr i chwi, a gweithio rhyw fawr ddrwg yn eich erbyn; canys efe n ymddyddan yn dwyllodrus, ac a gloddia oddi tanodd i wneuthur rhyw dro egr, gan gymmeryd ei wenwyn o'th law di dy hunan.

Gan hyny, os efe a'i gwada, a chywilyddio o'i blegid, gan dewi a son pan geryddir ef, na fwrw ef allan, o herwydd drwy wadu y mae efe yn edifarhau, ac felly ni throsedda efe mwy i'th erbyn, ond efe a'th anrhydedda di, a'th ofna, ac a fydd mewn llonyddwch: ond os efe a fydd yn ddigywilydd, ac a barha yn ei ddrygioni, yna bwrw yr ymddial i Dduw â'th holl galon.

Ac os un arall a fydd mwy llwyddiannus nâ thi, na fliner dydi o blegid hyny, ond gweddia drosto ar iddo gael perffaith lwyddiant; canys fe allai y bydd hyny er daioni i chwi; ac os dyrchefir ef fwy fwy, na chenfigenwch wrtho ef, ond cofiwch fod yn rhaid i bob cnawd farw; molianna yr Arglwydd am hyny, yr hwn sydd yn rhoddi pethau daionus a llesol i bob dyn. Ceisiwch farnedigaethau yr Arglwydd, ac felly dy feddwl a'i gâd ef yn llonydd, ac a fydd mewn llonyddwch.

Yn awr, os gwr a gyfoethogir trwy foddion drygionus (megys Esau, brawd ein tad) na chenfigenwch wrtho ef; canys wrth wneuthur felly y mae dyn yn cyfarchwylio yr Arglwydd, naill ai i gymmeryd ymaith ei ddaioni oddiwrth yr annuwiol, neu efe a'i gâd ef yn llonydd i edifeirwch, neu ei gadw yn ddiedifeiriol, i'w ddiddiwedd boenedigaeth. Canys y gwr tlawd a chanddo ddigonolrwydd o bob peth, sydd yn rhoddi diolchgarwch i'r Arglwydd, a gyfoethogir gan bawb, ac nid yw neb yn ewyllysio niwed iddo.

Gan hyny, fe meibion, ymaith â chasineb o'ch calonau, a cherwch y naill y llall â meddylfryd union: ac ewyllysiwch i'ch plant chwi anrhydeddu Lefi a Juda, canys allan o honynt hwy y cyfyd Duw Achubwr i Israel. Canys mi a wn y bydd i'ch plant chwi yn y diwedd ymadael oddiwrthynt hwy, a rhodio mewn pob math o anwiredd a drygioni, a llygredigaeth o flaen yr Arglwydd.

Ac ar ol ychydig orphwysdra, efe a ddywedodd drachefn, Fy meibion, gwrandewch ar eich tad; cleddwch fi gyda fy nhadau.

Ac felly, gan dynu ei draed efe a hunodd mewn tangnefedd; ac ar ol pump o flynyddoedd fyned heibio, hwy a'i cariasant ef yno, ac a'i dodasant ef gyda'i dadau yn Hebron.

(*I'w barhau.*)

RHYBYDD I LYWYDDION Y CYNNADLEDDAU A'U HYSGRIFENWYR.

Rhybyddir Llywyddion ac Ysgrifenwyr yr holl Gynnadleddau a'r Cangenau yn Nghymru, i ddanfon i mewn eu cyfrifon hannerblynyddol, at y Llywydd Phillips, erbyn y 7fed o Fehefin nesaf.

Gwneler y cyfrif i fyny ar y laf o Fehefin. Yr hyn a ofynir yw rhif y cangenau, yr archoffeiriaid, y degau-a-thrugain, yr henuriaid, yr offeiriaid, dysgawdwyr, a'r diaconiaid; a esgymunwyd, a fu farw, a ymfudodd, a fedyddiwyd, rhif presennol yr aelodau (ac yn mhob amgylchiad cynnwysed rhif yr aelodau rif y swyddogion a'r aelodau gwasgaredig hefyd), ac enwau y Llywydd a'r Ysgrifenydd. Gobeithiwn y gofala y Llywyddion fod y cyfrifon yn cael eu rhoddi mewn amser prydlawn, hyny yw, erbyn y 7fed dydd o Fehefin, fel na orfoder ni i ddysgwyl am danynt fel arferol.

LLAFAR "UDGORN SEION."

Tyred, tyred i'r ddiangfa,
  Ffo i'r noddfo, brysia'n glau
O hyll orthrwm Babilonia,
  Dydd ei difrod sy'n nesâu.
Gwel! cei wared o'th elynion,
  Saf yn wrol i dy ran;
Draw ar hyfryd fynydd Seion
  Cei orfoledd yn y man.

O braidd bychan, paid ag ofni,
  Derfydd rhwystrau, seinia gân,
Cei dy Dduw yn noddwr iti
  Yn y dwr ac yn y tân.
Er dyoddef maith helbulon,
  Rhwng gelynion ar y llawr,
Draw ar hyfryd fynydd Seion
  Cei dy etifeddiaeth fawr.

Paid, bererin, gâd dy ofnau,
  Paid â'th alar, paid a'th boen,
Cwyd dy olwg, sych dy ddagrau,
  Gwel dy artref gyda'r Oen;
Gwrando lais Tywysog bywyd,
  Gwel dy goron yn dy law,
Cei d'addurno â phob gwynfyd,
  Gwisgi anfarwoldeb draw.

Cân, mae'th ymdrech bron a gorphen,
Buddugoliaeth gei i'th ran,
Ar dy gwynfan y daw diben,
Meddi ryddid yn y man;
Os caethiwed Babel greulon,
Fu'n dy lethu lawer gwaith,
Draw ar hyfryd fynydd Seion
Cei lawenydd PEN DY DAITH!

Aberamman. DEWI ELFED JONES.

AMRYWIAETHAU, &c.

RHYBYDD I YMFUDWYR.—Dyfynwn a ganlyn o lythyr Daniel Evans (gynt o Hirwaun), ag sydd yn bresennol yn St. Louis, fel rhybydd i'r Saint sydd yn ymfudo:—"Ar eich dyfodiad i New Orleans, rhaid i chwi brynu bwyd, ac felly newid eich arian. Cewch arian America yn eu lle; gan hyny, rhaid i chwi eu deall hwynt cyn dyfod yma, fel na chaffoch eich twyllo; eithr y mae llawer o anhawsdra i'w deall hwynt. Y mae arian gwahanol wledydd a theyrnasoedd yn cael eu harferyd yma. Ond arian America sydd fel y canlyn:—Dolar yw 4s. 2c., hanner dolar yw 2s. 1c., chwarter doler yw 1s. $0\frac{1}{2}$c., dime yw 5c., hanner dime yw $2\frac{1}{2}$c., bit yw tua 6c, cent yw $\frac{1}{2}$c. Wrth newid 6c, chwi a gollwch 1c.; wrth newid swllt chwi a gollwch 2c.; wrth newid hanner coron, chwi a gollwch 5c; felly, na chymmerwch gyda chwi arian gleision. Wrth newid penadur, bydd i chwi ennill 2c.; ond yn yr arian gleision, bydd i chwi golli. Hefyd, y mae llawer o aur a biliau yn cael eu defnyddio yn y wlad hon." Geill y cynghorion hyn fod o lês.

RHWYMO LLYFRAU.—Mae awydd arnom i roddi ychydig o gynghorion ynghylch rhwymo llyfrau. Na fyddwch yn awyddus i rwymo gormod gyda eu gilydd; canys y mae llyfrau trwchus yn tori llawer yn gynt, ac yn gofyn ail rwymiad. Mae un gyfrol o'r UDGORN yn ddigon byth o lyfr, onide ni wnelem ef yn gyfrolau blynyddol. Pan fyddo amryw gyfrolau wedi eu rhwymo yn un, y mae'r treuliad ar y cyfryw yn llawer mwy na phe buasent ar wahan, fel y gellid eu defnyddio bob yn un. Gwell rhwymo y traethodau gyda eu gilydd, yn un llyfr, nâ'u cymmysgu gyda'r Udgorn, Eurgrawn, &c. Nid oes neb yn well yn y pen draw, trwy rwymo llawer ynghyd. Er hyny yr ydym ni yn rhwymo llyfrau pawb fel y byddont hwy yn dewis; canys nid yw wahaniaeth i ni, nag i un rhwymwr arall, pa un ai tew ai tenau y byddo'r llyfrau a rwymir: i'r perchenogwyr y perthyna.

YR YMFUDWYR CYMREIG DIWEDDAF.—Yr ydym wedi gweled llythyron oddiwrth David Jones (Mynwy), William Beddoe (Merthyr), a J. Davies (Pendaren), yn hysbysu iddynt ddechreu eu taith ar y laf o Chwefror, a chyrhaedd New Orleans yn ddiangol ar y 6fed dydd o Ebrill. Allan o gwmpeini o 374 ni bu farw ond pedwar, tri o ba rai oeddynt fabanod afiach cyn eu cymmeryd ar y llong. Merch i'r brawd Pratt oedd un o'r babanod, yr hon a beraroglwyd er ei chladdu yn New Orleans. Yn mhlith y Cymry, priodwyd Edward Williams, o Lanelli, sir Gaerfyrddin, ag Ann Morgan o'r Cwmbach. Mae rhoi hanes helaeth o fordeithiau yn myned bellach yn rhy gyffredin; er hyny y mae llawer o bethau yn llythyr y brawd Beddoe a ewyllysiem eu cyhoeddi pe buasai lle genym.

YR hwn sydd yn dysgwyl am gyfleusdra i wneuthur llawer ar unwaith, a ddichon anadlu allan ei anadl olaf mewn dymuniadau ofer, a chaiff ofidio yn ei oriau diweddaf am ei fwriadau diles a'i sel anffrwythlawn.

Y BYWYD DYNOL.—Y bywyd dynol sydd yn cael ei yspeilio yn barhaus gan oresgynwyr; un a ledrata ymaith awr, a'r llall ddiwrnod; un a guddia y lledrad trwy ein gyru mewn gormod brys at ein gorchwylion, a'r llall trwy ein suo â phleserau a digrifwch; ond y difrod a barha i fyned rhag ei flaen, hyd oni fyddom wedi colli y cwbl.

AMSER.—Amser yw yr hyn sydd arnom fwyaf o'i eisieu, ond amser yw yr hyn a ddefnyddir waethaf; heb ystyried y bydd yn rhaid i ni roddi cyfrif am dano pan na fyddo amser mwyach.

TALIADAU O FAI 1 HYD MAI 15.—Sir Gaerfyrddin, £12; Sir Gaernarfon, £2 10s; Sir Feirionydd, £1 9s; Sir Ddinbych, £1; Dinas, 8s; Pontytypridd, £1; Pendulwyn, 10s 4c; Georgetown, 7s 6d.; Pendaren, 10s 6d; Cefn, 14s; Pendulwyn, 2s 2c; Merthyr, £1 10s; Cyfanswm, £22 1s 6c.

☞ Newydd ei gyhoeddi, pris ceiniog, neu 7s. 6c, y cant, Traethawd ar WYRTHIAU, yn darlunio pa beth ydynt, eu dyben, y pryd eu cyflawnir, a'u safonolrwydd i brofi dwyfoldeb crefydd: gan J. Davis, Merthyr.

☞ Ymddengys llythyr y Llywydd F. D. Richards at y Llywyddion a'r Dosparthwyr yn ein rhifyn nesaf, megys ag y mae yn y *Star* am Fai 15, 1851, yr hon a anfonir i ni yn mlaenllaw bob pythefnos.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr-Tydfil.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 11.] MAI 31, 1851. [PRIS 1g.

AT HENURIAID LLYWYDDOL A DOSPARTHWYR LLYFRAU CYNNADLEDDAU YR EGLWYS YN Y DEYRNAS GYFUNOL, SEF PRYDAIN FAWR A'R IWERDDON, YNGHYD AG EIDDO YNYS MANAW A'R CHANNEL ISLANDS.

(O'r "Millennial Star.")

ANWYL FRODYR A CHYD-WEISION,—Gelwir eich sylw yn neillduol at destun yr erthygl hwn, hyny yw, sefyllfa arianol eich Cynnadleddau, mewn cyssylltiad ag eiddo y swyddfa hon. Mae yn ffaith deilwng o ddiolchgarwch a chydnabyddiaeth gerbron Duw, fod cylchrediad y gair argraffedig, yn y rhan fwyaf o'r Cynnadleddau, wedi cynnyddu yn ddirfawr yn ystod y ddau chwarter diweddaf, ïe, uwchlaw un arall oddiar rheoleiddiad yr eglwys. Yn hyn yr ydym yn gorfoleddu yn ddirfawr, ac yn gweddio y bydd i'r un ysbryd duwiolfrydig ac anturiaethol gynnyddu, hyd nes y byddo pob Cynnadledd a Changen yn cael eu deffroi a'u cynhyrfu i efelychu esiamplau y rhai ag sydd wedi myned rhag eu blaen gyda'r gwaith gogoneddus hwn. Mae profiad yn profi yn ddyddiol i ni, i'r Saint, ac i'r byd, pan fyddo ei fobl Ef yn ymdrechu taenu gwybodaeth, am yr Efengyl ogoneddus i'w cyd-greaduriaid, mewn cariad, addfwynder, a gweddiau lawer, fod yr Arglwydd yn arddel eu hymdrechiadau gostyngedig, ac yn eu coroni â llwyddiant, yn fynych i raddau annysgwyliadwy. Er enghraifft, y mae un person wedi derbyn dim llai nâ deg swllt, mewn cyfraniadau gwirfoddol, oddiwrth bersonau nad oeddynt yn aelodau yn yr Eglwys, i gynnorthwyo i

brynu traethodau at ddosparthu, mewn un wythnos, tra wrth ei gwaith o ddosparthu yn y tai, yn ei dosparth hi o'r dref. Mae yr amser ag sydd wedi myned heibio eisoes oddiar sefydliad cyffredinol Cymdeithasau Traethodau, a Chlybiau Llyfrau yn mhlith yr Eglwysi, wedi dechreu llefaru yn effeithiol rhyfeddol, lle mae y moddion hyn wedi eu mabwysiadu, trwy yr ychwanegiad mawr a chynnyddol o aelodau at yr Eglwys, gan achosi ysbryd ymchwiliad ar ol gwirionedd, yn yr eglwys ac allan o honi, yn mhlith pa rai yr ydym wedi sylwi ar olygyddion a chyhoeddwyr; ac mewn amrywiol o amgylchiadau, lle yr oedd y gwaith wedi myned i ystad o farweidd-dra a chysgadrwydd, y mae y moddion hyn wedi ei gynhyrfu i sefyllfa o fywyd a bywiogrwydd; mewn gwirionedd, lle bynag yr ydys wedi mabwysiadu y cynlluniau at ledaenu llyfrau a thraethodau, y maent wedi rhoddi y profion mwyaf o'u defnyddioldeb, a'u cyfaddasiad at anghenion y bobl, ar byngciau crefydd ddadguddiedig; a thaer obeithir, y bydd i'r Cynnadleddau a'r Cangenau hyny nad ydynt wedi gwneyd y cynnydd hwnw yn ngwybodaeth Duw, ac mewn ychwanegiad at eu rhifedi, yr hyn a ymddengys yn ddymunol iddynt hwy i'r dyben o gadw yn mlaen gyda'u chwaer eglwysi, gael eu tueddu i gael allan feddyginiaeth trwy y moddion hyn, y rhai a arferir yn awr mor gyffredinol.

Gelwir eich sylw neillduol at y ffaith, fod swm y dyledion am lyfrau, Stars, &c., ar y gwahanol Gynnadleddau, ac ereill, am y chwarter yn terfynu Mawrth 15, a chyhoeddedig yn Rhif. 7, am Ebrill 1, y flwyddyn bresennol, yn dyblu yn agos y swm a gyhoeddwyd yn Rhif. 1, dyledus am y chwarter blaenorol; ac y mae cynnyddiad y ddyled yn ystod y chwarter diweddaf, wedi mwy na dyblu y chwarter cyn hyny; yr ydym yn gweled fod hyn yn darogan llawer am gynnydd ychwanegol teyrnas ein Gwaredwr yn yr amser dyfodol, yn gystal ag arwyddo yn wirioneddol a nerthol ei chynnydd presennol, canys y mae yn rhaid iddi ymhelaethu, ac fel y byddo yn ymhelaethu, y mae rhaid i'n cynlluniau a'n trefniadau ninnau ymhelaethu yn gyferbyniol iddi, hyd nes y buddugoliaetho. Mae y galwad mawr am lyfrau yn ystod y chwarter diweddaf wedi hollol ddihysbyddu yr wythfed argraffiad o'n Lyfr Hymnau. Mae Llyfr Mormon, a'r Athrawiaeth a'r Cyfammodau yn agos â bod allan o brint hefyd. Fel mynegair i'n golygiadau am ymhelaethiad, dywedwn fod argraffiad o bedair mil o Lyfrau Hymnau, yn 1847, yn cael ei ystyried yn ddigonol at yr alwad a ddysgwylid. Yn 1849, cafodd yr wythfed argraffiad o ddeg mil ei gyhoeddi, ac y mae y nawfed argraffiad, yr hwn sydd yn y wasg yn bresennol, yn cynnwys pum mil ar hugain, ac i fod yn barod yn fuan i'w werthu. Wrth edrych, ynte, ar ein cynlluniau helaeth er cyhoeddi amrywiol weithiau yr Eglwys, a'r symiau cynnyddfawr sydd yn ddyledus oddiwrth y Cynnadleddau, y mae yn dyfod yn ddyledswydd arnom i alw arnoch ar yr amser presennol, i gydweithredu gyda ni yn fwy effeithiol, trwy beri fod i bob trysor-

feydd yn cyfodi oddiwrth werthiad rhai neu yr oll o lyfrau yr Eglwys, a allant fod yn eich dwylaw, gael eu danfon i ni heb yr oediad priodol lleiaf. Nis gallwn ni glirio ein cyfrifon gyda yr Argraffydd a'r Llyfrwerthwr, trwy ymddwyn fel ag yr ymddygwyd at y Crynwr, pan y collodd ei lyfr-cyfrifon, sef, trwy ddweyd "*parhaed brawdgarwch.*" Ni wna dim llai na Phunnoedd, Sylltau, a Cheiniogau, ateb eu pwrpas hwy; ac ni wna dim llai na hyny ateb ein pwrpas ninau; ac ychwaith, ni all dim yn fyr o sylw parod a ffyddlawn ar drafodaeth fasgnachol yr Eglwys, ein galluogi ni i gario yn mlaen waith Duw, yr hwn a ymddiriedwyd i ni, pa un bynag ai yn y Swyddfa, neu yn y Cynnadleddau; ac os na fydd dyn yn ffyddlawn ynghylch y mammon anghyfiawn, pa fodd y ceir ef yn deilwng i ymddiried iddo y gwir drysorau!

Oddiar hydref 1846, arferiad sefydlog y Cynnadleddau oedd apwyntio dosparthwyr trwy bleidlais, trwy yr hyn yr oeddynt yn myned yn atebol drostynt mewn Punnoedd, Sylltau, a Cheiniogau, mewn achosion o fethiant. Os oes rhai o'r cynnadleddau wedi colli golwg ar hyn, bydded iddynt wneuthur felly yn eu cyfarfod chwarterol nesaf, ac hysbysu yr unrhyw i'r Swyddfa hon. Fe welir, ynte, nad oes un dosparthwr cyffredinol yn gyfrifol i'r Swyddfa hon, am gyflawniad dyledswyddau ei swydd, eithr i'r Gynnadledd a wasanaetha; a'r Gynnadledd yn unig sydd yn gyfrifol i'r swyddfa hon, ynghylch talu yr holl ddyled ag y darfu i'w dosparthwr fyned iddo er eu mwyn. Dyledswydd yr henuriaid llywyddol, i'w gwneuthur eu hunain yn llwyr wybodus o sefyllfa cyfrifon eu dosparthwyr, a mynu gweled, mor aml ag unwaith bob chwarter, fod swm y dyledion oddiwrth yr îs-ddosparthwyr, ynghyd â'r llyfrau, traethodau, Stars, &c., ar eu dwylaw, yn cyfateb yn gymhwys i swm y dyled i'r swyddfa hon; a chan fod y dosparthwyr yn y cangenau yn cael eu cyfarwyddo i beidio gwerthu llyfrau yr eglwys ar goel i bersonau, ond am arian yn unig, yna os bydd i'r cyfarwyddiadau hyn gael eu cario allan yn ffyddlawn ac yn unol, ni fydd unrhyw anhawsdra i settlo eich cyfrifon yn chwarterol.

Frodyr, na fydded i wylder neu ledneisrwydd gau eich rhwystro i gyflawni y ddyledswydd hon yn ddioed ac yn ffyddlawn; nid yw yn ddigon i chwi roddi cyfarwyddiadau i'r dyben hwnw, eithr gofynir i chwi fynu gweled fod y cyfarwyddiadau hyny yn cael eu cario allan. Os bydd eich dosparthwyr yn uniawn a ffyddlawn yn eu dyledswyddau, bydd yn dwyn llawenydd neillduol iddynt i gyflwyno eu hymddygiadau a'u cyfrifon, er i chwi eu harolygu a rhoddi cynghorion llesol; ac os dangosir unrhyw wrthwynebiad ar eu rhan hwy, i gyflwyno eu hachos yn deg a gonest i'r goleuni—mae hyny yn unig yn reswm digonol, am y gofal a'r diwydrwydd, a annogwyd yn barod, ar eich rhan chwi.

Dylai fod pob dosparthwyr, cyfrifon pa rai a gyrhaeddant £5 y chwarter, wneuthur eu taliadau yn fisol, a'r rhai sydd â'u taliadau yn llai a ddylent ddanfon tua chanol a diwedd pob chwarter, gan

gymmeryd gofal fod eu tâl diweddaf mewn pryd i'w gyhoeddi yn nghyfres y cyledion am y chwarter hwnw.

Mae y daioni mawr sydd yn ngallu dosparthwyr y llyfrau a'r Star i wneuthur, yn ystyriaeth a ddylai arwain i ddewis dynion anturiaethol a chyfiawn—dynion o FFYDD, y rhai sydd yn myfyrio helaethiad, cynnydd, ac adeiladaeth Teyrnas Dduw—dynion sydd yn ceisio yn gyntaf Deyrnas Dduw a'i gyfiawnder Ef, y rhai ni aberthant ei lles er mwyn cyflensdra personol neu elw, pa un bynag ai eiddo eu hunain ai eiddo rhywun arall, pa mor agos, anwyl, ac ymddiriedgar bynag y gallant fod; megys, er enghraifft, Mae y cymmydog Hunan, gan wybod fod arian Eglwysig yn nwylaw y dosparthwr, yn dymuno cael benthyg swm fechan am ychydig o ddyddiau, tuag at gyflawni rhywbeth pwysig. Y dosparthwr, gan deimlo ewyllys i wneyd cymmwynas, a chyda hyny yn dra adnabyddus o'r brawd Hunan, ac yn meddu ymddiried mawr ynddo, a rodda iddo fenthyg ychydig o bunnoedd, gan gredu yn ddios mai pryd bynag y buasai eu heisieu y byddai efe yn eithaf parod i dalu; yn fuan dacw anlwc annysgwyliadwy yn tori ymaith ei obaith i ennill mewn rhywbeth, ac y mae efe yn analluog i ddychwelyd yr arian i'r brawd da y Dosparthwr. Mae y Dosparthwr yn caredig guddio anlwc y brawd Hunan, hyd nes y gofynir iddo ddangos ei gyfrifon, pan wele, a llyna, mae y swm yn ymddangos yn nghyfrifon y Dosparthwr, yn arian a roddwyd yn fenthyg i Hunan. Mae y Dosparthwr yn awr, trwy fod yn analluog i wneuthur taliad llawn, neu os yn alluog, nid yw yn foddlawn, efallai, i dalu yr hyn a fuasai y brawd Hunan wedi ddychwelyd, oni buasai ei fod wedi cyfarfod ag anlwc, wedi dyfod yn droseddwr; ac y mae efe a'r brawd Hunan wedi colli ymddiried y Saint, a pheryglu eu harosiad yn Eglwys Dduw; ac y mae yn rhaid i'r Gynnadledd yn awr i gyfarfod â'r dyled.

Yn awr, erfyniwn yn neillduol, pan fyddo digon o arian mewn llaw er eu rhoddi at wasanaeth unrhyw beth pa bynag, y bydd y cyfryw yn cael eu rhoddi at wasanaeth eu gwir berchenog—yr Eglwys, trwy ddanfon yr unrhyw i gyfarwyddyd swyddfa y *Star*. Nid yw yr Eglwys etto wedi dyfod yn ddigon cyfoethog i agor swyddfaoedd benthyca a newid, mewn amrywiol ranau o'r deyrnas; a thaer ddymuna i ochelyd yr anghenrheidrwydd o fenthyca, yr hyn feddylir a ellir effeithio, os bydd i'r dosparthwyr droi drosodd eu ceiniogau cyflym-dro i'w chynnorthwy parhaus. Mae yn rhaid ei fod yn amlwg i bob dyn ystyriol, pan y mae y fath swm gynnyddol o stock yn sefyll allan yn y Cynnadleddau, os na fydd sylw cyferbyniol yn cael ei wneuthur i wneyd taliadau buan, fod ein gallu ni i helaethu y gwaith o gyhoeddi yn cael ei leihau yn fawr iawn; a chynnyddir ein hanalluogrwydd yn ol rhifedi y cyfryw ag ydynt yn talu am wyth neu ddeg mis gyda'u gilydd, a'r cyfryw hefyd, nad ydynt yn cynnyddu yn eu heirchion am gyhoeddiadau, ond yn gadael eu dyled i redeg gwarter ar ol chwarter. Mae yn dda genym i

hysbysu fod yr enghreifftiau hyn yn *ychydig*, eithr taer ddymunwn y byddant yn fuan yn *llui*.

Nid yw yn ddoethineb i'r henuriaid llywyddol i feichio eu hunain gyda dyledswyddau dosparthwr cyffredinol, gan y bydd yn rhwystro eu gwaith mwy gwerthfawr yn yr Eglwys; ac yn eu rhwystro i ddyfeisio ffyrdd a chynlluniau i daenu y gair argraffedig a llafaredig mewn lleoedd nad yw yr Efengyl etto yn hysbys; heblaw hyny, pe gallech ennill ychydig o geiniogau mewn sypyn o lyfrau, er na fyddai yn ddigon i'ch talu chwi am eich trafferth, tueddai i gau i fyny deimladau haelionus y bobl tuag atoch—arweiniai hwynt i anghofio eich bod wedi eich danfon i bregethu yr Efengyl heb bwrs nac ysgrepan, trwy eu chwyddo hwynt mewn tyb eich bod chwi yn gwneyd eich bywioliaeth trwy werthiad llyfrau.

Y mae yn well fod dynion ereill yn cael eu penodi yn ddosparthwyr, a thrysorwyr i'r Drysorfa Ymfudol Barhaus; a'ch bod chwi, yn ysbryd eich galwedigaethau, yn llywyddu a dysgu swyddogion eu dyledswyddau yn mhob peth, yn dymmorol ac ysbrydol. Dyledswydd amrywiol drysorwyr y Drysorfa Ymfudol Barhaus i'w talu *cyfanswm y cyfraniadau ar ddiwedd pob chwarter*; ac edryched yr Henuriaid Llywyddol na fyddo un ffyrling a roddir i'r drysorfa hono, yn cael ei defnyddio at unrhyw beth arall. Os dygwydda unrhyw gam ddefnyddiad o'r Drysorfa Ymfudol Barhaus, y person a drosedda felly, os na edifarha ar fyrder a dychwelyd pob ffyrling yn ol, a newidir, ac un ag a feddo deimladau o dosturi tuag at y tlawd, ac un a drafoda eu trysorfeydd â dwylaw glân, a gymmera ei swydd.

Wrth ddiweddu, erfynir arnoch i chwilio erthygl ar y pynciau hyn, a gynnwysir yn y *Star*, Rhif. 19, o'r gyfrol ddiweddaf; a'r ddwy erthygl ynghyd a'ch galluogant i ddeall yn eglur ein golygiadau, mewn perthynas i'r dull goreu i gydweithredu â ni yn achosion masgnachol eich cynnadleddau efo'r swyddfa hon; ac fe gawn ni ein galluogi, trwy eich gwrandawiad chwi arnom, nid yn unig i gyhoeddi argraffiad newydd diwygiedig ac helaethach o'r Llyfr Hymnau, ond hefyd argraffiad newydd o Lyfr Mormon, a'r Athrawiaeth a'r Cyfammodau, oddeutu dechreu y tymmor ymfudol nesaf.

Bydded i ysbryd y Duw byw eich galluogi chwi i fyned mewn ac allan o flaen ei bobl mewn addfwynder, purdeb, a ffyddlondeb, fel y galloch weinyddu bywyd tragywyddol iddynt yn llwyddianus, a chael llawenydd mawr yn eich llafur.

F. D. Richards.

IACHAD RHYFEDDOL.

Anwyl Frawd Davis,—Yr wyf yn anfon yr hyn a ganlyn atoch, gan ddymuno arnoch ei udganu trwy gyfrwng yr Udgorn.

Dydd Llun, y 18fed o'r mis hwn (Mai), pan ddychwelais adref

oddiwrth fy ngwaith, daeth cenad i ymofyn am danaf i weinyddu yr ordinhad o eneinio ag olew, ar frawd bychan oddeutu deuddeg oed, o'r enw William Phillips, yn Aberaman. Yn fuan wedi ymolch, mi aethum yno, ac yr oedd yn bresennol ddau henuriad a llawer o Saint. Gofynwyd i'r meddyg, yn eu gwydd hwy oll, ynghyd ag un o'r byd, os oedd y bachgen wedi tori ei glun, ac atebodd ei fod; yna wedi rhoi y glun yn ei lle, a gosod estyll am dani, aeth y meddyg ymaith. Wedi y cyfarfod yn yr hwyr, darfu i mi ac henuriad arall ei eneinio ag olew yn enw yr Arglwydd, a theimlais yr esgyrn yn cylymu pan yn gweddio drosto. Tystiodd ef fod ei boen wedi diflanu, ac nad oedd eisieu y coed mwyach. Gwelsom ef yn cerdded allan ar y 22ain, sef yn mhen tri diwrnod.

Aberaman. JOHN EDMONDS.

D.S.—Yr ydym ni yn tystiolaethu fod yr hanes hwn yn gywir.

DANIEL BIRCH,
SAMUEL DAVIES.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH, SEF MEIBION JACOB.

[*Parhad o dud.* 161.]

TESTAMENT ASER.

A wnaeth efe i'w blant ar ei farwolaeth, mewn perthynas i ddau wyneb, un o ddrygioni, a'r llall o rinwedd.

D'wedai Aser wrth ei feibion,
Fod dwy ffordd i hiliogaeth dynion;
A dau beth i'ch arwain ynddynt,
Na chedwch fyth ddau wyneb iddynt.

COPIAD o dystiolaeth Aser, sef o'r pethau a lefarodd efe wrth ei blant, yn y ganfed a'r ddegfed flwyddyn o'i fywyd, ac efe etto mewn iechyd, efe a ddywedodd wrthynt,

Chwi, meibion Aser, gwrandewch ar eich tad, a mi a ddangosaf i chwi yr holl bethau sydd union o flaen yr Arglwydd.

Duw a roddes ddwy ffordd i feibion dynion, dau feddwl, dwy weithred, dau o leoedd, dau ddyben; ac ar hyny, yr holl ffyrdd a allant fod yn un, ie, er eu bod hwy yn wrthwynebol, fel y mae ffordd da a drwg: y mai hefyd ddau feddwl yn ein dwyfronau, y rhai sydd yn ein hannog naill ai at dda a gonestrwydd, neu at ffalsder.

Gan hyny, os dyn a arweinir i ddaioni, ei holl weithredoedd a ragflaenant mewn perthynas i gyfiawnder, ac os gwna ef ddim ar fai, yn y man y mae yn edifarhau; yn gymmaint â bod ei feddwl ef yn blygadwy i gyfiawnder, yn rhoi heibio lygredigaeth, ac allan o law yn gwellhau ei gamweithrediadau, ac yn cospi llygredigaethau ei feddwl.

Ond os ei feddwl a blyga at ddrwg, y mae ei holl weithredoedd

yn tueddu at ddrygioni, yn gymmaint â'i fod ef yn taflu ymaith y da, ac yn cymmeryd atto ei hun y drwg, o herwydd ei fod ef dan lywodraeth Belial: ac os gwna un peth da, y mae yn troi y cyfryw i ddrygioni, canys os dechreu ef wneuthur un daioni, fe a'i try yn y diwedd i ddrwg weithred, o herwydd bod trysor ei galon ef gwedi ei lygru â gwenwyn diellig yr ysbryd drygionus; ac am hyny y mae y drwg yn meistroli dros y da yn ei feddwl ef, ac felly yn dybenu pob peth yn ddrygionus.

Rhyw un a ddengys dosturi i'r hwn a wasanaetho ei dro ef mewn drygioni, y mae gan y dyn hwnw ddau wyneb, a'i weithredoedd sydd ddrygionus greulon.

Ac un arall fydd yn caru anras, mae hwn yn ddrygionus hefyd, ac er iddo gael yn ei galon farw er mwyn tosturi ei ddrygioni ef, etto y mae yn amlwg ei fod ef yn ddau wynebog, a'i weithredoedd yn nghyd yn ddrygionus greulon; ac os nad yw ei gariad ef ond aflendid, y mae megys yn gorchuddio ei ddrwg ag enw da, pan fyddo dyben ei weithredoedd yn tueddu at ddiwedd drygionus.

Arall sydd gybyddlyd, ac a wna gam cyhoeddus, fe a bilia, a ddigroena, ac ni thrugarha wrth y tlawd; mae hwn hefyd yn ddau wynebog, a hyn oll sydd ddrygionus greulon; canys wrth fod yn grintach tuag at ei gymmydog, mae ef yn annog yr Arglwydd i ddigofaint, ac yn gwadu y Goruchaf wrth ei annhrugaredd i'r tlawd; y mae yn dirmygu ac yn cenfigenu wrth yr Arglwydd, yr hwn a orchymynodd y gyfraith, nid ydyw yn foddlon i'r tlawd orphwys; mae'n halogi ei enaid ei hun i gael gwychu ei gorff, mae yn lladd llawer, ac yn trugarhau wrth ychydig. Dyma gampau y dyn dau wynebog.

Arall a wna odineb a phuteindra, neu a flina lawer un drwy ei allu a'i gyfoeth, ac etto a ymgeidw oddiwrth fwydydd, ei ympryd ef sydd ddrwg, canys y mae efe yn gwneuthur y gorchymynion â chalon ddrwg; dyma ddeiliad dau wynebog, yr hyn i gyd sydd ddrwg. Y cyfryw bobl ydynt union megys moch ac ysgyfarnogod, canys y maent yn ymddangos yn hanner glân; ond yn y weithred y maent hwy yn hollol aflan.

Am hyny, na fyddwch debyg iddynt, ac na ddygwch ddau wyneb dan un benwisg, y naill o ddrygioni, a'r llall o ddaioni, eithr glynwch oll wrth y daioni; canys yn y daioni yr ymhyfryda yr Arglwydd, a dynion da a'i hoffant. Gochelwch ddrygioni, canys trwy eich gweithredoedd da y gorchfygwch y diafol. Y rhai dau wynebog nid y'nt yn gwasanaethu Duw, ond trachwantau eu hunain; o herwydd eu bod hwy yn ceisio boddloni Belial, a' cyfryw ag ydynt debyg iddynt eu hunain. r

Ond y cyfryw ag ydynt union yn eu hymddygiad, ac yn ymddangos yn un wynebog, ydynt yn cael eu cymmeryd fel troseddwyr gan y rhai dau wynebog; etto union ydynt yn ngolwg yr Arglwydd: y mae llawer trwy roddi dynion drwg i farwolaeth yn gwneuthur dwy weithred ar unwaith, sef daioni trwy ddrygioni; ond y mae yr holl weithred yn ddaionus, oblegid yr hwn a ddiwreiddiodd allan y drwg, a'i dinystriodd ef.

Rhyw un, gan gasâu ei gymmydog, yn annhrugarog a feia arno am ei ladrad, y cyfryw sydd weithred dda, o herwydd ei fod ef yn dilyn esiampl yr Arglwydd, gan beidio a gwneuthur cyfrif o'r peth sydd yn ymddangos yn dda, pan fyddo yn ddrygionus yn ddiau.

Un arall nid ymlawenycha gyda gloddestwyr, rhag ei lygru ganddynt hwy, ac felly difwyno ei enaid: y mae y dyn yma yn ddau wynebog, etto ei weithredoedd ydynt dda; ac y mae megys iwrch neu hydd, y rhai mewn mintai o anifeiliaid aflan gwylltion, fe debygir eu bod hwythau yn aflan, ac etto y maent yn gwbl lân; felly am y dyn, o herwydd ei fod ef yn rhodio yn sel yr Arglwydd, gan ochelyd a chasâu y rhai y gorchymynodd Duw eu gochelyd yn ei orchymynion; ac felly yn gorchfygu y drwg trwy wneuthur yn dda.

Gwelwch gan hyny, y modd y mae dau yn mhob peth, y naill yn erbyn y llall, a'r naill yn guddiedig dan y llall: marwolaeth yn canlyn bywyd, cywilydd yn canlyn gogoniant, nos yn canlyn dydd, a thywyllwch yn canlyn goleuni. Yr holl bethau cyfiawn ydynt dan fywyd a goleuni, am hyny y mae bywyd tragywyddol yn rheoli ar farwolaeth. Ac nid cymhwys dywedyd fod y gwirionedd yn anwiredd, cyfiawnder yn anghyfiawnder ac uniondeb yn gam; canys megys ag y mae pob peth o dan, Dduw, felly y gwirionedd oll sydd o dan y goleuni.

Mi a arferais yr holl bethau hyn yn fy mywyd, ac ni chyfeiliornais oddiwrth wirionedd yr Arglwydd, eithr ceisiais orchymynion y Goruchaf hyd eithaf fy ngallu, ac a rodiais ag un wyneb mewn daioni.

Gan hyny, byddwch ofalus tuag at orchymynion yr Arglwydd, a dilynwch y gwirionedd ag un wyneb syml. Canys y rhai sydd ddyblyg ei hwynebau, fe ddyblir eu poenau: ysbryd cyfeiliornus sydd yn casâu yr hwn sydd yn ymladd yn ei erbyn.

Cedwch gyfraith yr Arglwydd, ac na wnewch gyfrif o'r rhai drwg sydd yn ymddangos yn dda, ond bydded eich golygon at yr hyn sydd dda mewn gwirionedd, a chedwch yr unrhyw; gan ddychwelyd at yr Arglwydd yn ei holl orchymynion, a gorphwys arno; canys y dybenion at ba rai y mae dynion yn tueddu, sydd yn dangos y cyfiawnder, ac adnabyddiaeth angylion yr Arglwydd oddiwrth angylion satan.

Canys os chwi a lynwch wrth ysbrydoedd drygionus, eich eneidiau a boenir gan yr ysbrydion hyny, y rhai a wasanaethasoch mewn chwantau a gweithredoedd drygionus. Ond os bydd i chwi fod yn llonydd ac yn gysurus, ac yn adnabyddus ag angel y tangnefedd, efe a'ch cysura yn holl amser eich bywyd.

Fy mhlant, na fyddwch fel y Sodomiaid, y rhai nid adnabuasant yr angel, ac a gollwyd yn dragywydd. Canys y mae yn sicr genyf, y bydd i chwi bechu, a chwi a draddodir i ddwylaw eich gelynion, a'ch tir a anrheithir, a chwithau a wasgerir i bedair congl y ddaear, ac a ddirmygir megys dyfroedd aflesol, yn eich gwasgariad ar led, hyd oni ymwelo y Goruchaf â'r ddaear, gan fwyta ac yfed megys dyn, gyda dynion, a thori pen y sarff heb

drwst; efo a weryd Israel a'r holl Genedloedd trwy ddwfr, wrth fod Duw yn guddiedig mewn dyn.

Gan hyny, mynegwch i'ch plant y pethau hyn, fel na byddo iddynt esgeuluso cyfraith Duw, yr hon sydd yn 'sgrifenedig yn llechau'r nefoedd. Canys amser a ddaw, pryd na choeliant gyfraith yr Arglwydd, a chwi gan syrthio i ddrygioni, a weithredwch yn anwireddus yn erbyn Duw, gan ddiystyru ei gyfraith ef, trwy ufyddhau i orchymynion dynion.

Oblegid hyn y gwasgerir chwi oddiamgylch, fel fy mrodyr Gad a Dan, y rhai nad oeddynt yn gydnabyddus â'u gwlad eu hunain, eu llwyth a'u tafod-iaith.

Etto, yr Arglwydd a'ch casgl ynghyd drachefn yn y ffydd, er mwyn gobaith o'i drugaredd, ac er mwyn Abraham, Isaac, a Jacob.

Ac wedi iddo lafaru y pethau hyn, efe a orchymynodd ei gladdu yn Hebron; ac efe a fu farw, gan gysgu cwsg dda. Ac ar ol hyny, ei feibion gan wneuthur megys ag yr ewyllysiodd, a'i dygasant ef yn ol, ac a'i claddasant gyda ei dadau.

TESTAMENT JOSEPH,

A wnaeth efe i'w blant wrth farw, ynghylch diweirdeb.

Joseph war glaiar ei glod,
Ddawnus, a'i ddoniau sydd hynod;
Dyoddefodd—mae da i ddyfod,
I'r santaidd yn niwedd y nôd.

Fy meibion, a'm brodyr, gwrandewch ar anwylyd Israel. Fy mhlant, gwrandewch ar eich tad; mi a adnabum yn fy mywyd genfigen a marwolaeth, â pha rai y mynai fy mrodyr fy nyfetha, canys hwy a'm casasant, ond yr Arglwydd a'm carodd. Hwynthwy a fynent fy lladd, ond Duw fy nhadau a'm cadwodd yn fyw: hwy a'm rhoddasant yn y pydew, ond y Goruchaf a'm dygodd allan drachefn: fe'm gwerthwyd megys caethwas, ond yr Arglwydd a'm gwnaeth yn rhydd, â'i law nerthol: fe'm gadawyd yn unig, ond yr Arglwydd a'm cysurodd: myfi a fum yn glaf, ond yr Arglwydd a ymwelodd â mi: myfi a fum yn ngharchar, a'r Achubwr a'm gwnaeth yn llawen: fe'm sicrhawyd mewn cadwyni, ond yr Arglwydd a ddattododd fy rhwymau: ac efe a ddadleuodd fy achos yn achwyniaeth yr Aifftwyr, ac nid yn unig a'm gwaredodd oddiwrth genfigen a thwyll, ond hefyd a'm dyrchafodd; yn gymmaint ag i Putiphar, pen Distain tŷ Pharao, roddi i mi le i letya, lle y bum mewn perygl am fy hoedl, o achos gwraig ddigywilydd, yr hon a'm hudai i wneuthur drygioni gyda hi, trwy fflam o drachwant, yr hon ydoedd yn llosgi o gwmpas ei dwyfron hi. Fe'm bwriwyd i garchar o'i phlegid hi: a mi a gurwyd ac a watwarwyd, ond yr Arglwydd a gynhyrfodd geidwad y carchar i ddangos trugaredd tuag ataf.

Nis gad efe y rhai a'i hofnant mewn tywyllwch, mewn rhwymau, nac ychwaith mewn poenau ac eisieu.

Nid ydyw Duw yn cywilyddio nac yn arswydo, megys dynion; nid yw yn llefaru, nac yn ysgogi rhag ofn dynion; y mae yn hollbresennol yn mhob man; ac yn eu gofidus brudd-der y mae efe yn cysuro yr eiddo: weithiau y mae ef yn myned ymaith dros amser, i brofi amcanion eu meddyliau hwynt: fe a'm cafodd yn ffyddlon mewn deg o brofedigaethau, ac yn mhob un o honynt mi a fum sefydlog, ac fe a'm cadwyd. Canys dyoddefgarwch sydd feddyginiaeth fawr, ac yn peri llawer o ddaioni.

Pa cyn fynyched y darfu i'r Aifftiaid fwgwth fy marwolaeth? A pha cyn fynyched i'm cystuddiwyd? ac etto y wraig a'm galwai drachefn. O mor fynych y bygythiai fy lladd, am na fyddai i mi a wnawn â hi!

Hi a ddywedai wrthyf, Ti a gai lywodraethu arnaf, ac ar y cwbl ag sydd eiddo, os tydi a rydd dy hunan i minnau, ac ufyddhau i'm dymuniad, ti a gai arglwyddiaethu arnom.

Eithr mi a gofiais eiriau fy nhad Jacob, a chan fyned i'm hystafell, mi a weddiais ar yr Arglwydd, ac a ymprydiais saith niwrnod; er hyny yr oeddwn yn ymddangos i'r Aifftiaid yn yr unrhyw gyflwr yn fy nghorff, â phe buaswn yn byw mewn pleserau a difyrwch: o herwydd y rhai a ymprydiant i'r Arglwydd, sydd yn derbyn tegwch wyneb-pryd.

Pan roddwyd i mi win, nid yfwn o hono; a chan ymprydio drachefn dridiau, mi a gymmerwn fy mwyd ac a'i rhoddwn i'r claf a'r anghenog, ac yn fore y deffrown at yr Arglwydd, ac a wylwn o herwydd Memphetica yr Aifft-wraig, canys fy mlino yr ydoedd hi beunydd.

Hi a ddeuai ataf yn y nos, megys pe ba'i hi yn dyfod i ymweled â mi: ac yn gyntaf, o herwydd nad oedd iddi fab, hi a gymmerai arni fy nghymmeryd megys yn fab iddi, a mi a weddiais ar i Dduw roddi mab iddi, hyd y cyfryw amser y'm cofleidiodd, megys pe buaswn fab iddi, a minnau heb ddirnad yr achos.

Ac yn y diwedd, hi a fynai fy nhynu i wneuthur godineb gyda hi; a minnau, gan fy nghalw fy hun i goffadwriaeth, a fum gystuddiedig hyd angeu.

A phan aeth hi allan, mi a ddaethum ataf fy hun, ac a alerais dros amryw ddyddiau, canys mi a ddeallais ei thwyll a'i chyfeiliornad. A mi a lafarais wrthi hi eiriau y goruchaf Dduw, fel os byddai bosibl i'w dychwelyd hi oddiwrth ei angeuol drachwant.

Ac amryw amserau y llafarai hi wrthyf eiriau gwenieithus, megys wrth wr santaidd, ond nid heb dwyll, gan glodfori fy mhrydferthwch, a'm gonestrwydd ger bron ei gwr, yr hwn a fynai yn gwbl fy nystrywio.

Yn gyhoeddus ac yn ddirgel, hi a ddywedai wrthyf, Nac ofna mo'm gwr, canys mae efe gwedi cael boddlonrwydd o herwydd dy ddiweirdeb di; ac os bydd i neb hysbysu iddo o'm plegid i a thithau, ni bydd iddo ef gredu mo hyny.

Ac o herwydd y pethau hyn, y gorchuddiais fy hunan mewn sach-liain, ac y gorweddais ar y ddaear, ac y gweddiais ar yr Hollalluog, ar iddo ef fy ngwared i oddiwrth yr Aifft-wraig hon.

A chan nad allai hi wneuthur dim yn y ffordd hon, hi a ddaeth ataf fi drachefn gwedi ei harfogi â rhesymau ereill, sef ei bod hi yn chwenaych dysgu gair genyf, ac a ddechreuodd lafaru yn y modd hyn, Os myni di i mi ymadael â'm heulunod, dilyn fy nymuniad, a minnau a gynghoraf fy ngwr, yr Aifft-ddyn, i fyned yntau oddiwrth ei eulun addoliaeth, a nyni a rodiwn yn nghyfraith dy Dduw di.

Yna yr atebais i'r pethau hyn, Ni fyn Duw neb i'w addoli mewn aflendid, ac nid oes ganddo bleser mewn godinebwyr, ac ar hyny hi a dawodd, heb gael ei dymuniad, sef cyflawni ei thrachwant. A minnau a ymprydiais ac a weddiais ar i Dduw fy ngwared oddi wrthi.

A thrachefn, ar amser arall, hi a ddywedodd wrthyf, Oni bydd i ti odinebu gyda mi, myfi a laddaf fy nhywysog, ac felly wrth y gyfraith mi a'th gymmeraf yn wr i mi.

A phan glywais hyny, mi a rwygais fy nillad, ac a ddywedais, Wraig, attolwg, cywilyddia oblegid y pethau hyn o flaen Duw, ac na wna y fath ffieidd-dra, ac na ddigalona yn gwbl, rhag i ti soddi yn dy ddrygioni dy hun. Canys os ti a ai rhagot, fe fydd i mi ddatgan a chyhoeddi amcan dy anwiredd di.

A hithau, gan ofni y pethau hyn, a ddeisyfodd arnaf, na byddai i mi ddadguddio ei drygioni hi, ac felly hi a ymadawodd.

Etto, hi a aeth ynghylch fy hudo â'i rhoddion drachefn, gan ddanfon i mi bob peth a oedd raid i dynion wrthynt; a hi a ddanfonodd i mi fwydydd gwedi eu hilio oddi amgylch â swynion: ac fel yr oedd yr Eunuch yn ei ddwyn i mewn, myfi a edrychwn, ac wele ddyn dychrynllyd yn rhoddi i mi gleddyf a phiol, a mi a ystyriais ei bod yn myned ynghylch fy hudo, a phan aeth ef ymaith, mi a wylais, ac nis cyffyrddais â dim o'r bwyd hwnw, nac â dim arall a ddanfonodd hi, dros ennyd fawr.

Yn y diwedd, ar ol hyny, hi a ddaeth ataf, gan ddywedyd, Beth ydyw yr achos na buasit yn bwyta o'r bwyd? a minnau a ddywedais, Am ddarfod i ti ei wenwyno ef, am hyny ti a gai wybod, na ddeuaf at eulunod, ond yn unig at Dduw. Gwybydd gan hyny, mai Duw fy nhadau trwy ei angel, a ddangosodd i mi dy ddrygioni di, a minnau a gedwais y bwyd i'th gywilyddio; fel os byddai bosibl, y gellit edifarhau, a dysgu gwybod nad ydyw dichell gweithredwyr anwiredd yn llwyddo yn erbyn y rhai a addolant Dduw mewn purdeb a gonestrwydd. A mi a gymmerais ac a fwyteais o'i blaen hi, gan ddywedyd, Duw fy nhadau, ac angel Abraham a fydd gyda mi; a hithau a gwympodd wrth fy nhraed, ac a wylodd. Yna gan ei chodi hi i fyny, mi a'i cynghorais mewn amryw ffyrdd; a hithau a addawodd wrthyf, na byddai iddi wneuthur y fath anwiredd ar ol y dydd hwnw.

Etto, o herwydd fod ei chalon yn alarus, ac yn llosgi tuag ataf mewn godineb, trwy ocheneidiau y rhai oedd yn dyfod o ddyfnder ei chalon a'i hwyneb-pryd, hi a syrthiodd i lawr. A'r Aifft-ddyn ei gwr hi, a ddeallodd, ac a ddywedodd, Paham yr wyt ti yn gos-

twng i lawr dy wyneb? a hithau a atebodd, Yr ydwyf yn athrist o galon; ac yntau a'i cysurodd hi, yr hon nid ydoedd glaf.

Er hyn, hi a ddaeth i mewn ataf drachefn, pan oedd ei gwr allan, ac a ddywedodd, Yr ydwyf yn grogedig neu yn dagedig, naill ai mi a doraf fy ngwddf, neu mi a'm boddaf fy hun, oni bydd i ti ufyddhau i mi.

A minnau yn deall fod ysbryd Belial yn ei blino hi, mi a weddiais ar yr Arglwydd fy Nuw, ac a ddywedais, Paham yr wyt yn flinderog, tydi gwbl ddall mewn pechod? Cofia dy hunan, canys os ti a leddi dy hun, a gordderch dy wr (yr hwn a elwir *Second*) yn dy genfigenu di, efe a fwyty dy blant di, ac a ddinystria y coffadwriaeth o honot oddiar y ddaear.

A hi a ddywedodd wrthyf, Digon yw, digon, yr ydwyf yn deall fod genyt beth gofal drosof, y mae hyny yn ddigon genyf dy fod di yn amddiffyn fy mywyd i a'm plant, y mae genyf obaith da erbyn yr amser sydd i ddyfod, y bydd i mi gyrhaeddyd fy nymuniad ewyllysgar: ac nis deallodd hi mai o gariad at yr Arglwydd fy Nuw, y dywedaswn i felly, ac nid er ei mwyn hi.

Canys pwy bynag a ddilyno drachwant, a'i frwnt ddystrywgar ddymuniad ei hun, a wneir yn was i'r cyfryw, megys ag yr oedd y wraig yma: ac os clyw ef un peth da yn ei ddyoddefaint, yn mha un y gorchfygir ef, y mae yn troi y cyfryw i'w beryglus fudr ddymuniad.

Yr ydwyf yn mynegi i chwi, fy meibion, mai o gwmpas chwech o'r gloch ydoedd pan aeth hi oddi wrthyf, mi a gwympais ar fy ngliniau ac a weddiais ar Dduw yr holl ddiwrnod hwnw, a'r nos oedd yn canlyn; ac ynghylch toriad y wawr, mi a godais dan wylo, ar i Dduw fy nghadw unwaith oddiwrth yr Aifft-wraig.

Ac o'r diwedd hi a gymmerth afael sicr yn fy ngwisg, gan geisio fy nhynu i'r gwely gyda hi; yna y deallais ei bod hi gwedi ynfydu, a thrwy drais, â'i holl nerth, yn dal ei gafael yn fy ngwisg, yna y gollyngais fy ngwisg i lithro oddi wrthyf, ac a ffoais ymaith.

Ac ar ol hyny hi a wnaeth achwyn arnaf wrth ei gwr, yr hwn a'm rhoddais yn ngharchar yn nhy y brenin; a'r dydd oedd yn canlyn, fe a'm curwyd i yn dost, ac fe'm bwriwyd i'r carchar; a phan oeddwn yn rhwym mewn gefynau, yr Aifft-wraig a syrthiodd yn glaf gan dristwch, ac a glybu pa fodd yr oeddwn yn clodfori Duw yn nhy y tywyllwch, canys yr oeddwn yn llawenychu â llef gorfoledd, ac yn moliannu fy Nuw yn unig â'm gwaedd, trwy y fath achos, i'm gwaredwyd oddiwrth yr Aifft-wraig.

Etto, a hi gan beidio a sefyll i wrandaw, a ddywedodd, Digon, cymmer y peth yr ydwyf yn ei gynnyg i ti, a chyflawna fy ewyllys, a mi a'th waredaf di o'th gaethiwed, ac a'th ddygaf di allan o'r tywyllwch: ond yn hyn oll ni allai annog dim arnaf, yn gymmaint ag i'm meddwl unwaith blygu at ei dymuniad hi; canys Duw sydd yn caru yr hwn sydd yn ymprydio mewn diweirdeb, er ei fod mewn carchar tywyll, yn well nâ'r hwn sydd

yn cymmeryd difyrwch mewn gwantawrwydd, mewn ystafelloedd o anrhydedd a golud.

Canys os bydd gwr fyw mewn diweirdeb, ac yn deisyf anrhydedd, os bydd Duw yn gweled yn gymhwys iddo, efe a'i rhydd iddo, megys ag y rhoddodd ef i minnau.

Llawer o amser, megys pe buasai hi yn glaf, hi a ddeuai i waered ataf, a minnau heb wybod; hi a glywai lais fy ngweddi, ac a safai yn hytrach yn fwy llonydd; ond pan glywn hi yn ocheneidio, mi a dawn, canys yn ei thy hi y diosgai ei hun yn noeth, ei breichiau a'i choesau, fel trwy hyny y byddai iddi ennyn cariad ynof tuag ati hi; canys yr oedd hi yn llân iawn, a chwedi ymdrwsio yn ogoueddus, i'm hudo i, ond Duw a'm cadwodd oddiwrth ei gwaith hi. Gan hyny, fy meibion, gwelwch beth y mae dyoddefgarwch gyda gweddi ac ympryd yn ei wneuthur.

Am hyny, fy mhlant, os cerwch chwi sobrwydd a diweirdeb mewn hir-ymaros, a gostyngeiddrwydd calon, yr Arglwydd a breswylia ynoch chwi, canys y mae efe yn caru sobrwydd: a phan fyddo y Goruchaf yn preswylio mewn dyn, er dygwydd iddo syrthio i genfigen neu gaethiwed, neu ogan, yr Arglwydd yr hwn sydd yn preswylio ynddo, am ei ddiweirdeb, nid yn unig a'i gweryd, ond hefyd a'i dyrchafa, ac a'i gogonedda, megys ag y gwnaeth ef â minnau; canys y mae yn wastadol gydag ef mewn meddwl, gair, a gweithred.

Fy mhlant, chwi a wyddoch yn ddigon da, y modd y cymmerodd fy nhad fi, etto ni bum erioed yn falchach o galon er hyny. Canys er pan oeddwn yn blentyn, yr oedd ofn Duw yn fy meddwl. A phan ddaethum i oedran, myfi a'm cymhesurais fy hun, ac a anrhydeddais fy mrodyr, y rhai yr oeddwn yn eu hofni. Ac mi a gelais y peth pan y'm gwerthwyd, o herwydd na fynwn i'r Ismaeliaid wybod fy ngwreiddyn na'm cenedl, y modd yr oeddwn yn fab i Jacob, gwr o allu a nerth mawr.

Gan hyny, bydded genych ofn Duw yn eich gweithredoedd, ac anrhydeddwch eich brodyr; canys pob un a gadwo gyfraith yr Arglwydd, a gerir ganddo ef.

Yna, mi a ddaethum gyda'r Ismaeliaid i ryw le a elwir Indoclep, a hwy a ofynasant i mi beth oeddwn; a mi a ddywedais (oblegid nad oeddwn yn chwennych argyhoeddi fy mrodyr), mai un o gaethweision y ty oeddwn. Yna y dywedodd y penaf o honynt, Nid gwas ydwyt ti, canys dy wyneb sydd yn dangos beth ydwyt; ac efe a'm bygythiodd i farwolaeth; etto, er hyn i gyd, mi a ddywedais mai caethwas iddynt hwy oeddwn.

Ond pan ddaethom i'r Aifft, hwy a ddechreuasant ymryson pwy a'm cai am yr arian a dalesid am danaf, a hwy a gytunasant y cawn aros yn yr Aifft gyda marsiandwr, hyd yr amser y parasant i'w marchnatawyr ddychwelyd drachefn; a Duw a roddes i mi ffafr yn ngolwg y marsiandwr, fel y rhoddes ei holl dy o dan fy ngofal. A'r Arglwydd a'i bendithiodd ef trwyof fi, canys yr Arglwydd a roddodd iddo lawnder o aur ac arian; a mi a fum gydag ef dri mis a phum niwrnod.

Yn yr amser hwn yr aeth Memphetica, gwraig Putiphar, heibio i mi, mewn rhwysg mawr, a hi a fwriodd ei golygon arnaf, oblegid yr eunuchiaid a'm dangosasai iddi, a hi a hysbysodd i'w gwr, oblegid y marsiandwr, yr hwn a wnaethwyd yn gyfoethog trwy law dyn ieuanc o Hebrewr, a hi a ddywedodd. Ei ladrata ef a wnaethant allan o dir Canaan; gwna farn gan hyny arnynt hwy, a chymmer y dyn ieuanc yn olygwr i ti, a Duw yr Hebreaid a'th fendithia di; canys gras o'r nefoedd sydd ynddo ef.

Yna Putiphar, ei gwr hi, gwedi ei berswadio â'r geiriau hyn, a barodd ddanfon am y marsiandwr, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth ydyw hyn yr ydwyf yn ei glywed am danat ti, dy fod yn lladrata eneidiau allan o dir yr Hebreaid, wrth werthu plant? A'r marsiandwr a gwympodd i lawr ar ei liniau, ac a ddeisyfodd arnaf, gan ddywedyd, Attolwg, fy Arglwydd, hysbysa i mi y peth hwn; canys nis gwn pa beth yr ydwyt yn ei ddywedyd. Ac efe a ofynodd, Yn mha fan y cefaist yr Hebread hwn? Yntau a atebodd, Yr Ismaeliaid a'i gadawsant ef yma gyda mi, hyd oni ddychwelent hwy drachefn.

A phan ddywedodd ef yn y modd hyny, Putiphar a ddywedodd, Dygwch yma y dyn ieuanc. A phan y'm dygwyd i mewn, mi a gyferchais dywysog yr eunuchiaid; canys efe ydoedd y trydydd gwr mewn anrhydedd gyda Pharao, ac yn dywysog ar yr holl eunuchiaid, ac yr ydoedd iddo wraig, plant, a gordderchadon.

Ac wedi iddo fy nghymmeryd o'r neilldu, efe a ddywedodd wrthyf, Pa un ai caeth ai rhydd ydwyt? minnau a atebais, Caeth. Yntau a ofynodd, Caeth i bwy ydwyt? minnau a atebais, Caeth i'r Ismaeliaid. Ac efe a ofynodd i mi drachefn, Pa fodd y dygwyddodd i ti ddyfod yn gaeth iddynt hwy? minnau a ddywedais, O herwydd iddynt fy mhrynu yn nhir Canaan. Etto, ni choeliodd mo honof, eithr efe a ddywedodd, Diau dy fod yn dywedyd celwydd; ac a orchymynodd fy nghuro.

A'i wraig ef oedd yn edrych trwy y ffenestr, ac yn gweled fy nghuro, hi a ddanfonodd at ei gwr, gan ddywedyd, Dy farn di sydd anghyfiawn, am dy fod yn ceryddu y dyn ieuanc hwn ar gam, yr hwn a ledratawyd. Er hyny, o herwydd nad oeddwn yn newid mo'm gair, fe'm curwyd drachefn, ac a archodd fy nghadw wrth ei orchymyn ef, hyd oni ddelai fy meistr. A'i wraig a ddywedodd, Paham y cedwir mewn caethiwed y plentyn ardderchog hwn? elusenach a fuasai ei ollwng ef ymaith, a'ch curo chwi. Ac yr ydoedd yn chwennych fy yspïo mewn dymuniad o bechod, a minnau heb wybod dim o hyn.

Ac efe a ddywedodd drachefn wrth ei wraig, Nid ydyw yn beth onest yn mysg yr Aifftiaid, gymmeryd ymaith eiddo un arall, heb i un yn gyntaf hysbysu iddo. A hyny a ddywedodd, o herwydd y marsiandwr a minnau.

Ac wedi fy rhoddi yn ngharchar, ar ol pedwar ar hugain o ddyddiau, daeth yr Ismaeliaid, a hwy gwedi clywed fod Jacob fy nhad yn drwm arno o'm plegid, hwy a ddywedasant wrthyf, Paham y dywedaist mai caethwas oeddit? ac yn awr, yr ydym ni

yn gwybod mai mab i wr mawr o dir Canaan ydwyt, ac y mae dy dad yn alarus am danat, mewn sach-lian.

Yna fe ddaeth wylo arnaf, ond mi a ymatteliais, rhag i mi gywilyddio fy mrodyr: a mi a ddywedais, Ni wn i mo hyny, canys caethwas ydwyf fi.

Yna hwy a gymmerasant gynghor yn eu mysg eu hunain, i ba le, neu i bwy y gallent hwy fy ngwerthu, rhag fy nghael yn eu dwylaw hwynt; canys yr oeddynt yn ofni fy nhad Jacob, rhag iddo ymddial arnynt; o herwydd hwy a glywsant ei fod yn nerthol gyda Duw a dyn.

Yna y dywedodd y marsiandwr, Rhyddhewch ef oddiwrth farn Putiphar: hwythau pan glywsant hyn, a ymofynasant am danaf, gan ddywedyd, ddarfod iddynt hwy fy mhrynu i am eu harian; ac yna fe'm rhoddwyd iddynt.

A Memphetica a ddywedodd wrth ei gwr am fy mhrynu i, a hi a ddywedodd, Yr ydwyf yn clywed eu bod hwy yn chwennych ei werthu ef.

A hwy a ddanfonasant un o'r eunuchiaid at yr Ismaeliaid, ar fedr fy mhrynu, a phryd nas gallent hwy gytuno am danaf, efe a ddychwelodd, ac a ddangosodd i'w arglwyddes eu bod hwy yn ofyn pris mawr am y bachgen.

A hi a ddanfonodd drachefn eunuch arall, gan ddywedyd, Pe bai iddynt ofyn dau gawgaid o aur, gwel nad yspariech di mor arian, ond pryn y bachgen, a dwg ef i mi.

Ac efe a dalodd bedwar ugain o goronau aur am danaf, ac a ddywedodd wrth ei arglwyddes, iddo ef roddi pum ugain. A minnau yn deall hyn, a dewais a son, rhag ofn chwilio yr eunuch.

Gwelwch yn awr, fy mhlant, y pethau a ddyoddefais, a cherwch y naill y llall yn barhaus, gan fwrw ymaith o'ch mysg feddyliau twyllodrus, canys Duw sydd yn hoffi undeb rhwng brodyr, a chanddo hyfrydwch yn y cariad a'r etholiad o galon brofedig.

Canys pan ddaeth fy mrodyr allan o'r Aifft, ac iddynt fy adnabod, mi a roddais iddynt eu harian; ac erioed ni roddais waradwydd iddynt, ac a'u cysurais hwy; ac ar ol marwolaeth Jacob, mi a'u cerais yn fwy helaethach, a chymmaint oll a ddarfu iddo ef orchymyn i mi, a wneuthym yn ufydd, a rhyfeddent hwy na buaswn yn goddef iddynt gael blinder am ychydig achos, canys yr hyn oll a'r a ydoedd yn fy ngallu a roddais iddynt hwy. Eu plant hwy a gyfrifid i mi megys fy mhlant, a'm plant innau fel gweision iddynt hwy: eu bywyd hwy oedd fy mywyd i, a'u tristwch hwy ydoedd fy nhristwch i, a'u holl wendid hwy, a'u doluriau, ydoedd arnaf: fy nhir ydoedd dir iddynt hwy, a'm cynghor ydoedd gynghor iddynt hwy, ac nis dyrchefais erioed mo honof fy hunan mewn balchder uwch na hwy, o herwydd fy ngogoniant bydol, eithr oeddwn yn eu plith hwy megys un o'r rhai lleiaf.

(*I'w barhau.*)

AMRYWIAETHAU, &c.

CARU DRWG.—Dynion a garant y drwg ynddynt eu hunain, etto nid oes un dyn yn ei garu mewn arall; ac er y dichon fod dyn yn caru pechod, nid oes neb yn caru y pechadur.

GWEDDI.

O, erglyw di, O Arglwydd da,
Ar weddiau taer dy blant,
Gan roi dy wên, a throi dy wg
A phob rhyw ddrwg i bant.

Dyhidla i lawr dy nefol dân,
I'n dwyn yn mlaen yn hy,
Fel b'om mewn hedd yn cael mwynhau
O'r manna oddi fry.

Siriola wedd pob gwyneb Sant,
Anwylaf blant y nef,
Haelionus Dad, a moes dy law
I'n gwared draw i dref. P. HUGHES.

"Sant."—Dymunwn weled y gweddill o'ch Gweledigaeth.

☞ Mae yr Hen Lyfr Hymnau yn barod, heb eu rhwymo.

☞ Dylai pawb sydd yn dechreu derbyn yr ATH. A'R CYF. mewn rhyw Gangen, drefnu llwybr i dderbyn y cyfan yn yr un man, pa un a fyddont yn symud oddiyno ai peidio, fel na fyddo rhagor o golled a chymmysgedd yn cael eu hachosi. Cadwer y rhifynau od sydd yn sefyll ar law hyd nes y gorphenwn, ac yna dichon y gellir eu cwblhau yn gyfrolau.

☞ Mae'r Cangenau a addawant ar ddechreu blwyddyn i gymmeryd hyn a hyn o UDGORN, yn siomi yr Eglwys yn ei threfniadau, pan yn anfon am lai wed'yn. Pe gweithredai pawb felly, nis gellid cyhoeddi dim. Mae yr UDGORN yn rhad iawn, ac fe ddylid ei gefnogi. Er dysgu gwerthu ychwaneg, darllener "Anerchiad at y Saint," yn Rhif. 22, am 1850.

☞ Gobeithiwn orphen y "Testament" yn ein nesaf, ac yna cawn fwy o le at bethau ereill.

☞ Cynghorem feibion rhyddid i roi heibio cyfansoddi ar fesurau caethion, yn neillduol y rhai ni allant.

TALIADAU O FAI 16 HYD MAI 28.—Sir Aberteifi, £1; Sir Fflint, 15s; Pontytypridd, 17s 5c; Llanfabon, 13s $8\frac{1}{2}$c; Cwmnedd, 6s; Georgetown, £1 1s; Merthyr, £1 10s; Eglwysnewydd, 1s. Cyfanswm, £6 4s $1\frac{1}{2}$c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 12.] MEHEFIN 14, 1851. [PRIS 1*g*.

ANERCHIAD ORSON HYDE YN NGHYMMANFA KANESVILLE, IOWA, EBRILL 6, 1851.

[Allan o'r "Frontier Guardian," am Fai 2, 1851.]

Y MAE yn angheurheidiol i ni wybod ein sefyllfa bresennol. Yr ydych oll yn gwybod pa beth oedd ein sefyllfa bum mlynedd yn ol; yr oedd y *prairie* eang o'n blaen, a meibion y goedwig, y rhai oeddynt arglwyddi yr unrhyw, oeddynt ein cymmydogion. Daethom yma dan amgylchiadau neillduol iawn; gyrwyd ni o'n cartrefleoedd yn Illinois gan derfysglu cynddeiriog a gwaedlyd, i chwilio am noddfa yn mhlith anwariaid y gorllewin mawr. Darfu i ni fel ein tad Abraham, ddyfod allan o blith y bobl, i geisio am wlad na wyddem ddim yn ei chylch; ac yn gymmaint â'n bod ni yn debyg iddo mewn ffyddlondeb i'n Duw, yr ydym yn had Abraham ac yn etifeddion yn ol yr addewid; ac nid yw yr apostol, tra yn llefaru am ei bad ef, yn cyfyngu eu llywodraeth i'r byd hwn, eithr dyweda, "Pob peth sydd eiddo chwi, a chwi ydych eiddo Crist, a Christ sydd eiddo Duw." Os yw pob peth yn cael ei roddi i'r Saint, yna oni welwch yr hyn a ddywedais yn flaenorol,—fod iachawdwriaeth Duw yn estynedig at holl blant dynion. "Cyfyng yw y porth, a chul yw y ffordd sydd yn arwain i'r bywyd," &c. Oddiwrth y sylwadau hyn a'r rhai canlynol, y mae llawer wedi casglu y meddylddrych mai ychydig gaiff eu hachub. "Ewch oddiwrthyf, chwi rai melldigedig, i'r tân tragywyddol," &c. Yn awr dyma amddiffynfa

llawer sydd yn anghredu yr athrawiaeth a ddygais dan sylw. Parotôdd Noah arch er ei iachawdwriaeth ei hun, ac eiddo ei deulu, fel y gallai yr hen fyd weled ei fod yn gweithredu yn ol ei ffydd, ac felly cafodd ei ffydd ei gwneuthur yn amlwg trwy ei weithredoedd.

Dywed Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau, am y rhai a wrthwynebent ei rybydd, fod yr Arglwydd wedi parotoi carchar iddynt. Darlunir y carchar hwn yn yr ysgrythyrau fel carchar tragywyddol, ond ni rydd y gyfrol ysbrydoledig awgrymiad fod y carcharorion i aros ynddo yn dragywyddol, heb ryddhad na chyfnewidiad. Er mwyn egluro, edrychwch ar ein carchar taleithiol ni; y mae y carchar yna yn wastadol er mwyn carcharu troseddwyr y gyfraith ynddo, yn ol graddau eu troseddiadau; ond pa bryd bynag y delo yr amser pan fyddo cyfiawnder wedi ei foddloni, a dybenion y gyfraith wedi eu hateb, a'r troseddwyr wedi dyoddef eu cosp gyfiawn, y maent yn cael eu rhyddhau, a'u dyoddef i fyned i blith y bobl, i feddiannu eu rhyddid,—er hyny y mae'r carchar yn aros yn yr un man o hyd. [Gofynodd yr Esgob yn ddystaw, "Pa mor hir y bydd y rhai hyny yn ngharchar, nad ydynt wedi talu eu degwm?" Atebed y troseddwyr.] Egluraf yma ynghylch Cariad ac Ofn; y mae yn ysgrifenedig yn y Beibl fod trugaredd neu gariad Duw yn parhau yn dragywyddol; ond ei ddigofaint sydd dros ychydig. Er enghraifft, yr ydych yn darllen am y dyn a syrthiodd yn mysg lladron, yr hyn sydd yn dangos daioni Duw wedi ymestyn, fel y gallai cariad ac ymlyniad gael ei greu yn y creadur tuag ato. Athrylith llywodraethau y byd yw, "Pa fwyaf y gallu, agosaf at ffynnonell trugaredd." Pan fyddo mab da yn cael dolar gan ei dad, ac yn gwneyd defnydd doeth o hono, yna maes o law y mae y tad yn traddodi yr hyn oll sydd ganddo i ddwylaw y mab; ac felly yn cyflawni iaith yr ysgrythyr, "Buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer. Dos i mewn i lawenydd dy Arglwydd."

Dymunwn ofyn yma, pa beth sydd wedi ein cadw ni fel pobl yn nghanol ein cyfnewidiadau, y rhai sydd wedi bod weithiau

yn wrthwynebol? Ein hundeb a'n ffyddlondeb mewn un achos cyffredin, a'r dylanwad moesol a ddefnyddiwyd.

A ydwyf fi wedi niweidio rhyw rai o honoch, mewn dolars a cents er pan wyf yn swyddog llywyddol i chwi? Os oes rhyw bersonau wedi eu niweidio, neu wedi cael cam oddiar fy llaw i, atebwch. Iuddew neu Genedl-ddyn! [Bu dystawrwydd mawr am amryw fynydau, a dim un ateb.] Yr wyf yn apelio at y Nefoedd fry (efo ei het ymaith, a'i ddeheulaw yn estyngedig i'r lân), os wyf wedi gwneyd cam â rhywun, y mae wedi ei wneyd trwy anwybodaeth, ac nid trwy fwriad.

Dywed rhai fy mod i mor garedig wrth y Cenedloedd, ag wyf wrth yr Iuddewon neu y rhai hyny sydd yn yr Eglwys. Y mae egwyddor yn fy mynwes ag wyf yn feithrin, hyny yw cyfiawnder. Yr wyf yn edrych ar bethau yn mlaenllaw gyda golygon prophwydoliaethol, ac yn eu gweled hwynt oll yn yr Eglwys; canys y mae ein Tad nefol yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn gwlawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn. Os na wnawn ond caru y rhai sydd yn ein caru ni, pa wobr a gawn? mae y publicanod yn gwneuthur felly. Egwyddor, ar wahan oddiwrth gydymdeimlad, ddylai fod cymmeriad cynghorwr; a chyhyd ag y byddo dyn yn ymddwyn yn iawn, pa un ai yn yr Eglwys, neu allan o'r Eglwys, caiff ei amddiffyn yn ei iawnderau cyhyd ag y byddaf fi yn swyddog llywyddol i chwi. Mae yr Eglwys heddyw yn unar-hugain oed, a myn rhai i ni gredu ei bod y pryd hwnw i gyhoeddi ei hannibynrwydd; ond yr holl annibynrwydd sydd genyf fi i gyhoeddi yw yr hyn a gyhoeddais yn eich clustiau heddyw. Annibynrwydd cymmeriad ar egwyddor, ar wahan oddiwrth gydymdeimlad corwëawl, a rhith gyfeillgarwch. Nac eled un cleciwr ymaith, a dywedyd fod y brawd Hyde yn dweyd ein bod yn annibynol ar lywodraeth yr Unol Daleithiau; os gwna rhywun, efe a ddemnir.

Yr wyf fi yn credu rhywbeth yn debyg i David Crockett, "Mynwch wybod eich bod yn iawn, ac ewch rhag eich blaen."

[Yr ydym yn gadael diwedd yr anerchiad allan, gan nad yw o wasanaeth i neb yma ei ddarllen.—Gol.]

"SEINTIAU Y DYDDIAU DIWEDDAF YN ABERDAR,"

Neu Ddau o Weinidogion y Bedyddwyr yn Nghapel Gwawr, ger Aberaman, Aberdar, ynghyd a lliaws o'r aelodau wedi, *ac yn* parhau *i droi yn Seintiau, mewn Adolygiad ar lythyr T. Price, gweinidog Bedyddwyr Penypond, Aberdar, yn yr "Amserau."*

AT OLYGYDD YR "AMSERAU."

Mr. Golygydd,—Yn eich rhifyn am Mai 28, mae dernyn yn ceisio gwrthbroffesu "proffes rhyw un (nas gwn i pwy ydyw) yn rhoddi hanes Gweinidogion ac Eglwys y Bedyddwyr yn Aberdar, wedi troi yn Seintiau y Dyddiau Diweddaf." Ystyriwyf fod T. Price am wadu hyn. a thaflu gwirionedd yr amgylchiad i rywle tua dwy filldir o Aberdar, er mwyn twyllo rhyw ddynion i gredu nad oes na chapel na Bedyddwyr yn Aberdar, ond yr eiddo ei hunan mawr a'i blaid.

Gwybydder am Gapel Gwawr (yr hwn sydd yn awr, ynghyd â'r ddau weinidog, a lliaws o'r aelodau, yn meddiant Saint y Dyddiau Diweddaf), nad yw Aberamman "tua dwy filltir o Aberdar," er nad yw yn y llan na'r fan yr abera Dâr ynddo. Gwir, a dim ond y gwir yw hyn; os i'r gwrthwyneb, dangosed T. Price yn amgen, os gall. Gwir hefyd fod T. Price, o herwydd hyn, yn wynias gwyllt, yn malu ewyn, a bytheiriaw rhegfeydd yn erbyn y Saint, nes yw ei barchedig gorpws ar dori a myned yn llaprau. Diau ar fyr y bydd ei lestr mor llawn o falais i'r Saint, fel yr â yn ganddryll ysgymun, a'i ddarnau ffiaidd yn yfflon mân. Wela, hai, ynte! ni effeithia chwythiad ei gelanedd fwy ar y Saint, na chyfarthiad ci ar y lleuad. Cadarn yw gwirionedd Saint y Dyddiau Diweddaf,

> "A'i safle byth nis syflir,
> Cy'd â Duw y ceidw ei dir."

Deallwyf taw dybenion T. Price wrth ysgrifenu ei ddernyn ef, oedd, yn

1. Amcanu dirgelu y gwirionedd fy mod i, Dewi Elfed Jones, a gweinidog urddedig arall cynnorthwyol i mi, o'r enw David Rees, ynghyd ag ereill lawer o'r Bedyddwyr, "wedi troi oddiwrth y Bedyddwyr," ac ymuno â Saint y Dyddiau Diweddaf.

2. Bwrw gwarth at fy nghymmeriad i, a thadogi arnaf ei gymmeriad ei hun.

3. Twyll-hawlio aelodiaeth "lliaws o aelodau Capel Gwawr," pa rai y byddai yn filiwn gwell ganddynt fod heb un enw o grefydd byth, nag ymuno dan weinidogaeth T. P. na J. W., Cwmbach.

4. Gollwng cronfa regyddawl ei galon ar ol y Saint, a thrwy hyny yn dangos ei fod yn hoff a chyfarwydd â iaith a chyfrinach ei dad, a'i fod yn wastad, fel un o'i *agents* penaf, yn derbyn o'i *ddiabolical influences*; ac wedi'r cyfan, rhwng ei ddwylaw, mae ei holl ymgeisiadau yn erbyn y Saint yn myned yn lledffer arno cyn cyrhaedd ei amcanion.

Yn nghysswllt â'r uchodion, gofynaf a ganlyn i T Price:—

1. Dywedwch fy mod i, "y Dafydd," yn bregethwr heb fy ail i bregethu pobl o'r capelau, ac i mi wneyd hyn ddwywaith neu dair. Ai nid y chwi mawr, mawr iawn, a'i barchedigaeth gwerthu-y-dawn-dim am bedair punt y mis yn Cwmbach, ynghyd â'ch diaconiaid, a lliaws o'ch aelodau, a ddaethoch atom i geisio ein hyspeiliaw o'n hiawnderau, ydych yn feddwl wrth bobl o'r capelau? Os felly, "*right* i wala." Yr ydych yn cofio, bid siwr, —ydych, ydych, a chofiwch spel dda hefyd, mi'ch gwranta chwi — am yr amser y gwasgodd fy ngwirioneddau gymmaint ar eich gwynt a'ch cydwybod, fel y gorfu arnoch oll ffoi yn waradwyddus a chrynedig dan bwys y tystiolaethau anwrthwynebol a'ch llethent i lipanwch a dreldod!

2. Pa faint o ffordd sydd rhwng Capel Gwawr a'ch capel chwi yn Penypond? A ydyw yn beblaw i filltir?

3. Dywedwch fod "Dafydd yn feddiannol ar y ddawn o wasgaru." *Right* i wala etto, canys gwasgerais chwi a'ch bath lawer o weithiau, nid dwywaith na thair. Gwasgarwr ydwyf, a chewch deimlo hyny hefyd etto, pan y gwasgerir lliaws yn ychwaneg o'ch aelodau i ymuno â Saint y Dyddiau Diweddaf.

4. Dywedwch nad oes un berthynas rhwng "Dafydd a'i bedwar canlynwr" (dylasai ddywedyd pedwariaid) a'r Bedyddwyr, ac mai cam â'r enwad o Fedyddwyr yw ein cyssylltu â hwy. *Right enough* etto. Gwir i wala nad oes perthynas, yn yr hyn yr ydym yn mawr lawenhau; eithr, ysywaeth, bu cyssylltiad rhyngom; a pha faint o ugeiniau dros gant oeddym pan ein "diarddelwyd" yn groes i reol y gymmanfa, yn nghyfarfod Penypond Aberdar.

5. Pa rai oeddynt y "cyhuddiadau" a ddygwyd yn ein herbyn, ynghyd â Seinteiddiwch barn, &c., o'r eiddof a soniasoch am dano. Enwch y cyhuddiadau a addefais, fel y gallo y cyhoedd

weled dichellion reverendaidd cyflafan cynnadledd y tri mis arfod. Ow, ow, y fath warth i ddynoliaeth! A ganiatawyd i mi, neu rai o'r Bedyddwyr oedd genyf, i lefaru un gair drosom ein hunain? Paham na chyhoeddasid y cyhuddiadau yr un fath â'r diarddeliad? Eiddunaf holl weinidogion Bedyddwyr Morganwg i ateb. Mae rhyw *sly trick* yn y fusnes.

6. Pa le mae y "nifer liosocaf," fel y dywedwch, a ymadawsant â mi? Ni ymunasant â chwi, T. P., na'r Cwmbach. Ai ni ymunodd lliaws â'r Saint?

7. Ai ni roddais i, "y Dafydd," reswm dros i mi gauad drws y capel, pan y buoch chwi a'r Parch. bach arall, mewn cyssylltiad â'ch brodyr, yn tori clo drws y capel, heb un awdurdod genych i hyny? Mae y tric bach hwnw ar gof etto, T. P. A ydyw yr ysfa ennynawl echrys hono a ymaflodd ynoch mor gethin, pan oeddwn yn ngwydd cannoedd ag oedd yn y capel, yn tynu darlun o honoch mor gywir yn weision cyflog, yn gofalu mwy am y gwlan nag am fywyd y praidd, heb ymadael â chwi?

8. A ydych chwi a'r eglwys yr un farn ac arferiadau ag oedd eglwys Penypond er ys chwe blynedd yn ol? Tystia eich heglwys yn wahanol. Onid rhywbeth fel yna, megys arddodiad dwylaw ar y bedyddiedig, &c., a wthiasoch allan o'r eglwys, oedd eich prif gweril â mi?

Atebiad buan i'r uchodion a rydd gyfleusdra teg ac achlysur naturiol i'r amgylchiadau o bob tu i gael eu gosod yn gyfiawn ar glyw a chyhoedd gwlad.

Wrth ateb, treiwch fod mor *good boy* ag y galloch, a pheidiwch rhegu maes o anadl fel y gwnaethoch; yna sicrhaf bob chwarae teg i chwi, fel y gallo eich *none-such* beidio dyrysu yn yr offer fel arferol.

Gan eich bod mor gynnefin â rhegu ag yw i chwi anadlu braidd, os mynwch gosodwch eich deuddeg sel regyddawl yn gadarnhad i'ch atebion, a gosodwch enw eich tad fel arfer yn llythyrenau dieflig ar y sel fawr ddiweddaf, a bwriwch y cyfan ar ol y Saint; a bydd pob peth yn *right* o'u tu hwy, canys nid oes neb ar y ddaear a allant ddiffoddi holl bicellau tanllyd y fall, ond Saint y Dyddiau Diweddaf. Da chwi, brysiwch i'm hateb.

"Na attal, tyred ati,
Wele faes, ac wele fi."

Aberamman. DEWI ELFED JONES.

TESTAMENT Y DEUDDEG PATRIARCH SEF MEIBION JACOB.

TESTAMENT JOSEPH,

[*Parhad o dud.* 179.]

Gan hyny, fy mhlant, os bydd i chwi rodio yn ngorchymynion yr Arglwydd, efe a'ch dyrchafa, ac a'ch bendithia â chyfoeth tragywyddol: ac os gwna undyn niwed i chwi, gwelwch ar i chwi drwy larieidd-dra weddio drosto ef, ac felly Duw a'ch gwared chwi oddiwrth bob drwg.

Eithr edrychwch, a gwelwch, fy hir-ymaros, y modd y rhoddwyd i mi ferch fy arglwydd yn wraig, a rhoddwyd i mi gyda hi gan talent o aur; canys Duw a wnaeth iddynt hwy fy ngwasanaethu, ac a roddodd i mi brydferthwch, fel y byddwn megys blodeuyn uwchlaw pawb a'r ydoedd lân yn Israel; ac felly a'm cadwodd hyd fy henaint mewn nerth ac mewn tegwch, o herwydd fy mod i yn debyg i Jacob yn mhob peth.

Gwrandewch yn awr, fy mhlant, ar y breuddwydion y rhai a welais; deuddeg carw oedd yn pori, a naw o honynt a ymranasant ar led y ddaear; ac hefyd mi a welais fel y ganwyd morwyn allan o Juda, a chanddi wisg o sidan gwyn, ac o honi hi y daeth allan Oen difrycheulyd: ac ar y llaw aswy i'r Oen yma yr oedd megys llew, a'r holl anifeiliaid gwedi ymwneuthur yn ei erbyn ef; a'r Oen a'u gorchfygodd hwynt, ac a'u sathrodd dan ei draed, ac ynddo ef y llawenychodd yr angylion, dynion, a'r holl ddaear.

Y pethau hyn a gyflawnir yn eu hamser, hyny ydyw, yn y dyddiau diweddaf. Gan hyny, fy mhlant, cedwch orchymynion yr Arglwydd, ac anrhydeddwch Juda a Lefi: canys o honynt hwy y tardd allan Oen Duw, yr hwn drwy ei ras a geidw Israel a'r holl Genedloedd; a'i deyrnas ef sydd yn dragywyddol, yr hon nid â heibio, canys fy nheyrnas i a ddiweddir ynoch chwi, megys un yn cadw gwinllan, ac ar ol y cynauaf, ni ymddengys mwyach.

Canys yr ydwyf yn gwybod yn dda, mai yn ol fy marwolaeth, y bydd i'r Aifftiaid eich blino chwi, ond Duw a ymddial trosoch, ac a'ch dwg i dir yr addewid, yr hwn a dyngodd efe wrth Abraham, Isaac, a Jacob.

Ond dygwch fy esgyrn i gyda chwi, canys wrth wneuthur felly y bydd yr Arglwydd yn oleuni gyda chwi, yn erbyn yr Aifftiaid, a Belial a fydd yn y tywyllwch gyda'r Aifftiaid.

Dygwch hefyd esgyrn eich mam Zilpa, a chleddwch hi yn agos i'r dyffryn, yn ymyl Rahel.

A phan orphenodd efe lefaru y geiriau hyn, efe a estynodd ei draed, ac a hunodd hun yr holl fyd. Yna hwy a'i per-aroglasant ef â llysiau, gan ei roddi mewn coffr yn yr Aifft.

Ac ar ol iddo fyw ddeng mlynedd a chant, efe a welodd blant Ephraim hyd y drydedd genedlaeth. Canys i Machir mab Manasseh, y ganesid plant ar liniau Joseph.

Ac ar ol hyn, holl Israel a alarasant am dano ef, a'r holl Aifftiaid hefyd, â galar mawr; canys yr ydoedd efe yn tosturio wrth yr Aifftiaid, megys wrth ei aelodau ei hun; gan eu cynnorthwyo hwy â'i lafur ac â'i gynghor, ac yn gwneuthur daioni iddynt ar bob amserau a thymmorau.

TESTAMENT BENJAMIN,

A wnaeth efe i'w blant wrth farw, ynghylch meddwl glan.

> Benjamin sydd ddedwydd dôn,
> Yn erchi gwiw orchwyl i'w feibion;
> Trwy wedd bur gadw tra b'on,
> Fuddiol dda feddwl union.

Copiad o eiriau Benjamin, y rhai a lefarodd efe wrth ei blant, pan ydoedd efe yn chwech ugain mlwydd oed: efe a'u cusanodd hwynt, ac a ddywedodd,

Isaac a aned yn y ganfed flwyddyn i Abraham, felly finnau yn y ganfed flwyddyn i Jacob: ac o herwydd i Rahel farw ar fy ngenedigaeth, mi a sugnais ei llawforwyn hi Bilha. Canys ar ol geni Joseph i Rahel, hi a fu yn anmhlantadwy ddeuddeng mlynedd; a phan ddarfu iddi weddio ar yr Arglwydd yn y deuddeng mlynedd hyny, hi a feichiogodd, ac a esgorodd arnaf fi; canys fy nhad oedd yn caru Rahel yn rhagorol, ac yr ydoedd yn ewyllysio gweled dau fab o honi; ac am hyny i'm galwyd Benjamin, hyny ydyw, mab fy nyddiau, neu fab fy ngalar, o herwydd i'm mam farw ar fy ngenedigaeth.

A phan ddaethum gyntaf i'r Aifft, ac i'm brawd Joseph fy adnabod, efe a ddywedodd wrthyf, Pa beth a ddywedasant hwy wrth fy nhad pan y'm gwerthasant?

Minnau a atebais, Trochi a wnaethant dy siaced mewn gwaed mynn, gan ei dwyn hi ato ef, a dywedyd, Gwel ai hon ydyw siaced dy fab, ai nad ê.

A'm brawd hefyd a ddywedodd wrthyf, Yn ddiau pan y'm gwerthasant i'r Ismaeliaid, un o honynt a dynodd fy siaced, ac a roddodd i mi grys teneu, i'w roddi am danaf, a chan fy fflangellu, a barodd i mi redeg. Ac fel yr ydoedd efe yn myned o'r neilldu i guddio fy nillad, llew a gyfarfu ag ef, ac a'i lladdodd; a'r rhai oedd gyfranog ag ef, a ofnasant, ac a'm gwerthasant i'w cyfeillion.

Chwithau, fy mhlant, cerwch Dduw y nefoedd, ac ufyddhewch i'w orchymynion ef, gan ddilyn y gwr da a santaidd hwnw Joseph; bydded eich meddyliau gwedi eu gosod ar ddaioni, megys ag y gwyddoch chwi fod fy meddwl i. Yr hwn sydd ganddo feddwl da, y mae efe yn union, ac uwchlaw pob peth gweledig.

Ofnwch Dduw, a cherwch eich cymmydogion; yna, er i ysbryd Belial eich temtio i bob math o ddrygioni, a'ch blino chwi, etto, ni chaiff y llaw uchaf arnoch chwi, mwy nag y cafodd ar fy mrawd Joseph; pa gynnifer o ddynion a fynent ei ladd ef, er hyny Duw ydoedd yn wastadol yn ei amddiffyn ef.

Canys yr hwn sydd yn ofni Duw, ac yn caru ei gymmydogion, nid archollir ef gan wybrenol ysbryd Belial; a'r hwn sydd ag ofn yr Arglwydd yn darian iddo, sydd ddiogel oddiwrth bob dyn ac anifail, ac nis gellir mo'i orchfygu ef, o herwydd efe a gynnorthwyir gan gariad Duw, yr hwn sydd ganddo ef tuag at ei gymmydog.

Canys Joseph a geisiodd gan ein tad Jacob weddio dros fy mrodyr at yr Arglwydd, ar na byddai iddo gyfrif y drygioni a ddarfu iddynt hwy fwriadu yn ei erbyn ef.

Ar hyny Jacob a lefodd allan, O fy mab Joseph, ti a orchfygaist fy nghalon. A chan ei gofleidio a'i gusanu, efe a ddywedodd, Prophwydoliaeth y nefoedd ynot ti a gyflawnir yn gwbl, mewn perthynas i Oen Duw, ac Achubwr y byd, a bydd i'r difrycheulyd gael ei draddodi dros weithredwyr anwiredd; ac efe yr hwn sydd ddibechod a gaiff farw dros bechaduriaid yn ngwaed ei Destament, er iachawdwriaeth y Cenedloedd, ac Israel hefyd, ac efe a dery Belial a'i holl weision.

Fy mhlant, edrychwch ar ddiwedd y gwr da hwnw, a dilynwch ei drugarogrwydd ef, a meddwl da, fel y caffoch chwithau hefyd goron gogoniant ar eich penau.

Nid oes gan wr da lygad tywyll; canys y mae yn drugarog, ac yn dosturiol wrth bob dyn: ie, er eu bod yn bechaduriaid, ac iddynt ddychymmygu drwg i'w erbyn.

Canys yr hwn sydd yn gwneuthur da, sydd yn gorchfygu y drwg, trwy amddiffyniad daioni, ac yn caru y cyfiawn fel ei enaid ei hun.

Os un arall a anrhydeddir, nid yw yn cenfigenu.

Os un a gyfoethogir, nid yw hyny yn ei flino ef.

Os gwr a fydd gryf neu galonog, y mae ef yn ei ganmol, gan gredu hefyd ei fod yn ddiwair.

Y mae ef yn amddiffyn yr hwn sydd yn ofni Duw; y mae yn cyd-weithio ynghyd, a'r hwn sydd yn ofni Duw, ac yn ei garu ef.

Os bydd i wr ymadael a'r Hollalluog, y mae yn ei rybyddio ef i ddychwelyd drachefn.

Pwy bynag sydd ganddo ras yr Ysbryd da hwnw, y mae efe yn ei garu megys ei enaid ei hun.

Mae ef yn tosturio wrth y tlawd, ac yn cynnorthwyo y gwan, y mae yn gogoneddu ac yn anrhydeddu Duw.

Fy mhlant, os bydd genych feddwl da, dynion drwg a fydd yn eich arswydo, a'r afradlon rhag ei gywilydd a ddychwelir at ddaioni. Ac felly, y rhai cybyddlyd nid yn unig a ymadawant â'u crintachrwydd, ond hefyd a roddant yn helaeth i'r anghenus.

Os byddwch weithredwyr daioni, ysbrydion aflan a ffoant ymaith oddi wrthych, bwystfilod gwylltion a giliant rhag eich ofn; canys lle y byddo gofal am weithredodd da yn y meddwl, oddi yno y mae tywyllwch yn ffoi ymaith; ac os gwna gam ag un dyn, fe a fydd yn ddrwg ganddo: ac os gwr santaidd a gaiff gam, y mae yn tosturio wrth yr hwn a'i gwnelo, ac yn ei roddi i fyny trwy ddystawrwydd. Ac os bydd i un dyn fradychu enaid

cyfiawn, ac i'r cyfiawn weddio dros ei fradychwr, nid bychan a fydd gogan y bradychwr, ond y cyfiawn a ddaw yn fwy hynod ar ol hyny, megys ag y bu i'm brawd Joseph.

Nid oes gan ysbryd drygionus Belial ddim gallu dros feddwl gwr da; canys angel y tangnefedd sy'n cyfarwyddo ei enaid ef.

Nid yw yn edrych yn serchog ar bethau llygredig, nac yn casglu golud ynghyd yn nymuniad trachwant.

Nid ydyw yn ymhyfrydu mewn pleserau.

Nid yw yn blino ei gymmydog.

Nid yw yn llenwi ei hun â bwydydd, ac nid yw chwaith yn crwydro yn malchder ei lygaid; canys yr Arglwydd ydyw ei gyfran ef.

Nid yw yn cymmeryd dim gogoniant, am roddi cynghor da.

Nid yw yn dal sylw pa fodd y byddo dynion yn ei ddi-anrhydeddu ef, ni fedr chwaith fod yn ddichellgar neu faleisus mewn anwiredd, ymrysonedd, ac enllib; canys y mae'r Arglwydd yn preswylio ynddo ef, ac yn goleuo ei feddwl, y mae yn ymlawenychu yn ngolwg pob dyn mewn amser da.

Nid oes gan feddwl da ddau dafod, un i fendithio, ac un arall i felldithio; un i enllibio, ac un arall o brudd-der, un o lonyddwch, ac un arall o flinder; un o ragrith, ac un arall o wirionedd; un o dlodi, ac un arall o gyfoeth: ond y mae ganddo un unig ddosparthiad pur ac anllygredig tuag at bob dyn. Nid oes ganddo na golygon na gwrandawiad dau ddyblyg; canys yn mhob peth ar a wnelo, pa un bynag ai gweled o'i galon ef, ao o herwydd hyny mae efe yn ddifeius o flaen Duw a dyn.

Eithr holl weithredoedd Belial ydynt ddau ddyblyg, ac yn gwbl wrthwyneb i symlrwydd.

Gan hyny, fy mhlant, gochelwch ddrygioni Belial; canys ar y cyntaf y mae'n ddifyrwch i'r sawl a ufyddhant iddo ef, eithr yn y diwedd mae yn gleddyf, ac yn dad i saith drwg. Canys pan feichiogo y meddwl unwaith trwy Belial, y mae yn esgor ar genfigen yn gyntaf, yn ail ar ddibrisrwydd, yn drydydd ar brudd-der, yn bedwerydd ar gaethiwed, yn bummed ar anghen, yn chweched ar boenau, yn seithfed ar anghyfannedd-dra; ac o herwydd hyny, Cain a gystuddiwyd â saith o geryddon gan Dduw; canys dros saith mlynedd olynol, Duw a ddygodd blâau o newydd ar Cain, dau can mlynedd y dyoddefodd, ac yn mhen naw can mlynedd, y ddaear a wnaed yn anghyfannedd trwy y diluw, er mwyn Abel gyfiawn ei frawd ef. Ac yn y seithfed gan mlynedd Cain a farnwyd, a Lamech yn y ddeg a thriugain, seith waith; canys y neb sydd debyg i Cain mewn casineb a chenfigen tuag at ei frodyr, a geryddir â'r unrhyw gerydd yn dragywydd, megys yntau.

Gan hyny, gochelwch falais, llid, a chenfigen tuag at eich brodyr, glynwch wrth ddaioni a charedigrwydd: yr hwn sydd ganddo feddwl glân mewn cariad, nid ydyw yn edrych ar wraig mewn ffordd o drythyllwch, o herwydd nad oes halogrwydd yn ei galon ef, canys Ysbryd yr Arglwydd sydd yn gorphwys arno:

canys megys ag y mae yr haul heb ei halogi er iddo dywynu ar y pwll neu y domen, ond yn hytrach, y mae ef yn sychu i fyny, ac yn gyru ymaith y drewi, felly y mae meddwl pur yn ymdrech yn erbyn aflendid y ddaear, ac yn ei orchfygu, ac heb halogi ei hunan.

Ac yr ydwyf yn deall wrth leferydd Enoch y cyfiawn, y bydd gweithredoedd drygionus yn eich mysg chwi, a chwi a halogwch eich hunain â godineb Sodom, ac fe dderfydd am danoch, oddieithr ychydig, a chwi a gynnyddwch mewn chwantau afreolus tuag at ferched; a theyrnasiad yr Arglwydd a'i cymmer ei hun ymaith yn brysur.

Er hyny, teml yr Arglwydd yn eich rhan chwi a wneir, ac a fydd yn ogoneddus yn eich mysg.

Canys yr Arglwydd ei hun a gymmer y deyrnas arno ei hunan, a'r deuddeg llwyth a gesglir ynghyd, a'r holl Genedloedd a ymgynnullant yno, hyd oni ddanfono y Goruchaf ei iachawdwriaeth yn ymweliad ei unig Genedlig.

Ac efe a â i'r deml yn gyntaf, ac yno y bydd i'r Arglwydd oddef cam a'i ddirmygu, a'i godi ef i fyny ar ddarn o bren. A llen y deml a rwygir, ac ysbryd yr Arglwydd a ddaw i lawr ar y Cenedloedd, ac a dywelltir allan fel tân; a chan gyfodi i fyny o'r bedd, efe a ymddyrchafa o'r ddaear i'r nefoedd; ac efe a gofia mor ddirmygus fu ef ar y ddaear, ac mor ogoneddus ydyw ef yn y nefoedd.

Pan ydoedd Joseph yn yr Aifft mi a hiraethais am weled ei gorff ef, a gwedd ei wynebpryd ef, a thrwy weddiau fy nhad Jacob, mi a'i gwelais ef yn effro yn nydd cyfiawnder perffeithrwydd ei wedd ef.

Gan hyny, fy mhlant, gwybyddwch y bydd i mi farw: o herwydd hyn bydded i bob un ddelio yn union a'i gymmydog; a chan weithredu yn uniawn ac yn ffyddlawn, cedwch chwi gyfraith yr Arglwydd; canys hyny yr ydwyf yn ei ddysgu i chwi yn lle pob etifeddiaeth; a rhoddwch chwithau y cyfryw i'ch meibion yn feddiant tragywyddol.

Canys felly y gwnaeth Abraham, Isaac, a Jacob, hwy a roddasant i ni yr holl bethau hyn yn etifeddiaeth, gan ddywedyd, Cedwch chwi orchymynion yr Arglwydd hyd oni byddo iddo ef ddadguddio ei achubawl Iachawdwriaeth i'r holl Genedloedd. Yna y cewch chwi weled Enoch, Noah, Sem, Abraham, Isaac, a Jacob, yn eistedd ar ei ddeheulaw mewn llawenydd.

Yna y bydd i bob un o honom gyfodi at ei deyrn-wialen, gan addoli Brenin y nefoedd, yr hwn a ymddangosodd ar y ddaear mewn gwael agwedd dyn.

A chynnifer ag a gredant ynddo, a orfoleddant gydag ef yn yr amser hwnw, a'r holl rai hyny a gyfodant drachefn i ogoniant, a'r lleill i gywilydd.

A'r Arglwydd yn gyntaf o gwbl a farna Israel am yr anghyfiawnder a wnaed yn ei erbyn ef, oblegid na chredasant yn Nuw, yr hwn a ddaeth mewn cnawd i'w gwared.

Yna y barna efe yr holl Genedloedd, a chynnifer ag ni chredant yuddo pan yr ymddangoso ar y ddaear. Efe a argyhoedda Israel yn mysg etholedigion y Cenedloedd, megys ag yr argyhoeddodd efe Esau yn y Midianiaid, yr hwn a hudodd ei frodyr drwy odineb at eulun addoliaeth, y rhai oedd wedi ymddyeithrio oddiwrth Dduw, a syrthio ymaith oddiwrth etifeddiaeth y plant o herwydd nad ofnasant Dduw.

Os chwi a rodiwch mewn santeiddrwydd o flaen yr Arglwydd, chwi a breswyliwch drachefn mewn gobaith ynof, a holl Israel a gesglir at yr Arglwydd, ac ni'm gelwir mwyach yn flaidd rheibus o herwydd eich hyspail chwi, eithr mi a elwir yn weithydd i'r Arglwydd, yr hwn sydd yn rhoddi ymborth i'r cyfryw ag a wnelont ei ewyllys.

Ac yn fy had y cyfyd ef i fyny Anwylyd yr Arglwydd, lleferydd pa un a glywir ar y ddaear, ac efe a rydd wybodaeth newydd, ac a oleua yr holl Genedloedd â goleuni dealltwriaeth, ac a ddaw i fyny i achub Israel.

Ac a gymmer oddi wrthynt eu synagog ac a'i rhydd i'r Cenedloedd, ac a gyfannedda yn synagog y Cenedloedd hyd ddiwedd y byd.

Ac a fydd yn mysg eu tywysogion megys hyfryd gerdd yn ngenau yr holl bobl, a'i weithredoedd ef a'i ymddyddanion a ysgrifenir mewn llyfrau santaidd.

Fy nhad Jacob a'm dysgodd o'i blegid ef, gan ddywedyd, Efe a ddiwygia feiau dy lwyth.

Ac efe a fydd Anwylyd yr Arglwydd yn dragywyddol.

A phan orphenodd efe lefaru y geiriau hyn, efe a orchymynodd i'w blant gario ei esgyrn ef allan o'r Aifft, a'u claddu hwy yn Hebron gyda'i dadau. Felly Benjamin a fu farw yn y ganfed a'r bummed ar hugain o'i flynyddoedd mewn oedran teg; a hwy a'i rhoddasant mewn arch, ac yn mhen yr unfed ar ddeg a phedwar ugain o flynyddoedd cyn ymadawiad yr Israeliaid allan o'r Aifft, hwy a'u brodyr a ddygasant yn ddirgel esgyrn eu tad i dir Canaan, ac a'i claddasant yn Hebron, wrth draed ei dadau; ac a ddychwelasant yn ol o dir Canaan, ac a arosasant yn yr Aifft hyd ddydd eu hymadawiad yn nghyd.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y LAODICEAID.

1 Paul, Apostol, nid o ddyn, na thrwy ddyn, eithr trwy Iesu Grist.

2 At y brodyr y rhai sydd yn Laodicea: gras a thangnefedd a fyddo gyda chwi oddiwrth Dduw'r Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw yn fy holl weddiau, am eich bod yn aros yn ddisigl ynddo ef, ac yn ei holl waith, gan ddysgwyl am ei addewidion ef hyd ddydd y farn.

4 ¶ Na huder chwi trwy rai siaradus anfuddiol, y rhai sydd yn myned oddi amgylch i beri i chwi gwympo oddiwrth yr Efengyl yr hon a bregethwyd i chwi trwof fi.

5 O na ba'i i'r rhai a ddysgwyd genyf allu gwasanaethu er budd i Efengyl y gwirionedd, a dyfod yn ddiwyd mewn gweithredoedd da i fywyd tragywyddol.

6 ¶ O hyn allan yr amlygir fy rhwymau, y rhai yr wyf yn eu dyoddef er mwyn Crist.

7 O herwydd paham yr ydwyf yn llawenychu yn fy nghalon, ac yn ei gyfrif yn iachawdwriaeth dragywyddol.

8 Fel y gwelid hyny trwy eich gweddiau chwi, a thrwy weithrediad yr Ysbryd Glân, pa un bynag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

9 Canys y mae genyf ewyllys a llawenydd mawr i farw yn Nghrist, yr hwn drwy yr unrhyw drugaredd a rydd i chwi gael yr unrhyw gariad, i fod o un meddwl.

10 ¶ Gan hyny, frodyr anwyl, megys ag y clywsoch pan oeddwn gyda chwi, hyny cedwch a gorphenwch yn ofn Duw, felly y cewch chwi fywyd tragywyddol; canys Duw a'i gweithia ac a'i perffeithia ef ynoch chwi yn ddioed.

11 ¶ Anwylyd, ymlawenhewch yn yr Arglwydd, a gochelwch y rhai sydd yn chwennych ar ol budr elw.

12 Gwneler eich gweddiau chwi yn hysbys i Dduw, ac aroswch mewn sicr wybodaeth o Grist.

13 A gwnewch yr hyn sydd gymhesur a gweddol, uniawn a rhesymol, a'r hyn a glywsoch ac a dderbyniasoch, hyny cedwch yn eich calonau, felly y cewch chwi glod.

14 Gras Duw, a'n Harglwydd Iesu Grist, a fyddo gyda eich hysbrydoedd chwi oll. Amen.

¶ Perwch ddarllen yr Epistol yma i'r Colosiaid, a darllenwch chwithau yr un a 'sgrifenwyd. Col. 4, 16.

[Epistol Paul at y Loadiceaid a gafwyd yn y Bibl hynaf a'r a gyfieithwyd yn Worms, Germany.]

AT YR EGLWYSI.

ANWYL FRAWD DAVIS,—Hysbyswch trwy yr UDGORN y cynnelir Cymmanfa Ddwyreiniol Morganwg, yn Merthyr, ar y 6fed o Orphenaf; sir Fynwy, yn Nhredegar, ar y 13eg; Morganwg

Orllewinol, yn Abertawy, ar y 20fed; sir Gaerfyrddin, yn Nghaerfyrddin, ar y 27ain; a sir Abertefi, ar y 3ydd o Awst.

Anwyl Frodyr,—Y rhai sydd yn bwriadu ymfudo yn mis Medi nesaf, hydded i chwi ddanfon eich blaen-daloedd yma i ni mewn amser, ynghyd â'ch cyfarwyddiadau, celfyddydau, a'ch enwau, fel y gallwyf yru gwybodaeth i chwi mewn pryd, am yr amser sydd i chwi fod yn Liverpool, neu yn Abertawy. Nid ydyw yn ddoethineb i'r rhai sydd yn bwriadu myned rhag eu blaen i'r Dyffryn, i fyned yn mis Medi, ond yn Ionawr; o herwydd y bydd yn rhaid iddynt aros ychydig o fisoedd yn St. Louis, o achos y rhew ar yr afonydd.

Mae arian y Drysorfa Ymfudol i fod i mewn yma erbyn y 24ain o'r mis hwn, a gofaled pawb am eu gyru, ynghyd ag enw Trysorydd pob Cangen a'i gyfarwyddyd, erbyn yr amser uchod.

14, *Castle St., Merthyr Tydfil.* WM. PHILLIPS.

HELYNT YR EGLWYS YN SIR FYNWY.

Tredegar, Mehefin 6, 1851.

ANWYL FRAWD PHILLIPS,—Mewn llawenydd yr wyf yn ysgrifenu atoch, gan obeithio eich bod wedi dychwelyd yn iach, ac wedi mwynhau mwy o gyflawnder o lawenydd ac o orfoledd yn eich taith yn mhlith etholedigion Duw nag erioed.

Rhoddaf yn awr ychydig o hanes y Gynnadledd hon. Y mae yma undeb cyffredinol, ac argoelion da am lawer i ufyddhau i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist. Yr ydym yn ddiweddar wedi agor tair Neuadd mewn lleoedd cyfleus, ac y mae lluoedd o bobl yn ymgasglu i glywed beth sydd genym i ddweyd dros ein crefydd. Un o honynt a agorwyd ar y 25ain o Fedi yn y Coedduon, a bedyddiwyd pedwar yno mewn canlyniad i hyny; ar yr un dydd bu tri bedydd cyhoeddus, un yn Nantyglo, un yn y Blaenau, ac un yn Kendle; pryd y cafwyd cyfleusdra i bregethu i gannoedd o bobl. Y Sul canlynol fe agorwyd Neuadd y Belle Vue Inn, rhwng Victoria a Phenycae, lle y cafodd yr Henuriaid Dewi Elfed Jones a David Rees gyfleusdra i ddal eu tystiolaeth i gannoedd o bobl. Yr oedd y Neuadd yn orlawn o wrandawwyr yn y boreu, a llawer yn methu dyfod i mewn. Am ddau, penderfynwyd pregethu yn y ffenestr, fel y gellid boddloni y

dyrfa oddifewn ac oddiallan; yr oedd o fil i bymtheg cant yn gwrandaw, a llawer mwy am chwech. Pregethwyd yn ystod y dydd yn Gymraeg a Saesneg, a chafwyd gwrandawiad astud; ac y mae tystiolaeth yr Henuriaid Jones a Rees wedi achosi cynhwrf yn mhlith y bobl, a bedyddiwyd amryw wedi hyny. Yr ydym yn bwriadu agor Capel a dwy Neuadd yn fuan etto. Bwriadwn agor un o houynt ar y 15eg o'r mis hwn, pryd y dymunaf fi, a'r Saint, ac amrywiol o'r Bedyddwyr, weled Dewi Elfed yno os bydd yn bosibl. Ydwyf, eich gostyngedig frawd,

THOMAS GILES.

CAN NEWYDD.

TON—" Aderyn Pur."

PAN ddelo'r Saint oll adreu'n nghyd,
  I hyfryd fynydd Seion,
A dod dan foli Duw ein Naf,
  Heb neb yn glaf ei galon;
Fe fydd pawb o'r ffyddlon Seintiau,
Heb un cur o fewn eu corau;
Hwy gânt yno fyw'n ddiflino,
Heb neb wed'yn idd eu gwawdio,
  Ond moli'n hy, eu Crewr cu,
Mewn canu, heb ddim cwyno.

Mae arnaf awydd am y fraint,
  Fyn'd at y Saint i Seion,
Lle na fydd tristwch yn eu plith,
  Nac un rhyw rhith o 'mryson;
Fe geir clywed llais y llwythau
'N canu'n beraidd hwyr a boreu;
Seiniant glodydd mewn gwlad newydd,
Heb waradwydd am Waredydd;
  Gwyn fyd na bawn i yn ddilyth
Yn mhlith y dyrfa ddedwydd.

Mi wn y daw fy Mhrynwr llon,
  I Seion i deyrnasu,
I blith y patriarchaidd lu,
  Ca miloedd eu canmoli;
O mor siriol fydd y Seintiau,
Yno'n gwisgo heirdd goronau,
Heb un gelyn yno'n ddychryn,
Pawb yn effro trwy y Dyffryn;
  Ac, O'r dedwyddwch fedd pob Sant,
Sef breinniol blant y Brenin.

Aberamman. THOS. PHILLIP.

AMRYWIAETHAU, &c.

Cymmanfa Llundain.—Cawsom yr hyfrydwch o fod yn bresennol yn nghymmanfa Llundain, ar y laf o'r mis hwn, lle yr oedd pedwar o'r Apostolion, ynghyd â lluoedd o henuriaid o bell ac agos, wedi ymgasglu. Treuliwyd y dydd yn ddyddorawl iawn, ac ni ellid yn hawdd ei dreulio yn well. Dydd Llun, ymgynnullodd oddeutu 1200 i'r Freemasons' Hall, i gyfranogi mewn gwledd, yn debyg i'r rhai a gynnelir yn y Dyffryn. Efallai y cawn achlysur i fanylu yn ein nesaf. Digon yw dweyd yn bresennol i ni a'n brodyr Philiips a Pugh deimlo wrth ein bodd, tra yn syllu, gwrandaw, a siarad, yn nghyfeillach y Saint oedd wedi ymgynnull yn Llundain, yn nyddiau "ffair y byd."

Cangen y Cefn.—Dydd Sul diweddaf, agorwyd adeilad at wasanaeth y Saint yn Cefncoedycymmar, pryd y cafwyd cyfarfodydd da trwy y dydd. Galwyd y lle "Y Gangen," yr hon a adeiladwyd gan un o'r brodyr, ac yn alluog i gynnwys oddeutu 200 o wrandawwyr.

Yr Arddangosfa Fawr.—Os ydych am weled rhyfeddodau y byd heb ei deithio, cerddwch oddeutu pymtheg milltir tu fewn i'r Palas Gwydr. Priodol oedd ei wneuthur o wydr, canys efe yw drych y byd, yn yr hwn y gwelir diwydrwydd a chywreinrwydd cenedloedd y ddaear.

Nid oes ond ychydig o ddynion a wyddant y ffordd i fod yn segur a diddrwg; canys trwy wneuthur dim yr ydym yn dysgu gwneyd drwg.

Cynnifer o ddyddiau ag ydym yn dreulio heb wneuthur dim ag sydd yn dda, ydynt yn gymmaint â hyny o ddyddiau wedi eu llwyr golli.

Pa beth bynag a ddymunaf, yr wyf bob amser yn ei gael, canys nid wyf yn dymuno dim ond yr hyn a allaf gael.

"E. M."—Mewn perthynas i'r ffurf o weddiau yn y cymun, gwell yw dilyn y cyfieithad diweddaf. Bydded yr Ath. a'r Cyf. yn safon i bawb. Diolchwn i E. M. am sylwi; eithr y mae mwy o bwys yn yr ysbryd nag yn y lythyren.

"G. Watkin."—Gwell i chwi ysgrifenu i Aberamman, at y dynion eu hunain, a danfon stamp yn eich llythyr.

Taliadau o Fai 29 hyd Meh. 12.—Morganwg Orllewinol, £3 9s 3d; Sir Benfro, £1; Cwmbach, £2 14s; Caerdyf, £3 1s 8c; Hirwaun, 7s; Georgetown, £2 6s; Pendaren, £1 4s 6c; Merthyr, £1 6s; Cefn, 19s; Cyfanswm, £16 7s 5c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr,*

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 13.] MEHEFIN 28, 1851. [PRIS 1g.

HANES TAITH O DDINAS Y LLYN HALEN FAWR, AM BEDWAR CANT A HANNER O FILLTIROEDD I'R DEAU [ODDIWRTH CAPT. D. JONES].

San Pete, Mawrth, 1851.

ANWYL FRAWD DAVIS,—Efallai nad annifyr, nac ychwaith annefnyddiol, fydd rhoddi yr hanes canlynol i'r Saint Cymreig, pa rai yn ddiau ydynt awyddus am bob hanesion am y parthau hyn o'r byd, lle y sugnir eu serch; o'r hyn leiaf, felly y teimlwn i tra yna, ac felly etto. Ac er mor belled oddiwrthynt yr wyf yn awr, nid yw fy awydd i'w difyru a'u llesoli un gronyn llai nag erioed; eithr o'r ochr arall, po fwyaf a ganfyddaf o fanteision i'w llesoli yn dymmorol neu yn ysbrydol, mwyfwy y cynnydda fy awydd innau iddynt hwy yn anad pawb i gael y cyfryw fanteision; a'm meddwl yw o hyd, fel Paul gynt, na fydd fy nedwyddwch innau yn berffaith, heb fod yn eich cwmni chwithau oll hefyd. Ond, at yr hanes.

Yr wythnos ag y tiriais yn Ninas y Llyn Halen Fawr o Gymru, hysbysodd ein parchus Lywydd B. Young i fyfi ei gyfrinach, ei bwrpas, a'i drefniadau o barthed i sefydlu dyffrynoedd y mynyddoedd, &c., ac adroddodd i mi dystiolaethau difyrus a gawsai gan deithwyr am y gainc ysgythredig hono o hil Gomer a elwir y Madociaid; ac efe hefyd a'm cynghorodd i fyned gyda'r cwmni a oedd efe yn fwriadu anfon i'r deau yn fuan; yr hyn a lawenhaodd fy nghalon yn fawr. Dyben arall oedd i'r orymdaith hon, oedd chwilio allan hyd y gallem pa mor uchel y gellir mordwyo yr afon Rio Colorado, ynghyd â chwilio ansawdd dyffrynoedd ac afonydd, &c., y mynyddoedd tragywyddol hyn.

Tachwedd 22, 1849.—Yn unol â'r darpariadau blaenorol, cychwynodd y mwyrif o'r cwmni o'r ddinas i ymgyfarfod, a rheoleiddio y gatrawd 12 milltir i'r deau, eithr lluddiwyd fi i gychwyn hyd y 24ain, trwy fy mod yn sefydlu y gwahanol deuluoedd Cymreig yr oehr draw i'r Iorddonen, ac yn rhanu iddynt eu hetifeddiaethau yn ol eu hanghenion. Mawr y wylo a'r galaru yr oeddynt ar fy ymadawiad. Yr oeddwn i wedi eu sefydlu yn gyfeillach Gymreig cyn hyny, a gosod llywyddion arnynt; ac yr oeddynt oll braidd wedi adgyweirio eu cyfammodau trwy fedydd, &c., ac yn y cyrddau Cymreig yr oedd mwy o undeb ac o Ysbryd Duw nag a welais yn ein plith er pan gychwynais o Gymru.

Y dydd cyntaf, daethym i'r fan lle y dysgwyliwn gyfarfod y cwmni, eithr yr oeddynt oll ond fy hunan wedi myned oddi yno ers deuddydd. Arosais yno y noson hono, a thranoeth cychwynais yn unig ar eu hol. Yr oedd wedi bwrw eira drwy y nos, ac yn parhau i fwrw pan gychwynais, fel ag yr oedd y ffordd yn hollol anamlwg, oddieithr y gwelwn frigau y gwair ar bob ochr, a dim yn yr heol; nid oedd na thrigiannydd na thy, na dysgwyl am deithiwr ar fy ffordd, am dros driugain milltir. Yr oedd yn fath niwl, fel na welwn nemawr o'm hamgylch; ac er fod ereill yn ceisio genyf i beidio ag anturio, nid oeddwn i gael fy nigaloni er hyn; yn mlaen yr aethym ar gefn ceffyl, ac un arall a arweiniwn, yr hwn a gludai fy nillad, gwely, &c. Aethym yn mlaen heb nemawr daro am tua 15 milltir, pan y canfyddais groes-ffyrdd yn ddiddysgwyl; anturiais ar hyd y ganol o'r tair, yr hon cyn hir a'm twyllodd trwy ddiflanu o'm golwg. Troais yn ol i dreio un o'r lleill, a dilynais ar y ddeau, yr hon, yn mhen yspaid, a'm harweiniodd dros geulan serth, ac i gorsydd a llaid, lle y suddai y ceffylau hyd eu garau; eithr yn mlaen ymrwyfais trwy ddwfr cymmysgedig a llaid, ac eira, hyd nes i'r heol neidio ar ei phen dros geulan i afon fawr a dwfn, yr hon nis gwelais ond mewn pryd i arbed trochfa ynddi. Cymmerais yr hint yn awr nad honyw y ffordd iawn ychwaith, ac aethym yn ol goreu a allwn, weithiau y ceffylau, weithiau finnau yn isaf. Gwnaeth y ceffylau, druain, eu rhan yn dda i ddod allan yn fyw o'r fath gorsydd, pan nas gwelent hwy na minnau ddegllath o'n hamgylch. Nid oedd fy sefyllfa unigol ac anial i'w chwennychu yn awr; canys, pe collwn lawer o amser yma, a'r gwersyll yn teithio yn mlaen, rhag-

welwn mai yn yr eira oer y byddai fy ngwely heno, heb dân na dim i'w gynneu; a phe felly, os diogel rhag yr anwar drigolion a grwydrant ar hyd y wlad, nid cwmni mor fwyn fyddai y bleiddiaid danneddog, pa rai oeddynt eisoes yn wban ar eu gilydd i gasglu eu byddinoedd ynghyd yn ddigon lliosog i gymmeryd y crwydryn yn garcharor. Yn awr gelwais ar fy Nhad i'm tywys i neu'm hanifeiliaid i'r iawn ffordd; yr hwn, fel arfer, clod fo i'w enw, a atebodd i'm galwad, canys yr olaf, ar ol cael yr awenau, a'm dygasant i odren rhiw serth a garw; ar frys dringasant hon nes cyrhaedd ei phen, ac yna i waered o glogwyn bwy gilydd drosti. Yn ngwaelod hon y rhedai afon fach anhawdd ei chroesi, ond wrth ddilyn ei glanau am ennyd cefais fan diogel, a chyn hir cefais fy hun ar yr ucheldir drachefn, heb heol fyth, na chwmpawd, na dim ond nefoedd uwchben i ddysgwyl wrtho. Bloeddiais drachefn, ac yn uwch na chynt, "O Dad, pâr chwa o rywle i chwalu y niwl a'r eira," yr hon ar yr alwad a ddaeth, a pheidiodd yr eira, a chlywais wehyriad march nid neppell oddiwrthyf; pan yn myfyrio beth allasai fod, ai ceffyl yn ngholl fel finnau, ai a oedd marchog iddo; ynte ai angel o'r nef yn waredwr a ddaeth: drachefn a thrachefn y gwehyriad, ac atebwyd yn ol gan fy meirch a minnau am yr uchaf, ac yn galonog prancient i'w gyfarfod. Daeth chwa o wynt a chwythodd y niwl i ffwrdd; yna gwelem dri marchog ar feirch ar ein cyfer! Y rhai hyn oeddynt deithwyr tuag Utah; cyd-deithiais â hwynt nes y deliais fy nghwmpeini fy hun, a mawr y llawenydd oedd cyfarfod, canys yr oeddynt yn fy aros ar yr Afon Helyg. Gyda llawenydd croesawyd fi i'r gwersyll, a chychwynasom oddiyno i ddringo rhiw serth, yr hwn a wahana Ddyffryn y Llyn Halen Fawr a Dyffryn Utah. Oddiar ben uchaf hwn, cymmerasom yr olygfa olaf ar Ddinas y Llyn Halen a'i thrigolion yn y pellder. Disgynasom yn raddol ar hyd heol ragorol yr ochr ddeau, a gwersyllasom ar yr Afon Sech yn Nyffryn Utah.—Cynnwysa ein gwersyll ddeuddeg o bedrolfeni a lusgid gan ychain, a cherbyd genyf fi a P. P. Pratt, yr hwn a lusgid gan bedwar o geffylau; meddem hefyd tua ugain o geffylau a phymtheg o fulod marchogaeth, a 47 o wyrdewr ac arfog, un magnel pres ar olwynion, saith o anifeiliaid tewion i'w cigydda fel bo anghen, ac ymborth am bedwar mis. Ar un o'r pedrolfeni yr oedd ffordd-fesurydd, yr hwn a droid gan yr olwyn, hin-fesurydd, ac offerynau astronomyddol, &c.

— 26.—Teithiasom ar hyd ochr y dyffryn hardd hwn; Llyn Utah ar y deau i ni, hyd yr hon sydd tua 30, a'i lled yn 10 o filltiroedd, o ddwfr croew a chlir, a llawer o bysgod. Croesasom amryw afonydd mwy neu lai heddyw, ar lanau pa rai y mae y coed yn brin, eithr y tir yn fras a helaeth, a manteisiol i amaethyddiaeth.

— 28.—Tua chanol dydd croesasom yr afon Provo, yr hon sydd tua 103 troedfedd o led a dwy droedfedd o ddyfnder, yn arllwys o'r bryniau dwyreiniol i'r llyn yn y gorllewin. Ar lan ddeheuol hon sefydla o dri i bedwar cant o Saint: adeiladasant amddiffynfa ysgwar o dai coed, tuag ugain bob ochr, a dau borth llydan; cynnwysai y cauad tua dwy erw o dir. Llafuriant tua 600 erw yn un cauad, ac y maent yn gwneyd yn dda hyd yn hyn, a chawsant gnydau toreithiog. Pellder o Ddinas y Llyn Halen, 46 eiliad. Gwersyllasom ar Spring Creek, 12 eiliad i'r deau: yr eira bron diflannu. Ar lan yr afon nesaf, sef Hobble Creek, mewn gwlad hyfryd a ffrwythlawn, cyfarfuom â llwyth o Indiaid, a elwir yr Utahs, pa rai a ladratasant oddiarnom ych tew, ac a ddiangasant yn ddirgel. Gwnant eu cabanod o helyg neu *sage*; a chan eu bod yn crwydro o fan i fan, yn ol y cant helwriaeth, ni adeiladant i'w cyfanneddu yn hir. Eu gwisgoedd ydynt o grwyn buffaloes, pa rai a gant gan y brodorion deheuol, neu o wrthbanau a gant gan y Mormoniaid, &c. Nid oes dim dymunol ynddynt, druain, ond eu bod yn feddiannol ar eneidiau anfarwol, ac yn hiliogaeth cenedl rymus, i ba rai y rhoddwyd addewidion mawr gynt; wele yma ynddynt hwy gyflawniad llawer o brophwydoliaethau yn ddiau; canys llawer a ddywedwyd y dygid had Ephraim i ymgrymu hyd y llwch, ac yr ymgrymid hwynt hyd y ddaear,—y byddai i'w "llais bustyng o'r llwch," &c. Nid all un dyn diduedd ammau geirwiredd Llyfr Mormon, ar ol deall iawn gymmeriad ac hanesyddiaeth y gweddillion hyn, debygaf.

— 29.—Croesasom afon tua 10 llath o led, a throedfedd o ddyfnder, yr hon a reda ar hyd y wahanlen o dir rhwng y cwr deheuol i Ddyffryn Utah a'r cwr gogleddol i ddyffryn Joab. Hyd fforddia glanau yr afon hon gryn lawer o goed tanwydd; a cheir oddiyma olygfa eang i'r gogledd dros holl Ddyffryn Utah, ac i'r deau am ugeiniau o filltiroedd ar ei hyd, a thua 10 neu 15 o led gwelir Dyffryn ag sydd yn anhawdd gweled ei harddwch, na'i

well o ran gorweddiad a natur y tir, ond prinder ei goed sy'n cwttogi ei werth.

Tua 15 eiliad cyn cyrhaedd y cwr deheuol i'r dyffryn hwn arweinia y ffrodd i San Pete, yr hwn a reda drwy kanyon rhwng mynyddoedd uchel, am tua 18 eiliad, o ba le y rheda afon fychan o ddwfr oer a grisialaidd. Yn y kanyon hwn y mae mynydd o halen o liw cochlyd a chaled, ceir ef o ogof a reda o tan y mynydd halen; gerllaw iddo, y mae spring yn berwi ei dwfr heli i'r lan, yr hwn pan geulo yn yr haul a ddyry geunen o halen gwyn blasus a da. Casglasom yma ddigon at ein gwasanaeth.

— 30.—Cyrhaeddasom gŵr dyffryn San Pete, yr hwn sydd helaethach na'r dyffrynoedd a nodwyd o lawer. Yn awr, o'n blaen i'r deau gwelir un ddôl fras a gweiriog, am 50 eiliad; mae'n debyg yr olwg i rai dolydd a welais yn hen wlad fy nhadau, cyn y cynauaf gwair, ond yn fwy. Rheda amryw o afonydd ac aberoedd drwyddo, o ba rai y gellir dwfrhau y rhan fwyaf o hono; y fwyaf o ba rai a elwir afon San Pete, a reda o'r gongl ogleddol yn wyrgam ar ei hyd; o ba le yr estyna y dyffryn ei droed amryw filltiroedd tu hwnt i'r trwyn uchel o gedrwydd ar ein haswy; estyna ei droed arall i'r gongl ogledd orllewinol cyn belled; o'i amgylch amgeuir ef gan restr o fynyddau uchel, tu hwnt i ba rai ni welir ond yr awyr las, heb gwmwl gymmaint "â chledr llaw gwr" i dduo ei wynebpryd hyfryd. Mae y dyffryn hwn 20 eiliad o led weithiau, ac yna culha yn raddol tua'r deau, lle y gogwydda ei ben o'i ysgwyddau i fyny, tua'r de orllewinol, ar fynwes rhestr o fynyddau mawreddig eilwaith ag a roddant i'r dyffryn hwn ymddangosiad o fyd bach ar ei ben ei hun, a dystawrwydd oesawl yn teyrnasu ar ei orsedd ynddo; oddieithr ambell frodor anwar neu flaidd a grwydrant am ysglyfaeth—y pysg yn ei afonydd, neu ambell cwningen, cyn wyned â'r eira, a neidia o'i loches mewn braw, gan syllu yn ein wynebau, fel pe yn gofyn, Pwy yw yr aflonyddwyr dyeithr hyn, a pheth a fynant? Dyma y fath oedd y dyffryn hwn fel llaweroedd o ddyffrynoedd ereill, pa rai, a lochesid yn nghelloedd y mynyddoedd tragywyddol hyn, hyd nes y tiriodd yma, ychydig ddyddiau yn ol, wersyll o Saint i sefydlu yn ei gwr deheuol, i gymdeithas roesawus pa rai y cyrhaeddasom Rhagfyr 3; arosasom gyda hwy yma hyd y 5fed, a chawsom bob cymhorth a allent roi i ni. Isaac Morley sydd yn llywyddu

yma, a chydag ef tua 50 o deuluoedd. Nid ydynt wedi cael amser i adeiladu, eithr y mae chwarel o geryg rhagorol i adeiladu ar eu pwys, afon yn rhedeg trwy eu dinas fwriadol, ac fe'i hamgylchynir, ond, yn y dwyrain, lle y mae y mynyddoedd, â miloedd lawer o erwau o dir ffrwythlawn; y mae yma lawnder o goed tanwydd yn hawdd eu cael ar hyd odreu y bryniau, a digon o goedydd at adeiladu, &c., yn y kanyons cyfagos, yr hyn sydd yn fendith anhawdd ei chael yn y cyffredin o'r dyfrynoedd hyn. Cawsom yma ychwanegiad o dri o ddynion i'n gwersyll. Pellder y fan hon o'r Llyn Halen Fawr yw 130½ eiliad.

(*I'w barhau.*)

BEDYDDIO DROS Y MEIRW.

Anwyl Frawd Davis,—Ar y 31ain o fis Mai diweddaf cefais y fraint o glywed ychydig o sylwadau ar y pwnc o fedyddio dros y meirw, ac i weled hyny hefyd yn cael ei gyflawni, gan un o weinidogion parchus y Methodistiaid (sef y Parch. Wm. Evans, Tonyrefail), ar yr achlysur o gladdu gwraig un Thomas Jenkins, Dinas, a bedyddio ei baban, yr hyn a gyflawnwyd yn y capel, tra yr oedd y corff yn gorwedd ar yr elor yn yr ymyl. Y Parch. Mr. Evans a lefarodd fel y canlyn:—"Yr wyf yn awr yn myned i fedyddio dros y meirw. Yr ydym yn cael yn yr ysgrythyrau fod Paul yn sôn am fedyddio dros y meirw; yr ydym ninnau yn myned i wneuthur hyny yma heddyw. Yr oedd llawer o'r hen dduwiolion yn cael eu merthyru, a phan yr oeddynt yn cael eu lladd yr oedd rhai ereill yn dyfod yn mlaen ac yn dywedyd, Cymmerwch fi yn eu lle, ac fel hyn yr oeddynt yn eu bedyddio dros y meirw hyny. Ac fe welwn ninnau yma fod y saeth wedi myned at galon y fam, ac wedi ei symud hi i fyd arall; a thyma ninnau yn cymmeryd ei baban bach, ac yn ei fedyddio dros y farw hon, fel y byddo iddo ddyfod i sefyll yn yr adwy yn ei lle hi," gan dasgu dwfr oddiwrth ei law dair gwaith i'w wyneb, "yn enw y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân. Amen."

Dinas. Thomas Davies.

[Dymunwn ar y gohebydd i'n hysbysu pan fyddo y baban uchod yn cael ei fedyddio drosto ei *hunan*, canys nid oedd y bedydd a gafodd ond yn unig dros ei *fam*.—Gol.]

GWELLHAD LLOSGIAD.

ANWYL FRAWD DAVIS,—Yr wyf fi, Morgan Williams, yn cymmeryd y cyfleusdra presennol i ysgrifenu atoch, i'ch hysbysu yr hyn sydd wedi dygwydd i mi yn y dyddiau hyn; ac os gwelwch ef yn fuddiol i osod yn eich UDGORN clodwiw, y mae at eich gwasanaeth. Yr oeddwn yn gweithio mewn pwll glo yn ngweithiau haiarn Tòn-ddu, ar foreu y 15fed o Fai, 1851. Oddeutu wyth o'r gloch, cefais fy llosgi gan y *damp*, dros fy holl wyneb, a'm braich chwith o'm penelin i lawr hyd at ganol fy mysedd. Daethym i fyny allan o'r pwll, a'm cydweithwyr gyda mi; ac yr oeddynt hwy am osod yr olew sydd yn y gwaith ar fy ngwyneb a'm braich, ond mi a'u rhwystrais. Aethym adref mor fuan ag y gallwn, ac yn unol â dysgeidiaeth yr Apostol Iago, danfonais am henuriaid yr eglwys, a daeth Thomas Llewellyn, yr hwn oedd gartref ar y pryd, ataf, ac eneinniodd fi ag olew cyssegredig yn enw Iesu Grist, a gosododd ei ddwylaw arnaf, gan geryddu y tân allan o'm gwyneb a'm braich; a mi a dderbyniais y fendith, ac a ddychwelais i'r gwaith yn uniongyrchol, ac a weithiais fy niwrnod gwaith, a'r dyddiau canlynol, fel arferol. Mae hyn wedi achosi cynhwrf mawr yn y lle. Dywedai rhai fy mod yn ffol, a'm bod heb deimlad, o herwydd i mi ddyfod yn ol at fy ngwaith, ac yr oedd llawer o feddyliau ereill yn eu plith hwynt; eithr yr ydym ni yn gogoneddu Duw am ei fendith.

Yr eiddoch yn y gwirionedd,

Tystion— MORGAN WILLIAMS.

THOMAS LLEWELLYN,
SAMUEL DAVIES.

Yr wyf fi, Jenkin Williams, er nad wyf yn un o'r Saint, etto yn tystio y gwirionedd. Yr wyf yn wybodus am losgiadau, ond ni welais y cyffelyb beth o'r blaen, ac yr wyf yn credu fod Duw wedi ateb eu gweddi.

JENKIN WILLIAMS.

FFORDD NEWYDD I SEION.

TRWY gymmwynasgarwch y brawd Alfred Woods, yr ydym wedi derbyn y "Missouri Republican" am Mai 27, yr hwn sydd yn cynnwys talfyriad o'r Pummed Epistol Cyffredinol oddiwrth y

Brif Lywyddiaeth yn Nyffryn y Llyn Halen. Nis gwyddom pa fodd y maent wedi cael gafael ar yr Epistol o flaen y "Frontier Guardian," ond felly yr ymddengys y mae. Digon tebyg y cawn y cyfan erbyn yr UDGORN nesaf. Yn bresennol ni wnawn ond dyfynu yr hyn a ddywedir yn ngeiriau yr Epistol, ynghylch y ffordd newydd i Seion :—

"Bydd yn ddoethineb i'r Saint Seisnig beidio ymfudo ar hyd y ffordd arferol trwy y Taleithiau, ac i fyny ar hyd afon Missouri, ac aros lle y maent hyd oni chlywant oddiwrthym etto; gan mai ein bwriad yw agor ffordd yn groes i ganolbarth y cyfandir, ger Panama, Tehuantepec, neu rai o'r ffyrdd canolbarthol, a'u lànio hwy yn San Diego, ac felly arbed tair mil o filldiroedd o deithio ar afonydd trwy hinsawdd a gwlad afiachus. Bydd i'r Llywyddiaeth yn Liverpool agor pob gohebiaeth dymunol ynghylch yr amrywiol ffyrdd, a'r prisiau a'r cyfleusderau, o Liverpool i San Diego, a rhoi mynegiad cynnar, fel, os yn bosibl, y gellir gwneyd y parotoiadau anghenrheidiol erbyn ymfudiad yr hydref nesaf."

Gallem roddi llawer yn ychwaneg o newyddion, ond gan y bydd raid i ni gyhoeddi y cwbl etto, meddyliwn mai gwell yn awr yw gadael ein darllenwyr i ymbleseru ar yr uchod, ynghyd ag ar lythyron y Capt. Jones at y Llywydd Phillips a ninnau.

HANES Y RHYFEL A FU RHWNG Y RHUFEINIAID A'R IUDDEWON, YN MHA UN Y CYMMERWYD AC Y LLWYR DDINYSTRIWYD JERUSALEM.

YN y flwyddyn 67 o oed Crist y dechreuodd y rhyfel gyda'r Rhufeiniaid, yr hwn ni ddarfyddodd nes dystrywio Jerusalem, ac y dymchwelwyd y genedl Iuddewig. Yn y dechreuad yr oeddynt yn ennill weithiau y naill dro ar ol y llall, ac yn yr amrywiol ymladdfëydd, lladdwyd miloedd ar bob ochr: ac yr un pryd cododd ymrafaelion erchyll yn mysg yr Iuddewon, a'r Cristionogion a ffoiasant i Pela tu hwnt i'r Iorddonen, ac a oeddynt ddiogel, ac aeth amryw ereill o'r ddinas, gan dybied beth fyddai'r canlyniadau o ddigter y Rhufeiniaid.

Yn y flwyddyn 68 daeth Fespasian i Galilea gyda byddin nerthol; cwympodd y naill ddinas ar ol y llall trwy ddigter y Rhufeiniaid; a'r bobloedd yn rhifedi mawrion, a roisant un ai i'r cleddyf, neu a wnaethant yn gaethion. Yn mysg y rhai diweddaf yr oedd Josephus, yr hanesydd Iuddewig, ond un ar ol hyny, a aeth gyda Titus mab Fespasian, i warchaedigaeth Jerusalem, ac a roddodd hanes o'u rhyfeloedd.

Yr oedd y genedl yn awr gwedi ei rhanu yn ddwy ran gwrthwynebol, un oedd am ymostwng i'r Rhufeiniaid, a chael heddwch, a'r rhan arall oedd yn haeru y byddai yn anghlod o'r mwyaf i Dduw ymostwng i lywodraethwr bydol, ac yn enwedig o'r Cenedloedd. Dan enw o dduwioldeb yr oedd y gwynfydwyr hyn yn gwneuthur y creulondeb echryslonaf; hwy a ddechreuasant trwy ladd yr holl rai hyny a'u gwrthwynebent yn y wlad o'u deutu; aethant i Jerusalem, ond cyfarfuasant â gwrthwynebiad cryf gan y rhan arall, pa rai oeddynt gwedi ymarfogi, er amddiffyn eu hunain rhag eu creulonder erchyll. Cafodd y gwynfydwyr y llaw uchaf, a 12,000 o wŷr mawrion y ddinas, yn mlodau eu hoed, a syrthiasant yn aberth i'w creulondeb. Nid oedd rhoddi y rhai hyn i farwolaeth yn ddigon o gospedigaeth yn ol eu tyb hwy, ond cymmerasant yn ddifyrwch i roddi y poenau mwyaf a allent eu dychymmygu ar y rhai gweiniaid. Yn nesaf dechreuasant ar y werin, pa rai oeddynt yn gorfod ffoi o Jerusalem a cheisio amddiffynfa gyda'r Rhufeiniaid, er bod y gwynfydwyr gwedi gosod gwylwyr ar yr heolydd, pa rai oeddynt sicr o ddyfetha y trueiniaid a ddeuai atynt. Yr oedd Fespasian yn aros yn Cesarea, gan wybod fod yr Iuddewon yn gwastraffu eu nerth, ac yn gwneuthur eu hunain yn fwy agored i arfau y Rhufeiniaid.

Pan oedd y gwynfydwyr, dan Ioan mab Lefi, yr hwn hyd yn hyn oedd wedi ymgadw oddiwrth warchaead Gischala, gwedi dyfetha, neu yru ymaith y blaid wrthwynebol, troes y bobl erchyll yma yn erbyn eu gilydd. Idumeaid (pa rai oeddynt o blaid Ioan) a gwynfanasant am y rhifedi oedd yn cael eu rhoddi i farwolaeth, ond Ioan, trwy ei ormesiaeth, a wnaeth iddynt wrthryfela, a throi eu harfau yn ei erbyn ef.

Yr oedd un Simeon hefyd, yr hwn oedd yn Massada, gwedi ffurfio plaid, ac yn ei dro gwedi lladd, yspeilio, llosgi, a dyfetha yn agos y cwbl o'i flaen. Trwy ofn cyndaredd Ioan a'i ganlynwyr (lle cryfaf pa rai oedd yn y deml) i osod pyrth ereill y ddinas ar dân, agorwyd ei phyrth i Simeon a'i gynlynwyr ef. Cododd hefyd blaid arall yn y ddinas, dan Eleazar; ond ni pharhaodd hon ond ychydig: dosparthwyd yr amrywiol bleidiau rhwng y ddwy, dan Ioan a Simeon.

Yny flwyddyn 72 dechreuodd y Rhufeiniaid eu hymdaith tua phrif ddinas Judea, gan ddyfetha y wlad a'i thrigolion y ffordd yr oeddynt yn myned, ac yn y 73 eisteddasant o flaen caerau Jerusalem. Cynnygodd eu llueddwr Titus, amryw weithiau, trwy Nicanor, Josephus, a'i hun, dylerau heddwch i'r bobl ynfyd hyn, ond hwy a'u gwrthodasant gyda diystyrwch; a gorfu i Titus ddechreu gwarchae. Trwy ddirfawr lafur y Rhufeiniaid, torwyd coed, tynwyd tai i lawr, holltwyd creigiau, llanwyd dyffrynoedd, adeiladwyd tyroedd a gwaliau, a gosodwyd offerynau rhyfel (*battering rams*) a phethau dinystriol ereill a osodwyd yn erbyn y ddinas.

Oddifewn yr oedd pleidiau Ioan a Simeon yn dyfetha eu gilydd; ond yr oeddynt yn unol yn eu rhuthriadau yn erbyn y

Rhufeiniaid; a phan drachefn tu fewn i'r pyrth, yr oeddynt gyda'r un fath gynddaredd yn troi eu harfau yn erbyn eu gilydd, yn y rhanau hyny o'r ddinas ag oedd Ioan wedi eu dyfetha: tra yr oedd y rhai a gymmerwyd gan y Rhufeiniaid yn cael eu croeshoelio mewn golwg i'r dref.

Y mae y Rhufeiniaid ar ol amryw ymladdfaoedd, a mawr lafur, yn gwneuthur rhwyg yn y caerau, a chael mynedfa i mewn; y mae'r Iuddewon yn ymadael o'r lle hwnw i'r nesaf; trwy fwy o lafur cauasant ar eu hol yma; mae'r Iuddewon yn cilio, ac yn ddiogel etto.

Ar yr un pryd yr oedd newyn a haint yn llywodraethu tu fewn i'r ddinas; yr oedd cynddaredd y pleidiau yn cynnyddu gyda'u hadfyd; yr oeddynt yn tori i fewn i dai y trigolion i chwilio am ymborth, ac os byddai peth ynddynt, hwy a laddent y bobl am beidio hysbysu iddynt ei fod ganddynt; os na fyddai, byddant yn eu dirboeni, gan dybied fod ganddynt beth wedi ei guddio. Nid aeth y gwynfydwyr i lwyr eisieu, ond cawsant y boddlonrwydd erchyll o lewygu y rhai oeddynt yn eu galw yn bobl ddifudd, a trwy hyny gadw i fyny eu hunain.

Y llueddwr, gan wybod eu cyflwr truenus, ac ewyllysio eu harbed, a roes iddynt bedwar diwrnod i oeri; ac ar yr un pryd efe a ranodd ymborth i'w fyddin yn eu golwg, tra yr oeddynt yn tyru hyd y gwaliau i'w weled. Rhoddodd gynyg o heddwch iddynt drachefn, ac ni dderbyniodd ond atebiad chwerw. Oddiwrth gynnygiadau Titus, yr hyn y maent yn gyfrif yn gachgieiddrwydd, ac o achos creulonder y gwynfydwyr, mae amryw yn cael eu tueddu i fyned yn ddirgel at y Rhufeiniaid, tra mae ereill yn myned yn fwy gwrthnysig ac ystyfnig, ac yn cyfarfod â'u diwedd hyd y nod yn ngwersyll y Rhufeiniaid; o herwydd rhyw dyb oedd gan y Milwyr eu bod gwedi llyncu aur, agorwyd â'r cleddyf 2000 o honynt yr un noswaith, i ddyfod at y cyfoeth cuddiedig. Pan ddaeth Titus i wybod hyn, yr oedd yn barod i gollfarnu y llofruddwyr gwaedlyd, ond profasant mor lliosog nes gorfod iddo ymollwng a'i fwriad, a boddloni ei hun gyda gwneuthur yn adnabyddus trwy y gwersyll, y byddai i bwy bynag, o hyny allan, a dybir yn euog o'r fath greulonder, gael ei roddi i farwolaeth; etto nid oedd hyn yn ddigonol; lladdwyd amryw ar ol hyny, dan yr un dyb chwantus.

Mae adfyd yr Iuddewon yn parhaol gynnyddu.—Oddi allan, y Rhufeiniaid yn adeiladu gwal yn agos i bum milltir o amgylch mewn tri diwrnod, trwy ba fodd maent yn gwneuthur yn anmhosibl iddynt ddianc.—Oddifewn, carneddau o gyrff meirwon yn pydru ar wyneb y tir, y gwynfydwyr yn cellwair wrth adfyd a marwol ruddfanau eu brodyr, ac weithiau yn eu lladd, gyda'u cleddyfau, dan yr esgus i edrych os oeddynt yn finiog.

Dywed Josephus, Cymmerwn arnaf dasg anmhosibl i adrodd holl greulonder y rhai hyn; bydd yn ddigon i ddweyd, nad wyf yn tybied fod un ddinas ar y greadigaeth wedi goddef y fath adfyd erchyll.

Pan ganfu y gwynfydwyr nad allent yn hwy trwy greulondeb na'u gwyliadwriaethau rwystro gwrthgiliad y bobl, neu eu ffoedigaeth at y Rhufeiniaid, gwnaethant dro dichelldrwg arall: —Rhai trueiniaid yn cymmeryd arnynt brophwydo, a logwyd i fyned oddeutu y ddinas, gan floeddio bod achubiaeth fuan a rhyfeddol wrth law; a hyn am ennyd a roddodd ychydig obaith i weddill y bobl, pan y dygwyddodd yn Jerusalem beth a lanwodd y trigolion gyda syndod a gwallgofrwydd, a'r gwarchaewyr gyda digter a braw. Mam annedwydd gwedi ei gyru hyd eithaf eisieu, yn lladd ei phlentyn ac yn ymborthi ar ei gorff.

Pan daenwyd y newydd am y weithred annaturiol hon yn y ddinas, dechreuodd y truenus drigolion feddwl eu hunain wedi cael eu hollol adael gan Ragluniaeth dwyfol, ac i ddysgwyl effeithiau creulonaf ei ddigter. A phan glybu Titus, mewn dychryndod, yr hanes arswydus, gwnaeth yn ei ddigter benderfynu ar hollol ddystrywiad y genedl. Dywedodd, gan eu bod mor aml gwedi gwrthod fy nghynnygion o heddwch, ac yn dewis rhyfel yn hytrach na heddwch, gwrthryfel i ufydd-dod, a newyn i lawnder,—yr ydwyf gwedi penderfynu claddu y brif ddinas felldigedig yma mewn dinystr; fel na chaiff yr haul byth dywynu ei belyderau ar ddinas lle bo mamau yn ymborthi ar gnawd eu plant, a'u tadau ddim llai euog na hwy, yn eu gyru i'r fath eisieu yn hytrach na rhoddi eu harfau i lawr.

Titus, er gwneuthur y llwyrfwriad hwn, etto yn ewyllysio bod yn dosturiol wrth y bobl hyny; a thra yr oedd y naill ran ar ol y llall yn rhoddi i fyny i nerthol ymosodiad y fyddin Rhufeinaidd, yr oedd Titus a Josephus yn eu cynghori i ymroddi: yr oedd yn mawr ewyllysio achub y deml; yn gweled gyda gofid mawr yr offrwm dyddiol yn peidio, ac yn beio ar y gwynfydwyr am eu hesgeulusiad o'r addoliad; ond yr oedd y bobl druenus hyn yn difrodi y deml pa un yr oeddynt yn ystyried yn sicr ddiogelfa yn erbyn y genedl Rhufeinaidd, a pha un yr oeddynt yn perswadio eu hunain oedd yn rhy santaidd byth i syrthio i ddwylaw y cenedloedd, er eu bod hwy eu hunain yn meddwi â'r gwin oedd wedi ei barotôi i'r offrwm.

Yn awr, mae difrodaeth rhyfel trwy Jerusalem; y naill fan ar ol y llall yn cael ei osod ar dân gan y rhai oedd yn cael eu gwarchae, a'r rhai sydd yn gwarchae, ac yn y terfysg, llaweroedd sydd yn cael eu dyfetha o bob ochr. Yr oedd y deml etto yn gyfan; ond nid oedd attal ar gynddaredd y Rhufeiniaid yn hwy; un o'u milwyr a aeth ar ysgwydd un arall, ac a daflodd bonffaglydd i'r deml trwy y ffenestr, yr hyn yn fuan a osododd yr adeilad yn wenfflam; ar yr un dydd o'r mis ag yr oedd Nebuchodonosor gwedi ei llosgi o'r blaen.

Titus, yr hwn oedd yn cysgu, a ddeffrodd wrth y twrw, ac a redodd yn union i beri iddo gael ei diffodd, ond ofer oedd iddo; gwaeddodd, erfyniodd, bygythiodd, ac hefyd ffonodiodd ei ddynion; ond yr oeddynt yn rhy brysur yn lladd yr Iuddewon, neu gynnyddu y fflamau, i dalu sylw i orchymmyn eu Llueddwr.

Rhwng y fflamau, rhanau o'r adeiliad yn syrthio, a chleddyf y Rhufeiniaid, yr hwn oedd yn dyfetha pob peth o'i flaen, pa un bynag ai dyn ai dynes, henddyn penllwyd ai plentyn tyner, trengodd nifer mawr, ac yn y cyfryw, hudwyd mwy nâ 6000 gan gau brophwydi, pa rai oedd wedi addaw iddynt ryfeddol achubiaeth y dydd hwnw. Rhai o honynt a fu bum diwrnod ar y muriau, ac wedi hyn yn taflu eu hunain ar drugaredd y Llueddwr; ond yr ateb oedd eu bod wedi aros dros ben eu hamser, ac arweiniwyd hwy i'w dihenyddiad.

Cyfun-ddrych i'r difrodiad hyn oedd yn y deml ac o'i hamgylch, o ba le y gwynfydwyr trwy ruthrfa nerthol a wnaethant eu ffordd i'r ddinas, ond y ffyrdd allan oedd wedi eu gwylio fel nad allent fyned o honi. Y maent ar hyny yn cadarnhau eu hunain gystal ag y gallent ar yr ochr ddeau i'r ddinas, o ba le y mae Ioan a Simeon yn dymuno cael ymddyddan a'r Llueddwr; y maent yn cael eu hateb, er eu bod yn achos o gymmaint colli gwaed, yr arbedir eu bywydau os rhoddant eu harfau lawr. Maent hwythau yn ateb, eu bod wedi ymrwymo trwy lwon i beidio byth a rhoddi i fyny, ac am hyny yn taer erfyn am genad i fyned gyda'u gwragedd a'u plant i'r mynyddoedd. Titus wedi gwylltio wrth yr ateb hwn, a barodd gyhoeddi iddynt sefyll er amddiffyn eu hun, gan ddywedyd, na arbeder un o honynt gan eu bod yn gwrthod ei gynnygion diweddaf o heddwch.

Mae Merch Seion, neu y ddinas isaf, yn awr yn cael ei gollwng i gynddaredd y milwyr, pa rai sydd yn yspeilio, llosgi, a lladd gydâ'r gwylltineb mwyaf. Mae y gwynfydwyr oedd ar ol, yn dianc i'r palas breninol, yn y ddinas uchaf, yr hon a elwir Dinas Dafydd, ar fynydd Seion. Yma y lladdwyd 8,000 o Iuddewon, pa rai oeddynt wedi cymmeryd noddfa ynddi.

Mae agos i ugain niwrnod yn cael eu treulio gan y Rhufeiniaid yn ymbarotoi i wneuthur gosodiad nerthol ar y ddinas uchaf. Mae peirianau rhyfel yn chwarae gyda mawr gynddaredd: y gwarchäedig ydynt mewn gwallgofrwydd yn rhedeg fel pobl o'u cof, ac yn meddwl ymosod ar y mur cylchynol mewn modd i ddianc o'r ddinas; ond gan gael eu gwrthwynebu, maent yn rhedeg i ddirgel lefydd y ddinas i ymguddio, megis dwfr-ffosydd, &c., y rhai y mae'r Rhufeiniaid yn gael, maent yn eu lladd, a'r ddinas yn cael ei gosod ar dân. Mae Ioan, yr hwn oedd yn cael ei wasgu gan newyn yn dyfod allan ac yn crefu am ei fywyd, yr hyn sy'n cael ei roddi iddo, ond mae yn cael ei fwrw yn garcharor am ei oes. Gan fod diogelfa Simeon wedi ei ystorio yn well, mae yn gallu sefyll allan yn hwy. Mae Simeon a Ioan yn cael eu harbed gyda 700 o'r Iuddewon harddaf, er arddurno y cerbyd gorfoleddawl. Ar ol hyn, mae Simeon yn cael ei dynu hyd yr heolydd â rhaff am ei wddf, yn cael ei fflangellu, a chwedi hyny ei roddi i farwolaeth; ac y mae Ioan yn cael ei yru i'w garchar. Yr oedd tri castell etto heb eu cymmeryd, Herodian, Machæron, a Massada; y ddau gyntaf a ammododd, ond safodd Massada allan. Yr oedd y lle yn gryf trwy natur a chelfyddyd, ac yn cael

ei amddiffyn gan amryw o'r gwynfydwyr tan Eleazar. Er arfer holl beiriannau rhyfel yn ei erbyn, nid allai y Llueddwr ei oresgyn; am hyny efe a adeiladodd wal uchel o'u ddeutu, ac a osododd dân i'r pyrth; Eleazer mewn anobaith a berswadiodd ei bobl yn gyntaf i ladd eu gwragedd a'u plant, a chwedi hyny i ddewis deg o ddynion i ladd y lleill; ac yn ddiweddaf un o'r rhei'ny i'w lladd hwy ac ef ei hu, gwedi gosod tân i'r lle cyn iddo wneud hyny. Yr hyn a wnaethwyd; a thranoeth y Rhufeiniaid ar ol cael i fynu'r muriau, a synasant i weled na chlywed dim yn symud, ac a roisant floedd fawr, ar ba un dwy o wragedd pa rai oeddynt wedi ymguddio a ddaethant ac a fynegasant iddynt lanastra erchyll oedd gwedi cymmeryd lle ar y gwarchäedig.

Nifer yr Iuddewon a fu farw yn y rhyfel hwn a gyfrifir i fod yn fwy nâ 1,406,000, heblaw rhifedi mawr a fu farw yn y coed, ogofëydd, diffeithwch, &c., o ba rai nid ellid cymmeryd cyfrif. O'r carcharorion pa rai oeddynt 97,000 (heblaw 11,000 a rynodd trwy esgeulusdod neu a fuont feirw o fawr alar) ychydig a gadwyd i addurno gogoniant yr ennillwr, a rhifedi a anfonwyd i amrywiol ddinasodd Syria i'w dangos yn y chwarae-dai cyffredin, neu i gael eu dyfetha gan fwystfilod rheibus yn ol aferiad yr amseroedd.

Er y difrodiad erchyll hwn o'u dinas a'u llywodraeth, mae yr Iuddewon wedi eu gwasgaru tros wyneb y ddaear; ac er cymmaint o erlidigaeth maent yn gael gan y rhai dienwaededig yn mhob oesoedd o Grist'nogrwydd, maent yn parhau i gynnyddu. Maent mewn modd rhyfeddol gwedi gwneuthur eu hunain yn nodedig trwy eu diwyd farsiandaeth, ac y mae amryw ranau o hono yn cael ei dreiddio oddi wrthynt hwy. Mewn hynafiaeth yr oedd "gwahaniaeth wedi ei osod rhwng yr Aifftiaid ac Israel," ac hyd y dydd heddyw mae yn alarus bod ofergoel yr Iuddewon a Chenedloedd yn eu cadw yn wahanol. R. G.

GALARNAD JEREMIAH.

PAHAM yr wyt ti'n brudd,— Gyfaill gwiw, &c.,
Ac unig trwy y dydd,—Gyfaill gwiw?
A gollaist ti dy ffryndiau,
A'u hyfryd gymdeithasau,
Y penaf peth o'th freintiau?—Dyro glyw, &c.

Cai genyf glywed pa'm,—Cyn bo hir, &c.,
Yn gyson yn y man,—Cyn bo hir;
Mi gollais fy nghyfeillion,
Rhai goreu garai 'nghalon,
A'u hoff gymdeithas lawen,—Do yn wir, &c.

Pa le maent hwy yn awr?—Truan ddyn, &c.,
Mor waeled yw dy wawr,—Wrth dy hun.
Maent heddyw wedi myned
Bob un with ei dueddiad;
Gadawsant fi 'n amddifad;—O mor flin, &c.

A aethant hwy yn mhell?—Ergyd trwm, &c.;
Oes gobaith byddant gwell?—O, nis gwn.
Aeth rhai yn Fethodistiaid,
Ac ereill yn Sosiniaid,
Rhan fawr yn Indepeidiaid;—Gobaith gwan, &c.

Aeth rhai i ffwrdd dros fôr,—Trist wyf fi, &c.,
Wrth golli pawb o'r côr,—Trist wyf fi:
Aeth rhai at y Bedyddwyr,
Ranteriaid gwyllt a'r Crynwyr,
Maent oll yn rhyw grefyddwyr,—Ond myfi, &c.

Yn olaf daeth y saeth,—Braidd yn drom, &c.,
Mi gefais ganddo frath—Tan fy mron,
Waith colli Edward Davis,
Difyrus, doeth a dawnus,
A'i holl gyfrinach felys—Oedd mor llon, &c.

Pa le aeth ef â'i ffon?—Gwyddost ti, &c.;
Ai at y gwyr Mor-mon,*—D'wed yn ffri;
Aeth ef trwy ordinhadau
I Eglwys bur y Seintiau,
Dan ddwyfol awdurdodau;—Gwir yw hyn, &c.

Oes gobaith 'nawr yn bod?—Nid yn wan, &c.,
Daw crefydd llawn o glod—I dy ran?
'Rwy'n penderfynu bellach,
Yn awr i fod yn gallach,
Af yn grefyddwr harddach—Nag erioed, &c.

Rho' glyw i mi wrth fyn'd,—Cyn ffarwel,
Pa Eglwys yw dy ffrynd,—Gyfaill ffel?
Wel, Saint y Dydd Diweddaf,
Sy'n llawn o'r ddawn ddwyfolaf,
Trwy nerth fy Nuw gynnygaf;—Dos, ffarwel, &c.

* More good.

T. JEREMIAH.

GWLEDD Y SAINT YN LLUNDAIN.

YN yr wyl hon, yr oedd pawb wedi cymmeryd eu heisteddleoedd yn y Neuadd am hanner awr wedi dau, ac er fod y lle yn orlawn, buasai cymmaint arall yn bresennol pe bai lle iddynt. Yr oedd y tocynau yn swllt yr un, ac am hyny yr oedd pob un yn cael teisienau, biscuits, oranges, raisins, a dwfr glân, heblaw cael rhan yn mhleser y dydd. Ar ol cael trefn, daeth gorymdaith i mewn i'r Neuadd, yn cynnwys 12 o lywyddion cangenau, efo ffyn; 24 o ferched ieuainc, wedi ymdrwsio mewn *visites* mwslin gwyn, ac ysnodenau gleision yn eu gwallt; a 24 o fechgyn ieuainc mewn scarffau gleision. Dyben y llywyddion oedd i gadw trefn, a'r merched a'r bechgyn i fod yn waiters. Wedi cerdded oddiamgylch unwaith, a chymmeryd eu heisteddleoedd, daeth gorymdaith arall i mewn, yn cynnwys y deuddeg tad yn Israel, sef

henafgwyr penllwydion, efo eu ffyn; deuddeg o fechgyn ieuainc, mewn scarffau mawr gleision, yn cario y Beibl mewn un llaw, a Llyfr Mormon yn y llall; a deuddeg o ferched ieuainc, gwisgedig mewn mwslin gwyn, a scarffau mawr gleision, a thorchau o flodau am eu penau. Cerddasant unwaith oddiamgylch, a chyn eistedd cydganasant oll. Yna darllenodd y caplan y 6fed bennod o Nephi, yn Llyfr Mormon, a'r 10fed bennod o Ioan, yn y Testament Newydd, a gweddiodd. Wedi hyny anerchwyd y gynnulleidfa gan un o'r henafgwyr, un o'r bechgyn ieuainc, ac un o'r merched ieuainc, a chan y pedwar apostol, a chanwyd gan ereill, yr oll mewn dull effeithiol iawn, nes y cafodd pawb eu boddloni.

MYNEGIAD Y CYNNADLEDDAU YN YR YNYSOEDD PRYDEINIG, AM YR HANNER BLWYDDYN YN DIWEDDU MEH. 1, 1851.

Cynnadleddau.	*Cang.*	*D.*	*A.*	*Hen.*	*Off.*	*Ath.*	*Di.*	*Tor.*	*Mar.*	*Ymf.*	*Bed.*	*Oll.*
Llundain	60	1	0	183	161	142	75	155	13	112	714	3267
Manchester	30	1	0	111	163	103	45	175	21	62	332	2934
Birmingham	15	2	0	87	95	75	43	68	17	40	237	2263
Sheffield	33	2	0	68	139	80	44	143	16	116	310	2168
South Conference	27	0	0	42	80	47	43	48	10	18	155	1190
Liverpool	10	0	0	48	57	25	23	30	5	32	190	1098
Bedfordshire	28	2	0	51	62	35	28	30	1	38	153	962
Cheltenham	20	0	0	52	44	35	24	24	6	22	103	861
Herefordshire	29	1	0	81	67	42	22	25	3	18	83	855
Bradford	18	0	0	56	66	39	14	46	4	9	75	813
Preston	16	0	1	66	51	41	12	33	6	39	85	787
Warwickshire	25	1	0	63	60	33	18	25	5	85	78	760
Norwich	16	1	0	54	53	32	17	26	5	8	134	746
Worcestershire	15	0	0	40	37	15	17	14	5	30	69	666
Staffordshire	16	0	2	52	46	27	17	52	3	10	25	566
Newcastle-on-Tyne	14	0	1	52	47	18	19	5	1	2	28	548
Southampton	15	0	0	14	25	17	10	18	1	32	112	499
Lincolnshire	16	0	1	30	39	26	9	28	5	45	164	477
Derbyshire	13	0	0	29	27	19	8	18	0	27	83	395
Leicestershire	5	1	0	20	22	12	10	14	2	20	95	378
Hull	6	0	0	17	17	12	3[illegible]	14	0	7	43	318
Dorsetshire	5	0	0	8	10	11	10	18	0	0	7	273
Shropshire	11	1	0	15	18	4	9	12	0	1	33	245
Carlisle	5	1	0	23	6	8	5	16	1	1	10	140
Morganwg Ddwyr	26	0	2	188	124	126	96	97	12	31	325	2489
Sir Fynwy	19	0	0	85	33	43	35	22	4	18	147	740
Morganwg Orllewinol	16	1	1	66	38	36	24	27	6	0	53	543
Sir Gaerfyrddin	15	0	0	72	32	26	25	43	3	8	42	530
Sir Benfro	12	0	0	25	10	13	12	18	1	5	52	215
Sir Ddinbych	6	0	0	18	15	10	5	11	0	0	31	177
Sir Aberteifi	8	0	0	18	11	3	0	5	1	0	26	126
Sir Fflint	6	0	0	18	11	6	1	11	0	0	20	121
Sir Fon	6	0	0	17	7	6	2	9	0	0	19	113
Sir Frycheiniog	7	0	0	15	5	3	5	2	0	0	16	79
Sir Feirionydd	6	0	0	16	2	3	1	6	0	0	13	71
Glasgow	30	1	0	111	97	106	29	95	6	43	191	2094
Edinburgh	15	1	0	39	40	46	14	44	3	25	58	797
Dundee	7	0	0	10	10	16	5	11	2	9	37	392
Belfast	5	0	0	7	8	2	1	4	1	0	12	76
Iwerddon	3	0	0	8	1	0	1	2	0	3	23	38
Channel Islands	5	0	0	10	8	9	5	17	2	9	39	270
Isle of Man	2	0	0	13	7	3	3	2	1	0	17	120
Cyfanswm	642	17	8	1998	1851	1355	789	1463	172	925	4439	32226

Enwau y Llywyddion.—Eli B. Kelsey, Llundain; C. H. Wheelock, Manchester; I. C. Haight, Birmingham; Lewis Robbins, Sheffield; George Halliday, South Conference, Gland Rodger, Liverpool; John Spiers, Bedfordshire; J. D. Ross, Cheltenham; H. W. Church, Herefordshire; R. C. Menzies, Bradford: J. W. Johnson, Preston; J. W. Crosby, Warwickshire; C. V. Spencer, Norwich; John Lyon, Worcestershire; James F. Bell, Staffordshire; J. S. Higbee, Newcastle-on-Tyne; C. W. Dunbar, Southampton; Moses Clawson, Lincolnshire; Jacob Gates, Derbyshire; Jacob Gates, Leicestershire; Hugh Findlay, Hull; George Kendall, Dorset; Joseph W. Young, Shropshire; A. M. Harmon, Carlisle; William Phillips, Morganwg Ddwyreiniol; Thomas Giles, Sir Fynwy; Thomas Pugh, Morganwg Orllewinol; David John, Sir Gaerfyrddin; John Price, Sir Benfro: John Parry, Sir Ddinbych; John Evans, Sir Aberteifi; William Parry, Sir Fflint; Thomas Morgan, Sir Fon; John Jones, Sir Frycheiniog; William Evans, Sir Feirionydd: J. Clements, Glasgow: James Marsden, Edinburgh: James Marsden, Dundee: Gilbert Clements, Belfast: ———, Iwerddon: Elias Cave, Channel Islands: James Hewley, Isle of Man.

DYLEDION AM LYFRAU ODDIWRTH Y CYNNADLEDDAU, CANGENAU, AC EREILL, AM Y CHWARTER YN TERFYNU MEH. 26, 1851.

Cynnadleddau.—Sir Fynwy, £20 14s 10½c; Sir Frycheiniog, £3 15s 10½c; Sir Aberteifi, £3 14s 2c; Sir Gaerfyrddin, £14 15s 2c; Morganwg Orllewinol, £36 10s 8½; Sir Fflint, £10 5s 1c; Sir Gaernarfon, £12 15s 11½c; Sir Feirionydd, £8 1s 2c; Sir Ddinbych, £15 11s 7½c; Sir Benfro, £1 9s 7½c.—*Cangenau.*—Dinas, £2 4s 0½c; Llantrisaint, £3 14s 5c; Pontypridd, £5 3s 4c; Llanfabon, £2 9s 3½c; Cwmbach, £2 18s 10c; Pendulwyn, 9s 10½c; Twynyrodyn, 15s 4½c; Llandaff, £1 17s 9c; Gog, £1; Caerdyf, £4 5s 3½c; Aberdar, £11 7s 7c; Dowlais, £3 16s 8c; Hirwaun, £5 9s 8½c; Rymni, £2 15s 9c; Cwmnedd, £1 6s 7c; Georgetown, £7 10s 1c; Merthyr, 8s 5½c; Pendaren, £3 6s 6c; Pontfaen, 18s; Cefn, £2 12s 10c; Ynysgou, 11s 6c; Liverpool, £1 2s 9d.——*Personau.*—David Davies, Clynmil (gynt), 3s 4c; Joseph Rogers, 3s 6c; Rees Thomas, Twynyrodyn, 4s 6d; David Edwards, gynt Tongwyrddlas, 6s 5c; David John, Sir Gaerfyrddin, 9s 6c; Jonathan Thomas, £1 19s 8½c; Eglwysnewydd, 4s.—Cyfanswm, £197 10s 10c. (Y gwallau i'w gwella.)

☞ Mae yn gynnwysedig yn y symiau uchod ddim llai nâ £80 o ddyled y chwarter blaenorol, ac o hyny y mae dros £25 yn ddyledus ar y Gogledd yn unig!

Taliadau o Feb. 13 hyd Meh. 26.—Mynwy, £3; Sir Ddinbych, £1 5s; Pontypridd, £2 1s. 4c; Georgetown, £1 14s; Pendaren, 11s; Ynysgou, 2s; Cwmbach, 12s; Merthyr, £2 10s; Cyfanswm, £11 15s. 4c.

☞ Bydd Llythyr Capt. Jones at W. Phillips yn lyfryn ceiniog.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr*.

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 14.] GORPHENAF 12, 1851. [PRIS 1*g*.

PUMMED EPISTOL CYFFREDINOL PRIF-LYWYDDIAETH EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, O DDYFFRYN Y LLYN HALEN FAWR, TALAETH DESERET, AT Y SAINT GWASGAREDIG TRWY Y BYD,

YN ANERCH :—

ANWYL FRODYR,—Trwy gofio yn barhaus am deyrnas y Gwaredwr, a'ch lleshad chwi ynddi, yr ydym yn gwneyd defnydd o'r fynyd bresennol i ddangos i chwi ein gwyliadwriaeth a'n gofal drosoch, a thros y pethau hyny ag sydd er eich dedwyddwch presennol, a'ch dyrchafiad dyfodol. Nid oes dim yn cymmeryd lle o'n hamgylch, nad oes tuedd ynddo i dda neu ddrwg; a thra yr ydym ni yn y byd, ac yn cael ein hamgylchynu gan amgylchiadau a dygwyddiadau ag sydd yn dal cyssylltiad â'n llwyddiant, naill ai gydag ef neu yn ei erbyn, y mae yn gweddu i ni, megys Saint y Goruchaf, i hysbysu a dyfod yn hysbys; a thrysori i fyny wybodaeth a doethineb ynghylch pob peth sydd yn cymmeryd lle ar y ddaear; ac yn y nefoedd, mor bell ag y perthyna i ni, ac y caniateir i ni wybod; ac yn uffern hefyd, fel y byddom barod i ochelyd pob tueddiad drwg, a chofleidio pob da; ac os mai trwy ein hysgrifell ni y gwneir doethineb Duw yn eglur i chwi er eich daioni, cysur, dyddanwch, a'ch iachawdwriaeth, bydd llawenydd mwyaf ein calonau yn cael ei fwynhau.

Yr Eglwys, o ba un yr ydych chwi yn aelodau, a gydgorfforwyd ar y 6fed o Ebrill, 1830; y pryd hyny yn cynnwys chwech o

bersonau, oddiar ba amser y mae wedi cynnyddu yn barhaus, ac wedi ei herlid a'i gyru o dref i dref, o swydd i swydd, ac o Dalaeth i Dalaeth, ac allan o'r Taleithiau, nes y mae ei gorphwysfa yn anialwch a dyffrynoedd y mynyddoedd, oddeutu tair mil o filltiroedd o'r lle y cafodd ei chydgorffori ynddo, yn Nhalaeth New York; ac yn yr erlidiau hyny, cafodd prophwydi ac apostolion eu merthyru er mwyn y gwirionedd, a'r henuriaid eu gwasgaru ar hyd pedwar ban y byd, ac ynysoedd y môr, gan bregethu fel yr elent, ffydd yn yr Arglwydd Iesu Grist, edifeirwch, bedydd er maddeuant pechodau, gosod dwylaw er derbyn yr Ysbryd Glân, Swper yr Arglwydd, yr ymgasgliad, adyfodiad y meirw, a'r farn dragwyddol, ac y mae cannoedd o filoedd wedi credu ac ufyddhau i'r genadwri nefol, ac y maent yn dysgwyl yn amyneddgar am ddyfodiad yr Arglwydd Iesu Grist; yr hwn, heb fod yn hir, a osoda ei draed etto ar fynydd yr Olewydd, ac a ddadguddia ei hun i Israel, yn ol rhag-ddywediadau yr hen brophwydi; canys rhaid i Israel gael eu casglu o blith bob cenedl, a'u sefydlu etto yn ngwlad eu hetifeddiaeth, a chanfod yr archollion yn nwylaw ac ystlys yr Hwn a drywanasant, a'i gydnabod Ef megys eu Hiachawdwr, eu Gwaredwr, Sanct Israel. Y mae ymgasgliad Israel wedi dechreu eisoes; y mae Judea yn derbyn ei thrigolion cyntefig, ac y mae y Ddinas Santaidd yn cael ei hail-adeiladu; yr hyn sydd yn un arwydd neillduol o ddynesiad agos y Messiah.

Yn ystod yr un mlynedd ar hugain ag sydd er pan gydgorfforwyd yr Eglwys, y mae yr Efengyl wedi ei phregethu yn Ewrop, Asia, Affrica, America, yn yr India Ddwyreiniol a Gorllewinol, ac ar lawer o ynysoedd a mân-ynysoedd yn y Môr Werydd a'r Môr Tawel; mae llawer o filoedd o Saint wedi ymgasglu o wahanol barthau y ddaear, i Seion—i America, y wlad ag y mae Duw wedi ei nodi allan fel lle o ddiogelwch i'w bobl, yn y dyddiau diweddaf hyn; a'r hwn a dry allan yn lle o ymwared i freninoedd a thywysogion, a gwyr mawr, a rhai anrhydeddus y ddaear o blith pob cenedl, pa un bynag ai cyfoethog ai tlawd, y rhai sydd yn eu bryd i chwilio am ddiogelwch yno, pan fyddo fflangellau llefeiriol digofaint Duw yn dinystrio y cenedloedd, ac yn dadboblogi y ddaear o herwydd anghrediniaeth gynnyddol a ffieidd-dra ei phreswylwyr. Y mae gwasgariad digyffelyb yr Efengyl, mewn amser mor fyr, ac ymgas-

gliad cyflym y Saint, yn arwydd arall o ddynesiad agos y Messiah.

Mae cyffroadau cynnyddol y cenedloedd; y rhyfeloedd lliosog, a'r sôn am ryfeloedd; yr ymraniadau tufewnol ag sydd yn bwgwth dystrywio undeb a dymchwelyd llywodraethau goreu y ddaear; y pläau a'r afiechyd cynnyddol mewn dulliau newyddion ac amrywiol, ag ydynt yn dyrysu medrusrwydd y meddygon galluocaf, ac yn achosi doethineb eu doethaf i ballu; yr ymraniadau cynnyddol yn mhlith pleidiau o Gristionogion proffesedig, ac aelodau yr un blaid, yn dangos, yn ddyddiol, mwy-fwy o eisieu yr undeb hwnw sydd yn rhaid i fodoli er sicrhau parhad egwyddorion cyfiawnder yn mhlith unrhyw bobl, ac heb yr hyn nis gall teyrnas Dduw sefyll ar y ddaear nac yn y nefoedd; lliosogiad colli bywydau trwy longddrylliadau a thymhestloedd, trwy *explosions* a llosgiad agerfadau; dystrywiad bywydau a meddiannau trwy lofruddiaeth a ffaglyddiaeth, anrhaith, tydoriad, a lledrad; y golygfeydd dychrynllyd, a'r arwyddion hynod, a'r curiadau a'r ystwr a glywir yn fynych yn y nefoedd ac ar y ddaear; lliosogiad gweledyddion, a brudwyr, a dewiniaid, ac ysbrydion cymdeithasgar, a swyn gyfareddwyr, a sêr-ddewinwyr, y rhai sydd yn swyno cenedloedd y ddaear â'u celfyddydau hudolgar, gan sïo y ffol i gysgu â'u dylanwad attyniadol, twyllo yr offeiriaid a'r bobl trwy eu dewiniaeth, yn galw-gwlaw, eira, a thân o'r nefoedd, ac yn gwasgaru llwydrew, megys noson gauaf, yn eu neuaddau celfyddydol, a'r bobl yn eu cynnorthwyo trwy eu ffydd, eu dylanwad, a'u harian, gan adael y tlawd, y claf, y weddw a'r amddifaid, i ofidio am gysuron bywyd yn yr annedd ddirgel,—a'r rhy gyffredinol lygredigaethau, a ffieidd-derau, ac aflendid, ac ymarferiadau halogedig pob cnawd, ar wyneb y ddaear;—yr holl, yr holl arwyddion hyn, a lluoedd ychwaneg o natur cyffelyb, ag sydd yn bodoli yn awr, ydynt yn gyflawniad o brophwydoliaethau, nid yn unig eiddo y prophwydi cyntefig, ond yn fwy neillduol prophwyd ac apostol, gweledydd, a dadguddiwr y dyddiau diweddaf, sef Joseph Smith, yr hwn a agorodd ffordd bywyd ac iachawdwriaeth i'r genedlaeth hon trwy allu yr offeiriadaeth dragywyddol, yr hon a adferwyd i'r ddaear drwyddo ef, yr hwn a brophwydodd ac a ddygodd dystiolaeth y deuai oddiamgylch yr holl bethau hyn, a llawer yn ychwaneg o bethau cyffelyb, yn y genedlaeth hon, fel arwyddion o ail ddyfodiad

Mab y dyn, yr hwn sydd yn agos wrth law; ac yn wir, y mae ef dystiolaeth yn eirwir, ac y mae ei destament mewn grym, canys y mae wedi ei selio â'i waed; gan hyny, clywch hi, holl derfynau y ddaear! credwch yn yr Iesu, bedyddier chwi yn ei enw er maddeuant o'ch pechodau, a gwnewch bob peth a orchymyno efe i chwi; a chwi a achubir yn mhresennoldeb Duw a'r Oen, ac nid oes un ffordd arall trwy yr hon y gallwch gael eich achub.

Am y dydd a'r awr y daw Crist nid oes un dyn yn gwybod. Nid yw etto, nac ychwaith yn neppell; y mae prophwydoliaethau etto i'w cyflawni cyn y dygwydda hyny; gan hyny, na thwylled neb y Saint â gwag philosophi a gau brophwydoliaeth; canys gau-brophwydi a gyfodant, ac a dwyllant y drygionus, a phe yn bosibl, y rhai da; ond tra fyddo y drygionus yn ofni ac yn dychrynu rhag y barnau oddiamgylch, bydd y Saint yn gwylio ac yn gweddio; a chan ddysgwyl y dygwyddiad diweddaf mewn amynedd, edrychant yn dawel ar yr olygfa o fyd llygredig yn passio heibio, a syllant ar y dygwyddiadau a gymmerant le megys yn gadarnhad o'u ffydd yn yr efengyl santaidd a broffesant, a gorfoleddant yn fwy-fwy, megys y byddo arwyddion ychwanegol yn cadarnhau dynesiad y dydd mil-blynyddol.

Mae y Saint cartrefol yn gwneuthur parotoiadau i dderbyn y Saint o bell, a theimlwn yn ddiolchgar i'n Tad nefol y gallwn dystiolaethu mewn gwirionedd, fod bendithion dewisol Duw Abraham wedi gorphwys ar ei bobl, yn nyffryn y mynyddoedd, er pan ysgrifenasom atoch o'r blaen. Mae y gauaf wedi bod yn dyner, pan ei cymherir â'r rhan fwyaf o auafau, ac y mae llawer o oruchwylion wedi cael eu cyflawni, na ellid eu dwyn i ben, pe buasai y tywydd wedi bod yn galed. Mae amryw o felinau ŷd a *lumber* wedi eu badeiladu, yn y gwahanol sefydliadau, y gauaf diweddaf; mae llawer o *shingles* wedi eu gwneyd, a'r hyn oll sydd yn eisieu er eu cael at wasanaeth uniongyrchol yw hoelion; a bydded i'r Saint sydd yn dyfod yma, i gofio hyn yn neillduol. Y mae cadeiriau ac amryw fath o ddodrefni yn lluosogi yn ein plith. Y mae dau neu dri o beiriannau at ddyrnu wedi bod yn gweithio yn llwyddiannus yn ein dyffryn, yn yr hydref a'r gauaf diweddaf, yr hyn sydd wedi arbed gwaith llawer cant o ddiwrnodau, y rhai sydd wedi eu defnyddio at ddybenion ereill mewn diwylliant; er hyny bydd eisieu ychwaneg o beirannau dyrnu yn y dyffryn hwn, y tymmor hwn, ac hefyd yn

wahanol sefydliadau dyffrynoedd ereill, ac nid oes achos i ofni dyfod â gormod, neu ormod o haiarnau at felinau nithio, a'r cynlluniau mwyaf cymmeradwy er gwneuthur yr unrhyw.

Y mae yn bwnc na ddylai byth gael ei anghofio gan y Saint sydd yn dyfod yma, y gall y peiriannau mwyaf diwygiedig o bob math at arbed gwaith, (ag sydd â'u hanghen parhaus ar unrhyw wladoldeb), gael eu defnyddio yn llawer mwy manteisiol yn Deseret, nag mewn unrhyw le arall ar y ddaear. Tybier fod brawd sydd yn dyfod adref, yn dwyn ganddo ryw beiriant, â pha un y gallai hau, medi, dyrnu, nithio, neu wneuthur gwaith deg dyn wrth hyn, neu ryw orchwyl arall sydd yn anghenrheidiol ei wneuthur; yna gallai naw o henuriaid gael eu rhyddhau yn uniongyrchol o'u gwaith, a myned allan i bregethu yr Efengyl, ac ni ddyoddefai diwygiadau Deseret, neu y parotoiadau anghenrheidiol tuag at boblogaeth gynnyddol, un math a niwed; tra dan yr amgylchiadau presennol, y mae digon i bawb sydd yma i'w wneuthur, er parotoi tuag at ddyfodiad ereill; o ganlyniad, nid yw yn ddoethineb i ddanfon llawer o henuriaid ar genadiaethau tramor yn bresennol.

Yr oedd ein Cynghor-dŷ wedi ei orphen cyn belled, yn ystod yr hydref, ag i'r gwahanol ystafelloedd gael eu defnyddio trwy y gauaf, er llawenydd mawr i'r bobl hyn. Yr oedd Badd-dŷ y Ffynnon Dwymn wedi ei orphen, a'i gyssegru trwy weddi a gwledd, ar y 27ain o Dachwedd, oddiar ba amser y mae yn agored i'r cyhoedd, er iechyd a phleser. Cafodd ystordy y Degwm ei amgau yr hydref diweddaf, ac wedi ei orphen mor bell â bod un rhan o hono wedi ei defnyddio at ystôr, un arall at gadw ŷd, ereill at siopau crefftwyr, tra mae y seleri wedi eu llanw â llysieuau, a'r cyfan ar y ffordd o gwpla. Mae adeiladu hyd yn hyn yn cael ei rwystro, ar droion, o ddiffyg lumber; ond y mae yr argoelion yn dda am yr amser dyfodol. Mae amgau tiroedd y Brif-athrofa â mur ceryg wedi ei ddechreu, ac yn myned yn mlaen, gydag argoelion o orphen y tymmor hwn. Mae colledion mawr wedi eu dyoddef hyd yn hyn, trwy fod anifeiliaid yn myned ar goll; ond y mae y tir pori degymol, dernyn mawr o dir ar ffin ogleddol y ddinas, wedi cael ei gloddio a'i ffosi mor bell, ag y gorphenir ef yn fuan, a bydd o wasanaeth mawr y tymmor hwn. Pawb a allant ddyfod a gwirs Rhif. 9, a'u cânt o wasanaeth mawr i gloddio yn y dyffryn.

Mae y Dalaeth wedi defnyddio dwy fil o ddolars tuag at agor gweithfa wlan yn y dyffryn hwn, y tymmor presennol; ac unrhyw gyflawnder o gotwm anweithiedig, neu edafedd cotwm, a ellir ei ddwyn yma, a fydd yn dra defnyddiol i'w gymmysgu mewn rhai gwëadau, â'r gwlan a dyfa yn y dyffryn. Mae ein crochenydd-dy yn agos wedi ei orphen, ac yr ydym yn dysgwyl defnyddio llestri china o'n gwneuthuriad ein hunain yn mhen ychydig wythnosau. Mae sefydliadau at wneyd offer miniog wedi eu dechreu yn y ddinas, ar *scale* fach, ond y mae eisieu rhagor o weithyddion.

Syrthiodd eira ar y mynyddoedd sydd yn amgylchynu y Dyffryn hwn, ar y 10fed o Hydref, ac y mae wedi parhau hyd yr amser presennol, eithr ni fu eira yn y Dyffryn hyd y laf o Dachwedd, yr hwn oedd tua saith modfedd o ddyfnder; a'r rhew caled cyntaf oedd ar y 5med; a thrachefn ar y laf o Ragfyr syrthiodd oddeutu pedair modfedd o eira, ac ar brydiau ereill, y mae eira wedi syrthio, ond ddim braidd oll dros bedair neu bump troedfedd o drwch, yn y Dyffryn, yn ystod un ystorom. Y ddwy noson olaf yn Chwefror, oeddynt yr oeraf yn ystod y gauaf. Yr oedd y rhan fwyaf o fis Mawrth yn dra dymunol, a defnyddiwyd ef gan y ffermwyr er hau gwenith. Ni hauwyd cymmaint o wenith yn y dyffryn yr hydref diweddaf ag yn yr hydref cyn hyny, ond y mae llawer wedi ei hau y gwanwyn hwn. Mae hauad y gwanwyn yn llawn gystal cnwd, ag eiddo y gauaf, ac yn gystal mewn dognedd a rhinwedd. Mae yr wythnos olaf yn Mawrth a'r gyntaf yn Ebrill wedi derbyn ymweliad gwyntoedd uchel, ar yn ail o'r deau a'r gogledd orllewin; rhai cawodydd ysgafn, a rhai lluchiadau o eira, yn dair neu bedair modfedd, yn y nos, y rhai a glirient ymaith yn ystod y dydd dilynol; ac y mae hau gwenith yn parhau i fod yn brif waith y dydd, a gall barhau o bedair i bum wythnos.

Cyrhaeddodd yr Henuriad Amasa Lyman trwy y ffordd ogleddol, o California, ar y 30ain o Fedi; a'r Henuriad C. C. Rich, trwy yr un ffordd, a gyrhaeddodd ar y 12fed o Dachwedd, pob un yn dyfod gyda o ddeg-ar hugain i hanner cant o'r brodyr, ar eu dychweliad o'r Mwngloddiau Aur, o gynnyrch pa rai ni ddygasant ond ychydig iawn ganddynt; gorfodwyd rhai i fenthycia er dod adref; ac yr oedd llawer yn aros yn y mwngloddiau, ag a fuasent yn falch i ddychwelyd adref, pe gallent gael modd.

Ar y 7fed o Ragfyr, yr Henuriad George A. Smith a adawodd

y ddinas hon gyda oddeutu 130 o wyr, ychydig o deuluoedd, a chyflawnder o weddeuau, hadau, ac offerynau, i'r dyben o ddechreu sefydliad yn swydd Iron (Llyn Halen Fach), ynghylch 250 o filltiroedd, braidd yn ddeheuol. Yr ydym wedi clywed trwy genadwri uniongyrchol fod y drefedigaeth wedi ymsefydlu mewn lle da, daear a dwfr rhagorol, digonedd o goed, mwn haiarn, ac alum, gyda pheth argoelion am lo caled; cae o 1600 o erwau, a 400 o hono wedi ei hau, a'u bod yn bwriadu hau y cyfan y tymmor hwn. Ac y mae eu tai, y rhai ydynt i gyfansoddi amddiffynfa, a'u tŷ cwrdd, yn cael eu hadeiladu yn gyflym. Enw y lle yw Dinas Cedrwydd.

(*I'w barhau.*)

HANES TAITH O DDINAS Y LLYN HALEN FAWR, AM BEDWAR CANT A HANNER O FILLTIROEDD I'R DEAU [ODDIWRTH CAPT. D. JONES].

[*Parhad o dud.* 202.]

RHAG. 5.—Teithiasom i'r deau, croesasom afon San Pete yr ail waith, ac yn yr hwyr gwersyllasom ar afon Seviere, yr hon sydd yn rhedeg o'r deau i'r gogledd orllewin, ac yn cynnwys cymmaint neu fwy o ddwfr â'r afon Teifi. Nid oes nemawr dir da ar ei glanau yma. Yma cyfarfuom â'r Utah Chief Walke a'i lwyth yn hela, amryw o honynt yn gleifion o'r frech goch. Gweiniasom a allem iddynt. Cyn cychwyn boreu dranoeth, ymgynnullasant yn nghyd i'n gwersyll a phregethwyd yr efengyl iddynt drwy ein cyfieithydd, D. B. Huntington: anrhegwyd hwy â Llyfr Mormon, ynghyd ag eglurhad o'i gynnwysiad yn fyr, a'n dybenion ninnau yn dyfod i'w plith, ynghyd â'u dyledswydd hwythau, &c. Gwrandawsant yn astud a difyr hyd y diwedd, pan yr atebodd eu Chief, Arapin, " eu bod hwy wedi clywed cryn lawer trwy draddodiad eu tadau am ryw lyfr o waith eu henafiaid," yr hwn a ddysgwylient ei gael trwy ddwylaw dynion gwynion; eu bod hwy yn deall eu hachau a'u henafiaeth, a'u bod yn bobl wynion, cywrain a da gynt; eithr, trwy droseddau ac anufydd-dod eu tadau i'r *Shinob* mawr, i'r dirywiad hwn ddod arnynt. Eu bod hwy yn addaw ufyddhau i'r Mormoniaid yn yr oll a geisient ganddynt, a thrwy hyny eu bod yn dysgwyl y gwareiddid hwynt, y deuent yn bobl gryfion, cywrain a dedwydd, ac y deuent yn

wynion a hardd etto, megys gynt. Helaethodd gyda llawenydd ymddangosiadol drwy'r oll o honynt, fod eu cynoeswyr yn dangos fod yr amser dedwydd hwn wrth y drws: eu bod hwy yn mawr lawenhau i weled y Mormoniaid yn sefydlu yn eu plith, &c. Gadawsom argraff ddaionus ar eu meddyliau, a chawsom ynddynt brofion anwrthwynebol mai gwir a ddywedir yn Llyfr Mormon am danynt. Difyrus oedd eu clywed yn ceisio ein dilyn yn canu, gweddio, &c.! Yr Arglwydd grasol a brysuro yr amser ag yr adferir hwythau i rwymyn y cyfammod newydd, fyddo ein gweddi.

Yma ymwelodd â ni rai brodyr o San Pete, ac a ddygasant samplau o halen a glo, pa rai a gawsant mewn helaethrwydd yn y mynyddoedd cyfagos; hefyd, daeth marsiandwr o'r enw Barney Ward yma â nwyddau i farsiandia gyda'r Indiaid, yr hwn a'n hysbysodd ei fod ef wedi bod 14 blynedd yn mhlith Indiaid y canol-fyd hwn—y gallem gael ffordd weddol wastad ar hyd y dyffryn hwn, oddieithr man neu ddau, am dros gan milltir, hyd Ddyffryn y Llyn Halen Fach, ac oddiyno hyd yr afon Colorado, wrth arllwysiad afon Mahobby, hyd pa fan, o gulfor California, barnai ef fod afon Colorado yn fordwyol. Hysbysodd Mr. Ward ni hefyd, ei fod ef wedi bod yn mhlith pobl a elwir y Moquis; eu bod yn bobl wynion, yn fedrus mewn celfyddydau, megys amaethyddiaeth, gwaeau, gwneyd dilladau, magu anifeiliaid, adeiladu, planu, &c.; eu bod yn wahanol yn eu holl ymddygiadau a'u hiaith i'r Yspaeniaid, nâ dim Indiaid o'u hamgylch, a'u bod yn bobl brydweddol, a'u benywod yn enwedig yn lân a theg. Desgrifia eu gwisgoedd yn debyg iawn i wisgoedd y cyffredin yn Nghymru. Llafuriant, a chodant gnydiau toreithiog o wenith, ŷd yr India, &c., mewn dyffryn helaeth a brâs, ar làn yr afon Colorado. Naddant eu tai gan mwyaf mewn creigiau cyfagos, er diogelwch rhag yr Indiaid cymmydogaethol, pa rai a ormesant arnynt yn enbyd. Dyweda Mr. Ward eu bod yn bur heddychol a chroesawus i ddyeithriaid; ddarfod iddynt eu lwytho ef a'i gyfeillion a digonedd o ymborth yn rhad,—ei fod ef wedi bwyta gwell afalau, gellyg (*pears*), &c., yno, nag yn un lle arall; ac i fod o'i gyfeillion ef yno un Cymro o waedoliaeth, yr hwn a ddeallai ambell i air Cymraeg yn unig, a'r hwn a dystiai mai Cymraeg a siaradai y brodorion hyn! Ni sicrhaf fi, wrth gwrs, faint o ymddiried a ddylem roi ar yr holl hanesion

uchod, etto nid ydynt anhygoel i mi pan ddeallaf gymmeriad yr hanesydd. Nid aml y gwelir cymmaint o fwg ag sydd yn cuddio y Madogiaid o wyddfod eu cyd-genedl o oes i oes, heb ei fod yn tarddu o beth tân, debygaf. Ond i ddychwedyd at hanes ein taith :—

Teithiasom hyd lan yr afon Seviere, a'r tir yn gwellhau hyd yr 11eg, pan yr ymgaeodd y mynyddoedd o'n blaen. Yn y boreu aeth P. P. Pratt a minnau ar geffylau o flaen y gwersyll i chwilio am ffordd rhwng y mynyddoedd. Tua machlud haul, fel yr oeddym yn myned trwy lwyn o goed cedrwydd, yn hollol ddi-ddysgwyl, clywem geffylau yn gwehyru, a buan y carlamai amryw tuag atom; deallasom wrth hyn, a chyfarthiad cwn lawer, fod Indiaid gerllaw ; dilynasom ar ol y ceffylau i'r coed, a buan y gwelem *wicciups* (tai) yr Indiaid ; eithr, yr oeddynt hwy yn y tufewn yn darparu i amddiffyn: galwasom hwynt allan, eithr ni ddeuent, hyd nes i ni waeddi "*Mormoni toowidge-weinio* ; ar hyn deuent atom yn ddiarfog a siriol i siglo llaw, a'n groesawu ; yr hyn a brofodd, fod enw y Mormoniaid yn mhlith anwariaid y mynyddoedd yn amddiffyniad i'w bywydau ; pan yn mhlith "Cristionogion" fel eu gelwir, y mae yr un enw yn warth a diareb, ac mewn ambell fan yn peryglu bywyd ei fedd-iannydd ! Onid yw hyn yn profi fod yr amser ar wawrio pan y bydd i "genfigen Ephraim beidio ?"

Aeth P. P. Pratt yn mlaen i'r mynydd, a dychwelais innau i gyfarwyddo y gwersyll yma i wersyllu, lle y cyfarfuom oll y noson hono.

Rhag. 12.—Dringasom riw go serth drwy gedrwydd ; ac wedi disgyn tua 5 mynyd i'r ochr ddeheuol, tiriasom mewn dyffryn bach gwych ar lan yr afon Seviere, a llawnder o borfa a choed *pine* mawrion, &c. Gwersyllasom.

Boreu dranoeth, aeth pump o honom i chwilio ansawdd y wlad ; croesasom y Seviere ar y rhew, a galwasom y fan hon yn *Mary Vale*, 200 mynyd o D. Ll. H. F. Yn yr hwyr, wedi teithio yn galed trwy y dydd, trwy goedydd, a gweled llwybrau eirth, panthers, bleiddiaid, &c., cyrhaeddasom fforchiad yr afon, yn mha le yr unai hanner y dwfr a ddaethai o'r dwyrain, â'r han-ner arall o'r deau. Gwelsom amryw Indiaid drwy y dydd yn crwydro yma a thraw am ysglyfaeth. Dychwelasom yn ol i gwrdd â'r gwersyll. Y tywydd yn oer, eithr nemawr eira yn y

dyffryn. Y mynyddoedd cylchynol yn wynion gan eira; y thermometer weithiau yn y nos islaw y pwynt rhewog.

Rhag. 14.—Yr oedd yn bwrw eira; cyrhaeddasom gwr eithaf y dyffryn, lle y deilliai yr afon o greigiau anferth, ac anmhosibl ei dilyn yn mhellach. Dranoeth chwiliwyd am ffordd rhwng y mynyddoedd, a methwyd cael un yn well na chroesi dros glogwyni anferth y Wasatch Range, yr hyn orchest a ystyrid gan lawer yn anmhosibl, yn enwedig yn nghanol y gauaf; eithr, yn wrol ac unol, ymroisom i'r gorchwyl, a boreu dranoeth, yr 16eg, dechreuasom ddringo, a rhai â bwyeill, rhai â rhawiau, ereill â cheibiau, &c.; drwy eira dwfn esgynem yn raddol i gastell duw yr eira, yr hwn ar y pryd a wysiodd ei holl alluoedd eiriawg a rhewawg i'n rhwystro; erbyn y nos cyrhaeddasom o dair i bedair milltir; weithiau gorfyddid ni i rwymo rhaffau wrth yr ychain, a'u llusgo trwy lwchfeydd o eira, a'u gosod hwythau i lusgo ereill, ac wedi hyny y wageni, felly dros glogwyni, gan eu llaesu i lawr wrth raffau. Dro arall gyrem y ceffylau i dori y ffordd drwy'r eira, pa rai a gleddid yn y garnedd, ac yno o herwydd yr oerfel ni ellid cael ganddynt wynebu yr ystorom. Rhai prydiau gorfyddid ni i glirio yr eira â rhawiau, a'r holl amser y buom yn croesi y rhestr hon, sef yn agos i wythnos, ni chafodd yr anifeiliaid fwyd ond brigau coed oedd allan o'r eira.

Er ein mawr lawenydd, cawsom ddisgynfa gul a graddol rhwng creigiau serth ac uchel yr ochr draw; gwelem fryniau weithiau braidd wedi eu gorchuddio â cheirw, defaid y mynydd, &c. Lladdais rai o honynt. Un boreu cawsom fod ein hanifeiliaid wedi gwasgaru, a buom rai bob ffordd ar geffylau yn chwilio am danynt drwy'r dydd, ac erbyn y nos cawsom yr oll; a chafodd rhai o'r ymchwilwyr allan hefyd, yn rhy ddiweddar, y gallasem gael agorfa hawdd i arbed croesi y rhestr hon i'r deau o'r fan hon. Wrth ddisgyn oddiyma, elem weithiau megys trwy byrth cyfyng, rhwng creigiau uchel, o bob lliwiau a lluniau, megys pe teithiem mewn hen gastell; yr oedd yr olygfa yn hynod a mawreddig. O'r diwedd arweiniodd yr agen hon ni i gongl ddwyreiniol Dyffryn y Llyn Halen Fach, ac yr oedd yr hinsawdd mor dymherus yma, yr eira wedi diflanu, y borfa mewn llawnder ac yn blaendarddu, a'r olygfa wedi cyfnewid mor hollol a disymmwth rhagor ag oedd ar ben y mynyddoedd, fel y galwasom y fan hon "Porth yr hâf." Yma gwersyllasom, a mawr y wledd a gafodd ein hanifeiliaid druain.

Oddiyma gwelem ddyffryn gwych yn cyrhaedd o'n blaen i'r deau orllewin cryn 30 mynyd, ac yn ei ganol lyn go fawr o ddwfr, ar yr hwn dysclaeriai yr haul megys ar wydr.

Rhag. 22.—Teithiasom hyd y dyffryn trwy wlad y cwningod, pa rai a frithent wyneb y tir, fel braidd y gellid saethu un ffordd heb ladd rhai; cawsom ein gwala o'r ymborth hyn y tro hwn. Y tir yn gwellhau. Yn yr hwyr gwersyllasom ar afon fach a godai yn y mynyddoedd deheuol, ac arllwysai yn mhen deg mynyd i'r llyn halen. O herwydd llesgedd yr ychain, a dymuniad i chwilio ansawdd y dyffryn newydd a hardd hwn, penderfynasom i adael yr ychain oll yma, ynghyd â'r wageni a 32 o wyr; yr 20 ereill a gychwynasom ar y 26ain i'r deau, gydag ugain o geffylau, a 12 o fulod i gludo ein hymborth, &c. Wedi teithio 6 mynyd drwy dir da, croesasom afon arall fwy na'r llall, glanau yr hon am amryw filltiroedd, sydd o ddaear rhagorol. Sefyllfa ragorol yw y fan hon i drefedigaeth, a llawnder o goed tanwydd, sef cedrwydd, &c., yn cyrhaedd hyd odrau y bryniau cyfagos. Parha y tywydd yma yn dymherus, ac weithiau yn dwymn y dydd, eithr yn iled oeraidd y boreu a'r hwyr. Wedi teithio tua 12 mynyd yn mhellach drwy y dolydd breisiion hyn, yn yr hwyr gwersyllasom ar y drydedd afon yn y dyffryn hardd hwn, wedi cael ein siomi yn fawr yn rhagoroldeb ei faintioli a'i fanteision, rhagor a feddyliem ar yr olwg gyntaf o hirbell. Mae y dyfroedd hyn yn risialaidd, oer a blasus, ac hynodrwydd penaf yr afonydd hyn yw eu bod yn rhedeg ar hyd cefnen o dir ag sydd braidd yn uwch nag un man arall o'r tir, yr hyn a'i gwna yn hawdd i ddwfrhau yr oll o honynt. Bernir y cynnyrcha rhan helaeth o'r gwaelodion hyn, wenith, ceirch, &c., heb ei ddwfrhau, a chredwn y cynnyrcha ŷd yr India, cotwm, cloron, &c., yn well, o herwydd yr hinsawdd, nag un man arall a welsom yn nyffrynoedd y mynyddoedd hyn: a sicr yw y gellid magu anifeiliaid yma heb nemawr gost. Rheda y brif ffordd i wlad yr aur o California, trwy ganol y dyffryn hwn, yr hyn a wna yma farchnadfa dda.

(*I'w barhau.*)

CYMMANFA GYFFREDINOL NEILLDUOL.

Ar ddydd Llun, y 7fed o Orphenaf, cynnaliwyd y gymmanfa uchod yn Neuadd y Cymreigyddion, Merthyr, pan y llywyddwyd gan y Llywydd W. Phillips. Yr oedd yn bresennol, y Llywydd

Phillips, R. Campbell, J. Davis, T. Pugh, T. Giles, E. Edwards, P. Seix, J. Roberts, ynghyd â lloned y neuadd o wahanol swyddogion ereill.

Wedi i'r Llywydd agor y cyfarfod, a chael ei gymmeradwyo i barhau llywyddu ei gynnadledd, aeth yn mlaen i ddysgu y swyddogion gwyddfodol, gan ddywedyd wrthynt, yn gymmaint â'u bod wedi dyfod i'r ffynnonell, am iddynt ddrachtio yn helaeth o honi, fel y gallent gario adref i'r Saint. Darluniodd pa fodd y mae swyddogion, pan wedi dyfod i blith yr offeiriadaeth, eu bod yn teimlo eu hunain yn fychain iawn, ac y byddai braidd yn well ganddynt beidio siarad na siarad. Dangosodd yn eglur fod yr egwyddor hon o Dduw, ac mai Ysbryd Duw sydd yn achosi hyny. Dywedodd wrthynt am fod yn ddynion bach bob amser, am mai felly y deuent yn ddynion mawr yn nheyrnas Dduw. Egwyddor arall a ddarfu iddo ei hegluro, oedd ofn yr Arglwydd; dangosodd yr anghenrheidrwydd i'r egwyddor hon gynnyddu ynom, sef ofn anufyddhau i'r cynghorion a'r gorchymynion lleiaf; a dywedodd ei fod ef yn cael rhai personau, cangenau, a chynnadleddau, â llaw Duw arnynt, o herwydd eu bod yn gwario arian y llyfrau am fwyd a dillad, yn lle ymddiried yn Nuw. Dangosodd fod y llyfrau yn bethau neillduol iawn; ac os bydd arian y llyfrau yn cael eu gwario, pa fodd y gall y swyddfa dalu ei dyled? dywedodd hefyd fod pwy bynag sydd yn gwario neu yn benthycia arian Trysorfa Ymfudol y Tlawd, yn troseddu yn fawr iawn, a bod llaw Duw yn siwr o fod arno. Cofied pob llywydd, os bydd ef yn benthycia arian gan y trysorwr o'r drysorfa, ei fod ef yn droseddwr. Nid oes ganddo hawl i ofyn am danynt, o herwydd mai arian yr Eglwys ydynt; a gofaled y llywyddion yn unig fod trysorwr pob cangen yn danfon yr arian mewn amser i drysorwr y gynnadledd, ac yntau i brif drysorwr Cymru.

Yna galwyd ar y brawd Robert Campbell (o Dyffryn y Llyn Halen), yr hwn a anerchodd y dorf yn Saesneg, ar bynciau cyffelyb i'r brawd Phillips. Dywedodd fod llawer o ddynion da iawn i bregethu, megys Aaron gynt, ond yr oedd yn rhaid cael Moses i arwain Israel. Pe buasai dirgelion teyrnas Dduw yn cael eu dadguddio i ni yn bresennol, buasem yn debyg o'u camddefnyddio, fel y camddefnyddid oriawr yn llaw plentyn, o herwydd na wyddom ni pa fodd y mae eu defnyddio; y mae Duw yn rhoddi yn raddol i ni megys y cynnyddwn mewn gwybodaeth yn ei deyrnas. Dysgodd y llywyddion a'r henuriaid teithiol i fod yn garedig, ac yn llawn o'r Ysbryd Glân, wrth ddysgu y bobl, a pheidio bod y rhai cyntaf i achwyn ynghylch tlodi. Mae y gangen a fedda lywydd o ysbryd tlodi, a'i holl aelodau yn dlawd hefyd. Cofier fod ein Tad yn gyfoethog iawn, ac mai y tylotaf o'r Saint sydd yn cyfranu fwyaf at gario gwaith yr Arglwydd yn y blaen.

Yna cododd y Llywydd Phillips drachefn, a chynnygiodd nad oedd dim hen gownt i gael ei roddi mwy am lyfrau yn Nghymru, a bod i'r is-ddosparthwyr eu gwerthu am arian parod, ac yna

danfon yr arian i'r prif ddosparthwr, fel y gallo yntau eu danfon i'r swyddfa; ac yna cariwyd hyny yn unfrydol.

Wedi galw y brawd P. Seix i roddi desgrifiad o barth uchaf Sir Benfro, penderfynwyd fod cangenau Abergwaun, Trelettert, a Simpson, i'w gwneyd yn Gynnadledd, dan yr enw Cynnadledd Ogleddol Penfro, ac i gynnwys tref Aberteifi, a bod Phillip Seix i lywyddu, a David Williams a David Rees i fod yn gynghorwyr iddo.

Yna danfonwyd oddeutu deunaw o genadon i lafurio mewn lleoedd newyddion yn Nghynnadledd Ddwyreiniol Morganwg, a Chynnadleddau ereill yn y Deheubarth, ac i ymdrechu sefydlu cangenau newyddion.

Cyfododd y Llywydd i roddi cynghorion i'r cenadon ynghylch eu dyledswyddau, ac i gymmeryd gofal na fydd iddynt gymmeryd eu hudo gan ferched, ac am iddynt weddio pan mewn eisieu, &c.

Canlynwyd ef gan y Llywydd J. Davis, yr hwn a gynghorodd y swyddogion i gadw cynghorion Duw, yn gystal â'i orchymynion pendant, trwy wneyd defnydd o'r Gair o Ddoethineb, yr hwn sydd yn gwahardd gwin a diod gadarn, tybaco, a diodydd twymnion, megys tê, coffi, &c.; ac anogodd i ymdrechu peidio bod yn nyled neb o ddim, eithr bod a'n golwg ar weithredu cyfiawnder.

Yna penderfynwyd fod John Roberts i lywyddu ar Gynnadledd Sir Frycheiniog, a bod cangenau Brynmawr a Waunhelygen i'w cynnwys yn y gynnadledd hono.

Penderfynwyd fod cangenau Llandudno, Eglwysfach, a Llanddoged, i'w gwneyd yn Gynnadledd, dan yr enw Cynnadledd Dyffryn Conwy, ac i gynnwys rhan o Sir Gaernarfon; a bod John Davies i fod yn llywydd, ac Isaac Morris a Barnett Parry yn gynghorwyr iddo.

Penderfynwyd fod Eliezer Edwards i fod yn henuriad teithiol yn y Gogledd dros y Brif Lywyddiaeth, ac i roddi cynghorion ac addysgiadau iddynt mewn awdurdod oddiwrth y Brif Lywyddiaeth yn Nghymru.

Cododd y Llywydd Pugh, ac a ddangosodd yn eglur alwedigaeth Duw, ac y gall rhai sydd yn dal îs swydd lywyddu ar rai sydd yn dal swydd uwch, &c.

William Phillips, *Llywydd*,
Richard Morris, *Ysgrifenydd.*

YCHYDIG MEWN PERTHYNAS I FARWOLAETH PAUL YN RHUFAIN.

Paul, gwedi ei draddodi gan Nero yn rhwym at Zonginus, a Magistus, y pen swyddogion, ac Acostus y canwriad, fel y byddai iddynt ei arwain ef y tu allan i'r ddinas, a pheri tori ei ben ef.

Paul yn llawn o'r Ysbryd Glân, a lefarodd eiriau y bywyd

tragywyddol, fel y byddai i Nero, ac i bawb oll, gredu yn Iesu Grist, yr hwn ydoedd frenin y nefoedd a'r ddaear, yr hwn a ddinystriai ogoniant y byd â thân.

Ac fel yr oeddynt hwy yn ei dywys ef ymaith, Zonginus, Magistus, ac Acostus, a ddechreuasant lefaru wrtho ef, gan ddywedyd, Dywed i ni, O Paul, yn mha le y mae y Brenin hwnw? A pha le yr ymddengys efe i chwi? A pha fodd yr adnabyddwch chwi ef? A pha beth a ddyru efe i chwi? Neu pa ddaioni a dywallt efe arnoch chwi? Gan eich bod chwi, y Cristionogion, mor gadarn yn ei garu ef, fel na fydd i chwi mewn un modd gyduno â'n crefydd ni; fel y galloch fyw, a mwynhau daioni y bywyd hwn? Ond yn hytrach nâ'r holl bleserau, yr ydych chwi yn ymhyfrydu yn cael eich arwain i farw er ei fwyn ef, trwy amryw boenau. Canys y mae hyn yn ymddangos i ni yn gyfeiliornad mawr, casâu y bywyd llawen yma, ac ymgofleidio yn eich holl ddymuniadau, cystuddiau, a marwolaeth.

Paul, gan hyny, a ddywedodd, O chwi wŷr doethion, yn blodeuo mewn gwybodaeth, ymadewch allan o'r tywyllwch a'r cyfeiliornad, yn mha un y mae ardderchawgrwydd eich dealltwriaeth chwi gwedi ei orchuddio â thywyllwch, rhag i chwi weled y gwirionedd, yr hwn sydd yn gorwedd yn guddiedig ynoch; dychwelwch gan hyny lygaid eich meddyliau at y tragywyddol Dduw, y gwir oleuni, fel y byddoch abl yn gyntaf i adnabod eich hunain, ac felly dyfod i fewn cydnabyddiaeth a'r Brenin hwnw trwy lawenydd, a'ch achub chwi oddiwrth y tân sydd i dyfod o'r nef, ac felly cael bod yn ddifriw: canys nid yw efe yn dderbyniwr wyneb, megys yr ydych chwi yn tybied, eithr cyfiawn a santaidd yw Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, yr hwn, o herwydd yr anghyfiawnder a'r trais, a ddaw yn farnwr, ac a farna trwy dân. Dedwydd ydyw yr hwn a gredo ynddo ef, oblegid efe a gaiff fywyd tragywyddol, ac a fydd byw bywyd diddiwedd; a thra anhapus yw yr hwn gan ddirmygu ei haelionus olud, a'i hir-ymaros, ac ni ddychwelo ato ef, canys fe a dderfydd am dano yn dragywydd. R. G.

GAIR O DDOETHINEB.

Gair o Ddoethineb, er lles Cynghor o Archoffeiriaid, ymgynnulledig yn Kirtland, a'r Eglwys; ac hefyd y Saint yn Seion. I'w anfon yn anerch—nid trwy orchymyn neu orfodiad, ond trwy ddadguddiad a gair o ddoethineb, yn dangos trefn ac ewyllys Duw yn iachawdwriaeth dymmorol pob Saint yn y dyddiau diweddaf. A roddwyd er egwyddor gydag addewid, wedi ei gyfaddasu at gyrhaeddiadau y gwan a'r gwanaf o'r holl Saint, y rhai a elwir neu a ellir eu galw yn Saint.

1. Wele, yn wir, fel hyn y dywed yr Arglwydd wrthych chwi, mewn canlyniad i'r drygioni a'r bwriadau ag ydynt ac a

fyddant yn bodoli yn nghalonau dynion bradwrus yn y dyddiau diweddaf, yr wyf wedi eich rhybyddio chwi, a'ch rhagrybyddio, trwy roddi i chwi y gair hwn o ddoethineb trwy ddadguddiad, yn gymmaint â bod un dyn yn yfed gwin neu ddiod gadarn yn eich plith chwi, wele nid yw dda, nac yn addas yn ngolwg eich Tad, ond yn unig mewn ymgynnull ynghyd i offrymu i fyny eich sacramentau ger ei fron ef. Ac wele, hyn a ddylai fod yn win, ïe, gwin pur o rawn y winwydden, o'ch gwneuthuriad eich hunain. A thrachefn, diodydd cryfion nid ydynt i'r bola, eithr at olchi eich cyrff. A thrachefn, tybaco nid yw i'r corff, nac ychwaith i'r bola, ac nid yw dda i ddyn, eithr sydd lysieuyn at friwiadau a phob anifeiliaid cleifion, i'w ddefnyddio gyda synwyr a medr. A thrachefn, diodydd twymnion nid ydynt i'r corff na'r bola.

2. A thrachefn, yn wir meddaf i chwi, pob llysiau iachus a ordeiniodd Duw i gyfansoddiad, natur a gwasanaeth dyn. Pob llysieuyn yn ei dymmor, a phob ffrwyth yn ei dymmor; yr holl rai hyn i gael eu defnyddio gyda doethineb a diolchgarwch. Ië, cig anifeiliaid hefyd, ac ehediaid yr awyr, myfi, yr Arglwydd a'u hordeiniais er defnydd dyn gyda diolchgarwch; er hyny y maent i gael eu defnyddio mewn cymmedroldeb; a boddhaol genyf fi fyddai peidio eu defnyddio ond yn unig yn amser gauaf, neu oerfel, neu newyn. Pob grawn a ordeiniwyd at wasanaeth dyn a bwystfilod, i fod yn ffon bywyd, nid yn unig i ddyn eithr hefyd i fwystfilod y maes, ac ehediaid y nef, a'r holl anifeiliaid gwylltion sydd yn rhedeg neu yn ymlusgo ar y ddaear; a'r rhai hyn a wnaeth Duw er defnydd dyn yn unig mewn amserau o newyn a chwant ymborth mawr.

3. Pob grawn sydd yn dda yn ymborth i ddyn, megys hefyd ffrwyth y winwydden, yr hon sydd yn dwyn ffrwyth, pa un ai yn y ddaear neu uwchlaw y ddaear. Er hyny, gwenith i ddyn, ac yd i'r ŷch, a cheirch i'r ceffyl, a rhyg i'r ehediaid a moch, ac i holl fwystfilod y maes, ac haidd i bob anifeiliaid gwasanaethgar, ac at ddiodydd gweinion, megys hefyd pob grawn arall. A'r holl saint ag ydynt yn cofio i gadw a gwneuthur yr ymadroddion hyn, ac yn rhodio mewn ufydd-dod i'r gorchymynion, a dderbyniant iechyd yn eu bogail, a mêr i'w hesgyrn, ac a gant afael mewn doethineb a thrysorau mawrion o wybodaeth, sef trysorau cuddiedig; a chant redeg heb ddiffygio, a rhodio heb lewygu; a myfi, yr Arglwydd, wyf yn rhoddi iddynt addewid, y bydd i'r angel dinystriol fyned heibio iddynt, megys plant Israel, a pheidio eu lladd hwynt. Amen.

Yr ydym ni yn cymmeradwyo defnyddiad trwyadl o'r Gair blaenorol o Ddoethineb, i'r Deuddeg, yr Archoffeiriaid, y Degau a thrugain, yr Henuriaid, yr Esgobion, yr Offeiriaid, yr Athrawon, y Diaconiaid, y Brodyr a'r Chwiorydd, o Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf; a bod i swyddogion yr Eglwys yn

gyffredinol, osod y peth o flaen yr Eglwys, fel y caffont gyfleusdra, naill ai yn wasgaredig neu yn gynnulledig; ac ymddyddan yn nghyd ynghylch yr egwyddorion a gynnwysir yn yr uchod, a phenderfynu pa un a ydynt wedi eu danfon allan trwy ddoethineb y nefoedd, neu trwy ffolineb dyn; ac os mai trwy ddoethineb, boed i bob un, a benderfyno felly, ddangos ei ffydd trwy ei weithredoedd, a phrofed i ereill fod ei ffydd yn ffydd achubol.

Paham nad yw yn ddoethineb i wneyd arferiad cyffredin o yfed tê, coffi, neu ddiodydd twymnion o unrhyw fath? Physygwyr, Athronwyr, Henuriaid yn Israel, a fyddwch chwi gystal ag ateb? —GOL. Y DESERET NEWS.

AMRYWIAETHAU, &c.

"ELUSENAU gwely angeu," ebe Dr. Sherlock, "ydynt yn rhy debyg i edifeirwch gwely angeu. Dynion a roddant eu meddiannau i Dduw ac i'r tlodion, yr un modd ag y gadawant eu pechodau, pryd nas gallant eu cadw yn hwy."

CELFYDDYD ardderchog yw i ddyn adnabod ei hunan yn dda; a dewrder ardderchog yw gwybod y ffordd i ymostwng.

TALIADAU O FEH. 27 HYD ORPH. 10.—Sir Fynwy, £1 10s; Sir Frycheiniog, £2; Morganwg Orllewinol, £3 17s; Sir Ddinbych, £2; Dinas, £2 0s 0½c; Llanilltyd, £1 4s; Pontytypridd, £1; Llanfabon, £1 7s; Cwmbach, 17s 7c; Pendulwyn, 9s 10½c; Twynyrodyn, 15s 4½; Llandaf, 10s; Caerdyf, £2 8s; Aberdare, £6 8s; Dowlais, £4 6s 9c; Hirwaun, £3; Rymni, £2 10s 6c; Cwmnedd, 11s 6c; Merthyr, 8s 5½c; Pendaren, £1 7s; Cefn, £1 14s; Ynysgou, 2s 1c; Eglwysnewydd, 4s. Cyfanswm, £40 11s 9c.

GWALLAU.—Yn Hanes Taith Capt. Jones, yn ein rhifyn diweddaf, diangodd "eiliad" am "mynyd," mewn amryw fanau. Mynyd yw y 60fed ran o radd, neu ryw gymmaint fwy na milltir; ac eiliad yw y 60fed ran o fynyd. Mae gradd yn 69 o filltiroedd.

☞ Derbyniasom lythyr oddiwrth Mrs. Lewis (gynt o Gydweli), o Ddinas Manti, yn cynnwys newyddion tra dyddorol, ond nid oes genym le iddo y tro hwn.

☞ Mae Llythyr Capt. Jones at y Llywydd Phillips, ar werth yn 14, Castle street, Merthyr. Ei bris yw ceiniog, a chynnwysa newyddion ardderchog.

☞ Yr oedd llawer iawn o bethau genym i'w cyhoeddi yn y rhifyn hwn, ond gorfodir ni i'w gadael hyd y nesaf.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 15.] GORPHENAF 26, 1851. [PRIS 1g.

PUMMED EPISTOL CYFFREDINOL PRIF-LYWYDDIAETH EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF, O DDYFFRYN Y LLYN HALEN FAWR, TALAETH DESERET, AT Y SAINT GWASGAREDIG TRWY Y BYD.

[Parhad o dud. 219.]

AR y 27ain o Dachwedd, darfu i gorwm y Degau-a-thrigain, yn ymgynnulledig mewn cymmanfa, gytuno i adeiladu crwn-dŷ helaeth yn Ninas y Llyn Halen Fawr, i'w alw yn Neuadd Celfyddydol y Degau-a-thrigain; a phenodwyd Joseph Young, eu llywydd, yn ymddiriedolwr ac arolygwr y gwaith. Mae sylfaen y neuadd yn cael ei dechreu yn heol ddwyreiniol y Deml a'r ail heol ddeheuol, a byddai yn dda i'r Degau-a-thrigain sydd ar wasgar i ddanfon eu harian at y neuadd, i'r ymddiriedolwr, yn gymmaint ag yr ewyllysiont berchenogi rhanau, a chyfranogi o fendithion y neuadd ar eu dychweliad. Mae yr holl henuriaid yn y gwahanol gorwmau yn cael caniatâd i gymmeryd rhanau. Mae y dyben yn dra chanmoladwy yn y brodyr, ac y mae y fath adeilad yn eisieu yn fawr yn y lle hwn.

Mewn sesiwn neillduol o Lys Sirawl y Llyn Halen Fawr, ar y 3ydd o Ionawr, profwyd ychydig o ddynion ymfudol yn euog o ledrata, a dedfrydwyd hwynt i waith caled am wahanol dymmorau, y rhai, ar ol treulio rhan o'u hamser, a gawsant ryddhad gan yr *Executive*, ac a aethant ar eu ffordd i California, lle yr arfaethent fyned ar y cyntaf. Dyma y treial cyntaf gan reithwyr a fu yn

Nhalaeth Deseret oddiar ei sefydliad, a'r achos cyntaf i wysio uchel reithwyr. Meddylir fod ynghylch tri chant o ymfudwyr, y rhai a arosasant yn y dyffryn y gauaf diweddaf, wedi ymadael i'r mwn-gloddiau aur y gwanwyn hwn. Fe ddarfu i lawer o ymfudwyr, ar ol cyrhaedd y lle hwn, glywed yr efengyl, credu a chymmeryd eu bedyddio, ac mor bell â hyny dangosasant eu difrifoldeb trwy eu gweithredoedd; tra yr oedd rhai yn proffesu credu ac yn cymmeryd eu bedyddio, eithr y mae eu gweithredoedd wedi dynoethu eu rhagrith, ac y mae eu pechodau yn aros ar eu penau eu hunain. Oni buasai cymmeriadau felly, ni fyddai anghen rheithwyr yn Deseret hyd y dydd hwn.

Yn nechreu Ionawr, darfu i Ymgynnulliad Cyffredinol Deseret ganiatâu gweithred o gorffoliad i Ddinas y Llyn Halen Fawr; ac ar yr 11eg o'r un mis darfu i Gynghor Dinas y Llyn Halen Fawr gael ei reoleiddio; Jedediah M. Grant, yn faer, ynghyd â phedwar o henaduriaid, a naw o gynghorwyr; darfu i gyfraith freiniol ddechreu yn uniongyrchol daenu ei dylanwad trwy y ddinas. Ynghylch yr un amser, caniatawyd siarterau gan yr Ymgynnulliad Cyffredinol, yn ol y deisebau, i Ddinas Ogden, yn swydd Weber; i Ddinas Provo, yn swydd Utah; i Ddinas Manti, yn swydd Sanpete; ac i Ddinas Cedrwydd, yn swydd Haiarn. Cafodd yr holl swyddi yn y Dalaeth eu nerthu yn fawr trwy yr ymfudiad diweddaf, ac er yr amser hwnw y mae amryw o sefydliadau newyddion wedi eu cyfansoddi, ac y mae llesiant amaethyddol y dalaeth wedi ei fwyhau yn rhyfeddol.

Y mae rheilffordd wedi ei siartro, i gyrhaedd o'r Temple Block yn y ddinas hon i'r chwarel ceryg a'r mynydd ar y tu dwyreiniol, er cludo defnyddiau at adeiladu; ei gwneuthuriad i ddechreu yn ddioed.

Cyrhaeddodd cwmpeini bach o frodyr o Galifornia, trwy y ffordd ddeheuol, ar y 27ain o Ionawr, yn dwyn newyddion fod Tiriogaeth Utah wedi ei chorffoli, a Brigham Young wedi ei benodi yn Llywodraethwr, yr hyn a gadarnhawyd gan newyddion y mail dwyreiniol, mewn ffordd na rodda un lle i ammau; ond hyd yn hyn, nid ydys wedi derbyn y rhybydd awdurdodol, na'r mynegiadau, a'r papyrau. Nid ydym yn dysgwyl unrhyw deimlad na mudiad cyffrous a gwrthryfelgar yn ninasyddion Deseret yn y cyfnewidiad dysgwyliedig mewn achosion llywodraethol; eithr traws-symudiad rhwydd a llonydd o Dalaeth i Diriogaeth,

megys teithwyr blinedig yn disgyn i lawr o fryn mwynaidd gerllaw ochr eu ffordd gartref.

Fel pobl, yr ydym yn gwybod pa fodd i werthfawrogi, yn y modd mwyaf teimladwy, y llaw o gyfeillgarwch a estynwyd tuag at ein Talaeth ieuanc, gan y Llywodraeth Gyffredinol. Wedi dyfod i'r lle hwn megys ag y daeth dinasyddion Deseret, heb fodd i fywiolaethu, oddigerth llafur eu dwylaw, mewn gwlad anial, yn cael ei hamgylchynu gan anwariaid, ymosodiadau pa rai sydd wedi achosi llawer rhyfel gyrch blinedig a chostfawr; bydd i'r cynnorthwy a roddir gan ein mam wlad, trwy gyfrwng y corffoliad tiriogaethol sydd yn agos, gael ei ddyledus gydnabod; ac o hyn allan, byddwn yn taer obeithio y caiff y teimladau mwyaf cyfeillgar eu meithrin yn wresog rhwng amrywiol Daleithiau a Thiriogaethau y genedl fawr hon, siarter cyfansoddiadol yr hon nis gellir rhagori arni.

Y mae Prif-lywyddiaeth Corwm y Degau-a-thrugain wedi bod mewn cynnadleddau mynych, y gauaf diweddaf, gyda llywyddion eu gwahanol gorwmau, yn chwilio i mewn i sefyllfa eu swyddogion, gan dori o'u swyddi bawb a wyddid eu bod wedi dianrhydeddu eu galwedigaeth uchel a santaidd, a llanw y bylchau â dynion teilwng; hefyd mewn llanw llefydd y rhai hyny a wyddis eu bod wedi marw er pan reoleiddiwyd y corwmau yn Nauvoo. Mae Corwm yr Archoffeiriaid, a Chorwmau ereill yr Eglwys, wedi bod yn cynnal eu cyfarfodydd wythnosol yn y Cynghor-dŷ yn ystod y gauaf, fel nad yw y tŷ braidd wedi bod yn oer er pan y mae wedi dod mor bell yn mlaen ag i gael ei ddefnyddio.

Yn Ionawr ymwelsom â'r brodyr yn swyddi Davis a Weber, a sefydlasom estynfa o Seion yn ninas Ogden, trwy benodi Llywyddiaeth, Uchel Gynghor, ac Esgobion: Loren Farr yw llywydd yr estynfa. Penodwyd hefyd swyddogion mewn amryw lefydd yn swydd Davis, yn ol fel yr oedd eisieu.

Darfu i'r Henuriaid Amasa Lyman a Charles C. Rich adael y lle hwn yn gynnar yn Mawrth, gydag ereill, y gwersyll yn cynnwys oddeutu cant a hanner o wageni (rhai o ba rai oeddynt i aros a sefydlu eu hunain yn swydd Haiarn), i'r dyben o sefydlu sefydliad yn y parth deheuol o California, ddim pellder mawr o San Diego, ac yn agos i William's Ranche a'r Cahone Pass, rhwng pa lefydd a swydd Haiarn, yr ydym yn bwriadu dechreu sefydliadau mor gynted ag y byddo yn bosibl, yr hyn a wna yr

Henuriad Lyman ar ei daith, os yn ddichonadwy, fel ag y gellir cael llinell barhaus o leoedd cyfleus i deithwyr rhwng y pwynt hwn a'r Môr Tawel, yr hon ffordd a ellir ei theithio yn ystod misoedd y gauaf.

Ar y 19eg o Fawrth, darfu i ni ymweled â'r Saint yn Utah, a chorffoli estynfa o Seion yn ninas Provo, trwy benodi Isaac Higbee yn Llywydd, ynghyd â chyngorwyr iddo, Uchel Gynghor, ac Esgobion.—Ar y 24ain, ymwelsom â gwersyll yr Henuriaid Lyman a Rich, yn Payson, a gwelsom hwynt wedi rheoleiddo eu hunain yn barod i ymadael. Y mae yr Henuriad Pace yn llywyddu ar y gangen yn Payson, yr hwn sydd yn nghilfach Peteetneet. Y mae sefydliadau hefyd yn Pleasant Grove a Springville. Gadawsom yr Henuriad P. P. Pratt, ynghyd â'r Esgob John Murdock, a'r Henuriad William J. Perkins, John S. Woodbury, Richard R. Hopkins, Philo B. Wood, Morris Minor, a Francis A. Hammond, gyda chwmpeini yr Henuriad Lyman, ar ei genadiaeth tua'r Môr Tawel.

Mae ein dinas yn awr yn cael ei hamgau yn *blocks*, yn lle adranau fel o'r blaen, ac y mae llawer o goed cysgodol yn cael eu planu ar gyffiniau y rhodfeydd ochrawl. Mae ysgoldai wedi eu hadeiladu yn y rhan fwyaf o'r adranau yn y ddinas ac allan yn y wlad, ac y mae ysgolion wedi eu cynnal ynddynt y gauaf diweddaf, ac yr ydym yn dysgwyl yn llawen fod yr amser wedi dyfod pan y gall ein plant gyfranogi o fendithion ysgolion cysson a pharhaus yn eu gwahanol adranau. Mae y Fam Ysgol mewn gweithrediad llwyddiannus yn y Cynghordŷ, dan ofal athrawaidd y Canghellydd O. Spencer, a'r Rhaglaw W. W. Phelps. Dyben yr ysgol hon yw parotoi ei hysgolheigion i ddyfod yn athrawon, ac at ddysgu pawb fyddo â dymuniad i gyrhaedd y cangenau uchaf o ddysgeidiaeth. Golygir i'r fam Ysgol fod yn agored yn barhaus.

Hyd yn hyn, mae ymfudwyr California wedi bod yn arferol o adael eu cleifion ar ein dwylaw ni, a chost trwm arnynt, ac yn ymadael heb rybyddio; yn troi eu gweddeuau yn rhyddion yn ein heolydd, ac yn agos i'n dinas, yr hyn sydd wedi achosi dystryw mawr ar gnydau a glaswellt, fel pan fyddai arnom eisieu llwyth o wair, yr oedd genym o ddeg i ugain milltir i'w ymofyn, a gyru ein henifeiliaid i bellder mwy eilwaith i bori y gauaf dilynyl; eithr oddiar pan ydym wedi sefydlu corfforiad

ëimasol, y mae *quarantine* wedi cael ei ddwyn i mewn, ac ni chaniateir i un math o anifeiliaid i grwydro y tu fewn i'r fwrdeisdref, yr hon sydd yn cyrhaedd ryw chwech neu wyth milltir yn ysgwar; ac wedi i'r tiroedd amgylchynol gael eu hamgen, bydd y cyfleusdra yn ein cymmydogaeth uniongyrchol ni, i'r rhai hyny sydd yn teithio yn dorfeydd, yn fychan yn wir; a chredwn y byddai yn fwy cyfleus i'r cyflawnder mawr o deithwyr i'r mwngloddiau i fyned trwy Fort Hall, neu ryw ffordd yn ogleddol i hon, gan yr arbedent iddynt eu hunain y cost a'r attalfa o *quarantine*, ac anghyfleusderau ereill yn cyfodi oddiwrth ymsefydliad amserol yn agos i ddinas boblog, lle na chaniateir i anifeiliaid redeg yn benrhydd.

Mewn dysgwyliad am y cyfnewidiaid yn ein llywodraeth, ac i swyddhau busness, y mae Ymgynnulliad Cyffredinol Deseret wedi apwyntio y Llywodraethwr Young yn ddirprwywr, i dderbyn yr 20,000 dolars a roddwyd gan y Congress i adeiladu Tŷ Taleithiol yn Nhiriogaeth Utah, ac i beri fod y cyfryw dŷ i gael ei adeiladu yn ddioed ar Union Square, yn y ddinas hon, ychydig yn ogledd orllewinol i'r Temple block; ac addoedodd yr Ymgynnulliad *sine die* dydd Sadwrn diweddaf. Mae Dr. J. M. Bernhisel wedi ei benodi gan y Llywydd i ddethol llyfrgell Utah, at yr hyn y mae Congress wedi rhoddi 5,000 o ddolars, ac yn ol ein llythyron diweddaf, yr oedd efe yn New York yn gwneuthur y detholiad. Mae Dr. Bernhisel wedi cyhoeddi llythyr, yn erfyn ar olygwyr a chyhoeddwyr newyddiaduron, cyhoeddiadau, a phamphletau, a llyfrau, am ddanfon copi o'u cynnyrchiadau i Ddinas y Llyn Halen Fawr, er lles llyfrgell Utah. Teimlwn yn llawen i hysbysu fod ychydig o newyddiaduron a phamphletau wedi cyrhaedd eisoes; ac os bydd i gyfeillion dysgeidiaeth yn gyffredinol wneuthur yr un fath, bydd i ni yn fuan gael ystafell ddarllen werthfawr yn berthynol i lyfrgell Utah, yr hyn a achosa i fendithion miloedd i orphwys ar benau y cyfranwyr haelionus.

Y mae lleshad mwyaf y Drysorfa Ymfudol Barhaus yn gysson yn ein golwg, a dymunem ddangos pwysfawrogrwydd ei dyben i'r Saint, ac erfyn arnynt i ychwanegu at ei thrysorfeydd mewn pob dull canmoladwy; canys wedi y caffom ni unwaith ffordd uniongyrchol wedi ei sefydlu rhwng yma a'r Môr Tawel, bydd y trysorfeydd hyny yn dyfod i wasanaethu mewn modd mwy effeithiol nag y gallant dan yr amgylchiadau presennol. Yr

ydym ni yn edrych yn mlaen mewn gobaith nad yw yr amser yn mhell, pan y ceir y trosglwyddiad mwyaf cyflym rhwng y lle hwn a'r goror gorllewinol.

Bydd yn ddoethineb i'r Saint Seisneg beidio ymfudo ar hyd y ffordd arferol trwy y Taleithiau, ac i fyny ar hyd afon Missouri, eithr aros lle y maent hyd oni chlywant oddiwrthym etto; gan mai ein bwriad yw agor ffordd yn groes i ganolbarth y cyfandir, ger Panama, Tehuantepec, neu rai o'r ffyrdd canolbarthol, a'u lànio hwy yn San Diego, ac felly arbed tair mil o filldiroedd o deithio ar afonydd trwy hinsawdd a gwlad afiachus. Bydd i'r Llywyddiaeth yn Liverpool agor pob gohebiaeth dymunol ynghylch yr amrywiol ffyrdd, a'r prisiau a'r cyfleusderau, o Liverpool i San Diego, a rhoi mynegiad cynnar, fel, os yn bosibl, y gellir gwneyd y parotoiadau angenrheidiol erbyn ymfudiad yr hydref nesaf.

Yr ydym yn bwriadu adeiladu mur oddiamgylch y Temple Block y tymmor hwn, erbyn gosod sylfaen y Deml y flwyddyn nesaf; a hyn yr ydym yn sicr o'i gyflawni, os gwna yr holl Saint brofi eu hunain mor barod i dalu eu degwm, ac aberthu a chyssegru o'u heiddo, ag y byddwn ni: os na wna y Saint dalu eu degwm, nis gallwn adeiladu, nac ychwaith barotoi at adeiladu; ac os na adeiladir Teml, nis gall y Saint dderbyn cynnysgaethiadau; ac os na chant dderbyn cynnysgaethiadau, nis gallant byth gyrhaedd yr iachawdwriaeth hwnw ag y dysgwyliant am dano mor bryderus. Cyn belled ag y mae y Saint yn yr unol Daleithiau a Chanada yn ewyllysio gweled gwaith Duw yn llwyddo, bydded iddynt gyfodi megys un dyn, a dyfod i Deseret, lle y gallant wneuthur mwy dros Seion mewn un flwyddyn, nag a allant wneuthur lle y maent dros amryw flynyddau. Dewch ar hyd ffordd y Saint y tu gogleddol i'r Platte, megys y dangosasom yn ein hepistol diweddaf, gan adael y monwentydd ar y tu deheuol i'r Platte i adgyfodiad dyfodol. Pe cytunai pawb yn y mudiad hwn, ni fuasai achos fod un Sant yn cael ei adael yn y Taleithiau neu Canada flwyddyn yn ychwaneg. Y mae hyn yn ddoethineb; ond os bydd i chwi barhau dal gafael yn eich ffermydd, a'ch diwygiadau, a'ch eiddo, i'r dyben o wella y prisiau, a gwneuthur arian, gellwch ddysgwyl eisieu cynnorthwy mewn dydd dyfodol, pan y bydd yn anhawdd ei gael; ac nid oes achos i'r Saint ddysgwyl amser mwy cyfleus i ymgasglu allan o'r Taleithiau na'r presennol.

Mae yr Indiaid wedi bod yn aflonydd yn eu gweithrediadau y gauaf diweddaf, gan yru ymaith yr anifeiliaid i sefydliadau pellenig, ond gyda llai o fygwthio bywydau nag o'r blaen, ac yn fwy dirgelaidd yn eu difrodiadau.

Ychydig iawn o lythyron ydym wedi dderbyn oddiwrth yr henuriaid gwasgaredig oddiar ein hepistol diweddaf, er fod mail yn rhedeg yn fisol rhwng yma ag Independence, Mo., pan na rwystrir ef gan eira, megys y mae wedi bod y rhan fwyaf o'r tri mis diweddaf. Mae y Deuddeg Apostol ar wasgar, oddieithr Wilford Woodruff ac Ezra T. Benson, y rhai ydynt yn y dyffryn. Mae eu llywydd, Orson Hyde, yn sefydlog yn Kanesville, Iowa, a dysgwylir iddo ymweled â'r dyffryn yr haf hwn. Mae P. P. Pratt ar ei ffordd i'r Society a'r Sandwich Islands, a Chili; mae ei genadiaeth yn cyrhaedd yr holl diroedd yn, ac ar gyffiniau y Môr Tawel. Yn ol yr hanesion diweddaraf, yr oedd y gwaith yn llwyddiannus iawn yn y Society Isles. Nid ydym wedi clywed oddiwrth y genadiaeth yn Sandwich oddiar pan aeth yr Henuriad Hiram Clark a'i gymdeithion yno. Meddylir fod Orson Pratt yn y Taleithiau ar ei ffordd i'r dyffryn, lle y bydd mewn cyssylltiad â Phrif Athrofa Deseret am dymmor. Yr oedd John Taylor yn Boulogne, yn Ffrainc, pan glywsom ddiweddaf, yn pregethu, cyfieithu, a chyhoeddi. Yr oedd Lorenzo Snow, yn ei ymweliad â'r Taleithiau Italaidd, wedi ymsefydlu yn Piedmont. Y mae Erastus Snow yn Copenhagen, ac y mae'r gwaith ar ei gynnydd yn Sweden, Denmarc, Norway, Germani, ac yn y parthau hyny. Derbyniasom lythyr oddiwrth y brawd Snow, dyddiedig Copenhagen, Awst 17, 1850. Y mae efe yn cyfieithu Llyfr Mormon. —Mae Franklin D. Richards yn llywyddu ar yr Eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig, ac y mae ei swyddfa yn Liverpool. Y mae Amasa Lyman a Charles C. Rich, ar eu ffordd i'r Cahone Pass. Mae George A. Smith yn llywyddu yn swydd Haiarn. Y mae cenadwri y Deuddeg Apostol sydd yn awr ar wasgar at bob cenedl, llwyth, iaith, a phobl, ar wyneb yr holl ddaear; a pha bryd a pha le bynag yr agoro yr Arglwydd ddrws i'w derbyn, bydd iddynt wasgaru yr hâd, ac os bydd anghen, gadawant ddynion doeth i gasglu y cynauaf, gan gael eu harwain, eu cyfarwyddo, a'u cynghori yn eu holl symudiadau gan yr egwyddor o ddadguddiad, a'r Ysbryd Glân yn trigo o'u mewn; a bydded i Dduw Abraham a Joseph eu cynnorthwyo ar eu cenadiaethau, canys yn

wir na chant amser i bregethu i bob cenedl cyn y bydd i bob cnawd gael eu taro ag ofn a dychryn wrth edrych ar y pethau ag y mae yr Arglwydd ynghylch eu dwyn oddiamgylch, canys y mae drygioni dyn yn fawr o'i flaen Ef, a'r ddaear a bura efe â thân.

Y mae mwy o afiechyd wedi bod yn y dyfryn y gwanwyn hwn nag arferol, ac amryw o farwolaethau, er fod y bobl yn y dyffrynoedd ereill wedi bod yn iach yn gyffredinol. Nis gwyddom ni pa beth yw yr achos nad yw y dyffryn hwn mor iachus yn ei leoliad a'i nodweddiad ag unrhyw un arall; ond gan mai hwn yw y lle y daw y Saint iddo gyntaf, y mae y rhan fwyaf o'r rhai egwan yn aros yma, lle y gallant gael cysuron bywyd yn rhwyddach, tra mae y rhan gryfaf yn myned yn mlaen i sefydliadau newyddach; ac y mae llawer iawn o'r afiechyd yn ein plith yn cyfodi oddiwrth hadau afiechyd a marwolaeth ag sydd wedi eu hau yn y cyfansoddiad tra yn aros a myned trwy barthau twymynol y Taleithiau gorllewinol. Y mae afiechyd yma yn gyffredin o fyr barhad, ac yn terfynu yn fuan naill ai mewn iechyd neu farwolaeth. Mae teuluoedd yr henuriaid sydd ar y cenadiaethau tramor yn mwynhau eu hiechyd arferol yr amser hwn.

Ni ddylai y Saint yn eu hymgasgliad byth anghofio casglu a dwyn ganddynt bob math o hadau, canys dyma y lle iddynt dyfu a bod yn ddefnyddiol; cyflawnder mawr o *osage orange*, a hadau ereill addas at berthi, trwy ba rai y gellir rhedeg gwirs i wneuthur clawdd, ydynt yn dra anghenrheidiol yr amser hwn. Dygwch yr holl hoelion dellt a *shingle* a ellwch gael, hefyd gwydr, gwirs rhif. 9, cotwm anweithiedig, cotwm nyddedig, peirianwaith, a phethau anhebgor tŷ.

Yn nghanol yr holl chwyldroadau ag sydd yn cymmeryd lle yn mhlith y cenedloedd, bydded i'r henuriaid o hyd ddilyn cwrs diwyrni wrth fod yn ddarostyngedig i'r llywodraeth lle bynag y byddont, a chynnal i fyny yr unrhyw yn eu holl esiamplau o flaen y Saint, gan beidio ymwneyd dim â chwestiynau politicaidd y rhai sydd yn magu amryson, a chofio nad yw arfau eu milwriaeth yn gnawdol, eithr yn ysbrydol, ac nad yw yr Efengyl a bregethant o ddyn, eithr o'r nef; ac os erlidiant chwi heb fesur, mewn un ddinas, gwlad, neu deyrnas, gadewch y dystiolaeth a roddodd yr Iesu i fod yn dyst i'ch Tad yn y nefoedd, eich bod

chwi yn rhydd oddiwrth eu gwaed, a ffowch i ddinasoedd, gwledydd, neu deyrnasoedd ereill lle y derbyniont chwi ac y credont eich tystiolaeth.

Yn ystod dechreu sessiwn diweddaf Ymgynnulliad Cyffredinol Deseret, corffolwyd Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf yn gorff politicaidd, yn unol ag egwyddorion cyffredinol o gydgorffoliaeth, a roddir gan lywodraethau cristionogol i gymdeithasau crefyddol, gyda gallu i ddewis ymddiriedolwr ac ymddiriedolwyr cynnorthwyol i gadw meddiant, a thrafod achosion arianol yr Eglwys, er ei lles a'i hwylusdod; ac yn ystod y gymmanfa gyffredinol bresennol, etholwyd y Llywydd Brigham Young yn unfrydol a rheolaidd yn ymddiriedolwr yr eglwys, ac Edward Hunter yn ymddiriedolwr cynnorthwyol, ac yn Esgob Llywyddol.

Os agora y ffordd i ryw rai o'r Saint gwasgaredig (heblaw y rhai a gynghorasom yn flaenorol i aros lle y maent) i forio yn uniongyrchol i San Diego, yn California, bydded iddynt wneuthur felly, ac oddi yno gallant weithio eu ffordd i'r sefydliad sydd ar gael ei ddechreu gan y brodyr Lyman a Rich yn y gymmydogaeth hono, ac oddi yno i'r lle hwn.

Boed i râs, trugaredd, tangnefedd, a llwyddiant, gael eu hychwanegu i'r holl Saint, yn enw Iesu. Amen.

BRIGHAM YOUNG,
HEBER C. KIMBALL,
WILLARD RICHARDS.

Dinas y Llyn Halen Fawr, Deseret, Ebrill 7, 1851.

HANES TAITH O DDINAS Y LLYN HALEN FAWR, AM BEDWAR CANT A HANNER O FILLTIROEDD I'R DEAU [ODDIWRTH CAPT. D. JONES].

[*Parhad o dud.* 223]

DRANOETH, wedi teithio trwy wlad hyfryd, yn y prydnawn safem ar gefnen, o ba le gwelem ddyffryn eangach fyth, yr hwn sydd tua 15 mynyd o led ar ein cyfer; cyrhaedda i'r deau rhwng dwy restr o fynyddau o'r golwg, ac i'r gogledd tuag 20 mynyd, neu fwy, yna i'r gorllewin am 100, a hanner hyny o led. Wrth ein traed ffrydia tair o *springs* cryfion o ddwfr gloew,

y rhai a ffurfiant ddigon o ddwfr i droi melinau ac a ddwfrhant weirgloddiau yn eu rhediad i lawr i'r afon fawr ag sydd yn rhedeg trwy ganol y dyffryn hwn, ar lanau dwyreiniol yr hon y mae miloedd o erwau o dir dymunol, etto nid nemawr mewn cyferbyniad i'r hyn sydd ar ei hochr orllewinol; pa le, y barnem fod tuag 20 mil o erwau o ddolydd breision a gwastad; a thu cefn i hyny, gymmaint, neu fwy, o dir llafur da, yr hwn a gyrhaedda hyd odrau y bryniau gorllewinol, y rhai a godant yn raddol ac a orchuddir â chedrwydd, &c. Yn y gorllewin i'r fan a ddesgrifiaf yn awr, y mae mynydd go uchel a chribog, yr hwn a farnem ei fod o fŵn haiarn cyfoethocaf a'r a welodd un o honom ni erioed; heblaw amryw fathau o fŵn ereill yn y gymmydogaeth hono. Ystyriwn y darganfyddiad hwn yn anmhrisiadwy yn y fan hon. Dywedodd rhai o'n cwmni iddynt weled glo hefyd gerllaw, eithr ni welais i ddim o hono. Diau mai sefyllfa hyfryd a masgnachol iawn yw hon i drefedigaeth. Masgnachol, meddaf, o herwydd yr haiarn, &c., mor gyfleus a helaeth,—yn sefyll tua hanner y ffordd rhwng Dinas y Llyn Halen a'r môr Tawel, neu gulfor California. Hyfryd, o herwydd bod y wlad yn agor oddiyma i'r deau, a'r hinsawdd yn dymherus, a gorweddiad y wlad mor fanteisiol a hardd. Lle odiaeth i adeiladu dinas sydd yn ngodrau y bryniau hyn, lle y mae digonedd o danwydd, dwfr, a daear, ac awyr iach i anadlu. Caniatewch i mi am fynyd i ddesgrifio y ddychymmyg a gynlluniais tra yn sefyll yn y fan hon! Gwelaf yma ddinas hardd yn gangen o fynydd Seion, a digon o le i estyn ei chortynau ffordd y myno;—o'i blaen, i'r dwyrain, a'r hwn a arolygo, o bob cwr o honi, gwelaf feusydd mawrion yn gwynu i'r cynauaf, eu llon berchenogion yn gwenu yn yr olwg arnynt, heb feddwl talu i neb na rhent na nemawr dreth am ddim o honynt, eithr pawb yn rhydd fwynhau ei wala o'r holl elfenau. Tuhwnt i'r gwyngnydau hyn, estyna y dolydd breision eu gwyrddlas *garpets* godidog, ar hyd y rhai y chwareua miloedd dirif o ychain, gwartheg, a lloi, deadellau defaid, y rhai a lanwant eu crwyn â'r brasder hwn mewn byr amser. Er diwallu eu hangbenion, rheda yr afon yn araf a hwyrfrydig heibio yr olygfa fawreddig, tra ar hyd ei glanau prydferth prancia gyroedd o feirch gyda gwehyriad ymffrostgar, dan deimlad o'u hanymddibyniaeth yn y baradwys orllewinol hon. Etto ni cheua y darlun nes i'm weled lluoedd o

hîl Gomer, ag sydd yn awr mewn caethiwed a thylodi, eu gwragedd a'u plant, yn lle newyn a gormes, yma yn mwynhau eu gwala; a'i holl drigolion yn siriol a gwrddaf hyd ei heolydd hardd a hirion hi. Ond, ust! digon bellach, fy ewyllys i yw hyn, er na ddaw byth efallai i ben; o'r hyn lleiaf, nid oes yma yn awr na thy na thwlc, ond eiddo yr Indiaid, nac anifail, ond a a ddygasom yma, ac ambell garw, blaidd, neu gwningen. Ei hunig breswylwyr yw ychydig Indiaid o lwyth *Pah Utah*, y rhai a dreiglant dros y wlad heb ganfod ei gwerth na'i rhagoroldeb, na dymuno ond fel cadno ei ysglyfaeth.

Oddiyma aethom i fyny i'r dyffryn deheuol drwy weirgloddiau ffrwythlawn, a chroesasom amryw aberoedd a'i dwfrhant. Y trydydd dydd, croesasom afon fach a reda yn groes i'r dyffryn, yr hwn erbyn hyn a gulha i tua 7 mynyd o led; gellid yn hawdd droi yr aber hon i redeg i'r gogledd, i gymmysgu â dyfroedd y "Great Basin," a chyda hwynt i'r moroedd dwyreiniol filoedd o filltiroedd oddiyma; eithr wedi bod rhwng dau feddwl yn hir, penderfyna ŵyro i'r deau, ac yn fuan llyncir hi i grombil yr afon Rio Virgin, yr hon ychydig i'r deau a ferwa allan o ganol craig anferth, nes chwyddo at dorau ein ceffylau wrth ei chroesi, a gyflyma tua'r deau ychydig, ac a ruthra i ogof o dan fynydd o'n golwg, am tua 5 mynyd, ac yna y daw i oleu dydd drachefn, gan brysuro i gyfarfod a'i mam, sef y Rio Colorado, a chyda hi i gulfor California, yr hyn a brofa ein bod ni yn awr wedi pasio y gefnen uchaf o'r cyfandir hwn, ac o ba le y mae disgynfa tua'r Môr Tawel. Cyfnewidia yr hinsawdd yn awr bob dydd braidd yn fwy tymherus; dim eira na mynyddau eiriawg mwy ond o'n hol; y dail yn tori allan ar y coed mân a'r llysiau; yr oll o ba rai y'nt o rywogaeth arall, tebygcach i eiddo y *tropics*. Mae y ddaearyddiaeth a'r olygfa wedi cyfnewid yn hollol hefyd. Yn awr, mae y wlad a'i gwyneb yn edrych y ffordd arall, fel pe bai wedi troi drach ei chefn. Ymddengys fel pe baem yn cyflymu i waered i ryw le! Mae y wlad yn dalpiau a chlogwyni wedi eu chwilfriwio gan ryw beth, ac yn estyn yn feinciau i'r deau, o benau pa rai neidia gannoedd o droedfeddi i ddechreu mainc arall. Ar y creigiau amrywiog hyn, gwelir arwydd-luniau o bob math braidd, *hieroglyphiecs*, cerfiadau, ynghyd â chof-adeiladau o fawredd a henafiaeth y genedl a'u gwnaeth. Copiwyd amryw o honynt; dyweda ein

doethion, y rhai a ddehonglant rai o honynt, eu bod yn efelychu y rhai oedd ar lafnau Llyfr Mormon. Nid allai y brodorion hyn, y rhai ydynt o lwyth y Pah Utahs, ac yn gwibio hyd y wlad heb sefydlu, adeiladu na llafurio, meddu drylliau, na gwisgoedd ond o grwyn cwningod, roddi i ni ddim eglurhad o honynt, ond mai yno y gwelsant hwy hwynt.

Mae yn amlwg ei bod yn Wanwyn yn y wlad hon, er nad yw ond dechreu Ionawr gyda ni. Y mae y wlad oll, nid yn unig y gwaelodion, ond y bryniau, yn llaid gwyllt, fel ag y mae braidd yn anmhosibl teithio. Mae pawb yn gorfod ei throedio hi yn yn awr, o herwydd bod y ceffylau yn suddo; y mae y mulod, er eu holl gywreinrwydd i geisio sengu ar geryg, yn suddo hyd eu torau, ac yn methu codi, fel yr y'm yn gorfod tynu eu llwythau i lawr yn aml, weithiau hanner dwsin neu fwy ar unwaith. Gorfodir ni yn awr bob nos i gadw un neu fwy o'r Indiaid yn ein gwersyll yn wystl na ddyga y lleill ein hanifeiliaid, &c. Fel hyn teithiasom yn anghysurus a blinedig i lawr ar hyd glanau yr afon Rio Virgin, yr hon erbyn hyn, a dderbynia aberoedd ereill i'w chôl, hyd nes y cyrhaeddasom arllwysiad y Santa Clara iddi. Rhuthra yn awr rhwng creigiau uchel a geirwon. Cyfartalwch gweddol o goed ar hyd-ddi, ac ambell lanerch bach paradwysaidd, lle y bu yr Indiaid yn planu *corn*, &c., eithr yn rhy gyfyng i drefedigaeth. O herwydd gwaeledd ein hanifeiliaid a chyflwr lleidiog y wlad, gorfodwyd ni i gyfnewid ein bwriad a'n cwrs, ac oddiyma dilynasom yr afon olaf a enwyd i'r gorllewin. Yr oeddem wedi bwriadu dilyn yn mlaen i'r deau, hyd y Colorado, i chwilio allan y Moquis, &c.; ond o herwydd yr hyn a nodwyd, barnasom yn ddoethaf i ddychwelyd. Yn y parthau hyn ymgasglai ugeiniau o'r trigolion o'n hamgylch, ac ysgyrnygant eu dannedd weithiau yn hyll. Mynych y gwlawiai yma tra nad oedd genym ddim i'n cysgodi rhagddo, na rhag un niwed arall, ond blankets, neu groen Buffalo, yr hwn a daenem ar y ddaear wlyb, ac un arall drosom; ac aml waith y nos y dihunwn braidd yn nofio mewn dwfr, eithr y gwylwyr a gadwant y tân yn fyw yn eu tro, ac felly cadwant y bleiddiaid duon mawr, y panthers, y *wild cats*, &c., ymaith, pa rai a sychedent am ein gwaed; etto, nid llawer gwaeth nâ'r trigolion ar brydiau. Un tro cawsom liaws o honynt at eu gilydd, a gwnaethom ammodau hêdd â hwynt, yr hwn a barhaodd o leiaf cyhyd â'r anrhegion a

gawsant genym. Ar ol hyny gwahoddent ni i'w gwlad, eu bod hwy wedi clywed llawer o sôn gan Indiaid ereill am y "Mormons," mai pobl dda ydynt, ag sydd am eu dysgu hwy yn ffyrdd a chelfyddydau eu tadau. Ni welsom fenyw na phlentyn yn eu plith hwy oll; a dywedent fod y frech goch wedi eu hysgubo hwy oll ymaith. Ai gwir hyn, ynte gau? gwaeth a ddywedir am danynt, yr hyn ni wyddis; eithr nid wyf yn meddwl yr ystyrient nemawr ddim yn rhy warthus i'w gyflawni. Yn mhen ychydig ddyddiau, cyrhaeddasom y ffordd ag sydd yn arwain i California, ar hyd yr hon dychwelasom yn ol dros Rim y Basin, ar hyd y dyffryn a nodais o'r blaen, am tua 60 mynyd, lle y cyfarfuom amryw ymfudwyr yn myned tua gwlad yr aur. Gwelem lawnder o fwn haiarn ar hyd ochrau y ffordd, ac o'r diwedd gwersyllasom wrth odrau y mynydd haiarn rhag-grybwylledig. Dranoeth, aeth P. P. Pratt a minnau yn gyflymach na'r lleill, a chyrhaeddasom ein wageni yn y Llyn Halen Fach erbyn canol y nos, wedi blino, a chael ysgyrmish go galed gyda danneddog dylwyth y coedwigoedd hyn. Pawb yn iach, ac yn llawen iawn ein gweled; derbyniwyd ni gyda thwrf magnelau, drylliau, *hurrahs* a *hosannas*, &c. Ni bu nemawr gysgu hyd y boreu, ond cyfnewid hanesion a newyddion, a gwledda.

(*I'w barhau.*)

CYMMANFA GYFFREDINOL NEILLDUOL.

(O'r "Millennial Star.")

Cynnaliwyd Cymmanfa Gyffredinol Neillduol, yn Nghapel y Saint, Whitechapel, Llundain, ar y 3ydd o Fehefin, 1851, pan yr oedd yn bresennol bedwar o'r Deuddeg, cynghorwyr Llywyddiaeth yr Ynysoedd Prydeinig, Llywydd a chynghorwyr Tywysogaeth Cymru, a thri ar hugain o Lywyddion Cynnadleddau. Cymmerwyd dan ystyriaeth y priodoldeb o gymmeryd Cynnadledd y Channel Islands ymaith o Lywyddiaeth yr Ynysoedd Prydeinig, a'i buno â'r Genadiaeth yn Ffrainc.

Trwy annogaeth y Llywydd F. D. Richards i amlygu ei feddwl ar y peth, dymunodd yr Henuriad John Taylor ar iddo fod felly, ac hysbysodd ei feddwl ynghylch priodoldeb a doethineb y cyfryw beth, yn gymmaint ag y gwasanaethai i gryfhau dwylaw y brodyr Ffrengig, a byddai yn lle cyfleus i gael ac i ddanfon allan Henuriaid ag a fyddant i raddau yn adnabyddus o iaith ac ymarferiadau y genedl Ffrengig. Llefarodd hefyd ynghylch Llyfr Mormon, yr hwn a ymddangosa yn fuan yn y iaith

Ffrengig, gan sylwi y buasai llawer o Henuriaid yn ddiammau yn cael eu danfon o'r ynys hon i'r cyfandir i lafurio, ac y byddai yn dda iddynt yn gyffredinol i fynu y cyfieithad Ffrengig, a'i ddarllen yn ddiwyd, mewn cyssylltiad â chopi Seisnig, ac felly cyrhaedd adnabyddiaeth o'r Ffrengaeg. Pe teimlai yr Henuriaid i wneuthur hyn, byddai yn gynnorthwy i dalu yn ol y swm a fenthyciwyd er cyhoeddi y gwaith. Hysbysodd yr Henuriad Taylor ei gynllun er cyhoeddi cyhoeddiad misol yn Paris, y rhifyn cyntaf o ba un oedd ar werth.

Ar ol rhai sylwadau yn mhellach gan yr Henuriad Taylor ac ereill, cynnygiwyd, eiliwyd, a chariwyd yn unfrydol, fod Cynnadledd y Channel Islands i'w thynu o'r Llywyddiaeth dros yr Ynysoedd Prydeinig, a'i buno â Llywyddiaeth yr Eglwys yn Ffrainc.

Wedi dangos sefyllfa a'r olygfa ar y gwaith yn Dublin, gan yr Henuriad Edward Sutherland, cynnygiwyd, eiliwyd, a chariwyd yn unfrydol, fod yr Henuriaid Sutherland a Hayes i barhau yn ngwaith yr Efengyl yn Dublin, a galw y cyfryw ddynion ffyddlawn a allant gael yno i'w cynnorthwyo yn yr unrhyw.

Treuliwyd yr holl ddydd yn y modd mwyaf pleserus ac adeiladol, trwy roddi addysgiadau ar wahanol bynciau dyddorawl, gan wahanol aelodau o'r Deuddeg, ac ereill ag oedd yn bresennol.

Terfynwyd gwaith dydd a gofir am dano yn hir, yn yr hwyr, trwy ganu "When shall we all meet again," a thrwy weddi gan yr Henuriad John Taylor.

F. D. Richards, *Llywydd.*
J. F. Bell, *Ysgrifenydd dros dro.*

AT YR EGLWYSI.

14, Castle St., Merthyr Tydfil, Gorph. 15, 1851.

Mr. Golygydd,—Y mae genyf ychydig o gynghorion i'w rhoddi i'r llywyddion yn gyffredinol; os cewch chwi le iddynt tu fewn i "Udgorn Seion," gwnaf floeddio rhyw bethau a fydd yn lles i'r cynnadleddau, canghenau, a'r Saint oll.

Darfu i ni yma gynnal Cymmanfa ar y 6fed o'r mis hwn, a danfon deunaw o genadon i fyned i'w taith heb na ffon nac ysgrepan; ac yr wyf yn meddwl fod y diweddaf o honynt wedi myned i ffwrdd heddyw; a bydded i'r Duw grasol eu bendithio hwy. Y maent wedi cael eu danfon allan i brofi y byd, ac i sefydlu cangenau newyddion yn eu plith, heb un cynnorthwy gan un gangen, ond i gael eu bwyd, eu dillad, a'u lletty gan y byd, oddieithr fod amgylchiadau yn caniatâu. Ac yn awr, Lywyddion Cynnadleddau a Changenau, er mwyn profi y byd yn gyfreithlawn, rhwystrwch y rhai hyn i ymweled â'ch cangenau, nac i gael un cynnorthwy mewn un dull, oddieithr llyfrau; os bydd y cang-

enau mor garedig â'u cynnorthwyo hwy ag ychydig lyfrau, bydd hyny yn dda. Yr achos na fuasai mwy o gangenau wedi eu sefydlu trwy y wlad yw, am nad oedd y brodyr ddim yn myned allan yn gyfreithlawn; yr oeddynt yn myned ag arian gyda hwy, neu yr oeddynt yn pwyso ar y cangenau o'u hamgylch. Mae hawl gan y cenadon hyn i dderbyn arian gan y byd, ac y maent yn sicr o'u cael trwy ffydd; canys Duw sydd yn eirwir, y mae yn addaw rhoddi bwyd, dillad, a lletty, ac arian hefyd, pan y bydd eu hanghen, ynghyd â phob peth a fydd yn anghenrheidiol i'r rhai hyny sydd yn cadw yn ffyddlon ei orchymynion Ef. Ac y mae Ysbryd Duw yn y fynyd hon, trwof fi, yn addaw y pethau uchod. Y mae llawer o demtasiynau i ddyfod i gyfarfod â'r brodyr hyn; ond er cymmaint a ddaw, y mae Duw o'u plaid hwy, ac efe a'u llwydda hwy. Ac yn awr, frodyr, bydded i chwithau yn eich Cynnadleddau fod â chymmaint â hyn o awydd ynoch i achub y miloedd eneidiau sydd yn y wlad, a chwilio allan am ddynion da sydd â'u hamgylchiadau yn caniatâu iddynt i fyned allan, a bydded i chwi eu danfon hwy allan i'r trefydd, pentrefydd, a'r wlad oddiamgylch, i sefydlu Cangenau. Nac ofnwch offeiriadon, pregethwyr, nac un dosbarth o ddynion; ewch i'r cynnulleidfaoedd, ac i'r synagogau, a phregethwch iddynt yr Efengyl hon, er tystiolaeth am y deyrnas, a hyny trwy allu yr Ysbryd Glân, fel y galloch fod yn rhydd oddiwrthynt yn y farn sydd i ddyfod; canys fe gaiff pawb eu barnu yn ol yr efengyl hon. Ac yn awr, frodyr, ewch yn mlaen a chasglwch ferch Seion, fel y gellir ei chludo hi tua thref, dros y moroedd, i Fynydd-oedd Ephraim, i adeiladu dinasoedd a themlau gwych, a phlanu ei gwinllanoedd, gwisgo ei gwisg phriodasol; canys y mae ei Phriod-fab yn dyfod, ac yn marchogaeth ar gymylau y nef, a myrdd o'i Saint gydag ef: felly y byddo. Amen.

Y mae genyf un cynghor arall i'w roddi i chwi mewn perthynas i'r rhai a elwir yn Saint, neu yn swyddogion, ag sydd yn rhyddiog i weithio, ac yn myned oddi amgylch o gangen i gangen, i ganu i'r menywod, a thwyllo eu bwyd felly o dŷ i dŷ am fisoedd, ac yn dylanwadu ar rai llywyddion i wneuthur casgliadau iddynt trwy ddweyd dipyn o hanes iddynt pa fodd y mae pethau yn myned yn mlaen yn y Gogledd, sir Aberteifi, sir Gaerfyrddin, ynghyd â sir-oedd ereill; a pha fodd yr oeddynt hwy yn dadleu â phobl, ac yn gorchfygu; ac yna dipyn o ding dong ar y delyn wed'yn; ac yna dacw rhyw chwaer ddiniwed yn dyfod i mewn, ac yn rhoi gwahoddiad, "Dewch gyda fi i gael ciniaw;" "attaf finnau i dê," meddai y llall," "ac atom minnau i gyfarfod y Saint," meddai rhyw lywydd; ac efe fydd yn eistedd yn nghadair y llywydd, ac yn cael ei wneyd yn hysbys—fod yno frawd dyeithr, ac yna dacw y Saint bach yn barod i'w wrando. O! fel yr wyf yn teimlo dros fy mrodyr a'm chwiorydd, na fyddent yn gwylio yn fwy, a pheidio rhoddi derbyniad i neb ond i'r rhai sydd mewn awdurdod, neu rai fyddo yn cael caniatâd ar ryw amgylchiadau. Unwaith etto, yr ydwyf fi yn eich rhybyddio chwi, lywyddion

cynnadleddau, cangenau, a dosparthiadau, i ochelyd rhag y fath ddynion dichellgar, ac na wneloch ganiatâu i ddynion fyw yn segur ar gefnau y Saint. Dysgwch y Saint i roddi iddynt bryd o fwyd, noswaith o letty, a'u danfon i ffwrdd boreu dranoeth; gwnewch felly, os bydd yn eu meddiant drwyddedi; ac os na wnant hwy adael eu drygioni ar ol, byddwn y neu tori hwy allan o'r Eglwys, a gosod eu henwau yn yr UDGORN.

Ydwyf, eich gostyngedig was,

WM. PHILLIPS.

AMRYWIAETHAU, &c.

HARDDWCH sydd flodeuyn a wywa yn fuan; iechyd a waethyga, a chryfder a gilia ymaith; ond diniweidrwydd sydd anfarwol, ac y mae yn ddedwyddwch mewn bywyd ac yn angeu. Dichon i'r ieuanc farw yn fuan iawn, ond y mae yn anmhosibl i'r hen fyw yn hir. Ffrwythau anaddfed a ellir eu tynu ymaith, neu eu hysgwyd i lawr; ond y ffrwythau addfed a syrthiant o honynt eu hunain.

Os na fynwch gael eich tybied yn ffyliaid gan hobl ereill, na fyddwch ddoeth yn eich golwg eich hun; yr hwn a ymddiriedo yn ei ddoethineb ei hun, sydd yn cyhoeddi ei ffolineb; mae gan y gwir ddoeth ddigon o wybodaeth i weled ei ffolineb ei hun.

NWYDWYLLTEDD sydd fath o dwymyn yn y meddwl; gadawa ni yn wastad yn llawer mwy gwàn nag y cafodd ni.

TALIADAU O ORPH. 11 HYD ORPH. 22.—Sir Fynwy, £10 10s; Sir Fflint, £2; Sir Gaernarfon, £1 6s; Sir Feirionydd, £2; Pontytypridd, £1; Caerdyf, 11s 4c; Georgetown, £3 5s; Merthyr, £2 6s; Cefn, 14s 3½c. Cyfanswm, £23 12s 7½c.

"W. T., A——r."—Os ydych yn gweled rhyw bethau yn groes i'w gilydd yn Llyfr Mormon a'r Athrawiaeth a'r Cyfammodau, gwell i chwi eu nodi i ni, ac yna dichon y sylwn arnynt yn yr UDGORN, fel y gallo ereill hefyd gael eu goleuo yn gystal â chwithau.

"W. W."—Nis gallwn ddweyd etto pa bryd yr ymfudir nesaf; rhoddwn wybod mor fuan ag y clywom.

LLYFR MORMON.—Dymunwn ar yr holl Lywyddion a'r Dosparthwyr i gasglu énwau at Lyfr Mormon yn ddioed. Daw allan yn yr un dull â'r "ATHRAWIAETH A'R CYFAMMODAU," hyd nes ei gorphenir, am geiniog a dimai y rhifyn. Dichon y cynnwysa o 30 i 32 o rifynau.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr*,

---

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

// UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 16.] AWST 9, 1851. [PRIS 1g.

COFNODAU CYMMANFA GYFFREDINOL EGLWYS IESU GRIST O SAINT Y DYDDIAU DIWEDDAF,

A gynnaliwyd yn Ninas y Llyn Halen Fawr, yn Deseret, Ebrill 6, 1851, *am ddeg y boreu, y Llywydd Brigham Young yn llywyddu.*

[Allan o'r "Deseret News."]

YN bresennol o'r Brif Lywyddiaeth—Brigham Young, Heber C. Kimball, a Willard Richards. Patriarchiaid—John Smith ac Isaac Morley. O'r Deuddeg Apostol—Wilford Woodruff ac Ezra T. Benson. Llywyddiaeth y Degau a thrugain—Joseph Young, Levi W. Hancock, Zera Pulsipher, Henry Herriman, Albert P. Rockwood, Benjamin L. Clapp, a Jedediah M. Grant. Llywyddiaeth yr Estynfa—Daniel Spencer, David Fullmer, a Willard Snow. Corwm yr Archoffeiriaid—John Young a Reynolds Cahoon. Uchel Gynghor yr Estynfa. Ysgrifenwyr y Gynnadledd—Thomas Bullock a William Clayton.

Agorwyd y Gymmanfa, a chafodd ei gohirio o herwydd gwlawogydd trymion, a thô y Cysgotty (Bowery) yn gollwng dwfr.

Dydd Llun, Ebrill 7, *deg yn y boreu.*—Ar ol galw y gymmanfa i drefn, cafodd ei hagor trwy ganu, gweddio gan John Young, a chanu.

Gan fod y Llywydd Young wedi ei luddais gan afiechyd, hysbysodd y Llywydd Kimball achosion y gymmanfa, a sylwodd yn dra phwrpasol ar ddyledswydd llywyddion y gwahanol gorwmau i roddi cofres o'u gwahanol gorwmau, yn mhob cymmanfa, er lles hanesydd ac awdurdodau yr Eglwys; a chyflwynodd Brigham Young, fel Llywydd Eglwys Iesu Grist o Saint y

Dyddiau Diweddaf, trwy yr holl fyd, ac hefyd fel prophwyd, gweledydd, a dadguddiwr; yr hyn a gariwyd yn unfrydol.

Yna Heber C. Kimball a gyflwynwyd fel y cynghorwr cyntaf i'r Llywydd Young, a Willard Richards fel ei ail gynghorwr; y rhai a gynnaliwyd yn y swyddau hyny.

John Smith a gynnaliwyd fel Patriarch llywyddol i Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf.

Willard Richards a gynnaliwyd fel Hanesydd yr Eglwys, a Chofiadur Eglwysig cyffredinol.

Orson Hyde a gynnaliwyd fel llywydd; a Parley P. Pratt, Orson Pratt, Wilford Woodruff, John Taylor, Georgo A. Smith, Amasa Lyman, Ezra T. Benson, Charles C. Rich, Lorenzo Snow, Erastus Snow, a Franklin D. Richards, a gynnaliwyd fel aelodau o gorwm y Deuddeg Apostol.

Daniel Spencer a gynnaliwyd fel llywydd yr estynfa hon yn Nyffryn y Llyn Halen Fawr, a David Fullmer a Willard Snow fel ei gynghorwyr.

H. G. Sherwood a gynnaliwyd fel llywydd; ac Eleazer Miller, John Kempton, Heman Hyde, Lewis Abbott, Wm. W. Major, Levi Jackman, Elisha H. Groves, Ira Eldredge, John Vance, Edwin D. Woolley, a John Parry, fel aelodau o'r Uchel Gynghor.

John Young a gynnaliwyd fel llywydd corwm yr archoffeiriaid, a Reynolds Cahoon a George B. Wallace fel ei gynghorwyr.

Joseph Young a gynnaliwyd fel prif lywydd; a Levi W. Hancock, Henry Herriman, Zera Pulsipher, Albert P. Rockwood, Benjamin L. Clapp, a Jedediah M. Grant, fel llywyddion corwmau y Degau a thrigain.

Y Llywydd Kimball a benododd Edward Hunter, i lanw y lle a waghawyd trwy farwolaeth Newel K. Whitney, fel esgob llywyddol yn Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf; cariwyd yn unfrydol.

John Nebeker a gynnaliwyd fel llywydd corwm yr henuriaid, a James H. Smith, ac Aaron Sceva fel ei gynghorwyr.

Joseph Harker a gynnaliwyd fel llywydd corwm yr offeiriaid. (Y mae ei gynghorwyr ef wedi gadael yr estynfa hon, ac nid yw yntau yn barod i enwi cynghorwyr newyddion.)

McGee Harris a gynnaliwyd fel llywydd corwm y dysgawdwyr, a John Vance a Reuben Perkins fel ei gynghorwyr.

Gan fod llywyddiaeth corwm y diaconiaid wedi cael eu symud i gorwmau ereill, ni weithredwyd dim mewn perthynas i'w swyddogion.

Gan fod rhai o'r esgobion wedi symud i'r sefydliadau deheuol, cynnygiwyd Nathaniel V. Jones i fod yn esgob y bymthegfed adran; cariwyd.

Abraham Hoagland, esgob y bedwerydd adran ar ddeg; Reuben Miller, adran Mill Creek; Abraham O. Smoot, adran Big Cottonwood; Ezekiel Lee, sefydliad Holladay; Peter McCue, adran gyntaf; a Joseph C. Kingsbury, adran ail.

Y Llwydd Kimball a enwodd Brigham Young i fod yn ymddiriedolwr i Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf; cariwyd yn unfrydol. Etholwyd yr Esgob Edward Hunter yn ymddiriedolwr cynnorthwyol.

Y cynnyg i adeiladu Teml i enw Arglwydd ein Duw yn Ninas y Llyn Halen, a gariwyd gyda bonllef.

Apwyntiwyd pwyllgor o un, sef Daniel H. Wells, i arolygu adeilaeth y Deml, a'r gweithiau cyhoeddus.

Gweddiwyd gan J. M. Grant. Gohirwyd am awr.

Dau yn y prydnawn.—Agorwyd y gymmanfa yn ol y gohiriad, ar ochr ddeheuol y Cysgotty. Canwyd; gweddiwyd gan E. T. Benson. Canwyd; y Llywydd Kimball yn llywyddu.

Brigham Young a gynnaliwyd fel llywydd y cwmpeini ymfudol parhaus at ymgasglu y tlodion, a H. C. Kimball, W. Richards, W. Woodruff, O. Hyde, G. A. Smith, E. T. Benson, J. M. Grant, D. H. Wells, W. Snow, E. Hunter, D. Spencer, T. Bullock, J. Brown, W. Crosby, A. Lyman, C. C. Rich, L. Young, P. P. Pratt, O. Pratt, ac F. D. Richards, a gynnaliwyd fel ei gynnorthwywyr.

J. M. Grant a alwodd am wirfoddolion i fyned i swydd Haiarn, ac a ddymunodd ar y personau hyny a benodwyd yr hydref diweddaf, i fyned a llanw y penodiad hwnw.

Anson Call a wnaeth adolygiad byr ar yr hyn a wnaed er sefydlu y wlad hono.

Yna y Llywydd Kimball a alwodd amryw wrth eu henwau, pan y cytunodd dau ar bymtheg ar hugain i fyned.

Dywed E. T. Benson—Darfu i chwi oll y boreu hwn bleidleisio dros adeiladu Teml; penodasoch bwyllgor i arolygu y gweithiau cyhoeddus; yr ydych yn gwybod nas gallant fyned yn y blaen heb eich cynnorthwy chwi; yr ydych yn gwybod mai Saint y

Dyddiau Diweddaf ydym ni, ac mai nyni yw yr asgwrn a'r gewin i wthio y gwaith yn y blaen; gofynir gan lywyddion a chorwmau yn yr Eglwys hon i dalu eu degwm, ac yr ydych yn gwybod nad yw hyn wedi ei wneuthur; yr wyf fi yn ei ystyried yn orchymynedig i'r bobl hyn; y mae rhai dynion a benywod wedi gwneyd, a gwnant etto yr oll a allant. Ni ddaw yr eglwys hon i'w hoedran hyd nes y talom ni ein degwm, a byw i fyny i'r gorchymynion a roddwyd i ni; yna y byddwn yn rhydd yn wir, canys efengyl rhyddid yw yr efengyl. Mae llawer o bersonau yn gofyn, Pa bryd y cawn ni ychwaneg o ddadguddiadau? Dywedaf wrthych na chawn ragor o ddadguddiadau hyd nes y byddom ni fel pobl yn parchu y dadguddiadau hyny sydd wedi eu rhoddi eisoes; pan wnelom hyny, fe gawn ychwaneg.

Sylwodd H. C. Kimball—Byddai yn dda genym pe gallem barhau y gymmanfa hon dri neu bedwar diwrnod; ond nis gallwn. Galwodd ef ar bawb i ofalu am eu dyledswydd, yna gallu Duw a fydd gyda ni; ni fydd ofn ar y rhai hyny sydd yn gwneuthur yn iawn, &c.

Yn ol cynnygiad a wnaed, gohiriwyd hyd y Sul cyntaf (y 7fed) yn Medi, 1851.

Terfynwyd trwy weddi gan Willard Richards.

THOMAS BULLOCK, *Ysgrifenydd.*

ATTODION I BUMMED EPISTOL CYFFREDINOL

Llywyddiaeth Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, o Ddinas y Llyn Halen Fawr, Talaeth Deseret, at y Saint gwasgaredig trwy y byd, yn anerch :—

[Allan o'r "Deseret News."]

ANWYL FRODYR,—Gan fod rhai pethau wedi dianc ein sylw yn ein gohebiaeth am y 7fed o'r mis hwn, yr ydym etto yn cymmeryd ein hysgrifell mewn llaw mewn perthynas i'r siwgr, triagl, a'r mel a fydd yn anghenrheidiol ar ddinasyddion Deseret. Mae rhai prawfiadau wneyd eu gwneyd o fetys yn ngweuthuriad triagl a finegr, y rhan fwyaf mewn teuluoedd dirgel, canlyniadau neillduol pa rai nid ydym ni wedi clywed manylrwydd yn eu cylch; ond yr ydym wedi dyfod i wybod mewn sicrwydd, gydag ychydig o waith, y gall unrhyw deulu sydd yn meddu betys wneuthur eu hunain yn gysurus gyda golwg ar driagl, er nad yw

symudiad ymaith y gas a sylwedd anmherthynol ddim wedi ei ddeall mor ddigonol ag i gael triagl mor berffaith ag a ddymunid. Y mae finegr wedi ei wneyd o'r un peth, o ansawdd da. Dyged y brodyr yr holl siwgr-fetys gwynion a allant gael, erbyn blynyddau i ddod.

Mae y Meistriaid Beach (o St. Louis) a Blair (o Texas) wedi agor sefydliad gweithfaol cyffredinol y gwanwyn hwn, yn hytrach yn rhy ddiweddar i siwgr, eithr y maent yn myned yn mlaen mewn gwneuthur triagl a finegr. Dysgwylir y bydd i'r sefydliad hwn barhau yn ei weithrediadau, ac yn barod at waith mwy erbyn dynesiad cynauaf arall; ond ni fydd yn bosibl i un weithfa i ddiwallu yr holl bethau melys a fydd yn anghenrheidiol; a phe gallai rhyw fferyllydd ymarferol a gwneuthurwr siwgr o'r betys, un a fyddo yn ddeall ei orchwyl drwyddo, neu gwmni o ddynion, y rhai ydynt yn gyfarwydd yn ngwahanol gangenau y gelfyddyd, ymfudo i'r lle ac agor eu gweithfeydd siwgr, buasai yn dda gan ein ffermwyr a'n teuluoedd roddi heibio eu gweithrediadau teuluaidd, er cael eu diwallu, mewn dull mwy effeithiol, o'r gweithfeydd; a gofynai yn awr lawer o sefydliadau mawrion i ddiwallu y bobl. Dymunwn ar y llywyddiaeth yn Lleogr, Ffrainc, a llefydd ereill, i chwilio allan am wneuthurwyr siwgr ag ydynt yn llwyr ddeall eu gwaith, a'u danfon i'r lle hwn, gyda phob offerynau anghenrheidiol ag na ellir eu cael yma.

Mae yr amrywiol heidiau gwenyn, a ddygwyd yma o'r Taleithiau, yn gwneyd yn dda yn y Dyffryn, a byddai yn ddymunol i'r brodyr ddwyn a allant o wenyn ganddynt; canys credir y llwyddant yma; ac mor bell ag y gellir cynnyrchu mêl, y lleiheir yr anghenrheidrwydd o wneuthur siwgr; a phe buasai digonedd o siwgr, y mae anghen am fêl yn feddyginiaeth, yn gystal ag yn foethfwyd.

Brigham Young,
Heber C. Kimball,
Willard Richards.

Dinas y Llyn Halen Fawr, Deseret, Ebrill 16, 1851.

SYLWADAU YNGHYLCH YMFUDO, &c.

Yn mhlith yr amrywiol bynciau dyddorawl a gymmerir dan sylw yn Mhummed Epistol Cyffredinol y Brif Lywyddiaeth,

bydd ymfudaeth, yn ol pob tebygolrwydd, yn tynu mwy o fryd y Saint Prydeinig nag un pwnc arall.

Ni fydd i ni ddanfon llongaid o Saint i New Orleans ar y laf o Fedi fel arferol. Er hyny, y mae rhai Henuriaid Americanaidd ag sydd â'u teuluoedd yn aros yn y taleithiau gorllewinol, y rhai a fyddant yn myned trwy New Orleans, rywbryd yn ystod y gauaf; y mae rhyw ychydig hefyd, sydd â'u gwyr a'u tadau wedi myned o'u blaen i ennill modd i ddwyn eu teuluoedd atynt i New Orleans, St. Louis, neu Kanesville a'i chymmydogaeth, ag a fyddai yn ddoethineb iddynt i fyned y ffordd hyny. Gwneir amgylchiadau felly yn hysbys i ni gan lywyddion y cynnadleddau, ac yna gwneir parotoiadau er iddynt gael myned allan yn yr un llong. Bydded i'r Saint hyny ymholi â llywydd eu cynnadledd; ac os bydd rhyw anhawsdra neu ammheuaeth yn cyfodi, gwna y llywydd ysgrifenu atom ni.

Bydd yn dda gan y Saint i gael arddeall fod cwmpeini wedi ei reoleiddio er gwneuthur a phuro siwgr o'r betys, yr hwn a gymmera allan weithwyr, hadau, a'r holl beirianwaith, offerynau, &c., angenrheidiol er sefydlu y gwaith yn y dyffrynoedd. Hefyd gwmpeini er gwneuthur pob math o waith gwlan, ag sydd mewn gwasanaeth cyffredin gan ddynion a benywod: mai y cwmpeini hwn yn cymmeryd gydag ef beiriannau o'r gwaith goreu a mwyaf diwygiedig, ynghyd â'r blaenoriaid a'r gweithyddion angenrheidiol tuag at wahanol ddosparthiadau y gwaith. Mae ei nifer o weithwyr wedi ei wneyd i fyny yn barod. Mae y ddau gwmpeini wedi eu rheoleiddio â swm ddechreuol dda, yn nwylaw dynion llwyr wybodus o fasgnach; y rhai, yn ddiammau, trwy eu medrusrwydd, a sefydlant eu hunain mewn busnes, yr hon yn y wlad newydd hono, a ddaw yn fuan i fod y benaf ar y cyfandir hwnw, ac a brawf nid yn unig yn elw mawr i'r perchenogion a'u hetifeddion, ond i'r gwladoldeb anturiaethgar a chynnyddol, yn mhlith pa rai y maent wedi penderfynu bwrw eu coelbren.

Y mae yn debyg y bydd y cwmnïoedd hyn yn myned allan dan gyfarwyddyd un o'r Deuddeg, yr hwn sydd wedi gwneyd ei hun yn adnabyddus o'r holl ffordd, trwy ei mynych deithio; a thrwy brofiad yr hwn, mae yn diammau, yr arbeda y cwmnïoedd gannoedd o bunnau o gost, yr hyn a ddygwyddai fel arall ar hyd y ffordd hirffaith, ac, mewn manau, trafferthus hon. Tebygol y

cychwynant ar eu taith ar hyd y ffordd bresennol yn ystod y tymmor ymfudol sydd yn dynesu.

Yr ydym yn gwybod, frodyr, am yr hiraeth sydd yn eich meddyliau, i fyned i'r man lle y gallwch wneuthur rhywbeth i lesoli eich hunain, ynghyd ag achos Duw; eithr fe ddywedwn ni wrthych, na fyddwch yn rhy awyddus; gadewch i'r ffordd gael ei darparu i chwi, fel pan y cychwynoch, y byddoch yn cael eich tirio yn mhlith eich brodyr, dan ofal y fath ddynion ffyddlawn o'r Deuddeg, ag yw yr Henuriaid Amasa Lyman a Charles C. Rich, y rhai a ddysgant i chwi fwriadau Duw, ac a'ch hyfforddant ar hyd ffordd y bywyd tragywyddol. Mae yn well o lawer i chwi aros yma, o dan eich henuriaid a'ch gweinidogion anwyl, lle y gellwch fwynhau doniau a bendithion yr Efengyl; na myned a rhoddi eich nerth i estroniaid, y rhai ni feddant deimlad gyda chwi er adeiladu Teyrnas Dduw, ac efallai, syrthio trwy haint, neu wrthgiliad. Na feddylied neb am fyned i'r taleithiau dwyreiniol, canys llais yr Ysbryd yw, am i'r holl Saint ffoi allan o'r parthau hyny a'r ddwy Ganada, gyda phob brys galluadwy. Bydd i'r rhai ffyddlawn yn St. Louis, a'r lleoedd ereill ar yr afonydd gorllewinol, frysio i'r mynyddoedd mor fuan byth ag y caniatao eu hamgylchiadau; ac yr ydym yn gobeithio, yn ystod y tymmor ymfudol dyfodol i weled y Saint yn gadael Liverpool wrth y llongeidiau i fyned i San Diego. Yr ydym wedi bod yn gohebiaethu â'r Brif Lywyddiaeth, ac hefyd â swyddogion a goruchwylwyr Cwmpeini y Drysorfa Ymfudol Barhaus, oddiar Chwefror diweddaf ar y pwnc hwn; ac nid arbedwn unrhyw drafferth i hysbysu yr Eglwysi, ar dderbyniad unrhyw newydd a fydd o bwys iddynt, ynghylch y mater dyddorawl hwn. Mae y rhagdaloedd sydd yn ein dwylaw yn ddarostyngedig i gyfarwyddyd y rhai a'u talodd, neu i'w defnyddio fel rhagdaloedd iddynt am yr amser dyfodol. Nid ydym yn barod i ddweyd, pa un ai heibio i Cape Horn, neu dros wddfdir Panama, y caiff yr ymfudiad ei agor i San Diego; ac nid ydym ychwaith yn barod i enwi pris y cludiad, hyd nes y byddo telerau penderfynol wedi eu gwneyd.

Yn y cyfamser, bydded pob aelod yn gystal â swyddog yn yr Eglwys, yn ddiwyd i gynnorthwyo i raddau helaeth, ledaeniad gwybodaeth o'r Efengyl. Yn awr yw yr amser i'r llywyddion a'r henuriaid teithiol i helaethu eu trefniadau, er pregethu, a thaenu y gair argraffedig, tra y mae yn dymmor twymn, a gellir

pregethu allan yn dra effeithiol. Yn awr yw yr amser, tra y mae golygyddion a chyhoeddwyr yn taenu y sôn am enwogrwydd cynnyddol Teyrnas alluog Duw, yr hon sydd i gynnyddu nes llenwi yr holl ddaear. Bydded i eofndra santaidd, ynghyd â llarieidd-dra a symlrwydd mawr, nodweddu eich holl dystioliaethau; gochelwch yn wastadol bob ysbryd amrafael, fel na thristaer Ysbryd yr Arglwydd o'ch mynwesau. Na fyddwch yn hunangyfiawn, megys ag y dywedai rhai gynt, "Na ddos yn agos i mi, canys yr wyf fi yn santeiddiach na thydi;" ond yn hytrach gwnawn ein hunain o ddim cyfrif, gan wneyd daioni i bawb yn ol ein cyfleusdra, fel y gallom achub rhai o gyfeiliorni eu ffyrdd.

F. D. Richards.

CYMMANFA NEILLDUOL Y DEGAU A THRIGAIN.

[Allan o'r "Deseret News."]

Dydd Sadwrn, Ionawr 18, 1851, oddeutu hanner awr wedi deg, yr oedd cynnulleidfa fawr o'r Degau a thrigain wedi ymgyfarfod yn y Cysgotty, pan y rhoddodd y Llywydd Joseph Young anerchiad rhagarweiniol, gan ddangos mai dyben yr ymgynnulliad oedd edrych i mewn i sefylla y Degau a thrigain; edrych pa faint o fylchau oedd yn y corwmau, a'u llanw mor bell ag yr ystyrid yn ddoeth; gofalu am ordeiniadau,—a dyfeisio ffyrdd a moddion at fyned yn mlaen ag adeiladu Neuadd Gelfyddydol y Degau a thrigain. Yr oedd yn bresennol o brif lywyddion y Degau a thrigain, Joseph Young, Zera Pulzipher, A. P. Rockwood, B. L. Clapp; hefyd o'r Deuddeg, W. Woodruff, E. T. Benson, a W. Richards. Ar ol gweddio gan E. T. Benson, a chanu, galwyd ar gant a phedwar o henuriaid, offeiriaid, ac aelodau, ac ordeiniwyd hwynt i gorwmau y Degau a thrigain, dan gyfarwyddyd y Llywyddion Rockwood a Clapp. Aethwyd trwy yr ordeiniadau yn y Tŷ Taleithiol.

Ar ol oediad o hanner awr, ac i'r gynnulleidfa gael cyfranogi o ymborth, ac i'r Llywydd B. Young ddyfod i mewn, anerchwyd y dorf gan y Llywydd Zera Pulzipher, W. Woodruff, J. M. Grant, a Joseph Young, ar y pwysigrwydd o fod i'r Degau a thrigain ofalu am eu gwahanol ddyledswyddau, ynghylch bod diwygiad yn mhlith y Saint, a'u bod yn byw fel ag i gael cyflawn

der o'r Ysbryd Glân bob amser. Darllenwyd y gofres o enwau llywyddion gwahanol gorwmau y Degau a thrigain, pan y cafwyd fod pedwar ugain yn y Dyffryn. Rhoddwyd offrymau at Neuadd Gelfyddydol y Degau a thrigain, a gohiriwyd y gymmanfa hyd amser cynneu canwyllau, pan y cafodd y Cysgotty ei orlenwi.

Canwyd "Y boreu ddaeth" gan y côr, a gweddiwyd gan y Llywydd Clapp, pan yr anerchwyd y gymmanfa ar amrywiol a bynciau gan yr Henuriaid A. P. Rockwood, Milo Andrus, Jesse Haven, Alexander Badlam, Joseph Young, Sylvester H. Earl, Charles Hubbard, D. D. Hunt, Reuben McBride, J. M. Grant, B. L. Clapp, a'r Llywydd B. Young, mewn dull ysbrydol a galluog iawn.

Dydd Sul, Ion. 19, 1851.—Agorwyd y gymmanfa am ddeg yn y boreu, trwy weddi gan yr Henuriad J. M. Grant, a chanu gan y côr.

Daeth pedwar ar hugain o'r henuriaid yn mlaen i dderbyn eu hordeiniad i gorwm y Degau a thrigain, y rhai wedi eu cymmeradwyo, a aethant i'r Tŷ Taleithiol, ac a addysgwyd gan yr Henuriaid Herriman, Pulzipher, a Bullock, ynghylch y cyfrifoldeb ag oedd yn gorphwys arnynt, a gofyniadau yr offeiriadaeth santaidd, ac ordeiniwyd hwynt i'r corwm gan yr Henuriaid Pulzipher ac Herriman.

Ar yr un pryd yr oedd y Saint yn y Cysgotty yn derbyn addysg a doethineb oddiwrth y Llywydd B. Young, Heber C. Kimball, a P. P. Pratt, ar yr argoelion o ddechreu teml yn y dyffryn hwn, er cynnysgaethu yr holl rai a fyddant yn ffyddlawn yn y wenidogaeth, gan ddadganu ar yr un amser na chawsai y rhai nad ydynt yn talu i fyny eu degwm y fraint o dderbyn eu bendithion ynddo.

Yr oedd y Saint yn llawn o lawenydd o herwydd yr hyn ag oedd wedi ei osod o'u blaen; ac y mae gwaith diwygiad yn mhlith llawer ag oeddynt wedi bod yn glaiar hyd yn hyn, wedi dechreu dangos ei hun eisoes.

Ar ol oediad o un awr, anerchwyd y gynnulleidfa gan yr Henuriaid Joseph Young, Lorenzo Young, E. T. Benson, A. Lyman, W. Woodruff, ac A. P. Rockwood, ynghylch effeithioldeb gweddi, Neuadd Gelfyddydol y Degau a thrugain, &c., pan y cyflwynodd T. O. Angel, prif adeiladydd y gweithiau cyhoeddus, gynllun o'r crwndy apwyntiedig; ar ol hyny cymmerwyd i fyny achos y

dynion hyny ag oedd yn ein plith, ac wedi myned, fel y sylwodd y Llywydd, yn "saint gauaf," a phenderfynwyd fod George Love, Washington Loomis, Phillip George, Henry Schuck, O. H. Speed, Joseph Alvord, y weddw Jane M'Carthy, y weddw Cook, Cynthia Bevry, Charles Montrose, a Mrs. Emma Day, i'w tori allan o Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, am ymddygiad aunheilwng o gymmeriad Saint.

[Deallwn ni fod "saint gauaf" yn meddwl y rhai hyny sydd wedi eu bedyddio yn unig er mwyn cael y fraint o wasanaethu y diafol yn fwy perffaith, tra yn gauafu gyda y saint, neu ladrata eu ffordd i'r mwngloddiau.—Gol.]

Ar ol cael darlith ynghylch Neuadd y Degau a thrigain gan yr Henuriad J. M. Grant, gohiriwyd y gymmanfa hyd ddydd Sadwrn, yr 8fed o Chwefror, am 10 y boreu, a therfynwyd trwy weddi gan y Llywydd Young.

HANES TAITH O DDINAS Y LLYN HALEN FAWR, AM BEDWAR CANT A HANNER O FILLTIROEDD I'R DEAU [ODDIWRTH CAPT. D. JONES].

[*Parhad o dud.* 241.]

Ion. 10.—Tiriodd y gweddill o'r cwmni, a derbyniwyd hwy yn garedig i fwynhau o'r wledd odidog a ddarparasid erbyn yr amgylchiad; oddiamgylch y ford ar y glaswellt, eisteddai tua 50 o feibion gwrol Seion, mewn undeb a chariad bob un. Codwyd yma *Liberty Pole*, yn tua 50 troedfedd o uchder, yn gofadael o sefydliad cyntaf y wlad hon. Cafwyd llawnder o goed o amryw fathau yn agenau y mynyddoedd, ceryg calch, *plaster of paris*, &c. Pellder o Ddinas y Llyn Halen Fawr yw 277½ mynyd.

— 14.—Cychwynasom oll tuag adref. Yr ail ddydd gadawsom y dyffryn dros restr o fynyddau, a dechreuodd yr eira fwrw, a pharhau i fwrw mwy neu lai, hyd yr 20fed. Yn ystod yr amser hwn teithiasom hyd heol yr Ymfudwyr, gan mwyaf dros fryniau a phantydd caregog, yn finedig, weithiau heb ddwfr, ond eira, am ddyddiau, oddieithr tri neu bedwar o ddyffrynoedd bychain ac anenwog, oddieithr dyffryn y *Beaver*, yr hwn sydd o gryn faintioli a manteisiol at amaethyddiaeth, ac yn yr hwn efallai

y sefydlir trefedigaeth cyn hir. Amryw ddyddiau gorfuwyd ni i deithio wrth y cwmpawd, o herwydd fod yr eira mor ddwfn ag i guddio yr heol a phob nodau, ac mor niwlog fel na welem nemawr ddim. Yr oedd yr eira erbyn hyn yn agos i lathen o drwch ar y gwastad; ac ni fuasai neb o honom ffordd hyn erioed o'r blaen. Ambell ddiwrnod ni theithiem braidd i mynyd, ac yn gorfod gyru y ceffylau ol a blaen i droedio yr eira o flaen yr ychain a'r wageni, olwynion y rhai weithiau a gleddid yn yr eira. Eglur yw yn awr nad allwn deithio yn hir fel hyn, canys y mae porthiant yr anifeiliaid wedi ei gladdu, oddieithr blaenau y cedrwydd. Hefyd, nid oes genym ymborth i aros oll yma hyd y gwanwyn; a chan y byddai yn sicr y lladdai yr Indiaid ein hychain, ac y cymmerent ein hyspail, pe y gadawem oll, cydunwyd fod i un ar hugain o honom gychwyn ar geffylau tuag adref, a gadael yr oll a allem o'n hymborth i'r gweddill i aros yma hyd onid elai yr eira ffwrdd; ac felly cychwynasom dranoeth, gan adael ein wageni, &c., ar afon yr Helyg.

Yn awr mewn sobrwydd y dechreuodd ein caledi! Er ceisio yn galed o foreu hyd yr hwyr, nid allem deithio dros 8 mynyd neu 10 mynyd; yr eira yn lluwchfeydd, weithiau hyd 8 neu 10 troedfedd o drwch,—heb ddim i'm fwyta ond bara, yn brin, a chig sych, a gorwedd yn yr eira y nos, yr hwn erbyn y boreu a'n gorchuddiai yn droedfedd o drwch. Nid gwaethed yr eira ar ol y cyfan ag oedd y blinder a'r oerfel, heblaw i fod genym yn agos i gant a hanner o filltiroedd cyn dysgwyl gweled tŷ, na neb i'n cynnorthwyo; a'n ffordd yn awr yn esgyn bob dydd yn uwch tua'r nefoedd wen dros restr o fynyddau ysgyrniog. Etto ni theimlem ein perygl gymmaint hyd nes i'n lluniaeth brinhau i fisgieden fach y dydd, yr hon er hyny a ranwn a'm hanifel ffyddlon, yr hwn erbyn hyn oedd rhy wan i'm cario, na braidd i ddod yn mlaen ei hun. Yr oedd rhai ceffylau yn rhoi i fyny bob dydd, ac yn cael eu gadael ar ol, i drengu yn ddiddadl yn yr eira, a'u marchogion yn taflu eu cyfrwyau, dilladau, a phob peth a allent hebgor, gan ddilyn ar draed. Un diwrnod, cyn cyrhaedd uchder y mynyddoedd, gadawsom chwech o anifeiliaid braidd yn ngolwg eu gilydd; y rhai druain a ragwelent eu perygl, ac a wehyrent ar ein hol tra yn y golwg, yr hyn, yn gymmysg ag ysgrechiadau y bleiddiaid, &c., oedd, ond miwsic tor-calonus.

Yn mhlith ereill, ffaelodd un o'm ceffylau innau. Mawr oedd ein llawenydd pan y cyrhaeddasom afon Seviere, eithr cyn hyn yr oeddwn i ac amryw ereill yn ddall o herwydd yr eira, ereill wedi rhewi eu traed, a rhai eu dwylaw fwy neu lai, pa rai a arweinid ar y ceffylau a allai eu cario.

Wedi cyrhaedd o honom o fewn 50 mynyd i drefedigaeth Utah, a'r noson hono cofir yn hir, canys bwytasom y briwfwyd olaf; ac hefyd arddododd P. P. Pratt ac ereill ddwylaw arnaf, ac mi a welais y goleu dydd cyntaf yma ar a welais er's dyddiau! O'r fath lawenydd a barodd hyn a diolchgarwch! Dranoeth cychwynodd P. P. Pratt, a brawd arall, ar y ddau farch cryfaf i'n rhagflaenu, ac i anfon cymhorth i ni; dilynasom ninnau oreu a allem ar eu hol; ac er y dyoddefem lawer, etto yr oedd ein cwpan yn cael ei felyso gan obaith cryf y caffem ddiwedd ar ein taith cyn trengu. Y pedwerydd dydd wedi hyn, a'r boreu cyn cyrhaedd Utah, cwrddasom ddau frawd yn dwyn ymborth o Utah i'n cyfarfod. Ni raid i'm ddweyd mor dda oedd ei weled, pa hyd y buom cyn agoryd eu ffetanau, na pha faint a fwytasom cyn codi! Ond dywedaf i ni oll gael ein gwala a gweddill am y tro cyntaf er's talm; a'r noson hono cyrhaeddasom dref Utah, a derbyniwyd ni yn roesawus. Cysgais mewn gwely unwaith etto! Dranoeth aethom o Utah, oddieithr y rhai y rhewodd eu traed fel na allent deithio, a'r ail ddydd cyrhaeddasom Ddinas y Llyn Halen Fawr yn ol; a chefais fy nheulu a'r Cymry oll yn iach. Felly diweddodd y daith hynod hon, heb i neb o honom golli ein bywydau. Tiriodd y gweddill o'r cwmni yma yn mis Mai. Galarus oedd genyf nad allem gyflawni holl amcanion yr orymdaith y tro hwn; etto credaf y cwblheir hyny cyn hir. Amser a ddengys pa ddaioni a achosa yr ymchwiliad hyn; y cyffelyb, ni themtiai arian fi i'w dyoddef etto, heblaw ei bod hi wedi costio i mi fy hun tua 300 o ddolars. Erbyn i mi ddychwelyd, yr oedd amryw o'm hanifeiliaid wedi trengu yma o herwydd oerfel y gauaf, yr hwn oedd tuhwnt i ddim a'r a deimlwyd cynt nac a ddysgwyliwyd.

Cefais, gan amryw o'r mynyddwyr a'r Indiaid, amryw hanesion am fodoldeb cenedl o fobl wynion a gwaraidd a wladychent yn y deau. Cyduna eu hanesion o barthed i'w lleoldeb, &c., a sicrha rhai mai Cymraeg a siaradant; oes, y mae gormod o'r cyfryw hanesion, o gynnifer o wahanol fanau, personau, ac amser-

oedd, hollol anadnabyddus i'w gilydd,—i adael ammheuaeth yn fy meddwl i am fodoldeb gweddillion y *Madociaid.* Yn mhlith ereill, dywedodd y Llywydd B. Young wrthyf ei fod ef wedi cael hollol foddlonrwydd gan ddyn o gymmeriad da er pan y mae yma, i fod yr cyfryw genedl yn cyfanneddu ar lanau y Colorado. Dywedai y gwr hwn iddo ymweled â hwy, a rhoddes y cyffelyb ddesgrifiad o honynt ag a roddwyd eisoes gan Mr. Ward ; ac ei fod ef yn deall digon o'r iaith Gymraeg yn unig i wybod mai Cymraeg a siaradent hwy. Ychwanegodd fod hen lyfrau mawrion yn eu plith, pa rai er nad allent eu darllen, a barchent yn fawr ac a gadwent yn ofalus, gyda dysgwyliad yn ol eu traddodiadau, fod yr amser ar wawrio pan y daw rhyw un o wlad eu tadau ag a'u dysga hwynt i'w deall a'u darllen etto !

Dichon fod yr hanesion a gefais yn anghywir i raddau; ni ddysgwyliaf lai, eithr eu bod oll yn ddychymmygion hollol ddisail, meddaf etto, nid allaf gredu, yn enwedig pan eu cyssylltaf â'r hanesion a geir yn nghroniclau Cymru am ymadawiad y fath un â Madoc ab Gwynedd o Gymru yr ail waith i'r America gyda deg o longau yn llwythog o ymfudwyr,—y traddodiadau a gafwyd yn mhlith brodorion henaf y taleithiau, "fod dynion gwynion wedi tirio ar ororau eu gwlad, ac wedi esgyn yr afon Taunton yn Massachusetts, mewn deg o dai nofiadwy, a gorchfygu y brodorion." Yr hanesion a gefais gan yr "*American Antiquarian Society*," pa rai a'u dilynasant wrth adfeiliadau eu celfyddydau, eu tai, &c., hyd lanau y Llynoedd, ac oddiyno hyd "*Falls of Ohio*," yn mha fan, ebe Mr. Josiah Priest, eu llywydd, y cafwyd ychydig flynyddau yn ol, amryw gyrff wedi eu claddu, a'u bod yn parhau yn y fath gyflwr o anllygredigaeth, fel y canfyddwyd yn amlwg eu gwisgoedd rhyfelawg am danynt, eu bod yn efelychu y wisg Rufeinig, ac ar un o honynt yr oedd arwyddlun y mor-forwyn yn chwarae ar y delyn. Ai gwir fod hyn yn ystumau Cymru cyn ymadawiad Madoc nid yw sicr i mi, ond meddyliaf i mi ddarllen hyny. Heblaw hyn darllenais mewn cyhoeddiad a berthyna i'r Wesleyaid yn St. Louis, "fod llwyth o Indiaid yn cyfanneddu ar yr afon *Iroquois*, yn Nhalaeth Illinois, yn siarad Cymraeg, ac, ddarfod i ddau Gymro ag a oeddynt yn ngwasanaeth yr "American Fur Company," wneuthur marsiandiaeth y Cwmni â'r Indiaid yn Gymraeg. Heblaw llawer ychwaneg o hanesion diweddarach yn fy meddiant, yr oll a brofant

yr un peth i mi; a dymuniad mwyaf fy enaid er's mwy nag 20 mlynedd, yw eu cael i lygad haul a gwybodaeth o'u cyndadau.

Yr eiddoch yn y gwirionedd,

D. JONES.

ATHRAWIAETH CYTHREULIAID.

MAE y "Star," am Awst 1, 1851, yn cynnwys sylwadau o eiddo y Llywydd F. D. Richards, mewn perthynas i athrawiaeth cythreuliaid, a chwennychem i bawb a allo eu darllen, o herwydd nas oes lle genym yn yr UDGORN. Gellir deall y rhan fwyaf yn nghylch y pwnc hwn drwy gyfieithu y dyfyniad a rydd y brawd Richards, allan o waith y prophwyd Joseph, ar yr un pwnc. Mae y dyfyniad fel y canlyn :—

"Dywedwch wrth y brodyr, H——, ac wrth bawb ereill, nad yw yr Arglwydd erioed wedi eu hawdurdodi hwynt i ddweyd y caiff y diafol, neu ei angylion, neu fab y golledigaeth, eu hadferyd rywbryd, canys nid yw natur eu tynghed wedi ei dadguddio i ddyn—nid yw yn cael ei dadguddio, ac ni chaiff ei dadguddio byth, ond i'r rhai hyny a wneir yn gyfranogion; o ganlyniad, y rhai sydd yn dysgu yr athrawiaeth hon, nid oddiwrth Ysbryd yr Arglwydd y derbyniasant hi. Gwir a fynegodd y brawd Oliver mai athrawiaeth cythreuliaid ydoedd. Yr ydym ni, gan hyny, yn gorchymyn na ddysgir yr athrawiaeth hon mwyach yn Seion. Yr ydym yn cymmeradwyo penderfyniad yr esgob a'i gynghor, yngbylch fod yr athrawiaeth hon yn amddifadu dyn o gymundeb."—*Times and Seasons*, cyf. vi, tud. 801.

TRIBAN I'R ARWYDD-GEISWYR.

PE gwnelwn i arwyddion,
Er mwyn boddloni dynion,
Fe gawn ganmoliaeth bryn a bro,
A llawer o gyfeillion,

Ond etto, ymresymwn,
Pe gwnawn, gwas pwy a fyddwn?
Pa un ai gwas i'r Iesu cu,
Neu was i benaeth annwn?

Mae rheswm yn fy nysgu,
Na fyddwn was i'r Iesu,

Ond gwas i'r cyfryw ddynion hyn
A fyddwn yn foddloni.

Wel, pwy yw'r lluoedd cysson
Ofynant am arwyddion?
O ba fuchedd, a pha wlad,
A phwy yw tad y dynion?

Os chwiliwn yr ysgrythyr,
Cawn weled hyn yn eglur,
Mai eiddo'r diafol yw eu chwant,—
A'i blant yw'r arwydd-geiswyr.

Eu buchedd sydd druenus,
Yn ddrwg a godinebus;
Eu trigfa hwy, eu gwlad a'u tre',
Fydd uffern, y lle poenus!

Wel, wel! ai gwir yw hyna?
O, ïe, gwir ei wala;
Ond os anghredi nad gwir yw,
Dos i air Duw a chwilia.

Y Graig-ddu. J. RICHARDS.

AMRYWIAETHAU, &c.

RHAGFARN SEREN GOMER.—Wedi darllen ar amlen "Seren Gomer" ei bod yn cyhoeddi pob math o Hysbysiadau, a hyny heb wneyd gwahaniaeth i neb pwy bynag, penderfynasom i ddanfon cyfres o Lyfrau Cymraeg y Saint i'w cyhoeddi ynddi. Gwyddem mai prif ddyben pob cyhoeddwr Hysbysiadau yw cyhoeddi am arian, ac felly yn ddiau y credem am gyhoeddwyr y Seren. Yr oedd llyfrau pob sect i'w gweled ar glawr y Seren yn ddiwahaniaeth, a hyny o herwydd ei bod yn cael ei thalu. Ond ni wna y Seren gyhoeddi Llyfrau y *Saint*, er talu yn mlaenllaw. Na, ys dywed y Parch. D. Ll. Isaac, yn ei lythyr atom, "ni etyb i ni ei wneuthur." Dywed y byddai yn dda ganddo ein boddloni, ond ni etyb cyhoeddi Llyfrau y Saint yn y *Seren*. Paham, Mr. Isaac? Ai ofn sydd arnoch i'r wlad eu gweled, ac wedi hyny weled eich twyll chwi? A oes achos i'r Parch. D. Ll. Isaac, ysgolhaig mor fawr, ofni cyhoeddi ychydig o lyfrau i'r Saint? A oes rhyw "dduwies" ganddo mewn perygl, neu ynte ein *scorno* y mae? Na, nid *scorno*, canys dywed yr hoffai ein boddio, ond ni *etyb* i wneyd hyny! Mae yn rhaid y byddai crefydd Mr. Isaac mewn perygl pe cyhoeddai efe lyfrau y Saint, ac felly gwell peidio; a chan hyny gadawn lonydd iddo yn awr ar hyna.

LLYTHYRON I'R DYFFRYN.—Hysbyswn y gall y Saint ddanfon llythyron at eu brodyr i Diriogaeth Utah, am swllt yr un, os na fyddant dros hanner wns, trwy ragdalu neu fel arall; tra y mae y cludiad i Dalaeth California yn 2s. 9c.

Taliadau o Orph. 23 hyd Awst. 7.—Sir Fynwy, £2; Sir Frycheiniog, 10s; Sir Gaerfyrddin, £11 15s 2c; Morganwg Orllewinol, £6 8s 8c; Sir Benfro, £1; Llanilltyd, 8s 9c; Ynysgou, 2s 1c; Pontytypridd, £1 3s 4c; Llanfabon, 18s 1½c; Gog, 10s; Caerdyf, 10s 1½c; Georgetown, 15s 3½c; Merthyr, £1 13s; Pendaren, 8s; Cefn, 15s 10c; Eglwysnewydd, 1s 4c. Cyfanswm, £28 19s 6½c.

"W. T."—Ymdrechwn gael lle i'w ateb yn ein nesaf. Mae cymmaint o bethau o'r Dyffryn yn croni arnom yn awr, fel na allwn hebgor lle i bethau llai eu pwys.

Llyfr Hymnau Dwbl.—Y mae y ddau lyfr hymnau, wedi eu rhwymo ynghyd, yn bresennol ar werth, am 1s. 4c. yr un. Rhoddir ceiniog a dimai yr un o elw i'r îs-ddosparthwyr.

LLYFR MORMON.—Yn awr yw yr amser i'r Llywyddion, a'r Dosparthwyr, a'r Saint oll, i ymdrechu o blaid gwerthiad Llyfr Mormon yn mysg ein cenedl; byddwch megys un gwr. Yr ydym wedi dechru ei gyfieithu, a gweddiwch drosom am bob dawn anghenrheidiol at waith mor bwysig. Rhoddwch wybod, yn *ddifeth*, erbyn y 31ain o Awst, pa nifer a dderbynir yn mhob man. Nac esgeuluswch hyn. Digon tebyg y daw rhifyn allan bob wythnos, er nad ydym wedi addaw hyny bob tro.

Ath. a Chyf.—Yn mhen pythefnos etto, fe fydd Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau yn barod oll. Os danfona yr holl ddosparthwyr atom i ddweyd pa rifynau sydd yn eisieu arnynt, neu pa rai sydd ganddynt i hebgor, effallai y gallwn ni brynu rhai a gwerthu rhai ereill, fel y gwneler cymmaint o gyfrolau i fyny ag a ellir.

☞ Mae genym oddeutu cant o Destament y Deuddeg Patriarch wedi ei gyhoeddi yn llyfr, pris 10c. wedi ei wnio.

Apwyntiad.—Apwyntiwyd Ahednego Jones i lywyddu Cynnadledd Sir Gaerfyrddin, a Thomas C. Martill a Thomas Jenkins yn gyngborwyr iddo; a John Fleyd i fod yn henuriad teithiol.

☞ Dymuna y Llywydd Thos. Pugh i rybyddio y Saint rhag derbyn un Thomas Davies, yr hwn a ymadawodd o gangen Llansawel, cynnadledd Orllewinol Morganwg, cyn y delo yn ol i roddi boddlonrwydd i gynghor Castellnedd.

Priodwyd ar y 24ain o Orphenaf, yn eglwys plwyf St. Helier, Jersey, gan y Parch. Phil. Filleul, yr Henuriad Henry Evans, o Gymru, â Miss A. Browse, o St. Malo, Ffrainc, sef yr un a fedyddiodd y brawd Howells.

☞ Yr ydym yn gorfod gadael llawer o bethau allan o ddiffyg lle y tro hwn, y rhai a gyhoeddwn etto.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

// UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 17.] AWST 23, 1851. [PRIS 1g.

"GAIR O DDOETHINEB."

GAN OLYGYDD Y "DESERET NEWS."

PAHAM nid yw yn ddoethineb i wneuthur ymarferiad cyffredin o yfed tê, coffi, neu DDIODYDD TWYMNION o unrhyw fath?

Gan nad oes un meddyg, athronydd, neu henuriad, wedi rhoddi ateb uniongyrchol i'r gofyniad blaenorol, yr ydym ni yn cyfeirio ein darllenwyr at ddyfyniad allan o bregeth y Llywydd Brigham Young, tud. 186, am brawf fod "tê a choffi yn wenwyn cwsg-bair," ac y mae hyn yn reswm digonol paham y mae yn ddoethineb i beidio eu defnyddio. Rheswm arall yw fod y rhai hyny sydd yn defnyddio tê a choffi, yn gyffredin yn eu hyfed hwynt yn DWYMN. Gan basio heibio, yn awr, bob effaith ddinystriol a gwenwynig tê a choffi ar y cyfansoddiad dynol, yr ydym yn cynnyg ychydig o nodiadau ar y rhan hon o'r Gair o Ddoethineb, yn ei ystyr llythyrenol mwyaf syml,—"DIODYDD TWYMNION nid ydynt i'r corff na'r bola."

DWFR TWYMN pur yw y ddiod dwymn fwyaf syml a wyddom am dani; ond gwna hyd y nod hon, pan ei hyfir i'r helaethrwydd ag y mae y rhan fwyaf y bobl yn gymmeryd o ryw fath o wlybwr gyda'u bwyd, laesu, gwanhau, a dirymu holl beiriannau y cylla, a rhwystro neu luddias y galluoedd treuliol yn eu gweithrediadau angenrheidiol, wrth barotoi y bwyd i feithrin, a sugno y feithriniaeth o'r bwyd ar ol iddo gael ei barotoi felly.

Y mae effaith dwfr twymn ar y rhan fwyaf o sylweddau anifeilaidd yn eithaf adnabyddus; er enghraifft, pan fyddo dernyn o groen, lledr, neu gig, yn cael ei ddodi yn, neu ei ddwyn mewn cyssylltiad â dwfr twymn, y mae yn dyfod yn hydwyth, a gellir ei

dynu i unrhyw ddull braidd, ac etto nid oes gallu ganddo i gadw y dull hwnw, hyd nes yr oera drachefn, ac efallai sychu.

Felly y mae gyda y cylla ac holl beiriannau y cyfansoddiad dynol mewn cyssylltiad â'r cylla, pan eu gwlychir â dwfr twymn; a phe gallem eu cyrhaedd y pryd hyny gallem eu tynu ar led dros bren cyfryw, neu wneuthur cadwyn dynu o honynt, megys ag y gwnelem o ddernyn o groen neu ledr, ond ni fyddent o un defnydd cyn sychu mwy nag y byddai lledr; ac ni all peiriannau y cylla, pan wedi eu llaesu gan ddwfr twymn, gyflawni y dyledswyddau a osodwyd arnynt mewn perthynas i ymborth yn gyssylltiedig â'r corff, mwy nag y gall dernyn o groen gwlyb gyflawni dyledswyddau rhaff dynu; ac y mae wedi ei ddywedyd, y gallai dyn â rhaffau felly osod ei ychain i dynu llwyth o goed, a gyru nes y byddai ei deulu yn rhewi cyn y buasai y llwyth yn dechreu symud, o herwydd estyniad y rhaffau gwlybion; efelly y gallai dyn gymmeryd ymborth i gylla wedi ei laesu gan ddwfr twymn, lle yr arosai yr ymborth yn ddigynhyrfiad, hyd nes y dechreuai fraenu, cyn y byddai y peiriannau treuliol wedi oeri ac ymnerthu yn ddigonol i symud yr ymborth hwnw i sefyllfa barotoedig at feithriniaeth.

Drachefn, pan fyddo yr HYLIFAU a'r GWLYBYROEDD, y rhai ydynt yn arferol o ymgymmysgu â'r ymborth yn y cylla, i'r dyben o gynnorthwyo yn ei barotôad at feithriniaeth, neu at weithrediad y pibellau sugniadol, yn cael eu GORLIFO neu eu CYMMYSGU â rhyw gyflawnder o DDWFR TWYMN, y maent yn myned yn weinion ac aneffeithiol, ac yn analluog i gyflawni y swydd a benodwyd iddynt; o ganlyniad y mae treuliad yn cael ei attal, a rhaid i'r bwyd barhau i aros yn y cylla i ddysgwyl y gweithrediad o fraenu; pan y mae dolur pen, afiechyd y cylla, anesmwythder, gwasgiad yr holl ddyn, a chlefyd, yn ganlyniadau naturiol, yn diweddu yn fynych mewn marwolaeth.

Gellir dadleu yn rhesymol y gwna cymmeryd llawer o ddwfr oer gyda bwyd, wanhau gwlybyroedd y cyfansoddiad yr un fath â dwfr twymn; y mae yn eithaf gwirionedd, ond ni wna dwfr oer laesu y sugnyddion a gwanhau y pibellau dwfr, fel y dwfr twymn, eithr casglant i fyny a chariant ymaith y gormodedd dwfr. Y mae rhyw gyflawnder cymmedrol yn unig o unrhyw fath o wlybwr yn dda i'w gymmeryd gyda bwyd (ond y mae dim yn llawer gwell), ac y mae unrhyw gyflawnder yn fwy nag sydd yn anghen-

rheidiol i effeithio tenender priodol o'r bwyd yn y cylla, yn gymmaint â hyny yn ormod; ond, tra y mae dwfr oer yn teneuhau y gwlybyroedd yn y cylla, gwna, yn wahanol i'r twymn, gynhyrfu peiriannau y cylla, ac achosi iddynt i weithio yn fwy effeithiol, ar ol i'r gormodedd dwfr gael ei gario ymaith; gan hyny y mae yn ddoethineb i fod yn gymmedrol mewn yfed dwfr oer, gydag ymborth yn neillduol; yn gystal ag ymattal rhag yfed diodydd twymnion i unrhyw gyflawnder tra mewn sefyllfa iach? neu fel y dywedodd hen apostol, "Byddwch gymmedrol yn mhob peth."

Pan fyddo y peiriannau yn cael eu llaesu, a'r gwlybyroedd yn cael eu teneuhau gan ddwfr twymn, arosa yr ymborth am dymmor yn diweithrediad yn y cylla, a phan fyddo natur fel hyn yn cael ei gormesu, a'i chyfreithiau yn cael eu troseddu, y mae yn ceisio dïal, ac yn ymdrechu gwthio yr ymborth hwnw o'r cylla cyn y byddo wedi ei barotoi i feithrin y corff, ac os llwydda yn ei ymdrech y mae chwydiad yn dilyn; os na lwydda yn ei ymdrechion dialgar i daflu yr ymborth i fyny, gwna ei wthio i lawr; neu os bydd unrhyw gyfran wedi ei barotoi er meithriniaeth, mae y pibellau sugniadol, y rhai ydynt rai o'r mwyaf tyner a theimladol yn y cyfansoddiad dynol, wedi eu llaesu gymmaint gan ddwfr twymn fel nad ydynt yn alluog i gyflawnu ei swydd, ac o ganlyniad, nid yn unig yr ymborth a'r feithriniaeth sydd yn cael eu colli gan y bwytawr, ond y mae y cylla a'r holl beiriannau treuliawl yn cael eu cynhyrfu, ac i raddau mwy neu lai, yn mynwesu ysbryd ymddial tuag at y sylweddau hyny, neu yr ymborth hwnw a wthiwyd yn ddiseremoni atynt a thrwyddynt.

Pe buasai yspwng yn cael ei ddal uwch ben dwfr, a chornel yr yspwng yn y dwfr, byddai yr yspwng yn sugno neu dynu y dwfr i fyny hyd nes y byddai yn llawn, a phob rhan o'r yspwng yn wlyb. Suddwch neu drochwch yr yspwng mewn dwfr, a gwthir y dwfr i bob mân-dwll mewn eiliad, ac holl briodoleddau sugniadol yr yspwng a ddinystrir; yn ystod yr ymsuddiad y mae yn foddedig a difywyd; ac os suddir ef mewn dwfr twymn, mae yr yspwng i raddau mawr yn myned yn ddiweithrediad, gan golli ei alluoedd sugniadol.

Efelly y mae gyda'r pibellau sugniadol yn y trefniant anifeiliaidd; gellir eu boddi, hyd y nod â dwfr oer, ond os boddir hwynt mewn dwfr twymn, mae y gwres yn eu gwneyd yn llipa a diddefnydd; a thra y byddont yn aros yn y sefyllfa hono, rhaid i'r

corff, nid yn unig fod heb feithriniaeth, ond yn agored i unrhyw glefyd a ddaw ar ei draws, ac yn y dull hyny y mae yn dyfod yn loches i afiechyd.

Mae llawer o bobl wedi llygru cymmaint ar eu blys â diodydd twymnion, fel y maent yn meddu blys anghymmedrol, yr hwn a elwir syched, a phe rhoddent heibio eu diodydd twymnion, ni fuasai arnynt eisieu yfed agos cymmaint ag y yfant yn awr, a buasai hyn yn ddiwygiad mawr yn y trefniant teuluaidd, ac yn tueddu yn fawr at iechyd.

Yr ydym wedi gochelyd yn ofalus i beidio defnyddio enwau celfyddydol, gan ddymuno bod yn ddealladwy i bawb sydd yn caru gwirionedd; ac er y gallai cyfrolau gael eu hysgrifenu ar y pwnc hwn, rhaid i'r ychydig nodiadau hyn fod yn ddigon yn bresennol, i ddangos fod ein Tad Nefol yn ofalus fod ei holl weithredoedd er daioni, a phan y byddo yn rhoddi gair o ddoethineb i'w blant, y mae yn sylfaenedig ar egwyddorion athronyddol pur, ac ni all un dyn droseddu yr egwyddorion hyn heb ddyoddef canlyniadau y cyfryw droseddiad.

Gyda pha gymmaint o ffydd y gall Saint ofyn i'r ffynnonell am ychwaneg o ddoethineb, tra yr esgeulusir y doethineb hwnw sydd wedi ei wirfoddol roddi yn barod? A barha rhieni i roddi rhoddion i'w plant bychain, pan fyddo y plant yn damsang y rhoddion hyny dan eu traed, y rhai a dderbyniasant yn flaenorol? neu, a fyddai yn ddoethineb i rieni wneuthur felly? os na fyddai, gyda pha ymddiried y gall rhieni ofyn i'w Tad hwythau wneuthur iddynt hwy yr hyn ni wnelent hwy i eiddo eu hunain?

CYNGHORION I'R SAINT.

Anwyl Frodyr,—Mae yn llawen genyf i gael y cyfleusdra o wneyd ewyllys Duw yn hysbys i chwi trwy y cyfrwng hwn. Yn yr wyth mlynedd ddiweddaf oddiar pan sefydlwyd yr Eglwys yn y Dywysogaeth hon, yr ydym wedi bod o dan lawer iawn o anfanteision; er ein bod wedi cael llawer iawn o lyfrau allan ag oedd yn dangos egwyddorion cyntaf yr efengyl, ac wedi bod yn dra llwyddiannus, a'r Eglwys yn mwynhau llawenydd mawr, &c., etto yr oedd dau beth neillduol yn ddiffygiol, sef yr Athrawiaeth a'r Cyfammodau a Llyfr Mormon, yn Gymraeg. Dyna y llyfrau cyntaf a ddylasai ddod allan. Y mae y genedl hon wedi

cael cam mawr: ond diolchwn am ei bod hi megys ag y mae arnom, a bod yr amser hyfryd wedi gwawrio pan y mae y llyfrau da uchod i ddyfod allan yn fuan; ac ni fydd fawr dros hanner blwyddyn cyn y byddant wedi dyfod yn iaith ein genedigaeth. Er mai y Saesneg fydd y brif iaith am yr amser presennol, trwy ba un y mae Duw wedi rhoddi dadguddiadau, ac yn myned i roddi etto, perthynol i'w Eglwys yn gyffredinol; o herwydd fod Duw wedi dewis yr iaith hono i sefydlu ei Deyrnas ar y ddaear, ond nid ydyw efe yn diystyru y lleill; ac y mae yn ddyledswydd ar yr holl Saint i ddysgu Saesneg. Bydd yn rhaid i bob cenedl ddyfod i ddeall Saesneg, ond ni fydd eu hieithoedd eu hunain yn cael eu diddymu oblegid hyny.

Ac yn awr, frodyr, ymdrechwch i ddysgu pawb eu dyledswydd. Annogwch bob aelod i gymmeryd y llyfrau uchod; nid yn unig fe ddylai pob aelod eu cymmeryd, eithr fe ddylai y rhieni eu cymmeryd i'w plant hefyd. Fe fydd plant yn codi yn erbyn eu rhieni, os na fyddant wedi darparu llyfrau ar eu cyfer, fel y gallont weled cyfraith yr Arglwydd. O, dadau a mamau yn Israel, cofiwch hyn, o herwydd yr wyf yn meddwl na cheir amser i gael ail argraffiad arnynt; ac am hyny ymdrechwch chwi sydd wedi dechreu cymmeryd yr Athrawiaeth a Chyfammodau i gwblhau, a'r lleill i anfon am gyfrolau cyfain, y rhai a fydd barod yn ddioed; ac ymdrechwch i gasglu enwau at Lyfr Mormon; yr ydym yn bwriadu cael 2500 o dderbynwyr. Gwyddoch, frodyr, fod cost mawr i ddyfod â llyfr fel hwn allan, heblaw llafur caled; ac yna deuwch yn enw yr Arglwydd o'n plaid ni, a gweddiwch drosom; y mae arnom gyfrifoldeb mawr, yn wir; ac yr ydym yn teimlo mwy o bwys y gwaith hwn bob dydd; a bydded i chwithau fod yn yr un teimladau, ac i ddymuno gweled gwaith Duw yn myned yn mlaen yn gyflym yn y wlad hon. Dywedai rhai o elynion y gwirionedd y byddai ar ben ar ein crefydd ni pan ddeuai Llyfr Mormon allan yn Gymraeg. O, ddeillion, dyna pryd y bydd yn marchogaeth yn gyflym, ac y bydd cegau offeiriadon, pregethwyr, ynghyd â phob Jack yn gorfod cau. Y maent wedi cael cynauaf da trwy ddal y llyfr hwn yn eu llaw ddeau yn y pwlpudau, gan floeddio, Twyll, Twyll!! &c. A thyma yr amser ar wawrio pryd y caiff ein cenedl anwyl y llyfr hwn yn yr iaith Gymraeg; a chaiff miloedd wybod mae yn hwn y mae yr egwyddorion sydd yn dangos cyf-

lawnder Efengyl Iesu Grist; a thrwyddo daw celwyddau y gweinidogion i'r amlwg; a bydd yn uffern arnynt hwy ar y ddaear, pan y bydd yr onest eu calon yn dyfod wrth y miloedd i Eglwys Iesu Grist. Gwae chwi, bregethwyr ac offeiriadon, mae yr Arglwydd yn dyfod i'r maes ic'h herbyn chwi yn fuan; yr ydych wedi codi eich llaw yn erbyn yr Hollalluog Dduw. Deued yr onest eu calonau o'ch plith chwi; yr ydym ni yn eich gwahodd chwi yn enw yr Arglwydd, gan wybod fod dydd ofnadwy wrth y drws. Nid yn unig y mae genyf awydd gweled Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau a Llyfr Mormon yn dyfod allan yn Gymraeg, ond y mae awydd arnaf eu gweled yn dyfod allan yn mhob iaith, ac fe fyddant hefyd cyn pen ychydig amser. Ac yr ydwyf yn bwriadu cael o gwmpas 50 neu 100 o Lyfrau Mormon o bob iaith i Gymru, nid yn unig er mwyn cynnorthwyo i gario y gwaith yn mlaen, ond y mae genyf bwnc arall mewn golwg, sef yr ymgasgliad i Seion, lle y cawn drigo, a chael ein dysgu pa beth ydyw iawnderau dyn, a'n darparu yn barod erbyn dyfodiad yr Arglwydd: ac fe fydd undeb, tangnefedd, a chariad yn preswylio yn nghalonau yr holl rai pur o galon. Credwyf pan bydd y Saint yn mwynhau y sefyllfa hyny, y bydd yno gymdeithas hyfryd rhyngddynt; byddant o ddinas i ddinas, ac o dŷ i dŷ, yn mwynhau cysuron; ac yr ydwyf yn dysgwyl y bydd llawer o honynt yn ymweled â dinasoedd a thai hen genedl y Cymry, ac os na fydd genym Lyfrau Mormon yn y gwahanol ieithoedd, megys Saesneg, Ffrengaeg, German, Italian, &c., i osod ger eu bron wedi ciniawa, ni fydd y gymdeithas mor felys. Ac yr ydwyf yn meddwl y byddwn ninnau, yn ol ein gweithredoedd, yn cael ein gwahodd i ymweled ag ereill, megys Saeson, Ffrancod, a'r gwahanol genedloedd ereill; ac os na fydd gyda hwythau lyfrau Cymraeg, megys Llyfr Mormon, &c., mae yn resymol na fyddwn ninnau ddim yn teimlo mor ddedwydd. Gan hyny, cynghorwn ni y brodyr Seisnig i dderbyn llyfrau Cymraeg, a'r brodyr Cymreig i dderbyn llyfrau Saesneg, ynghyd â phob iaith arall, cyn belled ag y bydd amgylchiadau yn caniatâu. Yr wyf yn terfynu yn awr, a bydded i'r llythyr hwn fod o fendith i chwi oll, yw fy nhaer ddymuniad. Amen.

Eich brawd a'ch gwas yn Nghrist,

Wm. Phillips.

14, Castle St., Merthyr Tydfil, Awst, 14, 1851.

O.Y.—Y mae Thomas Morgans yn cael ei ryddhau oddiwrth Gynnadledd Sir Fôn, a William Sims o Aberdare, i lywyddu yn ei le. Y mae William Evans yn cael ei ryddhau o Gynnadledd Sir Feirionydd, a William Richards o Rymni i gymmeryd y llywyddiaeth yn ei le. Hefyd y mae yr Henuriad Dewi Elfed Jones i fod yn henuriad teithiol i bregethu yr Efengyl yn mhob man yn nghynnadleddau Deheuol Cymru, o gynnadledd i gynnadledd, ac o gangen i gangen; ac i gymmeryd ei lywyddu gan y llywyddion. Nid yw ef i lywyddu, ond yn unig pregethu; a bydded i Dduw ei fendithio, a'r Saint i gofio am eu deulu yn nhref. W. P.

BEDYDD.

YR ANGHENRHEIDRWYDD O HONO.

At y Cyfeillion (Quakers), *a'r Undodiaid, a phawb nad ydynt yn credu yr anghenrheidrwydd am Fedydd.*

Hynaws Gyfeillion,—Yr ydych yn ddystaw bob amser yn eich cyfarfodydd, hyd nes y caffoch gynhyrfiad yr ysbryd; ond wedi mwynhau y cynhyrfiad, nid yw un amser yn gynhyrfiol am fedyddio neb, na son am fedydd ychwaith: yr wyf wedi darllen am Ioan Fedyddiwr, yr hwn oedd yn llawn o'r Ysbryd Glân o groth ei fam, ac yr oedd yr Ysbryd hwn yn ei gynhyrfu ef yn aml i fedyddio, a chymhell dynion i ymostwng i'w fedydd ef: fe orchymynodd Crist hefyd i ddysgu a bedyddio yr holl genedloedd, a Mathew, Marc, Luc, ac Ioan a gynhyrfiwyd i grybwyll am fedydd: Pedr hefyd ar ddydd y Pentecost, a ddywedodd, "Edifarhewch, a bedyddier pob un o honoch er maddeuant pechodau," —felly Phillip, Ananias, a Phaul hefyd, oll o dan gynhyrfiad yr un Ysbryd, ac oll wedi son am, a bedyddio mwy neu lai; ond er i chwi oll gael cynhyrfiad yr ysbryd yn achlysurol, ni chynhyrfiwyd un o honoch i gael eich bedyddio, na son am fedydd! Y mae hyn yn peri i mi feddwl, naill ai fod yr Ysbryd wedi cyfnewid yn ei athrawiaeth, neu nad yr un ysbryd y sydd genych chwi, ag oedd ganddynt hwy gynt; ac nid wyf fi braidd yn gallu credu fod yr Ysbryd wedi cyfnewid, canys y mae yr ysgrythyr yn dywedyd fod Duw yn anghyfnewidiol, ac felly wrth gwrs ei Ysbryd Glân. Gyfeillion anwyl, ystyriwch hyn, ac hefyd fod yn

ysgrifenedig, "Yr hwn a gadwo y gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un pwnc, y mae efe yn euog o'r cwbl."

Chwithau, Undodwyr, ydych daer am i bawb gredu mai un Duw sydd, ac felly y dywed yr ysgrythyr, "Un Duw sydd." "Nid oes i ni ond un Duw." Dywed yr ysgrythyr hefyd mai "Un bedydd" sydd, ond yr ydych chwithau (mae'n debyg) yn *aros* heb eich bedyddio, fel Saul gynt, ac y mae yn llawn bryd i ni ddywedyd wrthych, fel y dywedwyd wrtho ef, Cyfodwch, a bedyddier pob un o honoch er maddeuant pechodau. Twt, meddai aml un, fe gafodd y lleidr ar y groes ei achub heb ei fedyddio, a phaham na chawn ninnau? Am achubiaeth y lleidr rhaid i ni fod yn ddystaw, canys dystaw ydyw yr ysgrythyr, ond os mai ar y groes yr edifarhaodd y lleidr, nid wyf yn tybied y caniateid iddo ddisgyn i gael ei fedyddio, pe ewyllysiai; ac os felly, anghenrhaid oedd, cyn ei achub, i arall gael ei fedyddio drosto, neu yn ei le. Ond beth a feddyliwch chwi am yr ysgrythyr sydd yn dywedyd am ddysgu a bedyddio yr holl genedloedd? yr ydych chwi yn dysgu pawb (hyd y mae ynoch) i gredu mai un Duw sydd; ond ni chlywais i son am fedydd genych etto! Os nad oes anghen am fedyddio yn gystal a dysgu, y mae yr ysgrythyr yn dywedyd yn ofer; y mae y gorchymyn, y dystiolaeth, a'r addewidion oll, yn yr amser dyfodol; ac felly, os oes anghen am y naill yn awr, paham nad y cwbl oll? efelly, paham y dysgwch mai un Duw sydd, a pheidio yn gwbl â bedydd? Undodwyr anwyl, ystyriwch y dylid bwyta y llyfr oll, ac nid rhan.

I'ch cymhell i gredu yr anghenrheidrwydd am fedydd, gofynaf, a ydych am gael eich achub? O ydym, medd pawb. Wel, fe fwriadodd Duw foddi y byd unwaith, o herwydd drygioni ac anufydd-dod ei breswylyddion; a chyn cyflawni ei amcan, gorchymynodd i Noah eu rhybyddio oll, ac adeiladu arch er achub yr ufyddion; ac yn gymmaint a bod y belen ddaearol oll yn orchuddiedig â dwfr, fe wel pob dyn ystyriol, na allasai neb gael eu hachub heb fyned i'r arch; hyn oedd cynghor Duw iddynt, ymostwng neu ufyddhau iddo ef. A ydyw pawb yn addef, na allasai neb gael eu hachub yn yr amgylchiad hwnw, heb ufyddhau i Dduw? Ydym bawb. Wel, fe ddywedir yn epistol cyntaf Pedr iii, 21, mai, "Cyffelybiaeth cyfattebol i'r hwn (achubiaeth), sydd yr awrhon yn ein hachub ninnau, sef

bedydd." Yr hyn sydd yn gwneuthur yr ail yn gyffelyb i'r cyntaf yw, mai dim un dyn na dynes a achubir ond a ufyddhao: ni achubwyd neb ond yr ufyddion gynt, efelly etto; yr ydych hefyd wrth beidio ymostwng i fedydd yn *diystyru* cynghor Duw, fel y Phariseaid a'r cyfreithwyr gynt, a hyny hefyd yn eich erbyn eich hunain! Os ydych am eich achub, rhaid ymostwng i fedydd; canys trwy fedydd y deuwch i fwynhad o achubiaeth; efelly, gwelwch fod ymostwng i'r naill, yn dwyn dynion i fwynhad y llall.

Yn awr er profi rheidrwydd am fedydd, galwaf y tystion gerbron; yn gyntaf, angel Duw, nis gwn i beth yw dy enw, ond cai lefaru (gwel Actau x, 6), "Gŷr am Simon Pedr—efe a ddywed i ti beth sydd *raid* i ti ei wneutbur." Beth oedd y *rhaid* hyn, debygech chwi, ai bod yn fwy defosiynol, ai ofni mwy o Dduw, ai gwneuthur ychwaneg o elusenau i'r tlodion, ai gweddio yn amlach, ai credu mewn gweinidogaeth engyl? Nage; dyna arferion cyffredin crefyddwyr yr oes hon, ac ychwaneg; hyn oll a gyflawnodd Cornelius yn fanwl; beth! a ydyw pawb ag sydd yn cyflawni yr holl bethau daionus uchod, yn fyr o fod yn gymmeradwy gyda Duw? Yr oedd Cornelius yn fyr, pe na, ni fuasai raid iddo wrth weinidogaeth yr angel, ac ni ddywedasai yr angel fod *rhaid*; wel, beth oedd y rhaid hyn? Yn ganlynol i wrandaw ar Pedr, ymostwng neu ufyddhau i'r hyn a ddywedodd; nid oedd hyn onid ei fedyddio ef, a phawb oedd wedi clywed y gair y dydd hwnw yn ei dŷ. *Aros*, medd rhywun, nid oedd efe weithredydd yn y bedydd, ond goddefydd; gwir, yn y gweinyddiad; ond efe oedd yn ymostwng neu ufyddhau, hyn a ofynwyd ganddo ef, hyn a wnaeth: y mae ymostwng, ac ufyddhau yn berwyddiaid gweithredol (*active verbs*).

"A wado hyn, aed â hi,
A gwaded i'r haul godi."

Yr ail dyst etto, ydyw Mab Duw (gwel Actau ix, 6), "Dos i'r ddinas, ac fe ddywedir i ti pa beth sydd *raid* i ti ei wneutbur." Beth oedd y rhaid hyn etto, nid credu nac edifarhau, canys fe ofynodd Saul yn fyr, "Arglwydd, beth a fyni di i mi ei wneuthur?" "Dos," oedd yr ateb, "ac fe ddywedir i ti beth sydd raid i ti ei wneuthur." Nid gweddio, nac ympyrydio ychwaith, canys yr oedd er ys trydiau yn ddyfal wrth hyn; wel, beth oedd raid, ynte? Ymostwng i'r hyn a ddywedodd Ananias wrtho, hyny

oedd, "Cyfod, *bedyddier* di, a golcher ymaith dy bechodau, &c." Er fod Saul wedi cael gweledigaeth nefol, yn credu, edifarhau, gweddio, ac ymprydio, etto yr oedd efe yn *aros* yn ei bechodau; ac yn gymmaint a'i fod ef felly gynt, wrth gwrs y mae pawb felly etto, yn *aros* yn eu *pechodau*, os ydynt heb eu bedyddio er maddeuant. Yn awr, fe welwch fod tystiolaeth yr angel a'r Mab yn cyduno y naill a'r llall; etto, deuaf a thystiolaeth y Mab a'i *lw* wrth Nicodemus gerbron i brofi rheidrwydd am fedydd. Ioan iii, 7. "Na ryfedda ddywedyd o honof hyn wrthyt, y mai yn *rhaid* eich geni chwi drachefn." *Geni* dyn drachefn yn fedyddio! Ië, adnod 5med, "Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, oddieithr *geni* dyn o *ddwfr* ac o'r *ysbryd*, ni *ddichon* efe fyned i mewn i deyrnas Dduw."

Ai bedyddio mewn dwfr naturiol a feddylir? Ië, y mae yn wastraff ar iaith i ddywedyd, â'r ysbryd ac â'r ysbryd, yn sarhad ar ein Iachawdwr, ac yn ynfydrwydd o'r mwyaf i gredu y fath beth. Gwir fod yr Ysbryd Glân yn cael eu draws-enwi yn *ddwfr bywiol*, yn afonydd o ddwfr bywiol, &c., etto, nid yw dwfr, ond traws-enw ar yr Ysbryd; gweler hefyd fod y dull hwn o draws-enwi yn gyffredin yn yr ysgrythyrau. Yn Dad. xvii, 15, dywed angel Duw, "y dyfroedd a welaist,—pobloedd a thorfeydd ydynt;" felly hefyd y dywedodd yr Iesu, geni o ddwfr, am fedyddio â, neu mewn dwfr; ac os gellir myned i mewn i deyrnas Dduw, neu eglwys Dduw, neu i'r nef, heb trwy fedydd, y mae Crist wedi tyngu yn ofer, ac ar gam; a phe gellid myned i mewn ryw ffordd arall, ni fyddai y cyfryw, yn ol yr ysgrythyr, ond lladron ac yspeilwyr: gan hyny, gyfeillion, Undodwyr, a phawb, holwch eich hunain, pa un ai gwell myned i'r nef yn wyr rhydd-ion trwy fedydd, neu trwy y ffenestri yn lladron ac yspeilwyr! Y mae pob dyn yn rhydd-ewyllysiwr, ac yn farnydd ar fater ei hun. Ac yn awr, yr wyf yn rhyddhau fy hun oddiwrthych, canys eglurais i chwi dystiolaethau ereill, am yr hyn beth yr ydych chwi etto heb ystyried yr anghen o hono, a'm tystiolaeth innau yw, fod yn rhaid i bob dyn a ewyllysia achub ei enaid i fywyd tragywydddol, gredu yn Nghrist, edifarhau am ei bechodau, cael bedydd er maddeuant, ac yna derbyn dawn yr Ysbryd Glân trwy arddodiad dwylaw gweision Duw yn awr fel cynt. Y mae genyf deimlad tuag atoch, canys fe fum fy hun yn hir yn yr un

cyflwr â rhai o honoch chwi, ond pan gefais oleuni, derbyniais ef; efelly, ystyriwch chwithau hyn o oleuni, a derbyniwch ef yn roesawgar. Yr eiddoch yn ffyddlon,

Graig Ddu. JOHN RICHARDS.

ANGHYSONDERAU YR ATHRAWIAETH A CHYFAMMODAU, LLYFR MORMON, A'R BEIBL.

AT OLYGYDD "UDGORN SEION."

MR. GOL.,—Gan eich bod chwi yn ewyllysio goleuo ereill, a minnau hefyd yn ewyllysio yr un peth, ymdrechaf ddangos trwy ysgrifenu atoch, y manau sydd yn ymddangos i mi fel pe byddent yn croesi eu gilydd yn Llyfr Mormon a'r Athrawiaeth a Chyfammodau, gystal ag y gallaf: nis gall neb wneuthur yn well nâ'i oreu. Yn ol yr hyn ag wyf wedi weled yn yr Athrawiaeth a Chyfammodau, tud. 241 a 242 o'r argraffiad Cymraeg, yr wyf yn deall fod yr Arglwydd yn meddwl i bawb fod yn gadwedig rhyw bryd, oddeithr plant y golledigaeth: ond, os nad wyf yn methu deall yr hyn ag wyf wedi ei weled yn Llyfr Mormon (ail argaffiad Ewropaidd), tud. 491, y mae rhyw rai tebyg iawn i'r crefyddwyr sydd yn bodoli yn yr oes hon, am eu bod yn dweyd nad yw yr Arglwydd mwyach yn gweithio trwy ddadguddiadau na thrwy brophwydo, &c., i ddyfod yn debyg i fab y golledigaeth. Hefyd, yn nhud. 486, mae genym hanes fod Iesu Grist wedi dweyd fod dynion ereill sydd yn cael eu hadeiladu ar weithredoedd dynion, i gael eu "tori i lawr a'u taflu i'r tân, o ba le nid oes dychweliad." Rhai tebyg iawn yw y rhai yna, feddyliwn i, i'r crefyddwyr sydd yn ein plith, y rhai sydd yn cael eu galw ar enwau John Calvin, John Wesley, &c. Yr wyf yn deall wrth yr hyn sydd i'w weled yn nhud. 321, nad oes obaith byth i'r hwn a wnelo ddrwg holl ddyddiau ei fywyd i gael trugaredd. Nid yw yn dweyd nac yn meddwl, feddyliwn i, y pechod o gablu yn erbyn yr Ysbryd Glân.

Hefyd, os gwir yw yr hyn sydd i'w weled yn nhud. 58, a thud. 177, o Lyfr Mormon, y mae yn anghenrheidiol i mi gredu mai y diafol oedd y sarff a dwyllodd Efa, yr hyn beth sydd yn anmhosibl i mi os credaf yr hanes y mae Moses wedi ei adael i ni yn y rhan gyntaf o lyfr Genesis; canys dywed efe yno fod Duw wedi dweyd wrth y sarff a dwyllodd Efa, "Ar dy dòr y

cerddi, a phridd y ddaear a fwyti, holl ddyddiau dy einioes;" ac y mae yn rhy anhawdd genyf i gredu fod y diafol yn cerdded ar ei dòr, ac yn bwyta pridd y ddaear.

Hefyd, yr wyf yn methu yn glir a deall fod Oliver Cowdery yn ddieuog o'r drwg a sonir am dano yn yr Athrawiaeth a Chyfammodau, tud. 79, sef tori cyfammod yr offeiriadaeth; os nad oedd efe yn gwneyd hyny trwy fyned o'r Eglwys, ac aros allan tuag un ar ddeg o flynyddoedd, y mae hyn yn beth rhyfedd yn fy ngolwg i. Ac hefyd fod ———, un o'r deuddeg, a Dr. ———, dynion da yn ddiammau, yn yfed tê, os yw Duw yn ewyllysio i'w Saint ymwrthod ag ef.

Yn awr, gan fy mod yn golygu fod Llyfr Mormon a'r Athrawiaeth a Chyfammodau yn croesi eu gilydd mewn perthynas i barhad cosp y dynion sydd tu allan i Eglwys Iesu Grist, dymunaf arnoch, os ydych yn fy ngweled mewn tywyllwch yn y peth hyn, geisio rhoddi goleuni ar hyn, ynghyd â'r pethau ereill wyf wedi eu nodi. Os gwnewch, teimlaf fy hunan yn ddiolchgar iawn i chwi.

WILLIAM THOMAS.

[Mae yr atebion wedi eu hysgrifenu genym, ond nis gallwn gael lle iddynt y tro hwn, o herwydd eu meithder; cant ymddangos yn y rhifyn nesaf yn ddiffael.—GOL.]

LLYTHYR O DDINAS MANTI, TIRIOGAETH UTAH, AT OLYGYDD "UDGORN SEION."

ANWYL FRAWD YN YR EFENGYL,—Fy esgusawd dros ysgrifenu atoch yw, o herwydd nad oes sicrwydd genyf pa le y mae fy rhieni na'm perthynasau yn byw yn awr; ac os byw hefyd, y gallwch chwi eu hysbysu am danaf; hefyd, ddarfod i mi addaw i lawer o gyfeillion hynaws, Saint ac ereill, yr ysgrifenwn oddiyma am y pethau oeddynt yn ammau yna am helyntion ac ansawdd y wlad, ei thrigolion, a'r grefydd a broffesir; addawodd llawer yna gredu fy nhystiolaeth oddiyma, os tystiwn mai gwir yr ymddangosai Mormoniaeth fyth. Er nad doeth eu hoediad hwy i gredu hyd hyny; etto, ystyriaf yn ddyledswydd arnaf fi i gyflawni fy addunedau iddynt; fel gyda eich cenad chwi, i roddi lle i hyn yn ngholofnau yr "UDGORN," y gallaf obeithio etto, er o bell, eu helpu i dori y ddadl ag a oedd yn eu meddyliau hwy.

O barthed i'r wlad yn gyffredinol, yn fyr, canys ni chaniateir lle i fanylu; gwlad fynyddig yw hon, yn cael eu thori yn ddyffrynoedd mwy a llai, brâs a hyfryd, gan restri o fynyddau uchel cerygog, coedog, eiriawg, ac oerllyd yr olygfa, yr hyn mewn gwrthgyferbyniad i'r dolydd breision, a'r tywydd hafaidd ag sydd o amgylch eu godrau, yn ddieithriad a ffurfia olygfa fawreddig.

Ei thrigolion presennol, heblaw y gweddillion o'r amrywiol lwythau o Indiaid ag sydd yn treiglo braidd yn annynol a disylw ar hyd ei broydd a'i bryniau, yw y Saint; pa rai, fel minnau, a ymfudasant yma o wahanol barthau y byd; pa rai, heb gymhorth yn y byd braidd, ond rhyddid o'r elfenau yn eu cyflwr naturiol, a gobaith i'w symbylu, y gallant yma fwynhau y rhyddid i addoli eu Duw a warafunwyd iddynt yn mhob parth arall o'r byd braidd; cydiasant megys mewn afluneiddiwch, ac eisoes, nid yn unig y maent yn bobl annibynol ar y byd, ac yn meddu llawnder at eu cynnaliaeth o ffrwyth eu llafur eu hunain, ond hefyd heddwch a rhyddid ag sydd yn werth llawer.

Mae ein swyddwyr, gwladol ac eglwysig, o honom ein hunain, a'r cyfreithiau fel y deiliaid yn cael cyfiawnder. Afreidiol dweyd fod y trigolion hyn yn grefyddol, canys nid oes dim arall yn *fashionable*, llawer llai goddefol yma. Mae yma bedair o ddinasoedd yn cael eu cyflym adeiladu a'u cyfaneddu, rhai yn cynnwys eisoes filoedd, a rhai ddegau o filoedd o drigolion; a'r wlad oddiamgylch, o ran amaethyddiaeth yn gyffelyb yr olwg i Gymru, oddieithr bod y caeau yn frasach, gwastadach, a thipyn mwy—ambell gae yn cynnwys miloedd o erwau! Mae pob celfyddydiaeth yn ffynu, ac ysgolion yn mhob trefedigaeth; addoldai yn lliosog a llawn o addolwyr Sabbothol. Mwynheir chyd cyffredinol drwy'r sefydliadau, a heddwch yn teyrnasu trwy'r broydd o'r bron. Eithr ni allaf ddweyd yr hanner ag a deimlaf neu a welaf am iawnderau a mwyniant, heb son am freintiau crefyddol y trigolion gwaredol hyn.

Pan y gwelwyf fanteision tymmorol y dyffrynoedd hyn, dianga fy meddyliau yn ol yn fynych i gystadlu cyflyrau fy nghydgenedl yn Nghymru; a'u daear dylawd, eu rhenti a'u trethi caledion, a'r oll sydd yn gwneyd caledfyd yna, a'r hawddfyd, y llawnder, a'r rhyddid a allant fwynhau yma, gyda diwydrwydd cymmedrol; eithr pan ddeallwyf am y pläau, cholerau, a'r

afiechyd, y marwolaethau, y lladradau, y llofruddiadau ag sydd yn difa dynolryw yna, ac yn chwerwi y pleserau melysaf, ni allaf lai nâ gofidio am na baent yma yn awr wrth y miloedd; ac nid wn am ddim a wnai'm dedwyddwch yn gyflawnach na mwynhau cwmni Cymreig yma.

O barthed i'r grefydd ag y tystiais gymmaint am ei geirwiredd pan yna, yr wyf yn tystio yn gadarnach heddyw nag erioed, mai hon yw gwir efengyl Iesu Grist yn ei grym. Yr wyf yn cael ychwaneg o dystiolaeth o hyn yn barhaus, a'r cyfryw hefyd nad allaswn gael yna; yr hyn sydd wedi gosod ei geirwiredd tu hwnt i ddadl yn fy meddwl i ers llawer dydd bellach. A phe y clywai fy nghyfeillion yno fy nhystiolaeth yn awr, byddai yn gadarnach nag oll; a byddai fy annogaethau yn daerach o lawer ar iddynt gymmeryd eu bedyddio gan weision Duw, er maddeuant o'u pechodau, ac fel eu hachuber yn nheyrnas Dduw. O chwi, fy mherthynasau anwyl, credwch fy nhystiolaeth hon; byddwch ddoeth er eich lles eich hunain. Chwithau fy nghydnabod, y rhai yr ymbiliais lawer â chwi ar ufyddau o honoch i drefn Duw i achub dyn—o'r pellder hwn bydded i'r cymhelliad olaf hwn eich nerthu i dori y ddadl bellach, mai goreu i chwi yw ufyddhau i ordinhadau y nefoedd, nag ymboeni i geisio ymfuchedu yn selog yn ol traddodiadau dynol yr oes; pa rai, mewn gwrthgyferbyniad, nid y'nt ond megys cysgodau i'r sylwedd. Dewiswch y rhan dda, a byddwch gadwedig, yw fy ngweddi yn barhaus.

Cofiwch fi yn serchus at fy rhieni anwyl, fy mrodyr, a'm chwiorydd hynaws, os gwelwch hwynt, ac at y Saint ffyddlon, gan obeithio eu gweled yma yn fuan, fel colomenod yn dyfod i'w ffenestri.

Mae y Cymry a ddaethant yma yr un pryd â mi yn fyw, ac oll yn iach a llwyddiannus, a'r a wn i. Mae fy nheulu innau oll a fy hunan, diolch i'r Cyfranwr o bob bendithion, yn mwynhau iechyd rhagorol, a gobeithion cysurlawn o'n blaen. Mae iechyd ein hanwyl Lywydd Capt. Jones yn well nag y bu; ond y mae ei ddiwydrwydd yn mhob dull, yn ei gadw yn nychlyd. Tebyg yr ysgrifena efe ei hunan atoch, ac amryw ereill, gan ba rai y cewch hanes manylach nag a allaf fi roddi i chwi. Etholwyd Capt. Jones yn Faer ac yn chief Justice, ar Ddinas Manti yn ddiweddar. Ydwyf, eich chwaer yn efengyl Crist,

ELIZABETH LEWIS.

MYFYRDOD AR SEION.

TON—" Dyfyrwch Gwyr Harlech."

PAN y byddo'm myfyrdodau
Draw yn Seion a'i phleserau,
F' enaid ysgafnha ei feichiau
A'i ofidiau blin.
Er bod yma mewn erlidiau,
'N mhlith gwrth'nebwyr gwirioneddau,
Draw mi welaf bob rhinweddau,
Er dedwyddwch dyn.
Gwelaf yno lawnder
O heirdd ffrwythydd mwynber,
'R oll, gwir yw, dan fendith Duw,
At gynnal natur dyner.
O, na wawriai'r hyfryd foreu,
Pan y caf fi yno'n ddiau
'M dwyn i Seion, gwlad y Seintiau,
Hynod hardd ei llun.

Pan yn syllu ar ei dolydd
Breision hardd, yngbyd â'i choedydd,
Hyn sy'n ennyn ynof awydd
Am fyned yno 'fyw:
Nid oedd gynt yn Eden wiwlan,
Er ei harddwch, tegwch dyddan,
Foddia'm myfyrdodau bychain,
Fel gwna Seion wiw.
Ni fydd yno ofni
Bwyta ffrwyth rhag pechu;
Pawb yn rhydd yno fydd,
Yn hyfryd wledda ynddi;
Lle ni fydd dim annedwyddwch,
O fewn hon, sef trigfan heddwch,—
O dan nodded Duw.

Blaen Dowlais. WILLIAM THOMAS.

AMRYWIAETHAU, &c

AMSER.—Amser yw y tlws gwerthfawrocaf a feddwn; ond etto gwnawn lai o sylw o hono na nemawr o ddim arall. Rhoddai dyn lawer am amser, pan fo ei amser ar ddarfod; ond treulia ef yn y modd mwyaf gwastraffllyd, pan fyddo mewn cyflawn fwynhiant o hono.

Cariad Duw.—Cariad Duw a'r byd sydd ddau beth gwahanol; os yw cariad y byd hwn yn preswylio ynom, yna cariad Duw a'n gadawa, ond dylem ymwrthod â'r naill a derbyn y llall. Teilwng yw i'r cariad goreu gael y lle goreu a'r derbyniad gwresocaf.

"Braidd y gallaf gredu," ebai Cicero, "fod y dyn hwnw yn ei iawn synwyrau, ag sydd yn amddifad o grefydd."

Mae Duw yn arfer cospi anufydd-dod i rieni, trwy adael plant yr anufyddion i ymddwyn tuag atynt hwythau yn yr un modd.

Os dyddiau meithion a fyddant dy gyfran, na wna hyny dy ddysgwiliad. Na chyfrif ar hir ddyddiau, ond ystyria y dichon pob diwrnod fod y dydd olaf, a bydd fyw bob dydd fel y gallot roddi cyfrif.

Taliadau o Awst 8 hyd Awst 21.—Sir Aberteifi, £2 4s 9c; etto, gan W. Jones, 6s; Sir Dinbych, £1 8s; Sir Fynwy, £1; Dinas, 8s; Pontypridd, £1 2s 3c; Llanfabon, 18s 1½c; Cwmbach, £1 5s; Dowlais, £1 0s 11½c; Georgetown, £1 11s 4c; Merthyr, £1 10s; Pendaren, 5s 6c; Cefn, 11s 9c; Ffynnon-Tydfil, 11s 5c; Cyfanswm, £14 3s 1c.

"W. P."—Mae Pris Rhifynau Llyfr Mormon wedi ei hysbysu ddwywaith yn barod; ond fe gymmerwn y pleser o hysbysu etto. Ceiniog a dimai yr un yw y pris a nodwyd, ond os ceir dros ddwy fil o dderbynwyr, gwerthir y rhifynau o'r 20fed allan am geiniog yr un. Bydd yn cynnwys oddeutu 30 o rifynau, o'r un blyg a maintioli â'r Udgorn, eithr yn cynnwys mwy.

☞ Mae yr "Athrawiaeth a'r Cyfammodau" yn barod oll yr un pryd â'r rhifyn hwn; ac mor fuan ag y cawn ef wedi ei rwymo, hysbyswn ei bris.

COFIWCH AM LYFYR MORMON.—O, frodyr, cofiwch am dano. Darllenwch lythyr y Llywydd Phillips yn y rhifyn hwn yn mhob cangen, ac efelychwch ei ffydd ef; ac yna fe gawn ddwy fil a hanner o dderbynwyr. Treied pob aelod am un, neu ddwsin o'r byd, yn dderbynwyr gyda ei hunan; pe ceid ffyddlondeb a chydweithrediad, gellid gwerthu pedair mil yn rhwydd. Cynnygwch ef i'ch cyfeillion, cymmydogion, siopwyr, &c., ac yr ydych yn sicr o lwyddo. Mae'r wlad am awyddus am brynu yr hyn a alwant yn "Feibl Newydd," ac am hyny rhodder cyfleusdra iddynt. Mae y llyfr hefyd mor rhad, fel y bydd yn rhwydd gan y tlodaf ei brynu, yn neillduol yn rhifynau.—Cofier danfon atom, yn ddifeth, erbyn y 31ain o Awst pa nifer a dderbynir yn mhob man.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 18.] MEDI 6, 1851. [PRIS 1g.

YSGREPAN (*SCRIP*).

GOFYNA un gohebydd i ni, pa beth sydd i'w feddwl wrth *ysgrepan*, ac yn awr yr ydym yn barod i'w ateb. Er ein bod wedi hysbysu ein barn yn un o gyfarfodydd y Saint ynghylch y pwnc, etto ni theimlem i gyhoeddi ein barn yn yr UDGORN heb feddu sicrwydd ein bod yn gywir. I'r dyben hwnw, ysgrifenasom at y Llywydd F. D. Richards, a chawsom yr atebiad canlynol, yr hwn sydd yn cytuno â'r farn a roddasom ni :—

"Mewn perthynas i'r gair *scrip* (ysgrepan), yr oedd yn ddechreuol yn arwyddo cod neu gwdyn, yr hwn sydd wedi bod mewn arferiad parhaus, i raddau mwy neu lai, gan wrryw a benyw, oddiar cyn cof, yr hwn a allwn weled yn ein dydd ni, gan fod llawer o ddynion, a bechgynach hefyd, yn gosod un ar eu hysgwyddau, wrth ystrapen, ac odditan un fraich; neu fe ellir, efallai, ei gymhwyso hefyd, ond nid mor briodol, at gwdau o faintioli mwy. Defnydd y codau hyny a elwid yn ysgrepanau oedd at gynnwys rhyw bethau bychain ag oedd personau yn ewyllysio cadw gyda hwynt, yr un fath ag y mae llogellau yn cael eu defnyddio yn awr, ac hefyd er gosod ychydig o ymborth ynddynt er cynnaliaeth os buasai y teithiwr i fod allan, canys fe ddylid cadw mewn cof nad oedd dynion yn amser ein Hiachawdwr a Dafydd yn y cnawd, yn gwisgo y dillad a wisgant yn awr. Gwisgent y pryd hyny wisgoedd llaesion, ynghyd â gwregys am eu lwynau, y rhai nid oeddynt wedi eu cyfaddasu at logellau, yr un fath â'r dull presennol; o ganlyniad yr oedd ysgrepan neu

god yn fwy anghenrheidiol ac yn fwy mewn ymarferiad, y pryd hyny, nag yn bresennol, at y dybenion a enwais. Etto, defnyddir *scrip* (ysgrepan) yn ein dyddiau ni i arwyddo arian-bapyr, neu law-nodau, neu nodau cyfnewid, neu dyst-ysgrif am eiddo mewn ariandy, neu mewn masgnach rhyw gwmpeini; neu, yn fyr, gelwir unrhyw ddernyn o bapyr yn arddangos swm o arian, yn *scrip* mewn rhai gwledydd; o ganlyniad, y mae myned heb bwrs nac ysgrepan, yn y goleu uchod, yn arwyddocâu myned heb arian, neu arian-bapyr; eithr fe fydd i ni edrych ar yr ymadrodd ysgrythyrol hwn fel egwyddor, yn caniatâu y ddau arwyddocâd blaenorol i fod yn wirioneddol; a pha beth allwn ei gasglu oddiwrth y ddau? Wel, hyn yn unig; peidio parotoi rhagllaw yr hyn sydd ar rywun ei eisieu. Yn awr, gorchymyn mawr yr Arglwydd oedd, i fyned heb ragfeddwl am y fory, pa un bynag ai trwy gymmeryd anghenrheidiau gyda ni yn y cwd i fwyta neu i wisgo, neu trwy fod â phwrs (arian), neu *scrip* (arian-bapyr), i'w prynu hwynt; buasai y naill fel y llall o'r rhai hyn yn rhwystro y bwriad mawr, h.y., i dreio y bobl, ac i weled os oeddynt hwy yn feddiannol ar y cymhwysderau hyny ag oedd yn eu gwneyd yn deilwng o gyfeillach, dysgeidiaeth, a gweinyddiadau gweision Duw; canys, medd yr Athrawiaeth a Chyfammodau, "wrth hyn yr adwaenwch fy nyscyblion; hwy a'ch porthant ac a'ch dilladant chwi, ac a roddant i chwi arian." Yn awr, pe buasai dyn yn cael ei ragddarparu â bwyd, dillad, ac arian, ni allai efe brofi ei ffydd ei hun i fyned a rhybyddio y bobl ynghylch bwriadau Duw, yr hyn a ddangosai ei gariad ef ei hun tuag atynt, nac ychwaith pa un a fuasent hwy, y bobl, yn ddyscyblion ac yn deilwng o'i weinyddiadau. Rhaid, yn ddiammau, mai yr egwyddor hon, oedd ein Hiachawdwr yn anelu ati yn ei ddau orchymyn i'r apostolion cyntefig, a'r rhai hyny ag sydd yn byw yn awr, fod iddynt fyned heb bwrs nac ysgrepan, bydded ystyr llythyrenol y gair *scrip* yr hyn a fyddo, pa un bynag ai cod, neu bapyr o werth, neu y ddau. —Byddwch gystal a'm hesgusodi am fod mor hir cyn ateb hwn, gan fod llawer o resymau wedi cyduno i'm rhwystro yn hyny hyd yn awr. Gyda mawr gariad a bendith, ydwyf eich cydwas,

"F. D. RICHARDS."

Wrth ddarllen yr uchod, fe wel y darllenydd fod yr hwn sydd yn cymmeryd ganddo god i ddal dillad, neu arian-bapyr, neu bwrs, yn darparu erbyn y fory. Mae yn ddiau fod eisieu arian a

dillad ar y rhai sydd yn cael eu danfon allan hebddynt, a dyledswydd y rhai a weinyddir iddynt gan y gweision yw eu diwallu hwynt. (Gwel Ath. a Chyf., dosran ix, a gwahanran 7.) Gwyn fyd y sawl a dderbynio un o'r rhai bychain hyn, brodyr lleiaf Crist, ac a roddo fwyd, diod, dillad, ac arian iddo. Wedi i was Duw gael pwrs ac ysgrepan neu god, gan y rhai y danfonir ef atynt, mae yn rhesymol y gall eu defnyddio, canys nid efe fydd yn meddwl am y fory, eithr y rhai a fyddant wedi ei dderbyn. Gallwn benderfynu mai pa fanylaf y sylwom ar orchymynion Duw, mai mwyaf i gyd a gawn ein bendithio pan yn myned allan i bregethu i genedloedd y ddaear. Pan fyddo Duw yn dadguddio rhywbeth, gofalwn am wneuthur pob peth yn ol ei air, ac yna fe gawn ein bendithio.

"ANGHYSONDERAU" YR ATHRAWIAETH A CHYFAMMODAU, LLYFR MORMON, A'R BEIBL.

ATEB I OFYNIADAU WILLIAM THOMAS.

Yr ydym yn canfod, wrth ddarllen y gofyniadau hyny, fod ein gohebydd mewn digon o eisieu goleuni, a gwnawn ein goreu i ateb ei ofyniadau, gan hyderu y byddant yn lles cyffredinol, yn neillduol i'r morwynion ffol hyny sydd heb olew yn eu lampau. Ac yn awr, er mwyn ateb y gofyniad cyntaf, gwnawn ddyfynu y gwahanol bethau a ymddangosant yn groes i'w gilydd, ac yna cynnygwn ein sylwadau arnynt. Y dyfyniad cyntaf a wneir o'r Athrawiaeth a Chyfammodau, tud. 241:—"Fel hyn y dywed yr Arglwydd, mewn perthynas i'r holl rai ag ydynt yn adnabod fy ngallu, ac a gawsant eu gwneyd yn gyfranogion o hono, ac a oddefasant eu hunain, trwy allu y diafol, i gael eu gorchfygu, ac i wadu y gwirionedd, a beiddio fy ngallu—hwynthwy yw y rhai hyny ag ydynt yn feibion colledigaeth, am y rhai yr wyf yn dywedyd y buasai yn well iddynt pe na chawsent eu geni, canys llestri digofaint ydynt hwy, wedi eu dedfrydu i ddyoddef digofaint Duw gyda'r diafol a'i angylion yn nhragywyddoldeb; mewn perthynas i'r rhai y dywedais nad oes faddeuant yn y byd hwn nac yn y byd a ddaw, gan eu bod wedi gwadu yr Ysbryd Glân ar ol ei dderbyn, ac wedi gwadu unig-anedig Fab y Tad—wedi ei groeshoelio iddynt eu hunain, a'i osod yn waradwydd." Y

dyfyniad nesaf a wneir o Lyfr Mormon, tud. 491:—"Gwae yr hwn sydd yn diystyru gweithredoedd yr Arglwydd: ïe, gwae yr hwn a *wado* Crist a'i weithredoedd; ïe, gwae yr hwn a *wado* ddadguddiadau yr Arglwydd, ac a ddywedo, Nid yw yr Arglwydd yn gweithio mwyach trwy ddadguddiad, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy ddoniau, neu trwy dafodau, neu trwy iachâu, neu trwy allu yr Ysbryd Glân; ïe, a gwae yr hwn a ddywedo yn y dydd hwnw, Nis gall un wyrth gael ei chyflawni gan Iesu Grist, er mwyn elw; canys yr hwn a wnelo hyn a fydd yn gyffelyb i fab y golledigaeth, i'r hwn nid oes drugaredd, yn ol gair Crist." Etto, yn nhud. 486, dywedir, "Os bydd yr eglwys wedi ei hadeiladu ar fy efengyl i, yna y Tad a ddangosa ei weithredoedd ei hun ynddi; ond os na fydd wedi ei hadeiladu ar fy efengyl i, ac wedi ei hadeiladu ar weithredoedd dynion, neu ar weithredoedd y diafol, yn wir meddaf i chwi, y maent yn cael llawenydd yn eu gweithredoedd am dymmor, ac maes o law mae y diwedd yn dyfod, a hwy a dorir i lawr, ac a deflir i'r tân, o ba le nid oes dychweliad." Y mae un dyfyniad arall i fod, ond meddyliwn fod ein gohebydd wedi camsynied trwy nodi tud. 321, yn lle rhyw fan arall; canys nid oes yno y cyfryw ymadroddion ag a noda efe.—Yn awr, nid oes dim yn rhwyddach na chyssoni yr Athrawiaeth a Chyfammodau â Llyfr Mormon, ynghylch y pwnc dan sylw. Yn y ddau ddyfyniad blaenaf, sonir am WADU Iesu Grist, ynghyd â'r Ysbryd Glân, am yr hyn nid oes faddeuant yn y byd hwn nac yn y byd a ddaw. Nis gall neb *wadu* ond yr hyn a fu yn *gwybod;* o ganlyniad, nis gellir cyffelybu sectariaid yr oes hon i'r rhai a wadant Grist a'i weithredoedd, ynghyd â'i ddadguddiadau a'i ddoniau, canys anghredu yn unig y maent hwy, yr hyn ni wna eu pechod yn anfaddeuol yn y byd a ddaw. Mae rhai personau o'r cymmeriad a noda Llyfr Mormon i'w cael yn yr oes hon, ond nid y sectariaid ydynt, eithr y rhai hyny ag ydynt wedi gwadu yr hyn a fuont yn gwybod trwy Ysbryd Duw. Dyna ddigon, feddyliwn, ar hyna; os nad yw, gallwn ymhelaethu dro arall. Y peth nesaf yw sylwi mai canlynwyr Wesley, Calfin, &c., yw y crefyddwyr sydd yn adeiladu eu heglwysi "ar weithredoedd dynion," y rhai, os nad edifarhant, "a dorir i lawr, ac a deflir i'r tân, o ba le nid oes DYCHWELIAD." Mae y "dychweliad" hwn i'w ddeall yr un fath â'r "dychweliad" yn y geiriau "mi a rodiaf lwybr ar hyd yr hwn ni *ddychwelaf*." Y mae Job, druain,

i ddychwelyd yn ol o'i fedd, er hyny; ac yn yr un ystyr y gellir dychwelyd o'r tân crybwylledig. Pe dywedid nad oes dychweliad byth, yn dragywydd, neu yn oes oesoedd, yna gallem feddwl tân diddarfod; ond gan fod y gair wrtho ei hun, ni olyga nad oes dychweliad *rywbryd*. Mae tynghed yr anwir i raddau yn guddiedig, er mwyn dybenion doeth; a'r sawl a gant fwyaf o eglurder yn ei chylch yw hwynthwy eu hunain.

Yn nesaf, crybwylla ein gohebydd fod Llyfr Mormon yn dweyd mai y diafol oedd y sarff a dwyllodd Efa, a bod Moses yn ei darlunio megys sarff naturiol, yr hon a gafodd ar ol hyny gerdded ar ei thòr, a bwyta pridd y ddaear. Mae yn rhy anhawdd gan ein gohebydd i gredu fod y diafol yn cerdded ar ei dor, ac yn bwyta pridd y ddaear; y mae hyny yn anhawdd genym ninnau hefyd i gredu. Y ffordd ddoethaf, feddyliem ni, yw credu Llyfr Mormon a'r Beibl, heb eu gosod i groesi eu gilydd. Dywed y Beibl mewn un man, sef yn Dadguddiad xii, 9, "A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hen *sarff*, yr hon a elwir Diafol a Satan, yr hwn sydd yn twyllo yr *holl fyd*;" tra y dywed Llyfr Mormon mai efe a dwyllodd Efa. Ymddengys yn eglur fod y Beibl yn desgrifio yr offeryn a gymmerodd y diafol i dwyllo Efa, a Llyfr Mormon yn desgrifio y twyllwr, yr hwn a alwyd wedi hyny yn "hen sarff." Os gwrandawodd y sarff, yr hon oedd y cyfrwysaf o'r holl fwystfilod, ar lais y diafol, yr oedd yn teilyngu cosp, ac hyny a gafodd, trwy gael cerdded ar ei thòr, a bwyta pridd y ddaear. Yr oedd y diafol cyn hyny yn fab y golledigaeth, a'i gosp yn ddiammau wedi ei phenodi; canys yr oedd wedi twyllo llawer ar ei ol yn flaenorol. Rhaid mai y diafol, trwy enau y sarff, oedd yn llefaru wrth Efa; canys pa greadur, heb ddiafol ynglyn ag ef, a ddywedai, "Gwybod y mae Duw, mai yn y dydd y bwytäoch o hono, yr agorir eich llygaid, ac y byddwch megys duwiau, yn gwybod da a drwg?" Mae digon o enghreifftiau yn y Beibl o'r diafol yn llefaru trwy ddynion, tra mae yr ysgrythyr yn desgrifio mai y dynion oedd yn llefaru eu hunain; gwel Luc viii, 28, a lleoedd ereill. Meddyliwn fod hyna yn ddigon ynghylch yr hen sarff.

Mewn perthynas i Oliver Cowdery, nid oes dim yn ei fywyd yn profi ei fod yn euog o'r drwg a grybwyllir yn yr Athrawiaeth a Chyfammodau, tud. 79, lle y dywedir, "Pwy bynag a dòro y cyfammod hwn, wedi iddo ei dderbyn ef, ac a droa ymaith yn

hollol oddiwrtho, ni chaiff faddeuant yn y byd hwn nac yn y byd a ddaw." Dichon y gallai ef fod wedi ei dori i raddau, ond nid yn hollol; pen yr eglwys sydd yn gwybod oreu am hyny, ac nid nyni, neu ddynion allan o'r eglwys. Pe buasai wedi ei dori, ni chawsai ei dderbyn yn ol i'r eglwys, ac ni chawsai edifeirwch fel ag y cafodd.

Gyda golwg ar yfed tê, y mae apostol gymmaint at ei ryddid â neb: efallai ei fod am fod yn debyg i Paul, i fwyta yr hyn a osodir ger ei fron, er mwyn peidio rhoi tramgwydd weithiau: ond credwn nad yw yn gwneyd arferiad o hono, yn neillduol wedi galw sylw y deuddeg a phawb ereill at y Gair o Ddoethineb, yr hwn a gyhoeddwyd yn yr Udgorn.

Gobeithiwn yn awr fod ein gohebydd wedi ei oleuo, a bod y maen tramgwydd wedi ei symud.

ADOLYGIAD.

EGWYDDORION SAINT y DYDDIAU DIWEDDAF *yn cael eu pwyso yn Nghlorianau Rhesymau ac Ysgrythyrau.* Gan WILLIAM JONES, Bethesda.

MAE un o'r brodyr yn y Gogledd wedi bod mor garedig â gyru y llyfr uchod i ni i'w adolygu, yr hyn a wnawn gyda phleser. Cynnwysa 24 o dudalenau, a rhaid cyfaddef ei fod ychydig yn fwy boneddigaidd nâ llawer o'i flaen yn ymdrin â'r Saint. Dyweda ar y ddalen enwawl, "Ti a bwyswyd yn y clorianau ac a'th gaed yn brin." Dichon yn wir mai felly y bu; ond y mae eisieu cael gweled y pwysau, er edrych a ydynt yn gywir. Teimlwn yn ddigon byddlawn i'r clorianau, canys yr ydym wedi pwyso Mormoniaeth ynddynt droion o'r blaen, ac wedi ei chael yn bwysau da.

Y mae ein hawdwr yn dechreu ei draethawd trwy gyffelybu Saint y Dyddiau Diweddaf i Babyddiaeth, Mahometaniaeth, a Phiwseyaeth. "Mae eu hathrawiaethau," medd efe, "yn gymmysgedd cydblethedig o gyfeiliornadau rhyfygus a dinystriol, ond edrych arnynt yn symlrwydd yr efengyl." A wŷr efe beth yw symlrwydd yr efengyl? Gobeithiwn na feddylia symlrwydd efengylau y sectariaid, y rhai ydynt yn croesi eu gilydd gymmaint, fel nad oes dim yn debyg i symlrwydd yn perthyn iddynt.

Ychydig yn nes yn mlaen, dywed am y Saint, mai "y prif byncian yn eu cred ydyw, y gallant iachâu y corff trwy ei enneinio ag olew, ac os caiff un o'u gweinidogion ei drochi mewn dwfr, y derbynia ei enaid iachawdwriaeth." Syndod mor groes yw hyn i athrawiaeth Iago (pen. v., 14, 15), lle y gorchymyna enneinio ag olew, ac i athrawiaeth Iesu Grist, yr hwn a ddywed, "Y neb a gredo ac a fedyddier, a fydd *cadwedig!*" Rhaid mai dyna yr "athrawiaethau amryw a dyeithr" a sonia Paul yn eu cylch, y rhai a fyddant yn yr amseroedd diweddaf, am eu bod mor groes i'r ysgrythyrau! Ni ddylai ein hawdwr waeddi "Tecel," nes i ereill gael gweled y pwysau: ei ben ef i'r glorian yw y pen-ysgafn yma, o leiaf, onide dangosed y glorian.

"Nid wyf yn meddwl," medd efe etto yn yr un dudalen (sef y 4ydd), "fod y twyll mor gnddiedig fel nas gall pawb sydd yn deall y Bibl ei ganfod yn amlwg." Pwy sydd yn deall y Bibl? Ofnwn mai nid y dynion sydd yn prynu esboniadau. Y rhai sydd yn cymmeryd arnynt i ddeall fwyaf ar y Bibl, yw y rhai sydd yn gwybod leiaf ynghylch y Saint; canys hwynt hwy yw y rhai sydd yn ceisio fwyaf am wyrthiau i brofi ein dwyfoldeb, fel y cawn ddangos cyn diweddu. Coeliwch ni, mae "twyll" y Saint mor guddiedig, nes y mae y miloedd sydd wedi ymuno â hwynt yn methu yn deg â'i ganfod. Pa fodd y mae cymmaint o bregethwyr cymmeradwy yn mhlith y sectariaid wedi cael eu hudo at y Saint, tybied?

Yn nesaf, dywed ein hawdwr am ddau ddosparth sydd yn agored i gaelu hud-ddenu gan y Mormoniaid, sef gwrageddos anwybodus ac ieuenctid gobeithiol Cymru. Druain o honynt, os credant "brif bynciau" y Saint, sef enneinio y claf, a bedydd er cadwedigaeth! "Felly, cynghorwn fy nghyd-ieuenctyd," medd efe yn nhud. 5, "i wrandaw yr efengyl yn ei symlrwydd, fel ei pregethir yn ein hoes ni, ac ei pregethwyd yn oes ein tadau, er iachawdwriaeth iddynt, yn hytrach na myned i wrandaw chwedleuon disail, a dychymygion ynfyd ac ofergoelus." Ië, gwrandaw yr efengyl fel ei phregethir yn ein hoes ni, ac yn oes ein tadau, ac nid fel ei phregethwyd yn oes Crist a'r apostolion! Gwrandaw arni yn ei symlrwydd, megys ag y cafodd ei diwygio gan ddynion a esgymunwyd o'r eglwys Babaidd—megys y mae gan ferched y fam!

Yn nesaf, rhydd ein hawdwr, yn nhud. 5 a 6, rai o opiniynau y Mormoniaid, y rhai ydynt fel y canlyn:—

"1. Credant i'r wir eglwys, neu yr eglwys Gristionogol, as efengyl Mab Duw, ynghyd a dylanwad yr Ysbryd Glân, fyned oddiar y ddaear yn ddilynol i'r oes apostolaidd—a'i bod yn llawn trigfanau trawsder, heb neb yn dal i fynu mewn gwirionedd goffawduriaeth yr Arglwydd am 1600 o flynyddau.

"2. Credant ddarfod i Dduw trwy offerynoliaeth Angel goleuni ddatguddio yr efengyl i un Joseph Smith, ac iddo ei awdurdodi i ail sefydlu yr eglwys Gristionogol ar y ddaiar, trwy bregethu yr efengyl ei hunan, ynghyd ag awdurdod i ordeinio ereill i'r gwaith.

"3. Honant fod yr un commissiwn ganddynt hwy ag a dderbyniodd yr Apostolion gan Iesu Grist,—eu bod i sefydlu yr eglwys yn yr un dull, ar yr un amodau, ac y meddiannant yr un awdurdod a'r Apostolion.

"4. Honant fod ganddynt yr un cymwysderau i wneud Bibl ag oedd gan yr Apostolion a'r Proffwydi santaidd, ac na wyddant pa mor fuan y byddant yn cael gorchymyn i hyny.

"5. Credant fod sefyllfa prawf i fod ar ol marw, ac y bydd pawb a fuont yn y byd o'r oes apostolaidd hyd amser y datguddiwyd yr efengyl i Joseph Smith, yn ddeiliaid o honi,—ac y cynygir iachawdwriaeth iddynt, trwy bregethu yr efengyl yn Mharadwys, (neu fel y geilw y Pab y lle, purdan).

"6. Credant y peru dydd y farn fil o flynyddoedd.

"7. Credant fod *dwy nefoedd*, heb son am y nef wybrenol, na'r sef serenol.

"8. Credant, ar ol iddynt fyned i California, y daw Iesu Grist i'w cyfarfod, ac y cant deyrnasu gydag ef am 1,000 o flynyddoedd, pryd y dinystrir pawb ereill, &c.

"Ni wnaf sylw ar dwyll Llyfr Mormon; y mae ei dyngheden o'm rhan i fel Coran y Mahomet. Gwrided dynoliaeth o'i blegid, a gwaded ei perthynas ag efe; cladder efe yn ngwlad ei endigaeth, ac aed ei goffadwriaeth i lynclyn difancoll."

Yn awr, cyn y sylwn ar y penau blaenorol, hysbyswn y bydd raid i ni neidio o fan i fan yn llyfr ein hawdwr, er cael gafael ar y gwahanol resymau sydd yn dal cyssylltiad â rhai o'r penau dan sylw, o herwydd fod ei draethawd mor anniben. Cawn sylwi arnynt yn y drefn ganlynol:—

(1.) Y mae yn wir ein bod yn credu i'r eglwys gael ei chipio oddiar y ddaear yn ddilynol i'r oes apostolaidd; eithr ni welwn ni fod hyny "yn annheilwng o Dduw cyfoethog o drugaredd, yr hwn sydd yn ewyllysio fod pob dyn yn gadwedig." Gan mai dynion wrthododd yr efengyl, ni ellir ystyried fod Duw yn annhrugarog mewn modd yn y byd. Mae ein Duw ni yn drugarog, ac yn danfon cenadon i bregethu i ysbrydion yn ngharchar, ac at y rhai hyny na chlywsant yr efengyl yn y cnawd; trae y mae Duw y sectariaid yn gadael miloedd o'n cydgreaduriaid i fyned i

golledigaeth heb glywed un pregethwr; "canys pa fodd y credant heb bregethwr, a pha fodd y pregethant oni anfonir hwy?" Mewn perthynas i'r eglwys yn cael ei chipio oddiar y ddaear, gallwn ddangos fod hyny yn ddigon rhesymol ac ysgrythyrol, ac yn ddigon o bwysau. Gan fod sectariaid y wlad yn dweyd nad Pabyddiaeth yw eglwys Dduw, mae yn rhaid nad oedd eglwys yn bodoli ar y ddaear, pan nad oedd neb o'r sectau presennol mewn bodoliaeth, ond yn unig Pabyddiaeth. Allan o'r eglwys Babyddol y tarddodd holl enwadau ein gwlad, fel y gellid profi trwy hanesyddiaeth. Pa beth a ddaeth o'r holl rai a fuont feirw pan oedd Pabyddiaeth yn llanw y wlad, pan nad oedd sôn am ddim un o wahanol sectau yr oes hon? Mor annhrugarog oedd Duw, os nad oedd yn rhoddi cynnyg iddynt yn y byd arall, Mae credo y Saint ynghylch y pwnc hwn, nid yn unig yn rhesymol, ond yn ysgrythyrol hefyd. "Na thwylled neb chwi mewn un modd," medd Paul; "oblegid ni ddaw y dydd hwnw hyd oni ddel *ymadawiad* yn gyntaf" (2 Thes. ii., 3). Gwel hefyd yn Dad. xii., 14—17. Pa ymadawiad yw hwn, oddieithr ei fod yn ymadawiad oddiwrth y ffydd? Gellir cael eglurhad ychwanegol ar hyn yn ein traethawd ar "Gorff Crist, neu yr Eglwys," fel nad oes achos ymhelaethu yma ar y pen hwn.

(2.) Mae yn wir ein bod yn credu fod angel y goleuni wedi ymddangos i Joseph Smith, a chyflwyno yr efengyl dragywyddol iddo, gydag awdurdod i'w phregethu i bob creadur. Nid oes dim yn afresymol yn hyny, nac yn anysgrythyrol. Gwaith angylion yw gweini yn mhob oes o'r byd; a chan nad oedd efengyl ar y ddaear, nid oedd neb yn addasach nag angel er ei dadguddio; canys dywed Ioan, yn Dad. xiv., 6, "Ac mi a welais angel arall yn ehedeg yn nghanol y nef, a'r efengyl dragywyddol ganddo, i efengylu i'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear, ac i bob cenedl, a llwyth, ac iaith, a phobl" Y mae angel arall etto i ddilyn hwnw, ac i ddywedyd, "Syrthiodd, syrthiodd, Babilon, y ddinas fawr hono." Os oes angel i gyhoeddi syrthiad Babilon, y mae angel hefyd i adferu yr efengyl. Yn nesaf, y mae yn ddigrif i ddarllen yr hyn a ddywed ein hawdwr mewn perthynas i'r pwnc hwn, sef fod "llyfr Duw, a llyfr Mormon yn groes i'w gilydd; llyfr Duw yn dywedyd bod teyrnas nefoedd yn eiddo babanod, a llyfr Mormon yn haeru nad oedd teyrnas nefoedd yn gyrhaeddadwy iddynt. Y casgliad ydyw, fod yr holl fabanod a fuont feirw o

amser yr Apostolion hyd Joseph Smith, yn golledig," (tud. 7). A ddarfu y dyn hwn erioed weled Llyfr Mormon? Gwyddom na ddarllenwyd ef ganddo erioed; canys y mae Llyfr Mormon yn sôn mwy am gadwedigaeth babanod nag yw y Bibl. Treied gael gweled Llyfr Mormon yn rhywle, a darllened yn nhud. 557 a 558 o'r ail argraffiad Seisnig, lle y caiff weled fod "plant bychain yn fyw yn Nghrist er cyn seiliad y byd," a'u bod yn "gyfranogion o iachawdwriaeth." Galiem nodi llawer o ymadroddion cadarnach, ond ystyriwn hyna yn ddigon i gywilyddio ein hawdwr, ac i ddangos ei bwysau anghywir etto.

(3.) Ni hòna y Saint fod yr un commisiwn ganddynt hwy ag a dderbyniodd yr apostolion gan Grist, eithr commisiwn newydd a chyffelyb; ond honant eu bod i sefydlu yr eglwys yn yr un dull, ar yr un ammodau, ac y meddiannant yr un awdurdod â'r apostolion. Pe honasem nad yw ein heglwys yn yr un dull, &c., â'r eglwys gyntefig, yna buasem yn ceisio profi ein heglwys yn gau, tra yn hòni ei bod yn groes. Yr ydym yma etto yn gysson â rheswm ac ysgrythyr.

(4.) Dywed fod y Saint yn hòni yr un cymhwysderau i wneyd Beibl â'r apostolion a'r prophwydi santaidd. Gwir iawn; os nad yw Duw a'i Ysbryd wedi cyfnewid, gall ysbrydoli apostolion a phrophwydi i ysgrifenu ychwaneg o ysgrythyrau, canys y mae digon o'u heisieu, yn enwedig ar y sectariaid, o herwydd nad ydynt yn hanner deall y rhai cyntefig.

(5.) Mae yn wir y credwn fod cyfle gan yr ysbrydion yn ngharchar i glywed pregethu yr efengyl, fel y bernir hwy yn ol dynion yn y cnawd; ac y mae hyny wedi ei brofi yn ein traethawd ynghylch "Pregethu i'r Ysbrydion yn Ngharchar, a Bedyddio dros y Meirw." Mae yn rhyfedd na ddarllenai ein hawdwr lyfrau y Saint, yn lle ei fod yn ymddangos mor hurt. Mai dweyd hyna yr un fath â dweyd ein bod yn credu yn nghroeshoeliad Iesu Grist. Darllened yn 1 Pedr iii., 18—20; a iv., 6, a chaiff brawf fod yr athrawiaeth uchod yn ysgrythyrol, ac nas gall neb waeddi "Tecel" uwch ei phen. Oni efengylwyd i'r meirw gan Grist, fel y bernid hwy yn ol dynion yn y cnawd? Pa wahaniaeth yw fod Luther, Calvin, Wesley, Elias o Fôn, Williams o'r Wern, Christmas Evans, &c., yn ddynion da? Nid ydynt yn rhy dda i glywed pregethiad cyflawnder yr efengyl yn myd yr ysbrydoedd, er cael eu dyrchafu i ogoniant mwy gogoneddus.

Gwnaeth y rhai hyny eu goreu tra ar y ddaear, ac y mae yn sicr y cânt eu gwobrwyo am eu llafur, ac y cânt gynnyg ar gyflawnder yr efengyl dragywyddol. Hefyd, y mae gobaith i'r holl annuwiolion sydd heb glywed yr efengyl, i'w chlywed yn eu carchar yn y byd arall, wedi iddynt dalu eu ffyrling eithaf; canys nid oeddynt yn waeth yn y cnawd nag oedd y cynddiluwiaid. Pregethodd Crist i'r rhai hyny, a bedyddiwyd ereill drostynt ar y ddaear. Yr unig rai sydd yn cael aros yn y tân yn oes-oesoedd yw y rhai hyny sydd yn pechu yn anfaddeuol; geill llawer gael eu taflu i'r tân *tragywyddol*, heb fod yn dragywyddol ynddo, os na fyddant wedi pechu yn anfaddeuol. Os na chred rhywun yn y byd arall, efe a gondemnir, a hyny yn gyfiawn. Ni ddylai un ysgrifenydd gymmeryd achlysur i gyhoeddi llyfrau i wrthwynebu unrhyw sect oddiwrth ddywediadau "gwrageddos anwybodus," tra y mae digonedd o lyfrau wedi eu cyhoeddi gan y sect hono. Mae y sawl a wnelo hyny yn dangos anonestrwydd. Yn awr, y mae y rhan fwyaf o lyfr y William Jones hwn wedi ei ateb o'r blaen, fel y gallai weled pe darllenai ein llyfrau.

(6.) "Credant," medd efe etto, "y pery dydd y farn fil o flynyddoedd." Gan bwy hen wraig y clywodd efe hyny, wyddis? Clywsom barchedigion ein gwlad yn dweyd fod pob pechadur fyddo yn marw yn myned i farn uniongyrchol, a bod ei dynghed yn cael ei phenderfynu am bob tragywyddoldeb. Os mai felly y mae, creda y sectariaid fod y farn yn para mwy na dwy fil o flynyddoedd.

(7.) "Credant fod dwy nefoedd," medd Mr. Jones etto, o enau rhyw hen wraig, debygem, "heb son am y nef wybrenol, na'r nef serenol." Yr hyn a greda y Saint yw, fod "llawer o drigfanau" yn nhŷ eu Tad.

(*I'w barhau.*)

DYNION WEDI COLLI'R FFORDD.

Yr wyf yn tosturio yn fawr wrth ddynion *wedi colli'r ffordd*, o herwydd yr wyf wedi bod felly fy hun, ac wedi gweled ereill yn y sefyllfa anffodus hono. Dyn wedi colli'r ffordd, sydd yn agored o golledi ei hun, ac i syrthio mewn perygl o golli ei fywyd hefyd. Gan fod gweled dyn wedi colli'r ffordd mewn ystyr naturiol, yn wrthddrych tosturi a chydymdeimlad, pa faint mwy gweled dyn

wedi colli'r ffordd mewn ystyr ysbrydol. Adwaenwn lawer o ddynion ieuainc a godwyd mewn sefyllfaoedd uchel, ac a ddygwyd i fyny dan ddysgeidiaeth y dysgedigion blaenaf, i'r dyben iddynt ddyfod mewn amser dyfodol yn alluog i ddysgu ereill yn ffordd Duw; ac wedi eu *holl* ddysgu, y maent mewn anmheuaeth a ydynt wedi dysgu y *ffordd iawn*, fel y rhai a ddynododd yr Apostol, "sydd yn dysgu bob amser, ac heb allu dyfod un amser i wybodaeth y gwirionedd," am na ddaethant yn ddyscyblion i Grist, fel y cawsent "wybod am y ddysgeidiaeth, pa un ai o Dduw y mae hi," neu o ddynion; cymhwys eu cyfrif gyda y dynion sydd *wedi colli'r ffordd.*

Ereill a ddechreuant eu gyrfa ysbrydol er mwyn cael gafael ar ddiogelwch i'w heneidiau, trwy ymuno â rhyw enwad crefyddol, nid am eu bod yn gweled egwyddorion y cyfryw yn fwy rhesymol ac ysgrythyrol nag eiddo enwadau ereill, ond am mae gyda y cyfryw yr oedd eu hen dadau a'u mamau anwyl wedi byw ac wedi marw, ac ni fynant hwythau grefydd well, serch cael cynnyg arni; ond pan ofynir iddynt a gawsant afael yn y ffordd iawn, dywedant eu bod yn ofni na chawsant. Gyda rhesymoldeb, ynte, dywedaf eu bod yn gyfryw ag sydd *wedi colli'r ffordd*, am na dderbyniasant "berffaith gariad, yr hwn a fwria ymaith *ofn*."

Y mae ereill mewn balchder yn myned at grefydd, gan fwrw eu coelbren yn mhlith y rhai â barchant y "fodrwy aur," a'r "dillad gwychion," fel y gallant gael yr eisteddleoedd uchaf ac anrhydeddusaf yn y synagogau. Ond pan ddaw angeu, arswydant yn aruthr, fel yr euog rai pan yn nesâu o flaen y barnwr. Nis gallant ddweyd fel plant y goleuni, "Ni a wyddom os ein daearol dŷ o'r babell hon a ddattodir, fod i ni adeilad gan Dduw, sef tŷ nid o waith llaw, tragywyddol yn y nefoedd," o herwydd yn nechreu eu gyrfa *collasant y ffordd.*

Hefyd, y mae llawer yn ymofyn am grefydd yn yr un teimladau â'r tad a'r fam dyner a gawsant eu hargyhoeddi fel y canlyn:—John oedd enw eu mab hynaf, yr hwn, ar un diwrnod a gafodd ganiatâd i fyned i rodio i fynwent y llan; a chan ei fod yn blentyn meddylgar, gwnaeth fawr sylw o'r beddau, ac ar ol ei ddychweliad at ei rieni, dywedodd wrthynt gyda thôn alarus, fod "plant bach yn marw." "Beth achosodd i ti feddwl am hyny?" meddai ei dad gyda syndod. "O, y mae beddau

rhai llai nâ mi yn y fynwent yna," meddai'r plentyn; ac yna trodd at ei fam, a dywedodd, "Mam anwyl, y mae mamau yn marw hefyd." "Oes e, 'mhlentyn anwyl i," ebe'r fam gydag ochenaid. "Oes, oes," meddai John bach, "achos mi a welais eu beddau, ac y mae dynion sydd henach a mwy na chwi 'nhad yna hefyd," meddai'r plentyn. "Beth yw dy ddyben yn ddweyd fel hyna?" meddai ei dad wrtho. "O, yr wyf am i chwi gofio y *gallwch chwithau farw*, 'nhad bach," oedd yr ateb. Effeithiodd hyn mor bell ar eu teimladau, nes iddynt ar unwaith i benderfynu myned at grefydd, nid oedd wahaniaeth ganddynt i ble, ond cael myned i'r *society* i rywle; cymmerent eu harwain gan eu cymmydog (yr hwn ni wyddai pa un a oedd ef ar y ffordd iawn ai peidio), at ryw enwad crefyddol, fel y cawsent ryw gysur erbyn marw. A chan na ddarfu iddynt gael eu hargyhoeddi trwy "ffolineb pregethu," ac na chwiliasant am y ffordd sydd yn arwain dyn i afael gwir gysur, ni dderbyniasant gyflawniad o addewid Duw trwy Amos, sef, "Ac efe a dry gysgod angeu yn foreu ddydd;" o herwydd iddynt ar y dechreu *golli'r ffordd.*

Pan fydd clefydau yn y wlad, ac angeu yn tori i lawr ei filoedd, megys yn amser y Cholera, O! fel y gwna dynion ymofyn am grefydd. Ni chymmerant amser i chwilio am grefydd y Testament Newydd; credant nad yw wahaniaeth pa enw, nac i ba le, ond cael enw o grefydd yn rhywle. Ond pan oddiwedda yr ystormydd hwynt, ac y dechreua y gwyntoedd i guro ar eu diddosfan, bydd iddo adfeilio; pryd hyn y gwelant eu bod *wedi colli'r ffordd*, trwy beidio chwilio am y "tŷ sydd wedi ei adeiladu ar y *graig*," sef ar DDADGUDDIAD.

Ereill a ddilynant esboniadau dynion, gan wrthod derbyn y gair megys ag y mae yn yr Iesu; credant mae digon yw ymddibynu ar ddysgeidiaeth y doethion, heb ystyried fod Duw yn myned i "ddyfetha doethineb eu doethion hwynt," a bod "deall eu rhai deallus i ymguddio;" a'i fod ef wedi "dewis rhai gwael" i wneuthur ei waith, ïe, ei ryfeddol waith, a hyny "fel y byddo godidogrwydd y gallu o Dduw, ac nid o ddynion." Gan fod dynion yn dewis y rhai blaenaf, gan ddiystyru y rhai olaf, y maent yn *colli ffordd* y goleuni, gan rodio ffordd y tywyllwch, yr hon sydd yn arwain i ddinystr a cholledigaeth.

Y mae ein byd wedi ei gymmysgu â gwahanol athrawiaethau o eiddo dynion. Y mae dynion wedi gwneuthur rheolau a

threfniadau eu hunain, a'u dyben i ddwyn yr hil ddynol i gymmod â Duw; sefydlasant gymdeithasau, gan eu galw ar eu henwau eu hunain, heb ystyried mae "cynnifer ag a rodiant yn ol y *rheol hon*" (sef rheol Iesu Grist), a fydd gymmeradwy ger bron Duw, ac "nad oes enw arall wedi ei roddi yn mhlith dynion, trwy yr hwn y gall dyn fod yn gadwedig." Pwy ddyn ystyriol na wel yn eglur fod y bobl hyn *wedi colli'r ffordd.*

Yr achos fod cymmaint o bregethu yn groes i'w gilydd, gan y rhai a broffesant eu bod yn weision i Grist, yw, o herwydd eu bod wedi "cymmeryd yr anrhydedd iddynt eu hunain," heb gael eu "*galw* gan Dduw, megys Aaron." Nid ydynt yn derbyn bendithion addawedig Duw, o herwydd y maent *wedi colli'r ffordd.*

Y mae eglwysi, neu gymdeithasau crefyddol, *wedi colli'r ffordd* mor bell "nes y pentyrant iddynt eu hunain athrawon," ac y maent yn ein gwatwar ni, gan "gerdded yn ol eu chwantau annuwiol eu hunain;" gwrthodant y "rheol hon," trwy "ddidoli eu hunain, yn anianol, heb fod yr *Ysbryd* ganddynt," yr hwn oedd gynt yn llefaru wrth yr eglwysi, ac yn cael ei roddi yn *eglur* i bawb: yr oedd yn "dwyn i'r cof y pethau a aethant heibio, ac yn mynegi pethau i ddyfod;" gwadant hwy ef, gan ddweyd, "Nid oes ei eisieu." Y maent yn gyfryw sydd mewn tywyllwch, er fod ganddynt enw o grefydd, neu "rith duwioldeb," eithr "gwadant ei GRYM hi." Nis gallant ddweyd, "Ni fu ein hefengyl ni tuag atom mewn gair *yn unig*, eithr mewn NERTH, ac yn yr Ysbryd Glân, ac mewn sicrwydd;" oblegid nid yw yr Arglwydd yn eu plith hwy yn "cadarnhau y gair," nac yn "cyd-dystiolaethu, trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a doniau yr Ysbryd Glân." Y maent hwy yn cael eu hamddifadu o'r pleserau nefol a nodwyd, o herwydd, yn wir, eu bod *wedi colli'r ffordd.*

Ddarllenydd, a ydwyt yn gwybod dy fod ar y ffordd iawn? A oes rhai o'r un enwad â thi yn gwybod? A elli ddweyd, "Mi a wn fod fy Mhrynwr yn fyw," a "phe rhodiaf ar hyd glyn cysgod angeu, nid ofnaf ddim niwed?" Yr oedd y Saint gynt yn derbyn gwybodaeth, fel Saint y Dyddiau Diweddaf, trwy rodio ar hyd yr *un ffordd.* Cofia "bod yr enaid heb *wybodaeth*, nid yw dda." A chofied pawb hefyd, mai peth o bwys yn mhob ystyr, yw COLLI'R FFORDD!

Tre-Sior. THOMAS HARRIES.

Y SAINT A SEION.

TON—" Isle of Mary."

Yn teithio'n mlaen mae'r Saint o hyd,
  Trwy ddyrus fyd o rwystrau,
Yn ol gorchymyn pur eu Tad,
  Nes cyrhaedd gwlad eu breintiau,
Sydd mewn addewid iddynt hwy,
  Myrdd mwy na neb rhyw ddynion ;
Mor helaeth yw trugaredd Duw—
  Cânt fyw ar fynydd Seion.

Mae'n wir fod yma rwystrau mawr,
  Bob awr trwy demtasiynau,
Gan ddyn a diafol, ddydd a nos,
  Sy'n groes i'r awdurdodau;
Ond pan ar fynydd Seion draw,
  Gerllaw mae'r amser hyfryd,
Cânt wlad yn llawn o ffrwythau da,
  Heb hla y gelyn gofid.

Cânt fyw dan nawdd cyfiawnder pur,
  Fel mur yn diogelu ;
Ni chaiff un gelyn treisiol fyw,
  Bydd Iesu gwiw'n teyrnasu ;
A'r wlad yn dwyn ei ffrwythau bras,
  Trwy ras ein Duw yn gysson,
Er rhoi i bawb o'r duwiol blaid
  Eu hanghenrhaid yn Seion.

Mor hardd bydd myrdd ar Seion fryn,
  A gwyn eu byd fydd yno
Yn dysgwyl am (yn llon'd ei swydd)
  Yr Arglwydd pan y delo,
Yn ei ogoniant pur o'r nen,
  Pan ar ei ben bydd coron ;
I lywodraethu byth mewn hedd,
  Tragwyddol wledd yn Seion.

Cânt wledd ddanteithiol, hyfryd iawn,
  Yn llawn o basgedigion ;
Cyfiawnder megys tònau'r mòr,
  A heddwch Iôr fel afon ;
A'r Iesu 'n eistedd wrth y bwrdd,
  Pan cwrdd y gwaredigion,
Telynau'n chwarae clod Duw Ner,
  A phêr ganiadau Seion.

Cyferfydd pawb o'r duwiol hâd,
A difrad bydd y teulu,
Yn rhoddi clod a mawl i Dduw,
A'r Brenin byw, yr Iesu;
Y dewrion batriarchiaid fu,
Prophwydi, apostolion,
A Saint y dydd diweddaf ddaw,
Heb fraw, i gwrdd yn Seion.

T. JEREMIAH.

AMRYWIAETHAU, &c.

TALIADAU O AWST 22 HYD MEDI 4.—Sir Fynwy, £2; Sir Gaerfyrddin, £6; Morganwg Orllewinol (gyrwch wybod); Sir Feirionydd, £4; Sir Ddinbych, £1; Sir Benfro, £1; Dinas 4s. ac 8s; Llanilltyd, 1s. 3c.; Pontytypridd, 12s. 7c.; Llanfabon, 18s. 1½c.; Caerdyf, £17s.; Hirwaen, £3 14s. 6c.; Merthyr, £1 10s.; Pendaren, 13s.; Cefn, 11s. 3½c.; Ynysgou, 2s. 1c.; Cyfanswm, £23 11s. 10c.

CYMMANFAOEDD.—Cynnelir Cymmanfa Chwarterol Cynnadledd Ddwyreiniol Morganwg, yn Merthyr, ar y 5med o Hydref; Sir Fynwy, yn Nhredegar, ar y 12fed; Morganwg Orllewinol, ar y 19eg; Sir Gaerfyrddin, yn Nghaerfyrddin, ar y 26ain; a Sir Aberteifi, ar yr 2il o Dachwedd. Hefyd, cynnelir cymmanfa Sir Frycheiniog, yn Aberhonddu, ar yr 28ain o Fedi.

LLYFR MORMON ETTO.—Mae yn ddrwg genym nad oes ond 1,223 o dderbynwyr wedi eu derbyn hyd yma. Rhaid i ni oedi hyd nes ceir llawer yn ychwaneg. Mae cangen fach Pontytypridd wedi danfon am 138, yr hyn sydd yn wir ymdrech; a phe gwnelai pob cangen a chynnadledd yn ol y gangen uchod, buasai genym dros 5,000 o dderbynwyr. Frodyr, ymdrechwch etto; mae eich Tad yn holl-gyfoethog, ac efe a rydd arian i chwi.

GWALL.—Yn ein rhifyn olaf, tud. 275 diangodd llinell arnom yn niwedd cân W. Thomas. Darllener, "Yr oll yn siriol ac mewn harddwch," o flaen y llinell ddiweddaf.

☞ Newydd ei gyhoeddi, pris 3s., yn rhwym mewn croen dafad, Y CASGL; neu Grynhoad o Draethodau, Caniadau, a Llythyron, perthynol i Saint y Dyddiau Diweddaf. Mae iddo ddalen enwawl a chynnwysiad, a'r oll yn 278 o dudalenau.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 19.] MEDI 20, 1851. [PRIS 1*g*.

ADOLYGIAD.

EGWYDDORION SAINT y DYDDIAU DIWEDDAF *yn cael eu pwyso yn Nghlorianau Rhesymau ac Ysgrythyrau.* Gan WILLIAM JONES, Bethesda.

[*Parhad o dud.* 287.]

(8.) "CREDANT, ar ol iddynt fyned i California," medd efe etto, "y daw Iesu Grist i'w cyfarfod, ac y cant deyrnasu gydag ef am fil a flynyddoedd, pryd y dinystrir pawb ereill." Dichon i William Jones ddarllen hyn, canys y mae y rhan fwyaf yn wirionedd. Gorchymynir i Seion ddyrchafu i fynydd uchel, ac adeiladu dinas a thŷ i Dduw; a phan ddel Iesu Grist ar gymylau y nef, bydd i'r rhai byw a marw yn Nghrist gael eu cipio i fyny, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr; a ni a deyrnaswn gydag ef fil o flynyddoedd. (Gwel Esay xl, 9; 1 Thes. iv, 17; Dad. xx, 4, 6.) Mewn perthynas i ddinystr ereill, credwn y daw "yr Arglwydd Iesu o'r nef, gydai'i angylion nerthol, â thân fflamllyd, gan roddi dial i'r sawl nid *adwaenant* Dduw [sef y rhai ni chredant mewn dadguddiadau y pryd hyny], ac nid ydynt yn ufyddhau i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist, "nid fel ei phregethir gan sectau yr oes, a'n tadau," eithr fel ei phregethwyd ganddo ef ei hun a'i apostolion, neu fel ei phregethir gan Saint y Dyddiau Diweddaf. (Gwel 2 Thes. i, 7, 8.) Dinystrir pawb na fyddant yn adnabod Duw, ac a fethant ddywedyd trwy yr Yspryd Glân mai Crist yw yr Arglwydd, yr hyn yw dadguddiad. Saint yw enwau y rhai hyny y daw efe i'w ogoneddu ynddynt, ac nid neb a alwant eu hunain ar enwau dynion.

"Ni wnaf sylw ar dwyll Llyfr Mormon," medd efe yn mhellach; na wna, gobeithiwn, cyn y bydd iddo ei ddarllen. Fe ŵyr ein hawdwr gymmaint am Goran Mahomed, ag a ŵyr am Lyfr Mormon, a chymmaint am y ddau ag a ŵyr am "lynclyn difancoll."

Yn awr, cawn fyned yn mhellach yn mlaen i lyfr ein hawdwr, a dyfynu yr hyn a ddyweda yn nhud. 10:—"Golygai duwinyddion lywodraeth gyffredinol Duw dros ein byd ni yn dair rhan, sef o gwymp Adda hyd Ioan Fedyddiwr, y Tad oedd yn llywodraethu; o Ioan Fedyddiwr hyd ddydd y Pentecost, y Mab oedd yn llywodraethu, ac o ddydd y Pentecost hyd ddiwedd y byd, llywodraetha yr Yspryd Glân. * * * Yn yr oruchwyliaeth Foesenaidd, yr oedd Duw yn llefaru ar y ddaear trwy ei angylion; yn ngoruchwyliaeth Ioan Fedyddiwr, yr oedd Duw yn llefaru ar y ddaear mewn cnawd; ond yn yr oruchwyliaeth bresennol, y mae Duw yn llefaru ar y ddaear trwy ei Yspryd; ac y mae gweinidogaeth yr Ysbryd yn cael ei galw yn ddyddiau diweddaf," (gan gyfeirio at Act. ii, 17, 18). Mae yn well genym ni i gredu fod y Tad, y Mab a'r Yspryd yn llywodraethu o'r dechreu i'r diwedd, na chredu fel y dywed y duwinyddion. Mae Duw wedi llefaru trwy ei *Ysbryd* cyn Ioan Fedyddiwr, ac hefyd wedi llefaru trwy ei *angylion* ar ei ol; yr hyn sydd yn dangos ffolineb y duwinyddion.

Yn y dyfyniad blaenorol, dyweda ein hawdwr fod gweinidogaeth yr Ysbryd yn cael ei galw yn ddyddiau diweddaf; ac yna adrodda yr adnodau canlynol:—"Eithr hyn yw y peth a ddywedwyd trwy y prophwyd Joel. A bydd yn y dyddiau diweddaf, medd Duw, y tywalltaf o'm Hysbryd ar bob cnawd, a'ch meibion chwi a'ch merched a brophwydant, a'ch gwyr ieuainc a welant weledigaethau, a'ch henafgwyr a freuddwydiant freuddwydion; ar fy ngweision, ac ar fy llaw-forwynion y tywalltaf o'm Hysbryd yn y dyddiau hyny, a hwy a brophwydant." Yma gofyna, "Pa un ai ar ddydd y Pentecost, er ys 1800, ai yn amser Joseph Smith, er ys 23 mlynedd yn ol, y dechreuodd goruchwyliaeth y dyddiau diweddaf?" Mae yn rhwydd iawn i wybod pa ddyddiau yw y dyddiau diweddaf; y *diweddaf* ydynt, ac nid y lleill. Mae y dyddiau hyn yn nes o fod yn ddyddiau diweddaf na dydd y Pentecost. Pan y llefarodd Duw am y dyddiau diweddaf, yr oedd yn gwybod pa rai oeddynt; a dywedodd y buasai efe yn y dyddiau iweddaf yn tywallt ei Ysbryd ar *bob cnawd*, yr hyn ni chymmerodd le ar

ddydd y Pentecost, nac ar un dydd arall oddiar hyny. Pwy ar y dydd hwnw a brophwydasant, neu a welsant weledigaethau, neu freuddwydio breuddwydion? Ië, gadewch i ni ddarllen y ddwy adnod ddilynol, y rhai ydynt fel hyn:—"A mi a roddaf ryfeddodau yn y nef uchod, ac arwyddion ar y ddaear isod; gwaed, a thân, a tharth mwg. Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod." Ai tybied i'r holl bethau hyn ddygwydd ar ddydd y Pentecost, neu ar y dyddiau dilynol? Naddo erioed. Yr hyn a ddygwyddodd yn y dyddiau hyny oedd tywalltiad o "flaenffrwyth yr Ysbryd" hwnw a brophwydodd Joel yn ei gylch, yr hwn yn y dyddiau diweddaf a dywelltir ar bob cnawd. Pan gyflawnir geiriau Joel, ceir gweled y blaidd a'r oen yn trigo ynghyd, canys fe fydd Ysbryd Duw wedi ei dywallt ar *bob* cnawd. Yr hyn a ddywedai Pedr ar y Pentecost oedd, mai "Hyn yw y *peth* a ddywedwyd trwy y prophwyd Joel," sef yr Ysbryd ag oedd i gael ei dywallt ar bob cnawd yn y dyddiau diweddaf, ac a roddid yn flaenffrwyth iddynt hwy y pryd hyny. Nid cabledd a rhyfyg, gan hyny, yw dweyd mai yn nyddiau Joseph Smith, neu y dyddiau diweddaf, y cyflawnir prophwydoliaeth Joel. Pan fyddo Duw yn llefaru am ddyddiau diweddaf, gallwn fod yn sicr ei fod yn gwybod mai y rhai olaf ydynt, ac nid rhyw rai blaenorol iddynt. Mae yn eglur fod ein hawdwr wedi pwyso hyn etto â phwysau anghywir.

Etto, yn nhud. 11, "Dywed y Mormoniaid," medd efe, "mai Joseph Smith oedd y cyntaf o Saint y dyddiau diweddaf, ac nad oes neb felly ond ei olynwyr. Mi gredaf finnau St. Pedr, fod y 3000 a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar ar ddydd y Pentecost, yn saint y dyddiau diweddaf." Os felly, rhaid i ni gredu mai Saint y Dyddiau Diweddaf oedd y credinwyr ar ddydd y Pentecost, ac mai Saint y dyddiau gynt yw canlynwyr Joseph Smith. Hawdd y prophwydodd Paul am y dynion a fuasent yn ymadael oddiwrth y ffydd yn y dyddiau diweddaf, pan yr oedd y dyddiau hyny yn ei amser ef!

Yn yr un dudalen, dangosa ein hawdwr, "y mawr ynfydrwydd o ddweyd fod yr efengyl a'r eglwys wedi eu cymmeryd oddiar y ddaear!" "O feddwl ofnadwy," medd efe; "ar ol i Dduw graslawn roddi ei Fab i farw dros bechaduriaid,—iddo adael y byd tros yr hwn y bu ei Fab yn dyoddef ing a loesion drosto ar

y groes, mewn dallineb, anobaith, a thrueni, heb obaith ganddynt ac heb Dduw yn y byd, 600 o flynyddoedd.' Dyna fel y bu braidd, yn ol credo sectariaid y wlad. Oni wyddant hwy mai Pabyddiaeth oedd yn gordoi y byd Cristionogol yn ystod y rhan fwyaf o'r amser uchod. Y mae Duw wedi caniatâu i fam puteiniaid y ddaear i ddiwallu y byd â chrefydd am ganrifoedd; ac yn bresennol y mae yn rhoddi yr un caniatad i'w merched, neu y rhai a ddeilliasant o honi. Ond os na fu crefydd Crist ar y ddaear yn yr amser uchod, ar bwy oedd y bai? sicr ydym nad ar Dduw, eithr ar ddynion. A phe caniataem fod gwir grefydd yn y byd yr amser hyny, ni ofalodd Duw ddim ond megys am ddyrnaid bach o'i greaduriaid, er fod "trefn wedi ei phwrcasu," a "ffynnon wedi ei hagor." Mae Duw yn drugarog a chyfiawn, ac y mae wedi trefnu cynllun i bregethu yr efengyl i bob creadur, pa un bynag ai yn y byd hwn neu yn y byd arall, ai yn yr oes hon neu ryw oes arall. Na phwyswch mor annheg, Mr. Jones.

Mae yn wir fod yr oruchwyliaeth gristionogol i sefyll ei thir, ac i Iesu Grist ddywedyd, "Ar y graig hon yr adeiladaf fy Eglwys, a phyrth uffern nis gorchfygant hi." Y graig hono yw dadguddiad, ac nid yr hyn a effeithir drwy gig a gwaed, neu wybodaeth ddynol. Nid oes neb yn faen teilwng i'w osod yn adeilad yr Eglwys, os na ŵyr trwy yr Ysbryd mai Crist yw yr Arglwydd. Nid oedd fod yr Eglwys neu'r wraig yn ehedeg i'r diffaethwch rhag y ddraig, yn un prawf ei bod wedi ei gorchfygu; canys yr oedd yr eglwys yn cael ei "maethu yno dros amser ac amseroedd, ac hanner amser, oddiwrth wyneb y sarff." (Gwel Dad. xii, 14.) Yr oedd yn rhaid dyfod "*ymadawiad* yn gyntaf," cyn y gallai yr Eglwys ymgyfarfod ag Iesu Grist (2 Thes. ii, 1—3); ond ni chafodd ei gorchfygu gan y sarff neu byrth uffern, gan iddi gael "dwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaethwch i'w lle ei hun." Os dinystriwyd cyrff yr apostolion ac ereill, ni ddinystriwyd yr eglwys mewn un modd: os nad oedd i'w gweled ar y ddaear am dymmor, etto yr oedd yn fyw yn rhywle, ac y mae yn rhesymol meddwl bod ei hefengyl yn cael ei phregethu hefyd, er nad yn mysg y rhai oeddynt wedi ei gwrthod. Pwyswch yn gywirach, gyfaill.

Yn nesaf, yn nhud. 12, dywed ein hawdwr fod y Mormoniaid yn hòni "bod rhai o honynt yn apostolion, rhai yn brophwydi,

rhai yn athrawon, a bod i rai o honynt ddawn i iachâu, i arall ddawn i lefaru â thafodau dyeithr, i arall ddawn i gyfieithu, ac i arall wneuthur gwyrthiau." Yna ymdrecha brofi trwy oleuni rheswm a dadguddiad ysgrythyrol, nad yw y rhai a alwant eu hunain yn apostolion y dyddiau diweddaf yn llenwi nodwediad apostol, o herwydd nad oes neb a all ddweyd ei fod wedi derbyn ei olwg ganddynt. Yr ydym yn dymuno ar eiu hawdwr i ddarllen gwahanol gyhoeddiadau y Saint, er iddo gael cyfle i wybod pa beth sydd yn cael ei wneuthur gan y Saint. Nid gwiw i ni geisio profi dwyfoldeb ein crefydd trwy gyfeirio at ein gwyrthiau, canys dyna y dull a gymmera y gau-brophwydi, pan yn tynu tân o'r nefoedd er profi eu dwyfoldeb. Os dywed ein hawdwr fod llawer o esgusion gan y Mormoniaid i beidio gwneyd gwyrthiau, yr oedd rhai hefyd gan hyd y nod Iesu Grist; canys ni wnaeth efe nemawr o weithredoedd nerthol mewn un man, oblegid eu hanghrediniaeth hwynt (Math. xiii, 58): gallem nodi *llawer* o esgusion pe buasai anghen. "Un rheswm sydd ganddynt ydyw," medd efe, "nas gallant i foddloni dynion; yn 2ail, nas gallant heb ffydd yn y sawl a ofyna; yn 3ydd, nas gallant heb i'r sawl y gweithredir y wyrth arno fod yn credu." Yn awr gofynwn, os boddlonodd Crist ddynion pan ar y groes, neu os bwriodd efe y cythraul mud a byddar o'r bachgenyn heb ffydd neu gred yn ei dad (Marc ix, 23, 24)? Darllener hefyd yn ateb, Math. viii, 5—13; ix, 2; xv, 28; xvii, 14—21; heblaw ugeiniau o leoedd ereill a allem nodi. "Nid oedd Crist," medd efe etto, "wedi son am feddwl llywodraethwyr y wledd cyn troi y dwr yn win, ond fe wnaeth heb i'r llywodraethwr wybod." Yr oedd mam Crist a'r gwasanaethwyr yn ffyddiog, a chyflawnwyd y wyrth o herwydd eu ffydd hwy. "Beth bynag a ddywedo efe wrthych, gwnewch," meddai ei fam, yr hyn a ddengys ei bod yn lled ffyddiog ynghylch cael rhagor o win. "Hefyd," medd ein hawdwr, "fe wnaeth Crist wyrth i foddloni estroniaid, ïe, ei elynion.—St. Mathew xvii, 26, 27." Darllened Mr. Jones yr adnodau hyn etto. Pwy welodd y wyrth hon, heblaw Pedr? Y darn arian oedd i foddloni yr estroniaid, ac nid yr olygfa ar Pedr yn pysgota, ac yn agor bol y pysgodyn. Gwyrth ddirgel oedd hono, ac yn cael ei chyflawni efallai o herwydd fod yr arian yn brin.

Yn y dudalen ddilynol (sef 13) dywed, "Mae yn rhesymol gofyn am y profion sydd ganddynt o'u hawdurdod, er mwyn cael

safon eu hathrawiaethau yn unol â gwirionedd yr ysgrythyrau, os ydyw felly." Os na eill y Saint roddi profion gwyrthiol, yna nid yw eu hathrawiaethau yn unol â gwirionedd yr Ysgrythyrau, serch fod athrawiaethau sectariaid yr oes yn ddigon unol heb roddi un prawf yn y byd. O anghyssondeb a dallineb! Ni wnaeth Crist wyrthiau i foddloni neb yn y peth hwn, canys nid ydyw gwyrthiau yn brofion i brofi gwirionedd. Ysbryd Duw sydd yn profi gwirionedd. "Os ewyllysia neb," meddai Iesu Grist, wneuthur ei ewyllys Ef, efe a gaiff wybod am y *ddysgeidiaeth*, pa un ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd yn llefaru." Yn awr, mae y dynion sydd yn ymofyn am wyrthiau, os ydynt wedi darllen hyna, yn ymddwyn yn ffol, ac yn teilyngu cael eu galw yn genedlaeth ddrwg a godinebus; ac yn wir, arwydd nis rhoddir iddynt, serch ceisio am eu hoes, oddieithr arwydd y gau-brophwydi.

Yn ngwaelod yr un tudalen, a dechreu y llall, crybwylla ein hawdwr am Grist yn cyfodi merch Jairus, bwrw y cythraul allan o'r bachgenyn, ac iachâu gwr cloff y deml, fel gweithredoedd yn cael eu gwneuthur heb ffydd, ac heb neb yn gofyn am danynt. Nid yw ein cyfaill yn treio deall ei Feibl. Onid oedd ffydd gan Jairus? ac oni orchymynodd Iesu iddo, "Cred yn unig?" (Gwel Marc v, 35—43.) Ynghylch y bachgenyn, dywedai yr Iesu wrth ei dad, "Os gelli di gredu, pob peth a all fod i'r neb a gredo" (Marc ix, 23); ac wedi iddo gredu, bwriwyd y cythraul allan. Yr achos na allai yr apostolion ei fwrw allan oedd, oblegid eu hanghrediniaeth (Math. xvii, 20). Ac mewn perthynas i ddyn cloff y deml, gwell darllen ein traethodyn dimai, sef "Profwch bob peth." Yr ydym yno yn profi fod y ddawn o dderbyn iechyd yn meddiant y cloff, ac mai trwy hono y derbyniodd y fendith. Mae yn ormod gwaith i ni ateb yr un peth amrywiol o weithiau.

Mr. Jones sydd yn dweyd fod gwyrthiau Crist a'r apostolion yn gyhoeddus, a'u bod trwyddynt yn profi eu dwyfol anfoniad. Mae yr Iuddewon yn adrodd stori arall; cafodd Crist a'r apostolion eu lladd ganddynt hwy o herwydd eu twyll. Os yw y Testament Newydd yn tystiolaethu am eu gwyrthiau, y mae nifer fawr o lyfrau ereill yn mysg yr Iuddewon yn eu gwadu. Ymresymant i Grist gael cynnyg i wneyd gwyrth ar y groes, ond na allai eu gwneuthur. Nid ydym ni mewn un modd yn ammau gwytbiau Crist a'i apostolion; eithr am ddangos ydym

nad oedd cymmaint yn credu ynddynt y pryd hyny ag sydd yn credu ynddynt yn awr. Pe deuai Crist i'r ddaear yn yr oes hon, a chyflawni yr un gweithredoedd a chynt, gan addaw Ysbryd y dadguddiad i bawb, credwn y cawsai gynddrwg triniaeth ag a gafodd gynt, ac hyny gan y parchedigion a'r duwiolion penaf. Mae pob oes o'r byd yn dueddol i anghredu gweithredoedd Duw yn eu hamser hwy. Yn awr, y mae ymddygiad y byd yn yr oes hon, ynghylch gwyrthiau, yr un fath ag oedd yn amser Iesu Grist. Yn yr amser gynt, dywedid y ddiareb hon, "Y meddyg, iachâ dy hun: y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna yma hefyd yn dy wlad dy hun." Yn gyffelyb y dyweda ein hawdwr, yn nhud. 15, yn yr oes hon; sef, "Yn awr, gofynaf yn mha le y gwnaeth y rhai a alwant eu hunain yn saint y dyddiau diweddaf arwydd mor amlwg nas gellir ei wadu, neu y gellir ei gredu: dywedir ar hyd yr ardal hon fod gwyrth nodedig wedi ei chyflawni yn Machynlleth; dywedant yno mai yn Nghaerfyrddin y dygwyddodd y peth, ac yn Nghaerfyrddin dywedant mai yn Merthyr-Tydfil y cafodd dyn dall ei olwg; dywedant yno drachefn iddynt glywed ddarfod i un o'r apostolion ostegu y dymestl ar y fordaith i California.' Onid yw y ddwy iaith yn tebygoli? Dymuna y ddwy blaid fod yn llygad-dystion eu hunain, ac yna fe gredant. Rhai fyddo yn ymddibynu fel hyn ar weled arwyddion, fydd yn cael eu twyllo gan y gau-brophwydi a'r gau-athrawon, pan y deuant i wneuthur arwyddion mawrion a rhyfeddodau, hyd nes y twyllant, pe byddai bosibl, ie, yr etholedigion. Mae yn ddiau fod llawer o engreifftiau o ddynion yn credu yn amser Crist, ac hefyd yn yr oes hon, trwy weled gallu Duw, eithr nid y rhai hyny yw y dynion sydd yn ceisio arwyddion. Dynion ydynt, fynychaf, a ddeuent i gredu yn y ffordd reolaidd, sef trwy bregethu.

Yn nhud. 15 a 16, y mae ein hawdwr yn rhoi ar ddeall fod y Mormoniaid yn credu "nas gall eglwys i Dduw fodoli heb ddeuddeg Apostol mewn cyssylltiad â hi." Hwyrach y gall eglwys fodoli, dan rai amgylchiadau, heb gael deuddeg o apostolion; eithr ymddengys fod deuddeg yn fwy rheolaidd na llai na hyny; a meddyliwn hefyd y gall eglwys fodoli hefyd, ag ynddi fwy na deuddeg. Ond nis gall eglwys fodoli heb apostolion. Dywed Mr. Jones fod Mathias wedi ei ddewis yn lle Judas; a rhydd ar ddeall na chafodd neb apostolion ereill eu

hordeinio. "Bernir," medd efe hefyd, "i'r cyfan gyfarfod ag angeu, ond yr apostol Ioan; ond nid oes genym hanes am i ddeuddeg o apostolion ereill gael eu hordeinio yn eu lle. Os oes gan saint y dyddiau diweddaf hanes am hyny, dymunem gael gwybod pwy oeddynt wrth eu henwau;—a chyn y bydd eu tystiolaeth yn safadwy, rhaid ei chael o lyfr Duw, ac nid o Lyfr Mormon." Y mae ein hawdwr yn awr, nid yn unig yn dangos ei anwybodaeth yn Llyfr Mormon, ond hefyd yn llyfr Duw. Ai ni ŵyr efe am yr apostolion Barnabas a Phaul (Act. xiv, 14), ac am "Andronicus a Junia, y rhai sydd yn hynod yn mhlith yr apostolion" (Rhuf. xvi, 7)? Darllener etto a ganlyn:—"A'i weled ef gan *Cephas*, yna gan y *deuddeg*. Wedi hyny y gwelwyd ef gan fwy na phum cant brodyr ar unwaith: o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr rhai a hunasant. Wedi hyny y gwelwyd ef gan Iago, yna gan yr *holl apostolion*. Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef genyf *finnau* hefyd, megys gan un annhymig" (1 Cor. xv, 5—9). Gwelir wrth hyn mai nid dim ond deuddeg apostol oedd, ond fod cryn lawer o honynt. Ai tybied fod y dystiolaeth yna yn ddigon safadwy? mae rhagor o brofion i gael os oes eisieu. "Barn duwinyddion [penweiniaid] yr oesoedd yw na ordeiniwyd ond deuddeg apostol." Nid dyna farn yr ysgrythyrau, na Llyfr Mormon. "Apostol oedd un," medd ein hawdwr, "a welsai yr Arglwydd Iesu yn y cnawd, ac ydoedd dyst o'i adgyfodiad ef." Etto, "Mae ymadrodd St. Paul yn profi nas gallasai fod yn apostol, pe nas gwelsai Grist yn y *cnawd*; a phe buasai iddo aros ychydig buasai yn rhy ddiweddar arno." Yn awr, ni welodd Paul Grist cyn ei adgyfodiad, ac ni allai fod yn dyst o'i adgyfodiad; er hyny yr oedd Paul yn apostol. Yr hyn a ddealla y sectariaid wrth weled "Crist yn y cnawd," oedd ei weled cyn ei groeshoeliad, yr hyn ni welodd Paul; eithr fe welodd Paul ef yn ei gnawd adgyfodedig, ac fe allai apostolion yn yr oes hon ei weled felly hefyd; a pha fodd y gŵyr Mr. Jones nad yw apostolion y dyddiau diweddaf wedi ei weled hefyd. Pa faint gwell oedd neb o weled Iesu Grist cyn ei groeshoeliad, er bod yn dyst? nis gallent ddywedyd, er hyny, mai Crist oedd mab y Duw byw, heb gael dadguddiad o'r nefoedd. Yr oedd Paul, serch na welodd Grist cyn adgyfodi, yn gymmaint o dyst o hono â hwythau; canys ni welodd neb o honynt ef yn adgyfodi mwy nâ Phaul; a gall apostolion yn yr

oes hon, trwy ddadguddiad, fod yn gystal tystion o hyny â neb o'r apostolion gynt.

Yn mhellach ar y pen uchod, dyweda ein hawdwr, yn nhud. 17, "Oni ddewisais i chwi y deuddeg, ac y caent eistedd ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel. Gwelodd St. Ioan, yn y Dadguddiad, y Jerusalem Newydd yn disgyn o'r nef oddiwrth Dduw; ac yr oedd mur y ddinas a ddeuddeg sylfaen iddi, ac ynddynt enwau deuddeg Apostol yr Oen. Oddiwrth hyn, ymddengys tuhwnt i ddadl, nad ordeiniwyd ond un oes apostolaidd." Oni fu gan yr Oen ddeuddeg apostol yn dechreu adeiladu ei eglwys? Nis gwelwn ni fod un anmhriodoldeb mewn bod enwau y deuddeg apostol hyny yn cael eu gosod yn y deuddeg sylfaen. Ond a oedd Paul a Barnabas, &c., ddim yn apostolion, o herwydd na fydd eu henwau yn y sylfaeni hyny? Oeddynt, medd pawb. Wel, os oeddynt hwy, oni eill rhai ereill fod yn yr oes hon hefyd? Yn wir, pa fodd y perffeithir y saint, heb apostolion a phrophwydi? Dywedir yn Eph. iv, 11—13, "Ac efe a roddes rai yn *apostolion*, a rhai yn brophwydi, a rhai yn efengylwyr, a rhai yn fugeiliaid ac yn athrawon; i berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, ac i adeilad corff Crist; hyd oni ymgyfarfyddom *oll* yn *undeb ffydd*, a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at fesur oedran cyflawnder Crist." Wrth hyn gwelir nas gall eglwys fodoli heb apostolion, canys mae yn rhaid eu cael er perffeithio y saint, at waith y weinidogaeth, ac at adeilad corff Crist; ac hyny hyd nes yr ymgyfarfyddom oll yn undeb y ffydd, neu hyd nes y gorphenir adeiladu yr eglwys. Ni thynir yr ysgaffaldau oddiwrth yr adeilad, nes y byddo wedi ei orphen; ac ni thynir apostolion, prophwydi, &c., o'r eglwys, hyd nes y gorphenir ei hadeiladu. Os yw Iesu Grist i fod gyda ei eglwys hyd ddiwedd y byd, ac i barhau yn Ben-saer iddi, mae yn ddiau y cadwa yr apostolion a'r prophwydi mewn gwaith, hyd nes y cwblhao ei amcan, sef gorphen adeiladu corff Crist. Yr apostolion ydynt ben yr eglwys neu'r wraig ar y ddaear, a Christ yw y Priodfab, yr hwn a fydd yn ben arall, yn yr un ystyr ag y mae gwr yn ben i'w wraig. Nis gall corff Crist byth fodoli heb ben, os gallai heb draed. Pen oedd yr aelod cyntaf a osododd Duw yn y corff, canys yr oedd yn un o'r aelodau mwyaf anghenrheidiol er arwain y corff. Darllener ein traethawd ar Gorff Crist, neu'r Eglwys, a cheir gweled llawer o resymau ychwanegol dros bar-

had apostolion yn yr eglwys, a'r anghenrheidrwydd o honynt i gwblhau yr adeilad.

Nid ydym yn gweled dim yn nhud. 18 a 19 yn teilyngu sylw, gan fod y cyfan yn ddim amgen na thybiaeth yr ysgrifenydd; ond yn nhud. 20, dyfyna ein hawdwr amryw o adnodau sydd yn chwilfriwio ei holl adeilad; y rhai ydynt:—"Canys efe a ddaw eto yr ail waith yn holl fawredd a gogoniant ei Dad, gan roddi dial i'r sawl nad *adwaenant* Dduw, ac nid ydynt yn ufyddhau i'r efengyl." "Ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Grist, a hwnw wedi ei groeshoelio. A phwy bynag a gymmer arno bregethu efengyl *amgen* na hon, bydded anathema maranatha." "Pregetha y gair yn daer mewn amser, ac allan o amser; canys daw yr amser pryd na ddyoddefant athrawiaeth iachus, eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino; ac oddiwrth y gwirionedd y troant ymaith eu clustiau, ac at chwedlau y troant." Yn awr, gofynwn, pwy sydd yn proffesu *adnabod* Duw? Nid y rhai hyny sydd yn gwadu dadguddiad. A phwy ond y Saint sydd yn pregethu yr un efengyl â Phaul, trwy annog dynion i geisio y doniau goreu, a pheidio gwahardd llefaru â thafodau, a dirmygu prophwydoliaethau? A phwy sydd yn methu dyoddef yr hyn a bregethai yr apostolion gynt yn cael ei bregethu yn yr oes hon? Sectariaid y wlad: hwynthwy sydd yn beiddio erlid y Saint am bregethu pob peth fel yr apostolion; ac hwynthwy hefyd sydd yn pentyru athrawon iddynt eu hunain, megys y profwn yn ein traethawd ar "Athrawiaeth Iachus." Mae yr adnodau uchod mor eglur yn llefaru dros y Mormoniaid, fel nad oes achos dweyd gair yn mhellach.

Ar ddiwedd yr 20fed tud., dyweda Mr. Jones, "O'm rhan fy hun, coeliwn Mahomet cyn gynted â Joseph Smith, a'r Coran can gynted a Llyfr Mormon; a byddai llawn can hawsed genyf roddi coel i haeriadau ynfyd a gwallgof Joana Southcot, neu i ryw rai o'r twyllwyr crefyddol a godasant *o'i flaen*, neu ar *ei ol*, ag a fyddai genyf i'r eiddo yntau." Dyna wirionedd, canys ni ŵyr ein hawdwr ddim ynghylch un o honynt. Desgrifia Joana Southcot fel yn wrryw, druan; ac ychydig yn nes yn mlaen, dangosa ychwaneg o'i anwybodaeth, drwy son am "Ddyffryn *Glyn* Halen."

Yn nhud. 21, ceisia ein hawdwr brofi nad oedd Joseph Smith yn brophwyd. "Dywedant," medd efe, "mai efe (J. S.) oedd

haul y cyfiawnder." O, hurtwch y dyn, pan yn gwrandaw ar wrageddos o hyd, yn lle darllen ein llyfrau: dangosed hyny mewn rhyw lyfr os gall. Os yw am weled prophwydoliaethau Joseph Smith, darllened "Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau," newydd ei gyhoeddi i'r Gymraeg, a chaiff weled pa faint sydd wedi eu cyflawni. Byddai yn fuddiol iddo hefyd ddarllen mwy ar ei Feibl, yn lle ei fod yn dweyd pethau tebyg i'r hyn a ddywed yn nhud. 22, sef "y bydd *pawb* yn cael eu cipio i'r awyr i gyfarfod" ag Iesu Grist. Y meirw a'r byw yn Nghrist fydd i'w gyfarfod ef, ac nid pawb, onide byddent *oll* yn "wastadol gyda'r Arglwydd."

Mewn perthynas i ddyfodiad Crist i'w deml ar y ddaear, nid oes dim yn fwy rhesymol ac ysgrythyrol. Yn gymmaint â bod Ioan, yn y Dadguddiad, yn profi y teyrnasa Crist ar y ddaear am fil o flynyddoedd, yna paham nad all fyned i'w deml? Nid oes lle nac amser genym yn awr i nodi ysgrythyrau; a chan hyny, gadawn y darllenydd i chwilio drosto ei hun, tra fyddwn ninnau yn brysio i derfynu.

Yn awr, gadawn "Egwyddorion Saint y Dyddiau Diweddaf" yn nghlorianau rheswm ac ysgrythyrau, gan hyderu na wna neb waeddi "Tecel," hyd nes yr edrycho y pwysau. Mae ein hawdwr hwn, ar y cyfan, wedi ymdrechu yn well na llawer; ond gobeithiwn y darllena ychydig yn fwy cyn yr anturia ysgrifenu traethawd arall. Gan ei fod ef wedi canu ychydig wrth derfynu, cawn ninnau wneuthur yr un modd, gan hyderu y bydd er daioni.

Aed Mormoniaeth ar ei chynnydd,
  Llwydda'n hynod trwy y byd;
Doed sectariaid i'r goleuni,
  Cyn y twyller hwynt i gyd;
Daw'r gau-brophwyd, &c.,
  Idd eu maglu yn y man.

Cyn bo hir rhoir y freniniaeth,
  Nid i'r sectau, ond i'r Saint;
Ca'r rhai anwir eu dinystrio,
  A'r rhai geirwir bob rhyw fraint.
Doed yr amser, &c.,
  Pan y gwelir Saint yn ben.

'ANGHYSSONDERAU YR ATHRAWIAETH A CHYFAMMODAU A LLYFR MORMON,' &c., ETTO.

Mr. Gol.,—Da genyf weled eich parodrwydd i gyfranu ychydig o oleuni, o'ch prinder, i'r morwynion ffol sydd heb olew yn eu lampau, ynghyd â phawb yn gyffredinol sydd mewn anghen, wrth gwrs. Nis gwn pa nifer sydd wedi eu goleuo genych, ond gwn fod pob un ag wyf fi wedi glywed etto yn siarad ynghylch eich atebiad, yn rhyfeddu yn fawr wrth weled atebiad mor wael wedi ei roddi genych; ond rhaid boddloni, a dylem eich caru, gan eich bod wedi gwneyd eich goreu. Nis gall neb wneyd ychwaneg na'i oreu. Yr wyf yn teimlo yn awyddus, er hyny, i'ch hysbysu nad wyf yn cydweled â chwi yn eich golygiadau yn gwbl. Dywedasoch nas gallasai neb wadu ond y sawl fu yn gwybod. Ond gwell genyf fi gredu yr hyn a ddywed Thomas Harries, yn yr Udgorn, tud. 290. "Gwadant hwy (y sectariaid) ef (sef yr Ysbryd), trwy ddweyd 'Nid oes ei eisieu.'" Pa faint y mae yr eglwysi hyn yn wybod am Ysbryd Duw, wyddis? Dywedodd Paul hefyd y bydd rhyw ddynion yn y dyddiau diweddaf â "rhith duwioldeb ganddynt, eithr wedi gwadu ei grym hi;" ac y mae y Saint yn dweyd mai y sectariaid yw y dynion hyny; a'r modd y maent yn profi fod y sectau yn gwadu grym duwioldeb yw, o herwydd eu bod yn dweyd nad oes eisieu y doniau ysbrydol yn awr. Dyna ddigon, feddyliwn i, i brofi y gall dynion wadu yr Ysbryd Glân, heb ei dderbyn ef eu hunain, yn ol geiriau Paul.

Yn nesaf, dywedasoch fod Job i ddychwelyd o'i fedd, er iddo ddweyd, "Mi a rodiaf lwybr ar hyd yr hwn ni ddychwelaf." Dywedaf finnau fod yn rhaid iddo ddychwelyd ar hyd rhyw lwybr arall pan ddaw, onite fe fydd mor gelwyddog â phe buasai yn dychwelyd yr un dydd ag yr aeth. Crybwyllir yn 1 Bren. xiii, am ryw ddyn wedi ei orchymyn trwy air yr Arglwydd, i beidio dychwelyd o Bethel ar hyd y ffordd yr aeth; ond ni ddaeth i feddwl y gwr nas gallasai ddychwelyd ryw ffordd arall: ac felly mewn perthynas i Job. Nis gellir casglu yn deg oddiwrth y geiriau, "Mi a rodiaf lwybr ar hyd yr hwn ni ddychwelaf," nad oedd efe yn meddwl dychwelyd byth, ond yn unig nad oedd i ddyfod ar hyd yr un llwybr ag yr aeth. Dywedasoch hefyd, y gellir dychwelyd o'r lle y mae Llyfr Mormon yn dweyd

yn bendant nad oes dychweliad, o herwydd nad oedd y Llyfr yn dweyd "byth," neu "yn oes oesoedd," &c. Dywedaf finnau, os deuant oddiyno ryw bryd, y bydd hyny yn ddychweliad; ac o ganlyniad, fe fyddai Llyfr Mormon mor gelwyddog â phe dychwelent oddiyno yr ail ddydd ar ol myned yno, canys dywed y llyfr, "*o ba le nid oes dychweliad.*"

Os edrychwch etto i dud. 321 o Llyfr Mormon, cewch weled fod yno ryw beth tebyg i'r hyn ag a ddywedais, sef nad oes obaith byth ar ol myned i garchar ddyfod oddiyno. Yr wyf yn deall hyn oddiwrth yr eglurhad y mae Alma yn ei roddi ar y gair "Adferiad." Y mae rhyw fan arall yn Llyfr Mormon yn dweyd fod dynion i gael eu rhoddi yn ngharchar hyd oni thalant y —— eithaf; ac o ba le, medd yr hwn oedd yn dweyd hyny, y cânt un —— yn y carchar? Cystal â dweyd na allent gael un byth yno; ac o ganlyniad, yn gorfod aros yno byth. Nis gallaf yn bresennol ddweyd pwy dudalen y mae, ond gwelais ef yn rhywle yn Llyfr Mormon.

Dywedasoch nad oedd dim yn mywyd Oliver Cowdery yn ei wneyd yn euog o'r drwg y crybwyllir am dano yn yr Ath. a Chyf. Nis gallaf gredu eich haeriad hyd nes y caf resymau i brofi nad oedd ei doriad ef allan o'r Eglwys, a'i arosiad un-ar-ddeg o flynyddoedd, yn ei wneyd yn euog o droi yn hollol oddiwrth gyfammod yr offeiriadaeth. Er fy mod allan o'r eglwys, y mae yn deg i mi gael fy ngoleuo yn hyn, os yw yn bosibl gwneyd hyny. Hyn yn bresennol, oddiwrth WILLIAM THOMAS.

[Mae yn ddrwg genym na allwn foddloni y gwr uchod: mae angen cymmaint o oleuni arno, fel nas gall *Seren* y Saint ei ddiwallu. Treied ddyfod o hyd i'r *Haul*, hwyrach y boddlonir ef yno. Er hyny, gwnawn un cynnyg arno etto.—Mae yn debyg i ni ddweyd, "Nis gall neb *wadu*, ond yr hyn a fu yn *gwybod.*" Dyna feddyliwn ni yw ystyr priodol y gair *gwadu*, a dyna ddywed y geiriaduron hefyd. Etto dichon y gall y gair oddef ystyr helaethach, megys yn yr enghraifft ganlynol:—Gofynwn i ddyn na fu yn Merthyr, os bu yno. Os dywed, Naddo, yna gallwn ddweyd ei fod yn *gwadu*, yr un fath â'r sectau yn gwadu grym duwioldeb. Mae iaith yn anmherffaith, ac y mae yn anhawdd deall meddwl Duw heb Ysbryd Duw i'n cynnorthwyo. Mae y gwadu hyn yn wahanol i'r gwadu a wna y rhai hyny ag ydynt wedi "gwadu yr hyn a fuont yn gwybod trwy Ysbryd Duw," fel y dywedasom o'r blaen. Dywedai Llyfr Mormon fod yr hwn a wado Grist a'i weithredoedd, er mwyn elw, yn debyg i fab y golledigaeth. Mae yr hwn a wnelo hyny er mwyn elw, fel Judas,

yn gwadu yr hwn a wybu efe oedd yn Fab Duw, ac felly yn pechu yn anfaddeuol.—Yn nesaf, mewn perthynas i'r geiriau, "Mi a rodiaf lwybr ar hyd yr hwn ni ddychwelaf." A oes ffordd i Job ddyfod o'i fedd, heblaw y ffordd yr aeth iddo? Meddyliwn ni nac oes; ond yr oedd ffordd arall i'r dyn hwnw i ddyfod yn ol o Bethel, fel y gallwn farnu. Boddloned ein gohebydd i'n credu neu beidio am y "dychweliad" yn Llyfr Mormon, nid yw o fawr bwys. Os oes beiau yn Llyfr Mormon, "beiau dynion ydynt," fel yr hysbysir yn y ddalen gyntaf o hono; "gan hyny, na chondemnied neb bethau Duw, fel y caffer ef yn ddifrycheulyd gerbron brawdle Crist."—Pan edrychwn ni i dud. 321 o Lyfr Mormon, yr ydym yn deall yr adferiad a sonir am dano yn wahanol i'n gohebydd, ac ofer i ni ddweyd llawer o'n barn pan y gŵyr efe gymmaint yn well. Nis gallwn ddweyd dim mewn perthynas i'r hyn a welodd efe yn rhywle yn Llyfr Mormon, ond yn unig fod rhyw air ganddo yn ei ysgrif nas gallwn ei wneyd allan.—*Mewn* perthynas i Oliver Cowdery, os nad yw yr hyn a ddywedasom o'r blaen yn ddigon, gwell genym ni i W. Thomas gredu ei hun.—Yn awr, teimlwn i ddweyd wrth ein gohebydd hwn, ein bod wedi ymgomio digon ag ef am dro, ac am iddo edifarhau ar frys cyn y byddo yn myned yn rhy bell.—GOL.]

AML-WREIGIAETH Y MORMONIAID.

MAE amryw o gyhoeddiadau y wlad yn gwneyd cryn dwrw yn bresennol ynghylch aml-wreigiaeth y Mormoniaid. Honant eu bod wedi derbyn llythyr oddiwrth rywun yn dadguddio fod gan y Llywydd Brigham Young oddeutu pump-ar-hugain o wragedd; a dywed rhai fod yr un nifer gan Capt. D. Jones hefyd, tra mae ereill yn tystio mai dwy sydd ganddo, a bod un o honynt "yn wraig ysbrydol," yr hon a gymmerodd o Sir Gaerfyrddin. Mae y person sydd yn dweyd hyn yn llygad-dyst, medd y cyhoeddiadau; eithr ofnant roddi ei enw. Mae aml-wreigiaeth y Saint yn hen stori, a gall pawb wybod ei bod yn gelwyddog fel ei thad diafol. Meddyliwn mai y "wraig ysbrydol" yw Mrs. Lewis, gynt o Gydweli, yr hon a ymfudodd yr un pryd â Chapt. Jones, gan adael ei gwr a'i chwaer ar ol i settlo ynghylch materion cyfreithiol, y rhai ni therfynwyd mewn amser i'r ymfudiad; a chan fod Mrs. Lewis wedi cytuno am le mewn llong i'w theulu, a darparu pob peth, cydsyniodd ei gwr a'i chwaer i aros ar ol hyd yr ymfudiad nesaf, er cael rhyw arian ereill ag oedd yn dyfod iddynt. Darfu i'w gwr a'i chwaer hi ymfudo gyda'r llongaid gyntaf ar ei hol hi; a chlywsom eu bod wedi ymuno â'r teulu yn y Dyffryn.

Nid dyna y celwyddau cyntaf am Brigham Young a Chapt. Jones, na'r rhai diweddaf ychwaith. Y sawl sydd am wybod sicrwydd mewn perthynas i'r gwirionedd, darllened a ganlyn allan o'r "Athrawiaeth a Chyfammodau," tud. 300:—"Yn gymmaint â bod eglwys Crist wedi eu gwarthruddo fel o fod yn euog o'r trosedd o odineb ac aml-wreigiaeth, cyhoeddwn ein bod yn credu y dylai un dyn gael un wraig, ac un fenyw ond un gwr, oddieithr mewn achos o farwolaeth, pan y mae y naill a'r llall at eu rhyddid i briodi eilwaith." Mae aml-wreigiaeth yn beth annyoddefol yn yr eglwys, ac ni oddefid llywydd na neb arall i'w arfer.

AMRYWIAETHAU, &c.

GALWAD AM LYFRAU CYMRAEG YN LLOEGR.—Mae y Llywydd F. D. Richards wedi gyru atom am gant o'r Athrawiaeth a Chyfammodau yn ddioed, ac yn addaw cymmeryd dau gant o Lyfr Mormon, ar ol iddo ddyfod allan. Mae hyn yn dangos ysbryd cynnorthwyo y Cymry, am yr hyn y dylem fod yn ddiolchgar. Daw y Saint cyn bir yn awyddus i brynu y llyfrau uchod yn mhob iaith y gellir eu cael.

RHEILFFORDD.—Torwyd tir cyntaf Rheilffordd Dinas y Llyn Halen Fawr a'r Mynydd dydd Mercher diweddaf. Mae cytundeb wedi ei wneyd am *sleepers* a *rails*, a gwaith yn awr yw yr unig beth anghenrheidiol er cael y ffordd at wasanaeth uniongyrchol. Bydd y cyfan yn cael eu gwneyd o goed; ac mor fuan ag y gorphenir, gwneir parotoiadau er dechreu y Deml yn ddioed. Pe gwnelai pob Sant ei ddyledswydd, nid elai tri mîs heibio cyn y buasai y graig yn cael ei symud i'w gwneyd yn furiau. Pa beth a wnewch?—*Deseret News.*

"MORMONS BOG."—Mae cant o'r "Mormons Bog," sef Llyfr Mormon yn yr iaith Ddanaidd, wedi tirio yn Liverpool, ac anfonir rhai o honynt yn ddioed i Gymry, i'r rhai hyny sydd am ddarparu llyfrau i osod o flaen y brodyr tramor a ddaw efallai i'w tai yn Seion.

NEWYDDION O'R DYFFRYN.—Mae iechyd cyffredinol yn ffynu trwy y Dyffryn, a digonedd o wenith wedi ei hau. Mae gorpheniad tai yn ddygwyddiad dyddiol; ac hysbysir fod llestri pridd yn dechreu cael eu gwneuthur. Gwneir pob brys i orphen yr adeiliadau cyhoeddus, er mwyn dechreu y Deml.—Bwriedir cadw y 24ain o Orphenaf mewn modd rhwysgfawr, trwy gael *pic nic party* a gorymdaith i'r Llyn Halen, efo y cor cerddorol yn eu cerbyd o bedwar ceffyl ar ddeg, ynghyd â gosgordd filwraidd; a

bydd bad godidog i ymddifyru ar y llyn; a cheir gwleddoedd, areithiau, &c., er difyrwch y cwmpeini.

Y DYN DOETH.—Y dyn doeth a drefna yr amser a aeth heibio er sylw ac adfyfyriad, yr amser presennol mewn cyflawni dyledswyddau, a'r amser i ddyfod efe a'i rhoddi i ofal Rhagluniaeth.

GOLUD.—Golud wedi ei golli a ellir ei adennill, ac iechyd wedi ei golli a ellir ei adferyd; ond os collir amser gwerthfawr, nis gellir fyth ei alw yn ol.

YR EANGDER (*Space*).

Adeilydd holl fodoliaeth—yw rhyngdod
Yr Eangder helaeth;
Ni eill *Ion*, na'r *oll* a wnaeth,
Oesoli o'i breswyliaeth.

Dinas. W. ROBERTS, IEU.

TALIADAU O MEDI 5 HYD MEDI 18.—Sir Fynwy, £2; Morganwg Orllewinol, £2 16s 6½c. a £2 5s 10c; Llanilltyd, 1s 3c; Pontytypridd, £2 12s 6c; Llanfabon, 8s 6½c; Cwmbach, £1; Cardiff, 8s 6c; Aberdare, £1 4s 1½c; Dowlais, 16s; Georgetown, £2 13s 3c; Merthyr, 10s; Cefn, 7s 9c; Gorllwyn, 7s 3c: Ffynnon Tydfil, 6s 2c.—Cyfanswm, £17 17s 8½c.

ATH. a CHYF.—Rhoddwn ddwy geiniog yr un am gynnifer a ellir ei gael o'r 6fed Rhifyn o'r Ath. a Chyf.; a dymunwn ar y rhai a ddanfonasant yma am rifynau od, i fod yn amyneddgar, a diwallwn hwynt yn ol ein gallu. Mae llawer heb ddanfon gwybod etto. Gobeithiwn y gofelir yn well am rifynau Llyfr Mormon.

LLYFR MORMON.—Mae yr enwau am Lyfr Mormon yn agos wedi cyrhaedd 1500, heblaw y gorchymyn o Liverpool am 200 ar ol ei orphen. Daw y Rhifyn 1af allan gyda yr UDGORN hwn; ac os cynnydda y derbynwyr i *ddwy fil* erbyn y 10fed rhifyn, gwerthir y rhifynau o'r 20fed allan am geiniog yr un! Deallwch hyn, frodyr.

☞ Danfonir papyrau mawrion gyda y Rhifyn hwn i'w gosod yn ystafelloedd y Saint, ac hefyd mewn ffenestri, a lleoedd cyhoeddus ereill; a gellir ysgrifenu arnynt pa le y gellir cael y llyfrau ar werth, yn y lle a adawyd at hyny.

☞ Cofied trysorwyr y Drysorfa Ymfudol am yru yr arian mewn llaw i Merthyr ar yr amserau penodedig. Bydd y chwarter hwn yn terfynu ar y 24ain o'r mis hwn, a danfoner o bob man erbyn yr amser hyny.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 20.] HYDREF 4, 1851. [PRIS 1*g*.

DYFODIAD MAB Y DYN.

GAN CAPT. D. JONES.

"Am hyny, byddwch chwithau barod, canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y Dyn."—MATH. xxiv, 44.

Y GWRTHDDRYCH a nodir,—sef dyfodiad Mab y Dyn; mae'n amlwg mai ei *ail* ddyfodiad a feddylir, o herwydd efe ei hun oedd yn llefaru pan ar y ddaear y waith *gyntaf*. Mae yma osodiad cadarn,—prawf anwrthwynebol a sicr ei fod i ddyfod yr ail waith; ac os gofynir i ba le y daw y waith hono? mae'r gosodiad yn profi hyny—sef dychwelyd a wnai i'r fan y daeth y tro cyntaf, *ar y ddaear*. Gan fod pob enwad sy'n proffesu cristionogrwydd yn addef ail ddyfodiad Mab y Dyn ar y ddaear, ni raid ei gadarnhau. Mae llawer o wahanol farnau yn yr oes hon, ynghylch dull, amser, dyben, a'r arwyddion neu y gwaith a wneir cyn hyny, ïe, feallai fod cynnifer o wahanol dybiau am y pethau nodedig hyn, ag sydd o wahanol enwadau crefyddol yn y byd; prawf, ynte, fod eisieu chwilio yn fanylach iddo, a hyn a wnawn, sef edrych beth yw tystiolaethau dynion arddeledig, ac ysbrydoledig; bydded hyny y maen prawf, a bydd hyny yn ddigonol er terfynu pob dadl, os ydynt dan arweiniad yr un Ysbryd. Ymdrechwn ni ei gael er deall y mater pwysig hwn fel hwythau. Sylwn yn

I. DULL EI DDYFODIAD.

II. DYBEN EI DDYFODIAD.

III. AMSER EI DDYFODIAD.

IV. YR ARWYDDION A RAGFLAENANT, NEU'R GWAITH A WNEIR AR Y DDAEAR CYN EI DDYFODIAD.

I. Y DULL, NEU'R MODD YR YMDDENGYS YR AIL WAITH. Mae gan bron bawb ag sydd wedi ystyried y pwnc hwn, a dyfod i benderfyniad arno, ryw ffordd wedi ei hagor, rhyw lwybr wedi ei drefnu, neu reol yn ol pa un y dysgwyliant iddo ddyfod, a hyny yn wahanol iawn i'w gilydd, ac (ond rhoi rheswm ar waith) rhaid addef y caiff yr oll o honom ein siomi yn hyn ond un; nid oes yn bosibl fod ond un o'r cyfan yn iawn synied, o herwydd nad yw yn dyfod ond un waith etto, ac nis gall ddyfod mewn gwahanol ddulliau y tro hwnw; felly, gwelwn yr anghenrheidrwydd o ddeall pa ddull y daw, pwy o'r cyfan (os addefir fod hyd y nod un) sydd gywir, ac nid yw hwnw gywir ychwaith os nad yw yn ol y "gyfraith â'r dystiolaeth;" canys yn y dull a fyno ei hun y daw, er dywedyd o holl bobl y byd i'r gwrthwyneb—ac mae ef ei hun wedi dweyd y dull, wedi desgrifio yr agwedd, a dangos pa fodd y daw. Dywed yn adn. 30, y daw "ar gymylau y nef gyda nerth a gogoniant mawr." "A Mab y Dyn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl angylion santaidd gydag ef, yna yr eistedd ar orsedd ei ogoniant" (pennod xxv, 31). "Yna y gwelant Fab y Dyn yn dyfod mewn cwmwl, gyda gallu a gogoniant mawr" (Luc xxi, 27). Dyma ei dystiolaeth ef ei hun, ond clywn dystiolaeth dau angel wrth ei ddyscyblion, "A hwy (yr apostolion) yn edrych, Efe (sef yr Iesu) a ddyrchafwyd i fyny; a chwmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt. Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tua'r nef, ac efe yn myned i fyny, wele, dau wr (angylion) a safodd gerllaw iddynt mewn gwisg wen; y rhai a ddywedasant, Chwi wŷr o Galilea, paham y sefwch yn edrych tua'r nef? yr Iesu hwn yr hwn a gymmerwyd i fyny oddiwrthych i'r nef, a ddaw felly yr un modd ag y *gwelsoch* ef yn myned i'r nef" (Act. i, 9, 10, 11). Yma profir y daw Mab y Dyn yn yr un cerbyd ag yr aeth, sef cwmwl, a chan mai oddiar fynydd yr Olewydd yr esgynodd, ar fynydd yr Olewydd y daw, felly yn "yr un *modd* a *ddaw*," &c. Ac i hyn mae'r prophwydi yn dwyn tystiolaeth; dywed Zach. xii, 10, "A hwy (sef ty Dafydd a phreswylwyr Jerusalem) a edrychant arnaf fi yr hwn a wanasant." "A dywed un wrtho, Beth a wna y gwelïau hyn yn dy ddwylaw? Yna efe a ddywed, Dyma y rhai y'm clwyfwyd â hwynt yn nhŷ fy ngharedigion" (pen. xiii, 6).

Mae y gosodiad uchod am ddull dyfodiad Mab y Dyn yn benderfynol er profi y daw ar y cwmwl, yn bersonol; yr un corff

ag a groeshoeliwyd, adgyfodwyd; yr un gweliau a ddangosodd Crist i Thomas, ac ereill, pan ddywedodd, "gwelwch a theimlwch, canys nid oes gan ysbryd gnawd ac esgyrn, fel y gwelwch fod genyf fi." Yr un creithiau, sef ol yr hoelion, a'r waywffon, a'r goron ddrain a ddengys Crist pan ddêl yr ail waith; am hyny y galarant, o herwydd iddynt ei wrthod a'i anmharchu cyhyd; ond daw y waith hon yn fuddugoliaethus ar ei holl elynion, ac wrth y nodweddau hyn yr adnabyddant eu Messiah, a bydd yn Frenin, nid ar yr Iuddewon yn unig, ond bydd ei freniniaeth dros yr holl fyd; a rhag bod un anmheuaeth am y dull neu'r fan lle daw, dywed y Prophwyd yn pen. xiv, 4, "Ai draed a safant y dydd hwnw ar fynydd yr Olewydd, sef y traed hyny a gerddodd hyd ein daear ni, y traed hyny a gerddasant i ben Golgotha, a hoeliwyd wrth y groesbren, ïe, y traed santaidd hyny a sengodd ben mynydd yr Olewydd, pan y dyrchafodd i fyny nes sengu yr un traed ar lwch euraidd fryniau Caersalem fry, o fewn i'r drydedd nef, a'r traed hyny a safant etto ar yr un mynydd, sef yr Olewydd, ac efe a hyllt yn ddau, ac un hanner a symud tua'r gogledd, a hanner tua'r dehau, a bydd dyffryn mawr iawn; feallai yr haera rhai fod hyn wedi cymmeryd lle eisoes, ond ni wna un hanesydd a ŵyr am sefyllfa y wlad hono haeru fod mynydd yr Olewydd wedi hollti felly, o achos nad yw. Yr oedd yna ddyffryn mawr iawn i fod, i ba un y ffoäi tŷ Dafydd a phreswylwyr Jerusalem am ddiogelwch, ond nis gall fod wedi dygwydd felly etto, o herwydd nid ynt wedi dyfod yno, ond hyd heddyw yn wasgaredig dros holl dylwythau y ddaear; ond yr oedddynt i gael eu casglu i'w gwlad, ac i adeiladu Jerusalem cyn hyny, ac yr oedd yr holl genedloedd i ddyfod yn eu herbyn, a goresgyn hanner y ddinas, fel y gwelir yn yr hanes blaenorol; ac wedi iddynt ffoi i'r dyffryn hwn, a'u gelynion o'u hamgylch, yr oedd y tywyllwch mawr i gymmeryd lle, a holl lu y cenedloedd i ddyfetha y naill y llall, nes byddai ond ychydig yn weddill o bob cenedl dan y nef. Y pryd hyn "y daw yr Arglwydd a'i holl saint gydag Ef" (adn. 5). Ac os haerir fod y pethau hyn wedi cymmeryd lle, rhaid profi fod yr holl saint wedi dyfod hefyd, gan eu bod i ddyfod "gydag Ef." Os dywed neb fod hyn yn cyfeirio at y rhai a godasant pan adgyfododd yr Iesu, yna mae hyd y nod tywyllwch y fagddu, bob nos er hyny yn gwadu yr haeriad, "Canys y dydd hwnw y daw i ben,

na bydd goleuni dysclaer, na thywyll" (adn. 6). "Ond bydd un diwrnod, a hwnw a adwaenir gan yr Arglwydd, nid dydd, ac nid nos; ond bydd goleuni yn yr hwyr" (adn. 7). Gwel hefyd y cyfan o'r bennod, fod adferiad yr Inddewon i feddiannu y wlad yn dragywydd, ond eu gwasgaru gawsant yn, neu ar ol adgyfodiad yr Iesu; o ganlyniad mae'r holl bethau hyn yn mlaen, ac edrychwn am ail ddyfodiad Mab y Dyn ar gymylau y nef, a'i holl saint gydag Ef. Fe ddaw yn bersonol fel, ac i'r man, yn yr un modd ag yr aeth i'r nef. Dywed Paul, 1 Thes. iv, 15, 16, 17, "Ni bydd i ni y rhai byw, y rhai a adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, rag-flaenu y rhai a hunasant. Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddisgyn o'r nef gyda bloedd, a llef yr archangel, ac ag udgorn Duw, a'r meirw yn Nghrist a gyfodant yn gyntaf: yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gipir i fyny gyda hwynt, yn y cymylau, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr: ac felly y byddwn yn wastadol gyda'r Arglwydd." Yn mha le? ai yn yr awyr? Nage, ond ar y ddaear, gwel Dad. v, 10, lle mae Ioan yn clywed llais mwynaidd telynau seraphiaid a phiolau euraidd y nef yn seinio mor fwyn; efe a wrandawodd beth oedd eu can, ac wele, na synwch, dyma oedd eu cân mewn llawenydd a gorfoledd yn y lle dedwydd hwnw," Ac a'n gwnaethost ni, i'n Duw ni, yn freninoedd ac yn offeiriaid." Wel, meddwch, nid rhyfedd iddynt ganu yn fwyn, wedi cael y fath swyddau goruchel yn y nef; ond deallwch, nid dyna yr oll o'u cân, y rhan ddiweddaf oedd y felusaf o lawer, sef "ac ni a deyrnaswn ar y ddaear." Yn mhen. xx, 4, mae yn eu gweled ar orseddfeinciau, "a hwy a fuant byw ac a deyrnasasant gyda Christ fil o flynyddoedd." Gwelwn fod Crist i ddyfod ar gymylau y nef, yn ei deyrnas gyda ei angylion nerthol, a'i holl saint a gyfodant, megys y cyfododd Efe, ac â'r cyfryw gyrff ag ef, ac efe a deyrnasa yn Frenin ar yr holl fyd yn bersonol, a bydd y rhai a fuant ffyddlon yn eu hoes yn oi wasanaethu ef, a marw ynddo ef, yn adgyfodi pan ddêl ef, ac yn teyrnasu gydag ef, fel swyddogion yn ei deyrnas eang a godidog, er cario ei lywodraeth yn mlaen dros yr holl fyd. Mae amryw gymhariaethau wedi eu rhoddi i lawr er dangos y dull y deuai Mab y Dyn.

1. Cyffelybiaeth y diluw,—"fel yr oedd yn nyddiau Noah, felly y bydd yn y dyddiau cyn dyfodiad Mab y Dyn." Beth sydd yn debyg ynddo? 1. Codi Prophwyd i rybyddio y wlad o'i ddyfod-

iad, &c. 2. Ychydig a achubwyd yn nyddiau Noah; er y rhybyddio, 'doedd neb yn credu o'r bron, ond galw yr hen brophwyd yn dwyllwr, felly y bydd etto. 3. Daeth y diluw yn sydyn arnynt, pryd nad oeddynt yn dysgwyl, felly y bydd etto. Mae rhan fawr o'r oes hon yn meddwl yn hollol groes i hyn, sef y bydd y dydd hwnw yn dyfod yn raddol, ac y bydd trigolion y byd, a'r Iuddewon hefyd yn dyfod i gredu y crefyddau a alwant yn Efengyl, ac y maent wedi darparu y ffordd yma iddo ddyfod, ac yn gwneyd eu goreu i brysuro yr amser, a darparu ei ffordd o'i flaen, sef trwy anfon cenadon i efengyleiddio y byd; ond felly y mae ganddynt waith hirfaith iawn, neu mae y dydd hwnw yn mhell iawn, os na ddaw hyd nes delo yr holl Iuddewon a Chenedloedd i gredu, a barnu yn ol yr amser a aeth heibio, a'r llwyddiant a gawsant hyd yma; os yw pobl y byd i ddyfod i gredu yr efengylau hyn, cyn y dêl y dydd hwnw, rhaid cael rhyw wyrthiau i'w canlyn yn ol eu haddefiad; felly, dylent naill ai addef efengyl y gwyrthiau, neu roi i fyny eu gwaith, debygaf. Ond yn

2. Cyffelybiaeth y diluw a brawf nad oes ond ychydig o bobl y byd i'w hachub y dydd hwnw: dywedir yn Luc xvii, 28, "Yr un modd hefyd y bu yn nyddiau Lot," ni chymmerasant rybydd, ni chredasant y dystiolaeth, er ei bod o anfoniad dwyfol, eithr daeth tân ac a'u llosgodd, ond ychydig, sef teulu Lot: felly y bydd yn nyddiau Mab y Dyn, a hyny o herwydd na ddaw yn y modd y mae pobl wedi gosod iddo.

Daw fel magl a'r warthaf pawb oll, ar sydd yn trigo ar wyneb y ddaear, am hyny byddwch chwithau barod. "Am hyny, edrychwch arnoch eich hunain, gwyliwch a gweddiwch bob amser, rhag dyfod y dydd hwnw arnoch yn ddisymmwth," Luc xxi, 34, 35. Dywed Isaiah, "Y ddaear a'r gwaith sydd ynddi a losgir, ac ychydig bobl a adawir.

4. Daw fel dyfodiad mellten, yn gyffredinol, neu yn hytrach fel y daw pelydrau y goleuni o'r dwyrain a llanw y byd, nes i bawb ei weled. Nid yw y fellten bob amser yn dyfod o'r dwyrain ac yn myned tua'r gorllewin; ac nid yw yn myned dros y byd, ond rhan fechan o hono; ond pan ddêl Mab y Dyn caiff ei holl saint ei weled, caiff yr Iuddewon ei weled yn Jerusalem, a hyny pan ddywedant "Bendigedig yw'r hwn sy'n dyfod yn enw'r Arglwydd;" ond pawb caiff yn mhob man weled ei bresen-

oldeb, sef y tân hwnw, a ddifa o'i flaen bob anwiredd ac halogrwydd: ag anadl ei enau y dyfetha efe yr anwir, &c. "Ein Duw ni sydd dân ysol." Felly y bydd goleuni, sef yn gyffredinol dros yr holl fyd, a chan fod rhaid i bawb weled a dyoddef y dydd hwnw, ymbarotowch i'w gyfarfod, "canys daw fel glanhawr a phurwr arian, fel tân y toddydd, a sebon y golchyddion.

II. Dyben ei ddyfodiad yr ail waith.

1. I dderbyn ei deyrnas iddo ei hun. 2. I ddinystrio yr annuwiolion. 3. I'w ogoneddu yn ei Saint.

1. I fod yn Frenin ar ei deyrnas. Gwel Luc xxii, 30, "Fel y bwytaoch ac yr yfoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas, ac yr eisteddoch ar orseddfeydd yn barnu deuddeg llwyth Israel." Etto pennod 1, 32, 33, "Hwn (Iesu) fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf: ac iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orseddfa ei dad Dafydd, ac efe a deyrnasa ar dŷ Jacob yn dragywydd; ac ar ei freniniaeth ni bydd diwedd." Gwel hefyd Salm cxlv, 11, 12, 13, "Dywedant am ogoniant dy freniniaeth; a thraethant dy gadernid: i beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef, a gogoniant ardderchogrwydd ei freniniaeth. Dy freniniaeth di sydd freniniaeth dragywyddol: a'th lywodraeth a bery yn oes oesoedd." Dywedir yn Dan. ii, 44, "y cyfyd Duw y nefoedd freniniaeth yr hon ni ddistrywir byth," &c. Ac yn mhennod iv, 3, dywedir, "ei deyrnas ef sydd deyrnas dragywyddol, a'i lywodraeth ef sydd o genedlaeth i genedlaeth." Etto yn Math. vi, 10, 13, "Deled dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megys yn y nef, felly ar y ddaear hefyd. Canys eiddot ti yw y deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oesoedd. Amen." Hefyd yn mhen. xxv, 31, 32, 33, 34, dywedir, "A Mab y Dyn, pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl angylion santaidd gydag ef, yna yr eistedd ar orseddfainc ei ogoniant. A chydgesglir ger ei fron ef yr holl genedloedd; ac efe a'u didola hwynt oddiwrth eu gilydd, megys y didola y bugail y defaid oddiwrth y geifr: ac a esyd y defaid ar ei ddeheulaw, ond y geifr ar yr aswy. Yna y dywed y Brenin wrth y rhai ar ei ddeheulaw, Deuwch, chwi fendigedigion fy Nhad, etifeddwch y deyrnas a barotöwyd i chwi er seiliad y byd." Dywedir yn 1 Cor. xv, 50, "Na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw." Gwel 2 Tim. iv, 1, 8, "Yr hwn a farna y byw a'r meirw yn ei ymddangosiad a'i deyrnas. O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd

y Barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnw; ac nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangosiad ef." Etto Dad. xi, 15, "Aeth teyrnasoedd y byd yn eiddo ein Harglwydd ni, a'i Grist ef; ac efe a deyrnasa yn oes oesoedd." Llawer yn ychwaneg o adnodau a brofant fod Crist i ddyfod yr ail waith yn bersonol i gymmeryd meddiant o'r ddaear, ac i fod yn frenin ar yr holl fyd, a'i lywodraeth o'r afonydd hyd eithaf y ddaear; y dydd hwnw y bydd un Brenin, a'i enw yn un, a'i holl elynion dan ei draed. Ond y mae digon wedi ei ddangos er cadarnhau y gosodiad yn anwrthwynebol ar dir ysgrythyrol.

2. Mae yn dyfod i ddinystrio yr annuwiolion a fyddant ar y ddaear yn nydd ei ddyfodiad, ond nid y rhai sydd eisoes wedi marw a farna efe pan ddêl. Gwel Salm xi, 6, "Ar yr annuwiol y gwlawia efe faglau, tân a brwmstan, a phoethwynt ystormus, dyma ran eu phïol hwynt." Salm lxviii, 2, "Fel y tawdd cwyr o flaen y tân, dyfethir y rhai annuwiol o flaen Duw;"—am hyny byddwch chwithau barod. Salm cx, 6, "Efe a farn yn mysg y cenedloedd; lleinw leoedd â chelaneddau: archolla ben llawer gwlad." Gwel hefyd Esay ix, 18, 19, 20, "O herwydd anwiredd a lysg fel tân; y mïeri a'r drain a ysa efe, ac a gynneu yn nyrysni y coed; a hwy a ddyrchafant fel ymddyrchafiad mwg. Gan ddigofaint Arglwydd y lluoedd y tywylla y ddaear, ac y bydd y bobl fel ymborth tân: nid eiriach neb ei frawd. Ac efe a gipia ar y llaw ddehau, ac a newyna; bwyty hefyd ar y llaw aswy, ac nis digonir hwynt: bwytânt bawb gig ei fraich ei hun." Etto yn mhen. xiii, 6, 7, 8, 9, "Udwch; canys agos yw diwrnod yr Arglwydd; megys anrhaith oddiwrth yr Hollalluog y daw. Am hyny yr holl ddwylaw a laesa; a chalon pob dyn a dawdd. A hwy a ofnant; gwewyr a doluriau a'u deil hwynt; megys gwraig yn esgor yr ymofidiant; pawb wrth ei gyfaill a ryfedda; eu hwynebau fyddant wynebau fflamllyd. Wele ddydd yr Arglwydd yn dyfod, yn greulawn â digofaint a digter llidiog, i osod y wlad yn ddiffaethwch; a'i phechaduriaid a ddifa efe allan o honi." Ac yn mhen. xxiv, 6, 17, 21, dywedir, "Am hyny melldith a ysodd y tir, a'r rhai oedd yn trigo ynddo a anrheithiwyd; am hyny preswylwyr y tir a losgwyd, ac ychydig ddynion a adawyd. Dychryn, a ffos, a magl, fydd arnat ti, breswylydd y ddaear. Yr amser hwnw yr ymwêl yr Arglwydd â llu yr uchel, yr hwn sydd yn yr uchelder, ac â breninoedd y

y ddaear ar y ddaear." Etto adn. 22, "A chesglir hwynt fel y cesglir cacharorion mewn daeardy, a hwy a garcherir mewn carchar, ac yn mhen llawer o ddyddiau yr ymwelir â hwynt." Gwel Salm cxlix, 6, 7, "A chleddyf dau finiog yn eu dwylaw; i wneuthur dïal ar y cenedloedd, a chosp ar y bobloedd." Esay xi, 4, "Ac efe a dery y ddaear â gwïalen ei enau, ac ag anadl ei wefusau y lladd efe yr anwir." Jer. xxx, 23, 24, "Wele, gorwynt yr Arglwydd yn myned allan mewn digter, corwynt parhaus; ar ben annuwiolion yr erys. Ni ddychwel digofaint llidiog yr Arglwydd, nes iddo ei wneuthur, ac nes iddo gyflawni meddyliau ei galon: yn y dyddiau diweddaf y deallwch hyn." Etto yn Seph. iii, 8, "Canys â thân fy eiddigedd yr ysir yr holl ddaear." Gwel hefyd yn Mal. iv, "Canys wele y dydd yn dyfod yn llosgi megys ffwrn; a'r holl feilchion, a holl weithredwyr anwiredd, a fyddant sofl; a'r dydd sydd yn dyfod a'u llysg hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, fel nas gadawo iddynt na gwreiddyn na changen," &c. Ac yn 2 Thes. i, 7, 8, 9, "Yn ymddangosiad yr Arglwydd Iesu o'r nef, gyda'i angylion nerthol, a thân fflamllyd, gan roddi dïal i'r sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn ufyddhau i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist. Y rhai a ddyoddefant yn gospedigaeth, ddinystr tragywyddol oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddiwrth ogoniant ei gadernid ef." Oddiwrth yr hyn a ddywedwyd, gwelwn fod Mab y Dyn pan ddêl ar y cwmwl i'w deyrnas, i roddi dïal ar bawb nad ydynt yn adnabod Duw: ac nid oes modd ei adnabod ef ond trwy ei Ysbryd, ac ni ddichon neb gael ei Ysbryd ond trwy y Mab; nid adnabu neb y Tad ond y Mab, a'r hwn y dadguddia y Mab ef iddo, a'r Ysbryd Glân sydd yn deilliaw oddiwrth y Tad sydd yn dadguddio, neu yn dyfod a gwybodaeth o'r naill a'r llall, a hyny trwy ufyddhau i efengyl yr Arglwydd Iesu, yr hon adnabyddiaeth yw y bywyd tragywyddol; ac heb ufyddhau i'w efengyl ef, ni allwn ddianc rhag y diluw tân dïaleddol; nid oes un ffordd arall, a diolchwn fod un ffordd o ddiangfa ar un ammod, yn bosibl; ac O, na ddiystyrwn hi, nac esgeuluswn hi er dim, canys mae cyfiawnder at ein heneidiau yn ein hannog, a dydd mawr ac ofnadwy yr Arglwydd yn ei ddigter, yn ein cymhell i gofleidio ei efengyl ar frys, tra y gelwir hi heddyw; am hyny, byddwch chwithau barod, &c.

3. Dyben arall sydd i ail ddyfodiad Mab y Dyn, ydyw, i'w

ogoneddu yn ei Saint; i'r rhai a hunasant yn yr Iesu, gael eu rhyddhau i ryddid gogoniant plant Duw, gan ddysgwyl y mabwysiad, sef prynedigaeth y corff, "gan fod Duw yn rhagweled rhywbeth gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwy hebom ninnau." "Nac ofnwch, rai anwyl, canys rhyngodd bodd i'r Tad roddi i chwi deyrnas." Hefyd darllener yr adnodau a ganlyn: Math. v, 5, "Gwyn eu byd y rhai addfwyn, canys hwy a etifeddant y ddaear." Mal. iii, 16, 17, 18, "Ac ysgrifenwyd llyfr coffadwriaeth ger ei fron ef i'r rhai oedd yn ofni yr Arglwydd, ac i'r rhai oedd yn meddwl am ei enw ef. A byddant eiddo fi, medd Arglwydd y lluoedd, y dydd y gwnelwyf briodoledd; arbedaf hwynt hefyd fel yr arbed gwr ei fab sydd yn ei wasanaethu. Yna y dychwelwch (yr Iuddewon) ac y gwelwch ragor rhwng y cyfiawn a'r drygionus, rhwng yr hwn a wasanaetho Dduw a'r hwn nis gwasanaetho ef." Phil. iii, 20, 21, "Canys ein hymarweddiad ni sydd yn y nefoedd; o'r lle hefyd yr ydym yn dysgwyl yr Iachawdwr. Yr hwn a gyfnewidia ein corff gwael ni, fel y gwneler ef yr un ffurf â'i gorff gogoneddus ef," &c. 2 Tim, iv, 8, "Rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, ac i bawb a garant ei ymddangosiad ef yr ail waith." 1 Cor. i, 7, 8, "Yn dysgwyl am ddadguddiad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn hefyd a'ch cadarnha chwi hyd y diwedd, yn ddiargyhoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu." 1 Ioan iii, 2, "Yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn; eithr ni a wyddom, pan ymddangoso efe, y byddwn gyffelyb iddo; oblegid ni a gawn ei weled ef megys ag y mae." 2 Thes. i, 7, 10, "Ac i chwithau, y rhai a gystuddir, esmwythdra gyda ni, yn ymddangosiad yr Arglwydd Iesu o'r nef. Pan ddêl efe i'w ogoneddu yn ei saint, ac i fod yn rhyfeddol yn y rhai oll sydd yn credu (o herwydd i'n tystiolaeth ni yn eich mysg chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnw." 1 Thes. iv. 14, "Canys os ydym yn credu farw Iesu, a'i adgyfodi; felly y rhai a hunasant yn yr Iesu, a ddwg Duw hefyd gydag ef." Etto adn. 16, 17, "A'r meirw yn Nghrist a gyfodant yn gyntaf; yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gipir i fyny gyda hwynt, yn y cymylau, i gyfarfod a'r Arglwydd, yn yr awyr; ac felly y byddwn yn wastadol gyda'r Arglwydd." Math. xix, 28, "Yr eisteddwch chwithau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel." 1 Cor. vi, 2, "Oni wyddoch chwi y barna y saint y byd," &c.

Yma gwelwn y bydd y rhai sydd yn ufyddhau i'r efengyl dragywyddol (a hwy yn unig) yn cael eu cipio ar adenydd ffydd, fel yr eryr i'r awyr i gyfarfod â'u Brenin mawr heddwch : pan ddêl yn ei deyrnas, y bydd yn eu hanrhydeddu, yn eu caru, eu hachub, yn ymffrostio ynddynt, ac yn dweyd, Wele fi a'r plant a roddes Duw i mi, yn eu haddef hwynt fel ei frodyr yn ngwydd Duw a'i holl angylion, gan ddywedyd wrthynt, "Deuwch, fendigedigion fy Nhad, etifeddwch y deyrnas a barotowyd i chwi,''&c; "y rhai a roddaist, yr wyf yn ewyllysio lle yr wyf fi, fod o honynt hwythau hefyd gyda myfi;" ac nid y rhai byw yn unig, ond y meirw a adgyfodant; ac ar unwaith y cyfyd y ddwy fintai ogoneddus i fyny i'r awyr trwy rym eu ffydd, tra fydd yr holl ddaear a'r gwaith fydd ynddi yn cael eu llosgi, y bryniau yn neidio fel ŵyn, y creigiau yn hollti, yr annuwiolion gan ofn a dychryn yn gwaeddi ar y bryniau am syrthio arnynt, a'u cuddio o wydd Mab y Dyn, ac oddiwrth lid yr Oen. Ond ni fydd diangfa pryd hyny, yn awr yw yr amser. O, cofleidiwch efengyl ei Fab, a chymmoder chwi â Duw, fel na fyddo y dydd hwnw yn dyfod arnoch fel magl. Yma gwelwn na fydd pawb yn meirw, ond bydd mwy o drigolion ar y ddaear pan ddêl nag erioed, ac er y lleddir yr annuwiol ag anadl ei enau, etto ni fydd y Saint feirw; ond beth a ddywed yr ysgrythyr? "Gosodwyd i ddynion farw un waith, ac wedi hyny fod barn;'' felly y bydd yr annuwiolion farw, ac wedi hyny yr adgyfodir hwynt i farn y dydd olaf; wedi hyny gosodir i lawer farw ddwy waith, sef, cael eu taflu i'r llyn o dân ar ol y farn gyffredinol. Ond nid at hyna y cyfeirir yn y lleoedd blaenorol, ond at bawb fydd ar y ddaear y daw y farn uchod, pan ddêl Mab y Dyn, a bydd y cyfnewidiad a gymmer le ar y Saint yn gydradd a marwolaeth, canys cyfyd y rhai a hunasant â chyrff fel ei gorff gogoneddus ef. A'th feirw a fyddant byw, fel fy nghorff i y cyfodant, "A ninnau," medd Paul, "a newidir i'r unrhyw ddelw;" yma y bydd gan yr holl Saint gyrff fel ei gorff ef. Bydd rhai wedi cyfodi o'r bedd, a llawer heb fod erioed yno, nac i fyned yno ychwaith, canys ni fyddant farw mwyach, ond yn wastadol gydag ef. A chan fod rhaid dyrchafu i'r cwmwl i'w gyfarfod er dianc rhag y dialedd, a hyny ar adenydd, nid rhyfedd i'r Iesu ofyn, "A Mab y Dyn pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y ddaear?"

Ei ddyben yn dyfod yw er achub ei bobl, derbyn ei deyrnas,

ac i'w ogoneddu yn ei Saint, fel y teyrnasant gydag ef ar y ddaear fil o flynyddoedd, fel y dywed Paul, mai "fel yn ngoruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd, y crynhoa efe bob peth yn Nghrist Iesu, y pethau sydd yn y nefoedd ac ar y ddaear ynddo Ef," Eph. i, 10. Etto yn Dad. xiv, 1, 14, 15, "Ac wele, Oen Duw yn sefyll ar fynydd Seion, a chydag ef bedair mil a saith ugein-mil, a chanddynt enw ei Dad ef yn ysgrifenedig yn eu talcenau. Ac mi a edrychais; ac wele gwmwl gwyn, ac ar y cwmwl un yn eistedd tebyg i Fab y Dyn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law gryman llym. Meda, oblegid daeth cynauaf y ddaear." Pen. xix, 5—9, "Moliennwch ein Duw ni, ei holl weision ef. Haleluia, canys teyrnasodd yr Arglwydd Dduw Hollalluog. Llawenychwn, oblegid daeth priodas yr Oen, a'r wraig a wnaeth ei hun yn barod. A chaniatâwyd ei gwisgo â llian main, sef cyfiawnder y Saint. Bendigedig yw y rhai a elwir i Swper neithior yr Oen; gwir eiriau Duw yw y rhai hyn." Y mae Crist yn gorchymyn y cwpan yn y swper i'w ddyscyblion, ac yn dweyd wrthynt, "Nid yfaf o ffrwyth y winwydden hyd oni ddêl teyrnas Dduw," sef yn ei grym a'i gogoniant, yr hyn a gymmer le pan, ond nid cyn ei ail ddyfodiad i'r byd. Dyma y wledd a ddywed Esay a wna yr Arglwydd yn y mynydd hwn (Seion), o basgedigion breision, &c. O, ryfedd wledd, a'r Arglwydd yn gweinyddu ei hun o flaen ei henafiaid yn ogoneddus, pan y sych ymaith bob deigryn oddiwrth eu llygaid hwynt; ni fydd galar a gofid mwy, ond cânt weled ei wyneb ef bob amser, a bydd eu llawenydd fel yr afon, a'u cysuron fel tonau y môr. Yno yr ymgyferfydd yr hen batriarchiaid, prophwydi, a Saint, a'r hen ddihenydd, ïe, a'r gwaelaf a'r distadlaf o'i Saint hyd awr ei ddyfodiad. Yna y bloeddiant, gan ddyrchafu eu penau, Dyma ein Duw ni, gobeithiasom ynddo; a hwy a gant wnau gwynion, sef cyfiawnder Crist, wedi eu cànu yn ngwaed yr Oen; ac yna meddyliaf y bloeddiant â chân moliant, a thelynau euraidd a mwynaidd iddo Ef, yr hwn a'n carodd, ac a'n prynodd trwy ei waed, o bob llwyth, iaith, pobl, a chenedl, ac a'n gwnaeth ni iddo ef yn freninoedd ac offeiriaid i Dduw, ac a roddes y coronau aur am ein penau, Diolch iddo, Iddo ef, iddo ef, &c.

Dyma ddybenion mwyaf ail ddyfodiad Mab y Dyn i'r ddaear; daeth y waith gyntaf fel gwas, ond yr ail waith fel Arglwydd pawb oll, Tywysog, cadarn mewn rhyfel, Concwerwr y concwer-

wyr, a Brenin y breninoedd; y nef ei orseddfainc, a'r ddaear yn stol ei draed, y goleuni ei wisgoedd, y cymylau ei gerbydau, taranau ei lais, ei nerth hollalluogrwydd, ei osgordd holl lu'r nef a rhai rhagorol y ddaear, i ba rai y mae yn rhoddi golud anchwiliadwy, trysorau uwchlaw pris, a swyddau goruchel yn ei ymyl ei hun, ie, yn unffurf ag ef ei hun; ac hefyd daw i ddial ar holl drigolion y ddaear, ar y ddaear, sef â dyscleirdeb ei ddyfodiad, —ag anadl ei enau y dyfetha efe yr anwir. "Canys wele yr Arglwydd yn dyfod allan o'i fangre, i ymweled ag anwiredd preswylwyr y ddaear; a'r ddaear a ddadguddia ei gwaed, ac ni chuddia mwyach ei lladdedigion,"—Esay xxvi, 21. Am hyny, byddwch chwithau barod i'w gyfarfod, canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y Dyn; a phan ddel, pwy a oddef ddydd ei ddyfodiad ef?

(*I'w barhau.*)

AT YR EGLWYSI.

Mr. Gol.,—Wedi ymdeithio trwy wahanol siroedd a Chymmanfaoedd Cymru, cefais allan fod rhyw athrawiaeth afiachus iawn yn cael ei hathrawiaethu, a dymunwn ei gwneyd yn hysbys trwy gyfrwng yr Udgorn, fel y byddo i'r holl Saint ffyddlon gael eu diogelu rhagddi. Yn mhob oes y mae dynion drwg wedi bod yn Eglwys Dduw; felly yn yr oes hon. Y mae rhai wedi dysgu mewn perthynas i'r llyfrau sydd wedi eu cyhoeddi, fod yr oll o dan eu llywyddiaeth hwy, a bod pob llyfr sydd wedi dyfod allan, i gael eu llywodraethu ganddynt hwy yn hollol: a phe byddai y Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau (pa un sydd yn cynnwys dadguddiadau Duw), yn dweyd mai fel a'r fel y mae ymddwyn tuag at y trosedd a'r trosedd, neu y peth a'r peth; O, meddai y rhai chwyddedig, llawn gwynt, ag sydd yn adeiladu eu tai ar y tywod, "Nid yw o ddim pwys genym ni pa beth y mae yr Athrawiaeth a Chyfammodau yn ddweyd, nac un llyfr arall; yr ydym ni yn Llywyddion. Ni a wnawn ein hewyllys, ac ewyllys ein hunain a wnawn. Peidiwch a siarad â ni am lyfrau, am mai ni sydd yn eistedd yn farnwyr." Yn wir, nid wyf yn synu dim fod cyn lleied o ufydd-dod wedi bod i'r *Star* ac i'r Udgorn, canys mor fuan ag y deuant i ddwylaw y dynion chwyddedig hyn, "O," meddant, "y mae yn rhaid i'r awdur-

dodau ysgrifenu fel a'r fel; ond y peth ag ydym ni yn ddywedyd sydd i sefyll." Pe byddai awdurdodau yr Eglwys hon yn dywedyd wrth y dynion hyn am beidio a defnyddio arian y llyfrau, "O," meddent, "nid ydynt hwy yn meddwl yr hyn y maent yn ddywedyd." O achos dynion o'r fath hyn y mae Cymmanfaoedd wedi myned i ddyled; nid oes rhaid eu henwi, yr ydych yn eu hadnabod, ynghyd â llawer o bechodau ereill; o herwydd nid oedd dim sylw yn cael ei wneyd o'r hyn a fuasai yn cael ei ysgrifenu atynt. Llawer o bechodau a allwn eu nodi, ond ni fyddai hyny yn ddoethineb ar yr amser presennol; a bydded i'r rhai hyny edifarhau gerbron Duw, a chadw yr holl orchymynion o hyn allan, rhag ofn iddynt gael eu hunain allan o deyrnas Dduw, a chael marw yn y sefyllfa hyny. Beth a ddywedwn, a oes amgenach lle nag uffern yn aros pobl o'r fath? Am hyny, ofnwch a dychrynwch, "Gwrandewch, O chwi bobl, ac agorwch eich calonau a rhoddwch glust o bell; a gwrandewch, chwi sydd yn galw eich hunain yn bobl yr Arglwydd, a chlywch air yr Arglwydd a'i ewyllys mewn perthynas i chwi; ïe, yn wir, meddaf, clywch ei air ef yr hwn y mae ei lid wedi ennyn yn erbyn y drygionus a'r gwrthryfelgar; yr hwn a ewyllysia gymmeryd y rhai hyny a gymmera, ac a gadwa yn fyw y rhai a gadwa; yr hwn a adeilada i fyny yn ol ei ewyllys a'i bleser ei hun; ac a ddystrywia yr hwn a fŷna, ac sydd yn alluog i daflu yr enaid i lawr i uffern. Wele, myfi, yr Arglwydd, a roddaf allan fy llais, ac ufyddheir iddo. O herwydd paham, yn wir meddaf, bydded i'r gwrthryfelgar ofni a chrynu; a bydded i'r anghredinwyr attal eu gwefusau, canys dydd digofaint a ddaw arnynt megys corwynt, a phob cnawd a gaiff wybod mai myfi wyf Dduw. A'r hwn sydd yn ceisio arwyddion a gaiff weled arwyddion, ond nid er iachawdwriaeth," (gwel Athrawiaeth a Chyfammodau, tud. 132). Dyledswyddau yr Henuriaid ydyw cario yn mlaen y cyfarfodydd fel yr arweinir hwy gan yr Ysbryd Glân, yn unol a gorchymynion a dadguddiadau Duw yn y Llyfr Athrawiaeth a Chyfammodau, ac nid oes dim i'w gario yn mlaen yn wahanol. Mae yn ddyledswydd ar yr holl rai sydd yn dal swyddau yn yr Eglwys hon, i wneyd pob peth yn unol â dadguddiadau Duw, sef pregethu, dysgu, ceryddu, a chynghori, cyn y gallant wneuthur ewyllys Duw. Cynghorwn yr holl lywyddion i ddysgu gyda phwys a sobrwydd orchymynion Duw, fel y byddo

ofn Duw yn myned i galonau yr holl Saint; canys ofn Duw ydyw dechreu doethineb; a phwy bynag sydd amddifad o ddoethineb, sydd heb yr Ysbryd Glân. Gan hyny, ymattaliwch oddiwrth holl ofer siarad a dadleuon, ac oddiwrth bob chwerthin annuwiol, ac oddiwrth eich holl chwantau, ac oddiwrth eich holl falchder, ac ysgafnder meddwl, ac oddiwrth eich holl weithredoedd drygionus; bob amser pan y byddoch yn ymgasglu at eich gilydd yn eich tai, na fydded i ychwaneg nag un i lefaru ar unwaith, ond bydded i un lefaru ar y tro, a'r lleill i wrandaw arno, a bydded yr hyn a lefarir genych i fod er lles ac adeiladaeth y rhai a fydd yn bresennol.

Y mae dysgeidiaeth arall sydd yn hollol gyfeiliornus, yr hon a ddaeth yn wybodus i mi, yn cael ei dysgu yn ddirgel oddiamgylch y Saint, sef i guddio pechodau yn hytrach na'u cyffesu, yr hyn sydd yn hollol groes i'r Athrawiaeth a Chyfammodau ynghyd, â'r ysgrythyrau. Mae llawer wedi ymdrechu aros yn yr Eglwys hon trwy guddio eu pechodau, ond y maent oll yn dyfod i'r amlwg; lle hollol anghyfleus ydyw yr Eglwys hon i dreio cuddio pechodau; lle cuddir pechodau, yno y mae tywyllwch. Ac y mae y dynion hyny yn gweled llawer o bethau yn gyfeiliornus; ac os na ddeuant eu hunain i'r amlwg, fe ddaw Duw â hwy, naill ai trwy eu gyru hwy allan o'r Eglwys, neu trwy wneyd eu pechodau yn amlwg i'r Eglwys. Yr wyf yn eich rhybyddio chwi lywyddion ac henuriaid teithiol, i fod yn wyliadwrus, i ofalu na fydd gau ddysgeidiaeth yn cael ei dysgu yn yr eglwysi, neu rywbeth yn groes i orchymynion Duw; yr wyf yn eich galw chwi yn gyfrifol dros y Saint, a chewch roddi cyfrif yn yr amser a ddaw gerbron yr awdurdodau yn Seion. Ac O, frodyr, ymdrechwch gyda mi i adeiladu teyrnas Dduw, ac i achub y miloedd sydd yn gorwedd mewn tywyllwch; a bydded i'ch gwinllanoedd gael eu glanhau, onide, ofer i chwi ddysgwyl cael llwyddiant, heb fod eich gwinllanoedd yn lân. A bydded i Dduw eich bendithio chwi, i wneyd y gwaith y mae ef wedi ei ymddiried i chwi. Dymunwn i'r llythyr hwn gael ei ddarllen yn mhob Cangen. Bydded bendith Duw ar yr holl rai sydd yn awyddus i'w wasanaethu ef yn ffyddlawn hyd y diwedd, yw fy ngweddi trwy Iesu Grist. Amen.

WM. PHILLIPS.

14 Castle St., Merthyr Tydfil.

AMRYWIAETHAU, &c.

Aflwyddiant.—Nid yw aflwyddiant yn cymmeryd oddiwrthym ein gwir gyfeillion; nid yw ond gwasgaru y rhai a gymmerant arnynt eu bod felly.

Llyfr Mormon etto.—Yr ydym wedi derbyn oddeutu 1800 o dderbynwyr iddo erbyn hyn, ac yn credu na fethir cael 200 yn rhagor, i wneyd fyny y *ddwy fil*, fel y delo y rhifynau am geiniog yr un o'r 20fed allan. Ychydig ymdrech etto, a chaiff geiriau y Llywyd Phillips eu cyflawni, sef y gellir cael 2500 o dderbynwyr i Lyfr Mormon.

Ath. a Chyf.—Er mwyn i'r Cynnadleddau a'r Cangenau gael eu diwallu o'r rhifynau 1, 2, 3, &c., gwell iddynt brynu y rhai hyny oddiwrth y rhai a ddechreuasant gymmeryd rhai rhifynau, eithr heb eu cymmeryd i gyd. Gwell talu iddynt ddwbl bris, na bod hebddynt. Mae cynnifer o alwadau am y rhifynau 1, 2, 3, &c., fel nad oes genym ni ddigon i ddiwallu y ddegfed ran o honynt. Bydded i ni gydymdrechu chwilio etto, ac hwyrach y gellir diwallu llawer. Hoffem ninnau gael y rhifynau 2, 6, 7, a 9, sef gymmaint â phedwar o bob un, a thalwn am danynt.

At y Dosparthwyr.—Yr ydym yn danfon atoch y tro hwn ein biliau chwarterol. Mae rhai am gael biliau bob pythefnos, ebent hwy, er mwyn gwybod y prisiau! y rhai ydynt wedi eu cyhoeddi gynnifer o weithiau, ac ar bapurau mor fawr! Frodyr, darllenwch. Os yw Liverpool yn rhoi biliau bob pythefnos, ni roddant ond y cyfamswm bob chwarter. Credwn fod ein dull o wneyd busnes â'n Dosparthwyr yn gwbl ddifai; pan na fyddo yr hyn a anfonwn yn ateb i'r *order*, yr ydym yn gofalu hysbysu yn y sypyn, yr hyn sydd yn gyffelyb i *invoice*. Gofalwch rifo eich llyfrau cyn dosparthu, a'n hysbysu yn ddioed, os bydd gormod neu ry fach; canys ni allwn ni fod yn berffaith, mwy na rhyw fasgnachwyr ereill; eithr fe ymdrechwn am berffeithrwydd yn barhaus. Bydd yr elw yn Llyfr Mormon yr un fath â'r Ath. a Chyf. hyd at y 20fed rhifyn, pan y gwneir ychydig o wahaniaeth.

Rhwymo Llyfrau.—Yr ydym wedi danfon nifer fawr o'r "Ath. a Chyf." i'w rhwymo yn Llundain, mewn *embossed roan, gilt edges*, yr hwn a edrycha yn harddach na dim a gafodd y Saint hyd yma. Pawb a fyddo yn ewyllysio cael eu "Ath. a Chyf." felly, gallwn ei wneyd iddynt am 1s. 3c. yr un, trwy ddanfon llawer gyda'u gilydd. Gwnawn rwymo pob math o lyfrau ereill, yn mha fodd bynag yr erchir, yn hardd a da, ac am brisoedd mor isel â neb. Cynghorem bawb i beidio rhwymo traethodau gyda yr Ath. a Chyf., nac un llyfr mawr arall, eithr gyda'u gilydd. Pwy a rwyma draethodau gyda'i Feibl neu ei Destament?

☞ Mae rhai manau yn myned i ddyled cywilyddus etto, ac ofnwn y cyll llawer eu gogoniant yn nheyrnas Dduw, o herwydd eu hanffyddlondeb a'u difaterwch yn hyn. O, frodyr, ystyriwch gwaith pwy sydd genych.

☞ Newydd ei gyhoeddi, pris 1½c.. "*Adolygiad ar Draethawd W.Jones Bethesda*, yr hwn a elwir Egwyddorion Saint y Dyddiau Diweddaf yn cael eu pwyso yn Nghlorianau Rhesymau ac Ysgrythyrau." Pris y cant, 11s.

☞ Daw y Llyfrau Hymnau Dwyieithog yn barod ar fyrder.

☞ Gofyna "Miles" am esboniad ar Luc xxi, 17, "A châs fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i." Ein hateb yw,—

Câs gan bawb oedd *defaid* Iesu,
Câs gan bawb yw'r *Saint* yn Nghymru ;
Ond nid câs yw *cyfeiliornad*,
Nac un peth ar lun *Esboniad*.

DYLEDION AM LYFRAU ODDIWRTH Y CYNNADLEDDAU, CANGENAU, AC EREILL, AM Y CHWARTER YN TERFYNU MEDI 30, 1851.

Cynnadleddau.— Sir Fynwy, £23 7s 6½c ; Sir Frycheiniog, £3 14s 3½c ; Sir Aberteifi, £4 3s 2c ; Sir Gaerfyrddin, £15 1s 9¾c ; Morganwg Orllewinol, £35 17s 1¾c ; Sir Fflint, £11 15s 0¼c ; Sir Gaernarfon, £14 15s 7¾c ; Sir Feirionydd, £5 7s 2½c ; Sir Ddinbych, £11 17s 11¾c ; Sir Benfro, £1 3s 10½c ; *Cangenau.*—Dinas, £1 1s 3½c ; Llanilltyd, £3 11s 6½c ; Pontytypridd, £4 9s 11c ; Lanfabon, £1 12s 1c ; Cwmbach, £6 1s 5½ ; Pendeulwyn, 18s 9c : Twynyrodyn, £1 2s 3c ; Llandaf, £1 19s 3c ; Gog, £1 1s 9c ; Caerdyf, £4 1s 6½c ; Aberdâr, £16 6s 3½c ; Dowlais, £5 6s 11c ; Hirwaun, £1 14s 10c ; Rymni, £4 4s 2½c ; Cwmnedd, £1 12s 2½c ; Georgetown, £8 0s 7½c ; Merthyr, £4 9s 1½c ; Pendaren, £4 10s 3½c ; Pontfaen, £1 8s 2c ; Cefn, £3 3s 9c ; Ynysgou, 16s 0½c ; Eglwysnewydd, 8s 8c ; Liverpool, 1s 7¼c ; Gwernllwyn, £1 6s 6c ; Ffynnon Tydfil, £2 15s 10c. *Personau.*—Robert Evans, Liverpool, £1 18s 8½c ; David Davies, Clynmil, (gynt), 3s 4c ; Joseph Rogers, 2s ; D. Edwards, gynt o Tongwyrddlas, 6s 5c ; David John, sir Gaerfyrddin 9s 6c ; Jonathan J. Thomas, £1 19s 8½c.—Cyfanswm, £214 8s 2¾c. (Y gwallau i'w gwella).

TALIADAU O MEDI 19 HYD HYDREF 2.—Sir Frycheiniog, 17s 9c ; Sir Gaerfyrddin, £3 ; Morganwg Orllewinol, £2 4s 5c ; Sir Ddinbych, £4 ; Pontytypridd, £1 6s 6c ; Llanfabon, 11s ; Caerdyf, 7s 7c ; Dowlais, 18s ; Georgetown, 12s 5c ; Merthyr, £1 6s ; Ynysgou, 2s 6c ; Liverpool, £1 10s ; Ffynnon-Tydfil, 7s 6c.—Cyfanswm, £17 3s 8c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 21.] HYDREF 18, 1851. [PRIS 1*g*.

DYFODIAD MAB Y DYN.

[*Parhad o dud.* 320.]

III. AMSER EI DDYFODIAD. *Pa bryd?*

Mae llawer o wahanol feddyliau yn y byd yngbylch amser ei ddyfodiad, rhai a'i dysgwylient y flwyddyn hon yn sicr, ereill a'i dysgwylient yn y blynyddoedd o'r blaen; mae llawer a ellir ddangos o amserau nodedig, yn gystal a'r dull, wedi ei nodi gan ddynion iddo ddyfod; rhai a ddywedant ei fod wedi dyfod er dinystr Jerusalem—ereill na ddaw hyd farn gyffredinol y dydd olaf: ond y rhai mwyaf peryglus a chyfeiliornus o'r cyfan, 'rwy'n meddwl, yw'r rhai hyny a haerant nad yw i ddyfod yn bersonol ar y ddaear byth mwy; rhai hyd y nod yn Nghymru, a ddywedant y daw yr ail waith drwy ei Ysbryd i deyrnasu yn nghalonau ei bobl, ac nis gwn am un golygiad arall a glywais am ei ail ddyfodiad sydd mor beryglus â hwn i ddynion, mor groes i'r ysgrythyrau santaidd, ac mor wrthwynebol i feddwl y nef.

Y mae yn ofidus meddwl mor ddifater y mae yr oes hon am yr amser pwysig hwn. Y mae llawer hyd y nod o'r rhai a elwir yn athrawon a bugeiliaid Cymru, yn esgeuluso y pwnc pwysig hwn; a phan ofynir yr achos o hyny, dywedant nad yw o gymmaint pwys i ni ei wybod, na son am dano, ond yn unig credu yn Nghrist, ac yna y gwna efe ofalu am hyny, ac nad yw hyny ddim o'n gwaith ni.—Onid yw hyn yn gyflawniad llythyrenol o brophwydoliaeth Pedr ac ereill, 2 Pedr iii, 3, 4, "Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw yn y dyddiau diweddaf watwarwyr, yn rhodio yn ol eu chwantau eu hunain, ac yn dywedyd, Pa le mae addewid ei ddyfodiad ef? canys er pan hunodd y tadau, y

mae pob peth yn parhau fel yr oeddynt o ddechreuad y greadigaeth." Felly y mae yn y dyddiau diweddaf onide? maent yn cyhoeddi heddwch, heddwch o flwyddyn i flwyddyn; ac am nad oes barn yn cael ei rhoi yn erbyn gweithred ddrwg yn fuan, maent yn cynnefino â chyhoeddi heddwch uwchben y bobl, ïe, pan nad oes heddwch, canys y mae heddwch eisoes wedi ei gymmeryd oddiar y ddaear; er hyny, tywysogion deillion ydynt, ni wyddant hwy, ac yr wyf yn ofni mai cyhoeddi heddwch fydd gorchwyl llawer, hyd nes y daw dinystr disymmwth ar eu gwarthaf oll, fel magl, neu leidr yn y nos, yn ddisymmwth a diattreg; ac O, fel yr wyf yn tosturio wrth y trueiniaid a siomir ganddynt, nes yr wyf yn teimlo yn ddyledswydd arnaf eu rhybyddio i ffoi rhag y "llid a fydd," trwy ufyddhau i efengyl ei Fab ef. Gofynaf i chwi, Gymry, paham y byddwch mor ddeillion â chyflawni y brophwydoliaeth uchod mor gyflawn, a'r beibl genych yn eich iaith eich hunain? a ddanfonodd yr Arglwydd arnoch "amryfysedd cadarn, fel y credoch gelwydd?"

Nid yw o bwys, aie, i chwi wybod, na son am dano! nid yw y diofalwch damniol yna yn iaith y Beibl na rheswm; i'r gwrthwyneb y gorchymynodd Crist ei hun, sef "Gwyliwch a gweddiwch bob amser, ar eich cael yn deilwng i ddianc rhag y pethau hyn sydd ar ddyfod ar y ddaear, ac i sefyll gerbron Mab y Dyn. Edrychwch arnoch eich hunain, rhag dyfod y dydd hwnw arnoch yn ddisymmwth." Yr oedd o bwys i'r apostolion i wybod pa bryd y deuai, canys gofynasant iddo ef ei hun, beth fyddai yr arwydd a ddangosai neu a ragflaenai ei ddyfodiad? yr wyf yn meddwl mai dyma'r unig dro iddynt ofyn arwydd, ac nis gwn am un amgylchiad arall y buasai yn oddefol iddynt ofyn arwydd; ac ymddengys yr achlysur yn ddigon i'w hesgusodi, gan ei fod o bwys iddynt hwy wybod; ac efe a roddodd arwyddion amlwg ddigon er profi amser ei ddyfodiad. A chan ei fod yn anghenrheidiol iddynt hwy wybod yr amser, pa faint mwy felly ini chwilio, ar ba rai mae diwedd yn dyfod. Mae Paul yn annog y Thessaloniaid i ddyddanu eu gilydd â'r ymadroddion hyn, sef adgyfodiad y cyfiawn, a chyfnewidiad y rhai a adawyd, a'u cipiad hwynt i fyny i'w gyfarfod yn yr awyr. Y mae yn dweyd na raid iddo ysgrifenu atynt i ddweyd yr amserau, &c., o herwydd eu bod eisoes yn gwybod hyny, medd efe, canys un o bynciau dechreuad rhai yn Nghrist yw; yr oeddynt wedi chwilio a son am hyn, nes yr

oeddynt yn ei wybod (gwel 2 Thes. iv, 18; v, 1). Wedi bod yn darlunio y dydd nodedig hwn, pan y byddai iddo blygu y nefoedd yn ei law fel llyfr, &c., dywed, "Am hyny, y mae rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywsom, rhag un amser i ni eu gollwng hwy i golli. Mae Pedr hefyd yn eu dwyn ar gof am yr amser yma, 2 Pedr iii, 1, 2, "Gan gyffroi eu meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gof i chwi: Fel y byddo cofus genych y geiriau a ragddywedwyd gan y prophwydi santaidd, a'n gorchymyn ninnau, apostolion yr Arglwydd, a'r Iachawdwr, &c. Y mae esgeulusdod o ystyried y mater hwn yn dori y gorchymyn, yn groes i'r ysgrythyr, ac yn peryglu eneidiau dynion, gan gyhoeddi heddwch pryd nad oes heddwch iddynt, ac yn dweyd wrthynt ei fod yn oedi ei ddyfodiad, ac na ddaw yn eu dyddiau hwy, neu nad oes addewid o'i ddyfodiad i'r ddaear; o achos hyn y daw y dydd hwnw megys lleidr y nos, fel y dywed Pedr, "Yn yr hwn y nefoedd a ânt heibio gyda thwrf, a'r defnyddiau 'gan wir wres a doddant, a'r ddaear a'r gwaith a fydd ynddi a losgir; a chan fod yn rhaid i'r rhai hyn i gyd ymollwng, pa fath ryw ddynion a ddylech chwi fod mewn santaidd ymarweddiad a duwioldeb, yn dysgwyl ac yn brysio at ddyfodiad dydd Duw, yn yr hwn y nefoedd gan losgi a ymollyngant, a'r defnyddiau gan wir wres a doddant? O herwydd paham, anwylyd, gan eich bod yn dysgwyl y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo ef mewn tangnefedd. A chwi yn gwybod y pethau hyn o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymaith trwy amryfusedd yr annuwiol," (gwel 2 Pedr iii). "Gan chwilio pa bryd neu pa ryw amser yr oedd Ysbryd Crist yn eu hysbysu, pan oedd efe yn rhag-dystiolaethu dyoddefaint Crist, a'r gogoniant ar ol hyny. Gan wregysu lwynau eich meddwl, a bod yn sobr, gobeithiwch yn berffaith am y gras a ddygir i chwi yn nadguddiad Iesu Grist." "Am hyny byddwch chwithau barod, canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y Dyn."

Yn awr, gan fod coron wedi ei rhoddi yn nghadw erbyn y dydd hwnw, i bawb a garant ei ymddangosiad Ef, yna y mae o bwys i bawb ddeall, nid yn unig y dull, ond amser ei ddyfodiad hefyd, rhag i'r dydd hwnw ddyfod arnynt yn ddisymmwth fel lleidr; ac os na ddeallwn amser ei ddyfodiad, pa fodd y gallwn obeithio yn berffaith am y gras a ddygir i'r rhai hyny (a'r rhai hyny yn unig sydd yn gobeithio, yn dysgwyl am, ac yn caru ei ymddangosiad

Ef). Gwelwn fod y mater hwn yn un o bynciau dechreuol yr Eglwys apostolaidd, a bod yr Iesu yn dweyd amryw bethau ag oedd i ragflaenu yr amser hwn, a hyn fel y byddai i'r Saint ddeall a dyrchafu eu penau, gan fod amser eu hymwared yn nesâu, ac am iddynt wylio a gweddio, a gobeithio; a pha fodd y gallant obeithio heb obaith, a pha fodd y gallant gael gobaith heb wybodaeth am dano? ac felly yr wyf yn ofni y bydd yr oes hon, yn mhlith crefyddwyr ereill, yn cyhoeddi heddwch, yn gwadu ei ddyfodiad yn bersonol ar y ddaear, gan ysbrydoli y prophwydoliaethau a ddangosant hyny yn eglur, nes cael eu dal â'r maglau, trwy gamsynied ei *ail* ddyfodiad, fel y methodd yr Iuddewon ei adnabod yn ei ddyfodiad cyntaf trwy yr un modd. Gwelwn fod o bwys i ni ddeall y peth, o herwydd fod nid yn unig y prophwydi, ond yr apostolion, yn ein hannog i chwilio pa amser y mae yr Ysbryd yn cyfeirio, pan y rhag ddywed am ei ddyfodiad; ond y mae yr amser wedi ei ddangos mor eglur, fel mae yn hawdd (ond bod yn ddiduedd) ei ddeall.

Gwrthddadl.—Dywed rhai fod y pethau hyn wedi eu cyflawni, bod Mab y Dyn wedi dyfod yn ninystr Jerusalem; o herwydd wedi nodi yr holl bethau uchod, mae yn adn. 34, "Yn wir meddaf i chwi, nid â y genedlaeth hon heibio hyd oni wneler hyn oll."

Ateb.—Mae y gosodiad yna fel pe bai yn cadarnhau yr haeriad cyntaf; etto ond sylwi, mae yr ail feddwl yn dangos y cyfeiliornad o hyny, ac yn ei ddangos yn anmhosibl, a phe byddem yn taflu golwg dros y pethau a enwir gan Grist yn flaenorol, y rhai oeddynt i gymmeryd lle yn gyntaf, cawn weled nad oedd efe yn cyfeirio mewn un modd at yr oes hono ag oedd ef yn byw ynddi, na'r genedlaeth oedd yn oesi y pryd hyny ychwaith; o herwydd efe a ddywed wrth ei ddyscyblion yn adn. 3, a hyny mewn atebiad i ddau ofyniad pwysig iawn; ar yr ateb i'r cyntaf yr oedd eu bywyd hwy yn ymddibynu, ac ar adnabod a deall yr ail y mae bywyd pob un o honom ninnau yn ymddibynu yn yr oes hon; o ganlyniad, ceisiwn ei ddeall fel y cyfryw.

(*I'w barhau.*)

NODIADAU W. GIBSON AR LYFR MORMON.

Mr. Gol.,—Oblegid i mi gael llesâd fy hun oddiwrth y nodiadau uchod o eiddo y brawd Gibson ar Lyfr Mormon, tybiais y gallai

yr un nodiadau wneuthur lles i ereill, trwy ddiwyllio eu meddyliau, a'u cyfoethogi â rhesymau dros gredu yn nwyfoldeb y cyfryw lyfr. Fy nymuniad yw ar i fendith Duw ddilyn y nodiadau hyn yn mhob man lle yr elont.

Yr eiddoch yn Nghrist,

Llwyn-y-gell, Ffestiniog. DAVID ROBERTS.

GAN fod ein ffydd yn Llyfr Mormon, fel hanes am gyn-drigolion America, ysgrifenedig trwy orchymyn Duw, dadguddiedig trwy weinidogaeth angel, a chyfieithedig trwy ddawn a galiu Duw, yn cael edrych arno gan y genedlaeth hon fel prawf o ddirfawr ffolineb ac anwybodaeth Saint y Dyddiau Diweddaf yn gyffredinol; myfi a roddaf ychydig o resymau dros gredu yn nyfodiad allan y cyfryw hanes, ei fod yn berffaith gyduno â rheswm, ysgrythyr, ac â chymmeriad Duw.

Dechreuaf trwy ddyfynu tystiolaeth Paul yr apostol, Act. xvii, 24—26,—"Duw a wnaeth y byd, a phob peth sydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daear, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylaw; ac nid â dwylaw dynion y gwasanaethir ef, fel pe bai arno eisieu dim; gan ei fod ef yn rhoddi i bawb fywyd ac anadl, a phob peth oll; ac efe a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynion i breswylio ar holl wyneb y ddaear, ac a benodd yr amseroedd rhagosodedig, a therfynau eu preswylfod hwynt." Oddiwrth y brawddegau hyn dysgwn yn gyntaf, pa le bynag y canfyddwn ddynion ar wyneb y ddaear, eu bod hwy oll o'r un gwaed (ac yn hiliogaeth Duw, gwel adn. 29): ac os deuai un dyn i'r byd mewn oes dywell ac anwybodus, ac un arall mewn oes oleu a deallgar, Duw yw yr hwn a benododd yr amseroedd rhagosodedig, a hwnw fyddai yr amser nodedig i ni breswylio ar y ddaear, wedi ei benodi o'r blaen gan Dduw; ac nid hyn yn unig, ond y man neillduol o'r ddaear y byddai i ni drigo ynddo: gan hyny, os ydyw un rhan o'r hil ddynol yn cael eu geni yn Mhrydain, rhan arall yn Hindostan, rhan arall yn Twrci, a rhan arall yn anial-diroedd America, Duw a osododd derfynau eu preswylfanau hwynt.

Yn nesaf cymmerwn dystiolaeth Pedr am gymmeriad Duw. Act. x, 34.—"Yna Pedr a agorodd ei enau, ac a ddywedodd, Mewn gwirionedd yr wyf yn deall nad yw Duw yn dderbyniwr wyneb, ond yn mhob cenedl yr hwn sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu

cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef."—Gwel dystiolaeth Paul hefyd. 1 Timotheus ii, 3, 4.—"Canys hyn sydd dda a chymmeradwy gerbron Duw ein Ceidwad, yr hwn sydd yn ewyllysio bod pob dyn yn gadwedig, a'u dyfod i wybodaeth y gwirionedd." Yma gofynwn, a allai dyn ofni Duw, yr hwn ni chlybu am dano? a allai dyn weithredu cyfiawnder, heb wybod ei ewyllys Ef? Drachefn, os yw Duw yn ewyllysio bod pob dyn yn gadwedig, a all dyn gael ei achub heb ffydd yn Iesu Grist? Os na all, pa fodd y cred dyn yn yr hwn ni chlybu am dano? a pha fodd y clyw heb bregethwr? a pha fodd y pregethai oddieithr iddo gael ei anfon? Gwel Rhuf. x, 14. Os ydyw Duw, fel y dywed Paul, yn ewyllysio i bob dyn ddyfod i wybodaeth y gwirionedd, yr ydym yn cael nad ellir cyrhaedd y wybodaeth hono heb ddadguddiad. Dyma fel y dywed Iesu Grist ar y pwnc hwn. Ioan xvii, 3.—"A hyn yw y bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di, yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfonaist, Iesu Grist." Gan hyny, os mai bywyd tragywyddol yw adnabod y gwirionedd hwn, pa fodd y mae y wybodaeth hon i'w chael? Gwel Luc x, 22.—Yr Iesu a ddywedodd, "Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhad, ac ni ŵyr neb pwy yw y Mab ond y Tad, na phwy yw y Tad ond y Mab, a'r neb y myno y Mab ei ddadguddio iddo." Yna gwelwn fod yn anmhosibl i ddynion gael eu hachub heb ddadguddiad. Pa fodd y clywant heb bregethwr, a pha fodd y pregethant oddieithr i Dduw eu hanfon hwy?

A ddarfu Duw erioed roddi dadguddiad, a danfon dynion ysbrydoledig i bregethu i unrhyw ddosparth o ddynion? O, do, yr ydym yn dywedyd iddo ddanfon rhai yn y dyddiau cyntefig i Asia, i Affrica, ac i Ewrop; ond yr holl bethau hyn a aethant heibio, ac nid oes neb ond yr ofergoelus Formoniaid yn credu fod Duw erioed wedi roddi dadguddiad, neu fod ganddo yr un pregethwr ysbrydoledig yn yr America. Paham na bu, fy nghyfeillion Cristionogol? a allai dynion cochion America gael eu hachub heb ddadguddiad? Na allent, neu fe gamddywedodd Crist; onid ydynt hwy o'r un gwaed â ninnau? Ydynt, neu fe gamddywedodd Paul; onid Duw a osododd i'r cochddyn derfynau ei breswylfod? Yn awr, profwch i mi fod Duw wedi rhoddi dadguddiad, ac anfon dynion ysbrydoledig i Asia, i Affrica, ac i Ewrop, ac heb wneyd felly â'r America; yr ydych chwi wrth hyny yn profi fod Duw yn dderbyniwr wyneb, Pedr yn gelwyddog, a'r

Bibl yn chwedl; felly, fy nghyfeillion Cristionogol, cymmerwch eich dewis.

(*I'w barhau.*)

CYFIETHAD LLYFR MORMON.

Mr. Gol.,—Nis gall fy nghalon beidio â llawenhau a llamu mewn gorfoledd wrth weled fod yr amser yn ymyl, i'r Cymry gael eu breintio â chyfieithad o'r llyfr rhyfeddol a buddiol hwnw, sef Llyfr Mormon, i'r Gymraeg. Ac yn wir, pe buasai beirdd Cymru ddim ond iawn ystyried y peth mawr hwn sydd ar gymmeryd lle yn eu hoes, annichonadwy fuasai i'w dawn farddonol beidio â chynhyrfu, a chanu mewn gorfoledd mawr; canys tra mae y llyfr hwn yn yr iaith Saesoneg, nid yw ei oleuni i'r Cymry ond megys goleuni y lloer; ond pan y cawn ef i'n iaith Gymraeg, cawn ef megys goleuni haul. Ac wrth weled fod yr amser hwnw gerllaw, fy ysbryd a lawenychodd, a'm dawn farddonol a ennynodd ynof; o ganlyniad cenais fel y canlyn:—

Llawenhawn, y Cymry uniaith,
  Cawn ein dymuniadau oll,
Sef cyfieithad Llyfr Mormon
  I'n iaith gysson a digoll:
Daeth cyflawnder yr amseroedd,
  I Dduw'r nefoedd roi i ni,
Y dirgelion roes i Mormon,
  A'i gydweledyddion cu.

Dyma'r llyfr fu hir flwyddau,
  Sef am bedwar cant ar ddeg,
Yn y ddaear yn Nghumorah,
  Fel rhyw drysor prydferth teg;
Hwn fu megys haul machludol
  Am y cyfryw amser maith:
'Nawr mae megys haul dyscleiriol
  Yn cyfodi i wneyd ei waith.

Ymledaenu mae ei 'leuni,
  Trwy wahanol ieithoedd byd,
'Nawr mae'n cyrhaedd at y Cymry,
  O mor hyfryd llona'n bryd;
"A'r dydd hwnw y rhai byddar
  Glywant eiriau'r llyfr hwn,
Llygaid deillion welant allan
  O niwl a thywyllwch," gwn.

Mae goleuni'r Llyfr mor danbaid,
  Nes mae'n dylu'r llygaid gwan,
Ond cryfha y llygaid eilwaith,
  Gwell y gwelant yn y man;
Gwrthddrych syndod mawr i Gymry,
  Fydd Llyfr Mormon pan y daw,
Yn yr iaith eu ganed ynddi;
  'Nawr mae hyny braidd ger llaw.

Fflint. THOMAS CONWAY.

Y MORMONIAID.

[A gopiwyd o'r "New York Tribune" gan "Reynold's Newspaper."]

MAE y Mormoniaid wedi ail-feddiannu ei hen orsaf yn Nyffryn Carson, a chyda llawer mwy o liosogrwydd, a bwriadant ymsefydlu ynddo yn barhaus. Dymunant feddiannu yr oll o hono, ac yn eu dwylaw hwy daw yn dra gwerthfawr, gan mai dyna yr unig le cyfleus i ymsefydlu rhwng eu tiroedd hwy yn Nyffryn y Llyn Halen Fawr a Chalifornia. Mae yr holl ddyffryn yn cael ei ddyfrhau yn dda, ac yn cael ei orchuddio gan borfa rhagorol. Wrth yr enw "dyffryn" y meddylir y rhan hono o'r wlad a ellir ei gwrteithio, ag sydd yn gorwedd ar odre y mynyddoedd, yn ogleddol, ac yn wynebu y Llyn Halen Fawr, ac ynghylch pum milltir ar hugain o hyd, wrth bymtheg o led. Mae y Mormoniaid wedi estyn eu sefydliadau ar odreu y mynyddoedd, yn ogleddol, ac yn wynebu y Llyn Halen Fawr, am ddeg a deugain o filltiroedd, ac yn agos i'r Bear River Ferry. Maent yn cymmeryd i fyny yr holl diroedd yn y Dyffryn yn gyflym. Meddianna a pherchenoga pob un yr hyn a allo amgau a gwrteithio. Yn gyffredin ymfoddlonant ar bob o dyddyn bychan, sef o ddeugain i gan erw. Y maent yn bobl ddiwyd iawn, ac y mae eu diwygiadau yn ddefnyddiol a da. Eu tai ydynt fychain a thaclus, wedi eu hadeiladu o "adobes," y rhai a wneir o glai glâs. Mae ganddynt felinau yn y *kanyons* mynyddig: a chymmynant lawer o goed y rhai a werthant yn y ddinas am 50 dolars y fil (troedfeddi). Mae'r Mormoniaid wedi myned ynghyd â gwneuthur rheilffordd i'r mynyddoedd, am oddeutu saith neu wyth o filltiroedd, er cludo defnyddiau ar hyd-ddi at eu teml fawr. Mae y ddinas yn gorchuddio llawer o dir, a hi yw y ddinas fwyaf gwledig efallai

yn y byd, gan fod pob dyn yn cael erw a chwarter at ei dy a'i ardd. Mae y cyfrif a wnaed ganddynt hwy eu hunain yn gwneyd y ddinas a'r sefydliadau amgylchynol yn 18,000.

[Gallwn sylwi nad oes neb yn America, lle y gwyddis oreu, yn beiddio dweyd fod y Mormoniaid yn ddynion diog a segur, fel yr awgryma aml ddyn anwybodus yn Nghymru. Os oes rhai yma heb fod yn gweithio â'u dwylaw, nid yn ddioglyd y maent, eithr yn ddiwyd yn ngwaith Duw.—Gol.]

Y "GYMRAES" A'R MORMONIAID.

Yn nechreu y mis hwn, cyfarfuasom, am y waith gyntaf, â'r "Gymraes" o Gaerdyf, a deallasom yn union fod rhywbeth ganddi i ddweyd am y Mormoniaid; ac er mwyn cael gwrandaw arni, rhoddasom ddwy geiniog iddi am ddyfod gyda ni gartref. Ond, druan o honi, yr un hen glec sydd ganddi hithau hefyd, sef twyll mawr Joseph Smith a'i Lyfr Mormon. Beth ŵyr y "Gymraes" am Joseph Smith a Llyfr Mormon? Dim—dweyd y mae ar ol pobl ereill, y rhai ydynt wedi eu profi yn gelwyddog lawer o weithiau. Nid oes genym amynedd yn bresennol i ateb y chwedlau a ddywed y "Gymraes" wrthym; darllened yr amrywiol draethodau, yn Gymraeg a Saesneg, a gyhoeddwyd gan y Mormoniaid, er cael gwybod yn amgenach. Ond y mae un peth a ddywed yn teilyngu ychydig o'n sylw, sef yr hyn a ddywed ynghylch "Cadben D. J." a'i "wraig ysbrydol," ynghyd â'r pump ar hugain sydd gan y llywydd. Nad pwy a ysgrifenodd hyn mewn llythyr, y mae y Gymraes, wrth ei gyhoeddi yn ei misolyn, yn troseddu cyfraith y wlad: ac ni wnelem synu, pan gyrhaeddo Capt. D. Jones yn ol yma, os caiff y Gymraes hon ac ereill, eu cospi, am eu cabl-draeth. Mae Ieuan Gwynedd, pen y Gymraes, yn meddwl efallai y gall ddianc, o herwydd nad yw wedi enwi yr enw yn llawn; eithr diffyg deall yw hyny. Dichon y caiff ei ddysgu yn well, oddieithr iddo edifarhau yn fawr; mae yn bryd i roddi taw ar ddynion sy'n dweyd *gormod* o gelwydd, hyd y nod pe byddent Barchedigion. Yn nhud. 304 o'r "Gymraes" dan sylw, dywed, "Os gwir y pethau hyn [am Capt. D. J. &c.] mae yn ddyledswydd eu cyhoeddi er mwyn Mormoniaid, ac er mwyn y cyffredin. Os nag ydynt yn wir, trueni fod y fath chwedlau yn cael eu lledaenu." A glywch chwi y "Gymraes" yn addef ei bod

yn cyhoeddi cabldraeth o'r natur waethaf, cyn mynu gwybod a yw y peth yn wirionedd! Dyma ddysgeidiaeth i ferched Cymru! eu dysgu i droseddu cyfraith y wlad! Ni wnelai Capt. D. J. fwy na hyny, pe cadwai "wraig ysbrydol." Gobeithiwn y cymmer golygyddion rybydd o hyn allan, na fyddont yn rhy barod i fyned i'r fagl: y mae amryw ynddi yn bresennol, a pharhant ynddi hyd nes y gwel "y Capt. D. J." yn dda eu gollwng yn rhydd. Gobeithiwn na fydd y "Gymraes" yn "golofn halen" i'r golygyddion, yn lle "Dinas y Llyn Halen yn golofn halen i ddynoliaeth.''

Y PEDWERYDD AR HUGAIN O ORPHENAF.

Cynnaliwyd gwyl yn y Dyffryn eleni etto, ar y diwrnod uchod, er cof am ddyfodiad y Pioneers i'r lle. Groesawyd brenin y dydd gan swn magnelau, a pheroriaeth hyfryd yn dylifo o'r cerbyd mawr cerddorol. Gorymdeithiwyd fel arferol, a chynnwysai yr orymdaith Gor pres Nauvoo, y côr milwraidd, *pioneers* '47, y rhaglawiaeth, yr hen dadau, bechgynach, y rhai a ddilynid gan famau yn Israel, genethod, gwyr ieuainc, a merched ieuainc, y Llywyddiaeth, ynghyd â swyddogion y Diriogaeth. Ar eu hol yr oedd y pedwar esgob ar hugain, yn bedwar ochrog: a gellir dweyd am y banerau, yr arwyddluniau, y beroriaeth, &c., nas gellid eu baeddu ond gan fyddinoedd y nef. Treuliwyd y dydd yn y modd dedwyddaf, trwy areithio, canu, &c.; ac yn yr hwyr caniatawyd ychydig o ddawnsio. Nid oes arferiad yno o yfed diodydd meddwol, eithr y mae pawb yn rhydd o'u cynhyrfiad, ac am hyny, yn alluog i fwynhau eu hunain yn well. Nid oes hanes cyflawn wedi dyfod etto; a phe buasai genym, nis gallem gael lle iddo y tro hwn, beth bynag am y tro nesaf.

WILLIAM THOMAS ETTO.

Mr. Gol.,—Y mae yn llawen iawn genyf i'ch hysbysu fod yr eglurhad a roddasoch chwi, ynghyd â'r hyn a dderbyniais gan eich llywydd William Phillips, ar y manau ag oedd yn ymddangos i mi fel pe buasent yn groes i'w gilydd, wedi rhoddi i mi lwyr foddlonrwydd. Yr wyf yn teimlo yn ddiolchgar i Dduw am hyny; o herwydd pe buaswn wedi cael fy ngadael yn y tywyllwch, ynghylch y pethau hyny, buasai fy mywyd i mi yn boen, o

herwydd fod y rhesymau ag oedd genyf dros fod y gwaith o Dduw gymmaint yn gryfach nag oedd y rhai ag oedd yn fy nhueddi idd ei ammau. Yr wyf yn awr yn gwybod trwy brofiad mai caled i'w gwingo yn erbyn y symbylau; ceisiais lawer gwaith i galedu fy hunan, a pheidio sylwi arnoch chwi na'ch crefydd, ond nis gallswn, er ymdrechu fy ngoreu i hyny. Yr oedd fy meddyliau yn anesmwyth ddydd a nos. Yr oeddwn yn ymneillduo fy hun oddiwrth fy nghydweithwyr ar brydiau bwyd, gan gymmeryd arnaf fod yn cysgu, er mwyn cael llonyddwch ganddynt i fyfyrio am ryw ffordd i gael fy meddwl yn esmwyth; ond methu yr oeddwn o hyd, nes i'm gael fy ngoleuo genych chwi. Y mae Duw yn gwybod mai gwir yw yr hyn ag wyf wedi ddweyd. Yn awr, yr wyf yn gofyn maddeuant genych chwi yn bersonol am y cwbl ag ydych wedi weled ynof allan o le.

Yr wyf hefyd yn gofyn maddeuant gan yr holl Saint am bob peth ag y maent wedi weled allan o le ynof. Yr wyf hefyd yn gofyn am ran yn eu gweddiau, ar i'r Arglwydd fy'm nerthu i gadw y penderfyniad sydd ynof yn bresennol hyd fy niwedd; ac hyny yw, sef cymmeryd fy medyddio yn ddioed, a byw yn ostyngedig yn eich plith hyd fy niwedd; oblegid heb i mi wneyd hyn, nis gallaf fod yn esmwyth yn y byd hwn; a pha fodd y bydd arnaf yn y byd a ddaw? nis gallaf ddysgwyl llai nâ bod yn euog gerbron y Barnwr. Nis gallaf dwyllo fy hun fod yn bosibl i mi ryngu ei fodd trwy uno â rhyw blaid arall, o herwydd nad oes un o honynt yn debyg i gredinwyr Efengyl Iesu Grist; a pha les yw ymuno ag anghredinwyr.

Yr eiddoch, &c.,
WILLIAM THOMAS.

[Mae yn dda genym weled ein gohebydd yn edifarhau, yn ol ein dymuniad mewn rhifyn blaenorol; ac yr ydym yn teimlo yn llawen i roddi maddeuant iddo. Gall ddysgwyl goleuni gwell o hyn allan, er deall gair Duw. Nis gellir dyfod o hyd i feddwl ymadroddion Duw trwy ymddadleu ynghylch geiriau; canys ar y goreu y mae iaith dyn yn anmherffaith iawn. Ysbryd Duw yn unig sydd yn amgyffred pethau Duw; ac os byddwn heb Ysbryd Duw, nid oes o euni ynom, serch meddu ar gynneddfau da. Am hyny, gweddied y Saint am oleuni Ysbryd Duw, fel na byddont mewn tywyllwch; canys os ânt i ormod tywyllwch, nis gallwn ni, na neb arall, eu goleuo hwynt, oblegid y byddant yn gwybod gormod eu hunain.—GOL.]

AR FARWOLAETH YR HENURIAD J. H. FLANIGAN.

Ton—"Sweet Jessie."

O, Flanigan, Flanigan, pa'm ein gadawaist,
Yn nghanol hen Fabel ormesol i fyw,
'R hon yn ddiarbed sy'n llygru ei deiliaid?
Heb arswyd dibrisia bur ddeddfau ein Duw;
Tra buost ti yma, ti wnest ein hamddiffyn
Yn ngwyneb pob dyfais, ac enllib, a brad,
Y ti oedd ein tarian rhag saethau y gelyn,
Y ti oedd ein twr, ïe, ti oedd ein tad.

Trwm iawn oedd y ddyrnod, a mawr yw ein galar,
O golli'r fath wron rhinweddol â thi;
A geiriau y bywyd y gwnaethost ein porthi,
Rhag erchyll dymhestloedd y noddaist nyni;
Ac etto rhag syrthio rhwng carnau y cadfarch,
Yr hwn sydd am ddifa anwyliaid y nef,
O danfon, O danfon, o lysoedd gogoniant,
Ryw angel galluog i lanw dy le.

(Attebiad yr Ysbryd.)

Chwi anwyl blant Seion, ar Dduw ymorphwyswch,
Paham y galarwch 'rol gwrthddrych mor wael?
Chwi bleidwyr gwirionedd, eich penau dyrchefwch;
Os ydych mewn blinfyd, mae gwynfyd i'w gael.
Cyhoeddwch trwy'r gwledydd efengyl yr Iesu,
Ymdrechwch i gadw'ch calonau yn bur;
Gwrandawed pob corlan ar lais ei dewr fugail,
Ac yna diogel a fyddwch yn wir.

Er cael eich gwarthruddo, eich gwrthod, a'ch erlid,
Bob ennyd gan au grefyddolion y byd,
Ystyriwch mai felly ca'dd T'wysog y Bywyd,
Ac felly'r addawodd i chwithau i gyd:
Er dryllio'ch pabellau gan d'wysog marwolaeth,
Drachefn ymddangoswch yn llysoedd y gwawl,
Ac yno yn mhlith y nefolaidd fodolion,
I Dduw am ei arfaeth y seiniwch ei fawl.

Merthyr. John Reynolds, Ieu.

ATEBIAD I "DAFYDD DYWEYD-Y-GWIR" YN YR "YMOFYNYDD" AM HYDREF, TUD. 236.

Mr. Gol.,—O berwydd dau beth yr ydwyf yn anfon yr atebiad hwn i'r Udgorn, yn hytrach nag i'r "Ymofynydd," sef am nad wyf yn hollol gredu yr ymddangosai yno, fwy na'm hatebiad olaf

i Philolethes; ac o herwydd y bydd fy lleferydd yn uwch mewn Udgorn, ac y cyrhaedda yn mhellach, ïe, i glustiau Dafydd o bosibl, os nid yn mhellach.

Cyfeiria Dafydd ei lythyr ataf yn bersonol, a thystia "nad oddiar chwim neu ddrygnaws, y cyfeiriaf yr ychydig linellau hyn atoch chwi J. R., Dinas, ond ar ddymuniad o'ch argyhoeddiad." Felly yn siwr, Dafydd; a oes genych chwi Ysbryd Duw? "Na," meddai Dafydd, "nid wyf yn sicrhau hyny fel y *Mormons*." Wel, ynte, pa fodd y dichon i chwi i'm hargyhoeddi i heb Ysbryd Duw, ohlegid efe sydd yn argyhoddi y byd o bechod, o gyfiawnder, ac o farn; ac yn gymmaint â'ch bod chwi yn amddifad o'r Ysbryd uchod, yr ydych yn analluog i'm hargyhoeddi i o farn; felly, Dafydd, ni all eich saethau fod namyn rhai brwynaidd ac aneffeithiol i gyrhaedd yr amcan. Gadawaf yn ddi-sylw eich collfarn am danaf, gan na osodwyd chwi yn farnwr arnaf, a chofiwch ddywedyd o'r ysgrythyr, mai "â pha farn y barnoch, i'ch bernir."

Dywedasoch hefyd i mi ddywedyd, fod yn yr eglwys y perthynaf iddi, brophwydi, llefaru â thafodau, cyfieithu, a bod genyf dystiolaeth, &c. Gwir, Dafydd, yr ydych chwithau wedi tystio yr un pethau, ond eich bod wedi cyfnewid yn eich barn erbyn hyn, mai eiddo Baal yw y prophwydi, a bod y cyfieithu, &c, yn dwyllodrus. A fuoch chwi, Dafydd, ddim yn tystio, mai dwyfol, a gwirioneddol ydyw y rhai hyn fel finnau? Os do, gofynaf, pa bechod a wnaethoch yn achosi eich diarddel? a phaham y tystiasoch hyny, heb wybod yn sicr yn mlaen llaw? efelly, Dafydd, chwi fuoch yn euog o'r hyn y cyhuddwch fi o hono; yr ydych yn athrodwr felly. "O," meddai Dafydd, "ni fum i yn tystio fel y gwna y seintiau." Wel, beth oedd eich neges chwi, i gwrdd a chymdeithas y Saint? ai dyfod yn ddyn tàl anmhlygedig i mewn i yspio ein rhyddid a wnaethoch? ac aros yno dalm o amser, i chwilio gwallau ar y rhai oedd ag awdurdod i'ch dysgu, yn lle plygu yn ddyn bach a gostyngedig gerbron Duw, a gofyn iddo am dystiolaeth o ddwyfoldeb y grefydd Formonaidd.

Darfu i chwi brofi fod yn yr eglwys brophwydi, trwy yr esiampl o'r brophwydoliaeth am y Cholera. Daeth y brophwydoliaeth i ben yn llythyrenol, ond fod Dafydd wedi "cwtogi llawer" arni yn ol ei dystiolaeth ar ddiwedd ei ysgrif; felly pan ddaeth y pla,

gwnaeth ddinystr anferthol ar ddynion, ac efe a afaelodd yn un o bregethwyr y Saint, yr hwn a waeddodd " Doctor, doctor !" bu farw, y truan, er fod yr addewid, fel y mae gyda Dafydd, i'r gwrthwyneb. Y rheswm na bai oll yn wir ydyw, o herwydd i Dafydd ddadgysylltu yr ammod oddiwrthi; y mae yr holl brophwydoliaethau, cyfreithiau, ac addewidion Duw i'r Saint, ar ammodau, ond y mae Dafydd wedi cwtogi yr ammodau o'r addewidion cynnwysedig yn ei ysgrif ef oll, a'i dystiolaeth yw y gwn iddo " gwtogi llawer." Gwir, Dafydd, ond nid teg hyn. Dywedasoch i mi ddywedyd, na welais " un annhrefn" yn mhlith y Saint. Yn mha le, a pha fan y dywedais i hyn, Dafydd ? os yw bosibl, mynegwch, rhag i'ch enw newydd fod yn anmhriodol, a syrthio i warth trwy hyny etto. Dywedasoch fod yr " oll o'r prophwydoliaethau yn gyffelyb." Felly D., oll yn wir, pe na chwtogid hwy, oddigerth ambell i eithriad.

Yn nesaf, yr ydych am arwydd, neu wybod pwy a ysgrifenodd eich ysgrif; a ydych chwi, Dafydd wedi anghofio? neu ynte, ai heb adnabod eich hun ydych? neu, a ydych am fy nirmygu i? Tynwch eich hugan oddiam danoch, yna feallai y gall rhai o'r Saint eichadnabod, os ydych yn methu eich hun. Am eich llefaru â thafodau, a'r cyfieithadau, &c., yr ydych yn iselhau y tafodau yn îs nag eiddo anifeiliaid y maes, ond yn dyrchafu gallu Mormon i gyfieithu yn fawr, gan gyfieithu yn rhwydd iaith mwy anhawdd nag eiddo y creaduriaid direswm Nid wyf fi wedi bod yn yr un gangen â Dafydd ; nis gallaf wybod am y tafodieithoedd a glywodd efe ; ond am y cyfieithad, fe gafodd ei wirio, canys yr oeddech chwi Dafydd yno, ond yn awr wedi ymadael, ac yn ymdrechu niweidio y Saint yn fawr ; dylai hyn eich argyhoeddi, trwy weled cyflawniad llythyrenol o'r hyn a dystiwch i chwi glywed! Dafydd, ystyriwch hyn ! "O," meddai Dafydd, " fe glywais gyfieithad arall i'r un geiriau, sef " Gweddiwch, y mae fy Ysbryd yn cael ei gynnyg i chwi yn helaeth." Wel, Dafydd, nis gwn i, gan nad oeddwn yno ; ond hyn a wn i, fod hyny yn ddichonadwy, a bod yr eglwys o osodiad Duw ; canys y mae yn eglur fod pethau felly gynt, a phaham nad allant fod felly etto ? Dywedodd Paul, " Llefared y prophwydi ddau neu dri, a barned y lleill," &c. : felly, oddieithr fod yn bosibl llefaru dan arweiniad ysbryd gau, ni fuasai raid i'r apostol ddywedyd " Profwch yr ysbrydion, ai o Dduw y maent;" a pha waith oedd i farnu, oni fuasai

fod hyn yn bod. Efelly, os clywsoch chwi, Dafydd, dyna a ddywedasoch. A oedd hyny yn sail i chwi fod y cwbl yn gau? Na, na, canys prophwydwyd y deuai y cholera, ac efe a ddaeth; cyfieithwyd fod rhai i ymadael â'r Saint, a'u niweidio yn fawr, ac ymadawodd Dafydd, ac y mae yn ein drygu. (Ddarllenydd! gwel ddrych Dafydd, druan, â'i hugan am ei ben gan gywilydd.) Dafydd, y mae fy Ysbryd Glân i yn deall pob iaith (gallwch gadw eich swllt), ond nid wyf fi yn deall beth ydyw *tara marra lal a fara*, &c.; ond gwn fod cynnydd mawr ar y Saint, ac fod yr onest yn dylifo i'n plith, a'r anonest yn myned allan. *All the better.*

Ië, meddai Dafydd, "Clywais gyfieithad arall i'r un geiriau." Y mae yn anhawdd genyf i gredu eich bod chwi, D., yn ddigon manyl-graff i ddal i fanylrwydd yr hyn a glywsoch, nac yn ddigon o stenograffiwr i'w gosod i lawr i'r tipyn fel eu llefarwyd, ond eich bod wedi dyfod i'n plith i ymofyn perffeithrwydd, a methu ei gael. Etto, nad beth a lefarodd y bachgenyn naw mlwydd oed, yr oedd y cyfieithad yn wir, yr hyn ydoedd, "Y mae rhai o honoch yr anghredu, a thyna paham y llefarais hyn." Yr oeddych chwi, Dafydd, yno, ac anghredadyn oeddych chwi; ac yr oedd Mr. *Diabele*, yn eich cynhyrfu chwi i wylo am y bachgenyn, yn lle ysbryd edifeiriol am eich anghrediniaeth anaele. Paham y darfu i chwi, Dafydd, uno â choel-grefydd baganaidd? moeswch eich rhesymau dros hyn. Eich haeriad chwi Dafydd, yw mai *phantoms of the brain* ydyw dylanwadau ysbrydol y Saint. Y neb a edrycho ar eich drych chwi, a wel mai *phantoms* (lledrithiau), o eiddo annymunol iawn, sydd yn eich cadw chwi, Dafydd, mewn cymmaint o dywyllwch, nes yr ydych yn methu gweled yr hyn oedd, ac y sydd amlwg etto i bob dyn ystyriol.

Yn awr, rhaid i mi derfynu, gan obeithio na chwtoga Dafydd ddim y tro nesaf, ac y bydd iddo ofalu yn hytrach am ei gymmeriad ei hun, nag eiddo yr "Ymofynydd;" a mawr fel y carwn iddo dynu ei hugan i lawr. Pa raid ofni arddel y gwir?

Dinas. J. RICHARDS.

GWRAIG—MEISTRES—BONEDDIGES.

MAE y canlynol yn gyfieithad cywir o'r Ellmynaeg, yr hwn a ymddangosodd yn Saesneg yn y "Frontier Guardian:"—

"Mae yr hwn a briodo o gariad, yn cymmeryd gwraig; mae yr

hwn a briodo er mwyn cyfleusdra, yn cymmeryd meistres; mae yr hwn a briodo o ystyriaeth, yn cymmeryd boneddiges. Yr ydych yn cael eich caru gan eich gwraig, yn cael eich parchu gan eich meistres, a'ch dyoddef gan eich boneddiges. Y mae genych wraig i chwi eich hunan, meistres at eich tŷ a'ch cyfeillion, a boneddiges i'r byd. Eich gwraig a gytuna â chwi, eich meistres a ganiatâ, a'ch boneddiges a'ch llywodraetha. Eich gwraig a ofala am eich teulu, eich meistres am eich tŷ, a'ch boneddiges am ymddangosiad. Pan yn glaf eich gwraig a'ch meithrina, eich meistres a ymwel â chwi, a'ch boneddiges a ymofyn ynghylch eich iechyd. Yr ydych yn rhodio gyda eich gwraig, marchogaeth gyda eich meistres, ac ymuno mewn cwmni gyda eich boneddiges. Eich gwraig a gyfranoga o'ch gofid, eich meistres o'ch arian, a'ch boneddiges o'ch dyledion. Os byddwch farw, eich gwraig a dywallt ddagrau, eich meistres a alara, a'ch boneddiges a wisga alar-wisgoedd. Yn mhen blwyddyn ar ol eich marwolaeth y prioda drachefn eich gwraig, yn mhen chwe mis eich meistres, ac yn mhen chwech wythnos, neu yn gynt, eich boneddiges.

NODIADAU, &c.

☞ Mae y rhai sydd yn gyru am lai o UDGORN yn tori yr addewid a wnaethant ar ddechreu y flwyddyn, ac yn twyllo yr Eglwys i ostwng pris y cyhoeddiad, trwy ddanfon am nifer fawr ar ddechreu y flwyddyn, ac yna eu gostwng i'r hanner. Mae y sawl sydd yn gyru am ragor i'w cymmeradwyo, a'r lleill i'w barnu yn oruchwylwyr anffyddlawn.

CYMMANFAOEDD GOGLEDDOL.—Cynnelir Cymmanfa Sir Fflint ar yr 16eg o Dachwedd; Sir Dinbych, ar y 23ain; Dyffryn Conwy, ar y 30ain; Sir Fon, ar y 7fed o Ragfyr; a Sir Feirionydd, ar y 14eg.

TALIADAU O HYDREF 3 HYD HYDREF 16.—Sir Frycheiniog, 7s 6c; Morganwg Orllewinol, £2 1s 7c; Sir Gaernarfon, £1 10s; Sir Fynwy, £8; Dinas, 14s 3½c; Llanilltyd, 3s 10c; Pontypridd, £1 11s 9c; Llanfabon, 12s 4½c; Pendeulwyn, 18s 9c; Twynyrodyn, £1 2s 3c; Llandaf, 11s 6c; Aberdar, £7 13s 5c; Dowlais, 6s 7½c; Hirwaen, 10s 6c; Rymni, £4; Cwmnedd, 2s 10c; Merthyr, £2; Pendaren, 10s 7c; Cefn, £1 0s 5c; Ynysgou, 2s 10c; Eglwysnewydd, 5s 6c; Gorllwyn, £1 6s 6c; Ffynnon-Tydfil, 4s 6c.—Cyfanswm, £35 17s 6½c.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHHR TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 22.] TACHWEDD 1, 1851. [PRIS 1g.

DYFODIAD MAB Y DYN.

[*Parhad o dud.* 328.]

Y GOFYNIAD cyntaf yw, fel y gwelir yn adn. 3, "Mynega i ni pa bryd y bydd y pethau hyn." Pa bethau? adn. 2, "Ni adewir yma (y deml) gareg ar gareg a'r nis dattodir."

Yr ail ofyniad oedd, "A pha arwydd fydd o'th ddyfodiad ac o ddiwedd y byd." Mae yr Iesu yn ateb y ddau ofyniad yn bwysig, yn eglur, ac yn anwrthwynebol. Mae yn eu hateb ddwywaith, ac mewn dau ddull, fel y byddent yn sicr o ddeall. Cawn yn y bennod hon, ei fod, yn ol arferiad aml y prophwydi, yn ateb y gofyniad olaf yn mlaenaf, gan roddi crynhoad o'r pethau mwyaf nodedig a gymmerai le o'r pryd hyny hyd y diwedd; ac y mae yn eu rhybyddio i wylio rhag i'r gau gristiau eu twylio; ac y byddai rhyfeloedd; ond er hyny, nid oedd y diwedd i ganlyn y rhyfeloedd cyntaf, sef byddinoedd y Rhufeiniaid yn erbyn Jerusalem, yr hyn a wrthbrofa yr wrthddadl ynddi ei hun, sef, er y dinystrid Jerusalem, nid oedd y diwedd, neu yr holl bethau a ragflaenant yr adnod hono. Cawn hefyd yn yr un bennod, y cyfoda cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas; ac y byddai newyn a nodau, a daeargrynfaau; dechreuad gofidiau oedd hyn oll, mewn cymhariaeth i'r hyn a ddeuai wedi hyny. Ac ar ol hyny cawn y deuai erlidigaeth dost ar y saint, nes lladd llawer, ac y cawsent eu casâu gan y cenedloedd er mwyn ei enw ef, pa un a gymmero oll le yn eu hamser hwy ai peidio; ond nid yw yn de gallasai hyny fod, oblegid y mae Crist yn y bennod ho

eirio at yr amser diweddaf; ac o herwydd yr erlidigaeth y rhwystrid llawer, ac y bradychent eu gilydd. Hefyd, y cyfodai gau-brophwydi lawer, a brawf yn hollol i'r gwrthwyneb i'r cyfeiriad cyffredinol o'r gosodiad hwn, sef, fod pob un a broffesa fod yn brophwyd, o anghenrhaid yn *au*-brophwyd; y mae y gosodiad ynddo ei hun yn profi yn anwrthwynebol y byddai *gwir*-brophwydi, neu ynte fod yr Iesu wedi arfer gair segur, o herwydd nid oedd Crist yn eu rhybyddio i ochelyd prophwydi, ond y gau; a phaham yr arferai y gair *gau*, oni bai fod *gwir*? Mae yn anmhosibl fod y blaenaf heb fod yr olaf hefyd, mwy nag y gwneid *counterfeit* ar un banc, pe na byddai y gwir filiau yn bod; felly y mae ein cyhuddwyr didrugaredd ynghylch gau-brophwydi, yn cadarnhau ein pwnc, gan ddystrywio eu hunain â'u harfau eu hunain, ac yn profi fod Crist yn dweyd pan anfonai efe wir-brophwydi, yr anfonai y diafol gau-brophwydi, yn y dyddiau diweddaf, y rhai a ddygent heresiau dinystriol i mewn, nes yr oerai cariad llawer. Eithr y cyfryw a barhaent yn ffyddlon hyd y diwedd, a fyddent cadwedig. Nid yw yn meddwl y rhai hyny a barhaent hyd ddiwedd y byd, a fyddant yn unig yn gadwedig, onide beth a ddeuai o honynt oll sydd wedi marw? nac ychwaith hyd ddiwedd y gorthrymderau a dinystr Jerusalem. Ond y mae y gair diwedd yn y fan hon yn cyfeirio at ddiwedd eu hoes, hyd angeu, ac yn profi fod eisieu gwylio a bod yn ffyddlon. Mae'n rhoi arwyddion nodedig iawn o'r hyn a gymmerai le cyn cyflawniad yr ail ofyniad, sef y deuai y diwedd, y rhai ydynt fel hyn: "a'r efengyl hon am y deyrnas a bregethir trwy yr holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genedloedd, ac yna (ond nid cyn hyny), y daw y diwedd." Wedi dweyd y nodau hyn a ragflaenent y diwedd, y mae yn ateb y gofyniad cyntaf, sef, dinystr Jerusalem, yn yr adn. 15, "Am hyny pan weloch y ffieidd-dra anghyfanneddol," a ddywedwyd gan Dan. xi, 31; viii, 11, 12; xii, 7. Dywed Luc yn mhen. xxi, 20, yn amlwg beth yw y ffieidd-dra anghyfanneddol hwnw: "A phan weloch Jerusalem wedi ei hamgylchynu â lluoedd, yna gwybyddwch fod ei hanghyfannedd-dra hi wedi nesâu. Canys dyddiau dial yw y rhai hyn i gyflawni yr holl bethau a ysgrifenwyd." Y lluoedd hyny oedd byddinoedd y Rhufeiniaid dan Titus; a dywed haneswyr iddo orchymyn i'w filwyr (wedi goresgyn y ddinas) ddiwreiddio ei holl seiliau, a pheidio gadael careg ar

gareg, er cyflawni y brophwydoliaeth am dani, wedi lladd dros filiwn a hanner o'r Iuddewon. Dyddiau dial yw y rhai hyn, medd Crist; a chaethgludir hwynt i blith yr holl genedloedd, a Jerusalem fydd wedi ei mathru gan y cenedloedd, hyd oni chyflawner amser y cenedloedd; "a'r pryd hyny y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu (ar y genedl Iuddewig) o ddechreu y byd hyd yr awr hon, ac ni bydd (ar yr Iuddewon) ychwaith. Ac oni bai fyrhau y dyddiau hyny, ni buasai gadwedig un cnawd oll, eithr er mwyn yr etholedigion, fe fyrheir y dyddiau hyny." Yr Iuddewon yw yr etholedigion hyn; y dyddiau hyny, yw amser eu cystudd a'u caethgludiad; hŷd yr amser hwn a fyrheir, yw, medd Daniel; "hyd amser, amserau, a hanner amser, o'r pryd y darfu wasgaru y bobl santaidd." Yna y cesglir hwy i'w tir yn ol, ond hyd yr amser hwnw y byddai dyddiau dïal, i gyflawni yr holl bethau a ysgrifenwyd. Dywed Luc, "hyd oni chyflawner amser y cenedloedd. A Phaul, yn Rhuf. xi, "hyd oni ddêl cyflawnder y cenedloedd i mewn" i'r cyfammod newydd a wnai Duw yn y dyddiau diweddaf; ac yna y byddai holl Israel yn gadwedig, ddywed Moses, wedi darfod eu cospi nes derbyn yn ddwbl am eu holl bechodau, yn enwedig am iddynt ddiystyru Sanct yr Israel, a lladd eu Messiah. Gwel Deut. xxx, 4, "Pe y'th wthid i eithaf y nefoedd, oddiyno y'th gasglai yr Arglwydd dy Dduw, ac oddiyno y'th gymmerai." Ond dywed Ioan y y byddent yn wasgaredig am fil dau cant a thrugain o flynyddau, neu ddau fis a deugain, yr hyn sydd gyffelyb. Hyd yr amser hwn y byddai y gorthrymder digyffelyb ar yr Iuddewon; yn nghorff yr amser hwn, wedi dinystr Jerusalem, y deuai gau-brophwydi, a gau-gristiau, y rhai a wnaethent wyrthiau a rhyfeddodau, yr hyn, medd haneswyr, a gyflawnwyd gan y bwystfil a welodd Ioan, gwel Dad. xiii, "I'r hwn yr oedd genau yn llefaru cabledd, a rhoddwyd iddo awdurdod i weithio dau fis a deugain. Y mae efe yn gwneuthur rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r ddaear yn ngolwg dynion," yr hyn a gyflawnwyd yn llythyrenol. Ond y gau-gristiau hyn oeddynt i dwyllo y bobl santaidd yn fwyaf neillduol, sef, y genedl Iuddewig; a dywed haneswyr i lawer ddyfod yn yr oesoedd wedi hyny, a thwyllo llawer o'r Iuddewon, gan ddywedyd fod yr amser yn dyfod i adeiladu Jerusalem, mai hwy yw y Messiah; ac felly dinystriwyd llawer o'r Iuddewon wrth

geisio adeiladu y ddinas mewn llawer oes, a'u gwasgaru a gawsant bob tro hyd etto, fel y mae hyny yn profi nad yw amser y cenedloedd wedi ei gyflawni; er fod llawer o'r arwyddion uchod wedi eu cyflawni, etto nid yw yr oll o honynt; addefir fod yr Iuddewon yn grwydriaid dros yr holl fyd etto; felly, nis gall Crist fod yn cyfeirio at yr oes hon pan ddywedodd, "Nid â y genedlaeth hon heibio hyd oni wneler hyn oll." Heblaw fod yr Iuddewon yn eu hystâd wasgaredig yn profi y pethau hyn, sef fod yr amser gorthrymus, a'r dyddiau dïal hyny heb eu cyflawni etto, mae Crist yn dweyd, "y deuai Mab y Dyn yr ail waith fel mellten yn tywynu o'r dwyrain hyd y gorllewin, yn yn fan wedi gorthrymder y dyddiau hyny y tywyllir yr haul, y lleuad ni rydd ei goleuni, a'r sêr a syrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir; yna y galara holl dylwythau y ddaear, a hwy (pawb) a'i gwelant ef yn dyfod ar gymmylau y nef, gyda nerth a gogoniant mawr, fel y mae y mater yn ymddangos yn blaen nad oedd y dyddiau crybwylledig wedi eu cyflawni yn ninystr Jerusalem, nac ychwaith am ddeuddeg cant a thriugain o flynyddau wedi hyny; ond cyn dyfod Mab y Dyn, y mae i anfon ei angylion (ei bysgotwyr a'i helwyr) i gasglu ei etholedigion (yr Iuddewon, a'r holl rai a ddygir i'r cyfammod newydd, trwy ufyddhau i'r efengyl, nes dyfod i adnabod Duw trwyddi, a chael hawl i fendithion Abraham, &c.,) o'r pedwar gwynt. Yr oedd hyn oll i gymmeryd lle cyn y gallai yr amser y cyfeiria Crist ato ddygwydd, pan ddywedodd, "y genedlaeth hon nid â heibio, hyd oni wneler hyn oll:" yr oeddynt yn gyntaf i syrthio trwy fin y cleddyf, ac i gael eu sathru dan draed y cenedloedd, hyd oni chyflawner amser y cenedloedd."—Gofynaf i'r rhai a haerant fod yr holl bethau hyny wedi eu cyflawni yn yr oes hono, Yn mha le y profir fod yr haul wedi troi yn sachlen flew? Fe allai mai y tywyllwch mawr hwnw a fu am dair awr, pan groeshoeliwyd Ef, a feddyliant: nid oedd hwnw ar amser ei ddyfodiad, ond ar ei fynediad ymaith o'r byd y tro cyntaf; ac yr oedd y tywyllwch mawr o flaen ei ail ddyfodiad i barhau, medd Zechariah, am dri diwrnod. Pa bryd y trodd y lloer yn waed, ac y gwelwyd holl deulu yr eigion planedol wedi dychrynu, gwylltio, gan neidio o'u cylchoedd, a ffoi o'i wyddf i eigion y gwagle? Pa bryd y siglwyd sylfaeni y nefoedd? Dywed y gwnelid hyn oll cyn ei ddyfodiad, a dywed Zechariah xvi, 6, pan ddeuai Mab y Dyn, a'i draed yn sef-

yll ar fynydd yr Olewydd, "na byddai nos mwyach, na byddai haul, lloer, na seren, yn entrych yr awyr. Dywed Pedr, Act. iii, yr adferir pob peth fel y crewyd hwy pan ddaethant oddi tan law eu Creawdwr, pan ddywedodd, "wele da iawn ydoedd." Ni ddaeth yr amser gwynfydedig hyn etto, ai do? er hyny, mae y genedlaeth hono wedi myned heibio, a dwy ar bymtheg ereill ar eu hol, ac mae pob peth yn sefyll fel yn y dechreu, heb ddyfod yr holl bethau i ben. Yna mae pelydrau tanbaid yr haulwen, pan red fel cawr ei yrfa trwy'r awyr, mae goleuni dysclaer y lloer sy'n goleuo ein camrau ar hyd tref a gwlad y dywell nos; ïe, mae yr holl lu o gyrff wybrenol, a'i *satelites* mân, sy'n teithio eu cylchoedd, yn gynnifer o dystion yn gwadu yr wrthddadl, ac yn sicrhau bob tro yr ymddangosant, nad at yr *oes hono* y cyfeiria Mab Duw pan ddywedodd, "nid â y genedlaeth *hon* heibio," &c.; ac hefyd nad oedd Mab y dyn i ddyfod yr oes hono, ond ei fod ar ddyfod yn yr amser terfynedig a osodwyd. Mae holl oleuadau yr eigion blanedol yn cyhoeddi ag un llais, Nid ydym ni oll ond wedi ein gosod i deithio ein cylchoedd am amser gosodedig; ond pan ddel y dydd nodedig hwnw, ni oll a ddiangwn i eigion tir anghof fel pethau a fu, o flaen dysclaerdeb ei bresennoldeb ef; ni bydd eisieu ein goleuni ni pryd hyn, canys Efe fydd goleuni yr holl fyd, pan ddel, ïe, mae holl drueni a griddfanau y creaduriaid dearol, holl greigiau a mynyddoedd, holl ynysoedd y byd, holl ddrain a mieri, ac ysgall y ddaear, yn ein coffâu pan deimlwn eu pigiad, pan welwn eu hanmherffeithrwydd, a phan glywn eu galar a'u hocheneidiau, yn tystio yn sicr nad yw yr holl bethau uchod wedi eu cyflawni; a phan ddaw Mab y dyn, y diflanent o'r golwg, y darfyddant o'r byd, canys bydd gelyniaeth dyn ac anifel wedi darfod, a bydd heddwch dros yr holl ddaear.

Er dangos yr anghyssondeb a'r ffolineb o'r wrthddadl uchod, gwelwn i ba le yr arwain ni. Dywed y prophwydi, pan ddel Mab y Dyn yr ail waith, y deuai ei angylion nerthol a'i holl saint gydag ef. Dywed Paul yr adgyfodir yr holl rai a fuont feirw yn Nghrist, â chyrff fel ei gorff gogoneddus ef; yna y rhai byw y rhai a adawyd a gipir i fyny i'w gyfarfod ef yn yr awyr. Dywed Esay, "Dy feirw a gyfodir, fel fy nghorff i y cyfodant;" a dywed Enoch fod yr Arglwydd yn dyfod gyda myrddiwn o'i angylion. Felly, gwelwn, os ydyw Efe wedi dyfod, rhaid fod yr holl feirw yn Nghrist wedi cyfodi, a'r holl saint ar y ddaear wedi

eu cyfnewid yn un ffurf â'i gorff gogoneddus ef; a chan eu bod i fod yn wastadol gydag ef wedi hyny, yna yr oeddynt i fod yn freninoedd ac offeiriaid i Dduw, ac i deyrnasu gydag ef ar y ddaear. Os yw hyn oll wedi ei gyflawni, a hwythau wedi dyfod, pa le y maent? Chwiliwn am danynt yn mhob congl o'r ddaear, nes y caffom hwynt; hwyrach eu bod yn rhyw gongl o honi etto! Ond dywed yr ysgrythyr, y byddai Efe yn frenin dros yr holl ddaear, a'i lywodraeth ar bob peth; y byddai holl deyrnasoedd y byd yn dyfod yn eiddo iddo Ef—y byddai gwybodaeth o hono yn llenwi y ddaear, fel y toa y dyfroedd y môr. Ni bydd raid chwilio llawer am dano; canys y dydd hwnw pawb a adnabyddant yr Arglwydd, o'r mwyaf hyd y lleiaf o honynt. Yr holl saint a fyddant gydag ef, ac yn gyffelyb iddo; a'r holl annuwiolion a losgir ag anadl ei enau pan ddel! Yna, ffolineb yr wrthddadl, sef fod Crist yn cyfeirio at yr oes hono, pan ddywed, "Nid â'r genedlaeth *hon* heibio," &c.—(*I'w barhau.*)

DYLEDSWYDDAU LLYWYDDION.

Mr. Golygydd,—Derbyniais lythyr dienw yn ddiweddar, ond yr oedd y person a'i hysgrifenodd yn gynghorwr, meddai ef, yn rhyw le. Nid oedd ef ddim yn bysbysu yn mha le; ac yr oedd yn gofyn am ychydig o oleuni; sef pa beth ydyw dyledswyddau cynghorwyr tuag at eu llywydd, a llywydd tuag at ei gynghorwyr? Yn awr, dymunaf, gael gwneuthur y pethau hyn yn hysbys trwy gyfrwng yr Udgorn, os gwelwch yn dda, a rhoddi ychydig o oleuni ar y pwnc.

Dyledswydd pob llywydd ydyw bod yn llywydd, ac i fynu bod yn ol yr apwyntiad ag y mae wedi ei gael, er gwaethaf pob peth; ac i ofalu na chymmero ei lywyddu gan neb arall odditano, ond yn unig gan y rhai ag sydd yn llywodraethu arno. Mae rhai llywyddion annysgedig ar brydiau dan demtasiynau, ac yn rhoddi lle i'w cynghorwyr dysgedig i fod yn llywyddion arnynt; ac yn y fan y cymmero hyny le, dacw y cert o flaen y ceffyl; ac y mae hyny yn hollol ledchwith ar y ffordd, onid ydyw? ac yn lledchwithach o lawer ar ffordd Duw. Peth da ydyw bod yn ddysgedig, ond iddynt lywodraethu eu hunain, ac i droi yn eu cylchoedd. Tuedd sydd mewn rhai dysgedigion i fyned i fyny i'r *garret*. Lywyddion, *call them down*.

Mae dosparth arall, llawn mor ddiwerth i adeiladu teyrnas Dduw, sef y rhai hyny ag sydd yn meddwl yn rhy wael am danynt eu hunain; a dyma y bobl sydd yn myned i lawr i'r *cellar*, ac y mae yn myned yn *stop tap* arnynt yno.

Y mae y ddau ddosparth yma yn myned i goll yn aml iawn, ac yr ydym yn cael rhai i fyny, ereill i lawr; ac y mae yn peri llawer iawn o drafferth i mi a brodyr ereill; ac y mae yn rhwystr mawr i gario gwaith Duw yn mlaen. Nid ydyw y byd yn un rhwystr yn y mesur lleiaf, i gario gwaith Duw yn mlaen. Yr wyf yn cyfrif y doethaf o'r doethion megys dim, ac yn rhoddi her i'r byd. Y dosparthiadau uchod, ynghyd â phechodau ereill, ydyw yr unig rai ag sydd a galluoedd ganddynt i attal yr olwyn hon i droi. Ac nid ydyw hyny ddim ond am dymmor bach, hyd nes y byddo Duw wedi dyfod i'r maes, a llefaru yn nerthol trwy ei weision, nes y byddo pob cnawd yn crynu, a phob diafol yn ffoi.

Ond cawn fyned at y pwnc. Dyledswydd llywydd ydyw caru ei gynghorwyr, ac ymgynghori â hwy y ffordd oreu i gario pethau yn mlaen; a dyledswydd y cynghorwyr ydyw caru eu llywydd. Y mae amgylchiadau yn caniatâu pan y gall y llywydd osod pethau gerbron, neu drefnu pethau, heb ymgynghori â neb; ac os byddant yn gyfleus, neu yn bresennol, byddai yn dda iddo ymgynghori â hwy. Bydd galluoedd y tri yn fwy; y mae yno dair ffydd yn lle un; a bydd eu gosodiadau yn sicr o lwyddo, os byddant mewn undeb ffydd. Goreu pa agosaf y byddant yn byw i'w gilydd, fel y gallont gyd-gario pethau yn y blaen. Nid yw yn dda iddynt fyw yn mhell oddiwrth eu gilydd, oddieithr fod yno gyfeillach aml. Gall llywydd ddweyd wrth ei gynghorwyr, dos di y ffordd yma, a dithau y ffordd acw; ac mi arosaf finnau gartref: canys yno y mae eisieu llywyddion y cangenau bob amser, oddieithr ar amgylchiadau. Nid oes neb yn alluog i wneyd y gorchwyl o lywyddu, ond y person yn unig a fydd wedi ei apwyntio. A bydded i bob cynghorwr ystyried yn fraint iddo gael ufyddhau, a chario i weithrediad, gynghorion ei lywydd. Dyna digon o oleuni yn bresennol ar hyna.

Peth arall. Bydded i lywyddion y cynnadleddau ddanfon yma i mi hanes hanner blynyddol eu cynnadleddau, erbyn y 5med dydd o Ragfyr nesaf. Dylai yr hanes gael ei wneuthur hyd y dydd 1af o Ragfyr. Y pethau wyf yn eu gofyn, yw nifer

y cangenau, arch-offeiriaid, henuriaid, offeiriaid, athrawon, diaconiaid; esgymunwyd, marwolaethau, ymfudwyd, bedyddiwyd ; rhif presennol yn aelodau; ac yn mhob achos bydded i rif yr aelodau gynnwys rhif y swyddogion a'r aelodau gwasgaredig, pa rai sydd ddim yn perthyn i un gangen, ynghyd ag enw y llywydd, a'r ysgrifenydd. Bydded i lywyddion y cangenau weled fod eu hysgrifenyddion yn danfon mewn pryd hanes cywir i ysgrifenydd y gynnadledd, fel y gallo yntau eu danfon yma, mewn amser i minnau eu danfon i Lynlleifiad erbyn yr amser nodedig.

Bydded i brif-ddosparthwyr y cynnadleddau ddanfon gwybodaeth i Lynlleifiad erbyn y 10fed dydd o Ragfyr, pa nifer o'r MILLENNIAL STAR a fyddant yn ymofyn y flwyddyn nesaf, a bydded i brif ddosparthwyr y cangenau ddanfon yma i'r brawd Richard Morris pa nifer a fyddant hwythau yn ymofyn.

Un cynghor arall; bydded i lywyddion y cynnadleddau edrych i mewn, a mynu gweled fod mwy o ymdrech gyda'r Drysorfa Ymfudol Barhaus o hyn allan, nag sydd wedi bod; a bydded i Dduw eich bendithio chwi, a bendithio yr Eglwys yn Nghymru, yn enw Iesu Grist. Amen.

WILLIAM PHILLIPS.

14, Castle St., Merthyr-Tydfil, Hydref 28, 1851.

NODIADAU W. GIBSON AR LYFR MORMON.

[Parhad o dud. 331.]

Os ydyw, gan hyny, yn rhesymol i ni gredu fod Duw wedi rhoddi dadguddiad i gyn-breswylwyr America, a fyddai yn afresymol i ni gredu y byddai iddo hefyd eu galluogi i gofnodi y dadguddiadau hyny, ac felly eu cyflwyno hwy i'w holynwyr. Oni fyddai y cyfryw yn air Duw, yn ogystal â dim a gynnwysir yn y Beibl?

Ond feallai y gofynir, os cawsant hwynt unwaith, pa fodd y bu iddynt eu colli? Atebwn, oblegid eu troseddiadau. Ai ni fu ysgrifeniadau yr Hen Destament yn golledig? Bydded i'r hwn sydd yn meddwl felly, ddarllen ail lyfr y Breninoedd, o'r xxii, 10, hyd xxiii, 4, ac yna feallai y gwel ei gamsyniad; ac etto pa faint o lyfrau sydd yn eisieu yma? Mi a nodaf rai o honynt, Llyfr Rhyfeloedd yr Arglwydd, Numeri xxi, 14; Llyfr Jasher, Joshua

x, 13; Llyfr Deddfau Breninoedd Israel, 1 Samuel x, 25; Llyfr Chronicl Breninoedd Israel, 1 Breninoedd xiv, 19; Llyfr Enoch, Jude 14; Llyfr Nathan y Prophwyd, a Llyfr Gad y Gwyliedydd, 1 Chronicl xxix, 29; Llyfr Ashiah, a Llyfr Ido y Gwyliedydd, 2 Chronicl ix, 29; a Llyfr Semaiah y Prophwyd, 2 Cronicl xii, 15; Llyfr Jehu, 2 Chronicl xx, 34; Llyfr y Gwyliedyddion, 2 Chronicl xxxiii, 19; Histori Llyfr y Breninoedd, 2 Chronicl xxiv, 27. Onid oedd y llyfrau hyn cystal ysgrythyrau â'r rhan arall o'r Hen Destament? ac os bydd iddynt byth ddyfod i'r amlwg, oni fyddwn mor rhwymedig i'w derbyn hwy â'r rhan arall o'r ysgrythyr? Nac ydym, dywedir, oddieithr i ni gael gwell prawf o'u gwirionedd nag a gawsom o wirionedd Llyfr Mormon.

Dywedwch i mi pa brawf sydd genych am y rhan o'r Hen Destament yr hon a gollwyd, ac a gafwyd gan Hilkiah, ei fod yn gyfraith Duw? Darllenwch y dyfyniadau uchod, yna gwelwch nad oes genych yn unig ond tystiolaeth mab a merch, sef Hilkiah a Huldah. Ai ni chollwyd erioed mo ysgrifeniadau y Testament Newydd? Dyn o synwyr cyffredin ni ddywed y fath beth: a ydynt hwy oll ar gael? os oes neb yn meddwl hyny, bydded iddo ddarllen y brawddegau canlynol, 1 Corinthiaid v, 1; Ephesiaid iii, 3; Colosiad iv, 16; Luc i, 1. A phe byddai iddynt ddyfod i'r amlwg, pa fodd y profech eu gwirionedd, neu yn hytrach, pa fodd y profwch ddilysrwydd y rhai sydd genych, y rhai a gyfansoddai yr hyn a elwir yn Destament Newydd. Nid oedd gan y rhai a farnasant gywirdeb y llyfrau sydd genym ddim gwell arweinydd i wneyd hyny nâ'u mympwyon eu hunain? os nad oedd, pa le y mae prawf o'u cywirdeb? Pwy erioed a welodd y copi gwreiddiol? A phe byddai yn bosibl i ryw un ei weled, pa fodd y gallai ei adnabod, heb gael dadguddiad? Ac heb y copi gwreiddiol, pa fodd y profech pa un o'r holl wahanol gyfieithadau o'r ysgrythyr sydd yn iawn? Pan am wirionedd Llyfr Mormon yr oedd genym, ac y mae genym ar y ddaear yn barhaus, ddynion byw, y rhai a welsant ac a deimlasant y llafnau, neu y copi gwreiddiol o hono, a rhai o honynt a dystiolaethasant ei fod wedi ei ddangos iddynt gan angel Duw; ac y mae miloedd o ddynion byw wedi derbyn tystiolaeth o'i wirionedd, ac o wirionedd tystiolaeth yr hwn a dystiolaethodd gyntaf am dano, trwy lef yr Hollalluog, gweinidogaeth angylion, gweledigaethau, a thystiolaeth Ysbryd y gwirionedd.

Ond mynych y dywedir wrthym, os ydyw y llafnau genych, ar ba rai y cynnwysir y copi gwreiddiol o Lyfr Mormon, paham nad ydych yn eu dangos ar gyhoedd? Pa faint gwell a fyddai y byd pe byddai iddynt gael eu gweled, heb ddadguddiad i wybod eu cynnwysiad; ac oddieithr i Dduw roddi dadguddiad i bob un drosto ei hun, byddai y byd heb ddim o hyd, ond ymorphwys ar dystiolaeth y rhai a gawsant hyny am wirionedd ei gyfieithiad.

Paul a ddywed wrth yr Hebreaid, xi, 1, mai ffydd yw sicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled, a'u bod yn dyfod trwy glywed gair Duw, Rhuf x, 17, a'r hwn hefyd sydd yn dwyn tystiolaeth i air Duw, rhaid ei fod yn anfonedig gan Dduw; canys pa fodd y clywwn heb bregethwr, a pha fodd y pregethai un oddieithr iddo gael ei anfon, gwel Rhuf. x, 14. Yr ŷm yn cael hyn yn yr holl oesau mynedol, sef mai ar dystiolaeth ychydig o'u cyd-ddynion yr oedd eu ffydd yn Nuw a'i bethau, yn sylfaenedig, a'r rhai hyny wedi cael eu hanfon gan Dduw; er enghraifft, yn nyddiau Noe, y byd ni feddai ond yn unig ei dystiolaerh ef, fod Duw wedi dadguddio iddo am ddyfodiad y diluw; a'r byd presennol ni fedda (oddieithr Saint y Dyddiau Diwedaf), namyn yr hyn a ddywedir ei fod yn dystiolaeth Moses, am gread y byd a chwymp dyn, &c.

Meibion Israel, ar ol dydd Moses, a gredent fod y santeiddiolaf yn cynnwys yr arch, a bod yr arch yn cynnwys llechau y cyfammod, y rhai a roddasai Moses yno, ynghyd â'r crochan a'r manna, a gwialen Aaron, yr hon a flagurasai, &c., &c., a bod gogoniant yr Arglwydd yn ymddangos ar y drugareddfa; a pha dystiolaeth oedd ganddynt o hyn? a oeddent yn cael eu dangos i'r bobl, fel y mae ar ddoethion yr oes hon eisieu i ni wneyd gyda'r llafnau a gynnwysant Lyfr Mormon? Na, nid oedd ganddynt ond gair yr archoffeiriad am dano, ac unwaith yn y flwyddyn yn unig yr âi efe i mewn yno.

A thrachefn, mae y byd Cristionogol yn credu adgyfodiad Iesu Grist. A ddangosodd efo ei hun i chwi, fy nghyfeillion Cristionogol? a welodd un o'ch offeiriaid ef erioed? Yr wyf yn tybied y byddai yn bur gysson i chwi wneyd ag ef, fel ag yr ydych yn gwneyd â ni; sef fod iddo ddangos ei hun i'r holl bobl, os oes arno eisieu i'r holl bobl gredu yn ei adgyfodiad. A pha brawf sydd genych o'i fod wedi adgyfodi o gwbl? a ddangosodd efe ei hun i'r holl bobl pan y dywedir i'r ddamwain hono gymmeryd lle? gwel Actau x, 40. Oni ddarfu gwyr santaidd yr amser hwnw,

sef yr archoffeiriaid, yr ysgrifenyddion, a'r Phariseaid, ddywedyd fod ei gorff ef wedi ei ladrata o'r bedd? ac oni ddywed y milwyr Rhufeinig, y rhai oeddynt yn gwylio y bedd, iddynt hwy syrthio i gwsg, a thra yr oeddynt hwy yn cysgu, lladratawyd ei gorff ef gan ei ddyscyblion, meddynt, wrth gwrs? ac oni chredodd yr Iuddewon hwy? Ydych chwi ddim yn tybied fod ganddynt, o dan y fath amgylchiadau, cystal hawl i alw am iddo ddangos ei hun i'r holl bobl, os oedd arno eisieu iddynt gredu yn ei adgyfodiad, ag sydd gan wyr da y dyddiau hyn i alw am wneyd dangosiad felly o'r llafnau? A wnaeth efe erioed felly? na, ni welodd neb mo hono ar ol iddo adgyfodi o feirw, ond ei ganlynwyr; a phwy oeddynt hwy? pysgotwyr tylodion, a'i gyfeillion ef, dynion a gyhuddwyd o ladrata ei gorff ef, dynion mor ddirmygus a gwaradwyddus yn eu hoes ag y bu Saint y Dyddiau Diweddaf erioed gan y genedlaeth hon; a dyma'r dynion y dywedwyd wrthynt gan Iesu Grist, Marc xvi, 15, "Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr Efengyl (wrth reswm, yr adgyfodiad a gyfansoddai ran hanfodol ynddi), i bob creadur, a'r hwn a gredo ac a fedyddier, a fydd cadwedig; a'r neb ni chredo, a gondemnir." A oedd gan y byd allu i brofi eu tystiolaeth hwy? Mae'n wir fod ganddynt yr un ffordd yn hollol ag sydd gan ddynion yr oes hon i brofi tystiolaeth y rhai a dystiant am wirionedd Llyfr Mormon; canys pan anfonodd Iesu hwy i'r holl fyd i bregethu yr efengyl i bob creadur, gorchymynwyd iddynt, nid yn unig i addaw iachawdwriaeth yn y byd a ddaw, trwy ffydd ac ufydd-dod i'w cenadwri, ond gorchymynwyd iddynt addaw i'r rhai a gredent y byddai iddynt, yn enw Iesu, fwrw allan gythreuliaid, llefaru â thafodau newyddion, cymmeryd seirff ymaith, iachâu y cleifion trwy arddodiad dwylaw, &c.; gwel Marc xvi, 15. Yna gallasai pawb wybod pa un ai gwir ai gau oedd eu tystiolaeth; a thrwy yr un ffordd y gall dynion yn awr wybod am natur tystiolaeth y rhai a dystiant am wirionedd Llyfr Mormon; canys Duw a'n danfonodd ni i dystiolaethu am ei wirionedd i'r holl fyd, a phregethu yr efengyl i bob creadur, gan hysbysu y bydd i'r hwn a gredo ac a fedyddier, fod yn gadwedig: a'r hwn ni chredo a gondemnir; a'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant yn enw'r Iesu; hwy a fwriant allan gythreuliaid, ac â thafodau newyddion y llefarant, seirff a godant ymaith, ac os yfant ddim marwol ni wna iddynt ddim niwed, (os byddynt yn yfed mewn camsyniad, wrth

reswm); ar y cleifion y rhoddant ddwylaw, a hwy a fyddant iach. Felly, fy nghyfeillion Cristionogol, os gwrthodwch Lyfr Mormon, a'n tystiolaeth ninnau am ei wirionedd, o herwydd yr un rheswm mae yn rhaid i chwi wrthod y Beibl. Ond mae Saint y Dyddiau Diweddaf yn credu pob un o'r ddau; oblegid fe brofwyd tystiolaeth Pedr a Joseph Smith eu bod yn wir, canys mae yr arwyddion hyny yn canlyn y rhai a gredant.

Gan ein bod wedi dangos, gobeithaf, fod dyfodiad y fath goflyfr yn berffaith gytuno â rheswm, ac â chymmeriad Duw, a'i ymddygiadau at yr hil ddynol, yn nesaf awn yn mlaen i ddangos ei fod yn cytuno â'r ysgrythyrau.

(*I'w barhau.*)

AML-WREIGIAETH ETTO.

NID oes dim yn fwy amlwg na bod y Saint yn cael cam mawr gan gyhoeddiadau y wlad, pan ddywedant fod Aml-wreigiaeth yn eu plith; o herwydd pa gyfundeb o bobl a gyhoeddai aml-wreigiaeth yn bechod, tra ar yr un pryd yn ei arfer. Mae holl lyfrau eglwysig y Saint yn ei wahardd, yn neillduol Llyfr Mormon a'r Athrawiaethau a Chyfammodau; a phe buasai y Saint yn cymmeradwyo aml-wreigiaeth, ni fuasent mor ffol â dywedyd dim yn ei erbyn, eithr cadwent ef yn guddiedig, neu gwnaent ei amddiffyn. Yn awr, er mwyn darllenwyr yr UDGORN, dyfynwn ddernyn o'r argraffiad Cymraeg o Lyfr Mormon, tud. 101, 102, lle y mae Jacob yn anerch ei frodyr:—

"Ac yn awr, fy mrodyr, mi a lefarais wrthych ynghylch balchder: a'r cyfryw o honoch ag sydd wedi cystuddio eich cymmydog, a'i erlid ef, o herwydd eich bod yn feilchion yn eich calonau am y pethau a roddodd yr Arglwydd i chwi, beth meddwch am hyny? Ai nid ydych yn tybied fod pethau felly yn ffiaidd gan yr Hwn a greodd bob cnawd? Ac y mae un bôd mor werthfawr yn ei olwg ef â'r llall. A phob cnawd sydd o'r llwch; ac i'r un dyben y creodd efe hwynt, fel y cadwent ei orchymynion, a'i foliannu ef yn dragywydd. Ac yn awr yr wyf yn darfod llefaru wrthych o berthynas i'r balchder hwn. Ac oni bai fod raid i mi lefaru wrthych o berthynas i drosedd gwaeth, fy nghalon a orfoleddai yn fawr o'ch plegid. Ond y mae gair yr Arglwydd yn faich arnaf o herwydd eich troseddau gwaeth. Canys wele, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Mae y bobl hyn yn dechreu myned i ddrygioni; ni ddeallant yr ysgrythyrau;

canys y maent yn ceisio esgusodi eu hunain i buteinio, o herwydd y pethau a ysgrifenwyd mewn perthynas i Ddafydd, a Solomon ei fab. Wele, yr oedd gan Ddafydd a Solomon yn ddiau lawer o wragedd a gordderchwragedd, yr hyn beth oedd yn ffiaidd ger fy mron i, medd yr Arglwydd; am hyny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Mi a arweiniais y bobl hyn allan o wlad Jerusalem, trwy nerth fy mraich, fel y cyfodwn i mi gangen gyfiawn o ffrwyth lwynau Joseph. Am hyny, myfi, yr Arglwydd, ni ddyoddefaf i'r bobl hyn wneuthur yn gyffelyb iddynt hwy gynt. Am hyny, fy mrodyr, gwrandewch arnaf, a chlywch air yr Arglwydd; canys ni chaiff un dyn yn eich plith chwi onid un wraig; a gordderchwragedd ni chewch un; canys yr wyf fi, yr Arglwydd, yn ymhyfrydu mewn diweirdeb benywod. A phuteindra sydd ffiaidd ger fy mron i; felly y dywed Arglwydd y lluoedd. Am hyny, y bobl hyn a gant gadw fy ngorchymynion i, medd Arglwydd y lluoedd, neu ynte, melldigedig fydd y tir er eu mwyn hwynt. Canys os myfi, medd Arglwydd y lluoedd, a gyfodaf i mi had, mi a orchymynaf fy mhobl; onide, hwy a gant wrandaw ar y pethau hyn. Canys wele, myfi, yr Arglwydd, a welais dristwch, ac a glywais alar merched fy mhobl yn ngwlad Jerusalem, ïe, ac yn holl diroedd fy mhobl, o herwydd drygioni a ffieidd-dra eu gwyr. Ac ni ddyoddefaf fi, medd Arglwydd y lluoedd, i waedd ferched prydweddol y bobl hyn, y rhai a arweiniais allan o wlad Jerusalem, ddyrchafu ataf fi yn erbyn meibion fy mhobl, medd Arglwydd y lluoedd; canys ni chant hwy gaethgludo merched fy mhobl, o herwydd eu tynerwch, oddieithr i mi ymweled â hwynt â melldith dost, hyd at ddinystrio; canys ni chant buteinio, yn gyffelyb iddynt hwy gynt, medd Arglwydd y lluoedd."

PENNILLION.

Ton—"Duw gadwo'r Brenin."

Mi ganaf hoenus gainc
I'r Hwn sydd ar y fainc,
Yn Frenin fry;
Fe welir cyn bo hir
Ei deyrnas drwy'r holl dir,
Ac heddych iddi'n wir,
Ddyweda'i'n hy.

Cyduna yr holl Saint,
Gan werthfawrogi'r fraint,
Mewn unol fryd;

A gwaeddant ag un llef,
Mae croesaw iddo Ef
I ddod i lawr o'r nef;
Mae'n awr yn bryd.

I fynydd Seion awn,
Can's yno gweled gawn
Ei ddysclaer wedd;
Cawn yno hefyd gwrdd,
I eistedd wrth ei fwrdd,
Tu hwnt i ofer dwrdd,
Mewn hyfryd wledd.

Angylaidd fawl a fydd,
A chân seraphaidd rydd
Yn ddi wahan;
Clustfeinia'r nefol lu
I wrando'r folawd gu,
A th'rawant hwythau fry
Yr unrhyw gân.

Fe leinw'r Ysbryd Glân
Fynwesau mawr a mân,
Trwy'r dyrfa hardd;
Bydd pawb mewn hyfryd hoen,
Heb unrhyw nych na phoen,
Yn canu mawl i'r Oen,
Yn ddi-wahardd.

Mor ogoneddus fydd
Y saint yn awr y sydd
Yn destun gwawd;
Coronir hwy ryw awr
'N freninoedd teg eu gwawr,
Teyrnasant ar y llawr
Mewn dirfawr ffawd.

A'r holl annuwiol rai
Geryddir am eu bai,
Gostyngir hwy;

A'r diafol fydd pryd hyn,
Wrth gadwyn yn y llyn;
Er rwymyn fydd yn dyn,
Ni ddryga mwy.

Mor ddedwydd fydd y fan,
O sicrhewch eich rhan,
Chwi ddynion da;
A ffowch rhag min y cledd,
Ni welir mwyach hedd,
Aiff llu i lawr i'r bedd,
Trwy ddirfawr bla.

Fy hoffus dylwyth cu,
Rho'f hyn ar wyn a du,
Yn rhybydd dwys;
O, dewch medd Duw yn awr,
O gyrau Babel fawr;
Fe gwympir hon i'r llawr—
Mae'n beth o bwys.

Ffestiniog. D. ROBERTS.

NODIADAU, &c.

LLYFR MORMON.—Carwn hysbysu derbynwyr Llyfr Mormon, y daw ei rifynau, o'r 20fed allan, am *geiniog* yr un! Canmolwn ein brodyr am yr ymdrech a wnaethant o'i blaid. Meddyliwn mai gwell yw peidio tori ei ddail cyn ei rwymo, rhag ofn colli rhai o honynt, a methu cael rhai yn eu lle. Gan y bydd allan yn mhen oddeutu chwe mis, gwell i'r rhai mwyaf diofal beidio ei ddarllen, eithr gosod y rhifynau yn ddiogel o'r neilldu, er mwyn ei rwymo, ac wedi hyny cofio ei ddarllen.

ATH. A CHYF.—Mae yr "Ath. a Chyf." yn awr wedi ei rwymo mewn croen hardd, ac ymylau y dail wedi eu goreuro yn y modd gwychaf, pris 3s 6c. Ei bris i ddosparthwr cynnadledd yw 3s., ac i ddosparthwr cangen, 3s 3c.

YR UDGORN.—Tra mae ymdrech yn cael ei wneuthur ynghylch Llyfr Mormon, ni ddylid ar un cyfrif esgeuluso yr UDGORN: mae y cyhoeddiad hwn mor anghenrheidiol â dim sydd genym; canys y mae yn cynnwys cyfarwyddiadau Duw i'r eglwys yn yr oes hon, yr hyn a ddylai pawb gael gwybod. Heblaw hyny, efe

yw yr unig gyfrwng a feddwn i amddiffyn ein hunain; ac os na thaenir yr UDGORN ar hyd a lled y wlad, nid oes fodd i ni amddiffyn ein hunain. Nid eisieu dadleu ein hachos o flaen ein gilydd sydd arnom, eithr o flaen y byd: am hyny, gwerthfawroger yr UDGORN, trwy ymdrechu ei werthu a'i ddosparthu yn eu mysg. Cofier am dano erbyn dechreu y flwyddyn, fel y caffom dair neu bedair mil o dderbynwyr, yn lle y ddwy fil a dau cant a gawn yn bresennol. Bydd Llyfr Mormon wedi ei orphen, ond odid, os cawn fywyd ac iechyd, erbyn tua diwedd Ebrill; ac yna ni fydd ond baich ysgafn ar y Saint o hyny allan, gan y bydd y prif lyfrau wedi eu cyhoeddi. Am hyny, cofier am gylchrediad da i'r UDGORN y flwyddyn nesaf, fel y gallo y wlad ei weled, ac fel y caffo y dosparthwyr rywbeth yn fwy am ei ddosparthu.

STAR.—Dylid ymdrechu yn mhob man i beidio lleihau y galwad am y *Star*, eithr ei gynnyddu. Os danfonir am lai, nid gwiw dysgwyl ei chael am geiniog.

APWYNTIADAU.—Rhyddhawyd yr Henuriad Thomas Pugh o fod yn Llywydd ar Gynnadledd Orllewinol Morganwg, a phenodwyd yr Henuriad Henry Evans yn ei le. Hefyd, rhyddhawyd y brawd Phillips o fod yn Llywydd ar Gynnadledd Ddwyreiniol Morganwg, a phenodwyd Thomas Pugh yn ei le, fel y gallo y brawd Phillips ofalu mwy am yr holl Gynnadleddau Cymreig.

☞ Mae amryw ysgrifeniadau o eiddo Capt. D. Jones yn ein meddiant, y rhai a gyhoeddwn yn achlysurol yn yr UDGORN, gan gredu y bydd llawer yn falch i'w gweled, o herwydd na argraffwyd hwynt o'r blaen. Er wedi myned o'n plith, y mae ei leferydd gyda ni etto.

☞ Mae cân ein brawd "D. E. J." yn neillduol o gampus, eithr ofnwn wneuthur niwed trwy ei chyhoeddi. Bydded gystal â'n hanrhegu â rhywbeth o natur wahanol.

☞ Diolchwn i "D. W." am ei draethawd, ond nis gallwn gyhoeddi yr hyn a dueddo i ddryllio teimladau. Mae gan bob sect ei theimladau; a pha leiaf a wawdiom am eu ffolineb, goreu i gyd.

TALIADAU O HYDREF 17 HYD HYDREF 30.—Sir Frycheiniog, 2s 6c; Morganwg Orllewinol, £2 13s 6c; Pontytypridd, £2 18s 2c; Cwmbach, £1 19s; Gog, 5s; Cardiff, 14s; Dowlais, £1 2s 6c; Rymni, 4s 2½c; Georgetown, £3 6s 6c; Merthyr, £2; Pendaren, 6s 7½c; Cefn, £1 3s 1½c.—Cyfanswm, £16 15s 1½.

GWALLAU.—Yn ein rhifyn diweddaf, darllener "Llanilltyd, 10s 3c;" yn lle "3s 10c;" ac yn y rhifyn cyn y diweddaf, dylai dyled Pontytypridd fod yn 6s yn ychwaneg.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 23.] TACHWEDD 15, 1851. [PRIS 1*g*.

DYFODIAD MAB Y DYN.

[Parhad o dud. 346.]

OND ar unwaith etto, gwelwn y dyrysni yr arweinia y gosodiad blaenorol ni iddo, sef ein hamddifadu o un gobaith am ran yn yr adgyfodiad cyntaf, na theyrnasu gydag Ef ar y ddaear am fil o flynyddau, yn yr hwn obaith y gorfoleddai y patriarchiaid, y prophwydi, yr apostolion, a'r holl saint yn fwyaf o bob peth arall, ïe, hyd y nod yn y nefoedd canent anthemau o glod i'r dydd dedwydd, pryd y caent ddyfod gydag Ef i'r ddaear hon: er hyny oll, er fod yr holl elfenau, planedau, a'u sefyllfaoedd, a phob peth, yn gwadu yr haeriad uchod, etto, dynion sydd yn proffesu eu bod yn credu yr ysgrythyrau, a geisiant ein hamddifadu o'r holl obaith a'r cysur sydd werth ei gael, a'n tynu o'r radd uchaf o obaith a llawenydd, i'r radd isaf o drueni ac anobaith, gan ddywedyd fod yr holl bethau uchod wedi myned heibio; fod yr adgyfodiad cyntaf eisoes wedi cymmeryd lle, a ninnau heb gael rhan ynddo; o ganlyniad nid oes obaith i ni, ond rhyw "ddysgwyl." Dysgwyl am ba beth? ai am yr ail adgyfodiad i farn? Os felly, fe'n siomwyd yn hyny, o herwydd nid oedd ond mil o flynyddau o'r cyntaf i'r ail; ond yn ol eu haddefiad eu hunain, mae yn agos dwy fil o'r cyntaf, ac nid yw yr ail etto. Beth a wnawn yn dysgwyl am dano yn hwy? Fe'n siomwyd, a chan nad oes ond adgyfodiad i farn pryd hyny, ni waeth i ni heb ddysgwyl am dano; canys yr ydym heb obaith genym, ond am glywed y gair "Ewch, ewch," o hyd. Felly, yr ydym heb Dduw yn y byd, na modd i'w gael mwy; heb efengyl, ac i gyd yn atheistiaid, neu waeth: am hyny, bwytawn

ac yfwn, canys y fory marw fyddwn, ac awn at gythreuliaid. Dyma ddiwedd yr wrthddadl.

Ond diolchwn mai nid yr oes hono a feddyliai Crist pan lefarodd y geiriau uchod. Diolchwn fod i ni etto obaith am ran yn yr adgyfodiad cyntaf, ac ymdrechwn i fod yn barod; canys yn yr awr ni thybiwn y daw Mab y Dyn. Gan ei fod Ef wedi rhoddi cynnifer o dystion o'i ddyfodiad, mae yn rhyfedd na fyddai i boethder llosgadwy yr haul, neu oleuni holl oleuadau anferth y ffurfafen, gael yr effaith briodol i argyhoeddi dynion o'r cyfeiliornad hwn, a'u goleuo o ddyrysni y fagddu uchod, i dir rheswm neu ysgrythyr. Dywed pobl pe gwelent y cyfryw bethau, y credent; ond yn hollol groes y mae, er iddynt weled yr holl fyd daearol ac wybrenol, a'r pethau sydd ynddynt, yn dystion geirwir, er hyny ni chredant dystiolaeth y cyfan o honynt, sef ei fod yn dyfod! O na chymmerent rybydd.

Ond, erbyn hyn yr ydych yn barod i ofyn beth a feddwl Crist pan ddywed, "Nid â y genedlaeth hon heibio," &c.? Mae yn meddwl yr hyn a ddywed, ac yn dweyd yr hyn a feddwl, yn gymhwys; a dau air yn yr adnod flaenorol iddi a ddengys yn eglur ddigon, "pan *weloch* hyn *oll*." A welodd yr oes hono yr holl bethau a nodwyd? Os naddo, nid at yr oes hono y cyfeiriai ati, ond rhyw oes a *welent* yr arwyddion nodedig hyn yn dechreu cymmeryd lle, sef adferiad yr Iuddewon, pregethu yr efengyl dragywyddol, a rhyfeloedd a'r arwyddion yn y nef, &c. Nid â y genedlaeth hono (yn mha un y dechreuai y pethau hyn gymmeryd lle) heibio, hyd oni chyflawner yr oll o honynt. Dyma yr unig ddarluniad rhesymol a roddir arnynt; ac os na addefir y darluniad hwn, yna nid yw yn cyduno â'r prophwyd; ïe, mae yn croes-ddweyd ei hun; o herwydd dywed y syrthient (sef yr Iuddewon) trwy fin y cleddyf, nes eu gwasgaru i blith yr holl genedloedd, hyd oni chyflawner amser y cenedloedd, yr hyn nid yw wedi ei gyflawni hyd yr oes hon; a dywedodd yr Iesu hefyd, "Nid â y genedlaeth hon heibio hyd oni wneler hyn oll." Os dywedir fod Crist yn cyfeirio at yr oes neu y genedlaeth hono, yna rhaid profi fod yr holl bethau hyny wedi eu cyflawni yn yr oes hono, sef fod amser y cenedloedd i sathru a gwasgaru yr Iuddewon, wedi ei gyflawni, ac felly fod holl Israel yn gadwedig; canys dywed Paul yn Rhuf. xi, y byddent hwy yn gadwedig y pryd hyny, ond nis gallent fod

yn gadwedig heb gredu yn y Gwaredwr, sef yr Iesu hwnw a groeshoeliasent hwy, ac ni ddywed neb fod yr Iuddewon fel cenedl yn addef mab y saer yn Fab Duw, ond dywedant mai y twyllwr gwaethaf o'r holl gau-gristiau ydyw; prawf anwrthwynebol ynte, nad yw yr amser y cyfeiria Crist ato, wedi dyfod hyd heddyw! Mae sefyllfa wasgaredig yr Iuddewon yn profi yn amlwg i'r holl genedloedd, nad yw yr amser hwnw wedi dyfod, tra y gwelant y bobl hyn yn byw yn eu plith. Dywed Paul, "y Gwaredwr a ddaw allan o Seion, ac a dry annuwioldeb oddiwrth Jacob." Ond nid oedd dinystr Jerusalem yn waredigaeth i'r Iuddewon, ond yn lladdfa fawr, ac yn ddinystr anrheithiol, ac yn wasgariad hyd heddyw; felly, gwelwn fod dyddiau dial heb ddarfod, a bod yr amser hwnw y byddai gorthrymder y fath ni bu ar yr Iuddewon er dechreuad y byd, fel yn atebiad i'w gweddi, sef "bydded ei waed ef arnom ni, a'n plant." Dyma y dyddiau hyny a fyrheir er mwyn yr etholedigion (neu'r Iuddewon, a chynnifer o'r cenedloedd a dderbynid i mewn trwy yr efengyl i'r cyfammod); gwelwn fod cynnifer o ddyddiau dïal i fod, ac bod diwedd i fod arnynt, yn yr amser terfynedig, a phe gallem ond cael allan hyd yr amser hwn, a pha bryd y dechreuodd, yna gallem ddweyd yn sicr pa bryd y derfydd, a hyny ar osodiad Crist. Yr oedd y prophwyd Daniel yn holi yr angel yn aml pa bryd y byddai y pethau hyny, a phaham nad allem, ïe, na ddylem ninnau chwilio i'r amser? a chan iddo ef gael yr ateb gan angel, yna gwnaiff yr un ateb y tro i ninnau. Wel, meddwch, a ydyw Daniel wedi egluro y peth? Ydyw, yn eglur ddigon, yn mhen. vii, "Clywais hefyd y gwr oedd wedi ei wisgo â lliain main, pan dderchafodd efe ei law ddehau a'i aswy tua'r nefoedd, ac y tyngodd i'r hwn sy'n byw yn dragywydd, y bydd (sef y weledigaeth) dros amser, amseroedd, a hanner amser, wedi darfod gwasgaru y bobl santaidd (yr Iuddewon), y gorphenir hyn oll." Gwel adn. 11, "Ac o'r amser y tyner ymaith y gwastadol aberth, ac y gosodir i fyny y ffieidd-dra anrheithiol, y bydd dau cant a deg a phedwar ugain o ddyddiau, sef pob dydd yn flwyddyn, fel amser cyfrif y prophwydi, a'r rhif a roddir yn y 7fed adn. ydyw amser, sef blwyddyn, 360 o ddyddiau, h. y., 360 o flynyddau; amserau, yn y rhif lliosog, dau cymmaint â'r cyntaf, 720; a hanner amser, sef 360, yw 180; y tri nifer hyn a wnant i fyny 1260 o flynyddau, y nifer a ddywed Ioan yn Nad. xii, 14.

y byddai y wraig, sef yr Eglwys Gristionogol, yn yr anialwch, wedi ffoi o wyddfod y ddraig a'i herlidiau; ac yn adnod y 6fed, dywed y byddai yno fil dau cant a thrugain o ddyddiau, sef y nifer a nodwyd gan Daniel, ar ol darfod gwasgaru y bobl santaidd, hyd oni wneler hyn oll. Y peth nesaf yw profi pa bryd y darfu iddynt orphen gwasgaru y bobl santaidd; os, fel y dywed llawer, y gorphenwyd eu gwasgaru ar ddinystr Jerusalem, yna buasai y diwedd yn 1330, sef 70 (y flwyddyn y dinystriwyd Titus Jerusalem, at y nifer uchod); ond gan yr addefir na ddaeth y diwedd pryd hyny, prawf nad y pryd hyny, sef yn ninystr Jerusalem, y gorphenwyd y gwasgariad hwnw, pan y dechreuai y rhif nodedig. Yn awr cymmerwn ffordd arall fel y canlyn: wedi y tyner ymaith y gwastadol aberth (yn ninystr y deml), a gosod i fyny y ffieidd-dra anrheithiol (sef y ddraig, neu y bwystfil, y corn bach a godai ddiweddaf ac a ddyfethai dri, a fyddai yn wahanol i bob un a fu o'i flaen), &c., yr hyn beth a gyfeiria at yr Eglwys Babaidd, a'r diwedd, sef yr amser y gosodir ef i fyny, ac y dyfethir neu y gyrid yr Eglwys i'r diffaethwch y byddai 1290; yma y mae gwahaniaeth o 30, sef yr amser rhwng cymmeryd ymaith y naill a gosod i fyny y llall; ond gan nad oedd y wraig neu y bobl santaidd yn cael eu gyru i'r diffaethwch, yn y dydd na'r flwyddyn pan eisteddai y bwystfil ar ei orsedd, ond yn mhen rhyw gymmaint o amser wedi hyny, rhaid cael yr amser hwnw pan orphenwyd eu gwasgaru. Mae'n debyg fod y bwystfil fel y cryfhauai, yn gwanychu y llall, nesyn mhen ychydig ei llwyr ddyfethai; ac os gallwn wybod y flwyddyn hon, a chwanegu ati 1290, dengys hyny pa bryd y cyflawnir amser y cenedloedd, i sathru yr Iuddewon dan eu traed, pa bryd y dechreuai yr adferiad, pa bryd y cyflawnir y dyddiau dïal, a'r gorthrymderau y cyfeirai Crist atynt; a chan nad oes genym ysgrythyr mor ddiweddar â gosodiad y bwystfil, ond prophwydoliaeth flaenorol iddo, o herwydd ni rydd y gyfrol santaidd ddim hanes diweddarach nâ'r flwyddyn 96. Yna rhaid cael yr amser gofynol trwy haneswyr diweddarach, ac nis gwn am well awdwr na Mosheim, yr hwn a ddywed, "Er fod Custenyn fawr wedi cymmeryd ffrwyn llywodraeth yr Eglwys, a'i huno â'r wladwriaeth yn y flwyddyn 323, etto, ni lygrodd yn hollol ar unwaith, ond yn raddol hyd Pope I., a bod y bobl bur o galon wedi ymadael â'r Eglwys ac ymddidoli, fel y gallent ddilyn dull a chrefydd yr apostolion, a bod yr un

doniau yn cael eu cyfranu iddynt gan yr un Ysbryd, ac yn gweinyddu yr un ordinhadau, ac yn gwneuthur gwyrthiau hefyd i raddau, hyd y flwyddyn 570; os addefir mai dyma yr amser pan y cymmerodd y wir grefydd ei hadenydd o blith dynion, ac y cymmerwyd y Mab gwrryw i'r nefoedd (sef yr offeiriadaeth, trwy yr hon y gwnelid gwyrthiau), yna chwanegwn 1260 at hyny, 570, a chawn 1830, a dangosir pa hyd wedi tynu ymaith yr aberth, cyn gosod i fyny y ffieidd-dra, sef 50; ac o'r pryd hwnw hyd yr amser y llwyddai i orphen gwasgaru y bobl santaidd yn 540. Felly, yn y flwyddyn uchod, sef 570, y gorphenwyd gwasgaru nerth y bobl santaidd. Cyduna Daniel ac Ioan yn hyn, â thystiolaeth haneswyr yr oesoedd canlynol, mai yn y flwyddyn hono y cynnyddodd y bwystfil ddigon cryf a chreulon, i lwyr ddyfetha yr ychydig saint oedd yn wasgaredig trwy y byd, dan erlidigaeth hyd hyny, ac nid oes hanes am danynt yn oesi ar ol hyny, a'r a welais, h. y. a'i barnu wedi hyn, wy'n feddwl, fel cyn hyny, sef wrth eu ffrwythau; nid oes hanes am yr atwyddion hyny a ganlynent y saint yn mhob oes flaenorol, yn canlyn un eglwys wedi yr amser uchod, oddigerth yr hona Eglwys Rhufain yny, ac nid yw i'r pwrpas yn awr i ddadleu'r pwnc gyda hi, canys yn yr amser gosodedig y bydd y diwedd, sef yn mhen 1260; ar ol 570 A.C., byddai diwedd y dyddiau dïal a gorthrymder a soniai Crist am danynt, a phan ddychwel y wraig o'r diffaethwch, fel y dywed Ioan, y dechreuai goruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd, pan y deuai cyflawnder y Cenedloedd i mewn, yn gyntaf, i'r cyfammod newydd; ac felly y byddai yr Israel yn dechreu adeiladu Jerusalem. Dyma yr amser y cyfeiria Luc ato pan y dywed y sathrid Jerusalem dan draed y Cenedloedd, hyd, oni chyflawner amser y Cenedloedd; felly gwelwn y diwedd hwn, wedi ei sefydlu gan yr holl dystion uchod, i fod yn y flwyddyn 1830, yr hyn yw swm y ddau nifer uchod. 570 A. C., pan ddarfu i'r bwystfil wasgaru nerth y bobl santaidd, a chwanegir ato hyd y *dyddiau lawer* y byddent yn wasgaredig trwy fin y cleddyf, gorthrymder, &c., neu hyd yr amser y gwelodd Ioan yr Eglwys yn yr anialwch 1260, a chawn 1830, yr amser terfynedig. A pheth oedd i gymmeryd lle y pryd hyny? ai diwedd y byd? Nage, na dyfodiad Mab y Dyn chwaith; ac yma y methodd Mr. Miller, &c., sef cymmeryd yn ganiataol y deuai Mab y Dyn, ac y llosgid y ddaear â thân; ond ni wn am un man o'r ysgrythyr

a ddengys fod yr un o'r ddau beth hyn i gymmeryd lle yn mhen 1260, o un amser nodedig. Wel, pa beth ag oedd i gymmeryd lle pryd hyny, ynte? llawer o bethau mawrion a rhyfeddol,—sef yn gyntaf, dechreu adeiladu Jerusalem, yr hyn beth sydd yn y flwyddyn hono wedi dechreu yn hynod iawn o lwyddiannus hyd yn hyn. 2. Yr holl bethau hyny a enwodd Crist oeddynt arwyddion mor amlwg o'i ail ddyfodiad. Yr efengyl hon am y deyrnas a bregethir trwy yr holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genedloedd fod y diwedd ar ddyfod,—sef yr un efengyl nerthol hono a bregethodd Crist a'r apostolion, ar ol iddi fod wedi ei cholli o'r byd am 1260 o flynyddoedd. Gwelodd Ioan angel yn dyfod â hi i waered i'w phregethu i'r rhai oedd yn trigo ar y ddaear, i bob llwyth, iaith, pobl, a chenedl. Yna yr oedd pob llwyth, iaith, pobl, a chenedl, yn amddifad o'r efengyl dragywyddol, neu yr oedd yr angel yn dyfod ar neges afreidiol!

(*I'w barhau.*)

BEDYDD.

AM Y DEILIAID, A'R IAWN DDULL I'W WEINYDDU.

At yr Annibynwyr, y Trefnyddion Calfinaidd, a'r Wesleyaid, a phawb ag sydd yn bedyddio babanod.

Hynaws Gydwladwyr,—Bu ymddadleu nid bychan am y deiliaid, ac etto nid ydyw pawb yn cyd-weled, ac yn gymaint â'ch bod chwi yn bedyddio (neu daenellu) babanod, beth ydyw eich rhesymau cyntaf dros hyn?

Taenellwr.—Yr ydym yn eu bedyddio, am fod bedydd wedi dyfod yn lle yr enwaediad; yr oeddynt yn enwaedu ar fabanod, gan hyny, yr ydym ninnau yn eu bedyddio.

Sant.—Bedydd wedi dyfod yn lle yr enwaediad?

T.—Ië, onid oeddynt yn enwaedu ar yr wythfed dydd gynt, ac yn awr nid yw enwaediad ddim, canys daeth bedydd yn ei le.

S.—Bedydd yn *lle* enwaediad! Pa le y dywed yr ysgrythyr hyn? Ni ddywed yr ysgrythyr y fath beth; pe byddai bedydd wedi dyfod yn lle enwaediad, ni fuasid yn bedyddio neb ag oedd wedi enwaedu arnynt, ond bedyddio pawb a'r nad oeddynt enwaededig, a pheidio enwaedu ar neb, ond eu bedyddio, o'r dydd y daethai y naill yn lle y llall; dyna fel yr ymddygai dynion

doethion; ond, fel arall yn gymhwys y bu. Gwelwch fod Ioan yn ŵr wedi ei anfon oddiwrth Dduw, at y rhai enwaededig, ac i ba beth? i'w *bedyddio*, er maddeuant pechodau! ac ni feddai hawl i fedyddio neb ereill, ond y rhai enwaededig, a phe bai y naill wedi dyfod yn lle y llall, o osodiad Duw felly, credwn yn y fan fod Ioan yn ynfyd, canys yr oedd ei weithred yn bedyddio yr enwaededig, yn groes i ewyllys ei anfonydd; ond nid felly yr oedd, canys bedyddiwyd Crist wedi enwaedu arno, a'r holl apostolion, a thair mil dydd y Pentecost: yr oeddynt *oll* yn enwaededig.

T.—Ië, o hyny allan, pan ddaeth Paul, efe a ddywedodd nad yw enwaediad ddim, ond bedyddio pawb yr oedd ef.

S.—Wel, o hyny allan, dywedodd Paul nad yw enwaediad ddim: gwir, na dienwaediad hefyd, ond dyn newydd yn Nghrist "o hyny allan." Pe byddai bedydd yn lle enwaediad, ni fuasai Paul yn enwaedu ar Timotheus, a'i fedyddio gwedi'n, a Phedr wedi ei apwyntio gan Dduw i fod yn weinidog yr enwaediad, (fel yr oedd Paul i'r dienwaediad) yn parhau i enwaedu a bedyddio hyd y gallai; yr hyn ni wnai wrth gwrs, pe bai Duw wedi gosod y naill yn lle y llall. Yn awr, Syr, gwelwch fod y cicaion wedi diflanu, ni ellwch mwyach gael bedydd babanod tan ei gysgod ef! A oes un cryfach? os ydych yn daer am fedydd babanod, mocswch hwnw.

T.—Wel, rhaid addef fod Pedr yn gwneuthur felly, ond fe orchymynodd Crist fedyddio yr holl genedloedd, ac y mae babanod yn yr holl genedloedd.

S.—Nid wyf am fyrhau terfynau y commisiwn, ond cymmeryd yr ysgrythyr bob amser i ddehongli yr ysgrythyr. Cofiwch mai alleiriad o'r un gorchymyn o eiddo Crist, sydd yn Marc xvi., lle y dywed, mai y neb a gredo, ac a fedyddier, afydd cadwedig. Pwy a gafodd y gorchymyn hwn?

T.—O, yr apostolion, sef yr un ar ddeg.

S.—A ddarfu iddynt hwy fedyddio yr holl genedloedd?

T.—Do, mor belled ag y gallent gael dynion i ufyddhau; ond nid pawb oll, yn yr ystyr helaethaf.

S.—A ydych yn addef fod yr apostolion yn gwybod eu dyledswydd mor drwyadl am fedydd, fel nad oeddent gamsyniol pwy i fedyddio?

T.—O, gwyddent hwy yn sicr.

S.—A fedyddiasant hwy, neu yr Iesu, gymmaint ag un baban?

T.—Yr oedd Crist yn cymmeryd babanod yn ei freichiau, a'u bendithio, ac y mae bedydd yn fendith.

S.—Ai tybied yr ydych mai eu bedyddio hwy a wnaeth Crist? Cofiwch ddywedyd o'r ysgrythyr, na fedyddiai yr Iesu neb, eithr ei ddyscyblion ef. Gwir fod Crist yn cymmeryd babanod yn ei freichiau a'u bendithio hwy; ond ni ddywed iddo fedyddio un baban; gwir hefyd fod bendith yn gyssylltiedig â bedydd, pan ei iawn weinyddir gan weision Duw, sef maddeuant pechodau; eithr o'r ochr arall, i'r anghredadyn, a'r anedifeiriol, ni fydd yn fendith, ond melldith.

T.—Ië, fe fedyddiodd yr apostolion deuluoedd cyfain; annhebyg fod yr holl deuluoedd hyny heb un baban ynddynt.

S.—Wel, olrheiniwn iddynt, er cael prawf; os gellir profi o'r ysgrythyr fod babanod wedi eu bedyddio, rhaid credu hwnw. Pa le y mae y prawf cyntaf.

T—Yn Act. x, sef, Cornelius a'i holl deulu; a oedd yno ddim babanod?

S.—Nac oedd un: gwelwch y prawf yn adnod yr ail, "Ei fod yn ofni Duw, yngbyd â'i holl dy:"—ad. 33, "Yr ydym ni yma oll, gerbron Duw:"—ad. 44, "Syrthiodd yr Ysbryd Glân ar bawb oedd yn clywed y gair."—ad. 46, "Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llefaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw." Yn awr, chwi welwch eu bod *oll* yn nhre', *oll* yn ofni Duw, *oll* yn llefaru a thafodau, ac yn mawrygu Duw, yr hyn nis gallasai babanod wyth mis oed, chwaithach wyth niwrnod; gan hyny, nid oedd yno fabanod.

T.—A oedd dim babanod yn nheulu ceidwad y carchar?

S.—Nac oedd un. Gwelwch y prawf yn Act. xvi, 34. Ac efe (ceidwad y carchar) a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu." I bawb oedd yn ei dy y pregethwyd y gair, ac efe a'i holl deulu a gredodd, ac nid yw babanod yn alluog i gredu; gan hyny, gwelwch fod y cicaion hwn etto wedi diflanu dan fy nwylaw; ni cheir bedydd baban odditanodd?

T.—Wel, gallai fod un baban yn nheulu Crispus.

S.—Nac oedd un: gwelwch y prawf yn Act. xviii, 8, "A Chrispus, yr arch-synagogydd, a gredodd yn yr Arglwydd, a'i *holl dy*;" gan hyny, os oes oedd yno faban, un galluog i gredu oedd.

T.—A oedd dim baban gyda Lydia gynt? tebyg genym mai gweddw oedd hi, wedi claddu ei gwr, a gallai fod yno faban.

S.—Ie, ni ddywed yr ysgrythyr fod dim, ac nid ydyw dystawrwydd yn brawf fod dim; ac os nad oes gwell prawf na ddystawrwydd genych, yr ydych heb yr un; cred heb brawf, na sail ysgrythyrol, sydd gyffelyb i gicaion diflanedig. Gwasanaethodd cicaion Jonah gynt dros y nos, cystal â thŷ; ond pan ddaeth goleuni a gwres, diflanodd: efelly yn union y mae crediniaeth dynion mewn bedydd babanod: esgorodd doethineb ddynol ar amryw gysgodau, neu gicaionau, ac a wasanaethasant dros ganrifoedd o oesoedd tywyll; ond yn awr, daeth goleuni a gwres, ac wele, y cysgodau fel tarth neu niwl yn cilio o'r golwg, a'r canlyniad fydd, gynnyddu o'r gwres nes tanio yr holl anmhuredd, a'r sawyr drewllyd ac afiach a ddaeth doethineb ddynol i'r byd.

Cofiwch mai unig ddeiliaid bedydd, ydynt y rhai sydd abl i gredu. I brofi hyn, gwelwch fod bedyddiedigion Ioan yn cyffesu eu pechodau; y tair mil ar ddydd y Pentecost a ddywedasant, "Ha wyr frodyr, pa beth a wnawn ni?" "Edifarhewch," ebe Pedr, "a bedyddier pob un o honoch, er maddeuant pechodau," &c. "Os wyt ti yn credu," ebe Philip wrth yr eunuch, "fe ellir." Felly, y teuluoedd y soniasom am danynt, oll yn credu yn gyntaf, edifarhau yn ail, bedydd wedi hyny.

Etto, rhag bod yn faith, fe daera y Taenellwyr mai trwy daenellu y dylid bedyddio, ac nid trwy drochi neu dan-suddo; ond y mae y seiliau sydd ganddynt i gredu hyn, yn diflanu pan eu profir, fel us o flaen y gwynt: credant fod teuluoedd cyfain wedi cael eu bedyddio mewn annedd-dai, pan na ddywed yr ysgrythyr ddarfod i gymmaint ag un i gael hyny. Gwir fod yr ysgrythyr yn ddystaw am Saul, Lydia, Cornelius, a cheidwad y carchar gynt; ond nid ydyw dystawrwydd yn brawf o ddim: efelly, wrth gwrs sail wan ydyw hi i adeiladu arni; ïe, rhy dlawd i neb ystyriol i'w harddel. Fe ddywedir hefyd fod yn rhaid mai trwy daenellu y bedyddiwyd y tair mil ar ddydd y Pentecost, am eu bod yn ormod mewn rhif i'w trochi oll mewn mor lleied o amser: ond, attolwg, y mae y taenellwyr presennol yn treulio cymmaint o amser i weini yr ordinhad â ninnau: y mae y gwersi yn ogyhyd, ac fe dreulir llawn cymmaint o amser i osod yr ychydig ddiferynau, a'u sychu, ag a wneir i dan-suddo dyn yn yr elfen. Gan hyny, mae yn amlwg nas gellir cael bedydd taenelliad dan gysgod y llwyn hwn etto; wel, ynte, caf ddwyn gerbron ranau o'r ysgrythyr, i brofi tuhwnt i bob ammheuaeth, mai trwy drochi,

neu daenuddo, y dylid bedyddio, ac nid trwy daenellu. Yn gyntaf, aeth Phillip a'r Eunuch "i waered i'r dwfr;" yr hyn ni chlywais i neb erioed ei wneyd er mwyn taenellu na thywallt. Hefyd, fe aeth allan at Ioan (Marc i, 5) holl wlad Judea, a'r Hierosolymitaniaid (trigolion Jerusalem), ac a'u bedyddiwyd ganddo ef *yn* afon yr Iorddonen; ni chlywais i erioed fyned o neb i afon i daenellu. Hefyd, aeth Ioan i Ainon i fedyddio, canys *dyfroedd lawer* oedd yno; gwel Ioan iii, 23; ac os nad oedd anghen am ychwaneg nâ llonaid cawg, i'r dyben i weini bedydd, y mae yn ymddangos i mi fod Ioan yn gweithredu yn groes i gwrs naturiaeth, a rheswm; yr hyn nis gallaf ei gredu, o herwydd yr oedd yn llawn o'r Ysbryd Glân o groth ei fam.

Etto, y mae Paul yn dysgu Titus (iii, 5), mai yn ol ei drugaredd yr achubodd efe (Duw) nyni, trwy *olchiad* yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Ysbryd Glân. Fe wyddis yn dda ein bod oll yn aflan, o wadn y troed hyd y coryn; rheswm a'n dysg, a'r ysgrythyr hefyd, fod yn rhaid ein golchi *oll*, gan ein bod oll yn aflan, ond nid bwrw ymaith fudreddi y cnawd, &c.

Etto, y mae Paul yn dysgu y Rhufeiniaid, a'r Colosiaid hefyd, am gladdu yn y bedydd, sef claddu yn yr elfen, wrth gwrs.

Yn awr, y mae hyn yn ddigon i argyhoeddi pob taenellydd, a argyhoeddir trwy reswm ac ysgrythyr. Gadawed pawb eu meddwl, a'r traddodiad a gafwyd gan y tadau, ac ystyrier mai yr Ysgrythyr a'n barn yn y dydd diweddaf, ac nid meddyliau, credoau, na thraddodiadau ychwaith.

Yr eiddoch, &c.,

Dinas. J. RICHARDS.

ERLIDIGAETH YN TREDEGAR, SIR FYNWY.

Ar y 4ydd dydd o'r mis hwn, dygwyddodd fod yr Henuriad Lorenzo Snow a minnau yn pregethu yn neuadd y dref uchod, a thyrfa fawr yn ein gwrandaw; yr oedd yn bresennol hefyd y brodyr Davis, Pugh, Giles, ac ereill. Wedi i'r cyfarfod ddarfod, cyfarwyddwyd y brawd Snow a minnau, i fwytty i lettya; ac wedi i ni swpera, aethom i'n gwely o ddeutu hanner awr wedi un ar ddeg.

Wedi myned i'r ystafell wely, edrychasom os oedd clo ar y drws,

ond nid oedd yr un. Aethom i'n gwely yn ddifeddwl am ddrwg, a chysgasom; eithr yn mhen ychydig oriau, clywsem dwrw rhywrai yn dyfod i'r ystafell atom; a phan agorasom ein llygaid, y peth cyntaf a welsem oedd dyn mawr â chanwyll gynneuedig yn ei law, a'r gair cyntaf a glywsom oedd "OLD BUGGERS," oblegid Saesneg oeddynt yn siarad. Yna aethant yn mlaen at ein *watches*, y rhai oeddynt ar y bwrdd. Yr oedd tri o honynt yn weledig y pryd hyn, a chlywsem ddau ereill yn siarad tu allan i'r ystafell. Yr oedd eu rhegfeydd yn ddigon i ddychrynu un cnawd. Arosasom o hyd yn y gwely, ac wedi iddynt edrych ar ein *watches* a'n dillad, a phob peth arall, daethant yn mlaen dan regu yn enbyd at y gwely. Yr oedd ofn colli ein bywydau arnom i ddweyd dim wrthynt; a'r peth cyntaf a ofynais i iddynt oedd, beth oeddynt yn ei ymofyn? ac atebasent gan regu, os dywedem air arall wrthynt y gwnaent yn burion â ni. Dywedais wrthynt drachefn, "A welwch chwi, ffryndiau, fod yn dda i fyned allan?" Yna rhagasant yn waeth fyth, gan ddywedyd am beidio eu galw hwy yn ffryndiau; a chynnygasant ein taraw, eithr methasant â chyffwrdd un o honom. Yna wedi llonyddu dros ychydig, dechreuasant drafod ein gwynebau, a gwelsom mai gwell oedd bod yn ddystaw, a gorwedd megys wyn diniwed. Ond o'r diwedd tynasant oddi arnom y dillad, er mwyn edrych pa fath grysau oedd genym: a dywedodd un o honynt wrthyf fi, "*Old bugger*, paham na fuaset yn newid dy grys, yn lle myned â chrys glân i'r gwely?" Wedi hyny dechreuasant ddyferu gwer y ganwyll arnom, trwy ei gogwyddo uwch ein penau, eithr ymdrechasom guddio ein gwynebau goreu y gallem. Yna ceisiasant danio dillad y gwely, ond methasant yn deg. Yr oedd napcyn ar ben y brawd Snow, a gorchymynent iddo ei dynu ymaith, i'r hyn yr ufyddhaodd yn union, ac yna ymdrechasant losgi y napcyn yn ei law, ond methasant. Yna, gan regu yn enbyd, dywedent y mynent ein cael ni allan o'r gwely; a dyna hwy yn dechreu ymaflyd ynom, ond methent a'm syflid i, eithr yr oeddent yn dechreu myned â'r brawd Snow. Pan welais hyny, mi a gydiais ynddo, ac yna ein gelyn a gollodd ei afael, nes syrthio i lawr yn ngwysg ei gefn yn erbyn y pared; a'r pryd hyny diffoddodd y ganwyll, fel yn wyrthiol. Yna ni a godasom yn ein heistedd yn y gwely, ac yr oeddynt hwythau yn awr yn tyngu a rhegu y buasent yn ein lladd ar ol iddynt gynneu y ganwyll. Ofnem y buasent yn ein

niweidio â chyllyll yn y tywyllwch, eithr deallasom eu bod oll wedi myned allan o'n hystafell. Yr oedd dychryn wedi ein cymmeryd wrth feddwl ein bod mewn cymmaint perygl, a gweddiem ar Dduw i'n gwaredu. Yn mhen enyd clywsom eu swn yn dyfod i fyny atom drachefn, gan regu yn ddychrynllyd; a phan welsom oleuni y ganwyll yn dyfod i mewn, neidiasom allan o'r gwely; ac erbyn hyny yr oedd pen un o honynt yn dyfod i'r golwg yn y drws. Yna cauasom y drws yn ei erbyn, nes iddo syrthio i lawr dros rai o'r grisiau; a dyna lle y buom ni am oddeutu hanner awr yn gwthio ein cefnau yn erbyn y drws, er eu rhwystro i mewn. Yr oeddynt weithiau bron ein gorchfygu, ac ar fin dyfod i mewn; a phan yr oedd yn galed iawn arnom, clywsom y brawd Snow yn gweddio yn ddystaw, "O Dad, dyro gymhorth, canys y mae yn galed iawn arnom," at yr hyn yr ychwanegais innau "Amen, amen," dan duchan. Nid oedd amser i wneyd gweddi hir, ac nid felly y bu. Darfu i ni lwyddo i'w cadw allan trwy y cwbl; ac er i ni eu clywed yn tyngu, os gallent dori i mewn, y gwnaent ein lladd, ac er eu bod bron dyfod i mewn ar brydiau, etto yr oeddem yn cael nerth adnewyddol i'w rhwystro o hyd; ac er eu bod hwy yn bump, o leiaf, o ddynion mawrion a gwrol, darfu i ni eu gorchfygu trwy ein nerth. Wedi gweled eu hunain yn methu llwyddo, galwodd un o honynt am gadair, a dechreuodd guro y drws â hi am beth amser, hyd nes y gwaeddodd gwraig y tŷ pa beth oedd y mater; a thrwy ymdrech perswadiodd hwynt i ddyfod lawr i'w hystafell eu hunain, eithr nid heb iddynt regu y buasent yn dyfod i mewn eilwaith cyn y boreu. Yna darfu i ni *wedgio* cadair yn dŷn yn erbyn y drws, a myned i'r gwely yn mron sythu. Yr oedd yn awr oddeutu pedwar o'r gloch, yr hyn a ddaeallasom trwy deimlo ein *watches*. Cysgasom ag un llygad yn agored, a'r llall yn nghau, ac ag un droed yn y gwely, a'r llall allan; a gofynais i i'r brawd Snow, os oedd yn cysgu, "Ydwyf," ebe ef, "un ochr. Pa fodd yr ydych chwi, frawd Phillips, yn cysgu?" "Wel," meddwn innau, "yr un fath â chwithau, ond nad wyf yn crynu cymmaint." "O," meddai yntau, "yr wyf fi wedi bod yn y sefyllfa hyn o'r blaen yn yr America, pan y byddai cadair yn cadw y *mobs* allan." Yr oeddem yn clywed ar brydiau ein haflonyddwyr yn rhegu oddi danom, ac megys yn parhau i fwgwth o hyd. Am oddeutu hanner awr wedi wyth, aethom i lawr wedi gwisgo, oud nis

gwelsom un o'u hen gymdeithion, ac ni charsem eu gweled yn yr agwedd a welsom arnynt yn y nos.

Yn awr, nis gallwn lai nâ meddwl nad oedd y dyhirod uchod yn byw yn y dref, neu o leiaf yn agos, a bod cynghor wedi ei gynnal, a'r dynion hyn wedi eu penodi i chwilio allan yn mha le y buasem ni yn cysgu, fel y gallent hwythau gymmeryd llety yn yr un man; ond methasant gyflawni eu hamcanion, trwy i ni eu gorchfygu wrth y drws. Yr ydym yn credu fod gwraig y tŷ yn hollol anwybodus o'r peth. Yr ydym yn diolch i Dduw am iddo ein gwaredu y tro hwn etto: a rhoddwn gynghor i'r holl henuriaid, os byddant yn cysgu mewn lleoedd o'r fath, am ofalu cloi drws yr ystafell y byddont yn cysgu ynddi; ac os na fydd clo arno, bydded iddynt gysgu ag un llygad yn agored.

William Phillips.

Er rhwyfiant y fall a'i rhyfel,—hyllwedd,
Mewn ellyllig annel;
Diangodd ein dau angel,
A hwylus y'nt,—"*All is well.*"

Dewi Elfed.

OCHENEIDIAU Y PARCHEDIGION.

Ton—"Sectariaeth in Danger."

Gymru, Gymru, deffro'n fuan,
Cwyd dy lais, a phaid a hepian;
Tyr'd mewn nerth ac egni dibaid,
I orchfygu'r holl Formoniaid.
O, mor brudd yw ein bron;
Seintiau sydd yr oes hon,
A'u dylanwad yn gorchfygu,
O, mor brudd yw ein bron.

Gwel, mae gwersyll Methodistia,
'N crynu rhag y dynion yma;
Ow; mae teyrnas hen sectariaeth,
Yn chwilfriwio gan Formoniaeth.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Gwel, mae'r Achos Mawr yn gwywo,
O, mor wael yw yn Llangeithio;

A'r un dynghed cofia, cofia,
Ddaw i Sasiwn fawr y Bala.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Nid oes i ni mwy ond griddfan,
Dan gydwybod enog allan;
Beth a wnawn? ein marsiandaeth
Darfod mae, o flaen Mormoniaeth
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Ow, ow, ow, mae colli'r elw,
Mor druenus braidd â marw;
Ni chawn mwyach dwyllo dynion,
Llosger, llosger Llyfr Mormon.
O mor brudd yw ein bron, &c.

Mae cyfieithad Llyfr Mormon,
Yn dwyn poen ar wraidd ein calon:
O flaen gwres ei bur athrawiaeth,
Toddi'n ddim y mae sectariaeth.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Mae athrawiaeth lem y Seintiau,
'N gweithio trwy ein cnawd a'n giau;
Dyma ryw wybodaeth ryfedd,
Sy'n ein difa wrth y fodfedd.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Trown at Dduw am nerth i waeddi,
Lladder angel hen MORONI;
O gwae ni na chawsai dagfa,
Cyn dwyn Joseph i Cumorah.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Pe bai dynion ddim ond gwybod,
Am ein gofid mawr a'n trallod,
Hwy a godent 'nawr yn heidiau,
Er difrodi pawb o'r Seintiau.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Rhoddwn fyd neu ddau, pe meddwn,
Am eu taflu oll i annwn;
Ond hen uffern a wrthodant,—
Yn y man hwy a deyrnasant:
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Amrafaelion hyll sy'n rhwygo
'R holl enwadau'r ffordd y cerddo;
Mae'r eglwysi'n derfysg drwyddynt,
Fel y môr dan ruad corwynt.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Beth a ddaw o'r byd aflonydd,
Sy'n darogan tristwch beunydd?

Beth a ddaw o'r sectau oerllyd,
Ond rhyw ddiwedd blin dychrynllyd.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Er ein gwaeddi mawr a'n dwndwr,
Gweled byd, mor wael yw'n cyflwr!
Mae Sectariaeth falch chwyddedyg,
'Nawr fel magwyr ogwyddedig.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Er dyfeisio mil o chwedlau,
'Rhain i gyd yn llawn cableddau
Ar y Saint, nid oes un gobaith,
Y cawn arnynt fuddugoliaeth.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Ofer talu hen faledwyr,
Am ysgermain lol disynwyr;
Ofer 'sgrifaw twyll lythyrau,
Er dirmygu neb o'r Seintiau.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Ofer yw ein ffug ysmala,
Am holl wragedd California;
Ofer dwlni yr "Amserau"
'N troi yn "*Rhys y celwydd goleu.*"
O mor brudd yw ein bron, &c.

Ofer chwythu celaneddau,
Ofer dweyd yn erbyn gwyrthiau;
Ofer brâd, a hyll gynllwynion;
Yn y blaen'r â'r saint yn gysson.
O mor brudd yw ein bron, &c.

Gwell yw newid ein lleferydd,
Gwell yw gado'r Saint yn llonydd;
Onite, os ant yn mhellach,
Derfydd, derfydd am ein masgnach.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Dim yw'n pregeth, dim yw'n gweddi,
Dim yw'n hwyl, a dim yw'n gwaeddi,
Dim yw'n dawn, a dim y deunydd,
Dim o ddim yw nerth ein crefydd.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Ein doethineb a'n dysgeidiaeth,
Gaed yn ddim o flaen Mormoniaeth;
Dyma lafar ein cydwybod,—
Soddi'r y'm mewn mor o drallod.
O, mor brudd yw ein bron, &c.

Ust, drueiniaid, deuwch, deuwch,
Gyda ffydd ac edifeirwch;

Trowch ar frys at Dduw y Seintiau,
A chewch wared o'ch pechodau.
Dewch, o dewch, heb nacâu,
Aeth yn hwyr, dewch yn glau,
A chewch wared o'ch griddfanau,
Dewch, O dewch heb nacâu.

Capel Gwawr, Aberaman. DEWI ELFED.

AMRYWIAETHAU, &c.

GORLAWNDER sydd drafferthus, anghen sydd ofidus, anrhydedd sydd yn faich, a derchafiad sydd beryglus; ond dedwyddwch sydd yn gynnwysedig mewn digonedd.

YR hwn nad yw yn foddlawn yn ei sefyllfa, ni fyddai yn foddlawn mewn unrhyw sefyllfa pa bynag; canys nid yw y bai yn y sefyllfa, ond yn y meddwl.

ANRHYDEDD a golud ydynt y ddwy olwyn ar ba rai y mae yr holl fyd yn troi; y rhai hyn ydynt dynlafnau ein hanfoddlonrwydd.

MORMONS BOG.—Mae Llyfr Mormon yn y Daeneg wedi gwneyd ei ymddangosiad yn Nghymru. Daeth 50 o honynt i lawr i'r brawd Phillips, a gwerthir hwynt am 4s. yr un.—Mae yr un llyfr yn agos â bod yn barod yn y Italaeg. Wedi hyny ymddangosa yn y Ffrengaeg a'r Ellmanaeg, ac yna mewn ieithoedd ereill, nes yn y diwedd na bydd cenedl dan y nefoedd heb gael Llyfr Mormon yn eu hiaith eu hunain.

TALIADAU O HYD. 31 HYD TACH. 13.—Sir Fynwy, £4; Sir Frycheiniog, 15s 8c; Sir Aberteifi, £2 9s: Sir Gaerfyrddin, £15 1s 9¾c: Morganwg Orllewinol, £3 10s 6c: Sir Fflint, £2: Sir Fon, £1 6s: Sir Ddinbych, £1 10s: Sir Benfro, £1: Dinas, 12s 6c: Pontytypridd, 18s: Llanfabon, 19s 9c: Aberdar, £1 2s 6c: Dowlais, £1 4s: Hirwaen, £1 3s 1c: Georgetown, £1 8s: Pendaren, £1 13s 9½c; Cefn, 8s 8c; Ffynnon-Tydfil, 19s 6c.—Cyfanswm, £42 2s 9¼c.

☞ Dymunwn hysbysu y Saint fod Thomas Morgan, gynt Llywydd Cynnadledd Sir Fon, wedi ei dori allan o'r Eglwys, ac nad yw person o'r enw Liffin, yn nhref Carnarfon, yn dal un cyssylltiad â'r Saint.

☞ Mae Llyfr Hymnau Dwyieithog, yn cynnwys y ddau lyfryn Cymraeg a'r argraffiad newydd Seisnig, yn barod, wedi ei rwymo mewn croen llo, am 3s. yr un.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 24.] TACHWEDD 29, 1851. [PRIS 1g.

DYFODIAD MAB Y DYN.

[Parhad o dud. 362.]

YR oedd yr hyn a grybwyllwyd yn flaenorol, sef pregethiad yr efengyl, i gymmeryd lle cyn y diwedd diweddaf; a chan mai dynion a ddefnyddia efe fel offerynau i bregethu yr efengyl hon, rhydd iddynt amser i fynod a thraethu eu cenadwri, ac amser i'r bobl gredu ac ufyddhau, er cael eu hachub, onide paham y pregethent hi ond er mwyn i'r bobl gael diangfa rhag y llid a fydd: felly, trwy ufyddhau i'r efengyl hon yr achubir hwy. A phawb a achubir, ynte, a raid ufyddhau hon; a pha fodd yr ufyddhant hi, oni chredant hi? pa fodd y credant yn yr hyn ni chlywsant am dano? pa fodd y clywant heb bregethwr? a pha fodd y pregethant, onis anfonir hwy? A pha fodd y danfonir hwy? drwy genadwri yr angel hwnw o'r nef. Felly, gwelwn y cymmer hyn oll gryn amser ar ol yr amser y dechreuodd, sef 1830, er y dywedodd Crist mai yn yr oes, neu y genedlaeth hono, a'u gwelent (y pethau hyn) yn dechreu, y gorphenir y cyfan o honynt; etto mae yn dangos yn eglur iawn pa hyd y byddai yr amser hyny, canys rhoddodd iddynt arwydd y ffigysbren er cadarnhau mai yr oes hono a welai y dechreuad o honynt, a welent y diwedd hefyd.

Mae rhai pobl yn meddwl na ddylent chwilio pa amser y cymmerai hyny le, am i Grist ddweyd, "Y dydd a'r awr ni ŵyr neb, hyd y nod angylion y nef, ond y Tad." Er hyny, dywed yr oes ei hun, yr oruchwyliaeth, a rhoddodd nodau a ddengys y flwyddyn hefyd, a hyny i'r sawl a welant y nodau yn dyfod. A rhoddodd yr angel ryw awgrymiadau o hyn wrth Daniel (xii, 12). Wedi bod yn desgrifio y pethau nodedig oeddynt i ragflaenu, a'r am-

serau y deuent, yr amser y dechreuai gwaith mawr yr adferiad yn mhlith yr Iuddewon, y pregethid yr efengyl gan ddynion, sef y pysgotwyr a'r helwyr, &c., a'r gogoniant a welent, &c. Ond yr hyn a ymholai Daniel fwyaf yn ei gylch o bob peth oedd, pa bryd y byddai diwedd yr holl bethau hyn? Y diwedd oedd y pwnc gan Daniel, ac mae yr angel yn cael caniatâd i roddi ateb cyflawn i bob peth arall, ond nid yw yn dweyd mewn iaith mor benodol am y diwedd, er ei fod yn dweyd digon i foddloni Daniel. "Gwyn fyd," medd efe, "yr hwn a ddysgwylio, ac a ddel hyd y mil tri chant a phymtheg ar hugain o ddyddiau." Beth fydd y pryd hyny? Nid yw yn dweyd ychwaneg, ac nid oes eisieu wrth un creadur rhesymol; mae hyn yn ddigon er profi fod yn y flwyddyn hono ryw fendith fawr, rhyw amser gwynfydedig iawn; ïe, dim llai felly na'r amser hwnw y byddai y patriarchiaid a'r prophwydi yn gorfoleddu wrth feddwl am dano, yr apostolion yn marw mewn gobaith o'i gael—yr amser hwnw ag y cai Daniel (fel y dywed yr angel yn yr adnod nesaf) sefyll yn ei ran, sef yn niwedd y dyddiau, pa ddyddiau yw y dyddiau diweddaf, pan ddeuai Mab y Dyn ar gymylau y nef, ac y cai y saint gyfodi o'u beddau, a'r saint byw eu cyfnewid i'r un ffurf ag ef. Ymddengys yma ragor rhwng amser diwedd y dyddiau dial a gorthrymder hwnw, a diwedd y weledigaeth, neu ddiwedd yr annuwiol, pan adgyfodir y cyfiawn i gyfarfod Mab y Dyn—cymmaint rhagor ag sydd rhwng 1290 a 1335, gan mai y rhif cyntaf oedd diwedd y dial ar yr Iuddewon i'w gwasgaru, a dechreu eu casglu ynghyd; yna y nifer olaf a nodwyd, y gorphenir gwaith goruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd, ac y crynhoir, y perffeithir pob peth yn Nghrist. Y gwahaniaeth rhyngddynt, 45 o flynyddau, yw yr amser gosodedig i gasglu yr Iuddewon, i bregethu yr efengyl hon er tystiolaeth i'r holl fyd; ac yna y daw y diwedd. Nid diwedd y byd a feddylir, ond diwedd yr amser gosodedig, i roddi diwedd ar bechod, ac i buro y ddaear, yn deyrnas i Grist i deyrnasu, a'i holl Saint gydag ef, am fil o flynyddoedd.

Wedi dywedyd cymmaint â hyn am amser ei ddyfodiad, deuwn at yr ail gwestiwn a ofynodd yr apostolion i Grist, sef yn

IV. "A PHA ARWYDD FYDD O'TH DDYFODIAD, AC O DDIWEDD Y BYD?"

Yr ydym eisoes wedi dweyd beth oedd llawer o'r arwyddion a gymmerent le ar y ddaear cyn ei ail ddyfodiad, ynglyn â'r amser

a soniwyd uchod; felly, ni raid fod mor fanwl â'i hail-adrodd yma, ond dangos ereill yn eu lleoedd priodol, y rhai ni chrybwyllwyd mo honynt etto. Profwyd eisoes pa bryd y dechreuodd amser y cenedloedd, a pha bryd y diweddwyd ef; y gorthrymder mawr oedd i fod ar yr Iuddewon yn yr amser hwnw, a pha bryd y dechreuwyd casglu yr Israel i'w gwlad. Dangoswyd hefyd y cyflawnir yr adferiad hwn yn yr un amser ag y pregethid yr efengyl hono a ddanfonwyd gyda'r angel o'r nef, drwy yr holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genedloedd;—mai yr amser y dechreuai y pethau hyn fyddai yn y flwyddyn 1830, ac y parhae t am 45 o flynyddau; ac enwaf rai o'r pethau ereill oedd i gymmeryd lle hefyd yn nghorff yr amser nodedig hwn hyd ei ddiwedd, a hyny fel y byddo pawb wedi eu rhybyddio yn onest a ffyddlawn, fel os mynant, y gallant ddeall a gwylio rhag dyfod y dydd hwnw arnynt fel dinystr disymwth, neu leidr y nos.

Mae y prophwydi yn eglur ddangos y casglid yr Iuddewon i'w gwlad ar ol darfod y digter, ac yr adeiladent furiau Jerusalem, y cyfanneddid hi yn y dyddiau diweddaf, y byddai hen bobl a phlant yn chwarae yn ei heolydd, y trigent yn ddiogel heb dyrau na chaerau; ond gan feddwl fod yr holl ddial wedi myned heibio, dysgwyliant heddwch mwyach, ac yna y dwg yr Arglwydd holl genedloedd y ddaear i fyny i ryfela yn ei herbyn, ac i gymmeryd anrhaith aur ac arian, ac y llwyddent i fyned â hanner y ddinas i gaethiwed,—y cyfodai dau brophwyd, y rhai a brophwydent am dair blynedd a hanner, y rhai a laddai y cenedloedd, o herwydd eu bod yn eu rhwystro i fyned â'r rhan arall o'r ddinas i gaethiwed, ac ni adawent eu claddu, ond gorweddai eu cyrff yn yr heol am dri diwrnod a hanner,—wed'yn y deuent yn fyw, ac y cymmerid hwynt i fyny i'r nefoedd, ac hefyd y deuai tywyllwch mawr dros bawb, nes nad adwaenent eu gilydd,—yn y tywyllwch hwnw y lladdai y cenedloedd eu gilydd heb wybod, hyd nes gwelent ddysclaerdeb gogoniant dyfodiad Mab y Dyn ar fynydd yr Olewwydd,—y gwaredai Jacob, yr adnabyddant eu Messiah drwy y gweliau yn ei ddwylaw a'i draed, y galarai pob teulu wrtho ei hun. Ond "yna bydd holl Israel gadwedig." Efe a'u gwared o law eu gelynion, pan na allai neb arall; Efe a sych ymaith bob deigryn oddiar eu llygaid. Yna, ond nid cyn hyny, y bydd ffynnon wedi ei hagor i dŷ Ddafydd ac i breswylwyr Jerusalem, i bechod ac aflendid; ac ni welais un addewid yn y Beibl y byddai

i'r Iuddewon gael eu casglu yn ol drwy yr efengyl, nac y credent yr efengyl chwaith, hyd oni welont eu Messiah, canys dyna y dull a drefnodd er eu hachub hwy, er nad oes un addewid yr achubir y cenedloedd felly chwaith, o herwydd bydd yr efengyl eisoes wedi ei phregethu iddynt hwy er tystiolaeth o'r pethau hyn, cyn eu myned hwy i fyny i ryfel yn erbyn Jerusalem.

[Dichon y bydd yn ychydig o siomedigaeth i'n darllenwyr, nad yw y traethawd rhagorol hwn o eiddo Capt. D. Jones, wedi ei gwbl orphen ganddo ef. Meddyliasom wrth ddechreu ei gyhoeddi, y caem ni hamdden i'w orphen; eithr wedi ystyried y gofynai hyny lawer o'n hamser i olrhain ysgrythyrau, penderfynasom ei oedi dros yr amser presennol, gan obeithio ei orphen rywbryd etto.—Gol.]

ANERCHIAD AT Y SAINT YN MHRYDAIN FAWR,

GAN YR HENURIAD LORENZO SNOW.

Un o Ddeuddeg Apostol Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf.

Anwyl Saint,—Y mae arosiad byr yn y wlad hon wedi gwasanaethu i rwymo yn dŷnach y teimladau hyny o ddyddordeb ag sydd yn rhaid eu galw i weithrediad yn ystod cyfeillach gariadus gyda'r Saint. Gan fod yr amser yn awr yn dynesu, pan y bydd raid i mi ganu yn iach i wynebau siriol a chalonau gwresog y brodyr yn yr Ynysoedd Prydeinig, er myned i hinsoddau ereill, nis gallaf lai nag hysbysu fy nymuniadau brwdfrydig am lwyddiant a pharhad y gwaith yn y wlad hon, a lles a dedwyddwch yr holl rai sydd yn meddu y fraint o gydweithredu yn yr achos mawr a gogoneddus o daenu gwybodaeth a goleuni yn mhlith plant dynion.

I'm brodyr yn yr Offeiriadaeth, dymunaf gynnyg ychydig eiriau o gynghor, addysg, ac annogaeth. Arnoch chwi y gorphwys cyfrifoldeb uchel a dwyfol, yr hwn nid yn unig a berthyna i iachawdwriaeth y genedlaeth hon, eithr llawer o genedlaethau mynedol, a llawer o rai dyfodol. Rhaid i faniar ogoneddus teyrnas yr Immanuel, yr hon sydd wedi ei sefydlu unwaith etto ar y ddaear, gael ei chwifio yn mhlith pob cenedl, teyrnas, ac amherodraeth; rhaid i'r llais rhybydd, llais y Priodfab, "Parotowch, parotowch ffordd yr Arglwydd," gael ei gario at yr holl bobloedd; chwychwi yw y rhai a ddewisodd yr Arglwydd i'r

dyben hwn, ïe, corn Joseph, i wthio ei bobl ynghyd. Yn ddiau nis gellwch fod yn rhy awyddus, nac yn rhy ddiwyd, yn chwilio allan y ffordd fwyaf defnyddiol i chwi eich hunain, ac i ddynolryw, i fawrhau eich swyddi santaidd a chyssegredig. Yr Offeiriadaeth fydd yn rhoddi i chwi gymmeriad, enwogrwydd, doethineb, gallu, ac awdurdod, ac yn eich adeiladu lawr yma yn mysg plant dynion, a fry yn eich dyrchafu i heddwch a dedwyddwch, i ogoniant, i orseddau a llywodraethau, ïe, trwy dragywyddoldebau dirif. Mae y byd hwn, yn ei deyrnasoedd a'i amherodraethau, mewn rhyw radd yn meddu gogoniant a mawredd, ac yn gwanaidd gysgodi allan yr hyn a gynnwysir mewn ardaloedd uwchlaw; ond yma, ychydig ddedwyddwch, ychydig barhad, a gyssylltir â'r rhai hyn. Mae y byd a geisiwn ni yn dwyn i'w drigolion ogoniant diddiflanedig, enwogrwydd anfarwol, a llywodraethau o gynnydd parhaus, lle y mae teuluoedd yn dyfod yn genedloedd, cenedloedd yn genedlaethau, cenedlaethau yn fydoedd, a bydoedd yn gyfundraethau; dyma LWYBR yr offeiriadaeth—LLWYBR y rhai santaidd. Da y dywedodd yr Apostol, "Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef; eithr Duw a'u heglurodd i ni trwy ei Ysbryd, canys yr Ysbryd sydd yn chwilio pob peth, ïe, dyfnion bethau Duw hefyd."

Nid rheol awdurdodol yw y rheol briodol i lywodraethu y Saint â hi; yn hytrach ceisiwch weinyddu mewn ysbryd gostyngeiddrwydd, doethineb, a daioni, gan beidio dysgu cymmaint trwy wybodaeth anymarferol nag a ddysgir mewn ymarferiad. Er y gall rhywun ddysgu gydag hyawdledd angel, etto y mae ymarferiadau da rhywun, ei esiamplau da, a'i weithredoedd, y rhai a ddangosant yn barhaus ddymuniad i lesoli y bobl, yn dysgu yn llawer mwy hywadl, ac yn llawer mwy effeithiol. Yn wir, ychydig sydd yn meddu digon o wroldeb dynol i fod yn wir onest, ffyddlawn, rhinweddol, ac anrhydeddus yn mhob sefyllfa—yr ychydig hyn o ddaliant afael yn yr offeiriadaeth, ac a dderbyniant ei chyflawnder, ond nid neb arall, Rhaid chwilio yn awyddus am burdeb, rhinwedd, diysgogrwydd, a santeiddrwydd, cyn yr ennillir y goron. Rhaid i'r egwyddorion hyny gael eu cydgorffoli â ni ein hunain, eu gwau yn ein cyfansoddiadau, a dyfod yn rhan o honom, gan ein gwneuthur yn ganolbwynt, yn ffynnonell o wirionedd, uniondeb, cyfiawnder, a thrugaredd, ac o'r

hyn oll sydd ddaionus a mawreddog, fel y deillio oddiwrthym ni y goleuni, y bywyd, y gallu, a'r gyfraith i gyfarwyddo, i lywodraethu, a chynnorthwyo i achub byd crwydredig; gan weithredu megys meibion Duw, dros ac yn lle ein Tad o'r nef. Yn yr adgyfodiad dysgwyliwn i ymarfer galluoedd ein hoffeiriadaeth —nis gallwn eu hymarfer ond yn unig i'r graddau y sicrhawn ei chyfiawnder a'i pherffeithderau; nis gellir cael y cymhwysderau hyn ond yn unig trwy eu ceisio a'u meddiannu hwynt, fel yn morcu yr adgyfodiad na fyddom yn meddu ond yn unig y cyrhaeddiadau hyny a sicrasom yn y byd hwn! Nis gellir *rhoddi* duwioldeb, eithr rhaid ei *chyrhaeddyd*, ffaith ag y mae y byd yn ymddangos yn hynod o anwybodol yn ei chylch. Ceisiwch lesoli ereill, ac ereill a geisiant eich llesoli chwithau; a'r hwn sydd am fod yn fawr, bydded yn ddaionus, yn myfyrio lleshad yr oll, gan fod yn was i bawb, trwy yr hyn y sicrha iddo ei hun fwyaf o ddoethineb a gallu Duw, cariad, parch, ac anrhydedd ei bobl.

Rhaid i'r henuriaid ddyfod yn bersonau o'r cyfrifoldeb mwyaf. Ymddibyna dedwyddwch pobloedd, cenedloedd, a chenedlaethau, ar ymarferiad cyfreithlawn a ffyddlawn galluoedd eu swyddi. Os yn y cylch lleiaf o weithrediad y methant gael eu hymddiried, pwy a ymddibyna arnynt yn y mwyaf? Gyda golwg ar y cyfrifoldeb dirfawr a osodir ar ddynion yn yr alwedigaeth uchel hon, gadewir hwynt i raddau wrthynt eu hunain i weithredu yn ol eu hewyllys rydd; os pasiant yn mlaen hyd derfyn eu hymbrawf presennol, heb eu dadymchwelyd gan alluoedd y fall, gan gadw eu hysbrydoedd yn bur, a thrwy allu yr Ysbryd Glân ddysgu ac adeiladu eu hunain yn y cymhwysderau angenrheidiol i'r fath ddyrchafiad, yna, mewn amser cyfaddas, Duw a'u cyfoda hwynt i'r sefyllfaoedd hyny. Yn eich holl weithredoedd a'ch ymddygiad meddiannwch yr ymwybodolrwydd hwnw eich bod yn awr yn parotoi ac yn creu bywyd i chwi eich hunain i barhau trwy dragywyddoldebau; na weithredwch ar un egwyddor y byddo arnoch gywilydd neu anewyllysgarwch i weithredu arni yn y nef, ac na ddefnyddiwch foddion i gyrhaedd unrhyw amcan y byddo cydwybod oleu a nefol yn anghymmeradwyo. Tra y byddo teimladau a nwydau yn eich cynhyrfu i weithrediad, bydded i egwyddorion pur, anrhydeddus, santaidd, a rhinweddol, eich rheoli a'ch llywodraethu yn barhaus. Y mae Duwdod o'n mewn, Duwdod yw ein

cyfansoddiad ysbrydol--plentyn Duw, wedi ei genedlu ar ei ddelw ef; gan hyny, frodyr, "Bydded ynoch y meddwl yma, yr hwn oedd hefyd yn Nghrist Iesu, yr hwn, ac efe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fod yn ogyfuwch â Duw." "Y creadur," neu blant Duw, a ddygwyd i'r byd hwn, "nid o'u bodd," gan gael eu darostwng i oferedd, tristwch, a phoenau, eithr i wneuthur ewyllys y Tad, a chyrhaedd gogoniant ac etifeddiaeth nefol, i ddyfod yn un â Duw; "A'r hwn sydd ganddo y gobaith hwn ynddo, sydd yn puro ei hun, megys y mae Duw yn bur."

Yr ydym ni yma fel y caffom ein dysgu mewn ysgol o ddyoddefgarwch a threialon tanllyd, yr hon ysgol oedd yn anghenrheidiol i'r Iesu, ein brawd henaf, yr hwn, medd yr ysgrythyr wrthym, a berffeithiwyd trwy ddyoddefiadau. Mae yn anghenrheidiol i ni ddyoddef yn mhob peth, fel yr addaser ni, ac y byddom yn deilwng i lywodraethu a rheoli pob peth, megys ein Tad yn y nefoedd a'i fab henaf Iesu. Mae Duw wedi dadguddio i ni y dirgelwch a chwilia yr holl fyd am dano, eithr a fethant ei gael, o herwydd balchder, drygioni, a gallu Satan yn tywyllu eu meddyliau, a hwnw yw llwybr iachawdwriaeth a dedwyddwch ein personau.

Ac yn awr, pa le mae y dyn yn eich plith, wedi cael unwaith rwygo y llen a syllu ar burdeb, gogoniant, gallu, mawrhydi, a llywodraeth dyn perffeithiedig, mewn gogoniant nefol, yn nhragywyddoldeb, ag na roddai ei fywyd i lawr yn ewyllysgar, dyoddef yr arteithiau mwyaf poenus, a gadael i aelod gael ei dynu oddiwrth aelod, cyn y dianrhydeddai neu y rhoddai i fyny ei Offeiriadaeth. Mewn gwirionedd y traethodd ein Hiachawdwr y ddammeg hon, "Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnatäwr, yn ceisio perlau teg; yr hwn, wedi iddo gael un perl gwerthfawr, a aeth ac a werthodd gymmaint oll ag a feddai, ac a'i prynodd ef: a thrachefn, yn gyffelyb i ddyn yn cael trysor mewn maes, yn gwerthu yr oll a feddai, ac yn prynu y maes." Mae y gogoniant a ddadguddiwyd i'n golwg, a'r hwn ydym yn ei geisio, yn gyffyrddadwy, a gellir ei deimlo, ei weled, a'i glywed; eithr y mae ei hŷd, ei led, ei ddyfnder, ei fawrhydi, ei dangnefedd, ei lawenydd, ei ddedwyddwch, uwchlaw pob dealltwriaeth: nis gall tafod ei draethu, ac nis gall iaith osod allan ei faintioli a'i helaethrwydd.

(*I'w barhau.*)

NODIADAU W. GIBSON AR LYFR MORMON.

[Parhad o dud. 352.]

Yn nesaf awn yn mlaen yn ol ein haddewid, i ddangos ei gyssondeb â'r ysgrythyr.

Y rhan fwyaf o'r llyfr a gymmerir i roddi hanes am bobl y dywedir eu bod yn rhan o had Abraham, ac yn ddisgynyddion o Joseph. A ydyw y prophwydoliaethau a gynnwysir yn y Beibl yn ein tywys i ddysgwyl y byddai i ddisgynyddion Joseph byth fyned i'r America, a dyfod yn bobl fawr, a derbyn dadguddiadau iddynt eu hunain? Cawn weled: ac yn nechreu yr olrheiniad, bydded i'n darllenwyr ymdrechu rhoddi o'r neilldu bob rhagfarn, a rhoddi yr un faint o grediniaeth i'r prophwydoliaethau ar y pwnc hwn, ag a roddir i'r rhai hyny a gyfeiriant at ddyfodiad cyntaf y Messiah.

Myfi a ddechreuaf gyda'r 49ain bennod yn Genesis, a'r 16eg adnod, "A Jacob a alwodd ato ei feibion, ac a ddywedodd, Ymgesglwch ynghyd, fel y gallwyf ddywedyd i chwi beth a ddygwydd i chwi yn y dyddiau diweddaf." Yna, gan lefaru am Joseph a'i had yn y 26ain adnod, efe a ddywed, "Bendithion dy dad (Jacob) a ragorodd ar fendithion fy rhieni (Abraham ac Isaac) hyd derfynau bryniau tragwyddoldeb: a byddant ar ben Joseph, ac ar goryn yr hwn a neillduwyd oddiwrth ei frodyr." Gofynaf, gan hyny, beth oedd y bendithion a roddodd Abraham i Isaac, ac Isaac i Jacob? gwlad Canaan yn etifeddiaeth dragywyddol oedd. Gan hyny, os rhagorai bendith Joseph ar yr eiddynt hwy, yn gymmaint fel y cyrhaeddai ei etifeddiaeth hyd derfyn bryniau tragywyddoldeb, a hyn yn ol ei ystyr gyffredin, ac y buasai rhaid iddo feddwl y pellder mawr hyny o wlad Canaan, yna, a allai rhyw un o'r doethion ddywedyd wrthyf yn mha le y gall yr etifeddiaeth hon fod, os nad yn America? canys yno yn unig y gallwn gael terfyn bryniau tragywyddoldeb o wlad Canaan, neu etifeddiaeth eu brodyr; a chan na allem yn rhesymol ddysgwyl y meddiannai had Joseph yr holl dir sydd rhwng Canaan a therfynau bryniau trgywyddoldeb, rhaid i ni ddysgwyl, os yw y Beibl yn wir, mai terfynau bryniau tragywyddoldeb (oddiwrth etifeddiaeth eu brodyr) a ddylai had Joseph gael iddynt eu hunain yn etifeddiaeth neillduol.

Yn nesaf, cymharaf hyn â'r bendithion a roddes Jacob i feibion Joseph, fel y gwelir yn y 48ain bennodo Genesis, o'r 15fed i'r 20fed adnod. Yn yr 16eg adnod, y mae yn dywedyd y "byddai iddynt gynnyddu yn dorf yn nghanol y ddaear;" ac yn y 19eg adnod, gan lefaru am y mab ieuengaf, Ephraim, efe a ddywed, "ei had ef a fydd yn lliaws o genedloedd." Yn awr, cyfyd gofyniad, A ddarfu y rhan a arosodd gyda'i frodyr yn ngwlad Canaan, ddyfod yn lliaws o genedloedd yno? Yr atebiad yw, naddo; gan hyny, rhaid i ni edrych at derfynau bryniau tragywyddoldeb, ac os na chanfyddwn hwy yno yn lliaws o genedloedd, yna rhaid mai gau-brophwyd oedd yr hen Jacob. Gadewch i ni edrych i'r America, i weled beth a ganfyddwn yno; canfyddwn yno liaws o genedloedd, a chanddynt wahanol ieithoedd, cyfreithiau, llywodraethau, a thiriogaethau, ac etto eglur yw eu bod o'r un boncyff. Os cymmerwn hyn mewn cyssylltiad â bendith Jacob, rhaid i ni ddod i benderfyniad, os credwn fod y Beibl yn air Duw, mai had Joseph ydynt hwy.

Yn nesaf, dyfynwn ychydig o'r prophwydoliaethau a gyfeiriant at y lle y canfyddid had Joseph pan ddychwelai eu brodyr yn ol i wlad Canaan, i dderbyn eu hetifeddiaeth. Zechariah, yn y 10fed bennod o'i brophwydoliaeth, o'r 7fed i'r 11eg adnod, gan lefaru am Ephraim, a ddywed yn y 9fed adnod, "Hauaf hwynt yn mysg y bobloedd, a hwy a'm cofiant i mewn gwledydd pell;" ac yn y 10fed adnod, llefara am ddygiad rhan arall o honynt o'r Aifft ac o Assyria, i Gilead ac i Libanus, canys Ephraim oedd i gael etifeddiaeth gyda'i frodyr yn ngwlad Canaan, heblaw yr etifeddiaeth hon a addawyd tua therfynau bryniau tragywyddoldeb. Y gofyniad, gan hyny yw, pa le y canfyddir y gwledydd pellenig hyn, lle y mae disgynyddion Ephraim i gofio yr Arglwydd, pan y dygir eu brodyr yn ol o'r Aifft ac o Assyria? A gawn ni edrych am danynt i'r dwyrain a'r gorllewin, i'r deau ac i'r gogledd? Hosea a ddywed wrthym: gwel Hosea, y 11eg bennod, a'r 9fed adnod; yno, gan lefaru am Ephraim, dywed yn y 10fed adnod, "Pan rua efe (yr Arglwydd), y plant a grynant allan o'r *gorllewin*," ac yn y 17eg adnod dyweda, yr un modd â Zechariah, am ran arall o honynt yn yr Aifft ac yn Assyria.

Yn awr, canfyddwn ran o had Joseph (sef yn y gorllewin o Ganaan, wrth reswm); o ganlyniad, y gofyniad nesaf yw, pa mor bell yn y gorllewin? Zechariah a ddywed mai gwlad bell

ydyw; ac mewn gwirionedd byddai yn wlad bell iawn os byddai tua therfyn eithaf bryniau tragywyddoldeb o wlad Canaan; ond Zechariah a rydd fwy o oleuni ar y pwnc, oblegid yn ei 3ydd bennod a'r 10fed adnod, y dywed, "O'r tu hwnt i afonydd Ethiopia y dwg fy ngweddiwyr, sef merch fy ngwasgaredig, fy offrwm;" os, gan hyny, y byddent y tu hwnt i afonydd Ethiopia, pa mor bell y cyrhaeddai yr hyn a elwid yn Ethiopia yn y dyddiau gynt? Yn atebiad, rhoddaf grynodeb o'r hyn a ymddangosodd yn yr "Edinburgh Evening Courant," am yr 16eg o Hydref, 1818. Mewn erthygl yno ar y darganfyddiadau diweddar a wnaed yn yr America, yr ysgrifenydd a sylwa,—"Yr Aifft, pe siaradwn yn gyfyngol am dani, sydd allu Affricanaidd, etto ei llywodraeth a ymestyna i Affrica ac Asia, ac uwchlaw yr hyn oll oedd (yn y rhan Affricanaidd), cynnwysai yr hyn a elwid yn dir Cush neu Ethiopia, yn ei ystyr boreuol a mwyaf helaeth, gan gymmeryd i mewn Arabia ac Affrica, o'r Môr Coch hyd geulanau y Nilus ar hyd ei holl yrfa." Gan hyny, os cynnwysai Ethiopia, yn ei ystyr cyntefig, Arabia ac Affrica, a bod rhan o had Abraham, y rhai a wasgaresid, i gael eu dwyn yn offrwm i'r Arglwydd yn y dyddiau diweddaf, o'r tu hwnt i'w hafonydd, pa rai yn y rhanau gorllewinol a redant i'r Mor Werydd; gan hyny, rhaid mai yn rhywle tu hwnt i'r cyfandir hwn, y byddai i'r offrwm hwn gael ei ddwyn, pe amgen ni allai byth fod tu hwnt i afonydd Ethiopia. Fy nghyfeillion, edrychwch ar y darlunlenau, a gwelwch os gallai hyn gael ei gyflawni mewn un man heblaw yn yr America.

Esaiah, yn ei brophwydoliaeth, a'i gwna yn fwy amlwg fyth, trwy roddi i ni ddull y tir oedd y tu hwnt i afonydd Ethiopia, o ba le y dygid offrwm i Arglwydd y lluoedd yn y dyddiau diweddaf.— Gwel Esaiah xvii. Yn y 7fed adnod llefara am yr offrwm a ddygid i'r Arglwydd, ac yn yr adnod gyntaf rhydd i ni ddesgrifiad o'r tir y dygid ef (sef yr offrwm) o hono. Efe a ddywed, "Gwae (neu fel y mae mewn rhai hen gyfieithadau, "Ho,") y tir a gysgoda ag adenydd, yr hwn sydd tu hwnt i afonydd Ethiopia." Yn awr, gyfeillion, agorwch o'ch blaen ddarlunlen America, i edrych a ellwch roddi gwell darluniad o hono nâ thir yn cysgodi ag neu ar ddull adenydd. Yn awr, edrychwch beth a brawf yr ychydig ddyfyniadau hyn. Yn gyntaf, Zechariah a ddywed fod rhan o had Ephraim mewn gwlad bell,

lle y byddent i gofio yr Arglwydd. Hosea a ddywed wrthym mai yn y gorllewin y mae y wlad hon. Zephaniah a ddywed wrthym pa mor bell y mai y tu hwnt i afonydd Ethiopia; ac Esaiah a ddywed wrthym, am y tir y tu hwnt i afonydd Ethiopia, mai tir yn cysgodi ag adenydd yw.

(I'w barhau.)

DYFFRYN Y MYNYDDOEDD.

TON.—"Boreu Teg."

O BABILON, O Babilon,
Pa hyd caethiwi di fy mron?
Dy alar du, mal ymchwydd tòn,
  Sy'n dilyn dy ardaloedd;
Ond O, fy nghalon hoffa 'nawr,
A'i hyder dwys bob enyd awr,
Am ddinas y Llyn Halen Fawr,
  Yn Nyffryn y Mynyddoedd.

Fy'm ceraint hoff sydd braidd i gyd,
Yn troi'n elynion gwaetha'r byd;
Mae hyny yn cyffroi fy mryd,
  I Ddyffryn y Mynyddoedd:
Amlyga hyn yn rhwydd i mi,
Nad yma mae fy'm cartref i;
Ond af ac adeiladu'm tŷ,
  Yn Nyffryn y Mynyddoedd.

Paham cynhyrfa'r byd o'r bron,
Yn erbyn yr efengyl hon,
Sy'n galw rhai alaethus fron,
  I Ddyffryn y Mynyddoedd.
Ond Duw a gasgla'r oll ynghyd
O'i saint, o bedair congl byd,
I'w hetifeddiaeth hafaidd glyd,
  Yn Nyffryn y Mynyddoedd.

Mwynheir pleserau o bob rhyw,
A chânt o ffrwyth eu llafur gwiw,
A than eu gwynwydd byddant byw,
  Yn Nyffryn y Mynyddoedd;

A bwyta'u gwala heb un gwawd,
A chyfarch gwell gan anwyl frawd,
Ni welir mwy'r truenus tlawd,
Yn Nyffryn y Mynyddoedd.

Pa le mae'r llong fedd hwyl sy'n gref,
I dderbyn gwych awelon nef,
I'm cario dros y môr i dref,
I Ddyffryn y Mynyddoedd;
Ow! llyfna'th wyneb, arw fôr,
A'r gogledd, cadw'th wyntoedd oer,
Fal gallwyf fyn'd i foli'm Ior,
I Ddyffryn y Mynyddoedd.

Glynmil. JOHN WILKINS.

AT DDOSPARTHWYR, DERBYNWYR, A DARLLENWYR YR "UDGORN."

ANWYL FRODYR,—Yn nghanol ein llafur i ddwyn allan Lyfr Mormon yn Gymraeg, cymmerwn hamdden, megys ar derfyn y flwyddyn, i'ch anerch mewn perthynas i'r UDGORN. Gwyddoch fod yr UDGORN, erbyn hyn, wedi bod yn udganu am yn agos i dair blynedd, yn weddol o lwyddianus; ac nad yw ei udganwr, hyd yn hyn, yn teimlo un awydd i'w roddi i fyny, serch fod ei fryd efallai yn fwy ar Lyfr Mormon, ar hyn o bryd. Meddyliwn fod rhai o'r Saint yn meddwl llai am yr UDGORN, oddiar pan gawsant yr Athrawiaeth a Chyfammodau a Llyfr Mormon, yn Gymraeg: y mae hyny yn lled naturiol, canys ni allem feddwl cymmaint am yr UDGORN ein hunain, tra wrth y gorchwyl o gyfieithu y llyfrau uhod. Ond yn awr, mae ein meddwl yn dechreu gogwyddo at yr UDGORN, gan y bwriadwn orphen y cyfieithad, os cawn fywyd ac iechyd, yn mhen oddeutu tri mis, yr hyn a fydd yn lafur caled iawn, er mwyn cael ein pen yn rhydd at yr UDGORN a phethau ereill. Etto, nid yw yr UDGORN yn cael ei esgeuluso yn bresennol, eithr y mae ynddo lawer o bethau dyddorol iawn. Ond pan gawn fwy o amser ato, yr ydym yn addaw ei wneuthur yn llawer mwy teilwng o dderbyniad, trwy ysgrifenu mwy ein hunain, mewn ffordd o draethodau ac hanesion o'r Dyffryn a gwledydd tramor. Mae galwad mawr

am hanesion yn mysg pawb, ac ymdrechwn eu boddloni yn hyny ac yn mhob peth arall.

Yn awr, mae yr UDGORN am y flwyddyn hon yn rhad iawn, ac ystyried mai ychydig gyda dwy fil a gymmerir; ïe, mae yn rhy rad, ac nis gellir ei werthu am GEINIOG y flwyddyn nesaf, os na cheir llawer yn ychwaneg o dderbynwyr iddo. Cawsom ein siomi yn fawr ar ddechreu y flwyddyn hon; golygem gael tair mil yn y man lleiaf, yn lle dwy. Gan hyny, yr ydys wedi penderfynu gan Brif Lywyddiaeth Cymru, mai pris yr UDGORN, y flwyddyn nesaf, i'r Cangenau a gymmero lai o nifer nag eleni, fydd CEINIOG A DIMAI yr un; a CHEINIOG yr un i'r rhai a gymmerant yr un nifer neu ychwaneg nag eleni. Cofier fod hyn i fod mewn grym yn mhob Cynnadledd, oddieithr Cynnadleddau y Gogledd, y rhai a gant yr UDGORN am geiniog, o herwydd eu pellder. Bydd un o bob ugain yn cael ei ganiatau, fel yn bresennol, oddieithr i ni gael tair mil o dderbynwyr, pan y gwneir cyfnewidiad. Bydded i ddosparthwyr y Cynnadleddau sylwi pa gangenau a fydd yn danfon am lai neu fwy, fel y gallont gadw at y rheol.

Danfoner gwybod i ni o bob man trwy Gymru, pa nifer a ellir dderbyn o'r UDGORN, trwy y flwyddyn nesaf, yn mhob cangen a chynnadledd, erbyn yr 20fed o Ragfyr, yn ddiffael; ac na orchymyned neb am fwy nag sydd ganddynt o ffydd i'w gwerthu; ac os bydd rhywrai yn ymofyn ychwaneg nag a fyddont yn orchymyn ar y dechreu, gallant eu cael trwy roddi pythefnos o rybydd. Cofied yr holl lywyddion fod gwerthiad y llyfrau yn ymddibynu arnynt hwy yn fwy na neb; am hyny, bydded iddynt ymdrechu, a chant eu gwobrwyo gan Dduw. Y sawl sydd yn ddiog a difater ynghylch y gwaith hwn, sydd yn ddiog a difater ynghylch y gwaith goreu.

GWAEDD GYSTUDDIOL PLANT DUW YN MABILON FAWR Y DYDDIAU DIWEDDAF.

PA hyd y byddwn ni, O Dad,
Yn ngwlad y cystudd mawr,
Lle lladdwyd gynt ein Hiesu mâd,
Lle treisir ninnau 'nawr.

Byrdwn.

Cymmerwch bwyll, fy mhlant o hyd,
'Rwy'n gwybod am orthrymder byd;
'Rwyf gwedi addaw, ac fe wnaf
Eich casglu oll ynghyd;
Cewch etifeddu'r tir,
Rai addfwyn cyn bo hir.
Cewch fyn'd o Babel dir
Tua Seion cyn bo hir,
'Rwy'n teimlo drosoch chwi, fy mhlant,
Cewch fyned cyn bo hir.

Er bod yn dirion gyda'r byd,
Nis gall ein caru'n gu;
A'n diniweidrwydd sydd yn fawr,
Er hyn erlidiant ni.

Mae'r Ysbryd roddais ti i ni,
Yn argyhoeddi'r byd;
O herwydd hyn gorthrymir ni,
Fel cas wrthrychau llid.

Beth bynag dd'wedwn wrth y byd,
Fe'i gwrthwynebir ef,
Ac fe'i bernir ef y drwg
O'r mwyaf dan y nef.

Lle bynag awn ni, O ein Tad,
Fe'n hadnabyddir ni:
Nid oes i'n lonydd mewn un man,
Wrth fod yn blant i ti.

Bod yn guddiedig yn y byd,
Nis gallwn ni o ran;
Arogledd dy wybodaeth di
Sydd trwom yn mhob man:

Am ufyddhau'th gyfreithiau di
Yr ydym ni'n cael drwg;
Meddasom gynt gyfeillach byd,
Ond 'nawr eu cas a'u gwg.

Fflint. THOMAS CONWAY.

AMRYWIAETHAU, &c.

NEWYDDION O'R CYFANDIR.—Mae yr Henuriad Erastus Snow wedi cyhoeddi yn ddiweddar argraffiad o Ganiadau Seion yn y Danaeg, ac y mae yr Athrawiaeth a Chyfammodau wedi ei gyfieithu i'r iaith hono, ac yn cael ei ddiwygio y waith olaf cyn myned i'r wasg.—Deallwn hefyd fod yr Henuriad Taylor yn yr Almaen, a'i fod wedi dechreu cyhoeddi Llyfr Mormon yn yr Ellmynaeg; y mae yn bwriadu dwyn cyhoeddiad allan hefyd o Hamburg yn ddioed.—*Star.*

MAE yr Henuriad Parley P. Pratt, ond odid, erbyn hyn, yn Chili, neu Peru, yn yr America Deheuol, i'r dyben neillduol o bregethu yr Efengyl yn mhlith teuluoedd y rhan hono o'r ddaear. Mor gyflym y mae canwyllau yr Arglwydd yn cael eu cynneu yn amrywiol wledydd y byd; a gwyn fyd y rhai a dywysir gan eu goleuni adref i Seion ac at eu Duw.—*Star.*

AUSTRALIA.—Ymddengys wrth y llythyr a welsom yn y *Star* ddiweddaf, fod yr Henuriaid G. W. Wandell a John Murdock, yn llafurio yn y wlad bellenig uchod, lle yr hyderir am weled cynauaf toreithiog.

MEWN llythyr oddiwrth yr Henuriad David Candland, dyddiedig Halifax, Nova Scotia, Hyd. 24, hysbysir fod gwaith yr Arglwydd yn ymadnewyddu mewn hywyd a nerth yn yr ynys hono, a bod yno gapel cysurus gan y Saint, a galwad am henuriaid.

DYFFRYN Y LLYN HALEN.—Yn ol pob hanesion a welsom, mae pob peth yn myned yn mlaen yn hwylus iawn yn y Dyffryn; er hyny, nid oes dim newyddion neillduol wedi dyfod oddi yno yn ddiweddar, ond hanes yr wyl, yr hon fuasai yn dda genym allu ei chyhoeddi yn gyflawn, pe meddem le.

TEITLAU o anrhydedd yn cael eu rhoddi i ddynion annheilwng, ydynt, ar y goreu, ond yr argraff freninol yn cael ei gosod ar arian drwg.

GWISG NEWYDD BENYWOD.—Mae y byd hwn yn dra chyfnewidiol, canys mae y benywod yn dechreu myned i wisgo llodrau a siacedi! Nid rhyfedd, buont yn ysgubo yr ystrydoedd â'u gynau yn ddigon *hir*, yn mhob ystyr o'r gair; tro y gwrrywod yw gwneyd hyny yn awr; ac y mae eisoes amryw fechgynach yn Llundain wedi eu cyflogi i ysgubo yr ystrydoedd yn eu lle. Mae llawer o'r ystlen deg i'w gweled yn yr America yn eu gwisg newydd, a chlywsom fod amryw hefyd yn Lloegr, a bod rhai yn myned oddiamgylch i bregethu yr hen ddull allan o fodoliaeth. Llwyddiant iddynt i gael rhywbeth yn well na'r hen wisg, fel y gallont ddilyn y gwrrywod trwy y llaid, yn fwy didrafferth nag yn bresennol.

RHYBYDD.—Pwy bynag a geir yn ysmocio o fewn y tŷ a breswyliwn ni, a gaiff yr anrhydedd o weled ei enw yn gyhoeddedig yn yr "Udgorn," ynghyd â rhai sylwadau ynghylch ei drosedd. Y gyfraith yw, nad oes i neb o'r Saint i ysmocio yn annedd-dŷ y Golygydd.

DENMARK.—Mae yr Eglwys yn Denmark, yn mha le y mae'r Henuriad Erastus Snow yn llywyddu, yn awr dros dri chant o aelodau, a chafodd dros driugain eu bedyddio mewn dau fis.

PEIDIWCH dweyd celwydd hyd y nod mewn digrifwch, canys y mae celwyddau digrif yn dwyn gofidiau prysur; ynfyd yw y dyn a ddinystria ei enaid ei hun, er mwyn gwneyd digrifwch i dynion ereill.

YR hwn a ragrithia wrth Dduw, nid yw yn deilwng i ddyn ymddiried ynddo.

YR hwn sydd yn myned i'r tafarn yn gyntaf er mwyn cwmpeini, a aiff yno yn y diwedd er mwyn y ddiod.

NAC esgeuluswch un cyfleusdra i wneuthur daioni, yna ni chewch un cyfleusdra i wneuthur drygioni.

RHEOLAU DA I'W COFIO.—1. Na adawa i amser fyned i golli; ond bydd yn wastadol yn ymarfer diwydrwydd. 2. Ni cholli ddim mewn dweyd y gwir. 3. Na ddywed dim drwg am berson pan na elli ddweyd dim da am dano; nid yn unig siarada yn haelionus, ond teimla felly. 4. Na fydd yn gyffrous ac angharïadus i neb. 5. Na ymarfer unrhyw foethau dianghenrhaid. 6. Gwna bob peth gydag ystyriaeth; a phan fyddo rhwystrau ar dy lwybr i weithredu yn iawn, rho dy ymddiried yn y Gallu hwnw sydd yn abl i'th gynnorthwyo, gan wneyd defnydd hyd ag y gallot o'th alluoedd dy hun.

TALIADAU O DACH. 14 HYD DACH. 27.—Morganwg Orllewinol, £3 7s 6c; Sir Fflint, £1; Pontypridd, £3 1s 8c; Cwmbach, 7s; Aberdar, £1; Georgetown, £1 6s 4c; Merthyr, £1 10s; Cefn-coedymmar, 8s 8½c; Ynysgou, 4s; Aberaman, £1.—Cyfanswm, £13 5s 2½c.

☞☞ Galwn sylw neillduol pawb at erthygl yn y rhifyn hwn, a ysgrifenir "At Ddosparthwyr, Derbynwyr, a Darllenwyr yr UDGORN." Ymdrechel pawb ei ddeall.

☞ Pwy bynag sydd yn ewyllysio cael ei "Ath. a Chyf." wedi ei rwymo yn Llundain, am 1s. 2c., mewn croen, ac wedi ei oreuro, anfoned ef yma o hyn i wythnos i heddyw, gan na fydd cyfle i'w gael am hir amser ar ol hyny.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr.*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 25.] RHAGFYR 13, 1851. [PRIS 1g.

LLYTHYR-YSGRIFENU.

GAN JOSEPH SMITH.

[O'r *Evening and Morning Star*, Medi, 1832.]

Y MAE y gelfyddyd o ysgrifenu yn un o'r bendithion mwyaf a feddiannwn. Mae ei gwrteithio yn ddyledswydd arnom, a'i hymarfer yw ein braint. Trwyddi y gall meddyliau y galon weithredu heb y corff, a'r meddwl siarad heb y pen, tra filoedd o filltiroedd ar wahan, ac am oesau ar ol i'r cnawd ddychwelyd yn ol i'w fam-ddaear. Anwyl ddarllenydd, a wyt ti erioed wedi myfyrio ar y fendith syml, buddiol, a nefol hon? Y mae yn un o roddion goreu Duw i ddyn, a braint dyn yw ei mwynhau. Trwy ysgrifenu, y mae gair yr Arglwydd wedi ei gyflwyno i breswylyddion y ddaear o genedlaeth i genedlaeth. Trwy ysgrifenu, y mae dargaufyddiadau a gwybodaeth dynion wedi eu derbyn, oes ar ol oes, er lleshad y byd. Trwy ysgrifenu, y mae amgylchiadau bywyd, megys y ffurfafen uwchben y môr, wedi eu gwasgaru ar ffrydlif amser, er i lygaid y tyrfaoedd sydd yn codi edrych arnynt. A thra yr ydym fel hyn yn cyfrif rhai o'r bendithion a'r mwynderau deilliedig oddiwrth y gelfyddyd ardderchog hon, na fydded i ni anghofio edrych ar ychydig o'r melldithion a'r drygioni sydd yn canlyn y cam-arferiad o'r fraint oruchel hon. Tra yr ydym yn canfod cymmaint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei enyn, na fydded i ni sefyll yn fud. Na fydded i ni anghofio rhoddi gwell esiampl, pan y gwelwn yr athrodwr yn trochi ei ysgrifell mewn bustl i ddileu gair da rhyw berson diniwed. Bydded i ni wylo, canys felly y gwna y nefoedd, pan y mae

mawrion ein byd yn ysgrifenu eu gogoniant yn nagrau yr amddifad a'r weddw. Bydded i ni alaru, tra y mae gwagedd y byd yn cael ei ysgrifenu er twyllo, mewn llythyrenau o aur. Ond digon, canys y mae y drygionus yn ysgrifenu eu gwarant angeuol eu hunain, a chenllysg yr Arglwydd a ysguba ymaith noddfa celwydd. Yr ydym ni, dyscyblion y bendigedig Iesu, yn rhwym ar bob ystyriaeth sydd yn gwneyd crefydd yn fendith i breswylwyr y ddaear, pan y canfyddwn y fraint oruchel hon, yn cael ei chamarfer, i osod esiampl mwy ardderchog: i gyflawni ein dyledswydd mewn modd mwy cyssegredig, ac, fel gweision yr Arglwydd, y rhai sydd am gael eu cymmeradwyo yn mhob peth, na chuddiwn yr un bai o'n heiddo ein hunain, ac na orchuddiwn ddim anmherffeithderau mewn ereill; ac na thramgwyddwn, rhag i ni ddwyn gwarth ar achos mawr ein Tad santaidd.

Y mae yn foddhaol gan Dduw i weled dynion yn ymarfer y bendithion a roddodd efe iddynt, ac nid eu camarfer. O herwydd hyn, os y Saint a arosant yn y ffydd trwy ba un y galwyd hwynt, y ddaear a rydd ei chynnydd, a bendithion y nef a'u canlynant, a'r Arglwydd a rydd iddynt iaith bur, a gogoniant Duw a fydd etto yn mysg y rhai cyfiawn ar y ddaear. Pob peth sydd er mwyn dynion, ao nid dynion er mwyn pob peth. Anwyl frodyr, cyn y gallwn ddysgu y byd pa fodd i weithredu yn iawn, y mae yn rhaid i ni fod yn abl i wneyd hyny ein hunain: gan hyny, yn nghariad yr Hwn sydd yn gariad i gyd, iau yr hwn sydd esmwyth, a'i faich yn ysgafn, yr hwn a lefarai fel na lefarodd dyn erioed, bydded i ni gynyg ychydig o ddrychfeddyliau ar y pwnc yma, i ystyriaeth y rhai a feddyliant am garu eu cymydog fel hwy eu hunain, er mwyn cyfiawnder a bywyd tragywyddol.

1. Nac ysgrifena byth lythyr at ffrynd na gelyn, oddieithr fod genyt fusnes na ddichon gael ei gwneyd cystal mewn rhyw ffordd arall; neu, oddieithr fod genyt newyddion i'w trosglwyddo iddo, sydd yn werth amser ac arian. Yn y modd hyn yr ychwanegi ymddiried, ac yr arbedi lythyr-doll.

2. Nac ysgrifena byth ddim at ffrynd na gelyn, yr hyn y bydd arnoch ofn ei ddarllen i ffrynd neu elyn; canys, y mae llythyrau o bellder ffordd, yn enwedig mil neu ddwy o filltiroedd, yn cael eu dysgwyl gyda phryder mawr; ac hefyd, am nad oes neb yn farnwr ar ddynion a phethau, yr wyt yn agored i gamddarlunio dy hun, dy wlad, dy gyfeillion, a'th elynion, a rhoddi

yn ngenau yr onest, yn gystal a'r anonest, gelwydd; yr hyn ni all gwirionedd, yn ei ffordd araf ond rhinweddol, ei wrthwynebu, nes y bydd dy ben o dan dywarchen dawel y dyffryn.

3. Nac ysgrifena ddim ond gwirionedd, canys y mae gwirionedd yn nefol, ac fel yr haul bob amser yn ddysclaer ac yn profi ei hun heb resymeg, heb reswm, heb dystion, ac nid yw byth yn methu. Gwirionedd sydd oddi wrth yr Arglwydd, ac yn rhwym o orchfygu.

4. Na cherydda ffrynd na gelyn byth am feiau mewn llythyr, oddi eithr trwy ddadguddiad; canys yn y lle cyntaf, dy amcanion dirgel, byddent mor dda ag y byddont, ydynt yn agored i gael eu gwneyd yn gyhoeddus, oblegid y mae pob llythyr yn agored i gael ei agor, a'th farn ar un ochr yn unig, a ddichon gael ei gwasgaru i'r pedwar gwynt; a'r hwn i ba un yr amcanaist dda, a dderbynia ddrwg, a thithau heb fod yn well. A thrachefn, nis gallwn braidd gael iaith ysgrifenedig neu lafaredig ar y ddaear, yn yr amser hyn, a all gyfleu gwir ystyr meddwl y galon i ddeall un arall; ac yr wyt yn agored i gael dy gamddeall, ac i achosi teimladau anghysurus; a thithau yn unig, i arfer cyffelybiaeth, yn gwaedu hen friw, trwy chwilio am gig marw, pan nad oedd eisieu ond yn unig ychydig olew o law y Samariad da, yn bersonol i'w iachau ef. Nid yw yn wahaniaeth pa mor bur y gall dy fwriadau fod; nid yw yn wahaniaeth pa mor uchel yw dy sefyllfa, nis gelli gyffwrdd â chalon dyn, yn absennol fel yn bresennol. Mae'n wir, nid wyt yn taflu dy emau o flaen y moch; ond, yr wyt yn taflu dy aur o flaen dyn, ac y mae yn dy yspeilio am dy ffolineb. Yn lle cerydd, dyro gynghor da; a phan wyt wyneb yn wyneb cerydda ddyn doeth, ac efe a'th gâr di; neu gwna felly i'th gyfaill, fel os dygwydd iddo ddyfod yn elyn, na all dy waradwyddo: fel hyn y gelli fyw, nid yn unig yn ddifrycheulyd, ond heb dy ddrwg-dybio.

5. Na ysgrifena byth yr hyn a fydd arnat gywllydd i'w argraffu; neu, yr hyn a fydd yn dramgwydd i'r glust mwyaf diwair, na chlwyfo y galon dyneraf. Os ysgrifeni yr hyn a fydd arnat gywilydd ei argraffu, yr wyt yn bleidiol; ac os ysgrifeni yr hyn a dramgwydda rinwedd, nid oes genyt ysbryd yr Arglwydd; ac os ysgrifeni yr hyn a glwyfa y galon lesg, nid wyt yn porthi ŵyn yr Arglwydd, a thrwy hyn y gelli wybod nad ydwyt yn ymddwyn tuag at ereill, fel yr erfynit i ereill ymddwyn tuag atat ti. Yr

unig reol y dymunem roddi i reoleiddio llythyr-ysgrifenu yw hyn: Ysgrifena yr hyn a foddlonai ei gyhoeddi, yn y byd hwn, a'r byd sydd i ddyfod. Ac och Dduw, na fyddai nid yn unig dyscyblion Crist, ond yr holl fyd, yn foddlawn i ddilyn y rheol hon: yna cedwid y gorchymynion, ac ni ysgrifenai neb yn erbyn yr Arglwydd ei Dduw. Ni ysgrifenai neb air yn erbyn ei dad neu ei fam. Ni ysgrifenai neb air yn erbyn ei gymydog. Ni ysgrifenai neb air yn erbyn creaduriaid Duw. Ni ysgrifenai neb air yn erbyn dim ond pechod: ac yna byddai y byd yn werth i fyw ynddo, canys ni fyddai neb i dramgwyddo.

Cyf. D. AB NATHAN.

NODIADAU W. GIBSON AR LYFR MORMON

[Parhad o dud. 243]

YN awr, a ydyw yr holl bethau blaenorol yn cyfeirio at America? Yn gyntaf, gadewch i ni weled; gellir ei galw gyda'r priodoldeb mwyaf yn wlad bell o Ganaan. Yn ail, mae yn orllewinol o Ganaan. Yn drydydd, y mae y tu hwnt i afonydd Ethiopia; ac yn bedwarydd, mae ar ddull adenydd; a gallaf ychwanegu, gyda'r priodoldeb mwyaf, mai yno y canfyddir terfyn bryniau tragywyddoldeb, a chymmeryd Canaan yn bwynt cychwynol. Yn awr, os nid dyma y tir lle y canfyddir had Ephraim yn y dyddiau diweddaf, bydded i un o'n doethion ddangos i ni, os gallant, dir arall a etyb yn well i'r desgrifiad a rydd y prophwydi a ddyfynasom; ac os na allwch, edrychwch yno i weled disgynyddion Joseph, neu gwadwch eich Beibl.

Yn nesaf, cyfeiriaf at rai o'r prophwydoliaethau a brofant fod Ephraim i dderbyn dadguddiadau iddo ei hun ar wahan oddiwrth y Beibl neu gof-lyfr Judah. Hosea yn viii, 9, a ddywed, "Canys hwy a aethant i Assyria yn asyn gwyllt unig iddo ei hun: Ephraim a gyflogodd gariadau." Wrth ddarllen yr adnod hon, mae'n amlwg i bob meddwl ystyriol y dylasai y mater cyntaf ynddi fod yn ddiweddaf yn y ddeunawfed adnod, canys ni allai fod yn wir i Ephraim fod wrtho ei hun, os mai at y rhai a aethant i Assyria y cyfeiriai, oblegid mai yno yr aeth y deg llwyth. Ond os aeth rhan o lwyth Ephraim i'r tir sydd yn cysgodi ag adenydd, yr hwn sydd y tu hwnt i afonydd Ethiopia, hyd at derfyn bryniau tragywyddoldeb, yna gallent fod wrthynt

eu hunain, mae'n wir. Pan oedd Ephraim i fod wrtho ei hun, a adawai Duw ef felly heb ddadguddiad, a rhoddi dadguddiadau yn barhaus i Judah? Na wnai. Darllener y ddeuddegfed adnod o'r un bennod. Yno Duw a ddywed, "Myfi a ysgrifenaf iddo ef (Ephraim) bethau mawrion fy nghyfraith, ac fel peth dyeithr y cyfrifwyd." Ezekiel, pan yn llefaru am y ddau gof lyfr hyn, sef eiddo Judah (y Beibl), yr hwn a ddaeth i ni trwyddynt hwy, a'r un a roddodd Duw i Ephraim (sef Llyfr Mormon), pan oedd efe ar wasgar oddiwrth ei frodyr fel asyn gwyllt wrth ei hun, a ddywed, hwy a ddeuant yn un yn llaw yr Arglwydd, i roddi gwybodaeth i Israel o'u tadau, ac i gynnorthwyo yn ngwaith mawr yr ymgasgliad.—Gwel Ezekiel xxxii, o'r 15fed adn.

Esaiah hefyd, gan lefaru am y dygwyddiad hwn, a ddywed wrthym mewn perthynas i ddyfodiad allan un o'r cof-lyfrau hyn yn yr 28ain bennod o'i brophwydoliaeth. Pan yn llefaru am Ephraim a Judah yn nechreu y bennod, efe a ragfynega am felldith a fyddai ar etifeddiaeth Ephraim, am eu troseddiadau; ac yn adn. 14, gwna yr un peth am Jerusalem, neu y ddinas lle trigai Dafydd ynddi, fel ei gelwir yn yr adnod gyntaf o'r 29ain bennod. Yn yr ail adnod, gwelir dau beth yn cael siarad am danynt; yn gyntaf Ariel, yr Arglwydd a ddywedai y cyfyngai arni, ac y byddai rhywle arall y byddai ef iddo *fel* Ariel.

Yn awr, byddai yn anghytunol â synwyr yr ymadrodd i ddywedyd y byddai Ariel *fel* Ariel, neu Jerusalem *fel* Jerusalem; a gan hyny, rhaid i ni benderfynu ei fod yn cyfeirio at ddyffryn Ephraim, yr hwn y siaradir am dano yn y bedwerydd adnod o'r 28ain bennod, fel i gael ei felldithio o herwydd pechod Ephraim, fel y dywedwyd yn y 14eg adnod y melldithid Jerusalem o achos pechod Judah. Os dywedir am ddyffryn neu etifeddiaeth Ephraim, y byddai i'r Arglwydd ei gwneyd fel Jerusalem, yna gallwn ei ddeall; os amgen, nid oes ystyr i'r ail adnod yn y 29ain bennod. Cymmerwn yr olwg yma ar yr ymadrodd, y drydydd a'r bedwerydd, y bummed a'r chwechfed adnod a gyfeiriant yn bendant at etifeddiaeth Ephraim. Darllener Llyfr Mormon, lle y rhydd hanes am ddinystr y bobl hyn, a gwelir pa mor lythyrenol y cyflawnwyd pob gair. Gellir dywedyd am danynt hwy felly, ond ni ellir am Judah, i'r holl bethau hyn, sef taranau, daeargrynfau, a thwrf mawr, a difaol dân fflamllyd, a thymhestl a ddaeth arnynt hwy yn *fuan* a *diattreg*, a thrwy y pethau hyn

dorf o'u rhai ofnadwy a aethant ymaith fel peiswyn mewn moment.

Dyma yr hanes a roddir yn nhud. 450 o Lyfr Mormon, yr ail argraffiad Ewropaidd,—"A bu yn y drydydd a'r bedwerydd flwyddyn, yn y mis cyntaf, ac ar y pedwerydd dydd o'r mis, i dymhestl fawr gyfodi, y cyfryw na wybuwyd am ei bath o'r blaen, yn yr holl dir. Ac ofnadwy a dirfawr oedd y dymhestl; yr oedd y taranau mor ofnadwy fel y bu i'r holl ddaear ymysgwyd, megys po buasai ar ymagor odditanodd; yr oedd mellt dirfawr a llymion; ni wybuwyd am eu cyffelyb o'r blaen yn yr holl dir. A dinas Zarahemla a gymmerodd dân, a dinas Moroni a soddwyd ddyfnderoedd y môr, a'i thrigolion a foddasant, a'r ddaear a gariwyd, a'r ddinas Moronihah, fel yr aeth safle y ddinas yn fynydd mawr; ac yr oedd dinystr ofnadwy yn y tir deheuol. Ond yr oedd y dinystr yn fwy ofnadwy yn y gogledd-barth. Wele, yr oedd holl wyneb y ddaear wedi ei gyfnewid, o herwydd y dymhestl, y corwyntoedd, a'r taranau, a'r mellt, a dirfawr ysgwydwad yr holl ddaear: y prif ffyrdd a ddrylliwyd, a'r ffyrdd gwastad a anrheithiwyd; a llawer o fanau llyfnion a wnaed yn eirwon, a llawer o ddinasoedd mawrion a nodedig a soddasant; a llawer a losgwyd, ac ysgydwyd llawer nes i'r adeiladau syrthio i'r llawr, a'u trigolion a laddwyd; a'r manau hyny a adawyd yn anghyfannedd. Ond yr oedd rhai dinasoedd wedi eu gadael yn weddill, ond yr oeddynt wedi eu niweidio yn ddirfawr, a llawer ynddynt wedi eu lladd, a rhai a gymmerwyd ymaith gan gorwynt, ac ni wyddis i ba le yr aethant, yn unig gwyddis eu cymmeryd ymaith. A gwyneb yr yr holl ddaear a aeth yn annrhefnus gan y taranau, a'r mellt, a'r daeargrynfau. Ac wele, y creigiau a rwygwyd yn ddarnau, yn gymmaint fel y canfyddid eu chwilfriwion dros wyneb yr holl ddaear; ac yr oeddynt yn wrymiau ac yn holltau trwy yr holl dir."

Oni chyflawnwyd geiriau Esaiah yn llythyrenol ar etifeddiaeth Ephraim. Yn y seithfed adnod o'r 29ain bennod, Esaiah a ddechreua lefaru am adferiad Israel. Ac Esaiah, fel Ezekiel, a lefara am ryw gof-lyfr neu lyfr, er cynnorthwyo cwblhau y y gwaith. Gwel adnod 18fed. Ezekiel a lefara am ddau gof-lyfr, un o eiddo Ephraim, a'r llall o eiddo Judah. Pa lyfr a olygir yma? y Beibl neu Lyfr Mormon? Darllener yr hanes am ei ddyfodiad ef allan. Yn yr unfed adnod ar ddeg

canfyddwn pan ddygir y llyfr hwn allan, y bydd ei eiriau fel geiriau llyfr seliedig, yr hwn a gyflwynid i un dysgedig, gan ddywedyd wrtho, Darllen hwn, yr wyf yn ymbil arnat; ac efe (y dysgedig) a ddywed, ni allaf, oblegid ei fod yn seliedig; a'r llyfr a roddwyd i un annysgedig, gan ddywedyd wrtho, Darllen hwn, yr wyf yn ymbil arnat: ac efe a ddywed, Ni allaf, am nad wyf yn ddysgedig." Ai am y Beibl y llefarai yma? Os felly, beth a feddyliwn am ein dysgedigion, y rhai a ddygir i fyny yn y colegau i'r dyben i'w ddeall? Wel, yr oedd y llyfr hwn i fod yn llyfr seliedig i'r dysgedig ac i'r annysgedig, pan y daeth allan; ac er bod felly, rhaid ei fod yn ysgrifenedig mewn iaith anadnabyddus pan y deuai allan. Yn awr, nid fel hyn y mae gydâ'r Beibl, ond gyda Llyfr Mormon felly y mae; gan hyny, Duw a wnaeth ei ryfeddol a'i ddyeithr waith, gan achosi i ddoethineb y rhai doethion gael ei ddyfetha, ac i ddealltwriaeth y rhai deallus ymguddio, trwy wneuthur yn hysbys, trwy offerynoliaeth yr annysgedig gynnwysiad y llyfr yr hwn a ddysga ddisgynyddion Ephraim mewn perthynas i'w tadau, a thrwy ddangos yr Efengyl yn ei phurdeb, gan wneuthur i lawenydd yr addfwyn gynnyddu yn yr Arglwydd, a'r tlawd yn mhlith dynion i lawenychu yn Sanct Israel, a thrwy ufydd-dod i'r unrhyw gwneir gallu Duw yn amlwg, ac a edfryd fendithion cyntefig yr Efengyl fel y byddai i'r byddar glywed geiriau y llyfr, ac i lygaid y dall weled allan o dywyllwch.

(*I'w barhau.*)

LLYTHYR ODDIWRTH YR APOSTOL J. TAYLOR, AT Y LLYWYDD W. PHILLIPS.

Rosenstrasse No. 27, Hamburg, Tach. 24, 1851.

FRAWD PHILLIPS,—Anwyl Syr,—Yr wyf yn defnyddio yr hamdden bresennol i'ch anerch ag ychydig eiriau; canys, tra y mae bob amser yn bleser genyf fi i ysgrifenu at fy nghyfeillion, efallai nad yw yn llai boddhaol genych chwithau i glywed oddi wrthyf fi. Gyda phleser yn barhaus yr wyf yn adgofio fy ymweliadau â Chymru; y mae y fath deimlad gwresog ac onest, a'r fath garedigrwydd a pharch yn cael eu hamlygu, ag sydd yn gwneyd i mi deimlo gartref yn eich mysg.

Yr oedd yn dda genyf i glywed trwy y "Star" eich bod wedi

myned mor bell yn mlaen gyda Llyfr Mormon, a bod yr Athrawiaeth a Chyfammodau wedi ei orphen; ac yr wyf yn sicr y bydd yn dda genych chwithau pan orphenir y fath dasg caled, nid yn unig o herwydd y bydd yn rhyddhau y brawd Davis oddiwrth gyfrifoldeb mor ddirfawr â'r hwn sydd yn gorphwys arno yn bresennol, eithr hefyd o herwydd y bydd yn foddion i wneuthur yn hysbys yn mysg yr hen Brydeiniaid yr efengyl, megys ei dysgir gan had Joseph, yn gystal â chysuro calonau y Saint, ac adeiladu ffyddlon weision Duw. Mae gwirionedd yn ddymunol bob amser; ond nid yw byth mor effeithiol ag ydyw yn iaith gynhenid rhyw genedl.

Efallai na fydd yn annyddorawl genych i glywed fod pethau yn myned yn mlaen yn dda yn Ffrainc. Bedyddiodd y brawd Bolton driarddeg yn Havre yn ddiweddar, rheoleiddiodd eglwys, ac a ordeiniodd offeiriad. Mae yr Hen. Hurt, yr hwn oedd gynt yn Birmingham, wedi myned yno i bregethu: ac hefyd y mae cenadon ereill yn Mharis. Bwriadwn gynnal cymmanfa yn Mharis ar y 20fed o Ragfyr; a buasai yn dda iawn genyf pe gallech chwi ddyfod i'n cyfarfod ar yr achlysur. Mae Llyfr Mormon yn myned yn mlaen yn gysson yn y Ffrengaeg, a gobeithiwn ei gael yn barod yn fuan i'w werthu.

Yr wyf yn cael fy hun yma etto yn mhlith cenedl arall, yn llefaru iaith wahanol; ac ar ol ymladd a gorchfygu y Ffrengaeg, y mae yr un anhawsderau o'm blaen yma hefyd. Yr wyf wedi newydd gyhoeddi y rhifyn cyntaf o gyhoeddiad misol, yn yr Ellmynaeg, sef "Baniar Seion." Yr wyf yn danfon dau i chwi, a dau i'r brawd Davis. Dywedwch wrth y brawd Davis fy mod wedi crybwyll am "Udgorn Seion" ynddo, canys nid wyf yn meddwl y medr ef ei ddarllen.* Yr wyf hefyd wedi dechreu

* Er na phroffeswn y medrwn ddarllen cyhoeddiad y brawd Taylor, etto cyfieithiasom ychydig o hono ar antur, gan obeithio pan ddaw efe yma y gall ei gyfieithu yn ol o'r Gymraeg. Mae y cyfieithad fel y canlyn:—"Y mae genym wahanol gyhoeddiadau, y rhai a gyhoeddir yn ngwahanol barthau y byd. Yn nhiriogaeth Utah, yn California, y mae genym newyddiadur a elwir 'Deseret News,' ac un arall yn Kanesville, yn Nhalaeth Iowa, sef y 'Frontier Guardian;' ac y mae cyhoeddiad yn Liverpool, a elwir y 'Millennial Star,' ac un arall yn Nghymru, sef '*Udgorn Seion*'; un arall yn Mharis, sef 'Seren Deseret,' ac un arall yn Copenhagen, sef 'Seren Scandinavia.' Mae yr holl rai hyn yn cael eu dwyn yn mlaen mewn dull medrus a thalentog."—Gol.

cyhoeddi Llyfr Mormon yn yr Ellmynaeg, ac y mae i'w orphen yn mheu tri mis, ac wedi ei ystrydebu hefyd. Yr wyf yn mynu fy holl bapyrau a'm llyfrau wedi eu hystrydebu yn Ffrainc, yn gystal ag yma, fel y gallo unrhyw nifer o honynt gael eu hargraffu. Gwn ei fod yn gostfawr; eithr y mae yn arbed llawer iawn o gost a thrafferth yn ol llaw. Rhwng ysgrifenu, diwygio, darllen, dysgu, ac addysgu ereill, y mae genyf ddigon i'w wneyd. Yn gyffredin y mae genyf ddigon o waith; ac os na chaf ef, yr wyf yn ei wneuthur.

Bydd yn dda genych i glywed fy mod wedi gwneyd yr holl drefniadau angenrheidiol ynghylch busnes y siwgr, fel ag y byddwn yn barod, os cawn y betys, i wneuthur 300 o dunelli mewn un flwyddyn, ac yn gystal siwgr ag y gall fod.

Bydd raid i mi yn fuan newid fy ngwaith, a bod yn mysg peiriannau gwaith gwlan a *worsted*, er parotoi gyferbyn â symudiad i'r dyffryn; pa fodd bynag, gan fod genym gyrff ac ysbrydoedd, a'n teyrnas yn dymmorol ac ysbrydol, meddyliwyf fod un mor anghenrheidiol â'r llall. Ein gwaith ni yw dysgu pa fodd i fyw yn iawn yn y byd hwn, a pharotoi erbyn y byd sydd yn dyfod. Yr wyf yn llawenhau yn fynych nad wyf mewn cysylltiad â neb o'r cyfundraethau cul sydd gan ddynion, ag sydd yn rhwymo a llyffeitheirio y teimladau, cyfyngu y golygiadau, dirymu y galluoedd, ac amddifadu dyn o'r annibynrwydd ardderchog hwnw, y dyngarwch hwnw, y meddylddrychau dyrchafedig hyny, a'r gobeithion rhesymol hyny, y rhai ni all dim ond yr efengyl eu cyfranu. Mae ein crefydd ni yn mwyhau y meddwl, yn eangu y galluoedd, yn meithrin heddwch a dedwyddwch, yn dyrchafu y gobeithion; y mae yn mawrhau ac yn cyfodi dyn i'w wir sefyllfa; teimla yn y byd hwn ei fod yn fab Duw, fod y ddaear a'i holl fendithion wedi eu creu er ei fwyn. Agora olygfeydd tragywyddoldeb i'w enaid, ac yntau a fyfyria ei dynghed ddyfodol a gogoneddus. Y nefoedd a'r ddaear, ei eiddo ef ydynt; er ei fwyn y llewyrcha yr haul, y rhydd y ddaear ei ffrwyth, y deilia y coed, y blodeua y blodau, ac y pyncia yr adar. Er ei fwyn ef yr hilia y ddaear ei hyfrydwch mwyaf ysplenydd, ac y tywallta ei harogledd mwyaf dymunol. Iddo ef yr adeiladwyd y ddinas santaidd, y Jerusalem Newydd, ac iddo ef y purir y ddaear. Iddo ef y parotowyd angylion yn gymdeithion; a daear a nefoedd newydd yn fuan a ddysgwyliant ei dderbyn. "Pob peth

sydd eiddom ni, a ninnau yn eiddo Crist, a Christ yn eiddo Duw." Am hyny, bydded ein hymdrech i ddysgu dynion i werthfawrogi y bendithion a ddwg yr efengyl o fewn ein cyrhaedd; a thra y byddo terfysgoedd yn aflonyddu y byd—tra fyddo tân, a chleddyf, a haint, a gwaed, yn dinystrio y cenedloedd—tra fyddo daeargrynfäau yn ymysgwyd, gorseddau yn ymdreiglo i'r llawr, amherodraethau yn cael eu dinystrio, a digofaint Duw yn cael ei deimlo yn mysg y cenedloedd—ein hymdrech fyddo i sefyll megys cyhoeddwyr iachawdwriaeth, anfonedigion y nef, a chenadon gwirionedd; i dywallt olew o gwin i archollion byd clwyfedig; a thra yn rhodio yn mysg pläau, cleddyfau, ac angeu, i ddangos i fyd llygredig a cholledig, obeithion yr efengyl, gwaredigaeth Seion, a sefydliad teyrnas Dduw.

Arweiniwyd fi at rai o'r adfyfyrion uchod, oblegid y sefyllfa y cefais y cenedloedd Ewropaidd hyn ynddi. Ymddengys fod du gymylau rhyfel ar ddisgyn ar bob llaw; anymddiried ac ansicrrwydd a ffynant yn mhob man; a'r hyn nad oedd gynt ond prophwydoliaeth yn ein mysg, sydd yn awr yn dechreu cael ei ddynoethi. Y mae sefyllfa Ffraine, Germani, Awstria, Itali, Denmarc, Sweden, yn darogan rhywbeth ofnadwy i ddyfod. Yr holl bobloedd a edrychant am gyfnewidiad, am derfysg, gwaed, &c.—ïe, dysgwylia pawb rywbeth dychrynllyd yn 1852; a thra yr ymddangosant i ofni yr ystorom sydd yn dyfod, ymruthra pawb yn waedwyllt i'r frwydr. Amherawdwyr, breninoedd, tywysogion, a phobl, a'i hofnant i gyd, ac a'i dysgwyliant i gyd. Ymddengys fel pe byddai gwae wedi ei ysgrifenu ar bob peth. Yr wyf yn tosturio wrth y bobl, ac yn galaru o herwydd eu sefyllfa, canys ofnwyf y caiff miloedd o drueiniaid eu rhoi yn isel yn y llwch. Hyn yw y peth hwnw a lefarwyd gan ein Harglwydd; "A dynion a lewygant gan ofn, ac a ddysgwyliant am y pethau sydd yn dyfod ar y ddaear." Maent yn bethau a brophwydwyd am danynt gan Joseph Smith. Maent yn bethau a welais i fy hunan flynyddau yn ol. Am hyny, yr wyf fi yn teimlo yn fwy llym, fel y mae'r dydd yn agoshau. Eithr mae y cenedloedd yn feddw ac yn ynfyd. Dywed Isaiah, "Yna bydd yr un ffunud i'r bobl ac i'r offeiriad, i'r prynwr ac i'r gwerthydd; canys troseddasant y cyfreithiau, newidiasant y deddfau, diddymasant y cyfammod tragywyddol; am hyny preswylwyr y ddaear a losgir, ac ychydig ddynion a adewir." Ein dadguddiadau a'n hysbysant, mai ar ol

ein tystiolaeth ni, y daw tystiolaeth daeargryfnäau, rhyfeloedd, gwaed, &c. Pa fodd bynag, ein gwaith ni yw gwneuthur ein dyledswydd, a gadael i'r Arglwydd drefnu ei achosion ei hun.

Yr wyf yn dysgwyl y caf y pleser o ymweled â chwi cyn yr ymadawaf o Loegr. Ar ol fy nghymmanfa yn Mharis, yr wyf yn meddwl ymweled ag Ynys Jersey, a chynnal cymmanfa ar y 26ain o Ragfyr. Efallai y byddaf gyda chwi rywbryd yn nechreu Ionawr; eithr gan y caf glywed oddiwrthych etto, nid oes achos enwi yr amser yn bresennol.

Pa beth yw sefyllfa y bugail a soniasoch wrthyf am dano? A yw efe mewn sefyllfa ag y gall fyned? os yw, pa fodd mai ei sefyllfa gyda golwg ar ei deulu? Yr wyf yn llefaru am y pethau hyn, o herwydd fod yr amser yn nesâu. Byddwch gystal â rhoddi gwybod i mi, a pherwch iddo yntau ysgrifenu at y brawd Pack, No. 4, Bond Street, St. Heliers, Jersey, gan mai y brawd Pack fydd yn cymmeryd gofal ynghylch y defaid.

Os bydd i chwi weled rhywbeth yn yr ysgrif drwsgl uchod yn werth ei gyhoeddi, y mae at eich gwasanaeth i'r dyben a weloch yn oreu.

Rhoddwch fy nghariad i'r brawd a'r chwaer Davis, y chwaer Phillips a chwithau, ynghyd â'r holl Saint.

Yr eiddoch yn y cyfammod tragywyddol,

JOHN TAYLOR.

ANERCHIAD AT Y SAINT YN MHRYDAIN FAWR.

[Parhad o dud. 379.]

WRTH y Saint mi a ewyllysiwn ychwanegu: Mae eich argoelion yn mhob ystyr y rhai mwyaf gobeithiol a ellid ddymuno. Mae yr Arglwydd, yr hwn nid yw yn methu yn ei addewidion, wedi cymmeryd arno i'ch gwared, yn ysbrydol a thymmorol, ac yr ydych chwi eich hunain yn dystion o gyflawniad y blaenaf. Eich cadwynau o goel-grefydd a chrefydd-dwyll a ddrylliwyd; y mae mantell dywell a gau traddodiad wedi ei rhwygo; dangoswyd i chwi Fam Puteiniaid, a'i merched, yn eu holl nodweddiadol anwybodaeth, ffolineb, ac aflendid; ac yr ydych wedi gwrandaw ar, ac ufyddhau y llais, "Deuwch allan o honi hi, fy mhobl i, fel na fyddoch yn gyfranog o'i phechodau, ac na dderbynioch o'i phläau." Eich calonau, eich meddyliau, a'ch teimladau, nid ydynt

mwyach yn gyssylltiedig â chynlluniau Babilonaidd, y rhai a gadwynant feddwl a rheswm, gan ei wneyd yn gabldraeth i ddyn feiddio llefaru am fawredd ei enedigaeth, a gwir fodoliaeth ei Dad yn y nef. Yr ydych chwi yn teimlo eich bod wedi eich gwared—eich adferyd at reswm ac atoch eich hunain—o dan lywodraeth un gyfraith, yr hon a'ch gwnaeth yn rhyddion, sef cyfraith y gogoneddus Wirionedd, gair ac ewyllys Duw, trwy yr hwn y cenedlwyd ni oll yn blant i un Tad mawr; ie, yn gymmaint ag y gwnaed ni yn rhyddion, nyni a ddyrchafwn ein llef ac a foliannwn ein Duw gyda diolchgarwch, am ei fod wedi gwrandaw cri ei bobl—wedi gweled eu caethiwed, ac wedi anfon eu angylion gyda chyflawnder yr Efengyl i wared, ac achub ei etholedigion, a'u gwneuthur yn freninoedd ac offeiriaid yn y nef ac ar y ddaear, fel trwy hyny y dygai oddiamgylch mewn amser cyfaddas ei ewyllys dda a'i fwriadau ynghylch holl deuluoedd dynolryw. Gan fod yr Arglwydd wedi eich gwneyd yn ysbrydol ryddion, yn hyn hefyd yr ydych yn cael sicrwydd am waredigaeth dymmorol. Pa mor fawr bynag yw eich tlodi, pa mor aruthrol bynag yw eich anhawsderau, nid yw nemawr o wahaniaeth: mae y gair wedi myned allan o'ch plaid, ac nis gall braich wrthwynebol attal ei rediad;—rhaid i Seion gael ei sefydlu, ei thiroedd eu poblogi, ei dinasoedd eu hadeiladu, ei themlau eu cyfodi, ei meibion i ddyfod yn nerthol a galluog; fel y cyfodo hi yn deg fel y lleuad, yn ddysclaer fel yr haul, ac yn ofnadwy fel llu banerog; a'r holl genedloedd a ofnant ac a ddychrynant, ac a safant o hirbell yn nydd ei hardderchogrwydd.

Eithr y mae arnoch eisieu amynedd, fel y galloch, ar ol gwneuthur ewyllys Duw, dderbyn yr addewid; rhybydd na ddylai neb ei anghofio. Gall llawer o honoch gael treialon enbyd, fel y perffeithier eich ffydd, y cynnydder eich ymddiried, a'ch gwybodaeth am alluoedd y nef yn cael ei hychwanegu: a hyn cyn y cymmero eich gwaredigaeth le. Os bydd i gwmwl ystorom ysgubo dros awyrgylch eich gyrfa yn y tir hwn, fel yn yr America; os bydd i gwpan chwerw dyoddefgarwch gael ei gynyg, ac i chwithau gael eich gorfodi i'w yfed; os gollyngir Satan yn rhydd i fyned i'ch plith, gyda'i holl alluoedd twyll-ddeniadol a chyfrwys; os cyfodir braich didosturi erlidigaeth yn eich erbyn;—yna, yn yr awr *hono*, dyrchefwch eich penau a gorfoleddwch eich bod yn cael eich ystyried yn deilwng i ddyoddef felly gydag Iesu Grist, a phro-

phwydi santaidd; a gwybyddwch fod tymmor eich gwaredigaeth wedi agoshau.

Anwyl frodyr a chwiorydd, teimlaf i'ch annog mewn dull teimladwy. Ymgysurwch—na fyddwch ddigalon; canys yn ddiau mae y dydd yn dyfod ar frys pan y sychir eich dagrau, pan y dyddanir eich calonau, ac y cewch fwyta o ffrwyth eich llafur, eistedd o dan eich ffigys-bren eich hun, a than gysgod eich gwinwydden, heb eich aflonyddu, ac heb adnabod na theimlo mwyach law gormes. Chwi a etifeddwch gyfoeth a brasder y tir, aur ac arian, maesydd a gwinllanoedd, da a defaid, tai a phalasau; eich meibion a dyfant megys planigion enwog, a'ch merched megys conglfeini caboledig y deml, fel yr ymffrostiwch yn holl ogoniant y Cenedloedd. Ac i chwi yn ddiau y cyflawnir yr ysgrythyr, "Ceisiwch yn gyntaf deyrnas nefoedd a'i chyfiawnder, a'r holl bethau hyn a ychwanegir."

Byddwch yn onest a rhinweddol, ac anrhydeddus, byddwch addfwyn ac isel, yn ddewr a gwrol; meithrinwch symlrwydd, a byddwch debyg i'r Arglwydd: daliwch wrth y gwirionedd trwy dân neu gleddyf, arteithiau neu farwolaeth: ymddygwch yn anrhydeddus tuag at bob dyn, canys ein brodyr ydynt; rhan o deulu Duw, eithr yn anwybodus a dall, wedi anghofio eu Duw a'u cyfammodau ag ef yn nhragywyddoldeb.

Yr wyf yn teimlo i roddi fy nghymmeradwyaeth mwyaf i Lywyddiaeth F. D. Richards, ar yr Ynysoedd Prydeinig; mae ei ddull doeth a defnyddiol gydâ'r wasg, yn teilyngu y ganmoliaeth uchelaf. Mae yr amrywiol gyhoeddiadau a ddygodd allan, ynghyd â'r argraffiad newydd a diwygiedig o'r Hymnau, a ddefnyddir gan y Saint, mewn ychwanegiad at bob gwaith arall o'i eiddo, yn dwyn tystiolaeth gywir o'i sel ddiflino a'i ysbryd anturiaethol. Mae yr ymdrech fawr a wnaeth gyda golwg ar ein cenadiaethau, wedi sicrhau iddo y diolchgarwch gwresocaf oddiwrthym ni, ar y rhai y gosodir beichiau trymion a chyfrifoldeb y cenadiaethau hyny, eithr oddi wrth filoedd a degau o filoedd, gwaredigaeth y y rhai a gymmera le yn awr yn y maesydd helaeth a berthyna i'n llafur tramor. Yn nhrefniad y cynnadleddau, y mae doethineb mawr wedi ei ddangos wrth ddewis dynion da a ffyddlawn i lywyddu arnynt; dynion, y rhai a wnant yn dda, ynghyd â'r Saint yn gyffredinol, i dderbyn ei gyfarwyddiadau, fel trwy hyny yr ysgafnhaont ac y cynnorthwyont ef yn ei bryder a'i gyfrifoldeb,

mor bell ag a fo yn bosibl. Mae fy hir adnabyddiaeth o hono yn rhoddi i mi ymddiried mawr yn ei ddoethineb, yn rhagoroldeb ei galon a'i feddwl, ei lwyr-ymroddiad i waith a gwasanaeth yr Arglwydd, a'i ffyddlondeb yn ei sefyllfa ddyrchafedig. Mi a wn hefyd fod ei gynghorwyr yn ddynion doeth, ac yn wyr Duw, ac fel y cyfryw yr wyf yn eu cymmeradwyo i sylw ac ymddiried y brodyr.

Mewn perthynas i lwyddiant y cenadiaethau hyny a gymmerais i arnaf, yr argoelion am yr amser dyfodol, a'r maesydd llafur a benodwyd i'r gwahanol henuriaid, efallai y byddai yn ddymunol gan y Saint i glywed y pethau canlynol, fel y byddo i'w ffydd a'u gweddiau ar eu rhan, gael eu cadw yn fywiog yn barhaus. Tybir fod yr Henuriad Willis, yr hwn a benodais i gymmeryd gofal o'r genadiaeth yn Calcutta, ynghylch cyrhaedd pen ei daith: mae yr Henuriad Findlay, diweddar lywydd cynnadledd Hull, yn awr ar ei ffordd ar genadiaeth i Bombay. Mae yr Henuriad Obray, diweddar lywydd Sheernes, yr hwn a benodais i fyned i Malta, yn awr yn barod, ac i hwylio yn fuan tua'r ynys hono; mae yr Henuriad Stenhouse yn llywyddu yn Switzerland; a'r Henuriad Woodard yn Italy. Y mae cyfieithad Llyfr Mormon i'r Italaeg ynghylch ei orphen, rhanau o hono ydynt yn nwylaw yr argraffydd, a chaiff ei wneyd yn barod i'w ddosparthu mewn oddeutu dau fis.

Wedi gosod y cenadiaethau uchod mewn gweithrediad, yr wyf yn troi fy meddyliau tua'r maesydd llafur pellenig wyf yn fwriadu gymmeryd yn fuan—cenadiaeth ag a ofyna fy holl alluoedd, gan y cyrhaedda dros genedloedd, cyfandiroedd, ynysoedd, moroedd, amherodraethau—yn gofyn gwynebu yr Alpiau rhewllyd, gwres y poeth-gylch, peryglon dyfroedd dilwybr, y cholera, ac afiechyd gwahanol hinsoddau, a'r damweiniau ar dir a môr a raid myned trwyddynt. I'm cynnorthwyo yn yr anturiaeth hon teimlwyf yn fawr i alw ar Dduw Israel, ac am weddiau fy mrodyr am gymhorth. I wasanaethu Duw y cyssegrais fy mywyd; mae fy *oll* wedi ei osod ar allor aberth, fel yr anrhydeddwyf ef, y gwnelwyf ei ewyllys yn gymmeradwy, ac y taenwyf egwyddorion bywyd yn mhlith plant dynion. Pan yr edrychaf ar yr amser a aeth heibio, ac olrhain llaw Duw yn wyrthiol yn agor fy ffordd, a'm llwyddo yn mhob peth perthynol i'r cenadiaethau hyn tu hwnt i'm dysgwyliadau mwyaf, teimlwyf yn wrolach arall i ymwthio

yn mlaen yn yr amser dyfodol; yn wir palla iaith osod allan ddiolchgarwch fy nghalon am ei fendithion. Bydded i'r Goruchaf fendithio y brodyr a'r Saint hyny a fuont yn haelionus tuag at waith Duw, mewn cyssylltiad â'r cenadiaethau hyn; a phan mewn blynyddau i ddod, y clywant leisiau hyfryd miloedd, a degau o filoedd yn seinio clodydd i'r Goruchaf am oleuni dadguddiad, yna eu calonau a ymorfoleddant yn yr ymwybodolrwydd dymunol eu bod hwy wedi cymmeryd rhan yn y gwaith o ddwyn y waredigaeth ogoneddus hon oddiamgylch.

Byddaf yn ymadael oddiyma i Switzerland, oddiyno i Italy, i Malta, i Bombay, ac oddiyno i Calcutta, a digon tebyg y cylchdeithiaf y byd, trwy ddychwelyd adref, ar ol gorphen dyledswyddau y cenadiaethau hyn, trwy San Francisco, San Diego, a'u sefydliadau newyddion trwy ddyffrynoedd California.

A oes anghen i mi ddweyd pa mor ddwys y teimlaf ynghylch holl faterion fy nghenadiaethau fy hun; er hyny, nid yw hyn yn fy rhwystro i fod yn bryderus ynghylch llwyddiant a dedwyddwch y cynnadleddau lliosog o Saint ag y daethym yn adnabyddus o honynt er pan wyf yn llafurio yn yr Ynysoedd Prydeinig; ac i'r rhai hyny, a phawb ag ydynt yn rhwymyn yr Ysbryd, mi a fynwn danysgrifio fy hun, yn y teimladau gwresocaf, eu brawd yn y cyfammod tragywyddol.

Y PECHOD MWYAF PAROD.

Y PECHOD mwyaf parod i'm hamgylchynu yw
Y bibell a'r dybaco—hwy'm poenant i yn fyw;
Pan fyddaf fi yn gweithio yn ddyfal ar ryw awr,
Meddyliaf am y bibell a'r 'baco drwg ei sawr;

Ac os na chaf y cyfryw er porthi fy mawr flys,
Yn ofer bydd fy ngweithio, heb allu ennill chwys.
Yn ddigllawn mi edrychaf ar bawb a ddaw i'r tŷ,
Os na fydd ganddynt bibell er rhoddi chwiff i mi.

Ar ol i mi ymborthi ar fwydydd blasus iawn,
Ni fyddaf yn gysurus heb gael pibellaid lawn;
Ac yna dechreu chwiffio nes llanwo'r tŷ o fwg,
A'r teulu oll yn peswch, a gwr y tŷ mewn gwg.

Ond och, pa beth wy'n wneuthur ? ai tori cynghor Duw?
A roddodd ef ddadguddiad mae atgas, ffiaidd yw ?
Do, do—mi benderfynaf i beidio bod yn gaeth ;
Ffarwel, 'rwy'n roi i'r 'baco, a'i seigiau drewllyd llaith.

Tre-Sior. THOMAS HARRIES.

AMRYWIAETHAU, &c.

CYNGHOR.—Byddwch yn bwyllog wrth ddewis cyfaill, ac yn fwy pwyllog wrth ei newid; byddwch yn serchog tuag at bawb, ond yn gyfeillgar ag ychydig : na ddiystyrwch neb o herwydd ei dlodi, ac na wenieithwch i neb o herwydd ei gyfoeth.

NA chondemniwch gyfaill yn ddiwrandawiad, nac ychwaith heb hysbysu iddo ei gyhuddwr a'i drosedd.

CYMMANFAOEDD.—Cynnelir Cymmanfa Chwarterol Cynnadledd Sir Fynwy, yn Nhredegar, ar y 4ydd o Ionawr ; Morganwg Ddwyreiniol, yn Merthyr, ar yr 11eg ; Morganwg Orllewinol, yn Abertawy, ar y 18fed ; Sir Gaerfyrddin, yn Llanelli, ar y 25ain ; Sir Aberteifi, ar y 1af o Chwefror ; Penfro Ogleddol, ar yr 8fed ; a Phenfro Ddeheuol, ar y 15fed.

CYNNRYCHIOLIAD CYMRU.—Cynnrychioliad hanner blynyddol Cymru, yn terfynu yn Rhagfyr, 1851, sydd fel y canlyn :—137 o gangenau, 2 o archoffeiriaid, 629 o henuriaid, 300 o offeiriaid, 276 o athrawon, 204 o ddiaconiaid, 291 wedi eu tori allan, 37 wedi marw, 5 wedi ymfudo, 595 wedi eu bedyddio. Y cyfanswm yw 5244.

TALIADAU O DACH. 27 HYD RHAG. 11.—Sir Fynwy, £4 ; Morganwg Orllewinol, £4 4s 6c ; Sir Gaernarfon, £1 10s ; Sir Feirionydd, £3 ; Sir Ddinbych, £2 ; Dinas, 15s ; Pontytypridd, £1 4s Llanfabon, 8s 6c ; Dowlais, £1 6s ; Rymni, £4 13s 1½c ; Georgetown, 18s 9c ; Merthyr, £2 4s ; Ynysgou, 2s 9c ; Robert Evans, £1 18s 8½c.—Cyfanswm, £28 5s 4c.

☞ "J. J., Victoria."—Wedi cyssodi eich cân chwi, gorfu i ni ei gadael allan i'w gosod yn y rhifyn nesaf.

☞ Caiff Epistol y Llywydd F. D. Richards at Saint y Cynnadleddau Prydeinig ymddangos yn y nesaf, gan na allwn gael lle iddo yn y rhifyn hwn.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR-TYDFIL.

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

RHIF. 26.] RHAGFYR 27, 1851. [PRIS 1*g*.

EPISTOL AT Y SAINT A GYFANSODDANT Y CYNNADLEDDAU PRYDEINIG.

ANWYLIAID YN YR ARGLWYDD,—Mae yn awr agos i flwyddyn er pan gyflwynwyd Llywyddiaeth yr Eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig i'm gofal. Wrth ymosod ar gyflawni ei dyledswyddau goruchel a santaidd, adgoffid fi yn ddwys o'm hanallu fy hun, gan bwysfawredd cynnyddol gwaith yr Arglwydd, yr hwn oedd wedi dyfod mor eang a galluog, nes dwyn braidd bob dydd ryw beth newydd o bwys, ag a ofynai ddoethineb, nerth, a rhagddarbodaeth yr Ysbryd Glân i'w gyfarwyddo a'i lywodraethu, fel ag i sicrhau llwyddiant a bendith ar y cyfan.

Yr oedd y dull effeithiol yn ol pa un yr oedd y Cynnadleddau wedi eu rheoleiddio y pryd hwnw, ynghyd â'r drefn ddoeth a sylweddol oedd wedi ei rhoddi i'w holl achosion gan fy rhagflaenydd, yr Henuriad Orson Pratt, wedi gwneyd y ddyledswydd yn yn llawer llai pwysig, a'r gobaith o lwyddiant yn llawer mwy sicr, nag yr ymddangosai fel arall; ond gan nad yw llwyddiant yn yr Offeiriadaeth Santaidd, "trwy nerth, na thrwy allu, eithr trwy fy Ysbryd i, medd yr Arglwydd," i'w enw Ef y byddo pob gogoniant, am y llwyddiant a roddodd i'w Eglwys yn y deyrnas hon.

Yn ystod y deuddeg mis diweddaf y mae ymdrech gyffredinol wedi cael ei gwneuthur gan yn agos yr holl gynnadleddau, i osod o flaen y bobl fynegiad o'n Ffydd Santaidd—athrawiaeth Eglwys Crist. Mae y rhan fwyaf o'u dosparthwyr wedi bod yn cael llyfrau a thraethodau wrth y miloedd, nes y mae, rhwng y cwbl, rai cannoedd o filoedd o gopïau wedi eu gosod mewn cylchrediad

yn mysg y bobl, trwy offerynoldeb cymdeithasau traethodau, ac ymdrechiadau gwirfoddol y Saint yn amrywiol ddinasoedd, trefydd, a phentrefi y deyrnas. Nid oedd yn ddigon, na, nid oedd yn dangos sel briodol, i gynnyg y cyhoeddiadau ar werth yn unig yn eu gwahanol ystorfeydd, ac yn eu capelau a'u neuaddau at addoli, eithr estynwyd hwynt yn garedig i anneddau y bobl, ac mewn trefn olynol, fel ag i gyfrannu gwybodaeth gyffredinol o'u golygiadau i'r cyfryw a ewyllysient wneyd i'w hunain y gymmwynas o'u darllen yn rhad. Mae ysbryd cyffredinol o gydymgais wedi ei ddangos yn mhlith y swyddogion a'r aelodau, i hysbysu i'r bobl am y geradwri nefol a draddodwyd gan engyl i ddynion, hyd nes y mae rhai, os na ychwanegant nifer neillduol at yr Eglwys mewn yspaid penodol o amser, yn teimlo yn anfoddlawn o herwydd methu cyflawni y dasg a osodasant arnynt eu hunain. Mae ymdrechiadau cyffredinol yr Eglwys, ynghyd â'r erlidigaethau mynych, ac weithiau helaeth, a ddygir y wasg, o blaid ac yn erbyn y Gwirionedd, wedi bod â'u tueddiad yn fawr i daenu adnabyddiaeth o honom yn mhlith dosparth o bobl, ag oedd hyd yn hyn allan o gyrhaedd y Saint. Yn wir, mae y cariad waith hwn wedi ei gario yn mlaen mor helaeth, fel y galiwn ddywedyd, pe buasai pobl y genedl fawr hon yn hanner mor awyddus i wybod ewyllys a bwriad y Jehofah mawr o berthynas iddynt, ag ydynt i gasglu cyfoeth darfodedig y byd hwn, y buasai pob trigfan yn y Deyrnas Gyfunol, o balas ei Mawrhydi i lawr hyd at annedd ei deiliad iselaf, yn adseinio gyda diolchgarwch ac haleliwia i Dduw a'r Oen am faddeuant o'u pechodau, dawn a gallu yr Ysbryd Glân, gweinidogaeth angylion, a sefydliad Teyrnas Dduw drachefn ar y ddaear am y waith ddiweddaf.

Nid yw ymdrechiadau yr Eglwys, yn gynnwysedig mewn llafur dewrwych gweinidogaeth weithgar ac effeithiol, na'r byd, wedi bod yn anffrwythlawn: y mae amryw filoedd wedi cyffesu y ffydd, ac ardystio y cyfryw trwy fyned i waered i ddyfroedd bedydd er maddeuant o'u pechodau, yn ystod y flwyddyn bresennol.

Diau mai gorchwyl gogoneddus yw ennill eneidiau i wybodaeth o Dduw, ac y mae'r hwn sydd yn gwneuthur hyn yn *ddoeth*; eithr y mae yn weithred llawer mwy ardderchog a doeth i lywodraethu yn dda, nag i fuddugoliaethu. Mae llawer o ddynion galluog y ddaear wedi dyfod yn enwog mewn buddugoliaeth; ond o herwydd iddynt fethu rhoddi cyfreithiau haelionus a da i'r deiliaid a ennillasant, y fath ag a glymai eu calonau wrth eu concwerwyr, ac a greai ddiolchgarwch ynddynt tuag eu gwaredwyr, mae y gallu a gawsant mor annheilwng wedi myned heibio trwy fradwriaeth a ffoedigaeth, ac y maent hwythau mor enwog fel llywodraethwyr annoeth, ag oeddynt fel buddugoliaethwyr galluog: felly y mae hefyd yn Nheyrnas Dduw, y rhai a droant lawer at gyfiawnder a ddysclaeriant fel sêr yn dragywydd; eithr yr hwn a lywodraetha yn dda, a ystyrir yn deilwng o *anrhydedd*

dauddyll, q. Mae Capten ein hiachawdwriaeth, yr hwn a'n danfonodd ni i fuddugoliaethu trwy gleddyf yr Ysbryd, wedi ein diwallu â chyfreithiau a rheolau llywodraeth, pur a pherffaith; ac â rhoddion a bendithion, i gyfranu i'r cyfryw a gymmerant y llw o ffyddlondeb. Maent yn cael eu rhyddhau ar unwaith oddiwrth euogrwydd a chnofeydd cydwybod, ac yn cael sicrwydd, os parhant yn ffyddlawn hyd y diwedd, yr achubir hwynt oddiwrth eu holl bechodau; ac am y rodd werthfawr hon, teimlant ymlyniad annesgrifiadwy ac anamgyffredadwy wrth y rhai a'i rhoddasant iddynt.

Yn gymmaint â bod y flwyddyn fynedol wedi bod yn un o ymdrech mawr, a llwyddiant cyffredinol er ennill eneidiau i'r Eglwys, gadewch i ni alw eich sylw at y pwnc o lywodraeth Eglwysig.

Mae galwad mor fawr wedi bod am Henuriaid i fyned â'r Efengyl i leoedd newyddion, ac y mae ymdrechiadau yr Eglwys wedi bod mor gyffredinol a phwerus er ychwanegi at eu rhif, nes y mae dyledswyddau yr Offeiriaid, yr Athrawon, a'r Diaconiaid, gweinidogion sefydlog yr Eglwys, i raddau wedi eu hesgeuluso. Tra mae aelodau wedi eu hychwanegi wrth y miloedd, mae yr Eglwys ei hun wedi bod yn ddiffygiol yn yr addysg ffyddlawn ac astud hwnw mewn dyledswyddau beunyddiol ac ymarferol, yr hwn yr oedd cyfreithiau ac ordinhadau yr eglwys wedi ei amcanu. Gellir cyfrif am hyn yn benaf, trwy y ffaith fod y galwadau lliosog am Henuriaid wedi tueddu i ordeinio Offeiriaid ffyddlawn i'r swydd hono. Mae yr Athraw ffyddlawn wedi ei ddyrchafu i swydd Offeiriad; ac y mae'r Diacon a werthfawrogai ei alwedigaeth, wedi ei ordeinio yn Athraw; ac felly y mae y swyddogion sefydlog yn yr Eglwys, y prif gynnorthwyau mewn llywodraeth, wedi eu gwneuthur mor gyfnewidiol, nes y maent i raddau wedi myned yn aneffeithiol yn eu galwedigaethau, yr hyn sydd wedi bod yn achos iddynt gael eu diystyru mewn llawer o amgylchiadau.

Pa beth yw dyben ymddangosiadol pob dyn wrth ymuno ag Eglwys Crist? Ai nid er mwyn i'w pechodau gael eu golchi ymaith trwy fedydd, fel y derbyniont gynnorthwy gwahanol swyddogion ac ordinhadau yr Eglwys, er eu galluogi i orchfygu eu tueddiadau drwg, a gosod o'r neilldu y pechodau sydd barotaf i'w hamgylchynu; fel y gallont trwy santeiddiad yr Ysbryd, a chredinineth o'r Gwirionedd, gael eu puro a'u perffeithio oddiwrth eu holl bechodau? Iê, yn ddiammau! dyma yw prif ddyben aelodiaeth yn Eglwys Crist; ac y mae'r nefoedd wedi darparu yn dra effeithiol gyferbyn â hyn, trwy sefydlu y swyddi o Offeiriad, Athraw, a Diacon, yn yr Eglwys.

Dyledswydd yr Offeiriaid yw pregethu, dysgu, esbonio, cynghori, a bedyddio, a gweinyddu y sacrament, ac ymweled â thŷ pob aelod, a'u cynghori i weddio ar lafar ac yn ddirgel, a gofalu am bob dyledswyddau teuluaidd.

Dyledswydd y dysgawdwr yw gwylio dros yr eglwys yn was

tadol, a bod gyda hwynt, a'u nerthu, a gweled nad oes dim drygioni yn yr Eglwys,—dim caledwch tuag at eu gilydd—dim dywedyd celwydd, athrodi, na llofaru yn ddrwg; a gweled fod yr Eglwys yn cyd gyfarfod yn fynych, ac hefyd gweled fod yr holl aelodau yn gwneyd eu dyledswydd.

Mae y Diacon i gynnorthwyo y Dysgawdwr yn ei *holl* ddyledswyddau, os bydd achos yn gofyn.

Pwy nad all weled ar un olwg, os cyflawnir y dyledswyddau hyn yn onest a ffyddlawn, o dan ddylanwad yr Ysbryd Glân, y bydd yn annhosibl i bechod lechu yn yr Eglwys heb gael ei weled. Pe na byddai felly, buasai Eglwys Crist yn anmherffaith, ac nis cyflawnai ddyben mawr a santaidd Iachawdwriaeth, er mwyn pa un ei sefydlwyd. Hon yw y Sefydliad Santaidd hwnw, a'r rhai hyn yw rhai o'r swyddi a'r galwedigaethau santaidd a benodwyd gan Dduw i gynnorthwyo dyn i ymddiosg oddiwrth ei bechodau, ac ymwisgo â chyfiawnder Crist; a'r hwn sydd yn myned i mewn trwy fedydd a gosodiad dwylaw, os na throsedda, eithr a erys yn athrawiaethau ac ordinhadau yr Eglwys, a gaiff ddawn a gallu yr Ysbryd Glân i'w ganlyn. O rodd wynfydedig y nefoedd i ddyn! mor annhebyg i'r sefydliadau afiach, llesg ac anallnog o eiddo dynion, y rhai a genedlwyd mewn anwybodaeth, a ddygwyd allan mewn ffolineb, ac a feithrinwyd gan ddichell offeiriadol, a'r rhai a ddanfonant eneidiau dynion i golledigaeth, yn eu ffordd ddewisol eu hun.

Nid yw Eglwys Crist yn le i wyr a gwragedd sy'n chwennych ymarfer drygioni dan gochl crefydd; mae rhai wedi treio hyny, eithr mae eu pechodau wedi cael gafael ynddynt, a hwy a fwrlwyd allan oddiwrthym, fel yr adnabyddid nad oeddynt o honom ni. Eithr y mae yn le i'r cyfryw a ddymunant ddyfod i'r goleuni, fel y ceryddor eu gweithredoedd, ac fel y rhodiont yn y goleuni ac na phechont; yn mha le y gallant, os ydynt yn glaf, gael eu hiachâu; ac os byddant yn cael eu temtio a'u profi, y gallant dderbyn gair o gefnogaeth gan eu Hathrawon, er eu galluogi i orchfygu; os byddant yn drist, y gallant gael eu cysuro; os cyfeiliornant, y gallant gael eu dysgu, a dyfod i ddeall tarineth; ac os pechu rhywrai yn anwybodol, y gallant gyffesu, gadael eu bai, a chael trugaredd; eithr os na edifarhant am hyny, hwy a fwrir allan, fel na haloger yr Eglwys â'u ffyrdd drygionus; ac os bydd rhywun yn amddifad ac anghenus, ei anghenion a hysbysir ac a ddiwallir;—fel y cyd rodio yr aelodau trwy gymhorth eu Hoffeiriaid, eu Hathrawon, a'u Diaconiaid, yn holl ordinhadau yr Eglwys, megys etifeddion y grâs o fywyd, gan ddwyn beichiau eu gilydd, ac felly gyflawni y gyfraith ddwyfol.

Gan weled, ynte, fod bywyd, iechyd, a sefydlogrwydd, grymusder, a phurdeb yr Eglwys, i raddau mawr, yn deilliaw oddiwrth gyflawniad ffyddlawn dyledswyddau y swyddau hyn, eithr yn neillduol ddyledswydd yr Athraw; y mae o'r pwys mwyaf i'r swyddogion hyn fod yn ddynion gostyngedig a ffyddlawn, yn llawn o'r Ysbryd Glân a gweithredoedd da; yn ddynion prudiadol yn

ngwybodaeth a gallu Duw; dynion ag sydd yn barod i ddysgu trwy eu hesiampl, yn gystal â thrwy air, orthrymedig feibion dynion, pa fodd y gallant weithio allan eu hiachawdwriaeth, a gorchfygu y drygau ag sydd yn y byd.

Cyfarwyddir Llywyddion y Cangenau a'r Cynnadleddau, ac yn neillduol y brodyr Americanaidd, i dalu sylw i'r pwnc hwn; dewiser dynion da a ffyddlawn o blith y Cangenau, dynion o gymmeriad da, o ymddygiad teilwng i'w dilyn, y cyfryw a lywodraethant yn dda yn eu tai eu hunain, dynion o brofiad yn ngwaith Duw, dynion o feddyliau diysgog; os byddant yn ddynion cedranus, ac yn rhieni, goreu oll, fel y dysgont ac yr anrhydedder hwynt megys tadau, fel y byddo i'w presennoldeb a'u cynghorion ennill parch yn Eglwys Dduw; ac os bydd y personau mwyaf addas i gyflawni y dyledswyddau pwysig hyn yn Henuriaid, nid oes gwahaniaeth, neillduer hwy at y ddyledswydd uwch a phwysicach o hyfforddi y Saint.

Nid yw yn gofyn ond ychydig brofiad yn y gwaith, mewn cymhariaeth, i bregethu ac amddiffyn egwyddorion cyntaf yr Efengyl yn llwyddiannus gerbron y byd; eithr i fod yn weinidog galluog i weinyddu i'r Saint, a ofyna ddyn yn fedrus yn holl eiriau y bywyd, yn llawn ffydd, ac ysbryd y dadguddiad.

Na ddiystyred un dyn y swydd hon, eithr bydded i'r hwn sydd yn ddoeth anrhydeddu ei alwedigaeth, ac ychwanegu urddas ati, fel tra fyddo yr Efengyl yn cael ei phregethu gyda diwydrwydd i gynnulleidfaoedd o anghredinwyr, y caffo y Saint eu cyfran o fwyd yn ei bryd.

Dywedodd hen brophwyd, "Fy mhobl a ddyfethir o eisieu gwybodaeth." Y wybodaeth o Dduw ac o'i Fab ef Iesu Grist yw Bywyd Tragywyddol. Am hyny, bydded i'r rhai a gofleidiant y ffydd gael eu dysgu yn dda a gwirioneddol yn y wybodaeth o Dduw, fel y gallont bob amser roddi rheswm am y gobaith sydd ynddynt, ac adduruo eu proffes â bywyd ac ymarweddiad da. Os dilynir y dull hwn gyda'r ffyddlondeb a'r bywiogrwydd a ofyna iachawdwriaeth eneidiau, yna pan ymgasglo cymylau adfyd yn llu oddiamgylch y Saint, yn lle myned at y cwpan meddwol i foddi eu gofidiau, fel y gwna y drygionus, hwy a ânt i'w hystafelloedd dirgel, a thrwy weddi ffydd, yfant o gwpan y bywyd ddoniau a bendithion yr Ysbryd, yr hyn a'u hadnewydda ac a'u cynnalia yn mhob cystuddiau. Yna gallu Duw a gynnydda yn yr Eglwys; a doniau a bendithion yr Efengyl a arddaugosir yn fwy gogoneddus yn eu mysg. Eu goleuni a dŷr allan fel boreuddydd ar bawb oddiamgylch iddynt, drygioni a ddygir i'r goleu ac a adawir; a pha beth bynag a ofynant ag a fyddo yn fuddiol, a roddir iddynt. Byddant yn fendith i bawb sy'n dal perthynas â hwynt, a'r genedl a fendithir oblegid eu bodoliaeth yn eu mysg.

Mae yr Ysbryd yn eglur ddangos y bydd i ddynion gwael a llygredig ag sydd wedi cael, ac i gael eu gwahanu oddiwrth yr Eglwys, am eu drygioni, gynhyrfu ereill, y rhai, yn debyg iddynt hwy eu hunain, a ymbleserant mewn anghyfiawnder, ac a lefar-

ant gelwydd, mewn rhith santeiddrwydd yn erbyn y gwirionedd ac yn erbyn y Saint; a chânt allu, trwy eu chwyd-edig eiriau celwyddog a thwyllodrus, i droi llawer ymaith, y rhai ni feddant dystiolaeth Iesu o'u mewn. Achosant hefyd i lawer galedu eu calonau yn erbyn y gwirionedd, ac i gredu pob math o ddrwg am y Saint ar gam, er mwyn cyfodi erlidigaeth yn eu herbyn, fel y tramgwydder y gweiniaid a'r llesg o'r herwydd, tra y bydd ereill yn troi ymaith o herwydd y Gwirionedd, ac yn peidio ein canlyn mwyach.

Yn gymmaint â bod angenrheidiol i'r pethau hyn fod, bydded i'r henuriaid llywyddol trwy y Cynnadleddau drefnu gwahanol swyddi yr Offeiriadaeth Santaidd yn yr holl ordinhadau a'r dyledswyddau a berthynant i'r Eglwys, fel y byddo i'r "holl gorff, wedi ei gyd-gynnull a'i gyd gysylltu, trwy bob cymmal cynnaliaeth, yn ol y nerthol weithrediad yn mesur pob rhan, wneuthur cynnydd y corff, i'w adeiladu ei hun mewn cariad:" yna hi a gynnydda i Grist, ei phen bywiol, trwy ddoniau a gweinidogaethau yr Ysbryd Glân; heb y rhai hyn, mae ein holl waith yn ofer.

Mae y galwad am weithwyr yn awr yn fawr o bob parth, ac yn fuan bydd yn llawer mwy, am hyny bydded i ddynion ffyddlawn a chywir gael eu galw i'r weinidogaeth, eithr nid yn gynt nag y byddont wedi eu parotoi i ddechreu ar eu gwaith, gan gofio o hyd y rheol fendigedig a roddwyd gan ein Hiachawdwr i'r prophwyd Joseph, h.y.,—nad dim ond y "cyfryw ag sydd ganddynt ffydd, gobaith, a chariad, a ddymunant fwrw i mewn eu crymanau i fedu â'u holl allu," a elwir. Na fydded i'r offeiriadaeth santaidd gael ei rhoddi yn ddiwahaniaeth, neu yn annhebgorol, eithr defnyddier hi i'r dyben mawr a santaidd ei bwriadwyd—iachawdwriaeth eneidiau anfarwol. Fel rheol gyffredinol, y rhai mwyaf anmhrofiadol a ddefnyddiant eu talentau oreu wrth bregethu yr Efengyl i'r byd; tra y dylai y rhai sydd â'u dyledswydd i "*fod gyda hwynt* (yr Eglwys) *a'u nerthu a gweled nad oes dim drygioni yn yr* EGLWYS," fod y dynion mwyaf profiadol, doeth, a santaidd yn eich plith.

LLYWYDDION a DOSPARTHWYR y Cynnadleddau a'r Cangenau a ganiatânt i ni eu hadgoffa fod eu hymdrechion mawr i ledaenu yr Efengyl yn mhlith y bobl, mewn llawer amgylchiad, wedi taflu eu cynnadleddau i ddyledion mawr i'r swyddfa hon am y cyhoeddiadau a gawsant, ac oddieithr i ni gael ein talu yn gyflymach, bydd raid i ni gwtogi ein coel iddynt.

Mae y swm o ddyledion sydd yn sefyll allan i'r swyddfa hon yn bresennol, yn fawr iawn—ie, yn anferthol, i gyfateb y busnes a wnawn; a cheisir gan y llywyddion i edrych fod y Cymdeithasau Traethodau ag sydd yn ddyledus i'w dosparthwyr am lyfrau, traethodau, &c., i setlo am y cyfryw, os yn bosibl, cyn dechreu y flwyddyn newydd. Hefyd, bydded i'r Cangenau, yr un modd, i setlo am y "Stars" sydd ganddynt ar law, yna gall y Cangenau a'r cymdeithasau waredu eu Stars a'u traethodau fel y dewisont,—trwy eu gwerthu, rhoi eu benthyg, neu eu rhoi yn rhad, a gallwn

ninnau ddefnyddio yr arian i dalu ein dyledion i'r argraffydd a'r llyfr-rwymwr. Bydded i'r pethau hyn gael eich sylw buan a gofalus, fel na fyddo y traethodau na'r Stars a ddanfonasom allan i'r cynnadleddau, gael eu cyfrif megys *stock*, neu *ddyledion*, eithr yn *arian parod yn llaw*.

Mae rhai o'r cynadleddau wedi helaethu eu hymdrechion yn haelfrydig tuag at wahanol ddybenion haelionus, ar delerau o goel. Byddai yn dra dymunol, a dylai ddyfod yn awr yn uchelgais yr holl eglwysi, mor bell ag y byddo yn bosibl, i glirio ymaith eu holl ddyledion, a thaflu ymaith y llyffetheiriau hyn ar ffordd eu llwyddiant, fel y dechreuont y flwyddyn newydd mewn cyflwr adnewyddol a diwygiedig.

Nid ydym ni, y Saint yn yr ynysoedd Prydeinig, wedi dadseinio yn ol i'r floedd hono a aeth i fyny o'r Temple Block, yn Ninas y Llyn Halen Fawr, yn Ebrill diweddaf, mewn atebiad i'r cwestiwn, "A GAWN NI ADEILADU TEML?" Gelwir arnom yn fuan i ateb y cwestiwn hwn. Bydded i ni orphen â'r materion bychain hyn, fel y byddwn yn gwbl barod i *wneuthur*, yn gystal â *dywedyd* CAWN. Dysgwylia yr Arglwydd i'w bobl ddwyn eu degymau a'u hoffrymau i'w ystordŷ ef, o bob rhan o'r ddaear, lle bynag y byddont, canys hyn yw cyfraith y Deyrnas Nefol, ac nis gall neb fyned i mewn i'r cyflawnder o Fywyd Tragywyddol, oddieithr iddynt gadw y gorchymyn santaidd hwn, mewn cyssylltiad â phob rhai ereill.

Mae'r newyddion oddiwrth yr Eglwys yn y Gorllewin yn llawn dyddordeb. Mae yr egni a ddangosir yn eu holl symudiadau yn un heb el fath, oddieithr sel ddiflino y Saint a'r Henuriaid wrth gyhoeddi yr Efengyl yn mysg y genedl hon a chenedloedd ereill. Ymddengys fod bendith Rhagluniaeth haelionus yn gorphwys arnynt, ac yn coroni eu llafur â llwyddiant anarferol. Mae eu cnydau yn gyffredin yn dda. Mae eu hinsawdd yn neillduol o iachus; y mae llawer ag oedd yn fethiedig mewn nerth corfforol, yn awr yn adnewyddu mewn nerth, yn gofforol ac ysbrydol. Y maent wedi myned allan yn ystod y flwyddyn hon i ranau pellenig o'r wlad anial hono, a ffurfio sefydliadau newyddion er dwyn allan gynnyrchion y ddaear, yn fwnawl ac yn lysieuawl; mae darnau helaeth o dir wedi eu hachlesu, a'u gwneyd yn ffrwythlon. Y mae pob math o dalent a galwedigaeth yn cael eu galw i weithrediad, a'u cymhwyso yn y modd goreu i ddwyn yn mlaen lwyddiant cynnyddol cenedl ieuanc, undeb yr hon sydd yn cau allan ymgyfreithio, ac uchelgais yr hon yw adeiladu a sefydlu Seion. Mewn canlyniad i weithred o eiddo y Congress, y maent wedi eu rheoleiddio yn Diriogaeth Utah, ac yn meddu gallu llywodraethol a barnol. Mae llythyr-gludiad misol wedi ei sefydlu o Ddinas y Llyn Halen i'r Taleithau, ac i San Francisco, ar oror y Môr Tawel. Mae llythyr-gludiad hefyd wedi ei sefydlu o'u prif ddinas i brif-drefi amryw o'r swyddi yn y Diriogaeth. Mae Tŷ Taleithiol ar waith yn adeiladu; ac y mae'r Brif-Athrofa yn cael ei chyfodi yn gyflym. Mae y Degau a-thrugain yn adeiladu crwn-

dŷ—neuadd celfyddyd. Yn olaf ac yn benaf, y mae parotoiadau helaeth yn cael eu gwneuthur er ad-ladu Teml ardderchog i'r Goruchaf Dduw, yn mha un y bydd i ordinhadau bywyd tragywyddol gael eu gweinyddu i'r cyfiawn.

Mae teimlad cyfeillgar yn bodoli yn y Taleithiau tuag at y Saint, yr hwn a ddangoswyd yn ddiweddar trwy y gwrthbrofiad buan ac effeithiol a roddwyd i gyhuddiadau enllibus yn erbyn y Llywydd Brigham Young, yn ei swydd lywodraethol. Gosodwyd y cyhuddiadau hyn ar droed, yn ol fel y deallwn ni, gan ryw ddihyryn diegwyddor, yr hwn, am gynnyg ymaifer ei gynlluniau drygionus, a ddedfrydwyd i dymmor o waith caled ar y gweithiau cyhoeddus. Nid oes gan y Saint gydymdeimlad tuag at gymmeriadau o'r fath, mae heddwch eu cartref-leoedd wedi ei aflonyddu yn hir gan eu hyspeiliadau; ac y mae yn gyfnod ogoneddus i'r Eglwys eu bod wedi cyrhaedd sefyllfa ag y gall gospi troseddwyr trwy y gyfraith wladol, yn gystal ag aelodau afreolus trwy esgymundod. Ac nid yw yn llai teilwng o sylw, pan y mae cymmeriadau ein llywodraethwyr yn cael eu gwarthruddo gan y fath ddihyrod, mewn papyrau cyhoeddus, fod y fath ddynion uchelfrydig ac anrhydeddus, fel T. L. Kane, Ysw., i'w cael yn barod i dreiglo yn eu hol y tònau mynyddig, a gadael i'r diniweidrwydd a gafodd gam, amlygu ei hun.

Yn y Taleithiau Dwyreiniol, mae y Saint yn ychydig iawn: mae y rhai a arosant yno etto megys lloffiad grawnwin ar ol i'w cynauaf ddarfod; ac ofnir mai braidd y diangant farnedigaethau Duw. Ni ddylai Saint o Loegr ymfudo i'r Taleithiau Dwyreiniol, oddieithr eu bod yn cael eu gorfodi trwy yr anghenrheidrwydd mwyaf anhebgorol. Mae y rhai sydd yn trigo yn St. Louis, ac ar y cyffiniau, yn gwneyd yr ymdrechiadau mwyaf egniol i fyned ymaith i'r Dyffryn y gwanwyn dyfodol.

Mae y flwyddyn bresennol wedi bod yn un o heddwch a llwyddiant anarferol i'r genedl hon; dichon nad yw Prydain, er pan y mae yn genedl, wedi mwynhau ar unwaith y fath ryddid, heddwch, a llwyddiant cyffredinol, yn eu holl achosion, ynghyd â'r fath ewyllys da cyffredinol oddiwrth yr holl deulu cenedlaethol ag sydd yn preswylio ein daear, ag a gafodd yn ystod y flwyddyn sydd ar derfynu; ac yn lled gyffelyb y gellir dywedyd am Daleithiau Gorllewinol Ewrop; yn wir, ymddengys y byd megys pe byddai wedi rhoi heibio ei elyniaeth arferol—er dyfod i fyny i brif-ddinas Babilon, i addoli wrth greirfa dyfais ddynol yn y Deml Risialaidd. Megys y claf yn y ddarfodigaeth, mae y teulu dynol yn cael tymmorau o esmwythdra oddiwrth boenau dirdyniadol, ac y mae edrychwyr yn cael eu twyllo gan lonyddwch ymddangosiadol, i obeithio am wellhad, tra mae'r clefyd yn ddystaw yn cymmeryd gafael galarnach yn y bywydolion, ac mewn moment annysgwyliadwy y mae ymddattodiad prysur yn dechreu. Mae Duw wedi arfaethu darfodedigaeth ar yr holl ddaear, a thrwy dywalltiad gwaed y prophwydi a'r apostolion, Joseph, Hyrum, David, ac ereill, mae y ddarfodedigaeth hono

weil ymafaelyd yn gadarn. Yn ystod yr amser heddychlawn hwn, mae Apostolion yr Eglwys wedi gwneyd ymdrechiadau duwiolfrydig i helaethu teyrnas ein bendigedig Waredwr. Mae y cof-lyfr dwyfol hwnw a gynnwysa *gyflawnder yr Efengyl* —LLYFR MORMON—wedi ei gyhoeddi mewn rhan, ac yn gyfan, mewn pump o wahanol ieithoedd Ewrop, sef y Daenaeg, yr Italaeg, y Ffrengaeg, y Gymraeg, a'r Ellmynaeg. Mae yr "Athrawiaeth a Chyfammodau" yn awr mewn cylchrediad yn y Gymraeg; ac wedi ei gyfieithu i'r Danaeg, yn barod i'r wasg. Y rhai hyn, yn nghyd â cyhoeddiadau misol sydd yn dyfod allan yn Paris, Copenhagen, a Hamburg, ynghyd ag UDGORN SEION, yr hwn a gyhoeddir yn Nghymru, a "Millennial Star" ein hunain o dair mil ar hugain bob pythefnos, a gyfansoddant rai o neillduolion mwyaf ein hachos santaidd, y rhai a addawant gynnydd mwy ei faint i deyrnas Duw, a'i gwawr ogoniant i'r morwynion sydd yn dywyll arnynt, y rhai a gysgant yn mhlith y cenedloedd hyny, a'r rhai a barchant etto y coffadwriaeth am 1851, fel cyfnod hynod yn hanes Goruchwyliaeth Cyflawnder yr Amseroedd.

Y fath argoelion gogoneddus sydd o flaen y Saint: mae benllefau y medelwyr yn ngwinllan yr Arglwydd eisoes yn cyrhaedd ein clustiau o bedwar ban y byd, yn galw am Henuriaid, llyfrau, &c., drosedd i'w cynnorthwyo.

O chwi Saint y Goruchaf, dyrchefwch eich penau a gorfoleddwch; trwyddoch chwi y bwriada yr Arglwydd ddwyn oddiamgylch ei welthred, ie, ei weithred ddyeithr, yn ngolwg yr holl genedloedd: er cael o honoch eich darostwng yn bresennol, chwi a ddyrchefir etto; ac er eich bod yn drist yn awr, chwi a wneir i orfoleddu byth mewn tragywyddol bwys gogoniant, yr hwn y mae dyoddefiadau y bywyd hwn yn weithio allan i chwi, os parhewch hyd y diwedd yn mhurdeb eich calonau. Er bod o honoch yn dlawd fel yr Iachawdwr, etto fel yntau yr ydych yn cyfoethogi lliaweroedd; ac er eich bod yn anllythyrenog, y mae genych Wybodaeth o Dduw, yr hon yw Bywyd Tragywyddol. Er eich bod yn ddiffygiol mewn pethau daearol, etto yr ydych yn gallu cyflawni gorchestion rhyfeddol pan yn cyd-ymdrechu, pa un bynag ai yn mhregethiad yr Efengyl, neu mewn ymgasglu yn nghyd ac adeiladu dinasoedd a Themlau; a hyn oblegid fod Ysbryd a doethineb y Jehofa genych, yr hyn sydd yn well nâ nerth, neu arfau rhyfel.

Bum yn gobeithio cael rhywbeth i hysbysu i chwi yr amser hwn ynghylch ymfudo trwy y Drysorfa Ymfudol Barhaus, eithr nid wyf etto wedi derbyn un hysbysiaeth benderfynol gyda golwg ar y ffordd. Er hyny, yr wyf yn gobeithio y dwg y llythyron nesaf o'r dyffryn rywbeth i'n lloni yn hyn. Na ndewch i'r Drysorfa gael ei hesgeuluso. Y mae pob ceiniog a yrwyd i'r swyddfa hon yn cael eu cadw yn ddiogel i'r dyben neillduol hwnw; a phan y byddis wedi penderfynu ynghylch y ffordd, defnyddir yr unrhyw er symud ymaith y nifer fwyaf posibl o'r rhai teilwng. Bydd y Drysorfa hon yn foddion i gasglu llawer mwy o nifer nâ'r

rhai a allant ymgasglu ar eu cost eu hunain, canys ynddi y cyd-gyfarfydda ffydd a gallu yr holl Eglwys, yr hyn a'i gwna yn beiriant tra pwerus yn yr Ymgasgliad.

LLYWYDDION Y CYNNADLEDDAU.—Fel y mae rhwyd Efengyl y Deyrnas yn ymdaenu ar led, ac yn casglu ynddi bob math, mae eich dyledswyddau a'ch cyfrifoldeb chwi yn cynnyddu mewn rhifedi, mewn amrywiaeth, ac mewn pwysigrwydd. Yr ydych wedi eich penodi i lywyddu dros holl achosion eich Cynnadleddau, o natur dymmorol ac ysbrydol. Gofyna ddiwydrwydd mawr ar eich rhan chwi i chwilio allan, ac amgyffred holl amgylchiadau eich Cynnadleddau. Nid yw y gwaith, er ei fod eisoes yn fawr, ond megys diferyn yn y gelwrn. Mae yr Arglwydd, gan fod yn llawn trugaredd, yn tywallt ei Ysbryd yn helaeth ar ei ffyddlawn weision yn mhob lle. Yr hwn a gotsla wasgaru ei alluoedd ar led gyda'r diwydrwydd mwyaf, a wna fwynhau fwyaf o fendith a gallu Duw; am hyny, bydded i bawb sydd wedi eu galw, fwrw eu crymanau i mewn a medi, cyn y darfyddo yr haf, a thra y mae barnedigaethau yn cael eu hattal; canys ychydig dymmor etto, a haint, a chleddyf, a chorfres ofnadwy barnedigaethau trymion Duw a ganlynant mewn olyniad cyflym, ac a ddadguddiant ei lidiawgrwydd ar yr annuwiol yn eu dinystr, tra braidd y dianga y cyfiawn. Gosodwch eich gwynebau yn ddifaddeu yn erbyn pob math o anghyfiawnder: Cofiwch fod dynolryw i'w hachub oddiwrth eu pechodau, ac nid ynddynt. A'r hwn neu yr hon, na adawont eu pechodau, ar ol eu haddysgu a'u cynghori yn briodol, bwrier hwy allan oddi wrthych, fel yr ymhyfrydo yr Ysbryd [illegible] drigo yn holl drigfanau y Saint. I chwi yr ymddiriedir gofal eneidiau anfarwol; a'ch gallu i weinyddu iddynt eiriau bywyd ac iachawdwriaeth, a fydd yn gyfattebol i'r *cyfrif* a'r *ymarferiad* a wnewch chwi eich hunain o eiriau Duw. Os cyfrifwch chwi yn ysgafn y gorchymynion gwerthfawr a welodd Efe yn dda i'w dadguddio, trwy y rhai y gall dynolryw gael eu hachub, felly hefyd y gwna eich pobl; canys y mae eich esiampl yn dysgu gyda llawer mwy o nerth, nag unrhyw resymau a ellwch ddefnyddio. Os byddwch chwi yn gwerthfawrogi cynghorion yr Hollalluog yn fwy nag aur coeth, neu holl drysorau y ddaear, ac yn ceisio doethineb a bywyd, ysbryd a ffydd, trwy gadw geiriau *doethineb*, yn gystal â gorchymynion, yna eich pobl hefyd a gyfrifant eiriau yr Arglwydd megys uwchlaw pris; hwy a ymhyfrydant i wneyd aberth, fel yr ennillont eneidiau: byddant yn alluog mewn ffydd tuag at Dduw; ysbryd y dadguddiad a ffydd yn helaeth ynoch chwi a hwythau; ac ni chaiff afiechyd ychydig neu ddim gallu yn eich plith; ac ni fydd ysbrydion drwg a thwyllodrus yn alluog i ddyfod i mewn, a difrodi eich praidd, canys doethineb a gallu yr Ysbryd a fydd yn ddigonol i chwi. Cynghorion yr Hollalluog a lenwant eich mynwesau; a chwi a fyddwch i'r bobl megys ffynnonau o ddwfr bywiol, o ba rai y gallant dynu geiriau bywyd ac iachawdwriaeth yn holl amgylchiadau bywyd; eich Offeiriadaeth a ddyhidla arnoch megys gwlith y nefoedd; chwi a gewch allu gyda Duw, ac a fyddwch yn feibion

Duw, yn mhlith y bobl, yn meddu hawl i'w bendithio, a chyfranu lachawdwriaeth ar bob llaw.

Bydded i gyfiawnder a ffydd i gynnyddol y Saint yn yr ynysoedd hyn, i gymhell bendithion mawrion Duw ar holl ymdrechiadau ei weision, a brysio dydd eu hymwared, a'u sefydliad mewn etifeddiaethau rhagorol yn mhlith y cyfiawnion yn Seion.

F. D. RICHARDS,
Un o'r Deuddeg Apostol, a Llywydd Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf yn yr Ynysoedd Prydeinig.

"GADEWCH I MI FYN'D."

ANWYL FRAWD DAVIS,—Ar ddymuniad amryw o'm cyfeillion, mi a anturiais wneuthur rhyw fath o gyfieithiad clogyrnog, neu yn hytrach ddynwarediad o gân odidog yr Apostol Taylor, nid am fy mod yn ystyried fy hun yn deilwng nac yn alluog i'r gorchwyl, ond gan nad oedd neb yn ei gymmeryd mewn llaw. Dyma fi am y tro cyntaf yn anfon i'ch UDGORN defnyddiol; a'r achos yr anturiais at y gorchwyl oedd, am fy mod yn gwybod am eich parodrwydd a'ch gallu i osod yr hyn ag sydd yn anghywir yn gywir.

Ydwyf, eich diffuant frawd ac ewyllysiwr da,

Victoria. JAMES JAMES.

'Dewch im' fyn'd tua'r Dyffryn gorllewinol a phell,
At gyfeillion a brodyr—pwy garaf yn well?
Lle mae serch a gwir gariad trwy'u c'lonau ar hynt;
I fy nhre'n y mynyddau, gadewch i mi fyn'd.

'Dewch im' fyn'd tua'r Dyffryn—gorphwysfa i'w chael,
A byw gyda'r cyfiawn a'r goreu'n ddiffael;
Gwir hedd a boddlonrwydd fel afonydd ar hynt;
I'r hardd hyfryd Ddyffryn, gadewch i mi fyn'd.

Af at fy rhai anwyl, orthrymwyd yn hir,
'Rhai ffodd tua'r Dyffryn, i'r gorllewin dir,
Lle nad oes cynhenwyr neu ddrygwyr ar hynt;
At yr hoff a'r rhinweddol, gadewch i mi fyn'd.

Mi âf at y seintiau i Seion i fyw,
A theithiaf y Dyffryn—gorphwysfa i'm yw;
Rhowch im' ran o'u llawenydd, neu wae ar fy hynt,
I dref y rhai cyfiawn, gadewch i mi fyn'd.

Mi a âf tua'r Seion barotoiodd ein Duw,
Hoff obaith y Seintiau, a'u gwobr hwy yw;
Caf yno ffynnonau mewn purdeb ar hynt,
A'r ddae'r mewn digonedd, gadewch i mi fyn'd.

Mi a af lle mae goleu tragywyddol a gwawl,
Er uno â'r ffyddlawn mewn gweddi a mawl;
Caf ffrydiau nefolaidd ein Duw ar fy hynt;
At y pur a'r rhai cyfiawn, gadewch i mi fyn'd.

Mi a af lle mae baner gwir ryddid o hyd,
I bob rhyw gredoau trwy'r holl lydan fyd;
Pob llwythau, pob lliwiau, cenedloedd ar hynt,
Yn rhydd o orthrymder, gadewch i mi fyn'd.

O, Phillips, wr anwyl, 'rwy'n dysgwyl y dydd,
Y caf trwy eich goreu o'm rhwymau fyw'n rhydd;
Mi'ch parchaf, mi'ch cofiaf, a galwaf chwi'n ffrynd,
Gan hyny o brysur, gadewch i mi fyn'd.

Mi a frysiaf o Babel, ei gafael sydd gaeth;
'Nol myned i Seion, caf foddion gwir faeth;
'Nol hirdaith bydd melys a hwylus fy hynt—
I'r lle mae fy nghalon, gadewch i mi fyn'd.

[Mae y llinellau hyn yn cael eu cyhoeddi heb nemawr ddiwygiad; ac os oes ynddynt golliadau mewn odl, etto mae y sylwedd yn dda. Dywedwn wrth ein brawd, fod Llywyddiaeth Cymru yn caniatâu iddo fyned, gan fod galwad am Gymro neu ddau yn y Dyffryn er dechreu gweithiau haiarn yno. Yr Arglwydd a fendithio ein brawd hwn, ynghyd â'r sawl a fydd yn myned gydag ef, fel y cyrhaeddont fynyddoedd Ephraim yn ddiogel.—GOL.]

AMRYWIAETHAU, &c.

TALIADAU O RAG. 12 HYD RHAG. 24.—Sir Fynwy, £2; Sir Gaerfyrddin, £6 1s 9c; Sir Dinbych, £2 5s; Sir Benfro, £1; Pontytypridd, £1 8s; Llanfabon, 14s 2c; Cwmbach, £1 4s (Tach. 16, £1 9s); Aberdar, £1 16s 10c; Hirwaen, £1 10s; Merthyr, £2 4s; Pendaren, £1 14s 2c; Cefn, 14s; Gorllwyn, 7s 3c; Ffynnon Tydfil, £1; Aberamau, £2; Morganwg Orllewinol, £3 1s; Cyfanswm, £30 9s 2c.

☞ Wrth fyned i'r wasg, derbyniasom y Chwechfed Epistol Cyffredinol, ynghyd â llawer o newyddion o'r Dyffryn, y rhai a gyhoeddwn yn y nesaf.

☞ Cofier darllen ein Hanerchiad ynghylch yr UDGORN yn Rhif. 24, fel na chaffo neb ei siomi yn ei bris.

☞ Daw y biliau am y chwarter hwn gyda y rhifyn nesaf.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, eirchion, a thaliadau am lyfrau, i *John Davis, Printer, John's Street, Georgetown, Merthyr*

J. DAVIS, ARGRAFFYDD, MERTHYR TYDFIL.

Rhif. 1.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] IONAWR, 1849. [Pris 2g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Y Rhag-udganiad	5
Cyfarchiad Ymadawol i'r Saint	6
Hanes Cymmanfa Morganwg	13
Rhif y Saint trwy Gymru	14
Aur yn California	22
Amrywiaethau	24
Adnabod Hetiau	24
Canu v. Pregethu	24
Gemau	24
Gwyrthiau	24
At y Gohebwyr	—
At y Dosparthwyr	—
At y Derbynwyr	—

CAERFYRDDIN:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, HEOL-PRIOR;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

AT EIN GOHEBWYR.

☞ Dymunwn hysbysu ein gohebydd D. Williams, mai trwy weithredu yn "llestr pridd" gweision Duw y mae'r Ysbryd Glân yn "argyhoeddi y byd o bechod." Y maent hwy yn llefaru dan arweiniad yr Ysbryd, yr hwn sydd yn cyfranu doethineb iddynt er argyhoeddi y byd. Pe buasai yr Ysbryd yn argyhoeddi ar ei ben ei hun, afreidiol hollol fuasai pregethwyr, a mwy afreidiol na hyny fuasai gweddio dros iddynt lwyddo. Nis gall y byd dderbyn Ysbryd Duw; ond fe all, os myn, dderbyn pregeth dan ei arweiniad; a'r hyn a dderbynio felly yw'r unig foddion sydd er ei argyhoeddi.

☞ Braidd y gallwn gredu y stori o Lanelli, sef fod eglwys y Bedyddwyr yn Felinfoel wedi gorfodi y Parch. D. Jones i weinyddu yr ordinhad o osodiad dwylaw ar ol bedyddio; o herwydd i ni ddeall i Mr. Jones, yn ddiweddar, ysgrifenu yn selog yn erbyn hyny. Anhawdd genym gredu yr ymostyngai gweinidog oedranus fel efe, i ewyllys y rhai y mae yn ddysgu, o flaen ewyllys yr Hwn a'i danfonodd (?) atynt. Y praidd yn dysgu y bugail fuasai hyny. Hwyrach, bob yn ronyn, y dysgent ef i addaw y doniau ysbrydol!

☞ Gofyna rhyw Iorwerth, tu fewn i'r berth, paham na wna Capt. Jones adolygu y sylwadau ar y "Doniau Ysbrydol," sydd yn Seren Gomer, gan Sylwedydd o'r Gogledd. Geill hefyd ofyn i Mr. Gomer, os agora efe ei gyhoeddiad anmhleidiol i hyny, fel y gallo'r un darllenwyr weled y ddwy ochr. Os gwna, y mae digon a'u hadolygant, heblaw Capt. Jones, canys y mae ganddo ef waith arall ar hyn o bryd. Os palla Mr. Gomer, fel y credwn y gwna, bydd i ni wneyd ein goreu i ysgrifenu ychydig ar y pwnc yn yr Udgorn, canys y mae'r Sylwedydd yn lanc a adwaenom yn dda.

☞ Nid oes achos i ni gyhoeddi ysgrif J. T. ynghylch y dyn a ddywedir iddo orwedd fel un marw yn Nghasnewydd, ychydig amser yn ol, ac i ddau brophwyd Mormonaidd gael eu profi yn dwyllwyr wrth ffugio ei adgyfodi; o herwydd y mae pawb yn hysbys fod y stori hona wedi dilyn y Saint i bob cwr o'r wlad, er pan y daethant gyntaf i Gymru, a chyn hyny yn Lloegr, ond fod enw y lle yn cael ei newid. Os gall rhywrai enwi i ni y tri twyllwr hyn, a'r tŷ lle y buont, cant y pleser o'n clywed yn eu traddodi i Satan.

Rhif. 2.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] CHWEFROR, 1849. [Pris 2c.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Athrawiaeth Bedyddiadan	25
Rhesymau paham yr wyf dros egwyddorion y Saint	27
Y Pren a'i Ffrwyth	29
Caru Tywyllwch yn fwy na'r Goleuni	30
Tystiolaeth Phillip Seix, Blaenau Gwent	31
Phosphorus yn dynoethi Celwydd	32
Ychwaneg i brofi Dwyfoldeb Llyfr Mormon	34
Prophwydoliaeth Cymro am Adferiad Gwir Grefydd yn ein plith	37
Goleuni	38
Diarhebion	40
Ammodau y Nefoedd	41
Cofnodion Cynnadleddol—Sir Ddinbych	41
Capel y Saint, Llanelli	42
Llythyr at y Llywydd William Phillips	43
Amrywiaethau—	
Yr holl Wythnos yn Sabboth	43
Bedd-argraff Baban	43
Ymrysonau	44
Teilwng o Sylw	44
A oes Doethineb mewn Wig	44
Diod Gadarn	44

CAERFYRDDIN:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, HEOL-PRIOR;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

AT EIN GOHEBWYR.

☞ Ni ddysgwyliwn glywed oddiwrth ein brawd Capt. Jones ei hun, am yr ymadawiad o Gymru, hyd nes y clywom am y tiriad yn New Orleans; ond cawsom wybodaeth gan ereill fod y cwmni oll wedi cyrhaedd Liverpool yn iach a chysurus, ac iddynt hwylio oddiyno, yn nghwmniaeth amryw gannoedd o Saeson, ar yr 21ain o'r mis hwn. Bydded eu "Tad wrth y llyw," ac yn rhoi iddynt wynt teg, nes cyrhaedd yn ddiangol i dref. Gwnawn ninnau droi y glust fyddar at y mil-ond-un ystoriau penchwiban a draethir am Capt. Jones wedi ffoi, ac yn y carchar—y Saint wedi dychwelyd yn ol, &c. Dyma "amryfusedd cadarn," onide?

☞ Atebir gofyniad D. D. ynghylch ail-fedyddio, yn nechreu y Rhifyn hwn.

☞ Hysbyswn T. E. y gellir cael digon o drwyddedi at bregethu ac at gapeli, oddiwrthym yn Merthyr, gan y byddwn yn argraffu rhai yn fuan.

☞ Rhaid i'r Canghenau fod yn amyneddgar am y Llyfr Eglwys, o herwydd mae cost a thrafferth mawr i'w wneuthur.

☞ Meddyliwn mai gwell i'r henuriad T——, yw gadael heibio rhoi dysgeidiaeth rhy ddwfn i'r byd; dysged iddynt ffydd, edifeirwch, bedydd, arddodiad dwylaw, &c. Ni argyhoeddir hwynt â dim arall.

☞ Carem i ysgrifenwyr tystiolaethau fod yn fyr, ac i sylwi os bydd y tystiolaethwr yn boblogaidd, a chanddo rywbeth er adeiladaeth i'n darllenwyr yn gyffredinol.

☞ Dymunwn hysbysu fod Thomas Pugh yn ddirprwywr dros ranau isaf Cynnadledd Morganwg, ac mai efe sydd i dderbyn pob eirchion, ac arian, am lyfrau yn y parthau hyny. Ei gyfarwyddyd yw "Mr. Thomas Pugh, care of Mr. John Harries, Sawyer, Green Court, Neath."

☞ Llywydd pob Cynnadledd sydd i dderbyn eirchion am lyfrau o fewn ei sir, ac nid nyni. Anfoned pob Llywydd, ynte, ei gyfarwyddyd i'r Udgorn.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, a llythyron i'r Prif Gynghor, ar ol yr 20fed o Fawrth, at "John Davis, Printer, Georgetown, Merthyr-Tydfil."

Rhif. 3.

"Deuwch allan o honi hi,
(sef Babilon) fy mhobl i."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] MAWRTH, 1849. [Pris 2c.

CYNNWYSIAD.

	Tud.
Gwr Cloff y Deml	45
"Llef o'r Ddinas Santaidd—Ail-adeiladu Teml Solomon.—Galwad ar i bobl Dduw ddychwelyd i Jerusalem ..	46
Dwyfoldeb Llyfr Mormon yn cael ei wirio yn mhellach..	50
Seion y Dyddiau Diweddaf ..	53
Cyfarchiad olaf y Saint ymfudol i Galifornia	55
Ymfudiad diweddar y Saint i Galifornia	59
Cofnodion Cynadleddol—Sir Fflint	41
Ymdaith y Saint	62
Daeargrynfeydd arswydus yn Zealand Newydd	62
"Son am Ryfeloedd"	63
Amrywiaethau—	
Oed y Ddaear yn 300,000 o flynyddoedd	64
Y Ffordd i Dlodi...........	64
Yr Anfoesgar	64
Gemau	64
Diogi	64
"Profwch bob peth"......	64
At y Gohebwyr—	
Amser Cymmanfaoedd....	(3)
At y Dosparthwyr	—
At y Derbynwyr	—

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

☞ Dylai pob Llywydd ddarllen yr UDGORN drosto y peth cyntaf wedi ei dderbyn, fel y gwybyddo yr hyn sydd yn perthyn iddo ef, fel na fyddo yn dweyd wed'yn ei fod yn anwybodus o ryw beth oedd ynddo.

☞ Yr ydym yn danfon ein biliau chwarterol i'n Prif Ddosparthwyr gyda y Rhifyn hwn, gan ymddiried yn eu ffyddlondeb i gyflawni eu haddewidion, fel y gallom ni dalu ein ffordd i bawb, a gwasanaethu ein cenedl yn ofn Duw.

☞ Dymunwn alw sylw holl Lywyddion y Cynnadleddau, a Llywyddion y Cangenau yn Morganwg, at eu penderfyniad yn Nghymmanfa Morganwg (gwel UDGORN, tud. 20), mewn perthynas i gynnalliaeth y Prif Gynghor, lle mae cymmaint o ddyeithriaid yn galw, yr hyn, ynghyd â lliosogrwydd teulu y brawd Phillips, a wna y draul yn fawr. Cynghor diweddaf ein hanwyl Gapt. Jones, oedd gosod hyn etto o flaen y brodyr.

☞ O herwydd fod dau sypyn o'r "Stars," a llyfrau Saesneg ereill, wedi myned yn eu hol o Ferthyr heb yn wybod i ni, crefwn y cymmera ein derbynwyr ran o'n hamynedd, hyd nes y ceir gafael arnynt.

☞ Gwell i'n cyfeillion prydyddol rigymu ynghylch "amynedd Job," hyd nes y delont oll yn ddigon amyneddgar i sefyll o flaen brawdlys Golygydd; canys dedfryda hwnw un dernyn i chwech mis o garchar, ac un arall i flwyddyn; dedfryda lawer i'w tor-fynyglu, ond y mwyrif i'w llosgi. Mae ein llys ninnau yn bresennol yn llawn o garcharorion prydyddol, yn derbyn eu dedfryd. Cynghorwn bob un i beidio dyfod o'n blaen etto yn rhy *hir* ei dafod, ac â gormodedd o eirian *waste*.

☞ Pa wahaniaeth i "Tomos," na ninnau, os yw y Parch. J. T. Jones, Caerfyrddin, wedi argraffu baledi yn erbyn y Saint, heb osod ei enw wrthynt. Mae yn wir fod dirwy am hyny, ond nid gwaith Saint, gobeithiwn, yw hysbysu yr awdurdodau. Nid oedd cywilydd yn y byd ar y Parch. Evan Griffiths, Abertawy, weled ei enw wrth gân arall yn erbyn y Saint; ac nis gwyddom ni paham y cywilyddia parchedigion adnabyddus i ni osod eu henwau fel awdwyr i ganeuon campus fel hyn.

Rhif. 4.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] EBRILL, 1849. [Pris 2g.

CYNNWYSIAD.

Tud.	
Llythyr yr Apostol Wilford Woodruff at yr Apostol Orson Pratt	65
Y "Doctor Ysbrydol" yn Mrawdlys y Gelyn	67
Corff neu Eglwys Crist	68
Y Parch. D. Davis, Pantteg, a Mormoniaeth	71
Y Milflwyddiant	76
"Gwyrth y Partwn"—Gwir neu Gau?	77
Gwobr y Dosparthwr Ffyddlawn	79
At y Parchedig Thomas Price, (Bedyddiwr), Aberdâr	80
Nodau Pregethwr	81
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fflint	82
Sir Forganwg	83
Amrywiaethau—	
Dadguddio Dirgelwch	84
Ffraethineb	84
Clochydd a Sant	84
Digrif	84
"Ffwl Ebrill"	84
Bargen	84
At y Gohebwyr—	
Slaflaid	—
"Cusan sanctaidd"	—
Anffyddlondeb Priodas	—

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

☞ Carem glywed oddiwrth ein gohebydd medrus, D. ap Iago, ar destunau mwy poblogaidd.

☞ "W. W."—Yr ydym yn parotoi defnyddiau at y Llyfr Hymnau, ac yn bwriadu ei argraffu ar frys; a meddyliwn y bydd yn barod i ddyfod allan gyda Rhifyn Mehefin, yn werth chwecheiniog heb ei rwymo. Os oes hymnau newyddion da gan rai o'n hanwyl frodyr, danfoner hwynt yma yn ddioed.

☞ Gofyna T. E. os yw y "cusan santaidd" yn dda i'w arferyd yn awr? Arferiad oedd a berthynai i wlad arall, ond ar yr un pryd, daliai gysylltiad â'r eglwys hefyd. Meddyliwn mai gwell i'r Saint oll, yn eu sefyllfaoedd a'u hanmherffeithrwydd presennol, i fod yn gynnil iawn yn yr arferiad hwn.

☞ "B. T."—Mae y swyddogion fu yn dysgu yr athrawiaeth felldigedig o aneffeithioldeb priodas yn y wlad hon, wedi eu hesgymuno o'r eglwys, ac ni allant gael dychwelyd heb ganiatâd y prif gynghor yn Seion.

Slafiaid.—"Dyweda *Seren Gomer*, am y mis Ebrill presennol," medd G. Davies, "fod yr enwadau crefyddol yn Unol Dalaethiau America yn feddiannol ar chwe chan mil o gaethion! Medda y Wesleyaid 250,000, y Bedyddwyr 226,000, y Presbyteriaid 89,000, ac enwadau ereill 45,000." Mae y crefyddwyr uchod yn frodyr i'r crefyddwyr Cymreig a Seisnig, meddent hwy, ac yn frodyr i un gweinidog Bedyddiedig Cymreig a ddywedai yn ddiweddar (fel "Anti-Humbug" yn *Seren* Hyd., 1848), ynghylch ymfudiad y Saint, fel hyn—"Wedi cael digon o arian i gael llong neu longau i fordwyo i California, eu Pen-llywydd a hwylia i Cuba, neu le tebyg, ac a'u gwertha yn gaethion bob jack o honynt." Yn ei brophwydoliaeth, anghofiodd fod ganddo frodyr duwiol yn America yn masgnachu mewn caethion, y rhai, ond odid, a roddant well pris i Capt. Jones am ei longaid, o herwydd eu bod yn fwy crefyddol a dyngarol nâ'r prynwyr yn Cuba. Rhyfedd fel mae yr Americaniaid crefyddol yn rhagori fel masgnachwyr ar eu brodyr Cymreig, o herwydd fod y blaenaf yn masgnachu mewn cyrff ac eneidiau, tra nad yw yr olaf yn masgnachu ond mewn eneidiau yn unig!

RHIF. 5.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

CYF. I.] MAI, 1849. [PRIS 2c.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Y "Doniau Ysbrydol" yn Mrawdlys y Gelyn—	
Ymadrodd Doethineb	85
Ymadrodd Gwybodaeth ..	87
Ffydd	89
Dawn Iachâu	90
Llythyr at y Brawd J. Davis	93
Y Gwron a'r Coryn	98
Mr. John Pugh a Thos Price, Aberdâr	99
Ateb i'r uchod	101
Cofnodion Cynnadleddol—	
Cyn. Ddwyreiniol Cymru .	101
Sir Ddinbych	102
Sir Gaerfyrddin..........	102
Sir Feirionydd	103
Cyn. Orllewinol Morgannwg	103
Sir Fôn....................	103
Amrywiaethau—	
Lemonade Powders	104
Gwlaw, Eira, &c.	104
Clyw!	104
Diffyg Cof	104
Rhyfedd	104
Digofaint Digrif..........	104
Y Prif-gopyn	104
At y Gohebwyr—	
At Olygydd SEREN GOMER	—
Llythyr o America........	—
Amser Cymmanfaoedd....	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

At Olygydd Seren Gomer.—Mewn atebiad i'r hyn a ofynodd ef i ni, yn ei rifyn am Fai, ynghylch "Ofergoeledd y Seintiau," cyhoeddwn a ganlyn iddo o'r *Weekly Times*:—"Syr,—Yn eich papyr defnyddiol am y 1af o Ebrill, ymddangosodd hanes am bregethwr o'r enw Bayliss, yn byw yn Cheltenham, yn hudo benyw o'r enw Holder, y rhai, mae yn debyg, a broffesent fod yn aelodau yn eglwys Saint y Dyddiau Diweddaf. Caniatewch i mi ddweyd, nad oes un o honynt yn aelodau yn yr eglwys hono. Ni fu hi erioed yn aelod: fe fu ef unwaith, ond cafodd ei ysgymuno am gamymddygiad er ys dwy flynedd yn ol, oddiar pa bryd y mae wedi gwrthwynebu, ac areithio yn erbyn y Saint, y rhai a ystyriant y weithred waradwyddus ddiweddar yn drosedd o bob cyfreithiau, dynol a dwyfol. Trwy osod hyn yn ngholofnau eich papyr, cyflawnwch weithred gyfiawn, a boddlonwch, yr eiddoch yn barchus, T. Brown.

"Bedford, Ebrill 7, 1849."

LLYTHYR O AMERICA.—Yr ydym newydd dderbyn llythyr o New Orleans, oddiwrth ein hanwyl Gapt. Jones a'i Saint. Y maent wedi cyrhaedd yn ddiangol. Bwriadai ein brawd Jones ei gyhoeddi yn yr Udgorn, ond hanwai bwnw ei hunan; a gorfodir ni i'w gyhoeddi yn lyfryn gwerth ceiniog neu ddwy, yr hwn a ddanfonir ymaith ar ol, os nid gyda'r Rhifyn hwn. Cynnwysa hanes bob dydd yn ei ddydd, a bydd yn lyfryn gwerthfawr i'r Saint a fwriadant ymfudo. Derbyniasom hefyd lythyr hir oddiwrth ein hen gyd frawd, Thos. Jeremy, gynt o Lanybydder, yr hwn a gyhoeddwn hefyd yn fuan.

☞ Dysged y Saint ddigon o donau da yn barod, canys fe fydd y Llyfr Hymnau yn eu dwylaw yn fuan. Mae y drws heb ei gau etto i dderbyn hymnau newyddion o waith y Saint. Os na ddaw allan gyda'r Rhifyn nesaf, beier y llythyron o'r America.

☞ Meddyliwn sylwi ar Mesmerism yn y nesaf, os nid ar y Bibell hefyd.

☞ J. W.—Mae yn annhosibl i ni sylwi ar Farwolaethau mewn cyhoeddiad mor fychan. Pe sylwem ar neb, gwnaem hyny ar farwolaeth ein ffyddlawn frawd, Samuel Morris, llywydd Georgetown, ar ddechreu y mis hwn.

☞ T. D.—Os yw y brawd hwnw yn ymddyrchafu trwy bregethu pethau mawr, ac am fod yn mlaenaf yn mhob lle, mae yn llawn bryd iddo gael ei ddwyn i'r Cynghor. Gwna fwy o ddrwg na'i werth.

☞ Gohebiaethau A. Evans, D. ap Iago, &c., yn y nesaf.

RHIF. 6.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

SEU

Seren y Saint.

CYF. I.] MEHEFIN, 1849. [PRIS 2c.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Mesmeryddiaeth	105
Y "Doniau Ysbrydol" yn Meddiant y Gelyn—	
"Gwyrthiau"	108
"Prophwydoliaeth"	111
Myfyrdodau	111
Y Bibell a'r Gno	115
Englynion i "Udgorn Seion"	118
Barn Ddidrugaredd	119
Gwyrth ar y Glowr Bach	120
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fflint	121
Llythyr oddiwrth Captain D. Jones at y Llywydd Wm. Phillips	122
Y Cholera	123
Amrywiaethau—	
Dweyd ar Antur	124
Mari Lwyd	124
Pregethwr Effeithiol	124
Cynghor	124
Sylwad Call	124
Satan a Sant	124
At y Gohebwyr—	
Llythr o Minersville	—
Llyfr Hymnau	—
Anti-Mormon	—
Tea Party y Gymmanfa Gyffredinol	—
Amser Cymmanfaoedd	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

☞ Derbyniasom lythyr o Minersville, America, oddiwrth ein brawd Thomas M. Richards, yn hysbysu ei lwyddiant yno yn mhlith y Cymry. Hysbysa ni fod deg wedi eu bedyddio yno, a bod y gangen yn cynnwys tri o henuriaid, un offeiriad, dau ddysgawdwr, un diacon a deg o aelodau, a bod argoelion da am lwyddiant, a galwad mawr am ychwaneg o swyddogion.

"J. M."—"Gwyryfon" ydynt ferched heb eu halogi megys gwragedd; a rhai felly yw y cyfryw a olygir, feddyliwn, yn yr adnod.

☞ Drwg genym yw hysbysu nad yw y LLYFR HYMNAU wedi ei orphen yn hollol, fel ag i fod yn barod i fyned gyda y Rhifyn hwn. Bu y Llythyrenau o'r America, ynghyd â'r Cholera, yn rhwystr i ni ei orphen yn gynt. Yr ydym yn ei sicrhau yn barod o flaen ein Rhifyn nesaf, a dymunwn wybod y rhifer a fydd heb eu rhwymo, yn mhob Cynhadledd, mor fuan ag y gellir, a chair amser i wybod ynghylch y rhai rhwymo wed'yn.

☞ Gofyna J. W., "A yw yn weddus i nifer o Saint a fyddont yn cyfarfod â'u gilydd ar gauad heol gyhoeddus mewn rhyw dref, dylu sylw pawb drwy ymgwyd dwylaw, siarad yn uchel, a sefyll yno yn hwnter, nes y byddont yn destun gwawd i'w gelynion?" Diolchwn am y gofyniad, ac atebwn nad yw ymddygiad felly yn weddus mewn un modd. Ymestyned y Saint at foneddigeiddrwydd yn mhob peth, ac nid at iseldra.

"Anti-Mormon."—Beth pe byddai hanner y Saint wedi boddi, neu wedi eu dyfetha gan y Cholera,—beth wed'yn? Ai gwaith y Capt. Jones fuasai hyny? Oni allai efe ei hunan foddi neu farw, fel rhywun arall? Paham y boddodd ef? Ymdrechied ein cyfaill fagu rhywfaint o reswm, cyn ein blino a llythyr etto.

☞ Mae cardiau y Tea Party blynyddol yn barod i'w danfon ymaith, a'r brawd John Jones, Nailer, Merthyr, wedi ei benodi i'w dosparthu. Erfyniwn, dros y Prif-Gynghor, ar yr holl Lywyddion a'u Cynghorwyr i wneyd eu goreu i'w gwerthu, a gyru y Cardiau gweddill yn ol i John Jones, wythnos cyn y Gymmanfa Gyffredinol. Ar ysgwyddau y Llywyddion y gorphwys ffyddlondeb yn hyn, fel yn mhob peth arall. Yfir y Tê ar brydnawn ail ddydd y Gymmanfa, sef y 30ain o Orphenaf, pan y dysgwyliwn weled llawer o wynebau siriol yn cyd-wledda.

"I. F."—Yr ydym yn meddwl cyhoeddi y "DONIAU YSBRYDOL" yn lyfryn, fel yr ewyllysiwch, a daw allan o'r wasg erbyn ein Rhifyn nesaf, yn werth dwy neu dair ceiniog.

☞ Wrth fyned i'r wasg, derbyniasom lythyr yn hysbysu nad yw y brawd O. Pratt yn sicrhau y daw i'r Gymmanfa.

Rhif. 7.

"Deuwch allan o honi hi,
(sef Babilon) fy mhobl i."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] GORPHENAF, 1849 [Pris 2c.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Datguddiadau a Gweledigaethau	125
Y "Doniau Ysbrydol" yn Mrawdlys y Gelyn—	
'Gwahaniaeth Ysbrydoedd'	128
"Llefaru â Thafodau"	131
"Cyfieithad Tafodau"	131
Y Dybaco	132
Minnau 'nawr a gauaf	136
Yr "Olew" mewn Dadl	137
Y Gwyrthiau heb ddarfod	139
Y Bedyddwyr ar ddyfod yn Saint	140
Y Dinystrydd ar y Dyfroedd	141
Y Cholera	143
Cofnodion Cynnadleddol—Sir Fflint	143
Amrywiaethau—	
Anfeidroldeb Duw	144
Effaith Dadl Rymus	144
Ilor	144
Marwolaeth Patriarch	144
Canu â'r deall	144
Tristau yr Ysbryd	144
Ymddiried	144
At y Gohebwyr—	
Llyfr Hymnau	—
Cenadiaeth i Ffrainc	—
Clwbau	—
Cyfarwyddiadau	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

☞ Dymuna y brawd Thos. Pugh, llywydd Cynnadledd Orllewinol Morganwg, rybyddio yr holl Saint Cymreig, i beidio gwneyd derbyniad o William ac Elizabeth Hughes, o'i gynnadledd ef, nes y caffo efe gyfle i'w gweled etto, a rhoi llythyr arall iddynt.

☞ Mae'r brawd Wm. Howells, o Aberdâr, wedi ei ddanfon yn genadwr i Ffrainc, a'i alw i'r archoffeiriadaeth; ac y mae efe eisoes wedi pregethu yn y Ffrangaeg, a dosparthu cannoedd o'r traethawd Ffrengig a argraffodd yma, ynghyd â llyfrau Seisnig. Yr Arglwydd a'i bendithio yn helaeth.

"Peidiwr i'r Bibell a'r Gno."—Pan y byddo yn ysgrifenu yn ein herbyn mewn cyhoeddiad arall, na chuddied ei enw, fel y gwnaeth oddiwrthym ni; onide, gall gael ei siomi etto.

☞ Gofaled Llywyddion y Cynnadleddau ddanfon hanes eu Cymmanfaoedd atom yn brydlawn, ac nid rhy ddiweddar.

LLYFR HYMNAU.—Argraffasom Alaw yd yn el Ragymadrodd, fod yr arwyddnod hwn (—), ar ol yr hymnau, yn dangos fod yr awdwyr yn anhysbys. Yn Hymn 190, y mae'r gair *all* yn eisieu yn y linell Seisnig ganlynol:—

"'The sun, and the moon, and the stars *all* shall darken.'

☞ Nid ydym wedi clywed o Council Bluffs etto, ond dysgwyl iwn lythyr bob dydd. Mewn perthynas i Ddinas y Llyn Halen, nid oes nemawr newydd, ond yn unig fod lluoedd o deuluoedd, y rhai a ânt allan dan yr esgus o ymofyn aur, yn bwriadu ymuno â'r Saint yn ddirgelaidd yno, a chartrefu yn eu plith.

"T. L."—Na, y mae yn hollol anfoneddigaidd yn y brawd hwnw i gyrhaedd llyfrau o'ch llyfrgell, a darllen y llythyron sydd yno, bob tro y daw i'ch tŷ. Os na wel hyn, dywedwch wrtho yn garedig am beidio y tro nesaf.

☞ Ymdrechwn wneyd defnydd o ysgrifau A. Evans, J. Morris, &c., yn y nesaf. Nis gwyddom pa beth i ddweyd wrth ein diwyd brydyddion, y rhai a gyfansoddant ddigon o bennillion i lanw ein cyhoeddiad bob mis; os dywedwn y cyhoeddwn y cyfan, ofnwn y bydd yn anwiredd noeth, ac am hyny, meddyliwn mai gwell yw bod yn ddystaw.

"Ifan Bach."—Mae pob un o'r Saint a gyfrano i glwbau claddu, yn meddwl marw yn Mabilon; ac y mae'r sawl a gyfrano gogyfer ag afiechyd, yn credu y bydd yn glaf, ac na wna Duw ei wella.

RHIF. 8.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

SEU

Seren y Saint.

CYF. I.] AWST, 1849 [PRIS 2c.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Arwyddion y Dyddiau Diweddaf	145
Gwyrthiau Sectariaid a Gwyrthiau Saint	147
Cyfeiliornadau Crefyddol yr Oes	150
Pregethwr Llwyddiannus	153
Dirgelwch Diwygiad Sectyddol; — neu Ymddyddan rhwng Dau Barchedig	154
Caethiwed Cyhoeddwr	156
Hiraeth am Seion	157
Tystiolaeth Athraw Duwinyddol am Saint	157
Hanesion am Iachâd	158
Olive Oil a Castor Oil yn dda at y Cholera	160
Cymanfa Gyffredinol Cymru	160
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fôn	163
Sir Ddinbych	163
Sir Feirionydd	163
Sir Gaerfyrddin	163
Newyddion o Council Bluffs	164
Amrywiaethau—	
Inc	164
Llwyddiant y Sectariaid	164
Ymddygiad Annoeth	164
Gemau y Byd	164
At y Gohebwyr	—

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

Dyledwyr Capt. Jones.—Dymunwn ar y rhai hyny sydd â dyled arnynt i Capt. Jones, i wneyd brys i'w talu i ni, onite cânt y pleser o weled eu henwau ar glawr yr Udgorn. Profa diffinterwch a diffyg ymdrech, ryw ddiffyg o beth arall.

"D. W.—Syna ein gohebydd o herwydd i ni osod "diawliaid," &c., yn lle "d—l—d," &c. Nis gwyddom ni pa beth yw yr achos fod dynion yn ofni gweled *diawl* yn llawn mewn print, yn fwy na Satan yn llawn Onid yw yr holl barchedigion yn gosod "Sataniaid" yn wastad yn llawn? Felly gwnaethom ninnau â'r diawliaid.

Y Cholera.—Yn ol y cyfrif a roddir allan yn ddyddiol yma, y nifer sydd wedi marw o'r dechreu yn Merthyr, yw 626, yn Pendaren, 155; yn Dowlais, 151; ac yn Aberdâr, 77. Y cyfanswm sydd wedi eu cymmeryd yn glaf yn y lleoedd uchod, yw 3196; a'r cyfanswm sydd wedi marw yw 1320. Dylid deall nad yw neb yn cael ei ystyried fel yn marw o'r Cholera, os na fydd yn marw o fewn 24 o oriau; ac o ganlyniad, nid oes llawer mwy na'r hanner, yn ol hyny, yn cael ei gosod ar lawr, fel yn marw o'r clefyd uchod. Ni feddyliwyd mewn pryd y mis hwn, i wneyd cyfrif o'r marwolaethau yn mhlith y Saint; ond nid ydym yn meddwl fod nemawr wedi marw.—(Awst 22.)

Cani.—Dylai yr holl Ganghenau, yn mhob Cynnadledd, i ddewis llywydd a dau gynghorwr, yn mhob cangen, i gymmeryd y flaenoriaeth mewn canu, fel ag y byddo y rhan hono o'r addoliad yn cael ei chario yn mlaen yn rheolaidd. Bydd hawl gan y cyfryw i gadw ysgol gân, ac i'w blaenori, ac i edrych na fyddo neb yn dyfod iddi i ddybenion gau, sef i chwedleua, caru, &c. Mae hyny yn dinystrio pob amcan teilwng.

"J. J."—Nid yw yn weddus mewn brawd i ymarferyd ei roddion mewn Cangen ddyeithr, oddieithr iddo gael ei annog gan y llywydd.

☞ Bydd yn ofynol i bob Cangen i gadw cyfrif o bob un a fedyddiwyd, pa bryd, a chan bwy; pa bryd y cadarnhawyd ef, a chan bwy; pryd y derbyniwyd trwy lythyr, ac o ba le; pryd y galwyd i swydd, a pha swydd; pa bryd y torwyd allan; a pha bryd yr ail-fedyddiwyd; pa bryd bu farw, neu yr ymfudodd, &c., &c. Bydd eisieu cadw cyfrif am lawer o bethau ereill, y rhai a nodir ar y llyfr, mor fuan ag y daw yn barod, yr hyn fydd heb fod yn hir.—Dylai pob un fyddo yn cael ei fedyddio, dderbyn papyr gan y bedyddiwr, a'u henwau eill dau wrtho, ynghyd â'r dydd o'r mis, i'w gyflwyno i ysgrifenydd y Gangen, wrth gael ei gadarnhau.

Yr Epistol Cyffredinol.—Methasom gael lle yn yr Udgorn, i'r Epistol Cyffredinol at yr holl Saint trwy'r ddaear, oddiwrth y Brif Lywyddiaeth yn Ninas y Llyn Halen. Daw allan yn ddioed, yn lyfryn werth ceiniog, ar ol y Rhifyn hwn.

Rhif. 9.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI, (SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] MEDI, 1849. [Pris 2g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Dadleuon	165
A oes pwys yn y peth a ddysgir	166
Epistol y Deuddeg at y Llywydd O. Pratt, a'r Eglwys yn yr Ynysoedd Prydeinig	169
Llythyr oddiwrth y Cenadwr Cymreig yn Ffrainc at J. Davis	171
Ymogelwch rhag y Gau-Seintiau	174
Canu	176
Anerchiad i'n Rheswm	178
Llythyr Capt. Jones at J. Davis	181
Llythyr oddiwrth Capt. Jones at y Llywydd Phillips	180
Yr Ymfudiad Cymreig nesaf	182
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fynwy	183
Cynnadledd Orllewinol Morganwg	183
Amrywiaethau—	
Darllen	184
Yr Afon	184
Ffolineb	184
Ffydd un o'r Bedyddwyr	184
Gŵn Hir	184
At y Gohebwyr,—	
Cymmanfaoedd	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

☞ Pa beth a wnawn o'r darnau meithlon o Brydyddiaeth a dderbyniwn bob mis? A wnawn ni eu gludo wrth eu gilydd i gyrhaedd y lleuad, neu eu difa yn annhrugarog yn y tân? Carem foddloni pawb, ond gwelwn anmhosibl-rwydd i foddloni holl feiblon yr awen. Mae yn rhaid iddynt ymfoddloni i'w tynghed, neu ddyfod yn olygwyr eu hunain. Nid am fod un yn dweyd ei fod yn dderbyniwr cysson, arall ei fod yn cael gair da i'w waith, a'r trydydd mai y chwyth gyntaf yw,—yr ydys yn eu cymmeradwyo, ond o herwydd teilyngdod arall. Mae dau neu dri phennill llawn meddwl, yn well nâ chant o bennillion y geiriau llanw; ac o ganlyniad, ymdreched ein brodyr gyfansoddi yn well, yn fyrach, ac ar donau amgenach nâ "Lili lonau" y baledwyr; gan gofio hefyd, mai nid prydyddiaeth yw pob peth sydd yn odli.

"A. E."—Diolchwn iddo am ddanfon atom y llyfryn a elwir "Cyfeiliornadau a Dichellion Saint y Dyddiau Diweddaf a Llyfr Mormon." Mae yn ddyledswydd ar bawb i'n cynnorthwyo fel hyn i gael gafael ar bob peth a gyhoeddir yn ein herbyn, fel ag y gallom amddiffyn os bydd achos. Er hyny, nid yw y llyfryn dan sylw yn werth ei adolygu, oblegid na chynnwysa ddim na atebwyd yn barod.

"T. T."—Os yw y brawd yn parhau i bregethu pethau uwchlaw ei amgyffred, megys y milflwydddiant, yr adgyfodiad, &c, yn groes i bob cynghor, amddifader ef o'i swydd ar frys. Nid yw fod Capt. Jones neu W. Phillips yn trafod pethau felly, yn un rheswm iddo yntau wneyd hyny. Nid Ysbryd Duw sydd yn ei arwain i'r fath hunanoldeb.

"P. T—s."—Anweddaidd hollol yw arfer geiriau isel yn y cynghor, a phob lle arall, yn neillduol wrth ymdrin â phethau Duw. Mae sirioldeb yn beth o'r goreu; ond gwareder ni rhag y cyfryw sydd yn dyfod i leoedd o'r fath yn unig er mwyn creu digrifwch, a dal ar eiriau neu wrth-wynebu.

"Ioan."—Ysgrifenwch yn fwy cynnwysfawr. Gellid cynnwys sylwedd eich traethawd ar Brofedigaethau, mewn llai o eiriau o'r hanner. Yr ydym yn awyddus am gynnorthwy rhywrai a allant ysgrifenu yn gynnwysfawr a byr, heb fod achos i ni ail-foldio eu hysgrifau, canys y mae hyny yr un fath ag ysgrifenu ein hunain.

"J. S."—Diolchwn iddo am ddanfon stamp, yn ol ein dymuniad, ond buasai yn well genym pe buasai ei stamp heb fod ar lythyr yn flaenorol. Mae genym ddigon o rai felly ar law yn wastad, ac ni phetrusem roddi cant o honynt am geiniog, os gwnant ryw les i rywun.

☞ Na dderbynier neb o Loegr, a lleoedd pellenig, mewn un Gynnadledd, cyn caffo'r cyfryw lythyr argraffedig gan Brif Gynghor Cymru.

RHIF. 10.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

CYF. I.] HYDREF, 1849. [PRIS 2g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Y Ffordd Lydan a'r Ffordd Gul	185
Araeth Capt. D. Jones mewn Gwyl Dê	186
Y Sêr Saethedig	191
Cyflawnder yr Ysgrifenyddion a'r Phariseaid	193
Gweddio	195
Gwlawio Cig a Gwaed	198
Efengyl yr Iesu	200
Ioan Fedyddiwr	201
Meddyginiaeth Effeithiol Jehofa a'i Fab at y Colera, a holl glefydau y corff	201
Gair at Bregethwyr y Saint	202
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fflint	203
Amrywiaethau—	
Cynnildeb Ysgotaidd	203
Diarebion Cymreig	204
Joke Meddwyn	204
Nifer y Saint yn Nghymru a Lloegr	204
Cymmwynas	204
Y Tri Pherson	204
Yr Ysgolhaig a'i Wraig	204
At y Gohebwyr,—	
Y Llyfr Eglwys	—
Yr Ymfudiad nesaf	—
Eisieu Esboniad ar y Saint	—

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Y LLYFR EGLWYS.—Dysgwyliwn y bydd rhai copiau o'r llyfr hwn yn barod yn mhen mis neu ddau. Bwriadem unwaith ei argraffu yn Lloegr, gan feddwl y gallem ei gyhoeddi yn rhatach; ond erbyn cael atebion oddiyno, cawsom ein siomi yn fawr; a'r canlyniad fu, i ni ddyfeisio ei argraffu ein hunain, yr hyn a'i gwna yn rhatach o amryw sylltau, ac yn gwbl mor olygus. Gallwn sicrhau na fydd ei bris dros ddeg swllt, ond nis gallwn ddweyd a fydd yn rhatach ai peidio, o herwydd ei fod heb ei orphen. Mae Llyfr Eglwys yr enwadau yn werth punt, er fod mwy o hwn wedi ei argraffu, nag a fydd o alwad am Lyfr y Saint. Bydd yn cynnwys 200 o dudalenau, a phob dalen yn mesur oddeutu 15 mod. wrth 9½. Cynnwysa le i ysgrifenu hanes y Gangen, a'r dygwyddiadau hynotaf a fu ynddi, ynghyd â hanes gwelliadau, bendithiad plant, &c. Bydd y Rhagymadrodd yn egluro pob peth perthynol iddo, fel na fydd achos i neb gamsynied. Hyderwn y bydd yr holl Gangenau yn barod i dalu am dano wrth ei gael, gan fod gwaith mor gostfawr yn gofyn am dal ddiattreg.

YR YMFUDIAD NESAF.—Dymunwn annog pawb sy'n penderfynu ymfudo yn Ionawr nesaf, i barotôi ar frys, a danfon eu henwau, eu hoedran, a'u rhagdaloedd i ni yn ddioed, fel y byddo ein brawd O. Pratt yn cael y cyfan mewn amser. Y rhai nad oes arian ganddynt i fyned yn mhellach na Council Bluffs, a allant ennill digon yno yn fuan i'w cludo i ben eu taith. Mae y llythyron a welsom oddiyno yn rhoddi darluniad neillduol o dda am y lle, ac yn gwahodd pawb i ymdrechu cyrhaedd hyd yno, fel y gallont ymgyfoethogi tuag at y gweddill o'r daith, yr hyn ni allant wneyd yn Mhrydain.

Y CHOLERA.—Mae yn dda genym, er mwyn ein cyd-ddynion, fod Duw megys yn attal ei law farnol am ychydig. Nid oes nemawr i un yn marw yn bresennol yn Merthyr, ac y mae amryw ddyddiau wedi pasio nad oes cyfrif am neb.

"T. D."—Mae amrywiol o lyfrau ein brawd Jones, heblaw yr "Hen Grefydd Newydd," allan o brint yn bresenol, ac nis gellir eu cael am un arian; gallwn enwi "Yr Atebydd," "Gau-brophwydi," "Beth yw'r Efengyl?" &c. Dyna fydd y gân am lyfrau ereill maes o law; am hyny gwnaed pawb frys. Nid ateba ail-argraffiad o honynt, nes y caffom ddigon o brynwyr i'n digolledu.

Rhif. 11.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI, (SEF BABILON) FY NHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] TACHWEDD, 1849. [Pris 2g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Ysbryd yn Sylweddol, a Duw yn Ansylweddol	205
Araeth Capt. D. Jones mewn Gwyl Dê (parhad)	206
Gweledigaeth hynod, a Gweinyddiad Ordinhad gan Ysbrydion	210
Y Crach-fardd Hunanol	212
Dadguddiad yn angenrheidiol er adnabod Duw	214
Yr "Udgorn" yn galw i Seion	215
Agoriad Ebenezer, yn St. Servan, Ffrainc............	216
Llythyr o'r Council Bluffs at y Llywydd W. Phillips..	218
Newyddion Americanaidd....	219
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fon....................	222
Sir Gaerfyrddin	222
Sir Benfro.................	222
Sir Ddinbych	223
Sir Fynwy.................	223
Sir Feirionydd............	223
Cyn. Ddwyr..Morganwg ..	224
Amrywiaethau—	
Rhyfeddod................	224
Rhyfeddodau Nefol yr Independiaid...............	224
Annbrefn y Bedyddwyr....	224
Siomedigaeth Breuddwyd..	224

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

SYLWED PAWB.—Yr ydym yn gorchymyn i holl Lywyddion y Cynnadleddau trwy Gymru, i ddanfon i ni gynnrychioliad pob Cynnadledd, yn gywir a diffael, erbyn yr 20fed o Ragfyr nesaf, fel y gallom ninnau eu gyru yn ddioed at yr Apostol O. Pratt, er iddo ef gael allan gynnrychioliad Ewrop erbyn dechreu y flwyddyn. Na esgeuluser hyn mewn un modd, neu fe ddenwn ni yn droseddwyr. Deued llywydd pob Cangen a'i gyfrif i'r cynghor, yn yr amser priodol.

CYMMANFAOEDD.—Cynnelir y Cymmanfaoedd Chwarterol nesaf fel y canlyn:—Sir Benfro a Sir Aberteifi, ar y 30ain o Ragfyr; Cynnadledd Ddwyreiniol Morganwg, yn Merthyr, ar y 6fed o Ionawr; Sir Gaerfyrddin, yn Llanelli ar yr un pryd; Sir Fynwy, yn Nantyglo, ar y 15fed o Ionawr; a Chynnadledd Orllewinol Morganwg, yn Abertawy, ar yr un pryd.

ABEL EVANS.—Dymunwn alw sylw neillduol holl Saint y Gogledd at y ddyledswydd o gynnorthwyo y brawd teilwng Abel Evans i ymfudo gyda y llongaid nesaf. Efe sydd wedi ei benodi i arwain y Cymry dros y llwybr dyfrllyd tua Dyffryn y Llyn Halen, ac i fod yn nôd i saethau camgyhuddwyr ein gwlad am unwaith yn ychwaneg. Rhoddwn ganiatâd iddo i gasglu yn mhlith yr holl gangenau Gogleddol, er iddo gael digon i dalu am ei gludiad, ac am ei lafur diflino yn eu plith.

YR YMFUDIAD NESAF.—Dymunwn hysbysu yr holl Ymfudwyr i fod ar ddihun, a danfon eu henwau, eu hoedran, a'u rhag-daloedd i ni yn ddioed, os ydynt yn ewyllysio myned. Nid ydym yn addaw y gallwn dderbyn dim wedi y 1af o Ragfyr nesaf, gan y bydd yn rhaid i Pratt gael chwech wythnos i gytuno am long, a gwneyd y darpariadau angenrheidiol. Mae y gyfraith newydd yn ymofyn galwedigaeth neu grefft pob ymfudwr, ynghyd â'i genedl, gyda'i enw, ei oedran, a'i rag-dal; am hyny danfoner y cyfan atom ni yn ddioed.

☞ Derbyniasom lythyr o Minersville, America, yn rhoddi hanes y Saint Cymreig yn y parth hwnw, dan lywyddiaeth y brawd Thomas M. Richards, gynt o Ferthyr. Cynnrychiola ef ei gynnadledd, yn cynnwys pedair o gangenau, yn y rhai mae 10 o henuriaid, 3 o offeiriaid, a 2 o ddysgawdwyr; y cwbl yn 48. Bedyddiwyd 11 yn un o'r cangenau yn y tri mis diweddaf. Hysbysir ni fod cynnwysiad cyhoeddiadau Cymru yn cael eu copïo yn y misolion Cymreig yno, ac ysgrif gan y diweddar Barch. W. R. Davies, Dowlais, yn un o honynt, yn dweyd fod y "Sataniaid" wedi darfod gyda hwy yn Dowlais, trwy yr areithio a fu yno yn eu herbyn!

Rhif. 12.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. I.] RHAGFYR, 1849. [Pris 2g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Athrawiaeth iachus	225
Anghyfnewidioldeb Duw....	229
Cynghorion i Ymfudwyr....	232
Un a anwyd yn Ddall yn cael ei golwg	234
A all y Hogrel ddyfod i Gyfarfodydd y Saint........	235
Gwyl yn Ninas y Llyn Halen	236
Ffarwel Plant Seion	238
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Aberteifi	238
Cynnadl. Orllewinol Morganwg	239
Sir Fflint	239
Cynnadledd Ddwyr. Cymru	239
Amrywiaethau—	
Darganfyddiad hen Ddinas	239
Bedydd Neillduol	239
Aml-wreigiaeth	240
Dyoddefiadau Ymfudwyr am Aur..............	240
Gweledigaeth	240
Rhyfeddod	240
Pregethu yn erbyn y Saint	240
Y Parrot a'r Badwr	240
At y Gohebwyr—	
At y Llywyddion oll	—
Gweddio yn yr Ysbryd....	—
Maintioli yr "Udgorn" ..	(3)
Cymmanfaoedd	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1849.

☞ Mae amrywiol o oheblaethau ar law genym, y rhai a gyhoeddwn yn ol eu teilyngdod. Gwyddom am deimladau gohebwyr siomedig, gan i ni fod yn gohebu ein hunain, a chael ein siomi lawer tro. Diffyg lle yw yr achos na ymddangosodd rhai goheblaethau y mis hwn a'r un diweddaf.

☞ Mae y gorchymynion a roddwn o bryd i bryd yn ein cyhoeddiad, i gael eu cyflawni gan y gwahanol lywyddion, onide byddant yn cael eu dwyn i brawf. Nid oes dim yn yn cael ei orchymyn na'i ddysgu genym, nad yw y prif Lywydd yn cydsynio. Mae yn ofidus genym i bregethu i ddynion cysglyd, ac ysgrifenu i ddynion na fedrant ddarllen, ac na ewyllysiant ddysgu darllen. Maent megys olwynion allan o u lle, yn gwrthod cydweithio, ac yn attal ereill.

AT Y LLYWYDDION OLL.—Gorchymyn arall a roddwyd i ni hysbysu i chwi, fod yn rhaid i chwi, gyda dechreu y flwyddyn newydd, ac o hyny allan, i gadw cyfrif o weithredoedd pob aelod, mewn llyfr yn mhob Cangen, fel y byddo i'w ddangos etto yn Seion. Gosoder i lawr ynddo yr hyn y mae pob un yn gyfranu at rent yr ystafell, y deml, ac at lyfrau, megys yr Udgorn, a thraethodau ereill: bydd y cyfrif yn dyfod i wyneb pawb yno, a gellir cael gweled pwy fu yn cario y gwaith yn mlaen yn Nghymru, fel y byddo pawb yn cael ei wobrwyo yn ol ei lafur.

"T. D."—Yn hytrach na gwahardd gweddio yn yr Ysbryd, dylid annog pawb i ymestyn at y ddawn hono, fel doniau ereill. Mae gormod o esgeuluso wedi bod ar y ddawn hon. Gweddier am dani, a byddir yn sicr o'i chael etto.

"J. Th—s."—Nid oes achos i'r Saint ddyoddef dim afresymol. Mae aflonyddu tŷ addoliad yn gospadwy gan gyfraith y wlad, a bydded i chwi ddwyn y dyhirod hyny i brawf, fel y gwnaed yn ddiweddar yn Abergele. Yno cafodd rhai eu dirwyo yn drwm am aflonyddu y Saint; a dywedai y prif ustus wrthynt y buasai y ddirwy yn £40 y tro nesaf, i bwy bynag a droseddai felly eilwaith. Sylwodd hefyd y dylai'r Saint gael yr un chwarae teg ag ereill i addoli, a gwae y sawl a'u rhwystrai. Mae yn ddrwg genym i ni fethu cyhoeddi yr hanes dyddorol oddiyno, gan y brodyr J. Parry ac Abel Evans.

"W. G."—Ydyw, y mae yn hollol anweddus i'r henuriaid eistedd yn mhell yn ol mewn cwrdd Saint; ac yn fwy anweddus fyth i'r cynghorwyr—eu lle hwy i'w bod yn agos i'r llywydd.

☞ Dymunwn hysbysu ein darllenwyr dwy-leithog fod genym ffordd yn awr i gyhoeddi pob newyddion mor gynted a'r STAR.

Rhif. 13.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] IONAWR, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	Tud.
Udganiad Dechreu Blwyddyn	5
Darlithiau Joseph Smith ar Ffydd.—Darlith 4	7
Epistol y Prif Gynghor at y Saint Cymreig	10
"Heb arian, ac heb werth"..	14
Dyledswydd Plant y Goleuni	17
Anerchiad ymadawol A. Evans	18
A ydyw tywalltiad yr Ysbryd yn galw am fwy o arian?	20
Yr Athraw a'r Doctor	22
Gofyniadau ac Atebion	23
Cynnyrchioliad Prydain Fawr	25
Cynnadledd Gyffredinol Neillduol	25
Darganfyddiad hynod yn California	27
Newyddion o'r Llyn Halen ..	27
Gorymdaith y Saint o Ferthyr i Ddowlais	28
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Gaerfyrddin	29
Cyn. Orllewinol Morganwg	30
Sir Fynwy..................	30
Cyn. Ddwyr. Morganwg ..	30
Amrywiaethau—	
Ionawr	31
Jerusalem	31
Rheolau Ymddygiad	32
Roberts a'r 'Home Stroke'	32

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

☞ Yr achos na ddaeth y rhifyn hwn allan ar y 25ain, oedd, o herwydd ein bod yn methu cael papyr wedi ei wneuthur mewn pryd. Nid oedd papyr o faintioll hwn i'w gael yn barod yn y lle yr arferem brynu, ac felly gorfu i ni aros i'w wneyd; ond nid ydym wedi colli dros wythnos, er hyny. Gofalwn ddanfon ein Rhifynau yn brydlawn y flwyddyn hon etto, fel arferol, a gobeithio y cyd weithreda pawb yn hyny.

☞ Bydd yn well rhwymo yr "Udgorn" ar ei ben ei hun, yn lle gyda llyfrau ereill, a gosod Cyf. I. arno, fel y byddo yn unffurf â'r cyfrolau a gyhoeddir etto. Er hyny, cynghorem bawb i rwymo "Hanes Ymfudiad y Saint i California," a'r "Epistol Cyffredinol Cyntaf," gyda'r "Udgorn," o herwydd eu bod megys yn dal cyssylltiad ag ef. Dylid gosod yr amleni ar ddiwedd yr Udgorn.

"J. E."—Na, nid yn Llyfr yr Eglwys y mae ysgrifenu ynghylch y symiau a gyfrana y Saint at wahanol achosion, ond mewn rhyw lyfryn arall. Dywedasom yn ddigon eglur o'r blaen.

LLYFR YR EGLWYS.—Taer ddymunwn ar yr holl lywyddion i wneuthur ei goreu i gasglu tuag at y llyfr uchod, fel y byddom yn cael yr arian i mewn yn fuan; o herwydd y bydd symiau mawr arnom i dalu am dano yn mhen oddeutu mis neu chwech wythnos. Dylem gael yr arian o bob man cyn hyny, o herwydd fod y llyfr yn rhatach nag y gwnai neb yn Nghymru na Lloegr ei werthu.

DYLEDWYR.—Mae yn hysbys nad yw rheolau ein heglwys ni yn caniatâu i neb ymfudo yn ddyledus i'r byd, oddieithr eu bod yn cael eu rhyddhau. Dymunwn gynghori masgnachwyr a siopwyr y Gweithfeydd, i beidio gadael neb o'r Saint i redeg yn ormodol mewn dyled iddynt, fel y gadawant enwadau ereill. Maent trwy hyny yn tylodi eu hunain a'r Saint. Gobeithiwn y bydd rhybydd fel hyn yn lles i'r ddwy ochr, fel na byddom ni yn cael ein syfrdanu ar amseroedd ymfudo. Pobl ymfudol yw y Saint, ac ymdreched siopwyr a masgnachwyr, ac yn neillduol hawkwyr tê, i ddeall hyny.

Rhif. 14.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] CHWEFROR, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Dyledswydd Swyddogion y Saint	33
Tybacco etto	35
Awn, awn tua Seion	37
Ymadroddion doeth	38
Darluniau Joseph Smith ar Ffydd.—Darlith II	39
Ordeiniadau	50
Llythyr o'r Council Bluffs at y Llywydd W. Phillips	51
Gair o Gynghor i'r Eglwysi	54
Gofyniadau ac Atebion	56
Ail Epistol Cyffredinol oddiwrth Saint y Dyddiau Diweddaf	57
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Aberteifi	60
Sir Benfro	60
Sir Ddinbych	60
Sir Fflint	60
Amrywiaethau—	
Chwefror	61
Dadsain	62
Trysorfa Ymfudol	62
Newyddion o'r Dyffryn	62
Gwirodydd	62
Cymmanfaoedd	(2)
Yr Ymfudiad nesaf	(2)
Dalied pawb Sylw	(3)
At y Dosparthwyr oll	(4)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

TALIADAU AM Y CHWARTER YN TERFYNU YN MIS RHAGFYR, 1849.

MAE a ganlyn yn dangos pa faint a dalwyd o fewn y mis hwn o arian y gwahanol lyfrau, am y tri mis uchod, a'r symiau sydd yn aros heb dalu, ynghyd â nifer y Saint yn mhob Cangen a Chynnadledd, gyferbyn â nifer yr Udgorn a dderbyniant.

Saint.	Udgorn.	Dosparthwyr.	Talwyd.			Heb dalu.		
65	40	William Evans, Rymni	0	15	8	0	11	4
165	100	Joseph Davies, Aberdar	0	15	0	1	5	0
184	100	James Ellis, Caerlyf . .	4	10	0	2	17	2
		Cynnadleddau.						
746	300	T. Giles, Cyn. Mynwy	3	0	2	0	0	0
60	15	A. Clarke, Aberteifi . .	0	0	0	1	12	3
341	240	Gogledd	4	0	0	7	17	7

AT EIN GOHEBWYR, &c.

"Omega"—Swllt yw pris Darlun Orson Pratt, ac y mae ar werth yn ein swyddfa.

"J. D."—Cyfarwyddyd llywydd y Saint Cymreig yn y Bluffs yw a ganlyn:—"Mr. William Morgan, Kanesville, Pottowatamie County, Iowa, North America." Swllt yw'r doll, pa un a ragdelir ai peidio.

*** Cofied y ffermwyr am barotoi mewn pryd erbyn yr Ymfudiad nesaf, yr hwn a fydd yn mis Hydref. Bydd cwmni, efallai, yn myned hefyd tua Ionawr.

CYMMANFAOEDD.—Gwell i'r Llywyddion benodi amser eu Cymmanfaoedd eu hunain y chwarter nesaf, a rhoddi gwybodaeth i ni.

☞ Cynnelir Cwrdd Blynyddol, yn Llanelli, sir Gaerfyrddin, ar y 10fed o Fawrth nesaf, lle y gwneir casgliad at dalu dyled y capel sydd yno.

CYFARWYDDIADAU.—Mae pob llythyron at Lywyddion y Cynnadleddau i'w danfon fel y canlyn:—Sir Fynwy—Mr. Thomas Giles, care of Mr. Moses Dudley, near the King William, Garnfach, Nantyglo. Cynnadledd Orllewinol Morganwg—Mr. Thomas Pugh, care of Mr. John Harries, Sawyer, Green Court, Neath. Sir Gaerfyrddin—Mr. H. Williams, care of Mr. Isaac Jones, Weaver, Quay-street, Carmarthen. Sir Benfro—Mr. John Morris, Confectioner, Market street, Pembroke Dock.

☞ Anfoner pob gohebiaethau, a llythyron i'r Prif Gynghor, at "*John Davis, Printer, Nantygwenith, Georgetown, Merthyr-Tydfil*," a dymunwn stamp gan bob un sy'n ymofyn ateb.

RHIF. 15.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

CYF. II.] MAWRTH, 1850. [PRIS $2\frac{1}{2}$g.

CYNHWYSIAD.

	TUD.
Pregethu i'r Ysbrydion yn Ngharchar, a bedyddio dros y Meirw	61
Darlithiau Joseph Smith ar Ffydd.—Darlith III.	67
Y Doniau Ysbrydol a'r Saint	71
"Na wna Odineb"	75
Y Faner Genedlaethol	78
Gofyniadau ac Atebion—	
Bara'r Plant	79
Gofalu am Ddillad	80
Cynnadledd Gyffredinol Neillduol	81
Llythyr o Ffrainc	81
Dirwestiaeth	84
"Dic" y Parch David Rees, Llanelli	84
Y Dall etto yn dyfod i weled	87
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fon	88
Sir Feirionydd	88
Amrywiaethau—	
Eisieu Dwfr	88
Cludwyr y Llyn Halen	88
At y Gohebwyr—	
Brandi	(2)
Cymmanfaoedd	(2)
Ymfudwyr	(2)
Selio llythyrau	(2)
Prisiau llyfrau	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

☞ Rhybyddiwn "Ymofynydd," a phob gohebwr dienw arall, na wnawn ni sylw o un ohebiaeth o hyn allan os na roddir yr enwau priodol wrthynt.

Brandi.—Yn llythyr W. Morgan, yn rhud. 52, dywedir, "Mae brandi yn fuddiol at wresogi yr ystumog pan fyddo yn oer, a'r môr yn ymgynhyrfu." Efallai ei fod, ond ni chynghorem ni neb o'r ymfudwyr i'w ddefnyddio er hyny; canys y mae yn groes i gynghor Duw. Mae llawer o bethau ereill yn well, ac yn llai niweidiol, at wresogi yr ystumog. Wrth gwrs, nad ydym ni yn gyfrifol am farn pawb; canys danfona rhai Saint am ddoctoriaid yn lle henuriaid, gan ddiystyru gorchymyn Iago (pen. v, 14, 15).

CYMMANFAOEDD.—Cynnelir Cymmanfa Ddwyreiniol Morganwg, yn Merthyr, ar y 7fed o Ebrill; cymmanfa Sir Fynwy, yn Mhenycae, ar y 14eg; cymmanfa Sir Gaerfyrddin, yn Llanelli, yr un pryd; a chymmanfa Sir Faesyfed, ar yr 28ain.

☞ Dymunwn ar ein gohebwyr i fod yn ofalus wrth sello eu llythyron; canys y mae llawer o honynt yn agor eu hunain cyn dyfod i'n llaw. Annogwn bawb i ddefnyddio *wafers*, yn hytrach nâ gwm, cwyr crydd, &c.; a'u gwasgu â selydd min bigog, os bydd yn gyfleus, neu ag allwedd neu rywbeth arall.

☞ Rhybyddiwn y gwahanol Gynnadleddau rhag twyllwyr, y rhai sydd yn myned oddiamgylch, gan gymmeryd eu bodlonrwydd, &c., er mwyn cael byw ar gefnau y Saint. Na fedyddier dyeithriaid heb brawf ac adnabyddiaeth o honynt yn gyntaf.

☞ Derbynier pob Saint o Loegr a allo ddangos cymmeradwyaeth argraffedig, a'r geiriau "Printed by R. James, Liverpool," ar ei odrau. Rhaid cael papyr felly er myned o Gymru i Loegr hefyd, yr hwn sydd ar werth yma, at bob swyddwr ac aelod; hefyd, Trwyddedi gwahanol swyddogion, yn Gymraeg a Saesneg.

*** Aeth Orson Pratt ar fusnes i'r Bluffs, ar y 9fed o Fawrth, a bwriada ddychwelyd tua diwedd Gorphenaf.

YMFUDWYR.—Mae oddeutu cant o enwau, o Sir Gaerfyrddin, wedi eu gyru yma eisoes, er nad yw y taliadau wedi dyfod etto. O hyn allan, dysgwyliwn un geiniog, o leiaf, oddiwrth bob ymfudwr, gyda'i enw a'i rag-dal, er ein cynnorthwyo i dalu am lythyron yr ymfudiad. Bydd hyny yn help, ond nid yn un math o dâl am ein llafur.

Rhif. 16.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] EBRILL, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Anerchiad Epistolaidd yr Apostol F. D. Richards, at y Saint Ewropaidd	89
Y Genadiaeth yn Ffrainc ..	91
Ewch, a Dysgwch...........	95
Darlithiau Joseph Smith ar Ffydd—Darlith IV. a V.	97
Llythyr oddiwrth Capt. D. Jones at y Llywydd W. Phillips	105
Gofyniadau ac Atebion—	
Eglurhad ar I Cor. vii, 4..	110
Y Degau a Thrugain......	111
Yr Ail Epistol Cyffredinol o'r Llyn Halen............	111
Crynodeb o Hanes Cymmanfa Cyffredinol yn Ninas y Llyn Halen...........	113
Cofnodion Cynnadleddol—	
Cyn. Ddwyr. Morganwg..	115
Sir Fynwy	115
Sir Gaerfyrddin	115
Sir Fon	116
Amrywiaethau—	
Mawrth	116
Ebrill	116
Bwyta Gwraig.............	116
Alcohol	116
Darllen	116
Beiau	116

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

☞ Dymunwn hysbysu y Saint yn gyffredinol ein bod ni wedi ein rhyddhau o fod yn ysgrifenydd i'r Gynnadledd hon, a thros Gymru, ac na fydd genym ni ddim i wneyd â neb ond ynghylch y Llyfrau, o hyn allan. Anfoner pob llythyron at y Prif Gyngor fel hyn:—Mr William Phillips, 14, Nantygwenlith street, Georgetown, Merthyr Tydfil." Mae ef wedi symud i'r tŷ nesaf atom, er mwyn cyfleusdra, lle bydd ysgrifenydd y gynnadledd hon yn gwneuthur ei artref, fel ag i fod yn gyfleus i ateb dyeithriaid [illegible] yn dyfal ar [illegible] yn absennoldeb y Llywydd Phillips. I'r brawd Phillips y bydd y [illegible] a [illegible] wyr i gael eu talu, [illegible] â phob peth arall, ond am y llyfrau.

"T. D."—Os bydd rhywun yn y cylch [illegible] wedi tyfu yn ormodol, bydd yn well ei gael [illegible] yn rhywun. Mae dynion mawr cenwyddedig yn [illegible] anaddas i arwain plant Duw.

"E. D."—Nid papyrau symudol yw y Trwyddedi, ond dangosiad o swydd, a llywydd ac ysgrifenydd cynnadledd yn unig a all eu harwyddo.

YR "EURGRAWN"—Derbyniasom lythyr cyfrinachol oddiwrth ein hanwyl frawd Capt. Jones, yn yr hwn ceisia genym i wneyd ein goreu i werthu y llyfr gwerthfawr uchod, gan y bydd arno angen am ei elw er ymweled â'r Indiaid Americanaidd, ac hefyd er dychwelyd yn ol etto i Gymru. Gobeithiwn y gwna yr holl lywyddion eu rhan drosto. Mae yn gofyn hefyd os oes rhai o'i hen ddyledwyr wedi talu eu dyledion; yr oedd yn ddrwg genym i ysgrifenu yr ateb, fod llawer o honynt heb dalu cymmaint â dimai. Gwnawn ni ddanfon eu henwau yn fuan at lywydd pob cynnadledd, i'w dwyn hwynt i brawf.

☞ Bydd y brawd Dr. Levi Richards yn gwneyd ei artref mwyaf neillduol yn Abertawy, lle y mae Cynnadledd Orllewinol Morganwg yn cyfranu at ei anghenrheidiau. Gobeithiwn y perchir y brawd hwn yn mhob man yr elo.

Cymdeithas y Traethodau.—Mae y Prif Gyngor wedi penderfynu fod yn well diddymu y Tea Party Cyffredinol a arferid gynnal, a rhoi rhyddid i bob Cangen i wneuthur casgliadau misol, er cael traethodau iddynt eu hunain, fel y caffo pawb yr un chwarae teg. Bydded i gasgliad gael ei wneuthur y nos Lun cyntaf o'r mis, yn y cwrdd gweddi cenadol, fel arferol, tuag at gael traethodau i achosi llwyddiant; a gellir cynnal té parti blynyddol mewn cymmanfaoedd, neu gangenau mawrion, at gynorthwyo llenwi'r cadwon â thraethodau, yn ol fel y penderfyno y llywyddion a'r Saint.

Rhif. 17.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY NHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] MAI, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Y Degwm	117
Y Drysorfa Ymfudol Barhaus	119
Traethodau	119
Y Parchedig a'r Pagan	121
Diarhebion	122
Darlithiau Joseph Smith ar Ffydd—Darlith VI a VII	123
Credo Saint y Dyddiau Diweddaf	135
Y Mud a'r Byddar	137
Prawf arall o Wirionedd Llyfr Mormon	138
Y mae a ddial	139
Trwyddedi	140
Molawd i Dduw	141
Cofnodion Cynhadleddol—	
Sir Aberteifi	141
Morganwg Orllewinol	141
Sir Frycheiniog	142
Sir Ddinbych	142
Amrywiaethau—	
Mai	142
Galwad o'r Dyffryn	143
Ffalsdra y Parchedigion	143
Argraff-dy Saint	143
Aur	144
Dau Ddrwg	144
Rhyfeddod	144
Daioni Cath	144
Athrawon	144

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

☞ Yr oedd yr Henuriad Orson Pratt, yn nhref Louisville, Kentucky, U. D. A., ar y laf o Ebrill, ar ei ffordd i Council Bluffs.

"D. T."—Gellwch gael gwlanen o bob math, trwy anfon llythyr a phatrwn at Mr. Jonathan Thomas, Gwehydd, Trecastell, Sir Frycheiniog.

"Ifan"—Yr ydym ni yn cymmeryd pob math o lyfrau i'w rhwymo yn y dull a fynir, am brisiau rhesymol; ond nid yw yn talu y ffordd i ni rwymo i neb, ond i'r rhai sydd yn gallu dyfod ag arian i'w hymofyn oddi yma, fel na fydd gwaith cadw cyfrifon, &c., yn eu cylch. Eiddo pawb yw eu llyfrau, 'e gallant eu rhwymo lle y dewisont, a lle y gallont eu cael rhataf; ond credwn ein bod yn rhwymo mor rhad â neb yn y parthau hyn, a gallwn ddweyd hefyd yn harddach na llawer.

"J. J."—Mae yn hollol anweddaidd i swyddogion ar hyd y tai i ymgecru â'u gilydd ynghylch geiriau. Nid yn unig y mae hyny yn niweidiol i'r Saint a'r byd, ond i'r swyddogion eu hunain. Maent trwy hyny yn tristâu Ysbryd Duw, ac yn achosi anghydfod.

"J. E."—Mae y stori am y Parchedig yn gwrthod gweinyddu ychwaneg heb y saith a chwech, yn bur ddifyrus, ond gwell gadael iddo; trueni yw dial ar y Parchedigion am eu celwyddau ar y Saint, er fod gormod i ddweyd.—Mae y Dybaco yn rhy ffiaidd i siarad rhagor yn ei gylch; yr ydym yn clywed fod y Saint yn ei adael yn mhob cwr o'r wlad, a mawr dda iddynt.

☞ Bu yr Apostolion F. D. Richards a Lorenzo Snow yn bresennol mewn cymmanfa yn y Casnewydd ar y 19fed o Fai; a meddyliem y caffem eu gweled yn y Deheudir, ond yr oeddynt wedi addaw bob yn Bath y Sabboth canlynol, ac felly collasom ein braint.

CYMMANFAOEDD.—Cynnelir cymmanfa Ddwyreiniol Morganwg, yn Merthyr, ar y 7fed o Orphenaf, a chymmanfa Orllewinol Morganwg, yn Abertawy, ar yr un pryd; a chynnelir cymmanfa Sir Fynwy, ar y 14eg, ac yn Nghaerfyrddin ar yr un pryd.

☞ Wedi dechreu argraffu, daeth llythyr i'n llaw o New Orleans, dyddiedig Ebrill 19, 1850, yn hysbysu fod y Saint wedi tirio yn ddiangol ac yn iach.

Rhif. 18.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] MEHEFIN, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Cadwch Gof-lyfr	145
Barnwyr yr "Udgorn"	148
Buddioldeb Beiblau i'r Paganiaid	149
Diarhebion Mormonaidd	161
Cawod o Gig a Gwaed	162
Y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glan	163
Cymmanfa Gyffredinol Neillduol, ac Ymweliad yr Apostol John Taylor a Chymru	170
Yr Ymfudwyr Cymreig diweddaf	178
Gofyniadau ac Atebion	178
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Benfro	180
Sir Fflint	180
Sir Feirionydd	180
Amrywiaethau—	
Mehefin	181
Halen	181
Gweddiau Hirion	181
Un o'r Credinwyr	181
Rhinwedd yr enw Mormon	181
Ffordd i ddinystrio Plentyn	182
Arwydd Dyn Da	182
Cariad	182
Y Gelmlog	182
Defaid Crist	182

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

AT EIN DOSBARTHWYR.—Mae chwarter arall ar ben etto, a rhai heb dalu i fyny am y llall. Bydd yn angenrheidiol i ni gael ein talu yn ddioed, ac yn llwyr, erbyn canol y mis nesaf, fel y gallom wneyd ein cyfrifon yn barod erbyn y dychweliad y Llywydd Orson Pratt, yr hwn fydd yn ymadael y mis nesaf. Ar y Llywyddion, ac nid ar y Saint, y gorphwys cyflawni hyn: yr hwn a orchymyno y pen, mae yr aelodau oll yn barod i wneuthur.

☞ Mae awydd y Cymry gymmaint am Lyfr Mormon a Llyfr yr Athrawiaethau a'r Cyfammodau, yn Gymraeg, fel ag y mae y brawd Thomas Conway wedi canu fel y canlyn:—

"O, na feddem ni, y Cymry,
  Ein Llyfr Mormon yn ein iaith,
Fel y caffem fwy o lesad
  A chysuron ar ein taith;
Hefyd, Llyfr yr Athrawiaethau,
  Hwn yn ddiau roddai ddysg
I swyddogion eglwys Iesu,
  A'r Saint unaith yn eu mysg."

Mae yr "Athrawiaethau" wedi eu cyfieithu, yn llyfryn gwerth pedair ceiniog, dan yr enw o "Ddarlithiau ar Ffydd," gan Joseph Smith. Caiff y Saint ddigon o lyfrau pan ymdrechont brynu y rhai sydd yn aros ar law.

OLIVER COWDERY.—Mae yr Henuriad George B. Wallace, archoffeiriad, yr hwn a laniodd yn Liverpool ar y 9fed o'r mis hwn, yn hysbysu fod Oliver Cowdery wedi marw yn mis Chwefror diweddaf o'r darfodedigaeth. Oliver Cowdery oedd un o'r tri thyst i Lyfr Mormon. Cafodd ei esgymuno o'r Eglwys am ei wrthryfelgarwch rai blynyddoedd yn ol. Er iddo aros allan o'r Eglwys am amryw flynyddoedd, etto ni thaflodd erioed, mewn un amgylchiad, unrhyw ammheuaeth mewn perthynas i wirionedd ei dystiolaeth flaenorol. Rhyw amser yn 1847 neu 1848 ceisiodd ei aelodiaeth yn ol yn mhlith y Saint. Yr oedd ei ddychweliad i'r ddiadell yn peri llawenydd mawr i'r Saint, y rhai a gofient am dano fel un ag oedd wedi dyoddef llawer yn amser sefydliad yr Eglwys. Mae yn awr wedi myned i ffordd yr holl ddaear. Bydded iddo orphwys mewn heddwch, ac i ddyfod allan ar foreu yr adgyfodiad cyntaf i fywyd tragywyddol, yw taer ddymuniad pob Sant.

RHIF. 19.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

SEU

Seren y Saint.

CYF. II.] GORPHENAF, 1850. [PRIS 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Salm	183
Llythyr oddiwrth Abel Evans, o Council Bluffs, Iowa	185
Llythyr oddiwrth William Morgans	186
Pennill i'r Heiddyn	188
Y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glân—Parhad	189
Y Mormoniaid	196
Llythyr o Ffrainc	198
Seion, a Nodau ei Phreswylwyr	200
Hysbysiad y Cynnadleddau yn yr Ynysoedd Prydeinig	202
Coel Grefyddau	203
Gofyniadau ac Atebion—	
Hyd Pregethau	203
Athrawiaeth Gau	204
Bedydd	204
Gwaddol Joseph Smith	205
Sectariaeth mewn Angladd	205
Cofnodion Cynnadleddol—	
Cyn. Ddwyr. Morganwg	206
Sir Fynwy	208
Sir Ddinbych	208
Sir Gaerfyrddin	209
Sir Fôn	209
Amrywiaethau—	
Gorphenaf, &c.	210

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

"Y Saint Ieuanc."—Derbyniasom ei benillion, a dywedwn ei fod wedi amcanu yn lled dda, pan ystyriom mai dyna y cynnyg cyntaf iddo. Os ymdrecha ein hanwyl frawd i ymarferyd ei ddawn, daw yn fuan yn addas i ymddangos o flaen y cyhoedd.

"D. J."—Wedi cymmeryd pob peth dan sylw, meddyliwn mai gwell yw i ni beidio dweyd dim am y Fetruladaeth. Yr oedd diffyg yn ngeiriadiad y testun.

"D. D."—Ni allwn dderbyn llyfrau yn ol, canys nid yw yn bosibl i ni i'w cael yn ol yn yr un sefyllfa ag y danfonwyd hwynt allan. Na orchymyned neb fwy nag y mae ganddo fodd i'w gwerthu, a thalu am danynt. Yr un rheol sydd i'r llyfrau Seisnig hefyd

YMFUDWYR.—Yr ydym dan yr angenrheidrwydd etto o rybuddio pawb, pan yn danfon eu rhagdaliadau, i roddi gwybod pa bryd, ac yn mha le, y ganwyd hwynt, ynghyd â'u galwedigaeth.

LLYTHYRON.—O hyn allan, cofied ein holl ohebwyr a phawb, y bydd pob llythyr yn costi dwy geiniog i'r derbynydd, os na fydd stamp wedi ei roddi arno. Ni wneir un sylw o'r ceiniogau a roddir, am fod y gyfraith wedi newid. Bydded hysbys hefyd nad oes llythyrau i gael eu dosparthu ar y Sabboth, yr hyn sydd yn gyfnewidiad er gwaeth. Pa mor grefyddol yr eir yn y diwedd, ni wyddom etto; ond ni synem ni, os bydd rhai crefyddwyr, cyn pen ychydig, wedi myned mor santaidd ag i beidio golchi eu gwynebau ar y Sabboth!

LLYTHYRON ABEL EVANS.—Mae llythyr y brawd Evans o New Orleans wedi ein cyrhaedd o'r diwedd, pan ag y mae llythyron ereill o'r cwmni wedi cael amser i ddyfod o'r Bluffs yma yr un dydd. Gan ei fod mor hen, ystyriwn mai ffolineb fyddai ei gyhoedi. Mae llythyron diweddarach oddiwrtho ef ac ereill yn hysbysu fod y Saint wedi cyrhaedd y Bluffs, a bod A. Evans wedi priodi â merch o gangen y Wern, gerllaw Caerfyrddin. Priodas dda iddo, ynte, a llawer o lwyddiant.

☞ The Gellivaelog Branch opened a new room, adjoining the Mason's Arms, Pendarren, on Sunday, June 23, when several elders preached on the occasion.

☞ Pan wedi dechreu argraffu, derbyniasom y Trydydd Epistol Cyffredinol o'r Dyffryn, a chaiff ymddangos yn ein nesaf.

RHIF. 20.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

SEU

Seren y Saint.

CYF. II.] AWST, 1850. [PRIS 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Trydydd Epistol Cyffredinol Prif Lywyddiaeth Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, at y Saint gwasgaredig ar hyd y ddaear	211
Epistol y Llywydd O. Pratt, at y Saint trwy Brydain Fawr	222
Gwyl De yn Liverpool	232
Gofyniadau ac Atebion—	
Egluriad ar Act. iii, 18 ..	232
Gweinyddiad bedydd	233
Llythyr o Ffrainc	233
Rheilffordd trwy y Llyn Halen	235
O'r Dyffryn..................	236
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Aberteifi	237
Cynnadl. Orllewinol Morganwg	237
Sir Benfro	237
Amrywiaethau—	
Awst	238
Gwr Cloff y Deml........	238
Dyled ac Anghariad......	238
Gofal....................	238
Tystiolaeth safadwy	238
Sail i daenellu	238
Bywyd Sant..............	238
At y Gohebwyr, &c.........	—

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr,
trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

Y Drysorfa Ymfudol.—Cofied llywyddion a thrysorwyr cynnulleddau, (a'r canghenau yn y gynnulledd hon,) anfon y trysorfeydd mewn llaw, yma i'r Llywydd Phillips wythnos o flaen yr amser a nodai Orson Pratt yn ei Epistol, fel y gellir eu danfon yn brydlawn i Liverpool. Danfoner enwau yr holl gyfranwyr yr un pryd, gan nodi y gangen a'r gynnulledd y perthynont, a hyny mewn ysgrifen eglur a threfnus. Bydded y taloedd nesaf i fod yma erbyn y 23ain o Fedi.

Cymmanfa Manchester.—Cynnelir Cymmanfa Gyffredinol Eglwys Iesu Grist o Saint y Dyddiau Diweddaf, yn Manchester, ar ddydd Sadwrn a dydd Sul, y 5ed a'r 6fed o Hydref, i ddechreu am ddeg yn y boreu. Dysgwylir y bydd i'r Apostolion sydd ar y Cyfandir fod yn bresennol.

☞ Mae dau neu dri o lythyron gan yr Apostol John Taylor wedi cael ymddangos yn y papyr Seisnig a Ffrengig, a elwir "Interpreter" yn Boulogne, a hyny yn y ddwy iaith. Yr oedd hyny yn ddechreuad da. Gosod allan yr egwyddorion cyntaf a wnelai efe yn y llythyron hyn; a diau y byddant o les mawr.

☞ Yr ydym newydd dderbyn y "Frontier Guardian" am Gorphenaf y 10fed, ond nid yw yn cynnwys dim neillduol i'r Cymry ei glywed. Hysbysa fod y llythyr-glodiad o'r Dyffryn wedi eu cyrhaedd, a dyweda yr ymddengys y gohebiaethau yn y nesaf. Dysgwyliasom weled hanes y Gymmanfa yn y Dyffryn, ond yn ofer; eithr fe'n cyrhaedda cyn yr Udgorn nesaf, ynghyd â llythyron efallai oddiwrth Capt. D. Jones.

Taliadau.—Yr oedd yn ofidus genym, tra yn Liverpool y mis hwn, nad allem wneyd ein cyfrif â'r swyddfa yno, o herwydd diffyg ymdrech yn rhai o'n dosparthwyr. Gwyr pawb mai eu hymrwymiad, yn gystal â'u dyledswydd, yw ein clirio bob chwarter. Mae digon o brofion i'w cael mai nid yn y Saint, ond yn eu blaenoriaid, y mae'r diffyg hwn. Y fath wahaniaeth sydd weithiau mewn newidiad llywydd neu ddosparthwr; tal un y cwbl, a thal y llall ddim. Erfyniwn weled ein holl ddyledion i mewn yn ddioed, fel y gallom roddi ein cyfrif yn llawen.

. Ymfuda y cwmni Cymreig cyntaf oddeutu y 1af o Hydref.

Rhif. 21.

"Dewch allan o honi hi,
(sef Babilon) fy mhobl i."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] MEDI, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	Tud.
Pwy yw y Twyllwyr?	239
Gosodiad Dwylaw	241
Y Mil Blynyddoedd—Y Doniau Gwyrthiol	242
Y Tad, y Mab, a'r Ysbryd Glân,—Yr Ysbryd Glân	245
Cofnodion y Gymmanfa Gyffredinol a gynnaliwyd yn Ninas y Llyn Halen	251
Iachâd rhyfeddol yn Abercanaid, Merthyr	261
Newydd Dda o Sweden a Denmark	262
Oddiwrth y Brif Lywyddiaeth	263
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Dinbych	264
Sir Fflint	264
Sir Feirionydd	264
Amrywiaethau—	
Hydref	265
Teithiwr Unigol	265
Prif athrofa Deseret	266
Teml Nauvoo	266
Hen Oed	266
Eisieu	266
Cannawl	266
Profiad	266
Sylwad Call	266
Balchder	266

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Dean a'r Gogledd.

1850.

AT YR YMFUDWYR.—Dylai yr holl Ymfudwyr fynu llythyr symudol Selenig yn eu gwahanol gangenau, ynghyd â gwybodaeth pa bryd y cawsant eu bedyddio, cadarnhau, &c., gan y bydd hyny yn angenrheidiol. Cawsom lythyr yn ddiweddar oddiwrth y brawd Pratt, yn hysbysu nas gall gael llong i hwylio cyn yr 11eg neu y 12fed o'r mis nesaf, ond yr ymdrecha gytuno am un erbyn hyny. Rhoddir gwybodaeth fanylach etto trwy lythyron, pan y derbynir gwybodaeth gywir.

☞ Gan nad yw y gweddill o Hanes Cymmanfa Gyffredinol Dinas y Llyn Halen yn cynnwys nemawr o ddim perthynol i'w wybod yn fuan, meddyliasom mai gwell oedd ei gadw erbyn ein rhifyn nesaf, er mwyn cael lle i bethau dyddorol ereill yn hwn.

"W. W."—Nid oes dim o'r Hen Lyfr Hymnau i'w cael, eithr y mae digonedd o'r Newydd.

☞ Yr ydym wedi newydd argraffu "Cyfarwyddiadau i'r Ymfudwyr tua Dinas y Llyn Halen, mewn llythyr oddiwrth W. Morgan, Kanesville, Iowa, at yr Henuriaid W. Philips a J. Davis, Merthyr; yn yr hwn y cynnwysir llythyr oddiwrth yr Apostolion Benson a Smith, ynghyd â Chapt. D. Jones; hefyd dwy Gân gan Gwilym Ddu." Amcanwyd y cyfan i'w gosod yn yr Udgorn, ond methasom gael lle iddynt; ac o ganlyniad, anfonwn hwynt yn lyfryn ceiniog i bob cangen, yn ol 7s. 6ch. y cant, gan hyderu na fydd neb yn anfoddlawn i'n beofindra yn anfon heb orchymyn. Bydd y Cyfarwyddiadau yn werthfawr i bob ymfudwr, ac am hyny achubed pawb y cyfle, gan na fydd ond ychydig yn cael eu hargraffu.

☞ Mae llawer o ohebiaethau yn ein meddiant, a chaiff y rhai da o honynt ymddangos yn eu tro, pan y caffom le iddynt.

☞ Bydd Hanes Cymmanfa Manchester yn bur debyg o fod yn ein rhifyn nesaf.

"T. T."—Mae bod y swyddogion yn ddystyr o'r ffurf weddiau a orchymynasom eu harferyd yn y Swper santaidd, yn sicr o dristâu ysbryd Duw.

☞ Wedi argraffu mwy na hanner yr Udgorn, derbyniasom lythyr tra dyddorol oddiwrth CAPT. JONES, yr hwn a gyhoeddwn yn ddioed.

Rhif 22.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

Cyf. II.] HYDREF, 1850. [Pris 2½g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Anerchiad at y Saint	267
Gemau Doethineb	272
Cofnodion y Gymmanfa Gyffredinol a gynnaliwyd yn Ninas y Llyn Halen (parhad)	273
Llythyr o Ddinas y Llyn Halen Fawr..............	281
I'r Arwydd-geiswyr	286
Undeb	287
Penillion a gyfansoddwyd pan ar y daith i California	288
Llywodraeth Diriogaethol i Utah neu Deseret......	289
Amddiffyniad	290
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Benfro	291
Sir Gaerfyrddin..........	291
Sir Fynwy	292
Cyn. Ddwyr. Morganwg ..	292
Sir Aberteifi	292
Amrywiaethau—	
Hydref..................	293
Deseret News............	293
Diarebion Cymreig	294
Glythineb	294
Segurdod................	294
Cynghor	294
Camsyniad	294

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

☞ [illegible] y llong â'r Ymfudwyr Cymreig hwylio o Liverpool ar y 19fed o'r mis hwn, dan lywyddiaeth y brawd John Morris, o sir Benfro. Cynnwysai y llong 118 o Saint Cymreig, a [illegible] rai Saesonig, a 100 o'r byd.—Cymmer yn [illegible] Cymreig arall le tan [illegible] [illegible], a bydded i'r rhai a fwriadant ymfudo hefyd hysbysu [illegible] eu henwau a'u [illegible] i mewn yn ddioed.

APWYNTIADAU.—Apwyntir Eliezer Edwards i deithio trwy Gynghorfeydd y Gogledd, dan gyfarwyddyd y llywyddion yno. Apwyntir Hopkin Mathews i lywyddu Cynnadledd Sir Aberteifi, a John Morris a John Evans yn gynghorwyr iddo. Apwyntir Philip Seix yn ail gynghorwr i John Price, yn sir Benfro, ac i lafurio yn y parthau Cymreig.

☞ Gwelsom lythyr o'r Llyn Halen oddiwrth chwaer i Phillip Seix, yr hon oedd gyda'r Saint yn Nauvoo, ac y mae yn gwneuthur yn dda.

CYMMANFA MANCHESTER.—Er i ni ysgrifenu hanes y gymmanfa hon yno ein hunain, etto gwell genym aros er cael yr hanes o'r ffynnonell briodol. Gan hyny, argraffwn ef mewn hanner rhifyn o'r UDGORN nesaf, yr hwn a ddanfonwn yn ddioed i bob man, yn werth ceiniog a dimai; a danfonwn yr hanner arall, yn cynnwys yr amlen, yn yr amser arferol, am geiniog.

YR UDGORN.—Bwriadwn i argraffu yr UDGORN y flwyddyn nesaf bob pythefnos, yn 16 tu d., o'r plyg presennol (heb amlen), am UN GEINIOG, gan hyderu y dosperthir llawer iawn yn ychwaneg. Bydd yr un faint â "Phrophwyd y Jubili," ond am hanner ei bris! Danfoner gwybod pa faint a ellir ddeibyn yn mhob man, yn ddioed.

AT Y DOSPARTHWYR.—Bendithied Duw y rhai ffyddlawn; a gweddied pawb dros y lleill. Mae rhai wedi danfon atom eu "cariad gwresocaf," a dim ond hyny, er ys dau neu dri chwarter. Cynghorem bawb o hyn allan i wneyd eu taliadau yn fynychach, megys pob mis, a settlo â ni ar ben pob chwarter. Os bydd llyfrau ar law heb werthu, gellir eu hystyried yn rhan o'r dyled wrth settlo; ond ni fyddwn yn derbyn llyfrau yn ol, cofier. Dylid ymdrechu gwerthu yr UDGORN oll, fel y daw allan.

RHIF. 23.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

CYF. II.] TACHWEDD, 1850. [PRIS $2\frac{1}{2}$*g.*

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Cymmanfa Gyffredinol Saint y Dyddiau Diweddaf, yn Mhrydain Fawr a gwledydd cyfagos	295
Priodas	303
Llythyr oddiwrth y Brif lywyddiaeth at Orson Hyde	305
Swyddogion Gwladol Tiriogaeth Utah	306
Pregeth yn y Dyffryn	307
Cymmanfa Gyffredinol etto (parhad)	312
Gwyl Flynyddol y 24ain o Orphenaf, yn Nyffryn y Llyn Halen Fawr	320
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Fflint	321
Morganwg Orllewinol	321
Sir Fon	322
Amrywiaethau—	
Tachwedd	322
Sylwad Newydd	322
Aur	322
Cymmun Annibynol	322
Diareb	322
At y Gohebwyr—	
Y Cynnrychioliad	—
At y Dosparthwyr	—
Yr Ymfudiad	—
Yr Udgorn	—

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850.

YR UDGORN.—Bwriadwn gyhoeddi yr UDGORN, y flwyddyn nesaf, bob yn ail ddydd Sadwrn, yn 16 tud., o'r plyg presennol, am UN GEINIOG, gan hyderu y dosperthir llawer iawn yn ychwaneg. Bydd yr un faint â "Phrophwyd y Jubili," ond am hanner ei bris! Danfoner gwybod pa faint a ellir dderbyn yn mhob man, erbyn y 25ain o Ragfyr, o bellaf. Dysgwylir y gwna pawb eu rhan, fel y swnio ein HUDGORN yn effeithiol yn mhob cwr o'r wlad. Gan y bydd ei bris mor isel, ni ddysgwylia y Dosparthwyr lawer o elw; ond fe ymddibyna hyny lawer ar y nifer a gymmerir.—D. S. Bydd yn ofynol i bob Cangen a Chynnadledd i beidio LLEIHAU y rhif a gymmerant ar ddechreu y flwyddyn, fel y gwnaeth rhai eleni er colled mawr i'r Eglwys, ond gallant gael ychwaneg trwy roddi wythnos o rybydd.

☞ Gwnaed yr Ymfudwyr frys i ddanfon eu rhagdaloedd i mewn, os ydynt am fyned yn Ionawr. Gwell i deuluoedd baentio enwau y gwragedd a'r plant ar rai o'r blychau, yn lle bod y cyfan ar enw un, fel y gallo pob un hawlio ei gan pwys yn rhydd ar yr afonydd. Blychau bychain yw y goreu; gwell yw dyfnder a lled mawr na hyd mawr.

☞ Anfoner pob llythyron perthynol i Brif Lywyddiaeth Cymru, at "Mr. William Phillips, 14, Castle street, Glebeland, Merthyr-Tydfil."

Y CYNNRYCHIOLIAD.—Gofaled Llywyddion y Cynnadleddau a'r Cangenau i ddanfon eu Cynnrychioliad i mewn yma, yn DDIFFAEL, erbyn yr 8fed o Ragfyr nesaf, sef rhif y cangenau, archoffeiriaid, henuriaid, offeiriaid, athrawon, a diaconiaid; y rhai a esgymunwyd, a fu farw, a ymfudodd, a fedyddiwyd, ynghyd a'r cyfanswm, ac enwau y llywyddion a'r ysgrifenwyr. Gwnaer y cyfrif hyd y cyntaf o Ragfyr.

AT Y DOSPARTHWYR.—Erfynir y bydd y Dosparthwyr yn mhob man, yn allnog i settlo â ni yn llwyr, ar ddiwedd y flwyddyn, fel y galluoger ni i gyflawni ein hamcanion. Os bydd Llyfrau ar law, tyner y rhai hyny allan o'r ddyled, fel y byddo pob peth yn glir. Bydd raid i ni alw y sawl a esgeuluso hyn i gyfrif, gan fod yr hyn a ofynwn o bwys.

Rhif. 24.

"DEUWCH ALLAN O HONI HI,
(SEF BABILON) FY MHOBL I."

UDGORN SEION,

NEU

Seren y Saint.

CYF. II.] RHAGFYR, 1850. [PRIS $2\frac{1}{2}$g.

CYNNWYSIAD.

	TUD.
Cymmanfa Gyffredinol Saint y Dyddiau Diweddaf, yn Mhrydain Fawr a gwledydd cyfagos (parhad) ..	323
Llythyr yr Apostol J. Taylor o Ffrainc, at yr Henuriad W. Phillips............	333
Hanes Mordaith y Saint Cymreig o Liverpool i New Orleans, ar fwrdd y "Joseph Badger"......	341
Cofnodion Cynnadleddol—	
Sir Ddinbych............	345
Sir Feirionydd	345
Sir Frycheiniog..........	345
Amrywiaethau—	
Rhagfyr	346
Priodi	346
Pabyddiaeth	346
Sefydliad yr Eglwys yn Italy	346
Calon Dyner	346
Ffarwel	346
At y Gohebwyr—	
Peth o bwys	(2)
Amser Cymmanfaoedd ..	(2)
Priodas	(2)
Ymadawiad Orson Pratt..	(3)
Cyfarwyddiadau	(3)
Prisiau Llyfrau..........	(3)

MERTHYR-TYDFIL:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN J. DAVIS, GEORGETOWN;

AR WERTH HEFYD

Gan y Saint yn gyffredinol, a llawer o Lyfrwerthwyr, trwy y Deau a'r Gogledd.

1850

AT EIN GOHEBWYR, &c.

[illegible].—Erfyniwn etto ar i'r holl Ddosparthwyr settlo â ni yn llwyr ar ddiwedd y flwyddyn, megys y rhybuddiwyd yn y rhifyn diweddaf.—[illegible] 1500 o dderbynwyr i'r ATHRAWIAETH A'R CYFAMMODAU, ond yn lle hyny ni chawsom fwy na'r hanner, yr hyn a bar i ni [illegible] ei gyhoeddi, hyd nes y delo rhwy o alw am dano, er fod rhifyn yn barod i'r wasg, a chost mawr wedi myned iddo. Cawsom orchymyn i'w argraffu, mae yn wir, ond pa fodd y gallwn heb gefnogaeth? Y [illegible] mil Saint Cymreig [illegible] atteb yn awr pa bryd yr [illegible] y llyfr hwn, ac nid nyni. Rhoddwr cynghor i ni [illegible] wneir [illegible] argraffu y nifer a gawsom am [illegible] y rhifyn, neu ychwaneg am 1½c. [illegible] y gwerthir llawer mewn blynyddau i ddod, ond pa fodd y ceir arian i'w hargraffu yn bresennol? [illegible] gan gofio am yr UDGORN hefyd, [illegible] gefnogaeth.

"[illegible]."—[illegible] dderbyn yr Athrawiaeth a'r Cyfammodau yn [illegible] gellwch [illegible] i ddarllen, fel y bydd o yn dod allan, a gellwch ei gael yr un gystal â ninnau, os peidiwch [illegible] ei fenthyg. Gellir ei werthu [illegible].

CYMMANFAOEDD.—Cynnelir cymmanfa sir Benfro ar y 29ain o Ragfyr, cymmanfa Merthyr ar y 5ed o Ionawr, cymmanfa sir Gaerfyrddin ar y 12fed o Ionawr, a chymmanfa Abertawy ar y 19eg, a sir Aberteifi ar y 26ain.

"PRIODAS."—Mae amryw o'ol ohebwyr wedi ysgrifenu atom yn nghylch yr hyn a ddyfynasom o'r Athrawiaeth a'r Cyfammodau, yn ein rhifyn diweddaf. Cyn y gall neb o swyddogion y Saint weinyddu priodas, mae yn ofynol cael rhyw gapel neu ystafell wedi eu cofrestru, yr hyn a gostia £3, ac hefyd rhaid cael presennoldeb y cofrestrydd, megys y mae gyda'r enwadau ereill, tra yn y wlad hon. Ymhelaethwn ar hyn rywbryd etto.

"J. E."—Mae yn ddrwg genym na allwn gael lle i'ch tystiolaeth, oblegid fod cymmaint o bethau pwysig ereill yn llaw ein cyhoeddiad. Bydd ei hadrodd wrth eich cymmydogion yn ateb yr un dyben â'i chyhoeddi.

☞ Mae yr esgeulusdod a ddangosodd llawer o'r llywyddion yn nghylch y Cynnrychioliad diweddaf, wedi peri cryn ofid i'r Lywyddiaeth. Beth pe byddem ninnau yn esgeuluso? ni chawsom fwy o hysbysiaeth nâ hwythau—dim ond gair yn y Star. Da frodyr, peidiwch ein tristâu mewn dim, os gellwch beidio; oblegid y mae beichiau mor bwysig ar ein hysgwyddau, ag na allwn ddal ein hunain, heb eich cynnorthwy chwi. *Darllenwch*, MYFYRIWCH, a GWNEWCH, a Duw a'ch bendithia.